

To,

Sir Mungaldass Nattoobhoy

KNIGHT, G. S. I. &c. &c.

MY DEAR SIR,

The privilege I have enjoyed of your close acquaintance for over ten years, and the opportunities it has given me for a due appreciation of your character make it my most pleasant duty to associate your name with this compilation.

Your appreciation of learning and of men of letters, your lofty benevolence and your wonted liberality; the very exalted position to which you have attained in the community which cherishes with affectionate pride the choicest selections of genius contained in these pages; your warm support to the cause of true reform, social and religious; your unremitting zeal, indefatigable exertions and incessant sympathy, for over three decades, in the promotion of Indian Political progress; above all, the rare combination in you of *Lakshmi, Vidyâ and Audârya*—these enjoin me to dedicate to you, this Second Volume of the Gems of Gurjara Poetry.

Bombay 8th }
April 1887 }

With respect and esteem,
Ever yours,
ITCHARAM S. DESAI.

સર મંગળદાસ નથુભાઈ

તાઈટ, સી. એસ. આઈ. વિગેરે.

ધારા સાહેબ,

આજ દશ કરતા વધારે વર્ષ થયા જે ગાઢ પરિચય આપની જોડે મને થયો છે અને જેથી આપની ખરી ખુશીઓ પીછાણવા મને બની આવ્યું છે, તેને લીધે આ પુસ્તક સાથે આપનું નામ સચુક્ત કરવું, એ હું મારી હર્ષભરી ફરજ સમજું છું.

આપ સાહિત્યના પોપીન્દા છો અને વિદ્યા તથા વિદ્વાનોના કદરદાન છો; ઉદાર હૃદયના અને સદા ત્યાગની બુદ્ધિ ધરાવો છો; સાંસારિક અને ધર્મ સમ્બન્ધી સાચા સુધારાના વિજયસ્તંભ છો; આજ ત્રણ દાયકા થયા ભરત-ખણના રાજકીય અભ્યુદય અને વૃદ્ધિ માટે આપે મોટી ઉત્ક્રાંતિ અતિ શ્રમ લીધો છે અને હજી પણ નિરતર દીલસોજી ધરાવો છો; ગુજર્નર મંડળમાં આપ ચૂંટામણિની પદવીએ પહોંચ્યા છો; અને સદાનાં વિરોધી-લક્ષ્મી, વિદ્યા અને ઔદાર્ય, એઓની ત્રિપુટી આપ વિષે વાસો કરી રહી છે, તે સર્વની ચોક્કસ વિચારી ગુજર્નર કાવ્યાબિધમાંનાં મોતીઓનું આ બૃહદ્ કાવ્યદોહન આપને બહુ માનપૂર્વક અર્પણ કરું છું, તે સ્વીકારશો.

ચૈત્ર શુદ્ધ પૂર્ણિમા-સપ્ત ૧૮૪૩

}

સદાનો તમારો,
ધનિદારામ મૂર્યરામ દેસાઈ.

અસ્તાવનાં.

—૪૪૪—

પ્રાચીન કવિઓનાં કાવ્યો લોકોમાં એટલાં બધાં પ્રિય થઈ પડ્યાં છે કે, સાંપ્રત કાળના કવિઓ તેમની આગળ હારી જાય છે; એટલે આ સંગ્રહ ઘણું અગત્યનો છે, એમ કહેવામાં કશો દોષ નથી. પહેલા અન્યની જે અગત્ય થઈ ને પાછળથી ઘણા ગૃહસ્થો તરફથી આ અન્યને આશ્રય આપવાના કવિતાનો સઘળો સંગ્રહ બહાર પાડવાનું કરાવ્યું છે. દરેક કવિનું ચરિત્ર વામાં આવશે ને તેનાં કાવ્યપર ટીકા જૂદાં સ્થળે થશે, એટલે એ સંગ્રહ પ્રસંગે કંઈ પણ બોલવું વ્યર્થ છે.

રા. રા. હજનલાલ ઠાકોરદાસ મોદી બી. એ., રા. રા. ધનજીલાલ પરમાનંદદાસ, ડા. વિજયુભાઈદાસ ધનશ્ય, અને રા. કીલાભાઈ દુલલદાસ એલ. સી. ઈ. નો આ અન્યને લગતા હસ્તલિખિત લેખો શોધી આપવા માટે તથા કવિ સવિતાનારાયણ ગણપતિનારાયણ તથા ભાઈ વનમાલી લાધા મોદીનો અન્યના સંશોધનમાં મદદ કરવા માટે ઉપકાર માનું છું.

ખાસ કરીને ધીરા લક્ષ્મણનાં કાવ્ય માટે જે શબ્દ કહેવા અગત્યના છે. એ કવિનું કાવ્ય તેના પુત્રનો પુત્ર, જે, ગોંડામાં રહે છે, તેની પાસે, જે જૂની પ્રત છે, તેમાંથી ઉતાર્યું છે. ધીરા લક્ષ્મણના પૌત્રની ઇશા એટલી તો દિન-હિન છે કે, હાલમાં અત્તને ને કાંતને વેર જેવું છે, છતાં તે, એ કાવ્યસંગ્રહ કોઈને પણ પૈસા લઈ આપતો નથી.

જાનેવારી ૧૮૮૭ }-

કવિજ્ઞાન રા. દેશાઈ

કોચિના ગૃહસ્થોએ બૃહત્ કાવ્યદોહનના સઘળા ગ્રન્થોને આશ્રય આપ-
સાંની ઇચ્છા દર્શાવી છે, તેઓને મારા ઉપર તો ઉપકાર થયો છે જ;
ગુજરાતી ભાષા ઉપર પણ એક રીતનો ઉપકાર થયેલો હું માનું છું.

સર વિલયમ વેડરબર્ન બારોનેટ, સી. એસ.

ભાવનગરના દરબાર શ્રીસર તખ્તસીંગજી, જી. સી. એસ. આઈ.
કચ્છના રાજ્યો શ્રીખેંગારજી બહાદુર.

ગુનાગદના નવાબ સાહેબ.

ધ્રાંગધરાના રાજસાહેબ માનસીંગજી.

વાંસદાના દરબાર શ્રી.

શેઠ લક્ષ્મીદાસ ખીમજી.

નિવેદનમ્

ગુજરાતના પ્રાચીન કવિવરોનાં કાવ્ય વાંચવાની રુચિ ગુર્જર પ્રજાની હજી મોજી પડી નથી, તે આ ગ્રંથની ત્રીજી આવૃત્તિની માંગણી દર્શાવી આપે છે. આ ગ્રંથની પ્રથમની જે આવૃત્તિઓ કરતાં આ આવૃત્તિમાં કેટલાક કાવ્યનું પુનઃ સંસ્કરણ થયું છે તેની નોંધ લેવી જરૂરની છે. નરસિંહ મેહેતાનું કાવ્ય અને પ્રેમાનંદનાં તમામ કાવ્યો સદ્ગત શ્રી આદ્ય સંગ્રહકર્તાએ પોતે સુધારેલાં છે. અખા ભક્તનાં કાવ્યો વડોદરાની સયાજી વિજય હાઇસ્કૂલના પ્રીન્સીપાલ અને વેદાંતના જાણીતા અભ્યાસી શ્રીયુત હીરાલાલ મજબૂબજીદાસ શ્રાદ્ધે કૃપા કરીને પોતાની પાસેની પ્રાચીન ચાર પ્રતો ઉપરથી સુધારી આપ્યું છે, અને કુતિયાણાના તુલસી કવિકૃત દ્રવાખ્યાન અને કવિ શામળભટ્ટનાં કાવ્યો જૂની પ્રતો ઉપરથી નટવર ધર્મિયારામ દેશાઈએ સુધાર્યાં છે, અને બની શક્યું ત્યાં સૂઝી શેષ ભાગનું શુદ્ધ સંસ્કરણ કરવામાં આવ્યું છે.

આ ભાગમાં આદ્ય સંગ્રહકર્તાએ આદિ ભક્ત ગુર્જર કવિ નરસિંહ મેહેતાનું જીવન ચરિત્ર લખ્યું હતું પણ નરસિંહ મેહેતાકૃત કાવ્યસંગ્રહનું એક મોટું પુસ્તક છુટું સદ્ગત શ્રીએ છપાવ્યું છે, તેમાં નવી શોધખોળ ઉપરથી સુધારેલું જીવનચરિત્ર આપવામાં આવ્યું છે અને કેટલાક વિશેષ ખુલાસા પણ કરવામાં આવ્યા છે; માટે અત્રે જૂનું જીવનચરિત્ર પુનઃ છાપવાની જરૂર ન લાગવાથી આપ્યું નથી. જિજ્ઞાસુએ નરસિંહ મેહેતાકૃત કાવ્યસંગ્રહમાં આપેલું જીવનચરિત્ર વાંચવું.

વિ. સં. ૧૯૬૬ના આશ્વિન }
મુબઈ.

પ્રકટ કર્તા.

સાંકળીયું.

—સમસ્ય—

નરસિંહ મેહેતો.

ચાતુરી પાઠશો

દાણડીલા.

શૃંગારમાળા.

૫૪૬.

૧

૧૫

૧૮

આવો દે અલખેલા વહાલા ... ૧૮

સાચું બોલો સામળિયા વહાલા ... "

સામળીઓ તે ઉરનું બુધણ ... "

ઉરપર રાખી મુંદર વરને ... ૧૯

સામળીઓને સંગમાં રમતાં... "

નંદના ગોવાળિયા દે ... "

મારો નાથ ન બોલે બોલ ... ૨૦

આજ ઉભરના અંગ આજરા ભર્યા... "

પ્રાત થયો મારો પાલવ મેલો ... "

લડસડતી કાંઠાંલછે દે અખળા ... ૨૧

પ્રેમે પ્રેમદા પિયુષ સાથે ... "

શ્રી પૂંદારે વનમાં વેણુ વગડી... "

શાને કાળે તમે સહુ મળી આવ્યાં... ૨૨

સા માટે સામળીઆ વાહલા... "

હે આજ સખીદે શ્રી પૂંદાવનમાં ... "

ધન્ય ધન્ય દે વૃન્દાવનની રોબા. ... ૨૩

મધરાત્રીએ મધુરી દે વાહાલેજીએ... "

આવ્યાં આરા ભર્યા વાહાલાજી ... "

વૃન્દાવનમાં રમ્યા દે અખાડો... ૨૪

છઈ આલો મને વૃન્દાવનમાં... "

અમને રાસ રમાડ વહાલા ... ૨૫

વાદીરા માં માતા ઘું મુજને... "

કદાનજ કદાનજ કરતી હોંડે ... "

પાંસલડીને વારો દે વારો ... ૨૬

૫૪૭.

વહાલે કોણ વેળા કોણુ વાર... ૨૬

નહિ દેઉ સાંઈ રસ લેવા ... ૨૭

આવું હવે નાવડીઆ દે... "

ભાવે દે ભામિની ભોગવતા ... "

નહિ ભડે દે જમનાં પાણીમાં... ૨૮

લટકો વારો લાખ સવાનો ... "

પ્રાત હવે પ્રાણુપતી ... "

વસંતવિલાસ.

પ્રથમ દિવસ મન વસંત પંચમી ... ૨૯

આવ્યો વસંત રમવાને નદીએ... "

આસ આસ સેયર સહી. ... "

ગુલાસે વધાવે દે .. ૩૦

રસભેર રગતણા દે હાકમ ભોળ ... "

કેશડાં રતાં ને જતુ રાનીજીદે... "

આ રત રુડી રૂડી મારા વાહાલા ... "

હાં હાં દે રત આવી દે આવી... ૩૧

આવી રત રૂડી પૂંદાવન ... "

સાસરિયાં દેળે મારા વાહાલા... "

રમવા સરખું શ્રી પૂંદાવન ... "

આલો હરિ દોળી રમવા પૂંદાવન નદીએ. ૩૨

આલો સખી પૂંદાવન નદીએ... "

લાવ લાવ દે માલણુ વેલ મરવો ... "

રૂઝની રમીને દે શ્રીહરી વેર આવીયા. ૩૩

રોકલડી પૂતારી દે ... "

કાદાનજ છોગાળો દે ... "

મનોહર વાઈ દે આંગણે મોરલી દે .. ૩૪

હિંડોળો.

પરમ ચતુર બુધે નાથ મારો ... ૩૪

રાધા મોહન વર જુદે છે ... "

અંતર અમકે ને જૂલે હીરોળે... ..	૩૫
ઓ રાખી આવણુ આપોરે	"
કાંઈઅંતરીયાં અમકે ને ધમકે ધુધરીઓ	૩૬
હીરોળે હીંચે નારી નાયશું ને	"
આ ને રે આ વાહાલો રમતો રસભર્યો	"
કમ કમ રે વરસે મેઢ સોહામણો ને...	૩૭
હીરોળે હાંચે રે વહાલો હર્ષશું ને	"
ગામળીઓ મહાળળીઓ કાંઈ... ..	"
આ નેને તું આ નેને	૩૮
હીરોળે હીંચતો વહાલો	"
પુગણુ ધાલે ગાંધે ગોપી	"
ધન ધન રે અવનીની શોભા... ..	૩૯
હીરોળે શામલીઓ શામા	"
ધન ધન રે જીવતી જીવનયુ... ..	"
હીરોળે ટીંચતાં રેડું... ..	૪૦
ધન ધન રે ગોકુળની નારી	"
અદ્ભુત શોભા રે, હરિના હીરોળાની રે	૪૧
બાળલીલા.	
નહનું આંગણું પરમ રણીયામણુ	૪૧
આવડી રાઠ શી વિકુલા તુજને	"
માતા આગળ મોહન નાચે	૪૨
જ ગિણુડામાં રમતો મોહન... ..	"
માને માનુની રાવ કરતા	"
ગાંધે ગોપી ગાંધિદના ગુણુ	"
જીઓ રે આ બાળકની ગતી	૪૩
બાંડે બામિની બામણું લઈ... ..	"
કમણુગારો કેમ વીસારુ	"
કમજીમ નાદે નેપૂર વાળે	"
જશોદા તારા કાનુડાને	૪૪
જમો તો જમાડું રે	"
જમો જમો રે જીગદાધાર	૪૫
નુલસી.	
ધ્રુવાખ્યાન.	૪૬

ત્રેમાનંદ.

ચંદ્રહાસ આખ્યાન... ..	૮૬
અભિમન્યુ આખ્યાન	૧૩૦
મદાલસા	૨૧૬
વામન ચરિત્ર... ..	૨૬૫
વિવેક વણુગારો	૨૮૭
નરસિંહ મેહેતાની હુંડી	૨૯૪

શામળલટ.

હિંચમ કર્મ સંવાદ	૩૦૬
પદ્માવતીની વાર્તા	૩૪૧
ભદ્રા ભામની... ..	૩૯૮
શામળ રતનમાળી... ..	૪૭૩

અખો.

અખેગીતા	૪૯૬
અનુભવમિન્દુ	૫૩૨
દૈવલ્યગીતા	૫૪૧

નિષ્કુલાનંદ.

ધીરજાખ્યાન	૫૪૩
-------------------	-----

સુક્તાનંદ.

સતીગીતા	૫૬૭
----------------	-----

વિલાગ બીન્ને.

લાલણુ.

કૃષ્ણલીલા.	
પૂતના વધ.	૬૫૯
કપટ આવી કામિની... ..	૬૫૯
જનુનીલીલા.	
મહાવજ્ર પૂરે વાત માતને	૬૬૧

૫૪૬.

ઉખળખંધનલીલા.

માતાને મોહન ધાવે	૬૬૧
નાસીને જરો કટયે રે... ..	”
જરોહા છોડો કહાનને... ..	૬૬૨
નંદજને ઘેર ખાવા ટળ્યું રે	”
જરોહાજ છોડો સુંદર રયામને હો ...	૬૬૩
ખાઈ જાયોને ઘેર આપણે હો... ..	”
આવો રે ખાઈ છોટુક જોવા	”

ગાંધી રનેહલીલા.

ખાલમુકદને નીરખીએજ	૬૬૪
ખાઈએ કાનુડો... ..	૬૬૫
આવ આતા હું દુધ પાડે	”
સખી હું શું કરું રે	”
આવ સખી ઉતાવળી	૬૬૬
જુઓ રે જરોહા પુત્ર તમારો... ..	૬૬૭
સજની મુને વહાણી લાગે	”
આવો સજની નગરે નીરખો... ..	”
આવ રે આવ ઉતાવળી... ..	૬૬૮
નંદકંપરતું મુખડું જોતાં... ..	૬૬૯

વરેજ હરણુલીલા.

નાનાં મોટાં વાહરુ રે	૬૬૯
-----------------------------	-----

ખંસી મોહિનીલીલા.

વૃન્દાવન માહે રે વિહલો	૬૭૧
મોરલી વાય છે વૃન્દાવનમાં	૬૭૨

દાણુલીલા.

એની વાટે નહિ જઈએ... ..	૬૭૨
કાંખલી મેલો કાનજ રે... ..	૬૭૩
રાધા કહે સુંહો સુંદર વર	૬૭૪
રાધા કહે હું આજળ થાઉં	”
સુંદર રયામજ રે	૬૭૫
જરોહા કા આણી વાટે... ..	”

૫૪૭.

મુને શું કહો છો શું કહો છો	૬૭૫
જરોહાવનની વાટે	૬૭૬
નારી નયન નયાવે	૬૭૭
હરજ કહે એમ વાણી... ..	”
ખીજ સખી કહે લાગો... ..	૬૭૮
ભેદ સખી કહે ભાગો... ..	”

વહીલલટ.

આનંદનો.

આજ મને આનંદ	૬૮૦
મહાકાળીનો ગરબો. ...	૬૮૮
માતું પાવાની પટરાણી કે	૬૮૮
આરાસુરનો ગરબો. ...	૬૯૦
માજ તું આરાસુરની રાય રે... ..	૬૯૦
અંખાજના શણગારનો ગરબો.	
અંખા માતા રે વિનહું	૬૯૩

દ્વારકો.

શણગાર.

આજ મારે આંગણિયે પેલો	૬૯૬
આઘ અંતની ખીત છે મારે... ..	”
વસંત ઋતુમાં આનંદ મારા વહાણ... ..	૬૯૭
છોટે છે ખીચકારી રે	”
સાંભળ હું સજની રે	”

ઉપદેશનાં પદ.

જીવ તારી શી ગતિ યારો રે	૬૯૮
તું કાં ભૂલ્યો સમજી થઈ	”
ચેતી લે ચેત્યાનો અવસર	૬૯૯

ગ્રીતમદામ.

કૃષ્ણ જન્મની વધાર્થ.

શ્રીનંદજનાં ભાગ્ય તણો નહિ પાર રે... ..	૭૦૧
ખાવન દિવસ વરસ અગિયાર રે	૭૦૩

પૃષ્ઠ.

પૃષ્ઠ.

દાણુની ગરખીઓ.

રાધા-ધ્યાનો છે દાણી રે	૭૦૫
કૃષ્ણ-બલવંત બોલ્યા રે	૭૦૬
રાધા-બોળી બાળ્યા રે	”
કૃષ્ણ-માનુની માન્ય રે	૭૦૭
જ્ઞાન માસ.	

કારતિકે ચેત્યો નહિ કં મૂઠ ગમાર... ૭૦૭

નંદર તિથિઓ.

૧૯વે બ્રહ્મા પાસ પુકારી	૭૧૧
ગાર સંગ્રહ.	
ગ લાગ્યે રે, રસિક વર સાથે	૭૧૨
મલબેલો રે, આનંદકારી છ... ..	”
રા કીધાં રે, વેણુ વળડી	”
સ માતો રે, પ્રીતમરો પ્યારો	”
નંદાવનકી રે, શોભા સાધી	૭૧૩
દંદળો રે, કુંવર છબીલો	”
માળ દીવાળી રંગ રસાળી	”
માળ અમારે બાગ્ય સુ સજની.	”
પાથો વરે છે રે, વાવા હું વિસરી રે... ..	૭૧૪

ભક્તિ પ્રકાશ.

૧૫ ન કરીએ કૃષ્ણ... ..	૭૧૪
મો ભૂપ વિના ભૂધરા... ..	”
ધુરુદન મહારાજ છે... ..	૭૧૫
મ રટણ કર રંગમાં... ..	”
૪૫ નય શ્રીજનકીરાય	”
પણ કૃષ્ણ કૃષ્ણ વાસુદેવ કહે તું... ..	૭૧૬
ડીઆળો રે, રંગનો બીનો	”
ગ બીની રે, રાધા રાણી	”
૫૪ બાળી રે શ્રીજની નારી... ..	”
૫૯ પદ રજ રે, વિધન હરે છે	૭૧૭
૧ રસના નિત્ય ગોવિંદ ગાઈ... ..	”

૧૪૫ વૃન્દાવન કુંજ બિહારી	૭૧૭
ગિરિધરલાલતણા શુભુ મા રે... ..	”
ભાવ કરીને તું હરિને બજ રે... ..	”
બજન વિના દિન નય છે વિત્યા	૭૧૮
ચરણ કમળનો રે, મેટો મહિમા	”
આજ અમારે દીવાળી રે સજની	”
આજ દીવાળી પ્રેમ રસાળી	૭૧૯
આજ કયો અનકોટ છબીલો	”
મગજ ગાન કરે છે ગોપી	૭૨૦
પ્રેમે પચે તુલસી સાલિઆમ રે	”
સાસુલએ આવીને વધાવ્યા રે	”
આનંદે આવી રે, છવન નમવાને	૭૨૧
હરિ બાવે ભોજન કીલએ... ..	”

જ્ઞાન પ્રકાશ.

છવ વચન વિચારી બોલો	૭૨૧
તું તારું તન દેખી તપાસી... ..	૭૨૨
જે નજદીરા ઈરા અવિનાશી	”
જે સત્સંગ કરે શુદ્ધ ચિત્તે	”
રહે રસના તું રામ બજનમાં... ..	”
શુરે ગમ જ્ઞાન વિચારું ઘટમાં	૭૨૩
વન્દુ સદ્ગુરુ ચરણુરજ શીરા	”
નય નય જનરાય જરા અગમ અપાર,	”
હરિશુભ આતાં રે, વિલંબ ન કીલએ રે.	”
આજસ આણીને રે, ઉધમ્મ અબાગીયા, ૭૨૪	
તાર વિચારી રે, તાર જે કરે રે	”
રણુછોડ રંગીલો રે, રલો હૃદયે વશી રે.	”

રણુછોડ દીવાન.

ચણીપાઠ	૭૨૫
સુરય નામે તે એક મહિપાલ રે	”
મહિપાસુર દાનવપતિ... ..	૭૨૬
સૈન્ય મરાજ મહિપનું... ..	૭૨૮
મહિપ માર્યો માહેશ્વરી... ..	૭૩૦

	પૃષ્ઠ.
સુરપતિ પદ પાગમે દે અમરાત્રી ...	૭૩૧
દરવડ દૂત ગયો રડવડતોછ ...	૭૩૪
ચંડાસુર પ્રબળ પ્રચંડ... ..	૭૩૫
સુણી પાત મહાદલ પાત તણી ...	૭૩૬
મુનિ વદે મધુરી વાણી ...	૭૩૭
શુભે બ્રાવનો પાત અવલોકીને... ..	૭૩૮
બ્રહ્મા વિષ્ણુ ને સુર રાય ...	૭૩૯
જગત માત સુર સાયને ...	૭૪૦
મુનિ બ્રહ્મા તે પરમ હંદાર ...	૭૪૧

ધીરો ભક્ત.

કક્કો.	
કક્કા કૃષ્ણવણી ભક્તિ કરીએ... ..	૭૪૩

જ્ઞાન બનીશી

અનુભવી આવો દે	૭૪૪
માયાનો મર્મ મોટો દે... ..	"
બ્રહ્માનંદ ભારથો દે	૭૪૫
જગત પિતા ગતિ અદ્વૈત દે	"
આત્મા શોધ્યા વિના દે	૭૪૬
આદિ અંત્ય મધ્યે દે... ..	"
શરીર વિના શોધન દે	૭૪૭
સચેત શક સાદુક દે... ..	"
ધાહ સુણી ધાતે દે	૭૪૮
આતુર ચિત્ત ઝેણે દે	"
મધુ તમ સાથે દે	૭૪૯
પંચરંગી બંધાયે દે	"
કર્તારો પંથ કરો દે	૭૫૦
અલગ લેટે લાગી દે	"
દુનિયાં દીવાની દે	૭૫૧
મગ્ધ ખેલ ખેલુ દે	"
મગ્ધ એક પૂજુ દે... ..	૭૫૨
વારો વાગી બેડો દે	"
શુર વિના જ્ઞાની દે	૭૫૩

	પૃષ્ઠ.
શ્રુત્યો શું કહે છે દે	૭૫૩
જેને રામ રાખે દે	૭૫૪
ભરપૂર વિશ્વ ભાસે દે... ..	"
હીરાની પરિક્ષા દે	૭૫૫
મન રાંકળી ગર	"
મન મહારાજ, મનુરા પદ પાગમા... ..	૭૫૬
ચંચલ મન ચોર ચાર... ..	"
મન મૂઠ ગમાર... ..	૭૫૭
ગરડગડુ ગયા	"
જ્ઞાની ધ્યાની ગયા	૭૫૮
ભક્તિ પદ ભારે દે	"
એક સુખી હેટે દરખીને ચાલ્યાં	૭૫૯
ભાગી ગઈ ભવ બેડીઓ	"

રણુછોડ ભક્ત.

રણુછોડજીનો ગરબો.

છોગાળા છબીલા છેલ	૭૬૦
છુટક પડો.	
કુને કુને શુભાવ નાંખ્યો દે	૭૬૭
લોકડીઆં દેખે છે લાલ	"
આવો મારા લાલ શુભાલીઆ દે ઠાકાર. ૭૬૮	
આજ સપરમેા દહાડયો	"
તારે મારે પ્રીત બંધાણી	૭૬૯
તમને આરાધું અત્રદેવ... ..	"

ધનદામ.

અર્ચુન ગીતા.	
શ્રીગુરુ પ્રતાપે ગાઈએ... ..	૭૭૦

રામકૃષ્ણ.

શૃંગારનાં પડો.	
આ જોને અલમેવી, આ જોને અલમેવી. ૭૭૪	
સખી આજ મારે કહાનજી આપ્યા ધીર. "	
મારા નાવજીને ભુવન પધરાવો	"

	પૃષ્ઠ.
આનંદ આનંદ સજની ૭૭૪	
આજ અતિ દુર્લભ કીધું ૭	
શ્યામળીઓ આ આવે, મારી સજની... ૭૭૫	
ગૌ ચારીને આવે વડાલો ૭	
આરતી કીજે રે આપણુ ૭	
મારી શેરડીએ ઘુને જોવા રહી છું ... ૭	
આ જોને અલખેલો ૭૭૬	
વૃન્દાવનથી વડાલો મારો ૭	
દર્શનમાં શું જાય છે ૭	
આવો ને માણું છું માન રે ૭	
ઘોને પચન સહણા રે... .. ૭૭૭	
જાતે છે. અતિ રસિયા રે ૭	
આજ અતિ આનંદ રે સજની ૭	
મીઠો મોહન રે મહાવા ૭	
આજ હું તો હરખી રે સજની ... ૭૭૮	
આવે વડાલો લઠકતો ગોપાલ ... ૭	
મારો વડાલોજી તે વાથે વાંસલડી ... ૭	
મારો વડાલોજી આવે તે ગૌચારી ... ૭	
આ જોની સાહેબી સુંદર ૭૭૯	
પાતળિયો છે પ્રીતમ સજની... .. ૭	
ગૌ ચારી ઘેર આવે મારો વડાલો ... ૭	
ઘુને સાંભરે સુંદર તેલ જ દહાડો ... ૭	
મારો નાથ નથી ગયો ગોઠુલમાંથી ... ૭૮૦	
મનમોહન આવે રે મેરઝી વાતો ... ૭	
વારુ વારુ રે વિકુલ વારુ કીધું... .. ૭	
જોઈએ જોઈ રે વિકુલો વાળી વાળી... ૭	
કરો કરો રે આરતિ કહાનની સરખી ૭	
આજ ઘણું આઈ ૭૮૧	
રાધાવર છે રસ ભર્યા... .. ૭	
મારાં વાલા શું છે તમ કને ૭	
મરજી મન હરી લીધું ૭	
મોહન અતિ મીઠો... .. ૭	
મારા વડાસા વરણાગિયા ૭૮૨	

	પૃષ્ઠ.
વાતલડી કરો મનની વહાલા... .. ૭૮૨	
વાતલડી રે કરો મારા બ્રીજના રે વડાલા ૭	
વહાલાજી સું રંગે રમતાં... .. ૭	
મારા શ્યામળીઆ સુખદાઈ તું તો ... ૭૮૩	
મારા વહાલાજી વરણાગિયા... .. ૭	
મારા મોહનજી મયકલડા તમે! ... ૭	
સુખ નિધિ મારો શ્યામજી રે... .. ૭	
આજ તમે અલખેલડા હો ૭૮૪	
પરમ સનેહી પાતળીઆ ૭	
મારો મોહનજી મન ભાવતા... .. ૭	
હરિ શું કરીએ રે સંસારને... .. ૭	
સખી આજ અનોખમ રાતડી... .. ૭	
કામળી મેલો કહાનજીની કહાનજીના... ૭૮૫	
કહાનજી રે આજ છે કાજલી રે ... ૭	
મોહન આવોની મલપતા રે... .. ૭	
સજની મારી શ્યામળીઓ ૭	
વ્યસન પડ્યું મનજાનનું ૭૮૬	
આવોને હરિ હિંચવાને... .. ૭	
ચાલો સખી વેગે વૃન્દાવન ૭	
ચિંતા શી છે રે સંસારમાં ૭	
પ્રીતડી બાંધી મારી બહેની... .. ૭૮૭	
જનમ ન મેલુ છોજી રાજ ૭	
આરતિ કરે રે જસોદા માવડી ... ૭	
આરતિ કહાન કુંવરની કરીએ... .. ૭	
આરતિ કીજે નંદ નંદનની ૭૮૮	
ચાલોની અલખેલી અખલા... .. ૭	
સખી પહેરોને પટ ચીર મનોહર ... ૭	
આજ સપરમે દહાડો સાચો સુંદરજો. ૭	
ધન ધન દહાડો ઘસણીધર વરણાગિયા જો. ૭૮૯	
હું તો દીન દસી છું તારી રે... .. ૭	
હું તો હેને તારે પલખી રે ૭	
વાંસલડી વાઘને વનમાં તેડીઆં જો... ૭	
આંખલડીને ચાલે ચિત્તડું મોહિયું જો. ૭૯૦	

૫૪૬.

નામ લેશો હાલ્યા કેરું... .. ૭૬૦
 શ્યામને કહેજો... .. ૭૬૧
 સજની શુક્રીને... .. ૭૬૧
 મહારાજાહાલ્યાની વાત રસાળી રે... .. ૭૬૨
 ફરીતમાં શું ભયે દામોદર ૭૬૨
 ન કરીશ આજા નેજા તાણા ૭૬૨
 રહે રહે અળગો આળસ કરતો ૭૬૨
 હું તો મોહીરે મુખની માંડણીપર ૭૬૨
 આવે આવે રે ગોવિંદશય ગો ચારી... .. ૭૬૩
 મારી મીટીએથી મોહન અળગો થા. ૭૬૩
 રવિ આયમીઓ હઠી એહ ૭૬૪
 રયામ મુંદરે થવણે ધરે ૭૬૪
 ધન ધન રે માછલડી તારે પ્રેમ ૭૬૪
 અલી હરિની વેળા વાળી ૭૬૪
 વાટડકી ભેડે વહાલા કેરી... .. ૭૬૪
 નિત રમીએ નંદલાલ સંધાતે... .. ૭૬૪
 મુને લાંબો લાભ અપાર ૭૬૪
 મારા ઊગાલા છે છેલ... .. ૭૬૪
 ચાલો સખી વૃંદાવન... .. ૭૬૪
 આવો રમીએ રંગ ૭૬૪
 હરિમું હેત યંતું છે લે... .. ૭૬૪
 મુખ નિધાન શ્યામળિયો છે જો ૭૬૪
 મહાર માન અઠતું છે જો ૭૬૪
 મારી કુલિવંત બહેની હો ૭૬૪
 મારા ત્રિભુવન તારજુ હો ૭૬૪
 લાડકવાયા લાડસ યેલા... .. ૭૬૪
 રોજ રહો ચોપી ૭૬૪
 આવોને અલખેલા કહાન ૭૬૪
 ડાનોમાનો આવજો મારલા જો ૭૬૪
 આવો આવો શ્યામળીઆજ મુંદર છે. ૭૬૪
 લાવે લાવે લટકતી મળની નાર કે ૭૬૪

ઊગાળો રે, ઊગાળો રે; ઊગાં મેડે માધે. ૮૦૦
 વાલાજી રે, વાલાજી રે, મારે મંદિર આવો. ૮૦૦
 રંગીલો રે, રંગીલો રે; રંગડાનો છે રેલો. ૮૦૧
 કોડીલો રે, કોડીલો રે, કોડે આજ કરતો ૮૦૧
 લટકાળો રે, લટકાળો રે; લટકે મનડું લેતો. ૮૦૧
 મર્માળો રે, મર્માળો રે; મર્મે કરતાં યોતે. ૮૦૧
 શ્યામળિયો રે, શ્યામળિયો રે; ... ૮૦૨
 ઊગાવાળા હો છેલ ૮૦૨
 લટકાળા હો લાલ ૮૦૨
 મોરડીવાળા હો માન... .. ૮૦૨
 રંગ લીના હો કહાન... .. ૮૦૨
 વાડીડા કુંજ વિહારી... .. ૮૦૩
 છેલા તારું છેલું ભાળી... .. ૮૦૩
 કહાને મુને કાઠી ગેલી... .. ૮૦૩
 રાને રાખું હવે છાની... .. ૮૦૩
 પાણડી તારી પ્યારી રે ૮૦૪
 કાચુ ભાલ તિલક કેસરતું રે... .. ૮૦૪
 કાને કુંડળીઆં નંજ જડીયાં રે... .. ૮૦૪
 શુભ બંધ જડાઉ ભારી રે ૮૦૪
 નંદલાલો રે નંદલાલો... .. ૮૦૪
 રંગ લીનો રે રંગ લીનો ૮૦૪
 અલપિસી રે અલપિસી... .. ૮૦૪
 મિરિધારી રે મિરિધારી ૮૦૪
 માત યંતું મન મોહન પ્યારા... .. ૮૦૪
 રસિયાજી રાવે આંગણે બેડા... .. ૮૦૪
 બાજી કનકતણે આવી બેડા... .. ૮૦૪
 જો જો મોરે મારા જીવન જીવને ૮૦૪
 લાલ મનોહરલીજાએ... .. ૮૦૪
 નલ સિંહાસન ઉપર... .. ૮૦૪
 અખણ પીયાજીની આરતી... .. ૮૦૪
 પ્રાણજીવન પધરાવિયા ૮૦૪
 ધન્ય ધન્ય મારી આંખડી ૮૦૪
 આજ અમારે અનન્દ અંતરે... .. ૮૦૪
 હરિવર બેસી હાથીએ... .. ૮૦૪

પ્રજ્ઞાનંદ.

કૃપ્ય કીર્તનનાં પદા.

કાનડો રે, કાનડો રે; જમનાજીને આરે. ૮૦૦

પૃષ્ઠ.

પૃષ્ઠ.

શી કહું શોભા આનની	૮૦૯
શ્યામની છાતી રે	"
ફલની માળા રે... ..	૮૧૦
ફલની બાંધી રે... ..	"
મન મારું મોટું રે	"
મારાં નેણાતણાં રાણુમાર રે... ..	૮૧૧
મારા મનડાંના માનેસ માવ રે	"
મારા ઊગાવાળા ધનશ્યામ રે... ..	"
બંસીવાળા રૂપાળા બલવીર... ..	"

જ્ઞાનલોચન.

મગઠ મમાણુ હરિને... ..	૮૧૨
નારાયણ મુખકારી	"
અસખ પુરુષ અવિનાશી	"
મગઠ હરિભજ માણી... ..	૮૧૩

ગોવિન્દરામ.

કલિજીગનો ધર્મ	૮૧૪
ઉપદેશ વિષે... ..	૮૧૮
પ્રેમ ભક્તિ	૮૩૨
ઉમિયા શિવ સંવાદ... ..	૮૩૪
અલીખાં પઠાણુ	૮૩૬
નરસિંહ મહેતા	"
રાવણુ ને વિલીપણુ... ..	૮૩૮
હુકા વિષે	૮૩૯

મીરાંબાઈ.

પ્રેમ-ભક્તિનાં પઠા.	
કહાં ગયા રે પેલા મોરલીવાળા	૮૪૦
અનળ સહણી પ્યારી મૃગ્યા નેણી... ..	"
ચાલને સખી મહી વેચવા જ્યે	"
ચાલને સખી મારો શ્યામ દેખાડું... ..	"
ઠઠણુ યયા રે માધવ મધુરાં જઈ	૮૪૧
પુનમ કરો 'પૂર્ણ ચંદ્ર' છે	"

આતુર વઈ હું મુખ જોવાને... ..	૮૪૧
હું નજી રે જમનાં પાણીડાં... ..	"
નહિ ભડ રે જુમનાં પાણીડાં... ..	૮૪૨
હારે જ્યો જ્યો રે જીવણુ જુકડાં... ..	"
હારે મારા શ્યામ કાલે મળજો... ..	"
હારે ચાલો રાકોરમાં જઈ વસિયે	"
મુખરાની માયા લાગી રે	"
અરજ કરે છે મીરાં સંકડી... ..	૮૪૩
આજ મારે સાધુ જનનો સંગ રે રાણા.	"
કાગળ કોણુ લઈ જાય રે	"
લેતાં લેતાં શ્રી રામજીનું નામ રે હો... ..	૮૪૪

જૈન કવિ ઉદયરત્ન.

કોધ વિષે.

કડવા ક્રુષ છે કોધનાં... ..	૮૪૫
----------------------------	-----

માન વિષે.

રે જીવ માન ન કીછએ	૮૪૫
--------------------------	-----

માયા વિષે.

સમકીતનું મૂલ જાણીએ જ... ..	૮૪૬
----------------------------	-----

લોભ વિષે.

તમે લક્ષણુ જોજો લોભનાં રે... ..	૮૪૬
---------------------------------	-----

જીવરૂપી વણુજારા વિષે.

નરભય નયર સોદામણું	૮૪૭
--------------------------	-----

શિયળની નવ વાડ વિષે.

શ્રી ગુરુને ચરણે નખી... ..	૮૪૭
----------------------------	-----

વીરવિજય.

હિતશિક્ષા છત્રિસી.

સાંભળજો સત્જનન નર નારી... ..	૮૫૨
------------------------------	-----

અભિવિજય.

મહાવીર સ્વામિનું પારણું.

વૃહત્ કાવ્યદોહન

ગ્રંથ ૨ જો.

—૪૪૪—

નરસિંહ મેહેતો.

પહેલો ગુજરાતી કવિ—સંવત ૧૫૧૨—ઈ. સ. ૧૪૫૬ માં

હેયાત હતો.

—૪૪૪—

ચાતુરી પોકરી.

પદ ૧ છું—રાગ રામગ્રી.

લક્ષીતા-સુશોભ સલુણા સેણુજી, સાને બરો છો નેણુજી;
શું દુઃખ છે તમારે નાથજી, વહાલા કહોને અમને વાતજી.

હાળી,

વાત કહોને વહાલા અમારા, કાંઈઈ રહ્યા આસન;
શાને કાળે શામલા તમો, મુકા છો નિશાસન.
વદન તમારું વાલમા, કરમાણું તે શાને માટ;
કપોલ કર કાંઈ રહ્યા, ઉપનો તે શો ઉચાટ.
મહાવજી તમારું વદન જોતાં, જનમ દુષ્કિત જાય;
નાથજી તમારું નામ લેતાં, પતિત પાવન થાય.
જેનેં કરુણા હોયે તમારી, તેને સ્વપને ન શોક હોય;
તમે એમ કાંઈ થઈ રહ્યા, અમને તે અચરજ જોય.
સુદ્ધ શુદ્ધ તમારી શામલા, શાને હરિ કહોને સ્વામ;
તમને તે આંસુ કાં બરો, વૈષ્ણવના વિશ્રામ.
અંગે કાટી અનંજ શોભા, રામ રામ અભિરામ;
તમે કલા પાડી કૃપા રહ્યા, સમરથ શ્રી ભગવાન.

સુખતણે સાગર સુકાયો, આનંદ કંદ અવિનાશ;
 ઠેસપ કારણ કહેને અમને, હું છું તમારી દાસ.
 માધવ તમારા મન તણી, કહેને કરશુનિધાન;
 હું તેડીને લાવું તેહને, જે તમારું જીવનપ્રાણ.
 નિમિષ માત્રમાં નાથજી, લાવી કરું પ્રસન્ન;
 વાત કરતાં મજાપતિ, ટળશે વડું ત્રિધન.
 મહીધર મનમાં ધરેા ધીરજ, નહિ અકળાયાનું કામ;
 નરસંયાના નાથજી, મને કહેને તેનું નામ.

પદ ૨ જી.

પણ-વળતા બોલ્યા જીવજીવનજી, પ્યારી રાધામહિ છે મનજી;
 છે બીજુબાનની કુળારજી, તે મારા નયનનો સજીગારજી.

હાથા-

રાજગાર મારા નયનનો, ઉતરણે એ છે હાર;
 તને મને જોખન જીવતી, મારા પ્રાણનો આધાર.
 અળલા તેનેહે અવતર્યો, મારો મજા વિષે અવતાર;
 વસે તે વિજની નારમાં, એમ નીમમ કહે નિરધાર.
 શ્રી વિશ્વ ધાયે મુજને, મિજનાર મારું ધન;
 સર્વમાં એક મુંદરી એ, વેદ વાયક માન્ય.
 લલીતા તેણું રંગે રમતાં, શ્રી વૃંદાવન મોઝાર;
 અંગનાને હિરે લેધન, જીજ બીજા તણીવાર.
 રસ રીતે પ્રેમ પ્રિતે, કરતા સુધારસ પાના
 તે મટ્યા પછી શું થયું, માનુનીને વાપ્યું માન.

રાધા-લંપટ મેલી દેને મુજને, નિર્લજ સાય શું નેહ;
 મુજથી વહાલી વાલમા, બિર વિષે રાખી છે તેહ.

કૃષ્ણ-કર મુકાબ્યા પાણીથી, રમા બરાણી રાય;
 વનિતા તે વન છોડી ગઈ, મુજને દઈ ગઈ દોષ.
 અતુર ચિત્ત ચોરી ગઈ, પ્રેમદા લઈ ગઈ પ્રાણ;
 મદનશર મારી ગઈ, કામની તે કામખાણ.
 કયમ કરું કહી જાઉં હવે, કયમ ધરું ધીરજ મેન;
 તારા સમ જે તારુણી વિના, ત્રણેક લાગે શન્ય.

અપરાધ નહિ કંઈ માફરો; વિશ્વ વાંકે કીધા ત્યાગ;
દોષ કાંઈ દીજીએ લક્ષીતા, એવાં અમારાં ભાગ.
સુખ દુઃખ હોયે મનમાં, તે તો સન્નિવૃત્તિને કહેવાય;
માનુનીને મળવાને કીજે, કાંઈક કરો ઉપાય.
આધિન છું હું તારો, તું જરા લેને ભુવતી;
નરસંવાનો નાથ કહે, કરજોડીને એ પીનતી.

૫૬ ૩ શ્લોક.

લક્ષીતા-વળતી યોધી લક્ષીતા વાણીજી, તમે સાંભળો સારંગપાણીજી;
પ્રભુજી હું તમારી દાસજી, માધવ રાજો મન વિશ્વાસજી.

દાળ.

વિશ્વાસ રાજો મન વિષે, ધરણીધર ધરો મન ધીર;
હું મનાવું એ નારને, તમે ચૈતન્યમાં રાજો શરીર.
નિઃશંક થાઓ નાથજી, તમે ભક્તતા આધાર;
તમને જે વહાલી વાલમા, લાવું તે વન મોઝાર.
અંજર લઈ આશું ભુવો, કાં થઈ રહ્યા આસન;
તમને દેખું દોહલા, તારે ઘડે તે મારું મન.
ભાવજી મને સમ તમારા, કુંજે લાવું ભુવતી;
શોક નિવારી મુખ કરું, તો ભલુજી દૂતિ દતી.
પ્રભુજી તમને પ્રાણ મુંડું, વિવિધ વન કિંકરો;
કહોતો હું લાવું ભુવતી, તમે શોક સધળો પરદરો.
નિઃશંક થાઓ નાથજી, નહિ અકળાવાનું કામ;

કવિ-લક્ષીતા આલી વન વિષે, શ્રી કૃષ્ણને કરી પ્રણામ.
વિનતા તે વન જોતી ગઈ, જ્યાં કામનીનું ભૂવન;
શોક સાગર અંજે આતુર, રહી રહી કરે રદન.
હાર ચીર શણગાર ભૂષણ, કંકણ કંકણ જોડ;
શણગાર સર્વ અંગ યદી, અપવાદે ઉતાર્યા તેહ.
તે સોળ કળાએ શોભતી, (ત્રિ)લોક્ય તારણું મુંદરી;
શોકસાગરે પડી સ્વામા, લલિતાએ દીડી અણમણી.
કમળ સરખાં નવન દીઠાં, નિઃશ્વાસ મહેલે નાર;
નરસંવાનો સ્વામી તે પ્રતે, લક્ષીતા યોધી તે વાર.

ચીર ચંપક સાડી પટોળી, ઓપતાં તે પહેર્યો અંગ;
 ધુંધટમાં મધુરું હસતી, નારી નેણ કુરંગ.
 શીશપુલી રાખડી, નેણે તે કાળજી રેખ;
 લીલવટ સોહે ચાંદલો, વેણીએ તે વળગ્યો શેષ.
 નિરમલ મોતી નાકમાં, શ્રવણે પેહેરી આલ;
 અધર અરુણ્ય ઓપતા, ત્રાજ્યું રોમે ગાલ.
 મોતીઆળી ઝરમર કંઠે, ઉર એકાવળ હાર;
 ઓળી પહેરી કસકસી, કર કંકણનો ઝણકાર.
 ચુડિલો હાથે સોણામણો, ખીડી મુખમાં જાણ;
 કાકણ સર્વ સોણામણાં, શાં શાં કરું વિખાણ.
 ચરણે નેપુર ધુધરી, વીછુઆ તે અણવટ સોલો;
 નખ શિખ જોતાં સુંદરી, મુનિ જનનાં મન મોલો.
 હંસાગમની ગજગતિ, કડી કેસરીનો લંક;
 ઉર અંજુજ બે ઓપતાં, મુખડું તે જાણે મયંક.
 મુખડે તે મધુરું જાણતી, હલવે શું મોડે અંગ;
 પત્નીને પ્રેમ વાધ્યો ધણો, મળવાને થીલમવંત.
 અખળા તે સજ થઈ, પુરિયાં તે ખટ બાણ;
 નરસૈયાના નાથને કાળે, લલિતાએ મુકાબ્યું માન.

પદ ૬ હું.

લલીતા સાંભળ મહારાં વચનજી, અંગમાં પ્રગટ્યો છે અનંગજી;
 ભે કરી દાઝે મારું તંનજી, વેગે કરીને ચાલો મહાવંનજી.

દાળ.

વિ-વેગે કરીને મહા વન ચાલી, મદન દલ લઈ દાય;
 જામે લલીતા જાણુ કરવા, સજ થાયે તહારો નાય.
 તા-અનેક અખળા અનુભવી, પણ નાર ન મળી દેવ;
 સુરપણું હું સિખતું, તું રહેને ત્યાં જોય.
 પૂર્વ દિશાથી પ્રકટ્યો, સોળ કળાનો ચંદ;
 નયણે તે દેખી નારને, ડગવાને લાગ્યાં દિગં.
 મયંક મન આંખો થયો, ચશિ તે તેણીવાદ
 એ કલકી કેમ થાય, તહારું તેજ અપાર.

મહાવન અતિ રળિયામણું, શોભા તણો નહિ પાર;
 હાથ કાકીલા શબ્દ સોહામણા, મધુકરનો સુંગર.
 ત્યાં માર શબ્દ સોહામણા, ચાત્રક નવલ વીર;
 ત્યાં અનેક પક્ષી શબ્દ કરે, શીતલ જમુના નીર.
 ત્યાં કદમ અતિ રળિયામણું, તેની તે શીતલ છાંય;
 હું માન વધારું તહારું, તું બેસ મારી માંય.
 કવિ-ત્યાં સમિર ત્રિવિધ પ્રકારનો, લાવિયો તે બૃદ્ધ સુગંધ;
 કુંજબોવનમાં ગર્ભ ચાલી, ધ્યાન ધર્યું મુકુંદ.
 મહામતિએ જપે જ્નેગી, તેનું ધ્યાન ધર્યું મન ધીર;
 તતકાળ તેનું ધ્યાન ધર્યું, સુધ ના રહી શરીર.
 રાધે રાધે કરે માધવ, જપે તે સારંગપાણ;
 નરસંધાના નાથને, લલિતાએ કીધું જાણ.

પદ ૭ મું.

લોલતા-લલીતા કહે સાંભળો મારાવાલાજી, સુંદરી છે મહા રિસાલાંજી;
 પેરે પેરે લાવી છું નાથજી, આવો સોંપુ તમારે હાથજી.

હાળી.

આવો તમારે હાથ સોંપુ, સાંભળોને મારી વાત;
 મત્સર છે ધણે નારને, તમે નખીને તેડા નાથ.
 કવિ-એવાં વાપક સાંભળી, આનંદ પામ્યા મન;
 ચિંતામાંથી ચાલી આવ્યા, જીવતીના રે જીવંત.
 સામ સામા ચાલી આવ્યા, નયણે તે નિરખી નાર;
 કૃષ્ણજીએ લલીતાને આપ્યો, કૌરવજી મણીનો હાર.
 લલીતા-કુંવરીને કરમાં આપી, લોને તમારું તંન;
 સલુણી છે કુંવરી ચામળા, કરજો એનું જતન.
 બદ્ધ પેરે સુખ દેજો, કરજો તે વિવિધ વિહાર;
 મૃગજી તે એની પૂરજો, રમી રજની ગ્રાસ અપાર.
 કવિ-કુંજ સંમિષે આવિયા, કુંવરીને તેડી કુમાર;
 એકાંત સ્થાને રચી શૈયા, મળી કરે રે વિહાર.
 શુદ્ધ તે બીડી હૃદયું, સુંખન લીધું ગાવ;
 રસિએ તે રસ પ્રીતે પીએ, કંદપ રસ રસાલ.

તેજ સમે રસ તેજ સ્થાને, ઉપજ્યો તે અધિક આનંદ;
રસિક જનને પાન કરવા, મુકીઓ તે વ્રજ રાજન.
મૂર્ખ જડ પામે કહાં થકી, અન્ય ઉપાસીક જેહ;
જેને કૃપા હોય નાથની, નિઃશંક પામે તેહ.
રસિકના રસ આગળે, અમૃત શું લેખાય;
નરસૈયો જુગો જુગઅવતરી, વિહાર ચરિત એ ગાય.

પદ ૮ મું.

મહાવન સ્થામની ને રયામણ, કરતાં કોટી કલા કામણ;
નંદનંદન પુરે મનની હામણ, જુજ ભરી રમે ચારે જામણ.

ઠાળ.

જુજ ભરી ચારે જામ રાખી, ભોગવે રસ જામિની;
અપ્પળા તે હિર બળ કરી પિયુને, કુચપરલીધા કામિની.
સરોજ સંકોમલ સુંદરી, માત્રાતીની પેરે મુકુંદ;
ભરત થઈ પીયુ ભોગવે, સુધારસ ગોકુલચંદ.
સુરત સાધના સધળી રાગિની, રમે કોટી કલા કરી;
મુદિત થઈ ત્યાં માલુની, લજ્જા પિયુની પરહરી.
મૃગાનપની કરે મરકલા, મોહની પિયુતું મન હરે;
અતિ નિકટ નાગર નાગરી, વિવિધ વન ક્રીડા કરે.
પ્રેમદા સાથે પ્રેમસું, પિયુડો અતિ રંગે રમે;
અધર ડસી કુચ કર મલી, કૃષ્ણ દંડપને દમે.
જુજ બલ બીડી બાયશું, કસકસે બહુ કામિની;
કનકવેલ કેસમહિ લપટી, જાણીયે ધન દામિની.
સુંબન ચારુ કપોલ પાખી, પ્રેમસું પિયુડો દિયે;
સુડીતો તે યદને શ્રી હરી, અમૃતપે રસ મુખમાં દિયે.
સ્વર્ગ મૃત્યુ પાતાલમાં, બ્રહ્મ લોક ને કૈલાસ;
વૈકુંઠમાં સાગર સુતા તે, કરે રસની આશ.
ધન એ દિવસ ધન એ રોજા, ધન ધન તે રાધિકા નાર;
ધન ભોગવે વ્રજવિનતા, કહે કૃષ્ણ સાથે વિહાર.
શ્રી વંદાવન જમુના તીરે, બંસીનટે રસ જામિયો;
પ્રેમે પીવા રાસ રમિયા, ત્યાંદ નરસૈયો સુલી રણો.

નરસિંહ મહેતો.

૫૬ ૯ મું.

મુંદરી પામી અતિ ઉદ્ધાસજી, કરતાં કામ રસ ભોગ વિલાસજી;
વિલસાવવા બેઠું વાસજી, હુતો નરસૈયો પાસજી.

ઢાળ.

પાસ રહીને નયમ નિખ્યો, અનુભવ રસ થયો જેઠ;
જેવી લીલા નજરે દીડી, મુખડે તે ગાર્ધ તેઢ.
દીવી તે મહારે હાથ દીધી, કહે નરસૈયો આ નિધ ભેષ;
વિલાસ ગોઝુલનાથનો, ભૂતલ ગાયો સોર્ધ.
બલ અધિક કરી કરુણા, આપીયો દર તાલ;
હું મુખે લાગું ગાન કરવા, પ્રસંન થયા ગોપાલ.
ભામનીમાં બળી ગયો, જેમ સાગરમાં રતન;
મહારસમાં ઝીલીયો, આનંદ પામ્યો મન.
ભાવ જણાવ્યો નયનમાં, ઉપજ્યો મનમાં નેહ;
માનુનીને રૂડી મનાવી, દૂતી ચર્ધ તેહ.
જે રસ શંકર કોઈ ન દેખે, હું ઝીલી રહ્યો તે માહે;
મહારસમાં મહાલિયો, તે શંકુ ફરી સાહે.
કૃપા હવી ભોળાનાથની, તેણે દીધી તે મુજને આશ;
રંકને શિક્ષિત કીધયો, કાપ્યો તે ભવનો પાસ.
અનાથ હુંને સનાથ કીધો, પાર્વતિને નાથ;
દિવ્યચક્ષુ આપ્યાં મુજને, મસ્તક મેલ્યો હાથ.
તેના તે ચર્જુ પ્રતાપથી, પામ્યો તે પ્રેમ નિધાન;
પછી ગોપેશ્વર નાથનું, અવનીપે શું કરું ગાન.
ભાભીએ ભાગ્ય ઉદે કર્યો, મને કલાં તે કઠિણ વચન;
ત્યારે નરસૈયો નિરભય થયો, પામ્યો તે લુગજવન.

૫૬ ૧૦ મું.

લલિતા-મેહેની પું સાંભળ માહારી વાણીજી, બોલી ત્યાં સખી શહાણીજી;
રસ ભર્યાં દીસે તારાં નેણજી, શિરથી છુટી તે તારી વેણજી.

ઢાળ.

વેણ છુટી કસણ નૂટી, ઉલટાં તે દીસે અંમ;
સાચું કહેને સૈયર મહારી, કયમ રમી પીયુની સંગ.

હારતણાં તે ડંસણુ હૈયે, અંગ છે કુમકુમ રોલ;
અંગે તે રેખા અતિ ઘણી, મુખ ભર્યાં છે તમિલ.
કપોલ તારા હસી રહ્યા, મુખડે તે પ્રગટ્યું નર;
દસન નખ દીસે ધણા, અબલા તે તારે અધૂર.
પિયળ પુરી રહી અધૂરી, ટળી તે કાજલ રેખ;
ખેલ અભિનવ ખેલતી, વનિતા તુરે વિશેષ.
તીલક પીયુતું લલાટ તારે, દરપણુ લઈ મુખ જોયે;
પીતાંબર કહાં પદ્મટ્યું, નીલાંબર તારું ન હોયે.
કૌસ્તુભ મણિ તું કેનિ લાવી, નહિ એકાવલ હાર;
પાલટી આવી પ્રેમદા, મુજને કહેને વિચાર.
ચુવા અંદન કુસુમ પરિમલ, અંગ મહિ સુગંધ;
હું જાણું છું હે સખી, તુંને મળ્યો તે નંદનો નંદ.
સ્વેદ શીતળ અંગ તાહરું, તે દેતું હશે મનસાખ;
સંકાય સારે કરે. સ્વામા, મુજ આગળ તું દાખ.
ઉચું જોને અંગના, ક્યાં દાળે નીચાં નેણ;
વણુ કહે સર્વે લહું, તું સંતાડે જોને વેણ.
સુરતનું મુખ કહેને મુજને, મા ધર મારી લાજ;
નરસંધાનો નાથ તુજનું, વિલસીયા છે આજ.

૫૬ ૧૧ મું.

રાધા—સજની સુરતનું મુખ જોહજી, સાંભળ તુજને કહું તેહજી;
જે અનુભવ્યો રસ આજજી, કહેતાં મુજને આવે લાજજી.

દાળી.

કહેતાં મુજને લાજ આવે, એવી લીલા ધઈ જોહ;
તુજને કહું છું તારણી, તું મુમ રાખજો વેહ.
રખે કેનિ જણાવતી, વ્યભીચારીની એ વાત;
સ્વામ સંજોગી રસનો ભોગી, વનમાં મળ્યો વ્રજનાથ.
કર મલો મારો કામીએ, કે લલે આવી લાભિની;
આવ અબલા આપણુ ખેલું, કીડા કીજો કામિની.
અમૃત એના નયનમાં, એવો એ ધનરયામ;
હું અંગ પુલ્લી ધઈ ઘેલી, કામીએ જગાજો કામ.

કસણ તે યોશીતણાં, ઉર બળે તૂટયાં તેહ;
 મેં નીત્રાબર નવ જાણિયું, કટીયકું ખસીયું તેહ.
 પ્રેમતણે સાગર ઉલટયો, વાધ્યો કામ અપાર;
 જઈ કામીને દેઠ વળગી, મારું ચિત્ત ચડ્યું તે કાર.
 ઉઠંગે લીધી વાલમે, વિવિધ વિલાસ્યા શ્રીદરી;
 જોણે ગોવરધન કર ગ્રહો, તે મેં રાખીઓ ઉરધરી.
 આલિંગન દીધું સામળે, કરે બીડયું તંન;
 અંતર ટાળી એક કીધી, મનાવ્યું તે મારું મન.
 સ્થામ સદોમલ અંગ પીયુનું, કઠણ કુચ ફલ માહેરાં;
 નાયજની ભુજે ખાય ભરતાં, ખુર્યા કુચ ફલ બેહેરાં.
 સુંબન ચારુ કપોલ સરસી, અધર ડશી કરે પાન;
 રતીપતિ રણજોધ જીત્યો, મદને તે મુક્યું માન.
 આજનાં સુખતણી સામા, સંક્ષેપે કહું તુજ સુંદરી;
 વિસ્તાર તેહનો નરસંધો, ભૂતલ કહેશે અવતરી.

પદ ૧૨ મું.

રાધા—સજની સાંભળો મહારાં વચનજી, ધીર રાખજો તારું મનજી;
 જે સુખ પામી આણે તંનજી, આજ હું ગર્ભ હટી મહાવંનજી.

હાળી.

આજ મહાવંન હું ગર્ભ હટી, મુસ્તક મહીતો બાર;
 કારમે તે આળ્યો કુંજમાં, નટવર નંદકુમાર.
 વહાલમાં એણે રોડી વનમાં, હું કરું તે કુણ ઉપાય;
 આજ તે જાણી એકલી, માહાવજી મા કરશે અન્યાય.
 મળતું તે જોડું મન વિના, ઘેલા ન થઈએ ગોવિંદ;
 ચીર મહારું ફાટશે, દુટશે તે ચોળી બંધ.
 વળગો મા રહો વેગળા, દુટશે તે મહિનું માટ;
 માણસમાં મહારે મહાલલું, તમને તે નહિરે ઉચાટ.

કૃષ્ણ—મેલ મહીકું શિરચડી, તું ધીરજ રાખજો મન;
 આવ અહીં દેખાકું તુજને, મારું તે કુંજભુવંન.

રાધા—શીતલ રૌવા પાયરી, રચ્યો તે રંગ વિલાસ;
 અનેક રસ પીએ અનુભવી, કરે મન ઉલ્લાસ.

હું હુંતીરે જોયન સમે, કુચ ફલ પીયુડા જોગ;
કોમલ કર લઈ સોંપીઆં, કરવાને રસનો ભોગ.
અમર ફલ લઈ અર્પિયું, મેં પીયુના મુખ મહિ;
રસ પીએ રસીઓ પાય મુજને, આનંદ પામી ત્યાંહે.
કંઠ ધાલી જાહેડી, ચુંબન લીધું કપોલ;
સંઆમનું મુખ શું કરું, કરતાં તે રંગ કલોલ.
વદન સંકોમલ સ્થામનું, કરતાં તે નયને પાન;
નિર્ખતાં ધીરજ ટળે, કંદપ કાટી સમાન.
રમતાં રંગીલે એમ કહ્યું, જીવતી તું પ્રાણુ છવંન;
સર્વમાં તું વહી મુંદરી, તું માન વેદ વચંન.
અકળગતી એની કાઈ નવ જાણે, નહિ કોને આધીન;
વન આવી વચન જોલે, મુજ આગળ ચાય દીન.
સાહી લીધી સામજે, એની વાત કહી નવ જાણે;
જવા ન દેતા મહાવજ, કર અહીંને લાગે પાથે.
એટલા દિવસ હું નવ જાણતી, રહેતી હુતી અસંન;
હાવે તે કાણું મેલું નહીં, વેંધાણું મારું ર મન.
સંસારનું મુખ શું કરું, ન મમે ધરતી વાત;
નરસૈયાના નાથ સાથે, વિવસી દિન ને રાત.

૫૬ ૧૩ મું.

રજની આવી જીગનીધાનજી, ધ્રુવજી હુતી રમવાને મંનજી;
સજની આજ મહારે મંનજી, પ્રેમે પધાર્યા પ્રાણુછવંનજી.

હાળ.

પ્રેમે શું પધરાવીઆ, મેં તો સાંજ સમે તે શ્રી હરિ;
ચરણ ધોયા પ્રેમશું, મેં તો સેજલડી ટુલની કરી.
કૃષ્ણતી તે કપુર લધને, અગરે કીધી આરતી;
પ્રેમે પીયુનું વદન જોતી, તન મન ઉપર વારતી.
પ્રથમ સંગમ પીયુજી, રમવાનેરે મારું મન ચયું;
લજ્જા તે લોપી નવ સરું, મુખડે તે નવ જાણે કહ્યું.
જોયન મારું જાગીયું, કામાતૂર અંગે હું ચર્ધ;
ભાવ નયનમાં જણાવીઆ, ત્યારે પ્રેમે મુને કરે અહીં.

લગ્ન લોપી અંગ સુખી, પ્રેમે પીયુષને મળી;
 ગમતાં તે રસખસ એક યર્ષ, જેમ દૂધમાં સાકર મળી.
 સદિયર હું બોલી શ્યામને, સંભાળ અંગ તાહેરં;
 અનેક રામા અંગ રમીયો, પણ આજ બે પ્રાદ્યમ માહેરં.
 સનસુખ યાને શામળા, કરવાને રણસંભામ;
 આજ તદ્વારા મન તણી, પુરું તે સધળી હામ.
 મુજ અબજાની આગળે, કાપર ન થઈયે શામળા;
 સાવધાન થઈને શીખતું, રતીરણની સધળી કળા.
 ઉરપે લીધો વાલમો, કુચ બંધન તુટ્યાં તડતડી;
 સુરતની સાધન સાંધવા, હું જોદા સાથે આયડી.
 નાથ સાથે ખાથ ભરતાં, ધસીને રે લીધો જર;
 અધર ડંસ ડસીને મુકીયો, ત્યારે લડયડ્યો મહાગર.
 બાલપણમાં અતીબળીઓ, ગોવરધન કર તોલીઓ;
 તે સુબટને મેં તારણિરૂપ, રંગમાં તે રાણીઓ.
 છુટ્ટી ચઢાવી નયન જોડી, મેં મારીયાં તે મોહનાં બાણ;
 કામિનીની આગળ કાપર થઈને, ભાગવા લાગ્યો માન.

કૃષ્ણ—શરણ રાખો મુંદરી, હું તુજ આગળ ઓચરું;
 દીન જાણી દયા આણી, પ્રેમશું ઉરપર રમું.

રાધા—આજ પછે હે વાલમો, મોટપણ આણેશ ન મન;
 લધુવેશ જાણી દયા આણી, મુકું છું પ્રાણછવન.
 શ્વાસ ભરાવ્યો હે સખી, રવેદ કણ અંગે ઝરે;
 મુજને તે ઝીત્યો જીવતી, કાપર યર્ષ પીયુ કરગરે.

કૃષ્ણ—અબક્ષા તે મારું અંગ દુષ્ટે, બીડીય માં રે જામિની;
 દંડણ પયોધર તાહરાં, મુજને તે ખુંચે કામિની.
 અમૃતપે અદકું હતું, મુજ કને ફળ જેઠ;
 પછે પીયુષા મુખમાંથી, પ્રેમશું મુક્યું લેઠ.
 પ્રસન્ન થયા પીયુ પાન કરતા, રસીયાને મન તે રસગમ્યો;
 ચુંગન લીધુ હસી હસી, પ્રગટ યર્ષ રંગે રમ્યો.
 કુસુમ પેરે રાણીઓ, ઉર ઉપર ચારો જામ;
 હોસ હતી મનમાં પિયુના, પુરી તે સધળી હામ.

સફળ તેજની આજની, ધન ધન મારેા અવતાર;
નરસૈયાનાં નાથશું, રંગ રમ્યાં તે વિહાર.

૫૬ ૧૪ મું.

ધા—સજની સાંભળ મારી વાતજી, ધન ધન આજની રાતજી;
હસતા ડાલતા આવે સાચજી, ભોવન પધાર્યો મોરો નાથજી.

ઠાળ.

ભૂવન પધાર્યો નાથ મોરો, અબલાને સુખ આપવા;
કોટી કેદ્રપ થવા કામી, નાથજી મુજ વરા હુવા.
નવલ સજગ પુષ્પની, ભુવન અતિ રલીઆમણુ,
ચોદશ દીપક જલદલે, હરખ ઉપનો મન ધણુ.
શણુગાર કીધા શોભાતો, નયને કાજલ સારીઆં;
કટાક્ષ સરખાં કસણુ કસીને, કામીના જિરમાં મારીઆં.
સ્થામ સુંદર વદન જોતાં, અનંગ અંગે સજ થયો,
રતિપતિ રણુમુદ્દ કરવા, સુભટને તે મેં કર અલો.
નાથજીને ભુજ બાથ બીડી, હૃદયામાં લઇ આપીઓ,
સુભટ નરમાં શર કહાવે, તે મારી આગલ કાંપીઓ.
મદનમાતી સ્થામ સંગે, રતિ રંગ રસમાં રમી રહી;
પીન પધોધર માણુ પિયુને, અધર મુખડે રહી સહી.
તુમ ન થયો પિયુ પીતાં, પછે તે હું લાજી રહી;
ચોળીતણા બંધ ત્રુટયા, શરીરે શીતલ યથ.
મેહેલ માવા હું માન માણું, મારા નાથ હું તુમ યથ;
માર જામ સંગ્રામ કરતાં, રજની સધળી વહી ગઈ.
દરપણુ લખને વદન જોતાં, અધર ડંડ દીસે ધણુ;
નિર્ગુણુ તારા જોને કામી, નિર્લજ્જે કાંઈ ન રાખી મણુ.
કહ્યું ન માને હો સખી, ભુજ બાથ બીડીને રહ્યો;
સુરતનો સંગ્રામ સજની, બાળપણુનો તુજને કહ્યો.
એણી પેરે રસપાન કરતાં, નાથ નયણે નિહાલતી;
પિયુને અંગે પ્રેમ વાધ્યો, પલક પાછી ન વાળતી.
અનંગ આપદા અંગ ટાળી, તન તે શીતલ યધરશું;
તે સમાન સુખડું સજની, મુખથી નવ જાએ કહ્યું.

મારા સમ કોઇને મા કહેશ, એ વાત મનમાં જાણજે;
વિહાર ચરિત્ર વિહાર લીલા, નરસૈયા યધ માનજે.

પદ ૧૫ મું.

રાધા-રસનિધાન આજની રાતજી, જગો મહારા પિયુજી હવે પ્રસાતજી;
દીપક જ્વેત કાણું કાણું થાયજી, પંખીડાં રાગ પંચમ ગાયજી.

હાળ.

પંચમગાએ પંખીઆ, પૂર્વ દિશાએ રવી પ્રગટિયો;
સારી જામ સંગ્રામ કરતાં, હજી તે તૃપ્ત નવ થિયો.
રવી ઉગ્યો ને ઇંદુ આથમ્યો, ગૌ દોલાની વેળ યધ;
સાસુ ને નણુંદ પુછશે, મારો કંથ કહેશે ક્યાં ગધ.
તેને ઉત્તર આપવો, ને રાખવો કુલનો ધર્મ;
પરવેદના જાણો નહિ, શામળા તુજને સર્મ.
હજીએ તાહારા મનમાં, જાણુને શું થયું શ્રીપતિ;
ભુજ ખાય શું બીડીરહો, મુકતો તે મુજને શેનથી.
કંઠ વહુંધી બાહેડી, પિયુ પોતીઆ નિઃશંક;
લક્ષણ તાહારે શાં કહું. જુડાં દીસે છે ઢંગ.
પૂરવે હવું પોતાતણું, એમ નિર્ણય નાય ના રહી;
આજની શીખામણુ શામલા, નદી આવું ફરી વેચવા મહી.
હું તુજ સરખી નવરી નથી, મારે ઘેર ધણેરું કાજ;
આતઃસમે પિયા ભોવન જાતાં, આવે છે મુજને લાજ.
રેણી સમે રસ ઉપજે, સંયોગે રંગની રેલ;
કરજોડીને માન માયું, માવા તે મુજને મહેલ.
વાટે જાતારે વાલમા, મુજને દેખે ફુરીજન;
નરસૈયાના નાથજી, મારું દૂર છે ભોવન.

પદ ૧૬ મું.

રાધા-કૃષ્ણ પ્રત્યે રંગે રમીઆં તે ક્યાં રેણુજી, અરણ્ય ઉજાગરાં રાતાં નેણુજી;
અધર લયોં રંગ તંબોલજી, કાજલ રેખા તારે કપોલજી.

હાળ.

કાજળ રેખા કપોલ સોહે, તિલક ખંડિત તાહેરું;
વિલિચારી બોલ મા વાલમા, તો મન માને માહેરું.

અટપટી શીર પાધ લટકે, ઠેસર ને કુલે ભરી;
અખીલ ગુલાલને ચુવા ચંદન, શોભે નાભી શ્રીહરી.
કંકણ ક્રોમલ અંગે ખુંચ્યાં, રેખા દીસે નખ તણી;
જેશું રંગે રમ્યા રજની, વેગે પધારો તે ભણી.
આ નીલામ્બર કાંઈ નારનું, તમેા સાચું કહોને સમ તેહનાં;
આધીન થયા પ્રભુ તેહને વહાલા, લાગ્યા ને કર્યાથી રેણુમાં.
કૌરતુલ મણિ આ ક્યાં વિસારી, નવસેરો પેહેયો કહી નાર
રીસ મા આણો મન વિષે, મુને કહોને સુખ વિહારનો.
કંઈ ભામનીએ ભોગવ્યા, રજની તે ચારે ભમ;
ક્રોમલ અંગે કેમ ખમ્યાં, રતિપતિ રણસંગ્રામ.
વેગે પધારો ભુવન તેને, હું આહું તમારે સંગ;
શ્રીહરી સુખ દેખાડ તારું, રમીઆ તે જેશું રંગ.
હાવે તેને પ્રસંન થઈને, હું આપીશ ઉરનો હાર;
નરસૈયાના નાથજી, મારી વિનતડી વારંવાર.

દાણુ લીલા.

—મનમ—

ભગો ભગો રે સામળા, જગાવે જશોદા માત;
ભગોરે સહુ જન ભગિયા, ભગોને હુએ પ્રભાત.
જશોદાએ જદુપતિ જગાવિયા, ઝાલી મુવર્ણુઝારી હાથ;
વદન પખાળો મારા માવજીરે, આરોગો શ્રી જદુનાથ.
જશોદાએ જદુપતિ જગાવિયા, આરોગાગ્યા જબદધાર;
ધન છોડીને વહાલો સંયર્થા, મોહન મદન ગોપાળ.
મોરે તે શ્રીરંગ શામળા, જીરે કેડે તે સધળી ગાય;
બલદેવ-કોટે ખાંપડી, પ્રભુ વૃન્દાવન નથ.
ઈન્દ્રાદિક જગ મોહી રહ્યું, મોહન મધુરો ચરાવે ગાય;
જીરે બજાવે રૂડી મેરલી, દુઃખ દળદર લંબન યાય.
ગાયો ચારે છે ચોફેર ફરી, જીરે ગોવર્ધનને માળ;
બગલદે કાંસો પાડીયો, શીકું ખાંધું ઝાળ.

કે દહેછે કૌવચ લહી, વાહાલા અંબરીષને કરે આળ;
 અન્નોઅન્ન માને નહિ, હરિ દેવા લાગે ગાળ.
 ન્યમન્યમ કૌવચ ખાલુએ, હરેત્વમત્વમરુએ બાળ;
 બળભદ્ર સામું જોધને, હરિ હસિયા મદન ગોપાળ.
 મરકટ કેટે સાંકળાં, હરે પુમતડાં લળકે કાન;
 શૃંગાર સર્વ સજાવિયા, તેણે વિચિત્ર શેઠે વાન.
 છોડી છોડી નાંખે માંકડાં, બાંધે બાંધે નંદકિશોર;
 મરકટ માને નહિ માવનું, ત્યારે કરે ઝાંઝું જોર.
 જાખો સાચો થયો, હરે મરકટ કેટે હાર;
 છોડી છોડી નાંખે માંકડાં, બાંધે બાંધે નંદકુમાર.
 ગોવાળીયા મંડળી મળી, ઉભી ગોવર્ધનને માથ;
 કૃષ્ણ આરોગે રૂડો કરમદો, આહીરડાંની સાથ.
 આખે ને અખવી જુએ, વહાલો પીએ પીવડાવે ખીર;
 જમી જમાડી પોતે જમે, હરિ હળધર ફેરો વીર.
 બમણુ તેલે વહાલો વૈદ્યતા, તતક્ષણ આરોગી જાય;
 જોનું દેખે વહાલો વાધનું, તેનું પડાવી ખાય.
 ગાયો દોડી ગોવર્ધન બણી, હરે ક્ષણ એક લાગી વાર;
 વારો આવ્યો પ્રભુ તમ તણે, તમો વાળોને દીનદયાળ.
 કરે ગોડી લઈ ઉભા થયા, ધાડે સ્વરે ગોપાવી ગાય;
 હીડે જુદાવન શેષતા, ચૌદજીવનનો રાય.
 સિંચાણી બગલી ને સારસી, પારેવી આતોર મોર;
 પીળી ઘાળા ને કાજળી, બોલાવે નંદકિશોર.
 ગોવર્ધન ચઢી વહાલે ચિતબુ, દૂર દોડી અનોપમ નાર;
 તેજ ત્રિજીવન મોહી રલાં, હરે નરખે નંદકુમાર.
 દોડી વહાલો પહોંચી વળ્યા, પુછ્યું કેની તમોછો નાર;
 હીડો છો સૌ મલપતી, નયવો ધુંધટમાં નેજુ અજકાર.
 છો રે રંભા કે રે મોહની, કે છો રે આનંદ કે અંદ;
 કે રે પાતાળમાંની પડતી, એવો વિચાર કરે ગોવિંદ.
 નહિ રે રંભા નહિ રંનાદેવી, હરે નહિ આનંદ કે અંદ;
 બ્રહ્માનની કુંવરી છું, રાધે બાળમુકંદ.

ગોઝુળ મથુરાં જાઉં આપું ને, શું રે યથા અમલ; હું રે ગોઝુળની ગોવાલણી, પ્રભુ ના આપું મહીના દાણુ. મુખ ભર્યું એનું મોતીએ, શરે અમર વાસિક વેખ; મુંદર સોહિયે રાખડી, નયણે કાજળ રેખ. ચૂડી મુદ્રિકા ને જોરખી, મુખે આવંતી તંબોળ; શંદાવનમાં સંચર્યાં છ રે, સજીને શણગાર સોળ. મોર મુકુટ વાહાલે શિર ધર્યો, મકરાકૃત કુંડળ કૃત્ય; પીતાંબર વાહાલે પેહેરિયું, જાણે ઉપમા મેઘજ વર્ણ. કેસરનાં તિલક ધર્યાં, પેહેર્યો ગળે ચુંગનો હાર; પાલવ સાલો પીતાંબરે, દાણુ આપ્ય, ને જાની નાર. મુખ આડો પાલવ ગ્રહી, તાણ્યા લવાનાં બાણ; નેન કટાક્ષે નિહાળીને બોલી, “પ્રભુ રાનાં માગો છો દાણુ.” કનક કલશ તારે શિર ધર્યો, નિરખે તે નંદકુમાર; આંખો નચાવે શાનિયો, રીખ ન માનું લગાર. કોણે તે દાણી બેસાડિયો, છ રે કોણે લીધી છે છાપ; આણે મારગ જાઉં એકલી, હું તો કેને ન દેવું જવાપ. નવરે દીઠું નવ રે સાંભળ્યું, શરે અમને શાને વિપરીત; દાણુ માગો કેવાં દૂધનાં, કોને કીયા તે દેશની રીત. આધવાયાં નથી અમ સાથે, કે નથી બળદ કે પોદ; એક બે ટકાનું ગોરસડું, તેમાં શાની તે માગો ગોઠ. ગંગા ને જમુનાં વચે, છ રે ચોકી બેસે આદ; માથુસ જોઈને માગીએ રે, જેવો માલ તેવી રે જકાત. પિત કેટલું જ દાણુનું, શરે જોતાં નથી એમાં માલ; દાણુનું લેખું નથી રાધે, સહસ કાટી કે મોઢી માલ. બોલ્યાં રાધા રાણી, હેડે રીસ આણી, જ ઘેલા ગોવાળા ઘેર; છખીલે મોહીની નાખી લારે, રાધે થઈ પેરપેર. હાર આપું હેડાતણો, શરે ધરાણે મુકુ જાલ; મથુરામાંથી આવીને, છોડવી લેખશું કાલ. તે વિદ્યા તો શીખ્યા નથી, નથી બણ્યા કેળી પાસ; હાથમાંથી હરાવીને પછે, કયાં માંડિયે અભ્યાસ.

કૃષ્ણજી અયે બોધ્યાં સધિકાજીરે, બોડી યાઉં છું હાલ;
મન મનાવોને માવજી, વાઓને વીણા રસાળ.
કૃષ્ણજીએ વેળા વાધને, જીરે સધે કીધાં રજીઆત;
હસી હસી પૂછે હે સખી, સંભળાવો નવલી વાત.
દાણીલા ગાઇશુંજી રે, હોસે યેકુંવાસ;
ગાયે શીખે ને સાંભળે, નરસંયો હરિની પાસ.

—૧૦૦૦—

શૃંગારમાળા.

પદ ૧ છું-રાગ કેદારો.

આવો રે અલખેલા વહાલા, મોહન મારા રસિયા રે;
આવડીવારો તમે ક્યાંહારેલગાડી, કેને તે મંદિર વસિયા રે. આવો.
તમને ટેવ પડી પરધરની, હવે તે શી ચેર કરીએ રે;
સંસારમાં કાંઈ સાર ન દોડો, કેને તે જોઈ જોઈ ઠરીએ રે. આવો.
આજ પછી હરિ એવું ન કરીએ, સોઠકહસારત થાશે રે;
નરસંયાના સ્વામી હમને તજશે, બિરદ તમારું જાશે રે. આવો.

પદ ૨ જું-રાગ કેદારો.

સાચું બોલો શામળિયા વહાલા, કહો ક્યાં ગયાતા રે;
માનીતીને ભવન તજીને, કેને મહોલ રજાતા રે. સાચું
આજ રજની રડતાં વીતી, કંથ વિના કપમ રહીયે રે;
તલપાપડ યઈ રજની ગાળી, એવું થાય તે કપમ સહીયે રે.* સાચું.
હમણાં હેત ઉતાર્યું હરજી, પેલી નવલ નારયું મન મોહ્યું રે;
તમો વિના અમો તલસી મરિયે, તોલ તમારું જોયું રે. સાચું.
વહાલપણની પ્રીત શામળિયા, સંજે સૂતાં ધણી સાલે રે;
કુટરું ગુમરું ને યથો વેઠ વેરી, એવી ગત કીધી વહાલે રે. સાચું.
ભલે પધાર્યાં મારા મંદિર માંહી, ભાવે ભામણી લીધાં રે;
નરસંયાના સ્વામી સંગે રમતાં, દુઃખ દેડી સુખી કીધાં રે. સાચું

પદ ૩ જું.

શામલીઓ તે ઠિરનું જુવણ, હૃદય બીડી રાખું રે;
સણગદ વાલીને જોઈ, વિને વચન મુખ ભાખું રે. શામ.

મેજ સમારું પરીમલ પૂરણુ સકળ કરું શણુગાર રે;
દીવડીઓ અજવાળી મેલું, પોટે પ્રાણુ આધાર રે. શામ.
મૃગમદ અંજન નયને સમારું, નાના લાવ જણાવું રે;
નરસૈયાયા સ્વામીશું રમવા, લટકંતી હું આતું રે. શામ.

પદ ૪ શું.

ઊરપર રાખી મુંદરવરને, વિલસું ચારે જામ રે;
પ્રેમ ધરી પાતળીઓ આવે, પુરે મનનાં કામ રે. ઊર.
આવંતો વહાલો દેખીને, પુલી અંગ ન માઉં રે;
હાર કુસુમના કંઠે ધાલી, લામણે હું જાઉં રે. ઊર.
નિરમલ જ્યોતી કરું રે દીવે, સકળ સજ્જું શણુગાર રે;
નરસૈયાયા સ્વામીયે સંગમ, રસમાં કરું વિહાર રે. ઊર.

પદ ૫ શું.

શામલીઆને સંગમાં રમતાં, માન વછુને મળીએ રે;
અલવેશું આશીર્વાન આપી, જેમ રીઝે તેમ ભળીએ રે. શા.
વદન નીહાળી વહાલા કેરું, નયને અમી રસ ભરીએ રે;
અંગે અંગે અનંગ વાધે, લાવ ધરી ઊર ધરીએ રે. શા.
જેજન હોય સકળ તે તારણી, જે વહાલો વહાલ જણાવે રે;
ભણે નરસૈયો ધન તે નારી, જેને અલવેશું ઊર આવે રે. શા.

પદ ૬ હું-રાગ સોરઠ.

નંદના ગોવાળિયા રે, તારો રસીલો સનેહ. રેક.
ગ્વાલણુ પાણીડાં સંચર્યા રે, જળમાં ન યોગે પ્રાપ્ત;
કદમ કેરે 'છાડવે રે, ઉભલા દીસે જાદવરાય. નંદના.
સહસ્ર કોટિનો મારો કંચવોરે, તે સાહી નવ તાણ્ય;
લાખના ખંધ મારા દૂટરો રે, તારે હસતું ને મારે હાણ્ય. નંદના.
દહાનજકેસર ના જાંટીએ રે, ભોળે અમ અજગના કેસ;
ભોળે જાદવરાય લોખરી રે, † હુંતો ઘેર શો ઉત્તર દેશ. † નંદના

* અલવે=સહજના અર્થમાં છે. વિના કાલણુ અમરતી. સં. અલ્ (to adorn) ધાતુ ઉપરથી, અથવા અલ્પે (શોભામાં, સહજમાં) એ ઉપરથી પણ એ રાજ્ઞ યથો હોય. સ્ત્રીઓની કામ-વરયા જણાવવાના એક ચિન્હ તરીકે એ રાજ્ઞ વપરાયો છે. † હળવે એ રાજ્ઞ ખેટો છે.

† એક જાતનું સ્ત્રીઓનું પહેરવાનું વસ્ત્ર-કાઠીયાવાડમાં આટીરડી ને બીજી સ્ત્રીઓ, જાડું હોવાથી ગાંધવાળી ચણિયાની જગ્યાએ પહેરે છે. † પાઠ "હું છું હજારે બાળવેશ"

કહાનજીને મુકૂટ બિરાજતો રે, રાધાજીને ઐકાવળ હાર;
નરસૈયાઓ સ્વામી મળ્યો રે, વાહાલે ઉતાર્યો ભવપાર. નંદના.

પદ ૭ મું-રાગ કાશી.

મારો નાથ ન જોલે જોલ, અખોળાં મરિયે રે;
હું કયમ કરી વેઠું વિજેગ, હવે શું કરિયે રે. અખોળાં.
સાંભળ્ય સહિયર વિનતિ, આ દુઃખ કેમ સહેવાય રે;
મેલી ગયા મુને માવજી, મારો જન્મારો કયમ જાય રે.* અખોળાં.
શેરડીએ સામો મળે, તો વાટ મરોડી જાય રે;
જિયું જોઈ લારે નીચું જીએ, મલવાને વિમાસણ યાય રે. અખોળાં.
મોર મુગટ પીતાંજર સોહિયે, કુંડળ અળકે કાન રે;
નરસૈયાઓ સ્વામી મળ્યો રે, વાહાલે વાળ્યાં અમારા વાન રે. અખોળાં.

પદ ૮ મું-રાગ પ્રભાત.

આજ ઉજાગરા અંગ આજસ ભર્યો, માહરે મંદિરે કેમ આગ્યા;
ભુવન ભૂમ્યા અવરં ભામની ભોગિયા, સાથ સાહેલડી રોં ન લાવ્યા. આજ.
અળતા અળતીતલે, રંગે રાતા થયા, તિલક અધર રહ્યું સુભગ ભાજે;
સીમં જળ કારણે, કુંડળ સોહિયે ધણું, અપૂર્ણતા અધિક લોચન વિસાળે. આજ.
પટ પીત વિસારિયા, નીલાંબર ધારિયા, અધર અંજનતણી રેખલાગી;
પરમ પુન્યવતી, કોણુ તે મુંદરી, તમ સંગ તે નાથ રજની જગી. આજ.
કારણુ કહો કરી, કારજ અમતણું, બલેજ પધારિયા પ્રાત પેહેલા;
મન હરખી ધણું, કાર્ય થયું તેતણું, તે નાર કેઈ કહો લાડ ઘેહેલા. આજ.
શું મુજમાં નથી, તે સહુ કોહો કથી, ગર્વ કરતી નથી, પ્રાણુ પ્યારા;
નરસૈયાયા નાથજી, સાહો હરિ હાથજી, કરો બલિયાર ખોટા એ ધારા. આજ.

પદ ૯ મું-રાગ પ્રભાત.

પ્રાત થયો મારો પાલવ મેલો, વેરણુ નંજુદી જાગે રે.
દિનકર ઉઝ્યો થયું અજવાણુ, જીણું વલોણું વાગે રે. પ્રાત
સંધીરે સંજની રેભ્યાએ આપી, પેર પેર મળી સંજ સીધી રે;
આવલાવ લીધો મનગમતો, અમૃતની પેરે પીધો રે. પ્રાત.

* પા૦ “મને વડી વિમાસણ યાય રે.” † પા૦ “વરભામની” વર એટલે સારી, અને અવર એટલે અન્ય, બીજી. ‡ શ્રમ.

પ્રતિ કામ કામ તો રડાડક* દિસે, અધર યથા રંગ રાતા રે;
 વ્યભિચારીનાં નોહાય એ લક્ષણ, કા દેખે જાતાં વળતાં રે. પ્રાત.
 સુણો તમે નારી અમો બ્રહ્મચારી, અમને તે કાંઈ એક જાણે રે;
 વેદ ભેદ લહે નહીં મારો, સનકાદિક નારદ વખાણે રે. પ્રાત.
 એક જાણે છે વ્રજની ગોપી, કે રસ જયદેવે પીધા રે;
 ઉગનો રસ અવની ઢળતો, નરસૈયે તાણીને લીધા રે. પ્રાત.

પદ ૧૦ મું-રાગ પ્રભાત.

લડસડતી કાંઠાં જાણે રે અમળા, કાણુ પુરુષે તને ભોજવી રે;
 કહેરે સખી તને ગરડરસ લાગ્યો, કે વિષ પીધું ઘોળવી રે. લડસડતી.
 અશનપણમાં સૂતીરે હુતી, સ્થામ ભુજગે ચટકાવી રે;
 હરિ મંત્ર જાણે તેણી વારે, તો જીવતડી ધર આવી રે. લડસડતી.
 એ ડંખ બોટા જે નરનારી, તે ભૂતળ દેહ નહિ ધરશે રે;
 નરસૈયાયા સ્વામી સંગે રમતાં, વાહાલો આપ સરીખડાં કરશે રે. લડસડતી.

પદ ૧૧ મું.

પ્રેમે પ્રેમદા પિયુજ સાથે, હરખે હાસ્ય કરતી રે;
 મરકલડા દેખીને ગોહી, અણવે ઉરપર ધરંતી રે. પ્રેમ.
 કૃષ્ણ કામિની જેમ જેમ નાચે, વાળાં વાગે ભારી રે;
 ત્રિભુવનમાં ધૂની સાંભળી, ઈશ્વરજનની ગતિ હારી રે. પ્રેમ.
 જયજય સુરીનર મુનીજન બોલે, સુરવનિતા અંગ પુલી રે;
 કૃષ્ણકૃપાથી નરસૈયો ત્યાંહાં, લીલામાં રહ્યો કુલી રે. પ્રેમ.

પદ ૧૨ મું-રાગ કાલોરો.

શ્રી વૃન્દારે વનમાં વેણુ વળડી, ગોપી (મન) વિહ્વળ કીધાં રે;
 વર આપ્યા તે વચન પાળવા, ચિત્ત હરિએ લીધાં રે. શ્રી.
 † એક નૈનમાં કાજલ આંજી, ઝનને બીજી તે માંગ સંધિર રે;
 જીવતિ જીય મળીને ચાલે, જમ સાહેર વાધું પુર રે. શ્રી.
 પીતાંબર પટોળી પહેરી, કું કું એકાવળ હાર રે;
 ‡ વોંછોડાને કમકે ચાલી, નેપૂરનો ઝમકાર રે. શ્રી.

* રડા-રેદા-રેદ-દાંત+ડક-દંશ-ધા. ચુંબન કરતાં પાડેલી દંતપંક્તિ. † પા. "ગાંધર્વની."

‡ પા. "એક તો અત્ર મૂકીને ચાલી." § પા. "પદ્મચટ્ટી વાળી." ¶ પા. "આંકર બનશે ને મુધરી ધમકે."

રતન જડીન રાખડલીરે રૂડી, એને ઝાલ ઝણુકે કાને રે;
 રાતારે દંત અધુર મુખ ઓપે, ગોપી તે ગોરે વાને રે. શ્રી.
 હરખ ભર્યા હરી પાસે આવ્યાં, શ્રી વૃન્દાવન મોઝાર રે;
 નરસૈયાઓ સ્વામી બહેરે મળીઓ, ઉલટ અંગ અપાર રે. શ્રી.

પદ ૧૩ મું.

શાને કાજે તમે સહુ મળી આવ્યા, શું છે તમારે કામ રે;
 પતિવ્રતાનો એ ધરમ નોહેરે, ગોપી જાઓને તમારે ધામ રે. શાને.
 મોહન કેસં વચન સાંભળી, નીચુ નીહાળે બાળી રે;
 મુખમાં આંગણડીને મનમાં વિમાસે, તમે એ શું બોલ્યા વનમાળી રે. શાને.
 ગદગદ ફટ ગોપી વચન પ્રકાશે, તમે સુણુને દેવ મોરારી રે;
 મોહન નહી રમે અમ સાથે, તો તજીશું દેહીડી અમારી રે. શાને.
 અંતર પ્રીત જોધને હરી હસિયા, હૃદિઆ બીતર લીધાં રે;
 નરસૈયાઓ સ્વામી બહે મળીઓ, વાહાલે આપ સરખીડાં કીધાં રે. શાને.

પદ ૧૪ મું.

શા માટે શામળીઆ વાહલા, સાંન કરીને સહુ તેડી રે;
 "રેહી ન શકે બ્યાકુળ યદ્ય વનમાં, વેણુ વળડી વાલે રૂડી રે. શા.
 આંધુ વેળા મધરાત્રીએ, અમે પરહરીઓ પરિવાર રે,
 સામરિ આજ મદાવ્યાં અમને, હેવા નિરધજ નંદુમાર રે. શા.
 વચન વિચારીને જોલો પ્રભુજી, અમે અગલા બલ થોડું રે;
 નરસૈયાઆ સ્વામી આશ પૂરો, દાસી યધને કરજોડું રે. શા.

પદ ૧૫ મું.

હે આજ સખીરે શ્રી વૃન્દાવનમાં, મધરાતે મોરલી વાગી રે;
 સુણુતારે ચીતહર્ષા મારી સજની, ભરનિદ્રામાંથી હું જાગી રે. હે.
 હે જગત સ્વપન સુષુપતિ તુરીયા, ઉનમીએ તાલી લાગી રે;
 ત્રિણુ રહીત થયું મન મારું, કામવાસના તાંહાં લાગી રે. હે.
 હે જમ જમ દ્રષ્ટ પડે મારી સજની, તમ તમ તાણી મોહતી રે;
 નરસૈયાઆ સ્વામીની લીલા, હરખે હીડું હું જોતી જોતી રે. હે.

પદ ૧૬ મું.

ધન્ય ધન્ય રે વૃન્દાવનની શોભા, ધન્ય ધન્ય રૂડો આશો માસ રે;
 ધન્ય ધન્ય કૃષ્ણ તણી જે લીલા, ધન્ય ગોપિયોનો રાસ રે. ધન્ય.
 શણગટડામાં સાન કરીને, માનુની મોહ ઉપજાવે રે;
 અળવે અંગ મોડ અતી અગળા, નેહ નેણાંમાં જણાવે રે. ધન્ય.
 કંઠ કોકિલા સ્વર ઉચ્ચરે, ગાંધર્વ ગાન હસાવે રે;
 વચન મીઠાં મધુરાં ઉચરતી, તવાલાને સુખ મનાવે રે. ધન્ય.
 † અમર લોકનાં જૂથ મળ્યાં ત્યાં, મુનિવર જોવા આવે રે;
 સુર નર જય જયકાર કરીને, ઇન્દ્રાણી પુષ્પ વધાવે રે. ધન્ય,
 ધન્ય એ ગોપીને ધન્ય એ લીલા, ધન્ય જે રાસ રમાડે રે;
 ‡ ગોપીશ્વરની કૃપાથકી રે, નરસૈયો તાળ વગડે રે. ધન્ય.

પદ ૧૭ મું.

મધરાત્રીએ મધુરી રે વાહાલેજીએ, વાંસલડી રૂડી વાઈ રે;
 કામની કામધેલડી થઈને, સૌ વૃન્દાવનમાં ધાઈ રે. મધરાત્રી.
 સાસુ નણુંદીની લાજ તણને, આમૃતપણુ અવળાં સન્નિયાં રે;
 રેણી રાસ રમવાને કારણ, જઈ જાદવને ભજિયાં રે. મધરાત્રી.
 નયણાં ભરી નરખ્યો લક્ષ્મીવર, આનંદ અગળા પામી રે.
 નરસૈયાઓ સ્વામી વૃન્દાવનમાં, ખેલ કરે બહુનામી રે. મધરાત્રી.

પદ ૧૮ મું.

આબ્યાં આશ ભર્ગો વાહાલાજી, આબ્યાં આશ ભર્ગો.
 વૈદિકાં મન ન વળે પાછાં, તારી મોહલીએ ચિત્ત હર્ષા. આબ્યાં.
 સુતને મેહેલી પતીને મેહેલી, મેહેલી કુળ મરગદ;
 માત તાત વિસર્થાં રે મોહના, એકલા તુજને કાજ. આબ્યાં.

* પા૦ “નોતમ તાળ ઉપજાવે રે.”

† પા૦ ૧ “કૃષ્ણા લીલર લીલી રે;

ત્રેમ ધરીને નરસૈયો નિરખે, સરખા સરખી ભેટી રે.”

પા૦ ૨ “નરસૈયાયા સ્વામી સંમ રમતાં, આપ સરીખાં કીધાં રે.”

‡ પા૦ ૧ “બૂદર અમને નહોં બળે તો.”

પા૦ ૨ “અમર કોટી ત્રીસ હબો, ત્યાં બસા ઇંદ્ર સંધાન રે;

નય નયકાર કરીને, પુષ્પરશ્મિ કરે ખાંત રે.”

§ પા૦ “હમિયાવરની બાંહે વળગ્યો, નરસૈયો દીવી આવે રે.”

એવાં વચન સુણીને હરી દસીઆ, આપણુ રમતું રાસ;
 મોટાં કુલની તમેા રે માતુની, પૂરથું તમારી આશ આળ્યાં.
 મુંદીર રાત શરદ પુનેમની, મુંદીર આસો માસ;
 નરસૈયાઆ સ્વામી સંગે રમતાં, રજની યધ ખટ માસ આળ્યાં.

૫૬ ૧૯ મું.

જન્દાવનમાં રચ્યો રે અખાડો, નાચે ગોપી ને ગોવાળીઆ;*
 તાલ પખાજ ખંજરી વાંસળી, તાન મીલાવે સામળીઆ.† જન્દા.
 મુંદીર રાત શરદ પુનેમની, અતી મુંદીર ઉગ્યો ચાંદલીઆ;‡
 મુંદીર ગોપી દંચનમાળા, વચ્ચે મરકત ગોવિંદીઆ.§ જન્દા.
 ઝગકે કુંડળ રાખડલી અતિ, ઉર લેહેકે મોતનમાળા;
 રુમઝુમ રુમઝુમ નેપુર વાળે, મરકલડાં કરતી બાળા. જન્દા.
 હરખ્યા સુરીનર (દિવ) મુનીજન, વરસે કુસુમ ભરી પલવડીઆ;
 જય જય શ્રી દેવકીનંદન, ॥ નરસૈયો ત્યાં દીવડીઆ. જન્દા.

૫૬ ૨૦ મું.

લઇ ચાલો મને જન્દાવનમાં, મદન મુરત રુડી હીડી રે;
 **સોણકળા શશીધર અતિ શીતલ, અમૃતપે અતિ મીડી રે. લઇ
 મોર સુકુટ કાને કુંડલ ઝલકે, મુખ મુરલી સ્વર રણકે રે;
 જીવતી જીવ મલાં છાંતલણુ, હરી મુખ જોવા મલકે રે. લઇ.
 રાખલડી રતનાલી આપે, ઝાલ અનોપમ ટળકે રે;
 દંડ એકાવલ એણીપેર લળકે, જોઇ જોઇ મનડું ઠળકે રે. લઇ.
 કટી મેખલાબાળુ બાંધ્યા હસી, કમલ પુલ્યા જળહળતાં રે;
 મુંદડી રુડી જડીત સદૈયા, ઝાંઝરીઆંને મળતાં રે; લઇ.
 પાચે નેપુર રણજીવ વાળે, બીછુઆ તે ઠળકે રે;
 મુરલીધરનું મન લમાળ્યું, શીરાપુલને લળકે રે. લઇ.
 ચરણ ચીર મુંદડી આપે, મુખ શોભા ભરી પાન રે;
 સામળીઆસું રંગભર રમતાં, ગોરી ગોરે વાન રે. લઇ.
 નાટારંભ રમે રાધાવર, ઝાંઝરીનો ઝમકાર રે;
 તાલ પખાજ રવાળ વાંસલી, ધુધરીનો ધમકાર રે. લઇ.

* પા૦ “ગોવાળ.” † પા૦ “રજાળ.” ‡ પા૦ “નંદનોલાલ.” § પા૦ “મુંદર ઉદિયો નમમે ચંદ.” ¶ પા૦ “મણિ ગોવિંદ.” ॥ પા૦ “જ્યોત્સનાનંદન.” ** પા૦ “પીતાંબર કાઠ કચી અતિ૦”

એક એક પ્રત્યે અંગના, માધવ મહિા મહિ નાચે રે;
અમર આશીશ દીએ ત્યાંહાં ઉભા, ચરણ રેણુ નાંખે રે. લષ.
જેજેકાર અધ્યાદિક બોલે, પુષ્પ વૃષ્ટિ વળી હોએ રે;
ઉભિયાવરની બાંહે વળએ, નરસૈયા ત્યાં જોએ રે. લષ.

પદ ૨૨ મું.

અમને રાસ રમાડ વહાલા,
ગોકુલથી વૃંદાવન સુધી, તે મુજને દેખાડ વહાલા.
જલ જમુનાને કાંઠે રે, વાયો વેણુ રસાલ; વહાલા.
નાદે મોહી ગોપીકા રે, ઘેર રાતાં મેલ્યાં બાળ. વહાલા.
એક, એક લોચન આંજ્યાં રે, કૃષ્ણ કરે સનમાન; વહાલા.
અવળાં આબ્રણ પહેરીઆં રે, તેણે નેપુરધાત્યા કાન. વહાલા.
સનમુખ ઉભી રહી રે, નયને નીરખ્યા નાથ; વહાલા.
તન મનધન સદુ સોંપીયું રે, ગોપીઉભી જોડી દાય. વહાલા.
વૃંદાવન રળીઆમાયું રે, શરદ પુનેમની રાત; વહાલા.
લાલ ત્રિલંગ શોભા બની રે, ત્યાં દીસે નવલી લાત. વહાલા.
ગાય શીખે ને સાંભળે હરી, સધાજનો રાસ; વહાલા.
તે પદ વૈકુંઠ પામશે રે, એમ ભણે નરસૈયા દાસ. વહાલા.

પદ ૨૨ મું-રાગ કાલેરો.

વારીશ મા માતા તું મુજને, નંદતણે સુત નાથ બર્ણ;
અધ્યાદિકને મોહ ઉપજાવે, અમો અબળાનું કોણ ગર્જનું. વારીશ.
ધન ધન રે સાહેલી પેલી, ખેલે હરિમું રાસ રમે;
હસતું મુખ હરજનું દેખી, મરકલડે ભવ તાપ શમે. વારીશ.
આડી આંખ કાં દે રે માતા, જવા દે જદુનાથ બણી;
રંગબર રાસ રમે રાધાવર, સખી સમાણી મળીય ધણી. વારીશ.
લોક કહેશે તે સદુ કહેશે, દુરીજન શીર ડાળા પાયે;
નરસૈયાયા સ્વામી સંગે રમતાં, મારે અંગ બિલત ન માયે. વારીશ.

પદ ૨૩ મું.

કદાનજ કદાનજ કરતી હીડિ, વૃંદાવનમાં ગોપી રે;
મોરલીને નાદે નારી નીસરી, કુટુંબની લજ્જા લોપી રે. કદાનજ.
શરદ રેણી સોલામણી સુંદર, રહે આસો માસ રે;
વીણા વળાડી વિદ્યવળ કરીને, રંગ બેર રમતા રાસ રે. કદાનજ

મનકું વ્યાકુળ વિનતા કેરું, નારેં હરી લીધાં મન રે.
 બૂધણુ વચ્ચે બૂલી લામનિયો, વાંસળીએ હર્યું તન રે. કહાનજી.
 અચળા એકલડી નીસરિયો, તજીને ઘર પરિવાર રે;
 નરસંધ્યાયા સ્વામીને મળવા, *રમવા ઇચ્છે નાર રે. કહાનજી.

પદ ૨૪ મું.

વાંસલડીને વારો રે વારો, વહાલા વાંસલડીને વારો રે.
 ઓછાને કાંઈ સંગ ન કીજે, એ પાપે તમે સારો રે. વહાલા.
 તમારા અધર વિયે છે અમૃત, એમ કાં છુટુ રાખ્યું રે;
 પોતે પીયે ખીજીને પાવે, તો રેલછેલ કરી નાખ્યું રે. વહાલા.
 પશુ પંખી તરુવરને પાવે, લાંખી થઇને બેડી રે;
 કોહિયું પાણી જમ પીએ, ભેંસ ખાળડે પેસી રે. વહાલા.
 જાદાં જોઈ ત્યાં આસને બેડી, અમને કામ ન આપે રે;
 નિર્લજપણે સંગી થઇને, માથે છાણું થાપે રે. વહાલા.
 બાપતણી મીરાંત હોએ જો, તે ઉપર મન ચરકે રે;
 ધણી રણી દાતાર થઈ છે, હાથ પીયે રે હડકે રે. વહાલા.
 અટકે કીધે નવ સરે, અમ જીર અમલ ચલાવો રે;
 મધ્ય નિશાએ મન આકર્ષી, ઘેર ઘેર વાત છોડાવો રે. વહાલા.

* * * * *
 * * * * *

પદ ૨૫ મું.

વહાલે કોણુ વેળા કોણુ વાર, કામણુ કીધુ રે;
 વહાલે વાઈ વેણુ રસાલ, મન હરી લીધુ રે.
 હરીનાં નેણુ સલુણાં ગાણુ, હલવામાં વાગ્યાં રે;
 તું વૈદડા વેરે મા માર, જોર ઉપર લાગ્યાં રે.
 સર્વ છેલ માહિ તું છેલ, કહાનજી રસીઆ રે;
 વહાલે વાઈ મોહની વેણુ, મોરે મન વસીઆ રે.
 અમો રમતાં રાસ વિલાસ, છેડલે ચંપાણી રે;
 મુને દીધું આર્લગિન, સારંગપાણી રે.
 મુને કાંઈ ન સુઝે કામ, થઈ છું દીવાની રે;
 મારો મથો સહિયરનો સાથ, જમુનાં પાણી રે.

હરી પ્રેમલ સુણી ઝાળ, હૃદયામાં લાગી રે;
મારાં નયણાં વહે દિન રાત, ગિરહણી જાગી રે.
અમો રમતાં માઝમ રાત, વેદના વાખી રે;
એવો ધુતારો શ્રીમહારાજ, નરસૈયાઓ સ્વામી રે.

પદ ૨૬ મું.

નહિ દેઈ સાંધ રસ લેવા, અધર અમૃત રસ પીવા;
કુચ ફલ ઐહવા આગ્યા સુંદરવર, નદના લાડકવાયા એવા. નહિ.
આજ લગે અમારા કુલમાં, એવું કાંઈ ન કહેવાયે;
લક્ષણ લાગે લક્ષમીવર, તમો અમથી અજગાયે. નહિ.
તમ દીઠે દાંડ ગળે મહાવરતીઆ, અમો અભિમાન ધરેવા;
નરસૈયાઆ સ્વામી સંગે રમતાં ભવસાગર તરેવા. નહિ.

પદ ૨૭ મું.

આતું હવે નાવડીઆ રે, સાંધડાં કાં ન લેત;
સાંધડાં લેતાં રે વહાલો, લેાચન કાં મીચિત. સાંધડાં.
સાંધડાં લેઈ તેય જાણે, જે હોયે રાજકુમાર;
નંદ આહીર વસે ગોકુળે, તુ તેહતણો ગોવાળ. સાંધડાં.
જો કહો હરિ તો શાખાઈ, સાંધડાં લેવાની પેર;
મારું કહ્યું એટલું કરજો, પરમદિર પરહેર. સાંધડાં.
કુચ ત્રહી મુખ અધરડસીને, એણી પેરે સાંધડાં દીગે;
મામા મંત્ર જમું જોણે વેળા, મહારું મન પતીજે. સાંધડાં.
અંતર ટાળી એક કરે રે, સાચા તેહના સ્વામી;
નરસૈયાઆ સ્વામી સાચા વિના, હું નવલ પદ કંઈન પામી. સાંધડાં.

પદ ૨૮ મું.

ભાવે રે ભામિની ભોગવતા, શામળિયાની સંગે રે;
આલાપે અખણ આનંદી, ઉમંગ વાખ્યો અંગે રે. ભાવે.
કસ્તુકર ઉરસુઉર ધરતા, પલવટડી તે વાળી રે,
નેહની ઝડી લાગી ઉલટી અઅજા, વશ ક્રીધા વનમાળી રે. ભાવે.
ધન ધન જીવન જીવતી બાળા, વૃન્દાવનમાંહે મહાલે રે;
ધન નરસૈયો નેણે સોહાગી, રંગ રેલ રસ નિહાળે રે. ભાવે.

પદ ૨૬ મું.

નહિ જાઉં રે જમનાં પાણીડાં, મને મારગેડેનંદલાલ મળે;
 બાળપણની સહીઅર દેખે, હુંએ દળું પણુ એ એ ન દેખે. નહિ.
 અમેરે આહીરડાં સદાએ મુંઅળાં, કંઠણુ કઠોર પેસો કાતુડાં;
 નંદરાયની આણુ ન માને, જસોદાનો કુંવર લાડકડો. નહિ.
 સાન કરે દેહી પરવશ થાએ છે, છાંનાં છાંનાં વાહે વદાલડો;
 નરસંયાચો સ્વામી ભલે મળીઓ, વૃન્દાવનમાં એકલડો. નહિ.

પદ ૩૦ મું.

લટકો તારો લાખ સવાનો, મરકડલાનું મૂલ નહિ;
 જેમ શામલીઓ વદન નિહાળે, તુજ સમાનકો તાર નહિ.
 ખાથે કાંળી કનક તણી રે, નેપુર ઝાંઝરનો ઝમકાર;
 નાકે નંગ નંગોદર સોહે, ઉર સોહે એકાવસ દાર.
 વેણિયે ઝલકે રાખલડી, ધુમટલડી ફરકે તલખે મન;
 કહાનજી કહે આલિંગન નહીં દેઉં, કંઠણુ પથોધર ખુંચે તન.
 નવજોખન નવરંગી બાળા, જમણે ઉભા વનમાળી;
 કાંચલડી કસમસતી પહેરી, સાત સાટકે કસ વાળી.
 કહાનજીએ કામિની કર આલી, માખણપે અતિ ક્ષમણ અંગ;
 નરસંયાચો સ્વામી ભલે મળીયો, દીધું આલિંગન રાખી રંગ.

પદ ૩૧ મું-રાગ પ્રભાત.

પ્રાત હવો પ્રાણપતી, ઈંદુ ગયો આયમી, કાં રહો બાંહુડી કંઠ ધાલી;
 નાય મુકો બાયમાથી, મુજને વળગો નહીં, શું કરશે હજી હાય આલી. પ્રાત.
 આ લુવો અરણ્ય, પુરવ દશા ઉમિયો, તેજ તારાતણાં ક્ષીણ દીસે;
 શબ્દ સોહામણા, સાવળે આચરે, વચ્ચ ધન ધણું ઘેર હીસે. પ્રાત.
 લલિત સ્વર મુંદરી, લલિત આલાપતી, ઘેર ઘેર દાધ મયન ઘોપ થાયે;
 દીપક જ્યોત, ઝાંખી ચષ કાહાનજી, સુરભી સુપવન શીતલ વાયે. પ્રાત.
 કમલ વિકાસીયાં, મધુપ મધ્ય ઉડી ગયા, કુરકુટા બોલે પીપુ પાપ લાગું;
 સૂર્ય ઉગ્યા સમે, લાજીએ ધર જતાં, નરસંયાચા સ્વામી માન માગું. પ્રાત.

વસંતવિલાસ.

—મ્મ્મ્—

પદ ૩૨ મું—રાગ વસંત.

પ્રથમ દિવસ પ્રજા વસંતપંચમી, પુરુષ સખા ઘર સોહે રે;
જે પુંઠે બહુ સુંદરીયા રે, હરીજનું મન મોહે રે. પ્રથમ.
પુલકે રંગાડાં ભરાવે કામિની, કેસર કળય ભરાવે રે;
અગર અંદન છંદાવે મારી સગની, આવજ મંદિર આવે રે. પ્રથમ.
સોના પાટે પટ પથરાવે, વહાલાને પથરાવે રે;
આંખા મંજરી વિશેષ રચિને, અભિચેક લાણુવો રે. પ્રથમ.
ચીરંજીવો તું વાલમીયા રે, દારી વસંત રમીજે રે;
નરસંયાયા સ્વામી શામલા, ભામિની ભુવન ભમીજે રે. પ્રથમ.

પદ ૩૩ મું.

આન્યો વસંત રમવાને જઈએ, વનડામાં વનમાળી;
સખી સર્વે જાવન જાવનથી, રમવા ચાલી બાળી. આન્યો.
મહિા માંહે મરકલડાં કરતી, હસી હસી દે કર તાળી;
કૃષ્ણ કલેવર કુચની સાથે, કંઠે બાવલડી ધાલી. આન્યો.
ઉન્માદ અનંગ પ્રગટ્યો ઉરમાં, રમત રમે રસવાળી;
નરસંયાયા સ્વામી તમ પાએ, કોણુ શકે લેછ તાળી. આન્યો.

પદ ૩૪ મું.

ચાલ ચાલ સૈપર સહી, મહેલ મથવું મહી,
વસંત આન્યો વનવેલ પુલી;
મહોરીયા અંજ કદમ, કોકીલ લવે વસંત,
કુસુમ કુસુમ રલો ભમર છથી.

ચાલ૦

સાર ને હાર આભૂષણ, સજ ગજગામની, કદવારની કહું છું. ચાલ જરી;
રસીક મુખ સુમીએ, વલમીએ સુંમીએ, આજ વો લાગની દોવાઈ ધૂરી. ચાલ૦
ચૂવા અંદન ચર્યા, વળી અરમળ, કેસર ગાગર લોને ભરી;
કોણુ પુણે કરી, પામી સુંદર વર, આ અવસર નહિ આવે શરી. ચાલ૦

હેતે હરી વશ કરી, નાવલો ઉર ધરી, કરઅહી મૃષ્યુજી પાછા કેમ ફરશે;
નરસૈયાયા સ્વામી રંગમાં, અંગે ઉદમસ્ત હવો, કાષ્ઠ પશુ દિવસને ખંગ વળશે. આ

પદ ૩૫ મું.

શુલાલે વધાવે રે, ગોપી શુલાલે વધાવે,

સુંદર ચામલીઓ મન લાવે રે;

જમુનાને તીરે મોહન બાંસુરી બજાવે રે,

લટકતી રાધે બાંહોલડતી આવે રે.

શુલાલે

તાલ મૃદંગ વખડે વનિતા, લલિત રાગ આલાપે રે;

રુમઝુમ રુમઝુમ નાચે સુંદરી, વાહાલાજીને ગતીએ દેખાવે રે.

શુલાલે

મંગલ ગાયે માનુની ત્યાં, નરસૈયો સંગ સોદાવે રે;

અયમ વસંત પચમી પુખ, હેત કરીને લાડ લડાવે રે.

શુલાલે

પદ ૩૬ મું.

રસમેર રંગતણા રે ઝાકમ ઝોળ, હોળી રમે રસાળી;

કેસર અંદન વહાલાજીને છાંટે, ધાઇ ધાઇ વ્રજ બાળી.

રસ૦

અખીલ શુલાલ અગર રસ કુમકુમ, ઉછાળે વ્રજ નારી;

કેલી કલા રસસ્થામ મનોહર, સ્વામિનીજી અતિ સુકુમારી.

રસ૦

હારી કે ઝીતી સખી જન, લોપી લાજ શા કાળે;

નરસૈયાયા સ્વામીની કીડા, જે બોલું તે છાળે.

રસ૦

પદ ૩૭ મું.

કેશુડાં રાતાં ને ત્રણ રાતીજરે, કાવલડી વનવાસી રે;

માનુની જોળન મદમાતી, માધવ અરણ્ય ઉપાસી રે.

કેશુડાં.

મોરાં તો સેહેકર મનોહર, મોરી અતિ દુમવેલી રે;

કીડા કારણ શામ મનોહર, મળી છે સરખી સાહેલી રે.

કેશુડાં.

ધન ધન રે જમુનાં તીરે, ધન બંસીવટ શોહે રે;

નરસૈયાયા સ્વામીની લીલા, દેખી સુરી નર મોહે રે.

કેશુડાં.

પદ ૩૮ મું.

આ રત રૂડી રૂડી મારા વાહાલા, રૂડે તે માસ વસંત;

રૂડાં વનમાહે કેશુડાં કુલ્યાં, રૂડે રાધાજીને દંત. આ રત.

આ રત રૂડી પ્રંદાવન શોહીયે, રૂડું તે જમુનાનું તીર;

રૂડી ગોપી ગોવાળાની મંડળી, રૂડાં તે હળધર વીર. આ રત.

રૂડી રંગ ભેર વાજે વાંસલડી, તારુણી લે કર તાળ;
ચતુર્સા નાચી યંગ વગાડે, મોરલી વગડે મદન ગોપાળ. આ રત.
રૂડા રંગ કુમકુમ કેશર, રૂડાં તે મુખ તંબોળ;
અતિ રૂડાં તેમાં નરસૈયા સ્વામી, નિત નિત અકમળોળ. આ રત.

પદ ૩૯ મું.

હાં હાં રે રત આવી રે આવી, પુલ્કેશ શાશ્વ માસ;
નિઃશંકપણે નંદજનો કુંવર, પુરે તે અખળાની આસ.* હાં હાં.
મન મમતો શણગાર સજ્જને, કરીશું હાસ્ય વિલાસ;
મુંદરીનું ભૂષણ શ્રીવજ્રવન, અમો તમારી દાસ. હાં હાં.
કામણગારો કાઢાન ગોવાળો રે, વસે વજ્રમાં વાસ;
નરસૈયાયા સ્વામીએ રે વિંધી, પડી પ્રેમને પાશ. હાં હાં.

પદ ૪૦ મું.

આવી રત પુલ્કી વૃંદાવન, પ્રપુલ્કિત પુલ્કી ગોપી;
અનંગ વ્યાધો અંગે અંગે, નારાયણ રજો ઝોપી. આવી.
દેહ દસા બૂલી સુણ સજની, રહી ચરણે ચિત ચોંપી;
દીડા વન દીધું કામિનિયે, કુટુંબની લલમ લોપી. આવી.
પ્રીતમજીનું પ્રીત ધણેરી, તન મન સર્વે સોંપી;
નરસૈયાયો સ્વામી મળીયો, કંચનમાળા આરોપી. આવી.

પદ ૪૧ મું.

સાસરિયાં દેખે મારા વાહાણ, કેમ પેરે રમવાને આવું રે;
પ્રીતલડી કરતાંશું કીધી, કંઠણ પડી છે હાનું રે. સાસરિયાં.
આજ અમોને મૈયાસ્થામાં, ભાભીએ મેણું દીધાં રે;
મારી બાધજીએ ભૂધરજીને, કામણિયાં શાં શાં કીધાં રે. સાસરિયાં.
પ્રીતની રીત નવ રહે છાની, બહુ આપ્યાં છે ઝોઠાં રે;
નરસૈયાયા સ્વામી વસંત રમે, આવી મળ્યાની ગોઠાં રે. સાસરિયાં.

પદ ૪૨ મું.

રમવા સરખું શ્રીવૃંદાવન, પાસે જમુના તીર;
રૂડી ગોપ ગોવાળની મંડળી, રૂડા હળધર વીર. રમવા.

શીતળ મંદ સુગંધ બેહેકે, બોલે ચાતક માર;
 મુખ જોઈ મોહનજી ફરે, નવ રહે કાંઈના તોર.* રમવા.
 નવસંપત શૂણ્ય અંગ ધરે ગોપી, પેહેયાં ચંપક ઘીર;
 નરસૈયાઓ સ્વામી વાંસળી વહાતો, મળી સકળ આહીર.† † રમવા.

પદ ૪૩ મું-રાગ હોરી.

આલો હરિ હોળી રમવા વૃંદાવન જમ્યે, આકમઝોળ કીજે મારાવાહાલા;
 કાલુ હરે કાલુ છતે, હાં હાં હરજી હાર્યા, એમ કહેતી પરસ્પર બાળા. આલો.
 વળી વિકૃલે ગોવાળા બોલાવ્યા, વચ્ચે લીધાં ઉતારી;
 મોરે નાથ નાસે પુઠે દોડે અબળા, ધરો ધરો રે કાંઈ રાજો વનમાળી. આલો.
 સકળ શૃંગાર સન્ધ્યા અંગ સ્વામા, રંગે રમે મદમાતી;
 નરસૈયાઓ સ્વામી સંગ રમતાં, માનુની મદ બરાતી. આલો.

પદ ૪૪ મું.

આલો સખી વૃંદાવન જમ્યે, ગોવિંદ બેલે હોળી;
 નટવર ભેખ ધર્યાં નંદનંદન, મીલી હે ભાવતી ટોળી.‡ આલો.
 એક નાચે એક અંગ બજાવે, એક છાંટે કેસર ઘોળી;
 એક અબીલ ગુલાબ છીડે, ગાયે ભગ્નમોળી. આલો.
 કરો શણગાર હાર અનોપમ, પેહેરો ચરણા ચોળી;
 સંધ્યા સિદ્ધરે સમારો રે, કુમકુમ કાળજી રોળી. આલો.
 એક છાના છંદ કરાવે, વગર બોલાવી બોલી;
 માંહોમાંહિ કરતી મરકલડાં, હસી હસી દે કર તાળી. આલો.
 વસંત ઋતુ વૃંદાવન શોભે, પ્રકૃત્યો કાગળ માસ;
 ગોવિંદ ગોપી હોળી રે રમતાં, ભુવે નરસૈયા દાસ. આલો.

પદ ૪૫ મું.

લાવ લાવ રે માલણ વેલ મરવો;
 મારે પૂજવો છે ગોપીનો નાથ ગરવો. લાવ૦ ટેક.
 જાઈ જુઈ કેતકી ને કમળ સાર;
 લાવ કુલ ગુલાબ ચાર ગુંથીએ હાર. લાવ૦
 આવી ઉ માલણ લાવ અણી;
 ત્રેમે પૂજવા સમરથ સારંગપાણી. લાવ૦

* પા. "નવ રહે કોને ધીર." † પા. "ચરણાં." ‡ "મંદ હોલો સકળ આહીર." બીજે પા. "આવી હોલો." § પા. "મળી માનનીની ટોળી."

આવી છે માલણ લટકાળી;
મેહેતા નરસૈયાયો સ્વામિ વનમાળી.

લાવ૦

પદ ૪૬ મું-રાગ પંચમ.

રજની રમીને રે શ્રીહરી ઘેર આવીયા, બગિચા* મારું બાર માઠેલ;
મંદિર પધારો પ્રભુ જોલી નારને રે, જ્યાં થઈ રંગડાની રેલ. રજની.
રાતાં રાતાં નેણું રે, દીસે નિદ્રાળું રે, રાતી અધર* તંબોલ રંગેલ;
અંબર પીતાંબરે, પ્રભુ ક્યાં પાલટયાં રે, તે પાટલી પટોળી પાછી મેલ. રજની.
કોહોતી રાધાજી રે, અમે શું કરું, જ્ઞે* તું મારું કહ્યું રે માન;
આનિ દ્રષ્ટિએ આવીશ રે, રાધા તારે આંગણે, જોળી મનમાં જાત મા આણુ. રજની.
દાવાનલ પીધો રે, સાહેર વસોઈઆ રે, નેતરે કાપી તાણુ વાસુકી નાગ;
વિષ રે હલાહલ રે, પ્રભુ તમને શું કરે, તો સમ લાગે રોલે રે માટ. રજની.
આંદલીયાને હિચો રે, હરણ્યો આયચ્યો રે, ત્યાં લગી જ્ઞેઈ તમારી વાટ;
પ્રલડીએ આજાઈ રે, સેજ સુની રહી, બોલ દીધો તો શબ્દ રે માટ. રજની.
પંચમને આસાધ્યો રે, પંખીડાં સૌ લવે રે, પરગટ હુવા છો પરમાત;
નરસિંહનો સ્વામી રે, મંદીર પધારીયા, તે સ્નેહ તો ધણે ને થોડી રાત. રજની.

પદ ૪૭ મું-રાગ પંચમ.

શોકડલા ધૂતારી રે, સહીયર શું કરે રે, તેને દેખે દાઝે મારો દેહ;
બજાદિવસ થપા રે, વહાલો મારું ધર તલ્લમા, જઈ કીધો નવલ નારસું નેહ. શો.
એ તો કાંઈ અંચલ રે, બાઈ અમે સાંસતાં, તેણે અમ ઘેર નાવે દીનેનાય;
સરખાને સરખું રે, બાઈ એને સાંપડ્યું રે, ધુતો મળ્યો ધુતારાને સાથ. શો.
કામજુગારો રે, બાઈ એનો કંચુવો, અંચલગારો છે કંઈ એનો ચીર;
અમે તો પહેરું રે સાદી સુંદરી રે, તેણે ન મળે હરજી કરું હીર. શો.
નિર્લજ્જ વેડોરે, બાઈ અમને નાવડે, તે લાજતાં કાંઈ બોલું નહીં રે લગર;
નરસિંહીપાનો સ્વામી રે, સખજ સવાદીયો, તેથી મળી લાગી રે એની ગળ. શો.

પદ ૪૮ મું-રાગ પંચમ.

કાઠાનજી છેડાળો રે, એની મારે મન વસ્યો રે, અદવ મળિયા જમુના તીર;
અંગેને એપે રે, પીતાંબર પાચરી રે, બાઈ મારે જોડણુ નવરંગ ચીર. કાઠાનજી.
જન્દાવનની કુંજ રે, મોહન આવે મલપતો રે, કંઈ તો મુકતાશ્નનો હાર;
મારે ને ચોળી રે, નવરંગ ચળકતી રે, પાવલિયે ઝાંઝરનો ઝમકાર. કાઠાનજી.

ધન્ય ધન્ય ગોપી રે, ગોકુળ ગામની રે, ધન્ય ધન્ય ઉત્તમ રાસવિલાસ;
ધન્ય ધન્ય લીલા રે, લક્ષ્મીવરતણી રે, ધન્ય ગુણ ગાય નરસિંધો દાસ. કાકાનંદ.

પદ ૪૯ મું-રાગ પંચમ.

મનોહર વાઈ રે, આંગણે મારલી રે, હવે કેમ છતુરે મોરી માય;
રજની સંતાપે રે, મા મારી દેહડી રે, હરિ વિના કાણ ના રહેવાય. મનો.
જાતાને જાણી રે, મરી અમો નવ ગયાં રે, રહ્યાં રહ્યાં ગાતર ગાળવા કાજ;
ભાળ રે ખતાવો રે, કાઈ બૂધરતણી રે, કહું છું મેલીને મારી લાજ. મનો.
વૃન્દાવન શોધું રે, સ્વામા સહિ મળી રે, આખડીએ આવે ભરી ભરી નીર;
શોધતાં યાદી રે ફરી જોઈ જોઈ આખડીરે, તોય ન મળ્યા વાહાલો બળના વીર. મનો.
મીઠાનો મેળાપી રે, આપી જો મળે રે, એ મજમંડળનો આધાર;
નરસિંઆના સ્વામી રે, જવા નહિ દેઉં રે, કરી રાખું હૈડાં કેરો હાર. મનો.

—અમર—

હિંડોળો.

પદ ૫૦ મું-રાગ હિંડોળ.

પરમ ચતુર ખુલે નાથ મારો, શ્રી સ્વામિનીજીની સંગ રે;
શી વર્ણવું અંગોઅંગ શોભા, વારું કાટિ અનંગ રે. પરમ.
આવણુમાસ, સદા સુખકારી, અરમર વરસે મેહ રે;
દાદુર મોર બપેયા જોલે, તેમ તેમ વાધે નેહ રે. પરમ.
આજ સખી મેં અદ્ભૂત દીર્ઘ, હીઅંતા હેરી હસિયા રે;
સામાસામી દષ્ટ કરીને, નયન નચાવે રસિયા રે. પરમ.
શ્યામ સામળા ને રાધા ગોરી, સુવર્ણ હિંડોળે ખુલે રે;
જ્યમ જ્યમ હિંડોળો દલાવે સજની, ત્યમ ત્યમ નરસિંધો પ્રલે રે. પરમ.

પદ ૫૧ મું.

રાધા મોહન વર જૂલે છે, જૂલે છે મન ફૂલે છે;
એક એકની મુંદરતા જોઈ, પેલા દુર્જનનાં મન ફૂલે છે. રાધા.
રસની વાત પરસ્પર જોઈને, મરકડલે મન ફૂલે છે;
રાધા રૂપે ન સાવિત્રી ન પારવતી, પણ એ લક્ષ્મીતૂલે છે. રાધા.

હિમથી શીતળ હરિથી શીતળ, એવી જન્મનાજીની ધૂળે છે;
ભણે નરસંયો સુરનર ધણા, શંકર જોષ જોષ ફૂલે છે. રાધા.

પદ પર મું.

ઝાંઝર ઝમકે ને ઝલે હિંડોળે, સ્થામસુંદરને સખી વાયુ ઢોળે;
દામની દમકે, ને જળનમાં ગાળે, જાકુટી ધનુષ્યપર શોભા બિરાળે. ઝાંઝર.
લીલાંબર પીતાંબર સોહિયે, નિરખી હરખિ માનની મન મોહિયે;
નેત્રાંબુજ નાશા કીર જેવી, છે દરાનપંક્તિ દાડિમ બિજ તેવી. ઝાંઝર.
આત્રકાતળીશા અધર સોહંતા, લાલ ગાલ સ્ત્રીનાં મનમોહંતા;
ખડાદિક રૂપ જોષ ધન્યધન્ય કેહેતા, મુનિએ નદીદું રૂપ ધુમ્રપાને રહેતા. ઝાંઝર.
વન વન વેઠે સુર સનકાદિક, તોએ ન કદીએ દુષ્ટે પેખે;
એ રૂપ નહિ દાપર નહીં ત્રેતા, એ રૂપ નિલ જીવે નરસંધ મેહેતા. ઝાંઝર.

પદ પડ મું.

ઓ સખી આવણુ આયોરે, ઓ આવણુ આયોરે. ટેક.
આલો સખી ઝુલિયે સુવર્ણ હિંડોળે, કીજે સ્થામ મનભાયો;
હાવભાવ ખેજન મનોહર, કંચુકી કંકન સોહાયો. ઓ સખી.
કામ જપત વૃષભાનનંદિની, રસિક રાવ વર પાયો;
મનમાન્યો દેખી મન મોહી, જઈ હાથ હરિનો સાલો. ઓ સખી.
આવણુ માસ સોહામણો, સોહામણો સદુ વજ સાથ;
પરમ સોહાગી સ્વામીજી, કાઠામણી છે પ્રાણુનાથ. ઓ સખી.
સદા રમણુ જન્દાવન સોહિયે, નિત્ય પ્રતે રસવિલાસ;
શ્રી જમુનાજીને કાંઠલે કંઠ, કીધા આહીરડે વાસ. ઓ સખી.
સખી મળી છે નાની મોટી, દોડી આવી છે રમંત રાસ;
મધ્યે વિરાળે શ્રી સ્વામિનીજી, જેનું સદાં નિરંતર રાજ. ઓ સખી.
એ શોભા મેં કેમ રે કેહેવાયે, કદી શંકર પૂછે વાત;
કહેનાર શેષ સરખા હારે, ત્યાં પામરની કાણુ જાત. ઓ સખી.
રે જન્દાવનની કુજગત્રનમાં, હિંડોળે રે હિંચાય;
મારા વહાલાજી બાલે ધુમડવી, સહિયેરો માહોમાંડી ગાય. ઓ સખી.
મારા વહાલાજીનું વાત કરતાં, ધુમરી થઈ દસ વીસ;
વેણુ વધૂટી ને હાજી તૂટ્યો, અંબર ખશિયાં શીરા. ઓ સખી.
હિંડોળો રાખો મારા વહાલા, અંગ ઉધાડાં યાય;
સહિયેર સવે હાસ્ય કરે છે, તેમા તમારું શું જાય. ઓ સખી.

નરસિંહ મેહુતો.

દેવે નિર્લજ્જ થયા છે તમે, જાણ્યા લાડકવાયા નાથ;
નદિ જોણું નદિ ચાલું વહાલા, આજ પછી તમ સાથ. ઓ સખી.
એવાં એવાં વચન મુણીને દરિદ્રસિયા, રસિકવર સુકુમાર;
પ્રસન્ન થયા શ્રી સ્વામિજી, નરસેનિ આપ્યો દાર. ઓ સખી.

૫૬ ૫૪ મું—રાગ કેદારો.

કાંઈ ઝાંઝરીયાં ઝમકે ને ધમકે ધુધરીઆ, કાંઈ ફરતી હિંચે દરીને સંગ જો; ટેક.
કાંઈ સાન કરે રે શામા સુંદર શામની જો, આગળ આવી નાચે નવલે હંદ જો;
અબ્બળા અતિ આલાપે પુરણુ પ્રેમશુ જો, કાંઈ વાધ્યો વાધ્યો મનમાં આનંદ જો. કાં.
એક એકને સંગે સાંધે રે શાગળો જો, કાંઈ કરતાં કરતાં અધર અમૃત પાન જો;
કાંઈ ઝળકે હીડાસે તે સર્વે સામટાં જો, કાંઈ ગમતા ગોપી કરતાં ગાન જો. કાં.
સુરનર સુનીવર જોઈ ત્યાં મોહી રલા જો, કાંઈ નીરખી ગોપીને ગોપાલ જો;
અંગો અંગે તેહેને ત્યાં સુધ-વિસરી જો, હોંમે અરપે કુસુમની માલ જો. કાં.
નરસૈયાની રસના શુણુ કહે કેટલા જો, કાંઈ લીલા અગણીત અદ્ભુત રસાલ જો;
તરુણીના ટોળાં મહિ મલપતો જો, કાંઈ તેમાંથી લીધી કણીકનો વિચાર જો. કાં.

૫૬ ૫૫ મું.

હીડાજે હોંચે નારી નાથશુ જો, કાંઈ વાધી વાધી ધુમલડી અતિ અંગ જો;
શામલીઆ શામાને જુજમાં ભરી રહ્યો જો, કાંઈ અલગાં અંબર થાએ અંગ જો. હો.
ચુવા ને ચંદનનો પરીમલ અતિ ધણો જો, કાંઈ વિધિવિધિ આપ્યા કુસુમના વારજો;
છેલપણે આવીને ધાલી નાથને જો, કાંઈ ભામણા તે લેતાં વારંવાર જો. હો.
ચળકે રે મુગટને સુંદર રાખડી જો, કાંઈ વાદે વાદે ધાવિ ધુમણુ નાર જો;
મરકલડો કરતી રે માતુની મદભરી જો, કાંઈ ઝમકે નેપુરનો ઝમકાર જો. હો.
પલવટડીએ વાલીરે પટોળી સુંદડી જો, કાંઈ કુમકુમના કરતી રે કામારોળ જો;
હાર્ય વિનોદ જ કરતી શામા સહુ મળી જો, વાધ્યો વહાલાજીયું લોલ જો. હો.
ચહું દીશયી મોર મધુરા જોલતા જો, કાંઈ જીણી જીણી અરમર લાગી ધાર જો;
ત્યાં નરસૈયો લાવ્યો રે ખીડાં પાનનાં જો, કાંઈ આરોગે છે નારી નંદકુમાર જો. હો.

૫૬ ૫૬ મું.

આ જોરે આ તાહાવો રમતો રસભયો જો, હીડાજે હીચંતો રેતો હેર જો;
શામળીઆ ને શામા જોહું રંગમાં જો, કાંઈ ગમતી ગમતી કરતાં ગેલ જો. આ.
વનિતાયું વહાલો અત્રિવાદે ચળ્યો જો, કાંઈ ધુમલડીના ધમણુ ધાલે નાથ જો;
અંગેયાં અંબર ખસીઆં અંગનાં જો, કાંઈ બીડી બીડી ભામિની બાથ જો. આ.

નિરખતાં નાથને નારી ભલી રહ્યાં જો, કાંઈ હરખે હંડે હર્ષ ન માય જો;
મરકટ મણિમાં અક્ષરે કનકની વેણડી જો, કાંઈ શોભા તે સુંદર કહી ન જાય જો. આ.
અમકંતી આવી રે ત્યાં અંદ્રાવળી જો, કાંઈ મરકલડી શું બોલે વાહાલા સંગ જો;
હિડાળો રાખો રે સુંદર સામળા જો, કાંઈ કાંપે સ્વામિનિ કરું અંગ જો. આ.
ધન ધન રે સુરીનર મુનીવર ઉપરથી કહે જો, કાંઈ ધન ધન ગોકુળકેરી નાર જો;
નરસૈયો ત્યાં અંગે અંગ પુલીઓ જો, કાંઈ નિરખી નિરભ રંગવિહાર જો. આ.

૫૬-૫૭ મું.

ઠમ ઠમ રે વરસે મેઠ સોભામણો જો, કાંઈ હીચેહરખે હિડાળો અતિ રંગ જો;
શ્યામા ને સ્વામિ બેહુ શોભતાં જો, નીલામ્બર પીતામ્બર શોભે અંગ જો. ઠમ.
ધુમલડી ધાલેરે ગોપી રસ ભરી જો, કાંઈ સામળીઆને સનમુખ કરતી સાન જો;
મરકલડા કરતીરે માનુની મોદશું જો, નાચે ને વળી ગાયે મધુરાં ગાન જો. ઠમ.
મધુરે બોલે કાપલ મોર સોભામણો જો, કાંઈ ગાજે ગાજે મગનમાં મંભીર જો;
વૃંદાવન તે શોભે અતિ સોભામણું જો, શોભે શોભે સુંદર જમુનાનું નીર જો. ઠમ.
વાયે વહાલો વેણુ મહુઅર વાંસળી જો, કાંઈ વાળં વાળે તાળી તાલ મહંગ જો;
કાંઈ મગન થકેને વહાલો સહુને નિરખતો જો, કાંઈ ઉલટ વાધ્યો અખલા અંગ જો. ઠમ.
ઉપરથી તો કુસુમ વરસી રહ્યાં જો, સુરીનર મુનિજન બોલે જેજેકાર જો;
નરસૈયો નિરખીને હરી ગુણુ આપરે જો, ધન ધન શમિતી કૃષ્ણ વિહાર જો. ઠમ.

૫૬ ૫૮ મું.

હિડાળે હીચે રે વહાલો હર્ષશું જો, જોડ જ મળી શશિવદની સકુમાર જો;
કાંઈ આનંદ વાધ્યો અંગ અંગના જો, ત્યાં હિડાળો હુલાવે ગોકુળનાર જો. હો.
વાય રે મહુઅર ને વેણુ વાંસળી જો, કાંઈ વાળ વાળે નાના રંગ જો;
પાયે તો જાંઝર ને નેપુર રણુએ જો, કાંઈ આલાપી અખલા ગાયે સંગ જો. હો.
અંગેરે બ્રુવણુ ભામીતીને ભાવતાં જો, કાંઈ ચોળી પટોળી અમર નારી રંગ જો;
મરકલડે રે મોહી કામી કૃષ્ણને જો, કાંઈ ઉલટયો અખળા અંગ અંગ જો. હો.
કાંઈ વહાલાને વાહાલે રે અગર ઉવેખતી જો, કાંઈ ભામણુડારે લેતી વારંવાર જો;
કાંઈ પેરપેરનાં પકવાંન તે આગળે આપતી જો, કાંઈ આરોગે આનંદે પ્રાણાધાર જો. હો.
ધુમલડી ધાલેરે ગોપી રસભરી જો, કાંઈ કરતી સનમુખ શ્યામ સામા સાન જો;
નરસૈયો તે લીલા રસમાં રસ ભર્યો જો, કાંઈ ગાયે તે ગુણુ ભગવાન જો. હો.

૫૬ ૫૮ મું-રાગ ધનાશ્રી.

સામળીઓ મહાળળીઓ કાંઈ, હિડાળે હીચતો રે;
રંગ ભરી સામાનું કાંઈ, મરકલડે મુખ જોતો રે.

સર્વ મળી સામટી કાંઈ, સંગમાં સુંદીર શામ રે;
 ધુમલડીનો રસ ધણે કાંઈ, વાદે ચઢી છે વામ રે.
 છેલે પથુ તે અતિ ધણું કાંઈ, જીખીજાને છત્ર કરતી રે;
 ધુધ ખાલા અતિ ધણી, કાંઈ હળવે આલિંગન લેતી રે.
 ગોવિંદજી ગોવિંદજી કાંઈ, ગોતી સંગ સોહાયે રે;
 નરસૈયો કરતાલ લઈને, ગોવિંદના ગુણ ગાયે રે.

૫૬ ૬૦ મું.

આ જોને નું આ જોને હરી, હાડિયે હીચંતો રે;
 શામળીઆ સ્વામિની કંઠે, ખાંદલડી ત્યાં ધરેતો રે.
 પ્રેમે શું તે પ્રેમદા કાંઈ, ધુમલડીને ધાલે રે;
 મહાભરી તે માનુની કાંઈ, હંસતણી ગત ચાલે રે.
 રસ ભરી રસભરી કામની કાંઈ, કરતી મનનું ગમતી રે;
 વારણે જાણે ગોપી જન તે, વહાલાજીને મળતી રે.
 નરસૈયો ત્યાં નિરખાય થઈને, એ લીલાસ ગાયે રે;
 કરણા કરી શ્રી કૃષ્ણજીએ, રાખ્યો યુવતી માલે રે.

૫૬ ૬૧ મું.

હાડિયે હીચંતો વહાલો, સંગે સ્વામિનિ સોહંતી રે;
 નીલાગ્ર્યર પીતાગ્ર્યર કરકે, જાણે ધન દામિની જ્યોતિ રે. હાડિ.
 ધુધરડી ધમકે અતિ સુંદીર, ધાલે ધુમણુ ગર્વધેલી રે;
 ચતુરપણે અતિ ચિત ચત્રાવે, નયને નયનાં મેલી રે. હાડિ.
 ઉરવર ચોળી કસણુ કસીઆ રે, સુંદીનો ચટકા રે;
 સનમુખ થઈ હીચોળંતી, વાળે વીધીઆનો રણુકા રે. હાડિ.
 મદમાતી રાતી રંગે રામા, અંજર જમકે જમલા રે;
 જાણે નરસૈયો અંગે પુલી નીરખી નાથને નારી સખલા રે. હાડિ.

૫૬ ૬૨ મું.

ધુમણુ ધાલે ગાયે ગોપી, વહાલાનું મુખ નીહાળી રે;
 વાદે ચઢી વનિતા વહાલાશું, તરુણી દે કર તાળી રે. ધુમણુ.
 રુમઝુમ રુમઝુમ નેપુર વાગે, કીકણીની ધુન ચાગે રે;
 તેમ તેમ વહાલો વહાલ ધરીને, વેણુ મધુરી વાગે રે. ધુમણુ.
 ઉલટી અળખા સનમુખ આવી, શામલીઆ સંગે રાતી રે;
 હાડિયે હાડિયે હવે, યુવતી જોખન માતી રે. ધુમણુ.

અખળા અંગે અંખર આપે, સણગટડામાં જોએ રે;
ભમરી દેતા ભામિનીને લાવે, વહાલાનું મન મોહે રે. ધુમણ.
નરસૈયો આનંદો અંગે, કૃષ્ણલીલા શુણુ ગાએ રે;
સુરનર મુનીજન કુસુમ વધાવે, દેવ દુદુભી વાએ રે. ધુમણ.

પદ ૬૩ મું.

ધન ધન રે અવનીની શોભા, જાંહાં સુંદીર વર મહાલે રે;
ધન ધન રે હીંડોળે હિંચે, ગોપી ધુમણ ધાલે રે. ધન.
ધન ધન રે એ જમલા જોડે, કંઠે ખાંહેલડી વાળી રે;
માન ધરી મરઠલકુંડરી રહી, વહાલાનું વદન નિહાળી રે. ધન.
ધન ધન રે વિધવિધનાં વાગં, ઉપર અંખર ગાજે રે;
ધન ધન રે નાચંતાં રંગે, અંજર નેપુર વાજે રે. ધન.
ધન ધન રે જમુનાને તીરે, મોર મધુરા યોલે રે;
ધન ધન રે ગોકુલની નારી, નહીં કે અંચે તોલે રે. ધન.
નરસૈયાની રસનાએ રસ તો, કરુણાએ આબ્યો રે;
કૃષ્ણો અંગે મનમાં મહાભ્યો, હરીલીલાએ મન લાબ્યો રે. ધન.

પદ ૬૪ મું.

હીંડોળે શામલીઓ શામા, હીંચંતાં મન હીસે રે;
નીલામ્બર પીતામ્બર ઝંકે, શોભા સુંદીર દીસે રે. હીં.
માનુનીઓ મન મોહજ આણે, જેમ જેમ જીવન જોતીરે;
આનંદે આગળ આવીને, ધુમણડી ધાલંતી રે. હીં.
વાંસલડી વહાલો જે વાએ, તેમ તેમ નાચે વોંદે રે;
નાદ નવા વિધ વિધના વાગે, ગાએ તે સરુએ સાહે રે. હીં.
શૃંગારે શોભંતી શામા, (સર્વે) ઉપર હાર દુલાવે રે;
નેપુર નાદ ધુધરડી ધમકે, તરુણી તાન મેલાવે રે. હીં.
લતા કુસુમની ઉપર આવી, સંગે સરખી સોહે રે;
વૃંદાવન રળીઆમણું લાં, પરિમલ પૂરણુ ખહેકે રે. હીં.
સુરિનર મુનિજન અતિ આનંદા, પુષ્પ વટ્ટી ગાએ રે;
નરસૈયા ત્યાં નિર્મલ કીધા, હરખી હરિશુણુ ગાએ રે. હીં.

પદ ૬૫ મું.

ધન ધન રે જીવંતી જીવનસું, હીંડોળે હીંચંતાં રે;
શામળીઆને કંઠે વળગી, કામની ગેલ કરંતાં રે. ધન.

જોજન માતી રસમાં રાતી, પ્રેમદા પ્રેમ ભરણી રે; ધન.
 થેષ થેષ કરીને તાન મેલાવે, જોલે મધુરી વાણી રે.
 આલાપે ઉલટે અળસા સહુ, ગગન ધટા ઘઈ આખી રે; ધન.
 વાળં વાળે નાદે નાચે, બીમની ભેદ જ લાવી રે.
 ધુમધુઈં ઘાલે મનમાં મદાલે, વદાલાજીનું વદન નીહાળી રે; ધન.
 મોર કોણીલા કરે કુલાહલ, ધન ધન ઝતુ રદીઆણી રે. ધન.
 નીલાગ્ગર પીતાગ્ગર સળકે, અંઝર નેપુર વાગે રે, ધન.
 સનમુખ શામા સુંદરિ વરણ, તાળી દધ દધ ગાળે રે. ધન.
 ધન વૃંદાવન ધન જમુના તટ, ધન જે લીલા જોએ રે;
 ભણે નરસૈયો કૃષ્ણ કામિના, સમોવડ નહિ કાએ રે. ધન.

પદ ૬૬ મું.

દિડોળે હીચંતાં રૂઠું, જમલા જાદવ રાએ રે;
 વાએ વીણા અળકે અંઝર, નેપુર સાદ સોહાએ રે. દિડોળે.
 તાલ પખાજ મહા ધુન વાધી, નાચે નારી રંગે રે;
 વહાલા કેરું વદન નીહાળી, ઉલટ વાધો અંજે રે. દિડોળે.
 ઝીણી ઝડ લાગી ઉપરથી, બિચ બિચ વીજ અથડે રે;
 ઉલટયા અંજર ગાજી રલા મેહ, મોર મધુરા દુહડે રે. દિડોળે.
 સનમુખ આવી સર્વે શામા, લઈ કુસુમના હાર રે;
 જીવનને કંઠે આરોપી, મારે નયનનો, માર રે; દિડોળે.
 સામલીઆને સસિવદની, જોડે જમલા રાજે રે;
 ધુમધુઈ ત્યાં વાદે ચઢીને, ગાન કરે ને ગાળે રે. દિડોળે.
 નરસૈયાની રસના રૂડી, ગોવિંદના ચુથ ચાએ રે;
 કૃષ્ણ લીલામાં લોળી રલો રે, જોતા તૃપ્ત ન થાએ રે. દિડોળે.

પદ ૬૭ મું.

ધન ધન રે ગોકુલની નારી, ધન ધન જીવન જોતી રે;
 ધન ધન રે દિડોળે આવી, હસંરીજે હીચંતી રે. ધન.
 ધન ધન વૃંદાવન પુલ્કુને, ધન ધન ઝત રદીઆણી રે;
 ધન ધન મોર કોણીલા જોલે, વાએ વેણુ રસાળી રે. ધન.
 ધન ધન વાળં ત્યાં વાળે, અંઝર નેપુર નાદે રે;
 ધન ધન રે આનંદી અળસા, ધુમધુ ઘાલે વાદે રે. ધન.

ધન ધન રે જમુના જલ હિલટયં, ત્રિવિધ પવન ત્યાં વાગ્યે રે;
કુસુમ વધાવે ધાઈ સમીપે, પરીમલ પૂરણુ આવે રે. ધન.
સૂરી નર ઉપર કુસુમ વધાવે, બોલે જેજેકાર રે;
નરસૈયો ત્યાં નવન સફલ કરી, નિરખે કૃષ્ણવિહાર રે. ધન.

પદ ૬૮ મું.

અદ્ભુત શોભા રે, હરિના હાડિયાની રે, મેતા નરસિંહથી વર્ણી નવ જાય;
વિશ્વકર્માએ રે, રચીને આરોપિયો રે, કુંજ બોવનની માંય. અ.
ભારે અતિ હાડી રે હેમ જડાવની રે, ઝલકે ઝગમગ હીરા જ્યોત;
રાધા ને માધવ રે, હાથે રસ બર્ષા રે, રવિ ચણિ કાટી કામ ઉદ્યોત. અ.
ધુમચીતે વાળે રે, સખી સાહેલડી રે, પ્રેમે પ્રપુલ્કિત અંગ;
સ્વપ્ને ન આવે રે, જગી મુનિ જેહને રે, તેનો હું પામી છું સંગ. અ.
મેલની ધટા રે, ગગનાં શોભતી રે, બિચ બિચ ચમકે વીજ;
ભણે નરસૈયો રે, હાડિયા અભિનવો રે, બુલ્યા વજવાસી નીજ. અ.

—સપ્તાક—

બાળલીલા.

પદ ૬૯ મું—રાગ કેદારો ચરચરી.

નંદનું આંગણું પરમરણીયામણું, સદાએ સોહામણું કૃષ્ણે કીધું;
માનો વેંકુડ કેદાસ અહાસદન, ઇંદ્રઆસનથી અધિક સીધું. નંદનું.
સકળ તીરથ વસે વાસ જાંઠાં વિહૃલો, ધંશ અજ ઇંદ્ર ને દેવ સધળા;
ભક્ત વિશ્વબૃધેરા વશ કોને નહિ એકથી એક અધીક સખળા. નંદનું.
માત ઉભારે નાથનું નયણ હસે, ભક્ત વહાલા વસે પ્રેમ પ્રીતે;
નરસૈયાઓ સ્વામિ નંદને આંગણે, બાળલીલા સ્વી એણી રીતે. નંદનું.

પદ ૭૦ મું.

આવડી રાઢ થી વિહૃલા તુજને, ગમનથી ઇંદુ કેમ આપું આણી;
કુંવર કાંઈ નવ લહે, વાત અવીનવી કહે, નોહે કાંઈ ટોપરે બોળ ધાણી. આવડી.
આંખે આંસુ ઢળે, ઇંદુ દેખી ચળે, ટળવળે મા કને માન માગે;
રહે રહે રોતો તું રે જોતો ધણું, રમને રમકડાં છે જે આગે. આવડી.
ઇંદુ યથોચરતને રહે નહિ રાખીઓ, દધિસુત પ્રગટ કરી આણી આપે;
નરસૈયાઓ સ્વામિ માંખણે બોળખે, સકળ વેશવ તણો બંધ કાપે. આવડી.

પદ ૭૨ મું-રાગ કહાલેરો.

માતા આગળ મોહન નાચે, આંગળીએ હરી વળખા રે;
 વદન સંક્રામણ નિરખે જનુની, દાણુ નવ મેલે અળખા રે. માતા,
 મંદીરમાંથી મોદીક લાવી, માતા મુખ મેલંતી રે;
 નાસી જાએ આથો આવે, વાહી વાત કરંતી રે. માતા,
 એમ કરી જીવતી જન આખ્યાં, રાવ કુંવરની કરવા રે;
 નરસૈઆઓ સ્વામી નયન નચાવે, માનનીનાં મન હરવા રે. માતા.

પદ ૭૨ મું.

આંગણમાં રમતો મોહન, માતા રહી મુખ જોએ રે;
 મીટલડી માંડીને મોહન, જીવતીનાં મન મોહે રે. આંગણુ.
 ધુધરડી ધમકંતી પાએ, કટી કંકણી ધુન યાએ રે;
 તેવ તેવડી ટોળી શોભંતી, માતા મોહ ન માએ રે. આંગણુ.
 લામણ્યાં લઇ ભેટે ગોપી, તે તો કાએ ન જાણે રે;
 નરસૈઆયા સ્વામિની લીલા, જે ભણે તે માને રે. આંગણુ.

પદ ૭૩ મું.

માને માનુની રાવ કરંતા, નયને નયનાં મેલાવી રે;
 અંગો અંગે આનંદ વાધ્યો, લામિની ભાવે ભાવી રે. માને.
 કંદ્રપ કોટી સરીખો સુદિર, સનમુખ સાન કરંતો રે;
 માતા જાણે મહારે આગળ, મોરો મોહન રમતો રે. માને.
 શામા સધળી શામળીઆનું, વદન નિહાળી રહેતી રે;
 ભણે નરસૈયા હરનિશ ગોપી, ગોવિંદના ગુણ ગાતી રે. માને.

પદ ૭૪ મું.

ગાએ ગોપી ગોવિંદના ગુણ, ઉલટ અંગ ન માએ રે;
 રાવ મશે તે શામળીઆનું, મુખકું જોવા જાએ રે. ગાએ.
 દુધ દહીં આગળ કરી રાખે, માંખણ સાકર માંહે રે;
 કરનાં દાર ઉધાર્ય મુકે, જો આપે તો આપે રે. ગાએ.
 ધન ધન ગોકુલ ધન ધન ગોપી, કૃષ્ણના ગુણ ભાવે રે;
 નિશ દિન ધ્યાન ધરે મન હરીનું, એમ જાણે ઘેર આવે રે. ગાએ.
 જેનું ધ્યાન ધરે મહા મુનિજન, તે સ્વપને ના દેખે રે;
 તે શામલીઓ પ્રગટ થઇને, પ્રેમદા પ્રેમે પેપે રે. ગાએ.

યદ કરે ત્યાહાં પ્રગટ ન યાએ, તે ગોપીના ધર માંહે રે;
ભણે નરસૈયા ગોવસગમનું, માખણ ચોરી ખાએ રે. ગાએ.

પદ ૭૫ મું.

જીએ રે આ બાળકની ગંતી, આંગણુડામાં રમંતો રે;
માતા આગળ ખોલી ન જાણે, તે માનુનીનાં મન હરંતો રે. જીએ.
ધન ધન માતા જશોમતી, આછંગે આવંતો રે;
અહાદિક જેનો ભેદ ન જાણે, તે ભામિની મન ભાવંતો રે. જીએ.
વાછણડાનું પુચ્છ મહીને, ઉડી ઉભો યાએ રે;
ભણે નરસૈયા ધન એ ગોપી, બીડે હરિયા માંહે રે. જીએ.

પદ ૭૬ મું.

બીડે ભામિની ભામણાં લઈ, માંખણ માંહી નચાવે રે;
અહાદિકને નિગમ નિરંતર, તેને સમીપે ન આવે રે. બીડે.
આગળ આવ્યા નંદકુવરને, પાલવ મહીને નિહાળે રે;
કીડા ફેલ કરે હરિ સાથે, જેમ જાણે તેમ માહાસે રે. બીડે.
ગમતું ગોપી કરે ગોવિંદનું, મધુરું મધુરું ગાએ રે;
નરસૈયાયા સ્વામિ દેવમુનિ દુર્લભ, તે કરમલડોલમ ખાએ રે. બીડે.

પદ ૭૭ મું-રાગ કેદારો.

કામણુગારો કેમ વીસારું, જાણું જે અપ્રગી ન થાઈ રે;
આખો દહાડો કાંઈ કામ ન સૂઝે, વહાલા વિણ વ્યાકુળ થાઈ રે. કામણુ.
મધુરી વેણુ સુણીને શ્રવણે, ભાવતાં ભોજન પાઈ રે;
આવે તો આગળ લઈ મિલું, જીવણુ જોતી ન ધરાઈ રે. કામણુ.
સેજ રચી મહારા શામળીઆને, પ્રેમ ધરી પધરાવું રે;
નરસૈયાયા સ્વામિ આગળ ઉભી, મુખમાં બીડી ધરાવું રે. કામણુ.

પદ ૭૮ મું.

રમંતુંમ નાદે નેપુર પાળે, અંતરના અમકાર રે;
તાળી તાલ મૃદંગ ધૂને નાચે, કટી કીકણી રણુકાર રે. રમંતુંમ.
એક વેણુ મોહરે વાહે, કામિની ફેલ કરેતાં રે;
શિરપર સોહે રાખડલી રે, અલકે ભમરી દેતાં રે. રમંતુંમ.
કાને કુંડલ મૂગટ મહા મણિ, સોજા દહી મન નાવે રે;
ભણે નરસૈયા આનંદ મયો અતિ, હરિ ભામિની ભાવે રે. રમંતુંમ.

પદ ૭૯ મું-રાગ પ્રભાત.

જશોદા તારા કાનુડને, સાદ કરીને વાર રે; જશોદા.
 આનડીધુમ મચાવે વ્રજમાં, નહીં દાષ પુછનાર રે.
 શીંકુ તોડયું ગોરસ ઢોળ્યું, ઉઘાડીને બાર રે; જશોદા.
 માંખણ ખાધુ ટોળી નાખ્યું, જનકીધું આવાર રે. જશોદા.
 ખાંખાં ખોળાં કરતો દીડે, બિરુ નહીં લગાર રે; જશોદા.
 મહી મથવાની ગોળી ફેડી, આ શાં દહિયે લાડ રે. જશોદા.
 વારે વારે કહ્યું તમને, હવે ન રાખું ભાર રે; જશોદા.
 નિત ઉડીને એમ કપમ સહિયે, વસી નગર મોઝાર રે. જશોદા.
 મારો કાનજી ધરમાં હુતો, ક્યારે દીઠો બહાર રે; જશોદા.
 દહીંદૂધનાં માટ ભર્યાં છે, બીજે ચાખે ન લગાર રે. જશોદા.
 શાને કાજે મળીને આવી, ટોળી વળી દય બાર રે; જશોદા.
 નરસંધ્યાનો સ્વામી સાચો, જુડી વ્રજની નાર રે. જશોદા.

પદ ૮૦ મું-રાગ ધૌળ.

જમો તો જમાડું રે, જીવન મારા. ટેક.
 વાલાજી મારા, સોવણ ધાળ ભરી લાવું;
 કાંઈ મોતીડે વધાવું રે, જીવન મારા.
 વાલાજી મારા, ખાનં જલેખી ને મેવા;
 કાંઈ ધીરે ધીરે લેવા રે, જીવન મારા.
 વાલાજી મારા, શીરો પુરી ને કંસાર;
 કાંઈ જિપર ઘીની ધાર રે, જીવન મારા.
 વાલાજી મારા, જમના જળ ભરી લાવું;
 કાંઈ આચમન લેવરાવું રે, જીવન મારા.
 વાલાજી મારા, પાનની બીડીઓ આપું;
 માંહીલવિંગસોપારી નાખું રે, જીવન મારા.
 વાલાજી મારા, આવો તો આસન આપું;
 વીજસૂત્રીએ ઢોળું વાયુ રે, જીવન મારા.
 વાલાજી માંગ, મુંદર મેજ સમારું;
 કાંઈ રંગભેર રમાડું રે, જીવન મારા.
 વાલાજી મારા નરસંધ્યાસ્વામી રંગ કીધો;
 કાંઈ ભોગ ધરીને લીધો રે જીવન મારા.

પદ ૮૧ મું.

જમો જમો રે જુગદાધાર, જુગતે જમાડું;
 શામળીઆ સરજનહાર, રંગભરી રમાડું.
 પુરીઆ મુંદર સાર, કુર કપુરે વાસી;
 સીરાવો સાકર દૂધ, હરીની હું દાસી.
 મારે ધરે ધરી રહું હું, ધી ભરી છે વાઢી;
 હું ઠારું રે મારો હાથ, છવન જમાડી.
 પીરસું પીરસું રે પોળીપાક, સુંવાળી સેવું છે;
 મારું મંદીર જુઓ મહારાજ, જોવાને જોવું જો.
 જોસો જોસો રે મંદિર માંહે, છોગલીયાં છોડીને;
 શું કરશે કુરિજન લોક, મુખડાં મોડીને.
 મારે નહિ રે ઠાધનું કામ, કામ, તમારું છે;
 મારે તમ પ્રતાપે સ્થામ, સરવે સારું છે.
 પીયો પીયો રે પૂર્ણાનંદ, છવન જળ લોટા;
 મુખવાસે બીડી પાન, ગંગેરી મોટાં.
 નરસૈયાના ઠકોર ઠીક, મન મારું મોહું છે;
 શામળીયો જાણુ સુગણુ, સામું જોયું છે.

તુલસી.

—***—

જુનાગઢ તાળે કુંતિયાણુનો સારસ્વત ગ્રાહણ—સંવત ૧૬૧૪—
સને ૧૫૫૮ માં હોયાત હતો.

—***—

ધ્રુવાખ્યાન.

ચોપાઈ.

ગૌરીનંદન તુજને વર્ણવું, કીરતન કરું એક અભિનવું;
હરિગુણુ આવને છાંછે મંન, જે ગાતાં નિર્મળ થાએ તંન.
એક દંત લંબોદર રાયે, મુખભુધ દાતા સેવક ધાયે;
શોભિત મુંદ સિંદુર સાર, કવિતા જન કોઈ ન લહે પાર.
વિમ્લહરણુ નિર્વિમ્લ નાયક અપાર, વાહન મુષક મોહક આહાર;
અદ્ભુત રૂપ લહે નવ પાર, આયુધ પ્રશીને જુજ ચાર.
ઉર પહેર્યા શોભે સણુગાર, મુગટમણી ઝલકે આતકાર;
સુર તેતરીસ આગળ સમરે, સિંધ કારજ સેવકનાં કરે.

પૂર્વછાયા.

મુખ ભુધ નાયક સેવીએ, મુણવંત મુણલંકાર;
તું તુઠે સરવ પામીએ, અક્ષર કયા અપાર.

ચોપાઈ.

અંબુજ મુતસુતા વર્ણવું, શીતલ સુંદર રૂપ અભીનવું;
તેહ તણો ઉત્તમ શણુગાર, ભવસાગરના તારણુહાર.
સુંદર વદન ચરદનો ચંદ, કીધી આડ છે શશી વદન;
દીસે કંઠે અનોપમ હાર, કવિતા કહેતાં ન આવે પાર.
શોભે સુંદર મુદ્દ શરીર, નારીકુંજર પેરણુ ચીર;
પાંચે નેપુરતણો ઝણુકાર, મુનિજન રૂપ ન પામે પાર.
અદ્ભુત રૂપ કળ્યું નવ જાએ, અગમ અગોચર તું સૌ માંએ;
વાહન હંસ કમલ સંજોગ, વામ પુસ્તક વીણારસ ભોગ.

એવું રૂપ હું સમરે માય, માતા અનાયને થાજે સાજ;
ભવસાગર તુજ નામે તરું, સમરણ સેવા તારી કરું.
શુક સનકાદિક સનતકુમાર, વિશ્વતણી તું ભુગદાધાર;
ધુની કથા કેરો ઉદ્ધાસ, સુચો વિનતિ વટે વેદબ્યાસ.
શુકદેવે જે કહી વાત, પરીક્ષિતે સાંભળી સાક્ષાત.

પૂર્વછાયા.

માતા રે માતા માતા તું, સેવક સમરે સોય;
અક્ષર એહવા આપજો, જે ખોટ ન કાઢે કોય.
કવિતા તે કેહેતા કહી ગયા, કેહેતા તે કહેશે ભેદ;
અક્ષર એહવા આપજો, જે વાચ્યા અવિચલ વેદ.
અક્ષર સારસ કંઈ નવ લહું, નવ લહું ભેદ વિચાર;
તું શ્રુટે સરવ પામીએ, અંધા તે આંખો સાર.
દ્વાપરે દૈત્ય જેણે નિર્દળ્યા, ને પૃથ્વીનાં કીધાં ઢાળ;
પાંડવ હીમ પધારીયા, પરીક્ષિતને પરડી રાજ.

ચોપાઈ.

કરે કાજ અતિ લીલા વિલાસ, નહીં પાપ ને પુણ્ય પ્રકાસ;
ચોર દંડ નહીં અસત પ્રજા, સુખી ને રામની ખ્યાત.
ધરમ ધન નગરમાં ફરે, વિપ્ર બહુ અગની હોમ જ કરે;
હરિને બજે સહુ નર ને નાર, પરીક્ષિત રાજ કરે પ્રકાર.
પાપ છુદ્ધિ સૌ જન પરહરે, ધરમતણી સહુ મનશા ધરે;
માઝ્યા મેહ મહીમા ધણા, અતિથિ લક્ષ નહીં કોએ મણા.
એવી રિદિ હસ્તીનાપુરતણી, અશ્વમેધનો જીવે તૂરી;
એમ કરતાં કેટલા દીન ધિયા, મૃગયા રમવાને રાજ ગિયા.
અખે વનમાં રમે રાએ, પશુધાતણો ઉપાએ;
કહી સમાગમ વનમાં યયો, તણ મત દુરમત આતીયો.
આબ્યા ચાલીને રણમાં વીર, ધરં ધ્યાન એક તપસી ધીર;
કયો સાદ તપસી તે ન સુણ્યો, વાધ્યો કોધ તે રાગને ધણો.
મનમાં કાંઈ ન આણ્યું પાપ, નયણે દીઠો મુવો સાપ;
લક ધાડ્યો તપસીને ગણે, લખ્યા લેખ ટાળ્યા નવ ટળે.
ધાલી સાપ રાગણ ગયો, તાંહાં તે તપસી ફરે પુત્ર આવીઓ.
દીઠો પિતાને કોટે કાજ, પગથી તે શીરે વાધી આગ.

કોણ અધરમી આવ્યો વન જેઠ, પિતા મારાને દુખ દવો તેહ;
બાળી ભરમ કરૂં તકાળ, સ્વરગ મૃત્યુ ને હોએ પાતાંસ.
બાસક મનમાં વાધી રીસ, ધસે હાથ ને ધુણવે શીસ;
બાલકે મનમાં કીધું સદી, હવે દેઉં શાપ તે વેગે વહી
પૂર્વછાયા.

પિતા માદારો પરભવ્યો, જેણે ગળે ધાલ્યો કાળ;
સાતમે દિવસે તક્ષક કરડજે, રીસે તે બોલ્યો બાળ.
શાપ દઇ ઉભો હવો, તાંહાં તાળી છુટી તાત;
પૃથવી જાણ્યું પતિને શાપિયો, અણધરતી કીધી વાત.

ચોપાઈ.

ઉદર ભરે એ પૃથવી તણાં, બહુ ભાગ એહ શું છે ધણાં;
એહને શાપ ન દીજે બાળ, આપણે તપસીને શો કાળ.
તપ્યાં કર્યું ને ધર્યું ધ્યાન, નહીં કોધ ને બ્રહ્મગનાન;
એહવી વાત મનમાં આદરો, ભવસાગર રૂડી પેરે તરો.
દીજે શાપ જેણે દુખ સાચે, તપતણું ફળ એ લઈ જાએ;
તે માટે વારું છું આપ, રખે તું કેને દેતો શાપ.
વેગે હેતે કીજે જાણ, પુણ્ય ભોગ કરવાને પ્રાણ;
નવ બ્રાહ્મણ એક નગરમાં ગયો, થયો શાપ રાજાને કહ્યો.
સાત દિનમાં સાધન સાધ, પછે કરડશે તક્ષક નામ;
મુણ્યો શાપ પરીક્ષિત વીર, કેહે જાઉં હવે ગંગા તીર.
તેકું મુનિવર તપસી જેઠ, જાણું અણક ન પામે તેહ;
એવો તે મનમાં કરી વિચાર, વેગે તે ગયા ગંગાપર.
અનેક ઋષિ સાથે બહુ પળ્યા, દેશ દેશના રાજા મળ્યા;
નગરતણો જે અરધો વાસ, આવી બેઠો છે રાજા પાસ.
પ્રેમે કરી ગંગાનું સ્નાન, પરીક્ષિતે પરકયાં અતિ બહુ દાન;
આત્મસાધન ભાવે કરી, હરિભક્તિ મનમાં આદરી.
રાજા કરમતણે અનુસાર, શુકળ આવ્યા તેણી વાર;
રાય પરીક્ષિતે કહ્યો પ્રણામ, હું કૃતારથ કીધો શામ.
પુછે ઋષિ રાજાને એ શું, ટાણે આવ્યા તે કારણ કશું;
કરી વાત નીચની જેઠ, શુકળને સંભળાવી તેહ.

હવે તે વિધ કરો કીરતાર, ભવસાગર હું પામું પાર;
 ગુણગોવિંદ સંભળાવો ઋષિજન, જેણે તે નિરમલ થાયે તન.
 ઋષિહિએ મનમાં દયા ધરી, ભગવંત કયા હેતે આદરી;
 કથાસંબંધ જવ આખ્યો એહ, હરિભક્ત કૃણ પામ્યો જેહ.
 ધન્યું ખ્યાન મન શ્રીગોપાલ, રમરણસું જે પામ્યો બાલ;
 કાળ ક્રેટલાએક રાજ કરી, પછે પોતે આખ્યા નરહરિ.
 મેરુ શિખર લઈથાપ્યો જાણ, અવિચલ પદ આપ્યું નિરવાણ;
 પાંચ વરસનો બાલક જેહ, તપ કરીને કૃણ પામ્યો તેહ.
 સ્વયં દેહે નર ને નાર, ધ્રુવ સુખ વિલાસે સ્વર્ગ મોઝાર;
 કથાસંબંધ જવ એહેવો કહ્યો, રાજ તે મનમાં વિરમે થયે.
 તપ મહિમા સાંભળીઓ ધણે, પાંચ વરસના બાલક તણે;
 નરપતી મનમાં નિર્મળ અશું, પુછે એનું સુકિત કશું.
 પરીક્ષત પુછે શુકજી સુણે, ધ્રુવતણે મહીમા અતિધણે;
 તે કારણ કાહો મુજને એવ, કેમ પામ્યો જે પુરણદેવ.
 પાંચ વરસનો બાલક જેહ, તપ કરીને પદ પામ્યો તેહ;
 તપ કઠણ આદરીયું અતિસાર, કેમ વરા કીધા દેવ મોરાર.
 કાણુ કારણે મહા વનમાં ગયો, ફુલબો કાણે વેરાગી થયો;
 કેમ જાણી એણે વનની પાટ, નહીં શુદ્ધિ ને અવસ્થા ધાટ.
 મહા વનમાં બીના તે બાલ, ધણી વિધિએ હોરો વિકલ;
 કહો એનો વિસ્તારી મર્મ, એ શું જાણે વૈષ્ણવનો ધરમ.
 એ એકસો કુણી પેરે ગયો, મહા મંત્ર કાણે લિપદેશીયો;
 કેમ દર્શન આપ્યું પરિશ્રદ્ધ, શું તે સુકિત એહેનું કરમ.
 શું તપ સાધ્યું એણે સાર, શું અશ્વમેધ કીધો સતવાર?
 શું અનાથ પ્રેત સંસ્કાર જ કરે, કાણુ ધરમ અધિક આદરે.
 શું સતકન્યા પરણાવી ધર્મ? અમિહોત્રનાં પાળ્યાં કર્મ?
 શું માતપિતાની સેવામાં રહ્યો? દેતાં ધન સુર પ્રત્યે ગયો?
 શું ઝાઝાં દીધાં તલદાન, શું ધરા અંબ સંતોખ્યા માન?
 શું સરોવર કુપ વાવ અતિ કરી, કે દુર્લભામાં અંન લેલકવાવરી?
 કાણુ હિપાયે નાનું બાલ, દરશન પામ્યો શ્રીગોપાલ;
 શુકજી કહ્યો કયાનો બેદ, તમારી વાચા અવિચલ વેદ.

શુકલ કહે સુધુ પાંડુકુમાર, ધન્ય ધન્ય રાજા તુજ અવતાર;
 એ કયાનો સાંભળતાં ધરમ, કાચે ન જાણે એનો મરમ.
 બીજાવંતી નગરી અવિધાન, ભગતજન ને વૈષ્ણવજાન;
 તેહતણી કથા કહું સાર, જોહને કુળે 'ધ્રુવનો અવતાર.
 વિજ્ઞાનપાદ તીર્થ રાજ કરે, ધરમ મારગે સરવે સાંચરે;
 અખંડ વ્રત એકાદશી કરે, તુલસી માલા કંઠે ધરે.
 બાર લાખ ચોરાસી ગામ, જમકંકર નવ પેશે ઠામ;
 વિજ્ઞાનપાદની દુહાઈ કરે, જમકંકર આડે નવ નીસરે.
 એણીપેરે રાજ કરે રાજનં, હવે કહું નગરીનું ધન;
 એક લાખ ચોસઠ હજાર, કોટીધન વિતમ વખાર.
 ચૌદાંચોવીસ ને ચોકળ સોળ, વૈષ્ણવ કીરતન કરે અક્રોળ;
 રત્નજડિત તોરણ અલકાર, નગર સરવમાં દીસે પ્રકાર.
 કાચ દેશ બહુ જોધે સજાએ, પાંચ કોટ ને ફરતી ખાએ;
 નગરે નદી વેહે સરસ્વતી, જોને દરશને પાતિક ન રહે રતી.
 હવે કહું કટકબંધ જોહ, શ્રવણે રાજા સુધુજો તેહ;
 હમ હેમ રથ પાળા પળે, કોટલા બેસી સુખપાવે ફરે.
 આઠ હજાર હેમરથ અતિસાર, ચોવીસ લાખ ચડે અસ્વાર;
 પાંચદલ રથ દલ હમ સારથી, મોટાનાયક લક્ષ નહારથી.
 રાજા રાજા એણી પેરે કરે, વાજનં શખ્દ સ્વરગે સંચરે;
 છઠ્ઠમેડી મંડીત માંડણી, તે પુરની અતિ શોભા ધણી.
 તે રત્નજડિત ગોખ પ્રકાશ, હીપક વણ અહરનીશ લિંગશ;
 હીડાળા ખાટે કડાં કસકસે, અષ્ટમાસિદ્ધિ લાં વાસો વસે.
 નર નારી અને ધર્મ ધીર, નિશ દિન સમરે વિકૃત વીર;
 પતિવ્રત નારી આદરે, સ્વામિની બહુ સેવા કરે.
 ઘેર ઘેર કબારા તુલસીતણા, પૂજે અબ્યાગત નહીં કાચ મણા;
 દુષ્ટ વિદ્વ ન ચઢે રાજનં, કીડા કરે ને નાટપારંભ.
 કુંડુ નહોં નગર પરવેશ, ભગત રીત છે રાવને દેશ;
 રીધરાજ એણી પેરે કરે, ભવસાગર આછી પેરે તરે.
 એ રાજા ઘેર તારણી બેય, અતી રૂપ ને રંભા હેય;
 મસ્તક વેણી જુજંગ રાખાડી, નયણાં બાણે અનગ કર ચડી.

કીર નાસિકા શુભ કપોત; અધર પ્રવાહી દેશે ધોત;
 અંગે કરતૂરી ' પ્રેમલ સાર, રામારૂપ ન લહે પાર.
 મુખ શોભે છે ચેદ્રાકાર, વિકસિત કમલ ને અલી આકાર;
 આપે કંઠ હેમના 'હાર, સુંદર કુમુદી દેશે બહુ સાર.
 હિર તાલકલ જેમ આશરી, કટી લંકે જાણે કેસરી;
 ઉદર ઉપર આપતા ત્રિખંડ, જાણીએ વિધિએ રચ્યું ત્રિપંડ.
 બાહિ' બેરખા કંકણ સાર, અતિ કીરણ ન પામે પાર;
 કર પોંચી મુદ્રીકા રાખડી, તે શોભા દીસે અબીનવી.
 કટીમેખલા નેપુર જંજીર, વીણુઆ વાળે બહુ સાર;
 સુભગ ચાલ મત હંસાતણી, વસ્ત્રો પેહરવાની શોભા ધમ્મી;
 વરસ અણદશ રૂપનીવેશા, નહી જરા નારી પરવેશ;
 અહોનિશ રાપશું ક્રીડા કરે, એણી પેરે સત દિવસ વિસ્તરે.
 ધણું માન તે પ્રભાવતી, બીજી નેત્રવતી મહાસતી;
 એમ કરતાં કેટલા દિન થયા, બેહુ નારીને ગરભજ રણા.
 ગરભસ્થાનનું આચ્યું તે કાજ, વસિષ્ઠને તેડાવ્યા મહારાજ;
 [સજન કુટુંબના મળ્યા મોહો થર્મ, અમ ઘેરે સ્વામિ તમ આવિયા.]*
 સજન કુટુંબ મળીબહુ સાર, ગુરુ મોત્રજને કીધો જુહાર;
 વસિષ્ઠ બોલ્યા તવ મુખધકી, સાંભળી નેત્રવતી મહાસતી.
 તમ ઉદરે હરો ગરભ જેહ, અવિચલ પદ પામશે તેહ;
 નેત્રવતી મન લજ્જા પામી, તમારું વચન સત હજી સ્વામી.
 દર્ધ આશિષ ને ત્રાપીજી વળ્યા, વળાવાને રાપ પાતા પળ્યા;
 એમ કરતાં કેટલા દિન થયા, જનમ સમે જોશી આવિયા.
 ખગોલ જૂગોલ સૂર્ય સિદ્ધાંત, ખગ લક્ષણ ને તારાપાંત;
 એવા તેડાવ્યા જોશી જાણ, ત્યાં મધરાતનું થયું પ્રમાણ.
 બહુતલ શ્રેષ્ઠ શુદ્ધસાર, ચતુર લક્ષણ જોતિષ મુખ અપાર;
 એવા જોશી બેઠા જાણ, ત્યાં મધરાતનું થયું પ્રમાણ.
 નેત્રવતીને પ્રસવજ થયો, બાણુ ચન્દ નારી તખ કલો;
 સાધ્યા ગ્રહ જોશીએ સાર, રેણી વીતી પહેર જ ચાર.

અ કડી માત્ર એક જ પ્રતમાં છે, બીજી બે પ્રતમાં નથી, પણ તે પ્રત પછી છુટી છે—
 ૮૫૪ ની છે તેથી જ એ કડી રહેવા દીધી છે.

ન્યાં ખટ ધડી પાછળી રહી, ત્યાં પ્રભાવતી પ્રસવતિ થઈ;
 જોશી મનમાં વિચારે વાત, ત્યાં પુત્ર જન્મ થયો પ્રભાત.
 ગુંણીજન મંગલ ગાયે બહુ, ઘેર ઘેર જોછવ માંડે સહ;
 શુદ્ધિશ્રાદ્ધજ તવ રાજ્ય કરે, માંગણુ જનનાં દલિદર હરે.
 અનેક ભાવટ ભાંગી ભાટ, ચારણુ ભાટ મળ્યા બહુ જાત;
 હુય હેમર પીતાંજર પટકુલ, માડો સ્વજન કુંકુમ કલોલ.
 ઘેર ઘેર ઉંજર દુધે ધુએ, આકાશથી અમર સહુ જીવે;
 વાધે બાલક મનમાં આનંદ, ક્રીપા ક્રીધી પરમાનંદ.
 વાહન વાગે બહુ પેર, ધન પતાકા માંડે ઘેર ઘેર;
 તરીયા તોરણુ બાંધ્યાં ખાર, શણુગારી બહુ પેરે બજાર.
 તેડી લાભ્યા જોશી જાણુ, જનમ પત્રિકા કરે વખાણુ;
 માથ માસ ને પક્ષ અંધારી, તિથિ એકાદશી સોમવારી.
 કન્યાલગન વહે રાજન, મીન રાશી ગત કરમે ચંદ્ર;
 જનમ નામ જોજ જન્મોતરીએ ખરી, લખ્યું વિધાતાનું નટણે કહી.
 તિથિ વાર જે એકજાતણું, પણુ લગને ફેર પડ્યા છે ધણું;
 ધન લગન વેહે અતિ માન, એક કુંવરનું ઉત્તમ નામ.
 ધ્રુવ ઉત્તમ જે નામ જ ધરી, બણી મંત્ર પ્રતિજ્ઞા કરી;
 જોશીને તવ દીર્ઘા દાન, રાત અશ્વ ને સુવર્ણુ વિમાન.
 માણુક મોતી હીરા સાર, કુળદેવિને કીધા જીહાર;
 ધણું સુખ ભોગવો રાજે, વાધે કુંવર શુભ પક્ષનો ચંદ્ર.
 હુંકારો રાખનું મન હરે, સ્તનપાન અન્યનું ન કરે;
 આઠ માસના બોલ્યા બાલ, વિકસિત કમલ નેત્ર વિશાળ.
 સોનું ને સુગંધને બહુ સાર, તેમ દરિબગત ને રાજકુમાર;
 હંસ સુત કેશર છાંયા જોઈ, તેથી સુંદર બાળકની દેહ.
 પ્રભાવતીનો ઉત્તમ તંન, રાચતણું તે ઉપર મંન;
 અતિ માનિતિ પ્રભાવતી, રાચ વચને રેહે એવી સતી.
 આદર ભાવ ઉત્તમપર ધણું, નામ ન લીએ ધ્રુવજાતણું;
 બાળકને નવ બોલાવે ક્રોએ, નેત્રવતી મન દોહેલાં દોએ.
 નીર ન સુંકે નયણુ થકી, ક્રોએને દુઃખ કહેવાતું નથી;
 એમ કરતાં કેટલા દિન ગયા, કુંવર જાણુવા જોવડા થયા.

એમ કરતા ધ્રુવ રાતને 'સમે, કરે વાત માતાને ગમે;
 હે માતા એક સાચું વદે, શું દુઃખ છે તારે હૃદે.
 વણુ નીર જેમ વેણ કરમાયે, તેવું મુખ તારું દીસે માયે;
 જનુની કારણ કાહોને એહ, કશું દુઃખ છે તાહારે દેહ.
 લધુ વેશ અમે છાંડીઆ, કાં દરખ તારે દેવેથી ગયો;
 તે કારણ માતા કાહોને કથી, શો અપરાધ આ દેહજ થકી.
 માતપિતા સુખ કારણ ધર્મ, અવતરે પુત્ર એણે કર્મ;
 તે વિસ્તારીને કહો મુને માય, હું અવતરે સામું દુઃખ યાય.
 પ્રભાવનીનું મુખ જવ હસે, તે મરમ સમજવો માહારે વિષે;
 એ કારણ કહો માહારી માત, અમે છોરું નવ જાણું વાત.
 નેત્રવતી કહે સાંભળ તંન, તું બાલક નવ જાણે કેનું મન;
 શ્રી ગોવિંદ જન મોટા કરે, અંતર દુઃખ સહુ મારું હરે.
 ખીછ વાત કરી આલપંપાલ, બહુ પેરે સમજાવ્યો બાલ;
 એમ કરતાં થયો પ્રાતઃકાલ, રમત માંડી નિરમમવા કાળ.
 પાંચ વરસના બાળક બે, રમત રમવાને હોરો છે;
 રમત ભિરે રમેણેહુ જણ્યા, લક્ષણુબતરીય નહો કાપ્યે મણ્યા;
 ઉત્તમ તણી દાસી જેહ, ધ્રુવતણે હાંકલે છે તેહ;
 કુંવર મનમાં વિમાસે અશું, આ દાસી બોલે તે કારણ કશું.
 એમ કરતાં ફેટલા દિન થયા, બે બાંધવ સભામાં ગયા;
 અમી દૃષ્ટે નીરખતાં રાગન, ઉત્તમને તવ કીધી સાન.
 બેઠો લઇ ઉત્તમ આછંગ, રાગને મન વરત્યો રંગ;
 વ તો મનમાં ઝાંખો થયો, પણ હેઠો બેસ કાણે નવ કલો.
 ધ્રુવ સામુ રાગ નવ જૂવે, ધીરો બાળક પ્રસિદ્ધ નવ રૂવે;
 ભુપતિ ભાવ મનમાં નવ ધરે, બાળકને આદર નવ કરે.
 કુંવર સામું સહુ જોઇ રહ્યું, હેઠો બેસ એવું કાણે નવ કહ્યું;
 સભા આદર નવ દેખે બાળ, હૃદે સમરે શ્રી ગોપાળ.
 બાળક વળતું વિમાસે મન, હવે હું જાઉં દરીને ચરણ;
 ધ્રુવ તણે મન વસિયો કાળ, વળ્યો પાછો આંખે અશ્રુઆળ.
 તણ સભા પાછા સંચર્યા, નયણે મેઘ આવાડી અર્ધ;
 રાખે રુદન હૃદયે ન માયે, પરઠે પાગ પાછો નવ યાયે.

ઉદે અરક જ્યો પરભાત, દીડી માલીએ* અપરમાત,
 પ્રભાવતી વચન ઓચરે, ધ્રુવ દુઃખ શાને મન કરે.
 તારે દાસી દત્તી રાણીની પાસ, તે જોલી વચન પ્રકાશ;
 ઉત્તમરાય ઓછંગે ગિયો, ધ્રુવ દુઃખી તે કારણે થિયો.
 પ્રભાવતી મન લાગે દુઃખ, કઠણ વચન તવ જોલી મુખ;
 સાંભળ ઓછી નારના તન, નિકલ કાં થયું તારું મન.
 દુરભાગી બિદે અવતર્યો, તો એવડું દુઃખ શાને કરો?
 ઉછંગતણું જોવાંછે સુખ, તો તજ દેહ અવતર માદારી કુખ.
 પુણ્યનદિ તુજ માતા તણું, તો ઉછંગ સુખ કેમ પામીશ ધણું?
 ઉદે અવતરે મારી તું, તો ઉછંગતણું સુખ આપીશ હું.
 તારી માતાને નહીં પુણ્ય ભાગ, તેમાંથી તું લેવા કરે લાગ;
 તે સારુ અરથ નવ સરે, ફેગટ બીજો ફેરો ફરે.
 હું કહું કુંવર તેમ કરો, મહા વનમાં જઈ તપ આદરો;
 બજજે બુધરને બકિતસાર, ઉદર-માગજે મારે અવતાર.
 વચન સુણી-વિમાસે બાળ, પગથી મસ્તક લાગી જવાગ;
 મનમાં કોષ માલીએ અગ્રો, અપરમાતે પગે જઈ પગો.
 સુણો માતા વિનિતિ કરું, દીઓ આશીશ હું વન સાંચરું;
 માગી શિખ ને ધ્રુવઆલિયો, નિજ માતાને મંદિર આવિયો.
 દીકું વદન માતાએ સુતતણું, અંતરમાં દુઃખલાગ્યું છે ધણું;
 જોલી ન શકે બેઠું જણાં, અંતર દુઃખ ત્યાં લાગ્યાં ધણાં.
 ધ્રુવને તવ પુછે છે માત, કોણે દુભાવ્યો કેહેને વાત;
 બાળક રુદન કરે અતિ ધણું, હેત નવ દીકું પિતાતણું.
 માતા સાંભળ એહ વિચાર, અમે ગીયા સજા મોગર;
 હતા બન્ને બાંધવ સંગ, પિતાએ લીધો ઉત્તમ ઓછંગ.
 રાયે મીટ ઉત્તમપર કરી, જદાં જોણું તદાં જીવે કરી;
 તાતજીને અભાવ જ થયો, બેઠા નહીં હું ઉમો રહ્યો.
 માણસ બેસ કોણે નવ વરે, અતિ દુઃખ થયું મહારે હરે;
 તે કારણ મનમાં અંતિદુઃખ થયું, દુઃખથી નેત્રે રુદન આવીયું.
 તેમાં ઓણું કાંઈક રહ્યું, પ્રભાવતીએ વચને કહ્યું.

પૂર્વછાયા.

૧. હું સભા માંહે રે પરવર્યો, અને પિતાએ ન દીધાં માન;
આ જીવ્યાપેં મુવું બહું, ધૂળ ખાવી નહીં ધાન.
અમે બેહુએ બાંધવા, રમતા તે હેતે' માત;
૨. ઉત્તમ રાયે આછંગે ગયો, ન મને પરહરીયો તાત.
૩. ભોઠો થઈને શું કરું, માત ન મામે' માન;
'માનભંગ થઈ નીસર્યો, જેમ દેશ રહિત રાજન.

ચોપાઈ.

મદા પાતિક કાઈ મેં અતિ કર્યો, ભંરી સભામાં મને પરહર્યા;
સરોવરતણી મેં ભાંજી પાળ, તો દુઃખ પામ્યો આણે કાળ.
સતી સંચરતી અગનીની જાળ, તે સિર બોલ્યો હું કંઈ આવ;
તે પાતિક મુજ લાગું એહ, 'તો દુઃખ પામ્યો આણી દેહ.

પૂર્વછાયા.

ગાયો પીવાવે કે ગાદે, ધવરાવે જીહાં વાજ;
સાદ કરીને વારીયો, તે પાતિક લાગ્યું સાય.

ચોપાઈ.

અધીક આચર્યો અધરમ, હાડવિક્ષ કીધાં કરમ;
બેઠા આસને ભોજને જે વાર, ઉઠાઓ બ્રાહ્મણ કરી તીસ્કાર.
દુરખળ કેને જાણી કરી, ન દીધું માન આદર કરી;
તે પાતિકનો નહી કાંઈ છેહ, જાણું આવી લાગ્યું તેહ.
પર ખેત્રે જે પેઠી માય, વણુ સ્વારથે વાળી જાય;
એહેવાં પાપ જો મુજથી થીયાં, તે આણે કાળે ઉગિયાં ખીયાં.
અન્યા થાયે રાજદુતાર, સંવિરથ જેમે તેણી વાર;
ખોટી સાખ પૂરી ત્યાં જેહ, પાતિક જાણુ લાગ્યું તેહ.
તીલ કાલાં પિયારે હર્યા, વાધે* ભોમ કુડા પગ ભર્યા;
યાવણુ પરાર્થ રાખી પાસ, કીધી ઘાત કરી વિશ્વાસ.
એહેવાં પાપ જો મુજથી થયાં, તો તે આણે કાળે આવીયાં;
મુવ કહે માતા સાંભળે, કીધાં પાપ કાએ નવ ટળે.

કીધાં પાપ ભોગવશે સોય, લખ્યું ત્રિધાતા બ્યર્થ ન હોય;
 નથી સર્ગ કા કાનું સંસાર, લેજો દેજો લે અવતાર.
 માત પિતા સુત દારા બંધ, એ સર્વે માયાનો સંબંધ;
 અગાધ જલ છે આ સંસાર, દરિ નામે તે પામે પાર.
 શીખ હોઆ માતા હવે દસી, એક વાત મારે મન વસી;
 ખોટી આશા શી આ જંગળ, હવે હું સમરું શ્રીગોપાળ.
 તપ સાધુ મહા વન સંચરી, દર્શન પામુ શ્રીનરદરી;
 માતા વચન એવાં સાંભળી, મુરછાંગત થઈ ધરણી ઢળી.
 પામી અચેત મૃત્યુ કાળ, બાંધા મહી બોલાવે બાળ;
 માતા હું નથી વન સંચર્યો, તો દુઃખ એવડું શાને કરો.
 અમૃત વચન ધ્રુવ બોલે અસાં, માતા પ્રાણુ તવ હૃદે વસ્યાં;
 બેઠી ધર્મ ઉપાસાં નેત્ર, કામલ વદને નિરખ્યો પુત્ર.
 માતા વચન બોલી એમ, બાપુ તું વન ભાઈશ કેમ;
 ઘેર બેઠાં તું કરજે રાજ, સભામાં તારે શું છે કાજ.
 જવ અંબાજી પ્રીટો કરે, રાજવાર શિર ઉપર ધરે;
 કરે તપ જે ભગેશ્વર હશે, રાત દિવસ જે વનમાં વસે.
 રાજકુંવર તું મહારા તંત્ર, કશી વાત વિચારીશ ન મંત્ર;
 વનમાં હોય વનચર વિકાળ, ઉપદ્રવ તુજને કરશે બાળ.
 વિકટ પંચ ને વન અંતિ દૂર, અંધકારે નવ સુમે સૂર;
 અનેક પેખી કરે પોકાર, મનુષ માત્ર નહીં વનમોહાર.
 વૈતરપાલ અંશુમી મુખ જેહ, તેહતણે નવ લીધે છેહ;
 વિપરીત તિહાં વસે જમદૂત, વિવિધ પેરનાં ત્યાં હોય જૂત.
 સિંહ મીતરા વિંધુ વિકાળ, રોઝ સાજર ને બેસુ શિઆળ;
 નાહર ઘસા જંગલ મોહાર, વાનર શેન ન લાધે પાર.
 મોટા ભુજંગ મણિધર જેહ, નવ કુળના અધિકારી તેહ;
 વસે વન એ ત્યાં અતિ ધણા, પુરણ વિષે નહીં કાએ મણા.
 ઉમિયા કંથના આજણુ છે જેહ,* જેને અળગા ન મુકે તેહ;
 વસે વન મણીધર ધણા, પુરણ વીખ નહીં કાઈએ મણા.

કડવાની ચાલ.*

તૃપા તે તુમને લાગશે, સાંભળ માહરા વીર;
 એકલડો કેમ ચાલીશ, નહીં પામો નીર.
 પુત્ર ધરણ્યપર પોઢવું, નથિ રે તિહાં પલંગ;
 ચરણ તારાં કોણ ચાંપશે, નથી સેવક પણ સંગ.
 ખેર બાવળ ગોખરુ, કંઠણ કંકરા ધરણ્ય;
 પંથ પાળા કેમ ચાલીશ, કામળ તારાં ચરણ.
 બોરડી અતિ વીકટ છે, ચાલી રહે નહીં સાર;
 બાવળતણા કાંટા ધણ, તેહતણો નહીં પાર.
 ગિરિ જંગલ બહુ ડુંગરા, માહે વાનરના કાંઠ;
 પંથ આગળથી નથી દીઠો, કેમ તું બણીશ વાટ.
 સાદ કરું હું કેહને, પુત્ર પુત્ર કહી નામ;
 સભજનડા વળાવ્યા પછી, ઉજમડ દીસે મામ.
 દેવો સધળા પૂજીને, પામી છું હું તુંજ;
 રાંધે કેરું રતનડું, એમ ગણું છું હુંજ.
 દેવજ દુરબળ ધાતકી, મેં જાણ્યો છે તેહ;
 મુખ કરું આપું નહિ, હવે કાં દીએ છેહ.
 પુત્ર મેં ન પરણાવિયો, કોણ ન કીધાં કામ;
 ભૂતલ બુલાં આવિયાં, હમડે ન પોતી હામ.
 અંધા કેરી લાકડી, હું દુબળીનું ધન;
 હું વિદેશજ એકલી, કંઠણ કરો છો મન.
 પુત્ર પાંચ હોએ જોહને, તેને મુખ ને સદાપ;
 એકજ હોએ દુબળીને, તેનું દુઃખ નવ જાણ.
 નેત્રવતી એમ જોયરે, સંભળે તેહ બાળ;
 વસિષ્ઠ વચન કર્યાં હતાં, સાંભરિયાં તતકાલ.
 વચન હૃદેમાં રાખિયું, નહિ મનમાં ભેદ;
 વસિષ્ઠ વાણી સાચી જાણી, વાચા અવિચળ વેદ.
 વચન એ જ નિશ્ચય કર્યું, રૂદન નિવાર્યું માએ;
 પુત્રને યોગાવીયો, ચાંધો હમડામાહે.

ધ્રુવ વળતો બોલિયો, મુખે એવી વાણ;
માતા મુજને શીખ દે, નદી તો તન્ન્યું પ્રાણ.
બાળક કેરો ભાવ બાણી, શીખ દીએ છે માય;
પુત્ર તમે રાહો ત્યાં લગે, ખટ રસ ભોજન થાય.

ચોપાઈ.

કરે વાત સંશય ટાળિયાં, ખટ રસ ભોજન તતપર ધિયાં;
હેમ થાળ લઈ આગળ ધરી, પીરસે માતા પ્રેમે કરી.
છપેન બોગ આરોગ્યા બદ્ધ, હાસી રાજવલાની સદ્;
વળતો ધ્રુવ એણીપેરે વહે, એ વાત તમે રાખજો હદે.
કોયને નહીં કરશે બાણ, રખે રાજ મુજ રાખે પ્રાણ;
કુંવરે વાર્યો એણી પેરે કરી, ત્યાં પરતાનાની વેળા ધર્મ ખરી.
માતાતણે ધ્રુવ લાગે પાય, વળતી આશિષ દીએ છે માય;
પંથે પુરુષોત્તમ તુજને રાખશે, શ્રીરંગ નિશ દિન સાહે હશે.*

પૂર્વછાંયો.

• એકેકી દિશા જોટલી, જોગણી વસે જોહ;
બાળક બાણી રાખજો, દયા કરીને તેહ.
મધુકેટલ જેણે મારિયા, પામ્યા દય અવતાર;
જમવિજય જેણે ઉદ્ધારિયા, કરશે તાહારી સાર.

ચોપાઈ.

ધરા ઉપર જોટલા છે દેવ, રક્ષા તારી કરશે તેહ;
સિદ્ધ સાધક ને ખેતરપાળ, રક્ષા કરશે તાહારી બાળ.
વનઔપધીના જે રખેવાળ, રક્ષા તાહારી કરશે બાળ;
મુજ અનાથને દયા કરી, રાખે તુજને હૃદયસ્થ ધરી.
માતા વચન તવ નિશ્રે કર્યો, લાગ્યો પાગે વન સંચર્યો;
મંદિર મેળી આધેરો ગયો, ત્યાં વામ ભાગે ખર બોલિયો.
વચ્છ સહિત ગાયજ મળી, નદી પાસે દરશન પરમલી;
કર અખ્યાણાં લઈ આવે નાર, વેદતણે સ્પર્ષ્યો અમકાર.
મેહેલી નગર ને આઘો પળ્યો, ત્યાં મદ મેગલ સામે મળ્યો;
એવા સુકન કુંવરને મદયા, જમણે ભાગેથી આજ (દ) ગદ્યા.

મન દઢ કરીને આલ્યો બાળ, જપતો મુખે શ્રીગોપાળ;
 એ શુકનનું કારણ જેહ, મનવાંછિત ફલ પામે તેહ.
 જોજન એક ધ્રુવ પંથે ગયા, યદ્ય રેણી ને વાસો રહો;
 વીતિ રેણી ને થયું પ્રભાત, હરિ મુણ મુખે રાખી વાત.
 આલિ આલ્યો નદીને તીર, દંતવાવન તવ કીધું વીર;
 આલ્યો બાળક પંથે પરવરી, હવે કયા નગરમાં સાચરી.
 જણ જણ મુખે વાત જ થઈ, ધ્રુવ તે વનમાં આલ્યો સહી;
 કરે વાત સહુ ટાળે મળી, રાંધે દાને પોતે સાંભળી.
 ભણે બુપનિ એ વાત થી યાય, ધ્રુવ વનમાં કેણીપેરે જાય;
 નેત્રવતિને માણસ મોકલ્યું, બાળક કયાં તે મોકલ્યું એકલું!
 રાણીએ વચન સુણીયાં કાન, દુભવ્યો બાળકને તમે રાગન;
 ધ્રુવ ઉત્તમ વચ્ચે વહેરો કપો, તેણે દુઃખે ધ્રુવ વનમાં સાચયો.
 વચન સુણી દાસી મુખે જેહ, રાજા મનમાં પાગ્યો છેહ;
 નરપતિ મનમાં વિભાસે અશું, આપ હાણુ જમ હાંસુ થયું.
 સેન સગમ તત્પર કરે, ગયો બાળક તે વન પરવરો;
 હથ હેમરથ પાળા અતિ જેહ, રાજદારે મળીયા તેહ.
 નેત્રવતિ તવ પૂછે દાસ, માણસ બહુ મળે પ્રકાશ;
 દાસી મુજને કહેજે ખરું, રાવનું કટક કયાં પરવર્યું.
 ત્યારે દાસી વદે સાંભળો માય, રાજા ધ્રુવને મનાવા જાય;
 રાણી વચન તવ બોલી અશું, હવે મનાવવાનું કારણ કશું.
 પહેલી વાત વિભાસી નહીં, હવે લોક યુગાવણી માંડી સહી;
 જા દાસી રાજાને એમ વદે, શુભ ચિંતન ધરજી હદે.
 ધણું મન તમે ચાલે દયાળ, નિરવિદ્ર એને હશે બાળ;
 એની મનમાં દયા ધરો, કુંજરની પેરે હેત આદરો.
 દાસી મોઢે સાંભળી વેણ, નીર વહુટયાં રાયનાં, નેણ;
 એહ વાત નિત મનમાં ધરી, કટક ઉતાર્યું પાછું ફરી.
 પછે રાજા સમરે શ્રીગોપાળ, તમ ચરણે છે મારો બાળ;
 નરપતિએ કીધું જ આંતરું, દેખી ધ્રુવ ત્યાં દુઃખ પાતરું.
 અશન પરદ્યુંધરણીને શરણ, તળ્યાં બોજનને જે સુખનાં કરણ;
 એ વાત રાંધે મનમાં ધરી, હવે કયા શુકે વનની કરી.

ચાલ્યો રે ધ્રુવદિન ધીજો થયો, જોગન પંથ તણ તવ ગયો;
 કરી પંથ દિન અઢાર, જમ પોતો મહા વન મોજાર.
 દોઢુ વન વિધવિધ સુરંગ, દીઠા પરવત પ્રોઢા અંગ;
 ગીરી ઝગીર જહુ દીઠા સાર, ઉંચાં શિખર નહોં કો પાર.
 પ્રેઠા પરવત દીસે ઘણા, ઉંચાં શિખર નહિ કાંઈ મણા;
 ક્ષણ અંધારું ને ક્ષણ ઉજાસ, એણી પેરે હોય રવિ પ્રકાશ.
 પર્વત શિખર રવિસું મળે, અંધકારે ભોમી આફલે;
 અતિ ભયંકર દીસે વન, બાળકનું નવ ડોલે મન.
 વનસ્પતિ તે ભાર અઢાર, સાવજ પંખી કરે પોકાર;
 વિપરિત શબ્દ અનેક આવરે, જણે તરુવર આયુધ સજ ધરે.
 અશુભ ભયંકર વન વિકાળ, બાળક સમરે શ્રીગોપાળ;
 દયા ન સૂઝે કોઝિજ તણી, બાળક મન વિભાસણુ ધણી.
 તું કરુણાનિધ કેસવરાય, બાળક જણીને કરજો સહાય;
 એમ કરતાં યઈ સંખ્યા કાળ, તાપરથાનકે પોતો બાળ.
 પડી રાત થયું અંધકાર, વ્યંતર જૂત કરે હોકાર;
 વાચાથી જ્યોત અમનની કરે,* જગ કરવાને ઠીમો ભરે.
 વિવિધ પેર પંખીના નાદ, કરે વિધુના સરખો સાદ;
 મોટા જુજંગ ભોમે સંચરે, અનેક જીવનો મારો કરે.
 એમ કરતાં નારદ ઋષી જોહ, કેલાસથી ઉતરિયા તેહ;
 વૈકુંઠપુર જાવાનું મને, દોઢુ બાળક એકલું વને.
 ઋષિનાં મનમાં દયા યઈ, હરિભક્ત કોઈ દીસે સહી,
 ઋષિ તે જિભા એકજ તાલ, પ્રસિદ્ધ નામ જપે ગોપાળ.
 નારદે વાત મનમાં ધરી, કોક મહાદેશા એણે પરવરી;
 નહોં વય ને નહોં આ કાળ, શાને કોણે ઉપદેસ્યો બાળ.
 અજસુત મન વિભાસણુ કરે, લઘુ વયે શાને તપ આદરે;
 અનેક ભક્ત હુતા જહુ કાળ, આ અધિક તપ આદર્યું બાળ.
 એમ કરતાં રેણી સહુ ગઈ, સ્નાન સંખ્યાની વેળા યઈ;
 ત્યારે ધ્રુવે જોયું આકાશ, ત્યાં સુરજ કોટી દીકા પ્રકાશ.

ભાંથી અગ્નિના બડકા કાઢે. † માટીના વાંસજુનો દુડેલો નીચેનો ગોળ બ
 " ત્યાં હરિ મુખે જપે બાળ." ‡ પાઠ " જુદી થણ જ્ઞાન કરું આદરે.

ત્યારે નારદ આપ્યા બાળકની પાસ, બાળકબોલે વાણિ પ્રકાર;
કોણ દેવ તમારું શું નામ, કોણ ઇશ ને ક્યાં વિશ્રામ.
ત્યારે ઋષિજી બોલ્યા સંભળ તું, બ્રહ્માસુત તે નારદ હું;
પવન પ્રવેશ કરે જોડલે, માહારું નામ જપે તેટલે.
પરબ્રહ્માનું હું છું મંન, હરિભક્ત તે મારા તંન;
ઋષિ નારદ એણીપેરે વદે, દેખી લાવ બાળકને હદે.
ઋષિ પૂછે તું સંભળ વાત, કોણ નગર કોણ તુજ માત તાત;
માતાએ તુજને કાં મેલિયો, કોણ અરથે વનમાં પગિયો.
કશો મન તુજ લાગ્યો છેહે, તપ આદરીયું કાં લધુદેહ;
કોણે દુઃખયો તુજને શામાટ, કેમ જાણી આ વનની વાટ.
કેહે વાત તું સાચું વદે, કપટ મ રાખીશ તારે હદે;
હુંથી અર્થ સરસો તું જાણ, તોસનવચન બોલ નિરવાણ.
બાળક બોલે નારદ સુણો, મહત મહિમા છે તમતણો;
ઉત્તાનપાદ સુત ધ્રુવજ નામ, બીજાવતી નગરી સ્વસ્થાન.
નેત્રવતી નિજ માતા સતી, અપર માતા* તે પ્રભાવતી;
પ્રભાવતીનો તન ઉત્તમ, તે ઉપર બધું રાખનું મંન.
અમે બાળક રમતા એકનાર, આવી ગયા સલા મોગર;
ઉત્તમ રાધ આછંજે ગીધો, મુજ સાથે અંતર તવ કીધો.
તે કારણ દુઃખ મનમાં ધર્યો, તજી નગર તે વન સંચર્યો;
પિતાએ અતિ અભાવ જ કર્યો, ભરી સજામાં મુજને પરહર્યો.
તે કારણ દુઃખી મનમાં થયો, ધરી વૈરાગ્ય વન આરિયો.
હવે તપ કરી છિદ્ર વશ કરે, જવસાગર એણી પેરે તરે.
એવો મનશું કીધો નેહ, મળે બ્રહ્મ કાં હું પાડું દેહ.
નારદ મનશું બોલ્યા હસી, બાળકે વાંત વિમાસી કશી.
ઋષિજી કહે સંભળરે બાળ, કેમ પામીશ તું શ્રીગોપાળ;
મોટા મુની સનકાદિક જોહ, સ્વપનાન્તરમાં ન પામે તેહ.
જગન જગ લાવેશું કરી, દર્શન ન પામ્યા તે નર હરી;
અનેક તપ વનમાં સાધે એહ, સ્વપનાન્તરમાં પામે તેહ.

તપ સાધતાં કહી દીન થયા, પંખીએ જંગે માળા ધાત્રિયા;
 બાર વરસ પૂર્વી લોચન, દરિયું રાખ્યું એકાગ્રે મન.
 બહુ વરસ એ વનમાં રહ્યા, દેવ ધ્યાને તેને નવ આવીયા;
 તો તું કેમ પામીશ રાજદુવાર, અનેક વિપત છે વનમોઝાર.
 હું વચન ધરજો મુજ સાર, બાંહે યહી ધર્મ જાઉં તુને સાર;
 પિતા પાસે અપાવુ રાજ, સધળાં. સાર તારાં કાજ.
 હું નારદનું વચન નવ ફરે, હું કહું તે તારો પિતા કરે;
 તે માટે વચન ધરજો તુંય, ચાલને તેડી જાઉં હુંય.
 આપે રાજ અતિ આદર કરી, ચાલો બાળક વન પરહરી.

પૂર્વછાયો.

બાળક નારદને કહે, સાંભળો મુનિ જન,
 હું રાજને અર્થે નથી આવિયો, પામવા સુખ મન.
 કાં હરી મળે મુજને, અને દર્શન પામુ એહ;
 મનમાં તે નિશ્ચય જાણ્યો, નહીં તો પાકું દેહ.
 'આછે તપે હું આવિયો, આછાં તે કીધાં કર્મ;
 આછે તે આછે સહુ મળ્યું, પછે આછે તે આછે ધર્મ.
 ત્યારે નારદે મન વિચાર્યું, બાળક મનમાં ધીર;
 એ તો ભક્ત નહીં પામશે, એને મંત્રો વિશ્વલ વીર.

ચોપાઈ.

દેહ ભક્તી દીડી જેટલે, એને નિશ્ચે પૂરણુ જ્ઞાન મળે;
 બાળકની મનમાં દયા યર્ષ, એને હરી મંત્ર આપું તો સહી.
 ત્યારે નારદે બોલે યર્ષ દયાળ, સાંભળ રે તું નાહાના બાળ;
 ભલી ભક્તિ તે દેહ કરી, આપું મંત્ર તું લેજે હરી.
 હરીમંત્ર નારદે આપિયો, પત્રમ ને પાંખાળો યોયો;
 પરિજ્ઞાન રૂપ કહું તુજને જેહ, બાળક હું ધરજો તેહ.
 સાંભળ રૂપ કહું પૂરણુ જ્ઞાન, જેને દેહ નથી કર્મ અધર્મ;
 સૂર્ય કોટ જેને વદન પ્રકાશ, દર્શને અધર્મ પામે નાશ.
 ચરણ પદ્મ જગદે મોરાર, સુદર શામ દેહ અતિ સાર;
 ભૃગુલાંછન હુંદે મોઝાર, કૌસ્તુભ મણિનો કંઠે હાર.

ચતુર ભુજ ને કૌટિક^૧ કામ,^૧ ચરણે કમત્રા કેરું ધામ;
ગદા પદ્મ રાંખ રનેહે કર^૨ ધરે,^૨ ચક્ર સુદર્શન અહોનિશ ફરે.
કાને કુંડળ મકરાકાર, પીતાંબર પેહેરણુ અતિ સાર;
વાહન ગરુડ ચડે ગોપાળ, એ રૂપ તું હદે ધરજો બાળ.
મંત્રરૂપના આખ્યા વેશ, આસનતણા આખ્યા ઉપદેશ;
આસન મુદ્રા ધ્યાનની આશ, ખટ કર્મના યોગાભ્યાસ.
નોળી કર્મ ગ્રહેવાનો સાસ,^૩ નારદે ક્રુવને કર્યો પ્રકાશ;
તપ મંત્ર સધળા આપિયા, રણી એક ક્રુવની પાસે રહ્યા.
થયું પ્રભાત ઉઠ્યા બે વીર, દીખાડયું ક્રુવને કાલિદી તીર;
ધ્યાન સંધ્યા કીધા ઋષિધીર, બાળકને દીધી આશીષ.
ક્રુવ તપ યાનકે પરવરે, માગી શિખ નારદ સાંચરે;
ઋષિ જઈ પોતા નગર મોઝર, ચાલીને ગયા રાજદ્વાર.
નારદ આવતા દીકા રાય, તજી સિંહાસન લાગ્યો પાય;
કનક પાદ તે માંઝા સાર, ચરણુ પખાળે નર ને નાર.
ધન અવતાર દિશા અમતપૂરી, સ્વામી તમે કૃપા કીધી ધણી;
અમે અનાયને સનાયજી કીધ, અમ ઘેર સ્વામી આવ્યા સિદ્ધ.
અધિક ભાવ દીઠો રાજન, ધણું સંતોખ્યા નારદ મુન્ય,
ચરણુ તક્ષસિ ઋષિજીતણા, નિસાસા મેલે અતિ ધણા.

પૂર્વશ્લોકો.

નિસાસા દેખી ફરી, ઋષી વિમાસે મન;
પૃથવિ કેરો રાજ્યો, કશું દુઃખ છે રાજન.
નારદ કહે નરપત સુણો, તું પૃથવિપતિ રાય;
શું રે દુઃખ છે એવડું, જે હંધડે આસન માય.
ચોપાઈ.

એવડું દુઃખ તે શાને ધરો, પ્રજા કેશં બિદર ભરો;
માગ્યા મેહ વરસે તમદેશ, ભક્તિરૂપ તમારો વેશ.
લીલા રાજ ભોગવો સોય, કશું દુઃખ તે તુજને હોય;
નારદ વચન કર્યા સધીર, નરપતિ નયણે વહે અતિ નર.
સુણો ઋષી રાજ એમ વદે, ધણું દુઃખ છે મારે હંદે;
તે દુઃખ દાલો તમે દયાળ, વનમાં સંચર્યો મારો બાળ.

મૃદમતી મેં અતી* કરી, બાળક વેરાએ વન પરવરી;
 એવો મેં કીધો અપરાધ, મંદમતી મેં દુઃખવેા સાધ.†
 સુખ ભોગ સર્વે પરદર્યા, નિઃશ્વાસ મેં તેણે ભર્યા;
 ગૂઢ વન હશે વિકાળ, તાંહાં એકલો કેમ રહેશે બાળ.
 કામળ સુખ છે અતી જેહ, રવિ હીરણે કરમાશે તેહ;
 મુજ સુખ ધ્રુવ સાથે સંચર્યું, નિસાસા હું તેણે ભરું.
 તે દુઃખડું ટાળો તમે દયાળ, એકવાર નયણે નિરખું બાળ;
 એવાં વચન રાગનાં સુણી, અજસુતાઈ બોલ્યા શૂપતભણી.
 ધન ધન નરવર તુજ અવતાર, તારે કુળ ધ્રુવનો અવતાર;
 ધન માતા ઉદરે વસો, ધન રાત જે જનમ અસો.
 ધન નગર ને ધન અવાસ, ધન માનવી જે ધ્રુવની પાસ;
 ધન શ્રીમિ ત્યાં કહીયે તેહ, ચરણે ચાંપી ચાલે તેહ.
 ધન પંખી ને ધન તે વન, નિશ દિન નિરખે ધ્રુવનું તન;
 સફળ હવો તારો સંસાર, કુળ એકાંતેર તારણદાર.
 મહા વન તે ધ્રુવ સંચર્યો, અધિક તપ જુગતે આદર્યો;
 હરી મંત્ર મેં આપ્યો ઉપદેશ, જ્ઞાન મંદિરે કીધો પ્રવેશ.
 એ બાળક તપ આદરે, ચક્ર સુદર્શન રક્ષા કરે;
 ચિતા મેં કરીશ પૃથ્વીધીશ, દયા એને કરશે શ્રીજીગદીશ.

પૂર્વછાંચો.

વચનસુણી વિધાતા સુત તણ્યા, રાગમન આનંદ;
 કૃપા થઈ નારદજીતણી, તે પામશે પરમાનંદ.
 ઝઝાએ રાગને કહી, માંડીને સધળી વાત;
 ધ્રુવને તપ બેસાડી કરી, પાસે રહ્યો એક રાત.
 ચિતા સધળી પરદરો, પામેા મન ઉશ્વાસ;
 કુળ એકાંતર એધારવા, પામશે વૈકુંઠવાસ.

ચોપાઈ.

એમ કહી નારદ સંચર્યા, તણ બોમ વૈકુંઠ પરવર્યા;
 બાળકની શુદ્ધ રાગ પામિયો, કથા સંબંધ હવે વનમાં ગયો.

બોમી શુદ્ધ કીધી તત્કાલ, આસન વાળી બેઠા બાળ;
 નારદમેત્ર મનમાં ધરી, કહ્યું ઋષીએ હદે સાંભરી.
 તણ નિદ્રા સુધા બેહુ આહાર, ઈન્દ્રિય શિર તે દીધા માર;
 માયા તૃષ્ણા આશા પરહરી, દ્વાદશ ઈન્દ્રિય વશ કરી.
 પેહુલે દિન કીધા કૃળનો આહાર, બીજે નીર પીધું નિર્ધાર;
 ત્રીજે મૂળ મોહમાં લે ધર્યું, પવન પારણું ચોથે કર્યું.
 એમ કરતાં દિન પંદર થયા, મન ઈંદ્રી સહુ વશ આવિયાં;
 તપ ધ્યાન સહુ સિધ્યું સાર, ઈન્દ્રિય સહુને કીધા માર.
 આરુ આતમા બ્રહ્મદુવાર, સિદ્ધાંત ગુણુ આબ્યા તત્કાલ;
 માસ એક જવ પુરો થયો, છુટી તાલિ ને ધ્રુવ જાગિયે.
 તેવે સમે શૃંગી ઋષી જોહ, મહાવનમાં આબ્યા તેહ;
 ચાલીને આબ્યા તપને ઠામ, હિંદી ધ્રુવે કીધા પ્રણામ.
 ઋષીજીએ બોલાવ્યો બાળ, તું કાણુ રૂપે બેઠો ઠાળ;
 કર્યું તપ માંડ્યું આ વન, સત્ બોલ હું ચાઉં પ્રસન્ન.
 ધ્રુવ બરુે સ્વામિ સુણો, હું કુંવર છું રાગતણો;
 બીજાવત નગરી મુજ ઠામ, ઉત્તાનપાદ સુત ધ્રુવ મુજ નામ.
 એક સમે હું સભામાં ગયો, દુબ્યો પિતાએ વન આવિયો;
 નારદે મુને કૃપા કરી, તો હું કીડી બેઠો કુંજર ચડી.
 એહેવાં વચન જ બોલ્યો બાળ, શૃંગી તે મનમાં થયા દયાળ;
 કૃપા શૃંગી ઋષિએ કીધી, બાળકને શિરા આશીશ દીધી.
 અભયમેત્ર આધ્યો તેણીવાર, ઋષી ગયા વન મોઝાર,
 ઈંદ્ર આશીશ તબ્યા ઋષીરાય, તવ ત્યાં ધ્રુવ લાગ્યો છે પાથ.
 કરી રનાન ધ્રુવે તપ સાધિયો, આતમા બ્રહ્મદરે આવિયો;
 માયા મોહ સર્વે મુક્યાં ટાળી, હરીમંત્રસું લાગી તાળી.
 વીંછી કુછી કીડી કીટ, અનેક સરપે દીધી વીટ;
 કાયા ઉપર પંખી જોહ, માળા ધાલીને બેઠાં તેહ.
 એમ કરતાં થયા તણુ માસ, તપ તેજ હવો પ્રકાશ;
 ભય દુઃખ ટળીયું બાલક મન, અતિ કંપિત થયું ઈંદ્રાસન.
 ઈંદ્રાસન ડાલે એણીપેર, ત્યારે ઈંદ્રે તેજા ગુરને ઘેર*
 ત્યાં રાક કહે કરવો કુણુ ઉપાધ, અનુચર અનેક તેડાબ્યા રાધ.

પીઠ પૃથ્વી મહિ પરવરો, શોધ સધળી આવીને કરો;
દીરોદીશ તવ આશ્વા જન, દોહ્યું દેખી રાવનું મન.
એક જન આવ્યો તત્કાળ, દીઠો તપ કરતો જાણ;
અનુચર મન વિમાસણ થઈ, કેમ બોલાવું આધો જઈ.

પૂર્વછાપો.

મુન્ય થઇને પાછો વળ્યો, તે આવ્યો સુરપતિ પાસ;
સહી ઈંદ્રાસન ડોલાવ્યું, આ તપ તેજ પ્રકાર.
વેગે તે જઈ પોંચ્યો, ઈંદ્રપુરી મોજર;
સ્વામિ મહા તપ માંડિયું, અસુર એક અપાર.
બાળક મહા તપ આદરે, મહાવન કાલીદી તીર;
તપ તોલે આવે નહીં, મ્હોટા જોગેશ્વર ધીર.
સેવક વચન સુણી કરી, મનમાં પામ્યો ખેદ;
બાળકે એવું તપ આદર્યું, તે કાંઈ ન જાણે બેદ.

આપાઈ.

ઈંદ્ર સુર તેડાવ્યા તત્કાલ, તપ કરે અસુર કેરો બાલ;
ઈંદ્રાસનની રક્ષા કરો, જીને ધ્યાનથડી છેતરો.
મળી દેવે કીધું પરિચાણ, માયાને કરાવ્યું જાણ;
અનેક પેરે કરી ઉત્પાત, ધ્યાનથડી ચુકવો સાક્ષાત.*
તેડી કપડી માયા જોડ, બાલકે જાણવા ચાલી તેડ;
વેગે પહોતી મૂઢ મસાણ, વૈતાલ ભૂત સર્વ તેઆ જાણ.
ભટ્ટ કરવાનાં ચુક હાથે ધર્મો, વેશ જુજવા ભૂતે કપાં;
કપડીમાયા આગળ થઈ, ચાલી અંધ મસાણે ગર્ભ.
શુવાધુશ (?) જૈરવ અતિ જોડ, અશુભી દુરમતી તેઆ તેડ;
સંજ્યું કટક નારાંતો કાળ વિધન કરવાને ચાલી બાળ.
ચાલી માયા વનમાં પરવરી, છેતરવાની પેર આદરી;
કરે એકલી હાહાકાર, કરે માહોમાંહ મારામાર.
અનેક શબ્દ બહુ વચન કરે, ચુકે પોક ને કાર્યું રહે;
એણી પેરે માંજો જંજળ, ધ્યાનથડી ન ચૂકે બાળ.

એક યજ્ઞવંતર ને વનમાં ફરે, કાશર જાનના પ્રાણ જલદરે;
 એક માંદી યજ્ઞને મુખે માગે અંન, એક પાટે પીપળા ખાતે વેન.
 એક યજ્ઞ વિખામર ને દીવે ગરે, એક યજ્ઞ નીંદુ ને માથે ફરે;
 માથા વોળા જાદુ દેજ ફરે, અન્યો અન્ય સંભામજ ફરે.
 જૂન બેઠ આણીપેરે ફરે, વિખ સપજું દીવે અરે;
 જૂન ઉપાથ ફરે અનેક, માંડી ધ્રુવ ને દાવે રેક.
 જૂન અધિષ્ઠાતા દતા જોઈ, માથા પાસે આઘ્યા તેડ;
 માંડ અમે કીધા અનેક ઉપાથ, એ જાણકાજીવો નર જાવ.
 વગતી માથા અણીપેરે વહે, નરદેરી તમે ધાન્ને છહે;
 એક તમને મીઠજું વાલ, જાણકને વાદાની દોષે માલ.
 એક દત્તી માથામુના લેઈ, અનેક પેરની જુગની જાગે તેડ;
 તે ધ્રુવની પાસે ઉભી જઈ, નેનરંતીને રૂષે ધર્મ.
 અરે શત તું મહારાજાગ, આ વિષમ વન દીમે વિશાગ;
 તુજ દુઃખે મેં નગર પરદર્યું, આ તપ તે ગીદ આદર્યું.
 પિતા તારે મુને ધરદરી, તુજ વૈરામે વનમાં સગરી;
 મુજ સપજું જુઘિને મારા તંન, ધિમ ફરો કાં કંજુ મન.
 જોઈને મુખે બોધ્યા વાજુ, નહો નો અમે તમજું પ્રાણ;
 ધ્રુવને તવ આતુરતા ધર્મ, જમણી આંખ ઉપાડી જોઈ.
 મુજ માંડાનું મુખ એ નવ દોષ, કપલ ફરીને આજુ ડોષ;
 સુંગીનંદનનો મંત્ર સમયો, રે માર માર ફરને; પરરપો.
 મંત્ર દજ્ઞ દુષયો જોઈસે, જુનાઈક નામો તેડમે;
 વૈનર જૂન વનમાં દર્તા જોઈ, મંત્રે મારીને કાલપાં તેડ.
 સર્વ સર્વને માની રૂપું, માથા મોઢ તપ બુંદ ધરું;
 માથા મન વિમામે અર્પું, વજુ ડાંતરે રવંદ કેમ જર્યું.
 ધરી જંત્ર અવજરા યર્જ, ધ્રુવની પાસે આપીને યર્જ;
 ફરે જાન અર્પિ મુંદર સાદ, મુખમ રેજુ વાજીવ નાદ.
 ફરે પોંચી કંજુ જાદુ સાર, ફરે અમુજામ મુજાદ દાદ;
 વરામ ખરદરા રૂપનીજ વેચ, નારી મેં દીની ધરી આવે દાદ;
 મુંદર જાન ફરે અર્પિ જાદુ, જાણજ વંચી મોટા જાદુ.

બાલક મનમાં ન આણે વાત, ગાર્તા નારીને થયું પરભાત.
 સમયો મંત્ર શુંગી ઝાપી તણે, વનિતા તાપ ઉપનો ધણે;
 નાકી અબલા ઉભે વંન, સબલ ઠટિ વિધાણું તન.
 સુરપતિ બેઠો સભામોજર, આવતી દીકી નયણે નાર;
 વદન ઝાંખું છે વનિતાતણું, આ કારણ તપશીનું ધણું.
 આવી અબલા કીધી વાત, એ બાલક તપસાધિ વિખ્યાત;
 તમે ચાલો સવારી કરો, એને અમે નથી છેતર્યો.
 વિપરિત સેન હતું મુજ સાથ, અનેક પેરે કીધા ઉપાત;
 કરો ભય મનમાં નવ ધરે, શુંગીમંત્ર તે રક્ષા કરે.
 કરે તપ મહા તેજ પ્રકાશ, એને ઈંદ્રાસન લેવાની આશા
 કારણ કાઈ એનું નવ લહે, હાદરા ઈંદ્રી અણીપેરે દહે.
 વચન સુણી વનિતાનું અશું, સુરપતિના મનમાં બહુ વરયું;
 દેવ પ્રત્યે શક એમ વહે, વાત વિમાસી તમે હટે.
 એ બાલકે તપ માંડ્યું અપરંપાર, એ ઈંદ્રાસનનો લેવનહાર;
 પછે દુઃખ પડશે નિરવાણુ, પુરણુઅઘને કીજે ભણુ.
 આગે દેત જે તપસી વેશ, સુર સંતાપીને લીધા દેશ;
 તે માટે ઉપાયજ કરો, પછે થાનક પોતાનાં પરવરો.
 પૂર્વછાપો.

વચન સુણી સુરપતિ તણું, કરે સહુ અમર વિચાર;
 આતુર થઈને નીસર્પા, તે અહા કરે દુવાર.
 વિરંચીએ અવલોકિયા, આવ્યા સુરપતિ એવ;
 કાણુ અસુરે સંતાપિયા, જે થાનક છોડે દેવ.
 ચોપાઈ.

ગડગડે નિશાણુ વાણત્ર બહુ, આવિયા વિરંચી દારે સહુ;
 ચિત્ર વિચિત્ર સામા આવીયા, તેડી ઈંદ્રને આધા લાવીયા.
 તણુ આસન અહા તવ ખળ્યા, કરી ભાવ સુરપતિને મળ્યા;
 અમ ઉપર બહુ કીપા કરી, કાણુ કામ આવ્યા આદરી.
 ઈંદ્ર ફેહે સાંભળજો સ્વામ, અમે આવ્યા તમારે ઠામ;
 દેત કાષ્ટએક વનમાં સંચરી, બેઠો તે બાલક તપ આદરી.
 એકાગ્ર એણે કીધું મન, તેણે ઊંચું ઈંદ્રાસન;
 ભય ઉપનો કારણુ એવ, મયા કરો અમ ઉપર દેવ.

સુર ધ્વજા મળી કરે વિચાર, 'અનુચર મોકલો વનઃમોહર;
જઈ બાલકની લાવો શુદ્ધ, જપે નામ કેનું પરસીધ.
અનુચર તેડવ્યો તતકાળ, જઈ વન શુદ્ધ લાવે કણ બાળ;
માગી શીખ સેવક સંચર્યા, પીઠ પૃથ્વીપર પરચર્યા.
એક જન આલ્યો તતકાલ, ત્યાં દીઠો તપ કરતો બાળ;
દીઠો તપસી બાળક વન, જેનું પંખી 'વિખધરે વિટયું તન.
વળિયો પાછો 'કરી વિચાર, વેગે પોતો સ્વર્ગ મોહાર;
અનુચર આવીને વહે એવ, સાંભળજો સુર ધ્વજાદેવ.
મહાતપ આદરીયું બાળ, પ્રસિદ્ધ નામ 'જપે ગોપાલ;
હવે સુર સર્વે વૈકુંઠ પરવરી, સુખસેનએ પોઢયા શ્રીહરી.
લક્ષ્મી ચરણ તથાશે સંગ, ગાંધિવ કરે બહુ નાટ્યારંભ;*
સુભગ મૃદંગ વેણા વાજે સાર, અપહરા ઊભી અપાર.
રંભા નૃત્ય કરે અભિનવી, સંગીત ગત ચાલે જુગ્મવી;
અનેક અપહરા ઊભી પાસ, જેણે નાટ્યારંભ કર્યાનો અભ્યાસ.
સિદ્ધ નવે નિદ્રા મળી છે ઠાઠ, વેણા સ્વરનાં બાંધ્યા ઘાટ;
અનેક સુનિવર મોટા જેહ, જેજેકાર કરે સહુ તેહ.
કેટલી શોભા કહું અવાસ, જાંઠાં પોઢયા પ્રભુ કમળા પાસ;
નયણે સુરજ કાટી પ્રકાશ, જે નરખે અધ પામે નાશ.
તે શોભા હું કેટલી કહું, કવિતા કહે એને પાર નવલહું;
હરી પોઢયા નિદ્રાને ધ્યાન, તાંઠાં મુવને દીઠો આતુરતાન.
લક્ષ્મી તણી મન દયા ધરી, ઉઠયા નાથ નિદ્રા પરહરી;
લક્ષ્મી ઉઠાં દે કર્ણેડ, કારણ કોણુ ક્યાં અંગ મોડ.
કોણુ ઉપર અતિ કીરણ કરી, તણ સજ્જાં નિદ્રા પરહરી;
દીડો અખલા આતુર જેહ, હરીવચન પ્રકારયું તેહ.
લક્ષ્મી એક માહારો મહા વન, દુઃખ પામે છે તેનું મન;
અધિકે લાવે મેં દીઠો બાળ, કમલાને કહે શ્રી ગોપાળ.
ચડી ગરુડ ને વન સંચરે, દુઃખ સમજું એનું પરહરે;
એવો મનમાં કીધો વિચાર, ત્યાં ધ્વજા ઈંદ્ર સહુ અખ્યા દાર.

જય વિજય અંતઃપુર જઈ, સુધ સધળી પ્રભુને કહી;
 વચન સુણી જગતપતિ ઈશ, નિર્મળ વાણી વદે જગદીશ.
 બ્રહ્મા ઈંદ્ર સુર નામે શીશ, વળતા વચન વદે જુગદીશ;
 દ્વારપાળનાં વચન સુણી, પ્રભુજીએ કૃપા કીધી ધણી.
 તેજા બ્રહ્મા શિવ ને ઈશ, મળવા ઉઠ્યા શ્રી જગદીશ;
 પિતામહ કહીને દીધું માન, પછે કુશળ પુછ્યું ભગવાન.*
 બ્રહ્મા કહે કે દેવ વન સચચાં, તેણે ભયભિત ઈંદ્રને કયો;
 તે કારણ શ્રીકમલાનાથ, કરે વિનતિ સધળો સાથ.
 વાધે દેવ પછે જંજળ, પૂર પેહેલી બાધા પાળ,
 બ્રહ્મા કહે વેગે આદરો, ઈંદ્રાદિકની રક્ષા કરો.
 તારે હસીને કહે કમલાનાથ, બ્રહ્માને કહે છે માંડીને વાત;
 ભય ચિતા તમે શાને કરો, નહીં દાનવ એ ભક્ત મહારો.
 તપ કરતાં થશે ખટ માસ, નારદ મંત્રતણો ઉપાસ;
 મોહ મચ્છર એણે મુક્યાં ટાળ, ચરણે માહરે આબો બાળ.
 એથી ભય કરો ન ધરો, સહુ સહુને થાનકે પરવરો;
 આપ્યાં અમર ફલ સહુને હાથ, હેતે કરીને વૈકુંઠનાથ.
 પછે તે ઈંદ્ર માગી આશ, હરી જોડ્યા વચન પ્રકાશ;
 સાંભળો ઈંદ્ર અમરના ધણી, નિર્મળ વાણી વદે જુગમણી.
 ઈંદ્ર પુત્રી તમારી જોઈ, વરાવવી મુવને વેરે તેહ;
 વળતા સુરપતી એણીપેરે વદે, ગમી વાત તે મારે હોદે.
 એ પુત્રીનાં ભાગ્ય અપાર, સ્વામિજી તમે કીધી સાર;
 એમ કહીને સેના પરવરી, ઈંદ્રવચને સતોખ્યા હરી.
 સહુ સહુને થાનકે ગયા, ખટમાસ ત્યાં પુરા થયા;
 ગરુડે ચઢ્યા વેગે જોવિંદ, મનમાં આણી અતિ આનંદ.
 જઈને પોતા વન મોજર, નયને મુવે દિઠા મોરાર;
 કામલ વદન કુંડલ ઝલકાર, કહ્યું નારદે રૂપ અપાર.
 હસતે વદને જોડ્યા દયાળ, ધન્ય ધન્ય ભક્તિ તારી બાળ;
 ધણી કૃપા કીધી શ્રીરંગ, હરજો લીધા મુવને જોહંગ.

વેદે, બાળકનું કામલ વેણુ, વેહે નીર. પ્રભુને નેણુ;
 માગ માગ રે બાળક તું, મનવાંછિત ફળ આપું હું.
 સરવ માગજે મારી પાસ, તાહરા મનની પુરું આશ;
 હૃદયની સહુ પુરું આશ, તપ માંડ્યું તે જે જે કાજ.
 તપ માંડ્યું તે જેને કાજ, ત્રિભુવનપતિ હું આપું આજ;
 ત્રિલોકનાથ હું થયો દયાલ, માગ માગ રે તું નાના બાળ.
 તથા વાર ત્રિકમ એમ વેદે, માગ માગ જે હોય તારે હેદે;
 ત્યારે ધ્રુવ કહે તમે સ્વામિ સુણો, મારો મહીમા રાખ્યો ધણો.
 દરશન પામ્યો હું તમતણું, તેથી ફલ શું માંડુ ધણું?
 જગ જગ કરે અતિ જેહ, હરિ દરશન નવ પામે તેહ.
 અનેક તપ જેણે સાધ્યાં વંન, બાર વરસ પુરયા લોચન;
 હરિસ્ત્ર રાખ્યું એકાગ્રે મંન, બાર વરસ પરહરિયાં અંન.
 શીત તડક જેણે બાળી દેહ, તળ્યા સંસાર સુખ બોગવે તેહ;
 એણીપેરે જેણે સાધ્યા બેગ, તળ્યા વિપયતણાં બેગ.
 એવા ભિગેશ્વર મોટા જેહ, હરિદરશન નવ પામે તેહ;
 હું બાલકની કરુણા કરી, દરશન આપ્યું શ્રીનરહરી.

પૂર્વછાયા.

હરિ અજાણ્ય આપડો, નવ લહું વિવિધ વિચાર;
 મુજપર કરી કૃપા ધણી, મુજભાગ્યનો નહિ પાર.*
 તથા વાર ત્રિકમ કહે, બાલક માગ મમે જેહ;
 અમર નામ તુજનું યશે, તુજ નામે તરશે દેહ.

ચોપાઈ.

સાંભળો સ્વામિ ધ્રુવ એમ વેદે, તમારું ખ્યાન રહો મુજ હેદે;
 ખીજું માણું શુણું સોય, આપો સ્થાનક લીયે ન. કાપ.
 નીજું સ્વામિ એટલું કરો, આ દેહી ફેરો નવ ફેરો;
 માગ્યું તે ધ્રુવે મનસા શુદ્ધ, તે તો પુરું પુરણાધીસ.
 આપી નારાયણે નવે નિદ્ધ, મળી સર્વે અષ્ટમા સિદ્ધ;
 આપ્યાં કવચ ને જુદ્ધ હથિયાર, કીડી કીધા કુંજર પાર.

વરસ પૂરાં તે છત્રીશ દહર, કરજો રાજ બીભાવતી મોઝાર;
રાજકાજ જવ પૂરાં સરે, પછે સ્મરણ તે મારું કરે.
અનિચલ યાનક આપું એહ, દેવ દાનવને દુર્લભ તેહ;
તથા વન નગર પરવરો, મધવા કુંવરી વેગે વરો.
ધ્રુવ કહે સાંભળજો સ્વામ, હવું દરશન સાધીં સદૃ કામ;
બાલક મનમાં વરવો રંગ, કરી કૃપા શ્રી પુરણાંદ.

પૂર્વછાયા.

વચન સુણી સેવક તથા, પામ્યા તે મન ઉદ્ધાસ;
વિપત પડે મુજને સંભારજો, હું આવીશ તારી પાસ.
એમ કહીને સંચર્યા, ગરૂડે ચડીને ગોવિંદ;
વેગે વૈકુંઠ પોંચીયા, મન આણી આનંદ.
કમલા દેશવને કહે, સાંભળજો મુજ સ્વામ;
રેણી એક રણા (એક) નનમહિ, કારણ કોણુ વિરામ.
દાણુ દરશનમાં પામ્યાં, ત્રિવિધ તાપનો નાશ;
રેણી રણા તમે વનમાંહે, તે કોણુ સુભાગી પાસ.
વનિતા વચન સુણી કરી, તવ બોધિયા ગોપાલ;
તપ કરી મુજને જીતિયો, બીભાવતી જૂપાલ.
બળી બીજો એક અવતર્યો, બળિયો તેજ અપાર;
જો માગત એ મુજને, તો રહેત એને દાર.
ભગતીએ અતિ આદર્યો, તપેશ્વરી મહા ધીર;
કહી કમલાને પ્રીછવે, વિગતે વિકૃષ્ઠ વીર.

ચોપાઈ.

તથા વનને ધ્રુવ ચાલીયા, શૃંગોત્કપી સામા આવીયા;
ઋષી ભુવે ન્યાં બાલક બણી, ત્યાં શોભા દીસે દેહની ધણી.
ધન ધન બાલક તુજ અવતાર, દરશન પામ્યો શ્રીમોહાર;
દીર્ઘ વદન તારું જોહ, ગંગા નિરમલ નાલા તેહ.
બાલક વદે સ્વામિ તમે સુણો, હું સેવક સદા તમતણો;
જો તમે કૃપા કીધી ધણી, તો હું પામ્યો નિભોવન ધણી.
મૃગીનેદન બોધિયા યધને દયાળ, ધણુ સુખ તું પામીશ બાળ;

એક મંત્ર આપ્યો તેણી વાર, સ્વરગે આવાગમન નિરધાર.*
કરી પ્રણામ ધ્રુવ સંચર્યો, મેહેલી વન આધો પરચર્યો;
સાં શુભ શુકન પિતાને થાય, ભુજ ફરકે ને જમણી ખાંઢ.
ઉત્તર મુખે કાગ અવાસ, બોલે શુભ વચન પ્રકાશ;
સ્વપ્રાંતરમાં જમણે અંગ, કીધો ડંથ ધાળે ભુજંગ.
એવા શુકન રાજને થયા, નેત્રવંતીને તેડીને કલા;
શુકન વિચારે નર ને નાર, સાં નારદ આબ્યા રાજદુવાર.
અજસુત આવતા દીઠા રાય, તજ સિંહાસન લાગ્યા પાય;
કનક પાટ આણીને ઢાલિયા, કરી પ્રણામ ને બેસાડ્યા.
નારદ કેહે સંભળો રાજન, ધ્રુવના તપતણું વિધાન;
ઈંદ્રાસન ડેહ્યું તપતોલ, સુર બ્રહ્માપદ ઝમાડોલ.
થાનક ઊંઝાં આ કારણ એવ, જમને પ્રાર્થિયા પુરણદેવ;
સુજ પિતા બ્રહ્માદિક જેઠ, ખરો ભય ઉપજાવ્યો તેઠ.
પછે ચાલી ગયા સરવે સાથ, હસીને બોલ્યા વેકુંડનાથ;
ભય ચિંતા તમે શાને કરો, નહિ દાનવ એ ભક્ત માહરો.
સુર સંતોખ્યા વચને કરી, ઈંદ્રપુત્રી ધ્રુવને વરી;
સહુ સહુને થાનક ગયા, વેકુંડનાથ વનમાં આવિયા.
અતી તપમાં દીઠા બાળ, નયણે નીર વહે ગોપાળ;
ધણી કૃપા કીધી શ્રીરંગ, બેસાડ્યો તેડી ઉછંગ.
ત્રણ વાર ત્રીકમ એમ વહે, માગ માગ જે તારે હઠે;
માઝ્યું ધ્રુવે મનેઝાં સિદ્ધ, તે તે પુરુષ પુરણ પ્રસિદ્ધ.
વરસ પુરાં છત્રીસ હજાર, આપ્યું તુજ કુંવરને રાજ;
રાજ કાજ જવ પુરાં થશે, આવી હરી તવ બાહે ઝાવશે.
એવો જશ મેળવ્યો મહારાજ, પછે આપશે અવિચલ રાજ;
તજ વનમાં આધેરો પળ્યો, ત્યાં મૃગીનંદન સામે મળ્યો.
ઈંદ્રઆશીશ જવ ઉભો રહ્યો, તપ ફલ સિદ્ધ મંત્ર ધ્રુવને કહ્યો;
ધણું થયું, અગ્રી. પત્ર પરસંજ, અગ્રી. પત્ર. ને. આપણાં મંત્ર.
ધ્રુવની સુધ નારદે કહી, ધણું સુખ રામે પામ્યો સહી;
બ્રહ્માસુત ગયા આકાશ, રાજ મન વાધ્યો ઉલ્લાસ.

* પા૦ 'સ્વર્ગ સદા તુને હોજી નિરધાર.' † પા૦ 'મનસા' ‡ પા૦ 'તજ વન ને ધ્રુવ જવ વલ્યા.'

જાણ્ય કરેા જિતું નમ્ર મોજાર, હય હેમ રથ કરેા તંપાર;
હેમ રથ છે આઠ હજાર, રાણગારીને આપ્યા દુવાર.
અનેક રથે ચડીઆ અરનાર, પાપદલ દયદલનો ન લહે પાર;
નગરતણા જે નર ને નાર, આત્મા તે કરવાને જીહાર.

પૂર્વછાયા.

નગરતણા જે વેહેવારિયા, તેહતણી જે નાર;
રાણી સાથે સંચરી, બહુ ઘેરે રાણગાર.
નગર શોભા અભિનવી, કીધી વિધવિધ પ્રકાર;
ધન પતાકા તોરણે, ને રાણગારી બજાર.
ઉત્તમ આગળ સંચર્યો, નગર લોક સરવે સંગ;
ભાધને ભેટવા કારણે, મનમાં તે વાધો ગમંગ.*

ચોપાઈ.

જેથી સુખાસને આત્મા રાય, નીશાણ્ય દરકતા પુંડળ ધાય;†
તજી નમ્ર આધા સંચર્યો, જોજીને જે ઉતારા કપાં.
યાદુંસેન સાં રજા રાત, આનંદ આમ્જવથી મયા પ્રભાત;
ચપળ દુરી હતા જેહ, આગળ ચાલી આવ્યા તેહ.
ધ્રુવતણે પગે લાગી કરી, વેગે રાજાને કહ્યું ફરી;
સેના શ્રવતા તત્પર થયું, તજી વાહન ને ચાલી ગયું.
નયને ધ્રુવને દીઠા જેટલે, હૃદયે રાયે ભેટયો તેટલે;
અનેક પ્રશંસા પુત્રની કરે, રાજા નયણે નિર અતિ બરે.
હુથી પુત્ર થયો અપરાધ, મંદમતી મેં કુશ્યો સાધ;
જાણ્યો નહીં મેં જય દાતાર, કુલ એકોતર તારણુદાર.
ધ્રુવ મનમાં જાણે લાગ્યું પાપ, આંસુ બહુ ઢાળે છે બાપ;
કરી આલિંગન લાગ્યો ચરણ, દેહ તો જાણીએ રવિનો કિરણ.
બાલક વદે સાંભળો મહારાજ, નહિ રુદન તમારું કાજ;
હું દરશન પામ્યો મોરારી, પિતા તમારે કુલ અવતરી.‡

* પા૦ 'તેહ મનમાં આલી આનંદ.' † પા૦ 'જેથી સુખાસને રાજા આવે, શુભ શુભ રાજાને યાજે.' ‡ પા૦ 'પુણ્ય પ્રવાહે તમારે કરી.'

તમથી હું, પામ્યો સંસાર, એક તોલિ પિતા કરતાર;
 અનેક રીતે સમજાવ્યું મન, હસિઆ રાય તજી રહેન.
 ફરી ફરી ધ્રુવ લાગે પાવ, ત્યાં નયણે દીડી અપર માવ;
 પ્રભાવતી મન થઈ દયાલ, આલી હૃદયે બીજો બાળ.
 અનેક અવગુણ અમથી થયા, તે દુઃખે તમે વનમાં ગયા;
 *અધરમ મેં અતિ આદર્યો, અવગુણ અમારા પરહરો.
 ઉત્તમ છે જે મહારો તન, તે ચાલશે તમારે વચન;
 અપર માતાનાં વચન સુણી, ધ્રુવ આપ્યો તવ માતા બધી.
 દરશન હરિનું પામ્યો જેહ, સરવે પુણ્ય માત તમારુ તેહ;
 એમ કહીને લાગ્યો પાવ, ત્યાં દીડી નેત્રવંતી નિજ માવ.
 નયણે નીર વેહે અતિ ધણું, વદન નિરખ્યું માતાએ સુતતાણું;
 આર્ધ શબ્દ એવો છે જેહ, દેવતાનાં દુર્લભ છે તેહ.
 કૃપા જે કરી મોરાર, અમરમાંહી આપે અધિકાર;
 માતા સુખ તે ત્યાં નથી, નિથે દેવ કહે છે કથી.
 માતા સુખને કારણ એવ, તજી વૈકુંઠ અવતરિયા દેવ;
 એમ કહી આદ્યો સંચર્યો, લઈ માતાએ આછંગે ધર્યો.
 નેત્રવંતીનું નાહું દુઃખ, હદે પ્રગટ્યું પૂરણ સુખ;
 †અંગ સામું જોયું જ્યાં માતાય, સ્તનથી છુટયા દુધ પ્રવાહ.
 સુકી તપ મુદ્રાસુખ ધર્યું, પય પારણું તે દિન કર્યું;
 ત્યાંથી બાલક ઉભો થયો, ઉત્તમને તવ મળવાને ગયો.
 દઈ આલિંગન મળ્યાએ વીર, બેહુ તન કીધાં એક શરીર;
 ઉત્તમ નયણે નિર અતિ વહે, હું અપરાધી તારો સહે.
 જે દિનથી તમે આલ્યા વન, નથી સુક્યું નયણેથી રહેન;
 દિન સત્તર ને માસજ સાત, રમત કેરી વીસારી વાત.
 એવો અપરાધ મુજથી જેહ, સ્વામિ હદેમાં ધરશોન તેહ;
 ધ્રુવે તે મનમાં દયા ધરી, ઉત્તમને સંતોખ્યા વચને કરી.
 ત્યાં બોલે મુનિ જેજેકાર, ઉત્તમને તવ કીધા જીહાર;
 પાંચ પ્રધાન હતા જેહ, આવીને ચરણે લાગ્યા તેહ.

* પાઠ "ધીરપણું તમે મન આદરે" રહે અવગુણ અમારા પર હરો." † પાઠ "સ્વર્ગમાં." ‡ પાઠ
 નિઝમ મોહેથી કહે છે કપી." § જુની ગુજરાતીમાં 'આવો' શબ્દ ઘણી વાર 'પાસે'ના અર્થમાં
 વપરાયો જણાય છે. ¶ પાઠ "અંગે વરથો નહાં ધ્રુવનો સાહ."

સુણીજન બોલે જોજોકાર, મોતીએ વધાવે નર ને નાર;
 નટવા બહુ નાટારંભ કરે, માંગી જનના દારિદ્ર દરે.
 જોજોકાર મંડાવો તેહ, સુવર્ણરૂપે વરસ્યા મેહ;
 આધ્યું સેન નગર દડવડી, પિતા પુત્ર સુખાસને ચડી.
 આવીને પોતા નગર મોઝાર, સેનાને શિખદીધી તેણીવાર;
 અંતઃપુરમાં તે આવીયા, વધાવીને મંદિરમાં લાવીયા.
 સ્વજન કુટુંબ મળિઉં સદ્ગ, તપતણી વિધ પૂછે બદ્ધ;
 મુલ્ય યજ્ઞી માંડીને કીધી વાત, ધ્રુવે તે કહાડી આખી રાત.
 ગયું પાપ સરવનું એવ, સુણી રૂપ જવ પૂરણ દેવ;
 પિતા કીધી આસનાવાસ, કુંવર આવ્યા નીજ અવાસ.
 રનાન સંધ્યા ઉપાસના કરી, પિતાની પાસે આવ્યો ફરી;
 વચન એક બોલ્યો પ્રકાશ, માયું તાત તમારી પાસ.
 તપ સાધન મુજ પુરું કરો, વેગે જગન એક આદરો;
 યજ્ઞ વના તપ કીજીયે, તેનું પ્રજા નહિ લીજીયે.
 પામ્યો રાજ સરવે સંજોગ, યજ્ઞ વના તેના ન હોય ભોગ;
 પુત્રતણું વચન સાંભળી, માણસ મોહ્યાં લેખક બણી.
 તેડી લાવ્યા લેખક વીર, લખો લેખ ગંગાને તીર;
 વસિષ્ઠને લખો પ્રણામ, વેગે પધારો તમારું દામ.
 મારકંડને લખો પ્રણામ, ગણકી તીરે બેઠા નિર્વાણ;
 લખો લેખ બદ્રીને દામ, સકળ ઋષિનો ન્યાં છે વિશ્રામ.
 લખો લેખ કલિંદી તીર, આશ્રમ ચૂગીનંદન વીર;
 લખજો તમે રાજ મોટા જોહ, તપસી મોટા તેડવા તેહ.
 વેગે તે આલ્યા બ્રાહ્મણ બહુ, બાવે કરીને તેજા સહુ;
 કીધા વેગે મંડપ રસાલ, જોજન એક પોહોળો વિશાળ.
 રતનજીત સ્થંભ પ્રકાશ, મોતીતણું તોરણ ચોપાસ;
 કરી મંડપ ને તપર થયા, એટલે ગુરુ વસિષ્ઠ આવીયા.
 કનકપાટ માંડ્યા તેણીવાર, ચરણ પખાળે નર ને નાર;
 પુછે કુશલ પ્રેમે ધણે, કચ્ચો સાદ તવ ધ્રુવ જ તણે.
 ધ્રુવ આવીને લાગ્યો પાય, ધન ધન વદે છે ઋષી રાય;
 વળતા ઋષિને નેત્રવતિ વદે, વચન છે તમારું મમ હૃદે.

સત વચન સદા તમ સ્વામ, તમ કૃપાએ પામ્યો તપ માન;
 ઉડી ત્રપિ મંડપમાં આવીયા, જગન કર્મ ત્યાં ચાલુ થીયાં.
 મોટા ભૂપત તેડાવ્યા જેહ, આવ્યા યજ્ઞને નામે તેહ;
 દર્ધ માન સહુ રાગ ભણે, આપ્યા ઉતારા અતિ આદર ધણે.
 ઝડપીશ્વર પધાર્યા જેહ, વરુણી કરી બેસાર્યા તેહ;
 ધન્ય ધરમની બાંધી સાર, મંડપમાં માંજો જેજેકાર.
 નાટારંભ કરે અનેક, વાજ્રત્ર વાજે બહુ વિરોક;
 નગરમાં વાધ્યો અતિરંગ, પેહેધાં વજ્ર વિવિધ સુરંગ.
 રાગ બેઠા સભા મોખર, નવલ રૂપે બે આવી નાર;
 ધ્રુવ બેઠા પિતા ઉછરંગ, અબલાને મન વાધ્યો આનંદ.
 પછે ચાલી આવી રાગની પાસ, બોલી વનિતા વચન પ્રકાશ;
 કરજ્ઞેડીને ઉભી રહી, 'ધ્રુવને અતીશે વિનિતિ કરી.
 આ અમે આઠે સિદ્ધને નવે નિદ, આપી ગોવિંદે બહુ રિધ;
 અંગીકાર કરો બોલી વચન, કરજ્ઞેડીને ઉભી દાસી જન.
 પછે ધ્રુવ ઉડી પગે લાગિયો, ધણો વિવેક વનિતાને કણો;
 ત્યાં સભા સઘળી કરે પ્રણામ, અંતઃપુર આપ્યો ઉતારા ઠામ.
 નિરખે અંતઃપુરમાં નાર, ધનના ત્યાં ભર્યા ભંડાર;
 કરજ્ઞેડીને માગી આશ, સમરણ કરી ઉડી આકાશ.'

પૂર્વછાયા.

અબલા આકાશે ઉત્પતિ, ધ્રુવને કરી પ્રણામ;
 રાગ પ્રિતે મન સંતોષિયા, પુત્ર તપે નિર્વાણ.
 રાગ કુલ છત્રીસના, શીશ નામે સર્વ કાપ;
 બળી બીજો અવતર્યો, કુળ તમારે સોય.

ચોપાઈ.

પછે જગન કાજ ચયાં ચાલતા, સ્વજન કુટુંબ મંડપમાં મળતા;
 વિવિધ પાક નિપજે ત્યાં સાર, ત્રપિ ભણે ત્યાંહો જેજેકાર.
 અગ્નિ કુંડ રચ્યો છે જેટલે, સૂર આવાહન કાધો તેટલે;
 કરી સ્તુતિ મંત્ર બણાવિયા, તે દેવ આવી પ્રલક્ષ બેસિયા.

આળ્યા ઘડા ઈંદ્ર ને ઈંદ્ર, સદા જયતણા જે ધીર;
 આશા સ્થાપન હોએ જોદ, મુરત વંતા યેઠા તેહ.
 જો જો લાએમ રાગતણું, જોઈ સંતોખ્યા તે ધણું*
 પછે ઈંદ્ર ભણે સાંભળો રાજન, હું જોઉં તમારો તન,
 જોણે ઘડાદિક બિખળવો બે, નિરખું ધ્રુવ તે દેહેવો છે;
 બાલકને કહ્યું એતું જાણુ, વેગે તે આળ્યો વચન પ્રમાણુ.
 મહા તપસ્વિદીસે બાલ અપાર, દરિલકત ને રાજકુમાર;
 તેણે દીઠા ઘડાતેજ પ્રકાશ, વંદાયરણુ પ્રથમ જઈ પાસ.
 પછે દેસાસ તણે જે રાખ, ચાલી વંદા તેના પાપ;
 પછે જઈને સુરપતિ ધીર, જઈને નામું ચરણે સિંધા.
 ત્રણેને દંડવત પ્રણામજ કરી, પુછે કુશલ અતિ આદર કરી;
 સુરપતિ મન પામ્યા આનંદ, પૂર્ણ કૃપા તમે પ્રેમાનંદ.
 બેઠા ઘડા સુરપતિ બદ્ધ, જગન વિધિ ચલાવે સદ્;
 ઈંદ્ર અનુચર તેડાવ્યાતેણીવાર, કારજ આપણે છે અપાર.
 હુતા મોટા જે મહારથી, તે ચપા મંડપમાં સારથી;
 અનેક આહુતી દ્રવ્ય હોમું સાર, કવિતામાં કહું કેવો પાર.
 દિન બેતાલિસે જગન યીચો, ત્યાં પૂર્ણાહુતિદિન આવીયો;
 સુરપતિ બાલ્યા વાણી સાર, વિવાદતણી મા કરો વાર.
 મંડપમાં મળ્યા રાગ ઝણિ જેહ, આવો જન સંગાથે તેહ;
 બ્રહ્માજીને ગભી તે વાત, ધણું ઉત્તમ એ કીજે કાજ.
 એમ કહીને ઈંદ્ર પરવર્ષા, નીજ સ્થાનકે પોહોતો ખરા.
 પૂર્વછાયા.

વૈશ્યાખ સુદ સપ્તમી, ઉત્તમ તે ગુરુવાર;
 જન અસ્વારી લાવજો, ઇંદ્રપુરી મોઝાર.
 વિરંચી ને સુરપતિ, તે માગીને ચાલ્યા આશ;
 વેગે જઈને પોંચીયા, નિજ સ્થાનકે આકાશ.

ચોપાઈ.

ત્યાં વેદ કુન બહુ બહુ કરે, નરનારી આનંદમાં ફરે;
 શુદ્ધ મંત્ર સહ પુરાણા, ઝાંપી દેવ સરવે સંતોખીયા.

સ્વસ્તિવાચન કીધું સાર, બોલ્યા તે આશિષ વેદજ ચાર;
કુશલે જગન પુરે, થયો, ગમ્મ મમ્મ મંત્ર પરકીયો.
ધણું સુખ પામ્યો જૂપાણ, વિવાહ કરી માંડી ચાલ;
કીધાં કારજ તે કુમકુમરોળ, ચાલી જાન તે ઝાકમઝોળ.
મંડપ હુતા રાજ ઝપી જેહ, જાને સરવે તેજા તેહ;
ધંદપુરી જોવાની આસ, ચાલ્યો સાથે નગરનો વાસ.
પોતી જાન ધંદપુરમાં જઈ, ત્યાં તે લગનની વેળા થઈ;
પછે જમાણાં ભોજન બેવાર, ત્યાં વરત્યો જેજેકાર.
ધ્રુવ તોરણે આવ્યો જવ, ઝપી નારદજી આવ્યા તવ;
કનકપાટ બહુ દાળ્યા સાર, મધુપર્ક કીધો તેણીવાર.
સુંદર મંડપ રમ્યો છે જાંઠાં, વરકન્યા પધરાવ્યાં તાંહાં;
ત્યાં નૃત્ય કરે અપહરાબદ્ધ, સુરપત્ની મળીને ગાયે સદ્ધ.
માયા વન છલ કરતી જેહ, ઉભી ચંમર દાળે તેહ;
પરણાવ્યા બહુ વિધ સુંદરી, વિશ્વકર્માએ ચોરી ચીતરી.
ધંદેઆખ્યાં ચોરીમાં બહુ દાન, કવિતા કહે કહું તું માન;
દિન પેદર રહ્યા ધંદપુર મોગર, પછે ચાલવાને થયા તૈયાર.
નિમ્મે તે કીધા સુરરાજ, અનેક ભુવર્ના સાર્યા કાજ;
દિગંદન સુર હોતો જેહ, સુરપતિ પાસે આવ્યો તેહ.
અમ ઘેર પુત્રી છે એક બાળ, ઉત્તમ વેરે કરે વેશવાળ;
સહી કરી કીધું એ કાજ, ઉત્તમને પરણાવો આવજ.
દિગંદને આખ્યાં અતિ દાન, ધણી પેરે સંતોષી જાન;
દસ દિવસ મંડપમાં રહ્યા, પછે ચાલવાને તત્પર થયા.
કરી શીખ તવ ચાલી જાન, બ્રહ્મા ધન્દે બહુ દીધાં માન;
જઈ પહોંતા બીજમાવતી મોગર, વાજંત્ર વાળે બહુ પ્રકાર.
ઉતારી સેના સ્થાનકે ગઈ, ત્યાં ભોજનની વેળા થઈ;
જમ્યા જઈ ભોજન વહેવાર, પછે વરત્યો જેજેકાર.
પુરી સભામાં બેઠા રાજ, મનમાં ઉપચું ઉત્તમ કાજ;
હું બેઠાં ધ્રુવ શીખે જેહ, રિદ્ધ રાજ્ય ચલાવે તેહ.
અવો તે મનસું કરી વિચાર, ઝાપિ પ્રત્યે બોલ્યા તેવાર;
શુભ દિન તમો જોલો સહી, ધ્રુવને રાજ આપવું કહી.

પૂર્વછાયા.

રાજ કહે ઋષિજી સુણો, આપણું કુંવરને રાજ,
શુભ દિન જોઈ મુહુર્ત કહે, આપણે કીજે દાજ.
જેઠ સુદ એકાદશી, ઉત્તમ તે ગુરુ વાર;†
અનેક રીતે ચોગ્ય છે, ક્ષુવને જેસાજો રાજ.†
આગ્યો તે દિન એકાદશી, ક્ષુવને જેસાજો પાટ;
ઋષી આશીશ આચરે, તે મંત્ર કરે ઠાઠ.

ચોપાઈ.

અપાળું કુંવરને રાજ, ઉત્તાનપાદનાં સિદ્ધાં કાજ;
પરોણા આગ્યા હતા જેઠ, કરી શીખ ન વલાગ્યા તેઠ.
રાજ કાજે ક્ષુવ પરવરે, મનમાં ધ્યાન હરીતું ધરે;
માગ્યા મેઠ પરસે મહીમાયે, નગરમાં એવું પુણ્ય પ્રવાહે.
ધરમ રાજ્ય ચત્રાવે બહુ, પ્રભ તે સુખ પામે અતિ સહુ;
રિદ્ધ રાજ ન લીલા વિલાસ, પૂર તે ખીજીં થયું કૈલાસ.
કનક ઇંદોણીએ પાણી ભરે, મનમાં ભય કેના નવ ધરે;
નર નારીને નહીં વિરોધ, દેશમાંથી નિસરિએ કોધ.
દેખી પુત્ર કેરું એવું રાજ, ધણું તે સુખ પામ્યો મહારાજ;
એમકરતાં રાજ વૃદ્ધ થયો, અવસાન સમો જાણ્યુ આવીયો.

પૂર્વછાયા.

વરસસોળ હજાર લગી, માસ સાત દિન બાર;
કુવ પાસે રાજ રહ્યો, બીજાવતી મોગર.
અંગધાત પ્રીછી કરી, કીધા મન વિચાર;
વેગે જમને પોહોંચીયો, ગંગા કરે પાર.

ચોપાઈ.

જે પુત્રને સોંપી પરિવાર, શાસ્ત્ર બણીને કીધા સુવાર;†
આત્મસાધન ભાવે કરી, ભગવત કયા શ્રવણે ધરી.

* માં 'સુરત લખ તે સાર' † માં 'પ્રદાનિષેક કીજ્યો, રાજ એણીવાર.'

‡ માં 'ધણું દાન કીધું તે વાર.'

રાજા દેહ તે પૂરણુ ધર્મ, તે પુણ્યે પામ્યો મોક્ષ પર્મ;†
રાજા પોહ્યાંઓ વૈકુંઠવાસ, આવી નારદ કેહે પ્રકાશ.
હુતી નારી બંને જેહ, રાજા સાથે પોહ્યોંચી તેહ;
માત પિતાનાં સાર્યાં કાળ, વિધિ ગતે તે ચલાવે રાજ.
મહિના તેર લગી જે ધરમ, વેદ વાચકનાં પાઠનાં કરમ;
સદ્ધર્મે રાજા કરે ધ્રુવરાયે, રાજા કરે પૂરણુ મહીમાયે.
ચોરી દંડ ચાડી નહિ ચિત્તા, પ્રજા સુખની રાજાને ખંતા;
એણી રીતે ધ્રુવરાય ખરવરે, ઉત્તમ ધ્રુવની સેવા કરે.
ઈંદ્રપુત્રી ધનકુમાર, ધ્રુવતણી તે એકજ નાર;
તેનેબહુ કાળે ગરબજ રહ્યો, પૂરે માસે પુત્ર આવિયો.†
ઉત્તમ કુલ કુંવરનું નામ, ધણો સુંદર તે રૂપ નિધાન;
એમ કરતાં દેટલા દિન યયા, ઉત્તમ ઘેર બે પુત્ર આવિયા.
જય નંદન બેહુનાં નામ, ધણા સુંદર વિદ્યાનિધાન.

પૂર્વછાયા.

પુત્ર ત્રણને લણાવ્યા, તે વિશ્વામિત્રની પાસ;
આક્ષેપે કરાવિયો ત્યાં, ધનુર્વિદ્યા અભ્યાસ.
લણી ગણીને પૂરણુ યયા, લક્ષણુ બત્રીસે બાળ;
અતિ ખંતે પરણાવ્યા, ત્રણને રાખ્યા દીન દયાળ.‡

ચોપાઈ.

એમ કરતાં અનેક દિન યયા, મૃગયા રમવાને ઉત્તમ યયા;
જક્ષ દલ હુતું વન મોગ્ગર, માંક્રો સંગ્રામ તે તેણીવાર.
અનેક મુઠાટ સંગ્રામે રહ્યા, ઉત્તમરાય મૂર્છાગત યયા;
તવ રાગને થયું ગણુ, જે બુદ્ધમાં બાંધવે તળ્યા પ્રાણુ.
એવી વાત સાંભળી કાન, ધણું દુઃખ પામ્યો રાગન;
ક્રોધ અતિશે મનમાં ધરી, ચલાવ્યું સેન વનની લણી.

* એ કહી પછી નીચેની ત્રણ લીટી એક પ્રતમાં વધુ લેખાઈ આવે છે

‘આત્મસાધન ભાવે કરી, વેગે ચાલ્યા વન પરવરી;

જય પોતા ગંગાને તીર, ધણું બ્યાન ત્યાં નિહુલવીર.

પરિવ્રજનું પોતા જ્ઞાન, તતક્ષણ આવ્યું ધુધિ વિમાન.’

† પા. ‘મસવિયો.’ ‡ ચેતરથી, કાળજીથી. § પા. ‘ત્રણે લઈ ગયા મોરાળ.’

જેસી સુખાસને રાગ્ન પલ્યો, સેના હારે રોષ સંલકયો;
 દશે દિશના ડાહ્યા દીક્રપાળ, ક્રોધ લયો જોમ કોપ્યો કાળ.*
 સેનતણી રજ ઉડે આકાશ, રવિતણો આંખો થયો ઉખરા,†
 આયુધતણો દિધો ઝણકાટ, જાણે વિજતણો પ્રકાશ.
 પોહોંચી સેના વેગે યર્ષ, અલકાનગરી વીડી જર્ષ;
 સખલ માર દીધાં તે વાર, જહારાયને પમાઓ હાર.
 સખસો રાય તણે મન ક્રોધ, ચડયુ સૌ શરાતન ભેધ;
 અવની આવીને આતુર યર્ષ, કરજોડીને ઉભી રહી.
 પ્રહાર ચરણ મારે છે શૂર, તેણે તે પૃથ્વી ધાય છે ચૂર;
 અવની આતુર દેખીને રાય, વાળ્યું સેન જે વડતું અટકાય.
 જહા રાગ્નને મારી કરી, આવ્યા વેગે બીજાવતી પુરી;
 રાજા મન વીચાસે અશુ, હવે રણાનું કારણ કથું.
 મેં મહારાં સાર્યાં સહિ કાળ, ઉત્તમ કુલશિર આપુ આ રાજ;
 મહોલ મેડા ને મેલ્યા ઠાઠ, પછે કુવરને જે સાજો પાટ.
 જય નંદન બાંધવ જે સાર, રાજકાજ શિર તેને બાર;
 રાજકાજ સહુ દીધાં હાથ, કુવરને લગાવ્યો સાથ.
 એમ કહીને ચાલ્યો વન, ધર્યું ખ્યાન ગોવિંદનું મન;
 તંત્ર નગર ગંગાજી ગયા, ત્યાં મરુડે ચડી ગોવિંદ આવિયા.
 વિમાને જે સાજો નાથ, હેતે કરી પેતાને હાથ;
 વેગે તે જર્ષ પોહોતા આકાશ, ત્યાં તેજા બ્રહ્મા ધંદ્રને પાસ.‡
 તેજા ધરિ ને દિક્રપતિધીશ, મુકે કર રાગ્નને શીશ;
 ત્યાં ઋષિ અઘાસી સ્વરગે જોહ, સુરપતિ સંગે આગ્યા તેહ.
 બણે ઋષી વેદ અપાર, ધ્રુવને કરાવ્યો અમૃત અહાર;
 બ્રહ્મા મંત્ર બણે બહુ ઠાઠ, ધ્રુવને જે સાજો અવિચલ પાટ.
 હતા તારા દિક્રપતિ જોહ, આવીને ચરણે લાગ્યા તેહ;
 ચૌદસેં જોગણી છે જોહ, ઉભી રહી ચંમર. દાણે તેહ.
 નારદ આવી આશિશ ઓચરે, મુનિવર તે પારાયણુ કરે;
 નૃત્ય કરે અપ્સરા અતી બદ્ધ, સુરપતિ વધાવે સદ્ધ.
 વિશ્વકર્મા તેજા તેણીવાર, નગર રચ્યો આ ઠામે સાર,

* પા. ૧૦ 'ડાહ્યા દિક્ર ને ધુજી ધરા, શુરપણે ચાલ્યા સર્વે જહા.' † પા. ૧૦ 'આંખો પડ્યાં
 તાંડ રવિ પ્રકાશ.' ‡ પા. ૧૦ 'નંદાં કૌરવુમ મણિ કરે પ્રકાશ'

પ્રભુ વાત હર્ષઆમાં ધરી,* સ્ત્રી સુંદર કનકમય પુરી.
 સ્નનજડીત તોરણુ ઝળકાર, મુધા તૃપા ત્યાં નહીં લગાર;
 વૈકુંઠવાસી હતા જેહ, આણીને પાસે રાખ્યા તેહ.
 નગર રચ્યું વૈકુંઠ શામલું, નીત દરશન હરિનું પામલું;
 બોલ્યા ઈંદ્ર વચન પ્રકાશ, માણું વચન સ્વામિ તમ પાસ.
 તમ વચને પરણાવી બાળ, શ્રુત્યલોકમાર્ગમ રેહેશે આ કાળ;
 એની ચિંતા તમારે હાથ, કરો સાર શ્રી વૈકુંઠનાથ.
 સુણી વચન મુરપતિના સાર, હરિ મુખે બોલ્યા તેણીવાર;
 મધવા કુંવરી તમારી જેહ, વેગે સ્વરગે લાવો તેહ.
 સ્વદેહે લાવો આકાશ, ધિર કરી થાપું મુવની પાસ;
 ઈંદ્રે મોકલ્યું પુષ્પક વિમાન, લાગ્યા પુત્રી તેણે કામ:
 પછે અમૃતનું કરાવ્યું પાન, વામાગે થાપી નિસ્વાણુ;
 ત્યાં પુત્રીને દેવ દીધાં માન, સરવે મળીને દીધાં વરદાન.
 સ્વામી પુણ્ય કરે જેહ, અરધ અર્ધાંગના પામે તેહ;
 એ અર્ધાણુ જો જો કથી, સત્ય છે કાંઈ મિથ્યા નથી.
 મુવને શિરે મુકયો હાથ, હેતે કરીને વૈકુંઠનાથ;
 પોતે ખીદ પાલવા કાજ, આપ્યું મુવને અવિચળ રાજ.
 હેવા ભગતના મહિમા છે બધો, તેવા મુવતણો મહિમા વર્ણવ્યો.

પૂર્વછાયા.

આશીશ ઋષી આચરે, ગાંધર્વ કરે વખાણુ;
 એ પરીક્ષિતે કથા સાંભળી, શુકદેવ કેરી વાણુ.
 ગાશે સુણશે ભાવણું, ધર્મ એકાગ્રે મન;
 તેનું તો પુણ્ય બાણુજો, જે ગંગા સ્નાન સમાન.†

એપાઈ.

એ કથાનું કીર્તન બ્યાં, હું પોતે ઉભો છઉં ત્યાં;
 તેમાં કાંઈ મંજણુશો જેહ, સત્ય વાચ્યા તે અવિચલ વેદ.
 એ કથાનું કીર્તન કરે, જનમજનમના પાતક હરે;
 ગાશે સુણશે ભાવે જેહ, અવિચલ પદવી પામશે તેહ.

* પા.૦ 'પ્રભુનું વચન મસ્તક ધરી.' † પા.૦ 'તેનું સદા બાણુજો, ગંગા કીરે તન.'

એ કથા સ્તુતિ કાને ચાપ, પાતક પચ દેહના જાપ,
 ધણુ મુખ તે પામે જન, કથા ઉપર જે રાખે મન
 નિર્ધન ધન તે પામે સદિ, સદા સિદ્ધિ તે નિર્ધન નદિ,
 નિર્વિધન સદા જે હોય, અઝીત સદા ન છોડે દોષ
 અપુત્રવાન પુત્ર પામશે, નદિ દુર્ગતિ સદાએ અગ્નિ હશે,
 એ કથાનું કીર્તન થાયે, હું ઉમો રહું એકે પાયે
 ચાલે નાવ જે નીર ખરતરી, પ્રિયમ પડે યાને સચરી,
 મનવાહિત મદિર પામશે, જો જળમાથી સદા તે ખરો *
 અગાધ જળ સમુદ્ર લાગ, ધ્રુવને હાથે આપી વાધ,†
 જે કથા શ્રવણે ધરે, જળ જોખમાથી તે ઉગરે
 એ કથાના કૃણ અને, દરિ પોતે કહે છે વિવેક,
 અડસઠ તીરથ કથાને સગ, ગાતા નિર્મળ થાયે અગ
 કહી એમ ને પ્રભુજી વળ્યા, બ્રહ્મા ધ્રુવ સહુ સાથે પળ્યા,
 સૌ સૌને સ્થાનકે ગયા, ધ્રુવ રાજ્ય ચર્ષ અવિચળ રહ્યા

પૂર્વછાયા.

શુકદેવે માડી કરી, કથા કહી એ સાર,
 પરિક્ષત કહે હું પામીઓ, ભવસાગરનો પાર
 પરિક્ષત કહે સ્વામી, પામ્યા અતિ આનંદ,
 ભક્ત મહિમા રાખીઓ, પૂર્ણ પ્રેમાનંદ
 વેળા પરિક્ષત ચુકતી, શુકજી ત્રાપિ જોહ,
 કથા ગસ સીંચી કરી, ઉદય પમાડી દેહ

ઓપાઈ.

ગવરીનદને કીરપા કરી, તે કવિશ્રુએ કથા ઓચરી,
 ત્રિપ્રસારસ્વત કુલપુર્ય ગામ, માધવસુત તુલસી તેહનું નામ.‡
 કાયાવાવા કીધા જોહ, સરસ્વતિએ ઉપદેસ્યા તેહ,
 ખોડા મા દેસો કવિજન કોય, શત વચન મારુદુ ખોલું સોય.¶

* પાં. 'અને જળમા સદા તે હશે' † દોરી-તરવાળી ‡ પાં. 'કુતવપુરા' § પાં. 'સુત
 તુલસી ને વૈકુઠ નામ' ¶ પાં. 'સહુનું ધ્યાન પ્રશુસુ હોય'

ચારસો ને ઝાગણસાઠ, પંચાસ પૂર્વછાયાનો ઠાઠ;*
કડવા એક ને સોળ સંબંધ, એવો કયા કેરો બંધ.
બાણ નેત્ર ને બાણ (?) જેજેઠ, કયાતણો સરવાલો તેઠ;
ચતુર હોય તે જ્ઞેજ્ઞે કથી, પૂરી કંઈ આધી નથી.
સંવત નારતણો રાણગાર, † એક અતને † વેદજ ચાર; ‡
નિર્મળ માસ કહીએ જેઠ, રમણ રાસ નિધિ વંદીએ તેઠ.
રવિનંદન છાયા કુમાર, † પનોતી કેરો જે ભંડાર;
તે દિન કયા કીધી સાર, ગારો સુણશે તે ઉતરશે પાર. ‡

—૫૫૫૫૫૫૫૫—

* ત્રીજી પ્રતમાં ઉપરને બદલે નીચે પ્રમાણે ઉપસંહારની કહીએ છે.

સંવત નાર તણો રાણગાર, † આ અત † ને વેદ † વિચાર;
માથ માસ ને પક્ષ અંધાર, તિથિ એકાદશી સોમવાર
તે દિન કયા પુરી કરી, તે હરિજને હેતે વિસ્તરી;
સુણે તેની પોહોએ આરા, ચાર પદારથ પામે પાસ.

પુર્વછાયા.

ચાર પદારથ પામશે, ને ગારો સુણશે જેઠ;
કયા તે ધ્રુવ રાજ તણી, મોહોદું કલ છે એઠ.
શ્રીમેત કયા જે સાંભળે, તો પામે મન ઉલ્લાસ;
એક મને જેઠ સાંભળે, તેને હોયે વૈકુંઠવાસ.

† રાનિવાર. ‡ આ કૃત્ય પ્રથમાવૃત્તિમાં જે પ્રત ઉપરથી શુદ્ધ કરીને છાપવામાં આવ્યું હતું, એક શીલામાં છાપેલી પ્રત, અને બીજી હસ્તલિખિત પ્રત. નવું સંસ્કરણ સંવત ૧૮૩૬ ની ભાવનગરની એક બૂટી પ્રત ઉપરથી કર્યું છે. પ્રથમાવૃત્તિનો પાઠ ન્યાં તદ્દન એટલો લાગ્યો અને હસ્તલિખિતનો વધારે શુદ્ધ દેખાયો, ત્યાં અસહનો પાઠ ફેરવ્યો છે. જ્યાં બન્ને પાઠ ઠીક લાગ્યા ત્યાં નવો પાઠ પાઠાંતરમાં આપ્યો છે. માત્ર છેલ્લો ભાગ નવી પ્રતનો સ્વીકારી તે મૂળમાં આપ્યો છે અને પૂર્વનો પાઠ દીપ્તિમાં લેવા પડ્યો છે.

મે મા નં દ.

વડોદરાના મૃણ્ણરામ ભટ્ટનો પુત્ર-ચાતુર્વેદી ગ્રાહણ-સંવત ૧૬૬૫ થી તે ૧૭૬૦ સુધીમાં હુયાત હતો, એમ કલ્પના કરવામાં આવે છે.

ચંદ્રહાસ આખ્યાન.

રાગ કેદારો.

પ્રથમ સમર ગણપતિ, ન્યમ ટળે મારી દુર્મતિ;
જ્યેષ્ઠી સરે મનોરથ મનતણો રે. ૧
સાહે કરો માતા સરસ્વતિ, હું બાળક કાંઈ લેહેતો નથી;
સતી શારદા સેવક છઠી તમતણો રે. ૨

ઢાળ.

સાહે કરો માતા સરસ્વતિ, હું લાગું તમારે પાપ;
નિજ ગુરુ કેરું ધ્યાન ધરતાં, અંધ ચાલતો થાપ. ૩
વેરાપાપન એણીપેરે બોલ્યા, સુણુ જનમેજય રાજના;
અશ્વમેધની ઉત્તમ કથા છે, શ્રોતાવક્તા ધન્ય. ૪
પાંડવ પરાક્રમ કીધુ ધણું, ક્રોધ ધરીને કાપ;
શત કૌરવ સંધાર્યા, તે કુસ્ત્રેત્રને માંપ. ૫
પછે હસ્તિનાપુરમાં રાજ્યે બેઠા, કુંતિ કુંવર જે ધર્મ;
પાંચાલીના મનોરથ પૂરી, પધાર્યા પરબ્રહ્મ. ૬
મુષિધિર અતિ દુઃખ પામે, ઉપન્યેઃ અંતર તાપ;
એ રાજ્યને માથે ધિક્ક પડે, સ્વજન માર્યાનું ચિર પાપ. ૭
એટલે આવ્યા વ્યાસ મુનિ, પૂછ્યો પાપ ગયાનો ભેદ;
પછે મહા મુનિયે મહીપતિને, મંડાળ્યો અશ્વમેધ. ૮
અશ્વની પુઠે રક્ષા કરવા, સંચર્યો અર્જુન;
પુઠે વૃષકેતુ પરવર્યો, વળી વીર પ્રભુમન. ૯
વાટમાં જાતાં નીલધ્વજ, ને હંસધ્વજ શૂપાળ;
સુધન્વા સુરથ રાજ નામે, હણ્યા બન્યો બાળ. ૧૦

મણિપુર નગ્રે અશ્વ આવ્યો, રાજ્ય કરે બહુવાહન;	
જેણે મહા બળિયા પાર્યનું, મસ્તક કર્યું છેદન.	૧૧
પછી તુરી ત્યાં થકી પરવયો, સામે મળ્યો તુષાર;	
તે તુરી તામ્રધ્વજે બાંધ્યો, અર્જુનનો નિર્ધાર.	૧૨
રાય મયૂરધ્વજ મળ્યો આવી, કૃષ્ણને રહ્યો કરજોડ;	
પછે વીરવર્માને દેશ આવી, સુભટ મુઝ્યા કોડ.	૧૩
એક હ્રદ આવ્યો જળ તણો, તે તરી ઉતયો વાણ;	
ત્યાં આગળ રમતા હતા, જે ચંદ્રહાસના તન.	૧૪
વડો પુત્ર પદ્માક્ષ નામે, એક મકરધ્વજ એવું નામ;	
તે અશ્વ અનુપમ દેખી, લેઈ ગયો પોતાને ગામ.	૧૫
તાંહાં પાંડવની સેના વિષે, હવે તે હાહાકાર;	
શ્રીકૃષ્ણ અર્જુન જ્યાં હતા, સર્વ લાવ્યા સમાચાર.	૧૬
વાત સાંભળી સવ્યસાચીને, ઉપન્યો અતિ ક્રોધ;	
અશ્વની સંભાળ લેવાને, મોક્ષ્યા મહાજ્વેષ.	૧૭
પણ પાર તે પામ્યા નહિ, કહ્યો કિરીટીને નકાર;	
સાંભળીને સવ્યસાચી, દુઃખ પામ્યા અપાર.	૧૮
વિચારીને વિનવ્યા, અર્જુને ત્યાં શ્રીકૃષ્ણ;	
પાર્થ પૂછે પ્રભુજીને, કહો અશ્વ ગવાનું પ્રશ્ન.	૧૯
વળતી વિશ્વંભર ઉચ્ચા, સાંભળ પાંડુકુમાર;	
તારા તુરીને સંભાળ તાંહાં, જે કાણુ છે ઝાસનહાર.	૨૦
એવું કહીને મૌન લીધું, પ્રભુ શ્રી ગોપાળ;	
એવે સમે અંતરિક્ષ માર્ગે, અતિ હવું અણુવાળ.	૨૧
હરિગુણ ગાતા વીણા વાતા, આવ્યા નારદ લગવાન;	
નર નારાયણ ઉભા થયા, સાદરે દીધું માન.*	૨૨
ત્યારે દેવ ઝડપી એમ બોલિયા, અર્જુન દીઠો દીન;	
તે સાંકુ શામાટે મુગધ કર્યો, તારું મૂળ મુખ્ય મિત્ર.	૨૩
પછે ગદગદ કંઠે થઈને, બોલીયા તે પારથ;	
મારા અશ્વ બન્યો ગયા, તેથી ઉપન્યો અનરથ.	૨૪

સ્વર્ગ મૃત્ય પાતાળ સધળે, તમો જન્યો છો મુનિરાવ;
જાણતા હો તો કહેા મુને, મારા અશ્વ ગયાનો ઉપાય. ૨૫
વળતા નપિ એમ ઉચ્ચરે, સાંભળ અતલિજલ અર્જુન;
તારા ઘુરીને લઈ ગયા છે, ભક્ત ચંદ્રદાસના તન. ૨૬
દેવ દાનવ યદા કિન્નર, ત્રિલોક્ય ટોળે યાય;
સદસ વસા સતવાદી રાજ, કોણે જીત્યો નવ જય. ૨૭
ઋષિજનાં વચન મુણીને, અર્જુન જોલ્યો વાણ;
તે ચંદ્રદાસનો મહિમા કહેા, મુજને વીણાપાણ. ૨૮

વલણ.

કહેા વીણાપાણ વેગે, સાન્નિધ્ય શ્રી જોવિદ રે;
ચંદ્રદાસનો મહિમા કહે, કરન્નેડી પ્રેમાનંદ રે.

કંઈ ૨ જી—રાગ રામઝી.

એણીપેરે જોલ્યા ધબા તનજી, સાંભળ સાધુરાવ અર્જુનજી;*
એક અંગદ નામે દેશ કહેવાયજી, રાજ કરે ત્યાં સુધાર્મિક રાયજી. ૧

ઠાળી.

સુધાર્મિક રાજ રાજ્ય કરે, પણ પેટ નહીં સંતાન;
પુત્રને અર્થે રાજ્યએ, આરાધ્યા પંચવદન. ૨
મહાદેવ આતી ઉચ્ચર્યા, માગ માગ મહીપતિ વરદાન;
પછે શંકર પાસે સુધાર્મિકે, માગીઓ એક સંતાન. ૩
સ્વામી મુજને કરી કરુણા, એક આપો પુત્ર સંતાન;
કરુણા કરો મહાદેવજી, એ જ માગુંહું વરદાન. ૪
ત્યારે શિવ કહે તારા કર્મમાં,† નથી સરજીત પુત્ર;
તું પુત્રનું સુખ દેખીશ નદિ,‡ આગે ભાગશે ધરમૂત્ર. ૫
વળતી રાજ જોલ્યો જે, મિથ્યા ન થાય હોનાર;
સ્વામી મુજને આપીએ, ઉધડે વાંનિયાં આર.§
ત્યારે શંભુ-વળતા જોલિયા, જા હશે પુત્ર નિર્વાણ;
પણ આયુષ તારું નહીં રહે, એમ કહે પિનાકપાણ. ૭

* પા૦ "પાંડુ તનજી." † પા૦ "જોજા શંભુ કહે કર્મ તારે." ‡ પા૦ "દેખીશ તવ."

§ પા૦ "મુજનું રળે વાંનિયાદાર."

મહારાજા મંદીર આવિયો, શંભુ થયા રે કૃપાળ;	
ધાબી નામે પ્રેમદા, તેણિએ પ્રસન્ન્યો બાળ.	૮
સર્વદા આનંદ પામ્યુ, ઉઘડ્યું વાંઝિયાં બાર;	
ખટ માસનો બાળક થયો, ભૂપતિ હજ્યો અપાર.*	૯
ત્યાં એક દિવસ અસુર આવિયા, પાપી પડિયા તૂટી;	
મધ્યરાત્રે માર્યો મહીપતિ, ને નમ્ર લીધું લૂટી.	૧૦
પેલા બાળકને ધવરાવતિ, મુધામિકની દાસી;	
રાજપુત ત્યાંથી સંતાઓ, ધાવ છૂટી ત્યાંથી નાસી.	૧૧
રાત દિવસ તે હીડે રામા, સુન સાંતી સોડામાં;	
દ્રૌતલ દેશ આવી ચઢી, ત્યાં કુંતલ નામે રાય.	૧૨
ધૃષ્ટદ્યુધિનામે પ્રધાન વસમો, ડુંગ્રેનો રાજ સેનમાં બાર;	
વિશ્વ જીતી વશ કર્યું, મન વિષે મહા અહંકાર.	૧૩
તે ગામમાં દારી કરી, સૂત સંગ્રામે નેડ;	
દામણી યદન ધંધો કરતી, દોહેલે ભરતી પેટ.	૧૪
ખાંડવું દગવું અને ઘોવું, કોનાં વાસીદાં કરતી;	
કોનાં પાત્ર પખાળે એઠાં કાઢડે, કોનાં પાણી ભરતી.	૧૫
દિન દિન પુત્ર મોટો થયો, શેરિયે રમવા જાય;	
લોક જાતાં જોવા રહે, એ કુંવર કરી કાપ.	૧૬
શરીરે સુવર્ણ સરિખો, શોભતો અતિ રંગ;	
દાસી તે ભરમે કરી ઢાંકે, કુંવર ફરે અંગ.	૧૭
એક દિન દારીએ શયન કીધું, પુત્રને રાખી પાસ;	
એવે કોએક તેડવો આવ્યો, વેહેવારિયાનો દાસ.	૧૮
ઉઘ્ય ધાવ ઉતાવળું છે, વચ્ચે ઘોળાનું કામ;	
સ્વામી મારો તેડે તુજને, આપરો બહુ દામ.	૧૯
મધ્યરાત્રિયે ચાલી માતુની, સુનો મૂઝી બાળ;	
લોભે તે કાંઈ ટિંક્યું નહીં, આવ્યો તેનો કાળ.	૨૦

* ૧૧૦ "રાયનું યજ્ઞ વાંઝિયા મેહેલું; ૫૩ માસનો જવ કુંવર નિખ્યો, રાજ દરખ્યો મન ધણું." † સંતાડી. ‡ ૧૧૦ "રાજ કરે ત્યાં કુંતલરાય." § ૧૧૦ "નામે યુદ્ધદિન વસે ત્યાં."

માર્ગ મહિ ઉતાવળે જતા, પગો હવો મોટો નાગ;* પ્રેમદાએ પૃષ્ઠ ઉપર, અધારે મૂક્યો પાગ.	૨૧
તતક્ષણે ઇછળી નાગ વળગ્યો, અંતર આણી રીસ; ડેસી દાસી પડી પૃથ્વી, મૂળે પાડી ચીસ.	૨૨
કંઠે તે બાઝી કાચકી, ને મુખે પડિયો શોષ; ધાવ ઢળી ધરણી વિષે, ત્યારે ધાઈ મળીયા બહુ લોક.	૨૩
મરતી વેળા માનુની, મુખથી બોલી વાણુ; મારા પુત્રને કે પાળજો, એમ કહેતાં નીકળ્યા પ્રાણુ.	૨૪

વળણુ.

એમ કહેતાં ગયા પ્રાણ તેના, ભાગ્યની જે મદ રે;
એ પુત્રની શી ગતી યદ્ય, તે કહે બદ પ્રેમાનંદ રે.

કડવું ૩ જી-રાગ વેરાડી.

નારદજી એમ ઉચ્ચરે, સુણુ પૃથ્વિ બલવત; પછે એ પુત્રની શી ગત યદ્ય, તેને રાખ્યો શ્રીભગવંત.	૧
વહાણું વાતે જાગ્યો બાળક, મુખે બોલતો વાણુ; આંખો ચોળતો ને અલભાગતો, માતા મુઠ ન જાણી.	૨
સુત્રું જીવન જ્યારે પુત્રે દીર્ઘ, નેત્ર ભરીને રોધ; આકુળબ્યાકુળ થાવા લાગ્યો, ઉત્તર ન આપે કોય.	૩
સાંભળી આવી સર્વ રથામા, પાસેના પાડોશી; કે બાળકને ખડખડા આપે, ધણા વર્ષની ડોશી.	૪
કે કુવરને કેડે ચઢાવી, લાગિ આસનાવાસના કરવા; એ આવી જનેતા તારી, એ ગર્ભ છે પાણી ભરવા.	૫
અણી પેરે તે સર્વે માનુનીએ, કુવરને માંડયું વહાણું; કાંઈ પ્રેમદાએ દૂધ પાણું, કાંઈએ આપ્યું ખાણું.	૬
એમ રમતાં જમતાં તે કુવરના, મુખે દિવસ જતા; બે સવતસર વહી ગયા, વિસરી ગઈ ત્યાં માતા.	૭
દીડતાં ચાવતાં કુંવર મનથી, લેતો હરિનું નામ, એક દહાડે તેને વાટમાં દિયી, જડિયા શાલિગ્રામ.	૮

તે હાથ ત્રિહિ હૈયાશું આપ્યા, સ્નેહ અતિશે આપ્યો;	
સહુ બાળક સાથે રમવા લાગ્યો, સખો મુંદર જાણ્યો.	૯
એકવાર પુરોહિત ધૃષ્ટશુદ્ધે, જમાણા મુનિ જન;	
તે બાળક સૌ મળતો તેઓ, રાંક જાણીને તન.	૧૦
સર્વે ઋષિશ્રીની પૂજા કરવા, ધૃષ્ટશુદ્ધિ તે આપ્યો;	
પુષ્પ દક્ષિણા હાથ માંહે, તે થાળ બરીને લાગ્યો.*	૧૧
પૂજા કરી પ્રધાન પરવર્ષો, દક્ષિણા આપતો મુઠ્ઠીવાળી;	
સૌ પંડિતની પગત વિધેથી, તે બાળક મૂક્યો ટાળી.	૧૨
એવે ગાલવ ઋષિ યોગ્યા, ભાળે પ્રાણી માત્ર;	
કાં મહારાજ એને ટાળી મૂક્યો, હેતે પૂજે છે પાત્ર.	૧૩
વિધિએ એમ લખ્યું છે, એમું તારે સગાઈ;	
વિધવા પુત્રીને એ પરણશે, તારો યારો જમાઈ.	૧૪
એવાં ગાલવનાં વચન સુણીને, પ્રધાનને લાગી ઝાળ;	
મુનિ માત્ર ભારીને કાઢ્યા, પછાડી પૂજાની થાળ.	૧૫
બીજા બ્રાહ્મણ દુઃખ પામ્યા, કહોણ અમારો વાક;	
દક્ષિણાનું જાન થયું, અમો કેમ જીવિયે રાંક.	૧૬
ગાલવ કહે તમે શું જાણોછો, પુરોહિત છે પાપી;	
એવું કહીને સર્વ મુનિઓને, ઘેરથી દક્ષિણા આપી	૧૭
નારદ કહે સાંભળ પાર્થ પછે, પાપીને પ્રમટ્તો કાળ;	
મારી પુત્રીને અમરધનું છે, તે કેમ પરણે બિશુક બાળ.	૧૮
એક દામ બેશી વિચાર્યું, ચાંડાળ તેડાવ્યા ઘેર;	
સાધુ મુતને મારવાને, આરબી ત્યાં પેર.	૧૯

વળણુ.

આરબી ત્યાં પેર ધૃષ્ટશુદ્ધે, દ્રેષ મનમાં ધર્યો રે;
કરજોડી કહે પ્રેમાનંદ પછે, સાધુ મુત કેમ ઉગર્યો રે. ૨૦

કહ્યું ૪ શું-રાગ વેરાડી.

ધૃષ્ટશુદ્ધે તેડાવ્યા ચાંડાળ, હણવા સુધર્મામકનો બાળ, ૧
કહે પેલા દાસીનો તન, ચાંડાળ તમે તેને કરો નિધન. ૨

એણી પેરે મારવો ન થાયે જણુ, માર્યાનું કાંઈ લાવજો એધાણુ; ૩
 આપીશ ધન ઉચકાશે જેટલું, જે કારજ કરશે એટલું. ૪
 આનંદ પામી અંત્યજ પળ્યા, હરિભક્તને વાટે જઈ મળ્યા; ૫
 વાહિને તેજો બાળક વન, દીધી આશા જમે છે મુનિ જન. ૬
 બાળકને છે હરિનું પ્યાન, તેડી ચાલ્યા ચારે અગ્ગાન; ૭
 અધોર વન તણી જખજખ, આરડે વણીયર ધુકવે બ્યાળ. ૮
 ખડુ બાબડાં પર્વત ખોહ, ગુફામાં ધુધવે બહુ ઘોહ; ૯
 ભુંડ ભેરવ વંતર પર માઝાર, દીસે પશુ વનમાં અપાર. ૧૦
 ઉઝરડાયે અગ અતિ પામે ખેદ, શરીરથી ચાલ્યો પ્રસેદ. ૧૧
 એક ઉંડું સ્થાનક બ્યાં ન મળે જત, લાંબાળક લઈ ગયા એકાત. ૧૨
 માહે માંહે સાચુ જ્ઞેષ્ઠ હજે, એકપાપી પહાણુ સું પાળિ ધસે. ૧૩
 તે દેખી બાળકને થયો વિચાર, મુને મારી લેશે નિર્ધાર. ૧૪
 પામ્યો દુઃખ જળ નયણે ભરે, મુખે રામ કૃષ્ણ વાણી ઉચરે. ૧૫

વળાણુ.

મુખે રામ કૃષ્ણ વાંણી ઉચરે, સમર્પા શ્રીગોપાળ રે;
 ભટ્ટ પ્રેમાનંદ કહે કથા, કેમ ઉઘરિયો બાળ રે. ૧૬

કંડનું ૫ સું-રાગે રામગ્રી.

સાધુ સુતે સમર્પા હરિ, ગરવા શ્રી ગોપાળ;
 વહારે ચઢજો વિકૃલા, દિનાનાથ દિન પ્યાળ. સાધુ. ૧
 સાહે કંગે સેવકતણી, પ્રભુ સુંદર સ્થામ શરીર;
 બાલક ભુદ નથી જણતો, જામ્યા શ્રી જહુવીર. સાધુ. ૨
 આગે બીડ ભાંગી ભક્તની, ભોળા શ્રી ભગવંત;
 દુઃખ ટાળ્યાં સર્વ દેવનાં, આપ્યો અસુરનો અત. સાધુ. ૩
 અંબરીષ કરતો એકાદશી, આપ્યો અત્રિ કુમાર;
 શાપ ટાળ્યા સર્વ તેહના, લીધા દશ અવતાર. સાધુ. ૪
 પછે મચ્છ રૂપે વેદ વાળીઆ, અહો અશરણુ ચરણુ;
 તમો વિશ્વંભર વહારે ચઢી, મૂકાવી દાદાએથી ધરણુ. સાધુ. ૫
 પ્રહલાદ પીડાથી રાખિયો, ધરી નરસિંહ રૂપ;
 વિદાયો નખે કરી પાપી, હિરણ્યકશિપુ દુષ્ટ ભૂપ. સાધુ. ૬
 વામનરૂપ થઈને લેજો જલ્યો, બલવંતો બલિ રાજન;
 પ્રભુ થઈ રજા પોળિયા, રાખ્યું જનું દીક્ષાસન. સાધુ. ૭

કચ્છપ રૂપે કૃષ્ણજી, તમે મથિયો મહા સાગર;
 લક્ષ્મી કહાજાં ત્યાં થકી, ટાળ્યું દેવનું દળદર. સાધુ. ૮
 પરશુરામ રૂપે પુરુષોત્તમ, પાળ્યું તાતનું વચન;
 માત મારી તાત વચને, હણ્યો સહસ્રાર્જુન. સાધુ. ૯
 સાતમે રાક્ષસ કુળ સંધારવા, અવતરિયા શ્રી રામ;
 વાનરનું મેત્રી કરી, ફેણો રાવણનો ઠામ. સાધુ. ૧૦
 આઠમે અવતાર શ્રી કૃષ્ણનો, પાંડવના પ્રતિપાળ;
 કંસાસુરાદિ પાપી હણ્યા, માર્યો તે શિશુપાળ. સાધુ. ૧૧
 હરિશ્ચંદ્રે સાત મૂક્યું નહિ, કાપતાં કામિનીનું માથ;
 અવિનાશી અંતરિક્ષથી ઉતર્યા, આવી જાલ્યો હાથ. સાધુ. ૧૨
 પાંચ વર્ષનો બાળિયો, જોનું ધ્રુવજી નામ;
 દાસ જાણી આપ્યો તેહેને, ઠરવાને અર્ધચળ ઠામ. સાધુ. ૧૩
 શું શયન કીધું હો સ્થામજી, અભુ ગરુડારુદ;
 જાળીને વેગે આવજો, દુઃખ પડિયું છે પ્રૌઢ. સાધુ. ૧૪
 ભક્તવત્સલ બિરદ તાહરું, રાખજો આ વાર;
 સેવકને જો વિસારસો તો, લાજશે લક્ષ્મી ભરચાર. સાધુ. ૧૫
 ચતુર્ભુજ તમો ચિત્તર્થા, ચિત્તથીને દુઃખ જોય;
 તમ વિના ત્રેલોકપર્મા, નથી મારે દ્રાવ. સાધુ. ૧૬
 અદ્ય જીવ અવની વિષે, આકાશથી હું પડિયો;
 મૃત્યુ પાન મહારા હાથમાં, ચાંડાલ હાથે ચડિયો. સાધુ. ૧૭
 હું મર્ણુ પામ્યો હો મહાવજી, 'મારો' દ્રાણુ કહેશે;
 મોટું દુઃખ મારા મન વિષે, મારો સખો લહેશે. સાધુ. ૧૮
 એવે નિદ્રા વશથી જાગિયો, કમળાનો જે સ્વામી;
 પછે ચંદ્રહાસના ચિત્ત વિષે, અગટયા અંતર્યામી. સાધુ. ૧૯

વળણુ.

અંતર્યામી અગટ હવા, ચાંડાળ કેરે મન રે;
 ભટ્ટ પ્રેમાનંદ એમ કહે, કથમ ઊગયો સુધાર્મિક તન રે.

કડવું ૬ કું-રાગ કેદારી.

નારદજી એમ ઉચ્ચરે, પાર્થ વીર શ્રવણે ધરે;
 શું કરે પછે તે સાધુને રે.

ચાંડાલ ચારે જોઈ રહ્યા, મૃતને દેખી વિશ્વે થયા;
અંતર્યામી પ્રગટ હવા તેહને રે.

૨

ઢાળી.

તેને પ્રગટ હવા અતર્યામી, આવી બેઠા શ્રીભગવાન;
દુષ્ટ ભાવ ગયો અધર્મીના, ઉપન્યું અંતર જ્ઞાન. ૧
સ્વામા મૃતસ્વજન મનોહર, આપણુ તે ઉપર હિત કરીએ;
બાળક તો સર્વિનો સરખો, નમાવાને શો હણિએ. ૨
એક કહે સાધુને મારીએ, પાપીને પમાડિએ હર્ષ;
એ કર્મ કીધે સાધુ પ્રાણ લીધે, પડિયે કુભીપાક નર્ક. ૩
બીજો કહે છે મોકો જ્ઞાને, શુ દુષ્ટ મળતા દુષ્ટ થઈએ;
એ પુરોહિત પડશે નર્કમાં, વિધ્યુ ભક્તને જીવતદાન દઈયે. ૪
ત્રીજો કહે માર્યાની વાતે, અગ તપે છે મારુ;
એ સાધુ સાચુ જુએ તેને, હુ આગળથી સંધારું. ૫
ચોથો અતુર થઈને બોલ્યો, અભિજો એક ઉપાય;
એ મૃત ન મરે ન અર્ચ સરે, દુષ્ટ મન નવ દુભાય. ૬
અંધાણુ આપિયે અધર્મિને, એનું અંત તમે કાંઈ કાપો,
અભાગ્યે નહિ માટે વેગળા રહીને, પાળી એહાય આપો. ૭
એનું કહીને કુંવરને, છુરિકા કરમાં આપી,
જોતાં માહે જમણા પમની, છટ્ટી અંતુલી કાપી. ૮
જ્યાં લગણુ વધતી હતી, આગળી પગ મોઝાર;
ત્યાં લગણુ બાળકને નોહતો, રાજ્યતણે અધિકાર. ૯
ચાંડાલ ચારે વિશ્વે થયા, મૃત સાચું જોઈ;
પીડા ન પામે અંતર વિષે, પાગે વહેવા લાગ્યુ લોહી. ૧૦
પછે અંત્યજ ઉડીને ચાલ્યા, કહેતા ગયા એક વચન;
નય ભણી ન આવીશ સાધુ, જાજો બીજે વન. ૧૧
એક મૃગ વાટે મુખે હતો, તેનાં લોચન કાઢી લીધાં;
અન્યોઅન્યે કહેવા લાગ્યા, કાર્ય આપણાં સીધાં. ૧૨
જઈ પુરોહિતને* પાગે પડિયા, માંગ્યા આપ્યાં અંધાણુ;
ધૂણુદિ તે દેખી હરખ્યો, સાતા પ્રામ્યે પ્રાણુ. ૧૩

* ધૂણુદિ જો કે પ્રધાનલું નામ છે, પણ ત્રણે પ્રતમા પુરોહિત આપવાથી તે કાયમ રાખ્યું છે.

૧. વળણ.

શાતા પામ્યો પ્રાણુ રે, ચાંડાળને ધન આપ્યું ધણું રે;
પુરોહિતનું હરખ્યું મન જે, મિથ્યા વચન થયું મુનિતણું રે. ૧૪

કહવું છે મું-રાગ ચોપાઈ.

નારદ કહે સાંભળ અર્જુન, પાસે બેઠા છે જગજીવન;
ત્યાં બાળક એકસો કરે વિલાપ, અંતર્ગત અતિ પામે તાપ. ૧

રામ કૃષ્ણ વાણી ઉચરે, રૂદન કરે જંગ નયણે ભરે;
એવે વન વિષે આવી ચમરી ગાય, પૂંછે કરીને નાખે વાય. ૨

આળ્યા સુઠા વનના કીર, ચાચે ભરીને, લાળ્યા નીર;
પંખી જાત સરવે ટોળે થયાં, પાંખે છાયા કરીને રજાં. ૩

એવે મૃગ આવી એક ઉભો રહ્યો, સુતને દેખી વિરમે થયો;
મૃગ સ્વામીભાવ મન આણિયો, ચંદ્રમા પડિયો જાણિયો. ૪

એવી આશંકા મૃગે મન ધરી, આટ્યું રધિર શબ્દે કરી;
ત્યાં આળ્યો કૌંતલ દેશનો રાય, કુલિંદ નામ તેનું કહેવાય. ૫

નવનિધ અષ્ટમાસિદ્ધ ધરસૂત્ર, પેટ ન મળે એક પૂત્ર;
તે રાજા મૃગયા નીકળ્યો, મહાવનમાં એક મૃગલો મળ્યો. ૬

સારંગ ઉપર સરે કર્મો સધાણ, મૃગે જાણ્યું મુઓ નિર્વાણ;
મૃગ ભય પામી નાશી ગયો, પછે કુલિંદ કુરંગ ક્રેડે થયો. ૭

આગળ જાતાં મૃગ થયો અંતર્ધ્યાન, ઉભો રાજા ને થયો મધ્યાન;
ભૂલ્યો ભૂપતિ નમની વાટ, એટલે થયો મનમાં ઉચ્ચાટ. ૮

એક વૃક્ષ તળે ઉભો ભૂપાળ, એવે રાતો સાંભળ્યો બાળ;
રામ કૃષ્ણ કહી કરે રૂદન, સાંભળી રાજાએ વિભાસ્યું મન. ૯

જોવા અર્થે અશ્વથી ઉતર્યો, કુંવર ભણી કુલિંદ પરવર્યો;
રાજા આવતો દીઠો જેટલે, પશુ પક્ષી નાકાં તેટલે; ૧૦

અન્નમાંથી ચંદ્ર દીસે જેમ, પક્ષી પરાં થયે કુંવર શોભે તેમ;
વાસત્ર વિરંચીનો અવતાર, એનો સુગ્રે માતૃપુત્રજી. કુમાર. ૧૧

તત્કાળ રાય તજી આવીયો,* પ્રેમે પુત્રને બોલાવીયો;
કહે કુંવર તું કાણુ છે જાત, કાણુ પિતા કાણુ તારી માત. ૧૨

મહારાજનાં સુણી વચન, વળતું બોલ્યો સાધુ જન;	
માતા પિતા મારે નથી કાપ, આધાર એક અચ્યુતનો હોય.	૧૩
એવું સાંભળી હરખ્યો ભૂપાળ, મુને ફરવણ થયા કૃપાળ;	
પરમેશ્વરે મુને આપ્યો કુમાર, ઉધણાં મારાં વાંઝિયાં બાર.	૧૪
પછે સુતની કીધી આશ્વાસન, તેડી દીધું આલિંગન;	
ત્રેમશું પુત્રને હદે ધર્યો, પેહેરાવી વસ્ત્ર ને સાસતો કર્યો.	૧૫
રાય અસ્વે થયો અસ્વાર, નરપતિ સાથે ગયો નમ્ર મોઝાર;	
પાળા સેવક ધાયા પુર લણી, રાણીને કહેવા વધામંણી.	૧૬
રાણીને જઈ નામ્યુ શિશ, તમને તુલમાન થયા જગદીશ;	
પાંચ વર્ષનો હરિએ આપ્યો બાળ, આ લખ આવે છે ભૂપાળ.	૧૭

વળણ.

ભૂપાળ બાળકને લાવે માતા, હરખ્યું રાણીનું મન રે;	
કરજોડી કહે બદ્ધ ત્રેમાનંદ, સામી આવી સ્ત્રીજન રે.	૧૮

કડવું ૮ મું—રાગ રામઝી.

ઋષિ નારદ બોલ્યા વાણીજી, તું સાંભળ ગાંડિવવાણીજી;	
સુતનો સમાચાર જાણી જી, ત્રેમે સચરિ સામિ રાણીજી.	

ઢાળ.

રામા* ચાલી સુતને જોવા, સામઝી લીધી ધણી;	
સાથે તેડી સર્વ સ્વામા, સાહેલિયો પોતાતણી.	૧
સાંભળ્યું મેં સ્વમ સરખુ, પુત્ર લાવે છે નિજ પતિ;	
મન માંહે મહાલી સામી ચાલી, મળવાને ઘેઘાવતિ.	૨
વેહેવારિયા સર્વે સંચર્યા, વહેલ સુંદર જોતરી;	
નગની નારી નિસરી બાહરી, થાળ મોતૈયે મદ લરી.	૩
પાળે પાળે અતિ અનુરાગે, માતા તે મળવા આવી;	
અતિ પ્રેમ કીધા હૃદયામું લીધા, મોતીડે સુતને વધાવી.	૪
શુભ લગ્ન શુભ નક્ષત્રે, શુભ તિથિ રવિવાર;	
ગાજતે વાજતે ઘેર આવ્યો, મુલિદનો કુમાર.	૫
કુળ કર્મ કીધું દાન દીધું, ગીત ગાયે સર્વ સુંદરી;	
મહારાજયે જોશી તેડાવ્યા, લખવા પુત્રની જન્મોતરી.	૬

જન્મોતરી લખી બોલ્યા નખી, મહિ મહિમા બાળકતણે;
 ભૂમંડળમાં બૂપતિ લાગ્યવંત, ચારે કુવર અતિ થણે. ૭
 એનું વલન આરુ સોમ સરખું, જાણે સોળ કળા પ્રકાશ;
 હસી રહ્યું માટે નામ એનું, ધર્યું છે ચંદ્રહાસ. ૮

વળીતુ.

ચંદ્રહાસ નામ સુતનું સુણી, રીઝ્યો રાય કુર્લિદ રે;
 પછે કાણુ રીતે બણ્યો કુંવર, કહે ભટ્ટ પ્રેમાનંદ રે. ૯

કડવું ૯ મું-રાગ કટ્યાણી.

મહારાજએ વિભાસ્યું, દિન જોયો એક વાર;
 પુત્રને બાણવાને કાળે, ઘેર તેણો અધ્યાર. ૧
 લાં સોંપી આપ્યો પુત્રને, બાણવાને બૂપાળે;
 અશ્વ યર્ધ અસ્વાર કુમાર, ગયો ગુરુ નિશાળે. ૨
 લાં ખડખડ હસિઓ સાધુ, દેખીને સધળો સાથ;
 શું બણ્યો છે સર્વે બૂર, મૂઝી ઘઘાંડનાથ. ૩
 તમે ગુરુ કરો ગોવિંદને, જેથી ન નિસરે વાંક;
 નિર્ભળનામ નારાયણ બાણિયે, બીજો આડો આંક. ૪
 ત્યારે નિશાળિયાએ મુક્યુંબાણનું, પાસે આવી સૌકે બેઠા;
 નિજ જ્ઞાન પ્રગટ્યુ સૌ હૃદયામાં, ભગવાન અંતરમાં પેઠા. ૫
 નિશાળિયા પ્રત્યે ચંદ્રહાસ બોલ્યો, પ્રેમે મધુરી વાણી;
 સાંભળો નિશાળિયાનો સાથ, નાથની કહ્યું કાઢાણી. ૬
 કરો નિર્ભળ મુખકમલસમ, નેહ દેહ છે કાચી;
 ખોટી સંસારની રીત છે, પ્રીત પરમહર્ષ સચી. ૭
 ગુણ તથા રહિત વિશ્વસયો, જેને નારદજી નમે;
 ધરધરગતિ મહન ચલવે, ફલ્યો બુધ્યો પ્રહાણ ભમે. ૮
 નારદરજીને વંદો રે બાર્ધ, નદો પુત્ર પરિવાર;
 ચૌદ બુવનનો જે સ્વામિ કાવે, નવલહે તેનો કાઠ પાર. ૯
 છૂટો માતાના ગર્ભ પાશથી, અવિનાશી અંતર આણે;
 જગમાં છે જગદીશ સાચો, અનુભવ એવો જાણે. ૧૦
 ઝાંઝનાં નિર સંસાર વીરા, છે મૃગતૃષ્ણા જેણે;
 નારદરજીનું નામ મુખે, ચત કામ મૂઝી લેવું. ૧૧

ટાળો ભાષ્યા મનનો દેખ, એક જાણો અવિનાશી;	
ઠાલો એક ઠામ નથી નિશ્ચે, સુસારી રહો પ્રકાશી.	૧૨
હમ ભરજો વિચારિ મન, ન્યારી માયાની જાળ;	
દુકંટું જાણો મૃત્યુ માથે, સત્ય નહિ મૂકે કાળ.	૧૩
રણે છુટશે આ અવતાર, ખીણ વાર ગલે નહિ આલે;	
પણ લોકને મહિ શ્રેષ્ઠ સજાળ, વિષ્ણુ કાણે નથી વહાલો.	૧૪
આવર જંગમ જો સૌનો નાથ, નેહે રહો વિસ્તરી;	
દેવ વૃક્ષ દયાલ દાતા, ડાળ ચારે રહ્યો પ્રસરી.	૧૫
ધરો ધ્યાન તમે ઊંચે પાગ, મુખ ભાગ હેઠા રાખી;	
નમો નિચા થઈ ગોચાળ, ડાળ દોરકું નાખી.	૧૬
ધરણીધર ત્રિભુવનરાય, છાયા કરીને રહેશે;	
ફળ સાટે સુકિતનું દાર, ચતુર્ભુજ દેખાડિ દેશે.	૧૭
ખંધ છૂટશે બાળકા સર્વ, કાળ કર્મ નહિ દેખે;	
ભમતું નહિ પડે ભૂદર ભાળે,* કાગળ ચંદશે લેખે.	૧૮
મન મારી કરો ચૂર, ચૂર સામાટે ન થઈયે;	
યમુનાપતિ જગદીશ સાચો, રૂપ ભૂપ જેવું લલિયે.	૧૯
રાતો પીળો રંગ નથી, સંગ લક્ષ્મીનો જને;	
લેશે હરિનું નામ, ઠામ અવિચળ તેને.	૨૦
વામન રૂપ વેરાટ, ચોપાટ 'ચાલે' જોને;	
સમરે તે તરે સંસાર, ભાર ન રહે કેનો.	૨૧
હરિ ખોળી લો રે મૂઢ, ગૂઢ અંદરેવ મૂખી;	
સંસાર ગયો સર્વે દુઃખે, રખે ચાલતા રે ચૂકો.	૨૨
હરિ મળે મહોટો હર્ષ, નર્ક થકો રે નિવારે;	
દશમાએ, મળે વિશ્વરાય, સંસાર સમુદ્ર તારે.	૨૩
એ કહ્યું કકાનું યાન, ભગવાને શુદ્ધ આપી;	
કરજોડી કહે પ્રેમાનંદ, ગોવિંદે દુર્ભતિ કાપી.	૨૪

વળણ.

કાપી દુર્ભતિ ગોવિંદે, એમ કહે હરિ જન રે;	
સાધુ સંજે નિશાળીયાને, લાંબું રામનું લગ્ન રે.	૨૫

કંઠ્યું ૧૦ સું-રાગ મારુ.

નારદજી એમ ઉચ્ચરે, શુભ હસ્તિનાપુર રાજન રે;
ચંદ્રહાસ પ્રત્યે નિશાળિયાને, અંતર ઉપન્યું જાન રે. ૧
અખ્યારુ અમથો રહો, કીધો ચંદ્રહાસનો સંગ રે;
પાટી પાટલા પછાજા પૃથ્વી, લાગ્યો રામ સંગાથે રંગ રે. ૨

ઢાળ.

રામ સંગાથે રંગ લાગ્યો, સર્વને અંતરમાંય;
સુતની વિદ્યા સાંભળીને, હેડે હરખ્યો રાય. ૩
હરિ કીર્તન મંદીર મંદીર, મુખે કહે માવજી નામ;
દેહ દમન હરિ ભજન, વૈષ્ણવ કીધું બાધું ગામ. ૪
એમ કરતાં પુત્ર પ્રોઢ થયો, રાજ રીત સર્વે લીધી;
પૃથ્વી ગઈ ધર્મના ધામમાં,* દિગ્વિજે ત્યાં કીધી. ૫
જીતી સર્વે વય કીધા, દેશ દેશના રાય;
જન આમર ધન આપી, લાગે કુસિંદને પાય. ૬
પછે ચંદ્રહાસે યત્ન કરીને, આખ્યાં ભિક્ષુકને દાન;
ભાટ ચારણ બંદીજન ગુણી, સંતોખ્યા રાજન. ૭
એવે કૌતલપુર વિષે, પ્રોદિત ધૃષ્ટ્યુદિ જોઈ;
એક દહાડે તે અહંકારી, અંતર વિચાર્યું એક. ૮
દેશ દેશાંતરના રાજા, જીતીને વય કીધા;
જન આમર ધન લેખને, હંડ તેલને દીધા. ૯
કૌતલ દેશતલો જે રાજા, કુસિંદ એવું નામ;
અગિયાર વર્ષ વહી ગયાં, નથી આપ્યો એકુ દામ. ૧૦
વાંઝિયો થયો અહંકારી, હાવે દેહ એને શીખ;
નય એવું લેઈ લૂટી, કરું માગતો બીખ. ૧૧
એવું વિચારી મહારાજાએ, મેન તપર કીધું
ફરફરે પ્વગ્ન હસ્તી હલકાપાં, દુષ્ટે દુદ્ધિ દીધું. ૧૨
ધૃષ્ટ્યુદિ કહે યોદ્ધાને, એનો દેશ કરો નરેસદ;
એવે સમે સામા મળ્યા, બંદીજન ને ભાટ, ૧૩
તેણે પુરોહિતની પાસે આવી, ચંદ્રહાસ વખાણ્યો;
કુસિંદને કુંવર મહા પરાક્રમી, પછે પાપિયે જાણ્યો. ૧૪

ધૃષ્ટ્યુદ્ધે બંદીજનને, પૃથ્વી ત્યાં સમાચાર;
 દાસ મારો વાંઝિયો હતો, ક્યાં થકા તેને કુમાર. ૧૫
 ચાચક કહે સંભળિયે સ્વામી, કુર્લિદ નામે રાજન;
 એક દહાડે મૃગયા રમવા, નીસર્થો હતો વન. ૧૬
 સારંગ વળતો ગયો નાચી, ઉભો રહ્યો બ્રૂપાળ;
 નીચે ખામણ* દામણ સરખો, રોતો સાંભળ્યો બાળ. ૧૭
 કોયે કાપી આંગળી પગની, પુત્ર પૃથ્વી પડિયો;
 ચંદ્રવદન જેહનું તે, કુર્લિદને પુત્ર જડિયો. ૧૮
 અશ્વથી ઉતરી રાજયે, તે બાળક હૃદયમાં લીધો;
 વાંઝિયો ટાળ્યો વિશ્વંસર, પુત્ર આપી પનોતો કીધો.† ૧૯
 તે રાજયે આપિયું, તેને સરવે રાજધાન;
 પૃથ્વી તળમાં નવ મળે, તે સરખો કો બળવાન. ૨૦
 યજ્ઞ કરીને ચંદ્રદાસે, આખ્યાં લિક્ષુકને દાન;
 તે પાસેથી અમો આપું છું, તમ પાસે રાજન. ૨૧
 એવું સાંભળી પુરોહિતને, અંતર અગ્નિ લાગ્યો;
 સાંભળ્યો દાસીનો નંદન, બાલો હૃદમાં વાગ્યો.‡ ૨૨

વળણ.

વાગ્યો બાલો વહનિ લાગ્યો, પાપીના હૃદે વિખે રે;§
 કાંઈ કપટે મારું એહને તો, રાજ હું કરું સુખે રે. ૨૩

કડવું ૧૧ મું—રાગ સારંગ.

તાલાવેલી લાગી પાપીને, સુધી ચાચક તણ્યાં રે વચન;
 માલવિમાનું કહ્યું ચાશે, દાસીનો પરણુરો તન. તાલાવેલી. ૧
 એવું સાંભળી આવ્યો પાપી, સેના તેડી સાથ;
 એવે સમાચાર પહોંચ્યો, બ્યાં દૌતળ દેશનો નાથ. તાલાવેલી. ૨
 કુર્લિદ રાજ ઉઠ્યો ભડકી, મુજબ લાગ્યો આપ;
 હવે શું ચાશે રે વિધાતા, પ્રધાનનો સહા કિષાત.¶ તાલાવેલી. ૩

10 નાદે." † પા. 10 "0 તે બાળ હૃદયમાં ચાંપ્યો; નમમાં આવી હૃદય કીધો,
 પડે વાગ્યો." ‡ પા. 10 "0 અંતર લાગી અગન ઝાળ; પાપીને દાસી નંદન સાંભરો,
 બન્યા સપ સમ તે કાળ." § પા. 10 "કાળ સમ બન્યો પાપી, દહે વ્યાખ્યું બહુ વિખ રે."
 ¶ પા. 10 "પ્રધાન મેળશે પાપ."

મેં ધણી વર્ષ થયા પાપીને, નથી આપ્યું સુવર્ણ;
 તે માટે જાગીને આવ્યો, હવે પમાડશે મર્ણ. તાલાવેલી. ૪
 પછે કુલિદ કુંવરને તેડી, મળવા સામે સંચરિયો;
 પિતા પુત્રને આવતા દેખી, સ્થથી પ્રધાન ઉતરિયો. તાલાવેલી. ૫
 ધામને આલિંગન દીધું, ધૃષ્ટ્યુદિ બોલ્યો વાણી;
 ધન્ય ધન્ય કુલિદ રાજ, મેં તમારી મૈત્રી જાણી. તાલાવેલી. ૬
 પરમેશ્વર તુજને પ્રસન્ન થયા, પુત્ર પાંચ વર્ષનો લાવ્યો;
 વાંઝિયાબાર ઉઘાણું તારું, સમાચાર મુજને નવ કહાવ્યો. તાલાવેલી. ૭
 એવું સાંભળીને મહારાજાનું, હૃદયું અતિશે ચિત્ત;
 ભાગ્ય મહારું ઉદે ચયું, ત્રેવડી વાધી પ્રીત. તાલાવેલી. ૮
 ગાજતે વાજતે આવ્યા ગામમાં, આપ્યા ઉત્તમ ઉતારા;
 સહસ્ર એક મોકલ્યા સેવક, સેવાના કરનારા. તાલાવેલી. ૯
 શાક પાક સ્વાદિષ્ટ અન્ન, રાથે રસોઈ કરાવી;
 સર્વે મળીને ભોજન કરીયું, નવ જણે ડા લાવી. તાલાવેલી. ૧૦
 સુભટ માત્ર સભામાં બેઠા, પ્રધાન બોલ્યો વચન;
 આજ જવું પડ્યું ઉતાવળું, મને પાછા ફરી બોલવું. તાલાવેલી. ૧૧
 તમે પિતા પુત્ર મળવાને આવ્યા, પણ કાર્ય એક વિસરિયું;
 બેગા મળ્યા ને ભોજન કરીયું, સુખ પામે સાંભરિયું. તાલાવેલી. ૧૨
 તમથું મુજને ગોઠ કર્યાની, ઘણી કુતી ધમ્માય;
 પણ આજ ઉતાવળું જવું પડ્યું, મુને કૌંતલપૂરની માંય. તાલાવેલી. ૧૩
 અગોપ વાત મારા મનતણી, તે મદન પુત્રથી થાય;
 પત્ર લખીને મોકલું પણ, ક્રોધ એવો નથી જે જાય. તાલાવેલી. ૧૪
 વાટમાં વચિ નહિ એવો, સાધુ તમારો તન;
 પત્ર લખીને મોકલ્યો પુત્રને, મળવા ધમ્મે છે મદન. તાલાવેલી. ૧૫
 એવું સાંભળીને મહારાજાએ, સમીપ તેડાવ્યો ચંદ્રહાસ;
 પિતા કહે રે પુત્ર લેઇ પધારો, મદન મિત્રની પાસ. તાલાવેલી. ૧૬
 કુંવર કહે રે મુને મોકલો છો, પણ વિચારે જુદા;
 તાત તમારું કહ્યું કરવું મારે, જો નાખો અંધારે કૂપ. તાલાવેલી. ૧૭

એવે પત્ર લખ્યું પાપીએ, કાંતલપુર નિજ ગામ;
 સકળ ગુણશિરોમણી, સુત મદન એવું નામ. તાલાવેલી. ૧૮
 અહો ચંદ્રહાસ મોકલ્યો છે, માન ધણેરું દેજે;
 અમો તમારા કિંકર છું, એમ દાલા યર્ધને કહેજે. તાલાવેલી. ૧૯
 રૂપ ના જોશો રંગ ના જોશો, ન પૂછશો ધરસૂત;
 મુદ્દત માત્રમાં વિષ દેજે, ધણું મું લખિયે પુત્ર. તાલાવેલી. ૨૦
 કપટે લખ્યું કુડું કુટ્ટે, પછે પત્ર વીંટ્યું પાપિયે;
 કહે નારદ બોલાવ્યો સાધુ, કાગળ કરમાં આપિયે. તાલાવેલી. ૨૧

વળણુ.

આપી પત્ર ચંદ્રહાસને, ધૂષ્ટશુદ્ધિ બોલ્યો વાણી રે;
 રખે માર્ગમાં પત્ર વાંચતો, મેં કીધી છે એવાણી રે. ૨૨

કહ્યું ૧૨ મું-રાગ મેવાડો.

નારદજી એમ ઉચ્ચે સુણ, અતલિખળ અર્જુનજી;
 પછે મેધાવિની માતાની પાસે, મળવા આવ્યો તનજી. ૧
 હે માતાજી હું જાઉં છઉં, મોકલે છે કુલિંદ તાતજી;
 પુરોહિતે પત્ર લખ્યું છે, કાંઈ નથી જણાતી વાતજી. ૨
 મેધાવિની કહે કાર્ય કરીને, ઘેર વહેલા આવો બાળજી;
 એવું કહીને આલિંગન દીધું, તિલક કીધું કપાળજી. ૩
 પુત્ર જાતી વેળા તું કુટકો, દીસે છે શી કહું શોભાયજી;
 વર યર્ધ ચાલજે તું વહેલો, લાવજે એક કન્યાપજી. ૪
 આરા માગી પાગે લાગી, પૂજ્યા શાલિગ્રામજી;
 પછે અથ અનુપમ પલાણ્યો, દંસલો જેનું નામજી. ૫
 પરમ વિષ્ણુ વળી સાથે લીધા, સેવક તેજા ચારજી,
 પછે પરવર્ષો તે પુર વિધેથી, સર્વને કરી નમસ્કારજી. ૬
 કાટે કાટિ બ્રહ્માડનોસ્વામિ, શાલિગ્રામ કીધા બંધનજી;
 વાટમાં વૈષ્ણવ જનને, મંડાયાં શુભ શુકનજી. ૭
 કાળી કપિલા ધનુ મળી, વળી વચ્ચ જોને સંગજી;
 દક્ષિણ ભાગે મૃગલિ સાથે, ઉત્તર્યો કૃષ્ણ કુરંગજી. ૮
 વળી વરકન્યા પરણી પધાર્યો, માનિની મંગળ ગાયજી;
 એવે બ્રાહ્મણનું ટોળું મળ્યું, જાતાં મારગ ગાયજી. ૯

- ઝપિ કહે તમે રાજપુત્ર, (વાજતે) ગાજતે ગામમાં આવોજ;
 પરજીએ કે પ્રેમદાને, સુંદરી* સુંદર લાવોજ. ૧૦
 શુકન વદિ સંયયો સાધુ, મુખે લેતો હારતું નામજ;
 જાતે થકે આગળે આવ્યું, કૌતલપુર જે ગામજ. ૧૧
 એવે એક સરોવર દીર્ઘ, જેમાં ભર્યું મીઠું નીરજ;
 સેવક પ્રત્યે વાત કહી, અથથી ઉતરિયો વીરજ. ૧૨
 પછે દ્વપદ્મ હેઠળ જઈ બેઠો, મનમાં આનંદ આણીજ;
 એક સેવક વાધુ નામે, એક લાવે છે પાણીજ. ૧૩
 સ્વામી કહે અરે સેવક, ક્ષણ એક લાં રહીએજ;
 ધટિકા એક ચપન કરું, પછે પૂરમાં જઈએજ. ૧૪
 એવે સમે એક જમણી પામે, હુતું સુંકું વનજ;
 નવપક્ષવ થઈ રહી વાડી, સાધુ તણે દર્શનજ. ૧૫
 સેવક થયા જોઈ વિસ્મયે, રહ્યા વિચારીને આપજ;
 સૂકાનું લીધું થયું એ, પ્રભુ તણે પ્રતાપજ. ૧૬
 પછે કુંવર પોઢ્યો પૃથ્વી, પરિસ્તરણ પથરાવીજ;
 એક ચાપે એક વાધુ નામે, એમ કરતાં નિદ્રા આવીજ. ૧૭

વળણુ.

- એમ કરતાં નિદ્રા આવી, સાધુ પુરુષને મુખે રે;
 પછે સેવક ઉડીને સંયયો, જીવાને વાડી વિખે રે. ૧૮

કહ્યું ૧૩ મું-રાગ વસંત.

- સૂકા કાજ લીલાં થયાં રે, સાધુ તણે દર્શન;
 સેવક ચાર ઉડીને આત્મા, જેવા અશોક વન સૂકાં. ૧
 નારદ કહે સાંભળ રે પારથ, વાડી તણે વિસ્તાર;
 શુભ લતા લલિત અતિ વાંકિ, સૌમંધિક અપરંપાર. સૂકાં. ૨
 ભાત ભાતના વડ ને પીપળા, વનસ્પતિ હાર અદાર;
 અવલોકનમાં અતિ ઉત્તમ, શોભાતણે નહિ પાર. સૂકાં. ૩
 વેલ વાળો ને વલસડો વારુ, વાધુ સુમંધિક વાય;
 સાગ શિશુ સંમગ સાદડિયા, સરગવા તણી શોભાય. સૂકાં. ૪

શ્રીફળ શ્રેફળ કેવડી રે, છાહી રહી કેળ ને ઠારંગી;
 બીલિ બદરી મલિયામર મરચી, લીંમડો ને લવીંગી.. સૂકાં. ૫
 ભઈ ભુઈ મોગરા ને માલતિ, ચંદન ચંપાના છેડ;
 પુષ્પ ભારે વનસ્પતિ તે, સર્વ રહી જી વંક મરડા. સૂકાં; ૬
 વાપી ફૂપ ને પાવટ કુંડ ત્યાં, તળાવ ભસ્મિં તોય;
 આતક હંસ ને મોર કોડિલા, શબ્દ કરતાં હોય. સૂકાં. ૭
 ન્યાં ભુચે સેવક સાધુના, ત્યાં અટકે ચંત;
 શોભા સુંદર વન તણી, જાણે રત પુલી વસંત. સૂકાં. ૮
 એવાં દેવ કાપિનાં વચન મુણીને, અર્જુનને સંધે પડિયો;
 કમલ લીલાંતું ચક્રું ચક્રું, એમ સબસાચી ઉચરિયો. સૂકાં. ૯
 નારદ કહે સાંભળ રે અર્જુન, યથા પૂર્વ સમાચાર;
 તે વાડીમાં ભમતા આવ્યા, દુર્વાસા એક વાર. સૂકાં. ૧૦
 ત્યાં જાયા દીડી સિતળ વૃક્ષની, મુનિ બેઠા આસન વાળી;
 એવે સમે મંદીરથી આવ્યા, વાડીતણે જે માળી. સૂકાં. ૧૧
 માળી મુનિ ભણી ધાયો, ચોર બેઠો જાણી;
 પ્રહાર એક મુઠીનો કીધો, જટા કર મહી તાણી. સૂકાં. ૧૨
 (ત્યારે) કોપ કરીને દુર્વાસાએ, જોયું નેત્ર ઉઘાડી;
 અગ્નિ જ્વાલા ઉડી તેથી, ભસ્મ કીધી સર્વ વાડી. સૂકાં. ૧૩
 ઉઠ્યા ત્રાપિ થકને દુઃખી, અન્ય સ્થાનક સંચરવા;
 માળી મુનિને પાયે લાગ્યો, કાતવાલા કરવા. સૂકાં. ૧૪
 માળી કહે મેં નવ જોળખ્યા, ધૈર્ય કરવે કરણા કીજે;
 અપરાધ મૂકી અત્રિનંદન, શાપ અનુમદ દીજે. સૂકાં. ૧૫
 દુર્વાસા જોલ્યા તવ વાણી, આનંદ અંતર પામી;
 એ વન લીલું શાશે જ્યાં, આવશે વિપથાનો સ્વામી. સૂકાં. ૧૬
 નારદ કહે સાંભળ અર્જુન, એ સાધુતણું કારણ;
 ચંદ્રહાસ દર્શને લીલી યઈ વાડી, જેને વહાણ અચરણુચરણુ. સૂકાં. ૧૭

વળણુ.

વહાણ અચરણુચરણુ તે, સાધુ જોળખણે કરે રે;
 ન્યાં શાંતિગ્રામ કંઠ સાથે, ત્યાં અવળાનું સર્વજું કરે રે.

કંઠુ ૧૪ મું-રાગ ગાદી,

- નારદ કહે સાંભળ રે અર્જુન, વાડીતણા વિસ્તારજ;
તે વાડીમાં બૃથ્યા સેવક, જોતાં પેલા ચારજ. ૧
- શયન કીધું છે ચંદ્રહાસે, નિદ્રા અતિશે આવીજ;
દૈવ તણી ગત કાપ ન જાણે, યાચ વાત જે લાવીજ. ૨
- તે ધૃષ્ટદ્યુમિ પ્રધાનની પુત્રી, વિષયા જેનું નામજ;
યૌવનમાતી રંગે રાતી, પીડે પાપી કામજ. ૩
- અંપકમાલિની રાજની પુત્રી, વિષયાની સદિયારીજ;
અન્યો અન્યે પ્રીત ધણી, પલ્લુ ખંને જાળકુમારીજ. ૪
- બેને અનંગ અંતર અતિ પીડે, તાપતે નવ ખમાયજ;
બેહુ સખિ સંગાથે સરોવર, નિત્યે નહાવા જાયજ. ૫
- તે દિવસે તો તારણી આવી, નિત્યનું સ્થાનક ભાંયજ;
ચંદ્રહાસે શયન કીધું છે, વિશ્રામ કારણ ત્યાંયજ. ૬
- સામું તટ સરોવરનું ત્યાં, દાસી આવી ઉભીજ;*
જળ ખરો ને વૃત્ય કરો, સર્વ વિષયાને કહેતીજ. ૭
- કો કુસુમ નેણે કો કંઠ ઝીણે, ગુણવતી લાગી ગાવાજ;
કો શરીર સમારે ઉત્તમ આવારે, કોઈ ઉતરે નહાવાજ. ૮
- કો તટ બેસે કો જળમાં પેસે, તારુણી જાયે તરવાજ;
કો કુખડી ખામ સંતાડી કાપ, વળી બહારનિસરે વડવાજ. ૯
- કો દેશ ઝાલે તાણી કાડે, લાગી હાસ્ય વિનોદ કરવા બાળીજ;
કો આલિંગન દેતી મુઠાં(મુકા) કેંતી, કો કર દેતી તાળીજ. ૧૦
- એવે વાડી દોડી નવપલ્લવ, જે પૂર્વ દુતી સૂકીજ;
સ્વામા સર્વ ધર્મી જોવાને, સંગ વિષયાનો મૂકીજ. ૧૧
- અંપકમાલિની ચાલી જોવા, જાતી વાડી મધ્યજ;
સર્વેને જાવા દેઈ રહી એકલી, વિષયાએ વિચારી મુદ્ધજ. ૧૨
- પૂર્વે પિતા મુનિ એમ કહેતા, તે પાસેથી હું સાંભળતીજ;
આજ નિશાએ સ્વપ્ન આખું, વાતા દીસે છે જાણતીજ. ૧૩
- સૂકુંવન યાશે અતિ લીધું, જ્યારે આવશે વિષયાનો નાથજ;
આ સ્વપ્ન વિષે ચંદ્રહાસે, પરણીને ઝાલ્યો હાથજ. ૧૪

એવું વિચારી વિષયા નારી, ચઢી સરોવર પાળેછ; ૧૫
 એવે અતિ ઉજ્જવલ અશ દીઠા, બાંધ્યો આંખા ડાળેછ.
 તુરીનું તેજ દેખી મનમાં દરખી, જોવા છવ સાં ખુલ્યોછ; ૧૬
 એવે દક્ષિણ પાસ ચંદ્રહાસ, સેવક રહિત દીઠા મુતોછ.
 દરિ ભડતને દેખી હયને પેખી, હરિવદની હર્ષને પામીછ; ૧૭
 શું સ્વપ્ન નિશાનુયાયે સાચું, સકે સુતો મૂળને સ્વામીછ.
 વિમાસે વાત જો હોય નાથ, તો જોવા વિના કેમ ચાલેછ; ૧૮
 ઘેર કેમ જવાપ રીરીતે રહેવાય, મળ્યા વિના હૃદયા સાલેછ.

વળાણ.

સાલે હૃદયા મળ્યા પાળે, તે માટે જોતી જાઉં રે;

એને જોઇ જાળખી, હું નિરખી નિર્ભો થાઉં રે.

૧૯

કડવું ૧૫ મું-રાગ ગોડી-દાળ ધીન્ને.

વિષયાએ વિમાસી જોઇ, એ પુરુષને હું નર્મ; ૧
 અન્ય પશુ પક્ષી ને માનવ, નથી કોય જાં સરસ્થ.
 રખે ચતુર તુરી કહેતો સ્વામી, જાગશે તો શું યાશે; ૨
 નિદ્રાવસથી કેમ ઉઠાડું, પછે શું કહેવાશે.
 હે અશ તું અતિ અનુપમ, તારું રુડું વાન; ૩
 માગી રે લેઈ છું હું માનિની, રખે કરતો સ્વામીને જાણ.
 તારે રત્ન જડીત મુખ મોરડો, ઉદ્યાયળ ઉઝ્યો બાણ; ૪
 પેંગડાં તારાં પરમ મનોહર, રત્ન જડીત પલાણ.
 એવું કહેતી ચાલી ચતુરા, ચંચળ નયણે જોય; ૫
 રખે સખિ સહિયર આપણી, છુપી રહીને જોય.
 નેપૂર ઝાંઝર અણવટ વિહિયા, સોનીએ આગ્રણ ધડિયાં; ૬
 પ્રથમ વાજતા રડાં લાગતાં, આજ રાત્ર ચર્ચ નિવડિયાં.
 એવું કહી મન દદ કરી ચાલી, ઝાંઝર ઊંચા ચઢાવી; ૭
 મને કમળી ઝગ જગ જગમગ જગ, એમ સ્વામી સમીપે આવી.
 ચંદ્રહાસની પાસે અતિઉત્થાસે, હરિવદની હરખે બેડી; ૮
 મજ સ્વાસ લાગે સાધુ જાગે, ચિંતા તે ચિંતમાં પેડી.
 રખે કે દેખે સહિયર મૂળ પેખે, એમ દૃષ્ટ રાખતી આડી; ૯
 પછે પિછોડી પરી કરીને, જોઇ વદન ઉઘાડી.

૧૫

- નખ શિખા લગી ચંદ્રહાસને રે, જોતી નયણે નરખી;
હરિભક્તને દેખી હરિવદની, દેશમાં ધણું હરખી. ૧૦
- આકાશે અમ્ર અળગું ચાયે, ચંદ્રમિત્ર દીસે જેતું;
સમ પિછોડી પરી કીધે સુખ, કુલીંદ કુંવરતું તેતું. ૧૧
- સુવદન અંધુજ ઉપર બુકુટી, બમર કરે ગુંગર;
શકે શશિ મિત્ર પુઠે તારા, એવો શોભે છે મોતીદાર. ૧૨
- શુક ચંચા અતિ ઉત્તમ, જાણે અધર મિત્ર અલંકૃત;
શશિ સવિતા અવણે કુંડળ, ડાડમ કળીશાં હંત. ૧૩
- કપોત કંઠ કર કુંજરના સરખા, હથેલી અંધુજ વરણુ;
ખાંધે બાલુબંધ બેરખા, મુદ્રિકા આદે આભરણુ. ૧૪
- વિશાળ હૃદે ને હાર હેમનો, કટિ કેસરિના સરખી;
દેખી રૂપ રંગ, તેજ તારણી, જાણે નાખી પ્રેમની શુરકી. ૧૫
- ધન્ય માત તાત એનાં દીસે છે, જાણે કીધાં હશે પુન્ય;
હીમે હાડ ગાળ્યાં સુખ ટાળ્યાં, તો એહેવો હશે તંન. ૧૬
- જપ તપ મત દેહ દમન, એવી તારણી ધર નાર;
તે નારીનું પરમ ભાગ્ય જેને, આવો હશે ભરધાર. ૧૭
- મોં પાપણિયે પુન્ય ન કીધું, તો કમિયા આવો સ્વામી;
એમ દુઃખ ધરતી આંસુ ભરતી, વિપયા શોકને પામી. ૧૮
- એવે એક કલાપની કસે, કાગળ બંધન દીઠા;
જોવા કારણુ યૌવનાએ, તતક્ષણુ છોડી લીધા. ૧૯
- સરનામું અક્ષર તાતના દેખી, બાળા મહા સુખ પામી;
શકે પત્ર લખી મોકલ્યો, પિતાછએ મુજ સ્વામી. ૨૦
- સ્વસ્તિશ્રી કૌતલપૂર સ્થાને, મહન કુંવર બળવંત;
અહીં ચંદ્રહાસને મોકલ્યો છે, તે પત્ર લેજો ગુણવંત. ૨૧
- રૂપ ન જોશો રંગ ન જોશો, ન પૂછશો ધરસન;
મુક્ત કટિ જોને ન પૂછશો, એને વિષ દેજોતી પુત્ર. ૨૨
- વાંચી પત્ર ને વિપયા બોલી, ત્રાહે ત્રાહે ત્રિભુવન નાય;
વિપયાને સાટે વિષ લખાયું, શું કાપ્યા જોઇએ હાથ. ૨૩
- પત્ર લેતું તો પાછો ફરી જાય, પરણ્યા વિનાવિદ્ય થાય;
અક્ષર એક વધારું એ મહે, વિપનો કરું વિપયાય. ૨૪

એક નેત્રનું કાગળ કાઢ્યું, બીજા નેત્રનું નીર;
 તરણાવતે લખ્યું તારુણીએ, ધરી હૃદયા મધ્યે ધીર. ૨૫
 નારદ કહે સાંભળ રે અર્જુન, કર્તા હર્તા અવિનાશ;
 વિષ દ્રેડી વિષયા કરી, એમ ઉગાર્યો ચંદ્રહાસ. ૨૬
 પત્ર-કરી બાપ્યું પ્રેમદાએ, જળ ભરતી તે નેણ;
 હિડી અબળા આલી ત્યાંથી, મૂખે કહેતી વેણ. ૨૭
 ઘેર જઇને વાટ જોઈ છું, હિતાવળા તમે આવો;
 મદન ભાષને મળજે સ્વામી, પત્ર લખ્યું તે લાવો. ૨૮
 વળણુ.

પત્ર લખ્યું તે લાવો સ્વામી, એમ કહી વિષયા વળી રે;
 ઘર ઘર ધુળે ને કાંધ ન સુઝે, સખી ન્યાં સામી મળી રે. ૨૯
 કહ્યું ૧૬ મું-રાગ ગોડી-ઢાળ બીજે.

સખી સર્વ સામી મળી, ચંપકમાલિની પૂછે રે;
 વડી વારની વિષયા ક્યાં ગઇતી, આસ ચઢ્યો હિ શું છે રે. ૧
 ત્યારની વિષયા ક્યાં ગઇતી, તુને આવડી વાર ક્યાં લાગી રે;
 ઘેર જવા બેસી રહી સર્વે, વાટ જોઇ જોઇ ભાગી રે. ૨
 મેં તો તું સાધવી જાણીતી, તો કીધી સહિયારી રે;
 અમને મુઠી ગઇ તું એકવી, એ શી રીત બાઇતારી રે! ૩
 મુને છેતરી ગઇ તું જાની, એ સૌજ ભુકું તારું રે;
 એ વાતે કુળને લાગે લાંછન, મોટા બાપનાં છોડું રે. ૪
 વિષયા કહે તમે ધાર્યાં જોવા, વાડી ચોદિશ દિડી પુલી રે;
 મેં આવતાં એક પોપટ દીઠા, જોવા રહી તેણે હું ભૂલી રે. ૫
 પોપટ જોયો અરે પ્રેમદા તો, તુને પરસેવા શંખણિયો રે;
 જારી વજારી મોકો રે વિષયા, કાઇક કામી મળિયો રે. ૬
 વિષયા કહે બાઇ રહે અણુબાલી, વારું છું ચંપકમાલિની રે;
 પડપૂછ પરસેવાની શી છે, તું બડબડ કરતી ચાલની રે. ૭
 આવડી રીસ કાં કરે વિષયા, હું તો હસું છું બેની રે;
 આ દાસી માત્ર હું અજગી રાખું, મુને તું છાતું કેની રે. ૮
 પછે સાન કરી સમજાવી કુંવરી, એક નેત્ર વાકું વાળી રે;
 તારે મારે એક સ્વામી છે, એમ કહી કરે દીધી તાળી રે. ૯

નારદ કહે તે સગડુંવરીને, વાત વિપયાની બાવી રે;
હસતી રમતી બંને પ્રેમદા, ઘેર પોતાને આવી રે. ૧૦

વળણુ.

ઘેર આવી વિપયાનારી, પછે વાટ જુએ સ્વામીતણી રે;
અંદ્રહાસે શું કીધું જને, માથે ત્રિભુવન ધણી રે. ૧૧

કડવું ૧૭ મું-રાગ દેશાખ.

ઋષિ નારદ બોલ્યા વાણી રે, તું સાંભળ ગાંડિવપાણી રે;
પેલા સેવક ચાર જે હુતા રે, ફરી આવ્યા ન્યાં સ્વામી સુતા રે. ૧
સ્વામીને ગયાતા છાંડી રે, છાની સેવા કરવા માંડી રે;
એકે આપના માંઝા ચરણ રે, એક ઢોળે વાયુ બેસી ધરણ રે. ૨
સેવકનો સાંભળી શ્વાસ રે, ભગી ઉઠ્યો અંદ્રહાસ રે;
નેત્ર ચોળતો બોલ્યો શર રે, લાવો અશ્વ થયું અસૂર રે. ૩
એક લાગ્યો ભરીને પાણી રે, એક અશ્વ આગ્યો આણી રે;
પછે અશ્વે થયો અસ્વાર રે, આગળ ચાલે ચતુર ચાર રે. ૪
વિપયા જુએ સ્વામી વાટ રે, લાગી વાર થયો ઉચ્ચાટ રે;
એવે સમયાં આવ બવાની રે, આર્ધની સેવા અતિશે માની રે. ૫
એવે સ્વામી આવતો દીઠો રે, અમૃતપે લાગ્યો અતિ મીઠો રે;
અંદ્રહાસે જોયું ગામ રે, દીઠો નાનપણાનો કામ રે. ૬
હાં હું બાળક સાથે વડતો રે, નિશાથે ચોટસે પડતો રે;
હાં બિહા માંગીને જમતો રે, હાં શાલિગ્રામ સાથે રમતો રે. ૭
હાં મોઢ હુતી માતા મારી રે, મુને લોક કહેતાં બિખારી રે;
એ ટલ્યા સર્વ સંતાપ રે, આ શાલિગ્રામ તથે પ્રતાપ રે. ૮
વિચારતાં પહોંતો રાજદ્વાર રે, ન્યાં ઉગો છે પ્રતિહાર રે;
સાધુ અશ્વથી ઉતરિયો રે, પોળિયા પ્રયે ઉચરિયો રે. ૯
જાઓ તેડો તમારો સ્વામી રે, કહાણ્યું કુંસિદ કુંવરે શિર નામી રે;
કહો એક ઉતાવળી વાત રે, પત્ર મોકલ્યું તમારે તાત રે. ૧૦
પોળિયે કલો સમાચાર રે, મદન તેજો કુંસિદ કુમાર રે;
વેગલેથી આવતો નરખ્યો રે, ચોળખી આવ્યાંતરહરખ્યો રે. ૧૧

- ધાર્મ આર્થિગન દીધુ રે, આસન આપી પૂજન કીધુ રે;
ચંદ્રાદાસ પધારો પરચુ રે, મુને દેશવે કીધી કરચુ રે. ૧૨
- વિપયા મનમાં દરખે રે, આધું ઝોઢી પિયુને નરખે રે;
એવે ચંદ્રદાસે છોડી ચીકી રે, પશુ સિધિલ ગાંઠી દીડી રે. ૧૩
- ધૃષ્ટ્યુદ્ધ સ્થા ગામ અમરે રે, મોકલ્યું પત્ર પિતા તમારે રે;
પ્રધાન પાંચ દિવસ ત્યાં રહેશે રે, લખ્યું કામ તે દાગળ કહેશે રે. ૧૪
- પત્ર મદને કરમાં લીધા રે, ઉઠેલી અવલોકન કીધા રે;
સ્વસ્તિ શ્રી કૌતલ ગામ રે, સુત મદન એવું નામ રે. ૧૫
- અહિ મેં મોકલ્યો છે ચંદ્રદાસ રે, જેનું મુખ ચંદ્ર પ્રકાશ રે;
લટપટ કરી મગતા રેજે રે, અમો સેવક છું એમ કે'જે રે. ૧૬
- રખે રૂપ રંગ તું જોનો રે, એવો સમો રખે તું ખોતો રે;
એનું મન હરીને લેજે રે, એને સઘ વિપયા દેજે રે. ૧૭
- એથી અધીક શું લખીએ રે, પછે અર્થ કરી નહિ શકીએ રે;
એવું પત્ર વાંચી જોયું મદન રે, અતિ ઉલટ પામ્યું મન રે. ૧૮
- ધન્ય તાત તણી કમાઈ રે, આવો ખોળી કાઢ્યો જમાઈ રે;
ત્યાં તેડાવ્યો ધાકણ કાપ રે, જે લમ ઉતાવળું હોય રે. ૧૯
- એવે દીપણું મુગટમાં ખોશી રે, ત્યાં આવ્યા ગાલવ જોશે રે;
અપિયે ચંદ્રદાસ આવી નખ્યો રે, ઝાળખી આભયંતરે હખ્યો રે. ૨૦
- શકિ પ્રશ્ન અમારું મળિયું રે, એ વચન પૂરવનું ફિલિયું રે;
પછે મદને દીધું અતિ માન રે, સંતોખ્યા ગાલવ મુનિ લગવાન રે. ૨૧
- કહો મુદ્રત તમે ગાલવ સુન રે, હુકું ક્યારે છે લગન રે;
ગાલવ કહે વચન મારું માન રે, છે લમ આજ મધ્યાહ્ન રે. ૨૨
- તુજ તાતે વિચાર્યું હશે પહેલું રે, વર મોકલ્યો તો મુદ્રતે છે વહેલું રે;
માટે આજ લમ કીજે રે, ધૃષ્ટ્યુદ્ધિનું મન જેમ રીઝે રે. ૨૩
- હખ્યો મદન મહા મુલુવાન રે, પિતા લાવશે પુરોથી જનન રે;
મડાવ્યું નિવાહતલું કાર્ય રે, ત્રસિ ગાલવ ચયા આચાર્ય રે. ૨૪
- આખ્યા વરને ઉત્તમ ઉતારા રે, મોકલ્યા સેવક સેવા કરનારા રે;
બહુ પ્રેમદા પીડી ચોળે રે, વર ઉખોદાદક અંધોળે રે. ૨૫
- વાળિત્ર વિધવિધનાં વાજે રે, શું મેધ મગને માજે રે;
નગરની નારી જોવા જાય રે, જેના કુમકુમ વર્ણા પાય રે. ૨૬

વનિતાએ વરને નિરખ્યો રે, સ્વામા કહે સ્વરૂપે શશિ સરખો રે;
 એનું મૂખ કમળ સદિવાળું રે, વિષયાને વર જોડી વારુ રે. ૨૭
 એવે દુંદભિ સર્વ મગડિયાં રે, વિષ્ણુસક્ત વરપોડે અટિયા રે,
 વિરમે યષ યષ બોલ્યા લોક રે, વરને માનુષ કહેતા ફોક રે. ૨૮
 દેવ કુંવરશું રૂપ એનું શોભે રે, મન જ્યાં જોઇયે ત્યાં યોભે રે;
 કરમાં કેવું શ્રીફળ લીધું રે, એને ગાલે ટપકું કેવું કીધું રે. ૨૯
 ધુસળ મુસળે પોંછી પધરાવ્યારે, માહેરામાં ગાલવ નિપિલાવ્યા રે;
 પછે તામ્બુલ છાંટણ કીધાં રે, ગાલવે જોતજનાં નામ લીધાં રે. ૩૦
 આળ્યાં ચોરિયે યુગ્મ નિધાન રે, મદન આપે કન્યાદાન રે. ૩૧

વળણુ.

મદન કન્યાદાન આપે, સર્વને મન ઉત્સાસ રે;
 કરજોડી કહે પ્રેમાનંદ, કન્યાદાન લે ચંદ્રહાસ રે. ૩૨

કહ્યું ૧૮ મું-રાગ સોરઠી.

બોલ્યા નારદ ત્રપિ ભગવાન, સુણે અર્જુન વીર બળવાન;
 મદન આપે કન્યાદાન, લે છે ચંદ્રહાસ રાજન. ૧
 પહેલું મંગળ જ્યાં વરતાપ, વરદન્યા ફેગ ફરાપ;
 માનુની મંગળ ગાય, બેરી નફેરી શબ્દ બહુ સંભળાય. ૨
 બોલ્યા મદન મુખે ઉચ્ચાર, સાંભળો કુસિદ રાજકુમાર;
 પેહેલે મંગળે માતીના દાર, આપ્યા રથ સહિત તોખાર. ૩
 ખીજે ગૌધણ દહિ દાન, ત્રીજે સહસ્ર કુંજર ફેરા લો માન;
 ચોથે ફૂંચી સહીત ભંડાર, આપી કીધા ત્યાં નમસ્કાર. ૪
 મદને જોયા બન્યો પાણિ, ગદગદ કહે બોલ્યા વાણિ;
 નથી એવું જો આપું આણી, તમને સોંપુ મારો પ્રાણી. ૫
 હું પ્રેવીશ તમારાં ચરણ, શુદ્ધ રાખજો અંતઃકરણ;
 તમને રાખજો અશરણ શરણ, સાટે મુને આવજો મરણ. ૬
 જ્યારે મદને ઠીકિતપણું લીધું, ત્યારે ધર્મ સમૂહ કીધું;
 વિષયાનું કારણ સીધું, નારીનું મન વિહ્વલ કીધું. ૭
 નારદ કહે અર્જુન અવિધારો, ધૃષ્ટદ્યુમ્ન બાજુ દાવો;
 ભણ્યુ રાત્રુ સૂતે માવો, પશુ પાર શ્રીકૃષ્ણે ઉતાવો. ૮

વળણુ.

ઉતાર્યો કૃષ્ણે દાસ જાણી, તે ત્યાં હારી જોડા સહીરે;
નારદ કહે સાંભળો રે અર્જુન, એ કથા એટલેથી રહી રે. ૯

કહ્યું ૧૯ મું-આલ પરજીઆની.

નારદજી એમ વાણી વદે, મુણ પાર્થ પાંડુ કુમાર રે;
હવે કુલિંદની થી વસે યદ્ય, તે તણો કહું વિસ્તાર રે. ૧
ચંદ્રહાસ વળ્યો વગે પુરથી, પ્રધાને કીધું કપટ રે;
પછે કુલિંદ રાજ તેડિયો, મુખે કીધી લટપટ રે. ૨
જાણું રાત્રુ સુતે માર્યો હશે, ને સરિયું મારું કાજ રે;
પાપિએ પછે વાહી બાંધ્યો, રાણી સાથે કુલિંદ મહારાજ રે. ૩
સેના સવે મારીને કાઢી, પાપી પડિયાં તુટી રે;
હય હસ્તી ને કનક કચોલાં, રાજવલવન લીધું લૂટી રે. ૪
પોતાની ત્યાં આણુ વરતાવી, માર્ગ આલતો કીધો રે;
પછે મેધાવિની રાણી સંગાથે, કુલિંદને બાંધી લીધો રે. ૫

હાળી.

રાજ રાણી બાંધીયાં ને, હવો તે હાહાકાર રે;
મમકિર સરખા સેવક પાપી, કરતા પાટુના મહાર રે. ૬
મસ્તક તે મુગટ વોણું કીધું, વિખેયાં તેના વાળ રે;
કાંટા તે ભાગે પાગ વિધે, ભૂમિ પડે ભૂપાળ રે. ૭
સોટા વાગે ધુળે દાઝે, જેની ચંપકવર્ણી પાની રે;
રોળાઈ ઘોળાઈ તે ચતુરા, જે મહારાજની રાણી રે. ૮
આશિવાળાં મુખ ને પામ્યાં દુઃખ, નર નારી સામું જોયરે;
પોતાના પુત્રને સંભારી, સાધવી માતા રાય રે. ૯
તીવ્ર તાપ તે તેને લાગે, તેણે અકળાયો પ્રાણી રે;
વાટે આલતાં અર્ધુ યાકે, પણ સેવક દહિં તાણી રે. ૧૦
પછે રાજયે સ્કંધે વળગાડી, મેધાવિની જે રાણી રે;
કાંટા તે પડે કંક વિધે, પ્રેમદા માગે પાણી રે. ૧૧
સ્થામા પૂછે સ્વામીજી, આપણું શું યારો રે;
સુવની સંભાળ નથી તો, કંઈ પેરે રહેવાશે રે. ૧૨
મોટું દુઃખ એમન વિધે, પુત્ર પરણી ઘેર ન આવ્યો રે;
દીપક સરખી દીપતી વેહેલે, વદવર ન લાગ્યો રે. ૧૩

પુત્ર સાથે 'કુળવધૂ તે, લાડકારે ચરે દરૌયાં રે;
આદર કરીને અન્ન 'પીરસું, જેખી ઠરે મારાં હૈયાં રે. ૧૪
હાક મારતાં જીજી કહીને, ઉત્તર 'આપે વહુ રે;
તે સુખ તો મેં કાંધ્યે ન દીધું, કેઈ પેરે રાતી રહું રે. ૧૫
એવાં રાણી તણાં વચન સુણીને, રાજ રાતી રાખે રે;
સામું જીઓ રે સુંદરી, પછી વચન મર્મનાં દાખે રે. ૧૬

વળણ.

વચન દાખે મર્મનાં, જાતાં તે માર્ગ વિંખે રે;
મેધાવિની અતિ દુઃખ પામી, કેઈ પેરે કહિયે મુખે રે. ૧૭

કંઠલું ૧૯ મું-રાગ વેરાડી.

રાજા વળતું બોલિયો, કહું કામિની;
એ તો ભવબંધનો ભાવ, ભોળી ભામિની. ૧
સુખતણા, સમુદ્રમાં, કહું કામિની;
ભાગ્ય પુત્ર રૂપિયું નાવ, ભોળી ભામિની. ૨
વાળા વિના શું લણિયે, અહો કામિની;
એણે દહતે સર્વે જાણુ, ભોળી ભામિની. ૩
તો સુખ ક્યાંથી પામિયે, અહો કામિની;
જે દાન ન દીધું દક્ષણ પાણુ, ભોળી ભામિની. ૪
પૂર્વે આપણુ વાંચીયાં, કહું કામિની;
અન્ન ધને ભર્યું ધરમ્ન, ભોળી ભામિની. ૫
આખો દહાડો આપણુ દામણાં, કહું કામિની;
એવે પ્રભુએ આપ્યો પુત્ર, ભોળી ભામિની. ૬
કાક ઉછેરે કાકિલા બાળને, અહો કામિની;
વય પામે ઉડી જાય, ભોળી ભામિની. ૭
તેમ કુંવર તે કાકિલાનુ જમ્યું, અહો કામિની;
કાક આપણુ માતપિતાય, ભોળી ભામિની. ૮
પક્ષી એવે કરપજ્ઞને, સુણુ કામિની;
જ્યાં લગણુ ફળની આશ, ભોળી ભામિની. ૯
ફળ ધટે દુમને પરહરે, સુણુ કામિની;
અન્ય સ્થાનક પૂરે વાસ, ભોળી ભામિની. ૧૦

તેમ કર્મ ક્રમ ધટ્યાં* આપણાં, કહું કામિની;	
તો તણ-ગયો તજ તન, ભોળી ભામિની.	૧૧
આપણુ સૂકાં લાકડાં, કહું કામિની;	
હવે ઘટે હુતાશન, ભોળી ભામિની.	૧૨
આપણુ વસ્તાં ગામ ઉદવસ્ત કર્યાં, અહો કામિની;	
છેદી કલ્પવૃક્ષની કાળ, ભોળી ભામિની.	૧૩
કાં તો પર્વટ પાવટ રોધિયો, અહો કામિની;	
કે ભાંછ સરોવર પાળ, ભોળી ભામિની.	૧૪
કે વત્સલોદ સ્વામી દ્રોહ કર્યો, સુણુ કામિની;	
કે પયથી વછેઝાં બાળ, ભોળી ભામિની.	૧૫
સાધુ વૈષ્ણવની નિંદા કરી, સુણુ કામિની;	
ભાંજ્યાં મળતા વેવીસાળ, ભોળી ભામિની.	૧૬
સૂર્ય સામાં મળમૂત કર્યાં, કહું કામિની;	
કે સાંભળ્યો અત્યજનો રાગ, ભોળી ભામિની.	૧૭
ગૌ બ્રાહ્મણને ન પૂછ્યાં,† કહું કામિની;	
કે કણુને ઠેસ્યા પાગ, ભોળી ભામિની.	૧૮
કાંઈ પુણ્ય આપણે કીધાં નહિ, અહો કામિની;	
ન રાખ્યાં પ્રત ને નેમ, સાંભળ ભામિની.	૧૯
તો સુખ પામિયે કયાં થકી, અહો કામિની;	
હવે સુતને કેમ હોય ક્ષેમ, સાંભળ ભામિની.	૨૦

વળાણુ.

સુતને કુશળિ કયાં થકી, જો હરિ નવ ધર્યાં હટે રે;	
એવાં વચન સાંભળી શૂપનાં, મેધાવિની વાણી વટે રે.	૨૧

કહું ૨૦ મું-રાગ કાફી.

મેધાવિની એમ ઉચ્ચરે, સાંભળો મારા સ્વામ;	
આ દુષ્ટ કષ્ટ દર્ષ લેઈ જશે, પાપી પોતાને ગામ.	૧
ત્યાં સુત મુઝો ફરી, મન કપમ રેશે, દાઝશે મારું તન;	
કાંઈ ધિરજ ધરિયે, ભેદ કરિયે, વાટ વિષે સ્વામીન.	૨

હાળ.

એમ રેતા' નર ને નાર રે, જાણ વાટ મોઝાર રે;
 સેવકે બાંધી જાણ્યા રે, જન્યો જણ્યુ જોડે આણ્યા રે. ૩
 એવે આવ્યું 'ગામ રે, પાપીનો જ્યાં કામ રે;
 જાતાં જાતાં વાટ રે, સામા મળિયા ભાટ રે. ૪
 પ્રધાનને જોઈ રે, આવ્યા છે સર્વ કાઈ રે;
 વાણી એવી બોલે રે, નથી કાં તવ સુતને તોલે રે. ૫
 પછે પુરોહિત એમ પૂછે રે, વખાણો તે કારણ શું છે રે;
 ક્યાં થકી તમે આવ્યા રે, ધન ક્યાં થકી બીખી લાવ્યા રે. ૬
 બોલિયા બહુ બંદિજન રે, રાગ તુંને છે ધન ધન રે;
 મદન તમારો અંશ રે, તેણે દિપાઓ કુળવંશ રે. ૭
 ધન તેણે આપ્યાં રે, દારિદ્ર્ય અમારાં કાપ્યાં રે;
 બિશુક સર્વ કાપ રે, ભૂપતિ સરખા હોય રે. ૮
 મદન મન શું થોભ્યો રે, વિવાહ સુંદર શોભ્યો રે;
 તમે જોયું સત્પાત્ર રે, ચંદ્રહાસ સરખો જનમાત્ર રે. ૯
 ધન્ય તમારી કમાઈ રે, જે આવો મોકલ્યો જમાઈ રે;
 રૂપે ન જાય વરણીયો રે, તે વિપધાને પરણીયો રે. ૧૦
 એવી સાંભળી વાત કહ્યું રે, પાપી પડિયો તત્કાલ ધણું રે;
 મૂર્છા તેણે ખાધી રે, વચને આંતરડી દાખી રે. ૧૧
 ધણું ધયો મન દુઃખીરે, એટલે આવ્યા ગાલવ ઋષિ રે;
 ઋષિ મનમાં આલ્હાદ રે, દેતા આવ્યા આશીર્વાદ રે. ૧૨
 પુરોહિત તમને ધન્ય રે, જે આવો તમારો તન રે;
 જે વિપયા કુમારી રે, તે તો પુત્રી તમારી રે. ૧૩
 જન ધટે જોવો રે, તેને સ્વામિ મળિયો તેવો રે;
 તમે મોકલ્યો તે આવ્યો રે, એક પત્ર તમારું લાગ્યો રે. ૧૪
 તે તો સર્વને મન લાગ્યો રે, તેને મદને લેઈ પરણાવ્યો રે;
 એ તો કર્યું શ્રેય કાર્ય રે, ઋષિ ગાલવ થયા આચાર્ય રે. ૧૫
 એવે આવ્યા ગાંધર્વ ગુણવાન રે, કરતા સંગીત ગાન રે;
 તે દેખીને લોચન રે, હ્રદે લાગ્યો હૃતાશન રે. ૧૬
 ચટકા લાગ્યો બહુ શિશ રે, ત્યારે ચઢી છે બહુ રીસ રે;
 વાટમાં આવી રહેતો રે, ધન્ય ધન્ય મુખે કહેતો રે. ૧૭

જમકને કાંઈ મન રે, પુરોહિત આપશે ધન રે;
 વડું માંડયું તેણે વખાણું રે, તન વાગ્યાં કરી આણું રે. ૧૮
 સેવકને કીધી સાન રે, આપો પાટું મુદિ દાન રે;
 માંધર્વનાં મૃદંગ ફાળાં રે, આંતરડાં તાણીને ત્રાસાં રે. ૧૯
 ભાંગી ભેર ને નજેરી રે, તાલ કાંસી નાખ્યા વેરી રે;
 ભાટને કીધી શિક્ષા રે, ભટ્ટોને મગાવી ભિક્ષા રે. ૨૦
 વેદ પુસ્તક તરભાણી રે, તેના ઝોળિયાં લીધાં તાણી રે;
 ઋષિ વેદિયા બહુ મોટા રે, તેના માથામાં માર્યાં સોટા રે. ૨૧
 ભાટ બાલણ નાહ જાય રે, અખડાઇ પડે ને ભેડા ચાપ રે;
 ઋષિ કહે દુષ્ટ થયો તુષ્ટમાન રે, વધામણીમાં બુધાનાં દાન રે. ૨૨
 કેટલા સાહી બંધન કીધા રે, આગળ દોરીને લીધા રે;
 પછે કુલિદ મૂક્યો છોડી રે, પાપી ભાલ્યો કરજોડી રે. ૨૩
 મુણે કુલિદ રાજ્ય રે, એ તો મારો છે અન્યાય રે;
 પાછા ફરી ઘેર જાવો રે, તમે વળી રાજ થાવો રે. ૨૪
 જે અંદાસ તમારો રે, તે તો પૂજ્ય થયો છે અમારો રે;
 મેં તમને દુઃખ દીધું રે, તમારું નમ્ર લૂટીને લીધું રે. ૨૫
 તે સહી કેમ રહેશે રે, પણ પુત્રને કંઈ ના કહેશે રે;
 જો જાણશે મુજને પાપી રે, રાય મસ્તક નાખશે કાપી રે. ૨૬
 મુને આપજો પ્રાણનું દાન રે, ક્ષમા કરી રહેજો રાજ્ય રે;
 જે કુવર છે તમારો કાલો રે, તે મદનપે અદકા વહાલો રે. ૨૭
 હું વિપયાને સાથે લાવીશ રે, એને કાલે બોલાવીને આવીશ રે;
 સાંભળી ઉપજ્યો આનંદ રે, બોલ્યો રાજ કુલિદ રે. ૨૮
 જો પુત્રી તમે આપી રે, તો એવા અધો નથી પાપી રે;
 દુઃખ સઘળું સમાવી રહેશું રે, પણ પુત્રને કંઈ નહીં કહેશું રે. ૨૯
 પછે નરનારી પાછાં વળિયાં રે, પુત્રના દુઃખથી ટળવળિયાં રે. ૩૦

વળણું.

દુઃખ ટાળું કુંવર કુશલો, કુલિદ તે સુખિયો થયો;
 પછે પાપીએ શું કીધું, જે પોતાને મંદિર ગયો. ૩૧

કડવું ૨૧ મું-રાગ કહાલેરો.

નારદજી એમ વાણી વદે, સુણ અતલિબલ અર્જુન;
 પાપો પુરોહિત પુરમાં આવ્યો, રીસે ભર્મા સોઅન. ૧

- મારામાર કરતો પુરમાં પેટા ને, લોક'સામાં આવે;
શુદ્ધ નહિ શરીર પોતાને, મિત્રને 'નવ' બોલાવે. ૨
- પ્રભ સર્વે' વિરમે પામી, સેનાપતિને । ચંદિયો કાપ;
કાગળે લખ્યું તેટલું ના ખચ્યું, મદને મર્પાદ કીધી લોપ. ૩
- જેવા આવે તે ત્યમ નાસે, ઉભા સેવકને મારે;
ધુધવાતો ટુંકવાતો આવ્યો, પાપી રાજદારે. ૪
- પ્રતિહારે જઈ કહ્યું ચંત્રપુરમાં, મદનને નામી શિશ;
ધૂણુદિ આવ્યા ઓ પેલા, ચઢી છે કાંધક રીસ. ૫
- પાળે પાળે અતિ અનુરાગે, પીતામ્મર પલવટ વાળી;
પિતાજી સામે સંચરિયો, કરે ગ્રહી પૂજની યાળી. ૬
- અષ્ટમા સિદ્ધ નવ નિદ્ધ મેં, ખર્ચી, ચર્ચું હશે પિતાને જાણ;
મદને જાણ્યું જે મુને પિતાજી, કાંધક આપશે લાદાણ. ૭
- ગાલવ ઋષિયે ગમન કીધું, ત્યાંથી રીસે ચંદ્રો મહારાજ;
પિતા પુત્ર વઢીને મરશે, અહીં રજાનું નહિ કાજ. ૮
- આઢી ચુંદડી મિદગ હાથે, પીળું પીતામ્મર પેહેરી;
વિધવા વેગે આવી મગવા, તાત ન જાણ્યો વેરી. ૯
- દાસ દાસી ધરના બ્રાહ્મણ, આવ્યા સર્વે મળવા,
પીળું કુસુંબ દેશરિયે વાગે, અદેખો લાગ્યો જળવા. ૧૦
- પુત્ર પ્રત્યે ક્રોધ કરીને બોલ્યો, પછાડ્યું પુજનું પાત.
કહે કુંવર મૂઠ મૂર્ખ મારા તેં, શત્રુ કીધો જામાત. ૧૧
- શું કીધું તેં રિપુ સંગાથે, તુંને લેઈ પૃથ્વીમાં દાદું,
એતું કહી પાસે જઈ પાપીએ, પુત્રને મારી પાદ. ૧૨
- જેમ ચંદ્ર પડે બ્યોમથી બોમ, રાહુ ગ્રહી લે જેવો;
તેમ મદન કુંવર મૂર્ખગત કીધો, પિતા પ્રહારે તેવો. ૧૩
- હાહાકાર થયો મંદિરમાં, દાસ દાસી ત્રાસે નાસે;
ખજાલજાટ થયો ખડકી લગે, મંત્રી કાળ સરિખો બાસે. ૧૪
- ધીર ધરી ઉઠ્યો સુત સાધુ, પાપે લાગી ઉભો કર જોડ;
તમે વિષ્ણુ વિરંચી જેવા મારે, પણ કાઢો કુંવરની ખોડ. ૧૫
- ચુરુ જ્યેષ્ઠ બાતા ને પિતામહ, તેનું વચન લોપે તે મહાપાપી;
મેં તો તમે લખ્યું તેટલું ખચ્યું, જે કાગળમાં આજી આપી. ૧૬

પછે પુત્રે પત્ર આપ્યું શોધીને, બડબડ કરતાં લીધું;
 સર્વે દેખતાં શોક સહિત, ઉઠેલી અવલોકન કીધું. ૧૭
 વિપની વિપયાનો અક્ષર દીઠો, શું અગણે લખાયો;
 ક્રોમળ કુંવરને કઠિણું માર્યો, શું લખતાં કર ન કપાયો. ૧૮

વળણ.

કર કપાયો વાંકે જાણી, પુત્ર શું બેટયો મળ્યો રે;
 પણ અરેએ દિકરીને પરણ્યા થકી, દુઃખે હૃદયમુંબળ્યો રે. ૧૯

કડવું ૨૨ મું-રાગ મારુ.

પછે પુત્ર પ્રત્યે પિતા કહે, તું સાંભળ સાચી વાત;
 લખ્યુંતું કંઈ ને થયું કંઈ, એ દીડી વિપરીત વાત. ૧
 જે પત્ર લખ્યું મેં ખપ કરી, સાધુ સગાથે કાન્યું;
 તે કાગળ ફાડી કટકા કીધા, તુજને મન ન આબ્યું. ૨
 એતું સાંભળી તે વેળાના, કાપ મુજને ચઢિયો;
 તે માટે અણપ્રિછયો આવી, તુજ સગાથે વઢિયો. ૩
 ક્યાં છે કુંવર કુલિંદ કેરો, આપણો રે જમાઈ;
 મળવાને મારું મન હીસે છે, કાં જે અંતરની સગાઈ. ૪
 એવા સગા સ્વપ્ને ક્યાંથી, વૈષ્ણવ ને વળી ડાહ્યા;
 કષ્ટ પડે આપણને હિંગારે, એ તો મોટા પુરુષની છાયા. ૫
 મદને જાણ્યું બહુ પ્રકારે, અમ પિતાએ પ્રવચ્યો;
 તેડવા ધાયો શીઘ્રમું પણ, તાત કપટ નવ પ્રિછયો. ૬
 ચંદ્રહાસને ચરણે લાગી, મદને કહી એક વાત;
 મળ્યા વિના નથી પાણી પીતા, સાધુ તે મુજ તાત. ૭
 જો શીઘ્ર થકને તમ સંગાથે, વિપયાનું લગ્ન સાધ્યું;
 તો તે પેહેલાં પિતાજીનું, મન હું હિપર ધણું વાધ્યું. ૮
 હરિભક્ત હરખીને ઉઠ્યો, સાળા સાથે ચાલ્યો;
 વાટમાં વાતો કરતાં કરતાં, અન્યોઅન્ય કર આલ્યો. ૯
 બાહિ બેરખા પાંચે પોંચી, બન્યો બેલડિયે વળચા;
 જાણે અશ્વિનીકુમાર યુગ્મ જોડું, એ નથી થતા અળગા. ૧૦
 પુરોહિતે આવતા દીકા, બેહુ બત્રીસ લક્ષણા વીર;
 મામાત્રના યુગ્મ લોચન તે, સસરાને મન તીર. ૧૧

✓ અતે કરીને 'પવન સરિખો, ગંભીરતાએ સમુદ્ર;
 દેહે જાણે અનંત સરિખો, શીતળતાએ ચંદ્ર. ૧૨
 સંભામે સુરપતિ સરિખો, ગણેશ સરખો ગુણવાન;
 મહિમાએ મહાદેવ સરિખો, તેજે કરીને બાધ. ૧૩
 મસ્તકે મુકુટ કાને કુંડળ, નીલમણી હિંગળવલ મોતી;
 કંઠે કંડી ને હાર હેમના, દુગદ્ગી રહે છોતી. ૧૪
 શોભે સૂક્ષ્મ કંઠે કંદોરો, ઘુંટી કેરો કમલનો વાગો;
 ધૃષ્ટણુદિ કોધી દષ્ટે જ્ઞેતો, જમાઈ જમ સરખો લાગો. ૧૫
 પુષ્પ પરિમલ ચંપક ચંદન, અંગ અરગમના રાજ;
 મિલન કરે ખાંધું વરે, રંગિત અધર તંબોજ. ૧૬
 નેત્ર નેહ ભર્યાં જાગરણે, આપર્ચા છે વિપયા નાર;
 સસરા, પાસે આગ્રે સાધુ, જ્યમ શાદૃલ નિસરે ખાર. ૧૭
 પુરોહિતે પ્રેમ જણાવી, લોક લાજ ત્યાં માંડી;
 મુખે હસતો વાતો કરતો, હૃદેની રીસ ન છાંડી. ૧૮
 આવો સાધુ પૂજ્ય કહીને, પાપી કપટે ભેટયો ભૂર;
 કા શૂર જાણી રનેહ આણી, જેમ શલ્યે ભેટયો સૂર. ૧૯

વળણ.

સૂર સરિખો શોભનો સાધુ, મળ્યો સસરાને મને કરી રે;
 નારદ કહે પછે કુન્નિદ કુંવરને, કેઈ પેરે રાખ્યો શ્રી હરિ રે. ૨૦

કંડવું ૨૩ મું-રાગ મારુ.

નારદ કહે સાંભળ અર્જુન, ધૃષ્ટણુદિ વિચારે મન;
 જામાત્ર તે મને મળિયો, સસરાનો રનેહ નવ કળિયો. ૧
 ધૃષ્ટણુદે વાત વિચારી, આ પુત્રીને પરણ્યો બિખારી;
 કહો યતુને દેખી કેમ રાસુ, ગાલવિવાનું વચન યથું સાસુ. ૨
 એ જામાત્રને ભુગતે મરાતું, વિષ્ણુને તે વિધવા કરાતું;
 એ મુદ્દે નહીં ઝીતાય, કરું કપટ કે ખીજો ઉપાય. ૩
 યદ્યપિ જ્ઞે છે મુને પાપ, પુત્રીને વિધવા કરે છે બાપ;
 પૂજ્ય મારે હસારો ચાઉં, પેરે અડસઠ તીરથ નાઉં. ૪
 એવી વાત વિચારી છે જવે, ત્વપિ ગાલવ પધાર્યાં તેવે;
 સભા સરવે એ માન જ દીધું, શામ શૂન પ્રધાને કીધું. ૫

પ્રધાન બોલે છે રે વચન, સાંભળો ચંદ્રદાસ રાજન;
 કહોછ વિપ્ર દેખીતા મોટા, પણ પ્રત્ન પડે છે ખોટાં. ૬
 પૂર્વે કાઈ એક હુતો અધિકારી, તેને પુત્રી એક કુંવારી;
 એક લુગમાં જણીતો પુર્ણ, વણ નિચારે બોલ્યો મૂર્ખ. ૭
 અધિકારી પુત્રી આ જે તારી, તેને પરણશે રંક ભિખારી;
 તે વેળાએ હુતો હું તો પાસે, મં તે નિશ્ચે જણ્યો વિશ્વાસી. ૮
 તે સિદ્ધુક રડવડી મુઝો ભેભે, તે કન્યાને પરણ્યો બીજો;
 એમ સાચું બ્રાહ્મણ બોલે, જણે નથી જાણતા અમ તોલે. ૯
 પણ કહ્યું જેનું નવ થાય, તે દેશ ત્યાગી ઉડી શે ન જાય;
 એમ મર્મ બોલ્યો વાણી, જમાઈને નથી આજખતો જણી. ૧૦
 ત્યારે જમાને નીચું નીહાળ્યું, પણ ગાલવે પાછું વાળ્યું;
 પોતાનો હાથ ઉઘો કીધો, પ્રધાનને લટપટમાં લીધો. ૧૧
 અંધા એમ શું બોલે હો ત્રાડે, બ્રાહ્મણનું ખોટું કાણુ પાડે;
 મિથ્યા થાય રામનું બાણુ, પણ વિપ્ર વચન ન અપ્રમાણુ. ૧૨
 કદાપિ પડે આકાશના તારા, તોયે બ્રાહ્મણ ન હોય ખોટારા;
 રવિ ચંદ્ર મંડળ ધ્રુવ ચળે, પણ ઋષિનાં કલ્યાં નવ ટળે. ૧૩
 હો શેષ નાગ ને મેર, તોયે ન પડે કલ્યામાં ફેર;
 સાત સાગર મર્ધાદા મૂકે, પણ વિપ્ર વચન નવ ચૂકે. ૧૪
 જ્ઞે એક થાયે ચૌદ લોક, બ્રાહ્મણ બોલે તે ન હોયે ફોક;
 વિપ્રથી વાજ આપ્યો વિધાતા, મધવા મહાદેવ વિષ્ણુની માતા. ૧૫
 તો કાણુ માત્ર તું રંક, જે કાઢે છે વાડવનો વંક;
 તે જે કલો અધિકારી, તેની પુત્રીને પરણ્યો ભિખારી. ૧૬
 તેણે મારવાનો ઉપાય કીધો, ત્યાં કૃષ્ણે ઉગારી લીધો;
 તેને કાષ્ઠએ ન શકે ગાંછ, પરણ્યો સસરાના હાથ જાંછ. ૧૭
 ગાલવે વિકાર્યું રૂપ, ત્યારે થર થર કુળ્યો દુષ્ટ;
 જણ્યું શાપે બાલશે વળી, પછે પ્રધાન બોલ્યો મળી. ૧૮
 યનાર હોય તે યાત્રો આ ધડિયે, પારકી વાતમાં શિદ પડિયે;
 પછે ઉડી ગયો અજાણુ, ઋષિનાં વાક્યો યદ વાગ્યાં બાણુ. ૧૯
 સહી ના શકાય હવે આતું, એ જમાનને કપટ મરાતું;
 ઋષિને વચને થયો પરિતાપ, માર્યાનું મુને ન લાગે પાપ. ૨૦

- પાછલો દિવસ ધટિકા ચાર, તે વેળા તેજો કુલિંદ કુમાર;
દેખી મુખડું હરતું કીધું, મન વોણું માન જ દીધું. ૨૧
- તમને હું બોલાવું છું લાડે, જે સગપણ સિંધ્યા આડે;
સાંભળો કુલિંદજીના કાલા, મુને મદનપે અટિકા વહાલા. ૨૨
- સગા તે સોનાનું દીમ, આખ થાય છે ટાઢી હીમ;
પણ એક કામ બૂલ્યા છે તમે, હિત માટે કહું છું અમે. ૨૩
- ખીજા જીકું મનાવે ચાતું, વહાલા હોય તે કહેશે જાતું;
એક અમારા પૂર્વજે સેવી, અમ કુલની કાલિકા છે દેવી. ૨૪
- જે કાષ્ટ નવો જમાઈ થાય, તે કરે દેવીની પૂજાય;
આયુધ વિના એકલો જતે, જાય પુનમની મધરાતે. ૨૫
- જે શક્તિ સંતોષ થાયે, તો વિધ્ન માત્ર તેના જાયે;
દેહરું નગ્રથી આતરાડું, વાટ તેની અંધાણી દેખાડું. ૨૬
- છેક પૂરની પૂઠે ફરજે, પવિત્રપણે પૂજા કરજે;
સાંભળી હરખ્યો હરિનો દાસ, જાઉં કરી ઉકયો ચંદ્રહાસ. ૨૭
- આપની પૂજા વિધિ વિધિ અણાવી, વાત મદનને નજણાવી;
ધૃષ્ટદ્યુમ્ને કયો વિચાર, ત્યાં ચાંડાલ તેડાવ્યા ચાર ૨૮
- જાનો વાત એક તેને કહી, પેહેલાંની પેઠે કરવું નહિ;
પૂર્વે કામ મારું નવ કીધું, છેતરી ધન મારું લીધું. ૨૯
- એક તમને, દેહું છું કાજ, જોઈ જેવું કરો છો આજ;
પૂર્વમાં અવડ જીતું છે દેહરું, ત્યાં તમને મોકલું છું હેર. ૩૦
- જોવું પૂજનું પાત્ર જેને હાથ, એકલો બીજો નહિ કો સાથ,
તમે રહેજો દેહેરા પૂઠે, તે જ્યારે પૂજા કરી જાઉં. ૩૧
- દારે ખડગ સાગાં ધરજો, નિસરતાં તેના કટકા કરજો;
જો કરશે એટલું કામ, તો આપીશ એકેકું ગામ. ૩૨
- ચાંડાલ કહે શીર નામી, એ કાર્ય અમારું સ્વામી,
હરખીને ચારે ચાલ્યાં, ખાંડાં પાણીનાળાં કરે ઝાલ્યાં. ૩૩
- દેહેરે સંતોષ ચારે રહ્યા, પણ ચંદ્રહાસ નવ ગયા,
જેના હરિજીયે ગ્રહ્યા છે હાથ, શાલિગ્રામ ખાંધ્યા કંઠ સાથ. ૩૪
- તેને કાણુ કપટે મારે, જેને અવિનાશી નીત ઊગારે. ૩૫

વળણ.

ઉગારે અવિનાશી જન, તેને કોઈ ગાંજે નહિરે;
નારદ કહે સાંભળો અર્જુન, એ કથા એટલેથી રહીરે.

૩૬

કંડવું ૨૪ મું-રાગ મેવાડો.

હવે જૈમિનિજી એમ કહે, તું સાંભળ જનમેજય રાયજી;
તે નગ્ર માંહે કુંતલ રાજ, તેને એક કન્યાયજી. ૧
ચંપકમાલિની નામ તેનું, વિષયાની સહિયારીજી;
કષ્ટ પામી તે કલેવરમાં, પોતે રહી કુંવારીજી. ૨
ચંપકમાલિનિ મને વિમાસે, વિષયાના વરને વરંજી;
એથી અદિકું મુને કોણ મળશે, તે સાથે વિવાહ કરંજી. ૩
પણ વૃદ્ધ પિતાને કેહેવાય નહિ, જે છત્રપતિ મહારાજજી;
કન્યાએ મદનને કહ્યું, મૂકી મનની લાજજી. ૪
મદન મંત્રી માહરાજ પાસે નિત્યે, સેવા કરવા રહેતોજી;
કુંતલ રાજ મનની વાત તે, મદનને માંડી કહેતોજી. ૫
ત્યાં પૌર્ણમાસીની પહોર રાતે, આબ્યું રાયને સ્વપનજી;
તે વેળા ભડકી ઉઠ્યો, પાસે દીઠા મદનજી. ૬
અરે મદન કોઈ આલણ છે જે, જાણે ત્રિકાળનું જાનંજી;
તે વેળાએ મદને તેડાવ્યા, ગાલવ મુનિ ભગવાનજી. ૭
કર જાડીને પ્રથ પૂછ્યું જે, આબ્યું ઘેર સ્વપનજી;
ઉટે ચઢી દક્ષિણ મથો હું, કરતો રુધિર પ્રાશનજી. ૮
કાળ પુરુષ વાટમાં મળ્યો તે, અસવા પૂઠે ધાયોજી;
ગળીના કુંડ વિષે હું પડિયો, કપે કરી લેપાયોજી. ૯
એવું સાંભળી ગાલવ બોલ્યા, વિચારી અંતઃકરણજી;
મહારાજ આજથી છટે માસે, આબ્યું તમારું મરણજી. ૧૦
દહેતાં માંહે કુંતલ ઉઠ્યો, મદનને સોંપ્યો રાજભારજી;
હું તપ કરીને સ્વર્ગે જાઉં, જુ મારો કુમારજી. ૧૧
પણ દાઝ રહી એક મોટી મનમાં, જાનામૃત નવ પીધુંજી;
દસ વર્ષની રાજકુંવરીનું, કન્યાદાન નવ દીધુંજી.* ૧૨

* પાઠ “૦ કુંવરી નવ દેવાઈજી; મેં દસ વર્ષ લગી પુત્રીને, ન બોળિયો જમાઈજી.”

- હવે તું 'પરણાવજે' કુંવરીને, એ બેન છે તારીજ;
ત્યારે કર જોડીને મદન કહેછે, સાંભળો વિનાતિ મારીજ. ૧૩
- મેં વિધવા બેનને પરણાવી, ચંદ્રહાસ રાજનજ;
કુળે ગુણે બળે પૂરે, સાધુ ને સુબનજ. ૧૪
- ચૌદ વિદ્યા સંપૂર્ણ જાણે, નરજે હરજે મનજ;
આઝા હેલ્ય જો રાય તમારી, તેડી લાલું રાજનજ. ૧૫
- ત્યારે જાણવ કહે એ વર કેરું, લગ્ન કરો યર્ષ મગજ;
વિવાહ કરો તો આજ મધરાતે, છે ધડિયાળાં લગ્નજ. ૧૬
- હે મદન જાણો તે સાધુને, શિશ્ય તેડી લાવોજ;
હું દેખતાં દરિભક્તને, પુત્રી મારી પરણાવોજ. ૧૭
- મદન આલ્યો ચંદ્રહાસ તેડવા, અશ્વે યર્ષ અસ્વારજ;
એવે વાટમાં સામો મળ્યો, કુર્ચિદ તણો કુમારજ. ૧૮
- પીતામ્બરની પલવટ વાળી, હરતમાં ઝલી થાળીજ,*
જોમ સરખું વદન વિરાજે, કેસર અરચ્યા ભાળજ.† ૧૯
- દરિભક્તને દેખી અશ્વે, મદન કુંવર ઉતારિયોજ;
વિરમે થઇને આવ્યો પાસે, પ્રણામ ગ્રેમમું કરિયોજ. ૨૦
- અરે મહારાજ આ મધરાતે, સેવક રહિત ઉધાર્કુ ગાતજ;
શસ્ત્ર વસ્ત્ર વિના બંધુ કાં જાણો, કર મહું કાં પૂજન પાત્રજ. ૨૧
- ચંદ્રહાસ કહે પિતા તમારે, મુજને આઝા આપીજ;
શ્વશુર તે પિતાને થાનક, વચન લોપે તે મહા પાપીજ. ૨૨
- તેણે કહું કુળદેવી પૂજે, જે થાય નવો પૂજનિકજ;
મધરાતે કાલિકા જાઉં છું, કોની ન ધરશે બીકજ. ૨૩
- થરથર ધ્રુજે કાંઈ ન સુએ, મદને તે વાત જાણીજ;
પિતા મારો મહા પાપી છે, રંજે લેતો પૂજનના પ્રાણીજ. ૨૪
- અરે સુતાધ પ્રાતઃકાળે, કુળદેવીનું પૂજન કરતુંજ;
રાજપુત્રીવરજો રાજ કરજો, મહારાજ નિરમ્યું છત્ર ધરતુંજ. ૨૫
- કો મેરુ આપે કનકનો તોય, ના જાઉં હું એ નવ મુકુંજ;
સસરાનું વચન લોપી, સાધુ યર્ષ કેમ ચુકુંજ. ૨૬

મદન કહે તમને પ્રાણ સોંપ્યો છે, સાટે હું કરું પૂજાપણ,	
તમે પધારો રાજભવનમાં, કાંજે લગ્ન વેળા જાપણ.	૨૭
શસ્ત્ર વસ્ત્ર અથ્થ આપીને, વળાગ્યો બનેવીજ;	
પૂજા સામગ્રી પોતે લીધી, ચાલ્યો જ્યાં કુળદેવીજ.	૨૮
મદનને માર્ગમાં જતાં, મંડાયાં માનસુકનજ;	
વાર્માગે તે ફરકવા લાગ્યું, ફરકે વામ લોચનજ.	૨૯
માર્ગમાં જતાં જમણે પાસે, જે સર્પ ઉતર્યા કાલાજ;*	
વળી વડતાં પગે અફળાયા, વાટમાં રાત્રિ બિલાડાજ.	૩૦
નિશાચર જે ધ્રુવડ પક્ષી, તે મદનને મસ્તક બેઠોજ;	
રખે ચંદ્રહાસને વિદ્ય થાલું, તે ખરખરો મનમાં પેઠોજ.	૩૧
અરે પરમેશ્વર એટલું મારું હું, સાધુને હજો કથ્યાણજ;	
વિદ્ય આલવળે વિષ્ણુ બકતાનું, સાટે મારા જાગે પ્રાણજ.	૩૨
એમ દુઃખને ધરતો દેહેરે પોહોતો, પૂજા આદરે કીધીજ;	
આ સેવાનું ફળ હજો ચંદ્રહાસને, આશિશ એવી કીધીજ.	૩૩
પછે દેહરાંમાંથી ખાર નિસરતાં, બર્યાં ઉતાવળાં ડગજ;	
દ્વારે નિસરતાં મદનને મસ્તકે, ચાર પક્ષ્યાં માહ ખડગજ.	૩૪
ચાર કટકા કાપી કીધા, સચવાયું નહિ ઓસાણજ;	
હે ચંદ્રહાસ, હે ચંદ્રહાસ, એમ કહેતાં નિસર્યા પ્રાણજ.	૩૫

વળણ.

એમ કહેતાં પ્રાણ નાહાં, સુણ પાર્થ જગવાન રે;
મરણ થકો ઉગયો રાગ, જેને માથે શ્રી ભગવાન રે. ૩૬

કડવું ૨૫ મું—રાગ સામેરી.

નારદજ એમ ઉચરે, સુણ પાર્થ જગવંતજ;	
મર્ણ્યથી ઉગયો રાગ, જેને માથે શ્રી ભગવંતજ.	૧
હવે ચંપકમાલિની કેમ પરણી, તે કહું કથાપણ;	
ચંદ્રહાસ કુંતલને મંદીર, હરિ ભજતો જાપણ.	૨
પોંકી પૂજને ધરમાં લીધાં, ગાલવ દેખી પ્રસન્ન થાપણ;	
રાગને કહે ઉતાવળ કીજે, લગ્ન વેળા જાપણ.	૩

- માહેરામાં મેત્રોચ્ચાર કીધા, ચોરીમાં તેડી લાંબ્યાણ;
કન્યાદાન કુન્તલે દીધું, દેવ ગગને જોવા આંબ્યાણ. ૪
- મંગળ ફેરા પહેલાં ફરિયા, આપ્યાં દસ્તી મૂક્યું પાણીણ;
ગાલવ ઝપિ વખાણ કરે છે, હરખ હૈમામાં આણીણ. ૫
- બીજા મંગળ ફેરામાં આપ્યાં, કનક સહિત સપ્ત ધાતુણ;
એમ રાગ્યે માંજું દાન જ, મન રાખ્યું ત્યાં માતુણ. ૬
- ત્રિજા મંગળના ફેરામાં આપી, વસ્તુ રાન્યાસન માંવણ;
રથ મુખપાલને વસ્ત્ર નાનાવિધ, મન મૂકી આપ્યાં ત્યાંવણ. ૭
- ચોથો મંગળ ફેરા ફરિયા, આપ્યું રાન્યાસનણ;
ચંદ્રહાસને પાગે પડિયા, રાવણ જોડ્યા વચનણ. ૮
- અમો અપરાધી વનમાં જાયું, પુત્રીને છેદ ન દેશોણ;
વિધવા તો ધણું રૂપવાન છે, રુઝુરુઝ કાંઈ ન ફેશોણ. ૯
- પછે કેસાર જમ્યાં વરકન્યા, હૈયે દુર્પ ન માવણ;
પુત્રીને શીખામણું દીધી, બાળસ ન સેવા કરતાંવણ. ૧૦
- ચંદ્રહાસ વળાવી વળિયો, જાણે આંખો ભરીણ;
ચંદ્રહાસે સાતા દીધી, રોસો મા સુંદરીણ. ૧૧
- રાન્યાસન કુંવર ખેડો, શાલિગ્રામપર જત્ર ધરાવણ;
ખે 'આંખો અર્ધાંજે રેહેતી, સુંદર શોભે શોભાવણ. ૧૨
- આંબ્યા ગાલવ ઝપિ કહેતા, ચંદ્રહાસ યોગ રાન્યાસનણ;
ચંદ્રહાસે પૂજન દીધું, સંતોષિયા ભગવનણ. ૧૩
- અરે ગુરુછ કાણ એવો છે, સસરાને લાવે તેડીણ;
આપણા રાજ્યમાં શું ખાઈ ગયો છે, તે સર્વે લીજે ઝંખેડીણ. ૧૪
- ત્યારે ઝપિ કહે એ કાર્ય મારું, કહી ઉતાવળો ચાલ્યોણ;
સવારે રાખ્યાથી ઉઠતાં, પાપી પુરોહિત આલ્યોણ. ૧૫
- કુલિન્દ કુંવરને રાજ્ય આપ્યું, કુંતલ પધાર્યો વનણ;
નામુ લેખું ચોખ્યું કરવા, તેડે ચંદ્રહાસ રાજનણ. ૧૬
- સાંભળતાં હુતાશન લાગ્યો, જમાઈ છૂંચ્યો તે જુઓણ;
કુંવરી સાથે રાજ્ય પામ્યો, ગે મરાળ્યો નવ મુઓણ. ૧૭
- દંત કરડનો નેમૂઝ મરડતો, આપ્યો રાજસભા મોહારણ;
ચંદ્રહાસે માન જ દીધું, કર જોડી કીધા નમસ્કારણ. ૧૮

ધુજાની ચિત્ર ચઢાવી રીચ, મુખે જોડ્યો મર્મની માંપણ;
 અરે સાંતુ મોહસ્વાતા કરવા, દેવી તણી પૂજવણ. ૧૯
 જમાઈ કહે જ્યારે ગયાની વેળા, સારે દંતુ લગનણ;
 મારે સાટે મોહસ્વા છે, પૂજ કરવા મદનણ. ૨૦

વળાગુ.

મોહલો મન પૂજને, જ્યેવી વાત દુષ્ટે સાંમળી રે;
 ઉડી ગયું મુખને પામ્યો દુઃખ, મૂર્ખને મૂર્છા વળીરે. ૨૧

કંઠનું ૨૬ મું-રાગ મેવાડો.

પુરોહિત પડિયો હો, મૂર્છા પાઈણ;
 મદન શું મુલો હો, ન મુખો જમાઈણ. ૧
 આગલ ચારે હો, તેડાયા પાસણ,
 પૂછયું તેઓને હો, શાનેન કીધા નાશણ. ૨
 અંત્યજ કહે છે હો, અર્થ જ સીધાણ;
 શત્રુને મારી હો, કટકા કીધાણ. ૩
 અડવણ પાગે હો, ધાયો તાતણ;
 પુત્રને રાખજો હો, ભવાની માતણ. ૪
 વદન વીલે હીડે હો, દીને પ્રવેદણ;
 લોચન ભરતો હો, પામ્યો અતિ ખેદણ. ૫
 અખડાયે વાટે હો, ખેટો ચાતોણ;
 પાળે પાયે હો, દેવી બણી ધાતોણ. ૬
 પડિયો દીઠો હો, જ્યારે કુમારણ;
 ભુજવા પડ્યા છે હો, કટકા ચારણ. ૭
 અમિ જનાલા હો, અંગે લાગીણ;
 શંગ જેમ મેરુનું હો, પડે જેમ ભાંગીણ. ૮
 જ્યેમ પુત્રને દેખી હો, પિતા પડિયોણ;
 આરત નાદે હો, આરડી રડિયોણ. ૯
 કટકા ચાર હો, એકલા કીધાણ;
 લોહિયે ખરજા હો, ખાળે લીધાણ. ૧૦
 જોલો દિકરા હો, મદન શુભવંતાણ;
 મુને અતિશે હો, ચર્ધ છે ચિંતાણ. ૧૧

શય્યાયે સરખાં હો,	હસતાં રોમછ,	
વાંકી વસમી હો,	ખુંચશે મોમછ.	૧૨
કૃપા કરીને હો,	કહો કાંઈ કાલાછ;	
વાંક તજને હો,	ઉઠી સુત વહાલાછ.	૧૩
તમે મુવા તેરે હો,	મારી કમાઈછ;	
મેં મારવા માંજો હો,	સાધુ જમાઈછ.	૧૪
ત્રણ વરાં મેં રે હો,	ખપુવે કીધાછ;	
દિનાનાયે રે હો,	ઉગારી લીધાછ.	૧૫
કીધી કરણી રે હો,	કેમ પેરે ચૂકેછ;	
દેવ ને ડાહ્યા રે હો,	કંઈએ નવ મૂકેછ.	૧૬
મદન મૂંચો રે હો,	મન કેમ વાળુંછ;	
કેમ જાઉં પુરમાં રે હો,	મુખ લેઈ કાળુછ.	૧૭
પછે મસ્તક ફેડયું રે હો,	કુટિયા પહાણુછ;	
હા હા કહેતાં રે હો,	ગયા તેના પ્રાણુછ.	૧૮

વળાણ.

પ્રાણુ ગયા સસરાના જાણી, જે ચંદ્રહાસ જમાઈ રે,
ભડકી ઉઠ્યો આસનથી, દેહેરે આવ્યો ધાઈ રે. ૧૯

કડવું ૨૭ મું-રાગ રામઝી,

ધાઈ આવ્યો જો ચંદ્રહાસછ, કાંઈ ન સૂઝે મૂકે નિઃશ્વાસછ;
થરથર ફુજો મહા ઉમ્મ્યાટછ, આ બે મુઆ તે હૂમ જ માટછ. ૧

હાળ.

હું માટે જાનો મુઆ તેણે, તિલક થયુ શામ;
યુગ કહેશે જમાઈને પગલે, અશુર સાગાનો ફેજો કામ. ૨
હવે આઘ શક્તિને દત્તા આપું, પછે પ્રગટાવ્યો દુતાસન.
ખપુવે કાપી દેહ પોતાની, હરિભક્તને માંજો હવન. ૩
પાદ પૂજા ને રક્ષા છેદી, હોમ્યું પાવક ન્વાગ;
મસ્તક હોમ્યાનું, મન કીધું, ત્યારે ધાઈ આવ્યા ગોપાળ. ૪
હાં હાં ક્ષી દેલામાં હરિયે, હરિભક્તનો આવ્યો હાથ;
ખપ કરીને ખપુવો ખેંચી, લીધા વેકુંડનાથ. ૫

માગ્ય માગ્ય ભક્ત મૂળતણા, કેહે તો આયું ઈલાસન;
 એવે દલદલાટ કરતાં આવી, બોલ્યાં આઘશક્તિ વચન. ૬
 ભગવંતજી વેગળા રહો, ભક્ત ભવાનીનો એહ;
 મારે યાનક મદન માટે, હોમી પોતાની દેહ. ૭
 ચંદ્રદાસ કહે કરે છવતા, બે સુભટ પામ્યા મર્થ;
 હે વિષ્ણુજી મને વૈકુંઠ તેડો, હું સેવું તમારાં ચર્ચ. ૮
 શિર દાય મૂકી સેવક પ્રત્યે, ઉચ્ચરે અવિનાશ;
 જા દાસ મારા હું સદા લગી, રહીશ તારી પાસ. ૯
 તપ સર્વ દેખતાં આઘ શક્તિએ, ઉઠાજ્યા બે થોદ;
 કરે ગ્રહી કહેતા ગયા, પ્રગટ થઈ પ્રતિબોધ. ૧૦
 પછે દેવ દેવી દેખતાં, હવા તે અંતર્ધ્યાન;
 ચંદ્રદાસને ચણું લાગી, પિતા પુત્ર માગે માન. ૧૧
 પ્રધાન કહે મેં કપટ કીધું, ત્રણ વરાં હું ચૂક્યો;
 પંથ સાધુ પુરુષે મન ન આપ્યું, સ્વભાવ પોતાનો ન મૂક્યો. ૧૨
 પછે ગાજતે વાજતે આવ્યા નગ્રમાં, તેડાવ્યો કુલિંદ આપ;
 મેધાવિની મા મોહને પામી, દેખી પુત્રનો પ્રતાપ. ૧૩
 કેટલેક કાળે બે વેવાઈ, ગયા ઉઠીને વન;
 મદન સાથે ચંદ્રદાસે, ચલાવ્યું રાખ્યાસન. ૧૪
 ચંદ્રદાસથી વિષયાને, પદ્મભક્ષ નામે કુમાર;
 અંપકમાલિનીનો મકરધ્વજ, જે લેઈ ગયા તોખાર. ૧૫
 અર્જુન પ્રત્યે કહે નારદ, તું સાંભળ સાચું રાય;
 અમે તુને માંડી કહ્યો, સાધુતણો મહિમાય. ૧૬
 શાલિગ્રામનો મોટો મહિમા, સાંભળે પૂજે ને ગાય;
 પૂર્વજ તેના આદરે, કોટિક દત્તા પ્રદે થાય. ૧૭
 કાંઈ આછું હશે તે કૃષ્ણ કહેશે, નારદ હવા અંતર્ધ્યાન;
 અર્જુન આદુલાદ પામિયો, પછે વિનવ્યા ભગવાન. ૧૮
 સ્વામી સાધુ સાથે સુદ કરતાં, આપણને લાગે ખોડ;
 હરી કહે હવડાં આવશે, કુંવર લઈ તુરી જોડ. ૧૯
 વાત કરતાં વેગળેથી, આવતો દીક્ષિ ચંદ્રદાસ;
 સભા મહિથી સામા આલ્યા, અર્જુન ને અવિનાશ. ૨૦

શ્રીકૃષ્ણ ચરણ જ માંગતો, હરિયે ગ્રહિ બેઠો કીધી;	
ભક્તાવત્સલ શ્રીકૃષ્ણજીએ, હૃદયા સાથે લીધી.	૨૧
ખબે હાથ મૂકી હરિ કહે છે, સાંભળ રાય મૂજ વચન;	
હું સવ્યસાચી સાથે આવ્યો; કરવા તારું દર્શન.	૨૨
સુણી વાક્ય ભગવાનજીનું, ભક્ત વળતો રાય;	
આંખનાં આંસુ અવિનાશી, પટકુળ પોતાથી લોય.	૨૩
અર્જુન સાથે સેન સહુએ, તેણે સાથ ચંદ્રહાસ;	
પ્રાહુણ કચ્વા પુર વિષે, કૃપા કીધી અવિનાશ.	૨૪
ત્રણ દિવસ પ્રાહુણ રહ્યા, હરિ ને અર્જુન;	
ખીળે વચ્ચે અથ આપ્યા, આપ્યો અથમેધ વાળન.	૨૫
ચંદ્રહાસ રાજ સાથે તેણો, લાંબી સયયો પાસ,	
કુલિદ કુંવર ને કિરીટી બેઠા, કૃષ્ણે હાંક્યો રથ	૨૬
હવે જૈમિનિ એમ ઉચ્ચરે, મુણ અતસિબલ પરીક્ષત તન;	
અહો થકી પુરણ થયું, ચંદ્રહાસનું આખ્યાન.	૨૭
સત્તાવિશ કડવાં એહનાં, પદ છરસે ને પાંત્રીશ;	
રાગ આઠ ઐના લુબ્ધા, કૃપા કીધી શ્રી ભુગદીશ.	૨૮
સંવત સત્તર, સત્તાવિશ વર્ષ, સિંહસ્ય વર્ષની સંધ;	
બ્યેદ શુદી સાતમ એમવારે, પૂર્ણ પાવન કથા પદબધ.	૨૯
વટપત્ર વાસી ચાતુર્વેદી,* ભટ પ્રેમાનંદ નામ;	
કથા કહી ચંદ્રહાસની, કૃપા કીધી સાલિગ્રામ	૩૦

વળીણ.

કીધી કૃપા સાલિગ્રામે, રૂડી પેરે રક્ષા કરી રે;	
એમાં કાંઈ સંદેહ નહીં, ઓતા બોલો શ્રીહરી રે.	૩૧

ચંદ્રહાસ આખ્યાન સંપૂર્ણ.

અભિમન્યુ આખ્યાન.

—અભિમન્યુ આખ્યાન—

કડવું ૧ હું-રાગ કેદારો.

પ્રથમ લંગોદર ગુણ સ્તવું, બેઠું કરજોડીને વિનવું;
અનુભવું આખ્યાન અભિમન્યુતણું રે.

૧

એક દંત દુંદબો દેવ, સુરી નર કરતા તમારી સેવ;
વાધેશ્વરી વિદ્યા તુમવડે જડે રે.

૨

હાળ.

જડેવિદ્યામુખનિર્મળવાણી, જ્ઞે સરસ્વતિ હોય તુષ્ટમાન,
પદ્મવંધ કરવા કમ્પું છું, અભિમન્યુ આખ્યાન.

૩

વૈશંપાયન વાણી વદે, મુણ જનમેજય રાય;
દ્રોણપર્વની નિર્મળ કથા છે, તેકનો કહું મદિમાય.*

૪

કુરુક્ષેત્રમાં રાજને અર્થે, કૌરવ પાંડવ વદયા;
દસમે દિવસે બાણ શય્યાએ, બળિમ પિતામહ પજા.

૫

પાંડવનાં પ્રાકમ દેખીને, કૌરવ માત્ર મત, બીધા;
પછે દુર્ગોધનને સર્વ જોદા મળીને, દ્રોણ સેનાપતિ કીધા.

૬

મહા અતૂળ ત્યાં જુદું હતું, ને વહી ગયા બે દન;
અભિમન્યુના મારથી, હાર્યા દ્રોણાચાર્ય મુન.

૭

સુભટ સર્વે મળી સાંજે, દુર્ગોધનને દારે;
કોને બોલવા સક્તિ નહિ રે, ક્ષોભ પામ્યા અભિમન્યુને મારે.

૮

(પછે) કૌરવપતિએ બેઠું કરજોડીને, વિનવ્યા ઋષિદ્રોણ;
સ્વામિ અભિમન્યુરુપિઆ સાગરમાંથી, તમવિન તારે કોણ.

૯

અર્જુને એ હાથી સાથે, સહ્યો હેલાએ ભગદત્ત;
મુનિ તમે મૂર્છા પમાડ્યા, અભિમન્યુ મહા ઉન્મત્ત.

૧૦

એવું કહેતાં મસ્તકયો ઉતારી, ઋષિચરણે મુગટ ધર્યો;
મુરુ બંધાવે તો બાંધુ શિરપર, એમ વાણિ આગ્યો.

૧૧

તારે ઋષિ રીસ કરી બોલ્યા, ઉદ્ધે અંજલી લીધી;
અભિમન્યુને મારવાની, પ્રતિજ્ઞા ત્યાં કીધી.

૧૨

- કીરીડી કુંવરને કાલે મારવો, ગુરનાં વચન શ્રવણે ધર્યાં;
હરખ્યો હસ્તિનાપુરનો રાજા, હુંદુભિ સર્વ ગડગજાં. ૧૩
કૃષ્ણ ગયા અર્જુનને તેડી, સંસપ્તકની માદિ;
ભગવંતને ભાણેજ પોતાના, નાશ કરાવવો છે તાંહે. ૧૪
વૈશંપાયનનાં વચન સુણીને, રાયે જનમેજય પૂછે;
અભિમન્યુ મરાવ્યો મામે, તે કહોની કારણ શું છે. ૧૫

વળાણ.

- શું છે કારણ શ્રીકૃષ્ણનું, જે કીધો મોટો કર રે;
ધૃતરાષ્ટ્ર પુછે સંજયને, કહો મામા ભાણેજનું વેર રે. ૧૬

કડવું ર જીવ-રાગ કેદારો.

- સંજયનાં વાચક સુણી, બોલ્યો હસ્તિનાપુરનો ધણી;
અતિ ધણી સંદેહની વાર્તા રે. ૧
હરિનું હેત હવું અતિ ધણું, શુંભ ઇચ્છે જે પાંડવતણું;
નવ ગણ્યો ભાણેજ પ્રભુએ મરાવતાં રે. ૨

ઢાળ.

- મરાવવો અભિમન્યુ કેમ ગમ્યું, ગોવિંદને શું વેર;
પ્રભુમની સાથે ઉચ્છેર્યો, રાખી પોતાને ઘેર. ૩
પ્રશ્ન સુણી પ્રભપતિતણું, સંજય કહે કયાય;
વંરભાવ ધૃતરાષ્ટ્ર જે, પૂર્વતણું સાંભળ રાય. ૪
એક અધૂદાનવ* દેવનો રાજા, તેણે મહા તપ કીધું;
થોડે દહાડે મહાદેવે, આવીને દર્શન દીધું. ૫
આદર કરી શંભુજી બોલ્યા, માગ દાનવ વરદાન;
તારું તપ અતિ નિર્મળ દેખી, હું હવો છુટમાન. ૬
અયદાનવ જન્મે કરજોડી, લાગ્યો શિવને ચર્ચુ;
સ્વામિ હું મારું છું જે, કા કાળે ન પામુ મર્ચુ. ૭
અબોત્તર સત વ્યાધિ ન વ્યાપે, સરીરે પંચ વદન;
ચોદોઢકમાં ગત ગયાની, હું જાઉં થાજ સદન. ૮
દેવ દાનવ જક્ષ વિદ્યાધર, તે દુષ્ટી જુદે દારે;
થાજ કાનિ વૈરય શુદ્ધ સ્વામિ, મુને કા નવ મારે. ૯

સર્પ ડંસે તો વીપ ચઢે નહીં, પશુ પંખી મારો આહાર;	
લોહ કાષ્ટ મારા અંગ અડે નહિ, વશ વરતે સંસાર.	૧૦
મહાદેવ કહે તું સર્વને છતીશ, ચૌદ લોકની માય;	
ચૈકુંવાસી આઘ અવિનાશી, તેને તે નવ જીતાય.	૧૧
અંતરધ્યાન ધ્રુવર હવા, એવું કહીને વચન;	
અયદાનવ આવ્યો નિજ આમે, માંજું રાજ આસન.	૧૨
દસો દિશા જીતી વશ કીધી, વધાર્યો અધર્મ;	
સુનિ માત્ર મારીને કાઢ્યા, મૂકાવ્યા ખટ કર્મ.	૧૩
ગુરુ શુકાચાર્યને આપીઆ, રાજ્યનો ભાં ભાર;	
અમરાપુરી મૂકાવી ઈંદ્રને, લીધો પોતે અધિકાર.	૧૪
પછે દેવ માત્ર ટોળે મળ્યા, આવ્યા દારિકા ગામ;	
અંતરિક્ષમાં રહીને સ્તુતિ કીધી, વિનવ્યા કેશવ રામ.	૧૫

વળણ.

વિનવ્યા કેશવ રામ રે, સંજય વાણી આચરે;	
દેવના ત્રેયાં દીનાનાથ તે, વેરીના વધ કેદ્ય પેરે કરે.	૧૬

કડવું ૩ જી—રાગ આશાવરી.

સંજય વાણી આચરે, ધૃતરાષ્ટ્ર તે શ્રવણે ધરે;	
શું કરે હરિ તે કહું રે.	૧

ઠાળ.

તે કહું તે સાંભળ રાજ, દેવ મળ્યા તેત્રીસ કોડ;	
દારામતિમાં કૃષ્ણજીને, વીનવ્યા કરન્નેડ.	૨
દેવકીનંદન વિશ્વવંદન, અધનિકંદન રામ;	
દુઃખ ટાળો દેવતાનું, દૈત્યનો ફેડો ઠામ.	૩
અયદાનવે અવની વિષે, વધાર્યો અધર્મ;	
તે તમારે હાથે મરે, મહાદેવે કલો મર્મ.	૪
તમે અમુરને સંહારવાને, લીધો છે અવતાર;	
અયદાનવને સંહારીને, ઉતારો જૂનો ભાર.	૫
હિંદા હરજી શંખ લીધો, શબ્દ કીધો ઔઠ;	
ગદા સારંગપાણ લીધો, પલાણ્યો ગરુડ.	૬

સંકર્ષણ સાથે યથા ને, જાદવ કાટી છપ્પન;
 ત્રિણીતપુર ભણી સર્વે ચાલ્યા, દેવનાં હરખ્યાં મંત.
 અયદાનવ આબોલ્યાં સામે, ને ગેપીઓ રણરથમ;
 રથિએ રથિ આવીને આફળ્યા, પ્રથમે દીવસે આરંભ.
 ખડ્ગ ખેડાં ને વળી ફરશી, ઝળકતી તરવાર;
 લુગદીશના પ્રેર્યા જાદવા, સર્વે કરે મારોમાર.
 અયદાનવ ને અવિનાશી, સામા* આવી મળિયા;
 કોઇ કોખી હઠે નહીં, બેહુ સમાન શોભે બળિયા.
 દાનવે દીનાનાથને, ઢાંક્યા શર જાળ;
 ગરુડ ઉપરથકી બાણ પ્રહારે, પાડીઆ ગોપાળ.
 શુવરખી ને ટોપ કવચ, શ્રીકૃષ્ણના નાખ્યાં કાપી;
 બલિભદ્ર નાકા રણ વિવેચી, પછે ગડગજો પાપી.
 સૈન્યા નીરખી નહાસતી, ને જાઆ તે જડુનાથ.
 કોપ કરીને શ્રીકૃષ્ણજીએ, ચક્ર લીધું હાથ.
 સુદર્શનને દેખી સામું, અદસ્ય હવે અજાણ;
 માયા કીધી અંતરિક્ષ માર્ગે, ને વરસાવતો પાપાણ.
 કરે કોરણ કાટક, ને અત્રિક્ષ અંધારું ઘોર;
 ન જાય જાદવ જીવતો, કહે મારો માંખણ ચોર.
 કર્દમ કાંટા ને કાષ્ટ સૂકાં, અંતરિક્ષ લોહીનો વરસાદ;
 બ્રહ્માંડ લાગ્યું ડોલવા, ને ઉપન્યો ઉત્પાત.
 સારંગ લીધું હાથમાં, ને શર ચઢાવ્યું ગોપાળ,
 વિદ્યુશસ્ત્ર બાણે હણી માયા કીધું અતિ અજવાલ.
 નિરાબો કીધો દાનવ હરિએ, મૂક્યું સુદર્શન;
 ચતુર્થજનું ચક્ર વાગ્યું, થયું મસ્તક છેદન.
 દેવતાનું દુઃખ લાગ્યું, પછે પશ્ચા પૂરમાં ટૂટી;
 શ્રોણિતાક્ષ નગર જે દૈત્યનું, તે લીધું દેવે લૂટી.

વળણ.

હુંટ્યું નગર ને નાહું સર્વેકા, એક અયદાનવની નાર રે;
 તેના ઉદરમાં ગર્ભ હવે તે, નાકી પીયર મોખર રે.

કહ્યું ૪ શું-રાગ આશાવરી.

સંજય જોડ્યા વાણી રે, એક અવદાનવની રાણી રે;
 નવ જાણી દેવે જાતિ પિયર વિષે રે. ૧
 તે કરતી અશ્રુપાત રે, દેખી રાંધાં માત ને તાત રે;
 સર્વે વાત માંડીને કહી છે મૂખે રે. ૨
 તેના પિતા પુંડરીક વદાલે રે, રાખી કુંવરી આપત કાળે રે;
 એક બાળક પુરે માસે પ્રસવ હુવે રે. ૩
 તે જણતામાં કુંવર રાયો રે, જાણે પ્રલેકાળ શું હુવે રે;
 આવી જ્યેયો સર્વે નાગેણે દીકરો રે. ૪
 વદવાનું મન કહ્યું રે, જાત કર્મ કુંવરનું કહ્યું રે;
 ધ્યું રે અહીંલોચન નામ જ જાણ્યું રે. ૫
 કુંવર દિન દિન મોટો થાય રે, મોશાળ સાથમાં રમવા જાય રે;
 રમવા ગયો નાગના બાળમાં રે. ૬
 માંહો માંહો બાળક બહુ વઢિયા રે, અહીંલોચન પર તુટી પડિયા રે;
 કંઈ અઢિયા રે વાંસાપર ઉભા રચા રે. ૭
 અહીંલોચન મહાબળિયો રે, તે આકાશ લગી ઉછળિયો રે;
 વળિયો રે પાછો સર્પ કંઈ ગચ્છા રે. ૮
 બાળક પાડે બરકા રે, અહીંલોચન આપણે સરખા રે;
 જેમ વરસાદ વરશે એમ આમુંડાં બરે રે. ૯
 ત્યારે સરપ સૌ કોધાયા રે, અહીંલોચનના કર સાચા રે;
 કેહે ભાઈ તું કોના નમ્રમાં ઉછરે રે. ૧૦
 કોણ જાણે તારો બાપ રે, કોણે જાણ્યો ને કોને સંતાપ રે;
 એમ સર્વે મેહેલું દીધું અતિધણું રે. ૧૧
 યયો ઝોશિયાળો અહીંલોચન રે, હંડે લાગ્યો હુતાસન રે;
 મુણે ધૃતરાષ્ટ્ર તન કાંધ્યું પોતાતણું રે. ૧૨

વળણ.

પોતાતણું તન કાંધ્યું તે, આગ્યો ન્યાં છે માત રે;
 દીન દીઠો દીકરો, પછે પૂછે જનુની વાત રે. ૧૩

કહ્યું ૫ શું-રાગ રામઘી.

૧ કાંઈ દીઠો અતિશે રોતોજી, હૃદયા ફાટેરે આંસુ લોહતોજી;
 રે અહીંલોચન રે મારા બાળાજી, કોણે કંઈ દીધું રે કુંવરજી કાળાજી. ૧

દાળી.

દાળી કહેની કષ્ટ-મુજને, કાણે પીએ તુંય;	
આંખડિ ભરે આંસું ખરે છે, અનમનો છે શુંય?	૨
પુત્ર વળતું બોલિયો, તમે! માતાજી અવિધારે;	
સર્પ સર્પે મેહેણું દીધું, મને કહ્યો નકારો.	૩
કાણુ સ્થાનકે આપણું, ને કાણુ મારો બાપ;	
ઉદર ભરવા ભાં રહ્યાં કાં, જે મેહેણું દે છે સાપ.	૪
વચન સાંભળી કુંવર કેરાં, ગળગળી થઈ નાર;	
સુખ સાંભર્યું સ્વામિતણું પછે, નેવે ભરતી વાર.	૫
પુત્ર મુજને શું પૂછ્યું એ, કહ્યું કંઈ પેરે ભય;	
પેટ ભરો પરવશ થકી જે, લખ્યું છેદન ન થાય.	૬
બાપ તારો મહા બળિયો, અપદાનવ એનું નામ;	
તેવે ચૌદ લોક જીતિ વશ ક્યાં, પણ કૃષ્ણે દેઓ ઠામ.	૭
એવું સાંભળીને સુત બોલ્યો, મેં આજ ભણી પેર;	
શ્રીકૃષ્ણના કટકા કરેં, પછે વસું બાપને ઘેર.	૮
જનુની કહે ભુગદીશ મોટો, તું ન હોય તેહની જોડ;	
તું જાતે એકલો, હરીને જાદવ છપ્પન કોડ.	૯
તાત તાહરો જીતતો, તે મહાદેવનું વરદાન;	
તુને કો આજખે નહીં, બેસી રહે સ્વસ્થાન.	૧૦
વળતું અહિલોચન આગરે, જઈ ધૃષ્ટરને આરાધું;	
અમર થઈને સધારું હું, જાદવનું કૃણ બાધું.	૧૧
એવું કહીને ઉતપત્યો, માતા મૂકી મામા પાસ;	
વાર્યું કાષ્ઠનું કીધું નહીં, તે પરવર્ષો દ્વિલાસ.	૧૨
નવે દ્વાર રુધન કીધાં, બાંધ્યો શામોઃશ્વાસ;	
જમણે પણે અંગુઠે, ઉભો રહ્યો ખટ માસ.	૧૩
પછે પંચવદન, પધાર્યા, દવા અતિ તુષ્ટમાન;	
માગ માગ રે બાળક, આજ ધૃષ્ટિત માગ વરદાન.*	૧૪
અહિલોચન આવી નમ્યો, સદાશિવને ચર્ચ;	
વરદાન આપો એટલું, હુથી કૃષ્ણ પામે મર્ચ.	૧૫

મહાદેવે મન વિચારિયું જે, મરે નહીં ભુગટીય;
 પછે વિચારીને વજ્રપંજર, આપતા હવા સાંઈશ. ૧૬
 જે કે પેસશે પંજરમાં, કહે પીનાકપાણ;
 તાણું દેતાં તેના તે, સઘ જન્યે પ્રાણ. ૧૭
 ઈશ્વર કહે આ અદિલોચન, જે હોયતુજમાં આપ;
 ઝાલી મરડી કૃષ્ણને, ધાતજે પેટીમાંય. ૧૮
 પીપીલીકા પેસી નવ રાકે, સંચરે નહીં પવન;
 એવી પેટી આપીને, પછે વલ્યા પંચ વદન. ૧૯
 એતું કહીને અવિનાશી, હવા તે અંતર્ધ્યાન,
 પુત્રે પેટી લીધી મસ્તક, આવ્યો તે સ્વસ્થાન. ૨૦

વળણ.

નીજ સ્થાનક માતાતણું, પાતાળમાં મોસાળ રે;
 પેટી મૂકી માતા આગળ, પછે પાગે લાગ્યો બાળ રે. ૨૧

કડતું ૬ હું-રાગ ગોડી.

પાયે લાગી પુત્ર બોલ્યો, હો માય રે;
 મુને મળ્યા શ્રી મહાદેવ, લાગું પાય રે. ૧
 પેટી આપી પંજરની, હો માય રે;
 એથી કૃષ્ણ મરે અવરંખમેવ, લાગું પાય રે. ૨
 હવે જાઉં છઉં દારકા, હો માય રે;
 વાળવા પિતાનું વેર, લાગું પાય રે. ૩
 પછે રાજ કરું શ્રોણીતાક્ષનું, હો માય રે;
 તમે આવી વસો આપશે ઘેર, લાગું પાય રે. ૪
 એવા સુખના દહાડા આવિયા, હો માય રે;
 જ્યારે હું સરખો તમને પુત્ર; લાગું પાય રે. ૫
 દારિકા લાવું બચળી, હો માય રે;
 સોને વસાવું ધરંસૂત્ર, લાગું પાય રે. ૬
 તત્પર તમે ચર્ચ રહેજો, હો માય રે;
 કંઈ જવાને નિજ ગામ, લાગું પાય રે. ૭
 જાદવ છપ્પન કોડતું, હો માય રે;
 આવું કૃષ્ણને મારી આ ઠામ, લાગું પાય રે. ૮

વચન સુણી માતા ઓચરી, વિરા વહાલા રે;	
તમે બોલો વિચારી બોલ, કુવરજી કાલા રે.	૯
ખલોત ખીલ્યો શું કરે, હો વહાલા રે;	
ન હોય સૂર્ય સમ તોલ, કુવરજી કાલા રે.	૧૦
બળિયા શું બકાએ નહીં, વીરા વહાલા રે;	
પર્વતસું ભીડે ખાય, કુવરજી કાલા રે.	૧૧
તે તને ન મૂકે જીવતો, હો વહાલા રે;	
કૃષ્ણ ઓછુવનનો નાય, કુવરજી કાલા રે.	૧૨
કાળીનાગ નાથી કરમાં મલો, વીરા વહાલા રે;	
તેને તું કેમ જીતીય તન, કુવરજી કાલા રે.	૧૩
તેણે કેશી કંસ પછાડ્યા, હો વહાલા રે;	
તેણે હિયબો ગોવર્દન, કુવરજી કાલા રે.	૧૪
તે રૂપ ધરે નાના વિધનાં, વીરા વહાલા રે;	
તજી જોખન ધરડો ધાય, કુવરજી કાલા રે.	૧૫
એની માવામા ભગ્યા બહા, હો વહાલા રે;	
એ નિગમ નેતિ ગવાય, કુવરજી કાલા રે.	૧૬
તારો તાત તેણે મારિયો, હો વહાલા રે;	
વળી વિદ્યાર્યો જરાસંધ, કુવરજી કાલા રે.	૧૭
તે પેટીમાં પેસે નહીં, વીરા વહાલા રે;	
તું કેમ કરીશ તેને બંધ, કુવરજી કાલા રે.	૧૮
જો તું હમયા રહેની જીવતો, હો વહાલા રે;	
આ છે માતામહનુ ધર, કુવરજી કાલા રે.	૧૯
તો રાજ પામુ ત્રિલોકનું, વીરા વહાલા રે;	
મુવો કૃષ્ણને વળ્યું વેર, કુવરજી કાલા રે.	૨૦

વળીણ.

વેર આપણુ કેમ વળે, જો દુબળાં દેવે કર્યાં;
તેવો ઉઠી ચાલ્યો અહિલોચન, માતાનાં વચન ત્રવણે નર ધર્યાં. ૨૧

કહ્યું ૭ મું-રાગ ગાડીની ચાલ-લેહકણી.

અહિલોચન ઉઠીને ચાલ્યો, ન રહ્યો આલ્યો હાથે;
સન્યા દોષ કવચ ને બખતર, શંકર પેટી લોધી માથે. ૧

સર્પ સાથ વારીને રાખે, વણુ ખુટે મરે છે શાને;
 આઠ્યો કાળ બાળકને લેવા, દાનું કહું નવ માને. ૨
 આંસુ ભરતી આંખડી રાતી, માતા આગળ પડતી;
 ઉન્મત્ત અહિલોચન ચાલ્યો, મૂકી જનુનીને રડતી. ૩
 ભેદી ભોમ ને બહાર નિસરિયો, ચાલ્યો પશ્ચિમ દીશ;
 દારિકાની વાટ પૂછતો, હણવાને ભુગદીશ. ૪
 ઉજ્જમ સહિત ધાયો અહંકારી, ગ્રહેવાને ગોપાળ;
 કુવરે કેશવને નવ જાણ્યા, જે કાળ તણો છે કાળ. ૫
 દિડતાં પગને પ્રહારે કરીને, ધરા ધમધમ થાયે;
 દિઆ ટેકરા ગીરી તરુવર તે, ટૂંચે ઉડાડી જાયે. ૬
 કુમાર્ગ તે સુમાર્ગજ કીધો, વાધે મૂક્યાં વંન;
 જણે પૂર્વ દીશથી પશ્ચિમ પાસે, ગાજીને ચાલ્યો ધન. ૭
 રાતા ડોળા અખિના ગોળા, બુચુટી તાણી કોદડ;
 તાડ પ્રમાણે કાપા જેની, દેખાઇતો પ્રચંડ. ૮
 શંકે પ્રાંટ પારધી પંજર લઇને, ગ્રહેવા ચાલ્યો કાર;
 તે અંતરમાંહે દારામતિમાં, જાણ્યુ શ્રીજન્મવીર. ૯
 જે અહિલોચન આવે છે બળિયો, તે તો જુદે નહીં જતાય;
 પેટીમાં પેસે એ પાપી, એવો કરું ઉપાય. ૧૦
 ભુગતે મારું પ્રપંચ કરીને, એ ખીજીયો નવ મરશે;
 એ કોપ્યો થકા રે બોમ વસુધા, બંને એકઠાં કરશે. ૧૧

વળીણ.

કરે. એકઠાં બોમ વસુધા, ઉભડે ચોદ લોક રે;
 કહે કૃષ્ણ કપટ તિનાં એને, જીત્યાની આશા ફેક રે. ૧૨

કંઠવું ૮ મું-રાગ ગોડી.

સજ્જ કહે સાંભળની રાય, દેવકી નંદનનો મહિમાય;
 મારવા દાનવ કેરો જીવ, ભગવાને ધર્યું આલેશ્ય રૂપ. ૧
 શત્રુ હણવા સારવા કાર્ય, શ્રીકૃષ્ણ થયા શુદ્ધાર્ય;
 વદ વેરા કરે પ્રહી-લાકડી, વાગે ટૂંસ પડે આખડી. ૨
 જલજલાં નેત્ર ભુવે અરુંપરું, માંથે બાંધ્યુ ફાટું ચીયરું;
 યરથર દેહડી ધુળે જદુરાય, કાયામાં પ્રગટ્યો કંપ વાય. ૩

મુખ નાસિકાથે લાગે ચૂને, કર કપાળે દષ્ટ આડું જૂને; '
 પેટે' વળી છે કરચલી, દીનબધુ દુઃખના જાણે પેપલી. ૪
 ઉધરસનો ઠોંસો ને ચઢે શ્વાસ, ખમરોગિયા થયા અવિનાશ;
 ખોં ખોં ખોં ધુંખારો કરે, ભોમ પડે ને પગ લગ્યડે. ૫
 નીસરી ખુંધ કટી બેવડ વળી, પગે વાધુ ને માથે પળી;
 ખોડાગતો આલે અનુવો, વાંકું છુંટણુ પગે જાનુવો. ૬
 વળગે જીભ બોલતાં આવે શૂળ, ઓઢ્યો કામળો પહેર્યું વનકૂળ;
 એવે રૂપે પરમેશ્વર પળ્યા, અહિલોચનને સામા મળ્યા. ૭
 આંખ ઉપર દષ્ટ આડા હાથ, દાનવ પ્રત્યેષોલ્યો દીનેનાથ;
 અધ્યા ભાર ઉચલી હોડિ શું પાપ, પેટીમાં છે કાલ કે સાપ. ૮
 સળ્યાં ટોપ કવચ હથિયાર, દીસે ભાગ્યવાન કાં ઉચને ભાર;
 ભર્યાં માણેક કે રત્ન ઝવેર, કોને આપવા આલ્યો ઘેર. ૯
 તું જાતો રખે દારિક્ષ બણી, કૃષ્ણ લેશે પેટી તુજતણી;
 તે પાપી હુદે દયા નથી, મારયુ ને મારે તે સર્વથી. ૧૦
 જિજ્ઞે મામાના લીધા પ્રાણ, માર્યો અયદાનવ મુજ જનમાન;
 તેને માગતો કીધો મને ભીખ, નથી હુદને કો દેતું શીખ. ૧૧

વળણુ.

શીખ દેનારો કા નથી, એમ કહીને રોવા શ્રીભગવાન રે;
 મુને સાલેછે પેટ વિરે, માર્યો અયદાનવ જનમાન રે. ૧૨

કંડવું ૯ મું-રાગ ગોડી.

વાપક સાંભળી અહિલોચન તે, અંતર પામ્યો આનંદ રે;
 પૂછવાને પાસે ગયો પ્રેમે, ન જોળખ્યા ગોવિંદ માયા મોટીજી. ૧
 પરમેશ્વરમું ગ્રીત માંડી, મોહને મૂળથી જોટી રે;
 ન સમજ્યો દાનવ અલ્પમતિ રે, હરીની માયા મોટી; માયા ૨
 કહો ઋષિજી તમે ક્યાંથી આવ્યા, કોણ તમારું ગામ રે;
 મહારા પિતાને તમે શું સંભારો, કોણ વસ્યાનો કામ, માયા ૩
 તમે તે મને શું જાણો છો, હું અયદાનવનો તન રે;
 એવું જાણી હરખ્યા હરજી, ધાર્દ દીધું આલિંગન; માયા ૪
 હાથે ઝાલી હડપવીને, જોડ્યા શ્રી લગવાન રે;
 લાઇ સાચો અયદાનવનો દીકરો, હું ગુરુ તું જનમાન; માયા ૫

જેમ ગયાં નેત્ર આવે અંધને, આપે વંધ્યા રૂડો તનરે;
 તેતું સુખ મારે થયું, આ સાચું કે સ્વર્પન; માયા ૬
 તું સરખો ભડ મોટો ભાઈ, ખેસી કેમ રહ્યો ઘેર રે;
 પાપી કૃષ્ણને ન માર્યો તો, ન વાળ્યું બાપનું વેગ; માયા ૭
 પૂર્વે પિતાએ જીત્યા તારે, જીત્યા સુર પરિવારે;
 સજીવન વિદ્યા મુજ પાસે, મારે માથે રાજનો ભાર; માયા ૮
 શુક્રચાર્ય તે નામજ મહારું, હુથી કાગ પામતો બીડીકરે;
 જીર્ણ થયો જજમાન જ મરતા, આજ ઘેર ઘેર મારું જીખ; માયા ૯
 કો જનુનીએ નથી જણ્યો, જે પેલા કૃષ્ણીયાને પછાડેરે;
 દાઝ ઓલવી અયદાનવની, મુને આનંદ પમાડેરે; માયા ૧૦
 કહે હુંવર તું કેમ અવતર્યો, મુને હરીએ હાથે સાલોરે;
 વજ્રપિન્નર ક્યાંથી પામ્યો, આણે મારમ કયમ આવ્યો; માયા ૧૧
 એક વૃક્ષની છાયા હેઠળ, બેઠા બંને એકાંતરે;
 અહિલોચને વાત માંડી કહી, આવ્યો ન જાણ્યો અંત; માયા ૧૨
 વાહાલો ગુરુ જાણીને જાળક, કરજોડી ઓચરિયોરે;
 હુ પાતાળમાં પ્રસવ્યો, માતાએ મોસાળમાં ઉછરિયો; માયા ૧૩
 પછે ઈશ્વર આરાધીને પિન્નર પામ્યો, એથી કારજ સરશેરે;
 કૃષ્ણને ધાલીશ આ પિન્નરમાં, અકળાઈ આશ્ણીએ મરશે; માયા ૧૪
 એતું સાંભળી હરખ્યા હરજી, એ કામ કઈ પેરે થાશેરે;
 પેટી દાર સંકાર્ણ દીસે છે, કાળો તે કેમ સમાશે; માયા ૧૫
 એતું કાચું નવ કામ કીજે, જ્ઞાન ચક્ષુષે નિરખોરે;
 પેસી જૂલો પરમાણું પેટીનું, કૃષ્ણ છે તુજ સરખો; માયા ૧૬
 પાસે મૂક્યા બદલાયા જાઓ, જુજવા નવ એળખાઓજ;
 માટે પેટીમાં પેસી નિકળો, પછે તે જાણી જાઓ; માયા ૧૭
 વળણુ.

જાઓ પછે પેટીમાં પેસી, એમ બોલ્યા શ્રી ગોવિંદ રે;
 અહિલોચન પછે થું કરે, તે કહે ભટ પ્રેમાનંદ રે.^૨

૧૮

* આ 'કડવાના ૯ મા અંકની કડીને અંતે 'ર' ને બદલે 'જ' એક પ્રનમાં છે. બીજી પ્રવચન સર્વ રથજો 'જ' ન છે. સત્તરમી કડીની પ્રારંભની લીટીમાં આવે પાડ છે.-“ ૦ બદલાયા જાઓ બધા.”

- કહ્યું ૧૦। મું-રાગ વેરાડીની યાલ દુકડી.*
 સંજય લલો સાંભળ તું રાયે, પ્રપંચ પ્રભુનો નવ પ્રીછાયે;
 મોહનેનાખ્યો માયાનો ફેદો, તેથી અહિલોચન અતુલિત આનંદો. ૧
 ધન્ય ધન્ય ગુરુજી મારા ચતુર સુખજી, હું પેસી જોઉં પેટીનું પ્રમાણ;
 મહારું શરીર જો માંય હરે ફરે, તો જાણીએ જે જદુપતિ મરે. ૨
 પછે રામય હું સુખે કરું, ભાર સધજો તમ મરતક ધરું;
 ગુરુજી કહે રે હો ગુણવંત, હવે મારું માન્યું ચંત. ૩
 શત્રુ કૃષ્ણ સર્વથા મુખો, પુત્ર પ્રમાણું પેટીમાં પેસી જીવો;
 બળિયા એ વસુદેવના તન, તેહને તું વિના કાણુ કરે નિધન. ૪
 એકના પેટીમાં રહેશે પ્રાણ, બીજાને તું હણજો બાણ;
 મૂક્યો ટોપ કવચ ને અસ્ત્ર, કાછડો વાળ્યો એક વસ્ત્ર. ૫
 શત્રુએ સ્થામનો મર્મ ન લલો, અહિલોચન તત્પર થયો;†
 પંજર ઉઘાડ્યું હાથે કરી, ભારે શિખામણુ માની સાંભરી. ૬
 મારી માએ વાયક કલાં અનૂપ, જે જદુપતિ ધરશે જીજ્ઞાસુ રૂપ;
 એ શુક્રાચાર્ય સાચો ગુરુ નથી, કપટી કૃષ્ણ આલ્યો સર્વથી. ૭
 ઉતાવળો થઈ પ્રવેશ જ કરું, એ દે તાણું તો નિચ્ચે મરું;
 એવો ભય હૃદયામાં ધર્યો, પેટીમાંથી પાછો નિસર્યો. ૮
 હો ગુરુ તમારી કારમી ગ્રીત, પેસતાંમાં ન માને મારું ચિત;
 મોહો રાખી નવ છીજે વાત, ન હોય વિગ્ર વેરી સાક્ષાત. ૯
 અહિલોચનનાં વાયક સાંભળી, પછે પગા કૃષ્ણ ને મૂર્છા વળી;
 જાગ્યા જદુપતિ કરે આંસુપાત, નેણે નીર જાણે વરસાદ. ૧૦
 નીસાસો મૂક્યો ગોપાળ, હું અભાગથો કુટ્યું કપાળ;
 ભાઈ કર્મ કરે તે કે નવ કરે, વહાલા કહીએ તે વેરી ચર્ષ ફરે. ૧૧
 એમ આક્રંદ કરતાં દીકા હરી, તવ અહિલોચને વાણી ઝોચરી;
 હવે વહાલ જણ્યું તમતણું, હું માટે તમે રોયા ધણું. ૧૨
 કેડ લગી પેટા પેટી માહિ તંન, વળી સાંભર્યું જનુનીનું વચન;
 રખે માયા કરી કૃષ્ણીએ રડે, એનો ભેદ જાહાને નવ જડે. ૧૩
 વળતો નિસર્યો બહાર અહિલોચન, હો મુની મારું નવ માન્યું મંન;
 મુની કહે મુને કૃષ્ણનું પાપ, જે દુષ્ટે માયોં તુમ બાપ. ૧૪

* પા. ૦ રાગ રામગીની આલ ફેર. † પા. ૦ "પુત્ર પેસવા તત્પર થયો" ‡ પા. ૦ "જાહાને કેમે નવ જડે."

માની બહેન માયાની દસાય, જો ન હોઈ બ્રાહ્મણ કેરી કાય;
 મામેા માયાનો અધર્મ, ન હોઈ ગુરુ તો તે લાગે કર્મ. ૧૫
 કરી કરસરામે નક્ષત્રી એકવીસ વાર, જુહુ જોહુ તો તે મુજને બાર;
 હવે તુને નદિ આવે વિશ્વાસ, તો હું કરું જીંડ કંઠપાશ. ૧૬
 એવું કહીને ચાયા પરિબ્રહ્મ, અદ્વિતોચને નવ પ્રીતજી મરંમ;
 અધિક અધરી પ્રતિજ્ઞા ગેરે કરી, એ શુદ્ધાર્ય સાચો નહીં હરી. ૧૭
 પહવાયો વિદુષ સાથે ગયો, મૂરખ મરવા તત્પર થયો;
 જેમ તેતરને તેડે વાધરી, તેમ કાળે પેટી આગળ ધરી. ૧૮
 જેમ કોરા વિશે પેસે તરવાર, તેમ દેલ પેટા પેટી મોજાર;
 ગારુડી જેમ સર્પને મુંધાડે જડી, તેમ કાળે પેટી આગળ ધરી. ૧૯
 ગોવિંદ ગાસડી અદ્વિતોચન સર્પ, બેઠે લાગવા કીધો દર્પ;
 ન્યારે પેટા ખીજરમાં કુમાર, ત્યારે હરીએ આવીને દીધુ દાર. ૨૦
 પ્રભુ કહે પ્રમાણું સુડી પેરે જીવે, ચારે ખુણે લાંબા ચર્ધ મુવે;
 જો બાર દેતાં અડકે નહીં, તો કૃષ્ણજી સમાય સહી. ૨૧
 હે માહારા ગુરુજી મનભાવતા, રખે તમેા તાણું અડાવતા;*
 કૃષ્ણ કહે કેમ કીજે કેર, એણી વાતે વાધે વેર. ૨૨
 કુંવર મુતો એમ પેટી તલે, તવ તાણું દીધું વિદુષે;
 વાધુતણો તવ ચર્ધો વિરોધ, અકળાયો અંધારે જોધ. ૨૩
 શરીરથી આલ્યો પ્રવેદ, નીસરવા નવ પામ્યો ભેદ;
 ચોહો દીશાએ ખંખોળે કુમાર, નવ જડે પેટી કેરું દાર. ૨૪
 અકળાયો અતિસે ન્યારે પ્રાણ, તવ ગુરુજી કહી જોલ્યો વાણ;
 મહારા ઋષિજી ઉધાડે દાર, જાશે જીવ જો લામશે વાર. ૨૫
 શા માટે સાંભળતા નથી, હવે મારો પ્રાણ જીવ સર્વથી;
 ચોહો દીશા લાગ્યો હુતાશન, બહાર બીતર બળે છે તન. ૨૬
 કાઠો બહાર મન કરણા ધરો, જોયું પરમાણું કૃષ્ણ સમાસે ખરો;
 દોણ ગુરુ ને કોણ છું તું, તારો વેરી તે કૃષ્ણ હું છું. ૨૭
 મારવા વેરી ચઢને તું આવ્યો, ગુરુ યજ્ઞને મેં તુંને જીલાવ્યો;
 મેં મોટો કીધો પ્રપંચ, તુંને મારવા કેરો એ સંચ. ૨૮

વળણુ.

સંચ તને મારવા તણો, મેં તો કીધા મૂઢ રે;
એવું કહીને ગાજ્યા, મુખે ગરુડારૂઢ રે. ૨૯

કડવું ૧૧ મું-રાગ ગોડી મલ્હાર.

પેટીમાંથી કહે કુંવર, શું જાણો છો વ્યંગ; ગુરુજ. ૧
તમોને હસવું થાય છે, મૂને અગ્નિ લાગ્યો અંગ. ગુરુજ.
ખીજે કામે કૌતિક કીજે, જ્યાં હોય હસ્યાનો કાર; ગુરુજ. ૨
વિલંબ થાશે એક પલકનો, મારો જીવ જાશે નિર્ધાર. ગુરુજ.
વૃદ્ધપણું શું હવડાં આબું, મુખે નથી જોવાતા શુક્રાચાર્ય; ગુરુજ. ૩
વહાલા થયેને વેર વાટો છો, રખે કરતા કૃષ્ણનું કાર્ય. ગુરુજ.
તમને સમ છે જાણા ભુગુના, જો ન ઉઘાડો દાર; ગુરુજ. ૪
તમારા સમ જો અંત આવશે, હવે હું મુવો નિરધાર. ગુરુજ.
બહીરપણું શું હવડાં આબું, જે નથી સાંભળતા વાણુ; ગુરુજ.
જો ન કાઠો મુજને આ સંકટથી, તમને માત પિતાની આણુ. ગુરુજ. ૫
શીત વપાવું સરીરે મહારે, કંઠ પડિયો શોષ; ગુરુજ.
મનના મનોરથ મનમાં રહ્યા, હવે જાતું પશું જમલોક. ગુરુજ. ૬
અંબુજ માંહે ખંધાય મધુકર, પેસે જાણી વિશ્વાસ; ગુરુજ.
તેમ પેટીમાં હું પેઠો છું, આણી તમ પર આશ. ગુરુજ. ૭
ધરમાં આણી ધાત ન કીજે, તમ જોળે મુક્યું શીથ; ગુરુજ.
જે પોતાના તેને દુઃખ દેતાં, વળી દુહાશે જુગદીશ. ગુરુજ. ૮
ભૂગુપતામહ હું પુત્ર તમારો, હવે નિશ્ચય જાશે પ્રાણ; ગુરુજ.
મારી માતા ટળવળીને મરશે, બેદરે દુઃખનાં બાણ. ગુરુજ. ૯

વળણુ.

બેદરે જાણુ ને પ્રાણુ તજશે, માતા તે નિશ્ચય મરે રે;
અકળાયો અહિલોચન પછે, અવિનાશી વાણી ધિયરે રે. ૧૦

કડવું ૧૨ મું-રાગ સામેરી મારુ.

દુરીગનની દીનવ વાણી સુણી, વળતા જોડ્યા ત્રિબુવન ધણી;
મૂકો બહાર નીસવાનો કાડ, હું તે જદુપતિ ત્રી રણજોડ. ૧
તારી માએ રાખ્યો હતો વારી, તોય શેં ન લહી માયા મહારી;
મેં તો રૂપ ઝલિનું ધણું, તુને મારવાનું કારજ કર્યું. ૨

પહેલાં જાણ્યો મેં તુંને બળિયા, મારે મારગમાં આવી મળીયા;
 જો હોય પૂર્વ જન્મનું પાપ, તો મૂકીએ સાચુસે સહાયો સાપ. ૩
 હાવે તો તું મને શું કરશે, અકળાઈ આફળીએ મરશે;
 હું તો ચેરી છઉં રે તારો, મેં અર્થ સાચો રે મારો.* ૪

હાળ.

મારો અર્થ સાચો સર્વથા, આશા તે મૂકો છવની;
 એ વેરણ તારી તું જાણે, પેટી લાગ્યો શીવની. ૫
 હું જાણા ને વળી ભોજો, એ તણ તું જાણ એક;
 એમ વરદાનવાળા વિદ્યાર્થી, મેં તુંજ સરખા અનેક, ૬
 એવાં વાયક સાંભળી વિશંભરના, દેડે લાગ્યો હુતાશન,
 કોષ કરી કુવર બાંધ્યો, કૃષ્ણ પ્રયે વચન. ૭
 ધિક્કાર જાલવ કુળને, જ્યાં તુજ સરખા ઉત્પન;
 પણ કુળનો વાક કંગો નથી, ભુંડું ભરવાડનું અન. ૮
 હાથ લાકડી ખાંધ કામળી, વૃદ્ધવન ચારી ગાય;
 ગતિ કયાંથી ગોવાળીઆને, હાલ નહિ દયાય. ૯
 પશુપાલ ને પિંડારીયો, કપટ કરી વહાયો મૂને;
 અર્ધ્યતર જોહણ્યો અલ્યા, નરકવાસ હજો તુને. ૧૦
 ગોવર્દનને કર ધર્મો, ઉતાયો જૂતલ ભાર;
 ફેરી કસ પઞ્જાઓ તે, તુજ બળને છે ધિક્કાર. ૧૧
 રુદ્રમણિનું હરણ કીધું, દીધો દુષ્ટ જનને માર;
 જનાસધને છલ્યો તો, તુંજ બળને છે ધિક્કાર. ૧૨
 નરકાસુરને મારીને પરણ્યો, ત્રેમલ સોલ હજાર;
 પારિજાતક પુષ્પને લાગ્યો, તે તુજ પ્રાક મને ધિક્કાર. ૧૩
 પ્રહ્લાદની તો પીડા ટાળી, ધરી નૃસિંહ અવતાર;
 નખે નિખાલ્યો હીરણ્યકશિપુ, તે તુજ પ્રાક મને ધિક્કાર. ૧૪
 વપુ કીધું મીનનું ને, વેદ વાળ્યા ચાર,
 શખાસુરને સમાળ્યો, તુજ પ્રાક મને ધિક્કાર. ૧૫
 વારાહરૂપ વિઠલ થયો, ને ધર્મો જૂતલ ભાર;
 નક્ષત્રી ભંજુરૂપે કરી, તે બળને પડો ધિક્કાર. ૧૬

પાદાણુ તાપાં પાણી વિષે, ને સેના ઉતારી પાર;
રાવણુ રોળ્યો રણુ વિષે, તે તુજ પરાક્રમને ધિક્કાર. ૧૭
બળ જો મારા હાથનું ડું, જો હોય દેવકીકુમાર;
સંત્રામ કરે નહીં મુજ સાથે, તો તુજને છે ધિક્કાર. ૧૮
કાઠ જાલવ જીવતો, યુદ્ધ કીજીએ એકવાર;
મલ વિદ્યા એમ છે નહીં, તે તારા બળને ધિક્કાર. ૧૯

વળીણુ.

ધિક્કાર જાલવના પતિ, કપટ કરી મુને મારીઓ રે;
ગુરુ ઘર્ષ આવી મળ્યો, ને ગ્રાણુ પોતાનો ઉગારીઓ રે. ૨૦

કંઠનું ૧૩ મું-રાગ સામેરી સોરઠ.

સાંભળી અસુરની વાણી, એમ બોલીઆ સારંગપાણી;
શક્તિ હોય જો શરીર મોખર, તો પેટી બાંછને નીસર બહાર. ૧

હાળ.

બહાર નીસર જીલ્લ કરવા, અહિસોચન શું બેસી રહ્યો;
અમિ લાગ્યો અસુરને જ્યારે, કંઠણુ બોલ કૃષ્ણે કહ્યો. ૨

હાક મારી બોલી ઉછળ્યો, વાણી વિશ્વંભરની સાંભળી;
પાગ મોહારે પેટી ઉછળી, આકાશે જઈ આફળી. ૩

અળ્યો અદ્ર ને સૂર્ય નાઠો, ઉડગણુ તે ઉઠ્યા ગયા;
અમર સર્વજ્ઞ થાનક મૂક્યાં, લાયભીત બ્રહ્માજી થયા. ૪

પડી પેટી પૃથ્વી ઉપર, ત્યારે બળભભ્યાં સાંત પાતાળ;
એક ગણ દીડી સમીપે, લાં સંતાપા ગોપાળ. ૫

થાય કોરણુ કાટકા, રેણુ ઉડે ત્યાં અતિ ધણી;
સૂર્ય જાંખો ઘઘ રહ્યો, લારે બીહીના દારીકા ધણી.* ૬

બ્રહ્માંડ લાગ્યું ડોલવા, ને અવળી સરવે વહી નદી;
મારો માખણુ ચોરટાને, એમ ઉછળતાં વાણી વદી. ૭

સાતવાર આકાશે આફળી, તોજે પેટી ન પામી ભગ;
પછે રોધ હવો પવનતણે, ને શીતગ ચયું તેનું અગ. ૮

કંઠ રંધન દાર બંધન, સગી મુખથી વાણુ;
ત્રાહે ત્રાહે કૃષ્ણ જીવતો રહ્યો, એમ કરતાં નીસર્પા ગ્રાણુ. ૯

- જહુનાથે જાણીયું પછે, જે શત્રુ પાપો નારા;
જેઉં મુઝો કે નથી મુઝો, એમ આઘ્યા પેટી પાસ. ૧૦
- પછે વજ્ર પીઞ્જર લીધું મસ્તક, મોહન મંદિર સંચર્યા;
સમાચાર સર્વે પૂછીયા, પણ મુખથી તે નવ જોયર્યા.* ૧૧
- વિચાર કીધો વિદ્યે, ઝીના પ્રાણ રહ્યા પેટી વિષે;
જો અવતરશે અવનિ વિષે, તો કે નહી રહેશે સુષે. ૧૨
- પડપૂછ એની નવ કરે, મૂકું સુભદ્રાને ઘેર;
મનની વાત કોને નવ કહી, આગળ વાધવું છે. વેર. ૧૩
- સોળ સદસ નારી જોવા રહી, શું લાઘ્યા અવિનાશ;
કોઈ કને જોવ્યા નહીં, આઘ્યા સુભદ્રાને અવાસ. ૧૪
- પેટી સોંપી સુભદ્રાને, હરિયે તે કીધું હેત;
મારી ભગનિ મા ઉધાડશો, નતો યાશે માહ વિપરિત.† ૧૫
- એવું કહીને ચાલ્યા હરજી, પોતાને સ્વસ્થાન;
* * * * * ૧૬
- પછે કૃષ્ણજીની હામિની, ટોળે મળી સમસ્ત;
પેટી સોંપી બહેનને, છે આપણથી છાની વસ્ત. ૧૭

વળણ.

- એ વસ્ત અમુલિક દિસે છે, તે આપણને કહી નહીં;
ચાલો વાહીએ સુભદ્રાને, એ પેટી તપારી જોઈએ સહી. ૧૮

કહ્યું ૧૪ મું-રાગ દેશાખ.

- એવી વાત સર્વે વિચારી રે, ગમ્મ નહુંદી મંદિર નારી રે;
માતાને ઘેર ગયા મેરારી રે, ત્યારે ટોળે મળી સર્વે નારી રે. ૧
- જોએ ચોરી કીધી હમારારિ, જોઈએ શું લાઘ્યા ગિરિવરધારીરે;
આઘ્યા સુભદ્રાની પાસ રે, બ્યારે બહાર પધાર્યા અવિનાશ રે; ૨
- ત્યારે નહુંદ સર્વા પ્રસન્ન રે, આપ્યાં સોળ સદસ આસન રે;
પછે સુભદ્રા હરજે પૂછેરે, જાણી સર્વે આઘ્યાં કારણ શું છે રે. ૩

* પા. ૦ "વિપરિત લીલા નાથની, એમ પ્રાણ પાપીના હર્યા."

† પા. ૦ "અવાસ આઘ્યા મર્મ સાથે, જોડેનહું છાનાં ગળ્યા;
કો હપાડી જોશો નહિ, એવું કહી વિદ્યેષ વળ્યા."

- સુણી સુમદ્રાની વાણી રે, સારે બોલ્યાં રુઝમિણી રાણી રે;
આબ્યાનું થાનક જે અમારું રે, તે તો બાઈ ભુવન તમારુ રે. ૪
- અમો ભાભી સોળ હજાર રે, તેને તમારો છે આધાર રે;*
ત્યારે તમે જશો સાસરડે રે, શું આપશે વાસુંદેવ ધરડે રે. ૫
- સાસરવાસો સવે લોખંધ રે, કરવા ઇચ્છે છે તમને બાઈ રે;
અમ સરખું કાંઈ કામ દેજે રે, મન ગમે તે માગીને લેજે રે. ૬
- ત્યારે એમ કહ્યું મુખથી રામારે, સારે બોલ્યાં છે સત્યભામારે;
આપણને એધિ અધિક કંઈ નહિએ રે, દુધ છે તોય એ ન એ દહીએ રે. ૭
- આખ્યાનો તે શો છે ઉધારો રે, બાઈજી આ લોની હાર મારો રે;
આપણુ ક્યા ખરચીશું ગર્થે રે, સાચુ નશુંદ એ મોટું તીર્થ રે. ૮
- આપો હાર તે સત્યભામા સતી રે, સારે ઉઠિવાં બંધુવતી રે;
આ પહેરો સુમદ્રાજી ચીર રે, ચિત્ર વિચિત્રે લંચું છે હીર રે. ૯
- રુઝમિણીએ કીધું મન બોહોળું રે, આખું પહેરવા હીરનું પટોળું રે;
એક કહેલો સુભદ્રા બેહેન રે, આ માળાલો આપી મોહન રે. ૧૦
- કેણે આખ્યાં કંકણને ચુડી રે, નણુદી કહે ભાભીઓ રૂડી રે;
ઘોળા સાળુ છાંટયા કેશર રે, મોટાં મોતી નાકે વેશર રે. ૧૧
- કો જોડ આપે અણુવટની રે, કો છોડે કટીમેખલા કટની રે;
કહ્યાં કાંખી ને ઝાંઝરીઆં રે, નણુને ભાભીએ અર્પણુ કરીઆં રે. ૧૨
- ભાભીની દીકરી રૂડી દષ્ટ રે, સુભદ્રા થયાં તાંહાં ગર્વિષ્ટ રે;
આગ્રણુ આખ્યાં એમ સવે રે, ત્યારે બોલ્યાં સુભદ્રા ગવે રે. ૧૩
- આજ હું ધણી માનીતી મોટી રે, ધણી ભાભીની નણુંદ પનોતી રે;
આજ ભાભી પટોળાં રહીએ રે, વળી કામ અમ સરખું કહીએ રે. ૧૪
- જેવાં કરશો તેવાં યમશું રે, વહાલી વાત તે તમને કહીશું રે;
સુણી સુમદ્રાની વાણી રે, સારે બોલ્યાં તે રુઝમિણી રાણા રે. ૧૫
- કહું છું કહો સુભદ્રા બાઈ રે, આજ આબ્યા હુતા તમારા બાઈ રે;
પેટી હતી તે બીવા કને રે, આવીને તે આપી છે તમને રે. ૧૬
- તે પંજરમાં એવું શું છે રે, ભાભી સાથ સોડો પૂછે છે રે;
આપણે બોલવું ચાલવું શાનું રે, એને જોઈ જવું છે જાનું રે. ૧૭

માટે ઉધારો પંજરનું તાળું રે, અમે વેગળી રહીને નિહાળુ રે;
 નહુંદે જીભ કરડી ત્યાં દંત રે, ભાભી કોંઈ તમારો ક્ષય રે. ૧૮
 બજો છો ત્રિકમની ટેવ રે, અગ્નિ કટકા છે કૃષ્ણદેવ રે;
 સુભદ્રા કહે કેમ કેળે રે, વિદ્યે વારી છે, તેતો ધણું ખીજે રે. ૧૯
 મને સોંપી છે જહુનાથે રે, તમે લુગો ઉધારી હાથે રે;
 આ ઉપર મુકી છે કુંચી રે, મોહને મૂકી છે તે ભંચી રે. ૨૦
 શું જાણીએ કે ઘો છે કે સાપ રે, તેને દેખે તમે જાપ રે;
 ત્યારે સત્યભામા ત્યાં પૂછે રે, બાપ આનંદુખીહા છે તે શું છે રે. ૨૧
 જો તમ ઉપર કાપે શ્યામ રે, ત્યારે મારું તમે લેજો નામ રે;
 જો દુરી દેખાડે મુને બળ રે, રૂડી પેરે ઉતારું આજ રે. ૨૨
 પારે બોધ્યાં તે જાંબવતી રે, એક મેં વિચારી છે મતી રે;
 બાપજી અમરી પ્રતિષ્ઠા કીજે રે, કાષ્ઠ બહાર જઈ વાત ન કીજે રે. ૨૩

વળણુ.

૧ કીજે વાત વિદુલની ચોરી, જાંબવતી એમ ઉચરે રે;
 કંજલ કહે સાંભળ ધૃતરાષ્ટ્ર, પછે શામ. સમ મહેવા કરે રે. ૨૪

કંઠલું ૧૫ મું-રાગ મારુ.

જાંબવતી કહે બહાર જાહે, કરે પંજરની વાત;
 ને માથે ભાર એટલો, નહીં પિતા કરી ભત. ૧
 રહે સુભદ્રાના હાથમાં તે, આખ્યાં સત્ય વચન;
 આ આશુપણે મોહી રહી, માન્યું માનુની મંત. ૨
 યાહી સુભદ્રા પિંજર પાસે, કુંચી કરમાં સદાઈ;
 એકલીએ તાળું ઉધારીયું, લુવે વેગળી રહી બોલાઈ. ૩
 હાર બેહુ જુજવાં કીધાં, અલગો કરી અહંકાર;
 માંહે મુધુક મોટું દીઠું, ત્યારે દુશી રાજકુમાર. ૪
 અહીલોચનનો પ્રાણુ રહ્યોતો, વળગી પેડી પાસા માંહે;
 હસતાં હંસ જ દરખે પેડા, દુરી ભગિની ઉદર માંહે. ૫
 અખલાને ગર્ભ છે અર્જુનનો, વેહેને યયા છે પંચ માસ;
 તે પિંડ માંહે પાપી પરાણે, સઘ પૂર્યો વાસ. ૬
 તે જીવ વિમારો અહીલોચનનો, હું આલ્યો દુરીને ઘેર;
 ન ચાલિ પ્રસવ મરે સુભદ્રા, વળે પિતા કેઈ વેર. ૭

- પછે કૃષ્ણ કામનીએ કૌતક કીધું, મરકવડે મુખ તાણ્યું;
 ભુવો કમઇ આપણા કંથની, જે મરુ મથાણથી આવ્યું. ૮
- તાળી દઈ હસ્યાં માંહેમાહિ, સર્વમાં સત્યભામા ડાહ્યાં;
 ભાઇએ હેત કીધું ભગિનીને, અવિલોકે અભાગ્યાં. ૯
- પીતાંબરને પાસવ ઢાંકી, પ્રભુએ પિંજર આવ્યું;
 મારે મંદીર શે ન આવ્યા, મેં સારથી કૌતક જણ્યું. ૧૦
- મુખ મરડીને તાણે સરકડાં, કરવા લાગી ઠીંગાડાળી;
 સુભદ્રાને વીંટી વળાયો, સોઘ સહસની ટોળી. ૧૧
- રુદ્રભિણી કહે બાઇ મહારે મંદિર, ટપકવી છીંટ છે આછી;
 તે તમને હું આપીશ બાઇ, પટોળી આપોની પાછી. ૧૨
- જંભુવતી કહે બનીશ લક્ષણો, બાઇ તમારો વીર;
 તે જણે તો મુને કામ મારે, માટે આપો માહરું ચીર. ૧૩
- સાંસતાં રહી સત્યભામા બોલ્યાં, હાથ દઇને ગાલે;
 આજ તો હાર લાવોની પાછો, જોઇએ તો આવજો કાલે. ૧૪
- એક કહે આપણું નહીં રાખે, શું એ બીધા છે બીખારી;
 હસ્તિનાપૂરમાં કેમ જશે, અંચુડી પેહેરી માહારી. ૧૫
- એક કહે એ બીધાને આપતાં, આપણું હૈકું હીસાં;
 પાછું લઇએ એટલા માટે, જે પીહેરમાં વરંણાગી છે. ૧૬
- માન દઈ અપમાન માંજું, જ્યારે વસ્તુ પેટીની જાણી;
 મૂળ્યું વજ્ર જે સુભદ્રાનું, ભાભીએ લીધુ તાણી. ૧૭
- બડબડતાં સુભદ્રા બોલ્યાં, હું ઘણી માતું મોહોટી;
 હાલે સાલસા સોતી જવાલો, ભાભીની ભાવજ પોહોટી. ૧૮

વળણ.

- પોહોંતી ભાવજ ભાભીઓ, એમ નહુંદે ટચકા ચોડીઓરે;
 લટપટ કરીને વજ્રલીધાં, પછે આપ આપને મંદિર દોડીઓરે. ૧૯

કંઠ્યું ૧૬ મું-રાગ રામગ્રી,

સંજય કહે રાય સાંભળો, જે લટપટી છે વાત;
 મર્મ કા પ્રીતે નહીં, એ જણે લુગ તાત. સંજય ૧

તે સમે અર્જુન ત્યાં દતા, સાસરડે રહી મહાસે;
 પાંચ માસ* ત્યાં રાખ્યા, વિદુરજીએ વહાસે. સંજય ૨
 સુભદ્રાનું સીમેત આપ્યું, બાવ્યું સર્વ તે સાથ;
 પારથ પ્રત્યે સારે જોત્વા, કુશસ્થલીના નાથ.† સંજય ૩
 ઇન્દ્રપ્રસ્થ જાઓ ઉતાવળા, અર્જુનજી રે તમે;
 મોસાળું લઇને આવું ધું, પુંહળ થઈ તાંદાં દમે. સંજય ૪
 સાસરેથી અર્જુન પછે સંચર્યા, સાથે સુભદ્રા નારી;
 નકુલ સહદેવ સામા આવ્યા, મળ્યા ગાંધર્વધારી. સંજય ૫
 જય જયકાર વર્તા રહ્યો, હરખ્યો તે રાગ ધર્મ;
 શાસ્ત્રે ધટે તેવાં સીમેતનાં, તે તે કીધાં કર્મ. સંજય ૬
 મોહન મોસાળુ લાવીઆ, આવ્યા સાથે તે રામ;
 જને ધટે તેવું આપીયું, ખરખ્યા બહુ દામ. સંજય ૭
 કુશલ્યાઓ આધી રાખડી, થયો નકુળ જુશદિયો;
 ✓ વહેવાઈ થઈને માંગતો, બીમ તે મહા હઠિયો. સંજય ૮
 કહે જાદવ શાને આરીઆ, શું લઇને મોસાળું;
 પુરું પડે તો લાં રહેજે, નવ તો કરો રખવાળું. સંજય ૯
 કૃપા કરીને કહે કૃષ્ણજી, રામ પાડશે પૂરું;
 તમ સરખા સગા છો તો, શાને રહેશે અધૂરું. સંજય ૧૦
 વળીણ.

અધૂરું કાંઈ રહેશે નહીં, રામ આપશે તે લઈ નવ રોકા;
 બળિભદ્ર કહે ઉભા રહો, જે જોઈએ તે કાગળમાં લખે.

કહ્યું ૧૭ મું-સગા ગાડી મહાર.

બીમ કહે લખો પ્રથમ કાગળમાં, એક સહસ્ત્ર માતંગ; હલધર.
 પાણીપંચ સાજ સંધાયે, દસ સહસ્ત્ર તોરંગ. હલધર. ૧
 મુને તો લોભ ગમે નહીં, તે માટે લખાવું સહેલ; હલધર.
 પાંચ લાઈને પાંચસો તમે, લખો અનુપમ વેહેલ. હલધર. ૨
 છેલકડા લખેક લખો, તેનો ન માંગશો અંક; હલધર.
 ગાયો ભેસું સૌ કો આપે, જે હોય દરિદ્ર રંક. હલધર. ૩

રથ ભરી પટકા પામરી, ઘટે તે રોકારોક; હલધર.
 આજે હર્ષ કૃષ્ણ પાસે માંગીએ, છે આપનારા અવિલોક. હલધર. ૪
 કૃપ દ્રોણ ને બીજમ પિતામહ, કાકાનો પરિવાર; હલધર.
 વિદુર યુધિષ્ઠર કુંતાજી, અમો છીએ બાંધવ ચાર. હલધર. ૫
 માતાનું મન તો વહુ મનાવશે, લુગડાં ચીશરાં જેહ; હલધર.
 સો મણુ જોઈએ સોનું રૂપું, પારથને પૂછો તેહ. હલધર. ૬
 કાંઈ ગામ ઘટે માડવા મધ્યે, તો હાથ ઝોડે ધર્મરાય; હલધર.
 શત ગામ આપવાં કરીને, નમો નરપતિને પાય. હલધર. ૭
 સો કુંડી તો લખો સાલુ સારા, પીછોડી પામે દાસ; હલધર.
 જાડાં છાપલ લાખેક જોઈએ, કીકરીઓ કરે આશ. હલધર. ૮
 ભાર કનક લખો નણુદીને, જેણે બાંધી છે રક્ષાય; હલધર.
 બે ભાર શુશદીપાને આપો તો, જેમ કારજ ચાલતું યાય. હલધર. ૯
 ભુરશી દક્ષિણે લખો આઠણુને, જે મળશે વીશેક સહસ; હલધર.
 એકેકને સવા શેર સોનું, અમોટીયું ન વચ. હલધર. ૧૦
 એટલું તો તાંડાં આપવું જોઈએ, જે તમો આપશો આજ; હલધર.
 એ લખ્યાથી અદકું કરો તો, તમારા ઘરની લાજ. હલધર. ૧૧

વળણુ.

લાજ વધારો તમતણી, તો લખ્યાથી અદકું કરો,
 હાથ ન પહોંચે હલધરજી તો, અમારું લઈ જાએ ભરો. ૧૨

કંડવું ૧૮ મું-રાગ ધનાશ્રી.

જે જે લખાવ્યું પવનપુત્રે, તે સર્વે આપ્યું અવિનાશજી;
 વિશેષ કીધું વિધંભરે, સર્વેની પેતી આશજી. ૧
 પેહેરામણી કરી પરચ્યાં, પાંડવ ઘેર વનમાળીજી;
 તે પહેલાં વીસરી ગયાં, હરિ હલધર, જે પાંચાળીજી. ૨
 ક્રોધ કરીને બોલ્યાં પટરાણી, સુભદ્રાની પ્રત્યેજી;
 બાઈ હરિ તો બાઈ છે મારો, પણ ટચકો તોજો સરતેજી. ૩
 એલું કહીને અંતઃપુરમાં, અર્જુનને દેતી આજીજી;
 સુભદ્રા ગઈ કૃષ્ણની પાસે, પડી પેટડીયામાં ફાળજી. ૪
 સાન કરીને કહ્યું કૃષ્ણ પ્રત્યે, જે વીસરીયાં પટરાણીજી;
 એકી સાસે ધાધને આવ્યા, ઘરમાં સારંગપાણીજી. ૫

- દ્રૌપદીએ કર ઉદક લીધું, શાપ અર્જુનને દેવાશ; ૬
 એવે દરી આવી ઉભારણા, અને વચન ન દીધું કહેવાશ.
 આસન મુકી ઉભી થઈ અગળા, મનમાં લગ્ન પામીશ; ૭
 બેસો આવો મારા સમ છે, નરદરીને બોલી શિશ નામીશ.
 કહે દ્રૌપદી હું ભલે ટાળી, સુભદ્રાએ ભગવંતશ; ૮
 હું તો શાપત નરનારીને, પણ તમે દુભાવો ચંતશ.
 મનમાં કલ્પ્યું ટળે નહોં મારું, મને ભયમાં ઉવેખીશ; ૯
 સુભદ્રાને સહિ વહુ સાચી, પુત્રનું સીમંત નવ દેખેશ.
 તમ ઉપર રીસ નહીં મુજને, પધારો જહુવીરશ; ૧૦
 આજ તે આપ્યે શું યશો, દુઃખ વેળા પૂરજો ચીરશ.
 મન મનાવી વળ્યા મોહન, ભાણેજને દેવરાખ્યો શાપશ; ૧૧
 અભિમન્યુ મુખો સુધરાયે, તે દ્રૌપદીના પ્રતાપશ.
 વાત રાખી વિશંભરે, તતખેવ પાછા વળિયાશ; ૧૨
 નવસેં નવવાણું પૂર્યાં સભામાં, તે મોસાળાના બોલ પાળિયાશ.
 આઠા માગી પાંડવ ફરી, ગયા કૃષ્ણ ને રામશ; ૧૩
 સુભદ્રાજને સાથે તેડી, આખ્યા દારિકા ગામશ.
 દેવકી રૌઢીણી આવી મળ્યાં, સર્વે સ્વાગતા કીધીશ; ૧૪
 સોળ સહસ્ર સત આઠે ભાભી, પગે લાગીરહી ઉભીશ.

વળણુ.

- સ્વાગત કીધું કાજ સીધું, દિન દિન વિસાદ નવનવો; ૧૫
 ભટ પ્રેમાનંદ કહે કરજોડી, પછે પુત્ર પ્રમુવનો દીન હવો.

કડવું ૧૯ મું-રાગ વેરાડી-આલ દુકડા.

- સંજય કહે સાંભળ હો રાજ, જે સુભદ્રાનું દુઃખશ; ૧
 હેવું કાને હોતું નહોં રે, કહેતાં ન આવડે મુખશ.
 મુખે હસતાં રમતાં જમતાં, વહી ગયા દશ માસશ; ૨
 અગિયારમે તે અકળામ અગળા, પાપીએ પુર્યો વાસશ.
 અહીંસોચન અંશને ઉપન્યો, ઉદરમાં મદા કોષશ; ૩
 રથૂલ શરીર પોતાનું કીધું, પડ્યો પેટમાં રોધશ.
 વાત્યા તણાઈ તે તાપ ઉપન્યો, સ્વામાશરિરે શીતશ; ૪
 યરયર ધુજે ને કાંઈ ન સૂજે, ભગવા લાગ્યું ચિતશ.

- પાધરું યોગાય નહીં ને, ફુંકડી થઈ રસનાયજી; ૫
નસ નીસરી કર પદ' કેરી, બિહાં નવ થવાયજી.
હેડકી ને હૈયે શળ આવે, સ્થામાને સરીરજી;
ઝગહજે નેત્ર કાચકા સરીખાં, હરનીચ નિસરે નીરજી. ૬
હાલક હુલક હરીને મંદિર, વસુદેવે જાણી વાતજી;
પુત્રીની પીડા અતિરો જાણી, રોવા લાગ્યા માત તાતજી. ૭
રુડુ યાવા સુતાને અર્યે, માતાએ આખડી લીધીજી;
સાત દિવસ લગી રોહિણી માતે, જળ અંજલી નવ પીધીજી. ૮
ત્રાહે ત્રાહે કરે તારણી, રોળે મલ્યો સર્વે સાથજી;
રોહિણી દેવકી મળી સર્વે, સાંભળો વસુદેવ નાથજી. ૯
લાડવાઈ પુત્રી મર્ચુ પામે છે, દુઃખ સે નથી ધરતાજી;
વિપત વેળાએ લજ્જા શૈની, ઉપાય સૌ નથી કરતાજી. ૧૦
એ સુવાનું દુઃખ નથી સુને, મરે છે માનવિ માત્રજી;
ફરી ફરીને એમ સાહે છે, જે ક્યાંથી અર્જુન જામાત્રજી. ૧૧
નાનપણેથી ગઈ હોત તો, દુઃખ નોતું કેનેજી;
આજ મોટી થઈને મૂઠી જાય છે, વહાલાં સુભદ્રા બેનેજી. ૧૨
લધુ વય માંહે લાડ ફુંવરી, મરવું જીવવું નવ લેહેતીજી;
જાણતાં પ્રીછનાં થઈ જમલોક જાય, વય નવ ગઈ છે હલેતીજી. ૧૩
પરમેશ્વરે પૃથ્વી પછાડ્યાં, આપણા ઝડી ચરણજી;
કહો કંથજી કોણ પાપથી, દીકરી મરે દુમરણજી. ૧૪
વસુદેવ યોગ્યા આંસુ ભરતા, દીકરી હું દેખીને લાગેજી,
તમે રામકૃષ્ણને સંભળાવો, જે પાળ બાંધે સાંજેજી. ૧૫
વાત સાંભળીને આઝ્યા વીરો, સુભદ્રા જાણી અંગધાતજી;
અંગ પછાડતી હરિએ દીડી, રોતી અતિ આરત નાદજી. ૧૬
જુવો જંત્ર મંત્રનું કરીને, પાણી પામે મત્રીજી,
દંભી દંભ કરીને વળાયા, વેદના કાએ ન જંત્રીજી. ૧૭
રાજ વૈદ નવ નવા આદેશે, ગ્રેહેવા તારુણીની નાડીજી;
તણુ સંવત્સર વહી ગયાં પણુ, કાંઈએ ન વાત જાણીજી. ૧૮
પાપી રહો પ્રાણ લેવા, પેટમાંથી નવ હાલેજી;
રથૂલ શરીરે હરે ફરે તે, સુભદ્રાને અતિ સાલેજી. ૧૯

વળણ.

સાલે દુઃખ સુખદાને, પડી પામવા મરણુ રે;
સ્થામા સર્વે રાત્રી સાંભળી, ધાર્યાં આન્યા અસરણુ સારણુ રે. ૨૦

કંઠવું ૨૦ મું-રાગ મેવાટો.

સંજય કહે સાંભળ હો રાગ, વેદ યથા અવિનાશી;
નાડ અહીં બેઠા નરહરી, અલો ભગિનીના હાથી. ૧

ત્રાહે ત્રાહે સરવઠો કંઠે છે, તમે સર્વે નીસરો બહારી;
પાટી ખડિયો હાથમાં સાહી, દરિ આન્યા ધરમેજારી. ૨

અઠાવો ચિતયાં ભગવાને, ભગિનીમું જોવા ભગવંતી;
સુખદાની સન્મુખ થાઓ, સાંભળો એકે ચંતી. ૩

એ જન્મ પામવાનો જન્મ છે, અભેદ રાખજો કાનથી;
અઠાવોજ એવું એનું નામ, એમ વહે શ્રીભગવાનથી. ૪

પહેલે કોઠે એક બારણું, વંક વળામણ ત્રણી;
મધલે વઠે જે પેસે જોહો, તે સુખદા ન પામે મર્ણી. ૫

નવ દ્વાર છે બીજે કોઠે, તેના કહું ભગિની બેઠી;
છેલે બારણું જે પેસે તે જીવે, એમ વહે ધનુવેદી. ૬

ત્રીજે કોઠે વીથ બારી છે, તે મધ્યે મારગ છે ત્રણી;
મધ્ય બારણું પેસે જે વીર, તે કાચે ન પામે મરણી.* ૭

ચોથે ચક્રે બારીસ બારી, એક મધ્યે મોટું દ્વારી;
તે માંહે જામે જો જોહો, તે જીતે નિરધારી. ૮

પાંચમે કોઠે તૈતાલીસ નાકાં, બને આઠ ત્યાં અવળાઈથી;
દક્ષિણ દ્વારપર દક્ષિ રાખી, વામ માર્ગે પેસવું ધાઈ. ૯

છઠે કોઠે છત્રેક નાકાં, એ જીવવણીનું કામથી;
પંચ ને સાત મધ્યે પેસવું, એમ કહે સુંદર સ્થામથી. ૧૦

જે જે ભેદ કલા યદુપતિએ, ગર્ભે જોખ્યા મૂખથી;
હાવતો ચાલતો રહ્યો પેટમાં, ત્યારે સુખદા પામી સુખથી. ૧૧

શાતા અર્ધ સ્થામાને શરીરે, તતક્ષણ નિદ્રા આવીથી;
ભગવાને ભણાવવું મુકી છાંતું, બેહેનને ન જોલાવીથી. ૧૨

* પાઠ " ત્રિજે ગુહ્યે ત્રણ મારગ છે, મહાદેવને દોહલો મર્મથી;
દક્ષિણું દ્વાર અતિ બાંસે, ત્યાં તે જાણવું કર્મથી."

- ત્યારે પેટમાંથી પુત્ર યોડ્યો, હરિને દંધ હોકારોજ;
 ૭ કોઠા તો શિખ્યો મામા, સાતમો વિસ્તારોજ. ૧૩
 અકરમાત્ર એવું સાંભળીને, મર્મ કબો મોરારજ;
 એશું જો અધિકું શિખવું, જો તું નીસરે બહારજ. ૧૪
 કહેતાંમોઢે પ્રસવ થયો, વિદ્યા બણ્યાવું ક્રોડજ;
 વેરી ભણી ચક્રવૃહ ભાંજ્યો, હિંચા શ્રી રણુછોડજ. ૧૫
 સુભદ્રાએ પુત્ર પ્રસવ્યો, વાત સાંભળી ચોરેરીજ;
 હાથા તોરણ હરિને મંદિર, વાજે વાજત ને ભેરીજ. ૧૬
 વસુદેવ દેવકી આનંદ પામ્યાં, દેડે દરખ ન માણજ;
 જાતક જન સર્વે સંતોખ્યા, બળીભદ્ર દાન દે સાંપજ. ૧૭
 વધામણી મોકલી ઈંદ્રપ્રસ્થમાં, હુખ્યાં રાજા ધર્મજ;
 વિમને બહુ દાન દીધાં, અર્જુને કીધું જાતકર્મજ. ૧૮

૧૫૧જી.

જાતકર્મ કીધાં કારજ સિખ્યાં, વહી ગયા માસ સાત રે;
 આણું કરવા સુભદ્રાને, મોકલ્યા નકુળ બ્રાત રે. ૧૯

કડવું. ૨૧ મું-રાગ અંદોલની ચાલ.

સુભદ્રાને હૈયે દરખ એ, વરસ એકનો થયો બાળ તંત રે;
 * * * બાળ્યા બૃધર ને મન એમ રે. ૨

હાળ.

- ત્રણસે સાઠ દિવસનો બાળકો, પિતા કેરું રૂપ પાવંન;
 તે માટે સમોતા જઈએ સાસરે, જાવા માન્યું માતુનીતુ મન. ૨
 નારાયણને નકુળ ભેટ્યા, કહી કુસળતી વાત;
 સાસરવાસો સુભદ્રાને, કરે બંને બ્રાત. ૩
 ઉત્તરેન રાજા વસુદેવ, સર્વજ્ઞ શ્રી રણુછોડ;
 સાસરવાસો સર્વે કીધો, પોતા મનના કોડ. ૪
 બાબીએને ભેટ્યાં ને, માતાને મળી કુમારી;
 વળાવી પાછા વળ્યા, બળિભદ્ર શ્રી મોરારી. ૫
 ૧ નકુળ જતાં* બોલીએ, સાંભળો શ્રી પરબ્રહ્મ;
 ૧ માસ એક મુઠે પધારજો, મળવા છૂટે રાજા ધર્મ. ૬

- એવું કહી ઈંદ્રપ્રસ્થ આવી, વહુ નમ્યા કુંતાને પાગ;
 પગે લાગણું કીધું ધણું, જે પીઠેરની સોભાગ. ૭
- પાંડવને આનંદ અતિશે, તેગ્રવ્યા ઋષિ રામ;
 અભિલાષ મન પુરણુ હવો, મારે અભિમન્યુ ધરિયું નામ. ૮
- પછે જે સંવત્સર વહી ગયા, પેરાણા આગ્યા જહુરાય;
 બેટી મળ્યા ભગવાનને, મળી બેઠા સર્વ સલાય. ૯
- કિંકરી લાવી કુંવરને, અદ્ભુત તેનું તેજ;
 અવિનાશીએ આજંગેલીધા, બાણી પોતાનો ભાણેજ. ૧૦
- સભા સરવ દેખતાં, રમાડે ભગિની બાળ;
 તારે અભિમન્યુએ મૂંછાડી, તાણીઆ ગોપાળ. ૧૧
- પદ્ધાત કીધા પેટમારે, હરિ પાંખા છે બહુ કષ્ટ;
 બાળકમાં ગોપાળે દીઠી, કંઈ અહીંભોયનની દષ્ટ. ૧૨
- મુઠાવ્યો મૂંઠે નહીં, મોહન મૂંછના વાળ;
 કૃષ્ણજીએ કુંવર દીઠો, મહા કૃતાંત જ કાળ. ૧૩
- દાસ્ય કરી હરિ કહે છે, આણે માંડયું છે અદ્ભૂત;
 મામાને મારીએ નહીં, તું ભગિની કેરા સુત. ૧૪
- કુંવર કહે મામા કૃષ્ણજી, તમે ચલાવ્યો જે પંથ;
 કંઈ મામો માયો તમો, ભાણેજ થઈ ભગવંત. ૧૫
- તમો કીધું તે મારેજ કરવું, રખે મુઠા વીહીલા;
 અમો તે લોખું નહીં, મામા મારનાના ચીલા. ૧૬

વળીણુ.

- ચીંતો તો લોખું નહીં, વળી કુંવર એવું વહે;
 સભા સખગીએ દાસ્ય કીધું, પણુ હરિયે વાત રાખી હલે. ૧૭

કડયું ૨૨ મું-રાગ દેશાખ.

- સંજય બણે સાંભળની રાય, અભિમન્યુનો કહું મહીમાય;
 જે અભિમન્યુ બેઠ્યો વિપરીત, તે વેણુ વિટ્ટે રાખ્યું ચિત. ૧
- કુંતાને બેટયા કમલાપતિ, પછે પધાર્યા દારામતિ;
 એકવાર પાંડવે કીધું અદ્ભૂત, દુષોધનગું રમ્યા છૂત. ૨
- હાવાં રાજ રિદ્ધ લંડાર, વસ્યા વન સંવત્સર બાર;
 પાંચાલીકું ગયા વનવાસ, ત્યાં મગ્યા આવી અવિનાશ. ૩

પાંડવને ભેટયા જહુવીર, કહ્યું કંઈ નયજો ભરી નીર;
 અભિમન્યુ મુઝદાને આણું કરી, દારામતિમાં ગયા નરહરી. ૪
 ભાણેજ જે ભગવાનજ તણો, અમૂં સાથે વિદ્યા ભણ્યો;
 તેર વરસ મોસાજો રહ્યો, સોલજનાં મુઝદે થયો. ૫
 પાંડવના દીન પુરણ થયા, એવે મન્થ દેશમાં અગટ થયા;
 રાય વૈરાટની દીકરી, કારણરૂપે તે અવતરી. ૬
 રાય વૈરાટે વિનતી કરી, પાંડવસું વાણી આચરી;
 મેં કીધું મહા કૂકું કર્મ, પાસા પ્રહારે પીડ્યા ધર્મ. ૭
 આ દ્રૌપદી સતી મુંદરી, તેને મેં કહી કિકરી;
 દુઃખે નિર્ગેઆ દ્વાદશ ગ્રાસ, પૃથ્વીપતિને મેં કહ્યા દાસ. ૮
 તમે હાવા આશિગળ કરો, ઉત્તરા કુંવરી અમારી વરો;
 ભણાવી કીધી અટપટી, માટે પરણાવવા ઘટે કીરડી. ૯
 કન્ધાદાન થ્યો ગાંધવપાણુ, વળના બોદ્યા પારથ વાણુ;
 જે ભણાવી મ પુત્રી કરી, તેને કપમ કહું મુંદરી. ૧૦
 જ્ઞે શુરુ છન્ડે શિષ્યાથી સંતાન, તો ઉદ્યાવ્યક્ત કેમ ઉગે ભાણુ;
 અભિમન્યુ છે મારો બાળ, જેનો મામે શ્રીગોપાળ. ૧૧
 તેને પુત્રી આપો તમે, સગા વેવાઈ થાશું અમે;
 મુણી સબસાચીના વચન, મન્થપતિનું તવ હરખું મન. ૧૨
 પછે યુધિષ્ઠિર કાગળ લખે, મોકલવાને દારિકા વિખે;
 સ્વસ્તિ શ્રી દારીકામતી, લક્ષણ પૂરણુ લક્ષિમપતિ. ૧૩
 ત્રિકમ છો ત્રિભુવન ધણી, કૃપા છે તેથી રાખજો ધણી;
 લખીતંગ પત્ર ધર્મ નરશ, અમે ઉદે થયા મન્થને દેશ. ૧૪
 તમારી કરુણાની છે લેહર, વરસ ઉતપાં વૈરાટને ઘેર;
 મન્થપતિની છે દીકરી, તે અભિમન્યુને પરણાવવા કરી. ૧૫
 જ્ઞે તમને મમે રે ગોપાળ, તો સાં કાઞિયે વેવિયાળ;
 જેવું હોય તેવું લખજો ભગવાન, વિશેષ કરીને લાવજો જાન. † ૧૬
 આણું ગામ તેડી કુશરથલી, જે હોય જાદવની મંડળી;
 અભિમન્યુ છે તમારી પાસ, તેને પરણાવવા આવો અવિનાથ. ૧૭

અમો ભેસી રહ્યા છું તમ થકી, વહેલા પધારજો કમલાપતિ;
 પત્ર આપીને વોળાવ્યો દાસ, ગયો દારિકા જ્યાં શ્રી અવિનાશ. ૧૮
 સભામાં જઈ બિમો રહ્યો, બાલ એક કરજોડી કહ્યો;
 હું આવ્યો છું પાંડવની વતી, આ કાગળ લીજો કમલાપતિ. ૧૯
 એવું સાંભળીને હરખ્યા હરી, લેઈ પત્રિકા મસ્તકે ધરી;
 ઉઠતી નેત્રું શામળે, વાંચી જેમ સરવ સાંભળે. ૨૦
 જે લખ્યાં વાચેક પાંડવતણાં, વહાલાં જાહેરને અતિ ધણાં;
 સમાચાર સારો સાંભળ્યો, જે અભિમન્યુનો વિવાહ મળ્યો. ૨૧
 આનંદ પામ્યુ દારીકા ગામ, પણ મન દુઃખ પામ્યા રામ;
 જો પાંડવ થયા કુશળ છતાં, તે દૈરવ માત્રે ખાધી ખતા. ૨૨
 એટલો હરખ હૈડામાં હળ્યો, જે અભિમન્યુનો વિવાહ મળ્યો;
 પછે ઘરમાં ધાઈ સેવકી, વિનવ્યા જૈ રાહિણી દેવકી. ૨૩
 માતાજી સાંભળીએ વાત, તે કુશળ છે પાંચે ભોત;
 મચ્છને મંદિર નિર્ભય રહી કરી, પ્રગટ હવા તે પુરમાં હરી. ૨૪
 વેરાટની ઉત્તરા દીકરી, તે અભિમન્યુને પરણવવા કરી;
 એવે આવ્યા હલધર ને હરિ, માતા પ્રયે વાણી આચરી. ૨૫
 જનુની કહે છે જે ઠિકરી, તે વારતા એ નિશ્ચે ખરી;
 તમો વધુ માત્ર કરો સાંતરી, આ બારણે બહુ વહેલો જોતરી; ૨૬
 એવું કહી વળ્યા ભગવાન, સર્વે તત્પર કીધી જન.
 કરે જાહેણી મરડામરોડ, લેખે આતી છપ્પન કોડ;
 અભિમન્યુને પીઠી ચોળાય, મામી માત્ર મંગળ ગાય. ૨૭
 હુંજી નાદ ત્યાં બહુ ત્રિધ હોય, સાંતરાં થઈ આત્યા સર્વ કોય;
 ઉત્તરેન વસુદેવ બેઠ, નમ રાખવા મૂક્યા તેહ. ૨૮
 કાટી જોડા મૂક્યા રખેવાળ, જન લેઈ આત્યા શ્રીગોપાળ;
 થોડે દહાડે પોતા મચ્છને દેશ, વાત પુરમાં થઈ પ્રવેશ. ૨૯
 વળણુ.

પ્રસન્નિએ સમાચાર આવ્યા, જે જાહેર દાવ્યા હલધર ને હરિ-
 મુધિધર અતિ હર્ષ પામ્યા, સામા જવાની સામગ્રી કરી. ૩૦

કહેવું ૨૩ મું-રાગ કેદારાની ચાલ.

સામા જવા સામગ્રી કરી, સેન્યા સર્વે સધાતજ;
 પછી મહારાજ ને પાંચે પાંડવ, બેટયો તે સર્વે સાથજ. ૧

- શ્રી કૃષ્ણ અભિમન (ની) મન લક્ષને, આબ્યા નગ્ર મોઝારણ;
 સુધિષ્ટર મન હરખ જ પામ્યા, આનંદ અંગ અપારણ. ૨
- અભિમન ઉત્તરા પરધ્યાની, વાત (જદુ)નાયને નવ ભાવીણ;
 કહે કાંઈ કપટ કરે બેઠુમાં, વિચાર કરે મન માંડીણ. ૩
- (પાછી) વેગે ચાલ્યા શ્રી હરિ, ઉત્તરા કરે અવાસણ;
 રૂપ જોતાં ચઢીત યથા મન સાથે, સુંદર રૂપ પ્રકાશણ. ૪
- (અરે) ઉત્તરા તારો વર કાળો, કદરૂપો છે એહણ;
 કઈ પેરે જનમ જાશે તારો, તારી ચિંતા મુને છેહણ. ૫
- ધૈરાદને શું કાળ જ પઓ જે, એ કુળજાને આપીણ;
 એ શું કરમ કર્યું તુજ તાતે, રાંક રેયતને કાં નવ આપીણ. ૬
- ઉત્તરા કહે ભાણેજ તમારો, કદરૂપો કેમ હોયેણ;
 દીંદ્રજાથી રવિ દોકે, એ વાત ન માને ક્રોધેણ. ૭
- કૃષ્ણ કહે હું વહું ન મનથી, કરી જોયું મેં હાંસીણ;
 રમે કથી બાધા તું ગણતી, બોલ્યા શ્રી અવિનાશીણ. ૮
- અંતરધ્યાન હવા હરિ તાંહાંથી, આબ્યા અભિમન નાંહાંણ;
 કાં પુત્ર ઉત્તરાને પરણે, સૌ લોકને હસાવાણ. ૯
- દીડી મેં કાળી ને કદરૂપી, માહરે ચિત્ત નવ ગોઠીણ;
 તુજ સરખી કન્યા નવ લાધી, વાત કરી પણ ખોટીણ. ૧૦
- અભિમન કહે મામા હમો બાળક, ભણુંભુંડું શું લખેણ;
 મન જાણો તેવી પરણાવો, તમ ઉપરા કેમ ચમ્પેણ. ૧૧
- કૃષ્ણ કહે પ્રથમ દસ્યો, પણ ડમ્યા નહીં બેઠુ આપણ;
 વળી સુદિ રસ્યું એક આંહાં, એ કે ન થાયે ગેળાપણ. ૧૨
- એવું કહી અંબીકાનું, કીધું સમરણ આઘ અનંતણ;
 વેગે કરી આવી જગદંબા, બોલાવ્યા ભગવંતણ. ૧૩
- અરે દેવ્યા, અભિમન ઉત્તરાને, નેત્રે કરજો વિદ્યણ;
 અરસ પરસ મુખ નવ દેખે, ને જોમ તેમ થાયે લગ્નણ. ૧૪
- એવું કહીને કૃષ્ણે તેડનાં, દુખડાવ્યાં લોચનણ.
 વળણ.

દુખડાવ્યાં લોચન બંનેનાં, પામવા લાગ્યા કદરે;
 પડે લગ્નની સામગ્રી યર્ષ, રાગ રાણા જોયે દ્રવરે.

કલ્પું ૨૪ મું-રાગ ધન્યાશ્રી.*

આજ રુદ્ધ ને રસાળરે. ટેક.

જાન લાવ્યા શ્રીમદ્ગુપતિ રે,	અગ્ર તે સહુ સામી જતી રે;	આજ૦
હરખહવો પાંચે વીરનેરે,	આવો મળીએ રે સ્થામ શરીરને રે.	આજ૦ ૧
નકુળ અર્જુન સામા આવિયા રે,	પરમેશ્વર પાળા થયા રે;	આજ૦
અન્યોઅન્ય આવી મળ્યા રે,	દીઠે તાપ તે તનના ગળ્યા રે.	આજ૦ ૨
પુદ્ગી કુશળની વારતા રે,	તેના દુઃખ હઠેના નિસારતા રે;	આજ૦
ઉત્તર કુંવર સામે આવિયો રે,	શામળિયાને તે કહે તમે લાવિયો રે.	આજ૦ ૩
જાન આવી પછે મડપ બણી રે,	જુવે નાર નગરતણી રે;	આજ૦
જાંદરણી ગીત ગાય ધણી રે,	અડકદડક લોએ ચીકણી રે.	આજ૦ ૪
મુંદર અતિ શોભા ધણી રે,	લાં આવ્યા ત્રિભુવન ધણી રે;	આજ૦
જાદવના પુત્ર સામેલડાં રે,	અશ્વે ગયા અલખેલડા રે.	આજ૦ ૫
મલપતા મેગળ આગળે રે,	ઉઝા તે જાએ આલશે રે;	આજ૦ ૬
શોહે અંખાડી ને રૂડી ધજરે,	ઝીણી વેહેલે જોઆ ઝીણા બળધિયારે.†	આજ૦ ૬
વજ્ર કેશરમાં અંખોળીયા રે,	માથે તે નવરંગ મોળીયાં રે;	આજ૦
રાતાં ને રૂપે માંકડાં રે,	મોટી તે મુજ કેરા આંકડા રે.	આજ૦ ૭
વરજી તે ચઢીયા વર ઘોડલે રે,	પ્રણમ જેની જોડલે રે;	આજ૦
નગરની નારી નરખતી રે,	વદન જોયા તે હરખતી રે.	આજ૦ ૮
મામા કાકાના સાથમાં રે,	નાળીએર લીધું વરે હાથમાં રે;	આજ૦
અંધુજ વરણી આંખડી રે,	જાણે પંકજ પાંખડી રે.	આજ૦ ૯
ટોડર બપર મોહીએ રે,	ગાલે દખકલું સોહીએ રે.‡	આજ૦
કો માળા મોતીતણી રે,	તે માંહે મોટાં મણી રે.	આજ૦ ૧૦
કાને કુળ લટકતાં રે,	તેમાં મોતી હીરા અળકતાં રે;	આજ૦
સુસદા માડી જુવે છે મોંઢળડી રે,	વરને હાથે વેદ ને વિટડી રે.§	આજ૦ ૧૧
નેણે રખ કાજળતણી રે,	લંતમાં મેખ સોના તણી રે;	આજ૦
છે ચિત્રાના જેવી કટી રે,	ખાંધી સોનેરી પટી રે.	આજ૦ ૧૨
ચમ્પર ચોપાસે ઢળે રે,	મહા સતિ જોતામાં ચળે રે;	આજ૦
નગરની નારી નરખતી રે,	જોઈ હૃદયે ધણું હરખતી રે.	આજ૦ ૧૩

* પાં રાગ આદોલ. † પાં “નય ધસવા તે બાગોળે રે.” ‡ પાં “ખાંધી સુનાની ટખડલી રે, જેની ચિત્રલેહા છે હીકરી રે.” § પાં “હાથે મોંઢળ ઢળકતાં રે, અંગે આમૂષલ ચળકતાં રે.”

ધન્ય ધન્ય એની માવડી રે, જેના પુત્રની શોભા આવડી રે;	આજ૦
ઉત્તરા ભાખવાન ધણી રે, જેને માથે આવેા ધણી રે.	આજ૦ ૧૪
ધન્ય ધન્ય ગોકુળ ગામને રે, જે જીવે છે સુંદર સ્થામને રે;	આજ૦
ઢાંચિ ચતુરા જીવે સે'જે ચઢીરે, જેનું તેજ જોતા પડે અડગડી રે. ^૪	આજ૦ ૧૫
ગાજતે વાજતે મંડપે આવ્યા રે, વળતા સાસુએ વર વધાવ્યા રે;	આજ૦
માહેરાં માહે વર તે લીધલા રે, ગોત્ર ઉચ્ચાર ત્યાં કીધલા રે.	આજ૦ ૧૬
કન્યાદાન વૈરાટે દીધલું રે, શરીર સંકલ્પ કીધલું રે;	આજ૦
હાથેવાળો હેલામાં મળ્યો રે, વૈરાટનો સાથ તાથો પાછો વળ્યો રે.	આજ૦ ૧૭
કામળ હાથની હથેલડી રે, ત્રહી અલખેલડે અલખેલડી રે;	આજ૦
તે' રૂપે ન જાય વરણ્યા રે, વરકન્યા ઉઠ્યાં પરણ્યા રે.	આજ૦ ૧૮
રીતભાત આખ્યામાં નહિ મળ્યા રે, શરીરે સંકલ્પ કીધા ધણી રે;	આજ૦
પાંડવને આપી પહેરામણી રે, વરકન્યાને આપવે નહિ કમી રે.	આજ૦ ૧૯

વળજી.

પહેરામણી આપી સર્વેને, ઉત્કટ અંગ ન માય રે;	
આંખે પાટા બાંધ્યા તે, લોક જોડું ગાય રે.	૨૦

કડવું ૨૫ મું-રાગ દેશાખ્ય.

પહેરામણી ત્રિધવિધની આપી, સંતોખ્યા બહુ રાય;	
કૃષ્ણ અર્જુન યુધિષ્ઠરને, વૈરાટ લાગ્યો પાય. †	૧
અભિમેનનો વિવાહ કીધો, પછે વળ્યા વૈકુંઠરાય;	
જન તો અર્ધ દારિકા, એક રહ્યો સૌભદ્રાય.	૨
માસ એક પુંડળથી કૃષ્ણને, તેડવા આવ્યા અર્જુન;	
સેના મેળવી સાત અક્ષૌહિણી, લેવાને રાજ આસન.	૩
વિષ્ટિ કરવા હસ્તિનાપુરમાં, આજ્યા દેવ મોરાર;	
દુર્યોધનને ધણો સમગળ્યો, પાપી ગ્રીછ્યો નવલગાર.	૪
જીલ્લ વિના પૃથ્વી નવ આપું, કૌરવપતિ કહે તાહિ;	
પછે આજ્યા સંગ્રામ કરવા, આવ્યા કુરુક્ષેત્રની માંહે.	૫
સાત ક્ષૌણ્ણી પાંડવ સેન્યા, કૌરવ ક્ષૌણ્ણી અગિયાર;	
એ જીલ્લનો વિસ્તાર છે ધણો, પશુ સસેપે કહું સાર.	૬

દ્રોણ પર્વમાં વિસ્તાર સધળો, ચક્રચૂડની માંહે;	૭
પછે ધણું પાંડવ કૌરવ સાથે, લુહ્ન હવું છે તાંહે.	૮
જાણે ન પાંડવી કીધી મહી, બીજમપિતાએ તે કામ;	૯
પણ અર્જુન બીમ નકુલ સહેદેવ, વીરભાવા કરે સંગ્રામ.*	૧૦
દસમે દિવસે બીજમ પડ્યા, શીખંડીને હાથ;	૧૧
પછે સેનાપતિ તે દ્રોણ કીધા, મળી કૌરવને સાથ.	૧૨
બીજે દિવસે અર્જુને રણમાં, મારીઓ ભગદત;	૧૩
મુનિ દ્રોણ મૂર્છા પમાડ્યા, અભિમંન માહ ઉન્મત્ત.	૧૪
નાડી સેના દુર્યોધનની તે, સોભદ્ર કેરે માર;	૧૫
તેમાં કાષ્ઠ રહેવા નવ પામ્યું, કણ્ઠ† તે ખાધી હાર.	૧૬
શિખિર જળનિ સાથ મળીઓ, દુર્યોધને કયોં કપટવિચાર.	૧૭
કાલે અભિમંનને ન મારું તો, મારો કુંભીપાકમાં હાર.	૧૮
ઋષિ વાયક બોલીયા, આપણ કરવો એક ઉપાય;	૧૯
મુશર્મા સાથે લુહ્ન કરવા, કહો અર્જુનને તે જાણ.	૨૦
અકાલો ગઢ એવો રચ્યું, તેનો કા ન સમજે ભેદ;	૨૧
પછે ધર્મરાયને કહાવીયે, જ્યોતે તે મન પામશે ખેદ.‡	૨૨
મુલદ સર્વે દરખાવા ને, હવે તે જ્યજ્યકાર;	૨૩
તેણી વેળા પ્રગટ બેઠા હતા, પાંડવ અનુચર ચાર.	૨૪
શીઘ્ર સેવક એક આવિયો, જ્યાં હતા પાંચે ભ્રાત;	૨૫
દ્રોણે પ્રતિજ્ઞા કીધી તે, કહી માંડીને વાત.	૨૬
કુતિર્કુવર તવ કંપ્યા ને, ગયું હિડી નૂર મૂખ;	૨૭
દિગ્મૂઢ થઈને રહ્યા સર્વે, સભા પામી દુઃખ.	૨૮
એવે એક ત્યાંથી આવ્યો, કૌરવનો અનુચાર;	૨૯
મહા શોક સહિત તે બોલિયો, કરીને નમસ્કાર.	૩૦
સ્વામિ ચક્રચૂડ તે કાલ રચશે, કૌરવે કાળ્યું છે કરણ (?)	૩૧
અર્જુનને અળગા તેડે છે, સંસમક મુલદ જ્યજ્યકાર.	૩૨

* ચાથી કહીથી તે આઠમી કહી સુધી આ કા માં નથી. પ્રા. કા. ની ત્રીજી કહી આ પ્રમાણે છે.—“કુરુક્ષેત્ર આવી હત્યો, પાંડવ ઠવા દુશિયાર; કૌરવ સાથ સામા આવિયા, મેળા અશ્રોહિણ અગિયાર.” † આ કા નો પાક “કૌરવે.” ‡ પ્રા. કા. માં ૧૩-૧૪ કહી નથી.

અર્જુન કહે તમે સાંભળો રે, કુંવરને મારે દ્રોણ;
મારે સંગ્રામ આપવો સુશર્માને, પાણ્યું જોઈએ પોણ્યું. ૨૦
અભિમંનને જીવવાની તે, નથી મુજને આશ;
ભીમને કુંવર ભળાવીએ, કંઈએક એનો છે વિશ્વાસ. ૨૧
એવું કહીને ઉઠ્યા અર્જુન, સાથે શ્યામ સરીર;
હત સુભદ્ર સર્વે સંચર્યા, આપ આપને મંદીર. ૨
અર્જુન સુશર્મા સામે ગયા, સાથે શ્રી ભગવંત;
હતની સાંભળી વાત તાર્કા, સર્વે સભા વિચારે ચંત. ૨

વળણુ.

હંસ ઉડી ગયા સર્વ કોના, જવ કહાવ્યું દુર્યોધન રે;
વહાણે યુદ્ધ આપતું છે, કવણુ લડશે વિચારે મનરે. ૨

કંડવું ૨૬ મું-રાગ ગાડી.

હવે વાહણે* જુદ કર્યું એહ, પરડી વાત સુભદ્ર વચ્ચિયા તેહ;
યુધિષ્ઠર વિમાસે મન, શું કરું અહિ નથી અર્જુન. ૧
અર્જુન વિના કોણુ સમજે એહ, એનો ભેદ સર્વ જાણે તેહ;
કેમ પ્રીતારી એતું વેડવું, † વળી વન ભોગવવું પડવું. ૨
(હવે) ભીમસેનને પૂછે રામધર્મ, કોહ બાઈ જાણોછો ગદનો મર્મ?
ભીમસેન કહે સાંભળો રામે, હું તો લેઉં ગદાને ધાએ. ૩
મન સાથે બળ એવું ધરું, લોહગદ હોય તો ચક્રચૂર કરું;
કૌરવ સર્વના લેઉં ગ્રાણુ, ગદ સાથે ઉતારું પાણુ. ૪
પણુ એ કોહા સાતનો મર્મ, નથી જાણુતો રામધર્મ;
સદેવ જોશીને પુછ્યું તવે, કહો વીર શું કરવું હવે. ૫
તમે સત કીધું વશ જાણુ, બળે કરી મંગાવો માન;
પૂછ્યા પછે ગૃહમાં બળતારહાં, વાટ દેખાડી તો જીવતાં રહ્યાં. ૬
તે માટે કંઈએ કહો ઉપાય, જેમ આપણો રહે મહિમાય;
વળતાં બોલ્યા સદેવ જતિ, સ્વામી એ જુદ લેહેતો નથી. ૭
કહો તો અગ્નિએ કરી નાથ, બાણું કૌરવ ગદ સંગાથ;
પછે નિકુળને પૂછે રામ, કહો બાઈ એ જુદ તમથી થાય? ૮

* પ્રખાતે. † નહી કરી. ‡ વેડવું=નાશ કરવો. વિંધવું, ભેડવું.

લઘુવીર કહે સાંભળો પ્રાત, એ લુદ્ધ મર્મ ન બાણ વાત;	
કહો તો સાગર બેઠી લાતું, જૂમિ બોમને બેગા ઠરં.	૯
પણ એ ઠાઠા સાતનો મર્મ, નથી વળતો રાગ ધર્મ;	
જાણ્યું પરાક્રમ જાણ્યોતણું, રાગ ચંસા* પામ્યો ધણું.	૧૦
હાય ખખારી બોલ્યા સર્વે, કહો શી ગત કરશું હવે;	
કૃષ્ણ અર્જુન વિના એ અણું, વળી વન ભોગવતું પશું.	૧૧
શ્રી કૃષ્ણ મન્મુખ નથી યયા, ત્યાંલગીદુઃખ ભોગવવા રહ્યા;	
જાણ્યું વિપતે મુક્યાં આપ, છે આગળનું આગળ પાપ.	૧૨
મહાદુઃખ ધર્મને આપ્યું સદી, નેત્રે નીર ચાલ્યા વહી;	
ખીગ્ન સર્વે સામા જોઈ રહ્યાં, મહા દુખિયા તેઓ પણ યયાં.	૧૩
ધિક્ક ધિક્ક આયુષ આપણાં, શા કામના છે એ બધાં;	
જો શિખ્યા નહિ એ લુદ્ધ મર્મ, કેમ રહેશે આપણો ભર્મ.	૧૪
જન્મેજય ત્યાં બોલ્યા વાણ, સાંભળ ઝપિ ચતુરસુજણ;	
પાંડવનું દુઃખ કૃષ્ણે તાહિ, કેમ દાણું તે કહો મુજને આંહિ.	૧૫
વૈશંપાયન વાણી વદે, સાંભળ જન્મેજય યુદ્ધ મર્મ તુંજ હૃદે;	
સુભદ્રાએ તેજો તન, આવી ઉભો રહ્યો અભિમન.	૧૬
દેખા તેજપુત્ર પુરપ જાણ, સુભદ્રા ત્યાં જોલી વાણ;	
અરે પુત્ર જાઓ સલામોઝાર, અર્જુન કૃષ્ણ નથી તે ઠાર.	૧૭
ભોમ યુધિષ્ઠિર બેઠા હશે, દેખી સુતને રણીઆત થશે;	
જઈ કાકાને કરો પ્રણામ, આદરમાન દેશે તેણે કામ.	૧૮
હરખ તે મનમાં ધરશે ધણો, કહેશે અંગ તે અર્જુનતણો;	
માતાના વચન પુત્રે મરતક ધર્યાં, શોભીતા અંગ આજણુ કર્યાં.	૧૯
મુગટ કુણ પેહેર્યા સાર, બાલુબંધ બાંધ્યા હથિપાર;	
મહા બાયા બીજા બેઠ પાસ, દેખી શત્રુ પામે ત્રાસ.	૨૦
ચિત્રામણુ સરખો સુત જાણ, ચાલ્યો માતને કરી પ્રણામ;	
આંખો અભિમન સભામુઝાર, ઉભો વીર કરી નમસ્કાર.	૨૧
જોદા સૌ સામા જોઈ રહ્યા, દેખી સુભદ્રને વિરમે યયા;	
પારથ સરખો હોશે પ્રાણ, દીસે છે એનું ઉડાણ.	૨૨

બીમ યુધિષ્ઠિર સહદેવ શોહ, ઉર્ધ્વગતિ નથી જોતા કોયે;
ચંતાવનશ સર્વે બેસી રહ્યા, આવકાર કોથી નવ થયા. ૨૩
સુની સભા દીડી કુંવરે, ઉભો ચંતા સખળી કરે;
સભાએ આવ્યો હું એ માટે, મુજસું ન બોલે ધરમ તાત. ૨૪
શા માટે દુહાયા એહ, બીમ નીકુળ નવ બોલ્યા શેષ;
બેઠો ક્ષણ એક જમને સ્થાન, તાત વિના કોણ આપે માન. ૨૫
ઉડી સાંધકું લેતા સહી, બેસાડતા આછગે ગ્રહી;
લાડ લડાવી દેતાં માન, રમાડતા લઈ શ્રીભગવાન. ૨૬
સર્વ સુતું અર્જુન વિના અહીં, ભરી સભામાં કે બોલે નહીં;
પ્રવા પિત્રાઈને કાકા બહુ, તાત વિના તે મિથ્યા સહુ;
ધિક્ક ધિક્ક સગપણ એનું જાણ, પિતા વિના કોણ આપે માન. ૨૭

વલણ.

પિતા વિના માન કે આપે નહિ, એમ કહે વેદ પુરાણ રે;
જન પ્રેમાનંદ કહે પારથ તંત્ર, દુઃખ આપ્યું ત્યારે કર્યું મન દંત રે. ૨૮
કહ્યું ૨૭ સું-રાગ આધુક્ષ ગોડી.

સ્વામી અભિમંન કુંવરે, મહા શોક આપ્યો રે;
જાણ્યો રે, પણ કોણે મુજને નવ ગણ્યો રે. ૧

ઠાળી.

નવ ગણ્યો કોણે મુજને, આ સભા સરવમુઝાર;
યુધિષ્ઠિર સર્વે આઘ લાગે, હણું એકે ઠાર. ૨
એ સગા સસરા પિત્રાઈડા, મોસાળિયા કાકાથ;
* * * * * ૩
એક આપ બળ પોતાતણું, વિદ્યા ધન ઉપકાર;
એ વિના નર પોતાથ નહિ, તે જાણજો નિરધાર. ૪
એતું કહીને ઉડીઓ, એક ગદા લીધી પાણ;
હણ્યા વિના સમજે નહિ, સર્વેના ઉતારે માન. ૫
મુજ પ્રરકે અધુર દંશે, સર્વે રોમ ઉભા થાયે;
નેત્રે નીર વહી ચાલિયું, તેણે ક્રોધ અગ ન માયે. ૬
સભામાંથી ઉડીને, જવ જાતો હતો જાળ;
યુધિષ્ઠિરને પશો દ્રષ્ટે, બોલાબો તત્કાળ. ૭

- અરે પુત્ર કયાં પધારો છો, આવો આસન અઢાંધ;
ક્રોધ અભિમનને મન ચડ્યો, ફરી નવ માન્યું ત્યાં.
ભીમે ઝઘન બાથ બીજો, કુંવર કાં કરો છો રીસ;
યુધિષ્ઠિરને સાંપીજા, તેણે ફેરવ્યો કર શીશ. ૯
- ફેરવી ઉઠે ચાંપીયો, ચુંગન લીધું. માત્ર;
આઈંગે બેસાડી ગુતને, પુછે પછે મહિપાત્ર. ૧૦
- ધણી રીસ પુત્ર કાં કરો છો, કાં ભરાણાં નવને નીર;
શા માટે મન દુઃખ પામો, કહો સાચુ મુજને વીર. ૧૧
- યુધિષ્ઠિર રાજા પ્રત્યે, પછી બોલ્યો અભિમન;
માતાએ મુજને મોહ્યો, આ સભામાં રાજન. ૧૨
- તે કવચ બાધા બીડીઆ, ને આવીઓ આ કાર;
તાત વિના તે દીસે અણુણ, કાણે નવ દીધા આવકાર. ૧૩
- એ માન વિના હું વળ્યો પાછો, ઉપન્યો મહાદાજ;
ધિક પડને સભા સધળી, કેને ન આપ્યો કાર. ૧૪
- ભીમે વળતો મેહેલીઓ, આ તમારે આઈંગે;
* * * * * ૧૫
- યુધિષ્ઠિર વંજતાં વઢે, પુત્ર સાંભળો કહું વાત;
કૃષ્ણ સરખા માતુલિધા, અર્જુન સરખો તુજ તાત. ૧૬
- પુત્ર રીસ કરો તે સદી, સાચી કહો છો તે નનાય;
કૃષ્ણ અર્જુન નથી માટે, મન ધણી છે મુજ ચિંતાએ. ૧૭
- કોષ આણે સમે તુજને, ઘટે નહીં લગાર;
અમ દુખનો છેડો નથી આવિયો, હજી લગી નિરધાર. ૧૮
- દુષ્ટ દૌરવે રચી પ્રપંચ, લિપાય કીધો છે ભુદ;
ચક્રવો ભેદો સેના લધને, કરો કહે છે ભુદ. ૧૯
- જો ભુદ કરતા ન જીતો તો, જોગવો ફરી વન;
લીમ નકુળ સધળાને પુછ્યું, પુછ્યું સધળા રાજન. ૨૦
- ભલા રે જળીયા સુભદ્ર છે, પણ નથી લેહેતો કોયે;
કૃષ્ણ અર્જુન નથી માટે, કરું ચિંતા શોખ. ૨૧
- નહિતર તુજને ન માતું, કેમ ધોરિધર કુમાર;
ખમ વરણી અમને એક, પજો છે આ કાર. ૨૨

દુઃખ જાણી યુધિષ્ઠિરનું, જોલીઆ અભિમનં;	
ચિતા શ્રીહરિ ભાંગશે, નિરમે રહો રાજનં.	૨૩
ચક્રવોગદ કરું કટકા, લલ્લો છે તેનો ભરમ;	
પેસી નીસરવું સર્વે જાણું, સત માનો રાય ધરમ.	૨૪
યુધિષ્ઠિર એયું સાંભળી, હરખ્યો પોતે આપ;	
પુત્ર જે કહ્યું તમે તે, મેં સર્વે માન્યું અદાપ.	૨૫
રમત માંહે ગદ લેવો નહિ, કટકમાં લેવો ભેદ;	
કોઠે જોદ્ધા બળિયા હોરો, જઈ પેસવું નિસરવું વેદ.	૨૬
દુષ્ટ તે જાણી રહ્યા, પુત્ર તુજનો લેશે અંત;	
અહાં હોયે તો શિખવે, અર્જુન કે ભગવંત.	૨૭
હજી લગી તેં પ્રહાર કેના, સહ્યા નથી લગાર;	
ભેદવો ગદ કંઠણ છે, તું હજી ન જાણે બાળ.	૨૮

વળણું.

તું હજી નહિ જાણે બાળ રે, અભિમનં વાણી ઓચરે રે;	
જન પ્રેમાનંદ કહે યુધિષ્ઠિરને, સહ્યા તે શ્રવણે ધરે રે.	૨૯

કંડલું ૨૮ મું-રાગ કેદારો.

અભિમનં વાણી ઓચરે, રાજ તે શ્રવણે ધરે;	
સ્વામી, એ ભેદ તાંહાં હું લહું રે.	૧
કોઠા ખટ લગી નાય, જઈ આવું કરતો ધાત;	
વિપાય સાતમે જાણ્યો નથી રે.	૨

ઢાળી.

સાતમે કોઠો જાણ્યો નથી, હ લગી મારી ગત્ય;	
એવાં વચન સાંભળી, રાજ વિશ્વે પામ્યો અંત્ય.	૩
કહે પુત્ર ખટ કોઠા લગી, તમે કેમ જાણો અવિધાર;	
જુદ્ધ કરતાં પેસી નિસરવું, ક્યાં શિખ્યો નિરધાર.	૪
એનો ભેદ શ્રી કૃષ્ણ અર્જુન, વિના ન જાણે અન્ય;	
જુગત આવડી અમો ન પ્રીછું, કેમ પ્રીછો તમે તંન.	૫
કુંવર કહે કાકા જ્યારે, હતો ગર્ભમાં વાસ;	
પીડાતી મુજ માને જાણી, કેશવ આવ્યા પાસ.	૬

દુઃખ શાંત કરવાને અર્થે, લખ્યો ચક્રવો તહિ;	
વાત કહી વિસ્તારી જુદની, મેં ચિંતવી રાખી મનમાંહિ.	૭
કોઠા ખટ લગી વાત માંડી, કહી ત્યાં ભગવાને;	
દુકારો દેતા નિદ્રા આવી ગઈ, મુજ માતા સુભદ્રાને.	૮
સુખ પાગી પીડા ટળી, ત્યારે રહી અગોલ તેડ;	
મેં જાણ્યું રખે કયા અધુરી, રાખે શ્રી કૃષ્ણજી એક.	૯
તે માટે મેં ઉદરમાંથી, દીધા દુકારો જાણ;	
એટલે કયા અધુરી રાખી, પ્રીતયા સારંગપાણ.	૧૦
મધ્ય કોઠાનો મર્મ ન જાણ્યો, નહિતર ભેદત એક;	
યુધિષ્ઠિર એતું સાંભળી, હરખ પામ્યો નિજ દેહ.	૧૧
બીમ કહે કોઠા ખટ લગી જો, ભાંગીશ જાણી ભેદ;	
બાકીનો એક સોહેલ વાત છે, મુજથી ચારો છેદ.	૧૨
મદ્ય વડે કટકા કરું ગઢના, કર ગ્રહી કહું બહાર;	
એતું કહીને બીકું લીધું, કુંવરે સભા મુઝાર.	૧૩
અભિમંનને તાંહાં વેગે વધાવ્યો, સકળ સભા મધ્યે રાય;	
દંડ પ્રજ્વાલ કરીને આલ્યો, આગ્યો બ્યાં જનેતાય.	૧૪
અગર અંદન કસ્તુરી અંગે, ગળે પુષ્પની માળ;	
હસ્ત વદન લધુ મુખ કમળ, જાણે ઈંદુ કરે ઝલકાર.	૧૫
શરા પજુમાં આનંદો દીડો, સુભદ્રાએ તંન;	
કહે મુજને આવડો ઉલટ ભર્યો, કાં આલ્યો અભિમંન.	૧૬
સુણ માતા મુજને મોકલ્યો, તે રાય યુધિષ્ઠિરની પાસ;	
* * * * *	૧૭
યુધિષ્ઠિર બીમ નિકુળ સહદેવ, હૂતા તેણે કાર;	
ચારેમાં કોણે નવ ગણ્યો, જો મેં કર્યો જુદાર.	૧૮
નીચાં મુખ ઉંચા નવ કર્યો, સભાં વિષે કો વીર;	
મજને દુઃખ તો સમજી લાગ્યું, નેત્રે આગ્યું નીર.	૧૯
કૃષ્ણ અર્જુન વિના સર્વ સુના, દીસે તે સભા મુઝાર;	
જેમ આત્મા વિના દીસે કલેવર, માહા ભયંકાર.	૨૦
માન દીધા વિના માતા મુજને, કોધ ચઢ્યો બહુ તહિ;	
કડીને જેમ જાતો હુતો, તે બીમે આલ્યો બાહિ.	૨૧

- યુધિષ્ઠિરના બેળે મેહેલ્યો, રાખ્યો હૃદયામોઝાર;
ધર્મ કહે પુત્ર મેં નવ દીઠો, આવતો આ ઘર. ૨૨
- મહા દુઃખે રાજ વાત કહે, ને નેત્રે આન્યું નીર;
તેણે કરીને માતા મારું, લીંઝ્યું સધળું શરીર. ૨૩
- મેં પુછ્યું કાકાજી આવડું, દુઃખ કાં ધરે મન;
માતા તુજને શું કહું માંડી, બોલે છે રાજન. ૨૪
- અર્જુન કૃષ્ણ નથી માટે, કૌરવ પાપી જોડ;
અકાવો જુદા માંગે અમોચું, ન જાણું અમો તેડ. ૨૫
- તે માટે ચિંતા છે સજળી, હવે શું યારો પેર;
વાત કરે ને રદન કરે, ત્યારે મુજને આવી મેહેર. ૨૬
- મેં ત્યાં પોણું કરીને કહ્યું રાવને, સ્વામી દુઃખ મ આણો;
અકાવોગઢ હું જીને છતીશ, એ સત કરીને માનો. ૨૭
- અતું કહીને ખીડું લીધું, ને આંખો છું હું હથિ;
તે માટે દો જાવા આઠા માતા, સેન્ધા સરવે સજ થાયે.* ૨૮

વળણું.

- અકાવો જઈ છતવો, અમ પુત્ર બોલ્યો પ્રતિજ્ઞા કરી;
સુભદ્રાને તેણી વેળા, વહુ ઉતરા સાંભરી. ૨૯

કડવું ૨૯ મું-રાગ મેવાડાની ચાલ.

- બોલી સાંભળી હો, અભિનં બાળજી, સુભદ્રા કાંપી હો, પડી પેટમાં ફાળજી;
હવે શું યારો હો, રે વિધાતાજી, રખે કુંવર હો, રણમાં જતાજી. ૧
- ઉડી અબજા હો, મૂકી નિસાસજી, રોતી આવી હો, દ્રોપદી પાસજી;
હૃદયા ફાટે હો, મુખ નવ બોલાયજી, પચાલીને હો, પર્મા પાયજી. ૨
- પુછે પાંચાળા હો, શું છે બાળી જી, કાં રુઓ છો હો, આંસુમાં ઢાળીજી;
બોલ્યાં સુભદ્રા હો, હૃદયા ફાટેજી, હું આવીછું હો, અતિ ઉચ્ચાટેજી. ૩

* એ આજ્ઞા પ્રકટ થયા પછી, સવત ૧૮૯૨ ની સાલની લખેલી નવી પ્રતમાં ૬૫૨ના ૨૭, ૨૮ વણ કડવાં છે. ક્યાનો પ્રસંગ જોતાં એ વણ કડવાં સસંબંધ જણાય છે, તેથી તે દાખલ કીધાં છે. ૨૮ મા કડવાને અંતે નીચેની ચાર લીટી વધારે જણાય છે.

“ધર્મ કહે કેમ આજ્ઞા કરું, તું સોવ વરસડું કુલ;
મીઠળ કર છુટ્યા નથી, નવ લીટી ધરની નાર.
તે માટે આળ્યો હું આજ્ઞા માંગવા, મારે જતું છે અકાવો છતવા.”

અતિ દુઃખ લાગ્યું હો, અંતર ઊંડું જ, કીરતી કુંવરને હો, કંઈએક કુંડું જ;
 દ્રોણે પ્રતિજ્ઞા હો, કપરી કીધી જ, અભિમંન મારવા હો, પ્રતિજ્ઞા કીધી જ. ૪
 સાલ છટેનું હો, કેમ સહી રહું જ, કુંવર સાથે હો, ન દીડી વડું જ;
 બે આંખે વધુ તો હો, પુત્ર લોભાય જ, જીવ કરવાને હો, રજુ નવ બધ જ. ૫
 મેં માગ્યું તે હો, વચન સંભારે જ, વારીને વંથ રે હો, તમારો રાખો હો જ;
 વધુ આવે તો હો, રહીએ બળતાં જ, હાથ ધસીયું હો, આપણુ વળતાં જ. ૬
 રાખ્યો ન રહે હો, બલિયો પુત્ર જ, દ્રોણે લાગ્યું હો, ધરસૂત્ર જ;
 કહો રાજાને હો, એવું બણી જ, એવું સાંભળી હો, ઉત્તર પટરાણી જ. ૭
 ધર્મની પાસે હો, દ્રૌપદી આગ્યાં જ, આદરે આવી હો, રાખ વિનંત્યા જ;
 હો હો સ્વામી હો, ધર્મ નરેશ જ, આણું મોકલો હો, મન્થને દેશ જ. ૮
 બે વંશ તમારે હો, રાખવો બણે જ, ઉત્તર વધુને હો, વહેલી આણે જ;*
 કાલ તણી છે હો, અવલી વાત જ, એ નવ બલિયે હો, શું ઉપધાત જ. ૯
 મોકલો સાંઠને હો, તેડો રખારી જ, વહાણે આવે હો, મન્થની કુમારી જ.†

વલણુ.

કુમારી તેડાવો મન્થ તણી,‡ તે મળે આપણા પુત્રને ર;
 હવે વિલંબ થાશે કંઈ જ, તો ન રહે ધરસૂત્રને ર. ૧૦

કહ્યું ૩૦ મું-રાગ કાલકેરો.§

શુપત વાત કહી દ્રુપદ તનયા, ધર્મ પ્રત્યે વાણી;
 આજ અભિમંનને મોકલો તો, તેડાવો ઉત્તર રાણી. ૧
 એવું કહી તે વળ્યાં પાંચાણી, સમાચાર તે કહી છાનો;
 પરુપાલક તેડાવ્યો તત્કાલ, જૂપતને લાગ્યો તાનો.॥ ૨
 દ્રુપદ તનયા જીર્ણ નવ બોલે, જે બોલે તે સાચું;
 માટે વધુને તેડાવીએ, કામ ન કીજે કાચું. ૩
 ખજી સેવક તેજા આવિયા, રાખ પાસે રખારી;
 અમે નીચ જાતને કાણુ કામે, મહારાજાએ સંભારી. ૪
 બેઠ કરબેડીને ઉભા રહેતા, નમાવીને શીર;
 યુધિષ્ઠિરે એક પાસે તેજો, સોમો નામે આહીર. ૫

* પા. "તો ઉત્તરને કુરુક્ષેત્રમાં આણે જ." † પા. "વિરાટ કુમારી જ." ‡ પા. "સુદેવ તણી." § પા. રાગ કાફીની ચાલ. ॥ એ કડી પ્રા. કા. માં નથી.

કહે રે સૌમા તારે સાંઠ છે કેટલી, ઉતાવળે જે ચાલે;	
મગ્ધરાયની સુતાને આણું કરી, આવે કાલ સવારે.	૬
હાં સ્વામી સાંઠ છે મારે, ત્યાં વહાણું ઓરી જાયે;	
ઉત્તરાને તેડી આવતાં તે, કાલ સંધ્યાકાળ જ થાયે.	
રાયકો વાણી બોલીયો, સુણજો રાગજી વાત;	
જાવું છે કાલ સાતસો, તો કેમ આવે ઉત્તરા પ્રાત.*	૮
વળી રખારી બીજને તેજો, દેવા જેનું નામ;	
અરે દેવા તારે સાંઠ કેટલી, કરે ઉતાવળું કામ.	૯
દેવા કહે હું પાણું સ્વામિ, સૌએક સાંઠ તમારી;	
કાલ મધ્યાને આણી આપું, વેરાટ રાજકુમારી.	૧૦
ત્રીજે રખારી ઝાંગો નામે, તેને પૂછ્યું તેડી;	
અલ્યા તારે સાંઠ છે સખળી, જોઈ છે કેંઈ ખેડી.	૧૧
સ્વામિ સહસ્ર એક છે મારે, કેસરી નામે કહાવે;	
ઉત્તરાને તેડી લાવતા કાલ, પોહોર દિવસમાં આવે.	૧૨
વળી રખારી ચોથો તેજો, રાયકો એવું નામ;	
તે આવી ઉભો રહ્યો ને, કયાં દંડ પ્રજામ.	૧૩
કહે રાયકો તારે સાંઠ કેટલી, કહે હાંડિ વેહેલી વેહેલી;	
મગ્ધસુતાને આણું કરી, આવે વહાણું વાર્તા પેહેલી.	૧૪
હા, સ્વામિ ત્રણ સહસ્ર રાખું છું, રાયકો બોલ્યો વાણી;	
મનવેગી ને પવનવેગી, કંઈ તમને નથી અજ્ઞણી.	૧૫
પૂર્વથી જો પશ્ચિમ મૂકું, એક દિવસમાં જાય;	
ચાલ તો ચિત્રાના સરખી, તેનો પૃથ્વી ન અડકે પાય.	૧૬
મનવેગીની સાથે કહો તો, ઐરાવત જે હાથી;	
પવનવેગીની સાથે કહો તો, સૂર્ય અથ્થ અનુરાગી.	૧૭
અહીંયાં આણું ઉત્તરા વધુને, રાતે પાછલી પોહોર;	
જુઓ કારજ કેવું કરું છઉં, નહીં પ્રકટે સૂરજ કોર.	૧૮
એવું કહીને વળ્યો રખારી, રાયની શિક્ષા લીધી;	
મનવેગીને ઘેર જઈને, શીઘ્રે સાંતરી કીધી.	૧૯

* આઠમી કડી પ્રા. કહ માં નથી. † પાઠ પ્રા. કા. “મનવેગીને વાટે જો, ઐરાવત હસ્તી જોડો, વનવેગી વાટે મૂકો, સૂર્યકેરો ઘોડો.”

પાખર નાખી પલાણુ માંડ્યું, જડિત દંતની જાળી;
 હીરા રત્ન ઝવેર જઝાં, કમખાની કોર વાળી. ૨૦
 મણી મોરડો મુખ વિષે ને, ઝુમખે મોટાં મોતી;
 પુમતડા લેહોઁ કંઠ વિષે, દુગદુગી રહી છે ઘોતી. ૨૧
 નીલધ્વજ ઉપર બિરાજે, ઘંટા ધમધમ દોટ;
 અસ્વાર ચઢને રાષકો આલ્યો, ટચકારે દીપે દોટ. ૨૨
 એક દ્રોપદી ને સુભદ્રા, વળી રાય યુધિષ્ઠિર જાણે;
 બાકી કે પ્રીતે નહીં જ, ગયો છે રજારી આણે. ૨૩
 સાંઠ ગઈ સવા પોહોર રાતે, મચ્છતણે રે ભોવંન;
 એવે ઉત્તરાને સુતાં માહે, આખું ઘોર સ્વપંન. ૨૪

વળણુ.

સ્વપન ઘોર આખું સ્વામાને, તત્કાણુ ઉડી જાગી રે;
 થરથર ધુજે કંઠ નવ સુએ, જાળ અબંધતર લાગી રે. ૨૫

કહ્યું ૩૧ મું-રાગ સોરઠી મારુ.

કહે સ્વપન સુને લાખું રે હો, કે હલ્યા મારું દાખું રે;
 તેણે કાલ જ ખાધું રે હો, કે સ્વપન તો સુને લાખું રે
 થરથર ધુજે ઉતરા. ૨૬. ૧
 સાંભળો સુદેખ્યા માવડી રે, મેં દીડી કોતક વાત રે;
 સ્વપન માહે એવું દીર્ઘ જ, થારો મહાહિતપાત. સ્વપન ૦ ૨
 શું કરું મારી માવડી રે, સુને હમડે લાગ્યો યોગો રે;
 જન્મ તો એજે ગયો રે, કાંઈ નવ પોહોતો સોહેલો. સ્વપન ૦ ૩
 ધિક્ક ધિક્ક મારાં કર્મડાં રે, જે નિપુણ નહોર રે;
 જ્નેખન મારું એજે ગયું, જેવું વગડામાંનું ઘોર.† સ્વપન ૦ ૪
 અતિ આદરે ઉછેરે માળી, પાણી સીંચી વેલી રે;
 જ્યારે કળી ગગડી પુખ્તની રે, સારે બોગી આલ્યો મેલી. સ્વપન ૦ ૫
 (જાણે) મારી કાજળ વોણી આંખડી રે, કેશ વિના કાંઈ માથ રે;
 નલવટ નહીં મારે આંદલો, મારા ચુડલા વોહોણા હાથ. સ્વપન ૦ ૬
 જાણે ઉંટ ઉપર બે જણુ જોડા, હું ને મારો કંથ રે;
 એકેડું સ્વામ વચ્ચે ઓઢીને, પૂર્વથી આલ્યા દક્ષિણ પંથ. સ્વપન ૦ ૭

લોહાનું વાસણ ખીરનું ભોજન, માંહે તેલની ધાર રે;
 મુલદાનો જયો જમતો દીઠા મેં, કાટે કરેણુનો હાર સ્વપન૦ ૮
 (જાણે) પૃથ્વીપણો મારો ચાંદલોરે, મેં ખાંડો દીઠા સૂરે;
 સરોવર તો લોહીએ ભર્યાં રે, કાંઈ સૂકો સાગર પૂર. સ્વપન૦ ૯
 તે શું હશે મારી માવડી રે, એવાં કૌતક દીઠાં કોડ રે;
 ત્યારે સુંદેખ્યાણ જોત્યાં, કાંઈ જમાઈજને જોડ. સ્વપન૦ ૧૦
 એવી વાત કરે છે જોડે, એવે આણું આપું છે બહાર રે;
 રાપડો કહે છે રાણીજને, હવે મોકલો રાજકુમાર. સ્વપન૦ ૧૧
 ચક્રાવો તે સ્ત્રી રહ્યા, કાંઈવ્રાણી માત્ર રે;
 અર્જુન પધારશે સંસમકર્મા, લડશે તમ જામાત્ર. સ્વપન૦ ૧૨

વળીણુ.

જામાત્ર ચડશે જુદું કરવાને, મોકલ્યો મને મહારાજ રે;
 પાછલી રાતે પહોંચું જોઈએ, કરો સાસરવાસાનો સાજ રે. ૧૩

કડવું ઉર મું-રાગ રામગ્રી.

રાયકાજનાં વચન સાંભળી, રોતાં જોત્યાં રાણી રે;
 સ્વર્માં તો સાચાં થયાં, વાત આગળથી જાણી રે. મારી ઉત્તરાખાઈ. ૧
 ઉતાવળાં સાસરડે પધારો, સારો* સર્વે શણગાર રે;†
 કમેં લખ્યું તે ક્યાંયાં ટળશે, મળશે તુજ ભરથાર રે. મારી૦ ૨
 રાતડી માંહે ધર્મરાયે, આણું મોકલ્યું કરી ખપ રે;
 રાખશે હરજી ને જીતશે વરજી, જે ચાંદલે તારે તપ રે. મારી૦ ૩
 દુખડાં સેહેજો ને ડાહ્યા રહેજો, કહેવરાવજો કાંઈ રુડું રે;
 મુલદા પાંચાળી સામા ઉત્તર ના દેશો, નવ દેશો કહેવા કુડું રે. મારી૦ ૪
 બારણે રહીને જીજી કહેજો, સાસુ કરે જ્યારે સાદ રે;
 મુલદા હાકે તરછોડી નાખે, તો સામો ન કીજે વાદ રે. મારી૦ ૫
 વહેલાં થાઓ ને ઉતાવળાં જાઓ, પહોંચો જોમ સવારાં રે;
 દંધજીને શ્રેમ જ વાધશે, જે પરમ સૌભાગ્ય તમારાં રે. મારી૦ ૬
 રત્ન કરતી ને આંખડી ભરતી, જોલી રાજકુમારી રે;
 પતિનું આણું રે ને મૂકીએ જાણું રે, કેમ રહું કહેની વારી રે. મારી૦ ૭

* પહેરો. † બીજી કડીનું પૂર્વાર્ધ પ્રા. કા. માં નથી.

સાસરવાસોં લાવોને ખાસો, જ્યાં મોટાંને ધરે રે;
 માને મળીઆં ને આંમુડાં ઢગીઆં, સર્વને આંમુ ખરે રે. મારીં ૮
 ઉતરા લીધી ને ઉતાવળ કીધી, રાયકા વાટે નિસર્યોં રે;
 સાંઢને ખેડી ને વહુને તેડી, પણુ ગવાળોઘેર વિસર્યોં રે. મારીં ૯
 વળણુ.

વિસર્યોં ગવાળો ઘેર રહ્યો ભયોં, ઉતરા જવા જ્યારે સાંતરી રે;
 અરે રાયકા પટકુલ ક્યાં પજ્યાં, હવે સાસરે જઈ હું કરીશ રે. ૧૦

કહ્યું ૩૩ મું-રાગ શોક રામગ્રી.

હેલી હાં હરિ પટકુલ પજ્યાં છે પંથમાં, હેલીં ઉતરાનું મન ગયું છે કંથમાં;
 હેલીં સાસરડે કેમ સંચરું, હેલીં પાગે લાગણું જઈ હું કરું. ૧
 હેલીં હું છું પીયરની સોભાગણી, હેલીં મુને તો લોક કહેશે અભાગણી;
 હેલીં રાયકાજી ખાજા વળો, હેલીં વચ્ચે જોવાને વાટે પળો. ૨
 હેલીં ખાછી તે સાંઢને વાળતા, હેલીં જાણ છે મારગ નીહાળતા;
 હેલીં ખંને જણુ વેગે વળ્યા, હેલીં તે તો પીઢેરને પંથે પળ્યા. ૩
 હેલીં અરધ પંથના વાટમાં, હેલીં સાંઢ મળી છે સાથમાં;
 હેલીં સુદેખ્યાએ વેળા જાળવી, હેલીં વચ્ચે મોકલ્યાં ભાળવી. ૪
 હેલીં ગવાળો ઘેર વિસર્યો, હેલીં ઉતરાની આગળ તે ધર્યોં;
 હેલીં પટકુળ લીધાં છે હાથમાં, હેલીં જાણ સાસરીયાના સાથમાં. ૫
 હેલીં ખછી ઉતરા ચાલી હરખશું, હેલીં પરણ્યા પિયુને નયણે નિરખશું;
 હેલીં રાયકા સાંઢ હાંકીને ઉતાવળી, હેલીં પરણ્યો પિયુ જાણે મુજને મળી. ૬
 હેલીં ખેડેર ધડી દહાડો ચઢ્યો, હેલીં ત્યારે રજારી રજમાં ગયો;
 હેલીં સંજયે વાણી તો એમ કહી, હેલીં એ કથા તો અટલેથી રહી. ૭
 ૧ હેલીં ઉતરાને જ્યાં આણું ગયું, હેલીં અટલે સેના મહિ શું થયું.

વળણુ.

સેનામાં શું થયું, સંજય વાણી ઓયરે રે;
 અભિર્મન સંગ્રામે ચઢે, તે સામગ્રી કેવી કરે રે. ૮

કહ્યું ૩૪ મું-રાગ ગોડી.

સંજય કહે રે જૂવતજી સુણો, મહિમા કહું રે સાબરેતલો;
 પાછલી રજની હવી ધટિકા ચાર, લારે ઉઠ્યા સર્વ ક્ષત્રીકુમાર. ૧

અભિમનના સખા છે સાર, તે સર્વે ઉઠ્યા તેણી વાર;
 મનમહિ સમરીયા મોરાર, રણમાં જાવા કીધો નિરધાર.* ૨
 દંતધાવન ને કીધા મળસ્નાન, જયકજ્જનને દીધાં દાન;
 રાય યુધિષ્ઠિર જોતા વાટ, વહુ ન આવી તે થાય ઉચ્ચાટ. ૩
 સુભદ્રા માર્ગને જુએ, વહુ ન આવી તે દુઃખે રુએ;
 જાગ્યો અભિમન ઉતાવળ ઘણી, સાચવી વેળા ખટકર્મ તણી. ૪
 લાવો માતા કવચ ને ટોપ, મારે છે કૌરવ ઉપર ટોપ;
 એક એકને આજ રણમહિ હણું, દુઃખ ટાળું માતા દ્રૌપદીતણું.† ૫
 છે આજમ યુધિષ્ઠિરને બહુ, ઉઘમ કીજો મળીને સહુ;
 જઈ કાકાને આપું આધાર, ચક્રવો જીત્યાનો લઈ શિર બાર. ૬
 કહે જનુની પુત્ર સ્થોની આયુધ, ગર્ભ ધરમાં નહીં સરીરે શુદ્ધ;
 અરે દૈવ હવે શું થશે, વહુ ન આવી તે કારણ કરો.‡ ૭
 સંતાડી આસુદ્ધ ને જોળવા જાય, જેમ તેમ વાર લગાડે માતાય;
 અભિમન કહે સુણ માવડી, શે વાર લાગે છે આવડી. ૮
 સંગ્રામ કરવાને થાય છે અમર, કૌતુક કરશે મારું શર;
 કહેશે કાલ સૌભદ્રે સભામાં બક્યો, ખીલીનો તે આવી નવ શક્યો. ૯
 એવું રે કહીને આધો પળ્યો, લાઇ ધનુષ ને પાછો વળ્યો;
 પહેર્યું કવચ સજી જીવરખી, થાનાર વાત જે લલાટે લખી. ૧૦
 નીલાં અશ્વ ને નીલી ધ્વજ, સારથીએ રથ કીધો સજજ;
 ખડ્ગ તોમર ખાંખા કેડ કશી, ચઢ્યો રથે મૃગ ઉપર જ્યમ્ શશી. ૧૧
 જેવે મગટ્યાં બારકરનાં કીર્ણ, તે વેળા નમ્રો રાય ધર્મને અર્ણ;
 શું ધર્મ ધુરધર બેસી રહ્યા, આ યત્ર સામા તત્પર થયા. ૧૨
 રાય કહે નેડા છે દિકરા, તમે કૌરવને જીતો ખરા;
 વારુ પહેલા યાઓ સર્વ જોધ, એવું કહી કીધો મેનાનો રોધ. ૧૩
 જાઓ કુંવર કુંતાને પગે લાગવા, અને સંગ્રામની આજ્ઞા માગવા;
 એવું કહી મોકલ્યો કુમાર, વધૂ અર્થે લગાડી વાર. ૧૪
 યુધિષ્ઠિરને મન બે વાત, લાગે વાર રક્ષા કરે માત;
 જો આશીષ વચન કહે સતી, તો કુંવર ન મરે કાની વતી. ૧૫

* પ્રા. કા. માં બીજી કહી નથી † પ્રા. કા. “માતા સુભદ્રા દ્રૌપદી તણું.” ‡ પ્રા.

“વહુ ન આવી તે વિદ્યજ હશે.”

અભિમંન કુંતા કને ગયો, પાપ લાગીને ઊભો રહ્યો;
 ચક્રવોગદ હતવાને કાજ, માતાજી આગા આપો આજ. ૧૬
 ટ્રોણે પ્રતિષ્ઠા કીધી ધણી, માતા મુજને મારવા તણી;
 એ લિહુક મુજને કરશે શુંય, તે થકી નવ બીતો હુંય. ૧૭
 એવું જ્યારે જોડ્યો બાળ, ત્યારે કુંતાના પેટમાં પડી કાળ;
 જ્યારે આદર્શ છે ટ્રોણ, ત્યારે કુંવરને રાખશે કાળ. ૧૮
 નર નારાયણ જે અહીંઆં નથી, કૌરવે કપટ કીધું સર્વથી;
 જો ગયા મૃદી જદુરાય, તો હું એની કરું રક્ષાય. ૧૯
 કૌરવ ત્રિલોક* ટોળે મળે, તોય કૌરવનો માથો ન મરે;
 સતિએ તેજો પોતાની કને, આવ રક્ષા હું બાંધુ તુંને. ૨૦

વળણ.

તુંને રક્ષા હું કરું, પણ રાખનારો શીહરી રે;
 જનપ્રેમાનંદ એમ કહે, કૃતિએ રક્ષા કહી પેરે કરી રે. ૨૧

કહવું ઇપ મું-રાગ મેવાડાની ચાલ હુંકડીન

કુંતા કહે કુંવર મારા, તને રાજે રણદેવતાયજ;
 મસ્તકે મહાદેવની રક્ષા, ભૂકૃતિયે બ્રહ્માયજ. ૧
 કપોળે કાન્નિકાની રક્ષા, નાંસાએ નારાયણ;
 અંબિકા આંખડીએ હિમાં, શ્રવણે શારંગપાણજ. ૨
 દંતે દીનોનાથ રખવાળો, રસનાએ રણુછોડજ;
 કંઠે તે કમળા સ્વામિ રક્ષા, રકંષે તેત્રીશ કોડજ. ૩
 પેટે રક્ષા પાંચ કન્યાની, વસિ વાસવધીશજ;
 કટિએ કૌશિક ઋષીની રક્ષા, જંઘાએ જલધીશજ. ૪
 ચરણે ચાર દિશા રખવાળી, અજવાળે અમર ધીશજ;
 અંધારે શેષનાગની રક્ષા, ખાંડું ધરજે શીશજ. ૫
 સરવરીએ સોમની રક્ષા, દિવસે દિવાકરજ;
 લોહ કાષ્ટ અમિ અડકે, હોપે અષ્ટે અમરજ. ૬
 સર્વાંગે શ્રી હરિની રક્ષા, નહિ બેદે તારે અંગજ;
 ધ્યાન ધરજે ધરણીધરજું. સદા રહેશે તારે સંગજ. ૧૭

- મેદ રુધિરને સાહેર રક્ષા, નાડીએ નવ કુલ નાગજ;
માર્ગમાં ગણપતિની તુને રક્ષા, યુદ્ધે રાખો વાધજ (૧) ૮
- સાત તાંતણા સૂત્રના બાંધ્યા, ને વોળાબ્યો કુમારજ;
પછે બ્રાહ્મણને રૂપે-કરીને, સામા મળ્યા વિશ્વાધારજ. ૯
- હાથ લાકડી ઝાલી જડુપતિ, ક્યા કીધી ધરડીજ;
કડકડ હાડકારે વાગે, બિઠતાં દંતને કરડીજ. ૧૦
- અભિમંનને મારગમાંહે, મોહન સામા મળિયાજ;
હાથ ઝાલીને હરજ કહે છે, ક્યાં પધારશો બળિયાજ. ૧૧
- આ દોરડો તે કાણે બાંધ્યો છે, શું આવે છે તાવની ઝોખજ;
તું સરખો જોઈને ને રોગીઆ, દેખી મુને ચઢ્યો કોપજ.* ૧૨
- અભિમંન પછે ચાચરે સ્વામી, એ શું જોડ્યા ઋષિરાયજ;
હું જાણી છું અકાંવો જીતવા, કુંતાએ બાંધી રક્ષાયજ. ૧૩
- વાયક સાલળી કુંવર કેરાં, મોહને મૂઝાઈ બાંધીજ;
અરે જોઈને એ શું જોડ્યો, લાજ જોડ કુળબાંધીજ. ૧૪
- પિતા તારે ત્રણ લોકને, ધતુરે દંડેલ્યુંજ;
તે અર્જુનનું વીર્ય આજથી, અભિમન્યા તે જોળ્યુંજ. ૧૫
- મૂઝાને વિધી ને ખાડવવનને દહું, જીત્યા શ્રીનિપુરાયજ;
તે વેળા તો બાંધી નહતી, અર્જુનને રક્ષાયજ. ૧૬
- કપુત પેટે પગો પારથને, જ્યારે જીતશે ડોસી સારંજ;
અમો તો પરમારથ કહું છું, પણ તેજ ધટે છે તારંજ.† ૧૭
- જો કુંતારક્ષાથી થતુ મરે તો, રક્ષા બંધાવે નકુળ સહવેજ;
તારા વાંક નથી રે ઊરા, તને છોડવાહીની ટેવજ. ૧૮
- મામે તારા એવું જાણુશે, દુભારો લુગદીયજ;
અર્જુન તો અદકું નહીં કરશે, ઉદરે તારું શીશજ. ૧૯
- કદાપિ કૌરવને જીતીશ, શ્રમ કરી સંચામજ;
તો તુને તાર્હા કોણ વખાણે, યશે કુંતાનું નામજ. ૨૦
- એવું સાલળી અભિમંને, તોડી નાખ્યા તંતજ;
ધન્ય ધન્ય કહી હેડામાંહે અદશ્ય થયા જગતંતજ. ૨૧

* મ. કા. નો પાઠ "તાવની બીજ ઝારેલીજ." અને "ચટે છે કરેલીજ."

† પા. "પણ કુળ લાજરો તારજ."

આનંદ પામ્યા અવિનાશી, રક્ષા કાપી ફાકજી;
 બ્રહ્માનો માર્યો મરત નહીં તે, શિશુ જાશે જન્મલોકજી. ૨૨
 અભિમન આલ્યો સંગ્રામે, નવ પ્રીતિથી મનમાં કપડજી;
 મામાજીને જાણખ્યા નહિ, સાચું માન્યું મહા સુભટજી. ૨૩
 વળાણ.

સુભટે સાચું માન્યું, જીદ કરવા રજી પડ્યો રે;
 વિપ્ર પ્રેમાનંદ એમ બલ્યે, જઈ ઉત્તરાને સામે મળ્યો રે. ૨૪

કડવું ૩૬ મું-રાગ રામગ્રી.

સાસુ જીએ છે વાટડી, ઉતરા કેમ નવ આવીજી;
 રખારી વેરી થયો, વાત કરમની બાવી. સાસુ ૧
 વાપદો વિકો નિશાતણો, આ ગગ્યો છે બાણજી;
 હવે પુત્ર તે રાખ્યો નવ રહે, શું કરું ભગવાન. સાસુ ૨
 રાય ધરમ દુઃખ મનમાં ધરે, શે લાગી આવડી વારજી,
 એવે કુંતા કનેથી આગ્યો, અભિમન્યુ કુમાર. સાસુ ૩
 હાં કાકા કાં ઉભા રહ્યા, કાં ધરો નવ આયુદ્ધજી;
 *દિવસ ચઢ્યો છે આપણે, કરવું છે મહા યુદ્ધ. સાસુ ૪
 લાવ સારથી રથ માહરો, કહેતાંમાંહે લાગ્યોજી;
 ધૃષ્ટદ્યુમ્ન તાહાં તપર થયો, શીઘ્ર યદને આગ્યો. સાસુ ૫
 રાય યુધિષ્ઠિર રજી ચઢ્યા, જાન વાત મન વિચારીજી;
 નિર્મયું તે દળે નહિ, કર્તાં હતાં શ્રી મોરારી.† સાસુ ૬
 નિશાન નિર્ધોષ ગગડે, ધન દરદર ચાપજી;
 શરણાઈ નફેરી નવ નવાં, નોખત નાદ અણુઅણુવા. સાસુ ૭
 ડુંકા રાંખ ગજ મુખ અંજનના, હંકારા રણતૂરજી;
 લોહમય બખતર પહેરીયાં, સોંઢ્યા છે રણશૂર. સાસુ ૮
 હંસલા અરખી ને હરણીઆ, હય કરે દણ્ડદણ્ડજી;
 કાળા કચ્છી ને કાજરા, ચાલે છે સણસણાટ. સાસુ ૯
 વાયુવેગી ને વાનરીઆ, ભલા નાદે નાચંતાજી;
 પીળા પાખરીઆ ને પોપટીઆ, પારેવા પાળી પંથા. સાસુ ૧૦

* પાઠ "હરિતનાપુર ધણી શું બેસી રહ્યા." † પાઠ "વહુ ન આવી ને વાટ જીએ, મારો વંશ વધારોજી." ‡ પાઠ "આણધ કવચ સોભતા, બાલા હાથે ધસાય."

ધ્રુવ ઘોડા ને ગંગાજલા, ગોરડા ને ઘેહેલાણ;
 ઊંચા ઊંટમુખી ને અરખી, ચાલે જલના રેલા. સાસુ ૧૧
 સાથી બહુ આગળ કર્યા, ગજ શોભે છે અંખાડીછ;
 તે જોઈ જોઈને આસુભરે, સુભદ્રા જે માડી. સાસુ ૧૨
 (નારીના નેહ જાણુવો નહિ, જેનાં કંઠણુ રે મનછ;
 મળી વંશ વધારો માનુષિ, જલો રહે હમારો તન. સાસુ ૧૩
 શા માટે વહુ અંખ્યાં નહિ, જાય છે કંથ તમારોછ;
 મળીને વંશ વધારીએ, માનુની આજ અમારો. સાસુ ૧૪
 નકુળ સહદેવ સામા આંખ્યા, તેજાં સુભદ્રા નારીછ;
 મારા કુંવરની સાથે કે છે નહીં, છે આજ તમારી. સાસુ ૧૫
 મોશારી મૂકી ગયા, દીસે છે કાંઈ ગમતુંછ;
 પુત્રનું પરાક્રમ વાધીયું, તે ક્યેમે નથી સમનું. સાસુ ૧૬
 દીવર તમારે આસરે છે, એવું કહીને રોષછ;
 નકુળ સહદેવ સાંચીયાં, આસુડા તે લોહી. સાસુ ૧૭
 સાસુ જીએ સૈન્ય ચઢ્યું પાંડવનું, બહુ પેરે વીર વિરાજેછ;
 આ ક્ષણાંડ લાગ્યું ડોલવા, હુંદુભી ત્યા ગાજે. સાસુ ૧૮
 જીમ યુધિષ્ઠિર ને સાત્યકી, વળી ધૃષ્ટદ્યુમ્નછ;
 આર રથીના જીવ આગળ, ચાલ્યો અભિમન્ય. સાસુ ૧૯
 વૈરાટ દૃપદ કાશીપતિ, ખુઠે કુતીભોજછ;
 પંચપુત્ર દ્રીપદીતણા, ચાલ્યા આગલી ફોજ. સાસુ ૨૦
 નકુળ સહદેવ મોખરે રહ્યા, સુભટને કર લાલાછ;
 એક કોટી ત્યાં દરબડે, આગળથી તે પાળા. સાસુ ૨૧

વળણ.

પાળા ને અસ્વાર સવે, સેના તે પંથ પળી રે;
 દિવસ ધટિક ચાર ચડતે, માર્ગમાં ઉત્તરા સાગી મગી રે. ૨૨

કંડવું ૩૭ મું-રાગ નટની ચાલ.

ઉત્તરા આવી સેન્યા માંહે રે, ઉતરી સાંકથી ચાલી આવી તાંહેરે;
 દેખી રૂપ ત્યાં સૌ જૂવે રે, કોટી કંદર્પ દેખી સૌ મોહે રે. ૧

ઠાળ.

મળી મહિલા મારગમાંહે, વાહન વિના પાળી;	
સર્વે સેના જતી જુધે, મૃગાક્ષિ રહી છે ભાળી.	૨
વીર માત્ર વિરમે થયા, નિરખી નારી રૂપ અપાર;	
અળ્યા ચિત્ત ને આજખા પડિયા, શીત વલ્ચા અત્યાર.	૩
રથી સાન કહે સારથીને, હય હાંકે પ્રેમદા પાસ;	
મોહ્યા સારથી શુદ્ધ ટળી, પજા પરાણા ને રાસ.	૪
હથુહથુ કરતી હય હરતીની, હોડતી દોડી દાર;	
તેના અસ્વાર અચરજ પામ્યા, નયણે નીરખી નાર.	૫
જેઠ માત્ર જોતાંમાં મોહ્યા, યથો પ્રદીપન કામ;	
અળ્યા ચિત્ત ને આજુક પડિયા, વજ્રુટી ગઈ લગામ.	૬
વ્યાકુળ વીર થયા મેહમહારે, પ્રાક્રમ પામ્યા નાશ;	
મોહ્યા સારથી શીતળ થયા, પજા પરાણા ને રાસ.	૭
વાહન સર્વે રજાં જોલતાં, શબ્દ જોલે જાના;	
વગાડનારા અશુદ્ધ કરીને, ધુંકે પરાણે શંખ નહાના.	૮
વિપરીત ધ્વજ ગ્રહી સેવકે, જ્યેષ્ઠિકા ઉઘી કીધી;	
એ હસ્તિ છુટ્યા સેન્યા મહિ, ત્યારે ઉત્તરા કુંવરી બીધી.	૯
પાળા મોહ પાળીને પડિયા, જાણે મહિરા પીધી;	
જાગ્રી સેન્યા મોહ પાળી, મારગ રાખ્યો છે રોધી.*	૧૦
કોતલ અશ્વ સેવકે મૂક્યા, હસ્તિથી માહાવત પડિયા;	
માંહેમાંહે હરતી ઘોડા, સાગ સામાં આઠડિયા.	૧૧
સાત હોહીણી સૈન્ય મોહ્યું, દેખી ઉત્તરાનું અંગ;	
વાહન છુટ્યાં કરે કીકીવારી, પજો સેના મહિ ભંગ.	૧૨
જેઠ ઉપર જેઠ યઈ જાય, અશ્વ હોડે જાયે તાણી;	
અવજા સવળું સૈન્ય મંડાણું, વાત કોમળે નવ જાણી.	૧૩
રાય યુધિષ્ઠિર થયા ઝાંખા, જાણ્યું આઘ્યા પીતરાઈ;	
ભીમ સાત્યકી સેનાપતિ, જેઉ સામા આઘ્યા ધાઈ.	૧૪
શરમાયા મુખદ સજ યઈ આત્મા, કહ્યું જેવાહન વડ્યાં;	
એવે અભિમંનને ઉત્તરા નારી, જાતાં દ્રષ્ટે પજાં.	૧૫

- અન્યોઅન્ય દૃષ્ટ મળી પણ, ઓળખે નહીં કા કોને;
અભિમંને ઉત્તરાને નીરખી, ઉત્તરાએ નિરખ્યો અભિમંનને. ૧૬
- નરનારી બેહુ રૂપ વખાણે, બ્રહ્મા છે તુંને ધન્ય;
જોતાં જોતાં તૃપ્ત ન પામે, ચંદ્રકલા દ્યુતિ બંધ. ૧૭
- ઉત્તરાએ અભિમંનને નીરખી, નયણે ભર્યાં આંસ;
આવા નાયનો હાથ નવ અલ્યો, અવતાર લીધો કાંસ. ૧૮
- હરીહર બ્રહ્માએ મળીને, કાંચેક પુરુષને ધડીધો;
ચંપકવર્ણુ વપુ મુદર કે, કનકની બાળે મઢીધો. ૧૯
- ધન્ય માત અને તાત ઝીના, ધન્ય કુટુંબ પરિવાર;
ધન્ય નારી મત કર નારી, જોના એવો હશે ભરથાર. ૨૦
- એ સુકિત કંઈ કીધું નથી, તો કયાંથી એવો સ્વામી;
અભિમંન વિભાસે મનમાં, રથ રાખ્યો મોહ પામી. ૨૧
- બ્રહ્માએ નિર્મો નથી નારી, નથી નિર્મો મહાદેવ;
એના રૂપથી ચળે જોગીઓ, બ્રહ્મા ચળે અવશ્ય મેવ. ૨૨
- હી ત્રેલોક્યની એને જોતાં, એના રૂપથી હારે;
એ કાની કુંવરી કયાંથી આવી, ચરણ ધરણ કેમ ચાલે. ૨૩

વળણુ.

- ચરણ ધરણ કેમ પ્રેમદા, હાં આવી કાણ કાળ રે;
અભિમંન પૂછે ધર્મને, તે મૂકી મંનની લાગ રે. ૨૪
- કહ્યું, ૩૮ મું-રાગ કેહારો.
- અભિમન્યુ વળતી આચરે રે, ધર્મરાયસુ વિનય કરે રે;
પરવરી કાણ આ પ્રેમદા રે. ૧

* બીજા એક મતમાં અને પ્રા. કા. મા. માં નીચે પ્રમાણે જોડી ને કહ્યો ને વળણુ છે.

“અભિમંન મનમાં વિભાસે, કાણુ હશે એ નારી;
એનાં રૂપ આગળ ધૃદ્રાક્ષી, કમલા રતિ નય હારી
મહા મોટા જોગેશ્વર સરખા, એ આગળ થાય આધીન,
મૃગનયની ચપળ આંખ અંજન, અથવા જાણે મીન.
કેરા વેશ લામાનો અવરણ્યો, વિષધર જોતાં યાકે;
સમાચાર કેમ એને પૂછું, હું એદિય વીંટથી કાકે.

વળણુ.

વીંટથી કાકે ચારે પાસે, કેમ જોવાયું એ નારી રે;
પછી મુદિહિરને પૂછ્યો સમાચાર, લગ્ન મૂકી વિસારી રે.

કપટ ભાવ મુજને નથી રે, આ કન્યા* આવી ક્યાં થકીરે;
સહેજે મન પામ્યું મુદા રે.

હાળી.

મુદા પામ્યો મન વિષે, તે તો દેખી રામાનું રૂપ;
અભિમંતનાં વચન સુણીને, બોલ્યા મુધિહિર ભૂપ. ૩
ભૂપતિ કહે છે લલિત જો, ભામની છે તાહારી;
ઉત્તરા જોયું નામ જો જોનું, વૈરાટ રાજકુમારી. ૪
જો પશુ મુજને નથી જાણખતી, રહી છે મીટડી માંડી;
રાતરાતમાં તેજવી, મેં મોહકાવીને સારી. ૫
વાત સાંભળીને હવેા વિરમય, નયણે આંધ્યાં જલપૂરે;
કાંતી દેખી કન્યા દેરી, કંઈ થયો કામાત્મર. ૬
મેના સર્વે આવતી કીધી, રણુવાસ રચ્યો ધૃતદુમ્ન;
મુધિહિરે જોક માર્ગ વચ્ચે, તણાવ્યું શીખીર ભુવન. ૭
ધર્મરાય આંધ્યા પુંકળથી, રચ્યો જર્ઠ સપ્તમ;
અભિમંને લગ્ન મૂકી, જે વૃદ્ધિ પામ્યો છે કામ. ૮
ઉત્તરા આવી અંતઃપુરમાં, દીઠા સુંદર સ્વામિ;
મેં કાણુ પુરુષ પૂર્વે કીધાં જે, બરધાર આવો પામી. ૯
દર્પ આંસુ હવાં બેઠીને, મગચા હેઠડું ફાટે;
અરે દેવ તે આ શું કીધું, વિયોગ પડે શા માટે. ૧૦
સંજય કહે સાંભળો મમ વાપક, ધૃતરાષ્ટ્ર હો રાજન;
પછી અભિમંને ઉત્તરાને, આપ્યું તે ઋતુદાન. ૧૧
જુગમ પટિકા હાં રહ્યાં બન્ને, કરી સ્નાન સભ્યાં આપુદ;
કાં અમળા છે આત્મા તારી, હું જાઉં કરવાને જુદ. ૧૨
ભુંડી કન્યા ભુંડી કન્યા, પરપવા ત્યારે કહ્યું શીહરી;
તેટલા માટે રે ત્રેમદા, પરણી મેં તમોને મુકી પરહરી. ૧૩
વિધાતાએ જે લખ્યું તે, આગળ આગળથી યાય;
આજ મેળાયહવેા આપણે, ને કરતાં કલોલદિનનય. ૧૪
હું તને જાણું આવી તો, કાં રહે વિયોગ;
મુખ પ્રાપ્તિ હવડાં હવી, જ્યારે ટળ્યા કર્મના ભોગ. ૧૫

વળણ.

‘દયા કર્મના ભોગ મહિલા, એવું કહીને આવિયો રે;
ઉત્તરાએ ધસી પાલવ પછે, અભિમન્યુ આવિયો રે. ૧૧

કહ્યું ઉદ્ધ શું-રાગ કેદારાની ચાલ દુકડી.

એમ બોલિયાં ઉત્તરા નારી, સ્વામિ સાંભળોની વાત અમારી;
મારાં પ્રગટ્યાં કર્મનાં ફલ, જે હું રાંકડીને તમે આપ્યુલ * ૧
અવતાર નિર્જન્યો એજે, સમાગમ સરળ્યો આ કાળે;
પાતળિયા પિયુષ મારા, તમે જોગ નથી હું દારા. ૨
આપણે કેટલેક દહાડે મળિયાં, દુઃખ આબ્યન્તરનાં દળિયાં;
હવે પ્રીતડી લાગી થાવા, તો હું તમને કેમ દેઉં જવા. ૩
નારીને તે નાથ જીવન, સુખે પાળે ન આપે અન; ૪
બરથાર એ તે સુખ મોહું, બરથાર વિના સર્વ ખોડુ.
ભાઈ બાપ ને વળી જે માડી, ધણું કરે તો પહેરાવે સાડી;
સાસુ સસરા તે સહુ ધણી માટે, બાકી નહિ કા સાસરિયાની વાટે! ૫
થાનાર હોશે તે દર્શન થાવા, પણ નહીં દેઉં તમને હું જવા;
શું જુદું કરીને ચાક્યા, રાજ્ય કરશે પરબારા કાકા. ૬
તો તમારે શાને છે વહનું, બાંધી બાકરી કૌરવપર કા ચઢનું;
ઉભી એમ કહી શિર નામી, ત્યારે બોલ્યો અભિમન્યુ સ્વામી. ૭
મિથ્યા કરવી અભિલેખા, નહીં ટળે કરમની રેખા;
જો કદી પેસે કુંજરના દત, તોએ જુદું ન મૂકે બલવંત. ૮
‘શરીર થાય જો ચૂરાચૂર, તેજો રંજુ નવ મૂકે શૂર;
મહિલા એકવાર છે મરવું, તોએ રણધી પાછું શું જોસરવુ. ૯
માટે પ્રેમદા પાલવ મૂકે, તમે ચતુર થઈ કાં ચૂકો. ૧૦

વળણ.

ચૂકો મા તમે ચતુર થઈને, એમ કહી આવ્યો નાથ રે;
ત્યાં મર્યસુતા એમ જિવ્યરે, જાલી અભિમન્યુ હાથ રે. ૧૦

* માં આબુલ-સ્વામીના-બરથારના અર્થમાં વપરાયેલા હોવા જોઈએ.

† માં ચૂકો ચતુર થઈ, એવું કહી રજુ આવિયો રે,
ઉત્તરાએ અભિમન્યુનો, ધસી છેડા આવિયો રે. ‡

કડવું ૪૦ મું-રાગ ધનાશ્રી.

પિયુજ શું યાશે રે, મારા પિયુજ શું યાશે રે;
 આજનો દહાડો મારો કઈ પેરે જાશે રે, મારા પિયું ૨૬.
 મૃણુ સારુ લડવાને ચઢો, ચક્રવોગદ જીતવો કપરો;
 કૌરવ જોઈ, તમો છો બાળ, તેણે મારા પેટમાં પડે છે ફાળ. પિયું ૨૭
 બૂદને મુખે રહ્યા છે દ્રોણ, તમને જીતવાનું કરીને પોણુ;*
 પ્રતિજ્ઞાના પાળણુદાર, તેણે મારા પેટમાં પડે છે ફાળ. પિયું ૨૮
 શકુની પાપી ઉભો કર્યું, જેને દીઠ પામીએ મર્યું;
 તેને હાલે નથી દયાળ, તેણે મારા પેટમાં પડે છે ફાળ. પિયું ૨૯
 જયદ્રથ સરખા જોઈ નરવા, મહા ભયાનક જીરજવા;
 કૃતવર્મા છે કૃતાંત કાળ, તેણે મારા પેટમાં પડે છે ફાળ. પિયું ૩૦
 દુષ્ટ હાલેના દુર્બોધન, મનનો મેલો દુસ્સાસન;
 કૌરવ જેવા વડતા બાળ, તેણે મારા પેટમાં પડે છે ફાળ. પિયું ૩૧
 અશ્વત્થામા જોઈ મહાબળ, સિંહ સરખો સામે શલ્ય;
 નાખશે તમ પર ચરની જાળ, તેણે મારા પેટમાં પડે છે ફાળ. પિયું ૩૨
 બાણકેરો વરસશે વરસાદ, અંતિક્ષ અધારું ને ઉડકાંપાત;
 અગ્નિ અજની ઉડશે જવાળ, તેણે મારા પેટમાં પડે છે ફાળ. પિયું ૩૩
 આયુધ ધારા રહેશે વરથી, બોગળ મુદ્ગળ ભાલાં ફરથી;
 તે વેળા શી કરશે તમે ચાળ, તેણે મારા પેટમાં પડે છે ફાળ. પિયું ૩૪
 કાકા કેરી અલ્પ સગાઈ, અર્જુન હોય તો આવે પાઈ;
 નથી માત્રો શ્રીગોપાળ, તેણે મારા પેટમાં પડે છે ફાળ. પિયું ૩૫
 આંખડી મારી જમણી ફરકે, હાલિયા મારું વેગે ઉઘડક;
 દેવો દેખીશ સંધ્યાકાળ, તેણે મારા પેટમાં પડે છે ફાળ. પિયું ૩૬

વળણુ.

સધ્યાં કાળે હું દેખીશ દેવો, ધડી જુગ સરખી યશે રે;
 નિમેષ નહીં મળે આંખડીએ, હું જોઈરહીશ એણી દીશે રે. ૧૨

કડવું ૪૧ મું-રાગ સામેરી.

ઉત્તરાનાં વાયક સાંભળી, પડે અભિમંન બોલ્યો વળી;
 મારા સમ જે આંસુ ભરી, કાં પ્રિયા આંખડી રાતી કરી. ૧૩

મેક મૂતમાં એ પછી આ તુક છે. "દુષ્ટ પાપી તે કૌરવ જન, માટે નહિ માને મારું મન."

ધંધલે સેના મેધની પેરે, ઘોષ નંધ પહોંચ્યો ગંગન ર;
 શ્રમ કૌરવને હંપાવતો, અવિયો અભિમન ર. ૧૦
 કહ્યું યર સું-રાગ મારુની દેરી.
 કૌરવમાં, યયુ છે જાણ, અભિમન્યુ આખ્યો ર;
 મુક્યા મુઘટ સર્વનાં આસાણ, અભિમન્યુ આખ્યો ર. ૧૧
 રથ સંત્રામે ઉભો સ્તંભ, અભિમન્યુ આખ્યો ર;
 * * * * *
 ચાંધ્યો વેગે કરી પવન, અભિમન્યુ આખ્યો ર;
 જાણે પ્રતાપે હુતાશન, અભિમન્યુ આખ્યો ર. ૧૨
 જુદે જાણે ખીન્ને ઈંદ્ર, અભિમન્યુ આખ્યો ર;
 શીતજતાએ નેવા ચંદ્ર, અભિમન્યુ આખ્યો ર. ૧૩

* પાઠ 'પ્રેમહા ચઢાવો મુને જાણી.' † પાઠ 'સામા શત્રુ હોય તે મરજો.' ‡ પાઠ 'રાગ ગોપી
દગી હરતલિખિત ચાહે પ્રતમાં શુદ્ધ અભિમન્યુને બદલે અભિમનં જ છે.

મહિમાએ જોવા હર, અભિમન્યુ આગ્યો રે;	
ગંભીરપણે જોવા સાગર, અભિમન્યુ આગ્યો રે.	૫
ગદાએ જાણે કુબેર, અભિમન્યુ આગ્યો રે;	
સ્થિરતાએ જાણે મેર, અભિમન્યુ આગ્યો રે.	૬
વાણીએ જાણે ગગાજળ, અભિમન્યુ આગ્યો રે;	
રૂપે જાણે બીજા નળ, અભિમન્યુ આગ્યો રે.	૭
અંગે તેજ તપે જોવા લાણ, અભિમન્યુ આગ્યો રે;	
ક્ષમાએ તે ક્ષિતિ સમાન, અભિમન્યુ આગ્યો રે.	૮
ધસવે તો ચાર્દ્યની ક્ષણ, અભિમન્યુ આગ્યો રે;	
જાણે કૌરવ દળનો કાળ, અભિમન્યુ આગ્યો રે.	૯
જો આપ ચઢાન્યુ હાથ, અભિમન્યુ આગ્યો રે;	
નિલા અથ જોતયા ચાર, અભિમન્યુ આગ્યો રે.	૧૦
જો લીલી જ્યોત પ્રરેકે, અભિમન્યુ આગ્યો રે;	
આહાંથી દષ્ટિ ના ચુકે, અભિમન્યુ આગ્યો રે.	૧૧
ભૂપણુ રોલતાન્ય અભિનેવ્ય, અભિમન્યુ આગ્યો રે;	
ભીઆ ભાયા સવ્ય અપસવ્ય, અભિમન્યુ આગ્યો રે.	૧૨
જાણે ગગન તણો પૂરનાર, અભિમન્યુ આગ્યો રે;	
એ તો ચક્રવાનો ચૂરનાર, અભિમન્યુ આગ્યો રે.	૧૩
દ્રોણે કીધો શંખ નાદ, અભિમન્યુ આગ્યો રે;	
અભિમન્યુ સિંહસુ પાડી ત્રાડ, અભિમન્યુ આગ્યો રે.	૧૪
પળાણુ.	

ત્રાડ પાડી સુલટ સર્વે, કુદલિ બાલે જમજમ રે;
અઠ્ઠન્યુહ અભિમન્યુ લીધો, કૌરવ છત્યા ક્યેમરે.† ૧૫

* વધુ લીધી એક પ્રતમાં આ પ્રમાણે છે

“આપણને” પમાડશે જમ લોક, અભિમન્યુ આગ્યો રે,
“હવે મહિર જાતું તે ફેક, અભિમન્યુ આગ્યો રે.”

† “પા” “જામ સર્વે સુલટ તણો, રણ ચુંદ્ર માડ્યુ દંડ રે;
હવે અભિમન્યુ કેમ આપડે, તે કહે ભટ પ્રેમાનંદ રે.”

કહ્યું ૪૩ મું-જીલના છંદની ચાલ દુકડી.*

મળ્યા દળ બેઠ, ઉત્તરના જેમ બેઠ, કૌરવે બ્યુદ કપરે સાજ્યો;

આગળ રહ્યા દ્રોણ, તે તો કરી પોણ, સુરજ સરખો નધીરે બિરાજ્યો. ૧

* જે ભૂતી પ્રત ઉપરથી આ નવા આદર્શમાં મેં સરોધન કાંધુ છે, તેમાં પૂર્વની બે આદર્શમાં છપાયલા કંઠવા મૂળમાં હોવાથી, અને પ્રા. કા. મા. માં પણ તેમ હોવાથી આ આદર્શમાં તે મેં મૂળમાં રાખ્યાં છે, અને જે હસ્તલિખિત પ્રતમાં પૂર્વની આદર્શમાં જે કંઠવાં મૂળમાં છે તે આ આદર્શમાં તોરમાં દાખલ કીધાં છે. એ કહ્યું પ્રેમાનંદકૃત હોય, એ માટે સચય સ્વાભાવિક છે,

કહ્યું-સવૈયા.

“કુરુક્ષેત્ર ખડા કૌરવ કમળ, મર્દન બાપો અભિમન હાથી;

અંધકે તનકે તંન કપત સરપપે, ન સળ જ્યું છેડે રે રેસાથી. ૧

ગીરે હથિયાર ફીરે તલધાર, કહો છત નહિ એવા બાલકાથી:

બાગે દ્વાદશ ખાટ, દુવો ખળખળાટ, કીરીટી કુંવર કાળ બાથી. ૨

શુર દ્રોનકે આગે આપો દુર્ભેદન, પૂછત એક બાત પાલ લાગી;

મલુ અપને ઉપર એ કૌન આવતહે, ભકે આપેસે સળ સેતા ભાગી. ૩

નર નારાયણ દોનુમે કા નહો, તો તીસરો કાણુ ઉડયો રે ભગી;

સ્વામી તમસે શર સામે સોઢત, તો આપેહી મોત લીયો રે મામી. ૪

મુનિ કહે રે સુણો હો મહિપતિ, ભકે રથપર નીલી હથ રે ધ્વજ;

નીલાહી ટોપ ટાટર, નીલાહી પાખર, નીલાહી બાગા અંમ સળ ૫

કેધકો કાળ ગોપાળકો બાણેજ એહ, આવત કીરીટીકો કુંવર બળ;

કહે શુર દ્રોન બિના છનકે મુખ આગે, અપને સુખટ સળહી અભ. ૬

રાગ સામેરી-સાખી.

સળ થાઓ સર્વ શરધીર, એણી પેરે બાહ્યા દ્રોણ;

રહો ચડી બ્યુહને મુખે, ભેડ નીસર્યો કાણુ. ૭

કાણુહી નારો રણુ વિરે, વીર ભેતા છે મર્ણુ;

આ માર્યો અભિમન મુખે, એણી પેરે બાહ્યા કણુ. ૮

છધ્યું હેયું ઉધરી આલિયો, એમ કહે દુશ્સાસન શર;

આપણુ વાયુથી ઉડરો, અભિમન આકતું તર ૯

એ અંશ છે અર્જુનનો, એમ કહે કૃપાચાર્ય;

નાસરો સર્વ પ્રહારથી, ન હોય વલ તાપ્યાનું કાર્ય. ૧૦

વિપ્રરાજ રહો બ્યુહને મુખે, અને કીધો રાંખનો નાહ;

અરે આવ સુભદ્રે શરધીર, શત્રુએ દીધો સાદ. ૧૧

૫૬-રાગ સામેરી.

આળ્યો આળ્યો અભિમન આગળે, ચાપ ચડાવ્યું હાથ રે;

ભણે ઉદયાચલ ઉડીને આળ્યો, એવા બીમસેન છે સાથ રે. આળ્યો ૧૨

ધૂળવતો ધણું, બપાનક કણું, અચળ જાણે શું ધ્રુવ તારા; ૨
 અશ્વત્થામા ચંદ્ર, દુર્જોધન ઇંદ્ર, કૃપાચારજ બૃહસ્પતિજ ધારા.
 કૃતવર્મા ધન, મંગળ દુરશાસન, વિજયલી રૂપ જયદ્રથ રાણા; ૩
 બલિહક, માદામાહુ, ભુરીથિવા રાહુ, શકુની સનિશ્વર જાણા.
 ઉછાળે આપુધ, કરવાને જુધ, ઠંકાવી અશ્વને આગળ યાતા; ૪
 વિક્રાળ મોહોડાં, હણહણે ઘોડાં, ધરણી ધુળવતા વીર ધાતા.
 *સાતરા સમોતા, છાંલીયાને જોતા, વાંકા મુકટ ઝલકે રે તોરા; ૫
 સોંધે મસમસતા, મ્હોડે ધણું બકતા, છટકી આગળ યાયે અંધ છોરા.
 કૌરવ કાલા, ઉછાળે રે ભાલા, ઘણી વ્ઘડકાડે માંહોમાહે ભાલા અણી; ૬
 ઉછાળે ખેડાં, કરે માંહો માંહે તેડાં, આડા ઉતરે દુર્જોધન કણી.
 ખસકે સાંકળ, મોહોટા મદગળ, ફરકે ધ્વજા ઉંચી અંખાડી; ૭
 રંગીલા રામ લોભે, સેના માંહે શોભે, બ્યુહ વિરાગે જેવી પુલી વાડો. ૮

—અગ્નિ સરખો સર્વ બક્ષી, એવો ધૂધુધુમ રે;
 મુખરાજ સરખો સાલગ્રી, કૌરવકુંજરનો નિધન રે. આખ્યો. ૧૩
 મંચપુત્ર દુષહ સુતાના, તે શાહુલની સમાન રે;
 ધર્મસુત સાગર સરખો શોભે, પિત્રાર્થ નહીજળ સમાન રે. આખ્યો. ૧૪
 દુર્વે તન છે જ્યમના, તે જાણે ચંદ્ર સવિત્ર રે;
 રૂપે નજ ને તેજ સુરજ, એવો શોભે પારધનો પુત્ર રે આખ્યો. ૧૫
 ક્ષાર ક્ષીર બેઠે 'લલટીઓ, એમ સૈન્ય આખ્યાં હંદ રે;
 ચક્રાવો કેમ ચૂરણ કીધો, તે કહે વિષ પ્રેમાનંદ રે. આખ્યો. ૧૬
 સાખી.

દ્રોણ કહે મા ટોડ રે, બોલ માન હું મારા;
 નેહને આવળે - બાલક, છે કળ કૌરવ તારા. ૧૭
 કલણ મુકો મહા મુની, અભિમન્યુને શી શીખ;
 બ્રાહ્મણને મુદ્દ ઘટે નહીં, ધર ધર માંગે રે ભીખ. ૧૮
 (અર્થ) ભીખ માંગે બુદ્ધ નથી, બ્રાહ્મણનો એ અવધાસ;
 ભીખ મંગાવું તારા તાવને, તને મોહવું જમવાસ. ૧૯
 અભિમાન મુકો મહા મુનિ, અશુદ્ધ બાળો હો શુધ;
 પહેલા તમને આગળ કરી, ને પછી જયસ તે હુધ. ૨૦
 એવું કહીને ઉતપત્યા, ધનુષ કરી ટંકાર;
 તારો દળ કૌરવોણું, કરે નાકાનો વિચાર. ૨૧

* આ ૫-૬ કડી વડોદરાવાસી રા. ઇચ્છાલાલ પરમાનંદદાસ મુન્શીની પ્રતમાં વિરોધ

પાંડવોના શર, આઝ્યા બલપૂર, ગરુડ બ્યુહ જેણે કીધા વીર;
કુંતી કુંવર જણે, અમર પ્રમાણે, શોભા સરવ અભિમન ધીર. ૮
ધક્ષા જેવો ધર્મ, ને બયાનક કર્મ, બીમ ભાસે શ્રી સ્વ રાય;
વાસુકિ વૈશ્વાનર, નકુલ તે ભાસ્કર, તેનો કૌરવે તાપ સહો નવ ભય. ૯
સહદેવ સાગર સાર, મુકાવે પળમાં પાર, પાંચાક્ષીના પુત્ર કૃતાંત ઝળ;
શિખંડી પ્રચંડ, ગદા યમદંડ, ધૃષ્ટદ્યુમ્ન વાસુકી બ્યાળ. ૧૦
કુંતીકુંવર ભોજ, રહ્યા દક્ષિણ ફોજ, વેરાટ દુપદ શોભે રે બૂપ;
*અભિમન તે આગળે, બ્યૂહની બાગળે, વિરાજે જેહવા વિબ્ધ રૂપ. ૧૧
ધસેજ સોમઝ, રાહુ સરખો મટોરગજ, તેવો કૌરવનો છે જ આહારી;
બોલે કરીને ગરવ, આ ખાધા જણો સરવ, ટકાદર સાને રાખે છે વારી. ૧૨

વળાયુ.

વારી રાખે વીરને, જેમ અંકુશી માતંગ રે;

કેહુ પ્રેમાનંદ કેમ થયો, પછી ચક્રાવાનો ભંગ રે.†

૧૩

કંઈકું ૪૪ મું-રાગ છે ત્રિતાળો.

મુખે રહ્યા શુર, પૂઠે સહુ શર, ઊરા ઊર જોર અભિમન આયો;

†ઉલ્લેખો અરણ્ય પૂર, બોલે રણતુર, ચક્રાવો ચૂર કરવાને ધાયો. ૧

પા૦ "અભિ અભિમન, આપ્યો તે વદન છે વિષ્ણુના જેવું રાજ રૂપ."

† પા૦ "રાજ રૂપ છે કુંવર કેર, લાગે કોટી અનંગ રે;

ઉભય દળમેળાં થયાં, બ્યુહ પામ્યા ત્યાં ભંગ રે."

પા૦ "ગાળે રણતુર, મહા બળ શર."

કંઈકું -રાગ સવૈયા.

—આયો આયો અભિમન્યુ અર્જુનકો નંદન, કૌરવકો નિર્જનકારી,

સાયે રે હાથી ભીમસેન બપતિ, રુધિર રગીત ગદાહેરે ધારી આ ૧

હલક હલકાર પાઠી રે પોકાર, શીરી રાય ઋષીકે સરણ આયે;

દીનકે દીન હોય કે દુરજોષન, સેનાપતિકું શીર નાયો. આ ૨

પ્રમુ તેરી બોલ્યે, મેં રાજ્ય કરું, આસન અચળ અબે કરી પાયો,

તેરે દીયેકું લેન મહા મુનિ, ઉમંગી અભિમનો ધાયો. આ. ૩

અહાદેવ પ્રસન્ન મહારાજ તે ક્યાં ડરે, ક્યા કરે બાળ એ વીર કાઠી;

(શુભ) હો મૂઠ મન ધીરધર, પ્રોઠ પ્રાક્રમ કર, ક્યાં તુમેરી બાગીચાં રે નાહી. આ. ૪

બોલે ઋષી વચન, બાળ અર્જુનકે તન, કહાં આવત મું મેરી દાંડે;

હો બુંદલકે સુત, ક્યા તુ લડ જાણે, મોકું દયા ઉપજ તેરે શીર વાંઢે આ ૫

ગાળે સાગર જલ, ઈવાં બેહુ દળ, દળ ના પડે કીકીયાડે;
 રાધાણુ થયું રણુ, વીર વાયુ ને પર્યુ, ધણુ ધુજો અભિમંત ત્રાડે. ૨
 આચાર્ય ને અભિમંત, આઘ્યા વદન, ધન ધન દેવતા ઈમ બોલે;
 બીમસેન ને રાધા, જાણે બેહુ મલ્લ, અટલ ઉછળે શેષ ડોલે. ૩
 કુંતીભોજ ને કૃપ, ખીજ્યા જેમ સર્પ, દર્પ અન્ધોઅન્ધ હઠે હણે;
 અશ્વત્થામા વીર, સાતપત્રી રણુધીર, શરીર બેદાય દુઃખ નવ ગણે. ૪
 સેનાપતિ તે રાધે, આવીને બાધે, સાધે વિદ્યા મહા ધનુર્ધારી;
 વિરાટ બાદલિક, યુદ્ધે છે અધિક, નીક રધિરતણુરિ કરી. ૫
 શકુની રે માંભો, સહદેવ સામો, પામ્યો પુરણુ મદાર માદ્રેને મારે;
 ભુરીશ્રવા નકુલ, જેહવા શાર્દુલ, મૂળગા લેશ કે નમ્ય હારે. ૬
 સોમદત્ત ને દ્રુપદ, જેહવા માતંગ મદ, હાથ રે વાહી આઘ્યારે ધરયા;*
 દુર્યોધન ને ધર્મ, કરે બહુ કર્મ, ચર્મ બેલાં શરવડે રે કર્યા.† ૭
 દુઃશાસન સાહમા, દ્રૌપદી તન જમ્યા, ગગન છાયું રે બાણુ જામે;
 દુંકડી તલવાર, કરે મારોમાર, દો હાર ન પામે અંત કાલે. ૮
 બહુ બાણુ છૂટે, પણુછ ન જૂટે, બાયાં ખુટયાં બડતણાં;
 શર શાંધે મૂકે, ચોટ નવ ચૂકે, હુકે વાધની પેરે વીર ધણા. ૯
 વીર રણા વરસી, કરે બહુ ફરસી, આકરણીને તીર ઝાડે;
 હપડે હામ ધાલી, સામારે આલી, આલી કેશ ને શીશ વહાડે. ૧૦

—અરે અંતકે નયક, મત ખીલ્યો તમ, મેં રણા હું રે હંત કરડી;
 આ બીમસેન બડકું, દેડે દુલકારકે, અજાણી દાર તેરો કંડ મરડી. આ. ૧
 હમે કૌરવ શૂર, નાસત રણ સૂર, હાંકત તેજ જેસે ફરડી;
 બાણુકી મોરમે, લોટ રણકું કરે, ચીરી દાર અકાલો ચકરડી. આ. ૨
 અરે કરણુ સુભટકું, કયા હં જનત, અવની આકારકું એક કરે;
 રાધા સુભટ ઉલટમે લેનેકું, ત્રિલોક આપે પીછા તે ફરે આ. ૩
 દુરશાસન દુરનેધન દુર્યુખ, પડતે આભકું ઘોઝ ધરે;
 એસે સુભટકું મૂરખ તે કહાં જનત, છેડે તે જીન ચોતલી મરે. આ. ૪
 છુતેરે જમન, પણુ બોલ સંભાળકે, મારો નયનો દો લીખારી;
 કરણુકી કહાં કીરત જતાવત, નકી જન હે ન્યાત બહારી. આ. ૫
 એસેલી બોલકે ધાયો ધનુરધર, દ્રોનકું કહે આયો વીચારી;
 કહે પ્રેમાનંદ અભિમંત દીપતો, આજ અવનીયે ખીજલી એકતારી. આ. ૬

* પા. "હદ નાખી આપા રે ખસિયા," † પા. "શર સર્પ સમાન ધરો કરિયા."

ગદા મુદ્ગળ, પડે રે મૂશળ, કુળાહળ તાં મોહું રે થાયે;
 ધરી મારે ઢીક, હૈયે આવે હીંક, છીંક ખાતાં કોના છવ જાયે. ૧૧
 રોળાયા રે રોળ્યા, વાયુએ અફાળ્યા, ઝોળીયે ધાલ્યા વીર જાયે;
 ભલા રે ભડ, માર્યા વિના ધડ, ફડાફડ ધણું શિર કુટાયે. ૧૨
 સાંઝ લોહ તણી, બહુ ભાલાં અણી, ધણા ભોગગનાથાલ ભડાકા;
 રથના ખડખડાટ, શરના સણસણાટ, જળહળ થાય તલવાર અડાકા. ૧૩
 સાંધીએ સાંધી, હાથીએ હાથી, કાલ ભાથી ઉતર્યા રે કુટે;
 તુટે બખતર, પડે પાખર, નમ આયુધથી અગ્નિ ઉટે. ૧૪
 ભીમસેન મહા ભડ, ધાયો હડખડ, ધડ માર્યા વોહોણાં રે કાધા;
 ધાયો મદ્રાચ, પાળો રે પાય, સમુદાય દેખીને સર્વ બીધા. ૧૫
 શું કાળમાં કાળ, મહા વિકાળ, શક્તિ ઈ કુટે રે અઢિયા;
 મહિપાલ મોટાં મલ્લ, ભીમ ને રાક્ષ, આલ્યા ભીલું વાહે રે અડિયા. ૧૬
 ભીમસેન ધાયે, મારે ગદાયે, ત્યારે મદ્રાચ મનમાં રે હસ્યો;
 ફટ રે બળધારી, સોટી શી મારી, આમ ગદા મારીયે કહી ધસ્યો. ૧૭
 અમ ના ત્રાડીયે, આમ વજ્રડીયે, મારીએ વેગે પર્વત પ્રહારે;
 ગદા રે વાગી, ભીમનીકડ ભાંગી, લાગી લેહેર ભીમ પજો રે બાહારે. ૧૮
 કુડાળાંની કારે, પેલે મોરે, ઠોર મુકાવી કુંતેરે ઠહાઓ;
 પછડાયું શરીર, ઢળી પજો ધીર, વીર નાઠા મુકીને રે રાડો. ૧૯
 લાગ્યા રે ધાવા, ભીમને મુકાવા, જવા ન પામે કા માદ્રને રે મુખે;
 પજો દેખી ભાંધ, રોયા ધરમરાય, ધાયો મટોરગમ્મ તાતને રે દુઃખે. ૨૦
 અઢાવી બ્રહ્મટી, માયા રે પ્રગટી, પટકીને રે વીર માર્યા રે ધણા;
 અંધારું રે ઘોર, થાય શોહોરા શોહર, ઠોર મુકે સુત અંધતણા. ૨૧
 વરસે ચાપ ભલ, પાપાણુ ને સદ્ય, અંગ વાગે તે ફરી ના બિઠે;
 કરદમ કાંટા, રુધીરના રે છાંટા, નાસે ઉદ્ધાંટા પડે માર પૂઠે. ૨૨
 મહી દુમદંડ, ધરીઓ રે પ્રચંડ, પાગ્યા ચીરા બહુ નખ ઝીલે;
 દુરન્નેધન નાસે, નહી કા પાસે, સસિ ભરાયો વેવલાં તે વીણે. ૨૩
 મરજો મદ્રાચ, ઝાલીને બે પાપ, કાપા પછાડી ભીમને રે તને;
 પજો રે ઢળી, મૂર્છાં રે વળી, બળે કરી ભ્રમ પાડી દુરન્નેધને. ૨૪
 ધાઓ રે કાંઈ, તપાસો રે જોઈ, આ રાક્ષ બાધા રાક્ષસે રે કરડી;
 અંધારું તીમીર, પડે બહુ વીર, વીર રાક્ષને મારે રે મરડી. ૨૫

આગસ મોડી, ઉઠ્યા થવા જોડી, લપડાક મારીને સામે રે થોભે;
 બળ કરી ગોટારગચ્છ, મારી મુઠ્ઠી લગ્ય, કર્યું કવચ કટકા મત્તવત થોભે. ૨૬
 આબ્યા બાથોબાથ, વાવરે પાદ મુખ દાય, માથા મારે પડે રે ફરી;
 દિડિંબ માટી, મઠી છે રે ધાટી, ભરાવી આંટી પાઓ કળા કરી. ૨૭
 મનમાં બહુ કરી, હઠીયા પર ચઢી, મુઠ્ઠીઓ મારી દશવીસ હેયે;
 દીકે રે ધળોયો, સારી પેઠે ધોયો, સાદયો બાથે બીમને રે હેયે, ૨૮
 મુકાવા રે જોધ, ધાયા કરી કોધ, રોધ કીધો દિડિંબ હાથી;
 મોટા મદગળ, ભારે રે ભોગળ, સરવ મુકાબ્યા રે સાધી. ૨૯
 હુંદો કરી દેહ, પૂરવ ચઢ્યો મેહ, મેહ વરસે જેમ ધુમધાર;
 દિડિંબ હાંપી, ધસ્યો રે ડાકી, ભડાકીક ઉર વઢ્યો તારેતાર. ૩૦
 કોને લપડાકે, કોને થપડાકે, ફડાક આચાં ફાટી રે જાગ્યે;
 કોને આંચકા, કોને બાચકા, કાચકા આંખના કરડી ખાગ્યે. ૩૧
 નાસેરાં નોરાંન(ઈ), કૌરવ કરડે કાન, ધાણુ ગોટારગચ્છ રે વાલ્યો;
 કો મારે રે મરડી, કો ખાધા રે કરડી, નરડી ચુસીને કામ લાલ્યો. ૩૨
 વતરડીને વાઢ્યા, દળી પાય તળે કાઢ્યા, પાળા આગ સુતા રે સારા;
 સુચવતા રે આબ્યા, લલ્લે રડા ભાબ્યા, આધા નાકા થયા તારેતાર. ૩૩
 દેતો પુકે દોટ, સોઢે રે સાસોટ, કોટ કોની લીધી રે ચુંડી;
 ચકાવો ચઢ્યો ચાક, દિડિંબની હાક, નાક કોનાં લીધાં રે ખુંડી. ૩૪
 કોહણી રે વાગી, તેની કેડ ભાગી, લાગી અડખોટ તે અડખોટો;
 કો વીર અડખજો, કેડેથી ભાંગી પજો, તાપે ચીસ ને તરફડતો. ૩૫
 ચીરાઈ હુંડી, કોની આંખ પુટી, ત્રુટી અંધિયી પાય પજા;
 પુટ્યા કપિળ, રુધીરની છાળ, રોળ થયા બૂધ ચાક ચઢયા. ૩૬
 દિડિંબ હાકે, હણતો નવ ચાકે, તેહની ધાકે કૌરવગજ નાસે;
 દેખી નિકંદન, કાંપતો રે મન, દુર્જોધન ગુરુ દ્રોણ પાસે. ૩૭
 મુસ્તક રે નામી, વિનળ્યા રે સ્વામી, દુખ સેના પામી, સધળી રે મોઢી;
 ગોટારગચ્છ પાપી, નાંખે છે રે કાપી, સંતાપી સકળ સેનાજ સોઢી. ૩૮
 અમોને ઉગારો, આધુદને ધારો, મારો દિડિંબને રથ ખેડો;
 ધસ્યા ગુરુદેવ, કરું એહની સેવ, અવરય તેહનો જ લીધો કેડો. ૩૯
 મુડમાં બાણ દળાર, બીધો બીમકુમાર, મૃત્યુઆય મૂર્છા પમાજો;
 પાંડવ રે હાર્યા, નીચે તે માપ્યા, ત્યારે અભિમંને શંખ વગ્ગજો. ૪૦

વળાણુ.

શંખ વગ્ગજો અભિમંને, પાંડવ સરવે સજ્ઞ થયા રે;
કહે પ્રેમાનંદ હિડિળ હાથે, ચૌદ સહસ્રસુખદ મોર્ચાં ગયારે. ૪૧

કડવું ૪૫ મું-રાગ સામેરી.*

ધસ્યો દ્રોણ ઉપર અભિમંન, મુખે કરી શંખનાદ;
સેન્યાપતિ ને સૌભદ્રેના, પ્રથમે હવો. સંવાદ. ૧

પ્રાનંદાસ મુન્શીની પ્રતમાં છે માટે તે બાગ રહેના દીધો છે. પા. કા. માળામાં અને મારી
ની બીજી પ્રતમાં એક સરખો નીચે પ્રમાણે પાડ છે.

“તવ ગ્રહી કો દંડ, ધાયો પ્રચંડ, દિડિળ હાંક તો રણ આળ્યો;
દેખી પરવત કાય, નાઠો મદ્રાપ, સા’ય કરીને બીમને મૂકાળ્યો. ૧૮

વળાણુ.

મુકાળ્યો બીમને ઘટોતકચે, રક્ષસે સેના બહુ દણી રે;
દ્રોણજી દીકા આતિ કેધે, અભિમંન ગયો ગુરજ બણી રે.” ૧૯

* ૪૫ મું કડવું એક પ્રતમાં (૧૮૩૪ ની) આ પ્રમાણે છે.

રાગ સામેરી.

“દ્રોણ કહે મહારાજ, મન તમ રાખજો બહુ ધીર;
એ બાળકનો રો આશરો, આપણ ઉભા વીર. ૧
ગોઠ કરીને હાંકત, અભિમંનને ત્યાં દ્રોણ;
ક્યાં આવે છે મૂઠ, સેન્ય ગુહનાં તું કાણ. ૨
વાપ કરી દાઢમાં, તુ ક્યાં પડે મૃત સ્વપ્ન;
શીખંડીના સુત શું મણે સંભમે લીધુ રસસ્વપ્ન. ૩
અન્નના યાયક ગુરૂ તમા, શું બીકાવો છો અત્ય;
હવડાં કાળજ આણુરો, અભિમંન પાંડવ પ્રત્ય. ૪
એ જુર કૌરવ ચૂર આગળ, વિમ્ર કહેતાં માત્ર;
એકતો દાઢો બીમ, જુદો કરે સર્વનાં ગાત્ર. ૫
માતાં બાણકરી ચોટમાં, તમે લોટ ચારો સર્ગ;
વિમ્ર ખેડા કરો અધવચન, રણ વિરો રો ગર્વ. ૬
ચક્રાત્રે ચક્રચૂર ચક્રરૂપી, કરું ક્ષણું એક માહે;
માતાં બાણકરી ધારમાં, તમ બાર ભરી કયાંહે. ૭
અરે કરણ સરખો સુખદ, અવની કરે એક આકાશ;
આગસ ન કરે રણ વિરો, ત્રિલોક કો ન રહે પાસ. ૮

ભાગ્યું દળ કૌરવતણું, ગટોરગચ્છને માર;
 તેમાં દાષ રહેવા ન શક્યું, કહ્યું ખાધી દાર.* ૨
 દોણ કહે તમે સુભટ સર્વે, થઈ રહો બળવંત;
 એ કપિધ્વજના કુંવર આગળ, કાં યથા તૃણવંત.† ૩
 એવું કહીને હાંકીયો, અભિમનુને ઋષીરાય;
 અદ્યા ઈદ્રે અદિયાં અવાય નહીં, ત્યાં તે કેમ પેસાય. ૪
 એ ચક્રાવાતા ચક્ર આગળ, વિશ્ણુ આવે વાજ;
 એવું જાણી તુ વળજે પાછો, સમજ બાંધની પાજ. ૫
 ધનુર્વિદ્યાના મંત્ર આગળ, ગદ લેવો છે ગાદો;
 લેવો કપરો જાણીને, તારો અર્જુન પિતા નાદો. ૬
 કુંવર કહે રે ગુરુજી, તમે તેને ભણાવ્યો;
 વિદ્યા સહિત ગુરુનો શિષ્યવ્યો, માટે તે નહિ આવ્યો. ૭
 હું ભણાવ્યો છું બ્રૂધરે, બીજા તે મર્ગાર્થ;
 તે માટે તૃણવંત ગુરુજી, તમને જીત્યાનું કાર્ય. ૮
 એવું કહીને ઉજળ્યો, પેહેલાં બાણ મૂક્યા ત્રણ;
 એક ભેલું છંદે ઋષીનું, જીવમ પડીયાં ચણ. ૯

—દુર્યોધન મહારાજ, દુઃશાસન દુર્યુધ જેવું;
 અદ્યાં પડવું યોગ્ય, જેની વજ સરખી રેલ. ૯
 અરે બાળકડા કાં મરે, વણ ખૂટ બૂંડા અજણ;
 દુષ્ટ શું ફોડે છે હવડાં, સધ જાશે પ્રાણ. ૧૦
 અભિમનુકહે રે દ્વિજ બિશુક, શું સવે છે એમ;
 કહ્યું કરી કીર્તિ તમથી, વધે નહીં એમ તેમ. ૧૧
 કયા રણમાં સુભટ જ્યાં, કોણ જણવંત કહ્યું;
 કાનીવટ એ શું જાણે, કા ન જાણે એનો વણ. ૧૨
 અંધકેસ પુત્રથી, નવ જોસરું આનંદ;
 ગાંડીવધરનો સુવ વહે, એમ કહે પ્રેમાનંદ.† ૧૩

* બીજી પ્રતમાં પહેલી બે કહીયું, પાઠાંતર આ પ્રમાણે છે:—

“મુખે રડયા દોણચક્ર, તે કરીને રાખનાદ;
 ઋષિ કહે અદ્યા આર-ઓરો, ઉતારું ઉનમાદ. ૧
 વિકટ વ્યુહ છે અમારો, ઈદ્રે કહ્યો ન નય;
 બાજક તારો કળ મહોંવ્યો, હું જીરતો ન નય.” ૨

† ત્યારપાછી ‘૩-૪ કહી નથી ને ય મી સર થાય છે.

તે પુઠ્ઠી તેર મૂક્યાં, મુનિ ક્રીધા વિરથ,	
પચવિશ કર્ણને માર્યા, ક્રીધેા પુત્ર પારથ.	૧૦
દશે દુઃશાસનને ભેલો, સતરે દુર્યોધન;	
અગીઆરે અશ્વત્થામા અકળાવ્યો, સત્તાવીસે શકુન.	૧૧
મૂર્છા મમાગ્યે રાત્રને, વળી ભાગ્યે ભૂરીશ્રવા;	
જેઠ ઊભા નવ દવા, અભિમન આગળ જીવ કરવા.*	૧૨
ભીમે દળ પાડ્યુ ધણું, સાત્વકીએ ત્રાળ્યો સંહાર;	
દ્વિજરાજ હિંદુચા સજ્જયર્થ, જ્યારે નવ સેહેવાયો માર.	૧૩
મછે આરુઢ થયા પોતાના રથે, સજ થયા જેમના તેમ;	
સૌભદ્રે લીધા લટપટી, સોમને રાહુ જેમ.	૧૪
વ્યાકુળ ક્રીધા જેતાં માંહે, ઠાકિયો શર જળ;	
ભીડ પડી ભત્રીજાને, ત્યારે ધાપા ધર્મ ભૂપાળ.	૧૫
મહિપતિ કહે હો મુનિ, સ્વામિ રાગો સોમ દષ્ટ;	
મ્રણુ આંખ બન્યો પોતાતણી, તો એમ નંદીને કષ્ટ.	૧૬
અભિમંત્ર જાળકની સામા, તમે ક્રોધ કરીને થોભ્યા;	
સબસાચી સુત સામા, વહતાં વધે નર શોભા.†	૧૭
ત્યારે કુંવર કહે રે કામાવાત્રા, કાં કરો છો કાકા;	
બીક બહુ ધરતા હીસો છો, એમ થોડામાં શું ચાકવા.	૧૮
જીવ્યો તમાસા તાતજ મારા, સમજો થાઓ મતિમા;	
એ દ્રોણ કર્ણ ને અશ્વત્થામા, તે શું વહે કણાસવા.‡	૧૯
અર્જુન લાજે આસરે તો, હું નમાવ્યો નહીં નમ્ર;	
એવું કહીને દ્રોણના, રથનું કાપ્યુ કાગમુ.§	૨૦
શત બારો પૃથ્વી પાગ્યો, મુનિ મૂર્છાગત ક્રીધા,	
અભિમંત્ર પેઠા ચક્રવામાં, પેહેવો ક્રોધ લીધા.	૨૧

* પા૦ "કૌરવને કિરીટિનો કુંવર લાગ્યો અતિ કષ્ટવા"

† પા૦ "આંખ બન્ને પોતાની, એકને ન કોરે કષ્ટ.

એ કૌરવ ને અમે પાડવ, તમ કૃપાએ થોભ્યા,

અભિમન્યુ સામા મુરુજી, જીવ કરતાં તમે ન શોભ્યા."

‡ પા૦ "કપુરવિયા." § કાગમુ-રથની ઉપરનો આગલો ત્રિકોણપતિ બાજ

વળણ.

લીધા કોઠા રે દ્રોણ હાર્યા, પાંડવ સાથ પુંડળ મયો રે;
કહે પ્રેમાનંદ પછી શું થયું, બીજો શુભે પછી રાધિય રહ્યો રે.* ૨૨

કહ્યું ૪૬ મું-રાગ રામગ્રી.

બૂદમાં પેઠે અભિમન્યુ આગળ, ધર્મ દુનવી કૌરવને પડી પ્રાણછ;
જેઠે ચલાવ્યા પાછા ચરણછ, બીજો કોઠે ધાયો કરણછ. ૧

હાળ.

કરણ રહ્યો છે બીજો કોઠે, હઠીલો મહાથર;
જોઈને આવ અર્જુનીયા, રખે લાગતો જૂર. ૨
કર્ણ કાને સાંભળ્યો હશે, દીઠો હશે કંઠવાર;
આ સુખો છે દોહલો, સહેલો રાત્રુ કેરો માર. ૩
હું ગણવતીના ગર્ભ ગાળું, ધનુષના ટંકારે;
શર ચોટ કાઢું સૌસરી, મેરુ પર્વતને પારે. ૪
આદિત્ય ઈંદુને અદિતી વીંધું, તારાને વીંધું ત્રાક;
અવ્યા એક બાજે એકસો, પૃથ્વી ચડાવું ચાક. ૫
અભિમન્યુ વળતું બાલિયો, મૂર્ખ શું કરે અભિમાન;
શું જાર તાણી લીએ માથે, જેમ શક્ય હેઠળ ચાન. ૬
વચન સુણી વીરનાં, કર્ણને ચડીયો કાળ;
પછી ક્રોધ કરીને મોહ્યો, વૃક્ષસેન નામે બાળ. ૭
પિતા કહે રે પુત્ર મહા પરાક્રમી, શરીરે મહા બેળવંત;
મુને મારવો ધટે નહીં, તું બાણ એનો અંત. ૮
કુંવર એણી રેર બાલિયો, એ તે છે કેટલું કામ;
† અભિમન્યુ સામો સંચર્યો, તાતને કરી પ્રણામ. ૯
શર હોય સૌજદ્રે તું તો, રથ સામો એડ; ‡
અ-ચો અ-ચે આવિયા, કરે બાણ કરી રેડડ. ૧૦
વૃક્ષસેનનાં બાણનો, ધરણે ઢગિયો દેવ;
અભિમન્યુને ઢાંકિયો. જેમ ચંદ્રને ઢાંકે મેઘ. ૧૧

* પાં. “નાહી સેનાં દુર્યોધન તણી, બીજો કોઠે કહ્યું રહ્યો રે.” † પાં. “એવું કહીને પરવર્યો”
‡ પાં. “ક્રોધ કરી રહ્યો, સૌજદ્રે ચડાવીને ચડા.” § પાં. “કુટે બાણ લક્ષ્યોલક્ષ.”

તાણુતો મુકતો જણીએ નહિ, એમ શીઘ્રતાએ બાણુ;*
 વીર વિરાગે વિજળી સરખો, સહુકો કરે વખાણુ. ૧૨
 રથ સારથિ ભાગિયા અભિમનના, અને પાછો શીર ટોપ;
 કવચ છેદ્યું અંગ ભેદ્યું, ત્યારે કુંવરને ચડ્યો કોપ. ૧૩
 રીસે થયો અતિ રાતઝે, અરુણ ઉદય સમાન;
 આપ રૂપનો થયો પેતે, ત્યારે અર્ધુ થયું નિદાન. ૧૪
 કર્ણકુંવર અકળાવ્યો, ને ઢાકિયો શર જાગ;
 વીરથ કીધો વીરને, જાણું હવે પહોત્યો કાળ.† ૧૫
 ચર્ણ ચસાવી નવ રાડયો, બાણે કીધો વિરોધ;
 ધનુષ છેદી કાપા ભેદી, ત્યારે મહી મદા કરી કોવ. ૧૬
 કર્ણકુંવર ફેરવી સરખો, તે ધસ્યો મુકી દોટ;
 પછી સૌભદ્રે બાણુની, તાંહાં કરી છે સામી ચોટ. ૧૭
 મદા કાપી કરી કડકા, ગાજ્યો ઉત્તરાનાથ;
 પછી ખભામાંથી ઉઘા, વૃક્ષસેનના બેહુ હાથ. ૧૮
 કર રિના બિરાજતો, કુંવર મહાકાળ ભાથી;
 તે ધ્રુમતો રથ વિધે, જેમ દંત વહોણો હાથી. ૧૯
 એક પડ્યું પૈકું રથનું તે, પગ માંહે ભરાવી,
 અભિમન્ય ઉપર ઉછાળ્યું, તે હદેમાં વાગ્યું આવી.† ૨૦
 કીરીટી કુંવરે બાણુ મૂક્યાં, રીસ અંતર વ્યાપી;
 મુકદ્દ કુંડળ સહિત વૃક્ષસેનનુ, મરતક નાંખ્યું કાપી. ૨૧
 વળાણુ.

✓ કાણું મરતક કુંવર ફેર, ધડ તે પડ્યું ધરણી ઢળી રે,
 શીર પડ્યું રાધિવને ખોળે, દેખી કર્ણને મૂચ્છાં વળી રે. ૨૨
 કડલું ટૂટ મું-રાગ ધનાશ્રી.

કર્ણ પડિયો મૂચ્છાં ખાઈજી, કોરવ આવ્યા પાસે ધાઈજી;
 આંસુડાં લોહી શોક સમાવ્યોજી, એવે અભિમન ઉપર આવ્યોજી. ૧
 હાળી.

આવ્યો અભિમન્ય વ્યુહ ઉપર, બોલતો શર વાણુ;
 વિજો રહે ત અવ્યા પૂન સાથે, કરાવં તારી કાણુ. ૨

* પા૦ “મુખ તો જણાયે નહિ, શીઘ્ર તાણુ બાણુ” † પા૦ “કરે નાકા ફેરી ચાલ”

† પા૦ “તે ઉછાળ્યું મન વિધે, અભિમન્યને વાગ્યું આવી.”

ત્યારે કર્ણ ધત્તો કૌધશું, પુત્રની આણી દાઢે;	
પાંડવ સેનાને ભરડતો, જેમ કુંજર કમળને ભાંગે.	૩
ભીમ ધર્મ ને નકુળ સદેવ, આવતા કીધા વીરથ;	
ગ્જાનિ પામ્યો કાકા દેખીને, કાપ્યો પુત્ર પારથ.	૪
શુ છેડે છે સૈન્યને તું, રથ ઓરો ખેડ;* પછી સામ સામા આયઝા, કરે બાણુની રેડારડ.	૫
એવું કરી દરા બાણુ મુકિયા, રીસ અંતર આપી;	
પછી પલ્લકમહિ આવતા, કણે નાખ્યા કાપી.	૬
વેર વાળવા પુત્ર કેરુ, કણે મૂક્યું અગ્ન્યાત્ર;	
પાંડવ સેનાને પાવક પીડે, જળે વાહન ને વત્ત.	૭
જ્વાળા ધુમ્ર ધૂમે ધણું, ને થાય ઉલ્કાપાત;	
ત્યારે મેઘાત્ર મૂક્યું અભિમન્યે, આણીયો વરસાદ.	૮
પર્જન્યે કૌરવ તણાયા, કણે પ્રગટાવ્યો વાય;	
મેઘ તે મિથ્યા કયો, પાંડવ સેન ઉજું જાય.	૯
ત્યારે અભિમન્યે સર્પ મેલ્યા, ઉડે લક્ષ્મણસ;	
વાહન વીરને વ્યાસ વળગ્યા, વાયુનો કીધો ભક્ષ.	૧૦
સર્પ સર્વે સમાવવા, કણે પ્રગટાવ્યા ગરુડ;	
પછી અભિમન્યે ગરુડ માર્યા, પાદાણુ પ્રગટાવી પ્રૌઢ.	૧૧
કાલયન્દ્ર બાણુ કાઢી, અંતર આણી રીસ;	
સૌભદ્રેના સારથિનું, કણે છેલું શીય.	૧૨
ધન કાપી ધનુષ છેલ્લુ, અથ માય્યા કાર;	
કર્ણ લાગ્યો ગાજવા, અભિમન્યે ખાધી હાર.	૧૩
ભાગ્યો જાણી ભત્રીજા, પછે ભીમમેને મુકી દોટ;	
ત્યારે કર્ણ નાહો રથ મુકીને, તેણે નવ સહેવાઈ ચોટ.	૧૪
નાસે દુર્યોધન ભાઈ સાથે, આગળ અથત્યામા;	
ત્યારે ચોદ સદસ અભિમન્યે માર્યા, કા નાસતાકા સામા.	૧૫
આધી જઈ પાછો વળ્યો, બોલ્યો દુર્યોધન રાય;	
ભાઈ છે કાઈ ગરા સૈન્યમાં, જે ભીમ સામે યાય.	૧૬

એવું સાંભળીને લીમલાણી, ગયો ગાજી, શલ્ય;	
જેહ ગદધર તે શોભતા, જણે જ્યમ મોટા મલ્ય.	૧૭
એવે અભિમન્યને મૂર્છા વળી, ને ઉઠ્યો પુત્ર પારથ,	
શલ્યનો પુત્ર સામે ધસ્યો, તેનું નામ રુદ્રમરથ.	૧૮
માતુલ પુત્ર મદા પરાક્રમી, આવ્યો કરી અહકાર,	
તેણે અભિમન્યના હૃદમાહે, બાણ માર્યા બાર.	૧૯
આઠ આઠ બે જો વિધીયા, નકુળ સહદેવ સુમટ;	
ગગ ઉપરથી ધર્મ પાડ્યા, બાણ માર્યા ખટ.	૨૦
સાઠ કુંજર ચીરીયા, માર્યા ચૌદસે તોખાર;	
નવ સહસ્ર સુમટ હણ્યા, ગાજ્યો શલ્યનો કુમાર.	૨૧
ત્યારે કોષિ કરીને અભિનન્યે, બાણ માર્યા વીશ;	
રથ વિહોણો રુદ્રમ ધાધી, હેલું સારથિનું શીશ.	૨૨
ખડ્ગ કાઢીને ધસ્યો કુંજર, ખેડું ધરી હાથ વામી,	
ત્યારે અભિમન્યે હેઠા ઉતરીને, હણુ આવજો તપાસી.	૨૩
ખેડે ખેડાં આયજાં ને, જોઈ સામ સામાં મળી;	
સાથવે ધા ખડ્ગના, ચળકતાં જણે વીજળી.	૨૪
ખેડાં પ્રહારે અભિમન્યે, હેઠીયા જો હાથ,	
સુગટ પાડી કેશ ઝલી, હેલું રુદ્રમરથનું માથ.	૨૫

વળણુ.

હેલું મસ્તક રુદ્રમરથનું, શલ્યની પાસે જઈ પડ્યું રે;	
નાઠા કીરવ દશો દિશા, પાંડવનું દળ કોપે ચડ્યું રે.	૨૬

કેડલું ૪૮ મું-રાગ સારંગ.

નાઠા કીરવ દશો દિશાએ, દુયોધન અતિ ખીજે,	
ઝાઝા સાથે કિરીટિ કુંજર, આવ્યો કોઠે નીજે.	૧
હો કો યોધા આ સમે, યતુને આવતા હાકે;	
જો ધડી ખોટી કરે, કો જઈને અડકે નાકે.	૨
ત્યારે અયોધ્યાનો મહ રાજા, બૃહદક્ષ* એવું નામ;	
દશ સહસ્ર સુભટ સાથે, ચાલ્યો રાખને કરી પ્રજામ.	૩

સર્વ સાથી રથ ઉપર બેઠા, પોતે હાથીપર ચઢ્યો;
 અભિમન્યુ આળ્યો ગછને, પછે વાઘની પેરે વઢ્યો. ૪
 એકી વારે સર્વ સંગથે, દશ સદસ જાણ્યું છૂટે;
 એકધા સતધા સદસના લક્ષ્યા, ધાર્યો આયુષ્ય ન ખૂટે. ૫
 આગ્રશ સ્વદુ આવરિયું, થયું અંધારું ઘોર;
 અભિમન્યુને વીડી લીધી, કરે સધગા શોર. ૬
 અમરે એમ વિચર્યું જો, અભિમન્યુ થયો નાશ;
 શ્રીમાદિકને દારવે ખાળગ, કે નર નર્મ શકે પાસ. ૭
 દશ સદસ જાણ્યું મૂંઝાં આલમન્યે, અનગ આણી રીશ;
 અયુત થોહા અમેઘ બેઠા, તે સર્વનાં છેઘાં શીથ. ૮
 ક્ષીર્તા ઉપર બૃદ્ધા પડ્યા, ચેટવે ઝડ્યો સુમદ્ધ;
 ખડ્ગ પ્રહારે મરતક જેઘ, દૌવનાં હલ્ય થયાં કદ્દ. ૯
 ભાગ્યું દળ કારવનણું, પથ્ય પુત્રને મોર;
 બચ્યો કણું રણો ખશાને, કીના દોરવ તારોતાર. ૧૦

વળણ.

તારોતાર કીરવ ધવા, ખાંવ કરે કલસોલ રે;
 અભિમન્યુ આળ્યો એથે કોઠે રંસે રાતો ચોળરે. ૧૧

કડવું ૪૯ મું-રાગ સારંગ.

ઝાપિ વૈશંપાયન વાણી વહે, રાવ જનમેજય ધરજો હહે;
 નાહા દોરવ બૂહ મોઢે, પાંડવ ધસીને પેઠા એથે કોઢે. ૧
 ઉમો રહી કહે દુર્યોધન, છે કે ક્ષત્રાણીનો તન;
 મયું રાજ મારું પાછું વાજે, પાર્ય પુત્રને આવતો ખાજે. ૨
 તાત તણા વાલક સાલળી, લક્ષમણ કુંવર જોલ્યો વળી;
 આવી પિતાને કયો પ્રણામ, હા હું ફેડીશ એનો હામ.* ૩
 અભિમન્યુનું પ્રાકમ શુંય, એક પદ્મકમાં મારું હુંય;
 જ્યારે કેપ્યો તમારો દીકરો, તારે પાંડવનો શોર આલરો. ૪
 દુર્યોધન કહે સુતચાર્દલ, તમે અજવાળ્યું કીરવનું કુંજ;
 સરખે સરખા ક્ષત્રીકુમાર, સાથે લીધા સોળ દળર. ૫

સમાન વસ્ત્ર ને સમાન ઠાય, સરખાં રૂપ કે નવ ઝોળખાય;†
 તેવી શોભા લક્ષમણુતણી, ચઢી ચાલ્યો અભિમન્યુ લણી. ૬
 સુભટ સાથ સર્વે પ્રેરીયો, સૌભદ્રે આરતો ઘેરીઓ;
 જેમ શશીને ઢાંકે ધન, તેમ ઢાંકી લીધો અભિમેન. ૭
 સોળ સહસ્ર સાથે તૂટીયાં, ધનુષથી શર બહુ છુટિયાં;
 શક્તિ સુસળ ગદા અતુલ્ય, તોમર ભોગળ પડે ત્રિશુળ. ૮
 કુંજર કીકીઆરી તવ કરે, અડગ સાંકળ લઈ મેઢે ફરે;
 કુંભરથળે મદ ધારા ઝરે, આગળ આવે તે મસળાઈ મરે. ૯
 કૌરવ પાંડવને થયો રોળ, ઉડે રણમાં રુધીરની છોળ;
 લક્ષમણુ વીરને વકારતો, હાથે સુગટને સંહારતો. ૧૦
 એમ કૌરવના જોદ્ધા ફર્યા, પાંડવ સર્વ પાછા ઝાસ્યા;†
 બીમ શત્રુ દુર્યોધન ધર્મ, વઢે બહુ કરીને શ્રમ. ૧૧
 એવે ઠણું કરતો આવ્યો માર, ત્યારે પાંડવે ખાધી હાર;
 પારથી પોપટને વીંટી વળ્યા, બીમસેન ઉપર તૂટી પડ્યા. ૧૨
 ધર્મ કહે અભિમન્યુ પાછા વળો, ઓ બીમ કીધો આકળો;
 કાકાનાં વાધકે મસ્તકે ધરી, પાછો આવ્યો કુંવર સમર્પાં દરિ. ૧૩
 કૌરવ મુખે કરતાં મરકલાં, તે નાકા જેમ નાસે ચરકલાં;
 શરધારા અભિમન્યુ તણી, માર્યાં કૌરવ ત્યાં વીણી વીણી. ૧૪
 ત્રણ બાણે વેંધ્યો ઠણું, થયો અચેતન જણે પામ્યો મર્ણ્ય;
 નાકી કૌરવ સેના જળ, વાધ બપટી નાસે જેમ ગાય.† ૧૫
 દુઃશાસન વીધો શર ત્રણે, નાસે દુર્યોધન વેવલાં વણે;
 ધન છત્ર કાપ્યાં વેગે કરી, નાકો દુર્યોધન રથથી ઉતરી. ૧૬
 એમ સૈન્ય ભાગ્યું સર્વ ક્રોધ, આપ રૂપ જવ અભિમન્યુ હોય;
 દેખી લક્ષમણુને રીસ ચડી, અભિમન્યુ ઉપર કીધી હડી. ૧૭
 સોળ સહસ્ર જોદ્ધા સહંત, લક્ષમણુ જુદ્ધ કીધું અનંત;
 રથ સારથિને પાડી પ્વગ્ન, અસ્ત્ર અભિમન્યુનાં કીધા પ્રગ્ન. ૧૮
 સૌભદ્રે કીધો પાળો પાય, બીજને રથ મોકલ્યો ધર્મરાય;
 તે ઉપર થયો આરુઢ, પછી આક્રમ કીધુ ઝોઢ. ૧૯

* પા.૦ 'એકે રૂપ કહ્યુ નવ બપ.' † પા.૦ 'એમ વીર કૌરવના ફરે, ત્યારે પાંડવના જોદ્ધા
 ઝાસરે.' ‡ પા.૦ 'ન્યમ વાધને બપે નાસે ગાય, ત્યમ નાકો અધેશ્વારાય.'

એકવારે સોળ દળર, બાણ મુઠ્યાં દિરીદિમ્બાર;
 લક્ષમણના સંગી જે વીર,* સોળ સદસનાં છેલ્યાં થીય. ૨૦
 વિરય કીધા લક્ષમણ વીર, બાણે તે પ્રેયું તેનું ચરીર;
 આંધો સોણિતરેશ પ્રવાહ, દેખી દુર્યોધન કહે ત્રાલ ત્રાલ. ૨૧
 લક્ષમણ પડવાને લડયજો, ત્યારે અભિમન્યુ ઊતરી દડમજો;
 જોતાં ક્ષત્રી સર્વ નરેશ, પાડી મુગ્ધ ને જાલ્યા કેસ. ૨૨
 વિજયી સરખો ખડ્ગ કાઢીયો, ઉચે હાથે અભિમન્યુ ત્રાડીયો;
 જેને જોખનનો ઉન્માદ, દુર્યોધનને દીધો સાદ. ૨૩
 અરે અહંકારી એરો આવ, તારા હુંવરને તું મુકાવ;
 લક્ષમણ જોલ્યો ટળવળી, મુખમાં ઘાલી દસ આંગળી.† ૨૪
 ચતુર ચર્ષભાર્ષતુ માં ચૂક, ભડ પીતરાઈ તું મુજને મક;
 એમ હુંવર અતિસે રવે, ન ચાલે કૌરવ સામુ જીવે. ૨૫
 પછે વદન કળા રહી છે દસી, મુખ જાણે પૂત્રેમનો શશિ;
 અદ્ભુત શોભા મુખપર વસી, એનું મસ્તક છેલું ધસી. ૨૬
 જ્યાં ઉભો દુર્યોધન રાય, માર્યું મસ્તક હલ્યામાંય;
 કૌરવનાં ભાગ્યાં આસાણુ, પાંડવનાં વાગ્યાં નિઃસાણુ. ૨૭
 કૌરવપતિ કરે વિલાપ, કાણુ પ્રગટ્યાં પૂર્વનાં પાપ;
 લક્ષણવંતા હો લક્ષમણ, કાં ઉતારી મયો સગપણ. ૨૮
 દીકરા ન દીકરે દુઃખમાં, હું કેનાં જોઉં મુખમાં;
 ચઢતે જોખન થયા હટપટા, પુત્ર પધારા ઘેર લટકતા. ૨૯
 એમ આંખે આંસુગ્રંભરે, કોણાદિક આસનાવાસના કરે;
 રાયે મુખ ન આવે રજ, તો શોક મૂકી યાઓ સજ.‡ ૩૦
 દુર્યોધન કહે હું નથી રે મરતો, હું જીવ્યામાં નથી જીવતો;
 પુત્ર વિના શું ભોગલું ભોગ, હવે ઘરે છે લેવો જોગ. ૩૧
 અભિમન્યુ પાળી ઋધિરની નીક, એ રાજને સાથે છે ધિક;
 પછી રાક્ષનીએ દીધી પ્રતિજ્ઞા, રય ત્રિપદ જોસાયોં જોદ્ધ. ૩૨

* દીશ-અધીશ-અધીન રાજ્યો કે રાજપુત્રો. † પાઠ "ત્યારે લક્ષમણની આંખ ભાર્ય,
 ત્યારે લાંકા મારી પિતરાઈ." ‡ પાઠ "હોડો લાડકવાયા હુંવર, ક્યાં જોસાણુ મારું ઘર." § "એ ન આવે
 તમારો હુંવર, હોડો રાજ્ય ચાલો દુશિયાર."

|| પાઠ "પછે રાક્ષનીએ જાલ્યો હાથ, દુર્યોધનને જોસાણુ રય."

વળીણ.

જેઠ અઢથો રણ રિધે, સુણુ ધૃતરાષ્ટ્ર રાય રે;
લક્ષ્મણુનો વધ સહાણી, પછી યુધને મુઢાં ચાય રે.

૩૩

કંડવું ૫૦ મું-રાગ દેશાખ

વાઠય સંજયનાં સુણી રે, જોલ્યો ધૃતરાષ્ટ્ર રાય;
લક્ષ્મણુ હુંવરના નારાને રે, વાઝો રાધ્યામાંહે ધાય. ૧
મારા પુત્રજ રે, એમ ન કીજો નાટ;
આલિંગન દીજીએ રે, આવો જોઈ તારી વાટ. ૨
સંજય બાપડા રે, કાં પીડે તું બેસી પાસ;
જશ પાંડવતણો રે, તો મારાને કહે છે નારા.* ૩
પછી શું થયું રે, કેમ કરી જીત્યો દુર્યોધન;
કાણે પછે મારીયો રે, અર્જુન વ્યંજ કરે. તન. ૪
સંજય આચરે રે, રાજા હાં પામો વ્યથાય;
શોકને મૂકજો રે, તુંને આગળ કહું કથાય. ૫
હુંવર તમ તણો રે, તે પશો ધરણે બળવંત;
રીસે રાતડો રે, જોલ્યો અધર ડંસી મુખદંત. ૬
મુખડો સહિજો રે, એમ કહે દુર્યોધન રાય;
હવે ભુધ માહરું રે, ભાષે પાંચમા કોઠા માંય. ૭
વહું દાઝે કરી રે, કરું પાંડવનો વિનાસ;
લક્ષ દાઝો કરું રે, અભિમન્યુ આવેજી મુજ પાસ. ૮
એવે આવિયા રે, પાંડવના સઘના જોધ;
સામે આરજો રે, કૌરવે કીધા કેધ. ૯
અભિમન્યુ આગળે રે, જેમ મૃગપાન તરસે કુરંગ;
દીઠા આવનો રે, હાંધું અધરગીનું અંગ. ૧૦
ધરધર ધ્રુંગતો રે, જાણે દમણા કીધા નારા;
રજે મને મોકલે રે, મારા પુત્ર કેરી પાસ. ૧૧

વળીણ.

રજે પુત્ર પાસે મોકલે, એમ કાંપો દુર્યોધન રે;
હવે કેમ વ્યદમા પેસનો, અર્જુન કેરો તન રે.

૧૨

કહેવું પા મું-રાગ મારું.

શું કરતો અભિમન્યુદસ્તી, ચોદપાસ બીમાદિકની ભરતી;	
કૌરવ છે પાંચમે કોઠે, રહ્યા વંત ડંસીને હોઠે.	૧
શશુશશુતા સર બહુ છૂટે, અને ભાયાં ભડના ખૂટે;*	
ગણગણતા ગાળે રે ગોળા, તડાનડ પડે ભૂખનાં ટોળાં.	૨
ભડામડ ભોળાના ભડાકા, ઝડાઝડ ખડગના ઝડાકા;	
કૌરવે બાંધ્યાં રે બધ, વાધી રાઢ મડાયા દૂધ.†	૩
નાસે રથ પડે સારથિ, દેના મર્ણુ પામ્યા મહારથી;	
એમ ધનુને આરકૂટો, સેના સર્વનો આયુષ ખૂટયો.	૪
કોનાં પજા ટોપ કવચ, કોનાં મસ્તક ઉદાયાં કચ્ચ;	
કોને બાના વગરા ભચ્ચ, કોનાં નાક કપાયાં દચ્ચ.	૫
ન્યારે બીમ તે જુદે લાગ્યો, મદપતી તે રણથી લાગ્યો;	
અથ એજા રાયકીએ સામા, ત્યારે નાઠા અશ્વત્થામા.	૬
પાચાળે તાક્યાં બાણ, ત્યારે મોહ પમાજા દ્રોણ;	
કેડ બાંધી રાર વૈરાટે, બૂહ કીધા કાદરા વાટે.	૭
નકુળ સહદેવ ને પાંચાળ, શોભે રણ માંહે સોહીઆળ;	
પાંડવે વ્યૂહ ન્યારે સોધ્યો, દુર્યોધન ત્યારે કોધ્યો.	૮
પીતાંજરે કટીબંધ કીધી, વજ્રગદા કરમાં લીધી;	
સુભટ પજા ગદાએ આડા, ઝુમતો તે કરે ખૂમાડા.	૯
વિશ્વરૂ અંગ વપુ ત્રિકાળ, પાંડવ ઉપર દેતો કાળ;	
રથેરથ દીધા ફગાવી, કાઢ્યા ગજદંત હથહથાવી.	૧૦
કેશવળી મલ્યા તોખાર, નાંખ્યા ઉધે મસ્તક અશ્વાર,	
નાઠા જીવ લાઇ જે જોના, એમ પરાજય કીધી છે સેના.	૧૧
ગજથી ધર્મ પડ્યો ટોળી, કાયા નિકુળની રત્નદોળી;	
સહદેવ પાજો પદ પ્રહારે, દેખી અભિમન્યુભરાયો ખારે.	૧૨
એક સાંગ હાથમા લીધી, દુર્યોધન સામી તે કીધી;	
દેખી શક્તિ જાળવત્યમાન, નાઠો દુર્યોધન અસાન.	૧૩
નાઠા કૌરવ સર્પના ભારા, કીધા ચક્રાવે ત્યારે તારા;	
એમ જય પાંડવે કીધા, પ્રાક્રમે કોઠો પાંચમે લીધા.	૧૪

* પા૦ 'કપોલ ભડતણ ત્યા કુટે.' † પા૦ 'વાધી રાઢ મડાયા દૂધ, વડે શીર વોહોણ કબધ.'

કૌરવ ખટમે કોઠે ઠરિયા, સાં પાંડવના ભડ પરચરિયા;
 દુર્યોધન તે કળકળતો, અભિમન્યુને દેખીને બગતો. ૧૫
 સુભટ પ્રત્યે એમ આચરતો, ભાષણો ભગીજો નથી ચરતો;
 વળતો વાણી વડતો એવી, જયદ્રથ જે કૌરવનો બનેવી. ૧૬
 ગારુ વચન સાંભળો નિસ, જેમ આપણી ચાલે જીવ્ય;
 આપણુ કપટ કંઈએક કીજે, જે પાપ યદી નવ બીજે. ૧૭
 પાછી સેન્યા સૌએ વાળો, પાંડવ સૈન્યને આવતું ખાળો;
 અભિમન્યુને આવવા દઉં, સાતમે કોઠે તાણી લઉં. ૧૮
 વીટી વળજો ખટ મહારથી, એને રાખનારો કે નથી;
 સેન્યા સૌપો મુજને સધળી, પાંડવ નહોં સદે જોને મળી. ૧૯
 સુણી કૌરવનાં હરખ્યાં મન, કહેતાં જયદ્રથને ધન્ય ધન્ય;
 હવે ખટથી તે કાણુ કાણુ, સત્યુ કર્યું અશ્વ યામા કાંણુ.
 દુર્યોધન ને બૃરિચવા, ખટથી એટલા રલા ૨૦

વળણુ.

ખટથી એટલા મળ્યા, ને કૌરવે કીધુ કપટ રે,
 કહે સજયરાગ સાંભળો, પછી કેમ વટે સુમટ રે ૨૧
 કડતું પર મું-રાગ પરજ.

વંશંપાપન વટે વળતું, સુણુ જનમેજય બુધાગ ર,
 કેમ ખટથીએ કપટ કરીને, માવોં અર્જુન દેરા બાળ ર. ૧

હાળ.

બાળક જે સવ્યસાચી તણો, સુભદ્રાનો જયો,
 ખટમે કોઠે ખાપ કરીને, કૌરવ ઉપર ધાયો. ૨
 ત્રિજે મહેરે સગે પાડવે, લુદ માડતું પુનરપે.
 અભિમન્યુ સોભવા સાચો, ચોદીશાએ વિન્યો નૃપે ૩
 પાંડવ પાયાળ ને સાત્યકી, વૈરાટ ને દુઃહ;
 મડગડી પેઠા છૂટે કોઠે. જેને બગનો છે મદ. ૪
 તાહે તાહે રહી દુર્યોધન ખોલ્યો, દાયજીકેએ અસ્યા,
 પાંડવ ધયા કૌરવ ઉપર, કહેતાં માહે ધરિયા. ૫
 કૃપ કીણુ ને કર્યું કૌરવ, રુકુનિ અશ્વયામા,
 દુઃશાસન દુર્યુખને જયદ્રથ, તે મવે આસ્યા સામા ૬

બાદશિક શલ્ય ને દુર્યોધન, બોજ ને જૂરિશવા;	
છઠ્ઠે કોઠે સુભટ સર્વે, સેગભેગ ત્યાં દવા.	૭
રથશું રથ ને અશ્વશું અશ્વ, વઢે હાથીએ હાથી;	
ખડ્ગ ખડ્ગનાં તોમર ફરસી, ત્રિશુળ સજ્જ વાવરે સાથી.	૮
ટોપ કવચ ને સેન્યા બખતર, પાખર તે કપાતી;	
સ્થામ રધિરની નદી ભાપાનક, ખલકે વહેતિ જાતી.	૯
કુજરનાં મસ્તક કાચખા સરખાં, મીન વીરનાં લોચન;	
ભડના જૂજ જુજંગ સરખા, મગર માથા વિનાના લંન.	૧૦
સેવાળ વાળ વીર શીરના, હોલ રુધીરના છાંટા;	
પડે પાળા પ્રાક્રમી, અટવાયે આંતરડાના આંટા.	૧૧
માંસ પાળ બાંધી બે પાસે, એવી ભાપાનક નદી;	
શું કહું જનમેજય રાજ, મુખે વાત નર અમ વદી.	૧૨
કુરક્ષેત્ર દીસે લોહીવાળુ, જાણે કાશ્યપ કુલ્યો પદ્માશ;	
સૌભદ્રેના યુદ્ધ આગળ, કરે કૌરવ નાસાનાસ.	૧૩
અમરગણ અંત્રીક્ષ રણા, કરે યુગ્ધકેરી ધાર;	
પટ્ટા અભિમન્યુ વ્યૂહ વિષે, કશું સૈન્ય ઘાસઘાસ.	૧૪
નાઠા કૌરવ કોઠા મુકી, તે ગપા સાતમે વંક;	
ચાર પાંડવ તે જયદ્રથને દેખી, રણા મન ઝોરાંક.*	૧૫
સદાશિવની વાણી સફળ, જયદ્રથને તાં થઈ;	
પછી અભિમન્યુની પુઠે, કોઈ કોઈ ન શક્યો જઈ.	૧૬
સરિતાની પેઠે ધાયો સૌભદ્રે, બાથ મૂકી એકે મેઠે;	
મનમાં એવો વિચાર છે જી, સર્વ આવે મારી પૂઠે.	૧૭
એમ થતામાં આવિયું, પૃથ્વીનું નીચાણ;	
ખટરથી દીઠા કાળ સરખા, તે રણા ચઢાવી બાણ.	૧૮
અભિમન્યુ પુઠે ફરીને જાયું તો, ન દીઠા કાઠાનો બેડો;	
અરે કૌરવે કપટ કીધું છે, આગળ બાંધ્યો છે એડો.	૧૯
દોણ ને જૂરિશવા, શલ્ય કર્ણ વળીયા વીટી;	
અંતરમહિ અભિમન્યુ વિચાર્યું, જીવનાની આશા ખુટી.	૨૦

એવે પુઠી બહુ સેન્ય લખને, આંગે દુર્બોધન;	
‘રાત્ર સાગર’ માંહે છુડ્યો રે, સંપસાચીનો તંન.	૨૧
કહે ‘દુર્બોધન’ ખટરથીને, લાધ્યો શું વિચારો;	
આવો પાછો* નહીં મળે એ, સર્વે મળીને મારો.	૨૨
કહેતામાં ખાણુ ધારા ધૂટી, કુંવર લીધા ઢાંકી;	
લાઈ અભિમન્યુને કાણુ ઉગારે, પડી વેળા વાંકી.	૨૩
એકધા દશધા સહસ્રધા, લક્ષ કોટિધા આયુધ,	
અંધકાર હાહાકાર રણમાં, એમ કીધું કપટે ભુદ.	૨૪
તેણી વેળા અભિમન્યુ, આપ રૂપે હોતો;	
કૌરવરૂપી સાવળને, અભિમન્યુ આગ્યો પોહતો.	૨૫
સુબદ વિદ્યા પ્રગટ કરતો ને, રીસ અંતર વ્યાપી;	
નિમિષ માંહે અનેક બાણે, કૌરવ નાખ્યા કાપી.	૨૬
ઠાઠે ત્રાડે ચૂકવે, શર મૂકે કરીને શર્ત;	
રથ ઉપર ફરવા લાગ્યો, બણે માંધું તાડવ નૃપ.	૨૭
પાવક જેમ તૃણને બાળે, સુકાં કાઢ ને દર્ભ;	
ઈંદુ જેમ અગ્નિની નીસરે, બેલી વાયુ ને અગ્ન.	૨૮
તેમ અસ્ત્ર છાયા છેદનકરી, અભિમન્યુ નિસર્થો નિરાળો;	
પછી સો સો બાણે પૃથ્વી પાયા, દ્રોણ ને દ્રોણનો સાળો.	૨૯
રથ ઊરાજો અશ્વચામાનો, જેમ વાયુથી સકુ પન;	
દુર્બોધન કીધા લૂલા સરખો, છેદી ધ્વજ ને છત્ર.	૩૦
સારથી માર્યો શત્રુનો ને, કરણતું વેંધું કપોળ;	
મૂર્છા ખાધી દુઃશાસને, કર્યા કૌરવ કાગારોળ.	૩૧
કૃતવર્મા માદવ સોમદત્ત, સર્વ ગયા રણ છાંડી;	
શું કહું જન્મેજય રાગ તે, ભુદને હું માંડી.	૩૨
પછી પ્રભુમને સંભારીને, મૂક્યું અગ્નિાસ્ત્ર બાણ;	
‘રતિપતિ’ની પાસે બેસ્યો તો, ધનુર્વિદ્યા સુગળ	૩૩
તેણી વેળા પાવક પ્રગટ્યો, ઊડી સર્વેજર ન્યાળો;	
અશ્વ ગજ રથ પાલખી બાળ્યાં, કૌરવ કીધા પાળા.	૩૪

બળે અંખાડી ધ્વજ કાની, નાસતાં દેહ દઝાડી;
 કાના સુગટ ને ટોપ બળતા, કાની મૂંછ ને દાડી ૩૫
 બૂમ પાડે ને ડુંકે મારે, ધરીરે થાય ભંગોલા; *
 તરશ્વે સેના રણ વિષે, જેમ દવે દાઝ્યાં હોવાં. † ૩૬
 પાછી ખટરથીએ રણ રાખ્યું, બાણે આપ્યો પર્જન્ય;
 અભિમન્યુને રથ તાપ્યો ને, આલભ્યો દુતારાં. ૩૭
 પવન ત્રેયો પાર્શ્વપુત્રે, નાહાં મેધ થયું ધુળ દાટ;
 વેરી ઉરાળા વાયુ વટેાળીએ, ઉરાળો દોહોવાટ ‡ ૩૮
 દ્રોણ કણે સર્પ મૂક્યા, વાયુ ભક્ષ કરી વળગ્યા;
 અભિમન્યે ગરુડ મૂક્યા, સર્પ થયા સર્વ અળગા. ૩૯
 દ્રોણે પર્વતાએ સુક્યું, પડે પહાણા પ્રચંડ;
 અભિમન્યે વજ્ર વેગે મુક્યું. શલ્યા થઈ રાતખંડ. ૪૦

વળીએ.

વજ્ર વેગે મુક્યું, શલ્યા થઈ રાતખંડ રે; §
 ~ સારે કૌરવ સર્વ કાપે ચલ્યા, કહે સંજય તું મુણ રાજનરે. ૪૧
 કહ્યું પડ મું-રાગ ધન્યાશ્રી. (ચાલ શોકની)
 ઘૂષીત કણેનો કુંવર તે, આલ્યો કરીને રીસ;
 ✓ હેવા માંહે અભિમન્યે, હેલું તેનું શીર. ૧
 સહસ્ર રથ તણસે હાથી, ચળદ સહસ્ર તોખાર;
 એમ અભિમન્યે માર્યા વળી, સાત લાખ અસ્વાર. ૨
 પછવાડેથી કણે આલ્યો, કપટ કરીને પાપી;
 / અભિમન્યના સારથિનું, મરતક નાખ્યું કાપી. ૩
 કુણ્ડ કર્મ દ્રોણે કીધું, હેદી ધનુષની પ્રત્યંચાય;
 / ભુરિચવાએ ઘોડા માર્યા, શલ્યે વેધી કાય. ૪
 કૃતવર્માએ કવચ કાપ્યું, અમર્યામાએ સુમટ;
 એમ વિરથ કીધા સર્વે મળીને, સીબદે સુમટ. ૫
 ત્રી સો બાણ ખટરથીએ માર્યા, શરીર કીધું ચાતુરી;
 કરમાં ગદા ને ધાય શરે, કૌરવ ઉપર કીધી વારુણી. †

* પા. ૦ 'ફોડવાં.' † કસ્ટુર ‡ દોહોવાટ-દરે દિશાએ. § પા. ૦ 'રાતખંડ શલ્યા કીધો ન્યારે
 ન્યારે સર્વે કૌરવ હુડી પડ્યાં; કાપાતુર કણે કુંવર પાતો, દ્રોણુ રીસે ચડ્યાં"

જેવો ખાખર ફૂલો ફાળુ માસે, એવી દીસે દેહી;	
નાના પ્રકારનાં બાણ ત્રાગ્યાં, પજાં સોંસરાં વેહી.	૭
જેમ પારધીએ પોપટ વીંધ્યો, તરફડે વનમાંવ;	
તેમ કુંવર ત્યાં કષ્ટ પામ્યો, ફાણ આવે તેની સદાય.	૮
કૃષ્ણ અર્જુન ત્યાં સંભાર્યા, પિતા માતુલ કે ધાવ;	
વાઘે રિંટયો જવ મૃગસો, શી જીવ્યાની આશાય.	૯
કાકા હેહીને સાદ કીધા, કે ન સાંભળે મારો બોલ;	
ભીમને કર્યું પડે નહોં, મારે કૌરવ વગાડે ઢોલ.	૧૦
અભિમંને એમ વિચાર્યું જે, દોહલી વેળાના નકાઈ સાથ;	
આણી વેળા ઉગારે તે, મુજને મારા હાથ.	૧
એવું વિચારી દોટ દીધી, કર્યું ભણી કર્યું મુખ;	
ગદા પ્રહારે રાધિયને પાડીને, હુંડી લીધું ધનુષ.	૧
કર્ણને ચાપે ટંકારવ કીધા, કુન્ડા ચીંટે લોક;	
દ્રોણને કર્યું કહે ભાઈ નાસો, એને જીત્યાની આશા ફોક.	૧
પણો બાણ વિણ્યાં મહાવીર, મુખે કીધા ફોકાર;	
રખે ભાણેજ નવ મરે, કૃષ્ણે કીધા વિચાર.	૧
કપટ કરીને કૃષ્ણ આવ્યા, જોય ઉંડરું ધરી;	
અભિમંતના ધનુષની, પ્રત્યેચા કરડી કટકા કરી.	૧
ત્રાહે ત્રાહે દેવતાએ કીધું, એમ નવ ઘટે ગોપાળ;*	
ભાંગ્યું ધનુષ તે કૌરવે જાણ્યું, વિંટી લીધા બાળ.	૧
ઉપરાઉપરી ધા પજા ને, હુંદો કીધી કાય;	
તેવે દીપે ગદા હાથમાં લઈને, કૌરવ ઉપર ધાય.	૧૧
પણો પૃથ્વી ચયો બેઠો, મુખે પાણો સાદ;	
આવો કૌરવો છે કેઈ જોહો, કરે જીવનો વાદ.	૧૨
છ રથીએ ગદા મારી, અપ્રેમી મસ્તકમાંવ;	
પાટ પ્રહારે પૃથ્વી પાણો, માની દુર્યોધનરાય.	૧૬
નાસતા પુરુષ ચણેં ઝાંધી, ઝીંક્યા ધરણી સાથ;	
ખાવીસ સદસ પ્રાકૃમી, માર્યા અભિમંને એક દાય.	૨૦

* પા. ૧૦ “એમ નિંદાયા ગોપાળ.”

- દેથી હુંકડા જવાય નહીં, સેદવાય નહીં સંત્રામ;
 દુઃસાસનનો પુત્ર ચાલ્યો, કાલકેતુ એવું નામ. ૨૧
 તેના હાથમાં ગદા મોટી, અભિમંન ઉપર નાંખી;
 ત્યારે ઊછળી અળગો પડીને, દેહ પોતાની રાખી. ૨૨
 એવે એક શત્રુરાયે, મૂકી મોટી સાંગ;
 સપેણી સરખી આપી પેડી, અભિમંનને અંગ. ૨૩
 ચોદ બાણ ત્યાં દણે આપ્યાં, ભુતિત્રવાએ બોલાય;
 એવે ત્રણ ગદા કાલકેતુએ મારી, તે પડી કુંવરની આગળ. ૨૪
 દ્રોણ કૃપ ને કૃતવર્માએ, બાણ મુક્યાં વળી;
 મહાપ્રહારથી પારથપુત્ર, પડ્યો ધરણે ઢળી. ૨૫
 રૂપવંત શુભવંત કુતવંત, પાતળો કદિનો મોડ;
 અકળાર્ધ પૃથ્વી પડ્યો, જાણે ભાંગ્યો અંપાને ઊડ. ૨૬
 વસુધાએ આડકથો નહીં, બાણે વિધાઈ રહ્યો અંતક;
 શક્તિ ભાંગી શરીરની, ભાઈ જુએ ટગટગ ચલ. ૨૭
 નિશાન મડગળ્યાં કૌરવનાં, બોલ્યા દુર્યોધન ધીર;
 જા કાલકેતુ એને પુરો કર, જઈ છેડે એનું શીશ. ૨૮
 ત્રાહે ત્રાહે દેવતાએ કીધું, દ્રોણ લાગ્યો કહેવા;
 આદ્યુષ્ટિએ એ મરશે રાત્ર, તું એને દેની રહેવા. ૨૯
 ભૂપ કહે જો કદાપિ જીવે તો, આપણે નહીં જવાય;
 માટે કાલકેતુ જાની વેહેલો, ખડગ ગ્રહી કરમાંય. ૩૦
 મસ્તક છેડવા આવતો દીકો, આધેથી પડ પીતરાઈ;
 પડ્યાં પડ્યાં ત્યાં અભિમંનને, કોધ આબ્યો બરાઈ. ૩૧
 બકતો વાણી આવતો જાણી, સુતાં સુતાં ગદાનાખી નિરવાણ;
 કાલકેતુનું મસ્તક છેલું, ગયા નીસરી તેના પ્રાણ. ૩૨
 અભિમંને મનમાં જાણ્યું જ, પ્રાણ ગયા શત્રુ તણા;
 પાછો આમો કૃષ્ણ સંભાર્યા, જેના ગુણ છે અતિ ધણા. ૩૩

(સાખી.)

- ૧/ ત્યારે જ્યદ્રથ ત્રેયાં ગોપાને, કરસી લઈ આવ્યો તત્કાળ;
 કયાં પ્રહાર મન આણી રીસ, પડ્યા વીરનું જઈ છેલું શીશ. ૩૪

(રાગ ગાલતો.)

શાતા થઈ મુતની કાયાએ, જ્યારે રમ્યાં શ્રીભગવાન;
એવે સ્વર્ગથી આવી અપ્સરા, લઈને દિવ્ય વિમાના ૩૫
પ્રાણ નીસર્પા અભિમંનના, દેહ તે દેવની ધરી;
વૈમાને બેસી સ્વરગે ગયો, શ્રોતા જન બોલો શ્રીહરી. ૩૬

વળણ.

શ્રીહરી મુખ કહો રે શ્રોતા, એમ પડ્યો અભિમંન રે;
પછી પાંડવે શું કીધું, કૃષ્ણ અરજીન આવે જીવન રે. ૩૭

કડવું ૫૪ સું-રાગ મેવાડો.

અભિમન્યુ પડ્યો હો, પાંડવે સાંભળ્યુંછ;
સૈન્ય સધળું હો, રોકે કરી ધરણે ઢળ્યુંછ. ૧
કાકા ચારે હો, આબ્યા ધાઈછ;
પડ્યો દીઠો હો, અભિમંન ભાઈછ. ૨
મંદ્રવદન છે હો, અંબુજ નયણછ;
પ્રાણ પાખી હો, કીધું ચપનછ. ૩
આકંઠ કરતા હો, કાકા ચારછ;
હાથે કરતા હો, હુલ્યા પ્રહારછ. ૪
એ બાળકડા હો, હો બાકુવા રુડાછ;
અમો ન જાણ્યું હો, કૌરવડા કુડાછ. ૫
રડે મુધિષ્ઠિર હો, ઉઠો બાપછ;
હું અર્જુનને હો, શો દષ્ટા જાણાપછ. ૬
મુભદ્રા કુંતા હો, અને પાંચાળીછ;
તેઓની દેહડી હો, દીકરા તે બાળીછ. ૭
ક્રોમળ જેવી હો, કમળની પાંખડીછ;
તે કેમ જીવશે હો, ઉત્તરા રાંકડીછ. ૮
રુવે ભીમસેન હો, વેળા કાપીછ;
પાર્ય ગયા છે હો, મુજને સોપીછ. ૯
વળતી પાડી હો, ભીમે ચીસછ;
નાઠા કૌરવ હો, દીશે દીશછ. ૧૦

પાંડવ કૃપાં હો, સિંહીર બણીછ;	
વાટ લુચી ■ હો, માતા કુપરતણીછ.	૧૧
મુખદા ઉત્તરા હો, ને પાંચાળીછ;	
અગિમંતને ન દીઠો હો, સેના બાળીછ.	૧૨
વાછત્ર ન વાગે હો, સૈન્યમુખ શોક ભર્યાછ;	
મીને મોને હો, સાથે પરવર્યાછ.	૧૩
અભિમન કેરી હો, વાતો સાંભળીછ;	
નારી સવે હો, શોકે મૂર્છા વળીછ.	૧૪
જળ પિના મીનજ હો, એણીપેરે તલપતીછ;	
વિરહને ધરીરને હો, વામા વીલપતીછ.	૧૫
મુખદાતો હો, શોક ન જાણ સમાવીયોછ;	
એવે સમે હો, અર્જુન આવીયોછ.	૧૬
ધાયે વાટમાં હો, માન શુકનછ;	
સુકે ઠઠ હો, દરેકે લોચનછ.	૧૭
પૂછયું શ્રીકૃષ્ણને હો, હો ત્રીમુખન ધણીછ;	
શોક ભરી સેના હો, દીસે છે આપણીછ.	૧૮
માણસ દીડે હો, હુંથી લાગતાંછ;	
દયાળછ હો, હુંકુભિ કાં નથી વાજતાંછ.	૧૯
મારા મનમાહે હો, મેં કળ્યું સર્વથીછ;	
બાણેજ તમારો હો, તે છત્તો નથીછ.	૨૦
દવે શું થશે હો, જો સાચું હશેછ;	
દીકરો જાતાં હો, સવે જશ જશેછ.	૨૧
કૃષ્ણછ યોદ્ધા હો, એમ ન કીજીએછ;	
રોવું વળતું હો, તપાસી લીજીએછ.	૨૨
આઆ સભામાંહે હો, બેઠુએ દડબધાછ;	
પાર્યને જોષને હો, પાંડવરોઈ પડ્યાછ.	૨૩
યુધિષ્ઠિર યોદ્ધા હો, શુ આલ્યા તમેછ;	
સોભદ્રેરૂપી હો, સૂરજ આયમ્યોછ.	૨૪

વળણ.

આથમ્યો સૂરજ સાંભળી, નરનારાવણ મૂર્છા પડ્યા રે;
અભિમંતના ગુણ સંભારીને, પિતા ને માતૃક રચ્યા રે. ૨૫

કહ્યું પપ મું-રાગ વેરાડી.*

અર્જુન પુત્રને ધણું ટળવળેછ, તેથી ત્રિકમ બમણું વળવળેછ;
દુપદરાયે આસનાવાસના કરીછ, રાયે પુત્ર નવ આવે કરીછ.

૧

હાજી.

હરી ન આવે રૂદન દીધે, નાજા અર્જુન વિશ્વાધાર;

પછી સજ ઘડને સન્વસાયી, પુછે બીમને સમાચાર.

૨

કેમ પડ્યો એ પુત્ર મારો, કુળ બોલ્યું કે તારું;

નાસતાં મુખો કે સામે મુખો, એને બાણ કાણે માર્યું.

૩

ભીમ કહે ભત્રિજે પડ્યો, ત્રિવણીએ વર્ણ્યો નદી;

કૌરવ કુંજર મર્યા, એ સૌભદ્રે મોટા સિંહી.

૪

દશ સદસ સુમટ સંદાર્યા, માર્યો અયોધ્યાનો રાજન;

સોળ સદસ સુમટ સંગાયે, માર્યો લક્ષ્મણ તન.

૫

શત્રુ સુત રકમરથ માર્યો, વળી કર્યું સુત વૃષસેન;

કૌરવ સેના નાસતી, જેમ વાધ બપથી ધન.

૬

સવા અક્ષોહિણી સંન્ય માર્યું, એણે રાડ કીધી એવી;

પછી કૌરવે કપટ કીધું, મોકલ્યો જયદ્રથ બનેવી.

૭

તેણે અમને ખાળ્યા ભાઈ, મયો એકલો સુમટ;

સાતમે કોટે બાણ સાંધી, રણા છે ખટ રથ.

૮

સર્વે મળી અકળાવિયો, ન બાણું કેમ કીધો નાથ;

અમો જોવા ગયા તો, કાળકેતુ પડ્યો દીઠો પાસ.

૯

સાંભળી તે બોલ્યો અર્જુન, મુખે તે ખોખારીયા;

મસ્તક ઉઘાડીના એને, વેગળેથી મારીઓ.

૧૦

જયદ્રથે અનર્થ કીધો, ખાળ્યા ભાઈ તમો;

એ પાપીને વિદારવાની, પ્રતિજ્ઞા કરું છઉં અમો.

૧૧

સ્નાન સંધ્યા ખટકર્મ, આજણુ થઈ મુકે જલ;

કાલે જયદ્રથને ન મારું તો, પાપ મુજ શીર તેલ.

૧૨

દાત્રી જે કાઈ રજુ તજે, ને ગૌઆજણું ઉઘાયે;

કાલે જયદ્રથને ન મારું તો, જોસે શીર મુજ પાપે.

૧૩

- પરનારીને ભોગવી, મર્લપાત દરાવે જોડ;
કાલે જ્યદ્રથને ન મારું તો, પાપ મુજને તેડ. ૧૪
- કાલે સાંજે મસ્તક ઝેનું, ન છેદું જો નિશ્ચે તાક;
ઝીકાતરશત પૂર્વજ મારા, પડે કુંભીપાક. ૧૫
- સાંજ ઓરો નવ દણું, સૂર્ય અસ્તાંગત થાય;
તો કાઠની ચિતા માંહે, હોમું મારી કાય. ૧૬
- એમ જ્યારે પ્રતિજ્ઞા કીધી, ગાજીઆ ગાંજીવપાણ;
સુમટ સર્વે શંખનાદ કીધા, ધાય વાળ્યા નીશાન. ૧૭
- દુર્યોધનને સેવકે જઈ, કલ્હો એ સમાચાર;
સ્વામી પાચે પ્રતિજ્ઞા કીધી, જ્યદ્રથ મારવા વિચાર. ૧૮
- ચિન્તા થઈ કૌરવને પછે, રાતે રાકટબૂદ કાઠીયો;
સેનાને અંતે ભોમમાં જીરતો, જ્યદ્રથને દાટીયો. ૧૯
- વાહણું વાતાં જીદમહિ, દાડ આણી અર્જુન;
જ્યદ્રથ તો જાઓ નહિ, પછી કૃષ્ણે વિચારું મન. ૨૦
- ચક્ર સુદર્શન મુકીયું, લોપીયું અજ્યાળ;
દિવસ ધટિકા ચાર છતે, છળીયે કીધો સંધ્યાકાળ. ૨૧
- અર્જુનને આપુધ છેઝા, પજો રથથી ઉતરી;
બાણ સાંધી અઝી મૂક્યો, ભાંગ્યા રથ એકઠા કરી. ૨૨
- નમસ્કાર કર્યો સર્વને, રૂવે પાંડવ ન મોરાર;
કૌરવે અનર્થ કીધો, જ્યદ્રથ કાઢ્યો બહાર. ૨૩
- એવે અંતરમાંહે વિચારી કૃષ્ણે, સુદર્શન અળગું કર્યું;
અર્જુનને ત્યાં સાન કીધી, પારથે ધનુષ કર ધર્યું. ૨૪
- કાલચન્દ્ર એક બાણ મૂકી, અંતર આણી રીસ;
હુંડળ મુકટ સહિત છેલું, જ્યદ્રથનું લાં શીસ. ૨૫
- અર્જુન પ્રત્યે જોલીયા, સમર્થ અસરણ્યશર્ય;
ઝેનું મસ્તક જો હેડું પડશે, તો તારું પડશે ધર્યું. ૨૬
- પારથે મસ્તક ઉરાડયું તે, ગયું ગંગામય;
આદ સારતો પિતા જ્યદ્રથનો, નામ જ્યેદ્રથ રાય. ૨૭

દીકરાનું મસ્તક દેખીને, બાણ હૃદયારું વાગ્યું;	
હાથે હેઠું ચુકતાં, પોતાનું સાથે બાંધ્યું.	૨૮
રાય ધૃતરાષ્ટ્ર સાંભળી, સંજય પ્રત્યે પુછે;	
બે મસ્તક પડ્યાં સાથે હેઠાં, કહોને કારણ શું છે.	૨૯
વરેદાન માગ્યું તુલિય પાસે, તે પોતાને આવી નહ્યું;	
સંજય કહે સાંભળ રાજા, પાંડવનો ઈન્દુ ચડ્યું.*	૩૦
છતા પાંડવ વળ્યા વેગે, 'અંતે હાથોં દુર્યોધન;	
કુંતા કુંવર છતીયા, સુણુ ધૃતરાષ્ટ્ર રાજન.†	૩૧
વૈરાપાયન બાલીયા, સુણુ જનમેજય રાજન;	
આવી થકી પૂરું ચડ્યું, અભિમન્યુ આખ્યાન.	૩૨
યુગ્મ છંદ એકાવન કડવાં, એકપદ ત્રણ સવાય;	
પંચ સાખી એક કડખો, એક પંચ દુહાય.	૩૩
રાગ સત્તર તેના છે, વળી ચાલ છે ચોત્રીશ;	
પદ ચોપાઈ તણી સંખ્યા, એક સદસ પાંત્રીશ.	૩૪
સંવત સત્તરસે સતાવીસમાં, કબ્યા છે પઃબંધ;	
આવણુ સુદી પંચમીએ, પૂર્ણ કીધું પ્રેમાનંદ.	૩૫
કરતા કવિતા કૃષ્ણજી છે, નિમિત્ત માત્ર તે હુંય;	
આશરો અવિનાશનો, કવિ જન બોલે શુંય.	૩૬
મહિમા મોટો કૃષ્ણજીનો, અભિમન્યુ ચરિત્ર;	
સાંભળતામાં પાપ જાયે, શ્રોતા થાય પવિત્ર.	૩૭
જે કા ગાયે સાંભળે, તેના બળે તે કુડાં કર્મ;	
મહાભારતમાં દ્રોણુ પર્વમાં, અભિમન્યુ પ્રાક્રમ.	૩૮

વળણુ.

પ્રાકૃત કથા અભિમન્યુની, કવી છે પ્રેમે કરી રે;
ભટ પ્રેમાનંદ કહે કર જોડી, શ્રોતા જન બોલો શ્રીહરી રે. ૩૯

* પા. ૧૦ "પાંડવનું હેઠું કરીયું" † પા. ૧૦ "પામ્યા રાજ્યાસન." ‡ વિ. સ. ૧૭૯૬ ની પ્રતમાં
ખેત્રે ન નીચે પ્રમાણે દર્શિત છે. "અહુ ગામ વેડેદરું, વાસી વિષમ પ્રેમાનંદ; સંવત સત્તરસે ચત્તરવિસમાં.
પૂર્ણ કર્યો અંધ પદખંડ." વિ. સં. ૧૮૯૭ ની પ્રતમાં ઉલ્લી કડખો આ પ્રમાણે છે:— "અહિયમી
પૂરું ચડ્યું, અભિમન્યુ આખ્યાન." "કડવા ચોપન એહના, રાગ છે એગણીશ." "તેણી ચાલ છે
કત્રીશ, બંધ ચોપાઈની સંખ્યા લખી, એક સદસ એકસો પંચોતેર * * * "કવિજન વાડવ
વેડેદર વાસી, ચાતુર વંશી પ્રેમાનંદ, એક નિશ દીવસે પૂરો કર્યો * * *

મ દા લ સા.

—મન—

કહ્યું ૧ છું—રાગ કેદારો.

પ્રથમે પ્રણમું ગણપતી, નેથી ટલે મહાદુરમતી;
સાર કરો મુને સરસ્વતી, હું મુદ્દમતિ કાંઈ લહેતો નથી.* ૧

ઢાળી.

સેવક જાણી તમતણે, કલ્યાણી કરેા કૃપા; ૨
કમળભૂ કુંવરીને આરાધું, મનોરથ પૂરણ ચાપ.
દાસજાણી દયા (મન) આણી, દેવી યજ્ઞે ઘણમાન;
ગતિ આપો પદબંધ કરવા, મદાસસા આખ્યાન. ૩
વૈશંભાયન વાણિ વદે, સુણ જનમેજય રાય;
એકવાર યુધિષ્ઠિરાજ, રાજ્ય કરતો હસ્તિનાપુરમાંય. ૪
ભુવન સર્વે શૂન્ય બાસે, કૈંસવ ગયા સુરલોક;
તેથી યુધિષ્ઠિર રાજ કરતે, અંતર ઉપન્યે શોક. ૫
અરર આ પાપી પેટ માટે, સર્વ જન પમાળ્યા મર્ચ;
સુખને માથે શિલા પડે, આ રાજ છે લોહિવર્ણ. ૬
પોતે કરે છે કદપન*, એવે આન્યા નારદ મુન્ય;
પાંડવ અદ્ય જોયા વગિ પોતે, સમા દિડી છે શૂન્ય. ૭
મહિપતી મળવા ધસ્યા, મળી દીધુ યુનીને માન;
દિવ્યાસને બેસાડી ભૂપે, પૂજ્યા ત્રીભગવાન. ૮
વિસ્મેય થેને દેવગ્રામિ એમ, પાંડવ પ્રત્યે પૂછે;
સુભટ કે બાસતા નથી, કારણ કહોની રા છે. ૯
સાખ્યા શત્રુ દેરિ ઢાળી, રહ્યા ન કે લાં રાય;
પણે પાંડવ સ્ત્રેમકુશળ, શ્રીહરી જેને સદાય. ૧૦
નિઃકંટક પદવી પામિયા, દીર્ઘ સ્વર્ગનું સુખ;
તંતો તમેા મનસાથી જીવેા એ, કાણ અગદયું દુઃખ. ૧૧

* બીજી પ્રતમાં પેહેથી લીટી પણ “જપતા મનોરથ સરે અતિ ધણે ૨,” અને બીજી લીટી પણ “બ્રહ્મસુતા સહી સદા, સેવક હું ઘણ વણેરે,” એમ વિશેષ લીટીઓ જોવામાં આવે છે.

† પા. ૦ ‘તો તમેા રોને સમન્યા.’

ધર્મ કહે સ્વામીજી 'મારા, મેં મારિયા સદ જન્ન;
 ફરી મેં દીઠું નહીં જી, જ્યેઠાવાર સ્વપન્ન. ૧૨
 પિત્રાઈ લાઈ પિતામહ ગુરુજી, તેહ પમાઝા મર્ણુ;
 અભિમન્યુ સરજો પુત્ર પડિયો. સગો બાન્ધવ કર્ણુ. ૧૩
 ગદન ગતિ સંસારની એ છે, માયાનું આવર્ણુ;
 કહેા નારદજી એ શું દરો, કાણુ પામે છે મર્ણુ. ૧૪
 મર્ણુ પામ્યા ને દહન દિધું, ફરી જીવે છે બીજી વાર;
 યમલોકથી પાછું ફર્યું હોય, તે કહેા બ્રહ્મકુમાર. ૧૫
 દેવઋષિ એમ બોલિયા, સુણે યુધિષ્ઠિર રાજન્ન;
 મદાલસા મરીને જિવી છે, તેનું કહું આપ્યાન. ૧૬
 કયા એક ઇનિહાસની, મહા માર્કંડેય પુરાણુ;
 ધર્મ કહે રે સ્વામીજી તે, કહેાની યથાર્થ વાણુ. ૧૭

વળણુ.

કહિયે વેણુપાણુ મુજને, પ્રેમ ધરી ઇતિહાસ રે;
 પુનરપિ જીવી પ્રેમદા, તે કવણુ કારણુ પામી આસ રે. ૧૮

કહવું ૨ જી-રાગ આશાવરી.

નારદજી એમ બોલારે, સાંભળ પાણુકુમાર;
 ઋષિ માર્કંડેય તપ કરતા કહું, જાહવી તટ મોળાર. ૧
 મધનને મન ચિંતા ઉપની, રખે લેતો ઈંદ્રાસન;
 મેનકા 'જળવા મોકલી. જેમ તપમાં થાયે વિધન. ૨
 સાંચરી સાંતરી ચંને, સજી શુભ શુભાર;
 મુનિમુખ આગળ આવિને, કરતી હવી ચેકાર. ૩
 કોકિલા કંઠે કરીને, ગાતિ સંગિત ગીત;
 પંચબાણુ માર્યા મકરધ્વજનાં, તેયિ જગ્યો અતીત. ૪
 અનંગ થકો આકુળબ્યાકુળ, તવ યગે તપનો ભંગ;
 ઉઠિ ગાલ્યા અબળા ઘુઠે, દેખી શરિર સુરંગ. ૫
 ઉડિ મેનકા અંતરિક્ષ માર્ગે, ઋષિનું હવું ત્રિદલ મન્ન;
 કામપૂરણુ કાંઈ ન સૂઝે, પછે દોડતા તે વન. ૬
 એક ઘટકાયે અશુદ્ધિ ટળિ, વળિ સુદ્ધ થયું જ શરીર;
 વીર્ય પડિયું તટ ઉપર જ્યાં, ઋષિ ગયા ગંગાતીર. ૭

એવે એક ત્યાં બગલી આવી, મચ્છનું ધારિ ભોજન;
 તર્પુ વીર્ય અતિ ઉત્તવવ દીઠું, કીધું તે પ્રાશન. ૮
 ગર્ભ રહ્યો તે પક્ષિણીને, પ્રસન્ના સતકુમાર;
 પાંખો પરમ મનોહર સ્તન, પશુ પુરતલો આકાર. ૯
 બગલી મન આનંદ પામી, પ્રેમ ધરીને પાળે;
 ઉડીને જવ બેસવા લાગ્યા, તવ ભાર ન સ્વીકેયો માળે. ૧૦
 ભક્ષ કરે પોતાની મેળે, વહેંચી આપતિ માત;
 એવે તપશ્વર્યો કરતો જે કહું, આવ્યો તેહનો તાત. ૧૧
 તાપસને આવતો દેખી, ગયા તેહની પાસે;
 પુખ્ત કિંધી પક્ષિયે મુનીની, તવ હરખ્યા અતિ ઉત્સાસે. ૧૨
 માર્કંડેય મન વિભાસતા, ભૂત ભવિષ્ય વર્તમાન;
 પક્ષિણીથી પ્રસવ પામ્યા, પશુ મ્હારા એ સંતાન. ૧૩
 સગાઈ જણાવી સૂતને, વળી ભેટિ મનભયો ઉજેશ;
 આશ્રમ તેડ્યા પોતાને પછિ, આપિયો ઉપદેશ. ૧૪
 નિગમ શાસ્ત્ર ભણાવિયાં, અને આપ્યું આત્મજ્ઞાન;
 સંસારનું સૂખ તે દુઃખ કરિને, ઓળખાવ્યા ભગવાન. ૧૫

વળણુ.

ઓળખાવ્યા શ્રી ભગવાનને, બહુજ્ઞાની સત કર્પા રે;
 પછિ પુત્રને નિજ જ્ઞાન આપી, પિતા અદર્શ ત્યાંથી થયારે. ૧૬

કહવું ૩ જાન-રાગ કેદારો.

નારદજી એમ આચરે, ધર્મસુત તે શ્રવણે ધરે;
 શું કરે સદ્ ઋષિ વનવિષ્ણે, ખાઈ કંદ મૂળ વિદ્યા શિષ્ણે. ૧
 એક શુભજડ નામે મુનિ ભગવાન, તે ધ્રુવે આત્મજ્ઞાન;
 તે સ્થાનક આવી કહે શુભ મુખે, કહો પક્ષી બેઠા તમે સુખે. ૨

ઢાળ.

શભજડ મુખ જોલિયો, પક્ષિને કરી પ્રણામ;
 ગુરુ એ મુને જ્ઞાન આપ્યો, પહોંચાડે શ્રીધામ. ૩
 તવ પક્ષિએ શિષ્ય કરી ગખ્યો, આપ્યો બહુ ઉપદેશ;
 મોહ જળથી મુનિ મુકાવ્યો, કહી ટાળ્યો કર્મ કલેશ. ૪

પક્ષી ગુરુએ ઉપદેશ કરતાં, કહ્યું મરજવા થાનું;	
ગોવિંદ કેરું સ્વરૂપ નિત્યે, સમજી સારું કા'વું.	૫
સતગુરુ કહે સાંભળી શુભજડ, હરિમકિતથી મુક્તિ મળે;	
એવું જાણી ભજો ભાવે, આવાગમન ફેરો ટળે.	૬
શિશ્ય કહે સાંભળિયે સ્વામિ, કોણ મૃત્યુ યર્ષ જીવિયું;	
ભરમ યર્ષ યમલોકથી મુની, દહોની કોણ પાણું ફરિયુ.	૭
ગુરુ કહે ઇતિહાસ છે એક, તેહ કહું વિસ્તારી;	
પૂર્વે મૃત્યુ યર્ષ જીવી છે, મદાલસા એક નારી.	૮
ગાલ્લવ નામે ઋષીશ્વર મ્હેટો, તેણે આરંભ્યો છે યત્ન;	
ગંગાતટ તપ કરીધો બહુ, પધારાવ્યા મુનિ સુત.	૯
બ્રહ્મચારી, ગૃહસ્થ, વાનપ્રસ્થ, શ્રીપાત સંન્યાસી;	
સમ ઋષી આદે સહુ આવ્યા, મુનિ સહસ્ર અઠવાસી.	૧૦
વેદિયાની વરણિ કરીધી, કલસ કિંધા સ્થાપન;	
હુતદ્રવ્ય હોમે નિવેદી માંભો, ધુમે જાણે ગગન.	૧૧
ધ્વજકેતુ દાનવના કુંવર, માહા માયાવી પાપી;	
પાતાલકેતુ ને તાલકેતુ, તેણે પ્રજા સર્વ સંતાપી.	૧૨
તે પાંચમે પાતાળ વસિયા, નાગ સાદ ન જાણી;	
તે ઘેર વેણાધીશ ગયા, મદા દુર્ભ મનમાં આણી.	૧૩
આરોપી પુષ્પની માળ કહે, પૂજ્યા પત્રે મુનિરાય;	
દૈત કહે ભાલે સ્વામિ આવ્યા, પણ કોણે કિંધી પૂજાય.	૧૪
નારદ કહે તમો દબ્યા આજે, છે ગાલ્લવને ઘેર ભગ;	
દેવે મહિમામાં વદિને, કહાજ્યો તમારો ભાગ.	૧૫
શક્તિ હોય તો જઈ જૂવો, પડો યાનમાં ત્રી;	
સામગ્રી અનંત જે છે ત્યાં, તે લઈ આવો લટી.	૧૬

વળાણુ.

લટી લો કહિ વળ્યા નારદ, અમુર સામગ્રી કરે રે;	
ભટ પ્રેમાનંદ જોગ કહે, પછે શું પુણ્ય પરહરે રે.	૧૭

કંડવું ૪ થું-રાગ કહાલોરો.

દાનવ જોડ્યે માયા કીધી, યત્ન કરવા ભંગ રે;
પૃથ્વી ભેદી બહાર નિસર્ગા, પ્રગટ્યું. પ્રેહું અગ રે. દાન. ટેક. ૧

નારદ નોતરં ઋષિ વિસત્યા, તે યદિ રિસ અંતર આવી રે;
 યદા ભાંગવા શ્રદ્ધામુતે આ, દેત મુક્યા હુલકાવી રે. દાન૦ ૨
 કરતા ગરજના ગગાવટ પર, મુખે પાડતા રહેર રે;
 બંન્ધો વેરી ઉભા અંતરિક્ષે, કરે અંધારં ઘેર રે. દાન૦ ૩
 કરે દેરણુ ને કડકડાકા, વરસે માંસ રુધીર રે;
 દશે દિશા આગરિને લીધી, પાપી પાડે ચીસ રે. દાન૦ ૪
 ગિરિ તરુવર વરસે પરજન્ય, ઉઠિ ન્હાઠા શ્વાલણુ માત્ર રે;
 જે જેમ તે તેમ સરવે રશ્નું, વસ્ત્ર પુસ્તક પાણી પાત્ર રે. દાન૦ ૫
 ગૌતમજી ને ગર્ગચાર્ય, વસિષ્ઠ ને વામદેવ રે;
 અત્રિ અગસ્ત્ય ને દુર્વાસા, નાઠા સહુ તતત્ત્વેવ રે. દાન૦ ૬
 મિત્ર વરુણ વાયુ ને વાસ્ત્મિકી, રાજઋષિ વિધામિત્ર રે;
 સરવ ગયા ન રજા બેકીમાં, પછે ગાલવે મૂડી મિત્ર રે. દાન૦ ૭
 ઋષિ દુષ્પી થે યોગમ નાઠા, પાપિષ્ઠ પડિયા વૂડી રે;
 યદા સામગ્રી નાનારિધની, તે સહુ લીધું લૂટી રે. દાન૦ ૮
 પાકલાણાનાં પાત્ર જ મ્હોટાં, માંભે લયીં સહુ અત્ર રે;
 તે સહુ પાતાળે જઈ નાખ્યું, લિધું દક્ષણાતું ધન રે. દાન૦ ૯
 મધ્યપ ઉરાડી નાખ્યો તે પછિ, ગયા ઠામ પાતાળ રે;
 ગાલવ મન અતિ શોકજ પામ્યો, ચાલ્યું નહીં તે કાળ રે. દાન૦ ૧૦

વળણુ.

તે કાળે સમર્થ કો નહિ, જે અસુર વર્ગિને હણે રે;
 પછે આસુપાત ઋષિએ કયો, લાટ ત્રેમાનંદ એ લણે રે. ૧૧

કહ્યું ૫ મું-રાગ દેશાખ.

શ્રાલણુ સહુ ન્હાસી ગયા રે, જેમ તેમ બારેવાટ;
 થઈ ગયા અતી ગગગગા રે, ગાલવ મન માંભે ઉચાટ. ૧
 સામગ્રી જે માદરી રે, સહિ લઈ ગયા પાતાળ;
 મ્હોલૂં એ મ્હોટૂં થયું રે, ઋષિ ન્હાઠા અંતરિયાળ. ૨
 પુસ્તક આ કરમે પક્ષાં રે, કેં પુટાં પાણી પાત્ર;
 લાકયો મુજ લુખ્યા ગયા રે, આગ્રમથી મુનિ માત્ર. ૩
 મેં જન્મ સાને ધયોં રે, કહાં પ્રસવ કીધી માત્ર;
 હિચરી હૂં ગુણથી મળ્યો રે, આ તે શો ઉત્પાત. ૪

જે જે અતઃપર નીપજે રે, તે તો મારાં કર્મના વાંક;	
યત્ન- તો આરંભિયો રે, કેમ કરી શકું હું રાંક.	૫
તન્મે પ્રાણ આ માહરો રે, અવર નથી કે ઉપાય;	
કાળ તો ભેળાં કર્યાં રે, ગાલ્લવ ગંગાતટ લઈ જાય.	૬,
પાવક પ્રકટિયો રે, ઉઠિ આકાશ પ્રમાણે ઝાળ;	૭
ગાલ્લવે ત્યાં ઉભા રહી રે, ભજિયા શ્રીગોપાળ.	
સાર કરોની સ્યામળા રે, તું વિણ નથિ બીજો કાવ;	
હૃદયા કાટતે રે, ઋષિ નેત્ર ભરીને રાવ.	૮
દેહ પાડવા તે તત્પર થયો રે, કાળ ઉપર ધરિયો હાય;	
એવે આનિયા રે, અંતરિક્ષથી વેંકુનાથ.	૯
કહો કાં મરો મહા મુનિ રે, એણીપેર જોડ્યા શ્રી ભગવાન;	
કૃપાળુ છો કહે મુનિ રે, હા માગી સ્યો વરદાન.	૧૦
ગાલ્લવ જોલિયા રે, સ્વામિ આપો અગણિત ધન;	
હું તેણે કરીને પ્રભૂ રે, આરંભૂ ફરિ યત્ન.	૧૧
જા ધન આપિયું રે, એણીપેર જોડ્યા શ્રી જુગદીસ;	
રજિયાત ઋષિતત્ત્વાં થયા રે, નામ્યું શ્રી હરિને શીથ.	૧૨
પછે પૃથ્વી માંલથી રે, ઋષિને જડયું અગણિત ધન;	
તેથી યત્ન આરંભિયો રે, ફરિ તેજ્યા તે મુનિજન.	૧૩
દ્રવ્ય ધણું ખરઆથકી રે, ગાલ્લવ મન વાધ્યો ગર્વ;	
વાડવ છે ભાં જોડ્યા રે, તે તો હું થકિ હેઠા સર્વ.	૧૪

વળણ.

હું થકિ હેઠા સર્વથા, ત્રિચાર કરે મન જોડશે રે;
એવે પાતાલકેળુ ને તાલકેળુ, અંતરિક્ષથી આવ્યા તેડશે રે. ૧૫

કંઠવું ૬ હું-રાગ ભીમખળાસી.

સતયુરુ જોડ્યા હો, વાણિ સુખદાયણ;	
સુણુજો શુભજડ હો, કહું કથાયણ.	૧
ફરી ફરિ મંડપની હો, રડિ રચનાયણ;	
ઋષિયજ્ઞનો હો, કહું મહિમાયણ.	૨

હાળ. (રાગ સામેરી)

અંધકાર દિઠો અંતરિક્ષે, અસૂર બન્ને આવીયા;
ગીરી-તરુન માંસ શોણિત, માયા કરીને લાવીયા. ૩

દરી દારણુ કડકડાટા, રણુ ઉડે ભાવનીત ધણી;	
બાપિ લીધિ દસો દિશા, માયા કીધી પોતાતણી.	૪
જેથ તેમ ઉડી ગયા, ઋપિ સાથ સૌ ન્હાસી ગયો;	
દીક્ષા મૂળી ગાલ્લવ, યજ્ઞ વળી અમથો રહ્યો.	૫
માગિ ત્રાગી ધન લાગ્યા, બ્રાહ્મણુ તેજા ત્રિગિ વાર રે;	
મુનિ માત્ર સદ્ગ મળી બેઠા, કીધો એક ત્રિચાર રે.	૬
દિક્ષિત કહે ભાર્ગ સાંભળો, કાંઈ ફરી તપાસો આપ;	
આ વાર આવે અધર્મિ તો, મુખરૂપ દેખે શાપ.	૭
વસિષ્ઠ વળતું બોલીયા, એણે ઈશ્વર આરાધ્યા સહી;	
વરદાન માહાદેવનું, તેયિ શાપ તો લાગે નહિ.	૮
પછે વિદ્યાયે ધન શુભ રાખ્યું, ચાલતો કીધો હોમ;	
દેવતા અતિ દુર્લભા, જવ ધુમ્ર આબ્યો વ્યોમ.	૯
પાતાલકેતુ ને તાળકેતુ, આગ્યા અંધારું કરી;	
ભ્રમ પામ્યા બ્રાહ્મણુ નાહા, યજ્ઞલંગ દવો ફરી.	૧૦
વળિ સર્વે લૂટી ગયા પાપી, માલ્લવ અતિશે કળકળ્યો;	
એક વાર પાધરું નવ ફૂં, ત્રણ વાર તો હું આકળ્યો.	૧૧
દેવને અર્થે યજ્ઞ માંઓ, જ્યમ સુર સંતોષાય;	
ત્રણ વાર તો નિબંધ થયો, અમરે ન કીધી સ્થાપ.	૧૨
પછે ઉદક અંતિલિ કર દિધી, ચઢી ઋષિને રીસ;	
ભીષ ટાળું અમરગણની, શાપું કોટિ તેત્રીસ.	૧૩
આકાશ ભણિ અવલોકિયું, કોષ કરિ મુનિજન;	
દેવતાઓ દુઃખ પામીયા, ને ડોળિયું ઈંદ્રાસન.	૧૪
અમરગણુ અંતરિક્ષ આગ્યા, ઋષિ હમારો શો વાંક;	
દૈત દમે તો તેહને શાપો, અમર શું કરે રાંક.	૧૫
ગાલ્લવ કહે સૌ સાંભળો, કરો યજ્ઞની રહાય;	
લંગ ચારો તો હું શાપિય, આવી કરો રહાય.	૧૬
સાંભળીને સુર રહ્યા, તે અંતરમાંજ યયા દુખી;	
એક અશ્વ આપી પોતાનો, કહ્યું નારદ યાઓ તમે સુખી.	૧૭
કહેવું ધટે તે કદાવીયું, નારદ સ્વર્ગથી ઉતર્યા;	
અરે દક્ષ દુઃખ મુકો મનનું, વેણુપાણિ ઉતર્યા.	૧૮

અથ મોકલ્યો ઈંદરાયે, લઈ જાઓ અયોધ્યામાંલ;
શત્રુજિત મહા પ્રબલ રાજા, રાજ કરે । છે ત્યાંલ. ૧૯
તેહને ઝતુધ્વજ કુંવર બળિયો, પરાક્રમી જોદો ધણી;
તેહને દુરિ આ આપજો, તવ યદ્ય થાશે તમતલો. ૨૦

વળણુ.

પછે અથ આપી નારદ વળિયા, તમતલો યદ્ય તે રાખશે રે;
ગાસ્ત્રવ અતિ આનંદ પામ્યા, હવે અયોધ્યા તે જશે રે. ૨૧

કહવું ૭ સું-રાગ રામગી.

ગાસ્ત્રવ આદ્યા અયોધ્યા ગામજી, શીઘ્રે પહોંચ્યા રાવને ધામજી;
શત્રુજિતે દિધું અતિ માનજી, આસન આપ્યું પરમ નિધામજી. ૧

હાજી.

આસન આપીને પૂજન કીધું, પછે પુછ્યો સમાચાર;
કહો સ્વામીજી કેમ પધાર્યા, સાથે શો છે તોખાર. ૨
મૂનિ કહે હો મહિપતિ, છે તુજ સાથે કાજ;
અથ લઈ હું આવિયો, દેવે મોકલ્યો છે મહારાજ. ૩
મેં શિક્ષા માગિને યદ્ય માંજો, મુનિ તેજા સૌ મંદિર;
પાતાળકેતુ ને તાળકેતુ, રક્ષાસ જન્મે વીર. ૪
માયા કરિ તે આવિયા, યદ્યનો કીધા મંત્ર;
પામે મુને જીવી કમ્પજ યર્ધ કે, દહન કરું મુજ અંગ. ૫
જીવે અમરે નારદ મોકલ્યા, આપ્યો સાથે અથ;
કહાવ્યું કે શત્રુજિતને આપજો, તેથી થાશે સર્વસ્વ. ૬
માટે કહું તમે મહિપતી, જે ઝતુધ્વજ આપ કુમાર;
આપો તેહને તેડી જાઉં, અથવે થશે અરવાર. ૭
સેમકુચળ ફરિ આણી આપિશ, પાછો તારે ઘેર
ના ન કહેશો મહિપતી, સાથ આવતી પુણ્યતી સેર. ૮
વચન સુણી તવ વિગ્ર કેર, રાજાને લાગી જળ;
અતિસે મનમાં ખેદ પામ્યો, ગાસ્ત્રવ મળિયો કાળ. ૯
પછે સુત સાથું નિદાવ્યું, જોલી ઉઠ્યા મહારાજ;
આ ઝવિજી શું કહે છે તે સુણ, કરી ચક્રો કાંઈ કાજ. ૧૦

ઋગ્વેદ તવ બેઠા થયો, શું જાણે ક્ષત્રી નામ;	
ભાગ્ય હોય તો આ અંગ મારું, ઋષિને આવે કામ.	૧૧
ચિંતા ન કરશો તાતજી, મહા પૂર્ણ છે એ અધ્યયન*;	
અસુરને ઉરાડી નાખું, કરાવું વળતો યજ્ઞ †	૧૨
પાયે લાગ્યો તાતને, તવ મસ્તક મુક્યો પાણ્ય;	
મહિષતી કહે છે મુનિ, મારા લઈ જાઓ છો પ્રાણ્ય.	૧૩
રક્ષા કરજો એકની, છો તમે શ્રી ઋષિરાજ;	
વિવાહ કર્મ લીધું નથી, એટલી છે મુને દાઝ.	૧૪
અનંત માગાં આવીવાં, પણ ન લીધું કન્યાદાન;	
પુત્ર કહે પૂર્ણ પ્રેમદા, જો હોય મુજ સમાન.	૧૫
એવી તો કો ના મળી, રૂપકળા ગુણસંપન્ન;	
તમે શિખામણ્ય એવી દેજો જો, વિવાહનું કરે મન.	૧૬
વળાવીને વળ્યો શૂંપતી, નીર તો નેણે ઢાળી;	
હિભા રહી સૌ કો જૂવે, રાજપુત્રને વાળી વાળી.	૧૭
ગાદાવ પંથે પરવર્મા, આગળ રાજકુમાર;	
આશ્રમે બન્યો આવિધા, અશ્વે ચે અશ્વાર.	૧૮
કરી યજ્ઞ આરંભ્યો, હરખું અંતરકરણ;	
દશો દિશાએ મોકલ્યાં, ઋષિઓને નિમંત્રણ.	૧૯
આહાણુ સર્વે આવિધા, રાજપુત્રે કયોં નમસ્કાર;	
મુનિ મન આનંદિયા, ત્યાં વસત્યો જ્યજ્ઞકાર.	૨૦

વળણુ.

વર્ષો જ્યજ્ઞકાર ને, ઋષિ સર્વ સાથે બણે રે; ‡	
સાદ સાંભળિ આવિધા બે, ઋગ્વેદ તેને ક્યમ હણે રે.	૨૧

કડવું ૮ મું-રાગ રામગ્રાની દેશી.

વેદાધ્યયનધ્વનિ મચી ઋષિથી, રાખે યાવ અધોર;	
સ્વાહા રાખે આવિધા તે, કર્યું અંધારું ધોર.	૧
અંધકાર ઉપન્યો અંતરિક્ષે, તવ ખળભળ્યા ઋષિજન;	
જેમ હતા તે તેમ નાહા, રહ્યાં રાંધ્યાં અન્ન.	૨

સાદ કરિ સૌ જોડાયા ને, કહ્યું પછે ઋતુધ્વજ;	
ળીસોમાં આ ઋષિ ઉભો થયો, ધનુષ કર્યું મમ સન્ન.	૩
આશ્વ કહે તમે પહોંચી શકશો, મુને થાય છે ઉત્સાહ;	
મિશ્ર ઋષિઓને શિદ રાખો, સકાળા લાગે વાટ.*	૪
રાજપુત્ર કહે રત્નામિછ, જે રાક્ષસ આવે લક્ષ;	
અકસો હું સૌને મારું, ન મારું કોઈના પક્ષ.	૫
તો એ બેનો શો આશરો, જે આપું શુંદીપાદ;	
ઉરાડું અંતરિક્ષ મારું, અવનિ ચક્રાતું ચાદ.	૬
અવું કહિ ગર્જના કીધી, અથે યદ અસ્વાર;	
હાથ માંત્રે ચાપ લીધું, કીધું મંડળાકાર.	૭
અમરે વાણ મોહ્યો, અંગ અતિ ઉત્તમવલ;	
તે ઉપર આરુઢ થયો, તવ આન્યું ઈન્દ્રનું બળ.	૮
ઋતુધ્વજ થયો રક્તવર્ણું, બ્રુશ્ટિ ચઢાવી લાગ;	
બાણનું કીધું છાપરું ને, બાધી ફરતી પાળ.	૯
ગિરિ તરવર માંસ શોષિત, વરસાવે કરી માથા;	
જે જે નાંખે આદરી તે, હેઠાં ગડમડિ પાશાં.	૧૦
ચારે ગમ ચોક્રી કરે, રાય પાડતો હાક;	
વાજાં આગ્યા પાપાણુ નાખી, ચઢ્યો બેડુને થાક.	૧૧
આદર આણી ભરે આઘણુ, ભડકી રહ્યાં છે મન;	
શિક્ષા પડે ચર જાળ ઉપર, તેથી ઉધડકે મુનિજન.	૧૨
સામગ્રી સદુ હાથ માંહે, મુનિ કરે નાસાનાસ;	
ટાળે ટાળાં રહ્યાં ઉશાં, મુક્તા નિઃશ્વાસ.	૧૩
પાપાણુ પડે મરુડપ મધ્યે, ત્યાં હોય આજાં બાણ;	
બરકાં પાડી ઉડે આઘણુ, થરથર મુજે વાન.†	૧૪
પરવતનો વરસાદ વરસે, સર્પડાની ડોડ;	
ધણું અંધાઈ અર્પિત થણું, ત્યાં કુત્ર જોડાજોડ.	૧૫
આઘણુ સરવે પજા ભૂથા, કરે માંહેમાંદી પુકાર;	
હાક સાંભળી નવ યકે, દાને પજા ધાકાર.	૧૬

* પા. "શું ઘડાવવાને વાટ." † વાન આગ્યા-કંઠાગી ગયા. ‡ બરકાં-ગમે. § વાન-અંત.

કોષ એક કહે છે સિધ્ધ ને, સંભાળજે તું તુંમરું;
 કાંકરો વાગે થશે કાણું, નીર નવ રહેશે પુમરું. ૧૭
 એક કહે શું રાખશે, રાખી ઝગતુધન;
 છાપરામાંથી હિંદ્ર દીસે, મારી આંખમાં પડી રજ. ૧૮
 પાપાણુને પ્રહારે બાણુ ભાગે, નીસરે મોટા ગર્કા;
 જપ ઝપિના માથામાં વાગે, તવ પંપાણિ પાડે બર્કા. ૧૯
 રાખી ઝગતુધન અમને, નહિ તો દેશું તાપ;
 અધર્મ સાથે ચાલે નહિ, ને રોકને દાખવે તાપ. ૨૦

વળણુ.

વચન મુશ્કી ઝગરેલાં, કોષે ચડ્યો ભૂપાળ રે;
 સદગુરુ કહે શુભજડ સુણો, પછે શું વચનું તે કાળ રે. ૨૧
 કડવું ૯ મું-રાગ સામેરીની દેશી.
 ઝગતુધન રણમાં ગાળ્યો રે, વાસવની પેરે વિરાળ્યો રે;
 આ ધતુય લાઇ આકર્ષ્ય રે, તે રૂપ અમરે નરખ્યું રે. ૧

હાળ.

દેખી રૂપ તે શૂર કેરું, પાપિ મુખે ગડગડા;
 માયારી મણ્ડપ ઉપર, આકાશથી આવી પડા. ૨
 શરંગલ સર્વે શિથિલ કિધી, કડકગા મણ્ડપરથંભ;
 દશો દિશા પછે આવરી, સોરાસોર કરે થલ. ૩
 રાજકુંવરે કોષ કીધો, લીધાં મોટાં બાણુ;
 નાનો રાક્ષસ તાલક્રી, તે ઉપર કીધું સંધાણુ. ૪
 અસુર આવ્યો રાય સામે, અંધવીને અક્ષ;
 રથસ શરીર પોતાનું કીધું, હાથમાં લીધું વક્ષ. ૫
 અસુરે અટવાઈ વક્ષ નાખ્યું, પછે પાડી ચીસ;
 ઝગતુધન તવ બાણુ મારી, કીધા કટકા વીસ. ૬
 વળિ અધર્મિ વિજય્યો, લાગ્યો એકે સિંહાવ;
 તિલ પ્રમાણે કીધી કટકા, તવ ગાલવ મલકાય. ૭
 અસુર બધારે ઓસરે, પીર બાણુ વેધે ગાન;
 હોઠાર કરી હરખે ઝપિશ, વગાડી તુંખીપાન. ૮
 એવે કડકાટ સાંભળ્યો યજ્ઞમાં, મુનિ સર્વે ઉઠ્યા ત્રાડી;
 નાસાનાસ માંહોમાંથ કરે, પાપી નાંખશે હમણા મારી. ૯

યદ રાખી શું શકે, ગાલવે આણું નાનું છેયું;	
સામગ્રી લેવાને આવ્યા, ઝડપિ કુટે શીશ ને હેયું.	૧૦
રાખ રાખ રાખ રાખ, શું રહો ચઢાવી ચાપ;	
જો જાન યાશે એક કોડીનું, તો તુને દેયું શાપ.	૧૧
રીસે ઝતુધ્વજ રાતડો, ભુમુટી ચઢાવી ભાજ;	
શતસહસ્ર બાણો મુકિયાં, પૂર્ણ આણી કાજ.	૧૨
અર્ધચંદ્ર સમ મુકિયું, રાજ પ્રતાપી બાણ;	
તે તાલકેતુને હૃદયે વાગ્યું, તલહણ નિસર્પા પ્રાણ.	૧૩
પજો પૃથ્વીએ પ્રાણ વહોણો, બાણે કરી બ્યાકુળ થયો;	
તવ પાતાલકેતુ વ્યગ્ર યમ, રણ તણ નાસી ગયો.	૧૪
રણ મુકી અતરિયાળ નાઠો, ઝડપિ કરે જયજયકાર;	
ઝતુધ્વજે તવ પુંઠ લીધી, ત્રેલિયો તોખાર.	૧૫
આગળ જાતાં અસુર થાક્યો, પાખો અતર્ધાન;	
ઝતુધ્વજ તવ ફરી આવ્યો, રૂબા મુનિ ભગવન.	૧૬
ઝડપિ કહે બીજાને મારીને, શું ઝતુધ્વજ આવ્યો અર્ધો;	
કુંવર કહે હું ધણું ધાયો, પણ જાતાં દીઠા મેં તહીં.	૧૭
ગાલવ વળતું બોલિયા, તારે દિઠાનું શું કામ;	
આશ્ચિયે એ અશ્વ તારો, બોળિ કહાડશે કામ.	૧૮
ચૌદ લોક નિધે એ જાવા, સમર્થ છે તોખાર;	
કુંવર કહે હું પુંઠળ ઉભો જોઈ, કેમ આવે બીજવાર.	૧૯
એતું કહી ને જામ માંજો, એ કથા એટલેથી રહી;	
પાતાલકેતુ ગયો નાસી, વળતી શું કરતો તે સહી.	૨૦
ત્રાસ પાખો ને આસ ચઢિયો, નેત્રે નીર નીરધાર;	
વિલાપ કરતો વીર કહે, કયાં મળશુ મુદ્ધ કરનાર.	૨૧
હિમાચળે આવી ચઢ્યો, કરનો રદનનો નાદ;	
એવે અશોક વન ત્યાં દીઠું, સાંભળ્યો ઝીનો સાદ.	૨૨

વળણ.

સાંભળ્યો સાદ મુંદરી કેરો, યાવ સગીત જાન રે;	
વલાપ નિસરી વીરનો, વાડી લણી દીધો કાન રે.	૨૩

કડવું ૧૦ મું—૭૬ હરિગિતની ચાલ.

ત્રિશાવસુ ગાધર્મ કુંવરી, મદાયસા શુભ નામ રે;	
અપ લવિન વિલક્ષણી, માનુની તેજનું ધામ રે.	૧
અવમેલી તે સાહેલી સાથે, ચાલતી મંહી હાથ રે;	
અશોક વાડી માંહી નિત્યે, ગાય સ્ત્રીનો સાથ રે.	૨
શોભીત વન પવન શીતળ, વાયુ વાયે મદનો;	
દુભવેલી રહી ઝંઝૂમી, દુખી ખુએ દિન દુખનો.	૩
દ્રાક્ષ છે લક્ષ ઊડે, ઊડ નીચા ચંપાતણા,	
મોગરા મવિયાગરા શુભ, ભાલિ ભાલિ જલે ધણાં.	૪
થાય અતિ આનંદ ત્યાં તો, સમગ્ર સ્ત્રીનો સાદ રે;	
કેાવલ મોગ ને શુનશુભાથી, ચના મધુરા નાદ રે.	૫
ચેકાર ધનધન અપ્સરા, પત્ર લેયથી ધૂપરા વળડતી,	
ગાય હરિગીત હરી લઈ ચિત્ત, અગ્ર અનંત જગાવતી.	૬
મધુરી વાણી સૂર વાણી, તાન માન જણાવતી;	
કેા એક રસના રવાદ લેતી, હાવભાવ વખાણતી.	૭
મૃદગ અગ્ર ઉપગ રંગો, નરિન નિત્ય જમાવતી,	
રાણી રીઝે રસે ભોળે, ગાન કરતી ભાવતી.	૮
કેા હાર ગુથી ઝીણે તારે, કંઠમા આરોપતી,	
કેા બાળી વેશે છૂટે ફરે, કટિ મેખલે રોભાવતી.	૯
અમૃતવેણી મૃગનેણી, અંજન આંજ કામિની;	
નાચતાં આનંદ આણી, નિર્ભળ ચિર નવનિહની.	૧૦
સંધાણુ બાણુ કટાક્ષ કરતા, અમર જોઈ મોહાય રે;	
વદન ધંદુ માય જિંદુ, શૃંગાર શુભ રતિ સોહાય રે.	૧૧
ચપલ ચર્ચુ તે ધરણી ધરતાં, આવી લાવે દક્ષદારને,*	
હથિયાર બાંધે પૂરે હજારો, સમગ્ર લાવી ક્ષેરને.	૧૨
જરા જોલ જોલે દોલ વાગે, નિશાન આણુ રૂડી ફરે,	
દાયમા ખેડાં કરે વેડાં, વનમાંજ લાયક નવ ધરે.	૧૩

* પાઠ “અરણી દ્વા અગ્રાવતી.” † પાઠ “અરિને ત્રાસ ઉપજાવતી”

વળણું.

ફરતી એમ મદાલસા, સાથે વનમા સુદરી રે,
મદાલસાને નિરખતાં, ભાઈને ગમે વીસરી રે ૧૪

કંઠનું ૧૧ મું-રાગ મારુની ચોપાઈ.

મોહો મોહો તે અદ્ભૂત રંગે, ત્યારે અનગ વ્યાધો અંગે,
મોહો મોહો તે નૌતમ નાદે, દીડી નાર તે ફરતી વાદે ૧
આગળ મરડે અગ અલખેલી, રાશી એક છે સૌ સાહેલી,
ગમે દાનવ પ્રેમદા પાસે, જોવા લાગ્યો અતિ ઉલ્લાસે. ૨
ત્યારે જીવ જીવતીનું જોયું, ત્યારે મોહ બાણે મન પ્રેયુ,
દુઃખવેલીને આથે રહેતો, દેખી દેખી દાનવ મોહોતો ૩
મદાલસા ભરી મદની, અવોકિક છે શશિવદની,
છંદ આદિત્ય બે રહ્યા ઝગદે, અડકી રહ્યા છે ગોરે ગાય લેહેકે ૪
જેમા જગ્યા માણેક ને મોતી, નાખે મોરથી શ્યામા સોહોતી,
છે અધર બિન્નમ પરવાળી, તે ઉપર વેસર વાળી ૫
*દાત કાળે રંગે રચ્યા વળી, શોભા એવી નૌતમ મળી,
જોવા અતુર્ધિનો અદ્રમાય, તેવી કપાળની શોભાય ૬
હાર હેડે હીચે મોતીના, ખગકાવે નવન પ્રેમીના, (૧)
સંથે ગુનગર કરે ભ્રમર, સોવણ કોળે નીલુ અમર. ૭
કાળા કેશ તણે અખોડો, જાણે ધુધટ તેજ ઘોડો,
આખ ઉપર અનકાવલી, જીવમ રતન જાણે પુલ કળી ૮
અતી અણિઆળી આંખડલી, જાણે પકજની પાખડની,
શર શુભી સમ અજન, કોમળી ગાલે પક્ષા ખજન ૯
રાતી રેખ ને કાકી કાળી, જીવે છે જેમ મૃગની બાળી,
જીકુંગી બન્ધો બમર સરખી, રહી નેત્ર કમળને નરખી ૧૦
કંઠ કપોતને આકારે, શોભી રહ્યો શણગારે,
સોહો ઉર મડળમાં હાર, તેના મુલ્ય તણે નહિ પાર ૧૧
કુખ કનકે કળસને સમાન, પેટ જાણે પોયણ પાન,
જઘા બે કદરી છોડ, સુદમ અતિ કટીનો મંગડ ૧૨

* પા. ૦ 'એના દાત દાડમની કળી † પ. ૦ "આખ ઉપર અલકાવથી લટકે, જીવમ રતન
દોને ચટકે"

- દટી પાતળી મેખસે શોભે, જોતાં મદા મુનિનાં મન લોભે;
ખાલુખંધ પ્રુમતડી લગે, રત્ન જડિત સુંદલડી અગે. ૧૩
- કાંકણી કર માંહે પેદેરી, પોહોચે મણી રણો ઝગદળી;
દયેલી છે અંબુજ વરણી, ફેરવે તન ઉપર દાય તરણી. ૧૪
- અર્ધે ઝાંઝરકેરા અણુકે, નેપૂર અણુવટકેરા દણુકે;
છે પંકજવરણી પાદાની, રાતી રેખા નાની નાની. ૧૫
- ગોહોટા માજમ મગની કૃણી, તેવી જાળાની આંગળી;
કરે વાનો નવ નવી મીડી, તેવી દેવે નારી દીડી. ૧૬
- પોતિકા કર અડકાવે ગાસે, દસ્તાં મેરનાં મોતી દાસે;
ઝોટણી ઝોટી અંબરપર આછી, તે તે પવને ઉડે છે પાછી. ૧૭
- ઝિંબી પૂર્ણ રૂપ જોયત્ર, દરનીચ રહે છે વત્ર;
તારા મોહે જોવો શરી, તેવું વદન રહ્યું છે વરી. ૧૮
- આસન પાથર્પા બહુ રંગી, તકિયે જોડી જાળા અઠિંગી;
ચિત્રવત દંલસાં તો અટકિયો, સામું બાળી નવ તે શકિયો. ૧૯
- અસુર અંતર માંહી ત્રિચારે, સુર વર્ષ કા એને સ્વીકારે;
જેણે પૂજ્યા સારંગપાણિ, તેના હોશો એ ધણિયાણી. ૨૦
- શેષ જિહ્વા ન જાય વરણી, પૂછું કુમારી કે પરણી;
એ તો અખલા હોય મારી, પરપંચથી લઈ જાઉં દરી. ૨૧
- પરણીને ઝટ મૃદસ્થ હું થાઉં, વેગે લઈ સ્થાનેક જાઉં;
ઐવી દુષ્ટની દુર્મતિ ધાર્ધ, વિસર્પો મર્ધ જે પામ્યો બાર્ધ. ૨૨
- ધર્પો ભ્રમરાકેરા વેશ, યથા નીપટ નહાનો નેશ;
અખળા કંઠે કુસુમનો દાર, તે પર માંડ્યો અતી શુંગર. ૨૩
- ઊર ઉપર આવીને જોસે, અને કંચુકિ માંહે પેસે;
ગણગણે ને મોહું મલકાયે, મદાલસા બીદને જીભી યાયે. ૨૪
- સખિને કહે કૌતુક જૂઝા, ભ્રમરો ખ્યાસે પજો છે મૂઝા;
મુખ ગંડસ્થલ ઉપર ભમે, દૈન રાજકુંવરીને દમે. ૨૫
- પંચ પંચસે આયુષ ધારી, રક્ષા કરે પાંચસો નારી;
નદાં ઝોછી રાખની કુંવરી, નવ પામે જીરાને દરી. ૨૬
- ત્યારે આસન હેઠાં આવી રહ્યો, સ્થૂળ શરીરે લાં તે થયો;
પછે સહસા કર્મ લાં કીધું, ઔઠ કાયા દૈતપણું લીધું. ૨૭

શરીર પોતિકું તે વધારી, આસન સહિત ઊંચલી નારી;
 લઈ ઉઝો પછે આકાશ, ધાર્ધ પંકજ પાંચસો દાસ. ૨૮
 મારો મારો એમ કહેતી વળી, પણ પોખીને પહોંચી ન વળી;
 કહાડી ઝગકતી તરવાર, નારી કરે છે મારામાર. ૨૯
 કે ધનુષે કરે સંધાણ, કે મૂકે તીવ્ર તાણીને બાણ;
 અરે રાજકુંવરીને કાણે લીધ, હરિવદનીનું હરણજ કાધ. ૩૦
 આલો ગાન્ધર્વ લોકમાં જન્મ્યો, એનાં માતપીતાને કહીએ;
 નહીં દીસે ગયાનું રથાન, દેખતાં પામ્યો અતર્ધ્યાન. ૩૧
 ખોવાઈ કન્યા રે કાલી, ઘેર કહેવા સર્વે આલી;
 અળખા થૈ ઓશિયાળી, આપણને સોંપી હતી સંભાળી. ૩૨
 હવે ઉત્તર શો દેવાશે, સમાચાર કેમ કહેવાશે;
 ઉચાટે લાપ્યાં આન્યાં ઘેર, પણ કહેવાય નહીં તે પેર. ૩૩
 પછી માતાજી એમ પૂછે, તમો સન્મન્યાં એ શું છે;
 ક્યાં ગઈ કુંવરી મારી, જે પર ચંદમા નાખું જોવારી. ૩૪
 દીડી આગળથી જે આવે, મારું આંગણિયું તે શોહાવે;
 મારા પ્રાણતણો આધાર, તેને તે શી લાગી વાર. ૩૫
 કે કાણ કુંવરી ગયું મુજ હરી, અથવા ગઈ તે સત મરી;
 રોતો જોલ્યો સખીનો સાથ, જોઈય પડિયા અમારા હાથ. ૩૬
 અમોએ કાંઈ નવ લક્ષું, કે કન્યાને હરી ગયું;
 વજ્ર વચન એનાં સાંભળી, માત્રાપને મૂરજાં વળી. ૩૭
 પછે રોતાં નર ને નારી, દીકરીના ગ્રુણ સંભારી;
 રોતાં માતપિતા જોઈ સાથ, સર્વ નૈણે કરે અશ્રુપાત. ૩૮
 વિશ્વસુધા શોધન કરતો, પિતા હામેકામ સાચરતો;
 તે પુત્રી જોળી નવ જડે, માતપિતા ધણું રડવડે. ૩૯

વળણુ.

સાચયો તે શોધ કરતો પણ, પુત્રી જોગા નવ જડીગ;
 એ કયા એટલેથી રહી, હવે કન્યા કાટે દે પેરે પડી રે. ૪૦

હહું ૧૨ મું-રાગ સોરઠની દેશી.

આસન લીધું ઉચલી રે, દેત છે મહા વિકાગ;
 ચમકી તવ તે મદાલસા રે, પડી પેટડિયામાં શાગ. ૧

મૂક મુને તું રાક્ષસા રે, હું લાગું તારે પાપ;	
પિતાજી જોશે વાટડી રે, મરશે મારી માપ.	૨
બાપ તમારી બાળકી રે, આજ લૂટાઈ અંતરિયાળ;	
આ પાપી હાય ચઢી ખરે રે, દઉં કરમડાંને માળ.	૩
પ્રખી માતાને જઈ કહો રે, મુજ દુઃખ ન ધરશે લેપ;	
માવી પદારથ ટળે નહોં રે, મુજ કર્મતણી જે રેપ.	૪
જેમ ટળવળતી તારુણી રે, કયાંથી દુષ્ટ હદેમાં હાય;	
વિકાળ વદન ફેરા મોહળા રે, કે નંશે નીર પ્રવાહ.	૫
રૂગલીને મુખમાં ધરી રે, જેમ બાઘ નહાસે વન;	
તેમ તે લીધી મદાલસા રે, આરત ભરી કરતી રેલન.	૬
રેમ પ્રસવતાં પોપટી રે, અદી ચાલે માંજનર;	
તેમ લીધી તે મદાલસા રે, નવ પહોંચી શુભ કે વહાર.	૭
અંતરિક્ષ આલ્યો અધર્મિ રે, અતિ ધણો અહમેવ;	
એવે વાટ મધ્યે મળ્યા રે, ઉમયા સહિત મહાદેવ.	૮
પાર્વતીએ સાંભળ્યું રે, કે બાળકી પડી બંધન;	
મુકાવો મહાદેવજી રે, જોયી બાળા થાપ પ્રસન.	૯
વળતું વઘા મહાદેવજી રે, નારી નારીની કરે વહાર;	
દયા આવેતો મારી દેતને રે, આપો અળગાને આધાર.	૧૦
તવ ઉમયાજી એમ આચર્યા રે, એ દન્યાનો હરનાર;	
રે એ પાપીને મારશે રે, તે હશે તુજ ભરથાર.	૧૧
રાષ્ટ્ર ના તું મદાલસા રે, એમ માતા ગોલ્યાં વાણ;	
અમર સૈન્ય સુત ખરે રે, મહેશે તારો પાણ.	૧૨
કામિની તે પ્રીછી ગઈ રે, નવ પાપી પ્રીછ્યો પેર;	
ખાતાળ પાંચમે લઈ ગયો રે, બ્યાં હતું પોતાનું ઘેર.	૧૩

વળણ.

આબ્યો ઘેર પોતાતણે, લાબ્યો નારી રતન રે;	
અન્ય કે લ્યાં નવ મળે, કેમ ઉગરે તે સ્ત્રી જન રે.	૧૪

કહ્યું ૧૩ મું—રાગ રામચીની દેશી.

વૈશંપાયન જોડ્યા વાણીજી, અળગા હર્ણ કરી આણીજી;	
મંદિરમાં છે શુન્યકારજી, ન મળે ત્રીજું તેણે કારજી.	૧

ઠાળ.

તે ઠાર ત્રીજી નવ મળે, જે કરે આવી વાત;	
મદાલસા એકલી ધરમાં, કરે અશ્રુપાત.	૨
અરે કરમડાં શું કરું, મેં કાણનાં કીધાં પાપ;	
આ સ્થાનક આવી પડી, સુક્યાં મા ને બાપ.	૩
તવ દેત વળતું બોલિયો, કહો શિદ કરો રદન;	
સુખ નાનાવિધ ભોગવો, ભાવતાં કરો ભોજન.	૪
પદકુળ પહેરો પદ્મની, વળી શોભિતા મૃગાર;	
પૂર્વ જન્મ પુણ્યે કરી, હું સાંપજો ભરથાર.	૫
શોક મૂકો સુંદરી, કરમાં ગ્રહી વરમાળ;	
હાથ ઝાલી મારા ને, કરો ઝંકઝમાળ.	૬
સ્વર્ગ સુખથી અધિક છે, જો જાણુશો ત્રિવેક;	
ભોગ ભોગવશે ભામિની, મારી સંમ રંગ અનેક.	૭
જરા ન આવે તુજને, નાગરસ કરાતું પાન;	
જોખન રહેશે સદા લગી, વાધશે અતિશે વાન.	૮
આ છુવન જુઓ ભામિની, લારકર કરતા લાસ;	
ધન્ય ભાગ્ય જે વસે, જેણે પૂજ્યા હોમ અવિનાસ.	૯
અશ્રુમાણ્યાં શા દારણે હો, બોલો મુકીને લાજ;	
પરણો મુજને પ્રેમદા, જે સરે સધળાં કાજ.	૧૦
મદાલસા એમ આવરે, મનમાં કરીને વિચાર;	
પરણ્યાનો પરણ્ય કરું, જેમ તેમ લગાડી વાર.	૧૧
પથન ફળે પાર્વતી કરું, તેણે આપ્યું છે વરદાન;	
પાપીને મારનારો, હો આવે બ્રહ્મવાન.	૧૨
એવી રીતે મન વિચારી, મુખ કર્યું આનંદ;	
હરુતી દીઠિ મદાલસા, તવ પજો માયાદંડ.	૧૩
વિનયપુકત તે આવરી, નહિ ઉતાવળનું કાજ;	
હામી ઠોકિ વિવાહ કરો, કહું કર અઘીય આજ.	૧૪
કુટુંબ તેડો તમતણું, કોષએ મુને નથી દીધી;	
ગીત ગાયે કામિની, આપણે ચાળીએ પીડી.	૧૫

ન્યારે સ્વગન કરું નામ લીધું, સાંભળોં ત્યારે ભાઈ;
 દુષો ચરીને આવિયો, જલથડી આંખ ભરાઈ. ૧૬
 જ્ઞાન વિચારે તેહનું, દુઃખ લાગ્યું અતિ કેર;
 ઋતુધ્વજ મારે મારવો, વાળતું ભાઈનું વેર. ૧૭
 ગાલવનો જઈ યત્ર લાગું, ઋતુધ્વજને નાખું મારી;
 દાઝ ભાંગે મનતણી, પછે પરણું નીતમ નારી. ૧૮
 એક કુંડળધર દાનવની દીકરી, જેનું કુંડલા છે નામ;
 ધ્યાન ધરિયું તેહનું, તવ આવી તેણે કામ. ૧૯
 કેર જોડીને વીનવે, કન્યા કહે મહારાજ;
 આ વેળા મુને કેમ સંભારી, શું છે સ્વામિ કાજ. ૨૦
 અમુર કહે તું મદાધસાને, સાચવ રહીને પાસ;
 એટલે હું ઋતુધ્વજનો, કરતો આવું નાસ. ૨૧
 ભાઈ પજો ભોમી ઉપર, નથી દિધું તેને દેહેન;
 કહો કેમ પરણું પ્રેમદા, તું સાંભળ મહારી બેહેન. ૨૨
 મદાત્રસા કહે મુખે જાઓ, વેગે પધારો સ્વામિન;
 હું તમથી નથી વેગળી, હવે યદ્ય હું તમ આધિન. ૨૩

વળણુ.

આધિન થઈ હું તમતણે, તવ પાપી સાંધી પરવરે રે;
 વિપ્ર પ્રેમાનંદ એમ ભણે, પછે યદ્ય ઝાપી કંઈ પેર કરે રે. ૨૪
 કંડનું ૧૪ મું-રાગ ધવલ ધન્યાશ્રીની દેશો.
 નારદજી મુખ એમ આચરે, સુણો સુધિગિર રાખજ;
 રાજા ઋતુધ્વજ ત્યાં ઉભો છે, યદ્ય કંઈ પેર થાયજ. ૧
 ધનુષ દંડારવ કુંવર કરે છે, નિગમના નિજ લોપથી;
 ભણે બ્રાહ્મણ ભાઈ પડ્યા જોઈ, પાપીને ચડિયો કાપજ. ૨
 ભોજન કરવા વિપ્રો આગ્યા, ગંગાતટેથી અંધાળીજ;
 હવે તેમનું તેમ દેખીને, દેતને લાગી હોળીજ. ૩
 ઋતુધ્વજે તાલકેતુને માર્યો, વિપ્ર કરતા વખાણુજ;
 કુંવર કહે ખીજને હણવા, ચઢાવી રહો છું બાણુજ. ૪
 વચન મુણીને દાનવ બોલ્યો, મુખે કરી હોકારજ;
 યદ્ય વિપ્રે આવિને પડિયો, આવરિયું અંધકારજ. ૫

ઉઠ્યા ઘાઘાણુ બોજન કરતા, બર્ષા મુકી બોજનછ;	
ઋતુધ્વજ વારીને રાખે, બેઠા રહો મુનિજનછ.	૬
વિદ્યુતાસ્ત્ર જ બાણુને મુકી, માયા* સધળી કાપીછ;	
અંધારે અજવાળું કીધું, ને નિરાળો કીધો પાપીછ.	૭
એક શાસ જાતનું વૃક્ષ જ મ્હોટું, તે દૈત લાવ્યો ઉપાડીછ;	
ઋતુધ્વજ ઉપર તે નાખ્યું, માયા ઉપર ભમાડીછ.	૮
રાજકુંવરે તવ બાણુ જ મેલ્યું, વૃક્ષ કીધું તિલ્લ માનછ;	
પછે સત શર તાણીને મુક્યાં, વિંધ્યું દૈતનું ગાનછ.	૯
ટોપ પડ્યો ને બખ્તર ફાટ્યું, પર્ણા સરવ આયુધછ;	
નાઠો દાનવ રણુ મૂખીને, ન સહેવાયું મુદ્દછ.	૧૦
શર ચઢાવ્યું ધતુપ ઉપર ને, મારવા એકી મૂઠેછ;	
પગદું તે પાપીનું દેખો, અશ્વ દાંકયો પૂંઠેછ.	૧૧
પાખરીયો જે પવન વેગી, દેવતણો આપેલોછ;	
પાતાલકેતુનિ પૂંઠે ધાયો, જાણે પાણીનો રેલોછ.	૧૨
માવાવિ મરડાતો ચાલે, જ્યાં હોય અઘોર પંથછ;	
જ્યાં અસુર ત્યાં અસ્ત્ર દિડે છે, આથડે નહિ અંધછ.	૧૩
અરધર ધુજે કાંધ નવ સુઝે, મુખે સ્વાસ ન માપછ;	
જીવે વળીને પડે ઢળીને, ઉઝરડાં ઉભો થાયછ.	૧૪
માર્ચો હવે એમ વિમાસે, દેખી બાણુ ને કાપા કાંપેછ,	
ચાકો શરીરે રથૂલ થયો રે, રખે ઘોડો મુજને આંપેછ.	૧૫
પછે માયા કીધી દાનવે, ધર્મ સૂકર સ્વરૂપછ;	
અશ્વ પળિયો તોય પૂઠે, નિરખે આવ્યો શૂપછ.	૧૬
ઋતુધ્વજ હોઠારા કરતો, થાય અસ્ત્ર ઉપરથી બેઠાછ;	
એવે પૃથ્વી બેઠી પાદુ પ્રહારે, પાપી પાતાળે પેઠાછ.	૧૭
આગળ જળ અગાધ આવ્યું, માંહે દૈત પરચરિયોછ;	
તવ અંધાપાત કર્યું ઘોડાએ, રાયને લઇને તરીયોછ.	૧૮
પાણી પૂઠંગ સુકા ગહવર, અનંત નદી ને નાગોછ;	
તેમાં ઋતુધ્વજ ધાતો દીડે, જ્યાં મનુષ્ય ન હીડે પાળાછ.	૧૯

અતઃપિતૃત્વ તસ્યાતલ મુતલ, આન્થો ચેથે પાતાળજી;
દેતે જાણ્યું જે ઘેર જઈયે તો, કન્યા લેશે જૂપાળજી. ૨૦

વળણુ.

જૂપાળ લેશે લામિનીને, તે ચિંતા ચિત્તમાં થઈ રે;
અંતર્ધર્માન થયો તે ત્યાંથી, રસાતલ બેઠો જઈ રે. ૨૧

કડવું ૧૫ મું-રાગ વેરાડીની દશી.

અંતર્ધર્માન થયો અમુર તે, જઈ બેઠો રસાતલ;
અતુલજ મનમાં વિભાસે, ને અન્થ ચાલ્યો મુતલ. ૧
જૂથો વાટ ઉચ્ચાટ થયો, જુલામણે પડ્યો ભ્રમ;
જળમાં પાટ નહીં વાળને, જાવાનો નહીં અતુલમ. ૨
દશે દિશા લુવે બે બાકો, તવ ગઝરાયો રાપ;
એટલે અન્થને જ્ઞાન થયું, તે મદાલસા ભણિ જાપ. ૩
રાપ ઘોડાને ધણુએક ખાંચે, મંદિર ભણિ મરડાપ;
રીસ કરીને આજકે મારે, તવ લોચન રાતાં યાપ. ૪
અન્થ કંઈ તો કરે નહીં, મન જાત દેલને ઘેર;
રાયે જાણ્યું જે ક્યાં જાપ નેઉ, શી યાપ છે પેર. ૫
મન પોતાનું દહ કરીને, છુટી મુકી વામિની* વાગ;†
અશ્વ ચાલ્યો દાનવને મંદિર, અપળ ચલાવી પાગ. ૬
એવે જલ રહિત એક સ્થાન આપ્યું, દેખીતું અતિ રમ્ય;
તે મધ્યે પાધરો જઈ પેઠો, ઘોડાને તે છે ગમ્ય. ૭
દુઃખલેલીનું અશોક વન છે, તેની શોભા છે મણી;
હામ હામ અજવાળા દેખે, મુકયા છે નાગતણા મણી. ૮
તે મધ્યે એક સરોવર મુંદર, નિર્મળ જળ ત્યાં લેહેક;
પાળે પાળે લંડવર રોપ્યાં, ખાવનાં અન્ન બેહેક. ૯
રાજકુંવર અતિ હર્ષ પામ્યો, પીધું શીતળ જળ;
તે મુકીને આગળ ચાલ્યો, એક આપ્યું દારણુ રથળ. ૧૦
તે દેખી જૂપતિ લાય પામ્યો, પડ્યા દીઠા છે સદુ કબંધ;
કીટ પતંગ ને માંસ રોષિત, લાં વાધુ આવે દુર્ગંધ. ૧૧

તવ્યા ચર્મ ને પદ મસ્તક, અર્ધ કરડેલાં પગાં;
 ઝતુધ્વજ વિસ્મય થયો શું, પ્રલય કાળ થયો દર્વા. ૧૨
 દારણુ ઘાટ દિસે હશે કો, દૈત્ય કેરો વાસ;
 અન્ધ ભુદ્ધિએ હું અહીં આળ્યો, હવે જાગ્યાની શી આશ. ૧૩
 રે જીવ સિત તુંજ રાખણુહારો, આળ્યું અંતર્યામન;
 એવું કરીને ઘોડો ખેજો, સમર્પા ત્રીલગવાન. ૧૪
 આગળ જાતાં મંદિર આગ્યુ, કનકતણા છે કોટ;
 મહા મનોહર દેખીને, અન્ધને મરાવી કોટ. ૧૫
 માળિયાં શુભ જાળિયાં, અટારી ત્યાં શોભે;
 સુંદર ચોક પડશાળ પટ મહા, જોતામાં મનડું લોભે. ૧૬
 ઝાતકાર ઝરુખે જાળી, રાવટિ રમણીક દીસે;
 દિરા ને મણેક માતી, જોતાં મનડું હીસે. ૧૭

વળણુ.

હીસે મનડું અવિચોક્તાં, જીવનની શોભા ધણી રે;
 રાજકુંવર ત્યાં પરવર્ષો, ભ્યાં છે કન્યા ગાંધર્વતણી રે. ૧૮

કડવું ૧૬ મું-રાગ કેદારે.

જ્યારે આળ્યો રાજદાર, ખારણે મુખીને તોખાર;
 રાજકુંવર હરે કરે, મંદિરમાં કપમ પરવરે. ૧
 મનમાં તે કરે ડગમગ, ભયયુક્ત ચે માટે પગ;
 ખડ્ગ ખેડું કરમાં ધરી, સમર્પા મનથી ત્રીનરહરી. ૨

ઢાળ.

ધર્મ ખડ્ગ મન દઢ કરીને, મનમાં જિવજ ખોવા;
 ચાનાર હોશે તે થશે, પણુ જાતું અંતઃપુર જોવા. ૩
 માવાતીએ શું માયા કીધી, મુજને મોહોવા માટે;
 એ પ્રપંચ હોય ન પાપીના, શું મંદિરમાં મુને વાટે. ૪
 સુરપતિના જીવન સરખું, શા માટે છે શુન્ય;
 કનક કાલથી કામ કીધું, નાંણાંની નથિ ન્યુન. ૫
 નારી નખુંસક કે પુરુષ, કો નથી પક્ષી ને પથ્થ;
 કરનારે ધણો ખરય કીધો, તો શા માટે નથિ વસ્થું. ૬

એમ કરતો આધેરો આલ્યો, રામ શત્રુજિતનો તન;
 વિકુણ્ઠલા દાસી દીડી ત્યાં, કરતી અંગ મર્દન. ૭
 સુંદર રૂપ ને મદન પૂરણુ, દિઠો આવતો રામ;
 સાદ કરતી સૈર-મી તે, અંતઃપુરમાં જાય. ૮
 મદાલસા પ્રથે દાસી જોડી, જોડુ કરી કર જોડ;
 રાણીજી રાજ કે આવે તે પર, કામ જોવારું કોડ. ૯
 સાંભળી તે રથામા હરખી, પાર્વતી વચન થયું સાસુ;
 પાપીને વધ કરી મુને વરે, એવું જમને જાન્યું. ૧૦
 આગળ અંતરપટ કિધું, લજ્જા મનમાં આણી;
 પછે સૈર-મી સાંભી મોકલી, પાત્ર ભરીને પાણી. ૧૧
 હાવભાવ કરી મોકલી, જોડી વિકુણ્ઠલા વાણી;
 આધા પધારો શોક મુદ્રી, તમને તેડે મુજ રાણી. ૧૨
 વાવક સાંભળિ વામા કેરાં, નિરમય પામ્યો ભૂપ;
 દાસિ જેની એહવી છે તો, રાણીનું કેવું રૂપ. ૧૩

વળણુ.

રૂપ જોવા ગયો ગુણવંત, આપ હર્ષ દદ કરી રે;
 વિપ્ર પ્રેમાનંદ એમ ભણે, પછી કેમ મળી તે સુંદરી રે. ૧૪

કહ્યું ૧૭ મું-રાગ બેહાગડાની ચોપાઈ.

રાજકુંવર ગયો ઉદ્ગ્રાસે, દાસી આવી મદાલસા પાસે;
 રાણી કને આગા લીધી, આપી આસન પૂજા કીધી. ૧
 જોઈ પાતાલકેતુનું ઘર, જાણે વાસ વસે વિશ્વભર;
 દાર સાખા હારે દારે, લીપિ ભીત કનકની ગારે. ૨
 મધ્યે રશ્મટિક મણિના સ્થંભ, સામ સામી દિસે પ્રતિબિમ્બ;
 ચિત્રામણ્ય એ પાસે ચળકે, મુકતાદગનાં તોરણુ લજ્જક. ૩
 એવું સદન મુક્યું છે સમારી, તપુષ્વજ રહ્યો છે ત્રિચારી;
 પછે જોલ્યો તે રાજકુમાર, દાસીને પૂછ્યો સમાચાર. ૪
 તમે જાતે દિસો છો એક, આ તો જ્યોરડીદીસે અનેક;
 એ કેણે સમાધું ધામ, એના વસનારનું શું નામ. ૫
 ભુવન શા માટે છે શુન્યકાર, કહો વાત માંડીને નાર;
 ત્યારે કહે વિકુણ્ઠલા નારી, સત્ય વાત કહું છું વિચારી. ૬

ધડિ વિશ્વકર્માએ અવરયમેવ, અહીં પૂર્વે વસ્તા વિશ્વદેવ;
 એક દેત હતો કુંડલધર, ઇંદ્રે સોંપ્યું તેને ધરઆર. ૭
 હાંથી દેવ થયા વિદાય, કુંડલધર મુક્યો ધરમાંય;
 તે રાગની છું કુંવરી, નાનપણમાં હું અંગે સારી. ૮
 પિતા માયા મારો આ ડામ, નાલ પાતાલ એનાં નામ;
 એ છે વૃક્ષકેતુના બાળ, જેનાં રૂપ મહા વિકાળ. ૯
 તેણે ધર ઝડિ લૂટીલીધી, બંન્ધોએ દાસી મુજને કીધી;
 દુષ્ટ દમે છે તણુ જૂવન, સર્વે લૂટી લઈયાં ધન. ૧૦
 મુને રાખિ છે વળતી વારી, કાણુ જાણે હાં પીડા મારી;
 એક ગાલવ નામે ઝપિ જન, તેનો તણુ વાર હાંગ્યો યત. ૧૧
 રાગ ઝડપુજી છે બળવંત, તેણે આણ્યો એકનો અંત;
 પાતાલકેતુ ગયો નદાસી, ઝડપુજીના યુદ્ધથી ત્રાસી. ૧૨
 એક મદાલસા નામે નારી, વિશ્વાવમુ ગાંધર્વકુમારી;
 તેનું રૂપ મનોહર નરખી, હરી લાવ્યો પાપિ તે હરખી. ૧૩
 આવ્યો કન્યા હરીને કાલે, પાપિ લે આવ્યો પાતાળે;
 પરણવાની કીધી સગઈ, તવ સાંભર્યો પોતાનો ભાઈ. ૧૪
 મુને મુઠી સાચવવા ધેર, તે તો ગયો વાળવા વેર;
 જાણીએ તે બિયા કાણે માર્યા, પણ ભાગ્યેતમો રે પધાર્યા. ૧૫
 એ કન્યા હવે તમને કાપી, કા વાત દિસે છે ભાવી;
 તમે પ્રેમ પ્રેમદાને પરણો, આ મોહોત્સ સબળ છે ધણો.* ૧૬
 એ ઇંધરે તમને આપી, વેહેલા થાઓ આવરો પાપી;
 ત્યારે ઝડપુજી જોડ્યો વાણી, દેખાડો મદાલસા રાણી. ૧૭
 હું છઉં અયોધ્યાનો રાજન, તાલકેતુ કીધો ૧૮મ;
 પછે પાતાલકેતુ પૂંડે ધાયો, હાં આવ્યો ને ક્યાં સંતાપો. ૧૮
 ત્યારે જાણ્યું છે મહા સુઅટ, આશ્ચર્યે કાટયું અંતરપટ;
 પડે અગ્રથી ઇંદુ જાડાર, એવી નવણે નિરખી નાર. ૧૯
 માટે માટે બંન્ધોની મળી, દુઃખ વાત હુદયી ટળી;
 હવે નેણે નેણ રસ પીધા, પીતા મૃત્યુત નરને કીધા† ૨૦

* પા૦ “આતો મેળ છે બ્રહ્માએ વણ્યો.”

† પા૦ “ત્યારે રાગ જેલી નવ રાક્યો, જેવા ચિત્રામણમાં લખિયો.”

વળણ.

ચિત્રામણ યન્મો યર્થા, પછે મદ્યસા શું વદે રે;
વિપ્ર પ્રેમાનંદ કહે, ઓતાજનન ધરો હૃદે રે. ૨૧

કહ્યું ૧૮ મું-રાગ ખિલાગડા.

જોસો જોસો લટકાળા રાય, મુખને મરકલડે;
હું તો લાયું તમારે પાય, મુખને મરકલડે. ૧
તમે અણમાન્યા તે શું આ, મુખને મરકલડે;
કાંઈ મન ન આવી હું આ, મુખને મરકલડે. ૨
હવે જમીને આપ સંભાળિયે, મુખને મરકલડે;
પેચ પાપડિનો છુટો વાળિયે, મુખને મરકલડે. ૩
હેતું ખડ્ગ પડે છે ગળી, મુખને મરકલડે;
વાગશે તો જોશે સૌ રળી, મુખને મરકલડે. ૪
આંખ શું કરે અડપડિયાળિ, મુખને મરકલડે;
પાધરી દીસે છે રઢિયાળિ, મુખને મરકલડે. ૫
દહ તો કાંઈ રખીએ સાદિ, મુખને મરકલડે;
એમ ન કાજે છોકરવાદિ, મુખને મરકલડે. ૬
પૂજાપૂજ કરશે માં મહારાજ, મુખને મરકલડે;
કરો વિવાહનો તમો સાજ, મુખને મરકલડે. ૭
મુને કહિ ગયાં ઉમીયા દેવી, મુખને મરકલડે;
લાજ ધરો નહીં દેવ, મુખને મરકલડે. ૮
નથી ખીજું ત્રીજું કાપ, મુખને મરકલડે;
હવે વિકલ્પ મન શું હોય, મુખને મરકલડે. ૯
હવે શું જણાવો છો પ્રીત, મુખને મરકલડે;
અમો પ્રીતું પુરુષની રીત, મુખને મરકલડે. ૧૦
તમો મનમાં ધરો નવકો ધીર, મુખને મરકલડે;
મારે તમો છો મનના હીર, મુખને મરકલડે. ૧૧

વળણ.

મુણુ રીત જાણું પુરુષની, તવ રાગ જોડ્યો પાસે જઈ રે;
આલ દેખી ચતુર નરની, પછે મદ્યસા ઘેલી યઈ રે. ૧૨

કહ્યું ૧૯ મું—રાગ કેદારાની ચાલ દુકડી.

- દેખિ ચાલ તે ચતુર નરની, માવા લાગી તે રાજકુમારની;
કાંઈ મોંઘિરી તે ચાલી, મુખ કલા કરે મદમાતી. ૧
- પાછી મુન્ય થઈ રહી ગ્હોડે, પાછી આસરી આયું આઠે;
તેમ તેમ રાય આવે આવે, પ્રીતે પ્રેમ કરીને જોલાવે. ૨
- હવે લાજ કહોની ધરે છે, શા માટે-લજ્જા કરે છે;
મુખવદન કળા દેખાડે, મુખ સ્વર્ગનું સાચુ પમાડે. ૩
- મોલો મોલો તારે લટકે, તો શું ન જોલો મુખ મટકે;
કાં મુન્ય થયાં હો નારી, નવ જોલો પ્રથમ મુને મારી. ૪
- આ અંબર પહેર્યું છે આયું, મુખ ઉપરથી કરે તે પાછું;
હું મોલો છું અદ્ભુત તેજે, હરીવદની તે તારે હેજે. ૫
- મુખ દેખાય છે ધુધટમાં, લાજ મુઝી વદો ઉશ્વટમાં;
સારે ધુધટને પરો લીધો, ઝલુધ્વજને ઘેલો કીધો. ૬
- સ્વામાનો ભાવ લાહિ કહું બાળા, મુખ જાણે ચંદ્રની કળા;
રહો રાગ પાસે આવી, જોલે નવ અખલા જોલાવી. ૭
- ભરાયો માયાને પારો, જેમ ભર અંશુજ નિવાસે;
તેને રૂપે તે મેરુ ડાલે, તો મનુષ્ય તે કોણ તોલે. ૮
- પાસે આવી જોઠો તે રાય, પામરિયે ઢોળે છે વાય;
કચરો વળગ્યો તે દે છે નાખી, મહાલસાની હિડાડે માખી. ૯
- મુખ જુવે છે ફરી ફરી, મારા સમ જોલો મુંદરી;
મેં મુક્યાં છે તમને વરી, તો શું લાજ ધરો આસરી. ૧૦
- હાં તો છે એક કિંકરી, જુવો પ્રેમે નેણાં લરી;
આવો સાથે કરણા કરી, ધંધર આપશે મુદ્ધિ બાજરી. ૧૧
- તમો ગાંધર્વની કુવરી, પાપી લાગ્યો તમને હરી;
હું તો તેને નાખિશ મારી, તું તો શું નવ સમજે નારી. ૧૨
- અમો કહું છું પ્રશ્નિપત કરી, નવ જોલો તો જમ્મશ હું મરી;
તારે પરો ક્યો ધુધટ, જોલો પાય ધરું મુગટ. ૧૩
- પાયરું પાલવ પામરીના પદ, વદો વાણી આણી લિલટ;
એ મિથ્યા શી કરવી ચટ, સધું પ્રીધું નથી હું જટ. ૧૪

પાપિ હરિ લાળ્યો છે તુજને, તે તો ધણું દાગે છે મુજને;
 વદાથી તુજ કાજે ધરું વટ, વેરિનું શિર કાપીશ સદ. ૧૫
 દાગો દેહતણી ખટપટ, ઉડી નારી આણી ઉચટ;
 એન મેળવવાનો કાડ, વદાથી તું છે મારી જોડ. ૧૬

વળણ.

પછિ ઉઠત આણી બન્યો મળિયાં, કહે ભટ પ્રેમાનંદ રે;
 પછે પાણિમહણુ કવચ હવુ, તેતું કહું પદબંધ રે. ૧૭

કહ્યું ૨૦ મું-રાગ દશાખની ચોપાઈ.

નારદ કહે સાંભળોને ધર્મ, પછિ કેમ ચયું વિવાહનું કર્મ;
 મદાધસા રાગને મળી, આકાશે વિજળી સમ લળી. ૧
 તવ રાગએ વાણી આચરી, અથ ઉપર બેસા મુંદરી;
 દસીને કહ્યું ચૈયે વિદાય, એટલે આવ્યા નારદ ઋષિરાય. ૨
 ઋષિ તણું કીધું પુજન, સમાચાર કલો રાગન;
 ભણું ચયું આવ્યા મહારાજ, મુજ સરણું કંઈ કદિએ કાજ. ૩
 નારદ કહે સારો શીઘ્રે કાર્ય, આન્યો છું હું ચરા આચાર્ય;
 ખરણી થાઓ અશ્વે અસ્વાર, ચોરિ રમ્ય તવ બહાધુમાર. ૪
 વળતા ભાત્યા મનિ ભગવાન, વિદુરુલા દે તું કન્યાદાન;
 આરોપી કંઠ વરમાળ, ગાંધર્વ વિવાહ કીધો તત્કાળ. ૫
 નારદ અંતરધાન તવ થયા, તત્પર થે નર નારી રીઝિયાં;
 દાસી એમ ભાલી મુખ વાણ, તમે બંન્નેને હજી કલ્યાણ. ૬
 રાય અશ્વે બેસા નેહ ધરી, આછમે બેડી મુંદરી;
 દેવતાએ આપેલો તુરી, જેમ આન્યો તેમ આત્મો પ્રરી. ૭
 ગાંધર્વ આદિ ઋષિજીએ વાટ, ન આન્યો કુંવર તેથી ઉચ્ચાટ;
 ગયા ધોડાને પચસે પળ્યા, કુંવર કન્યાને લઈ વાટે મળ્યા. ૮
 ઉતરી હેઠાં કયો નમરકાર, અથ ઇતિ કલો સમાચાર;
 ઋષિ ગાલવ તો હરખ્યા પણું, માનજ વાપ્યું પોતાતણું. ૯
 એના પિતાને લગાડું પાય, રતન સરખી લે કન્યાય;
 સેવક આવ્યા રાત્રિજિત ભણી, સ્વામી સાંભળિએ વધામણી. ૧૦
 પછે અયોધ્યા આવ્યા ઋષિરાય, વધામણી પુર મધ્યે જાય;
 પુત્ર લાગ્યો ખરણી પ્રેમદા, ઉઠ્યો રાગ ગનમાં અતિ મુદા. ૧૧

- ઝાપિને પાથે શત્રુજિત પડ્યો, આજ પુત્ર મને પજો જુઓ;
 સાથે સ્થામાની કીધી જોડ, મુનિ તમે પડોચાજો કોડ. ૧૨
 નથ જન મળવા આવિયાં, યોગ્ય રીતે ભેટ લાવિયાં;
 પાંચ દિવસ મુનિ પરોણા રહ્યા, પછે પોતાને સ્થાનક ગયા. ૧૩
 રાત્રએ ઉભંગ જ ધરી, પુત્રનો વિનાહ માંઝો ફરી;
 મદાલસાને પૂછી વાત, કોણ તમારાં માત ને તાત. ૧૪
 કુટુંબ સર્વનું લીધું નામ, સસરે ઓળખ્યો સાગે કામ;
 પછે લખ્યો પત્ર સમાચાર, ગાંધર્વ લોક ગયો સરદાર. ૧૫
 બોલ્યો સેવક આવ્યો કોડશું, આ કાગળ લ્યોની વિશ્વાવસુ;
 સ્વસ્તિશ્રી ગાંધર્વનો દેશ, વિશ્વાવસુ નામે જે નરેશ. ૧૬
 લખિતંગ શત્રુજિત મદિપતી, અમો રહ્યા છઉ તમારી વતી;
 બીજી એક જે છે વધામણી, બોગાર્ધ દીકરિ જે તમતણી. ૧૭
 પાતાકકેતુ ગયો તો હરી, તે કન્યા મુજ પુત્રશું વરી;
 નારદજીએ કરાવ્યો વિવાહ, મુને ફરી ઉપની છે ઇચ્છાય. ૧૮
 માટે મળવાને આવજો, રીત ધટે જે તે લાવજો;
 સેવકને શિવનું છે વચન, અહીં લગિ આવ્યો રાજન. ૧૯
 બાકી અમોઆવી પહોંચિયે તહો, પણ શું કરીએ અમગતિ નહોં;
 વાંચ્યું પત્ર તે વેગે ફરી, બોલ્યો રાત્ર નયણે જળ જરી. ૨૦
 એ શું સાચું કે છે સ્વપન, છત્રી દીકરી રૂપ રતન;
 ચાહો સર્વકો વેગે કરી, વિધિએ પરણાવુ દીકરી. ૨૧
 ગાંધર્વ સર્વ થયા સાવધાન, લીધાં ધન જરી વૈમાન;
 ગામમાં વત્યો જયજયકાર, અયોધ્યા આવ્યો પરિવાર. ૨૨
 ભેટયાં સર્વે વેગે કરી, માત તાતને મળી દીકરી;
 અથ ધતિ પછે કહી જવ વાત, હર્ષ પામ્યાં તવ માત ને તાત. ૨૩
 આપી કન્યાદાન લાગે પાપ, વિશ્વાવસુ આદે થૈ વિદાય;
 પુત્રિ કહે પિતાજી પરવરો, છે દર્દે અધિકા સસરો. ૨૪

વળણ.

- સસરાનું સુખ છે ધણું, તવ કુટુંબ સર્વ પાછું કર્યું રે;
 નારદ કહે મુલોધર્મ રાત્ર, પછે મદાલસાએ શું કર્યું રે. ૨૫

કડવું ૨૧ મું-રાગ ગોડીની દેશી.

સદ્ગુરુ વાણી ઓચરે, બાંલજો શુભજડ* મુન્ય;	
સુખ પામી ધણું પ્રેમદા, સસરાતણે ભુવંન.	૧
પ્રીત વાધી નવનવી, રવામાને રવામિ સાથ;	
મદલસાના હાથનો મણિ, બાંધ્યો પતિને હાથ.	૨
સતી એણીપેર ઓચરે, સાંભજો મારા રવામ;	
મણિ દેખિશ તમથી વેગજો, હું મરીશ આણે ઠામ.	૩
*કાને ધિરસો નવ નાથજી, આપણે માથે દુરમજ;	
પાતાલકેતુ ફરે શોધતો, તજી ઉઠક ને અમત.	૪
ભુડી વાત ઉડાડશે તે, જ્યાં તમે જાશે ગામ;	
મણિ જોમશ એકલો તો, મરીશ આણે ઠામ.	૫
તે વેળાથી બાંધિયો, જે મણિ અગમધાટ;	
મૃગયા રમવા નિસર્યો, તે રાય વનની વાટ.	૬
એક સરોવર આવિયું, ત્યાં ઉતર્યો રાજકુમાર;	
શીતલ જળ પીવા સાચર્યો, વૃક્ષે બાંધી તોખાર.	૭
પોસ ભરી પાણીતણી, જલમાંથી ધરીને પાગ;	
તેજ મણિનું માંહે પડિયું, દેખી નિકળ્યા બે નાગ.	૮
અતુલ્લખ પાછો આસરી, ને ધનુષ લીધું તાણી;	
મારવા મડિ જેટલે, તવ સૂર્ય જોડ્યા વાણી.	૯
અમે આવ્યા છઉં હર્ષમાં, તારો મણિ દિઠો ઝાંકાર;	
મનુષ્યમાં તું અધિક છે, માટે કિન્ને મિત્રાચાર.	૧૦
અન્યેઅન્ય આવી મળ્યા, ને અધરા ખાધા સમ;	
રૂપે તણ જણ શોભતા, ઘઠા વિધ્યુ રદ જ્યમ.	૧૧
અતુલ્લખ માંડી કલો જે, અથ ધતિ સમાચાર;	
તમે કાના છો દીકરા, તવ જોડ્યા નાગકુમાર.	૧૨
ન્યાત અમારી નામની છે, પાતાળ અમારું ગામ;	
અર્જક નાગના દીકરા અમે, ચંદ્ર ચૂડામણિ નામ.	૧૩
અમે મોટાપુરુષરદિયે નમ્યા, યયો આપણે મિત્રાચાર;	
અતુલ્લખ રાગ આવજો, તમે નિસ આણે ઠાર.	૧૪

સુખ દેખાડીય સ્વર્ગનું, તમે રાખ્યો ગાલવનો યાગ;	
યાગ વિધેથી પામિયો, ભુવન વિષે તું ભાગ્ય.	૧૫
તું વહાલો અતિ દેવને, માટે મિત્ર તું ચોગ્ય;	
હવે અમે નવ સહી શકું, ભાઈ તારો વિવોગ.	૧૬
જે દહાડે આવશે નહિ, તે દહાડે અપવાસ;	
પછી તે પાછા ફર્યા, અંતરે અતિ ઉલ્લાસ.	૧૭
ત્રણ જણ નિત્ય આવી મળે, મેવા લાવે અમુલ્ય,	
ખાય પિયે આનંદમાં રહે, સુખ ભોગવે અતુલ્ય.	૧૮
અયોધ્યાપતિ આવતો, જ્યાં વસે નાગકુમાર;	
વળાવીને મળે નાગ તે, કરીને પરેશ્વાર.	૧૯
પિતા પૂછે પુત્રને, ક્યાં જાઓ છો નિત્ય તન;	
ઉત્તર પાછો વાળે નહિ તે, કેમ કહેવાય મનુષ્યમલિન.	૨૦

વળણ.

કેમ કહે મળવું મનુષ્યનું, એ કયા અટલેથી રહી રે;	
વિમ્ર પ્રેમાનંદ એમ કહે, પાતલકેતુ કરતો શું ભાં સહી રે.	૨૧
કહ્યું ૨૨ મું-રાગ ધવલ ધન્યાશ્રીની દેશી.	
શ્રીસદ્ગુરુ એમ વાણિ બોલે, સાંભળો શુભજડ* રાયજી;	
પાતાલકેતુએ શું કીધું, તેની કહું હવે કથામજી.	૧
રસાતલથી પાછો આવ્યો, જ્યાં છે પોતાનું ધામજી;	
દુષ્ટ આવતો જોઈ દાસી, રાઈ દઈ છોડી હામજી.	૨
દાનવ તો વિરમય થયો રે, એ કેમ રહે છે દાસીજી;	
ઉચ્ચાટ અતિ છે અનંજની અંગે, રખે સ્ત્રી પામી હોય નાશીજી.	૩
ધાઈને મંદિરમાં પેઠો, મદાલસાને જોવાજી;	
આસન તેનું સૂનું જોતાં, પાપી લાગ્યો રોવાજી.	૪
કહે રે દાસી ક્યાં ગઈ અખળા, મારા પ્રાણતણો આધારજી;	
વિકુણ્ડલા કહે કેા આવ્યો, સુભટ રાજકુમારજી.	૫
મદાલસાનો કર ગ્રહીને, વાત કંઈ એક લાખીજી;	
મારું કાંઈ ત્યાં નહિ આવ્યું, લડાક ઢોળી નાંખીજી.	૬

મારે માથે શત્રુ અનૈત છે, મુને મુઘે કહે તે ફોકશ;
આ મણિ વિના નારી નહિ માને, દેખીને જાય સુર લોકશ. ૨૨

વળણ.

સુર લોક જાયે મણિ દેખે તો, પણ મુઘે મૂકું એને નહીં રે;
જોગી કહે મદારાજ છે, તમે ચતુર મોટા સહી રે. ૨૩

કહ્યું ૨૩ મું-રાગ મેવાડાની દશી.

એવું કહીને કુંવર પળિયો, દૈત્યે વિચાર્યું અંતઃકર્ણ;
મણિ લઈ હું કપટ કરી તો, મદાલસા પામે મર્ણ્ય. ૧
મદાલસા મરે કે એ મરે, બેમાંથી એક વાનું ચાપ;
પછી ઋતુધ્વજની પુંઠ લીધી, છાનામાના જાય. ૨
પેલા સરોવરે આબ્યો કુંવર ને, મળ્યા પેલા બે નાગ;
પાનાલકેતુએ જોયું આવી, છે જ્યાં મારો લાગ. ૩
દિવસ કેટલા વચ્ચે જવા દધ, ધર્યું વિમનું રૂપ;
તે દિવસે થયું અસુર નાગને, સવારો આબ્યો જૂપ. ૪
ઋતુધ્વજ ત્યાં નાહવા બેઠો, એક બેઠો દીઠો ઋષિશ;
૪૬ રૂપ પોતાનું કીધું, ને તે કહે હું દુષ્ણીશ. ૫
રાખ પૂછે છે પ્રેમ ધરીને, કેમ બેઠા મુનિ જન;
નિઃશ્વાસ મૂકો છો ધડી ધડી, જલપૂર્ણ બર્ષા લોચન. ૬
કર કપાલે બે દધને, બાલ્યો પાતાલકેતુ;
ધણું દુઃખ છે મારાં કર્મે, જો પૂછો ધારી હેતુ. ૭
વરુણ લોક મહી હું વસું છું, અતિ તેજી મારું તામ;
એક આઠણુને ઘેર કન્યા, રૂપે જોખન ધામ. ૮
તે સાથે વિવાહ મળ્યો પુત્રનો, તેના બાપને ઇચ્છા મણી;
કન્યા કહે મુજ પોણુ છે, જોઈ મદાલસાનો મણી. ૯
તે અયોધ્યામાં પરણી છે, ઋતુધ્વજ તેના કથ;
તે લેવા હું આવીજા છું, દેખાડો ગામનો પંથ. ૧૦
સત્યવાદી શત્રુજિત રાજ, સલ પાળે તેનો કુમાર;
હું રંક ઋષિનું કાર્ય કરતાં, સુખથી ન નિકળે નકાર. ૧૧

લોક દોઝા બૂપતિ ભણી, મહારાજ આપેનિ વધામણી;
 દુઃખ નવ મન ધરશે રજ, એ આવે છે અહીં નકતુષ્વજ. ૧૯
 એવી સુણી પ્રજની વિનતિ, ઉધડકો ત્યાં અયોધ્યાપતિ;
 અરે એ તે શું સાચુ હજે, મુવો પુત્ર કમ જીવતો થશે. ૨૦
 હર્ષ અશ્રુ ભરી પંથે પળે, એવે આવતો પુત્ર સામે મળે;
 ગળે લપટાયો જઈ તાત, કાણે જિવાજો કહેની વાત. ૨૧
 આકાશ મારે બ્રહ્મણુ આવિયો, સમાચાર અશુભલાવિયો;
 તેણે પુત્રને મૂવો કહ્યો, ફરી પુત્ર કેમ જિવતો થયો. ૨૨
 તાતજી મુને કાંઈ થયુ નથી, છુટો બ્રહ્મણુ છે સરવધી;
 મદાલસાની પૂછી વાત, પછી કરતો ત્યાં અશ્રુપાત. ૨૩
 મારી મરણુ કેમ પામે ત્રેમદા, સાધ્વી સત્ય પાળે છે સદા;
 ત્યારે પિતાએ વાણી બણી, તે બ્રહ્મણુ લાગ્યો તો મણી. ૨૪
 તે મણિનું વધુને દરજન થયું, તત્કાળ તાળવું ફાટી ગયું;
 દેહ પડી તે ઢંકણે કરી, માયા તેની ધરજો પરી. ૨૫.

વળણુ.

તાળવું ફાટી પ્રાણ ગયો, એ વાત કુંવરે સાંભળી રે;
 મદાલસાનાં મરણુ થકી, પજો ધણું ને મૂઝાં વળી રે. ૨૬

કડવું ૨૫ મું-રાગ પરજયાની દેશી.

પિતાજી કેશ વચન સુણીને, પુત્ર પડિયો ભોમ;
 કુંવર પાસે અશ્વ હતો, તે ઉડી આવ્યો બોમ. ૧
 અચેતન થયો નકતુષ્વજ, શરીરે વાધું શીત;
 કાઠવત કાયા ધર્મ રે, બ્રમે ચહડિયું ચિત્ત. ૨
 ચિત્તબ્રમ થયો કુંવર, ભીંતર જ્વાલા લાગી;
 હા હા નારી કરતો ઉકયો, મૂઝાં હતી તે ભાગી. ૩
 મુગટ વહોણાં મસ્તકે, રેણુથી ભરાતા કેશ;
 કામિની કામિની કરતો ધાયે, ધરમાં કરતો પ્રવેશ. ૪
 મેડી અટારી ને ગોખ જોવા, સૂની દીડી સેજ;
 શું હાસ્ય કરી સંતાયાં નારી, બોલો માગું એજ. ૫
 એમ ન કીજે હો એમ ન કીજે, મદાલસા મુજ સમ;
 જેમ ચલાવો તેમ ચાલુ, જે પડે મુજને ગમ. ૬

કંઈને કાં કદગાવો કામિની, તમે મુને ધણું વહાણ;	
એમ કહીને રાંધા લાગ્યો, વળી જીવે ખુણા ખંચાળા.	૭
દારી કહે સ્વામિ શું બોલો, એપર રૂઠા ધીમગવાન;	
આપણું ધર ઉદવસ્ત કરી, રાણીએ વસાવું સમશાન.	
તે તો હાથ કદિ ન આવે, જો ઉપાય કીજે લાખ;	
કનકવરણી કાયા જેની, બાળીને કીધી રાખ.	૯
એવો બોલ તે દારી ફેરો, સ્વામિથી કેમ સંખાલ;	
તેમનો તેમ ઉધાડે મસ્તક, સમશાન બાણી તે જાળ.	૧૦
આવીને ઉભો રહ્યો જ્યાં, સમાની રાખોડી;	
મદલિણ તે પૂઠે કરતો, પોતાના બેઉ હર જોડી.	૧૧
શું કામિનીજી ભરમ થયાં છે, સમ વિસરજો દેડ;*	
મારા સમ જો બોલો નહીં તો, દેહ કરીશ શત ખંડ †	૧૨
દહાડી સાદ કરું હું તમને, તમે શું મુને નથી કરતાં;	
હો કાકીલાનાદી વિચારજો, હું મુવો છઉં તું મરતાં.	૧૩
એમ શું કરો છો છોકરવાદી, પાણી પાઓ પ્રેમદા;	
ઉઠા વહેલાં ઉઠા વહેલાં, પતિની જાણી આપદા.	૧૪
મન વ્યાકુળ તે કાંઈ ન જાણે, બોલે ચેલાં ચેલાં;	
તારું જીવું કેમ થયું રે, હું થયો ન તુથી પહેલાં.	૧૫
જંન્મો હાથથી ઉસરડીને, રાખોડીનો ઢગલો કીધો;	
પામરીમાં ગાંસડો બાંધી, મસ્તક ઉપર લીધો.	૧૬
પછે દેશમાં તે શ્રવણ લાગ્યો, અમથો બારે વાઢ;	
રખે વળી કે એને મારે, રાજા મન ઉચ્ચાટ.	૧૭
માત પિતા એ પુઠે દોઝાં, કહે કુંવર પાછો આવ;	
દારણ વનમાં પરવણોં જોતાં, પર્વત ગુફા ને વાવ.	૧૮
પિકટ વાટે ચાલતાં, પૂઠે ધાયાં રાજા રાણી;	
સાવજી પાછો નવ દોઢો, પ્રેમદામાં વીંટાયો પ્રાણી.	૧૯
તટ જાગુડું ત્યાં જંગલ ઉરું, જોડો રાજકુમાર;	
ભજન મુખે કામિનીનું, નેણે તે જલની ધાર.	૨૦

વળણુ.

છરે નૈણે અથુ ધણાં, ધ્યાન નારીનું તે ધરે રે;
પછે માત પિતા ત્યાં આવી મળ્યાં, ને કાલાવાલા કંઈ પેર કરે રે. ૨૧

કંઠવું ૨૬ મું-રાગ આદોલ ગોડી.

- માત પિતા એમ આવરે, હો વાહલા રે;
તમે મોકા મનનો શોક, કુંવર કાલા રે. ૧
- પાછું કાઈ ક્યું નથી, હો વાહલા રે;
જે ગયું હોય સૂર લોક, કુંવર કાલા રે. ૨
- કાલે કન્યાને આણુશુ, હો વાહલા રે;
એ થકી રૂપ રતન, કુંવર કાલા રે. ૩
- તે માટે મદિર આવિયે, હો વાહલા રે;
રમે લોપો અમારા વચન, કુંવર કાલા રે. ૪
- વન વસવું દોહલું, હો વાહલા રે;
હાં તો વિધો મોટાં થાય, કુંવર કાલા રે. ૫
- આ કજેતી લોકોમાં થશે, હો વાહલા રે;
આને માટે વસવું વન, કુંવર કાલા રે. ૬
- (એવું આપણા કુળમાં થયું નથી, હો વાહલા રે;
તે માટે મોકા પરિતાપ, કુંવર કાલા રે. ૭
- માગાં પરવ્યાના આવશે, હો વાહલા રે;
કંઈ કરશું મોટા, ખર્ચ, કુંવર કાલા રે. ૮
- ધેર ઉજ્જોદક ઉકાળતાં, હો વાહલા રે;
તેલ એણે નિત્ય શરીર, કુંવર કાલા રે. ૯
- હાં પોતાની મેળે અમ કુઓ, હો વાહલા રે;
હૈં ટાહુ નહાવણુ નીર, કુંવર કાલા રે. ૧૦
- હાં સુવો ચંદન ને અર્ચન, હો વાહલા રે;
કસ્તુરી નિત્ય ચોળાય, કુંવર કાલા રે. ૧૧
- જેણે અમે અનુપમ વાસના, હો વાહલા રે;
હાં ભરમ ચોળવી કાય, કુંવર કાલા રે. ૧૨
- હાં મેડી અટારીએ જેસવું, હો વાહલા રે;
પોહવા પવન તળાઈ, કુંવર કાલા રે. ૧૩

હાં સુવું શિવાની ઉપરે, હો વાહલા રે;	
કંઈ કાંકરા ખુંચે કામ, કુંવર કાલા રે.	૧૪
ત્યાં કલ્લોલ કિર્તન યર્ષ રહે, હો વાહલા રે;	
જાગવું આતઃકાળ, કુંવર કાલા રે.	૧૫
હાં વાધ વરુ બોલે ધણા, હો વાહલા રે;	
જાય પગાડે કાલુ શિયાળ, કુંવર કાલા રે.	૧૬
હાં ચાતૂર માસ છે દોહલા, હો વાહલા રે;	
તેમ શીત કાળની ટાઢ, કુંવર કાલા રે.	૧૭
તાપ ધણો ઉઠ્યુ કાળમાં, હો વાહલા રે;	
નવ થોભે દેહમાં પ્રાણ, કુંવર કાલા રે.	૧૮
આસા માત પિતાની પાળીયે, હો વાહલા રે;	
એમ વહે શાસ્ત્ર ને ન્યાય, કુંવર કાલા રે.	૧૯
માત પિતાની આસા વિના, હો વાહલા રે;	
તપ આચરે કૃમ નવ થાય, કુંવર કાલા રે.	૨૦

વળણ.

તપ હોમ ખંડ ના પામતા, માત પિતાનિ આસા વિના ગ્રહો રે;
નિમ્ર પ્રેમાનંદ જણે, હવે પુત્ર વચન શાં શાં કહે રે. ૨૧

કડવું ૨૭ મું-રાગ મારુ મોરઠીની ચોપાઈ.

મતૃવજ તે જોલ્યો વાણી, આંખડિએ ભરીને પાણી;	
ધેર આવું શું સુખ જાણી, હાય મોઈ મદાલસા રાણી.	૧
કહેશેા શી સગાઈ વખાણી, આવું અળખાને આપજો આણી;*†	
જો દહાં હોય પુરુષ પુરાણી, તોયે ન મજે મદાલસા રાણી.	૨
તેનું સુખ જીવે જે પ્રાણી, કેમ વિખાણું મમ ધણિયાણી;	
માયા કેમ જાયે ભૂલાણી, પીલાય છે દુઃખની ઘાણી.	૩
માટે આશા મેં સુઝી મારી, મારી શિ સગાઈ સંજારી;	
જાંથી ઉઠિરા વાત નિરધારી, જ્યારે જોલે મદાલસા નારી.	૪
મેં તો પૂજ્યા નથી મોરારી, તે વાત તો મન વિચારી;	
જો સેવ્યા હોય ઉમયાધારી, કેમ મરે ગાંધર્વકુમારી.	૫

* ૫૧૦ "કહેશેા સુર સુંદરી આપું આણી." † ૫૧૦ "ધડી."

માત પિતા ન રાખો વારી, અમો જોગી તમો સંસારી;
 જો આવે ઊઠાડવા ત્રિપુરારી, તોયે હું નવ જાણી હારી. ૬
 તમો મન માને તે કરજો, મેં તો ગૃહસ્થાશ્રમને વરજ્યો;
 અભાગિયો હું તમો પેટ સરજ્યો, એવું જાણીને પાછાં ફરજો. ૭
 નિશ્ચે હું થયો જોગદ, કાં ખપ કરો છો ફોફદ;
 જે વાટે હું હુટાયો, તે વાટનો શોધ ક્યમ પાથો. ૮
 સર્વે થયું મારે નિકંદન, હું તો હજી લાયક મંદ;
 મેં તો સગાઈ તમારી તોડી, તે માટે ચોળી મેં રાખોડી. ૯
 ત્યારે જોઈયાં છે માવડી, મુને ક્યાં રોકે છે આવડી;
 વહુ આરુ સર્વની મરે, પણ તારી પેઠે કોઈ ના કરે. ૧૦
 મારું કહ્યું કુંવરજી કરો, મારા સમ તમે પાછા ફરો;
 બાવ સગાઈ તો કાઢ રાખો, એમ તરછોડી રોં નાંખો. ૧૧
 કહ્યું નવ માન્યુ લવલેશ, કુંવરને મન વાધ્યો કલેશ;
 એવો વિચાર માત તાતે કલો, તવ કુંવર ત્યાંથી નાસી ગયો. ૧૨
 વૃદ્ધ પછાં પૃથવીએ ટળવળી, અયોધ્યા આજ્યાં કળકળી;
 વહુ દિકરાનું દુઃખજ છાડ્યુ, સત્તુજિતે રાજ્યાસન માંડ્યું. ૧૩
 એ કયા તો એટલેથી રહી, ઋતુધ્વજની શી ગત થઈ;
 મા બાપની માયા તે છાંડી, બઠાં ગંગાતટે તપ માંડી. ૧૪
 નારીની ભરમ હેઠે પાથરી, મુખે મદાલસા મુંદરી;
 માથે જટા તડકે બળતો, નાથ નારી સારુ ટળવળતો. ૧૫
 મુખ વિકાસી કરે બહુ નાદ, કરતો મદાલસાને સાદ;
 રોષ રોષ કર્યો રાતાં ચક્ષ, થયો કુર્બાન નવ પામે લક્ષ. ૧૬
 મુખે મોડું ગંડું વાધ્યું, તરણિ કાઝે તાંત સંતાપીયું;
 મનમાં મદાલસાતણો છે સંસાર, કાયા થઈ રૂપામજપ તપ ત્યાં વાસો.* ૧૭

વળણુ.

મદાલસાનું મરણ હવું, એ કયા એટલેથી રહી રે;
 વાર લાગી વીરને, પડે નાગને ચિના થઈ સહી રે. ૧૮
 કંડવું ૨૮ મું-રાગ વેરાડીની દેશી.
 ઋષિ નારદ વડે વળણું, સાંમળ મુધિશિર રાય;
 પ્રાતઃકાળે નાગ આજ્યા, તેને ઉદ્વેગ અંગ ન માય. ૧

* પાઠ "કાયા થઈ જાણે યોગો વાસો."

મેવા સુંદર સાથે લાભ્યા, બંન્ને બાળક રહેતા;
 સંસાર પળે આવીને, ઋતુધ્વજની વાટડી જોતા.
 વાર લાગી નવ આવિયો, ત્યારે ગયા અયોધ્યા માંપ;
 પૂછી વાત જે બ્રાત અમાગે, કહો ગયો તે કયાંય.
 પ્રભ સર્વે રોતી કહે છે, રોતો યતુગિત રાજન;
 તે જે તમાગે વાહલો હનો એ, જઈ વરયો છે વન.
 ઠા બાહ્ય મણિ લાવિયો, કહું મર્ણુ ઋતુધ્વજનું યથું;
 તે મદાલસાએ સાંભળ્યું, તવ તાળવું ફાટી ગયું.
 પછે ઋતુધ્વજ ઘેર આવ્યો, મુણ્ય મોઢ મદાલસા નારી;
 તેમનો તેમ તે ગયો વનમાં, અમો થાક્યા વારી વારી.
 બંન્ને પડ્યાં જોભી પરે, વૃક્ષનાં વાલક સાંભળી;
 ચરચર ધ્રુજે ને કાંઈ નવ સૂઝે, પડતાં તો મૂડાં વળી.
 બે ધટિકાએ ઉઠ્યા બંન્ને, શરીરે આવી સાન;
 રોતાં રોતાં જોતાં જોતાં, ચાલ્યા તેહ સ્મશાન.
 જઈ જુએ તે ભસ્મને, વળી વનમાં આપડતા;
 હો હો બાંધવ હો હો કરતા, આરત નાદે રડતા.
 પર્વત જોયા દિશા જોઈ, પછિ થાક્યા બંન્ને બલ;
 એવે અધેર વનની માંહે, જોડો દીડો ઋતુધ્વજ રાવ.
 ધાધ પાસે આઠના બંન્ને, નેચે ભરિમાં પાણી;
 રાજકુંવરે ઉઠે આલિમન દિધું, ગદગદ કંઠે વાણી.
 અરે લાઈ ભરે પધાર્યાં, વનમાં પલુ જોવા આવ્યા;
 હપાંશુ ખરે મારે, શું મદાલસાને લાભ્યા.
 નાગ કહે ક્યાંથી આવે લાઈ, જેણે સ્મશાન નિવાસ્યું;
 માતા પિતા તજિ રાજ મૂક્યું, વિરા આ તો આ શું.
 વળણ.

વિરા આ શી વિપત તુજને, ઉઠો રાજકુમાર રે;
 મદાલસા સરખી માનુની, લાવું સહઅ આ ઠર રે.

કહવું રહ મું-રાગ મેવાડાની દેશી.

'ઋષિ નારદ વડે વળતું, મુણે મુખિધર રાજમથ;
 રોહ વચન મુણી નાગ કરાં, બેઠ્યો યતુજીવનો તમથ.

ખેડી વાત જાત તે ન મળે, મદાલસાની કાયજ;	
હરિ હર ઘણા મળિને ધડે તોયે, એવી નીપજ ન થાયજ.	૨
તમે મંદિર પધારે તમારે, જોગવે નાનાવિધ જોગજ;	
મદાલસા આવી કહે પધારે, મારે ત્યારે ઉતરશે જોગજ.	૩
એવું કહીને આસન વાળ્યું, ભરમ ગાંસડી જોલેજ;	
ઉઠો મદાલસા ઘેર જઈએ, એવાં ઘેલાં ઘેલાં જોલેજ.	૪
નાગધુત્રે ઉપાયો કીધા, પણ કહ્યું ન ધરે કાનજ;	
પછે મદાલસાની શોધને અર્થે, ભમિ જોયાં ત્રણ ભુવનજ.	૫
યમસભા ને ધ્રુવસભા રે, વળિ જોયું વૈકુંઠજ;	
શિવસોઠ ફરી ફરી જોયો, આણ્યો પૃથ્વીનો અતજ.	૬
અપળ રૂપે જોઈને આવે, વળિ ઋતુધ્વજ પાસે રેહજ;	
નિશાયે જાયે મંદિરે, પણ તાતને વાત ન કેહજ.	૭
અજ ઉદક મિત્રોને ન રૂએ, આખો દિવસ ઉદાસજ;	
શરીરે કદિત યર્ષ બંધોએ, ગાલ્યા એમ ખટમાસજ.	૮
એક દિવસ પિતાએ પૂછ્યું, દુખળાં દિસે તમ તનજ;	
શોક સાગરમાં ખૂણા છે, નથી સોહવાતું ભુવનજ.	૯
વાયેક સાંભળી તાતતણાં, પછી જોલ્યા ભરિને ચક્ષજ;	
મૈત્રી કરશે આજ પુરે, તેને માયે છે દુઃખનાં વૃક્ષજ.	૧૦
પૂર્વકથા સાંભળીએ પિતાજ, અયોધ્યાનો ભૂપાળજ;	
તેની સાથે મૈત્રિ અમારે, પ્રાણપૂર્વે અતિ વદાસજ.	૧૧
તેની મદાલસા જે નારી, અમે ભાભી કહી જોલાવીજ;	
પ્રેમદા તે મૃત્યુ પામી, વાત યર્ષ ગર્ષ ભાવીજ.	૧૨
વનિતા વિયોગથી વૈરાગ્ય ઉપન્યો, ભેખ સંન્યસ્તને લીધોજ;	
ફરિ એ કન્યાને નવ પરણ્યો, ઉપાય એક ન સિધ્યોજ.	૧૩
મદાલસા આવે તો ઉઠે, ખીજે નહીં ઉપાયજ;	
તે જોગી તો અમે પણ જોગી, દુખળી તે ચકી કાયજ.	૧૪
તાત કહે તન આજે કહો છે, એટલું એકજ કામજ;	
મદાલસા આણીને આપું, અર્થ પડે નવ દામજ.	૧૫
માલો જઈએ ઈશ્વર પાસે, સેવિએ શ્રીનિપુસરજ;	
ભક્તિ કીજે સંભૂ કેરી, તે આપશે એ નારજ.	૧૬

વળણુ.

નારને તે જીવાડશે, સુણી પુત્ર પ્રસન્ન થાય રે;
અસરાઓ અનંત લઈને, ભોળાને ભુવન બાધ રે.

૧૭

કડયું ૩૦ મું-રાગ વસંતની -દેશી સજની.

શિવને રિઝાવવા, નૃત્ય આદે સંગીત નાદ. શિવ. ૮૬.

દેલાસ શિખરે આલ્યા તણુ જણુ, સાથે અસરા અનંત;
ભોળાને ભુવને નૃત્ય માંડયું, ભૂલ્યો કામ વસંત. શિવ. ૧

તાલ મૃદંગ ઉપંગ ને વેણુ, બોલો ઝમઝમ પાગે ધ્રુધર;
અરજ કરે ભોળાની આગળ, પૂઠે પૂરે પુત્ર સુરવર. શિવ. ૨

તાલ શર મુકે નહીં ને, નાચે કટિને મરડી;
રેર કુદડી ફરે પ્રેમદા, અન્યોઅન્યના ભૂજ મરડી. શિવ. ૩

નૃત્ય સુંદર નાગે માંડયું, યૈ રલ્લો યૈ ચૈકાર;
શૃંગાર સન્ન્યા સહુ કામિની, કંઠે કમળના હાર. શિવ. ૪

હાવભાવ જોઈને શંકર, મંદિરમાંથી ડાહ્યા;
બહાર નીકળી નાચવો લાખ્યા, યૈ યૈ મુખે બાહ્યા. શિવ. ૫

શિંગી તુરીના સ્વર અતિશે, વિખેરી ત્યાં જટાય;
નાગ અખીલ શુલાલ હિડાડે, શંકરને હરમ સુહાય. શિવ. ૬

કંઠે હાર સર્પના સળકે, વાગે ડમરુ ને ડાક;
આવો રે ઉમમાવર કહે છે, પ્રેમે મારે હાક. શિવ. ૭

નીલકંઠજી નાચે ઝમઝમ, સર્વે સાધું સંગીત;
નાગનું નૃત્ય સુંદર દેખી, હરખું શંકરનું ચિત્ત. શિવ. ૮

માગો નાગ જે જોઈએ તે, હું હવો ગુહમાન;
અરે શિવ મદાલસા જીવે, એ માયું વરદાન. શિવ. ૯

શત્રુજિતનો ઝગુધ્વજ કુંવર, તેની મોઢ છે નાર;
મૃત્યુ સજીવન થાયે નારી, છે પ્રીતિવડે સંસાર. શિવ. ૧૦

તમો પરને અંધે આ મશ કીધો, હું હરખ્યો કહે હર;
એ મોઢ મદાલસા જીવશે, એવો આપું એક વર. શિવ. ૧૧

જમુના તીરે જાઓ તમો, કહું એક અનુપાન;
શ્રાદ્ધ કરજો પિતૃકે, કે આપજો ત્રિપિપડ દાન. શિવ. ૧૨

મધ્યેનો પિણ્ડ ભાંગી જોજો, ત્રણ ફેણનો તે ખગધારિ; .
તેની મધ્યમાં ફેણ શાટવેથી, જડશે મદાલસા જે નારિ. શિવ. ૧૩

વળણુ.

નિકળશે મદાલસા નારી, એવું કહિને હર વળ્યા રે;
વર જવ પામ્યા પતંગ ત્રણ તે, જમુનાને મારગ પળ્યા રે. ૧૪

કડવું ૩૨ મું-રાગ ગોડીની ચોપાઈ.

પતંગ ત્રણ જણ હર્ષિત થયા, મગાને ઉપકંઠે ગયા;
પિતાએ તવ વળાળ્યા તન, જાએ ન્યાં ઋતુધ્વજ રાજન. ૧
કહેતા ન વર પામ્યાની પેર, પણ તેડી લાવજો તેને ઘેર;
હું આત્રં છું શ્રાદ્ધજ કરી, જોઈ જડે છે એ સુંદરી. ૨
તમને લાગશે આવતાં વાર, તો તે ત્યાં મરશે નિરધાર;
એવું કહિ વોગાળ્યા બાળ, નાગ શ્રાદ્ધને યોગ તાકાળ. ૩
દર્જશાખા પૃથ્વી પ્રયણ, જવ તણ પિણ્ડના મુક્યાપિણ્ડ;
મધ્યનો પિણ્ડ વિદારણુ કર્યો, ત્રણ ફેણનો મણિધર નિસર્યો. ૪
તેનિ મધ્ય ફેણ વિદારણુ કરી, તેમાંથી નીકળી સુંદરી;
વિશ્વાવસુતણી તે દીકરી, ફરી ફેણયજી અવતરી. ૫
મુખે જપતી પતિનું નામ, કહે ક્યાં આવી છઉં આ કામ;
અશ્વતરે તે દીડી કુમાર, અથ ધતિ કલો સમાચાર. ૬
હારે પાયે પડી મદાલસા, તમે પિતા સત્ય દિલે મુજ વસ્યા;
મુને દાખવો વનનો પંથ, ક્યાં બેઠો છે જોગી થઈ કંથ. ૭
નાગ કહે તું આવ પાતાળ, મળશે સ્વામી સંસાર ટાળ;
પછે આણી લાભ્યો નાગ તે ઘેર, પરોણાચાર કર્યો બહુ પેર. ૮
એકાન્તે હતી એક ઓરડી, ત્યાં રાખી મદાલસા ઓરડી;
સકળ વસ્તુ તે માંહે ભરી, હાર ભીડી રાખી સુંદરી. ૯
એ કયા એટલેથી રહી, પેલા કુંવર મિત્ર મંજિયા સહી;
આવતા દીકા જાંવો વીર, ઋતુધ્વજે નેણે ભર્યાં નીર. ૧૦
ભલે ભાષ્યો કીધા વેહેવાર, માણુ માણુ મુક્યો મિત્રાચાર;
મદાલસાએ મુને પરહ્યો, તો તમે પ્રેમ શા માટે ધરો. ૧૧
દેવે કીધા મુને દૂષણો, મન મુકી તમે શાને મનો;
આટલે દહાડે શાને આવિયા, શકે મદાલસાને લાવિયા. ૧૨

સર્પ કહે રે મહિપતિ સુયો, અરજક* પિતાશુ છે અમ તણો;	
તેને સમાચાર અમથી થયો, વૃદ્ધ નાગ ધણો દુઃખી થયો.	૧૩
તેના મોકલ્યા આવ્યા આમ, કહ્યું પરાણા તેડી લાવો ધામ;	
તે આવે તો જમું હું અત્ર, માટે ચાલો બાન્ધવ જન.	૧૪
ઋતુધ્વજ કહે સાધ્યો ભોગ, તો હવે જા પરાણાના ભોગ;	
મહાલસા ને પીરસે અત્ર, ત્યારે આ મુખ કરે ભોજન.	૧૫
તે ભૂખી નેહું કેમ જમુ, આમ ને આમ છુધા દુઃખ ખમુ;	
મિત્ર કહે રૂઢું યાપ દૈવ વાત, મહાલસા આપે અમ તાત.	૧૬
અયો બાલ તે બાન્ધવે કહ્યો, ઋતુધ્વજ ઉઠિ બેઠો થયો;	
નારીને નામે થયો વિહ્વળ, ચાલો જમ્યે યઈ ઉતાવળ.	૧૭
પાતાળ ત્રિષે તથુ જલુ પરવર્ષા, અગાધ જળમાંહે ઉતર્યા;	
નાગની વિદ્યા શીખરી, તેથી તે રાધને જલમતી હવી.	૧૮
અરજકની પાસે આવ્યા આપ, સંભૂતણો જેપર છે પ્રતાપ;	
વિવિધ પેર કયો પરાણાચાર, પણુ ન કહ્યો પેલો સમાચાર.	૧૯
સ્વાગતા કીધી સર્પ સર્વે મળી, રાજકુવરને ભોયો નેણે બળી;	
પણુ તે નહીં લેતો કો સ્વાદ, ન કો સાથે કરતો સંવાદ.	૨૦

વળણુ.

વાદ ન કરે અવરકો સાથે, મુખે મહાલસા નામ રે;	
વિદાય થાયે ઋતુધ્વજ ત્યાંથી, કાકાને કરી પ્રણામ રે.	૨૧

કહ્યું ઉર મું-રામત્રી દેશી.

હર ભોડી કુવર વદે, મુને વિદાયજ કાગે;	
અમો ભોગિને ભોગ ઘટે નહીં, તે માટે આચા દીજે.	૧
અરજક વળતું બોલિયા, મનગમતી વસ્તુ માગે;	
લજ્જા મનથી પરહરી, જ્ઞાન માંચથી(?) જાગે.	૨
ઋતુધ્વજ વળતું બોલિયો, તમો સાંભળોની રાધ;	
મરે જે કાંઈ આગરું, તે ઈશ્વરી ન અપાય.	૩
રાજસુખ સહુ પરહરું, ને થયો વિયોગે વેસાગી;	
ભોગીને શું માગરું રે, મેં લક્ષ્મી પસ્તિયાગી.	૪

મંદિર પધારો મહિપતી, સર્વને દેવા સુખ રે;	
તાપ ટળે તેનાં તનનો, જોતાં તમારું મુખ રે.	૩
વચન સુણી સું-રી કરું, ગયો નામ સલાની માંધ રે;	
મુખ કળા મન હર્ષ અધિકો, મન મોહથી મત્રકાય રે.	૪
જેની કમળ સરખી હથેલી, નેત્ર જે અંબુજ રે;	
હોડનો મદ માતંગ જેવો, શૂંઢ સરખા બૂજ રે.	૫
સર્વ જનોએ માન દીધું, આપિયુ દિવ્યાસન રે;	
પાંચ દિવસ પદોણા રાખિયા, સતિ સાથે રાજજ રે.	૬
મુદ્દર્ત જોયું જોશિયે, શુભ તિથિ શુભ વાર રે;	
ગાંધર્વ સાથે આસિયા, બંન્ધો તે નર ને નાર રે.	૭
સદસ સર્પ સાથે થયા, સજી શુભ શૃંગાર રે;	
વાજિત્ર નાનાવિધનાં, થે રથો જ્યજ્ઞકાર રે.	૮
વિદાય માગીને વળ્યા, આવ્યા અયોધ્યા ગામ રે;	
નર નાર બંન્ધો શોભતાં, રતિ તેજે રતિ ને કામ રે.	૯
વસ્ત્ર વાહન નાગનાં, તેણે શોભિત કાંતિ રે;	
શોકે લક્ષ્મી સાથ આવ્યા, દરિદરની પડે બ્રાંતિ રે.	૧૦
રણુત્તર નફેરી ઘેરી વાગે, શોભિત છત્ર નિસાન રે;	
શત્રુજિતની સલામા જઈ, સેવકે કીધું જાણ રે.	૧૧
નગર સઘળું ઉલટ્યું રે, ઉલટ અગ ન માય રે;	
આસ્ત્રપન સરખું સાંભળીને, દોઢા શત્રુજિત રાય રે:	૧૨
દડખડે હરિત અલખેવડા, સાળેલાં અસ્વાર રે;	
છાંટણાં છાંટયાં ચોક ચઉટે, પટકુળ બાંધ્યાં દાર રે.	૧૩
માત પિતા આવી મળ્યાં, કંઈ ટળ્યાં તનનાં દુઃખ રે;	
માતા મોતિએ વધાવી, મુખ જોઈ પામી સુખ રે.	૧૪
નોહોલું સાંભળ્યું તે દિહું, જે જીવ પામી મોઈ રે;	
જાજલે જોઈર જાજલ્યાં, જાજ જોડી જોઈ રે.*	૧૫
નાગનંદન આવિ મળિયા, શત્રુજિતને લગ્યા પાય રે;	
એસિકળ તમને થયા તે, સિવતણી કૃપાય રે.	૧૬

અથ ઇતિ માંડી કહ્યો, સર્વ તે સમાચાર રે;
વાત ચર્ચાઈ ચાંદ લોકે, મોઈ જીવી બીજવાર રે. ૧૭
માન વાધ્યું માનનીનું, સહુ પછે મૃત્યુનિ વાત રે;
સમાચાર સુંદી નારના, મળવા આવ્યાં માત ને તાત રે. ૧૮

વળણ.

આવી મળી ગયાં માત તાત, તેને આનંદ અતિ હૃદે રે;
પછિ મદાલસા શું કરે, તે બટ પ્રેમાનંદ વદે રે. ૧૯
કહ્યું ડહાં રું-રાગ ધવળ ધન્યાશ્રીની દેશી.
નારદજી વાણી વદે રે, સુણો યુધિષ્ઠિર રાયજી;
નર નારી સંયોગે દિવસો, હાસ્ય વિનોદે ભયજી. ૧
ખાતાલકેતુ શ્રીને આવ્યો, અતિતનું ધરિ રૂપજી;
તેની માયા નાગે ઝોળખી, શિખ્યો ઋતુધ્વજ ભૂપજી. ૨
મદાલસાનો મારનારો, આવ્યો છે બીજ વારજી;
રાજ્યે ઝોળખી શાખ લે મૂક્યો, નવઠીધાતેને પ્રહારજી. ૩
એક દિવસ સૌ અતિતને તેજા, ભોજન માટ ભુવનજી;
તે મળતો પેલો દેત આવ્યો, સધળું ખાધું અન્નજી. ૪
દેત માયા પ્રગટ કરી તે, જીવે ઋતુધ્વજ ધીરાજી;
ખડ્ગ અહિને કેશ ઝાલ્યા, દુષ્ટનું છેલું શીરાજી. ૫
જયજયકાર થયો પુર મધ્યે, કહે ધન્ય ધન્ય ઋતુધ્વજ રાયજી;
સુખ વૃત્તિ સૌ પામવા લાગ્યા, કૃષ્ણ સમો મદિમાયજી. ૬
પછે શત્રુજિત ગયો તપ. કરવા, રાજ પુત્રને આપીજી;
સત્ય ધર્મ આણુ ઋતુધ્વજની, રહી દિશોદિશ વ્યાપીજી. ૭
દૃટલે વરસે મદાલસાએ, પુત્ર પ્રસન્ના ચારજી;
રૂપ-કળા ગુણ સુંદર દેખી, પુત્રે શોભ્યું દારજી. ૮
સત્યજિત ને સત્યકર્મી, શત્રુદેત ને વધ્ત નામજી;
મદાલસાની પુત્ર થયા તે, કેવળ આકાશમારજી. ૯
મદાલસાએ જાણ્યા બાળક, સૃષ્ટિકર્તા રસ ઉદ્ધારજી;
ખરણુમાંથી હાલરું ગતાં, તળે તોલે સંસારજી. ૧૦
મોટા ચર્ધ વન મધ્યે ચાલ્યા, માતનો લઈ ઉપદેશજી;
ચારે કુંવર ગંગા તીરે જઈ, દળ્યા કર્મના કલેશજી. ૧૧

અતુલજનુઃખીયથો અતીશે, કાણુ ભોગવશે રાખ્યાસંનજી;
 અરે અબળા તે ભોગ મૂકાવી, જોગી કીધા તંનજી. ૧૨
 નારી કહે હો નાયજી રે, એ વાર્તા છે સત્યજી;
 જે તમો ધરસૂત્ર માંડ્યું, તો શીશી પડી વિપત્યજી. ૧૩
 એયું સાંભળ્યું જવ સ્વામિએ, તવ યયું અહમ્માનજી;
 ઉઠાની અબળા વન જઈએ, બગિચે શ્રીભગવાનજી. ૧૪
 કામિનિ કહે રે સ્વામિ મારા, ઉદરમાં છે પુત્રજી;
 તે પ્રસવે કે આપણુ જૈશું, સોંપી તેને ધરસૂત્રજી. ૧૫
 પૂરે માસે પુત્ર પ્રસવિયો, અલર્ક નામ તો ધરિયુંજી;
 મોટા થયો ને રાજ સોંપ્યું, માળાપતું કહ્યું ચિત્ત ધરિયુંજી. ૧૬
 માત તાત કહે જઈએ તપ કરવા, તમો 'પ્રજ્ઞાને પાળોજી;
 માત તાતનાં વચન સુણીને, પુત્રે ઉત્તર પાછો વાળ્યોજી. ૧૭
 જોગી થૈને જટા વધારે, તો વડ હઠ ઝાની નાયજી;
 ધણી નીર વિધેશું નહાયે નિર્ભજ, તો નાવ છે મચ્છનો સાથજી. ૧૮

બળાણુ.

સાથ મીનનો રહે જળમાં, પણુ પરમેશ્વરને નવ મળે રે;
 ગૃહસ્થાશ્રમમાં પ્રભુ મળે, તે મૂકી વન કા ટળવળે રે. ૧૯

કડવું ૩૫ મું—રાગ ધન્યાશ્રીની દેશી.

વાદે હાર્યો માત પિતામજી, ભાષ્યાને તેડવા જાયજી;
 તે- જ્ઞાનથી છંડાવ્યાજી, પાછા ગૃહસ્થાશ્રમ મંડાવ્યાજી. ૧

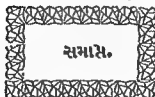
હાળ.

ગૃહસ્થાશ્રમને વર્ણ્યો, ખંડિયો સંન્યાસ;
 મન સ્થિર છે પોતાતણું તો, સમીપ છે અવિનાશ. ૨
 હરિ ત્રિના જીજ્ઞુ કા નથી, મન કલ્પિત આ સંસાર;
 મન સમ્યું તવ જાણવું જો, જગતનો નિસ્તાર. ૩
 અહા ત્રિગુણી એક છે, આઘ અંત ને મધ્ય સાર;
 અહમ્માવ ત્રિગુણે રાખ્યો, તો ઉતરશે ભવ પાર. ૪
 જ્ઞાન અલૌકિક એ કહ્યું, આનંદ સર્વે પામિયાં;
 માત પિતા ને પુત્ર પાત્રિ, સંકટ સત્રજાં વામિયાં. ૫

- કેટલેક વરસે મદાલસા, તે સ્વામિને તેડી કરી;
 રાજ સૌંપી પુત્રને, ગર્ધર્વ લોક તે પરવરી. ૬
 સદ્ગુરુ કહે શુભજડને, કલો મેં ધતિદાસ;
 નારદે કથું યુધિષ્ઠિરને, તપ ઉપન્યો ઉલ્લાસ. ૭
 પવિત્ર કથા માર્કંડેય પુરાણે, તેનું વિસ્તાર્યું આખ્યાન;
 સકલ પદારથ પામિયે, જો સાંભળીએ આખ્યાન. ૮
 ✓ જો કથા અદ્ભુત રસની, જો મોર્ધ જીવી પ્રેમદા;
 જો કથા પ્રેમે સાંભળે, તે સુખી હોયે સર્વદા. ૯
 ગર્ધર્વકન્યા ક્ષત્રિ સ્વામિ, ત્રાપિ ગાલવનું ચરિત્ર;
 નારદ ધર્મ સંવાદ સાંભળિ, દેહ યાય પવિત્ર. ૧૦
 ગાય શિષ્યે કે સાંભળે, ભાવ સુંદર મન ધરે;
 મહિમા સુણે મદાલસાનો, ભરસાગર સહેજે તરે. ૧૧
 સંવત સત્તર અઠાવિસ, ચૈત્ર વદિ પાંચમ રવિ;
 સુંદર પ્રતાપ હું નથી લેતો, કથા જો પૂરણ હવી. ૧૨
 સંવાદ ધર્મ નારદજીતણે, સાંભળે શ્રોતા સુખ લહે;
 અભ્યાસ સર્વ જનોએ કરવો, વિપ્ર પ્રેમાનંદ કહે. ૧૩

વળણ.

- વિપ્ર પ્રેમાનંદ કહે, આ કવિતા છે વૈખરી રે;
 આખ્યાનથી પૂરણ થયું, શ્રોતા જનભોલો શ્રીહરી રે. ૧૪

વામન ચરિત્ર.

—***—

કડવું ૧ હું-રાગ આશાવરી.

અપરિમિત કવિ હુવા આગે, તુજ શરણુ આબ્યા જેહ રે;	
કૃપા કાંધી ને શુદ્ધ દીધી, સિદ્ધ કાંધા તેહ રે.	૧
અક્ષતનયા ભાવથી, રાવ સુણીએ માત રે;	
દીન દુર્બળ દાસ તારો, તું મેલ મસ્તક હાથ રે.	૨
હંસવાદિની હાથ વદની, રવેત અંચર સાહે રે;	
કમળજૂતી, કમલનયની, તું કૃપા દૃષ્ટે જોય રે.	૩
એક હસ્તે કનક કલસ, સુધા પૂર્ણ પ્રમાણ રે;	
એક હસ્તે અક્ષય માલા, સ્કાટિક મણીની જાણ રે.	૪
એક હસ્તે ધરે વિણા, એકે પુરતક હાથ રે;	
મુગટ માળા મનોહર, વરદાથીની વિખ્યાત રે.	૫
વર્ણન માતા તુજ તણું, એક મુખે કેમ કહેવાય રે;	
સહસ જિહ્વા રોધને, મુખ કહેતાં પાર ન થાય રે.	૬
મૂર્ખ મન ધ્રુવ ધરે, ચતુરાનન ચારે વેદ રે;	
તુજ કૃપા વિણ કોણ ગત, કોઈ પાર ન જાણે ભેદ રે.	૭
જેમ મીન ધ્રુવે ચંદ્રમેદસ, જેમ પતિત વાંછે ગંગ રે;	
નિર્ધન ચિતામણી ધ્રુવે, તેમ મને હરિ જન સંગ રે.	૮
શ્રી મણુપતિ સરસ્વતિ, નિશ્ચય કરણા સર્વ રે;	
દયા કરજે દાસને, જેમ દળે મનનો ગર્વ રે.	૯
હરિદાસ કેરો સગ મુજને, સદા વલ્લભ જેહ રે;	
જેહ તણે સગે કરીને, થાયે નિર્ભળ દેહ રે.	૧૦
કથા એક કહું અતિ ઉત્તમ, વામન પુરાણે જેહ રે;	
ભાગવત અજમરકંઠ મધ્યે, કહું વિસ્તારી તેહ રે.	૧૧

વળણુ.

વિસ્તારપૂર્વક કહું કથા, શ્રીગમન ચરિત રે;	
ભટ પ્રેમાનંદ કહે કથા, ભક્તિ ભાવે થાય પવિત્ર* રે.	૧૨

* પ્રત્યેક કાવ્ય ત્રિમાસિકમાં આવેલી 'વામનકથા'માં આ પદેકું કડવું નથી; પણ તેને સ્થાને મંગળાચરણની બે કડી નીચે પ્રમાણે છે.

૬૬૩ું ૨ જી-રાગ રામગ્રી.

પરણું કયા વામન તણી, અષ્ટમસ્કંધની માંય;	
પરીક્ષિતને કહે શુકદેવજી, તે છે ઓદમે* અધ્યાય.	૧
નિનય કરી શુકદેવજીને, પૂછે પરીક્ષિત જૂય;	
બલિરાય માટે કેમ ધર્યું, શ્રી નાથે વામન રૂપ.	૨
ધર્મનો કેમ લોપ કીધો, અચરજ મોટું જોઈ;	
ભક્તિમાન પાતાળ ચાંપ્યો, એક નિવારો સંદેહ.	૩
શુકદેવજી કહે ધન્ય રાજા, સાધુની એ રીત;	
શુભ સાંભળવા સંતના, મન ધણું ઇચ્છે છે પ્રીત.	૪
વૈવસ્વત મન્વન્તરે, વામને ધર્યો અવતાર;	
ઈંદ્ર બલિના યુદ્ધનો, પ્રથમ કહું વિસ્તાર.	૫
સ્વર્ગમાંથી ઈંદ્રનો, મહા દોડી અધિકાર;	
ધર્મ ધર્ષ બલિ રાજને, અમો કશ્યપનો પરિવાર.	૬
જગત તો પૂજે ઈંદ્રને, અમોને ન પૂજે કોપ;	
હું પદવી લઉં ઈંદ્રની, એ કારણ યુદ્ધું હોય.	૭
જ્યોતેર કાઠિ ચોંદા સાથે, યુદ્ધે ચઢિયો બલિરાય;	
તેત્રીસ-કોટી લઈ ઈંદ્ર આંખે, નર્મદા તટ જ્યાંય.	૮
દેવ અસુરનો સંગ્રામ મોટો, થયો શત વરંસ પર્યંત;	
હાર પડી ને બલિ નાઠો, પૂજ્યા દૈત અનંત.	૯
સહસ્રાક્ષનો હાં જય થયો, અમરેશ અમરાપુરી ગયો;	
બલિરાય અંતરે પરજીયો, મન ભંગ મનમાં થયો.	૧૦
બલિ કહે શુકાચાર્યને, અમો સખલ પામ્યા કષ્ટ;	
તમો સરખા ગુરુ અમો હાર્મી, જ્યાં અમારાં અદૃષ્ટ.	૧૧
ઉપાય કાંઈએક કરે ગુરુજી, હું જિતું સધળા દેવ;	
ઈંદ્ર નાસે રણ વિધે, હું હિતારું અહમેવ.	૧૨

રાગ આશાવરી.

ગુરુ ગણપતિ ચારદા રે, સમરણ દે સર્વદા રે;

હે મન મુદા રે, હરિકથાને વિસ્તારવા રે.

બાંધુ બંધ વિચિત્ર રે, શ્રી બાગવત પરમ ખવિત્ર રે;

ચાંદ્ર રે વામનજીવું વર્ણવું રે.

અદશમે." † પા૦ "અસુરનો કેમ રોધ કીધો." ‡ પા૦ "ધણી વહિ પામે પ્રીત."

એવાં વચન સુણી ગુરુજી, મંડાળે એક જગ;
 યસ પુરુષ સત્પુટ કીધા, લોપ્યો ઈંદ્રનો ભાગ. ૧૩
 મૃત્યુંજયનો મંત્ર લણાવી, યસ પુરુષ ત્યાં કરીઓ;
 સૂર્ય કાંતિ સરખો રથ એક, કુંડ માંહેથી નિસરીઓ. ૧૪
 ચપલ અશ્વ ભેડા તે રથે, મણિ માણેક જડીઓ;
 પદ્મિનિ જ્વાલાસરખી ધ્વજ કરકે, મેઘનાદે ગડગડીઓ. ૧૫
 યુગ્મ ભાથા બાણુ ભરીઆ, કવચ તોપ ને ચાપ;
 તે દેખી સત્તુ દલ નાસે, એવો રથનો પ્રબલ પ્રતાપ. ૧૬
 આયુદ્ધ ધરી બસિ રથે બેઠો, ગુરુને કરી પ્રણામ;
 અસુરે જઈ સ્વર્ગ ઘેરું, માંડ્યો મહાસંગ્રામ. ૧૭

વળણુ.

સંગ્રામ કરણ સ્વર્ગ ઘેરું, યથું ઈંદ્ર રાખને જાણુ રે;
 તેત્રીસ કોટી તત્પર કીધા, પછે ગડગડીઆં નિશાન રે. ૧૮

કહ્યું ૩ જું-રાગ સામેરી.

સમાચાર પહોંચ્યા શકને, જે આભ્યું દાનવ દળ;
 વિચાર કીધો વાસવે, કાંઈ બલિને વાધ્યું બળ. ૧
 ધુંબાણુ વર્ત્યું સ્વર્ગમાં, અમર ભરે હિયાળા;
 પુત્ર પતિને કર ગ્રહી, દેવતા નાસે પાળા. ૨
 ત્યારે ઈંદ્રને કહે બૃહસ્પતિ, બલિએ કીધો છે જગ;
 આ વાર આપણુ હારશું, નથી સુદ્ધ ક્યાંના લાગ. ૩
 ત્યારે ઈંદ્ર વળતું બોલીઓ, ગુરુને કરી પ્રણામ;
 હું કેમ નાસું મામ મુઝી, માંડું જન્મ સંગ્રામ. ૪
 મહા સુદ્ધ અમરે આદ્યું, ગાળ્યો તે વાસવ વિક્રાળ;
 ઐરાવત ચઢી રાંખ પૂર્વો, ત્યાં આબ્યા દસે દિગ્પાળ. ૫
 અંતરીક્ષ ગામે સુદ્ધ કરતા, આબ્યા અવન્ટી માંવ;
 નર્મદાના તટ વિષે આવી, રણસ્થલ રાખ્યો ત્યાંવ. ૬
 વાજ્ર વાજે ધન ગાજે, વીર જે મહા વીર;
 ભય દેખાડે આંખ ફાડે, પાડે જોદ્ધનાં શરીર. ૭
 મહા ભય દેખાડે ખડ્ગ કાઢે, મહા દિવ્ય ટોપ શિરે ધરે;
 મહા બમણી ફાળથી, ધમકારથી પૃથ્વી ચળે. ૮

મુખ મરડે ને આંખ તરડે, કોષે કરડે દંત;	
વાહન ચઢી મુખે મડગડે, આવી મળ્યા મહા જગવંત.	૯
આપ વખાણે ને ધનુષ તાણે, મનમાં ન આણે મર્ણ;	
કાળા ટોપ શિર ધરી, દીસે ભયાનક કર્મ.	૧૦
ધ્વજ પતાકા શિર ફેરે, મડગડે રથનાં ચક્ર;	
બલિ વિકારે અસુરને, સુરને વિકારે શક.	૧૧
જલ ભર્યાં જોવાં આભલાં, ચાત્રતા માતંગ;	
શબ્દ કરતા ઘુંકે ફરતા, શોભે પાખર તુરંગ.	૧૨
દશે દિશા ડોલતી, ચઢ્યું મંડલ ચાક;	
વીર યુદ્ધે પડ્યા ધણી, માહો માહો મારે હાક.	૧૩
શુક્રાર્ય સામા બૃહસ્પતિ, સામો સંગ્રામ યાય;	
બલિ સામો આવિયો, સંગ્રામે સુર રાય.	૧૪
બાણાસુર ને જ્યંત વગ્યા, ઉભય બળ ભંડાર;	
વીરુપાક્ષ સામા આવિયા, આઘ અશ્વિતીકુમાર.	૧૫
યૂપાક્ષ ને જમરાય વળગ્યા, કરી કોષ અપાર;	
કાળનેગીની સન્મુખ આવ્યા, મડગડ્યા ધનનાર.	૧૬
ખીડલાક્ષ ને કુબેર વળગ્યા, રાહુ ને રવિ રાય;	
ધૂમ્રકેતુને ઝૂતવા, અડતાળીશ અગ્નિ જાય.	૧૭
યદુકોષ ને ચન્દ્રમા, આવી જુદે બાઝ્યા બેહ;	
ધર્મલોપ ને વાયુ વળગ્યા, કોષે બોલે તેહ.	૧૮
મયદાનવ ને વિશ્વકર્મા, બંને આવી અડીયા;	
રથે રથ ને અગ્ને અશ્વ, એમ મળે મળ આયડીયા.	૧૯
અતિરથી ને મહારથી, પાળા તણે નહીં પાર;	
તેત્રીશ કોટી ને બોતેર કોટી, થયો તે એકકાર.	૨૦
ભાલાં ચળકે ને ખડ્ગ ઝળકે, શોભે ભાયા ચર્મ;	
શબ્દ ઉઠે ને બાણ છૂટે, સામા સામી પર્મ.	૨૧
ભાયા ખુટે ને કવચ તુટે, ઉડે અગ્નિ જ્વાલ;	
રથ ચૂર્ણ થાય વિમાન ભાંગે, પડે વીર વિકલ.	૨૨
શુક્રાર્યની વિઘાથી, સહિ દાનવ બેઠા યાય;	
બળ દેખી બલિ રાયનું, નાથી ગયો સુર રાય.	૨૩

વળણ.

નાસી ગયો સુર રાવ રે, પછે અસુર ગાળ્યો બળ ધરી રે;
જય કરી બળી આગ્યો, શોણિત પુર પાછો ફરી રે. ૨૪

કડહું ૪ થું-રાગ સામગ્રી.*

શુકલું કહે સાંભળ રાવળ, બળી ઘેર આગ્યો અતિ ઉત્સાહળ;
હરખ્યાં સહોદર અનગી આવી વંદેળ, બલિ ભર્યો ગવે અંતરે આનંદેળ. ૧

ઠાળ.

ઉત્સાહ અંતર અતિ ધણો, ત્રેલોક્ય વર્તી આણ;
શુકાચાર્યને પગે લાગીને, જાણ્યો જોડી પાણ. ૨
શુરુ પ્રતાપે યશ પુરવે, કીધી તે મારી વાહાર;
હું પદવી લેઉં ઈંદની, અશ્વમેધ કરું આ વાર. ૩
ત્યારે ઋષિ કહે રાવ સાંભળો, તમે આરંભો અશ્વમેધ;
અવિચળ પદવી પામશે, શકને પમાડશે ખેદ. ૪
પછે નર્મદા તટને વિષે, મંડપ રચ્યો વિશાળ;
મુખ માગ્યું આપ્યું વિમને, દીક્ષા લીધી બુપાળ. ૫
નવાણું અશ્વમેધ કીધા, રથો છેલ્લો ઝોક;
ઈંદને ચિંતા હવી, વિચાર કરી રિવેક. ૬
એ જુદે જિત્યો જય નહીં, કરું શુદ્ધિ વિચાર;
સર્વે દેવ સાથે ઈંદ આગ્યો, કરપપ ઋષિને દાર. ૭
સમસ્ત સુર એકાંત આબ્યા, ભ્યાં અદિતિ માત;
પ્રસુતાને પગે લાગી, ઈંદિ કયો અશ્રુપાત. ૮
પ્રબળ દુઃખ અમને પડ્યું મા, નથી તમને દાઝ;
બલિએ સામો અશ્વ મૂક્યો, લેવા મારું રાજ. ૯
ઉત્સંગ લીધો ઈંદને, આંસુડાં લૂતી માત;
હૃદે ધર્યો છુચકાર કરીને, મસ્તકે ફેરવ્યો હાથ. ૧૦
એ ચિંતા છે જગદીશને, કહું ઘેર જાણ્યા સૌ સુર;
સલના બાંધ્યા હરિ સદા, દુઃખ પામશે અસુર. ૧૧
એ અધ્ધરના રાધનો, અમો આરંભશું ઉપાય;
ગોવિંદજીને ધર્મ વહાલો, નહીં રાજ તમારું જાય. ૧૨

આનંદ પામી અમર વળીયા, વન વિષે કરે વાસ;
 અદિતિને દુઃખ વ્યાપ્યું, મૂકે મુખે નિઃશ્વાસ. ૧૩
 ચોધાર નેત્રે નીર ચાલે, દ્વાદશ મેઘ સમાન;
 સતી ચિંતાતુર હવી, મન સમર્પા શ્રીભગવાન. ૧૪
 ગોવિન્દ સાથે ગોષ્ઠિ કરતી, ધરે મન આનંદ;
 પશુ કળા પાડી દેહની, એકે મન્દિરમાં નવ કંદ. ૧૫
 નવધા ભક્તિએ ધ્યાન ધરતી, સતી જન સ્વામિ પાસ;
 દંડવત્ કરીને પાયે લાગી, મુખ જપે શ્રીઅવિનાશ. ૧૬
 મુખ દામણું અરુણ સમાણુ, કળા તે અન્ન સમાન;
 કશ્યપની પાસે સતી આવી, કરી જીરણ પદ પરિધાન. ૧૭

વળણુ.

પરિધાન પદ જીરણ કર્યો, શોકે ભરી છે સુંદરી રે;
 જોષ કશ્યપજી વિરમય થયા, બોલાવ્યાં પ્રીતે કરી રે. ૧૮

કડવું ૫ મું-રાગ વેરાડી.

કશ્યપ કહે શું છે સતી, આવડું દુઃખ પામી શા વતી;
 વિપરીત યથા કંઠ કર્મની રતિ, બહી ભક્તિ દુષ્ટાજીવિત. ૧
 કંઠએક દુઃખ પામી છે નેહ, શું રસોઈમાં યથા આભડછેટ;
 નિદિત અંન ગયું શું પેટ, કે યથ નીચ સંગ કષ્ઠ ભેટ. ૨
 કાણે કહ્યું છે કંઠ વજ્ર વચન, કે ચોરી મારે બોયું ધન;
 કે પુત્રે સેવ્યું દારુણ વન, સાચું કહેની મને સ્ત્રીજન. ૩
 બોલીવિનયયુક્ત મરતક નામી, શું પ્રજા સર્વે જાણે સ્વામિ;
 મારા પુત્રે પીડા બહુ પામી, એથી નાથ તમોને છે ખામી. ૪
 હું દિતિનું ભાગ્ય શું વખાણું, બાવિનું બગ શું મુખે આણું;
 એણે અશ્વમેધકીધા નવ્યાણું, આગળ શું કરશે તેન બાણું. ૫
 ઈન્દ્રાદિ દેવ સહુ વન વસે, નાના વિધ દાનવ બહુ કસે;
 સ્વામી ઈન્દ્રાસન જેવું રે જશે, તેની સ્ત્રી કદીની શી વહલે ધરે. ૬
 છા કૃપાનાથ તમો ઋષિરાય, અમર દુઃખનો કરો ઉપાય;
 જીતે દેવ પદવી નવ ભય, એવું કહીને લાગી પાય. ૭
 કશ્યપ કહે સાંભળ સુંદરી, નહિ જીતે બલિ બળ કરી;
 ઈન્દ્રાસન લેવા દીક્ષા ધરી, ધર્મની પાસે છે શીહરી. ૮

એક ઉપાય કહું તે હુદે ધરો, વિષ્ણુનત અજવા આવરો;
ખટ માસ આહાર પયનો કરો, તો દારણુરૂપ પામશે દીકરો. ૯
વિષ્ણુમંત્ર આખો હેત કરી, અદિનિ આત્રમે આવી ફરી;
પ્રિયવ્રત અજવા આવરી, પ્રગટ હવા ચતુર્મુખ હરી. ૧૦
પ્રગટ ચર્મ જોડ્યા ભગવાન, સતી માગ્ય આપું વરદાન;
એક અંજલી કીધું પદપાન; પદ માત્ર ન સુધી પ્યાન. ૧૧
સતીએ દીઠા જગજીવન, હવે આંસુ આંધ્યાં લોચન;
અર્ધ પાદ કીધું પૂજન, કર જોડીને જોડી દીન વચન. ૧૨
અંતરજનમી છે જી તાત, અમર ઉપર વર્ષો ઉત્પાત;
તમને શી જી અજણી વાત, એવું કહીને રોવાં મુર માત. ૧૩
કૃપા કરીને કહે જગદાધાર, ઈદ્રાદિની કરવા સહાય;
ઉતારવા બલિ અહંકાર, તારે પેટ લઈયા અવતાર. ૧૪
સતીપર કરજી કીધી ધણી, અંતર્ધર્મન ચયા વિશ્વ ધણી;
પ્રભુને કહેવા વધામણી, આદિતિ આન્ધ્યાં કસ્યપ બણી. ૧૫
પ્રપુલ્લ દીડી મુખની કળા, આનંદ યુક્ત દીડી અજગા;
ખંજન નેત્ર શોભે ચંચળાં, છૂટી વેણુ કેરા મોકળા. ૧૬
કહો કેમ આન્ધ્યાં યપિ પૂછે, અમો વધામણી ખાત્રા આન્ધ્યાં મુખે;
પ્રસન્નચક્ર કહું વિષ્ણુએ મુખે, અમો અવતાર લઈશું તુજ કુખે. ૧૭
કસ્યપજી કહે ધન્યતું સની, મતે વરા કીધી ત્રિશુવનપતિ;
ઘેર જાઓ સ્વામા સર્વથી, વિમ્બ વાસવને કંઈએ નથી. ૧૮
અદિતિ નિજ આત્રમ ગાઇ, પ્રભુ કૃપાએ સગર્ભા યઇ;
દશ માસ ગયા જવ વડી, તે વાત તો ખજાએ લહી. ૧૯
અદિતિના આત્રમ ઉપરે, દેવતા આવી ગર્ભની સ્તુતિ કરે;
તમારે ગર્ભ શું જેમ આવરે, તમારે નામે જન્મ મરણ નિરતરે. ૨૦
દેવને દુઃખ જે વેળા યાય, પ્રજા પીડે આવી વિષ્ણુ ને માય;
સકલ ધર્મ લય પામી જાય, ત્યાં તમો અવતરો વહુંકરાય. ૨૧

વળાજી.

વેકુંકનાયની સ્તુતિ કરી, ખજા મુર રાજન રે;
હાતીએ પ્રગટ હવા તે, વામન શ્રીમદ્વેન રે. ૨૨

કહ્યું ૬ હું-રાગ આશાવરો.

ચુકજી કહે સાંભળ રાય, દેવનું દુઃખ જાણી;	
અદિતિના ઉદર થયા, પ્રગટયા સારંગપાણી.	૧
દેવનાં હુંદુબી ગડગજાં, વરસેા પય પરમન્ય;	
ગીત નાદ મંગળ ધણા, ઉત્પન્ન થયા વામન.	૨
રૂપ ભૂપ શું વર્ણ્યું, કહે ગર્ભ સંન્યાસી;	
વામન રૂપ ઠાગમણ, પ્રગટયા શ્રીઅવિનાશી.	૩
શોભે કમડણુ મેખલા, કર દંડ પુસ્તક ધર્મ;	
શિખા સૂત્ર સિદ્ધ જટા, પેદ્યું મૃગ અર્ધ.	૪
કેશર તિલક કપાળે ત્રિરંગે, શોભતું વિદ્યોત;	
ઢાટી ચંદ્ર કળા ઉપમા છે, પરમ ધર્મ ઉદ્યોત.	૫
પીતાંબર પટકુળ ઓઢિયું, શોભિતું વિદ્યોત;	
ચંદ્રશિખ વદન કળા, ન મળે તુલ્ય જ્યોત.	૬
પાદ પાની છે હુંકડાં, આંગળી નાની નાની;	
તળિયે તેજ છે પદ્મનું, કુમકુમ વરણી પાની.	૭
નેહં ધૂની સુખે કરે, સ્વર સુધાપે મીઠો;	
ક્રાંતિક કામ છબી રૂડી, અન્નિતએ પુત્ર દીઠો.	૮
અમર મુનિ સ્તુતિ કરે, પૂજ્યા તે પરિબ્રહ્મ;	
કશ્યપજીએ પુત્રનું, કીધું તે જાતકર્મ.	૯
આશીર્વાદ બ્રાહ્મણ ભણે, તે પામ્યા બહુ વિદ્યા;	
કશ્યપજીએ આપિયું, પુત્રને પછે ઉપવીત.	૧૦
પ્રદક્ષિણ કીધી તાતની, કરી નિનય પ્રણામ;	
વામનજી કહે તાતને, મુજ સરખું ઘો કાંઈ કામ.	૧૧
તમારે કુળ હું અવતર્યો, શુભ કારણ કરવા;	
સકલ જન્મ થાય માહરો, દરે માત તાતની સેવા.	૧૨
માત પિતાની આજ્ઞા, પુત્ર જે પ્રતિપાળે;	
તેને અડસઠ તીર્થ ધર વિગે, એમ કહ્યું દીનદયાળે.	૧૩
માતા પિતા પછે જોણિયાં, જે આજ્ઞા પ્રતિપાળે;	
તમેા યસ લંગ બલિનો કરો, ગયું ઇદ્રાસન વાળો.	૧૪
નવ્વાણું યસ પૂરા થયા, આવી રહો એક જાગે;	
ત્યાં પૂર્ણાહુતિ થાય છે, રેવાને ઉત્તર ભાગે.	૧૫

વામનજી તપ બોલીઆ, રહેજો વિશ્વાસે;
અમો જાઉં છું શોણિતપુર વિષે, ધાર્યું હશે તે થાશે. ૧૬
આપા માગી તાતની, હવા હરિ અંતર્ધ્યાન;
બ્યાં બલિનો યજ્ઞ થાય છે, આબ્યા શ્રીભગવાન. ૧૭
મંડપ જોજન ચારનો, બહુ રચના કીધી;
ભયક નિર્મુખ નવ વળે, એવી રાયે દીક્ષા લીધી. ૧૮
વાજ્ર નાનાવિષતણાં, શુભ શબ્દે વાગે;
વેદધ્વનિ આહ્વાન બણે, યજ્ઞ ભોગ વિરાજે. ૧૯
શુક્રાચાર્ય કહે જૂપને, આજ યજ્ઞ છે છેલ્લો;
કો નવો વિષ્ણુ આવે નહિ, દ્વારે સેવક મેલો. ૨૦

વળાણ.

મેલો સેવક મંડપ દારે, કો સભા માંહી નવ સંચરે રે;
ત્રેમાનંદ પ્રભુ પરમેશ્વર, પછી વામનજી ભાં શું કરે રે. ૨૧

કંઠવું ૭ મું-રાગ મારુ.

ઈંદ્રતણા ભય કારણે રે, સજી સેવક મેલ્યા બારણે રે;
દ્વારપાલને દીધી શિક્ષા રે, કોઈ આવે તો ભાંગે દીક્ષા રે. ૧
તમે આપા બલિની લેજો રે, કાંઈને આવવા નવ દેજો રે;
આપા દીધી શુક્રાચાર્ય રે, કેવું કરો છો રાજનું કાર્ય રે. ૨
કીધું વામને રેવાસ્નાન રે, બહુ ધુટકું શોભે વાન રે;
બટુક રૂપે શોભે સારે વેષ રે, કીધા નમરી મધ્યે પ્રવેશ રે. ૩
આળખાયા અશરણુચર્ય રે, મળી જોવા ચારે વર્ણ રે;
જોઈ વિરમયથર્થપુર નારી રે, એ ઉપર કામ નાંખીએ વારી રે. ૪
એની કઠિણ દીસે જી માડી રે, ભીક્ષા માગવા મૂક્યો કાઠી રો;
પગલાં બારે છે હજવાં હજવાં રે, એનાં દાડે છે કામળ તળવાં રે. ૫
છે દંડ કમલ ઝારી રે, નીચું જોઈ ચાલે જાહચારી રે;
બાળક બહુ ચર્ચા છે કેડે રે, વામનજીને રમવા તેડે રે. ૬
જેને વેદ નિત્ય વખાણે રે, તેને લોક બાળક બાણે રે;
રૂપ વામનજીનું જોઈ રે, અસુર અંબના સર્વે મોહી રે. ૭
અધિપતિ જોવાને આવે રે, પુષ્પ યાજ્ઞીથી પ્રણમે વધાવે રે;
આબ્યા વામન બલિને દ્વારે રે, પેસવા ન દીધા પ્રતિહારે રે. ૮

તિષ્ઠ તિષ્ઠ કહે દ્વારપાળ રે, હસી જોડ્યા દીનદયાલ રે;
 હું પાંચ વર્ષનું બાળ રે, હૃદી શું બીહીજે બૂપાલ રે. ૯
 બલિરાયે લીધી છે દીક્ષા રે, અમો માગવાઆગ્યા છું બીક્ષા રે;
 પ્રતિહાર કહે શિર નામી રે, ક્ષણ એક બેસો અહીં સ્વામિ રે. ૧૦
 વામનજી બેઠા દ્વારે રે, કહ્યું બલિને જઈ પ્રતિહારે રે;
 સેવક જોડ્યા જઈ શિર નામી રે, એક દ્વીજ આગ્યો કાઈ સ્વામિ રે. ૧૧
 છે પાંચ વર્ષનું બાળ રે, તેની વાણી પ્રેમ રસાળ રે;
 તવ જોડ્યા શુક્રાર્ય રે, નથી બ્રાહ્મણનું અહીં કાર્ય રે. ૧૨.
 પ્રતિહાર તે પાછો ફરીઓ રે, વામનજી પ્રત્યે જાગ્યરીયો રે;
 પૂર્ણાહુતિ પૂરણ ચાયે રે, પછે જાગે મંડપ માંયે રે. ૧૩
 શુકે કીધો માર્ગનો રાધ રે, ચંદ્રો વામનજીને ક્રોધ રે;
 મૃગચર્મ ત્યાં પાથરિયું રે, તે ઉપર આસન દઢ કરિયું રે. ૧૪
 પ્રભુ બેઠા બલિની પોભે રે, મળ્યા લોક જોવાને ટોભે રે;
 નાના પગની પદાંત્રી વાળી રે, રક્ત સોચન કીકી કાળી રે. ૧૫
 મૂક્યું દંડ કમંડળ પાસે રે, માંડ્યું ખ્યાન શ્રી અવિનાશ રે;
 એક કર મેલ્યો વામકાને રે, સ્વર લીધો રે શ્રી ભગવાને રે. ૧૬
 આગ્યાં વેદ ને સસ્વતી માત રે, પાસે ઉભાં જોડીને હાથ રે;
 અમર અંત્રિક્ષ જોવાને આવે રે, દેવાંગના પુષ્પે વધાવે રે. ૧૭
 સ્વંર ઘોષ વામનજીનો ચઢીઓ રે, જાણે પ્રલયનો ધન ગડગડીઓ રે;
 વેદ ધૂનીએ ગગન ભરાયું રે, આચાર્યનું મન ચોરાયું રે. ૧૮
 નદી સાગર જળ ઉછળ્યાં રે, પાતાલ સાતે ખજાળ્યાં રે;
 બૂલી વિધાતા લખતાં લેખ રે, તે શબ્દે સજાકયો રોષ રે. ૧૯
 ડોડ્યા વરુણ ગાંધર્વ કુબેર રે, ડોડ્યા પર્વત કેસ મેર રે;
 ગળ્યું વામનજીનું ગાત્ર રે, જીવે પુરનાં માણસ માત્ર રે. ૨૦
 યયાં રક્ત સોચન સારે વેશ રે, યયા ઉભા મસ્તકના કેશ રે;
 પ્રતિહાર ઉભા ભય પામી રે, ઉભા સ્ત્રી ચિંતવે શિર નામી રે. ૨૧
 ડોડ્યું બલિનું સિંહાસન રે, રાંધ્યાં રહ્યાં બ્રાહ્મણનાં ધાન રે;
 આ ચર્યા ભયાનક જોતા રે, નાઠા બ્રાહ્મણો પાછા જોતા રે. ૨૨
 યજ્ઞ પાવક જવાલા જાંડી રે, ચઈ ધૃતની જવાલા ખાંડી રે;
 મંડપના સ્થંભ ગડગડીઓ રે, કર સુવા સરુવા ગુરુ પડીઓ રે. ૨૩

વળણુ.

પડીયા સરુના હાથથી, યજ્ઞનું કર્મ અમયું રહ્યું રે;
ખળિ પૂછે ગુરુ શુકને, આ વિદ્ય યજ્ઞમાં શુ થયુ રે. ૨૪

કંડવું ૮ મું-રાગ રામગ્રી.

શુક બોલ્યા સાંભળ રાવણ, વિદ્ય યજ્ઞમાં નિશ્ચય થાયછ;
મંત્ર ન સુએ વપુ ખળ ભાંગ્યુછ, બહારને લણુવે જઈ મન લાગ્યુંછ. ૧

હાળ.

મન લાગ્યું જઈ મહા વિદ્યામાં, કે લણુ છે નિર્દોષ;
તો કારજ ચાલે યજ્ઞનું, જે શાંતિ પામે ધોષ. ૨
સહસ્ર અઘ્યાસી ઋષીશ્વર, તે બેઠા મંડપ માંવ;
બ્રહ્માએ શું ખીજ નિર્મા, પૂછે છે બળિરાવ. ૩
અનુવક્ષ રહે નહીં, છે કોટીના સમુદાય;
સાતે સ્વરે અધ્યયન કરે, એવો શબ્દ અપરિમિત થાય. ૪
પ્રતિહાર કહે પ્રભુ સાંભળો, છે પાંચ વર્ષનું બાળ;
અધ્યયન કરે છે એકલો, વિસ્મય થયો બૂપાળ. ૫
જાઓ તેડી લાવો બટુકને, આતા આપી રાય;
વામનજીને કહે સેવક, પધારો ધર માંવ. ૬
સમસ્યા કરી તેણે કરતણી, થયો વિસ્મય સેવક જન;
જઈ કહ્યું બલિ રાયને, નથી આવતા વામન. ૭
રાયે મન વિચારિયું, મોકલ્યો વૃદ્ધ પ્રધાન;
પાયે લાગી કહે મંત્રી, પધારો શ્રી લમરાન. ૮
નેત્ર સમસ્યામાં ના કહી, મંત્રી ગયો જ્યાં રાય;
વામનજી આવે નહીં, જેનું મન અધ્યયનમાંવ. ૯
છે રૂપ તેનું અનૌકિક, આવર લોક તો આશ્ચર્ય થાય;
વાણીના કલ્પોલ ઉઠે, સામ ગાન સમ્યક્ ગાય. ૧૦
એ સાંભળીને રાય રીઝ્યો, મોકલ્યો સુત બાણ;
અસુર જમને પાય લાગ્યો, બોલ્યો જોડી પાણ. ૧૧
હે વિપ્ર વામન વેદપાઠી, કૃપા કરો સ્વામીન;
દર્શન તમારું પ.મવા, ધણું ધન્ય છે રાજન. ૧૨

વામન વળતું બોલીઆ, સાંભળો રાજકુમાર;	
દીક્ષા લઈ પ્રતિદાર મૂક્યા, ધન્ય ધન્ય બલિ દાતાર.	૧૩
આચાર્યને ભય ભવવાનો, રખે આવે પંડિત દેવ;	
તે તાત તારો નવ પ્રીટે, દાનવને બુદ્ધ થી હોય.	૧૪
આ પારાયણ પૂરું કરી, ફરી અમો જનશું વનવાસ;	
ભય પામી બાણાસુર આબ્યો, પિતાજી કેરી પાસ.	૧૫
મારી વતી આવે નહિ, બ્રાહ્મણ બ્રહ્મસ્વરૂપ;	
પછી વામનજીને તેડવા, આસનથી ઉઠ્યો જૂપ.	૧૬.
શુદ્ધચાર્યે વારી રાખ્યો, યજ્ઞ ભાંગ્યો આજ;	
કહ્યું કાન ધર્યું નહીં, વેહેલો ગયો મહારાજ.	૧૭
રૂપ દેખી જૂપ દરખ્યો, હું આજ થયો સનાથ;	
પગે પડતાં વામનજીએ, મસ્તક મૂક્યો હાથ.	૧૮

વળણું.

હાથ મૂક્યો શીર ઉપર, રાપ આનંદો ધણું રે;	
ઉભો રહીને બળિરાયે, સ્તવન કીધું વામનજીતણું રે.	૧૯

કડવું ૯ મું—રાગ ગોડી.

કર જોડી બળિ બોલીઆ, ઋષિ વામન રે;	
આજ સફલ થયા શત યાગ, કીધો મુને પાવન રે.	૧
હઠ મૂકી ભણુતા રહો, ઋષિ વામન રે;	
હું પૂજું તમારા પાગ, કીધો મુને પાવન રે.	૨
મંડપ મારો શોભાવીઆ, ઋષિ વામન રે;	
જો પધાર્યા સ્વામીન, કીધો મુને પાવન રે.	૩
હું ખાંધે કરીને ઉચ્છલું, ઋષિ વામન રે;	
મંગાવું નરવાહન, કીધો મુને પાવન રે.	૪
કૃપા કરી ઋષિ ઉઠિયા, ઋષિ વામન રે;	
ભરે નાના નાના પાપ, ચાલ્યા મુનિ પાવન રે.	૫
પાછળથી બલિ સ્તવન કરે, ઋષિ વામન રે;	
આગળ ચાલે શ્રીપરિબ્રહ્મ, ચાલ્યા મુનિ પાવન રે.	૬
મંડપમાં આવીઆ દરિ, ઋષિ વામન રે;	
ઉઠ્યા બ્રાહ્મણ કાગી જૂપ, થયા સૌ પાવન રે.	૭

સહ્યા સહુ વિરમે યઈ, નિરખી વામન રે;	
દીર્ઘ શોભા સાગર રૂપ, યથા સૌ પાવન રે.	૮
કે કહે વિષ્ણુ પધારીઆ, નિરખી વામન રે;	
કે કહે માનવ બાળ, યથા સૌ પાવન રે.	૯
જેઠ વિગ્ર વાતો કરે, નિરખી વામન રે;	
છે વામન ધણા વાચાલ, કીધા સૌને પાવન રે.	૧૦
રાગ્યે આસન આપિયું, મુનિ વામન રે;	
બેઠા વૈકુંઠ જૂપ, કીધા સૌ પાવન રે.	૧૧
ધંદાસન આબ્યું ગયું, જોઈ વામન રે;	
શુક્રાચાર્યે ધણીઆ હાથ, કીધા સૌ પાવન રે.	૧૨
કર જોડી પૂછે બસિ, ઋષિ વામન રે;	
હવે કહેા જયારથ વાન, કીધા મુને પાવન રે.	૧૩
કવણુ દેશ ને ગામ તમેાતણું, ઋષિ વામન રે;	
શું છે તમારે નામ, કીધા મુને પાવન રે.	૧૪
કવણુ ઇચ્છાથી પધારીઆ, ઋષિ વામન રે;	
કહેા અમ સરખું કાંઈ કામ, કીધા મુને પાવન રે.	૧૫
વામન વળતું બોલિયા, સુણુ રામ રે;	
અમેાએ જાણ્યો તને ઉદાર, જાણ્યો મહિમાય રે.	૧૬
તારી જોડ મળે બીજી નહીં, સુણુ રામ રે;	
જોતાં તણુ બ્રહ્માંડ, જાણ્યો મહિમાય રે.	૧૭
મારો નિવાસ આખા જગતમાં, સુણુ રામ રે;	
બ્રહ્મારીને શું ધામ, જાણ્યો મહિમાય રે.	૧૮
બ્રહ્મકુલ ॥ માહેરુ, સુણુ રામ રે;	
મારું વામનજી છે નામ, જાણ્યો મહિમાય રે.	૧૯
માતા પિતા જાણ્યો નથી, સુણુ રામ રે;	
લઘુ વયે પામ્યાં નાશ, જાણ્યો મહિમાય રે.	૨૦
જગત 'ત્રીમુખુ' બોલિયા, સુણુ રામ રે;	
મારે જોઈએ બોમી તણુ ડગ, જાણ્યો મહિમાય રે.	૨૧
દાતાર તું જાણીને આવિયો, સુણુ રામ રે;	
કાંઈ જાણવા તારી પાસ, જાણ્યો મહિમાય રે.	૨૨

વળણ.

તારી પાસ આવ્યો જાયત્રા, જણી મહાદાતા તુજરે;
પ્રતાપ તારો શું વખાણું, અસુર કુળના સુરજ રે.

૨૩

કંઠનું ૧૦ મું-રાગ મારું.

- ઋષિ વામન યોગ્યા વાણી, રામ જળીનો વંશ વખાણી;
કરૂપ કુળ ઉજળું કીધું, આજ દીક્ષાપણું તે લીધું. ૧
- હિરણ્યકશિપુથી તું વાધ્યો, વેદાંત મારગ તે સાધ્યો;
*દેવે આશા મુજ મન વારી, ધન્ય ધન્ય જનેતા તારી. ૨
- કરૂપ વૃક્ષ હોએ નવનિદ, ઉજળવલ ઉજળવલ તારી છુદ;
અમિથી દીપકની જ્યોતિ, હોય સ્વાતી છુંદના મોતિ. ૩
- વાધના વાધ સિદ્ધના સિદ્ધ, પ્રદક્ષાદ પૈત્રા બૂલે નદી;
સંસારમાંહે લીહા વાળી, કોણ યજ કરે તુજ ટાળી. ૪
- જાયક ના જાએ નિર્મુખ ફરી, હું આવ્યો એવું સાંભળી;
કરે જોડી કહે બલિ રામ, સૌ જાણજીને ચરણ પસાપા. ૫
- વામનજી નમે પધાર્યો, કોટી જગ થયા આજ મારા;
ભરી શીતલ જળની ઝરી, સળામાં આવી બલિની નારી. ૬
- પૂજવા વામનજીના પાય, નર નારી તત્પર થાય;
વિચાર્યું શુકે મનમાં, તેજો સાન કરી બલિ રાય. ૭
- આચાર્ય કહે સુણ બૂપ, છે વામન કપટ સ્વરૂપ;
નહિ જાણજી ભીખવાવાળો, એવું જાણીને પાગ પખાળો. ૮
- કરવા ઈદ રામનું કાજ, ધર્યો વેશ તે શ્રીમહારાજ;
જીએ શાન દષ્ટે વિચારી, એ છે વામન દેવ મોરારી. ૯
- એ તો મારશે કંઈ તુજ પાસે, લગ મગનો નિશ્ચય યારો;
આપવાની વાત નવ કીજે, દેવજગ થકી રાય ખીજે. ૧૦
- હિરણ્યક્ષને દણવા કાજ, શુકરૂપ ધર્યું મહારાજ;
ધરીને નરસિદ્ધ રૂપ, માર્યો હિરણ્યકશિપુ ભૂપ. ૧૧
- દાનવ રૂપે સર્વને મુકયા વાહી, મોહીની રૂપે વારણી પાછ;
સદા કરે દેવની સહાય, એ વામન વિજય રાય. ૧૨

- રમે રાયજી પાવ પખાજો, વામનજીને પાછા વાજો;
સાંભળી ગુરુ ગર્વ વચન, દસી બોલ્યા અરિ રાજનં. ૧૩
- તમે! સાચા છો ગુરુ સ્વામિ, ઓગખાચ્યા અંતરગમી;
હવે 'વિશેષ' પાવ પખાજું, પરિષ્કલ કેમ પાછા વાજું. ૧૪
- જેને નારદ શંકર ધાવ, જેને નિગમ નતિ કરી માવ;
પ્રભુ ચૌદ લોકના નાથ, મુજ આગળ ઓડે છે હાથ. ૧૫
- મારું પૂર્વ ભાગ્ય જો જાગે, તો માધવ દક્ષિણ માગે;
પ્રભુ બેઠા આવીને પાટે, હરિ વામન યમા મુજ માટે. ૧૬
- ગુરુ ભુદ્ધિ તમારી નાહી, મુને શીખ આપો છો માહી;
જે નિર્ઘ્યુ હશે તે યાશે, બહિ આવ્યા વામનજીની પાસે. ૧૭
- મંગાવી કંચનની યાળી, જળ લેવું છે પામ પખાળી;
માનુભાવ મુનિ એમ બોલે, નહીં ભાગ્ય કે બલિને તોલે. ૧૮
- વિંધ્યાવળી બલિની રાણી, હરિચરણ ઉપર રેડે પાણી;
શુક્રાચાર્યે વાત વિચારી, 'રાવ ના માને શિક્ષા મારી. ૧૯
- વામનજી રીસાવી જાવ, એવા કાંઈ કીજો ઉપાવ;
યદ્દ જમરે ઝારીમાં પેઠા, રંધી જલ ને નાંજીએ બેઠા. ૨૦
- નવ પડે બિન્દુ ઝરીનામે, જોઈ સભા સહુ આશ્ચર્ય પામે;
બીજું પાત્ર લાવો કહે બળિ, કપટ વાત વામનજીએ કળિ. ૨૧
- દર્ભ શક્તાંખા હાથમાં લીધી, વજ્રે કંઠથી તે કીધી;
જલપાત્રને લધુ દારે, આરોપી દેવ મોરારે. ૨૨
- વામનજી કહે કાંઈ કરાયું, તેણે આવતું જળ ઘેરાયું;
થપો શુક્રને નેત્રમાં પ્રહાર, તવ ચાલી શોષિતની ધાર. ૨૩
- ગુરુ નાઠા ને લોચન કૂટ્યું, તવ ઝરીનું જલ વષ્ટકયું;
પ્રભુની માયા મહા ગંભીર, ડોલે નવ દીર્ઘ રૂધીર. ૨૪

વળણ.

નવ દીર્ઘ દાનવ માનવે, સાંભળ પરીક્ષિત રાવ રે;
એ કથા વામન પુરાણમાં, નથી ભાગવત માંધ રે. ૨૫

કડવું ૧૧ મું-રોગ મારું.

એકાક્ષિ થયા આચાર્ય, કાપ અતિશે કાપી રે;
બલિ રાજાને શાપ, ઋષિએ તવ દીધી રે. ૧

શુરુ વચન લોપી પાપી રાય, સીખ નવ માની ૨;	
તારો યત યાજ્ઞે રે ભગ, જાજ્ઞે રાજધાની રે.	૨
તું બધાજે બહુ પાય, જોલ ઉચાધો રે;	
ફેડી વામનજીએ આંખ, રાજને ચાધો ૩.	૩
રંક ઉપર સદુ શર, બળિયાસુ બીહે ૩;	
ફરી કેમ આવે લોચન, લીધુ નાથજીએ રે.	૪
એ નેત્ર કથાનો પ્રસંગ, લાગવતમાં નથી ૩;	
કહ્યું છે વામન પુરાણ, જોડ્યા શુકજી જતી ૩.	૫
બલિ રાય પખાળે પાય, નારી નીર નામે રે,	
ભણે ધાણણ આશીર્વાદ, સભા સુખ પામે રે.	૬
જે પાદાભ્યુજની રેણુ, જોગેશ્વરને નવ જડે ૩;	
તે ચરણ પખાળે રાય, પોતાના કર વડે રે.	૭
પખાળીને લોહા ચરણ, ચીરોદક છેડે ૩,	
ઢેડામાં હર્ય ન માય, નયણે જળ રેડે ૩.	૮
કીધું ચરણામૃતનું પાન, પીતાં નવ પહોંચ્યું રે,	
આવાગમનકરુ દુઃખ, દપતિનું ગયુ સૈકયુ* ૩	૯
કીધું અર્ધ પાદ પૂજન, પ્રગટયો ધૂપ ૩;	
કાંઈ દક્ષિણા માગો દેવ, કહે બલિ ભૂપ રે.	૧૦

વળણ.

ભૂપ કહે ભૂદેવને, શું માગો છો ઋષિ રાય રે;	
બટુક મુનિ શું માગશે, સૌ સભા આશ્ચર્ય યાય રે.	૧૧

કડવું ૧૨ મું-રાગ રામઘો.

બલિ કહે ઋષિ રાયને, જે જ્ઞેષ્ઠએ તે માગો;	
એ ધાણણ કુળનું કર્મ છે, તમે લજ્જા પરિભાગો. બલિ કહે. ૧	
વામન વળતું જોવિયા, આવી બેઠો હું પાટે;	
લજ્જા શાની લિક્ષાતણી, આબો માગવા માટે ઋષિ કહે રાયને રે. ૨	
હય હરતી નથી માગવા, નહીં રાજ નહીં ગામ,	
લોહા નથી તિલ જેટલો, મુને આશ્રમનું છે કામ. ઋષિ. ૩	

* સોલ્યુ-મટયુ, ફોટયુ. † પા. “લોહ તત્કર્ય જેટલો”

પશુંકુટી રહેવા જોટલી, ખીજ વરતે નહીં રાસું;
 ત્રણ ડગલાં મારાં ધરું, જોટલી મહી જાસું. ઋષિ. ૪
 વચન સુણીને સભા હસી, હસીઆ બહિરાય;
 બાળકે માગી જાણ્યું નહીં, વય ઉપર જાય. બલિ. ૫
 એ સ્વરૂપ દાન શું માગિયું, માગે કાંઈ મોટું;
 રાજ ગજ રથ ધન વિના, જીવતું તે મોટું. બલિ. ૬
 વાંકે નહીં ઋષિ તમતણે, લધુ વય જાણ્યારી;
 રાજ્ય લ્યે એક દેશનું, પરણે મુંદર નારી. બલિ. ૭
 વામન વળતું બોલિયા, અમારે થી માયા;
 ધન લાગીને શું કીજીએ, છે અસ્થિર કાયા. ઋષિ. ૮
 તૃષ્ણુ! લોભ ને લલુતા, ધણી માયા ને મમતા;
 તે જ્ઞાનવત્ નર જાણવા, મોહે હીડે લમતા. ઋષિ. ૯
 કેા કેાણુ પૃથ્વીપર યર્ષ ગયા, ને વળી યર્ષ જશે;
 રાજ રંકે ને છત્રપતિ, કાળને વશ થાશે. ઋષિ. ૧૦
 ત્રણ કદમ અવની વિશે, બાંધું એક મદી;
 દિવસે જાણાતું વિદ્યાર્થી, ને રાતે રહું પડી. ઋષિ. ૧૧
 બલિ કહે સંસારમાં, મોટું ધન વા માન;
 જત્રા જરા થાય ધન વડે, ધને આપીએ દાન. બલિ. ૧૨
 નિર્ધન સુકૃત શું કરે, જીએ આપ વિચારી;
 વિશ્વ માને ધનવંતને, માને છત્રધારી. બલિ. ૧૩
 વામન કહે સુણ જૂપતિ, ધને થાય અહંકાર;
 દરિદ્રનાં લીજે દુઃખડાં, સંભારે વિશ્વાધાર. ઋષિ. ૧૪
 જો પાળે તું દીક્ષાપણું, રાય મુક વિવાહ;
 એ રાજ દાન આપવાપણું, કરે અતિ ઉન્માદ. ઋષિ. ૧૫
 કેા મંત્રી મંત્ર માળા જપે, તું શિક્ષા તેની માને;
 જો મન ચળે માગ્યું આપતાં, તો મુને પૂજે શાને. ઋષિ. ૧૬
 કેાધ જાણી વામનજી તણે, બલિ લાગ્યે પાય;
 પુલસી લીધી દાન આપવા, શુક્રે કહ્યું કાનમાંય. શુક્ર કહે રાય ચેતજે. ૧૭
 આચાર્ય કહે રાય ચેતજે, વામન દુઃખ દેશે;
 એ રાજ તારું ત્રિભુવનતણું, ત્રણ પદમાં લેશે શુક્ર. ૧૮

ઠામ નહીં રહે રહેવાતણો, પછી ભટકશે ભૂપ;
 તજશે વેષ વામનતણો, લેશે વિશ્વરૂપ. શુક. ૧૯
 ન હોય બ્રાહ્મણ એ ભુગદીશ છે, બંધાજે એવું બાણી;
 વેરી યાશે એ વામણો, જ્યારે મૂકશે પાણી. શુક. ૨૦
 હું તારો શત્રુ નથી, દેજી છું શિખ દાઝે;
 એ પરમેશ્વર વામન થયા, તુને છગવા કાજે. શુક. ૨૧
 હાસ્ય કરો બલિ બોલિયો, શું દેજી મેલી દીક્ષા;
 સફલ જન્મ થયો માદરો, હરિ માગે છે બીક્ષા. બલિ. ૨૨
 એ પરમેશ્વર પધારીઆ, કરવા મારી પરીક્ષા;
 લાજે જનેતા માદરી, જો ભાગેરે દીક્ષા. બલિ. ૨૩
 એવું કહી અજલી ભરી, દાન લ્યો વિશ્વનાથ;
 સખા સર્વેકા દેખતાં, ધર્મો હરિએ હાથ. બલિ. ૨૪
 વળણ.

હસ્ત ધર્મો શ્રીવામને, રામે આપ્યું દાન રે;
 ત્રય પદ મહી લેવા પછી, વાધ્યા શ્રીભગવાન રે. ૨૫

કડવું ૧૩ મું—રાગ કેદારો.

વાધ્યા વામન વિશ્વ સ્વરૂપે, દશે દીશા વ્યાપ્યા જગદીશ રે;
 પાતાળે પગ જઈ પહોંચ્યા, અઘાડે ગયું શીથ રે. વાધ્યા. ૧
 કોટી આદિત્યમું થયા ઉદય, સખામાં પ્રગટયો તાપ રે;
 ભક્ત જનને તાપ ન લાગે, હરિભજન પુણ્ય પ્રતાપ રે. વાધ્યા. ૨
 ગાળ્યા ગોવિન્દ ગગન ગડગડયું, ખળભળ્યાં સાત પાતાળ રે;
 ઉલટયો સાગર મેઠુ ચળીઓ, સળકયો વાસુકી મરવાળ રે. વાધ્યા. ૩
 આદિત્ય ઉડગણુ ઉડું દંકાયા, અજ ધરિને પડી ફાળ રે;
 દેવ દાનવ ને માનવ કાંધ્યા, ડગ્યા દશ દિગ્ગાળ રે. વાધ્યા. ૪
 રચંભ કકડીઓ મંડપ પડીઓ, ગડગડ્યા ગોવિન્દરાય રે;
 વિપરીત વહી સર્વે સરીતા, ગર્ભપાત આસુરીના યામ રે. વાધ્યા. ૫
 પ્રાતાળ પૃથ્વી લીધાં એક પદે, કોષે લોચન રાતાં ચોળ રે;
 ઉર્ધ્વ પદ ભરતાં નખ વાઝ્યો, તેણે ફાડયું અઘાડું ગોળ રે. વાધ્યા. ૬
 શ્વેત ચંદન ચર્ચ્યું બલિરાયે, પૂજ્યા સ્થામ શરીર રે;
 તે ચંદન ગંગાએ* ધોવાયું, હિન્વલ થયું ગંગા નીર રે. વાધ્યા. ૭

વાળ્યે પદ ત્રીજું કમ ભરવા, કરવા; સુરતું કામ રે;
વામન કહે છે બલિરામને, ત્રીજા પદનું આપો કામ રે. વાધ્યા. ૮
અસુર બળીઆ બલિ રામના, ઊઠ્યા કરી વદન હોંકાર રે;
કુટલાએક વામનને વળાયા, આયુધના કરતા પ્રહાર રે. વાધ્યા. ૯
આયુધ બાંધ્યાં કર રહ્યાં, શિથિલ થયા સહિ જોઈ રે;
વિશ્વનાથના પ્રતાપથી, સર્વેએ મુકયા કોઈ રે. વાધ્યા. ૧૦
પરમેશ્વરની પક્ષે આવ્યા, નેદ સુનંદન બળવાન રે;
અસુરને મારી અળગા કીધા, તાંણી બાંધ્યા બલિ રામન રે. વાધ્યા. ૧૧

વળણુ.

બલિને બાંધ્યો વરુણ પાશે, આગા નિકમતણી રે;
ત્રિજા પદનું આપ સ્થાનક, એમ કહેતા હવા ત્રિજીવનવણી રે. ૧૨

કડવું ૧૪ મું-રાગ પરજ.

બલિ બાંધિઓ વરુણ પાશે, પ્રજા જીએ સકલ રે;
એ પદ આધ્યાં દાનમાં, ત્રિજાનું નહોં સ્થલ રે, હરિ હરિ બંધાયો બલિ રે. ટેક. ૧
દાનવ સર્વ નાશી ગયા, વત્યો છે હાહાકાર રે;
ધાર્ધ આવી રાણી વિધ્યાવળી, બાંધ્યો જણી ભરથાર રે. હરિ. ૨
જોઈ વિરમય પામી સુંદરી, વામન હવા વિરાટ રે;
પૂજા કરતાં મુજ નાથને, બંધન થયું શા માટ રે. હરિ. ૩
બંધન છુટે સંસારમાં, લીધે નારાયણનું નામ રે;
પ્રસન્ન હરિને પૂજતાં, કેમ નાથ બંધાયા આમ રે. હરિ. ૪
અશ્વમેધ આરંભીઓ, પૂજવા યજ્ઞ પુરુષ રે;
તે યજ્ઞ દેવ સત્તુ થયા, હવે યજ્ઞ કરે કો મુરખ રે. હરિ. ૫
નિષ્કપટી સ્વામિ માહરો, વૈષ્ણવ ધરિયું નામ રે;
ભક્તિ ફળી પરિણમતી, ગયું રાજ લૂટાયું ગામ રે. હરિ. ૬
સૌમ્ય દૃષ્ટે સાચું જીઓ, કમલાવર કરુણાનિધાન રે;
દયા કરો દીનાનાથજી, છોડો બલિનાં બંધન રે. હરિ. ૭
બાંધ્યો યંકો બલિ જોલીઓ, કૃપા કરો સુંદર સ્વામ રે;
શ્રીદામોદર મુને છોડીએ, ત્રીજા પદનો આપું કામ રે. હરિ. ૮
સ્વર્ગમાંથી ધણા પધાર્યા, આવ્યા દશે દિગ્પાળ રે;
સ્તુતિ કરે બલિ છોડવા, પ્રાણનાથ કૃપાળ રે. હરિ. ૯

દેવની સ્તુતિ માની નહીં, કીધો બલિએ આરત નાદ રે;
 તે શબ્દ પુત્રનો સાંભળી, ધ્યાન મૂકી ધાયા પ્રહ્લાદ રે. હરિ. ૧૦
 પ્રહ્લાદ દીઠા આવતા, ત્યારે લાગ્યા શ્રીજગદીશ રે;
 મેં બલિને દુઃખ દીધું ધણું, રખે ચઢે વૈષ્ણવને રીસ રે. હરિ. ૧૧
 તુગસી માળા સમરણી હાથમાં, ચઢને ચર્ચુ સરીર રે;
 પિતામહ દીઠા આવતા, ચાલ્યું બલિ નયને નીર રે. હરિ. ૧૨
 આસના વાસના પુત્રની કરી, યોલ્યા શ્રીપ્રહ્લાદ રે;
 નયી આ સમે રોવાતજો, આણે અંતરમાં આહ્વાદ રે. હરિ. ૧૩
 સ્તુતિ કરી વામનતણી, વૈષ્ણવ લાગ્યા પાપ રે;
 સ્તુતિ કરે ઉભા રહી, જય જય વંકુડ રાય રે. હરિ. ૧૪

વળણુ.

જય જય શબ્દ વરસી રહ્યો, ઉભા જોડી હાથ રે;
 પ્રહ્લાદ બલિ મન નીરખી, સ્તવન કરે શ્રીનાથ રે. ૧૫

કહ્યું ૧૫ મું-રાગ કેદારે.

જય જય દેવ વિશ્વરૂપ વિશ્વાત્મા, વિશ્વંતર વિશ્વનાથ વિષ્ણુ;
 કૃપાલ દયાળ કેશવ કમલાપતિ, કમલનેણુ કૃષ્ણ કલ્યાણુ ગિષ્ણુ. જય. ૧
 જય જય દેવ સર્વેશ તું કેશવ, વામન વેશ વૈરાટ સ્વામિ;
 પ્રાણુપતિ જગપતિ શ્રીપતિ શ્રીહરિ, અવિગત નાથ અંતરજ્ઞમી. જય. ૨
 તારું આઘ અંત મધ્ય કો બાણે નહીં, રોપ મહેશ બૂલે રે બ્રહ્મા;
 વાણી પાછી વળી નિગમ અગમતણી, કાળનો કાળ તે જગત નિર્મા. જય. ૩
 જય પરિબ્રહ્મ નિષ્કર્મ શ્રીનાથજી, જોગેશ્વર તારી જુગત ન બાણે;
 બલિવત જીવ ત્યાં કોટી અન્ય ભર્મા, એ ઉપર બાપ શું કોષ આણે. જય. ૪
 કદલિ ઉપર કુંહાડો ઘટે નહીં, કરવત ધાર તે કેમ સહેશે;
 જલચર જીવ નહીં જલ વિના જીવશે, કૃષ્ણ ઉપાસીએ કૃષ્ણ લોભે. જય. ૫
 વરાહ રૂપ નરસિંહ તું વામન, અમ માટે અવતાર લીધા;
 ભક્તવત્સલ કેરું બીરદ તમે પાળિયું, અધર્મી તોયે તમે જોય કીધા. જય. ૬
 કહણુ કર્મ પાપ હેદાય નહીં વળથી, તે સઘ તૂટે તારું નામ લેતાં;
 ભક્ત પ્રહ્લાદની ભક્તિ સુણી, પ્રેમનાં વાપક તે જુએ કહેતાં. જય. ૭
 મોટું આશ્ચર્ય પ્રભુને પ્રસક્ષ પૂજતાં, બાંધીઓ બલિને દાન દેતાં;
 હરખ આંસુ ખરે સ્તવન હેતે કરે, પ્રેમે પ્રસક્ષ પ્રભુ ત્યાં જોતાં. જય. ૮

ત્રેમ જાણી હરિ પ્રીત દષ્ટિ કરી, ઉતયોં ક્રોધ વામન દોષ્યા;
કૃપા પ્રહ્લાદને વામને ઘણી કરી, બલિ રાષ બંધન નાથે છોડ્યાં. જ્ય. ૯

વળાણ.

બંધન છોડ્યાં ભગતનાં, બલિરાયને કરણા કરી રે,*
દયા કરી, કરી કૃપા દષ્ટિ, લીધા હૃદયા શ્રીહરિ રે.

૧૦

કંઠલું ૧૬ મું—રાગ ધન્યાશ્રી.

બલિરાય છુટયો તુટયા પાસણ, વામન રૂપે યથા અવિનાશણ;
પ્રહ્લાદને ભેટયા કરી મુખ હાસ્યણ, બલિને તેજો શ્રીહરીએ પાસણ. ૧

ઢાળી.

પાસ તેડી હટે ચાંપ્યો, મસ્તક મુક્યો પાણ;	
તળ ત્રીજ પાતાળનું રાજ આપ્યું, બોલ્યા પુરુષ પુરાણ.	૨
બલિ કહે પ્રભુ સાંભળો, આપ્યું તે કથમ લજી પ્રરી;	
મારા હટે ઉપર પાપ મૂકો, ત્રિજનું પદ લ્યો શ્રીહરિ.	૩
આપ્યું દાન જે પાપું લીએ, ચાંડાળ કહીએ તેહ;	
તેની સાત પેઢી નરકે પડે, એમાં નહિ સંદેહ.	૪
વામનણ કહે ધન્ય રાગ, તે સત્ય રાખ્યું સર્વદા;	
તે મૂને આપ્યું મેં તુને આપ્યું, ધર્માધર્મો દોષ નહીં તદા.	૫
જેમ દક્ષિણ હાથે બીજ પૃથ્વી, મૂકીએ ત્રેમે કરી;	
ક્ષેત્રનો ગુણ જાણ્યો એવો, લાવીએ દીગણ બરી.	૬
દેહધાંડી દાદર્માં ત્યાં(?) આશ્ચર્ય શું હોય;	
દાતા ભુક્તા શ્રીહરિ, બિભક્ષ દુષ્ટે તે જોય.	૭
એક મનંવંતરનું રાજ કરજે, બહોતેર ચોક્કડી પ્રમાણે;†	
પ્રતિહાર ચર્ચયણિકા ગ્રહી, હું રહિશ તારે આંગણે.	૮
ત્યારપછી ઈર્ષ પદવી પામીશ, રાખજે વિશ્વાસ;	
નાના પ્રકારે સુખ બોગવી, ભજજે તું અવિનાશ.	૯

* પ્રાચીન કાવ્ય ત્રિમાસિકમાં હાથેલી 'વામન કથા'માં ઘણા પાકલેદ છે, તેમાં વળણ નીચે પ્રમાણે આપેલું છે.

“બંધ છુટયા કુસંબંધ તુટયા, તુકયા ન્યારે રામ રે;
બલિ છોડી અકે લીધો, કામ કર્યું ધનરથામ રે.”

† પા. “અદ્વત્તવ.” ‡ પા. “મુને રાખજે દેયા ધારણે.”

એમ કહી બહિરાયને, મોટસ્યો પાતાળ;	
*લોક કહે બળિ બંધાયો, પણ બંધાયા ગોપાળ.	૧૦
ઈંદ્રાસન રાખ્યું ઈંદ્રનું, દેવ સર્વ સુખીયા થયા;	
†બલિને દ્વાર ભક્તવત્સલ, પોળીઆ યધને રણા.	૧૧
એવા ભક્તવત્સલ શ્રીહરિ, કરુણાનિધિ કૃપાલ;	
ગર્ભવેદના વામીએ, ટળે જગતની જંગલ.	૧૨
એ કથા શ્રીવામનતણી, જે ભણે પ્રીતે સાંભળે;	
યાય ફળ સહી તીર્થનું, કાટી પાતિક પરજળે.	૧૩
પ્રહ્લાદ બલિને કૃપા કીધી, ભક્તની રક્ષા કરી;	
જો ઈંદ્રજો હરિ પદ પામવા, તે મુખે જપો શ્રીહરિ.	૧૪
‡સુતાં બેઠાં કારજ કરતાં, લીજે હરિનું નામ;	
પ્રેમાનંદ પ્રભુ ભક્તિ આપે, પામે વેકુંઠ ધામ.	૧૫

વામન ચરિત્ર સંપૂર્ણ.

* પ્રાચીન કાવ્ય ત્રિમાસિકમાં નીચેની કહી વિરોધ લેવામાં આવે છે;—

“ચતુર્દશ રત્ન તે ચૌદ કહે, આજ્યા પ્રેમાનંદ પ્રભુએ; અષ્ટમરંધની સાખા કાઢી, જવ કૃપા કીધી વિભુએ.”

આ ભાગમાં આપેલા “વામન ચરિત્ર”માં ૧૬ કડવાં છે, ત્યારે “વામન કથા”માં ૧૪ કડવાં ગણાવવામાં આવ્યાં છે. ત્રિમાસિકમાં સરસ્વતીની સ્તુતિવાળું ૧ હું કડવું મુદ્દલ નથી અને ૨ ન કડવાને કડવું ગણ્યું નથી. પણ ૩ ન કડવાથી ૧ હું કડવું ગણી ૧૪ કડવાં ગણવામાં આવેલાં છે. ખરી રીતે લેતાં ત્રિમાસિકમાં એનાં ૧૫ કડવાં ગણ્યાં જોઈએ. † પ્રાચીન કાવ્ય ત્રિમાસિકમાં મૂળ કથા ક્યાંથી પ્રેમાનંદ લીધી તેના હસ્તેખની બીજી વિરોધ કહી નીચે પ્રમાણે છે.

“હરિ કથા વિસ્તારતાં, નહિ પાર પામવું પ્રાણી;
અષ્ટમરંધ હજી પૂરણ કરે, (મટિ) સસેયે કથા વખાણી.”

‡ પ્રાચીન કાવ્ય ત્રિમાસિકમાં ઇતિશ્રીનો પણ નીચે પ્રમાણે છે.

“હરતાં ફરતાં કારજ કરતાં, લીજે નારાયણનું નામ;
જેસતાં લકતાં જોઈ સમરે, તે પામે મહા ધામ.
પ્રેમાનંદ પ્રભુ ભક્તિ આપે, જે મુખે જાળે જગદાન;
ગુરુ ગોવિંદનું ધ્યાન રાખ્યું, (તેણે) બાખ્યું વામનનું આખ્યાન.
વળણુ.

આખ્યાન શ્રી વામન તણું, વાંચી મુણી સમરો હરિ દે;
નન્દરણારે કષ્ટ વેડી, અષ્ટમરંધ કથા કરી દે.”

વિવેક વણુઝારો.

રાગ પરજ.

સંત સાધુને હું નમું, વણુઝારા રે.

સંત ગુરુને લાગું પાપ, સમજ મન માત રે.

સમરણુ કરીએ શ્રીરામનું, વણુ; પદબંધ મનોહર યાવ, સમજ. ૧

કાયા નગર સોદામણું, વણુ; લાં વસવા કીધું ગામ, સમજ.

આણુ ફરે ત્યાં તાહરી, વણુ; પુર, નાયક એતું નામ, સમજ. ૨

નવ દશ બે ત્રણ સુંદરી, વણુ; વણુઝારી મળી ચોવીશ, સમજ.

તે સાથે તું કીડા કરે, વણુ; તેં વિસાયાં શ્રીજમદીશ, સમજ. ૩

પટચણી બે પ્રેમદા, વણુ; તેનાં પ્રવૃત્તિ નિવૃત્તિ નામ, સમજ.

પ્રવૃત્તિ વખાણે ભોગને, વણુ; નિવૃત્તિ વખાણે રામ, સમજ. ૪

સંતાન થયાં બેઠે નારને, વણુ; માંઝાં જુજવાં બે ધરસૂત્ર, સમજ.

પ્રવૃત્તિને પાંચ પુત્રી યથ, વણુ; વળી સાત યથા છે પુત્ર, સમજ. ૫

આસા, ભૂષણા, હિંસા, દીકરી, વણુ; વળી બ્રાંતિ, ધર્પા નામ, સમજ.

સોભ, કોષ, મદ, દીકરા, વણુ; ગર્વ, મત્સર, મોહ ને કામ, સમજ. ૬

પરિવાર પ્રવૃત્તિનો વધો, વણુ; હવે કર્કુ નિવૃત્તિનાં સંતાન, સમજ.

પુત્રી ચાર ચતુર ધણી, વણુ; યથા પુત્ર પાંચ ગુણવાન, સમજ. ૭

શાંતિ, ભક્તિ, દયા, દીકરી, વણુ; વળી મૈત્રિ, મળી યથ ચાર, સમજ.

સંતોષ ને ધર્મ દીકરા, વણુ; વૈરાગ્ય, વિવેક, વિચાર, સમજ. ૮

નવ સંતાન નિવૃત્તિનાં, વણુ; હવે પ્રવૃત્તિનો વિસ્તાર, સમજ.

સંતાન જોઈને શાતા યથ, વણુ; પતિ રીઝ્યો જોઈ પરિવાર, સમજ. ૯

બાવીશ નાર દાસી યથ, વણુ; કરે પ્રવૃત્તિ રાણીની સેવ, સમજ.

નાયક અભિમાને બર્પા, વણુ; એના મનમાં ઘણો અહમેવ, સમજ. ૧૦

નિવૃત્તિ કહે મારા નાયજી, વણુ; તમે મૂકા ભોજ વિલાસ, સમજ.

કાયા નગર છે કારમું, વણુ; તે જુઠ્ઠાની શી આચ, સમજ. ૧૧

બંધ બાંધ્યા છે જળતણા, વણુ; માંહે હાડ ને માંસ રુધીર, સમજ. ૧૨

શરીર એતું જળણું, વણુ; માટે સ્મરિયે શ્રીરઘુવીર, સમજ. ૧૨

માત પિતા સુત સુંદરી, વણુ; વળિ મિત્ર સહોદર બંધ, સમજ.

એ અંતે કે તારું નથી, વણુ; છે જીવતાનો સંબંધ, સમજ. ૧૩

ગોખ જરૂખા માળિયાં,	વણુ;	આત જૂમિના સરસ નિવાસ,	સમજ.
એક દિવસ મેલી ચાલવું,	વણુ;	સમશાને કરવો વાસ,	સમજ. ૧૪
માલ મતા વાસણુ વણાં,	વણુ;	મણી માણુક મોતી અનેક,	સમજ.
જમ કિંકર ગ્રહી ચાલશે,	વણુ;	સાથે દોડી ન આવે એક,	સમજ. ૧૫
કર્મ કમાય જે આપણું,	વણુ;	તે નય છે જીવને સાથ,	સમજ.
વેતરણીમાં જૂડતાં,	વણુ;	નકી મૂકાવે શ્રીરધુનાથ,	સમજ. ૧૬
એવું જાણીને જાળવો,	વણુ;	તમે પ્રવૃત્તિ રાણીના ભોગ,	સમજ.
નદિ તો પરતાશો નાથજી,	વણુ;	તે તો જાણુવો કેવળ રોગ,	સમજ. ૧૭
એવું જાણીને મારા નાથજી,	વણુ;	રખે રોડપનો કરતા સંગ,	સમજ.
શીખ મારી શ્રવણે ધરા,	વણુ;	તમે સમરોને શ્રીરંગ,	સમજ. ૧૮
પ્રવૃત્તિ રહેશે વેગળી,	વણુ;	જ્યારે આવશે જમના દૂત,	સમજ.
પંડ મૂકી આણી ચાલશે,	વણુ;	જૂતમાં મળશે પંચજૂત,	સમજ. ૧૯
જમ રામ લેખું પૂજશે,	વણુ;	ત તો શો કીધા વેપાર,	સમજ.
તે વેળા છે ધણી દોહેલી,	વણુ;	તમે ચેતન્ને કુલ ભરથાર,	સમજ. ૨૦
હીણું કોઇનું નવ કીજીયે,	વણુ;	સદા ચાલિયે સીધી ચાલ,	સમજ.
ભજન દાન હમણાં કરો,	વણુ;	પછી કાણે દીડી છે કાલ,	સમજ. ૨૧
નિવૃત્તિનાં વાયક સાંભળી,	વણુ;	કંઈક આવ્યો ઉર વૈરાગ,	સમજ.
પ્રવૃત્તિ ગણિયે જાણિયું,	વણુ;	એણે ભોગ કીધા છે લાગ,	સમજ. ૨૨
રાણુગાર સોળે અંગે ધર્મ,	વણુ;	તેડવા મોંઢ્યા પંચ દાસ*,	સમજ.
કંઈ લટપટ કરી લાવિયા,	વણુ;	પિયુ આવ્યો રાણીની પાસ,	સમજ. ૨૩
પહેરી પટોળી પ્રેમદા,	વણુ;	છે ચોળીમાં ચોદ રંગ,	સમજ.
રાણુગાર શુભ સુંદરી તણા,	વણુ;	જેઈ વૈરાગ્ય પામ્યો લંગ,	સમજ. ૨૪
પ્રવૃત્તિ રાણી બોલિયાં,	વણુ;	હેતે નાખી ગળામાં હાથ,	સમજ.
લાગી વેરાગી કયમ થયા,	વણુ;	કંઈક ઉલમ કીજે નાથ,	સમજ. ૨૫
બાળક સૌ ખરણાવવાં,	વણુ;	જેમ લોકમાં વાધે લાજ,	સમજ.
ધર ઉચાં કરાવિયે,	વણુ;	પૂર નાપકમાં કિજે રાજ,	સમજ. ૨૬
હસ્તિ ઘોડા સાંપડાવિયે,	વણુ;	ત્યારે જીયું તે સકલ જ યાય,	સમજ.
દધિ દૂધનાં સુખ લીજીયે,	વણુ;	ધણી લાવો મહિષી ગાય,	સમજ. ૨૭

* રાબ્દ, રપર્સ, રુપ, રસ, ગંધ.

શયા સિંહાસન પાલખી,	વણુ; આગળ બહુ દાસી દાસ,	સમજ.
બે બે દીપક પ્રગટાવિયે,	વણુ; ભલા દીજે ભોળ વિલાસ,	સમજ. ૨૮
ધન્ધા કરી ધન લાવિયે,	વણુ; નો અંતે આવે કામ,	સમજ.
ઠંગ ખાણણ વસે ધણ,	વણુ; નવ ખરચિયે કોડી દામ,	સમજ. ૨૯
બેન બનેલી લાણુનાં,	વણુ; દીકરી દોહિત જમાઈ,	સમજ.
દાર કેને ન દેખાડિયે,	વણુ; એ તો વસ્તુસારી ભયે ખાઈ,	સમજ. ૩૦
સંવત્સરી શ્રાદ્ધ ન સારિયે,	વણુ; એ તો સર્વ આળપંપાળ,	સમજ.
દીકરાને ભુજવા કરો,	વણુ; અને ગમતી નથી જંગળ,	સમજ. ૩૧
આપણે સુખે ખાઈએ પીએ,	વણુ; રમતાં રૂડા દહાડા જાપ,	સમજ.
વેપાર કરી ધન લાવિયે,	વણુ; તો લખેચરીના તન કહેવાવ,	સમજ. ૩૨
પીતાંબર શુભ પહેરિયે,	વણુ; ખાઈએ નાનાવિધ પકવાન,	સમજ.
ખાઈ પીધું તે આપણું,	વણુ; નવ કીજીએ કોડીનું દાન,	સમજ. ૩૩
લાણાં લાહીએ નાતમાં,	વણુ; થાય દેસ વિદેશે નામ,	સમજ.
દહાડા ભોગ કમાઈના,	વણુ; પછી અંતે જપશું રામ,	સમજ. ૩૪
પ્રવૃત્તિ શિખામણ સુણી,	વણુ; પછે રીઝ્યો મૂઢ અગણ,	સમજ.
નિવૃત્તિ થઈ અળખામણી,	વણુ; પ્રવૃત્તિ વહાલી પ્રાણ,	સમજ. ૩૫
એકાંત બેસી નર નારીએ,	વણુ; ભલી માંડી કીધી ગોઠ,	સમજ.
સંકલ્પ વિકલ્પ બે પોઠિયા,	વણુ; પછી ચલાવે કર્બની પોઠ,	સમજ. ૩૬
ભોભ પુત્ર સાથે ગયો,	વણુ; ગર્વ, મત્સર, કામ ને ક્રોધ,	સમજ.
દાસી દશ સાથે થઈ,	વણુ; કરી ધર્મતણો વિરોધ,	સમજ. ૩૭
મન ઘોડે નામક ચક્ર્યો,	વણુ; મહી આશા હાથ લગામ,	સમજ.
મમતા આલ્લો વહેરવા,	વણુ; અહકાર નગારું નામ,	સમજ. ૩૮
છગ બેદનાં બે તાજવાં,	વણુ; તોજે પ્રપંચ વાણોતર,	સમજ.
કૂડ કપટનાં બે કાટલાં,	વણુ; મોટી માયા દાંડી બરાબર,	સમજ. ૩૯
ઠામ ઠામ કુંડુબી ગડગડે,	વણુ; પુર નાયક મોટું નામ,	સમજ.
લાભ લેવાને દોડિયો,	વણુ; જોયાં લક્ષ ચોર્વાશી ગામ,	સમજ. ૪૦
સંસાર - દેશ સોજામણો,	વણુ; તેનો જોતાં ન આવે પાર,	સમજ.
શ્રીફલ સોપારી એલચી,	વણુ; તેમાં નવ દીર્ઘ કાંઈ સાર,	સમજ. ૪૧
ગોળ ખાંડ સાકર નહિ,	વણુ; નવ લીધાં ધૂત ને ધૂઈ,	સમજ.
શાક દાળ વહોર્યાં નહિ,	વણુ; એની અવગણના કરી બહુ,	સમજ. ૪૨

માણક મોતી સોનું નહિ,	વણ;	નવ વહોર્યાં પટાળાં ચીર,	સમજ.
લાલચ લોહું વહોરીયું,	વણ;	કાઠે લીધું કપટ કથીર,	સમજ. ૪૩
દિસા દિગ વહોરી ધણી,	વણ;	સંગ સીસું લીધું અપાર,	સમજ.
પ્રપંચ પીતળ વહોરિયું,	વણ;	સંસારમાં દીકું સાર,	સમજ. ૪૪
મમતા મીઠું વહોરિયું,	વણ;	અને વહોરિયું માયા મીણ,	સમજ.
કુરૂપ સોમલ વહોરિયો,	વણ;	અતિ વહોર્યું વિપવ અશીણ,	સમજ. ૪૫
અનાચાર વહોર્યોં ઐળીયો,	વણ;	વહોર્યાં આજસ ટકણખાર,	સમજ.
જાતિ ભાંગ લીધી ધણી,	વણ;	વજનાગ વહોર્યોં વ્યભિચાર,	સમજ. ૪૬
વહોરી ધર્પો જે આંખલી,	વણ;	કુલક્ષણી વહોરી લાખ,	સમજ.
કપટ કાપડ તે વહોરિયું,	વણ;	જેનો રંગ ધણે અભિલાખ,	સમજ. ૪૭
લલુતા વહોરી લીંબડી,	વણ;	વહોરી કાંબળી કાળે રંગ,	સમજ.
છળ છાયલ વહોર્યાં ધણાં,	વણ;	લોભ પુત્રને રાખી સંગ,	સમજ. ૪૮
નિંદા ગળી વહોરી ધણી,	વણ;	અતિ વહોર્યું મઘ અગાન,	સમજ.
ચાડી તાડી વહોરી ધણી,	વણ;	ભર્યું પાત્ર તે કંઠે સમાન,	સમજ. ૪૯
ખુનસ ખાદી વહોરી ધણી,	વણ;	વળી વહોર્યાં અવગુણ ટાટ,	સમજ.
શીવી શુણ અવગુણે ભરી,	વણ;	હાંકી પોઠ તે વસમી વાટ,	સમજ. ૫૦
મન ચિતવન બે વેઠિયા,	વણ;	સંકલ્પ વિકલ્પ વેપાર,	સમજ.
અભિમાન ઉઠે નાયક ચઢ્યો,	વણ;	તેને દેખે સૌ સંસાર,	સમજ. ૫૧
પ્રવૃત્તિને માન દીધું ધણું,	વણ;	ધારી તું મારા પ્રાણ સમાન,	સમજ.
નિવૃત્તિ આવી પુઠે પડી,	વણ;	અને દીધું ધણું અપમાન,	સમજ. ૫૨
પ્રવૃત્તિ આભૂપણે ભરી,	વણ;	ખોઈ નાયકે શુદ્ધ શુદ્ધ સાન,	સમજ.
જશ શણગાર નિવૃત્તિનો,	વણ;	વળી વજ્ર ખીરાળે રાન,	સમજ. ૫૩
સાથે લઈ બાળક બાળકી,	વણ;	ચાલે પ્રવૃત્તિ પિયુની સાથ,	સમજ.
નવ સંતાન નિવૃત્તિનાં,	વણ;	એતો ચાલે જેમ અનાથ,	સમજ. ૫૪
ન્યાં ન્યાં ટાંકું ઉતરે,	વણ;	પિયુ પોઠે પ્રવૃત્તિની પાસ,	સમજ.
નિવૃત્તિ આવી ના શકે,	વણ;	દૂરે ઊભા છે પંચ દાસ,	સમજ. ૫૫
પ્રવૃત્તિ કહે પિયુ સાંભળો,	વણ;	રજે શોકયનો કરતા સંગ,	સમજ.
૧૭ એક પાસે જે બેસશે,	વણ;	કરશે ધર વેપારનો લાંગ,	સમજ. ૫૬
જેખ એના બીખારી તણા,	વણ;	જેગી કીધાનો અભિલાખ,	સમજ.
એની શિખમણ માનશે,	વણ;	તો તે તમને ચોળાવશે રાખ,	સમજ. ૫૭

- દેખીતી મંદ જાગિણી, વણુ; જ્ઞાન વૈરાગ્ય જોના તંન, સમજ. ૫૮
 વેષ સર્વ વિધવાતણા, વણુ; કરે તમને જ્ઞાન શુકન, સમજ. ૫૮
 નાયક કહે સુણ સુંદરી, વણુઝરી રે;
 તારા વચન તે સુધા સમાન, સતી સુખઝરી રે.
 તારી શીખામણુ શુભ ગણુ, વણુ; મેં તો તને કીધી ભગવાન, સતી. ૫૯
 નિવૃત્તિ દીડી નત્ર ગમે, વણુ; તુજ સાથે બાંધ્યો પ્રેમ, સતી.
 નિવૃત્તિ સાથે બોલું નહિ, વણુ; મેં આજથી લીધો નેમ, સતી. ૬૦
 જ્ઞાનબંધ એવો કયો, વણુઝરા રે;
 પ્રવૃત્તિનો વાંધ્યો ગર્વ, સમજ મન મારા રે.
 નિવૃત્તિ દાસી ધર્મ રહી, વણુ; એની શોક્યે કીધું વશ સર્વ, સમજ. ૬૧
 ટાંકું* ચલાવા ચોદિશે, વણુ; જોયો દેશ સર્વ સંસાર, સમજ.
 આગળ લાભ દીઠા ધણો, વણુ; આંવી અંતે ખોટ અપાર, સમજ. ૬૨
 કાળ ધણી આવી લાગિયો, વણુ; એણે રાકી છે સધળી પૈઠ, સમજ.
 વસ્તુનું મૂલ આબું નહિ, વણુ; ધર્મ લાખ કરોડની ખોટ, સમજ. ૬૩
 જમ કિકરે આવી બાધિયો, વણુ; ત્યારે નાસી ગયો પરિવાર, સમજ.
 પ્રવૃત્તિ પણુ વેગળી રહી, વણુ; નહિ કોઇ પાણી પાનાર, સમજ. ૬૪
 જમ રાય કને બાંધી આણિયો, વણુ; વેપારીએ કીધી રાવ, સમજ.
 કેક ખાતાં ખોટાં નિકળ્યાં, વણુ; જ્યારે જોયા મેળ હિસાબ, સમજ. ૬૫
 બાંધ્યો માર્યો બહુ ભાતથી, વણુ; વળી નાંખ્યો નરક કુંડમાં, સમજ.
 ધણીવાર દોવાળું કાઢિયું, વણુ; નહિ લાજ્યો કરતાં અન્યાય, સમજ. ૬૬
 કારામહત્તું દુઃખ ધણું, વણુ; કોણ કહે ત્યાંથી બહાર, સમજ.
 પહેરી સાડી શુધ યુધની, વણુ; પાસે આવી નિવૃત્તિ નાર, સમજ. ૬૭
 નાયક જોઇને રોયો ધણો, વણુ; દેખી સતીનું તે સમે મુખ, સમજ.
 નીચું જોઇને કહે સાધવી, વણુ; તે પાપે ભોગ્યું દુઃખ, સમજ. ૬૮
 આંસુ લોહાં નાથનાં, વણુ; પછી બોલી નિવૃત્તિ નાર, સમજ.
 પ્રવૃત્તિ તમારી કર્યાં ગઇ, વણુ; સાત પુત્રી કર્યાં પંચ કુમાર, સમજ. ૬૯
 નાયક કહે સુણ સુંદરી, વણુઝરી રે;
 મેં નહિ માની તારી શીખ, સતી સુખઝરી રે.
 વહાલી યઇ પ્રવૃત્તિ પાપણી, વણુ; ભુંડી રાંડે મગાવી બીખ, સતી સુખ. ૭૦

પ્રજ્ઞાત જે કોઇ પરહરે,	વણુ;	કરે નિવૃત્તિ અંગીકાર,	સમજ.
એ મુક્તિ કળ પામે સહી,	વણુ;	નવ દેખે દુઃખ લગાર,	સમજ. ૮૬
ગુજરાત દેશ સોલામણે,	વણુ;	વીર ક્ષેત્ર વડોદર ગામ,	સમજ.
વિપ્ર અતુર્વશી નાતમાં,	વણુ;	કૃષ્ણ પુત્ર પ્રેમાનંદ નામ,	સમજ. ૮૭
વિવેક વણુઝારો તે છે આત્મા,	વણુ;	આ છે અધ્યાત્મનો ઉપદેશ,	સમજ.
વણુઝારો ગાય ને સાંભળે,	વણુ;	ટળે જન્મ મરણનો કલેશ,	સમજ. ૮૮
જે કાઈ પ્રભુને અનુભવે,	વણુ;	યાય મનવાંચિત ફલ કામ,	સમજ.
શ્રોતા સજ્જન સાંભળી,	વણુ;	તમે સમરો સર્વ શ્રીરામ,	સમજ. ૮૯

વિવેક વણુઝારો સંપૂર્ણ.

નરસિંહ મેહેતાની

હુંડી

કડવું ૧ હું-રાગ રામઝો.

શ્રીગુરુ ગોવિન્દને ચરણે લાગુંછ, સુધશુધ ચારદા વાણી મારુંછ;
અંતર્ગતમાં છપ્પા છે ધણીછ, ભાવે લાખુ હુંડી શ્રીમેહેતાતણીછ. ૧
હાળ.

હુંડી શ્રીમેહેતાછ તણી, અને વર્ણવું શુદ્ધિમાન;
ધન ધન નાગર નરસૈયો, જેનું જીનામદ સ્વસ્થાન. ૨
કૃપા તે શ્રીસંકરતણી, ઉપન્યો તે ભક્તિ ભાવ;
ભવમાગર નરસૈયો તપો, તે નાથ નામનું નાવ. ૩
શ્રીકૃષ્ણ ધ્યાયા શુષ્ણ ગાયા, તછ માયા મમતા;
રાસ મંડળે નિરખિયું, તેથી દળી ગર્ભ બમતા.
વિશ્વાસ તે વિશ્વંભરતણો, એ દાસનું લક્ષણ;
સંસારમાં સરસો રહે, કરે દરિકયા કીરતન. ૪
લોકાવારી નવ ગણે, નવ ગણે નાગરી નાત;
જેણે પ્રભુ સાથે પ્રીત બાંધી, જેમ પડી પટોળે લાત. ૫
મંડલીક વેલા નામ રાખ્યું, શ્રીદરિએ આપ્યો દાર;
ઉપ્પુ જલમાં મેઘ વરસ્યા, ન્યારે ગાયો રાગ મહાર. ૬
મનગમતું કીધું કુંવર બાઈનું, મોસાળું લાગ્યા મોરારી;
સેવક બાણી સ્યામળાગે, હુંડી તે શીઘ્રે શીકારી. ૭
વરણવું વિસ્તાર તેનો, શુદ્ધીને અનુસાર;
હરખે જે હુંડી સાંભળે, તે તરે નર ને નાર. ૮
ચરિત જે નરસૈયા તણાં, તેથી પવિત્ર થાયે પિંડ;
જે સુણે બણે ને અનુભવે, અવતાર તેનો ધન્ય. ૧૦
તીરથવાસી કાઠ વટેમાર્ગે, આવીઆ પુર માંય;
દુવારકાની હુંડી લખે, એવો શરાફ છે નાણાવટી કાલ. ૧૧

ત્યાં ખેડા હતા નાગર ઘાઘણ, જેને જૂઠું બોલ્યાનું પોણું;	
તેને તીરથવાસીએ પૂછ્યું, અહીં હુંડી લખે છે કોણ.	૧૨
વિષ્ણુ વિચારીને બોલીઆ, મહા ઠગના તે ઠગ;	
હુંડી તે લખે નરસૈયા, જેને રૂપિયાના ઢગ.	૧૩
વૈષ્ણવ જન વહેવારીઓ, સર્વે શિરોમણ સ્વામ;	
આડત ચાલે તેહની, કરે તે તો મોટાં કામ.	૧૪
હરિભગતની હુંડી કરી, નાગરે કીધી હાંસી;	
નરસૈયાનું ઘર દેખાડ્યું, ગ્રીષ્મના નહીં તે તીરથવાસી.	૧૫
નીચાં મંદિર નીપટ જુનાં ને, મહિ ચરકલાના માળા;	
વૈષ્ણવ આવી હિતયાં, મેહેતાતણી ધર્મશાળા.	૧૬
ત્યાં તિલક તુલસી ને ચંગ બોલે, શબ્દ ધૂન રહી મુદંગ;	
પામે પ્રસાદ મેહેતાને મંદિર, સાધુ ગયે બહુ રંગ.	૧૭
લુલા લુલા અટુલા, અપંગ અંધ ને બધીર;	
પડ્યા તે આપે રામદાસિયા, મહેતાતણે મંદિર.	૧૮
ગોપીચંદન તિલક તુલસી, શ્રીરામકૃષ્ણને ગાયે;	
શબ્દ ઉઠે સોહામણા,* શ્રીરામ લીલા બજાયે.	૧૯
એ ચરિત્ર દશ અવતારનાં, ચોક્કમાં તે તુલસીનાં વંન;	
એક દેહેરું દીસે દામોદરતાણું, ત્યાં નરસૈયા કરે કીર્તન.	૨૦
ત્યાં તીરથવાસીએ વિચાર્યું, નહીં હોય એ કોઠીવાલ;	
નામું લેખું હરિ નામનું, લેખણુ સાટે તાલ.	૨૧
કોથળી દીસે તે વાજીત કેરી, તેમાં તે નવ મળે દામ;	
દીસે ચોપડા કીર્તન કેરા, વ્યાપાર તો હરિનું નામ.	૨૨
સારે મેહેતાજી ખેડા થયા, આવો તમારું ધામ;	
પરદેશી અમને પવિત્ર કીધા, અમ સરખું શું છે કામ.	૨૩
ત્યારે તીરથવાસી બોલીઆ, અમારે જાણું છે દ્વારકા ગામ;	
ત્યાંની હુંડી કરાવવાને આવીઆ, મેહેતા બાણી તમારું નામ.	૨૪
અમને લલે નાગરે લાળ દીધી, તે મેતાજી સારસે અર્થ;	
એટલું તે સ્વામી કામ કીજે, ગણી લીજે ગર્થ.	૨૫

રૂપેઆ તે સાતસેં છે, તે ચારે જણનું ધન્ય;
અમારે ખરચનું છે દારિકામાં, તે મહેતા તમારું પુણ્ય.

૨૬

વળણ.

પુણ્ય તમારું કામ થાયે, બોલ્યા તે તીરથવાસી રે;
હસી જણીઆતની, મહેતે તે સમયાં શ્રીઆવિનાશી રે.

૨૭

કડવું ૨ જું-રાગ માલવી ગાડી.

આજ કૃતારથ અમને કીધા, તીરથવાસી મળિયા રે;
તે બ્રાહ્મણને હું ચરણે લાવું, જોણે અહીં મોકળિયા રે.

આજ. ૧

આપી આસન મહેતે પૂજાકીધી, મૂકયો તે હરિપ્રસાદ રે;
અંકકી માળા કંઠે આરોપી, મહેતે કીધા શંખનાદ રે.

આજ. ૨

સમરણ કીધું મહેતે શામળીઆનું, શું થાશે પ્રભુ મારા રે;
હૃદે ઉભરાણું મહેતાણું, નયણે વેહે જલધારા રે.

આજ. ૩

તીરથવાસીએ કૌતક દીધું, શંખ તાલ ને માળા રે;
વેણુવના આળા ને દીસે કંગાળા, બેઠા ગાયે ટાપીવાળા રે.

આજ. ૪

હરિશું રંગ ને વાગે ચંગ, ઢંગ રૂડા વિચાર રે;
બેઠા ધધએ ને ચોટે જમજે, તીરથવાસી કરે વિચાર રે.

આજ. ૫

જોઈ રહ્યા નીચું ન થવાય ઉચું, મીઠયું પારખપણું રે;
આપવા લેવા હરિની સેવા, દેવા દરીણું ધણું રે.

આજ. ૬

પ્રેમાનંદ પ્રભુ કૃષ્ણ કૃપાએ, મહેતે વારતા જાણી રે;
શું કરવાને ગાભરા થાઓ, સમરોને સાર્ણપાણી રે.

આજ. ૭

વળણ.

સાર્ણપાણી આણી આપે, ચિંતા મન શાને કરો રે;
સંતો લાવો કાંગળ લેખણ, હુંડી લખું કરમાં ધરો રે.

૮

કડવું ૩ જું-રાગ ગાડી.

તીરથવાસીને દુઃખીયારે જાણી, મહેતો બોલ્યા વળતી તે વાણી;
કાંઈમન ચિંતા નરાખરો તમો, હુંડીલખી આપીશું અમો.

૧

તમારે અમારું કામ જ પડયું, પરમેશ્વર નહીં રાખે અડયું;
શીઘ્ર કામ થાશે તમતણું, મોકલનારા ડાહ્યા છે ધણું.

૨

સેવક તમારો હુંડી કરે, જ્યાં લખે ત્યાંથી પછી નવ ફરે;
 જઈ જોજો ચંદ્રિયામાં ઢેઠ, જઈ પૂછજો શામળશાહ શેઠ. ૩
 તીરથવાસી બોલ્યા તેહ, રૂપેઆ રે લ્યો સાતસેંહ;
 લખી પત્ર ઉતારીને દીઓ, હુંડીયામણુ ઘટે તે લીઓ. ૪
 મેહેતાજી કહે કરવું કામ, હુંડીઆમણુ તો હરિનું નામ;
 શત શતના ગણીલીધા ચોક, સાતસેં રૂપેઆ લીધા રોક. ૫
 મેહેતે મૂક્યા ઘરમાં ધર્યાં, વૈશ્યુવ તેડી કૃષ્ણાર્પણુ કર્યાં;
 નાણાવટી તે કામ નવ આજખે, હાથ્યા ખરો તે હુંડી લખે. ૬
 કહે નરસૈયો કર જોડ, લગ્ન રાખજો શ્રી રણુછોડ;
 જણુસો હરિ અંબવારકું, સેવક સ્વામીનું પારખું. ૭
 નેહ નાગેરે કીધી ડંગ, પ્રભુ મારે છે તમારી વગ;
 રૂપેઆ સાતસેં મેં ગણીને લીધા, મેં તે કૃષ્ણાર્પણુ તમને કીધા. ૮
 વેહેવાર મારો રે વધારજો, શામળીઆજી હુંડી શીકારજો;
 બીડલંગન શ્રી પ્રસન્ન, આડતની છે તમને સર્મ. ૯
 મેહેતે કરમાં તે લીધી તાલ, સ્તુતિ કરે ને સમરે ગોપાલ;
 ખરેખરાં નેણે આંસુ ઝરે, નરસૈયો હરિની વિનતિ કરે. ૧૦
 રખે તીરથવાસી પાછા ફરે, તે દુઃખે જીવડો નીસરે;
 તાલ વાગે ને હરિગુણ ગાય, શામળિયાજી કરજો સહાય. ૧૧
 પ્રભુ મદ્દાદની વારે ધર્યા, લક્ષ્મીવર તમો સોહમાં વસ્યા;
 અપરમાનો ઉતાયો મદ, ધુવને આપ્યું તે અવિચલ પદ. ૧૨
 ચન્દ્રદાસને રાખ્યા તે હરી, વિખ ટાળીને વિખ્યા તે હરી;
 અંબરીપનો ઉતાયો ભાર, પ્રભુ લીધા તે દશ અવતાર. ૧૩
 અગ્નમીલનામે પાપી આધાર્યો, તેલ કદામાંથી સુધન્વા તાયો;
 ગજેન્દ્ર રાખ્યો ઝૂડે મગ્ગો, મેં મહિમા તમારો લલો. ૧૪
 અહલ્યા પ્રભુ આપે આધારી,..... ૧૫
 બીલડીનાં આખ્યાં જોર, ભક્ત માટે આર્યા દોર.
 જગતા રાખ્યા તે પાંડવ વીર, પાંચાલીનાં પૂર્વા ચીર;
 રુદ્રમાંગદને ઠરણા કરી, પ્રભુ હરિચંદ્રને આપી વૈકુંઠપુરી. ૧૬
 ગોપીનું પાલન તે કર્યું, સુદામાનું દાસિ તે હર્યું;
 કુષ્મ સાથે રંગે રમ્યા, વિદુરને ઘેર ભાજી જમ્યા. ૧૭

કંપીરને તમે કીધી સહાય, નામદેવની જીવાડી ગાય;	
જલ વશું ત્રિલોચનને ઘેર, મીરાંબાઈનાં પ્રભુ પીધાં ઝેર.*	૧૮
જેદેવને આપી પદમાવતિ, શા શા શુભ ગાળિ ગોવિંદપતિ;	
ત્રિકમ તાત ને માધવ માત, કુટુંબ કેસવ ને ભૂધર આત.	૧૯
શેષ નાગના છે તમે સખા, પ્રભુ તમે કરોતી રક્ષા;	
તાત નરસંઘ સગા સ્યામ, પછે અન્યનું શું કામ.	૨૦
તમે ભક્ત વતસલ કહાવો, માટે દાસ કરે છે દાવો;	
મારે પાસું છે તમતણું, પ્રભુ પાળજો પોતાપણું†	૨૧
આ સમે આવીને અઝો, શોક સાગરમાં નરસૈયો પઝો;	
પોણુ જાશે જો મુજ તણે, વેવાર છે કાચો તાંતણો.	૨૨
જો રાખશે નહીં વિસ્વાધાર, વળતી મારી કુણુ કરે વહાર;	
મનસા વાચા કહે નરસૈંહી, તુજ વિના કોઈને જાણું નહીં.	૨૩
જો હુંડી શિકારશે નહીં સ્યામ, ફરીને હું સાથે છે કામ;	
જો નહિ વધારો મહારો કાર, હું નહીં રાખું તમારો ભાર.	૨૪
જો પાછી ફરશે આ ચિટ્ટી, તો આપણી વાતો પડશે દિટ્ટી;	
એવી સ્તુતિ કરીને મુખે, પછે મેહેતાજી હુંડી લેખે.	૨૫
દુનારકાં સાગર પૂરણુ ખેટ, સર્વ ઉપમા જોગ સામળસાહ શોક;	
લખિતંગ સેવક નૃસિંહ નામ, લખ્યા પ્રમાણે કરજો કામ.	૨૬
તીરથવાસી છે ધનના ધણી, સાતસે રૂપે આ આપજો ગણી;	
કાંટિ ચઢાવીને દેજો ખરા, આપજો કારા ને કરકરા.	૨૭
ઉજળા તાતા ને તાપે ચઢયા, આપજો ખરા બપોરે પચા;	
આછા નહિ મોટા માપના, આણુંકી ને નવી છાપના.	૨૮
બજાર મધ્યે દેજો રે ગણી, જેમ ચાલે આડત આપણી;	
એંધાણી હુંડીમાં લખી, ચતુર છે તમે લેજો આગળી.	૨૯
લખી પાછી ફરે રે હુંડી, પ્રભુ મારી ટેવ છું ભુંડી;†	
લોકમાં તમને લાગશે ગાળ, જણુશે નરસૈના સ્વામી ચાલ.	૩૦

* મીરાંબાઈની કથા, નરસિંહ મેહેતાની પછી ઇતિહાસમાં આવે છે, પણ આ ટેકાણે પ્રેમાનંદ નરસિંહ મેહેતા પાસે પ્રાર્થના કરાવે છે તે દૃષ્ટિએ જોતાં પ્રેમાનંદના સમયની પૂર્વે વિખ્યાત પામેલી હતી; અને તેથી ધણીવાર આવેા ક્ષમ્ય ઐતિહાસિક વિરોધ કાવ્યોમાં જોવામાં આવે છે.

† પા૦ “મઠ વાળી બાળદો લણું.” ‡ પા૦ “તો તો નીચી ચમ જશે મુડી.”

દુકાને દેવાશે તાણું, તેમાં નહિ કંઈ હોય અજવાણું;
મુજ વાણોતરને શાની સર્મે, જાશે નામ તારું પરમજા. ૩૧
લાજશે પ્રભુ યાશે વાજ, મુજ વાણોતરને શાની લાજ;*
ખીડી હુડી ને સમર્પા સ્થામ, શિરનામે સામળસાહ નામ. ૩૨

વળણું.

નામ સામળસાહ તણું, મેહેતે કરમાં લીધી તાળ રે,
હુડી મુઝી મૂર્તિ આગળે, મેહેતે સમર્પા શ્રીગોપાળ રે. ૩૩

કહ્યું ૪ શુ-રાગ કાલેરો.

શિકારજી સામળાઆ સેવકની હુડી, સામળસાહ મુજળયરે;
જો કાર જાયે નરસેં કંઠે, તેપું જાજો પ્રાણ રે. શિકારજી. ૧
સખજો કાગળ કામ ચપાનો, પ્રભુ ટાળજો ઉચ્ચાટ રે;
છે તાલ ચંગની કાચળી, હરિ મંદિર મારું હાટ રે. શિકારજી. ૨
ખરા કારા ને કરકરા, ગણી આપજો રૂપેઆ રોક રે;
જો નકાર કરશે કાનજી, તો હસશે દુરીજન લોક રે. શિકારજી. ૩
છે વણજ મારો નકાળજો, જેમ વાંદરની કાળ રે;
વસાત મારે એટલી છે, માળા તિલક ને તાલ રે. શિકારજી. ૪
નરસેંયો નાચાવટી, લોક જણે કાઢીવાળ રે;
જો હુડી પાછી ફરશે તો, સેવક આદરે સાલ રે. શિકારજી. ૫
હુડી ફરતાં દાવો યારો, દેવાણું કહેવારો રે;
તારો રોક ખોટી ચાલનો, તીર્થવાણી વવારો રે. શિકારજી. ૬
માતા પિતા તું આવજી, લજ્જા રાખજો આણી ચોટ રે;
આપતાં રૂપેઆ સાતસેં, નહો આવે ખમ્મને ખોટ રે. શિકારજી. ૭
નકાર કરશે કૃષ્ણજી, તો છે નાગર સાથે કામ રે;
પ્રેમાના પ્રભુ પ્રીછજો, મહિમા રાખજો સ્થામ રે. શિકારજી. ૮

* ૫૧૦ "અગો યીડીના આડર બીજે, નિચે રાખજો તારે દેવ. "

૧ આ કડવાને મળતું નરસિંહ મેહેવાનું પોલાનું રંગેલું એક પદ મળ્યું છે. (જુઓ નાસિંદ મેહેવાનું કાવ્ય. પરિશિષ્ટ ૨ નું) આ ઉપરથી એમ લાગે છે કે, પ્રેમાનંદ નરસિંહ મેહેતા સખંધી ને ને કાવ્યો રચ્યાં છે તેમાં પોઝ્ય રચણે પોલાની પૂર્વેના કવચોની કવચતાને ચોટોક બાજ અથવા તો નરસિંહ મેહેતાની સ્વયંવાણીના પદો કયાકંઈએ ન તુરે એવી રીતે ગુંથી દીધા છે. માત્રેરાના કાવ્યમાં પણ એક રચણે નરસિંહનું રંગેલું આપું પદ જોવામાં આવે છે, પ્રભુ કડ્યું ૪ શુ જાને નાસિંદ મેહેતાની હુડીના પદ વચ્ચે ચોટો ફેર છે. પ્રથમની કડી તો બરાબર મળતી આવે છે.

બે કાને કુંડળ અળકે રે, નાસિકા તે દીવાની સગ* રે;
 દીસે દાંત રૂડા દસતા રે, હીરા તેજ કરે છે કરતાં રે. ૫
 ત્રિકમળ વલ્લિકની તોલે રે, નાથ લિતાવણું ને જોખડું જોલે રે;
 સોનાની સાંકળી ને કંઠે દોરો રે, કંઠે પાટીવાળો કંઠોરો રે. ૬
 અળકે ધનરેખા હથેલીમાં રે, આંગળીએ વીંટી ને વેડીઆં રે;
 સાદો એક વાગો પહેર્યો છે હરજી રે, એનો સિવનારો કાણુ દરજી રે. ૭
 સેલું કંઠે ખાંધું બેવડું રે, ગુણુ કલાંથી શીખ્યા પ્રભુ એવડું રે;
 કરે હિડતાં હાથના લટકા રે, સાદી દોરીના કંઠે પટકા રે. ૮
 પટકે લટકે કુમતડાં ન્યોત રે, કંઠે ખોસી પીતળની દોત રે;
 કીઆં કીઆં તે કીતક લાળીએ રે, કાલી ગાંડ વાળો બે ચાર ફાળીએ રે. ૯
 એક આંદી પછેડી ખાંધે રે, નાથ દુંદલો ને મોટી કાંદે રે;
 વસ્ત્ર પેહેર્યો તે પાંચે સોળાં રે, પાંચે પેહેર્યો તે સુંદર મોળાં રે. ૧૦
 કાંઈ વાગો ખીરાળે કેશરી રે, બન્યા મોટો પારીખ લખેશરી રે;
 મારો નાથજી નીચે ખામણો રે, લટ પ્રેમાનંદ જાએ તેને લામણે રે. ૧૧
 સાથે વાણોતર છે સાત રે, જોદવ ને અકુર બ્રાત રે;
 હનુમાન પિદુર ગરુડ રે, ભક્ત સુદામો દીસે દીન રે. ૧૨
 પારથના હાથમાં પાન રે, આગળ ન્યેષિકાદાર હનુમાન રે;
 ચન્દ્રે સુદામાએ મહી રે, છે વિદુરના હાથમાં વહી રે. ૧૩
 બોલી બોલે પ્રભુ તોતળી રે, ઉદવને ખાંધે કાથળી રે;
 એમ આળ્યા શામળા અવિનાશી રે, તે જોઈ રહ્યા તીરથવાસી રે. ૧૪
 એ તો કોઈ પારખ દીસે નવો રે, આપણાં અર્થ સરસે હવો રે;
 કાંઈક ભારે માણસ ભાસે રે, ભલા વાણોતર છે પાસે રે. ૧૫
 હાંડે સફુને શીશ નભાવતા રે, દીસે પૈસાદાર કોઈ પામતા રે;
 એ તો કારણરૂપ કંઈ મળિયું રે, એને દર્શને દુઃખડું ટળિયું રે. ૧૬
 દુડીવાળા એમ વદે વાણી રે, મળ્યું શામળે અંગે એધાણી રે;
 આધા આવીને પાછા શાણી રે, તેના મનની વારતા જાણી રે. ૧૭
 બોલ્યા પોતે તે શાર્દૂળાણી રે, કાંઈક આંધળી લજ્જા આણી રે;
 તીરથવાસી બોલ્યા શિર નામી રે, જુનેગદથી આળ્યા છીએ સ્વામી રે. ૧૮

અમે જુનેગઢથી આવ્યા રે, નરસૈયાની હુડી લાવ્યા રે;
 ન્યારે સાબળું નરસૈનું નામ રે, ત્યારે ધાર્ધ બેટચા શ્રીશ્યામ રે. ૧૯
 ભર્યા આંસુ નેત્રાંજુને રે, હુડી લીધી તે ચતુરભુજે રે;
 ન્યારે અક્ષર ઓળખ્યા નાથે રે, હુડી આપી તે હેડા સાથે રે. ૨૦
 હુડી વાંચી તે વહેલી વહેલી રે, શ્રીહરીએ તે હુડી ઉઠેલી રે;
 શુભ નગર દુવારામતી રે, ન્યાં વસે છે જાદવપતી રે. ૨૧
 પેર કરજો દીન દઆળ રે, છે ગૌ બ્રાહ્મણ પ્રતિપાળ રે;
 સવે ઉપમા જોગ શ્યામ રે, નાથ નાણાવટીમાં નામ રે. ૨૨
 પરમારથ કરો તતખેવં રે, શેઠ શામળશાહ વામુદેવ રે;
 છે જુનાગઢમાં વાસ રે, તે તો પ્રભુજી તમારો દાસ રે. ૨૩
 લખી હુડી નરસૈયો સેવક નામ રે, હુડી શીકરજો તમે શ્યામ રે;
 એક ધડીનો કરશે ઉધારો રે, તો નશે કાર અમારો રે. ૨૪
 છે મોટા શેઠનું ધામ રે, રાખો વાણોતરનો વિશ્રામ રે;
 લખી હુડીમાં એધાણી રે, નાથ આપીને પીજો પાણી રે. ૨૫
 ધનના તીરથવાસી ધણી રે, વિનતિ થોડામાં છે ધણી રે;
 એવડું લખવું પડ્યું શાને રે, મસ્તક ધુણાવ્યું શ્રીભગવાને રે. ૨૬
 અમે નરસૈયાના કહેવાણી રે, ન્યાં નરસૈયો વેચે ત્યાં વેચાણી રે;
 આવું લખવું નહોતું લેશે રે, રૂપૈઆ આપત હું સદેશે રે. ૨૭
 કહે જાતરાળને અવિનાશ રે, રૂપૈઆ આવ્યા મુજ પાસ રે;
 તમે શોધતા ફરો તે શું રે, ભાર્ધ શામળદાસ તે હુવ રે. ૨૮
 નરસૈયો વાણોતર મુજ જાણો રે, આ નગરમાં રહું છું હું છાનો રે;
 કરું વૈષ્ણવ જનની સેવા રે, મુને ઓળખે છે નરસૈયાના જેવા રે. ૨૯
 મેં તો ખીજી વિધિ છાંડી રે, મેહેતાને પ્રણયે કાચળી માંડી રે;
 પરિવાર જીવે શામળશાહનો રે, તે તો આસરો નરસૈયાનો રે. ૩૦
 છોડી કાચળી કરજ્યા કરી રે, કાઢ્યા રૂપૈઆ તે મુડી ભરી રે;
 જોવા મળ્યાં ચણીયાનાં લોક રે, ગણી આપ્યા રૂપૈઆના થોક રે. ૩૧
 સો ઉપેર આપ્યા મહારાજ રે, તે તો ખરચ ખુટણને કાજ રે;
 નરસૈયાને વિનતિ કહેજો મારી રે, કાગળ લખજો કહે દેવ મોસરી રે. ૩૨

વળણ.

મોસરીએ કાગળ લખ્યો, અંતરમાં છે આનંદ રે,
 કેવો વિવેક કરે વહાલો, કહે વિમ્ર પ્રેમાનંદ રે.

કંઠ્યું ૭ મું-રાગ ધનાત્રી.

સેખણ લીધી શ્રીલક્ષ્મીવરે રે, મહેતાની શ્રીકૃષ્ણ વિનતિ કરે રે;
દાગગ બાંજે નેણે આંસુ ઝરે રે, ઓદવ આવી હાથ હેઠા ધરે રે. ૧

દાળ.

ધરી હાથ આંસુ ગ્રહે હરિના, અગર અંતરીક્ષથી જોયછ;	
જૂતલમાંહે લગત મોટા, નરસૈયા સમો નહીં કોયછ. ૨	
*સ્વસ્તિ શ્રીજીનાગઢ શુભ સ્થાને, મેહેતા શ્રીનરસિંહછ;	
ચિના તે નવ કરશે તમો, તે દુડી શીકારી છે અદ્વીછ. ૩	
નગર દુવારીકાંથી લખિતગ, સામળશાહ વાણોતરછ;	
આપણુ બને એક છપ્પએ, રખે ભણતા અંતરછ. ૪	
તમારા વતિ અમો સેવું છું, દુવારામતી પરમ ધામછ;	
તમ અર્થે આજસ નહીં કરું, અમે કરશું મોટાં કામછ. ૫	
આંદાં આડતે તમારી સિદ્ધ યાશે, જોઈ છું પત્રની વાટછ;	
શુભ કામે કાસદ મોકલો, વિશ્વાસે મારું હાટછ. ૬	
દહે વાંકું છું જે વિશ્વાસ મૂકા, વંળી રખે મૂકા તાળછ;	
અપલ ધન પદ સદામારે, જે ભણે નરસૈનારોઠે ઓઢી માલછ. ૭	
તમને લોક ઠગવા આવશે, ભયકા તે શું શુંયછ;	
ના ન કહેશેા દશી વાતની, આપનારો છું દુયછ. ૮	

* પ્રાચીન કાવ્ય ત્રિમાસિકમાં નીચે પ્રમાણે પાઠાંતર છે.

“સ્વસ્તિ શ્રી જીનાગઢ કાવે, મોટું જે સ્વસ્થાન;
મેહેતા નરસંઘ ત્યાં રહેા, હરિજન પામે માન.
સર્વે શુભોપમા જોગ સ્વયંભૂ, અવર નહિ વર્ણાય;
દાસ યથા અવનિ પડે, પણ તમ સરખો નહિ થાય.
લખિતગ દ્વારામતિથી, હરિજન સેવક નામ,
વળી વાણોતર આપને, તેના માનો વિનય પ્રજ્ઞામ.
આપણુ બન્ને એક છું, નહિ સ્વામિ સેવક બાવ;
નિરા દિન હું નિરખ્યા કર, લેવા આવી લાવ
તમ વતી દ્વારામતિમાં, વસીએ આણે ધામ;
આજસ ન કરો કંઈ વાતનુ, એવાં કોટી લખજો કામ.”

, “૦૦૦, એવાં લખજો મોટાં કામછ.”

- તીરથવાસીને પત્ર આપી, ભક્તવત્સલ ભગવાનજી;
જનાળુ છાં વિરમય પામ્યા, હરિ હવા તે અંતર ખ્યાનજી. ૯
- તીરથવાસી કર ઘસે ને, બેઠા ધુણાવે શીશજી;
આપણે તે રૂપેયા દીઠા, ઝાળખ્યા નવ જુગદીશજી. ૧૦
- નરસૈયાનો શેઠ વહેવારીયો, તેણે આખ્યા રૂપેયા રોકજી;
શામળશાહને આ નગરમાં, શું જાણે તે ઘેલા લોકજી. ૧૧
- એક માસ દ્વારકામાં રહે, તેનાં કારજ પૂરાં થાયજી;
તીરથવાસી આવ્યા ફરી, જુનાગઢની માંયજી. ૧૨
- નરસંઘઆને ચરણે લાખ્યા, ને કહે સાચો તારો શેઠજી;
વાણોતર તે તું ખરો ભાઈ, ખીજા તે દેવની વેઠજી. ૧૩
- સકળ કારજ સિદ્ધ પામ્યાં અમારાં, કહેા કંઈ સમાચારજી;
મેહેતાજીએ પત્ર વાંચ્યું, જે લખ્યું દેવ મોરારજી. ૧૪
- મેહેતાજી આનંદ પામ્યા, નાગરા યયા ત્યાં નીરાશજી;
હુંડી શીકારી શામળે, સૌ આશ્ચર્ય પામ્યો સાચજી. ૧૫
- જે સુણે ભણે ને અનુભવે, તેને કૃપા કરે શ્રીગોવિંદજી,
હુંડી ભણુતાં હરિ મળે, કહે ભટ પ્રેમાનંદજી. ૧૬
- સંવત સત્તરસો તેનીસના વરસે, ઉત્તમ માસ વૈશાખજી;
વદ પ્રતિપદાએ પદબંધ કીધો, અંતર આણી અભિલાખજી. ૧૭
- નીતમ નગર ગુજરાત મધ્યે, વડોદરું વિરક્ષિતજી,
તેમાં કાવિ મોટા ઉપન્યા, જેને કૃપા કમળ નેત્રજી. ૧૮
- રંક વિપ્ર આતુર્વંશી, કૃષ્ણ મુત પ્રેમાનંદજી;
હરિ પ્રસાદે હુંડી હવી, સંબંધ એક પદ બંધજી.* ૧૯
- હરિ કૃપાએ હુંડી કીધી, પાતિક દૂર પળાયજી;
ઓતાજન શ્રીકૃષ્ણ કહેા, જે વૈકુંઠ પ્રાપ્ત થાયજી.† ૨૦

* પા. ૦ ૦ ૦, નરસિંહ નામ પ્રબંધજી, વેણુવ જન કો બોડ મા દેરો,
સુણુતાં મન આનંદજી."

† પ્રાચીન કાવ્ય ત્રિમાસિકમાં નીચે પ્રમાણે વળણ આપેલું છે.

"હુંડી પ્રબંધ જે સાંભળે, વળિ ગાય જે નર ને નાર કે;
કોકોતર પરિયાં તેહનાં, ઉદ્ધારે દેવ મોરાર કે."

શામળાલય.

—૧૮૮૮—

અમદાવાદ જીલ્લાનાં જોમતીપુર-જેને પૂર્વમાં વેગણપુર કહેતા હતા ત્યાંનો વતની-જ્ઞાતે શ્રીગોડ માળવી બ્રાહ્મણ-સંવત ૧૭૮૦-ઈ. સ. ૧૭૨૫ માં હુયાત હતા. એની ઘણીક કવિતા દોહરા ચોપાઈ છંપામાં છે.

—૧૮૮૮—

ઉઘમ કર્મ સંવાદ.

દોહરા.

શ્રી સંકર સુતને પ્રણમુ, બુદ્ધિ તણે દાતાર;	
અંગે સિદ્ધર શોભતું, મોદિક અમૃત અહાર.	૧
બહુસુતા તુજને નમુ, માગુ એક પસાય;	
રસનાવાસ કરો સદા, તે બુદ્ધિ પ્રવૃત્તિત યાય.	૨
નંદ સુત નરહરિને નમુ, મુરલીધર મહારાજ;	
અંથ કરું શુભ શાસ્ત્રનો, રાખો મારી લાજ.	૩
કરજોડી કવિને કહું, કાંઈ મા દેશો ખોડ;	
ઉઘમ કર્મ વર્ણન કરું, પહોંચે મનનાં કોડ.	૪
માત તાત શુરુ ઇજને, ચરણે નામું શીશ;	
અંચળ ચિત્ત છે અંથમાં, કોએ મા કરશે રીશ.	૫
ઉજળેથી નગરી વિષે, ક્ષિપ્રા તટ શુભસ્થાન;	
નીર વહે અતિ નિર્મળું, જાણે અમૃત પાન.	૬
મહાકલેશ્વર શિવ વસે, શક્તિમાન હરસિદ્ધ;	
જે કોઈ સેવે એહને, તે પામે નવનિદ્ધ.	૭
વર્ણુ અદાર વસે જહાં, રાજ્ય કૃણ છત્રીસ;	
નરનારી અતિ શોભતાં, પૂરણુ ગુણ જત્રીસ.	૮
વેદ યુક્ત વાડવ વસે, જે પાળે ખટકર્મ;	
ગૌ બ્રાહ્મણ રક્ષાકરે, ક્ષત્રી તણે એ કર્મ.	૯
વૈશ્ય કરે બ્યાપાર શુભ, શાસ્ત્રતણે પરમાણુ;	
વૈશ્યુવ સેવા વિપ્રની, શ્રદ્ધ કરે નિરવાણુ.	૧૦

ધર ધર ઉત્સવ અતિ ધણો, વાજે તાલ મૃદંગ;	
પુખ્ત પુરશેાત્તમ તણી, નિતનિત નાટચારણ.	૧૧
વિક્રમકેરા વેશમાં, બદ્રસેન મહારાજ;	
રાજ્ય કરે તે નગરમાં, કરતો મોટા કાજ.	૧૨
મહા બકત મહારાજનો, કામતણો અવતાર;	
સત્ય વચન બોલે સદા, કર્ણ સમે દાતાર.	૧૩
અઝ શઝ વિઘાતણો, જણે મર્મ વિવેક;	
મહિપતિ મોટા વશ કર્યો, થયો છત્રપતિ એક.	૧૪
પટરાણી ઘેર પાંચસે, રૂપતણો બંડાર;	
વનિતા પોડરા વર્ષની, રંભા રતિ અવતાર.	૧૫
બેઠો રાય સભા ભરી, બદ્રસેન બડ ભૂપ;	
અમર ઢોળે ચોપાસથી, અતુચિ તેજ મહારૂપ.	૧૬
છત્ર ધર્યું શિર કનકનું, ભૂષણ અંગ અપાર;	
સિંહાસન સોહામણું, બેઠા મહા જીન્નર.	૧૭
ચાર વજર અતિ ચતુર છે, તે આગળ સેઠે ચાર;	
એક સુલુદ્ધિ(ખીજો) સુલક્ષણો, ત્રીજો તત્તવ વિચાર.	૧૮
ચોથો ગુણ બંડાર છે, રાજ્યતણો શિર ભાર;	
પંડિત બેઠા પાંચસે, ગુણિજનનો નહિ પાર.	૧૯
નાટક એટલે અતિધણું, હાસ્યકથા રસ હોય;	
નૃત્ય કરે વારાગના, તે દેખી મન મોહ.	૨૦
પોપટ બોલે મનુષ્ય સરખાં, મેનાં ને બહુ મોર;	
શબ્દ કરે મોહામણ, રસિયાનાં ચિત ચોર.	૨૧
મહીં માગણ મળિયા બહુ, બંદીજન સહુ ગાય;	
રાજકલા છત્રીશસું, બેઠો માલવરાય.	૨૨
ભર જોમન વર્ષ સોળમાં, સુંદર ચતુર સુખણ.	
આસને બેઠે અવનવો, જણે જિયો ભાણ.	૨૩
અજીત સભા છે બેઠી, શાસ્ત્ર સ્મૃતિ બોલણ;	
પંચ પ્રમાણ કરે સદા, (તેમ) ન્યાય અન્યાય તોળાય.	૨૪
તેજ સમે દેહાસને, બેઠા સુરપતિ રાય;	
દેવલોક સભા સહુ, આનંદ આજીવ થાય.	૨૫

નૃસ કરે વારાંગના, મદનમંજરી નામ;	
વસુધર દેવને નિર્મિયા, તત્ક્ષણ પ્રગટ્યો કામ.	૨૬
એક એકને નિર્મિયા, બેઉએ દરખ્યાં આપ;	
કોપ ચક્રો સુરસાપને, તત્ક્ષણ દીધા શાપ.	૨૭
જાઓ પૃથ્વીમાં પડે, દેવ સભા નહિ કામ;	
મનુષ્ય થઇ મરશે જદા, તદા સ્વર્ગમાં કામ.	૨૮
દેવ પગો પૃથ્વી વિષે, શિવશર્મા દ્વિજ રાજ;	
ઉજ્જયણી નગરી વિષે, વિદાકેરું ઝાજ.	૨૯
કરણાટકમાં કામિની, ગુણકા કુળ અવતાર;	
નૃત્ય ગીત ગુણ્યાતુરી, જાણે નાટક સાર.	૩૦
દેવતણે અખ્યાસ જે, જાણે તેના બેદ;	
રાત દિવસ નવરંગમાં, ક્ષણ નવ પામે ખેદ.	૩૧
મહિલાએ વીમાસીયું, મૂર્ખ છે મૃત્યુલોક;	
છતું રાજ્યસભા ધણી, મન વિચારી રોક.	૩૨
પંડિત કે પ્રીછે નહીં, ચતુર ન ધાલે હામ;	
એવું જે કે પ્રશ્ન કહે, કરું કાર્યું કામ.	૩૩
સાદ્યર સાથે સાતસે, સોળ વર્ષ શુભ રૂપ;	
કામકળા મન કલ્પયું, છતું બારે ભૂપ.	૩૪
જે કોઇ, મુજને છતરો, તે જાણું ધરદેવ;	
પૂરણ પ્રીત કરી રમું, કરું બહુ વિધિ સેવ.	૩૫
કરણાટકથી સંચરી, મન વિચારી મર્મ;	
વાદ કરું હું પંડિતા, ઉદ્ધમ વંડું કે કર્મ.	૩૬
રદીઆળી રથપર ચઢી, જોયો મહારાષ્ટ્ર દેશ;	
છત્યા પંડિત જામના, કામરુ કર્યો પ્રવેશ.	૩૭
નૈપથ આવી નાર તે, જોયો દેશ બંગાલ;	
જગજાય તે નિરખવા, આવી છે તત્કાલ.	૩૮
પાટણ નિરખ્યું પ્રેમશું, મધકુ કેરો રાય;	
ખુરાસાન મુસતાન થઇ, મારુ દેશ પલાય.	૩૯
મેદપાટથી કચ્છ નગર, આવી સોરઠ દેશ;	
છતી નાર સુલક્ષણી, જોખન બાળે વેશ.	૪૦

દક્ષિણુ ઇચ્છું દેખતાં, પૂર્વ પશ્ચિમ સાગ;	
કાશી દેશ કાશ્મીર તે, દેશ નિહાળ્યા ચાર.	૪૧
ખંડિત સરવે પારખ્યા, મને ન આવી વાત;	
જાણી ખાણુ વિદ્યાતણી, આવી છે ગુજરાત.	૪૨
દેખી ગુજર્ને દેશને, મનમાં વિરમય થાય;	
ખંડિતને માને નહીં, પાખંડી પૂજાય.	૪૩
દ્રવ્યવાન વિનતી કરે, ગુણીજનને નહિ માન;	
નાદ ભેદ જાણે નહીં, નહીં જ્ઞાન નહિ તાન.	૪૪
તે નિર્મિ હર્ષિ સંચરી, ચાકી ચતુર મુગળ;	
માલવ દેશે મોટા રવી, ઉજ્જૈણી મેઘાણ.	૪૫
ચતુર નાદ ચંચળ વસે, જાણે સધળી નાર;	
કનક કગશ શિરપર ધરી, વેતી ક્ષિપ્રા તે ઠાર.	૪૬
નરનારી જોઇ ચાતુરી, જોયાં સુંદર વંન;	
વિદ્યાવંત બહુ વિમ્ન છે, જોઈ હરખ્યું મન.	૪૭
નિર્મ્યું નગર સોહામણું, પહોંતી મનની આસ;	
રાજદારે સંચરી, આણી મન બિલ્લાસ.	૪૮
પોણે ઉભો પોણીઆ, તેને કહી શ્વેક વાત;	
હું આવી પરદેશથી, કરો જઈ રાયને ખ્યાત.	૪૯
પ્રતિદારે જઈ પ્રેમશુ, મુજરો કીધા રાય;	
બેઠે કરજેડી બેઠિયો, બેડી સર્વ સંભાળ.	૫૦
કોઈએક આવી કામિની, સ્વરૂપ અપરંપાર;	
માગે દુકમ હજુરનો, ઉભી રાજદાર.	૫૧
રાય મુણી રળીયાતસું, ચટકે કીધી સાન;	
તેડો રાજદરબારમાં, દધને ઝાઝાં માન.	૫૨
તદક્ષણુ પગિઓ પોગિયો, આવી ઉભો ત્યાંહે;	
મહિષત તેડે માનસું, જાઓ સભા છે જ્યાંહે.	૫૩
ચાલી ચતુરા ચમકતી, મળવા માલવરાય;	
મદેલરી મદિલા ધસી, ચનચન ધરતી પાય.	૫૪
બીડી મુખમાં પાનની, સજ્યા સોજ ચણુગાર;	
સાહેલી સંગ સાતસે, રૂપતણો બંડાર.	૫૫

કમકમ ચાલે ચમકશું, જમ જમ વાગે જરે;	
ધમધમ વાગે ધૂધરા, કામતણી સમશેર.	૫૬
ચંદ્રવદની મૃગલોચની, સિંહ સરીખો લંક;	
કામ ધનુષ શોભે ભલું, બ્રહ્મટીકરો વંક.	૫૭
વરણાગી વેણી સજી, જાણે મણિધર નાગ;	
દંત જાણે દાડમ દલી, અધર પ્રવાલી ત્રાક.	૫૮
સાડી પહેરી શોભતી, જીર ઐકાવલ દાર;	
કડકડતો છે કુંચુવો, કસણુ કર્યાં છે ચાર.	૫૯
જર જરોજ બે જડીયાં, બિલ્લીફળ આકાર;	
જાણે હુંકાં તીરનાં, ત્રેનાં મારણુદાર.	૬૦
ભગુટી કમાન કસોલશું, નેત્ર મુરંગિત બાણ;	
કામીજનને મારિયાં, તદ્દાણુ પૂર્ણ પ્રમાણ.	૬૧
નખ શિખ શોભા નિરખતાં, કહેતાં નાવે છેક;	
કપોર વર્ણન કીજીએ, મુખમાં જહ્વા એક.	૬૨
નારી નિરખે નેદસું, ધરતા મન આનંદ;	
દ્રષ્ટી ન ચુકે તે ચકી, ચક્રાર ને જ્યમ ચંદ.	૬૩
આસનની ઉચાઠથી, નિરખે રાયજી રૂપ;	
નારી આવી નિહાળતી, જ્યાં બેઠો છે ભૂપ.	૬૪
કરજોડી ઉભી રહી, છોડી મનની લાજ;	
મોહો દ્રોડી મુજરો કયો, જ્ય જ્ય જ્ય મહારાજ.	૬૫
ચતુરા(ચિ) ચોદિશભાળિયુ, નિરખી રાજસભાવ;	
સૌનાં મન શીતળ હવાં, ઉલટ અંગ ન માય.	૬૬
નારી શું નરપતિ વદે, કહો તમારો દેશ;	
કયાંથી આવ્યાં કયાં જશો, કયાં કરવો પરવેશ.	૬૭
કોણુચકી ઉત્પન હવાં, કોણુ તમારું નામ;	
કોણુ તમારો ધરધણી, અમ સાથે શું કામ.	૬૮
મહિપતિ શું નારી વદે, સાંભળ બૂપતિ વાત;	
કરણાટકથી આવિયાં, ગુણુકા મારી જાત.	૬૯
કામકળા મૂજ નામ છે, જન નવ જાણે કોણ;	
જે પૂછ્યું કહે માહેરં, પતિ તે મારો હોય.	૭૦

નગર અનેકજ નિરખતી, આવી તારી. પાસ;	૭૧
પંડિત પણ છેડાવીયાં, પુતલાં બાધ્યાં પચાસ.	૭૨
નગર અનેકજ નિરખતી, આવી તુજની પાસ;	૭૩
પંડિત સળળા સાંભળ્યા, વસતા તારે વાસ.	૭૪
પંડિત હોય તો પાઠવો, લાવો વાર ન લેશ;	૭૫
નહિતો આપો પૂતળું, (તો) જઈ અમારે દેશ.	૭૬
બિજું કામ દેખ્યે નહીં, કરું વિદ્યાનું વાદ;	૭૭
નૃપતિ સભા નવખંડમાં, તેના ઉતારું નાદ.	૭૮
નૃપતિ મન ચિંતા થઈ, એતો મોટું કામ;	૭૯
જે આપીશું પૂતળું, તો તો જશે નામ.	૮૦
પંડિત પૂરા પાંચસે, પૂછું તેને આજ;	૮૧
કોઈ જાતે આ જીવતિને, રાખે મારી લાજ.	૮૨
ખીડું બાસઠ પાનનું, બેઠા પંડિતરાય;	૮૩
કર સોંપું પરધાનને, ગયો સુશુદ્ધિ લાંબ.	૮૪
પંડિત સૌ પાછા પડે, કોઈ નવ લાલે દામ;	૮૫
શિવરામી સનમુખ થયો, કરવા મોટું કામ.	૮૬
પાન સુશુદ્ધિ કર થકી, લઈ ચડાવ્યાં શીશ;	૮૭
લખ્યું દરો તે તો થશે, જે કરશે જુગદીશ.	૮૮
અતી ઉમેદે ઉડીઆ, હરખ્યો હૃદય માંભ;	૮૯
હું જીવું એ નારને, દેખે સર્વ સલાય.	૯૦
માન ધણું મહિપત દીધું, તાક્ષણ ફર્યું તંન;	૯૧
પ્રીતે પાસ બેલાવિયો, આપ્યું અર્ધાંતન.	૯૨
માન ધણું મહિપત વદે, જીલાનો જશ લેશ;	૯૩
જે પુછે એ પ્રેમદા, તેનો ઉત્તર દેશ.	૯૪
વાડવ વિનતાને કહે, મુજ સામું શું જોય;	૯૫
પૂછી લે જે પૂછતું, જે મન ધજા હોય.	૯૬
છોડી નાંખ એ પુતળાં, શીદ વેદારજ ભાર;	૯૭
જીવું છું સૌ દેખતાં, ઉતારું અહંકાર.	૯૮
રાખીશ માં કોઈ એરતો, પુછ્યે વિપરીત વાત;	૯૯
સદેહ બાપુ સર્વદા, પ્રસન્ન શારદા માત.	૧૦૦

- પ્રશ્ન-પંડિતને કહે પત્રિનિ, સાંભળ દિજ એક ધર્મ;
 પ્રથમે પુણું એટલું, ઉદ્ધમ વડું કે કર્મ. ૮૬
 ઉત્તર-દિજ હરખો મનમાં હસે, વસે રહેમાં બોલ;
 શાસ્ત્રવચન તે પુછિયું, હું કરું તેના તોલ. ૮૭
 (શાખાચ.) પત્રિનિ તે પુછ્યું બહું, કાઠથી નવ કહેવાય;
 હું કહું તુજને આજ એ, જેથી સંદેહ નાય. ૮૮
 રામાયું ઋષિજી વદે, ભાંચુ નિઃસંદેહ;
 પૂછ ખીલું કંઈ પૂછવું, મન ધ્રુવ હોય જેહ. ૮૯
 વચન સુણી હરખી તદા, નિરખી દિજતું રૂપ;
 સરખિ ભેટ મુજને મળી, વરખીત ભારે ભૂપ. ૯૦
 પ્રશ્ન-કર જોડી કહે કામની, સાંભળજો દિજ રાય;
 કોને કહીએ ચતુર નર, તેહ બતાવો લાય. ૯૧
 પંડિત તે કોને કહું, મૂરખ કોણ જ હોય;
 ધનપતિ તે કોને કહું, કોણ દરિદ્રિ સોય. ૯૨
 કોણ સુખી કોણ કુખીયા, કુણ કાયર કુણ ચર;
 કોણ મૂવો કોણ જીવતો, કોણ નિકટ કુણ દૂર. ૯૩
 કોણ વાત અચરત કહે, કુણ રાજા કુણ રંક;
 ઉત્તર આપો એટલો (તો), વાળો આડો અંક. ૯૪
 તખત ચપા મુચ્છતાં સહુ, ન્યમ ચિત્રામણ લેખ;
 લક્ષણી એ મહા આગળી, દામે ભુધ વીસેખ. ૯૫
 ઉત્તર-વિમ્બ કહે વનિતા સુણો, રહે ધરી બહુ ધ્યાન
 તે પૂછ્યું તે હું કહું, શાસ્ત્રતણું જે જાન. ૯૬
 ખાટો તુરો ખટરસ, નવરસ ચતુર અનેક;
 ખીર નીર કરે જૂજવાં, હંસ ચતુર છે એક. ૯૭
 પપ પાણી કરે એકઠાં, મેલે હંસ હજુર;
 દૂધ દૂધ પ્રાશન કરે, પાણી મેલે દૂર. ૯૮
 ચતુર પુરુષ તો એક છે, તે પૂછ્યા બહુ બોદ;
 ઉત્તર આપું અનુક્રમે, (જે) વાણી બોલે વેદ. ૯૯
 નિર્ભય શાસ્ત્રતણો કરે, જાણે સર્વ વિવેક;
 એવા પંડિત અતિધણા, હરિગુણ જાણે એક. ૧૦૦

કીર્તિ આપતણી કરે, ધરે જ્યાં શિર ભાર;	
મરે પરચીના સ્નેહથી, ડરે ન ચિત્ત લગાર.	૧૦૧
એવા મૂરખ કેટલા, કહેતાં નાવે પાર;	
પરિગ્રહ પૂજે નહીં, તે મૂરખ અવતાર.	૧૦૨
હયપતિ ગજપતિ રથપતિ, સિંહાસનપતિ જેહ;	
પુત્રદારા પરિવારથું, લક્ષ્મી ને વળી નેહ.	૧૦૩
એવા ધનવંતા ધણા, કહેતાં નાવે છેહ;	
રામનામ ગાહે ગરથ, મોટો ધનવંત તેહ.	૧૦૪
આસનાવાસના જેમાં નહી, આળસ ઊંધ હોય અગ;	
*વિમ્બ જાએ યાચના, યાચ ધણું માન ભંગ.	૧૦૫
એમ અધિકાર દરિદ્રિઓ, એવા અપરંપાર;	
ગર્થ ધણો દાતા નહીં, (તે) દરિદ્રનો સરદાર.	૧૦૬
સખ સહોદરમાં ધણો, દેહ નિરોગી હોય;	
નવ જાતુ પરદેશમાં, સુખિયો કહિયે સોય.	૧૦૭
સંતોષી સખળો સુખી, એવા સુખી હજાર;	
જેને માથે ઝાણુ નહીં, સુખિયાનો સરદાર.	૧૦૮
મૂરખ સુત છે જેહનો, વિધવા કન્યા હોય;	
અતુર વસે કુઆમમાં, મોટો દુઃખિયો સોય.	૧૦૯
દુઃખી કહું હું કેટલા, સાંભળ શામા વાણ;	
ભૂખ દુઃખ કુભારજ, એ દુઃખિઓ પરમાણુ.	૧૧૦
આદાણુ જળથી આસરે, ક્ષત્રી રણથી જાણ;	
વૈશ્ય ડરે વેપારથી, તે કાયર કહેવાય.	૧૧૧
કાયર કહેતાં બોલીયે, મોટો કાયર જેહ;	
ધેર અબ્યાગત આવિયો, આદર ન કરે તેહ.	૧૧૨
શૂરા જે કા રણ મધે, પરકાજે દે પ્રાણ;	
બોલે રાજસભા વિષે, જાણા જશ સુજાણ.	૧૧૩
કરે બહાર જે રંકની, ન કરે આપ વખાણ;	
ચોડું ધન ખરચે ધણો, તે શૂરો પરમાણુ.	૧૧૪

- મૂરખ તે પહેલો મૂલો, બીજો જો રોગ;
 ત્રીજો પરદેશી મૂલો, ચોથો પરવશ ભોગ. ૧૧૫
 મૃત્યુક એવાં અતિધણાં, તેમાં નહિ કંઈ ભેદ;
 મોટું મર્ણુ દરિદ્રું, વાણી બોલે વેદ. ૧૧૬
 કોઈ દુઃખી કોઈ સુખીયા, ચીરંજીવ નહીં કોપ;
 જેનાં જશ કીર્તિ સદા, તે તો જીવ્યો સોપ. ૧૧૭
 દસ ઇંદ્રિ છે દેહમાં, જેણે શોભે તંન;
 સરવે શોભે વેગળું, સદા સમરપી મંન. ૧૧૮
 દૂર દેશ વસે ધણા, દૂર સમુદ્રનું પૂર;
 જેથું મન માન્યું સદા, તે પાસેથી દૂર. ૧૧૯
 દુનિયા દેખે દૂબતી, ડરે ન દીન લગ્નર;
 એક મુઠા મરવું નથી, અચરત એક અપાર. ૧૨૦
 એક રાખ પૃથ્વીપતિ, બીજો ધનવંત જેહ;
 એવા રાજા અતિધણા, મોટો રાજા મેહ. ૧૨૧
 રંક પશુ પરવશ પડ્યું, ખીલું બાળ કહેવાય;
 રંક શિરોમણિ કન્યા, ત્યાં આપે લાં જાય. ૧૨૨
 વચન સુણી વાડવતણાં, વનિતા વદતી ધન્ય;
 જે મેં પૂછ્યું (તે) તમે કહ્યું, માન્યું મારું મંન. ૧૨૩
 પ્રશ્ન-વળી વિમ્ન પૂછું તુને, તારી શુદ્ધિ પવિત્ર;
 સાચું બોલે સુલક્ષણા, કોણ રાત્ર કોણ મિત્ર. ૧૨૪
 થું રુડું છે સર્વથી, ભુંડું થું કહેવાય;
 સચું સહોદર કોણ છે, વહાણું તે થું થાય. ૧૨૫
 ઉત્તર-વાણી(તે) વિમ્ન વદે વળી, વળિ વળિ મન આનંદ;
 શત્રુ છે તુજ દેહમાં, તેહ બતાવું શંદ. ૧૨૬
 કોષ લોભ મહા મોહ છે, મદ મત્સર અહંકાર;
 તેથી મોટો કામ છે, શત્રુ તણો સરદાર. ૧૨૭
 અજીત જીતાએ નહીં, નાખે નર્કને કામ;
 માટે સૌકો જાણજો, મોટો શત્રુ કામ. ૧૨૮
 આપણથું જે નેહ કરે, કહે મનડાની વાત;
 રાજદારે રણ વિધે, જેહ કરે સંગાત. ૧૨૯

- મિત્ર કહીએ તેહને, જેની શુદ્ધિ પવિત્ર;
વિપત્તિ સમે અળગો નહો, તે છે મોટો મિત્ર. : ૧૩૦
- ખાવું પીવું ખર્ચવું, મોટમ પદવી માન;
સૌથી સારું ખર્ચવું, એવું કર્યું પ્રમાણ. ૧૩૧
- ભુંડું કરવું કાસડું, ભુંડો વેહેવો ભાર;
સૌથી ભુંડું માગવું, મુમ કેવો દાતાર. ૧૩૨
- સગો બાપ ને બેટડો, સગો કામની કંથ;
સગો સ્વાર્થને જાણવો, ચતુરા વિચારો અંત. ૧૩૩
- વહાણું બાણક પારણે, વહાણી નારી નેટ;
કરી પરીક્ષા પંડિતે, પૂરણ વહાણું પેટ. ૧૩૪
- પ્રશ્ન-શામા કહે શાખારા છે, ઉત્તર આપો એક;
સૌથી મોટો કાણુ છે, નાનો કાણુ વિશેષ. ૧૩૫
- ઉત્તર-મોટો શ્રીમંત સૃષ્ટિમાં, મોટો ધનવંત રાય;
મોટો દાતા સર્વથી, કીર્તિ ન ચિતમાં ન્હાય. ૧૩૬
- નાનો નિર્ધન નિર્ગુણી, નાનો દુઃખ સમેત;
સૌથી નાનો નાતે તબ્યો, સાંભળજે ધરિ હેત. ૧૩૭
- પ્રશ્ન-કામકળા કલેસાલશું, કહે સુણુ બ્રાહ્મણુ મર્મ;
વાત કરો વિસ્તારશું, (જે) ઉઘમ વડું કે કર્મ. ૧૩૮
- વચન કહેજો વિચારથી, હું નહીં રાખું લાજ;
રાખું ન સર્મ સભાવિવે, લાજથી વણુસે કાજ. ૧૩૯
- ઉત્તર-શિવશર્મા કહે સુંદરી, સાંભળ ચતુર સુખણુ;
વડું કર્મ ઉઘમથકી, બોલે વેદ પુરાણ. ૧૪૦
- કર્મતણી ગત અવનવી, નિરધનિયાં ધન હોય;
કર્મકરે જે કામિની, નકરે બીજો કાય. ૧૪૧
- મૂર્ખને કર્મ કવિ કરે, રંક બેસાડે રાજ;
કર્મ કર્મ ને કર્મ એ, ઉઘમ તે કુણુ કાજ. ૧૪૨
- પ્રશ્ન-કાપ કરી કહે કામિની, ઉઘમ મોટો યાય;
વખાણું હુંતો તેહને, સાંભળો પંડિત રાય. ૧૪૩
- ઉઘમ કરતાં નિરખીયાં, સૌ કા રંક ને રાય;
કાણુ રહ્યાં એવું કહી, (જે) કર્મ કરે તે યાય. ૧૪૪

જો જણો તો કહો મુને, ન કરો મનમાં ખેદ;
 સજા સહકો દેખતાં, બાંધું તમારો બેદ. ૧૪૫
 ઉઘમ ઉઘમ એજ છે, અદકો સૌથી આપ;
 કર્મ વિચારું બાપડું, ઉઘમ પૂર પ્રતાપ. ૧૪૬

ઉઘમવાદીનો સિદ્ધાંત.

ચોપાઈ.

કામકળા કહે સાબળ બ્રહ્મ, ઉઘમથી અદકું નહીં કર્મ;
 સખળા લોક ઉઘમવશ હોય, કર્મ સારુ બેસે નહીં કામ. ૧૪૭
 મથુરાપુર નગરનું નામ, સૂરસેન રાજનું કામ;
 તેમાં વિપ્ર વસે બે બ્રાત, સસવાદી રૂડા સાક્ષાત. ૧૪૮
 શુદ્ધિ વિવેક ને વિદ્યાવંત, સાધુ શિરોમણિ રૂડા સંત;
 એક નારાયણ બીજો નરહરિ, પતિવ્રતા બેને મુંદરી. ૧૪૯
 નારાયણ કહે મોટું કર્મ, નરહરિ લે ઉઘમનો મર્મ;
 વાદ કરે બે બાંધવ ધણો, સંદે બાગે નહીં તે તણો. ૧૫૦
 વાદ કરતાં બેહુએ ગયા, રાજસલામાંહે પરવ્યા;
 રૂડો પ્રતાપ રાજ તાહરો, ચૂકાવો ન્યાય માહરો. ૧૫૧
 સજામધ્યે પડિત જોટલા, બીડીને નમીયા તેટલા;
 રાજ્યે દીધાં બહુ માન, જાણી વિપ્ર તણા સંતાન. ૧૫૨
 રાજ કહે સીધ્યાં મુજ કાજ, માનુભાવ પધાર્યા આજ;
 અમ સરખું કોઈ કારજ કહો, સુખેથી સલામાં રહો. ૧૫૩
 વિપ્ર કહે રાજ સુણ મર્મ, ઉઘમ મોટો કે મોટું કર્મ;
 એટલો ન્યાય ચુકાવ તું આજ, નહીંતો દેહ કરીશું ત્યાજ. ૧૫૪
 અસત્યવાદી થારો આપ, બેસશે બ્રહ્મહત્યાનું પાપ;
 રાય સુણીને છનો રહો, પ્રત્યુત્તર તેમને નવ કલો. ૧૫૫
 પંડિત પૂછ્યાં રાયે ધણા, સંદે નવ ભાગ્યા તેહ તણા;
 ના કહેતાં બ્રાહ્મણ દે શાપ, જૂઠું કહેતાં લાગે પાપ. ૧૫૬
 રાત દીવસ વિચાર જ કરે, કોથી અરથ એકે નવ સરે;
 વડો વંછર વનમાળી નામ, લાં કહી બીક્યો એકે કામ. ૧૫૭

પંડીતનો કરવાને સંચ, રાજશું રમિયો પરપંચ;
 સુનું મંદિર એક વિદ્યાલ, ઘોરડા આઠ ઊંચું ચોમાળ. ૧૫૮
 અગોચર મેલી સૂખડી, જે ખાધે ભાગે ભૂખડી;
 કારી ગાગર ઉદકની દતી, અગોચર મેલી અણુછતી. ૧૫૯
 પછી વિપ્રના તેજા તન, બંધાવ્યાં તેમનાં લોચન;
 નિર્ભય થઈ ખાધ્યા ચોપાસ, નહીં આંખે દેખ્યાની આશ. ૧૬૦
 કરી મોહાર ખાધ્યા બે બંધુ, ઉઘમ કર્મ વિદ્યાના સિંધુ;
 સુના મંદિરમાં મેલ્યા એય, શીવરામાને શુભકા કહેય. ૧૬૧
 સંપુટ કીધાં તેના બાર, નેછયે કાણુ પામે છે અહાર;
 નેછયે કાને રહે છે ધીર, નેછયે કાણુ પીએછે નીર. ૧૬૨
 એક દિવસ તેસ્થાનક રહ્યા, ક્રુધા તૃપાયા દુખિયા થયા;
 કર્મવંત તો પોઢી રહ્યો, ઉઘમી ઉઘમ અર્થે ગયો. ૧૬૩
 કર્મા કહે કાણુ ઉઘમ કરે, આમાં જે જાએ તે મરે;
 ઉઘમી કહે ઘેલોતું આજ, ઉઘમથી સરશે સૌ કાજ. ૧૬૪
 માંડી તેણે ખણુ ખોલણુ ધણી, બેસી રહ્યો ત્યાં કર્મનો ધણી;
 બીત ભંડાર મેડી ને મેહેલ, ઉઘમ આગળ સધળુ સેહેલ. ૧૬૫
 ક્ષિપ્રો પાર તે મંદિરતણો, જેને નેહ બિઘમથું ધણો;
 તેને કુઠયા શ્રી ભગવાન, આખ્યાં દાસ્ય મેવા પકવાન. ૧૬૬
 ગાગર ભરિ શિતળ જળ જેહ, આવી દાય ઉઘમીને તેહ;
 ગાઠિ ખાધી આવ્યો ત્યાં, ક્રુધાવંત બેઠો છે ન્યા. ૧૬૭
 પોતે ભક્ષ કર્યું તે ધણું, તૃપ્ત થયું ઉદર તેતણું;
 વળતી મનમાં આવી દયા, પ્રસન્ન બાંધવ ઉપર થયા. ૧૬૮
 દસી દાયમાં આખો અહાર, કર્મિએ આરોગ્યો તેણે ઠાર;
 સુરજ ઉઝ્યો ને વીતી રાત, કાઢ્યા બહાર થયે પરભાત. ૧૬૯
 છોડ્યાં નેત્ર ને પૂછી વાત, તમો સાચુ બોલો સાક્ષત;
 રાત દિવસનું કહોને દુઃખ, કેમ વેદાણી શુંડી બૂખ. ૧૭૦

દોહરા.

વિપ્ર કહે સુણ નરપતિ, સાચું કહું તમ સાથ;
 દુઃખ ન આવે હુંકરું, ઉઘમ મારે દાય ૧૭૧

ઉઘમ કયોં મેં અતિપણે, તુઠયા શ્રી ભગવાન;	
સુધાતણું દુઃખ ટાળિયું, ભક્ષ કયોં પકવાન.	૧૭૨
પરમારથ પ્રીતે કરું, નારાયણસું નેહ;	
સોધું હાથ તે વિપ્રને, સંતોષાણે એહ.	૧૭૩
પેટ ભર્યું પેલે કર્મિએ, આખર જોડયા હાથ;	
ઉઘમ અદેકા એ થપી, કર્મતણે શો સાથ.	૧૭૪
કામકળા કહે વિપ્રને, મન વિચારી જોય;	
ઉઘમથી જે નીપજે, કરે ન બીજી દ્રવ.	૧૭૫
શિવશર્મા કહે સાંભળો, કર્મતણી કહું ગત;	
ઉઘમ કયોં તો ઉદરે, કહું તેની ઉતપત.	૧૭૬
કામકળા કહે કહો મુને, કર્મ તણે વિસ્તાર;	
સભા રહી તે સાંભળી, (હું) પામુ તેનો પાર	૧૭૭

કર્મવાદીનો સિદ્ધાંત.

ચોપાઈ.

શિવશર્મા કહે સુણ સુંદરી, વાત કહું તુજને વીસ્તરી;	
મક્ષિકુદેશ જોડીયાળું ગામ, વિપ વાદી રહેવાનો ઠામ.	૧૭૮
બાજીગર વાદી કહેવાય, મંત્ર જંત્ર તણે એ રાય;	
સર્પ સાહીને ધરમાં ધરે, જડી છુદ્દિનાં કારજ સરે.	૧૭૯
અઘોર વનમાં વાદી ગયો, પહાડ પર્વત ઉપર જઈ રહ્યો;	
મુરલીનો ત્યાં કીધો નાદ, આળ્યો સર્પ સુણવા તે સાદ.	૧૮૦
વાદિએ તેને તત્ક્ષણ ગૃહો, પોતાને મંદિર જઈ રહ્યો;	
લાળ્યો વાંસનો કરંડ આપ, તેમાં ધાલ્યો મણિધર સાપ.	૧૮૧
નવ મેલ્યું બોજન કે નીર, પામ્યો દુઃખ તે સર્પસરીર;	
ઉઘમ સર્પ તે થાનો કરે, કર્મ અનુસારે તે પરવરે.	૧૮૨
વિશ્વાસ રાખે કર્મ જ તણે, મળશે ભક્ષ મુજને બહુ ધણે;	
કર્મ જોરે લંકા લૂટશે, કર્મ બંધનથી છુટશે.	૧૮૩
તેના ધરમાં ઉદર ધણા, વિશ્વાસ રાખે તે ઉઘમતણા;	
કર્મ તેતો તૃણવત ગણે, ઉઘમભાવથી ભારે ભણે.	૧૮૪

ઉદર એક હુતો તે સાહે, રહેતો વાદીના ઘરમાંહે; .
 શીર મોટો ચોટો ચાંકડો, મુછ મોટી છોટો જાંકડો. ૧૮૫
 કાપે કાપડ કાઢી ઘણી, નવ આણે બીલીક કા તણી;
 ઉઘમ પર જેને છે મંન, નાખે ઉધાડી ઢાંક્યાં અન. ૧૮૬
 ઘી ગોળને વળિગોરસ ખાય, એ છે ઉઘમ કેરો રાય;
 એક દિન મનકર્થો વિચાર, લાવું આજ અદકેરો આહાર. ૧૮૭
 દાણા દૂધી કાણુ જ ખાય, અદકો ઉઘમ કરવા જાય;
 એમ ધારી સાલ્યો પરચંડ, જ્યાં ઢાંકી મેલ્યો તો કરંડ. ૧૮૮
 દેખી કરડ રળીઆત જ થાય, ઉછટથી આધેરો જાય;
 એમાં દીસે છે સૂખડી, કાઢી ખાજી ભાંગે જૂખડી. ૧૮૯
 એમ કરી લાચો કાપવા, વહાલાંને વહેચી આપવા;
 પાડી છિદ્ર ન પેઠા માહે, કર્મો સર્પ બેઠા છે જ્યાંહે. ૧૯૦
 વદન વિકાસ્યું તેહજતણું, પેઠા ઉદર લેવા ધણું;
 ગળ્યો મૂષક ને ભાંગી જૂખ, કર્મે તેનાં ટાળ્યાં દુઃખ. ૧૯૧
 પામ્યો સૂખ શરીરે સાર, પાશું છિદ્ર ને આબ્યો બહાર,
 પામ્યો સુખ તે ઉદર ગળ્યો, જામ સ્વજન સૌ કોને મળ્યો. ૧૯૨
 ઉઘમી ઉઘમ એજે ગયો, કર્મવંત તે આગળ થયો;
 કર્મ કરે તે ન કરે કોય, કામકળા વિચારી જોય. ૧૯૩
 ઉઘમી હંકારે છે વહાણ, કર્મે શુડે કે ખૂવે પ્રાણ.
 ઉઘમી વાળી ખેતર પડે, સૂકે કે ઉભેલો પડે. ૧૯૪
 ઉઘમિ ગાડી બારે બારે, વાટે હુટે કે બળદ જ મરે;
 કરે હજારો ઉઘમ મોટ, ભાંગે ગરાસ કાં આવે ખોટ. ૧૯૫
 ઉઘમ શું કરશે એ મર્મ, શુતે સર્વથકી એ કર્મ;
 પંડિત બોલ એમ બોલ્યો અતીથ, ચઢીરામાને સખળી રીથ. ૧૯૬
 અરે પંડિત તું મૂર્ખજ હોય, ઉઘમથી મોહું નહીં કોય,
 કર્મ નહાતું કેટલુંએ કઠોર, ઉઘમ શાહા ને કર્મે જ ચોર. ૧૯૭
 ઉઘમ રાય ને કર્મજ રંક, હારે કર્મ તે આડે અંક;
 તે તો એક દેખાડું સાખં, દેખાડું હોયે અભિલાખ. ૧૯૮
 પ્રમાણુ બીજા પંડિત કરે, ઉઘમ આગળ કર્મ પાણી ભરે;
 ઉઘમ સધલે છે સમર્થ, બહા વિષ્ણુ જાણે અર્થ. ૧૯૯

દોહરો.

- પંડિતને કહે પેચણી, મનમાં ચર્ધ લયલીન;
વાત કહું ઉઘમ તણી, (જેમ) બગલે ખાધાં મીન. ૨૦૦
- વિગ્ર તો દે હૌકારડો, સાંભળે સર્વ સલાય;
કામકળા મુખ ઉચ્ચરે, ઉઘમનો મહિમાય. ૨૦૧

ઉઘમવાદીનો વાંજો સિદ્ધાંત.

ચોપાઈ.

- કામકળા કહે નેહી હાય, એક કહું ઉઘમની વાત;
હીમાચળ ખાસે એક વન, તે નેતાં હરખાણે મન. ૨૦૨
- આંખા નંજુ ને પીપળા, વડ વીવેણી દીસે વડા;
કાપલ મોર ટૂંકા કરે, તે સાંભળતાં હપડું કરે. ૨૦૩
- એક સરિતા ફેરે તીર, મોટો વડ છે ધૈર ગંભીર;
વડ જાયો છે જોજન એક, શાખા તેની છે વિશેક. ૨૦૪
- તે ઉપર બગલાનો કામ, મોટો બગ એક ધર્મી નામ;
વૃદ્ધ થયો ને યાકયો દેહ, લક્ષ બોજન મળે નહીં તેહ. ૨૦૫
- ખીજ બગ સૌ ચરવા જમ, પેલો બેટો તે નવ ઉઠાય;
સંભાળે પોતાનું કર્મ, ઉઘમનો નવ રાખે મર્મ. ૨૦૬
- સ્રી પુત્ર તો રીસ જ કરે, લાખી કંઠે ને પેટ જ ભરે;
નારી કહે કાંઈ ઉઘમ કરો, કર્મ તણો તો નહીં આચરો. ૨૦૭
- વૃદ્ધ બગ કહે વિનતાને વાણુ, મુરખ સહુ તમે છો અજાણુ;
જે લખ્યું હોય કર્મજ માંય, કોટિ ઉપાયે પરું નવ થાય. ૨૦૮
- સ્રીને રીશ ચઢી છે ઘણી, કર્મ સારુ બેસી રહે ગણી;
ખાવા પીવા ન આપ્યો આદાર, કર્મી દુઃખ પામ્યો તે ઠાર. ૨૦૯
- કર્મ ઉપર રાખ્યું છે મન, પાંચ દિવસ ન પામ્યો અનન;
પેટ અંગ સહુ ગર્ભિ છે ગયું, ઉઘમ ઉપર મનડું થયું. ૨૧૦
- બગલો કહે સ્રી સાંભળ વાત, તું કેહે તે કરું સાક્ષાત;
કર્મ ઉપર આળ્યો છે કોપ, તૂજ વચનહું કરું નવિ લોપ. ૨૧૧

સ્ત્રી કહે સત્ય કહું મહારાજ, ઉદ્ધમ કરે તે પામે રાજ;
 કર્મી ઉદ્ધમ કરવા ગયો, મહા સરોવરપર જઈ રહ્યો. ૨૧૨
 નિર્બળ છે તેનુંજ શરીર, જઈ બેઠો સરોવર તીર;
 રંક સરખો થઈ બેસી રહ્યો, એમ કરતાં દિવસ એક ગયો. ૨૧૩
 સરોવરમાં છે મગ્ધ અપાર, મનમાં પોતે કર્યો વિચાર;
 બગલો તો મહા ગ્રાની છેય, જાતિ સ્વભાવ મૂકે નહિ તેય. ૨૧૪
 પાપનો થાય છે પશ્ચાત્તાપ, માટે મૂક્યો અધર્મ આપ;
 મોટા મગ્ધ હતા જોડલા, આળ્યા બગ પાસે તેડલા. ૨૧૫
 કરી પ્રણામ ને ઉભા રહે, કુશલ છે એમ મુખથી કહે;
 ધર્મી બગલે ધુણાવું શીય, પૂછે મગ્ધને તેને દીસ. ૨૧૬
 મગ્ધ કહે મામા બગ સુણો, મનની વાત અમ આગળ બણો;
 બગ કહે સુણો મગ્ધ સહુ, તમારું દુઃખ હેડે છે બહુ. ૨૧૭
 મુજને દુઃખ છે તમારું ધારું, દાઝે છે હૃદય અમતણું;
 પુછે મગ્ધ શી છે એ વાત, તે વિસ્તારીને કહો ખ્યાત. ૨૧૮
 આજ કહું ધર્મ લોકમાં ગયો, સાંભળી વાત મહા દુઃખિયો થયો;
 બાર વરસ નહીં આવે મેહ, દુઃખ પામશે તમારી દેહ. ૨૧૯
 શીતળ સરોવર સૂકાર્ધ જશે, શી મત બાણેળની યશે;
 સૂકારો સરોવરનું નીર, સર્વે મરશે આણે તીર. ૨૨૦
 કુર્કુ વચન એમ બગલે કહું, મગ્ધ બિચારે સાચું લહું;
 કહે મગ્ધ અમને મુખ થાય, મામા એવો કરો ઉપાય. ૨૨૧
 તમે સમર્થ છો પંખીના ધણી, અમ પગ વિનાનાને ચિંતા ધણી;
 બગલો બોલ્યો ક્ષણ એક રહી, મનમાં કપટ ને રાંકડો થઈ. ૨૨૨
 આવો અમે વસું છું બ્યાંય, અપ્રુટ સરોવર છે એક ત્યાંય;
 અપ્રુટ સરોવર કેરું નિર, મુખે રહ્યો સહુ તેને તીર. ૨૨૩
 મગ્ધ મનમાં વિચારજ કરે, ત્યાં જવાની મનસા ધરે;
 પંચ વેગળો કેમ જવાય, ચરણ વિના અમે કેમ ચલાય. ૨૨૪
 કહે બગ બેસો આધે ચઢી, પહોંચાઈ સરોવર ત્યા ધડી;
 બે ચારેક તે ઉપર ચઢે, અદકા ધરડે નહીં ઉપડે. ૨૨૫
 મગ્ધ લઈને ઘેરજ જાય, સર્વનાં મન રંગિયાન જ ચાય;
 બગ જીવ્યો નારી છોકરાં, સર્વ પરિવાર જીવ્યાં ઉછર્યાં. ૨૨૬

ડાહ્યો એક આપે ઉચ્ચરે, મન ગમે તે પોતાને કરે;
 એની આપે જે કાંઈ જાય, તેને બગલો નિમ્ને ખાય. ૨૨૭
 એ ઉઘમ કરવા આવિયો, ફેદ કરી એતો કાવિયો;
 એ કરે છે એની રીત, મચ્છને એને કયાંની પ્રીત. ૨૨૮
 મચ્છ ન સમજ્યા ખીજા મર્મ, બાણે નહીં બગલાનું કર્મ;
 લખ્યું હશે જે કર્મ જ માંવ, એમ કહી બગ સાથે જાય. ૨૨૯
 નિત્યે ચારો લખને જાય, આઘો જઈને તેને ખાય;
 વળી ખીજે દીન આવે ફરી, ચાર મચ્છ લઈ જાયે ફરી. ૨૩૦
 ધર જઈને કહે સાચો મર્મ, મારો ઉઘમ ને તમારું કર્મ;
 ખીજે દિવસે આવી રહે, દીલ વાર કુશળ છે કહે. ૨૩૧
 કહે સંદેશો કલાલ્યો છે મછે, અમો અહીંયાં રહું છું સુખે;
 કર્મવંતા મછ આગળથી જાય, જો જો ઉઘમનો મહિમાય. ૨૩૨
 બગલે જઈને સીને કહ્યું, ઉઘમ કરતાં દુઃખડું ગયું;
 કર્મ સારુ એસી રહ્યો નેટ, ત્યારે નહોતું બરાતું પેટ. ૨૩૩
 થોડે થોડે સૌ આવશે, એક વર્ષ સુધી આકશે;
 કામકલા કહે સાંભળ અપિ, કર્મી મચ્છ થયા ત્યાં દુઃખી. ૨૩૪
 કર્મી બગલાનો એ મર્મ, ઉઘમ આગળ હાર્યું કર્મ;
 સભા બધી તે સાંભળી રહી, રાગને મન ચિંતા યઈ. ૨૩૫
 રખે નારી જીતીને જાય, ઉઘમનો વાંચી મહિમાય;
 શિવરામી કહે સાંભળો રાજ, રખે તમો ચિંતા કરતાજ. ૨૩૬
 કર્મ માળિયે ખેસીને જોય, ઉઘમ તે દેખીને રાય;
 અમૃત ત્યાં કર્મી ખાય, ઉઘમી દેશ વિદેશે જાય;
 એ વાત તો શાસ્ત્રજ તણી, કહું કયા એ ઉઘમ તણી. ૨૩૭

કર્મવાદીનો વીજો સિદ્ધાંત.

દાહર.

વચન સુણી વનિતા તણું, જોત્યો વિમ્બ વચન;
 વાત કહું છું કર્મની, (જેમ) માને તારું મન. ૨૪૮
 સૌથી મોટું કર્મ છે, સાચું કહું આ દિય;
 નિરભાગી એક પરતિયો, બાગ્યું જેનું શીય. ૨૪૯

કામકળા સુણ કામિની, સંદેહ તારો જાય;
ઉદ્વમ કરવા સંચરે, કર્મહીણો દુઃખાય.

૨૪૦

[ચોપાઈ.

શુભ વાણી વિષે હિયરી, સુણજે' તું સહુણી સુંદરી;
મહિયત્રપુર એક નમ્ર અનૂપ, પદસેન તેનો છે શૂપ. ૨૪૧
છત્રીસ લક્ષણ ને ગુણવંત, સાધુ શિરોમણિ રૂડો સંત;
પદકેતુ તેનો પરધાન, તેપર મહિપતનું બહુ માન. ૨૪૨
તે રાજને નહી કંઈ બાળ, મસ્તક વંઝા કેરી ગાળ;
નારી તેને કનકાવતી, રાત દિવસ ગૂરે છે સતી. ૨૪૩
જીને દુઃખ મેલ્યું રાજ, આલ્યો રાય પુત્ર ભાગના કાજ;
પદકેતુને આપ્યું પાટ, ગયો રાય ગંગાને ધાટ. ૨૪૪
અધાર વનમાં જઈ ક્યોં ધણું, રાખ્યું મન દલ પોતાતણું;
નિર્ભય થઈ ગયો તે સંગ, દીઠું ચિંતામણિ શિવલિંગ. ૨૪૫
મહાક્ષિણા દઈ લાગ્યો પાય, રક ઉપર કરો કરુણાય;
સિદ્ધનાથનું દર્શન થયું, પાતક પાંચ જનમનું ગયું. ૨૪૬
આસનવાળી માંડ્યુ ખ્યાન, સિદ્ધનાથ આપો સંતાન;
અલયવર આપો તમે ઈશ, જગતપિતા છો શ્રીજગદીશ. ૨૪૭
ઉનાળે અગ્નિમાં રહે, વરસે ધનધારા શિર સહે;
શીતકાળ મહાજળથું નેહ, અનેક કષ્ટ કરે છે દેહ. ૨૪૮
તપ કરતાં ઝાઝા દિન ગયા, લારે પરિશ્રદા પ્રસન્ન થયા;
માગ માગે રાજ તુંય, જે માગે તે આપું હુંય. ૨૪૯

દોહરા.

સાર, કરી સિદ્ધનાથજી, આપો એ વરદાન;
શરણુ આવ્યો શર્મ તુંજને, મારું મુખ સંતાન. ૨૫૦
ઈશ કહે સૂણ મહિપતિ, અણિ ફળ તું જ્ઞેય;
તેમાંથી ફળ એક લે, પુત્ર જ તેનો હોય. ૨૫૧
પદરાણીને આપજે, સરવે યાશે સૂત્ર;
દેવાંશી દશ માસમાં, પ્રગટશે તારે પૂત્ર. ૨૫૨
ઈશ અલોપ તત્ત્વેવ થયા, રાજ ચડીયો યાડ;
આજે ફળ દીઠાં ધણાં, રીઝે લાગી રાડ. ૨૫૩

જેટલાં ફળ છે વૃક્ષને, તેટલા પુત્ર જ હોય; ગાંઠ બાંધ્યાં અતી ધણાં, મર્મ ન જાણે કાવ.	૨૫૪
શત બે શત ને ચાર શત, લીધાં ધણાં વિશેષ; નીચે હિતરી નિરખ્યું, રહ્યું જોળામાં એક.	૨૫૫
અચરત પામ્યો અતિધણું, ચઢીચો બીજવાર; લીધાં જમણાં તે ચક્રી, સમજ્યો નહીં મમાર.	૨૫૬
હરખમહિ નિર્મિત જુએ, ફળ સૌ થયાં અલોપ; ઠોઠા લોભી અતિધણો, ચઢ્યો ઇશને દાપ.	૨૫૭
લોભી જાણે લોભમાં, જાણે પરકું વહાણ; સૌંદા સાચું માનજો, જાણે લોભે દાણ.	૨૫૮

ચોપાઈ.

પ્રગટ થઈ શીવ જાદયા વાણ, રાજ છે તું ચતુરસુખણ; એકપુત્ર મેં આપ્યો તુને, લોભ કીધો ને વેદ્યો મુને.	૨૫૯
--	-----

દાહરો.

જો તું લાલચમાં પડ્યો, (તો) ન હોય તારે તન; જા પાછો મંદિર ફરી, ફેકટ ખો ના દન.	૨૬૦
લોભે પ્રીત ધણી ધટે, લોભે નહીં વહેવાર; લોભે લાજ રહે નહીં, લોભીનો નદિ કાર.	૨૬૧
આ અવનીમાં અવતરે, જે કાંઈ નર ને નાર; લક્ષણ ચોકું લોભતું, તે જીવ્યો સંસાર.	૨૬૨

ચોપાઈ.

રાજ કહે હું તારો રાંક, શિક્ષા કર પ્રભુ મારો વાંક; લોભી પણ હું છઠ્ઠી તાહરો, કર અપરાધ ક્ષમા માહરો.	૨૬૩
શિવ કહે મારું વચન ન જાણ, ત્રણ લોકનો લોપજ થાય; આપું તુજને બેટી એક જૂથ, અતુલ તેજ ને અતિશે રૂપ.	૨૬૪
એતું કહીને ચાલ્યો તેહ, સફળ થયો મુજ મનુષ્ય દેહ; માગી શિખ મહિપતિ સંચર્યો, એક ફગ લઈ પુરધર ક્યો.	૨૬૫
વધામણીયા નગરમાં જાય, પ્રગ્ન સૌ રણિયાત જ થાય; રાણી રાયનો ટળિયો રોક, મળવા આળ્યા મહાજન લોક.	૨૬૬

આવી મંદિર આસન ઠરે, રાજરીત રાગ ઉચરે;
ગુરુ પુણિમાનો આલ્યો દન, મહિપતિયે વિચાર્યું મન. ૨૬૭
પધારિઆ રાણીને ઘેર, ફળ આરોગ્યું સ્ત્રી પેર;
અતિ આનંદે દહાડો જાય, અતિ ઉલટ અંગે નવ માય. ૨૬૮

દોહરા.

માસ દશ પૂરણ થયા, રાણી રાય મન હેત;
પુત્રી પ્રગટી પદ્મિની, ત્રિલોકમાં નહિ તેજ. ૨૬૯
બ્રાહ્મણ બાટ જાયક બહુ, આપ્યાં અદકાં દાન;
ટબું મેહેણું વાંઝતું, માનુની પામી માન. ૨૭૦

ચોપાઈ.

દિનદિન કન્યા મોટી થાય, રમત રમે મનની ધુમ્બાય;
સાહેલી રમવા સંચાર, લક્ષણ પુરણ વીસ ને બાર. ૨૭૧
સાત વરસ વેગે વહી જાય, રાગને મન ચિંતા થાય;
કન્યા જોગ કાઈ વર લાવિયે, પ્રીતે પુત્રી પરણાવીએ. ૨૭૨

દોહરા.

કન્યા મહેસુણો તાતજી, (અમે) કરચું શિવ પૂજન;
મનમમતો વર શીવજી, આપશે સુકું રતન. ૨૭૩
અવર ખીજો વરું નહીં, મારે તેનો આપ;
હુકમ થશે શુભપાણિને, સાત પમાડું શોક. ૨૭૪
વાત એવી મનથી કરી, તાતની આસા લીધ;
જે સેવે શુભપાણિને, તે પામે નવનિદ. ૨૭૫
દેશપતિ ને છત્રપતિ, અનમી જોને આપ;
તે સૌ સાચું માનજો, શિવપૂજન પ્રતાપ. ૨૭૬

ચોપાઈ.

કનક કચોલાં ચંદન બાર, વાજે વાળાં અપરંપાર;
દોલ દદામાં વાજે સાર, મનડામાં આનંદ અપાર. ૨૭૭
પુર મધ્યે ઢંઢેરા ફરે, સામો પુરુષ કો નવ સંચરે;
શિવપારે એમ શોભા થાય, કુંવરી પૂજા કરવા જાય. ૨૭૮
દેવદત્ત બ્રાહ્મણ એક ગુણી, સેવા કરે નિલ શંભુતણી;
દુર્બળ ગોઠે નહીં કાંઈ ધન, પરવયા ઉપર એતું મન. ૨૭૯

રાત દિવસ દષ્ટે છે કામ, શિવ પાસે માગે કન્યાય;
 બોલો બ્રાહ્મણ વિદ્યા ભણે, કૂડ કપટ મનમાં નવ ધરે. ૨૮૦
 કુંવરી વર માગે શિવપાસ, વિપ્ર જાયે કન્યાની આશ;
 તરુણકાલ આવ્યું તું જોઈ, નારાયણ ઉપર જલુ નેહ. ૨૮૧
 નો મિત્ર ઓક વરતિયો, નિરમીપ નિર્મળ જાતે રહો;
 ૧ મંત્ર જંત્રનાં કામ, જાદુગર જાણે જલુ જ્ઞાન. ૨૮૨
 ૧થે સધળે રમતા ફરે, સુખદુઃખની તે વાતો કરે;
 ઉજળુ બેઠા ચોંટા માંપ, કુંવરી પૂજન કરવા જાય;
 ૧મ કર્મ અનુસારે રહે, વરતિયો ઉદમ લક્ષે લહે. ૨૮૩

દોહરા.

વરતિયે મન વિચારીયું, ઉદમ કરું ઉપાય;
 કપટ કરીને લીજીએ, રૂડિ રાજકન્યાય. ૨૮૪
 વિપ્રને કહે વરતિયો, ચિત્ત ધરીને કર્યું;
 હું કહું તે ઉદમ કરે, તો રાયની કન્યા પર્યું. ૨૮૫
 વળી વાર ખોટું કરું, મનમાં રાખી ઝેર;
 બ્રાહ્મણને આગળ કરી, કન્યા લાવું ઘેર. ૨૮૬
 ઉદમ કરીએ સર્વથા, નાખી જોઈએ ચોટ;
 જો મરશે તો બ્રાહ્મણો, મારે જ્ઞાની ખોટ. ૨૮૭

ચોપાઈ.

જવરને પૂછે બલવાત, તળવું હું તારો ઉચ્ચાટ;
 ૧૫ પૂછીએ જલુ કામ, તેથી કાંઈ સર્ચું નહીં કામ. ૨૮૮
 ૧યું જોલો પાળે ધર્મ, નિત્ય ઊઠી વખાણે કર્મ;
 ૧માં જોઈમાં કાંઈ નહીં મળે, ઉદમ કિંધા વિના નહિ ફળે. ૨૮૯
 કહું તે તમે ઉદમ કરો, રાજકુંવરીને નિશ્ચે વરો;
 જા કરે ૧ કુંવરી જહાં, અણુચેલા પેસો જઈ તહાં. ૨૯૦
 જન કરી પગે લાગશે, શિવ પાસે સ્વામી માંગશે;
 ૧ ધર્મર આપો ભરથાર, સારે તું દેજે હુકાર;
 વેક વચન કહેજો બે ત્રણ, તે સાંભળશે કુંવરી કર્યું. ૨૯૧

દોહરા.

જો એ રમામા સાંભળે, હરખ ધરીને જાય;
 પત્રીસ લક્ષણ આગળો, તુંને આપું વર સોય. ૨૯૨

ઉગમણી દિશાએ દેહરું, ઝુંઝ સરોવર પાળ;	
માનુની જાળે મઘપતાં, ખરે જયોરે કાળ.	૨૯૩
તુજ સરખો તુજ જેવડો, ઉત્તમ કુળ મહા રૂપ;	
એસારું છું પારણે, વરજે ભારે શૂપ.	૨૯૪
રથામા સાચું માનશે, તંત્રાણુ પાછી જાય;	
બીજે દીનસે આપણે, રહીશું દેહેરામાંય.	૨૯૫
વરમાળ આરોપશે, જાણી ભારે ભર્મ;	
એ ઉદ્યમ તુજને ફળે, (શું) કરે બિચારું કર્મ.	૨૯૬
વચન કહ્યું જે વરતિયે, વાડવે ધરિયું કાન;	
જ્યાં કપટ ત્યાં ચપટ છે, (એ)વાત તું નિમ્ને જાણ.	૨૯૭
દેવ કહે સુણ દુરંભતિ, નથી કર્મમાં અંક;	
અવળી ગત ધાતું કહી, એ રાજા હું રંક.	૨૯૮
કર્મે લખ્યું જે આપણે, તે ભોગવતું સત્ય;	
ઉદ્યમ સ્વામિ નહીં કરું, મારી નહીં એ મલ.	૨૯૯
નિરંજનને જે જાન નમ્યો, મારે તેનો થાય;	
ઉદ્યમ કરીએ અતિપણો, તે સ્ત્રી એળે જાય.	૩૦૦
રાય રંક ઉદ્યમ કરે, કર્મ તણો બહુ ફેર;	
ઉદ્યમે નવ સિદ્ધિ મળે, કર્મ તણો બહુ ફેર.	૩૦૧
મેલ વાત મૂરખ મનતણી, કાં કરે ઘેલા ફંદ;	
અવળો ઉદ્યમ જે કરે, તે પામે બહુ દંડ.	૩૦૨

ચોપાઈ.

મૃદ કહે સાંભળ રે બ્રહ્મ, બેગી રહે વખાણી કર્મ;	
ન કરે કર્મ તે ઉદ્યમ કરે, દુઃખ દારીદ્ર તે ઉદ્યમ દરે.	૩૦૩
ઉદ્યમનો જોજો મહિમાય, કરું ઉદ્યમ પરણું કન્યાય;	
ઉદ્યમ કરતાં નૃપતિ હોય, કાર્ય ઉદ્યમથી અતિ દોય;	
જો ઉદ્યમ કરિયે તે અમો, કર્મ સારુ બેસી રહો તમે.	૩૦૪

દોહરું.

વિપ્ર કહે તું શું કહે, આ તલમાં નહિ તેજ;	
કપટ કરી પરણો તમે, મિથ્યા લવરી મેલ.	૩૦૫

ઉદ્ધમ આશા નવ કરું, કરું સીવ પૂજન;
જગંનાથને જે ગમે, સાચું કર્મ પુજન. ૩૦૬
ચડી રીસ ત્યાં મૂઢને, તજ્યો વિગ્રનો સંગ;
કર્મહિણા જો થું કરે, ઉદ્ધમકરો રંગ. ૩૦૭

ચોપાઈ.

મમતા કરીને મુઢ ત્યાં ગયો, શિવ પછવાડે જમને રહ્યો;
જગંનાથજી કેરું લિંગ, શિવ મૂઢ જઈ કાઢી સંગ. ૩૦૮
જળ જાવાનું સ્થાનક જહાં, કરી સાથરો ખેટો ત્યાંહાં;
દહડામાં દુસ્થા મહાદેવ, કપટકારિ આજખિયો દેવ. ૩૦૯
એના હૈયામાં છે બેદ, કર્યું ભોગવશે બોલે વેદ;
એમ કરતાં ધટિકા તણુ ચર્ષ, કુંવરી પૂજન કરવા ગર્ષ. ૩૧૦
પોતે આપ બેડી પાલખી, સાચે એક સહસ્ર જ સખી;
ઘિરાડે બહુ અખીર ગુલાલ, બાજે મૃદંગ ને વીણા તાલ;
એમ સખીયો ચોદિશ જોય, પુરુષ નામ ન દિસે કોય. ૩૧૧

દોહર.

શિવ દેરામાં આવિયાં, રમતાં રમતાં બાળ;
કામ કામ દીપક કર્યા, જોતાં આકઝમાળ. ૩૧૨
પંચામૃતે પૂજા કરી, ચંદન કુમકુમ તેલ;
કર્પૂર કરતુરી અરગળ, કરી રંગની રેલ. ૩૧૩
ખિલિપત્ર તિલ તાંદુલા, પ્રુષ્પ સુગંધી અપાર;
ધૂપ દીપ આતિ આરતિ, અમૃતમેવા આહાર. ૩૧૪
મન માન્યું મહારુદ્રનું, કાઢી છે કરુણાય;
માનુનિયે તવ માગિયું, મન આણી લજગાય. ૩૧૫
શિવપૂજન ખરતાપથી, સરશે મારાં કાજ;
તવ વિગ્ર ત્યાં બોલિયો, સાલણ સલુણી રાજ. ૩૧૬
વર પાંખો વય વીશનો, કરું હું રૂડાં કાજ;
પુજા મનમાં જોવા ગમે, તે વર આપું આજ. ૩૧૭
કુપાત્ર સુમ કે મૂઢ વર, આપું તુમને પ્રચંડ;
મગિલો વર એમ મળ્યો, જોતાં ન મળે નવખંડ. ૩૧૮

સ્થામાએ સાંભળી વારતા, કૌતુક દીર્ઘ સર્વઃ	
ઠર જોડી નીચી નમી, મેલી મનનો ગર્વ.	૨૧૯
વિષ્ર બોલે બીજવરાં, સાંમળ મુંદરી વાત;	
કાલ બપોરે નીસરે, તેડી સહીયર સાથ.	૩૨૦
પૂર્વ દિશાએ પરવરે, મનમાં રાખી ધીર;	
ત્યાં દહેરું મહારેવનું. સમીપ સરોવર તીર.	૩૨૧
નીરમે થઇને સુખથી, જાજે તેને તીર;	
બત્રીસ લક્ષણ આગલો, મળશે કંથ મહાધીર.	૩૨૨
ગામમાં પડોવજડાવજો, નર નીસરે નહોં કાપ;	
તે દહાડે આવી ચડે, પાતિ તમારો હોવ.	૩૨૩
જાત ભાત પૂછીશ મા, ન જોઇશ કુળ કે રૂપ;	
મખ્યાદને મળશે તુને, તેદ પુરુષ તુજ ભૂપ.	૩૨૪
દેખે તેને તું વરે, ખેદ કરે નહોં કાપ;	
એવું વાયક સાંભળ્યું, સાંભળીને મન મોખ.	૩૨૫
મનમાં દરખી માતુની, સીખ્યાં સધળાં કાજ;	
ફળ પામી પૂજાતણું, ત્રુકયા શિવ મહારાજ.	૩૨૬
દરખભરી પાંછી ફરી, આનંદ અદકું હેત;	
મંદિર આવી માતુની, અચરત તાતને કહેત.	૩૨૭
વાત કહી જે નીપતી, માન્યું સ્વાધાર;	
માતતાત મન માનિયું, દર્પ દવો અપાર.	૩૨૮
પુરમાં પડો વજડાવિયો, વરત્યો જયજયકાર;	
એવી તો બંધી ફરી, (જે) કોનવનિસરે બહાર.	૩૨૯
પૂજા કરવા ઈશની, જાશે બીજો દિન;	
(પિલા) મદ કને શું નિપજ્યું, જેનું કપડી મજ.	૩૩૦
મન ગમતું મહારેવને, સ્ત્રીની તોડી ખાત્ય;	
બીજો દિવસે શું થયું. વીનિ જ્યારે રકપ.	૩૩૧

ચોપાઈ.

સેવા કરવા ગઈ મુંદરી, જેદ વચન દમ્બડમાં ધરી;	
તથુ પોટોર જ્યારે પૂરાયાય, આજણ પાંચ પૂજને જન.	૩૩૨
કુંવરી વળી આવી જ્યારે, વિષ્ર પાંચ પેદા ત્યારે;	
વસ્ત્રીથી નીકળાયું નહોં, આગ્યો સંકટમાં જાએ કહોં.	૩૩૩

કોઈએ જાણે આણે દીડ, તો નીચ પાસ ઉઠાવે શીઘ્ર;
 વેદિયા વેદની ધુનીયો કરે, જે સાંભળતાં પાતક દરે. ૩૩૪
 પૂજા કરતાં વીતિ રાત, ઉઝ્યો સૂર થયો પ્રભાત;
 મૂઢ તો માંહે બેસી રહ્યો, અર્ધ પ્રાણ એમ કરતાં ગયો;
 બહાર નિસરવા તરફડે તંન, પરણ્યા ઉપર જેનું મન. ૩૩૫

દોહર.

પૂજા કરી પાછા વળ્યા, પાંચે બેળા ઘસ;
 નદાલ થયો પેલો વરતયો, ઉધડ્યું આપણું કર્મ. ૩૩૬
 નીચે નીસરવા ગયો, દરખ ધરી મન આપ;
 તે સમે પેટો બારમાં, મોટો મણિધર સાપ. ૩૩૭
 અકળાયો આખી રાતને, દરમાં જેનો વાસ;
 રાત્રે પેસી શક્યો નહીં, વિમ્ર બેઠા ત્યાં પાસ. ૩૩૮
 કર વાળ્યો તે નાગને, જે પૂર્વ જનમનું વેર;
 ડસ્યો હાથ તે મૂઢને, તક્ષણ ચડીયું ઝેર. ૩૩૯
 તે સમે થયો વાયદો, પુરા જે બે પહોર;
 શોધવા કુંવરી નીસરી, જોવા તેને ઠોર. ૩૪૦
 રમજુમ કરે હંપકું કરે, ભરે સુગંધ અપાર;
 મળી સખીઓ સાતસે, ઊર એકાવલ હાર. ૩૪૧
 પુરુષ નામ દીસે નહીં, સખીઓ ઠામોઠામ;
 શિખ માગીને નીસર્યાં, નારી નીમંજ નામ. ૩૪૨
 મૂંઝ તાલ વાળે ધણી, વળી નિશાને વાય;
 ધમકારે પૃથ્વી ગડગડે, વર વર વાયુ છાય. ૩૪૩
 શુભ શણગારી હાથણી, ઉપર બેઠી બાળ;
 સખી કરે આવારણી, કર ઝાલી વરમાળ. ૩૪૪
 દસી રમી સૌ ઉડીયાં, કરે હાસ્ય મનમાંય;
 અખીત્ર ગુલાલ ઊડે ધણી, પૂજા કરવા જાય. ૩૪૫
 રનાન કર્યું સરોવર જઈ, પહેર્યાં પટકુળ અંગ;
 પગ પાળે ચર્મ પરવરી, શિવજી કેરે સંગ. ૩૪૬
 અગર ધૂપે ઉવેખીયો, સુગંધ બરાસે સાર;
 બાઈ જીમ્મ ને કેળકી કામલ પુષ્પ અપાર. ૩૪૭

ધૂપ દીપ નૈવેદ્ય શું, તાંબુલ ખીડી 'ખરાસ;	
માની ત્યો મહારુદ્રજી, પુરો મનની આશ.	૩૪૮
પૂજા પૂરણ ત્યાં થઈ, મુંદરીમાં જહુ રૂપ;	
બાલવા લાગી ભામિની, શિવને કહે ક્યાં શૂપ.	૩૪૯
પેલો દેહરામાં પજો, જૂવે છે બલવાટ;	
કન્યા ન આવી હાથમાં, મોટો મન ઉચ્ચાટ.	૩૫૦
વિચાર કરે મન મૂઢિયો, ઉદયમ ઉપર મંન;	
દેહરે જાતું શિવેશને, લાતું એક રતન.	૩૫૧
કપટે કન્યા પરણિયો, વેગે લાતું ઘેર;	
મૂઢી મોહોરો સેવશું, ઉતારીશું ઝેર.	૩૫૨
હળવે હળવે નીસર્યો, જાવા લાગ્યો ઘેર;	
વેગે જઈ પરણું સહી, રાજકુંવરી વેહેર.	૩૫૩
શીર ઉપર સૂરજ તપે, અંગે અગન અપાર;	
પગ પાની દાઝે ધણી, દુઃખ પામ્યો નિર્ધાર.	૩૫૪
તોચે મન ઉદયમ કરે, મન સંભળાવે ધર્મ;	
ઉદયમ તો ત્યારે ફળે, જોરાવર હોય કર્મ.	૩૫૫
એક વૃક્ષ બિલીતણું, જામે તેની છાંય;	
ક્ષણું એક ઉમે રહું, કન્યા જશે ક્યાંય.	૩૫૬
પાકું ફળ બિલી તણું, પડીયું તેને શીય;	
વિપ્ર જોવાને ત્યાં ગયો, (શી) લીલા કરી છે ઇંચ.	૩૫૭
જોઈ વર્તિક કેમ પરણશે, કપટતણી જોઈ રીત;	
જોઈ ઉદયમ કેવો ફળે, પૂરણ કરી છે પ્રીત.	૩૫૮
શિવને સમરી નીસર્યો, જોવાને ચર્ચાય;	
પાંચી હાથમાં પાઠની, જોળે ભાવે જાય.	૩૫૯
મુંદર ચરત્યા કેસરી, કંઠે પુષ્પના હાર;	
જાણજી તો તેજે તપ્યો, વિદ્યા અપરમપાર.	૩૬૦
સેવે નિત્ય શ્રદ્ધપાણીને, ઉદયમની નહીં આશ;	
કુડ કપટ સમજે નહીં, કર્મતણો વિધાસ.	૩૬૧
કુંવરી સોધે કંથને, જુવે પતિની વાટ;	
આ આશિતો ત્યાં ગયો, ટળ્યો મન ઉચ્ચાટ.	૩૬૨

સાહેલિયો સાહી લાવિયો, રાજકુવરીની પાસ;	
તમ સરખો સ્વામી ગળ્યો, ત્રિપુરેશ્વરે યુરી આય.	૩૬૩
તે મુદ્દર્ત ને તે ધડી, તે દિન ને તે વાર;	
વરમાળ ગારોપી કંઠમાં, વરત્યો જ્યજ્યકાર.	૩૬૪
તે વેળા ને તે ધડી, ગડગડિયાં નિશાન;	
ગજ ઉપર વાહન કર્યું, જાણે ઉઝ્યો લાણુ.	૩૬૫
મોહોલો આવી માતુનિ, જાય પિનાની પાસ;	
કંથ લાવી કોડામણો, આપ્યો વેંકુઠનાથ.	૩૬૬
નીરખી હરખી વિપ્રને, મળિ છે સખિયો જોડ;	
દાસ્ય સર્વને ઉપન્યું, પહોંચ્યા મનના કોડ.	૩૬૭
હેમકલશ ચોરી રચી, પુરણ રૂડી પેર;	
રાજપાટ સોંપ્યું સહી, રાયે રાખ્યો ઘેર.	૩૬૮
અધિકાર એ છે કર્મના, નિર્ધનિયાં ધન હોય;	
કર્મ હશે તે પામશે, માનજો સાચુ કાવ.	૩૬૯
ઉલ્લમ કરીએ અતિ ધણો, કૂડ કપટ કહેવાય;	
કર્મ ન હોયે પાધરું, (તો) બારે વાટે જાય.	૩૭૦
વર્તિયો પડિયો વાટમાં, જો ઉલ્લમ વશ હોય;	
ઝાપી તે પામ્યો રાજને, કર્મ તણી ગત જોય.	૩૭૧
અધસરતો થયો ખાળમાં, ખીજો કરડ્યો નાગ;	
ત્રીજો દાઝ્યો તાળવે, ચોથો દાઝ્યો પાગ.	૩૭૨
ખીલી હેઠળ બાપડો, નવ સહેવાયો તાપ;	
મૂઢ કચુર કડકા થયો, પ્રગટયાં પાંચે પાપ.	૩૭૩
નિર્બળ જોતું કર્મ છે, ઉલ્લમ કરતાં દાણ;	
ધડી પાંચ તે પગ ધસ્યા, પછી તળ્યા છે ગ્રાણ.	૩૭૪
સિવશર્મા કહે સાંભળો, કામકલા સુખજ;	
કર્મે તો કન્યા વરી, ઉલ્લમે લીધા ગ્રાણ.	૩૭૫
કોઈ કુરૂપ કુલક્ષણો, કાપર કુડો કહેવાય;	
કર્મ જો હોયે પાધરું, તેને વશ સહુ થાય.	૩૭૬
શુભ સ્વરૂપ નિઘા ધણી, રૂડી શોભે દેહ;	
કર્મ આગળ કરગરે, તેમાં નહિ સંદેહ.	૩૭૭

ત્રણ ત્રણ તલવારો ધરે, હોય શૂર સુભણ;	
ખોળે ચાકરી કર્મની, પૂરણ પ્રીત પ્રમાણ.	૩૭૮
અગમ નિગમ જ્યોતિષ લહે, વિદ્યા સિદ્ધ જ હોય;	
તે જાણે જઇ કર્મને, જુગતે કરીને જોય.	૩૭૯
નાટક ચેટક કર્મમાં, ગુણકા રૂપ સ્વરૂપ;	
તે ખોળે જઇ કર્મને, ભારે કર્મનો ભૂપ.	૩૮૦
ઉછેરે હાથી ઘોડલા, ધોળા ધારી સમર્થ;	
ખરીદ્યાર ખોળે ખરો, ને કાઢ્યાપે ગર્થ.	૩૮૧
તેથી સૌ કો માનજે, કર્મ તણે વિશ્વાસ;	
કર્મ જોરાવર સૌયકી, કવિ કહે સામળદાસ.	૩૮૨

ઉદ્યમવાદીનાં દૃષ્ટાંત.

ચોખાઇ.

કામકલા કહે સાંભળ અજ્ઞ, ઉદ્યમથી અદકું નહિ કર્મ;	
કર્મ જોરાવર કહે જે વાણુ, તેનું નામ તો છે અજ્ઞાણુ.	૩૮૩
વખાણુ કરે કર્મનું જોહ, મૂરખ નામનો કહીએ તેહ;	
પાંડત પાંચસે જોડે રાય, સુકવો કહું તે મારો ન્યાય.	૩૮૪
કાઠની પક્ષ કરો જો આપ, તો અજ્ઞહલા કેરું પાપ;	
કહું વાત તેની કરો સાખ, પ્રલક્ષ દેખાડું હું લાખ.	૩૮૫
એવા મૂરખ વિચારી જોય, ઉદ્યમ વિણુ નવ દીઠો કોય;	
કર્મ બિચારું રંકજ થયું, ઉદ્યમ (કર્મ) વિના કોણુ જ રહ્યું.	૩૮૬
ચતુર પુરુષ કે રૂડા કહી, ઉદ્યમ કર્યાવિના કો જાણે નહીં;	
રંક રાય ઉદ્યમ વશ હોય, કર્મ સારુ બેસે નહીં કોય.	૩૮૭
રાજસભા મુજને કહો રીઝ, કર્મતણું જે હોયે ખીજ;	
કર્મ તે તો સાથી થયો, જેને તમો જોરાવર કહ્યો.	૩૮૮
કર્મ બંધાણું જેને લલાટ, અદકું આણું તે શા માટ;	
ઉદ્યમ ઉદ્યમ ઉદ્યમ આત, ઉદ્યમ શ્રેષ્ઠ ને કર્મજ રતિ.	૩૮૯
ઉદ્યમ રાય ને કર્મજ રંક, તેનો કહું તમ આગળ અક;	
હાડાં ઉઘાડી જો જો સર્વ, મેલી અંતરમાંનો ગર્વ.	૩૯૦
કર્મ ખીજ ઉદ્યમ જે હોય, કૂડ કપટ તે તરત જ જોય;	
પ્રથમ ઈશ્વરે ઘડ્યાં શરીર, નગન અંગને દોકે ધીર.	૩૯૧

તેની માતા ઉઘમ વસ થાય, ત્રેદો યના મળયુંથી પાન	
જેના કુળમાં જે અવતરે, તે કુળ તેવો ઉઘમ કરે.	૪૯૨
ખાંધી ધેનુ ધરમાં વણી, જોજો રીત કટું ઉઘમ તણી;	
કર્મ જિયારું શું લે શુધ, દૂદે ઉઘમી તેનું દૂધ.	૪૯૩
તેનું તો પંચામૃત થાય, ઉઘમ વિના કર્મ શું પાય;	
ધશે સદી કરી જ્યાહરે, નદિ એડી મંદિર ત્યાહરે.	૪૯૪
માટી યુનો કાષ જ ધણી, કર્યા ઉઘમે ધર તે તણા;	
વાવે કપાસ કે લાવે રૂ, વણી વિવેકે વચ્ચે કયું.	૪૯૫
જો ઉઘમ એવો નવ કરે, તો કર્મી સહુ નાશા શ્રે;	
પૃથ્વી એડી વાવે ધાન, ઉઘમ તો તરુ દૃષ્ય સમાન.	૪૯૬
રસકસ કણ પાકે છે દુઃખે, ત્યારે કર્મવંત શ્રવે સુખે;	
પકવે તલ ધાણી પીલાય, દીપક જ્વાલત કરે તો થાય.	૪૯૭
ઠામ ઠામ ઉઘમનું જોર, એકલે કર્મે અંધારું ઘોર;	
ભર્યાં અળ ખાંડાં ધર માય, રાંધ્યા વિના તે કેમ રંધાય.	૪૯૮
ખાતાળ માંહે જે છે નીર, જાણે છે તે શ્યામશરીર;	
દૂપ ઉઘમવંત જો ખોદીએ, તો કર્મવંતા પાણી પીએ.	૪૯૯
* * * *	
મેળવી દૂધ અધિક જે વાર, વસાવતાં ધૃત નિકળે સાર.	૪૦૦
શુવર્ણ લાવે ગર્થે કરી, ધરમાં નવ મેલીએ ભરી;	
કરે આજીવણ પહેરે અંમ, ત્યારે કર્મ પર આવે છે રૂઝ.	૪૦૧
વચ્ચે લાવી મેલે દા ખાસ, કોઈ હોય જો ધરમાં દાસ;	
જોડી ઉંચો નીચો થાય, ત્યાર વિના તે કેમ પહેરાય.	૪૦૨
સમ ધાતુ છે બીજી ધણી, વસ્તુ નીપજે અનેક તેતણી;	
કરે ઉઘમી તેનાં કામ, ધડી પાટ પાડે છે નામ.	૪૦૩
હવન હોમ ઉઘમથી થાય, સંતોષ પામે વૈકુંઠરાય;	
ભારે મેષ કરે છે વટ, ત્યારે શ્રવે છે સઘળી સદ.	૪૦૪
મહા અપિ તપેસરી સાય, કરે પૂજા ઈશ્વરની હાય;	
કરે ધૂમપાન માહા ધર્મ, ત્યારે ગાય જોસવર કર્મ.	૪૦૫
* * * *	
પુણ્ય વિના પામે નહીં કામ, કરે કામ તે ઉઘમી જોય.	૪૦૬

દોહરા.

પ્રથમ જે કોઈ ઉદ્યમ કરે, જપ તપ જે કો ધર્મ;	
ત્યારપછી ખીજે ભવે, ૫જ યઈ બોગવે કર્મ.	૪૦૭
જેવો આપ ઉદ્યમ કરે, ઉગે તેવું કર્મ;	
ઉદ્યમનો ૩ છોકરો, નારી કહે છે મર્મ.	૪૦૮
શુકદેવ સરખા તપ કરે, ઉત્તમ ઉદ્યમ નામ;	
વાળ્યું ખીજ તે ૫જ યથું, પામ્યો ઉત્તમ ઠામ.	૪૦૯
કરવત મુકાબ્યું કાથીએ, કર્મહીણા જે હોય;	
રાજ પામ્યા ખીજે ભવે, ઉદ્યમી કર્મજ નોય.	૪૧૦
નર નારી પરણે નેહથું, કરે કર્મ થું ઠામ;	
મહાલે સદા ઉદ્યમ થકી, જો જો ઠામો ઠામ.	૪૧૧
સમ લોક આકાશનાં, સમ લોક પાતાળ;	
ઉદ્યમ વિશુ કોઈ નહીં, બોલું સત્ય વિશાલ.	૪૧૨
સૂરજ ચંદ્ર નવ ગ્રહે, દેવ દાનવ અનેક;	
કર્મ ઉપર કો નવ રહ્યું, જુઓ કર્મ વિવેક.	૪૧૩
મુગો તે બોલે નહીં, પાંગળો તે ન પળાય;	
બાકી સો ઉદ્યમ કરે, કર્મ પરાણા ખાય.	૪૧૪

ચોપાઈ.

વિપ્રને ઘેર આબ્યો છોકરો, કહેશે નીચાણે મોકલો;	
ઉદ્યમ કરીને વિદ્યા ભણે, ત્યારે પંડિતમાં કો ગણે.	૪૧૫
ખીજ જે અષ્ટાદશ વર્ણ, કુલ કુલનાં જેવાં આચર્યું;	
તે જન તેવો ઉદ્યમ કરે, ત્યારે પેદ પોતાનું ભરે.	૪૧૬
લોહું પાણી ને કર્મ જ હાડ, મથ્યા વિના નવ પડે અંગાર;	
યાળીમાં. પીરસે છે અજ, જોએ તમ ન થાએ મંત.	૪૧૭
વાસણુ યુગ્મ આગળ અડે, ઉદ્યમ વિશુ ઉપર નવ ચડે;	
તાંબુલ ખીડી હોયે સંગ, આરોગ્યા વિશુ નાવે રંગ.	૪૧૮
આયુધ જો કરમાહિ ધરે, માર્ગો વિના શત્રુ નવ મરે;	
દુપાત લેખણુ કામળ હાથ, મુકી છડિા દિન ને રાત.	૪૧૯
લખ્યા વિના તે નહોં લખાય, ઉદ્યમ વિન નાહીજ લખાય;	
કયા પુરાણુ ને મોટા વેદ, બ્યાસ સરીજે લખ્યા બેદ;	
ત્યારે સુહુ જાણીતા યપા, ઉદ્યમે કરી કથાતર કલા.	૪૨૦

દોહરા.

પંડિત છે સૌ પાંચસેં, આળ્યા ઉઘમ કાજ;	
તે વખાણે કર્મને, કરે રાવળું રાજ.	૪૨૧
રાધ વખાણે કર્મને, તેા મેલો સંસાર;	
ઉઘમ વિના ચાલે નહીં, જેને સજ્જો અહાર.	૪૨૨
નાચે છે અતિ અસરા, ગુણીજન ગાએ ગીત;	
દોતક કરે છે દોતુડી, તે ઉઘમ પર પ્રીત.	૪૨૩
ચાકર કરે છે ચાકરી, રાધ કરે છે રાજ;	
પુરાણ વાંચે પંડિતો, તે તો ઉઘમ કાજ.	૪૨૪
સીવે સાધિ સુવર્ણ ધડે, ધણો ધણાને ધાય;	
વેપાર કરે જે વણિક જન, દેખી વિરમય થાય.	૪૨૫
તરકર તોળે શૂરડે, ભિક્ષા લે સિર બાર;	
ન્યાયા-પાય અધર્મ અતિ, ઉઘમ એહ અપાર.	૪૨૬
એતો મોટો માનવી, (પણ) બીજા પંખી પૂર;	
ઉઘમ કરી ઉદર બરે, ઉઘમ મોટું નૂર.	૪૨૭
જનાવર બધાં જગતમાં, જેને વળગ્યું પેટ;	
ઉઘમ વિના બરે નહીં, જો જો નિહાળી નેટ.	૪૨૮
બહા વિધણું ધરા છે, એ સર્વે કહેવાય;	
સરજે પાળે સંહાર કરે, ઉઘમના ગુણ ગાય.	૪૨૯
સુખ તે સર્વ ઉઘમ ચક્રી, દુઃખ ઉઘમ નવ હોય;	
ઉઘમ મૂડી મેસી રહો, તે નવ દીઠો કોય.	૪૩૦
કોડ ભીખારો મેં કલા, તે નવ દીઠા કોય;	
માં છોડાવે પૂતળાં, બહા વિચારી જોય.	૪૩૧
મૂડી હોડ હારી કહું, સોહેજે મુકું શર્મ;	
કોષક મુજને દેખાડજે, જાળી બેઠો કર્મ.	૪૩૨

કર્મવાદીનાં દૃષ્ટાંત.

ચોપાઈ.

કામકલાએ વાતજ કહી, લખ આગજ જે લક્ષી અર્ધ;	
એ તો અચરત અધિકું હોય, સિવશર્માસું સામું જોય.	૪૩૩

કહી વાત મહા મોટી મૂલ, વેદ વાયક છે સમ તુલ; ૪૩૪
 ધાલી મૂછે પોતાનો હાથ, શિવશર્મા બોલ્યો તે સાથ.
 સ્થામા તે કહ્યું તે સાથ, નામ એક સાંભળ કહું વાચ; ૪૩૫
 સાંભળજે આણી મન રીજ, પ્રથમ કર્મતણું હોય બીજ.
 તેનું ક્રૂણ ઉગ્યું ન્યાહરે, તેવો ઉઘમ ઉઘ્યો ત્યાહરે; ૪૩૬
 જેનું કર્મ જોરાવર સાર, તેનો ઉઘમ વણુજવેપાર.
 ઓછે કર્મે લખાણો દીસ, ઉઘમ બાર ઉપાડે શીસ; ૪૩૭
 કર્મવંત તે પંડિત થાય, કર્મ ઉઘમ એ બણવા જાય.
 કરે ચાકરી સેવતું કાંઈ પડે, કર્મવંત તે હાથી ચડે; ૪૩૮
 એક લગને પરણે છે સૂત્ર, કર્મવંતને છે પંદર પુત્ર.
 એક વાંઝિયા મેણે મરે, તે ઉઘમ શું ઓછા કરે; ૪૩૯
 રાજા શો ઉપાડે બાર, રાખે છે અદકો અહંકાર.
 રાંક બાપડો વાટે પગો, બૂખતણે દુઃખે બહુ નજો; ૪૪૦
 ઉઘમ કરતાં શિર બાર બરે, કર્મહીણો તે બૂખે મરે.
 કરે કાસદું ઘેર ઘેર, બાર. ઉપાડે છે બહુ પેર; ૪૪૧
 ઉઘમીને અદકી છે એક, કર્મ વિના ઉઘમ નહીં તેહ.
 નગર શેઠ વડો પ્રધાન, મહાજન મહિપતિ કેરું માન; ૪૪૨
 ગાયક પાખર ચાકર પાસ, સદાવત આપે છે વાસ.
 કર્મ દુઃખ વેગળાં કરે, એ ઉઘમ શું અદકા કરે; ૪૪૩
 રાત અંધારી છે ધમધાર, ચિત્ત કરી ચાલે છે ચોર.
 રહે છે વનમાં દહાડે દીસ, પાડે ખાતર કપાવે શીસ; ૪૪૪
 અધિક ઉઘમ મહિ બળે, સાળું વજ્ર કહી નવ મળે.
 કર્મચક્રી ખટકર્મ જ કરે, એવો. ઉઘમ અદકા કરે; ૪૪૫
 બીજા ભિક્ષુક માંગે બીખ, સૌને દેતા કરે છે શીખ.
 પંડિત બેઠા કરે પુરાણ, લે છે મનમતાનાં દાન; ૪૪૬
 રિઝની રાખને લે છે માલ, સલામાં જાય બેસી મુખપાલ.
 નાખે ટેલ દીવસ ને રાત, પૂજન અરચન જાણે આપ; ૪૪૭
 ઉઘમી કરે છે બહુ પેર, કર્મહીણ પામે નહીં શેર.
 કહું કૌતુક એવાં એક લાખ, સલા પાસ પુરાવું સાખ; ૪૪૮
 મેલ અહંકાર મનમાંથી મર્મ, ઉઘમથી તો જીતે કર્મ.

ગોઠું કર્મ જાણું છું અમો, શો ઉઘમ વખાણો તમો;
 ઊંડો પૂતળાં દારી જાણો, નહીં તો ઉઘમના ગુણ ગાણો;
 પંચ પ્રમાણ કરે જે વાત, તે સાંભળે રથામા સાક્ષાત. ૪૪૯

દોહરા.

કામકલા કહે વિગ્ર મુણો, મેલો મન અહંકાર;
 ઉઘમ અદેહ સર્વથા, જાણે સૌ સંસાર. ૪૫૦

ચોપાઈ.

ચોડો ઉઘમ કરે જ્યાહરે, ઘણું કર્મ ફળે ત્યાહરે;
 વિના ઉઘમ કર્મો નવ ફળે, ઉઘમ કરતાં સઉથી જ મળે;
 નથી કર્મ ને ઉઘમ હોય, સહેજે સ્વર્ગ પહોંચાડે સોય. ૪૫૧

દોહરા.

કર્મવાદી કોઈક પુરુષ, પશો અર્જુન નીર;
 કર્મે પાર પડે નહીં, ઉઘમે પામે તીર. ૪૫૨

કર્મવત દુઃખમાં પડો, બાપ્યો દેહમાં રોગ;
 ઉઘમથી ઔષધ કરે, પામે સુખ સંતોગ. ૪૫૩

અડસઠ ભોગ ઉઘમચક્રી, તે પમાડે તર્ત;
 તેટલા ઉઘમ કર્મથી, માથે લખીયાં મર્ત. ૪૫૪

સભા શું નથી બોલતી, મનમાં કરી વિવેક;
 નિચ્યે કરી નરપતિ કહે, ઉઘમ કે કર્મ એક. ૪૫૫

કર્મ વખાણે જો સહુ, તો તજો ઉઘમનું કામ;
 એક કહો ને બે કરો, તેનું તે શું નામ. ૪૫૬

પંડિત હોય તો પરહરો, રાજ સભા તત્કાળ;
 નીચાણે નવ મૂકશો, આપ ઉદરનાં બાળ. ૪૫૭

બેશી રુભામાં જો કદી, ન કરો ઉઘમ આપ;
 ચુકો ચિત્તથી ચાકરી, કર્મ ઉપર શી છાપ. ૪૫૮

દંડ ન દેશો ચોરને, સુખ ન કહેશો સાહ;
 સ્વર્ગ મટામટ રહો સહુ, રોક અને રાજહ. ૪૫૯

કામ તજો સહુ કુળતણાં, તજો ઉઘમ એ જગન;
 કર્મે બેસી રહો તમો, તો હું લાગું પાખ. ૪૬૦

હસ્તી ઘોડા નવ પાખરો, સંભાળો નહિ ગામ;	
કર્મ હશે તો પામશે, ઉઘમનું શું કામ.	૪૬૧
કર્મ વિણ ચાલે કોટી ભન, કરો વિચાર સૌ કામ;	
ઉઘમ વિના એક ધડી, અર્થ સરે નહીં જોય.	૪૬૨
ઉઘમ હોય અતિથણે, કર્મ અણેજે ચાલ;	
ઉઘમ વિના આદર કરો, ધનને સૌ કો ધાય.	૪૬૩
ખાતું પીતું ખરચતું, ભોગવતી જે નાર;	
મૃતું બેસતું ઉઠતું, ઉઘમનો વેહેનાર.	૪૬૪

નિર્ણય.

ચોપાઈ.

રાજસભા સં યોગી ન્યાય, ઉઘમ કર્મનો ન્યાય તોળાય;	
સાબળ એ સતવાદીજન, ઉઘમે કર્મ કર્મે ઉઘમ બળવંત.	૪૬૫
એકલું કર્મ તે છતે કોક, જૂઓ વાત વિચારી લોક;	
કર્મ વિના ઉઘમ નવ મળે, ઉઘમ કરતાં કર્મ જ ફળે.	૪૬૬
એમાં ખેદ કરશે મા કોય, સમતુલ્ય એ તે જુગતે જોય;	
ઉઘમનું તો કર્મ જ નામ, કર્મનો તે ઉઘમ ઠામ.	૪૬૭
એ બહિર્મા કંઈ અંતર નથી, જો જો વેદ પુરાણે કથી;	
જેવું કર્મ લખાણું તેહ, તેવો ઉઘમ ઉદય જ એહ.	૪૬૮
જેને જેવો ઉઘમ મર્મ, તેને તેવું વળગ્યું કર્મ;	
જેને જેવું કર્મ જ સાર, તેવો ઉઘમ કરે વેપાર.	૪૬૯
જેને જેવું કર્મ જ ગણે, ઉઘમે તેવી વિદ્યા બણે;	
જેને જેવું કર્મ જ સૂત, ઉઘમે તેવો પ્રગટે પુત;	
જેને જેવું કર્મ જ કાજ, ઉઘમ તેવી રાજે લાજ.	૪૭૦

દોહરા.

કર્મ થકી ઉઘમ ફળે, ઉઘમથી કર્મ હોય;	
આણું આદરું એહને, કહી ન શકે કોય.	૪૭૧
ન્યાય સુકાઓ નૃપતિએ, વેદ શાસ્ત્ર મહા મૂલ્ય;	
ઉઘમ કર્મ એ કલ્પીને, શાસ્ત્ર સદા સમતુલ્ય.	૪૭૨

ઉદ્ધમ વિના ચાલે નહી, કર્મ વિના કૃતાય;	
કર્મને ઉદ્ધમ ક્ષણે, પ્રીછયો પંડિત રાય.	૪૭૩
પ્રીત કરીને પંડિતે, જુગતે જોગ્યા હાય;	
ગયો મેલ મનડા થકી, (શિવ)શર્મા રયામા સાથ.	૪૬૪
જાતિ રમરણુ તેમને થયાં, જ્યોર્જાખયાં બેઉ આપ;	
દયાં કંથ ને કામિની, પૂરણ પ્રીત પ્રતાપ.	૪૭૫
છોડી નાખ્યાં પૂતળાં, મેલ્યો મન અહંકાર;	
રાજરીત સુખ ભોગવી, વરત્યો જયજયકાર.	૪૭૬
અવસાને છદ્દ લોકે ગયાં, પામી પ્રીત પ્રમાણ;	
અનુગ્રહ અવતારનો, રયામા વિપ્ર સુજાણ.	૪૭૭
શ્રીગોડ માળવી વિપ્ર શુભ, કવિ તે સૌનો દાસ;	
ભક્ત પ્રાણજી સર્વનો, વારુ લીલા વિલાસ.	૪૭૮
પાપ લાગીને પરણુમુ, કરગરું બેહુ કરજોડ;	
શામળભટ્ટ કહે બોલજો, જય જય શ્રી રણછોડ.	૪૭૯

ઉદ્ધમ કર્મ સંવાદ સંપૂર્ણ.

પદ્માવતીની વાર્તા.

—વચન—

દોહરા.

પ્રથમ શરદા વરણુ, માયું એક પસાય;	
શિર વર દો વરદાપિની, શુભ મતિ આપો માય.	૧
શ્રી શુરને ચરણે નમુ, ગણપતિ રહું કરજોડ;	
સહુ કવિને કરે પીનતી, કે માં દેશી ખોડ.	૨
આખ્યાન કહું પદ્માવતી, સતી શિરોમણી જેહ;	
પુષ્પસેન સાથે વરી, વર્ણન હું કહું તેહ.	૩
નગર એક ચંપાવતી, ચંપકસેન રામન;	
પટરાણી પુષ્પાવતી, પુષ્પસેન એક તન.	૪
અત્રિશ લક્ષણ આગળો, યૌદ વિદ્યા ગુણ જાણ;	
રાગ છત્રિશે આલપે, વદન શશી પરમાણુ.	૫
ઝાળ વરસનો સુત થયો, ધનુર્વિદ્યાનો ધીર;	
હયે બેશીને સંચર્યો, જાણે બાવન વીર.	૬
પ્રીત ધણી પરધાનશું, દાણ અળગો નવ થાય;	
બે જણુ રમવા એકઠા, મૃગયા કારણ જાય.	૭
વસંત ઝગુ પુલી રહી, મુંદર સરોવર તીર;	
મૃગયાથી પાછા બળ્યા, આવ્યા તેને તીર.	૮
મુંદર તટ રળીઆમણું, હિમા તેને છાંય;	
માનુની એક મદે બરી, જળ બરવાને જાય.	૯
બર જોઅનમાં બામિની, સુસોચના નિજ નામ;	
સ્વરૂપ તેનું નિરખતાં, તત્કાણુ પ્રકટે કામ.	૧૦
કામિની કામાતુર ચર્ષ, ત્રેહનું લાઝું બાણ;	
રાય સગે રંગે રમું, નહિતર છાંડું પ્રાણ.	૧૧
કુંભ બરી શિરપર ધર્યો, કટાક્ષ કરતી જાય;	
ચાતૂરી ધણી ચાળતી, તોય ન ચેત્યો રાય.	૧૨
રીશ કરી રામા વદે, સાંભળ રાજકુમાર;	
કાણુ કારણ મર્યું કામરૂ, શીદ વેડ્યો રે બાર.	૧૩

રાય સુણી અચરત થયો, સાથી સામું નેય;	
શું કહે છે એ કામિની, કહી નવ શકે કામ.	૧૪
કહે રામાં તું કાણ છે, કાણ તમારી ભત;	
શા કારણ પડ્યું પુછતું, તે કહો મુજને વાત.	૧૫
નારી વેણ જ ઓચરી, સાંભળ સાચું ધીર;	
કસી ભરીને નાખ વુ. મારા કુંભપર તીર.	૧૬
કુંભે તીરજ વાગશે, ચાલશે જળની ધાર;	
હોડ આપણે ઝેટલી, આપું એકાવળ હાર.	૧૭
તીર ધરી લઇ આવ વુ, ચુકનું ચોટની કાળ;	
મંદિર લઇ જઇ માઠરે, પરણું ત્યાં તત્કાળ.	૧૮
મહિપતિ રીઝ્યો મનવિષે, એ તો રૂડી વાત;	
હું નિશાન ભુલું નહિ, બેઠું તે કાણ માત.	૧૯
તાણી તીરજ નાંખિયો, રાજ્યે હાલ દોડ;	
આવતો આલ્યો ઝડપશું, ચુકવ્યો પહેલી ચોટ.	૨૦
સખિયો સાથે હથી પડી, ચડી રાયને રીસ;	
કા. કાળે ભુલું નહી, જાણે છેવું શીશ.	૨૧
મધાને વારી સખિયો, રીસ ન કીજે સખ્યા;	
મુખથી વેણ જ ઓચર્યા, એને મંદિર જાણ્યા.	૨૨
પછી રાય હથી બેલીયો, કહો આબ્યાની વાટ;	
મંદિરનું છો પારખું, આવું પડતી રાત.	૨૩
સમશ્યા-નિતનિત પાવક પરજળે, મૃતક સજવન થાય;	
તેથી મોહોલ ઉચેરડા, એ અધાણી રાય.	૨૪
ઉત્તર-અમિમડી લોહું ગળે, જીવતી ધમણો સાર;	
મંદિર કહ્યું તે માનિની, લક્ષ વસા લોહાર.	૨૫
સ-જેને દિઠે જગ હસે, તેનું છેદે શીશ;	
તેને ઘેર થઇ આવજો, રવિ આયમતે દીશ.	૨૬
ઉ-નિર્મળ વાડી વનરપતિ, નિર્મળ નિરશું નેહ;	
પુષ્પો વીણે પ્રીતશું, માળી મંદિર તેહ.	૨૭
સ-જેને સમારે તુજને, તેને સમારે નેહ;	
તેથી મોહોલ ઉચેરડા, સહિ અધાણી એહ.	૨૮

- ઉ-શોભા દે સહિ લોકને, તેને ઉજવળ કામ;
સ્થામા સમજાવ્યું તમે, ઘાળી યાનુ નામ. ૨૯
- સ-જેને કરજે વિષ ચડે, તેને જે કોઈ ખાય;
તે મેલું મુજ બારણે, એ એધાણી રાય. ૩૦
- ઉ-ગિરિ શિખરે વાસો વસે, ગાજંતે ધનધોર;
પરમેશ્વર ભરતક ધરે, માનુનિ તે તો મોર. ૩૧
- સ-કુરંગ હેમ સરીખડો, પુછ પિયંતો નીર;
તે મેલું મુજ બારણે, આવજો આણી 'ધીર. ૩૨
- ઉ-દિવસે મારે કામિની, કુલમાં કરે ઉદ્યોત;
ઘેર ઘેર અજવાળું કરે, જીવતી દીપક જ્યોત. ૩૩
- સ-મુખે મધુરં બોલતો, ચાતુર નર વશ હોય;
તેનો શબ્દ સુણી આવજો, જેમ ન જાણે કોય. ૩૪
- ઉ-ભોગી માણે ભૂપતિ, તેને વાલો તંત્ર;
બાલે બેશી જોખથી, જીવતી તે તો જંત્ર. ૩૫
- સ-રાંક અઢારે વર્ણમાં, જે વડે તારું રાજ;
ધીરજ રાખી આવજો, જાત અમારી આજ. ૩૬
- ઉ-ડાહો અકલે આગળો, સર્વ કળાનો સૂત્ર;
નારી મેં તે આજખ્યો, વણીક કરો પુત્ર. ૩૭
- સ-અમુલક બે જે તમ કને, જળમાં નીપજો જેઠ;
એ, બે કરિયે એકઠાં, તાત અમારો તેઠ. ૩૮
- ઉ-અમુલક બે તે નેણ ને, જળમાં કમળ સુધામ;
નારી તે મુજને કહ્યું, નેણ કમળશા નામ. ૩૯

ચોપાઈ.

- એવું કહીને નારી જાય, મનમાં દરખ્યો પોતે રાય;
આપ આપણે મંદિર ગંધાં, સાંજ સમે બે તપર થયાં. ૪૦
- પરધાન આજાં ઘોજી તમે, તો સ્ત્રી ચરિત્ર નિરખિયે અમે;
સીધ કરો રુડું કાવજો, પ્રાત સમે વેલા આવજો. ૪૧
- કલાં એધાણુ ધરીને ગર્વ, રાજાને મન વસિયાં સર્વ;
પ્રીતયકી રાજ પરવયો, સ્ત્રી મહોલ સામે સંચયો. ૪૨

દીઠા કામ સરીખા દેહ, નારીને મન પ્રગટ્યો નેહ;
 ઉઠી અબળાએ ક્યાં પ્રભાત, લલે પધાર્યાં રૂડે કામ. ૪૩
 પાંચ પદારથ પામ્યાં અમો, પ્રિતે કરી પધાર્યાં તમો;
 રાત્રિ જોઠા પાસે જઈ, સ્ત્રી કરજોડી ઉભી રહી. ૪૪
 ભામનિવે નિરખ્યા તે જૂપ, રાત્રિનિજ રદિયાણું રૂપ;
 રાત્રિએ રાણિ નિરખ્યાં, જોઈ જણાં દેડે દર્પિયાં. ૪૫
 નૃપપુત્રે વાણી આચરી, કહે અબળા તું કાને વરી;
 કંથ તારાનું શું છે નામ, મારી સાથે શું છે કામ. ૪૬

દોહરા.

સુતોમના અમ આચરે, સાંભળ રાય સુધીર;
 જો વરું તો તુમને વરું, નહિ તો પાહુ શરીર. ૪૭
 શિવ પૂજન મેં તો કર્યું, અર્ચ્યાં ગોર અપાર;
 દીન થયા બહુ નિરખતાં, પામું તુમ ભદ્યાર. ૪૮
 રાત્રિ કહે સુણ સુંદરી, પરનાર અગિઆળ;
 ધર્મ નહીં એ આપણો, મુક્તિ આળપંપાળ. ૪૯
 વિનતા વળતી આચરી, એ શું જોઈયા રાય;
 ના કહેતાં મરશું અમો, તે તમ શિર હત્યાય. ૫૦
 રાય કહે સુણ સુંદરી, એમાં અમને ખોડ;
 કાલ સવારે પરણું, આપણુ લુપતી જોડ. ૫૧
 દેડે ધીરજ રાખ તું, જઈ સંભળાવું તાત;
 નગર લોક સહિ દેખતાં, આજું જમણો દાય. ૫૨
 મંડપ રચાવું મોકળો, પરણું રૂડી પેર;
 પટરાણી કરું પ્રેમશું, રાખું મારે ઘેર. ૫૩
 શ્યામા સંતોષી સુંદરી, સોજે પોત્થો રાય;
 એ વાત તો રહી એટલે, બીજું કોતુક યાય. ૫૪

ચોપાઈ.

તેણે સમે વળતું શું યાય, સજી સલાને જોઠા રાય;
 અંપકસેન નામ જે તણું, દબે છત્ર શિર શોભિત ધણું. ૫૫
 નિશા અંધારી દીપક બળે, રાજ કૂળ છત્રિશે મળે;
 રાગ રાગણી છત્રિય યાય, બહુ મળ્યા રાણા ને રાય. ૫૬

નાટક ચેટક રમત જ ધણી, શોભા શી કહું તેહ જ તણી;
વિવિધ પ્રકારે થાયે ગાન, એ રીતે બેઠા રાજન. ૫૭
વાત ગોષ્ઠ ચાતુરી ચર્યાય, શુભુકા નાચે મજરા થાય;
પહોર રાત એમ કરતાં ગઈ, નગરમાંહી ત્યાં શુભ જ યઈ. ૫૮
ધસમસીને ત્યાં આવ્યા લોક, સહિકાને મન પ્રગટ્યો શોક;
રાય સભામાં આવી રહ્યા, કારણ રાજ આગળ કહ્યાં. ૫૯
રાય બચ્ચાને નથી રે લાગ, નગર વિષે આવ્યા બે વાધ;
રાજા સાંભળજો વાત, માણસ તણની કીધી ધાત. ૬૦
સુણતાં રાય થયો અસ્વાર, સોંદયા છે ત્યાં મહા ગુઝાર;
નગરચકી બહાર નીસર્પા, ઘેરી વાધ બે આગળ કર્પા;
રાજ સૌથી આગળ રહે, કોઈ કરીને વાણી કહે. ૬૧

દોહરા.

નગરપડો વજડાવિયો, વરતાવી છે આણુ;
જે નહિ આવે રણવિષે, તેના લેહ પ્રાણુ. ૬૨
રહે રાયના દેશમાં, અજ રાયનું ખાણ;
વહેલો આવી આ ધડી, રણમાં સાથે થાય. ૬૩
પાંચ થકી પંચાશનો, પાળો કે અસ્વાર;
જે નહિ આવે રણ વિષે, તેને મારું ઠાર. ૬૪
જદ પ્રધાન વાણી વદે, એમ ન બોલો બોલ;
કાષ્ઠક એવો રહી જશે, ઉતરશે તુજ તોલ. ૬૫
નહિ ગુદરું પરધાનને, નહિ બેટો કે બાપ;
પક્ષ કરું બે કાષ્ઠના, બહાદુર્યાદિક પાપ. ૬૬

ચોપાઈ.

ચંપકસેને કાલજ કર્પો, સિકાર કરવાને સંચર્પો;
અન્યોઅન્ય સેના સંચરે, ઘેરી વાધને આગળ કરે. ૬૭
એમ કરતાં વીતિ મધરાત, વાધ બેવની કીધી ધાત;
રાજ નજરમાં દરખોશ ગણુ, જગત સાથે દરખાસ કરુ. ૬૮
રણમાં સભા કરીને રાય, સહિકાને ત્યાં કરે પસાય;
હું તેને આપું શિરપાવ, જેણે વાધપર કીધા ધાવ;
રણ મધ્યે સભા કીજીએ, જણુ જણુનો તરીઓ લીજીએ. ૬૯

દોહરા.

કર્ણ નિરીક્ષણ નરપતિ, જોયાં સધળાં રૂપ;
 દુષ્ટે આવી નવ ચડ્યો, પુષ્પમેન સુત બુપ. ૭૦
 ક્રોધપૂર્ણ રાજાં થયો, બમર ચઢાવી શીશ;
 જઈ સુતને હાથે દણુ, રવિ ઉગતે દીશ. ૭૧
 હાથા ન ગણુ બાળની, વચન મારું જાપ;
 રાવત સહિ ઝાંખા થયા, ક્યો મહા અન્યાય ૭૨

ચોપાઈ.

રાતે સર્વે રણુમાં રહ્યું, ઉઝ્યો સૂર્ય ને વહાણુ થયું,
 માતઃકાળ થયો જેટલે, પુષ્પસેન જાણ્યો તેટલે. ૭૩
 રવિ ઉગમતે તે ઉઠિયો, પાગ સમારી ભેઠો થયો;
 પ્રમદા આવી પાલવ ગ્રહાં, રાજાને એમ વચન જ કલાં. ૭૪
 તમો વિના મેં રહ્યું ન જાવ, ધડી એક વરસતી થાય;
 તમ દીઠે મુજ ભાગે જૂખ, અણુદીઠે ઉપજે મહા દુઃખ. ૭૫
 રણ કહે ધિર રાખો તમો, વચન મારું જે વરશું અમો,
 વચન દેધને મદીપતિ ગયો, મહોલ પોતાને દાખલ થયો. ૭૬
 આવતો માયે નિરખ્યો તંન, ઉઘટ વધી માતાને મન;
 કહે કુંવર ક્યાંથી આવિયા, સમાચાર શા શા લાવિયા. ૭૭
 કેણે વાધ દણ્યા કંઈ પેર, રાજકુંવર પધાર્યા ઘેર;
 છતી જશ તે કેણે લીધ, કેટલાને શરપાવ જ દીધ. ૭૮
 મા શું વાધ શું કહેહો તમો, વાત કશી પ્રીતું નહિ અમો;
 રાતે તે શી થઈ છે વાત, ક્યાં ગયા છે મારા તાત. ૭૯

દોહરા.

રાતે વાધ બે આવિયા, સેન ગયું રણુમાય;
 નગરપડો વજડાવિયો, તું ક્યમ ન ગયો ત્યાં. ૮૦
 વચન સુણીને માતરું, ચાલ્યો રાજકુમાર;
 અરવે બેસી એકલો, ગયો નગરથી બહાર. ૮૧
 કટક સર્વ પાછું વળ્યું, જાણે સાગરપૂર;
 કુંવર મળિયો વાટમા, ત્યાં ઉગમતે સૂર. ૮૨
 પિતા સમિપે આવિયો, પાલો થઈ તે વાર;
 કર જોડીને કુંવરે, કીધો જઈ જુહાર. ૮૩

ચોપાઈ.

રાયની કરડી દીડી દૃષ્ટ, કુંવર મનમાં પામ્યો કષ્ટ,
કુંવર મનમાં ઝાંખો થયો, સૌની પાછળ પાછળ રહ્યો. ૮૪

રાજા આવ્યો રણમાં જઇ, સૈના સૌ સૌને ઘેર ગઇ;
અપક બેઠો આસન ચઢી, તેડ્યો કુંવરને તે ધડી. ૮૫

નાનું મોઢું નગરનું સહુ, મળી ખવક ભિવાને બહુ;
સાચું કહો રહ્યાં કયાં રાત, વળતી આવ્યા કવચ પરભાત. ૮૬

વળતી કુંવરે વચન જ કહ્યું, જયમ સરજ્યું હતું તેમ જ થયું;
લખ્યા લેખ કોઇના નવ મટે, ઘો આગા જે મુજને ઘટે. ૮૭

રાજાજી જે કહો તે કર, ઘો આગા તે મસ્તક ધરું;
શાને પૂછો રાખણુહાર, હું અન્યાયિ ઉભો આ ઠાર. ૮૮

બાલ્યો રાખ ચડાવી રીશ, જાણ્યો કુંવરનું છેદો શીશ;
એની જે કા કરશે વાર, મારું તેને સાથે ઠાર. ૮૯

અંપક વાણી એમ બોલિયો, હાહાકાર નગરમાં થયો;
એહ વચન કરી માનો સત્થ, વાર ન લાગે કહે ભૂપત્ય. ૯૦

નગર લોક સૌ મનમાં લહે, કોણ એવો જઇ રાખને કહે;
બેડી હતી રાણીજી જહાં, તે વાત વળતી ગઇ તહાં. ૯૧

મારા સુતને મારે આજ, તેનાં ચક્ષુ કરાવું ત્યાજ;
જે કોઇ લહે કુંવરનું નામ, તેનો ફેડું નિશ્ચે ઠામ. ૯૨

ચઢાવી દૃષ્ટિ છૂટે કેશ, બરજીબનમાં બાળે વેશ;
રાણિએ મનં આણી ગર્વ, સોંઠાડી સાહેલી સર્વ. ૯૩

લાગી વારજ કરતાં વાત, સાહેલિયો મળી સંસાર;
સઉંકા ખડગ ઉઘાડાં કરી, રાજસભામાંહે સંચરી. ૯૪

જઇ નરપતિને કયાં પ્રણામ, માયું છું હુ એક ધનામ,
ગય કહે માગો છો તમો, તે હાથથી નહિ આપું અમો;
તારાં મનથી માગ્યો સુત, ઉગારવા તું આવી પૂત. ૯૫

દોહરા.

ગણિ મન વિમાસિયું, જાતનું કથુ જતન;
જીવ્યાથી મરણુ બહું, જો સુત જય રતન. ૯૬

કોપ કરીને કામની, ધરી રાવશું રોપ;
 શોક કરિ બેઠી સખા, કોઈ ન દેશે દોષ. ૯૭
 રાગને કહ્યું રાણિએ, કાઢે ગળશે જાત;
 હમણાં ઘુઝને લાગશે, સ્ત્રી હત્યા સંસાર. ૯૮
 થઈ હત્યા છુટ્યા તણે, કોઈક કાળે પાર;
 સોહ્યા જેણે કરી, નહોં નર્કમાં ઠાર. ૯૯

ચોપાઈ.

વચન સુણી માતાજી તણું, કુંવર મંન દુઃખ પામ્યો ધણું;
 સુત માને જઈ લાગ્યો પાવ, શેકટ બોલો કાં અન્યાય. ૧૦૦
 મારા તાતનું વચન જ જાણ, શે કામે આવે આ કાવ;
 જાણુ તે જાણનું સર્વ, ગદી દેહ તણે શો ગર્વ. ૧૦૧
 મૂજ પિતાથી ઉગારશે, જમકિંકરને ક્યાં વારશે;
 એક વચન માટે બળી જાયો, પુરણ વચન પોતાને પલ્યો. ૧૦૨
 હરિચંદ્ર અંત્યજ ઘેર રહ્યો, વીલીપણ લંકાપતિ થયો;
 વચને થાંડવ વનમાં ગયા, વચને કૌરવ તો ક્ષય થયા. ૧૦૩
 અહંકારી અભિમાની હોય, ચિરંજીવી જગમાં નહિ કોય;
 જાણો બેસો તમે રૂઢી પેર, પ્રીતની માને મોકલી ઘેર;
 કહ્યું તાતને મૂકી મામ, તમે તમારું કરોને કામ. ૧૦૪

દોહરા.

રાયે મંન વિમાસિયું, મોટી હત્યા બાળ;
 કુંવરને હાથે હણી, આણું મારો કાળ. ૧૦૫
 કોણ પળે સુત ઉગરે, સ્ત્રીહત્યા નવ થાય;
 કહ્યું પ્રધાનને તે કરો, પૂછો પંડિત રાય. ૧૦૬
 તેજા પંડિત પ્રીતશું, પ્રધાન પુછે જ્ઞેય;
 કહો કેમ સૌ ઉગરે, દિસે ન કાઈને દોષ. ૧૦૭
 પ્રીત કરી પંડિત કહે, સુણો રાય એ સૂત;
 બોલ તમારો પાળવા, વનમાં કહાડો પૂત. ૧૦૮
 અમ શિર દોષ ન દિલ્લે, સુણો રાય સુખણ;
 જેવી શાસ્ત્રોમાં ઘટે, એવી બોલું વાણ. ૧૦૯

ચોપાઈ.

કેધે બોલ્યો ચંપકરાય, કુંવરને કાઢે વનમાંય;
 પછી પંડિતની ભાંગીભૂખ, ટાળ્યું જન્મ બધાનું દુઃખ. ૧૧૦
 પુષ્પસેને સભ્યો કેકાણ, અંગે ધર્મી ધનુષ ને બાણ;
 માગી શિખ ચાલ્યો જોડે, પ્રધાનપુત્ર મળ્યો ઐટલે. ૧૧૧
 પરસ્પરે રોયા જે જણા, રોતાં કંઈ નં રાખી મણા;
 પૂછે વિચાર આઠણુ જન, વળતી મુજને કંઠે વન. ૧૧૨
 વળતી મિત્ર ગયો તે ત્યાંય, રાજસભા બેઠી છે જ્યાંય;
 માન દઇ મદિપતિને મળ્યો, એક અરજ મારી સાંભળે. ૧૧૩

દોહરા.

વજ્રસુત વાણી વદે, સુણો રાયજ સૂત;
 એક વચનને કારણે, વનમાં કાઢે પૂત. ૧૧૪
 એણે વચન તમ પાળિયું, ઉત્તમ કીધા ન્યાય;
 વચન જાય તમ પુત્રનું, એ મોટો અન્યાય. ૧૧૫

ચોપાઈ.

સુતને તેડીને પૂછિયું, સત્ય કહો કાલે કેમ થયું;
 ક્યાંદાં રચાતા કેને કાજ, સાર્યું બોલ તજને લાજ. ૧૧૬
 જે તારા મનમાંહિ હોય, મારી આગળ બાબો સૌય;
 સુત કહે સાંભળો મહારાજ, વનમાં જતાં હરખ્યો આજ. ૧૧૭
 મુજને વહાલી નથી મુજ દેહ, સત્તમે કરી માનોજી તેહ;
 કાલે મુજને કૌતુક થયું. ખીક થકી કાઢને નવ કહ્યું;
 આજ તમે તાજ્યો છે કેધ, તો સાચો બોલું પ્રતિબોધ. ૧૧૮

દોહરા.

નેણુકમલ વહેવારિયો, નગર તમારા માંય;
 બનિશ લક્ષણુ આગળી, તેને છે કન્યાય. ૧૧૯
 કર્મસંજોગે તે મળી, નાખ્યો તેણે પાથ;
 વચન દીધું વરવાતણું, ભાંગિ તેની આથ. ૧૨૦
 આથા ભંગી જે કરે, કોલ બેકાવી થાય;
 મહા નરકમાં માનવી, જરૂર તે તો જાય. ૧૨૧

અંપક ચિત્તમાં ચિન્તવે, સર્વ સુખી વૃત્તાંત;
 તરત શેઠ તેડાવિયો, અધિપતિએ એકાંત. ૧૨૨
 મહાજન આવ્યા મલપતા, બ્યાં બેઠા છે રાય;
 ભૂપે માન દિધું ધણું, આવી નમિયા પાય. ૧૨૩
 રાય કહે સુણ ગેઠ્ઠ, માયું છું હું માન;
 નેણકમલ તુજ દીકરી, આપો અમને દાન. ૧૨૪
 વળતા મહાજન બોલિયા, સાંમળ રે ભૂપાળ;
 કન્યા અમો ક્યમ દિજિયે, બેસે શિરપર ગાળ. ૧૨૫
 તમો ક્ષત્રિ અમો વાણિયા, તમો રાય અમો રાંક;
 વરકન્યા પરણે નહીં, વૈરથો કાઢે વાંક. ૧૨૬

ચોપાઈ.

નરપતિ કહે નહિ મારો વાંક, એ કન્યાએ વાળ્યો આંક;
 મુજ કુંવરને તેડી ગઈ, કિધો કાલ અમારી ચઈ. ૧૨૭
 તેને જઈ પૂછો નિરધાર, જે ઘટે તે કરો વિચાર;
 શેઠ સુણિ આવ્યા ધરમાં, પુત્રીને જઈ પૂછ્યું ત્યાં. ૧૨૮
 સત્ય વચન તું કહેજે આજ, જેમ કહે તે કરીએ કાજ;
 પુત્રિ કહે વર એજ પ્રમાણ, નહિ તો મારા છાંડું માણ. ૧૨૯
 શેઠ વાત ધારી તે ખ્યાન, દેઈ કુંવરને કન્યાદાન;
 નવ આપું તો પુત્રી મરે, વળી રાગ મન વેરજ ધરે;
 કહો છો તો રાગ લીજિએ, કન્યાદાન અમો દીજિએ. ૧૩૦

દોહરો.

મારી પુત્રી લાડકી, તમ સુત જાવન વીર;
 ભુગતું ભેડું પરણશે, જ્યમ સાકર ને ખીર. ૧૩૧

ચોપાઈ.

રાગ કહે ન લગાડો વાર, સામગ્રી કરજો તૈયાર;
 આને વાર કરો એવડી, જાઓ પરણાવી છો આ ધડી. ૧૩૨
 મંદિર આવ્યો વહેવારિયો, સમાચાર જઈ સ્ત્રીને કલો;
 કુંવરી તો ઇચ્છાવર વરે, ના કહિયે તો નિશ્ચે મરે;
 શેઠાણિએ તે સુણિ લણું, જઈ કુંવરીની આગળ કહું. ૧૩૩

દોહરા.

રાજકુંવર તને પરણશે, હમણાં જાશે રાન;	
લખ્યું હશે તો આવશે, તું સુણ તારે કાન.	૧૩૪
કમેં મારે જે લખ્યું, તે યાશે મુજ હાલ;	
રૂડો છુંડો મેં વધો, આ ઠંકણે કાલ.	૧૩૫
તું જાણે વરું રાવને, બેઠી ચાતું પાન;	
એ તો રહેશે ચીરિયો, સમજ આણિ સાન.	૧૩૬
કાલ સવારે કાઢશે, રજાળી બરશે પેટ;	
તાત કહે છે તાહરો, નહિ સુખ પામે નેટ.	૧૩૭
કન્યા માતાને કહે, કર જોડીને વાત;	
માનું નહિ હું માવડી, ઘેલો યયો મુજ તાત.	૧૩૮
તાત શું બેઠો દીન યર્ષ, કરો ગણેશ આચાર;	
લગન ચોધડિયું જાય છે, હવે ન કરવી વાર.	૧૩૯
આબ્યો રાજ પરણવા, વાગ્યાં વડાં નિશાન;	
પાટ બેસાડી પગની, જાણે ઉઘ્યો ભાણ.	૧૪૦
હાય મેળાબ્યો હાયશું, આરોપી વરમાણ;	
મુક્ત એકમાં ઉઠ્યાં, પરણિ તે તત્કાળ.	૧૪૧
આશીર્વાદ વિત્રો વદે, વેદ વદીને વાણ;	
ચિરંજીવી રહે બે જાણાં, બોલે લોક પ્રમાણ.	૧૪૨
પરણી ઉઠ્યાં પાટથી, ઉતારી વરમાણ;	
મીઠસ છેડા છુટશે, લખ્યું હશે તે કાળ.	૧૪૩
શિખ માગી નારી કને, હું પરદેશ પળીશ;	
હુકમ લઈને હજુરનો, જનાં તને મળીશ.	૧૪૪

ચોપાઈ.

પુણ્યસેન પરણી પરવયો, માતાને જઈ અર્થે નમ્યો;	
માતાજી અમો વન ચાલ્યું, લખ્યું હશે ત્યારે આવશું.	૧૪૫
મારા સમ જે દુઃખદિલ ધરો, નયજે આંસુ ચાને બરો;	
ત્યાં જાઉં ત્યાં સૂખ જ હોય, મુજને ગાંજ ન રહિ કોય.	૧૪૬
પ્રસન્ન મનને શિખ દીગિયે, પ્રણામ લક્ષ્મણ લીગિયે;	
ચાલો કહેતાં જીવ જ જાય, પણ શું કરિયે કાખ્યો રાય.	૧૪૭

ચિરંજીવી જોડું ધરતણું, વાઘે જશ તે બહુ મુખ ભણું;
મા કહે સુત પહેલા આવજો, પગોની પરણી લાવજો. ૧૪૮

દોહરા.

વચન માતનું શિર ધર્યું, ત્યાંથી ચાલ્યો જાય;
સામે જઈ ઉભો રહ્યો, જ્યાં છે રાજ સભાય. ૧૪૯
શીર નચાવ્યું તાતને, સભાને કયાં જુહાર;
રાજ બેઠો ત્યાં જઈ, ચરણે નખ્યો કુમાર. ૧૫૦
રાજ મુખથી બોલીયો, જો સુત મારો હોય;
વનમાં જાજો એકલો, સાથ ન લેઈશ કોય. ૧૫૧
હું ને અથ અમારડો, ન કરું દેાની આશ;
જો દેા સાથે સંચરું, સુકૃત થાજો નાશ. ૧૫૨
સેવક સાથે સંચરું, તે કાપરનું કામ;
જાઉં વનમાં એકલો, પુષ્પસેન મુજ નામ ૧૫૩
એમ કહિ પાછો વળ્યો, ન હોય મન ઉચ્ચાટ;
પ્રધાનપુત્રે નિરખિયો, ઉપજ્યો મન ગેંગાટ. ૧૫૪
પ્રધાનસુત પાછો વળ્યો, હેડું શાંટિ જાય;
સાથે આવું કમમ કરિ, વારી રાખે રાય. ૧૫૫
વળતી નિજ નારિ કને, આવ્યો રાજકુમાર;
નારે નિરખ્યો કંથને, કાધું રુદન અપાર. ૧૫૬
નારિ પ્રાપ્તે નેહનાં, કલાં વચન બે ચાર;
જો જીવશું તો આવશું, નહિ તો દેાટી જુહાર. ૧૫૭

ચોપાઈ.

શ્રી કહે અથયશ્રી ઉતરો, મારે હાથે ભોજન કરો;
મુજને સાથે તેડો આજ, સફળ થાય સૌ મારાં કાજ;
પ્રીતે પાનની બીડિ કરું, મારે હાથે મુખમાં ધરું. ૧૫૮

દોહરા.

ભોજનનું મને શું કહો, હું નવ પીઉં વાર;
વચન ન પાળું તાતનું, ધિક્ક મારો અવતાર. ૧૫૯
જો અથેથી ઉતરું, લાજે જનની આજ;
હાલ હાલ કરી શીખ લો, કાજે નડાં કાજ. ૧૬૦

ચોપાઈ.

માયા મોહ ને મમતા તજી, એક મને ઈશ્વરને ભજી;
શુદ્ધિસાગર મેં મારો મિત્ર, ધણો ચતુર ને ધણો ધવિત્ર. ૧૬૧
રહેશે ધણું તમારી પાસ, એથી કંઈ ન થાય વિનાશ;
એ મુજ પ્રાણ જ છે સાક્ષાત, મુખ દુઃખની તમે કરજો વાત. ૧૬૨

દોહરા.

રાખને નારિ કહે, કાલ અમારો એક;
બારે વર્ષે ન આવિયા, તો પાડું મુજ દેહ. ૧૬૩
બાર વરસ પર એક દિન, જો વીતિને જાય;
છવ ધરં જો દેહમાં, નહિ મુજ એક પિતાય. ૧૬૪
કથ પામે જે કામની, ભાણે નહિ મુખ ભોગ;
આટલું તમ પામે તજું, સુખનો નહિ સંજોગ. ૧૬૫
સુલીચના વાક્ય-આઠ કટકે નીપજે, બે નારી નર ચાર;
તેમાં નખુંસક બે વરો, તે મેં તજ્યો આ વાર. ૧૬૬
ઉત્તર-ભોગીને મન ભાવતો, રામા સાથે રંગ;
રાજ કહે મેં પારખ્યો, પ્રમદા તેય પલંગ. ૧૬૭
પ્ર-મુખનું મંડન સરવથી, જ્યથી વાઘે કામ;
તેહ તજ્યું મેં આજથી, નિર્મળ જેનું નામ. ૧૬૮
ઉ-દુર્લભ છે તે દેવને, ગડિપતિ આગળ માન;
કામાતુર ચાપ દેખતાં, પ્રમદા તે તો પાન. ૧૬૯
પ્ર-મુંદર સરવર જળ ભર્યું, જ્યાં બૂડે સૌ કામ;
તેને પી કાંઈ નવ શકે, તમ વિણ તણશ સૌય. ૧૭૦
ઉ-તેજ વધે તે દેખતાં, કામનિ વાઘે કામ;
ભોગીને મન ભાવતું, દર્પણ તેનું નામ. ૧૭૧
પ્ર-ભોગ સખિયું રંગે રંગે, વદાવા તણુ દુમાર;
તે તજ્યું મેં આજથી, વાઘા અપરપાર. ૧૭૨
ઉ-રાજે લેતા રાજવી, દેખીતા જડ રેહ;
હાર જત હોડે કરે, (કર) સ્વામા સોગટ તેહ. ૧૭૩
પ્ર-ચાત આઠ બાંધ્યાં સામટાં, નાર કહેરાણી જેહ;
તુજ સરિખાને કારણે, હાથે મલી મેં તેહ. ૧૭૪

- ઉ-ખરે મને તેને ભણે, (તો) ઈશ્વર આવે આપ;
માનુની તો માળા કહી, જપતાં છૂટે પાપ. ૧૭૫
- મ-ચતુર નર ચિત્તે ધરે, દુરથી મેળવે દેહ;
વિન્નેગનો સંજ્ઞેય કરે, પાઠવળે પતિ તેહ. ૧૭૬
- ઉ-ઉજ્જવલ ધરતી સ્થામ વરણ, જળશું રાગે વેર;
કામનીએ કાગળ કહ્યો, પ્રીછ્યો તારી પેર. ૧૭૭
- મ-નારીએ નારી ગળી, જ્યથી શોભે કાપ;
એ મુને આપી પરવરો, મહિપત મેળાવો ધાપ. ૧૭૮
- ઉ-કાયા કનક સરીખડી, લધુ રૂપ તે નામ;
વિનતા તમે વીંટી કહી, આગળી કેરે કામ. ૧૭૯
- મ-જેને ખાધે વિષ ચઢે, તેના યત્ન ધાપ;
તે ઉપર વાહન કરે, કરજો તમ રક્ષાપ. ૧૮૦
- ઉ-અહિને ખાધે વિષ ચઢે, ગરુડ તેને ખાધ;
તે ઉપર વાહન કરે, તે તો જહુપતિ રાધ. ૧૮૧
- મ-પંચામૃત પાવન નકી, તેને કુંવર કહેવાપ;
તે ઉપર વાહન કરે, કરજો તમ રક્ષાપ. ૧૮૨
- ઉ-માધ માસે મહાસે ધણું, ઝોરી સૂત ગણ્યાપ;
ભરમ લગાવે શરીરપર, સ્થામા તે શિવ રાધ. ૧૮૩
- મ-કુંવરી કેરો કરે ક્રીડી, જન્મ સફળ જે ધાપ;
તાત રક્ષા કરે તેહનો, રાધ તમારી કાપ. ૧૮૪
- ઉ-જળ કમળથી ઉપન્યો, જલે સધળો મર્મે;
ચારહ તનયા તેહની, ભામની તે તો અહા. ૧૮૫
- મ-દેવ સકલ શુભ જ્ઞેગણી, સકલ સિદ્ધ ઉભિયાપ;
તુજને તે રક્ષા કરે, રાણી કહે સુણ રાધ. ૧૮૬
- ઉ-ચોરે ચીટે ચાવડી, મસાણુ ને મેદાન;
તમ રક્ષા કરે માવડી, સફલ હજો કલ્યાણ. ૧૮૭
- વન વાડી તરુવર વિષે, ક્યાં પર્વત ક્યાં હાડ;
હું આરાધું ઈશ્વરી, પૂરે તારાં લાડ. ૧૮૮
- પશુ પંખી ને માનવી, નર નારી ને રાધ;
એ વશ થાજો તાહરે, રક્ષા કરો અંખાધ. ૧૮૯

પર મૂલક પર દેસડે, પર ધરતી પર ગામ;
જ્યાં દેખે મુજ જેવડી, ત્યાં નવ ધાલીશ હામ. ૧૯૦
ચાલુ કહેતાં ચમકશું, પુંઠ દીડે છવ જાય;
નેણાં પડશે નીકળી, કાળજી કટકા થાય. ૧૯૧
આણ પડે ધરતી ગળે, એવડું મારું દુઃખ;
જ્યારે તમને દેખશું, ત્યારે યાશે સૂખ. ૧૯૨
નરથી નારી એકલી, પગલે પગલે વંક;
દીસે દિન દિન દામણિ, કામની શીર કલંક. ૧૯૩
વહેતા વળજે વાલમા, કરજો રૂડાં કામ;
(એક સ્ત્રી પરણી લાવજો, દેજો મુને ધનામ. ૧૯૪
પૂજ્ય અમારે એક તમ, અવર ન ખીજો કાપ;
અવર ખીજો જો કરું, કુળમાં આપણ હોય. ૧૯૫
રાયે નારીને કહી, ચલાવિયો તોખાર;
એ અવસરે પ્રધાનસુત, આળ્યો એણે ઠાર. ૧૯૬
વિમ્ર વદન સુખડાળ્યો, ધેન સવત્સી જાય;
સુધન તે શ્રીફળ જાયો, નિર્ખી દરખ્યો રાય. ૧૯૭
માલણ પુખ્ત પરવરી, સાથે પુત્ર એક નાર;
કન્યા પરણી પ્રેમશું, આવે રાજકુમાર. ૧૯૮
એક શુણ્ઠા શુણ્ઠા આગળી, મુંદર કરતી માન;
એ પલાણે સંચર્યો, દરખ્યો બદ્ધ સુમળ. ૧૯૯
મદ્દ કરતો ગજ નિરખિયો, મદ્દ પીતો મછરાળ;
શુભ શુકન તે વાદમાં, દેખિ રિઝ્યો ભૂપાળ. ૨૦૦
ખીજા શુકન તો રણ વિષે, તોરણ ઘેર બંધાય;
રાજા જમણો ઉતર્યો, પુરે મનની મઝાયા ૨૦૧
કયો પ્રણામ પ્રધાનને, વળો હવે કહું ચીર;
છવ આપણે એક છે, દીસે દાય શરીર. ૨૦૨

ચોપાઈ.

પ્રધાનસુત તે પાછો વળ્યો, પોતે રાજ પંથે પળ્યો;
વેગે પાણી પંથ પળાય, મનમાં ખીક ન આણે રાય. ૨૦૩
અનેક દિન એમ રસ્તે ચલા, જામતાં જામતાં વનમાં ગયા;
રાજા આઘ્યો વનમાં વળી, મહાવનમાં એક જહાણી મળી. ૨૦૪

મોટા હાથ ને જૂરા વાળ, આવીને બીવરાબો બાળ;
 કાણુ છે ને કેમ આવ્યો અહીં, મુજ આગળથી જાઈશ કહી. ૨૦૫
 ઘોડા સાથે તુજને ગણું, ઘણે દિને મુને લક્ષ્મ મળ્યું;
 ત્યારે વાપક બાળક ભણે, હું શરણે આવ્યો તુજ કને. ૨૦૬
 તમે કહો તે કામજ કરું, ઘો આપ્યા તો મસ્તક ધરું;
 જદાણીને મન આવી દયા, પ્રીત વચન રાગને કહ્યાં. ૨૦૭

દાહરા.

વળતી જદીણી વદે, સાંભળ રાજકુમાર;
 બીડ પટે સંભારજે, હું આવીશ તે ઠાર. ૨૦૮
 સિદ્ધ વચન તે શિર ધરું, વેગે ખેડ્યો બાજ;
 ઘણે દિને જઈ નીસર્યો, કુંતીબોજ ન્યાં રાજ. ૨૦૯
 નગર સમીપે જઈ રહ્યો, મળ્યો વિપ્ર એક ત્યાં;
 પૂછ્યું તેને પ્રેમરૂં, કાણુ નગર કાણુ રાય. ૨૧૦
 વિપ્રજ વાણી બોલિયો, તું શે ન જાણે મન;
 ધાર નગર રણિયામણું, કુંતીબોજ રાજન. ૨૧૧
 વદન નમાવ્યું વિપ્રને, પછિ ખેડ્યો કેકાણુ;
 નગર અતુપમ નિરખિયું, જાણે ઉગ્યો બાણુ. ૨૧૨
 ગદ દિસે રણિયામણો, દેખી રિઝ્યો રાય;
 સુવર્ણ કુબે સુંદરી, જળ લરવાને જાણ. ૨૧૩
 વડી ભુક્તિ વાડિતણી, પુષ્પો ઝાડ વિશેક;
 વર્ણન પુરતું શું કરું, કેતાં નાચે છેક. ૨૧૪
 રાજસભામાં સંચર્યો, ઉત્તમ શૌભા હોય;
 તૂલ કરે વારાંગના, તે દેખી મન મહોય. ૨૧૫
 પંડિત બેઠા પાંચસે, રાજકુળ છત્રીસ;
 જોશી ભુગતે આવરે, લક્ષણધર બત્રીસ. ૨૧૬
 જાણી પાસે ભુગતશું, પ્રધાન જે ધનરાજ;
 ગાળી પાસે બેટડો, કાન કુવર મહારાજ. ૨૧૭
 કળાવંત કળા કરે, ગુણિજન ત્યાં ગુણુ ગાય;
 ચમર હજો ચોપાસથી, કનક સિદ્ધાસન રાય. ૨૧૮

રાજસભા મનમાં વસી, હેડે દરખ્યાં રાય;	
ક્યાં જઈએ આવું તણ, ઉત્તમ આજ સભાય.	૨૧૯
રાજસભામાં જઈ રહ્યા, સઉનાં રીઝ્યાં મંન;	
માન દઇ બોલાવિયો, મન દરખ્યો રાજન.	૨૨૦
પંડિત સૌને પ્રણમિયો, રાયને ક્યોં જુહાર;	
ભૂપતિ મન આનંદિયો, દેખી રાજકુમાર.	૨૨૧
કેણુ તણા તમ બેટડા, કેણુ તમારો દેશ;	
ક્રિયા મુલકથી આવિયા, પૂછે વાત નરેયા.	૨૨૨
પૃથ્વી દેશ અમારડો, તાત તો સરજનહાર;	
ઉમેદવાર આગતણો, ન્યાં ધારું કરાર.	૨૨૩
રાજસભા રાજ થઈ, બંધાવ્યો તોખાર;	
આઓ પીઓ આનંદ કરો, એમ બોલ્યા દરખાર.	૨૨૪
અહીં રહો આજગ કરો, સહસ્ર ટકા લ્યો શોક;	
કુવર સાથ નિત્ય રમે, ન હોય મનને શોક.	૨૨૫
નિત્ય વાડિએ સંચરે, ચોરે ચોટે જાય;	
જાણીતો થયો નગરમાં, આવ્યા અમુલ્ય રાય.	૨૨૬
વાર્તા સધળે વિસ્તરી, સુંદર ચતુર મુગલ;	
ન્યાં બેઠી પદ્માવતી, દાસી કરે વિખાણ.	૨૨૭
કુંવરી કુંતીબોજની, પદ્માવતી અભિધાન;	
શશિવદની મુખોચની, હીરા દંતસમાન.	૨૨૮
પ્રાન પ્રમાણે પેટ છે, અધર જાણે પરવાળ;	
પોપટ વરણી નાસિકા, નાગણુ સરખી ચાલ.	૨૨૯
નાગ દેણુ અંધારડો, બુકુટી ધનુષ આકાર;	
પાયે પદ્મ જ શોભતું, સોળ કળા વર્ષ બાર.	૨૩૦
ચોદ વિદ્યા ચોસઠ કળા, ચોરાશી આસન;	
સો દાસી રમે, રમે, ફીડા કરે અનુદન.	૨૩૧
સાહેલી સોળ વર્ષની, સુલેખા તેલું નામ;	
ન્યાં બેઠાં પદ્માવતી, તે આવી તે ઠામ.	૨૩૨

ચોપાઈ.

હસતી રમતી ને બોલતી, આવી નિકટ દાસી ડાલતી;	
વાત સુણે ખાઈ અમતણી, અમને આપો વધામણી.	૨૩૩

તમ સરખો દિઠો એક જૂપ, તમથી અદકું તેનું રૂપ;
કોઈ નગરનો છે રાજિયો, મહા સંકટે અહીં આવીયો. ૨૩૪
રૂપ સુરૂપ છે લક્ષણ સાર, કારણ રૂપ તણો અવતાર;
હેત કરી રાખ્યો છે રાય, તેની શોખા કહી નવ જાય. ૨૩૫
અન્ન અનોપમ ઉપર ચડ્યો, કાલ અમારી દષ્ટે પડ્યો;
ચિત્ર લખેલી હતો યઈ, સુધ ધુધ મારી સર્વે ગઈ. ૨૩૬
વર્ષ સોળ બાઈ મુજને થયાં, એવા રૂપ મેં નવ નીરખ્યાં;
સહિ માનજો મારું કહ્યું, રૂપ અઘૌઠિક મેં તો લહ્યું. ૨૩૭

દોહરા.

ખસાવતી કહે 'પ્રેમયું, સાંભળ સદિયર એહ;
વખાણુ તું કરે જોહનું, મુજને દાખવ તેહ. ૨૩૮
બાઈ બેસો માણિયે, નિરખાતું હું ચાલ;
કરવા રનાન સરોવરે, જનશે પ્રાતઃકાળ. ૨૩૯
હેત ધણું હંડા વિખે, જોખનમાં બરપૂર;
રેણી રાતે વહિ મઈ, રવિ ઉગમિયો સૂર. ૨૪૦
નારી બેઠી નિરખવા, યોગ્ય દેખે વાટ;
ચાર ધડીમાં આવિયો, ભાંગ્યા ભવ ઉચ્ચાટ. ૨૪૧
દુરથી દીઠો આવતો, લાંગી મનની ભાંત;
અન્ન દોડાળ્યો પાટિયે, નીરખિયો એકાંત. ૨૪૨

ચોપાઈ.

ખસાવતી બહુ દુઃખજ ધરે, મનડામાં વીચાર જ કરે;
ત્યાં રાજને લાગી વાર, (તોય) નારીએ નવ છોડ્યો કાર. ૨૪૩
નૃપે નાહી વચ્ચે પેરિયાં, દંડવતો સુરજને કર્યાં;
સવા ગણ શિર ઉપર કેશ, ધૂટા મેલ્યા બાળે વેશ. ૨૪૪
ધોડા ઉપર ચથો અસ્વાર, છુટી ચાલે રાજકુમાર;
માંકાં મેલ્યાં છોગાં બહુ, તે દીઠ હરખે છે સહુ. ૨૪૫

દોહરા.

ચાલે આગળ મલપતો, ને નિકળ્યો મેરાણ;
તાક્ષણ નિરખ્યો નારીએ, વાગ્યું મોહનું બાણ. ૨૪૬
કપૂર સરખો ઉજળો, કુંડળ ઝળકે કાન;
રૂપે કામ સરીખડો, દાતા કર્યું સમાન. ૨૪૭

જે પરણું તો એકને, નહિ કર. બેસે પાપ; /
અવર પુરુષ પૃથ્વી વિષે, સર્વ ભાઈ ને પાપ. ૨૪૮

ચોપાઈ.

હુંવર રાજસભામાં ગયો, નારીને મન શોક જ યયો;
સાહેલીને સાચું કહ્યું, રાય વિના નવ જાએ રહ્યું. ૨૪૯
આપું તને સોળે ચણગાર, વળી એક મોતિનો હાર;
ઉપાય કરવો રૂડી પેર, જ્યમ ત્યમ તેડી લાવો ઘેર. ૨૫૦
રૂપ રંગ એનું નિર્મિયે, નાત જાત એની પૂછિયે;
જેધમે ચતુરાઈના રંગ, પછી પરણું હું તેને સંગ. ૨૫૧

દોહરા.

બિહું ઝડપું માનિની, ઉઘટ અંગ ન માપ; /
જે નવ લાવું રાયને, ન આવવું મોક્ષો માંય. ૨૫૨
કળાં માહરી જે કરું, સમજાવી લાવું ઘેર;
કરું બેહુને એકાં, હું તે રૂડી પેર. ૨૫૩

ચોપાઈ.

પ્રીત ઘડી અમદા પરવરી, રાજસભામાં તે સચરી;
બેઠા હુંવર સમારે પાન, દાસીને ત્યાંકાં દીધાં માન;
ભલે પધાર્યા નગરની માંય, પ્રીતે અમને કરો પસાય. ૨૫૪

દોહરા.

રાજા રીસે બાંધિયો, કેમ આવી આ કામ;
કાણે તેડું મોહ્યું, શું છે મારું કામ. ૨૫૫
બાંધી રામા રીજ્યું, કુતીમોજ જે રાય;
પક્ષીની પ્રજાવતી, બેટી તેની યાય. ૨૫૬
તમને દીઠા વાટમાં, માન્યું તેનું મન;
રાય તમારે કારણે, તજ બેડી જળા અંન. ૨૫૭
તમ દિઠ મોજન કરે, નહીંતર છડે પ્રાણ;
ચતુર હોય તો ચેતજે, નહીં તો યારી હાણ. ૨૫૮
વીછી ફેરી વેદના, જેને વીતિ હોય;
તે જાણે તે દુઃખમાં, અવર ન જાણે કાય. ૨૫૯
સાંભળતાં વિસમે થયો, મનમાં પ્રગટ્યો તાપ;
એકે કહાણો વન વિષે, બીજું વળ્યું પાપ. ૨૬૦

નારી અમો નહીં આવિયે, (અ) નારી કેરી દીશ;	
તાત જાણે જો એહનો, છેદે બેહુનાં શીશ.	૨૬૧
પરનારી કરેા નેહડો, કરે એ સરવે દેહ;	
ચૂંબે દેા બેસે નહીં, વેરી સર્વે લોક.	૨૬૨
કંપાકીચક ચત હણ્યા, રોળ્યો રાવણ રાય;	
કૌરવ કુલ નિકંદન થયું, કામિની નેહે ત્યાંય.	૨૬૩
શરીર વહાલું શું કરેા, મરહું એક જ વાર;	
તે સાથે હેત જ કરેા, બેસે શિશુપલ ભાર.	૨૬૪
નહીં માનો મારું કહ્યું, હત્યા બેસે ચાર;	
સમ આધા છે સામટા, માનો રાજકુમાર.	૨૬૫
ત્યારે ગુણ જોઇ રીઝિયો, સુણી વિનતાની વાત;	
રાજા મનમાં ચેતિયો, પણ છે નારી જાત.	૨૬૬
જેહ ચતુરાર્થ એની જે, મોટી ચતુર ગંથાપ;	
કુંવરી કુંતીભોજની, પદ્માવતી કહેવાય.	૨૬૭

ચોપાઈ.

દીધાં વચન વિનતાને હાથ, રાને આવીશું તુજ સાથ;	
કામ હોય તે કહેજો તમો, સર્વે કપૂલ કરશું અમો.	૨૬૮
હરખે દાસી આવી ત્યાં, રાજકુંવરી બેડી છે ન્યાં;	
રાણી જે બોલી પાળીચી, વધામણી મુજને આલીયે.	૨૬૯
સાંજે તેડીને આવશું, રાજકુંવરને અહીં લાવશું;	
દુઃખે પાપે તો દીન થયો, પછે સુરજ અસ્તાંગત થયો;	
સખિઓ સાથે રંગે રમે, થયો સંખ્યાકાળનો સમે.	૨૭૦

ટાહુરા.

પદ્મની દાસીને કહે, લગાડીશ નહીં વાર;	
પ્રસન્ન કરું હું તુજને, લાવો રાજકુમાર.	૨૭૧
દાસી આલી વેગશું, આવી ન્યાં રાજન;	
સમ દેઈ સમજાવિયો, ચાલ્યો ચતુર સુજન.	૨૭૨
આગળ દાસી સંચરી, પાછળ ચાલ્યો હેલ;	
ધસમસ્તો મોલે ચળો, થઈ રહી રંગ રેલ.	૨૭૩
પદ્માવતી ગ્રેમે કરી, દીધું ધણ્યેક માન;	

સફળ જન્મ અમારડો, ઘેર આબ્યા રાગ્નન. ૨૭૪
 પાટે બેસો ખાંતશું, લ્યો આવો આ પાન;
 અમ ઉપર કરુણા કરી, તૂઠ્યા શ્રી ભગવાન. ૨૭૫
 આશા પૂરો અમતણી, અમ ઘેર આબ્યા ઈશ;
 રાજ પધાર્યા રીઝમાં, સફળ થયો આ દીશ. ૨૭૬
 રાગ રીઝી બેસિયો, સન્મુખ ઉભી નારિ;
 કાણુ ધરતી કાણુ દેશડો, પૂછે રાજકુમારિ. ૨૭૭
 કાણુ રામના બેટડા, ક્યમ નિહલ્યા પરદેશ;
 હુ પુછું છું પ્રેમશુ, દીસો બાળે વેશ. ૨૭૮

ચોપાઈ.

શે કામે પૂછો છો ગામ, શે કામે પૂછો છો નામ;
 જેહ કરે વિવાની વાત, તે પૂછે પીતાની જાત. ૨૭૯
 જ્યાં વસું ત્યાં મારું ગામ, રજક લઈ આપ્યું આ કામ;
 તારા તાતની આજગ કરું, મૃગ્યા રમવા સાથે ફરું;
 લખ્યા પ્રમાણે રહીશું અમો, સત્ય કરીને માનો તમો. ૨૮૦

દોહરા.

સમશ્યા-નારી બોલી નેહશું, તમો છો ચતુર સુગણુ;
 પાંચ “પપા” પ્રિય પુરુષને, તેનાં કરો વખાણુ. ૨૮૧
 ઉત્તર-પાન પાઘ ને પચિની, પરિમળ ને પોશાગ;
 પાંચે પ્યારા પુરુષને, વળિ પૂછ સદ્ભાગ. ૨૮૨
 સ-ધન ધન તારિ સૂઝને, ધન ધન રાજકુમાર;
 પાંચ “ક” વહાલા કામિની, ઈહ હવે જિવ્યાર. ૨૮૩
 ઉ-કાળજી કંકુ કંચવો, વળિ કસુમો કંત;
 પાંચ “ક” વહાલા પચિની, સુણળે નાર સુચત. ૨૮૪
 સ-જુગતુ બોલ્યા જાણિતા, લાગી મનશું રાજ;
 પાંચ “કકા” નથી તુજ કને, તેતુ કહી દેખાજ. ૨૮૫
 હિ-રૂડ કંપટ ફૂલફણિ, ફૂડી જાત કુમલિ;
 એ પાંચ નયિ મુજ કને, સાંભળ રાજકુમારિ. ૨૮૬
 સ-કહો છો છંપે એકલા, તમ સાથે હ સાત;
 પ્રગટ દેખું છું તમ કને, તે કહો સાચી વાત. ૨૮૭

- ઉ-તીર તરકસ તરવાર ને, લાલો ને તોખાર
દાસ અને વળિ ચાળેદા, સાત સાથી ઊં સુર. ૨૮૮
- સ-જે મધ્યે ગંગા વસે, જટા ધરાવે શીશ;
નેત્ર ત્રણ તે કોહો: મુને, નહીં-ઉમીયાપતિ ધિસ. ૨૮૯
- ઉ-વિશ્વામિત્રે સૃષ્ટિ સજી, કરે રૂડાં તે કામ;
શ્યામા તે સમસ્થા કહી, શ્રીફળ તેનું નામ. ૨૯૦
- સ-એક નરે નરને ગળ્યો, (અ) સરવે શોભાવંત;
અધીપતી અંગે અડ્યો, (કા) ચિત્ત વિચારી ચંત. ૨૯૧
- ઉ-પાગ વિનાનો પરવરે, નર બહુ રાખે નેહ;
ઉત્તમલ અંગે આપતો, જામો કહીએ તેહ. ૨૯૨
- સ-પંખી ઉડે જીવ વિના, બેસે જેની ડાળ;
મૃત્યુ પમાડે દેખતાં, કહો મુજને જૂમાળ. ૨૯૩
- ઉ-કુંવર કહે સુણ કામિની, સૌ હું સમજ્યો એહ;
સમસ્થામાં સમગ્રવિદ્યા, તીર કહીને તેહ. ૨૯૪
- સ-ઉત્તમ કુળથી ઉપની, તાતતણે જે તાત;
તે સાથે વિવા કર્યો, સમજે સજ્જન વાત. ૨૯૫
- ઉ-મદિપતિ કહે સુણ માનિની, ઉત્તર આપું એહ;
એ સમસ્થા હું સમગ્રીયો, તક કહી જે તેહ. ૨૯૬
- સ-શીર ઉપર ગંગા વસે, કોટે કંઠની માળ;
વૃષભ વાહન કોણુ કરે, શિવ વિણુ કોણુ જૂમાળ. ૨૯૭
- ઉ-એક ભરે એક ઠાલવે, નિત નિત નિરશું નેહ;
દીન દીન દરતું દાખવે, રેડ અકનું જેહ. ૨૯૮
- સ-નર એક અક્ષર ત્રણનો, અણિઆણું અતી રૂપ;
દુશ્મન જેથી માંજીયે, ઉત્તર આપો ભૂપ. ૨૯૯
- ઉ-કાવરને શૂરો કરે, શૂરાનો આધાર;
રઠીયાળો રીઝે ધણું, કામિનિ તેહ કટાર. ૩૦૦
- સ-અણિયાળી અતિ વાંકડી, ભમરાળી ઝરપૂર;
નારિ વિના નર જાણિયે, નર નારીનું રૂપ. ૩૦૧
- ઉ-મુખનું મંડન પુરુષને, અધિક વહે છે જીય;
માન વધારણુ મરદનું, માનુની તે તો મૂછ. ૩૦૨

સ-કો રકો કાઝમણો, તેજેમય નર કાય;	
તાવેવર પાસે વસે, તેના ઘરમાં હોય.	૩૦૩
ઉ-જો વણુ ખેતી નીપજે, નહીં પાન નહીં ફૂલ;	
માનસરોવર માનુની, મોતી મોઢે મૂલ.	૩૦૪
સ-નામ એક પણ નર બહુ, કામની એક બે કંથ;	
આયુષ બેનું સરીખડું, ચતુર વિચારો ચંત.	૩૦૫
ઉ-ઈંદ્ર પાહનથી ઉપજે, નારી દસને વીથ;	
બે કર શોભે કામિની, પરમેશ્વર પૂજીશ.	૩૦૬

ચોપાઈ.

એવાં વચન વનિતાએ કહ્યાં, રાજકુમારે મનમાં લલાં;	
પ્રતિ ઉત્તર એનો આપિયો, એને મન ભૂપતિ ભાવિયો.	૩૦૭

દોહરો.

રામાને રાજા કહે, છો તમે ચતુર સુભણ;	
અમને ઉત્તર આપિયે, બોલ્યો રામ પ્રમાણ.	૩૦૮
સ-નર બે ગળિયા નારીએ, જગત છવાડણુ જેહ;	
તે નારી વહાલી નરને, અમ આગળ કહો તેહ.	૩૦૯
ઉ-ગૌર, વરણુ ને સ્થામ મુખ, અમી અરંતા નામ;	
સ્વામી તમે સમસા કહી, કંચુડી કરે કામ.	૩૧૦
સ-નારિ ઉપર બે નર ચઢ્યા, તે હેઠળ બે નાર;	
પરખો એ પદાવતી, પૂછે રાજકુમાર.	૩૧૧
ઉ-જેનું બાંધું જળ રહે, જળથી નીપજે જેહ;	
બેડું ઉદાણી સાત એ, પ્રીતે પૂછ્યું તેહ.	૩૧૨
સ-સાત બંધ બાંધીયા, નારીને વહાલો જેહ;	
રાજા પૂછે હેતથું, અમ આગળ કહો તેહ.	૩૧૩
ઉ-શોભા કહી વિનતા તણી, સ્થામ જ વરણે સાર;	
વેણુ યુથાવે વીનતા, સાબળો રાજકુમાર.	૩૧૪
સ-તારી માએ જે વર્ષો, તે યાશે તુજ કંથ;	
સમસ્યા કહે સન્મુખ થઈ, ગ્રેમ થકી પૂછંત.	૩૧૫
ઉ-વાહન સુરનાયક તણું, તેથી ઉત્પન નામ;	
ચતુર તે તો ચુડલો, કામિની કરે કામ.	૩૧૬

- સ-નર એક રૂપે રૂડો, વસ્તુગનો આકાર;
 સી કપાળે જાણ રહ્યો, પ્રેમદા પ્રીત અપાર. ૩૧૭
- ઉ-નેત્ર નીહાળે સર્વનાં, તે સાચું નવ જોય;
 તે મધ્યે તે નર વસે, અવળ ચાંદલો હોય. ૩૧૮
- સ-એક નર સી શોભતી, સી છે વાલિ અપાર;
 ગળથળે ચુંગન કરે, તે કહો રાજકુમાર. ૩૧૯
- ઉ-કુંવરી કહે અઢોટડી, તમે પુછિયું તેહ;
 ખીજું પુછો રાખજી, ઉત્તર આપું એહ. ૩૨૦
- સ-સત નર બાંધ્યા બંધને, મળી નર બનિયો એક;
 તે નર તારી પાસ છે, વહાલો સીને વિશેષ. ૩૨૧
- ઉ-કુંવરિ કહે સુચ રાખજી, ઉત્તર આપું એહ;
 હાર નામ છે એહનું, તમે બતાવ્યો તેહ. ૩૨૨
- સ-નરને નર વીંટી વળ્યો, તે ઉપર એક નાર;
 તે તો શોભે સુંદરી, જેને સિર ભરથાર. ૩૨૩
- ઉ-ભણું પૂછ્યું હો રાખજી, હોંસ ધરીને હોડ;
 કંકણ પાસે કંકણી, કમંવંતીનો દોડ. ૩૨૪

ચોપાઈ.

- રાગ્યે જે પૂછી વસ્ત, સીએ ઉત્તર ક્યાં સમસ્ત;
 એક એકથી અદકી ચાતુરી, બાંધી ન શકે કોઇ બાકરી. ૩૨૫
- માંહોમહિ દરખ જ ધરે, ત્યાં વિહંગના સખી ઉચ્ચરે;
 તમો બિલે છે ચતુરસુભણ, તમ આગળ મુજ મતી અભણ. ૩૨૬
- બાઈ જો મન માને તાહરું, રાગ સાથે વાતો કરું;
 કુંવરી કહે બોલજે સત્ય, મારાં લણની રાખજે પત્ય;
 હરખ ધણો હૃદયે આણીયે, બોલિયે જો બોલી ભણીયે. ૩૨૭

દોહરો.

- પર પરાક્રમ પર ચાતુરી, પર લક્ષ્મી પર નાર;
 તેણું વાદ ન કીજિયે, સાંભળ રાજકુમાર. ૩૨૮

ચોપાઈ.

- વિહંગના વાણી ઉચ્ચરે, હેતે રાગ હૃદયે ધરે;
 તમો મુખે વદતાં લાજિયે, એક વેણુ ઉત્તર આપિયે. ૩૨૯

દોહરા.

- સ-ભરે કાળ પણ મૃગ નહીં, નહીં શશલો કે આન;
મોં કીચું પણ મોર નહિ, સમજો ચતુર સુખણ. ૩૩૦
- ઉ-નાહન શુક્રાર્યનું, હરનિશ રે' જળ માંય;
છલ વિના બોલે ધણું, મેડક તે કહેવાય. ૩૩૧
- સ-પીળો પણ પોપટ નહીં, કાળો પણ નહીં કાગ,
પાંખો પણ પંખી નહીં, ડમે પણ નહીં નાગ. ૩૩૨
- ઉ-ખટ ચરણ છે તેહને, પરિમલ બોળી હોય;
ભમરો તે તો ભામિની, જીવતી તે તો જોય. ૩૩૩
- સ-નારી પણ નિર્ભલ નહીં, કાળી પણ નહીં કાલ;
દરમાં રહે નહીં નાગણી, જુદા વિચારી બોલ. ૩૩૪
- ઉ-કાપર કર શોભે નહીં, ચરને મન સાર;
(આ) ક્ષણિકદેહની રક્ષણી, તારણિ તે તલતાર. ૩૩૫
- સ-પદતો પણ પંડિત નહીં, પૂયો પણ નહીં મોર,
ચતુર હોય તો ચેતજો, મધુરો પણ નહીં મોર. ૩૩૬
- ઉ-પવિત્ર પંખીની જાતમાં, વાચા બોલે વીર;
વનવાસી વન નીપજે, કામિની તે તો કીર. ૩૩૭
- સ-શિશ મોહું પણ ગજ નહીં, જાતું રહે જલમાંય;
પુછ મોહુ છે તેહનું, વાંદર નહીં કહેવાય. ૩૩૮
- ઉ-નાહાવણ સમીપે નીરખિએ, તોલ નહિ માંહિ તરત;
આજખવું શું એકમાં, દોશ વખાણો વરત. ૩૩૯
- સ-આસે પણ ચરણ નહિ, ઉડે પણ નહિ પાંખ;
લાગે સાયો નવ રહે, સજીકા દેએ આંખ. ૩૪૦
- ઉ-ઉડે તે આકાશ ભણી, ધરમાં રહે ગંગાદ;
ધુમાડો નિર્ધારિએ, વિચરે વસમી વાટ. ૩૪૧
- સ-ચંચુ પણ ચકવી નહિ, માંજરી મુખ સ્થામ;
બે છમો નાહ નાગણી, નરપત કહો તે નામ. ૩૪૨
- ઉ-ગણના દિલમાં વમે, પંડિતને ગ્રિય પૂર;
લક્ષણ જોતા લેખણી, નાણાવટીનું વર. ૩૪૩
- રાખ મન રીઝ્યો ધણું, જોધ ચતુરાઈ એક;
સાચું બોલ સુલક્ષણી, તું નહિ દાસી દેક. ૩૪૪

ચોપાઈ.

રાગ રીમે બોલે વાણ, સંભળ ચતુરાં ચતુરસુખણ;	
દીસે છે દાસીની જાત, બોલો છે વિધાવંત વાત.	૩૪૫
બોલી દાસી નમાવી શીય, હું સાચું બોલિશ આ દિશ;	
દાસી પણ રાણીસું વસું, એહ વાતનું અચરત કથું.	૩૪૬
કુંવરી કહે ઊઠોજી રાય, ભોજનની વેળા વહી જાય;	
તત્પર થઇ હેઠા ઉતરો, ભોજન મન જાવંતાં કરો.	૩૪૭
આણું પાન હું મારે હાય, રંગે રહો અમારી સાથ;	
રાગ બોલ્યો રીસ જ કરી, અરે અખળા એ શું આચરી.	૩૪૮
પર નારીનો પાલવ જોહ, બેસે દોષ ઝાલતાં તેહ;	
પર નારી તે પ્રત્યક્ષ જરી, તે સગે કાઠ નવ રહે કરી.	૩૪૯
ધનજીત આખરુ તરત જ જાય, કાય રોગ પરચી કહેવાય;	
તારે શિર કાઠ સ્વામી દશે, પતિવ્રતા ધર્મ તારો જશે.	૩૫૦

દોહરા.

હું પરણી છું પેટમાં, દુઃખે ચડિયા આપ;	
તમ વિણ ખીજા પુત્ર જોહ, તે બાઈ ને બાપ.	૩૫૧
જેમ ઘટે તેવું કરો, ઊજી ચતુર સુખણ;	
ના કહીને જો નીસરો, તો તમને દહિં પ્રાણ.	૩૫૨

ચોપાઈ.

રાગ કહે જાણે તુજ તાત, આપણુ બેની કરશે ધાત;	
વાલી નથી મુજને મુજ કાય, મુજને ચિંતા તારી થાય.	૩૫૩
વિનતા એ મૂકી ઘો વાત, કહો જઇ પરણાવે તમ તાત;	
આત્મા લેવાને સંચરો, શા માટે વણુ ખૂટે મરો.	૩૫૪
ચતુરાઇ નહિ ચઢે વેચાય, એજે જીવ તમારો જાય;	
રૂપતણે છાંયડે બેસશે, પાન તજી પૃથ્વી પેસરો;	
કુલવંતી કુલ શોધે જોહ, તે પરપુરુષશું ના કરે નેહ.	૩૫૫

દોહરા.

ક્ષત્રિયનું એ કર્મ નહિ, કુંવરી કહે સજી કર્ણ;	
માઠથી ધૂટે નહિ, માથે આપ્યું મર્ણ.	૩૫૬

હિચ્ચાટ આળસુને નહિ, નિર્ધનને નહીં સુખ;
નપુંસકને શર નહીં, સતોષીને નહીં દુઃખ

૩૫૭

ચોપાઈ.

સુણિ હૃદયમાં રાગ દસ્યો, જોલ તેહનો મનમાં વસ્યો;
એ નારીની ભાથે આશ, જન્મ પડીએ જન્મ કિકર પાસ. ૩૫૮
આશા ભાંગી એને નવ વરું, મહા પાપ તવ મરતક ધરું;
જે વરવાનું મનમાં ધરો, વિમ્ર તેડાવી મુજને વરો. ૩૫૯
પુરે સાખ જે ધાહણુ આપ, એ વાતે નવ બેસે પાપ;
પછી સકટ જે આવી પડે, ધ્રુવર આપણી વારે મડે;
વણુ પરણે નવ પાલવ મહું, સાચી વાત સંભેપે કહું. ૩૬૦

દોહરા.

જોર પોતાના ધરતણો, તેડી દીધું માન;
મુજ પરણાવી પરવરો, દ્યો મનમમતાં દાન. ૩૬૧
વિમ્ર પગો વિચારમાં, વળગ્યું મુજને બંધન;
મૃત્યુ મારું બે તરફ, પડિયો વિકટ પ્રસંગ. ૩૬૨
જે નૃપ જાણે તો હણે, કુંવરી કેમ દુભાય;
બેહુ પ્રકારે મોત છે, પંડિત મન પસ્તાય. ૩૬૩

ચોપાઈ.

વળતી વનિતા વાણી વદે, વાડવ દુઃખ નવ ધરશે હદે;
જે રાગ ફેડે મુજ હામ, તારું નહિ લેવા દઈ નામ. ૩૬૪
પરણાવી આણે માળિયે, જન્મતણું દુઃખડાં ટાળિયે;
કુંવરી કહે ગુરુજ સુણો, આશીર્વાદ આપિછ જણો. ૩૬૫

દોહરા.

જેડી લાકડે માંકડું, દક્ષિણા પાસુ દક્ષિન;
વળતી અગીઆરાં ગણું, એમ વિચાર્યું વિમ્ર. ૩૬૬
કર્ણુ માદિકે મલપતું, ચેરીના ચમ ચાર;
મંગળ ફેરા ફેરવી, આરોગ્યાએ કંસાર. ૩૬૭
ત્રેમે પરણી ઉડીવાં, પહોંની મનની આશ;
ભાવટ ભાંગી ગુરવણી, કહે કવિ શામળદાસ. ૩૬૮

જાવ્યા જીવી તેડાવિયે, પંડિત પુરાણી હોય;

અગમ નિગમ સર્વે કહે, પણુ ઓ નવ લહે કોય.

૩૬૯

ચોપાઈ.

ત્યાં વિગ્રે વનિતાને કહ્યું, આપો શિખ ન જાયે રહ્યું;

તને અમે રૂઢું કહાવિયે, હવે બાણાવા નહિ આવિયે;

સાચું માનો રૂઢી પેર, હવે નહિ આવું તુજ ઘેર.

૩૭૦

દોહરા.

બોલી બત્રીસ લક્ષણી, સંભળ વિપ્ર જ વીર;

લાજ અમારી તમકને, સૌંધું તુજને શીર.

૩૭૧

એક તાત જેણે જણ્યાં, જીજ્ઞે તાત કરતાર;

નિજે તાત તો ગેર છે, ચોથો અનદતાર.

૩૭૨

બ્રાહ્મણ બોળે ભાંખિયું, વશ થાશે અઉ લોક;

આશીર્વાદ અમારડો, સ્વામા છડો શોક.

૩૭૩

ચોપાઈ.

નર નારી મળી લાગ્યાં પાય, વિપ્ર શીખ લઈયથો વિદાય;

સૌંધું ધર ધરણી વાસિયે, પછી વાડવ આલ્યો કાશિયે.

૩૭૪

રાણી રાયનું આનંદ કરે, હહડિ હોંસ અદેકરી ધર;

ખાપ પિયે ને દિન નિર્ગમે, કરે એન જે મનમાં મમે.

૩૭૫

પ્રાતઃકાળ સમે પરવરે, રાજ સભામાંહો સંચરે;

કુંતિબોજને હરખ ન માય, જાણે રમે નગરથી જાય.

૩૭૬

એમ કરનાં વીલા બહુ દેન, રાગનું માન્યું બહુ મેન;

પ્રતિદાર નામે પેથિયો, ચતુરપણે મનમાં ચેતિયો.

૩૭૭

તેણે ત્યાં માંડી પડપૂછ, જેને મુખે નહોતી મૂછ;

રાત દિવસ ખુંખારાં કરે, સપાળી વાત તે દિવસમાં ધરે.

૩૭૮

આંખે કાણો ને વામણો, બૂરા વાળ ને લજમણો;

કુંવરી મોક્ષલણો પ્રતિદાર, રાત દિવસ નવ છડિ ઠાર.

૩૭૯

ગયા આવ્યાની તે શુદ્ધ લહે, ખખર જઈ રાગને કહે;

મોટી વાત મનમાં તે લહી, કા આગળ તેણે નવ કહી.

૩૮૦

એમ કરતાં વાગ્યા બહુ દેન, ચેત્યો પોણિયો પોતે મેન;

તણુ વરસ એમ વીત ગયાં, ચોર ચર્ધ નગરીમાં રથાં.

૩૮૧

એક દિવસ એક કૌતુક થયું, સેજ વાતમાં લક્ષણ લઘુ;
એક સમે ખેડા રાજન, ગેર પધાર્યા તેણે દન. ૩૮૨
મહિપનિયે દીધાં બહુ માન, આપ્યાં આભૂષણ ધન દાન;
પૂછે ધર્મધુરંધર ધણી, કહો કુંવરી કેટલુંએક બણી. ૩૮૩
શાશ્વ અચનું શીખી જ્ઞાન, બાપા કવિતા સંગિત તાન;
કાવ્ય કોશ ને નૈપથ ન્યાય, કહો વાત જેથી સુખ થાય. ૩૮૪

દોહરા.

બ્રાહ્મણ પાણી બોલિયો, સાંભળ રાજા કહ્યું;
કુંવરીને મંદિર ગયાં, વર્ષ વીતિયાં ત્રંધુ. ૩૮૫
બાલા બત્રીશ લક્ષણી, અદ્ભુત શુદ્ધિ અપાર;
શીખી વિદ્યા સર્વ તે, મેં ઓળ્યો તે ઠાર. ૩૮૬
બ્રાહ્મણ બોળે બાપીઉં, શુદ્ધિમાં નહીં બકાત;
સવળાનું અવળું કરે, સાણી યર્ધ સાક્ષાત. ૩૮૭
સારપણી જાત્રા ગયો, જોયું કાશી ગામ,
પૂછી જુવો તે પુનીને, બોંવાવી આ કામ. ૩૮૮

ચોપાઈ.

એતું કહીને બ્રાહ્મણ જાય, પ્રધાનને તેડાવ્યો રાય.
પ્રધાન આવ્યો તેણે દીશ, આવી રાયને નામ્યુ શીશ. ૩૮૯
જાઓ તમે કુંવરીને દાર, આશિશ કહો અમારી સાર;
કહેજે ચિતા તજજે તમે, વર રૂડો જોધયે છિયે અમે. ૩૯૦
શિખામણુ દધને આવજે, પ્રતિષ્ઠિતર તેનો લાવજે,
પ્રધાન પધાર્યાં રૂડી પેર, તે આવ્યા કુંવરીને ઘેર. ૩૯૧
મલપતા મેડી પર ચઝા, તે કુંવરીની નજરે પડા,
બલે પધાર્યાં પ્રધાન આજ, ઉભી યર્ધને કીધાં લાજ. ૩૯૨
કિયા દેશના વા વાઇયા, પ્રધાન મુજ મોલે આવિયા;
વાત સર્વ જાણું છું અમે, સેવા ખજર પધાર્યાં તમે;
અસખત ધણી કરું છું આપ, તે તો રાય પ્રધાન પ્રતાપ. ૩૯૩

દોહરા.

પ્રધાને જોઈ પડાની, મનમાં થયો અચેત;
નવ પલ્લવ યમને રહી, (જાણે) વરખાઝતું ખેત. ૩૯૪

શેભે સરોવર જળ ભર્યું, કમળ ઝળકે ન્યમ કોડ;	
તે ઉપર ભમરો ભમે, જીવતી દીકી જોડ.	૩૯૫
નેત્ર દીકાં ચપલશું, મલસ્યલ અતિ અનૂપ;	
નોતમ મુખકું નિરખતાં, વિસ્મય પામ્યો ભૂપ.	૩૯૬
ફળ ફળે જેમ વન વિખે, જેમ સાગરની લેર;	
ફાળી ફળી વનસ્પતી, કામની દીકી તે ઘેર.	૩૯૭
છે પ્રવેશ કોઇ પુરુષનો, વૃદ્ધ પામી એ જાત;	
જે ખણસે પડશે જ તે, કહેવી રાખને વાત.	૩૯૮
એક તો બેટી રાખની, બીજી જાતે નાર;	
જે કરશે તે ભોગવે, મારો એહ વહેવાર.	૩૯૯
જાનું રાખ્યું નવ રહે, રાખની ચલાવું શુધ;	
લાડે માંકડું વળગાડીએ, જેમ રહે દોણી દૂધ.	૪૦૦

ચોપાઈ.

વજર વળતો બાલ્યો નાણુ, સાંભળ કુંવરી ચતુરસ્રજણ;	
રાજાએ સાંભરિયાં આજ, મોકલિયો શુદ્ધ લેવા કાજ.	૪૦૧
કહ્યું છે ચિંતા તજજો તમો, વર રૂડો જોઈએ છિયે અમો;	
દેશ વિદેશ વિષે કદાવશું, વર રૂડો જોળી લાવશું;	
ખાઓ પીઓ ને દિન નિર્ગમો, સખિયો સાથે રનેહે રમો.	૪૦૨

દોહરા.

કુંવરી બોલી રીસશું, સાંભળ ડાહ્યા શેઠ;	
વાત કરો વરવાતણી, પાળી મારું પેટ.	૪૦૩
વર નથી જોઈતો માહરે, નથી પરપાના કોડ;	
વરત કુંતારું આચરું, વતમાં બેસે ખોડ.	૪૦૪
જઈ સંભળાવો તાતને, જેમ ચઢે નહિ રીસ;	
તાત વૃદ્ધ તું માહરે, તારે ખોળે શીશ.	૪૦૫
રાજાને તો સાન નહિ, રાજાને તો કાન;	
માને કહ્યું પ્રધાનનું, માટે માયું માન.	૪૦૬
વણિક સમો તો કોઈ નહિ, દીસંતો તે રંક;	
વગર વજરે વાણિયે, ખોઈ રાવણે લંક.	૪૦૭

ચોપાઈ.

પ્રધાન કહે સાંભળે સતી, એમાં કોઈનું ડહાપણ નથી;
જેવી ધંધરની ધચ્છાય, તે કોઈથી મિથ્યા નવ થાય. ૪૦૮
આગા આપો તો સંચરું, કામ કાજ રાગનું કરું;
શિખ માગીને શેઠ જ ગયો, રાજસભામાં આવી રહ્યો. ૪૦૯
રાગ્યે દોઢા પરધાન, બોલાવીને દીધું માન;
કુંવરી લાડકવાઈ જેહ, શું બોલી કહો સાચું તેહ. ૪૧૦
ત્યારે વજર મન વિચાર જ કરે, સાચું બોલ્યે અર્થ ન સરે;
વશિષ્ઠ જાત તો ગ્રહી હોય, તેને કળી થકે નવ કાલ. ૪૧૧
પ્રધાનને સુણી ચિંતા થાય, સાચું કહેતાં કોપે રાય;
પ્રધાન બોલ્યો રૂડી પેર, તમને મળવા તેડે ઘેર. ૪૧૨
કહ્યું તાત મળવા આવજો, સાથે કોઈને નવ લાવજો;
વળી કહ્યું છે બેઠ કરજોડ, નથી મારે પરવ્યાનાં કાડ. ૪૧૩

દોહરા.

કુંતીબોજ સુણી કળકળ્યો, એ શું બોલી બાળ;
કુંવરીને મોલે જવા, તે ઉઠ્યો તત્કાળ. ૪૧૪
મોલે બેડી માનિની, કર્યું દાસિયે જાણ;
તમે બાપજી સાંભળો, આવે છે અહીં રાણ. ૪૧૫
શૃંગાર સર્વ તત્કાણે તન્યા, તન્યા મૂખ તંબોળ;
કેમ કરી જોખન તનું, થઈ રહ્યો રંગેરાળ. ૪૧૬
સુખ તનું જાણે નહીં, તજ ન જાણે જાત;
તજ ન થકું આતુરી, જેમ ખીનાંતી જાત. ૪૧૭
રાય પધાયાં વેગથી, કુંવરી આગળ જાય;
પ્રત્યક્ષ જઈ ઊભો રહ્યો, આસન બેઠો રાય. ૪૧૮
મારી કુંવરી લાડકી, વહાલી મુજ વિશેષ;
જનપતિ વર જોઈશું, દુઃખ માં ધરશે લેશ. ૪૧૯
બેડી બોલી બાપશું, શાને બોળો ગામ;
મત કુંવારું આચરું, પરવ્યાનું શું કામ. ૪૨૦
પરવ્યામાં કાંઈ સુખ નથી, નહીં કરું એ કામ;
માળા કરમાં રાખિશું, જપિશું હરિનું નામ. ૪૨૧

ચોપાઈ.

વાત કરતાં વર્ત્યું મૂખ, રાગ મનમાં પામ્યો દુઃખ;	
નારી બાળનું નહીં એ મૂખ, પ્રવેશ થયો છે કાષ્ઠ પુરખ.	૪૨૨
કાષ નર સાથે એને નેહ, એ વાતમાં નહીં સંદેહ;	
જેમ બેઠો તેમ ઉભો થયો, વણ શીખે મહિપતિ ચાલિયો.	૪૨૩
ઉદરની કુંવરીને શું કરું, માઠી વાત હૃદયે કેમ ધરું;	
એકાંતે જઈ આસન કર્યું, પ્રધાનને તેડું મોકલ્યું.	૪૨૪
રાગ લક્ષણ છો બનીશ, જેને ઘેર તરણી છે વીશ;	
કામસાસ્ત્ર જે ભાવે ભણે, સ્ત્રીચરીત ગણીતમાં ગણે.	૪૨૫
મહા કોધથી થયો વિક્રાળ, કૃતાંત સરીખો દીસે કાળ;	
કહે વશ્વરને સાંભળ વાત, આજ મેં દિઠો એક ઉત્પાત.	૪૨૬
તનયાનું મેં નિરખ્યું તન, નથી ધિરજ ધરતું મુજ મન;	
પુરુષ પ્રવેશ જાણું છું થયો, નર કોઈ માળિયામાં ગયો.	૪૨૭

દોહરા.

વજર ચુત વાણી વટે, ઘેલુ જાણે ભૂપ;	
વરસ થયે વપ પામીએ, જામન ખીજું રૂપ.	૪૨૮
શતે વનસ્પતિ વધે, નર નારીના આહાર;	
એમ કરતાં ખાનો નહીં, તેડાવો પ્રતિહાર.	૪૨૯
તેને પૂછો પ્રીતસું, સાચું કહેશે તેહ;	
સત્ય હશે તે જાણશે, તેમાં નહિ સંદેહ.	૪૩૦

ચોપાઈ.

પ્રતિહાર તેડવા મોકલ્યો, તલ્લણ આપ્યો તે એકસો;	
સાચી પૂછી છાની વાત, જૂઠું જાણે તો થાશે ધાત.	૪૩૧
સાચી વાત ઈશ્વરને ગમે, સાચે સિદ્ધિ શોક જ સમે;	
કુંવરી મહોલ આવે છે કાણ, સાચું જાણી બતાવો વાણ.	૪૩૨

દોહરા.

પ્રતિહાર જાણ્યો પ્રેમસું, સાંભળ રાગ વાત;	
જો સત વચન કહેશું અમો, થાશે મોટી ધાત.	૪૩૩
વેર વડાશું ન કિજિયે, વડિ નવ કીજે વાત;	
વડા તણી વડવાડમાં, રાંકે જનોની ધાત.	૪૩૪

રાગ્ન કહે પ્રતિહાર સુણ, સાચી વાત તું બોલ;
જે હોય તે જક્ષીય તને, પાળું મારા કાલ. ૪૩૫

ચોખાઈ.

પ્રતિહાર વળતુ બોલિયો, મન તરો પડે બોલિયો;
એક રાજકુવર ઉત્તમ આવિયો, બૂપતિ તારે મન ભાવિયો. ૪૩૬
મહિપતિએ રાખ્યો મંદિરમાં, તે રંગ મહોલમાં નિત્ય જાય,
કુડ કપટ ભાવે નવ ભાગિયો, જતાં આવતાં નિહાગિયો. ૪૩૭
ન્યાય અન્યાય જાણું નવ વિચાર, કરીને સમજો તમે સાર;
તેહતણી વીમાસણ થાય, અવર બીજું જાણું નહીં કાંય. ૪૩૮
સાચી વાત એ કહી છે તુંને, બીજો હોય તો મારો મુને;
એમ કહીને પોગિયો જાય, નૃપને મન ત્યાં ચિંતા થાય. ૪૩૯

દોહરા.

પ્રતિહારે જે વાત કહી, વિહંગના સુણિ જાય;
ચેતાવી પદ્માવતી, કાપ્યો તુજ શિર રાય. ૪૪૦
વેળા વંડી આપણી, જો ચેતે તો ચેત;
ઉગ્યાંને ઉપાય નહિ, ઉતર્યું બાપનું હેત. ૪૪૧
પદ્માવતી બોલી પછી, સાંજળ સખી સુજાય;
મુજ પતિને ચેતાવ જઇ, નહિ તો યારો હાથ. ૪૪૨
હાવ તેડી આ મોલમાં, કરિએ કાંઈ વિચાર;
વિહંગના વળતી ગઈ, તેડી આવિ એ ઠાર. ૪૪૩
પદ્માવતી પ્રણમી કહે, અતુર પુરુષ તું ચેત;
વેળા વંડી આપણી, ઉતર્યું રાયનું હેત. ૪૪૪
મુજ માટે તને મારશે, મોટી યારો હાથ;
માટે મારા કંઈજ, માંનો મારી વાણ. ૪૪૫
જીવશે તો નારી ધણી, જીવ વિના સૌ શૂન્ય;
પરદેશે ક્યાંઈ પરવરો, શી છે તમારે ન્યૂન. ૪૪૬
તાત કહેશે તે સુણીશ, ધારીશ આજી શીશ;
તમારો જીવ ઉગારજો, કાપ્યો નૃપ આ દીશ. ૪૪૭
સ્વામી કહે સુણ મુંદરી, નવ મુંકે આ ઠાર;
હાજો જતુની માહરી, નામ ફરાવું ચોર. ૪૪૮

મરવું માથે સર્વને, ચિરંજીવી નહીં કાપ;
નાસું નહીં નિર્ભળ થઈ, પ્રશ્ન કરે તે હોય.

૪૪૯

ચોપાઈ.

તું કાનાણિ કરે તન, આજ અમારું માન્યું મન;
મુજ માટે તુજને તૃપ દણે, હતા મનમાંહી નવ ગંણે.
તમ હાથે હું દેઉં વચન, તમ સાથે પારું મુજ તન;
એને મન પુત્રીનું ઝેર, વડું વધ્યું છે મનમાં વેર.
સાગવત કરું દેહ છડા, વચન વિવેક કામિનીએ કલાં;
મારું ચાલતાં મૂકાવીશ, નહિ તો તુજ સાથે જ મરીશ.
પુષ્પક બોલ્યો ત્યારે જ ત્યાંય, વિચરું રાજસભાની માંય;
શ્યામા અમને શીખ જ છો, છેલ્લો જુદાર માની લ્યો.
રામા કહે સંભળ રે રાય, ચતુર ન ધરશે મન ચિંતાય;
પ્રસન્ન જો પરમેશ્વર હશે, તો કલ્યાણ આપણું થશે.
માગી શિખ ને મથો વિદાય, કુંવર ચાલ્યો રાજ સભાય;
બેઠાંસ-મુખ ભૂપતિભણી, બીક ન આણી મન કોઈ તણી.

૪૫૦

૪૫૧

૪૫૨

૪૫૩

૪૫૪

૪૫૫

દોહરા.

રાજ પૂછે વજરને, શો કરવો ઉપાય;
વાત બહાર નવ નીકળે, કામ આપણું થાય.
વજર વાણી બોલિયો, વાણી મારી સુણ;
જણો તેમ તમે કરો, ના કહેનારું કૂણ.
રાયે તેડું મોકલ્યું, તેડાબ્યા ચંડાળ;
રાત સમે લઈ નિસરો, આણો એનો કાળ.
નિરાની લાવો નેત્રની, મનની આગ ઓલાય;
કોઈને નહીં જણાવશો, એમ ઉચ્ચારો રાય.

૪૫૬

૪૫૭

૪૫૮

૪૫૯

ચોપાઈ.

એવી કીધી છાની વાત, અરણ્ય અસ્ત અને યઈ રાત;
તેડાબ્યો ત્યાં રાજકુમાર, પાસે પતીત ઉભા ચાર.
એની સાથ તમે પરવરો, આયુધ સર્વે અહિયાં ધરો;
પાળા પંથ જાણો તે સાથ, હવે નવ પુછશે બીજા વાત.

૪૬૦

૪૬૧

જાઓ રાખી! પોતાનો ભાર, રાજ બાધ્યા તેણી વાર;
ગજાએ મન આણ્યો ગર્વ, તે કુંવર મન સમજ્યો સર્વ. ૪૬૨

દોહરા.

રાજકુંવર વળતું વદે, હું ગાંજ્યો નહીં જાઉં;
જે કહો તે હાજર કરું, હુણુ તમારું ખાઉં. ૪૬૩

હુણુ દરામી જે કરે, વળી વિશ્વાસી ધાત;
મિત્ર દ્રોહ વળી જે કરે, દાસી જેની માત. ૪૬૪

પાપ પૃથ્વીમાં છે ધણી, કહીએ લાખ કરોડ;
નથી કાઈ ત્રિલોકમાં, હુણુ દરામી જોડ. ૪૬૫

તે માટે હું સંચરું, જ્યાં કહો ત્યાં સુગણુ;
જો કહો તો હાજર કરું, મુજ હાથે મુજ પ્રાણુ. ૪૬૬

ચોપાઈ.

ઝાઝી શીઘ્ર કરે: છો વાત, જાઓ તમે ચંડાળો સાથ;
વળતી છોડીને હથીઆર, રણમાં ચાલ્યો રાજકુમાર. ૪૬૭

પાંચે જણુ ચાલ્યા જેટલે, જઈ પ્રધાન મળ્યો એટલે;
નિશા એક પહોર ત્યાં ગઈ, કાશ એક પહોળ્યા તેજઈ. ૪૬૮

દોહરા.

કહે પ્રધાન પતીતને, લાઇ જાઓ છો વંન;
રાજકુંવરીએ જે કહ્યાં, તે તમે સુણો વચન. ૪૬૯

જો આ કામ કરો નહીં, કામ તમારું થાય;
કુંવરીએ કહ્યું છે સુણો, ઉગારી લેજો રાય. ૪૭૦

ચોપાઈ.

એવું કહીને ખાછો ક્યો, કુંવરી પાસે તે પરવયો;
ચતુરા બેઠી ચિંતા કરે, કુઃખ ધણું દિલમાં તે ધરે. ૪૭૧

એટલે ત્યાં આવ્યો પરધાન, બોલાવી દીધું ધણું માન;
બોળા ઉપર મેલ્યું શિશ, પ્રધાન ઉગારો આ દિશ; ૪૭૨

માત તાત મોશાળજ તમે, તમેર ચક્રી ઉગરિયે અમે. ૪૭૨

દોહરા.

પ્રધાન કહે પગાવતી, વેગે વાર ન થાય;
સખીને ધન દઈ મોકલો, તેડી લાવવા જાય. ૪૭૩

પસાપ કરીને પતિતની, ભવની ભાવઠ ભાંગ;
 હું મંદિર જાઉં માહરે, જન મોકલ તે જાગ. ૪૭૪
 કાઠી મેલ તુજ કંથને, કાષ્ઠ નગર મોઝાર;
 રાજા જાણે છવતો, તો મારે તે ઠાર. ૪૭૫

ચોપાઈ.

એવું કહીને ગયો પ્રધાન, તવ કુંવરીને વ્યાખ્યું યાન;
 કહે કુંવરિ કોને તેડિયે, રાત સમે વનમાં ખેડિયે. ૪૭૬
 એકાંતે દાસિ તેડિયાં, શુષ્કિ કાણી પંથે ખેડિયાં;
 અતુર શુષ્કિ અંદાવળિ, દાસિ જમને તેને મળિ. ૪૭૭
 તમને તેડે પસાવતી, અરજ કર્યાનું કારણુ નથી;
 પછિ દડવડ શુષ્કિ દડવડી, પસાવતીને મોલે ચડી. ૪૭૮
 શા કામે જાઇ તેડી આજ, મુજ સરખું કંઇ દીજે કાજ;
 પસાવતી તવ લાગી પાગ, એલવ આજ અમારિ આગ. ૪૭૯
 આજ સકટ મારે અતિ ધણું, તેથી કામ પડ્યું તમતણું;
 રાજકુંવર મેં છાનો વયો, તાત અમારો કોધે ભયો. ૪૮૦
 તેહ તણું છેદાવે શીશ, પતિત પાઠવ્યા આણે દીશ;
 વાર નથી લાગી એવડી, હમણાં લઇ ગયા આ ધડી. ૪૮૧
 છાના ગયા ન જાણે કામ, આવી પ્રધાને પ્રિછંધું સોય;
 તેને જાઠ ઉગારો તમે, દીન થઇ જોહું છું અમો; ૪૮૨
 રખે રામ નગરથી જાય, તેડી લાવો મેલો માય.

દોહરા.

વળતી અંદાવળી વહે, સ્વામા તું તજ શોક;
 જો નવ લાવું રાયને, સુકિત સર્વે ફોક. ૪૮૩
 તેડિ લાવું તુજ કંથને, રાખુ મારે ઘેર;
 ખજર કાઢવા મોકલો, દાસીને શુભ પેર. ૪૮૪
 સાંભળ તરુણિ તુ વળી, જો નવ લાવું રાય;
 જો પતિત તેને હણે, તું હણજે મુજ કાય. ૪૮૫
 મનમાં દુઃખ રખે ધરો, છડિ ઉર ઉચ્ચાટ;
 જાણો મહિપતિ મોલમાં, નવ કરજો ગોંગાટ. ૪૮૬

ચોપાઈ.

એવું કહિને ગુણકા જાય, વેગે જઈ પોતી વનમાંય,	
પતીત દીકા તેણે ચાર, આગળ ઉભો રાજકુમાર.	૪૮૭
ગુણકા ત્યાં જઈ ઉભી રહી, પતીત આગળ વાણી કહી;	
રાત સમે અહીં કેમ આવિયા, રાજકુંવરને કેમ લાવિયા.	૪૮૮
રાજકુંવરને ચઢી છે રીથ, તમો ચારનાં છેદે શીથ;	
રાજકુંવર કેમ માર્યો જાય, અર્ધાંગના જેની તે યાય.	૪૮૯
રાત સમે છે મૂકી દિયો, જે જોઈયે તે મુજથી સિયો;	
વળતી યોત્યા તે અંગળ, અમ શિર ચાને ઘો છે આળ.	૪૯૦
કુતીભોજ યોત્યો જે રાય, કેમ વચન તેમિયા જાય;	
લાગ્યું પાપ અમને બે પેર, કહો તો જાવા દમયે ઘેર.	૪૯૧
રાત્ર કાપે જો તે કામ, લાઈયે અમે તમારુ નામ;	
ત્યારે ગુણકા તે તો હસી, વાતએહ મારે મન વસી.	૪૯૨
કુંવર દેશ વિદેશે જશે, મહિપતિ શી રીતે જાણશે;	
એહ વાતની શિ ચિંતાય, જેમ તેમ કામ તમારું ચાય.	૪૯૩
સોનાની મહેરો સે ચાર, વેચી આપી તેણે કાર;	
પતીત તો હમડે હાખયા, હેમટકા નયણે નિખિયા;	
વળતી યોત્યા મધુર વચન, મુગ મારિ લેશું લોચન.	૪૯૪

દોહરો.

દામ ઉગારે દેહને, જો કોપ્યો હોય દેવ;	
શું બલિહારી દામડા, સમર્થ તું જ સદેવ.	૪૯૫
વેરી આવી સેવા કરે, પરનારી વથ યાય;	
જેને દમડો ગાંઠ છે, તેને શી ચતાય.	૪૯૬
ચતુરાઈ અપજાઈ ને, ડહાપણુ સર્વે શુધ;	
કામન મોહન વચીકરણુ, દમડે ચાલે શુધ.	૪૯૭
દમડો વાલો દેવને, દુર્લભ છે મન સાચ;	
દમડાથી મુનિવર ચળે, તરુણી પસારે હાય.	૪૯૮
અવર વચીકરણુ શું કરે, વડું કારણુ ગરય;	
એ તો મોટો અધિપતી, સહુ વાતે સમરય.	૪૯૯

ચોપાઈ.

પતીત શિખ માગી પરવર્ધી, નગર લણી ચારે સંચર્યા;	
જઈ રાજને કલાં વચન, લાગ્યા તેહતણાં લોચન.	૫૦૦
મૃગતણાં દેખાડ્યાં ચક્ષુ, રાજ આગળ ઉભા પ્રત્યક્ષ;	
નૃપ કહેક્યાંઈ ન કરશે વાત, કરશે તો તમને કરું ધાત.	૫૦૧
મે વાત એટલેથી રહી, પુષ્પસેનની શી ગત થઈ;	
નમાં ઉગર્યો રાજકુમાર, તવ શુણકાને કર્યો જુદાર.	૫૦૨
મમો વિચરશું દેશ વિદેશ, પુરમાં તમે કરો જ પ્રવેશ;	
લાવતીને હહેજો જઈ, લખ્યું હતુ તે વાત જ થઈ.	૫૦૩

દોહરા.

ચંદ્રાવળી વળતી વદે, શોક હૃદયનો ટાળ;	
મુજ ઘેર આવો મહિપતી, વાચા મારી પાળ.	૫૦૪
ઉનો વા વારો નહિ, લે નહિ કોઈ નામ;	
મીત ધરીને રાપછ, ચાલો મારે ધામ.	૫૦૫
તમ પરદેશી પંખિયા, વળી કામલ તમ હાડ;	
આવો મંદિર માહરે, માનું તમારો પાડ.	૫૦૬

ચોપાઈ.

લાવતીશું પરડી હોડ, લાવું પતિ પહોંચાડું કોડ;	
મટે મારો દાસ ન જાય, બીક તણ ચાલો ઘેર રાય.	૫૦૭
મેવું સુણી મુખ યોલ્યોવાણુ, સુણ ચંદ્રાવળિ ચતુર સુગળ;	
મારો તમે ઉગાર્યો છવ, તમે અમે વચ્ચે છે શીવ.	૫૦૮

દોહરા.

થનાર વસ્તુ જે હશે, તેહ થશે નિર્ધાર;	
વચન ના લોપું નારિનું, મનમાં કર્યો વિચાર.	૫૦૯
સમ ખાઈ બે ચાલિયાં, આવ્યાં પુર મોઝાર;	
જળહળ જ્યોત જળકી રહી, શુણકા કેરે દાર.	૫૧૦
દાસિ દાસ તેને ધણી, થઈ રહ્યો ગંગાટ;	
સુંદર આસન બેસવા, હેમ દીડાળાખાટ.	૫૧૧
પ્રવેશ નહિ ત્યાં પુરુષને, દીસે લીલા વિલાસ;	
ખાઓ પીઓ દીન નિર્ગમો, રહો અમારી પાસ.	૫૧૨

શાક પાક ધૂત નવનવાં, પાન સોપારી તેલ;	
ખાટ તળાઈ ઓશિસાં, ચપ્પ રહી રંગ રેલ.	૫૧૩
પદ્માવતીએ મોકલી, દાસી જોવા એક;	
પતિ આવ્યો કે આવશે, જુઓ કરી વીવેક.	૫૧૪
દાસી ત્યાંથી સંચરી, જ્યાં ગુણકાનો વાસ;	
રાજ દીઠો રીઝમાં, પોતી મનની આશ.	૫૧૫
અંદાવળી વળતી વટે, જીવતી જલદી જાય;	
મહીપતિ છે મુજ મહોલમાં, વધામણી તું ખાય.	૫૧૬
દાસિ દોડતી ત્યાં ગઈ, સુણો બાઈ કહું વાત;	
રાજ આવ્યો મોહોલમાં, મેં દીઠો સાક્ષાત.	૫૧૭
મુકતાહાર હરિ જડ્યો, જળદળ જ્યોત અપાર;	
કંઠથી આવ્યો કાઢીને, ચાલ કરી તે નાર.	૫૧૮
ભાવઠ ભાંગી દાસિની, બહુ વિધ દીધું માન;	
મહોત્સવ કીધો મોલમાં, દઈ જાયકને દાન.	૫૧૯
શશુમાર સોજે મોકલ્યા, અંદાવળીને ઘેર;	
તુજ પ્રતાપથી ઉગયો, રાખ્ય તું રૂડી પેર.	૫૨૦
ચરણ ચોળી શોભતાં, નારિ કુંજર ચીર;	
તુજથી અદકું કંઈ નહિ, લાવી નણદી વીર.	૫૨૧

ઓપાઈ.

એમ કરતાં વિલા બહુ દન, માન્યું રાજકુંવરનું મન;	
અંદાવળીનાં મંદિર માંય, સભા ઈંદ્રના સરખી ચાય.	૫૨૨
અંદાવળીએ જાની વિધ, નામ ઠામ પૂછીને લીધ;	
એ વાત અહીંઆંથી રહી, પદ્માવતીની શી ગત ચર્ચ.	૫૨૩
પદ્માવતીની જ્યાં છે માત, કુંતીબોજ ત્યાં જઈ કહેવાત;	
શીખામણ કુંવરિને દિયો, સમજવીને પાસે સિયો.	૫૨૪
આજ સુણી મેં વિપરીત વાત, તે સાચી માની સાક્ષાત;	
ગોરે મંદિર તળયું તે તણું, પ્રતિહારે પણ જાણ્યું થણું.	૫૨૫
ત્રિજો જોઈ આવ્યો પરધાન, તેણે સંભળાવ્યું મુજ કાન;	
ચોથો હું જોઈ આવ્યો દટ, કાયા નિરખી પામ્યો કટ.	૫૨૬
પાંચમું કહ્યું પરણ્યું નહિ, તે મુણિ ચિતા મુજને ચર્ચ;	

મેં મોટો કીધો ઉત્પાત, રાજકુંવરની કીધી ધાત. ૫૨૭
 અતિ અઘોરિક એનું રૂપ, એ માટે મેં માર્યો ભૂપ;
 સધળું રાણા સાંભળી રહી, પછી બોલવા તત્પર થઈ. ૫૨૮
 મારી કુંવરી એવી ન હોય, જૂઠું તમે બોલો છો સોય;
 નથિ મુજ બેટીનો કાંઈ વાક, શા માટે માર્યો નર રાંક. ૫૨૯
 શરણે આવ્યો રાજકુમાર, વણ અપરાધ માર્યો ઠાર;
 કોઈ નગરથી આવ્યો ઘેર, વડા સાથે જધારો વેર. ૫૩૦
 રાય કહે મેં સધળું લઈું, માનો સાચું મારું કહું;
 કુંવરીને મોસે જન્મ્યાં આજ, ઘો શીખામણ તો રહે લાજ. ૫૩૧
 એવું વચન કહી ગયો રાય, કુંવરી પાસે માતા જાય;
 આંખી કુંવરી હઠ્યા સાય, મુઝ કરવાને બેઠી માત. ૫૩૨
 મળ્યાં માતા ને દીકરી, અધિક હેત ઉચ્છંગે ધરી;
 શા છે સમાચાર તુજતણા, સુણવા મને મનોરથ ધણા. ૫૩૩

દોહરો.

માતા બોલી માન દષ, કેવી ખજર છે તુજ;
 મળવા કારણ આવી હું, કહે બેન તું મુજ. ૫૩૪
 પદ્માવતી 'થઈ ગળગળી, આંખે આંસુ ધાર;
 શા માટે હું અવતરી, ધિક ધિક મુજ અવતાર. ૫૩૫
 માર્યો રો મહિપતિ, બેઠું મોહું પાપ;
 મુજ માટે હત્યા કરી, મૂરખ મારો જાપ. ૫૩૬
 વળતી બોલી માવડો, સાંભળ પુત્રી સુભણ;
 કરવા ધાર્યું ઇશ્વરે, નિપજો એજ પ્રમાણ. ૫૩૭
 ખાઓ પિઆ દિન નિર્ગમા, રમો સેવરો સાય;
 શીખામણ દષને વળી, મંદિર આવી માત. ૫૩૮

ચોપાઈ.

શીખામણ દષને ગઈ માય, રાણીને જઈ પૂછે રાય;
 કહે પુનિતું બેયું રૂપ, દિલ્લીગીર યદને પૂછે ભૂપ. ૫૩૯
 રાણી કહે રાજજી સુણો, ભુંડી વાત મુખ શાને ભણો;
 જોવિ તેવિ પણ બેટી ચાય, રો ઘેર પરણાવો રાય. ૫૪૦

રાય ગયો સંભળીને વાત, તેજાવ્યા રાવત સેં સાત;
 કુંવરીને મોલે સંચરે, રાત દિવસ ત્યાં ચોટી કરે. ૫૪૧
 પુરુષ નામ આવે કાષ્ઠ વાર, વખ પૂછે હણજીને તે ઠાર;
 શીખ લઈ રાવત પરવર્યો, કુંવરિને મોલે સંચર્યો. ૫૪૨
 રાત દિવસ ત્યાં રક્ષા કરે, મહોલે ફરતી ચોટી ફરે;
 પછી રાયે તેજો પ્રતિહાર, હવે ચુકીય તો ખાધય માર. ૫૪૩
 એક ગુનો મેં બખસ્યો સહી, ખીજી ગુનો તો બખસું નહીં;
 કપટ હોય તે કરજે જાણ, નીકર તારા ખોઈશ પ્રાણ. ૫૪૪
 એવી સાચવી રાખો બાળ, માથે જેમ ન બેસે ગાળ;
 એમ કરતાં દિન ઝાઝા ગયા, આઠ માસ ગુણિકા ઘેર રહ્યા. ૫૪૫
 હૃદયમાં રાણી સાંભરે, હાસ્ય વિનોદ દેડામાં કરે;
 રાણીને મન ભાવે અન, રાજકુંવરશું માન્યું મન. ૫૪૬

દોહરા.

પૂછી પાર ગુણિકા લહે, ગામ ઠામ શુભ નામ;
 રાત દિવસ સુખ ભોગવે, મનવાંછિત કરે કામ. ૫૪૭
 બોલે મન આનંદસું, કરે નવ નવા રંગ;
 હાસ્ય વિનોદ કરે ધણું, ગુણિકા ધર આનંદ. ૫૪૮
 એક સમે સજીને સલા, કુંડીભોજ જે રાય;
 પંડિત બેઠા પાંચસે, જોયી જોય પૂછાય. ૫૪૯
 ક્યાં આ કન્યા દીક્રી, બુઝો પ્રશ્ન વિચાર;
 લેણું હોમ જે રાયથી, ત્યાં પરણાવું કુમાર. ૫૫૦
 પંડિત વાણી આપ્યાં, એક કરોને કામ;
 મળતા વરોક જોઈયે, લ્યો વર કન્યા નામ. ૫૫૧
 ચંપક દેશથી તે સમે, આવી ગુણિકા નાર;
 ભરજોબન વર્ષ સોળની, વિચરી રાજદાર. ૫૫૨
 રાત ગાંધર્વ સાથે પળે, સાહેલી સેં સાત;
 રૂપ સ્વરૂપે આગળી, સંગિતમાં વિખ્યાત. ૫૫૩

સારઠા.

જાતે ગુણિકા વિખ્યાત, રાત ગંધર્વ સાથે ફરે;
 સાહેલી સેં સાત, રૂપ સ્વરૂપે આગળી. ૫૫૪

સંગીત રાગ સુગલ કોક રાગની ચાતુરી;	
તેમાં તે પરમાણુ, મોહ હિપજયો માનુની.	૫૫૫
કામ સ્વરૂપી નામ, રાજસભા રીઝી રહી;	
આવી તેણે કામ, પ્રણામ કીધો રાવને.	૫૫૬
વિમને નામ્યું શીય, અગળ રાજ નૃપ તુજ રહે;	
છવો કોડ બચીય, મહિપત રીઝયો મન વિધે.	૫૫૭
શુક ખલિત સહુ થાય, નારી નેણે નિરખતાં;	
તે નીરખી નહીં જાય, અલ ઉદક સ્થો પાન ફળ.	૫૫૮
મન ગમતાં બોજન, નાય ફરો પછી નુસથકી,	
રીઝી રહે રાજન, પ્રધાન આદિ પડત સહુ.	૫૫૯
રાણી ને વળી રાય, નાનુ મોહું નગરનું;	
સહુકો જોવા જાય, શોભા જોતાં રીઝમાં.	૫૬૦
સારંગીનો અવાજ, તારકશી ને તંબુરો;	
જન આદે પખવાજ, રસાની શોભા ધણી.	૫૬૧
માંલો શુભકાએ નાય, વજ ઉતાપી ચકમાં જઈ;	
સુખડ કેરે તાસ, અંગ રંગ ફેરા ફેરારી.	૫૬૨
પ્રીમળ પુષ્પ અપાર, બમે બમરા બહુ બાતના;	
ધરતી ન સહે બાર, લીલાં પીળાં કાર્યમાં.	૫૬૩
કાધા અતી ઉપાય, પુદ્ગી ફરતી નીસરી;	
શોભે તેની સલામ, સર્વ જણા વિસ્મે થયા.	૫૬૪
જાણી વજ વિવેક, સકળ સભા નિરખે સહુ;	
કોઈ ન પામ્યો છેલ, નગ રહીને નૃપ કરે.	૫૬૫
સહુકો સુકયા જન, સવા પહોર ફરી પુદ્ગી;	
કોઈ નવ જાણે મન, શુદ્ધ શુદ્ધ ભૂત્યા સર્વેક.	૫૬૬
રમત કીધી લાંબાં, વજ પહેર્યા ચકમાં જઈ;	
જોઈ રામાનો રંગ, રાજ મન રીઝયો ધણું.	૫૬૭
આપ્યા બહુ તોખાર, આબજી રય અતિ આપિયા;	
ભારે ગરય હંડાર, અથ અને રય પાલખી.	૫૬૮
આપ્યા અતિસં સાર, સલામ કરી શિરપર ધરી;	
મન માન્યો બહુ બાર, એક માસ આંહી રહે.	૫૬૯

ભૂપતી કહે આ દીશ, નારીએ નીચું નિદાળિયું;
 સેહેજે ધુણાવું થીશ, મહિપતિ મન ઝાંખો થયો. ૫૭૦
 કોષ કરી મન રીશ, રાજા રામાને કહે;
 સાંભળ તું આ દીશ, ચાણી સહુથી સુંદરી. ૫૭૧
 સાંભળ ચતુરચુગણ, સત્ય ન કહો મુજ આગળે;
 તો ઇશ્વરની આણ, પ્રેમદા કહે નવ પૂછશે. ૫૭૨
 પૂછે થશે અનર્થ, મુખ લાગે દુઃખ રાવણ;
 વાત જામ બધી વ્યર્થ, પછે અધીપ છો આપ તો. ૫૭૩
 હમણાં કાપે તરત, રાંક જાત અયો શું કરું;
 માથે આણો મરત, જે હોય તે બક્ષિસ ગુનો. ૫૭૪
 જો તું સમજાવે કાજ, સભા જોઈ મુખ મરડિયું;
 શા માટે તો આજ, સ્થામા કહે સુણ રાવણ. ૫૭૫
 દુઃખ લાગે કે મુખ, ચતુર નર આગ્યો અંતમાં;
 તેણે મરડિયું મુખ, વસ્ત્ર આગુપણ મેં તળ્યાં. ૫૭૬
 કોઈ ન જાણે પેર, ચતુર નરને નિરખિયા;
 તે ઝાળખવા શેહેર, સોરઠ જોયો સામટો. ૫૭૭
 મારુ ન મેવાડ, પશ્ચિમ દેશ મેં પેખિયો;
 જેનાં કોમળ, હાડ, સાગર તટ ચંપાવતી. ૫૭૮
 ચંપકસેન રાજન, બત્રીસ લક્ષણ આગળો
 પુષ્પસેન એક તંન, રૂપ સ્વરૂપે હદ વળી. ૫૭૯
 જાણે સકલ વિવેક, નર સખળા મેં નિરખિયા;
 દુષ્ટે આગ્યો એક, રાંજ મન રીઝ્યો ધણું. ૫૮૦
 પહોંતા મનના કોડ, પરણાવું હું દીકરી;
 હરીએ મેળવી જોડ, પદ્મણી કુંવરી માહરી. ૫૮૧

દોહરો.

પદ્મણી પુત્રો માહરી, બત્રીસ લક્ષણો એક;
 પરણાવું જે પ્રીતસું, દુષ્ટ પુરૂ મેહ. ૫૮૨

ચોપાઈ.

બે દિન તે ત્યાં ગુણિકા રહી, સિખ માગીને મારગ વહી;
 રાજાએ તેજગ્યા ભાટ, ચંપાવતીની આલો વાટ. ૫૮૩

વેગે જાઓ અંપક લાણી, કહેજો જે કુંતલપુર ધણી;
 તેને પુત્રી પદાવતી, રૂપ અનુપમ છે તે અતી. ૫૮૪
 વિવાહ અર્થે મોકલ્યાં પાન, પુષ્પસેનને દેવું દાન;
 કામ સિદ્ધ કરીને આવજો, સાથે જન તેડી લાવજો. ૫૮૫
 એ રીતે ઉચરે છે રાય, ચંદ્રાવળી આવી વળી ત્યાંય;
 કુંતિભોજે જો જે કહ્યું, તે ચંદ્રાવળીએ સુણી લહ્યું. ૫૮૬
 એ રીતે બોલ્યો જે રાય, ચંદ્રાવળીને દરખ ન માય;
 મેં રાખ્યો છે પુષ્પક રાય, સકલ મનોરથ પૂરા થાય;
 ભાટ વાટ ચાલે જોડલે, ચંદ્રાવળી બોલી તેડલે. ૫૮૭

દોહરા.

ગુણકા કહે સુણુ રાયજી, કુંતિભોજ સુભણુ;
 પુષ્પસેન અહિં પાઠવું, શું દેશે મુજ લાણુ. ૫૮૮
 દૂત મોકલવા નવ પડે, દિન આઝા નવ થાય;
 તેડાવું હું પાધરો, શું દેશે મુજ રાય. ૫૮૯

ચોપાઈ.

રાજા કહે સાંભળ તું નાર, માગો તે આપું આ કાર;
 તપર ધમને જાઓ તમે, જે કહેશે તે દેશું અમે. ૫૯૦
 ચંદ્રાવળી કહે તે વાર, પુષ્પકરાય હતો આ કાર;
 રાખ્યો હતો તમે જે રાય, તે તો પુષ્પસેન કહેવાય. ૫૯૧
 તાત વચનથી તે વન ગયો, નગર આપણે આવી રહ્યો;
 હમણાં કહીં ગયો શે કાજ, તે તો તમે જાણો મહારાજ. ૫૯૨

દોહરા.

રાજા કહે પ્રધાનને, માડી ઉપની મત્ત;
 વણુ સમજે મેં મારિયો, રાજકુંવર જૂપત્ત. ૫૯૩
 કાં તો વિષ ખાઈ મરું, કાં કરું આતમધાત;
 જમાઇ હણ્યો મેં જીવતસું, અર્ધદિત કીધી વાત. ૫૯૪
 વહાર કહે શીદ દુઃખ ધરો, શિદ આણો ચિતાપ;
 ઘો વાયક ચંદ્રાવળી, પેદા કરશે રાય. ૫૯૫
 શ્રીકૃષ્ણ કહે માનું નહિ, રાજનો વિશ્વાસ;
 કાલ દિણ્યે તાતનો, તો લાવું તમ પાસ. ૫૯૬

રાય રોહિ માનું નહીં, જો સોંપી દે આણ,
સર્ધ સોની ને સર્પની, માને પ્રીત અઘણ.
સિંહ અહીં ને છત્રધર, માને મિત્ર અઘણ;
જો તુઠે તો ગુણ કરે, રૂઠે તો લે આણ.

ચોપાઈ.

નરપતિ કહે સાંભળ તું નાર, અમ સિર અવડો નંવ દેભાર;
કોલ મારો જો રીશ જ ધરું, જે માગે તે હાજર કરું;
સત વાત કહી છે બોલ, રામાને દીધા છે કોલ.

દોહરા.

શુભિકા કહે તૃપ સાંભળો, વાલક રૂડી પેર;
અંપક કરો બેટો, મેં રાખ્યા છે ઘેર. ૬૦૦
પ્રધાન પ્રતાપે ઉગ્યો, આયુધ્ય અનુ હોય;
મહોત્તે રાખ્યો માહરે, જેમ ન જાણે કોય. ૬૦૧
શાલ આપી સો લક્ષ્મી, શુભિકાને ઈ માન;
ગયો કુંવરને તેડવા, કુંતિભોજ રામન. ૬૦૨
કયો પ્રણામ પ્રધાનને, ધન અતુરાર્ધ આજ;
મુજ સિર હસા હિતરી, રાખી મારી લાજ. ૬૦૩
અંક વિપ્ર ને વાણિયો, વળી નદી નહિ ગામ;
રાજ કહે સુણ સુંદરી, તે ગોઝરો ઠામ. ૬૦૪
આનંદવદીધો અતિ ધણો, મળિયા રાણા રાય;
પ્રધાન પાયે આલીને, કુંવર કને તે જાય. ૬૦૫
નગરપડો વજડાવિધો, ગડમડિયાં નિશાન;
રાજ આપ્યો તેડવા, જાયક કરે વખાણ. ૬૦૬
પુષ્પમેન પાસે જઈ, પુરપતિ લાગ્યો પાય;
અમ ઉપર દયા કરો, કીધો જે અન્યાય. ૬૦૭
ઉડી આર્થિગન કર્યું, રથે બેસીને જાય;
કહે રામજી શું વર્ણવું, અદ્ભુત એ સોભાય. ૬૦૮
મહેલ પધાર્યા મલપતા, કુંવરીને થયું જાણ;
મનમાં હરખી માનિની, ઉગ્યો કનકનો લાણ. ૬૦૯

સુરત જોઈ સુખ ઉપન્યું, પન્નાવતીની માય;
 રસબસ યદ્ય રહી રંગમાં, હૃદયે હરખ ન માય. ૬૧૦
 કનક યાળ હીરે જગા, મૂક્યા શુભ આસન;
 જોડે બેસી જુગતસું, કર્યું રાય બોજન. ૬૧૧
 લવિંગ સોપારિ એલચી, બીડા માંદો બરાસ;
 આરોગ્યા આનંદશું, પોતી મનની આશ. ૬૧૨

ચોપાઈ.

વળતીરાજ બોલ્યો વાણ, સુણજો પુષ્પક ચતુર સુમળ્ય;
 બાળપણમાં બાળે વેશ, નિકળ્યા કેમ તમે પરદેશ. ૬૧૩
 શા માટે તમે છાંડ્યો દેશ, મુજને માંડી કહો નરેશ;
 વળતો બોલ્યો પુષ્પક રાય, માંડીને બધી કહી કથાય. ૬૧૪
 ચંપાવતી નગરીના રાય, ચંપકસેન તાત મુજ થાય;
 સિંહ કેડે સેના પરવરી, મારે તાતે પ્રતિજ્ઞા કરી. ૬૧૫
 જે નહી આવે રણમોઝાર, તેને હું તો મારું ઠાર;
 સહુ લોકો સંધાતે થયા, કર્મસંજોગ અમો રહી ગયા. ૬૧૬
 મુજને હણતાં જણ્યો દોષ, તાતે વન કાઢ્યો કરી રોષ;
 તેથી અહિંમાં આવ્યા અમો, પછી થયું તે જાણો તમે. ૬૧૭
 જામાત્રનું સુણી વચન; હજ્યો કુંતિબોજ રાજન;
 પંડિત પ્રધાનને કહે રાજ, કરો હવે વિવાહનું કાજ. ૬૧૮

દોહરા.

પુત્રીને જઈ કહે પિતા, કરીને અતિસે ક્રોધ;
 વણ પરણે દેવતી થયા, કિધા ધર્મ વિરોધ. ૬૧૯
 પન્નાવતીએ ગોરને, તેડી પૂરાવી શાખ;
 ગોર કહે અન્યા નથી, રાજ રીશ ન રાખ. ૬૨૦
 જોમ જોખાનું નારદે, કર્યું સંક્ષેપે લમ;
 વિધિવત્ પછી બાણાસુરે, કર્યું લમ થઈ મમ. ૬૨૧
 મેં પણ સંક્ષેપે ક્રિયા, કરી પરણાવી એમ;
 વિધિવત્ હવે વિવા કરી, પરણાવો તમે તેમ. ૬૨૨
 તિહાં લગન લેવરાવિયાં, પહોંત્યા મનનાં દેડ;
 કહે શામળ શું વર્ણવું, જુગતે જુકિત જોડ. ૬૨૩

ચોપાઈ.

રાત્રીએ કરી નગર શોભાય, આણુ ફેરવી' તે પુરમાય;
અજવાગિમાં મહોલ માળિયાં, શણગારિયાં ગોખળાળિયાં. ૧૨૪
ઘેર ઘેર ગાયે મંગળ સહુ, રાત્રીએ ધન ખર્ચ્યું બહુ;
ભાટ આણેા માગણુહાર, ખાઠણુનો નવ લધયે પાર;
પ્રધાન સહિ ઉતારે ફેરે, નગર બધુ ત્યાં બોજન કરે. ૧૨૫

દોહરા.

પીઠી ચોળી પદ્મણી, કનક કચોળા માંય;
કસ્તૂરી લેપન કરી, સુગંધી જળથી નહાય. ૧૨૬
એક સુગંધ શરીરનો, બીજી પુષ્પનો હોય;
ભમરા ગુન્ગરવ કરે, દેખીને મન મોલ્ય. ૧૨૭

ચોપાઈ.

પીઠી ચોળી રાય શરીર, મંજન કીધું નિર્મળ નીર;
વર રાત્ર વરઘોડે ચડ્યા, હુંફળીએ ડંકા ગડગડ્યા. ૧૨૮
વાગે દોલ નિશાને ધાય, સૌના મનમાં દરખ ન માય;
ગજ તુરંગ તણી બહુ હાર, તે ઉપર બેઠા બુઝાર;
તોરણુ આણ્યો પુષ્પકુમાર, સાસુએ પોંખ્યો તે વાર. ૧૨૯

દોહરા.

કર્ણુ મનોહર માણરુ, ચોરિના ચંમ આર;
પદ્મરાવી ત્યાં પદ્મણી, વત્યો જે જે કાર. ૧૩૦
વાનં વાગે અતિ ધણાં, શુણિજન ત્યાં શુણુ ગાય;
નરણે છે પદ્માવતી, જોડે પુષ્પક રાય. ૧૩૧
હાય મેળવ્યો હેતમું, દીધું કન્યાદાન;
દાપી ઘોડા આપિયા, દધને મોહું માન. ૧૩૨
મંગળ ફેરા ત્યાં ફર્યો, આરોગ્યા કંસાર;
મંગળ ગાયે માનિની, દરખ્યાં સી ભર્યાર. ૧૩૩
પગ પખાળ્યા રાયજી, જણે બાવન વીર;
રાણીજી મન દરખિયાં, જેમ સાકરમાં ખીર. ૧૩૪
વર દન્યા અતિ દરખશું, આરોગે કંસાર;
અંગે આનંદ ઉપન્યો, ગિત્યો સકળ સસાર. ૧૩૫

પ્રીતે પરણી ઉડીયાં, પામ્યાં અતિ ઉદાસ;	
સુખ પામી અતિસે ધણું, કહે કવિ શામળલાસ.	૬૩૬
પ્ર-પેહું મંગળ વર્તતાં, વનિતા બાલી વાણ;	
રાતી વરતુ વખાણીએ, તમે છે ચતુર સુગણ.	૬૩૭
ઉ-રાતી પાની પગતણી, રાતા અધર પ્રવાળ;	
રાતો રંગ મજકનો, શુક નાસા પણ લાલ.	૬૩૮
પ્ર-સ્વામ નીલ ને પીત વણિ, વરતુ એત વખાણ;	
કહે એટલું કંથણ, જો છે ચતુર સુગણ.	૬૩૯
ઉ-સ્વામ તો ઠીકીઆખની, સ્વામ ભરશુભ ભાગ;	
સ્વામ તો અંજન આજ્યું, સ્વામ તો વેણી નાગ.	૬૪૦
નીલી પહેરી કચુકી, નીલ કમળનું ફૂલ;	
નીલું કંકણ ચૂલે, નીલું ત્રાણ અમૂલ્ય.	૬૪૧
પીળું સુવર્ણ શોભતું, પીળી કેસર આડ;	
પીળાં પટકુળ પહેરીઆં, જોતાં મોહ પમાડ.	૬૪૨
એત નેણ છે શોભિતાં, એત શશીસમ મૂખ;	
એત હાર મોતિ તણે, જોતાં ભાંગે જૂખ.	૬૪૩
પ્ર-બાધ્યા તાંતણે સમ નર, એવા નર મળી માર;	
એહ બતાવો રાખણ, થઈ તેની એક નાર.	૬૪૪
ઉ-પુષ્પક બાલ્યો પ્રીતથી, તમે લુઓ આ ઠામ;	
પૂછો છે જે પ્રેમથી, ચોરી એનું નામ.	૬૪૫
સત્ય કહે છે રાખણ, હું દરખી મન આજ;	
વિધ જજો સહિ તમતણાં, અવિમળ તપજો રાજ.	૬૪૬
ચાર વેદની ધૂન થઈ, આશીર્વચન ભણાય;	
આસા માગી ગેરની, ઉઠ્યાં વર કન્યાપ.	૬૪૭
ગોત્રજ પાસે આવિયાં, રમવા પાસા સાર;	
ત્યાં જિત્યાં પગાવતી, હાથો રાજકુમાર.	૬૪૮
ત્યાં કૌતક વિધવિધ કરે, રાખને દરખ ન માય;	
મીઠળ છેડા છોડીયા, ચુરને લાગ્યાં પાય.	૬૪૯
મંદિરમાં રહી માનુની, ગયો સભામાં રાય;	
કહે શામળ શું વર્ણવું, રાજકુંવર કન્યાપ.	૬૫૦

ઉત્તમ આસન ઉપરે, બેઠો રાજકુમાર;
બંદિજન જશ વર્ણવે, હરખ્યા લોકે અપાર. ૬૫૧

ચોપાઈ.

વર કન્યાના પહોંચ્યા કોડ, જુગતે જુગતી મળી છે જોડ;
રાજ રાણી રમે રમે, કરે વિનોદ જે મનમાં ગમે. ૬૫૨
વળી સસરાની સાથે રાખ, મૃગયા રમવા કારણ જાણ;
એમ કરતાં દિન ઝાઝા ગયા, તારે રાખ ચિંતાતુર થયા. ૬૫૩
સાંભરિયાં ત્યાં મા ને બાપ, તનમાં અતિશે ઉપન્યો વાપ;
પિતા સાંભરે વારંવાર, આખે આવે આંધુધાર. ૬૫૪
માતા સાંભરે પુખ્તાવતી, આજ્યો શોક હૃદમાં અતી;
સુલોચના સંભારી - મન, હૈંદુ શીટે કરે રદન. ૬૫૫
જે પરણી મૂકી તે દાર, તેહ સાંભરે વારંવાર;
ધર મૂકીને ત્યાંથી વહાં, વરસ અગિયાર પૂરાં થઈ ગયાં. ૬૫૬
સુલોચનાનું વચન સાંભર્યું, બાર વરસ વીત્યા પછી મરું;
જો મરશી તો હત્યા થાય, અવતાર એના એજે જાય. ૬૫૭
એમ કહી મૂક્યો નિઃશાંસ, પન્નાવતી તવ આવી પાસ;
રામાયે દીડું ત્યાં મુખ, દિલગિર જોધને પામી દુઃખ. ૬૫૮
પાય નખીને ઉભી રહી, શા માટે ચિંતા ચિત થઈ;
રાયે વાત વર્ણવી કહી, જેટલી વાતો આગળ થઈ. ૬૫૯
મુજને મોટી તે ચિંતાય, નાર મરે તો હત્યા થાય;
વણ તેજો અહીંથી જો જઈ, તરણાતુલ્યે હલકો ચાઈ. ૬૬૦
એવી વાત કરે જેટલે, ચંદ્રાવળી આવી તેટલે;
વળતી શુણકા બોલી વાણ, બોલો સાચું ચતુર સુગણ. ૬૬૧
શે કારણે તમે દુઃખ ધરો, મુજ આગળ સાચું આચરો;
આપ વીતિ જે વાતો થઈ, શુણકા આગળ માંડી કહી. ૬૬૨
શુણકા કે ત્યાં જાશું અમો, શોક મનનો ટાળો તમો;
રાજ કહે જો જો જો ગામ, અમારું ત્યાં જઈ લેજો નામ. ૬૬૩
પુરની ચરચા જો જો સોય, ત્યાં અમને સંભારે કેલ્ય;
જામને ત્યાં ચેતાવો રાય, ચાર હત્યા શિર પર નવ થાય. ૬૬૪

માત તાત ને ત્રીજી નાર, ચોથો મારો જીવ ઉગાર;
 ચંદ્રાવળી ચાલી મદ બરી, શુશુકા તે પંથે પડવરી. ૬૬૫
 શુશુકા ત્યાંથી વાટે યજ્ઞ, ખટ માસે ચંપકપુર ગઈ;
 ચંપાવતીને ચંપક સુત, ફરી ફરી સાંભરે છે પુત. ૬૬૬
 સાગર દુઃખ દહડામાં ધરે, નયણે ખંને આંસુ ભરે;
 વગર યુનેહ કાઢ્યો કુમાર, પાપી પ્રાણ તજીયું આ કાર. ૬૬૭
 તેડી લાવે મારો તન, ભાવક ભાંયું કહે રાજન;
 ચંદ્રાવળી તે માર્ગે વહી, એક માસે રાજા ધેર ગઈ. ૬૬૮
 નગરે પડો વાળે તે દીશ, શુશુકાએ જઈ નામું શીશ;
 પ્રધાન બોલ્યો શુશુકા સાથ, નાટકની નવ કરશે ભાથ. ૬૬૯
 રાજાને મન દુઃખ છે ઘણું, માટે વૃત્ત ન જીવે તમતણું;
 શોકાતુર છે અતિ ધણો, વિનતા નહીં માને તમતણો. ૬૭૦
 ચંદ્રાવળી જોડીને પાણી, બોલી પ્રધાન સમીપે વાણી;
 ત્યારે શુશુકા બોલી વાત, શું દુઃખ છે રાજાને શ્રાત;
 સુલકનાં ફરનારાં અમે, સાચું વાયક સુણજો તમે. ૬૭૧

દોહરા.

ત્યારે પ્રધાન બોલ્યો, સાંભળ તું શુશુકાય;
 પુષ્પસેન એક બેટડો, કાઢ્યો છે વનમાં. ૬૭૨
 વર્ષ એકાદશ વહિ ગયાં, ઉપર થયા ખટ માસ;
 તે કુંવર આવ્યો નહિ, માટે મન ઉદાસ. ૬૭૩
 પુરૂ વર્ષ થયા પછી, નારી તજશે પ્રાણ;
 વાત આલશે વિશ્વમાં, હસવું ને વળી કાણ. ૬૭૪
 માતાએ અન જલ તજ્યું, તાત ત્યાગરો દેહ;
 જોતાં વાટ ન આવીઓ, જેમ ખર્ચેયો મેહ. ૬૭૫
 શુશુકા કહે શીઠ દુઃખ ધરો, મુજને આપે લદાણ;
 અહિં આણીને આપશું, ચતુરા ચતુર સુખણ. ૬૭૬
 વારો એની માતને, વારો એની નાર;
 માસ છ પહેલાં મોકલું, પુષ્પક રાજકુમાર. ૬૭૭
 નૃપને આનંદ ઉપન્યો, કીધો બહુ પસાય;
 પછી હું આપીશ પાસખી, જો મન ચિંતા જાય. ૬૭૮

ખખર મુળાવા મોહોલમાં, ગુણકાને લઈ જાય;
 પૂછે રાણી પ્રીતથી, કહો કુંવર છે ક્યાંય. ૧૭૬
 કુંતલપુર રણિયામણું, કુંતીભોજ રાજન;
 બેટી પરણ્યો તેહની, પુષ્પસેન તવ તન. ૧૮૦
 ત્યાં ગુણકાને આપ્યા, મોતીકિરા હાર;
 ન્યાસ કરી ચંદ્રાવળી, આપ્યા ગજ તોખાર. ૧૮૧
 દાસી એવું સાંભળી, ત્યાંથી ચાલી જાય;
 મુલોચના જે પદ્મણી, પાસ વધામણી ખાય. ૧૮૨
 આવી કુશળતા કંથની, ચિંતા મનની મેલ;
 મુણતાં આનંદ ઉપન્યો, યર્ષ રહી રંગ રેલ. ૧૮૩
 પ્રેમે જીને પદ્મની, નમી સામુને પાય;
 વાત કહો ગુણકાતણી, મુજને આનંદ થાય. ૧૮૪
 મુલોચનાએ કંચવો, હીરાજડિત અપાર;
 આપ્યો ગુણકાને વળી, આપ્યા મુલ રાણુગાર. ૧૮૫
 ગુણકા સાથે મોકલ્યો, ગુણસાગર પરધાન;
 તેડી વહેલા આવજો, એમ બોલ્યો રાજન. ૧૮૬
 કહેજો કુંતીભોજને, અમોતણા જુહાર;
 જેમ તેમ તેડી લાવજો, વહેલો રાજકુમાર. ૧૮૭
 વળતી પ્રધાન સાચી, શત સહસ્ર લઈ દાસ;
 બે માસે પહોંચ્યા જઈ, કુંતીભોજને વાસ. ૧૮૮
 નખર સમીપે આવ્યા, ગડગડિયાં નીશાન;
 રાગ બેઠો તો તહાં, ગુણકાએ કર્યું જણ. ૧૮૯
 ચોપાઈ.

ચંદ્રાવળી ગુણકા ગઈ તહાં, કુંતીભોજ બેઠો છે જહાં;
 પાસે બેઠો પુષ્પકરાય, ગુણકા તહાં વધામણી ખાય. ૧૯૦
 આબ્યો ચંપક તણો પ્રધાન, તેડી લાવો દધને માન;
 પ્રધાન સાથે પુષ્પકરાય, ગુણસાગરના સામે જાય. ૧૯૧
 દેલ દદામા વાજે બહુ, આબ્યો પ્રધાન હબ્બો સહુ;
 પુષ્પસેન મંત્રીને મળ્યો, તાપ તેહના તનનો ટળ્યો. ૧૯૨
 સૌને મળ્યા પુષ્પ નરેશ, વળતી પુરમાં ક્યાં પ્રવેશ;
 રાજસભામાં વેગે જાય, કુંતીભોજ ત્યાં ઉભો થાય. ૧૯૩

મળી દળી આસન બેઠાય, દુરાળ વારતા પૂછે રાય;
પછી સુંદર નિપળગ્યા પાક, રસોઈ રૂડી સુંદર શાક;
કરીબોજનકીધી મુખવાસ, કુંતિબોજની પહોતી આશ. ૬૯૪

દોહરા.

શુભસાગર કહે રાયને, અમને કરો વિદાય;
એક ધડી રહેયું નહિ, કાણું વર્ષ સમ થાય. ૬૯૫
પુષ્પસેન પદ્માવતી, મોકલો મારી સાથ;
ફરી ફરી ના પૂછશો, અમને બીજી ગાય. ૬૯૬
તાતે બોજન ત્યાગિયું, માથે તળિયું અન્ન;
દીન થોડે દેખે નહિ, તજશે નારી તંન. ૬૯૭
બીજી વાત કહેશે નહિ, જે કહેશે તે ભુક;
સાસરવાસો સજ કરો, રાય આ ધડિયે ઉઠ. ૬૯૮
ત્યારે રાયે તતક્ષણે, તેજા વણિક સેનાર;
વજ્ર ધરણાં સજ કર્યાં, કહેતાં નાવે પાર. ૬૯૯
ઘીર ખીરોદક દોરિયા, મગિયાં મોઢી બાત;
સાડી જરકશીની સહી, જેની ઊત્તમ જાત. ૭૦૦
ત્રણસો રથ શણગારિયા, સહસ્ર દારી દાસ;
દશ સહસ્ર દર્ધ અશ્વ ને, ઉટો શત પંચાશ. ૭૦૧
ગજ મોટા શણગારિયા, મદ ઝરતા મછરાળ;
ખખતર ટોપ ધરી શીરે, બેઠા વીર વિકરાળ. ૭૦૨
બહુ પસાય દીલ રીઝીને, આપ્યા તેણે કાર;
કહે શામળ શું વર્ણવું, કહેતાં નાવે પાર. ૭૦૩
માતઃકાળે પંચિની, માને લાગી ખામ;
માતા આપો આગના, અમને કરી વિદાય. ૭૦૪
નેણેથી આંસું પડ્યાં, ટુગ વિણ રહ્યું ન જાય;
સુખ દુઃખ કહેશે કાણુને, એ મોટી ચિંતાય. ૭૦૫
માને વહાલી બેટડી, સહિયા હોય વિરોધ;
પુત્રીને જનની કહે, દુઃખ ન ધરશે લેશ. ૭૦૬
શિખ માગી લઈ સર્વની, લઈને સધળો સાજ;
રથમાં બેઠી શીઘ્ર યઈ, સરિયાં સધળાં કાજ. ૭૦૭

પુષ્પક દુય ઉપર ચઢ્યો, બાધ્યાં કરી હથિયાર;
સસરાને શિર નામિયું, સૌને કયોં જીહાર. ૭૦૮
ચઢાવળી ચરણે નખી, રાયે આપી લાણુ;
હસ્તી આપ્યો હેતયી, વળી આપ્યા કેકાણુ. ૭૦૯
નગર ચઢી તે નીસયોં, સર્વ વળાવા જાય;
ચરણે નમિયો રાયને, મળ્યા કંઈક રાણુાય. ૭૧૦

ચોપાઈ.

પ્રણામ કરીને પાછા વળ્યા, પુષ્પસેન તો પંથે પળ્યા;
ઢોલ શબ્દ યાયે અતિ ઘણા, મોટા લશ્કરમાં નહિ મળ્યા. ૭૧૧
એક દેશથી ખીજે જાય, પડે નિશા ત્યાં વાસો યાય;
કંઈક દિવસ તો વાટે થયા, અઘોર વનમાં વાસો રહ્યા. ૭૧૨
કર્પા ઉતારા તેણે કામ, સૌ લાગ્યા પોતાને કામ;
રથથી રાણી ઉતરે જ્યાં, ચેટક આવી વળચું ત્યાં. ૭૧૩
રથથી ત્યાં રાણી આખરી, અવની ઉપર આવી પડી;
સખી સર્વ આવી વીંટાય, હાહાકાર સુણ્યો તે રાય. ૭૧૪
નવ બેઠે નેત્રે નવ જીવે, દુઃખ પોકાર કરીને રવે;
જણે મૃત્યુ પામી સતી, સુધ સાન રહિ નહિ એક રતી. ૭૧૫
સાહેલીએ કીધું જાણુ, જ્યાં બેઠા દૂતા રાજનન,
રાજાજી દેરામાં ગયો, જોઈ રાણીને દુઃખિયો થયો ૭૧૬
એમ દિવસ તણુ વાટે ગયા, રાજા દિલમાં દુઃખિયા થયા;
વનમાં સ્ત્રીની યારો હાણુ, ઘેર સુલોચના તજશે પ્રાણુ. ૭૧૭
એવું કહી મનડામાં બળે, ત્યાં જહાણી તે સામી મળે,
કુંવરે તેણીને કહી ગુજ, કાલ દીધો છે મારે જીજ. ૭૧૮
આ દુઃખથી ખીજું શું લહું, સ્ત્રીનું દુઃખ જાયે નહિ કહું;
નવ ખાયે નવ પીયે નીર, તે દુઃખ સાહે મૂજ શરીર. ૭૧૯
જહાણિયે ઉપાય જ કયોં, રોગ રાણીના તનનો હયોં,
તણુ દિવસે જોજન ત્યાં કરું, જૂથાતિનું મન હરજે જરું. ૭૨૦
વળતી ત્યાંથી થયા વિદાય, ચંપકપુરની વાટે જાય;
નગરલોક સૌ કરે ઊઘાટ, પુષ્પસેનની જોયે વાટ; ૭૨૧
વર્ષ થનાનાં પૂર્યાં ખાર, તેમાં છે આજા દિન ચાર.

દોહરા.

નેણુકમલની દીકરી, મુલોચના જે નાર;	
વેગે ચાલી સાસરે, સૌને કયો જુદાર.	૭૨૨
સસરા આપે આગના, પાડું મૂજ શરીર;	
વરસ ખાર વીતિ ગયા, નાળ્યો નણુદી વીર.	૭૨૩
સાસુનું સાચું કથું, પાડું મારો દેહ;	
પાટ જોઇ નવ આવિયો, સાસુ જાયો જેહ.	૭૨૪
કાલ દીધો તો કર વિષે, તે મિથ્યા થઈ વાત;	
તન ન તળું જો માહરું, લાગે મારો તાત.	૭૨૫
એવું મન નવ લાવિયે, કહે સાસુ તે વાર;	
ખાર વરસમાં તો હજી, છે ઓછા દીન ચાર.	૭૨૬
ધડિચકમાં શું નિપજે, સહાય કરે ભગવાન;	
વહુને વારી રાખિયાં, કથન સુણાવી કાન.	૭૨૭

ચોપાઈ.

સમજવીને રાખી નાર, ગયા પછી દુઃખના દીન ચાર;	
ધ્યાન તો અંખા માતનું ધરે, હોમ હવન બહુ વિધ વિધ કરે;	
માતાજી દાજો ચિતાય, ચાર દિવસમાં મેળે થાય.	૭૨૮

દોહરા.

આઘ ભવાની આઘ તું, નવ ખંડે તુજ નામ;	
મહિપાસુર મરેન કયો, કિધાં દેવનાં કામ.	૭૨૯
ચંડ મુડને ચોળિયા, દાનવ દેશો કામ;	
દેવો માર્યા તેં ધણા, મધુ કૈટભ જે નામ.	૭૩૦
બહા વિષ્ણુ મહેશ્વર, ધરે તાહારું ધ્યાન;	
આરાધું તે ઈશ્વરી, આપે અવિચળ દાન.	૭૩૧
રક્ષમણીએ સૂતિ કરી, તો તમે પ્રગટયાં આપ;	
તારાણુ મળિયા કૃષ્ણજી, મળ્યા તુજ પરતાપ.	૭૩૨
મૂરખ મુખ વિદ્યા વસે, ભોગી પામે ભોગ;	
દુઃખિયો જીવી પામશે, રોગીનો મટે રોગ.	૭૩૩
જુદી ન જાણું માવડી, ચોસઠ જોગણી સાથ;	
આસા પુરો અમતણી, આઘભવાની માત.	૭૩૪

નાથ મેળવેા અબિકા, માત કરોની મ્હેર;
સમરથ સામળભટ કહે, કરે તરણાનો મેર. ૭૩૫

ચોપાઈ.

સ્તુતિ સુલોચનાએ કરી, રીઝ્યા છે અંબા સુંદરી;
સ્વપનામાં બોલ્યાં અંબાય, ચાર દિવસમાં આવે રાય. ૭૩૬
પ્રદક્ષિણા દેછ ચરણે નમી, વિનતા વાત અંતરમાં ગમી;
બીજે દીવસ પડી બ્યાં રાત, પુષ્પક આબ્યો સેન્યા સાથ. ૭૩૭
નગર વિષે આવીને અડે, નિશાન વાગે ને ગડગડે;
વધામણી ત્યાં દશ દિશ જાય, વધામણી વધામણી આ ખાય. ૭૩૮
ચંપક નૃપ બેઠો જે ઠાર, આવી ભાટ બોલ્યો તે વાર;
રાજકુંવર આવ્યા પુર બહાર, સુશુર્તા હરખ્યો રાય અપાર. ૭૩૯

દોહરો.

આસનથી નૃપ ઉઠ્યો, હરખ ન હધ્યે માય;
પડેા વજડબ્યો પુરવિષે, રાજ સામે જાય. ૭૪૦
આગળ મા પુંખાવતી, સાહેલી સેં ચાર;
પાછળથી સુલોચના, ત્રિચરી તેણી વાર. ૭૪૧
તે પાછળ પૃથ્વીપતી, સેના અપરંપાર;
તે પાછળ વેવારિયો, સસરા જે નિરધાર. ૭૪૨
સઉ આગળથી પરવયો, શુભસાગરનો તંન;
તે જઇ પુષ્પકને મળ્યો, માન્યું બેનું મંન. ૭૪૩
માત પિતા જઇને મળ્યાં, પુત્ર પ્રભુમિયો પાય;
વચન હતું મુજ તાતનુ, પાળ્યું તમે પસાય. ૭૪૪
જીને મળિયા સાનમાં, પહોતી મનની આશ;
સાસુને ચોળા થયો, હરખ્યાં દાસી દાસ. ૭૪૫
સસરા કરા હાથમા, સુવર્ણકેરી થાળ;
સોના પુષ્પ વધાવિયાં, ઊરમાં આણી વહાલ. ૭૪૬
બાથ બીડીને મેલિયા, નર સઉ આણી નેહ;
રેંશીતળ મન સઉનાં થયાં, અમૃત પુઠ્યા મેહ. ૭૪૭
સુંદર મહેલ સોહામણો, જોતાં પોઆં કાડ;
પદ્માવતી ઉતારિયાં, સુલોચનાની જોડ. ૭૪૮

- સાસુને પાથે નમી, પદ્માવતી તણ ગર્વ;
વહુવર પુત્ર ધણા હજો, સુખમાં રહેજો સર્વ. ૭૪૯
- પદ્માવતીના મહેલમાં, સુલોચના પછી જાય;
આદર કીધો અતિ ધણો, આપ્યા બહુ પસાય. ૭૫૦
- પદ્માવતી પછી બોલિયાં, સાંભળ બેન સુખણ;
વાતો કરો વિનાદની, બોલી અમૃત વાણ. ૭૫૧
- મારો તાત વેવારીયો, તમો તણો રાજન;
તમને યોગ્યરતું ધટે, બોલો પ્રથમ વચન. ૭૫૨
- પ્રશ્ન-એક નારી આ વિશ્વમાં, પાડે સઉને ત્રાસ;
આઠ માસ છાની રહે, મહાલે ચારે માસ. ૭૫૩
- ઉત્તર-સહિયર મારી સુલક્ષણી, તને હજો કલ્યાણ;
પદ્માવતી કહે પુછિયુ, ટાઢ તેહ તું જાણ. ૭૫૪
- પ્રશ્ન-એક નારી સંસારમાં, રાય રક ઘેર જાય;
જે ઉપર કરણા કરે, મૃતકતુલ્ય તે થાય. ૭૫૫
- ઉત્તર-સુલોચના કહે ધન્ય તું, કાષ્ઠ નહિ દુઝ તોલ;
નિદા તેનું નામ છે, બોલી તું જે બોલ. ૭૫૬
- પ્રશ્ન-નારી એક નવ ખંડમાં, લાગે સઉને અંગ;
સખળાને નિર્બળ કરે, કરે રંગનો ભંગ. ૭૫૭
- ઉત્તર-સુલોચના કહે સત કહું, દિલે ન ધરશો દુઃખ;
સ્વામા જે સમસ્થા કહી, ભંડી તે તો જૂખ. ૭૫૮
- પ્રશ્ન-ચાર પગ પણ ચાલે નહી, એક વાંસો બે શીશ;
બાળક તેના પેટમાં, જાતે પંદ કહીશ. ૭૫૯
- ઉત્તર-ધણું રૂઠું જે ઘોડીયું, જેણે ઉતરે ગાળ;
એ નામે તે પામીએ, નૌતમ રૂડો બાળ. ૭૬૦
- પ્રશ્ન-ઉંધ મરતક તપ કરે, ઉંડા સરોવર માંધ;
પ્રાતઃકાળ શોભે ધણું, જો ઈશ્વર કીરપાય. ૭૬૧
- ઉત્તર-પદ્માવતી કહે તે કહું, તમો નાખજો ચોટ;
મંથન છે તે સર્વથી, જે ઘેર પુરે જોટ. ૭૬૨
- પ્રશ્ન-નર એક ફરતો પુદડી, માથે શિંગજ એક;
ચાંચવિના ચુકો ધણું, વર્ણવી કરો વિવેક. ૭૬૩

ઉત્તર-કર્મ હીણ કર્મે લખ્યો, સુલોચના કહે પ્રમાણ;
રેંટિયો નામ છે એહનું, સાબળ ચતુરસુગણ.

૭૬૪

ચોરપાઈ.

મહિમાહી વાતો કરે, ચતુરાધિયું મનકું હરે;
મારાસમ નિત્યે આવજો, કામકાજ રડું કહાવજો.
પદ્મા કહે પ્રથમથી વર્ષો, માટે મુજથી મોટાં કર્યા;
શિખ માગીને થયાં વિદાય, મહા હરખથી મહોલે જાય.
નારી બે રહે પિયુની પાસ, કપટ નહિ મનમાં ઉઠાસ;
રોજ મળી બે બહેનો રમે, બેળી બેસી બોજન જમે.
સાથે બેસી વાત ને તંન, પ્રીતિયું કાધું બોજન;
પાન સોપારી ચર્વણ કર્યા, આપ આપ મહોલે પરવર્યા.

૭૬૫

૭૬૬

૭૬૭

૭૬૮

દોહરા.

શામળભટ કહે વર્ણવ્યું, પુષ્પકનું આખ્યાન;
ભણે ગણે ને સાંભળે, કૃપા કરે ભગવાન.
સત્યવાદી સતિયોતજ્ઞો, ગાય સુણે મહિમાય;
વિન્નિગ બાળે તેહનો, આશા પૂરણ થાય.
બોડ ન દેશો મૂજને, સર્વ કવિનો રંકિ;
જાણુ અજણે મેં કહ્યું, ક્ષમા કરો મુજ વાંક.
પ્રથમ શુદ્ધિ ચાતુરી, સાહસીક સુખધામ;
શમરયા ચોપાઇ દોહરા, કિંધ પરમારથ કામ.
સવત સત્તર સુંવોતરે, શુકલપક્ષ શુભ સાર;
કહી કયા દિન પાંચમે, મળતો મંગળ વાર.
આખ્યાન સુણે પુષ્પક તણું, પામે લક્ષ્મી અપાર;
શુદ્ધિ ને ચતુરાર્થ વધે, પુણ્ય પદારથ ચાર.
શ્રોતાજનો સહુ સાંભળો, સુણતાં પહોંચે કાડ;
શામળભટ સાચું ભણે, બોલો થી રણુછાડ.

૭૬૯

૭૭૦

૭૭૧

૭૭૨

૭૭૩

૭૭૪

૭૭૫

ભદ્રા લામની.

—વચન—

દાહરો.

શ્રી સરસ્વતી સુખ દેવણી, બહુ ગુણ દેવણુ માત;
મુક્તિ દેવણુ માવડી, સહિ કર્તા શક્ત.

૧

ચોપાઈ.

શ્રી ગુરુજીના વંદું ચર્ણુ, આસર્ણુ શ્રીઅસરણુચર્ણુ;
રામકથા રસ પ્રુણપવિત્ર, વર્ણુતું ઐતું વિક્રમ ચરિત. ૨
જે સાબિજતાં પાતિક જાપ, નરનારી સહુ પાવન થાય;
આલે ચતુર્ધાઈ રૂડી રીત, પરમારથ ઉપર બહુ પ્રીત. ૩
અનેક ભાતના બીજા ભેદ, વિક્રમ જાણે પાંચમે વેદ;
મહારાજાધિરાજસ્વરૂપ, ભોજરાજ ભડ ભારે ભૂપ. ૪
અકલતણી નહીં એકે ન્યૂન, માધ સરીખા મોટા મૂન્ય;
મોટા મહિપતનાં શુભ માન, કાળીદાસ સરખા પરધાન. ૫
અગમનિગમ જે લક્ષણુ લહે, ભવિષ્ય વર્તમાન જ કહે;
દેવરૂપી દાતા દરશન, પોતે કાળી છે પરસનન. ૬
પાંચસે પંડિત બેસે પાસ, વારુ નવસે રૂડા વ્યાસ;
તેરશે જોશી કવિતાને સિદ્ધ, વેદ વિશેષ પરમ પ્રસિદ્ધ. ૭
દેશદેશ ને ગામેગામ, આવે ગુણિજન કામેકામ;
નવી વાતવણી દે શાખ, સહજ વાતમાં પામે લાખ. ૮
ભંડારયત્રી જે પાછો ફરે, હુકમ લાખ અઢીનો કરે;
જે તે હુકમ પ્રમાણે ન થાય, પાંચ લાખ આપે એ રાય. ૯

છાપો.

દિવ્ય દેવાંશી દેહ, મેહ જેવા મન ગરુઆ;
કરણુ સમે દાતાર, સાત સાપરવત સરુઆ;
શિવવત નિર્મળ નામ, કામ હરિચંદ્ર સત્યે;
પૂરણુ પ્રુણ પ્રકાશ, આપ રાજા બળી પ્રત્યે;
જોડ યુધિષ્ઠિર સારિખો, લાયક લક્ષ જનમાં લહે;
નૃપ ભોજ ભલો ભડ ભૂપતિ, કવિ શામળ કોડે કહે. ૧૦

ચોપાઈ.

લોક કોટી આવે નિત કવિ, લાવે નિત વાતો નવ નવી;
ખરી વાતતણે જે ખોજ, ભરતખડમાં ભૂપતિ ભોજ. ૧૧
લાભ્યો એક સિંહાસન વડું, રત્ન અમૂલ્ય હરિ જડ્યું;
એક સમે શ્રી ગિરિકૈલાસ, વાસવ આબ્યા શિવને પાસ. ૧૨

છપા.

એક સમે કૈલાસ, વાસ દેવાંથી દેવા;
બ્રહ્મા વિષ્ણુ મહેશ, કરે શશિ સૂરજ સેવા;
વિશ્વકર્મા લાભ્યો ભેટ, ઠંઠ બ્રહ્મા બ્યાં ભગી;
સૃષ્ટિ સરજનદાર, ભાર સકળ ગુણ ભોગી;
સહેજ પ્રસંગ શોભ્યું ભયદાં, આસન આપ્યું આપતું;
શ્રીરાજરાજેશ્વર રીઝિઆ, આઘ પુરુષ મન શોભતું. ૧૩
કોષક સંભવ કાળ, ઈંદ્ર આકાશે આબ્યો;
પાત્ર ચિંતામણિમાંડી, પુત્ર લાખેણી લાભ્યો;
બહુ વીધ પુજ્યા ધર, શીશ નમાવ્યું ચરણે;
અનેક પદ્ધતિ પાઠ, શાખ સંભળાવી કરણે;
સહસ્ર ભગ સેહેજે ગયાં, વચન સ્થીર કરી આપિયું;
પ્રસન્ન થયા પરિબ્રહ્મણ, અતિ શુભ આસન આપિયું. ૧૪
સૂરપતિ આબ્યો ઘેર, પેરથી વેદના વામ્બો;
શિવપૂજન પરતાપ, આપ એ આસન પમ્બો;
આપ વંશ જશવંત, હુઆ રાગ ઉજેણે;
સકળ કળા ગુણ સાચ, પંચાંડ જ્યા તેણે;
દુખભંજન દાવો કર્યો, શોભ્યો સકળ શુભ સાથમાં;
મધવા રીઝ્યો મહિપત પરે, સિંહાસન આપ્યું હાયમાં. ૧૫
મહિપત રીઝ્યો મન, પુન્ય પૂજન પરમાણ્યું;
નગર ભિજેણીમાંડ, ત્યાંહ એ આસન આણ્યું;
અતિશે મૂલ અમૂલ્ય, કોટિધા જતન કરાવ્યાં
ખત્રીસ પુતળી જન, પંચાંડ શીશ ધરાવ્યા.
આપુષ શુદ્ધિ અલખત ધણી, રત્ન સૂખ સેજે યથું;
અધિપત ઈંદ્ર લોકે ગયો, આસન અવનીમાં રહ્યું. ૧૬

કાષ્ઠક દાળે બોજ, જન્મ્યો વિક્રમને વશે;
 દેવરૂપ દાતાર, અધિક પરતાપી અંશે;
 રામ સરીખું રાજ, કાજ કરતો એ રીતે;
 ધર્મ તણી ચર્યાય, પ્રગ્ન પાળે બહુ પ્રીતે;
 કાષ્ઠક લાગ્ય અનુસારથી, છુપત મુખ મન ભાવિયું;
 સિંહાસન સ્વર્ગ લોકનું, નૃપતિ હાથે આવિયું. ૧૭
 એક વિપ્ર સોનાર, મિત્ર જે બાળે વેશે;
 ગરથ કમાવા કાજ, ગયાતા કો પરદેશે;
 સોની સાથ રતન, વતન માલસિયા બ્રહ્મે;
 નાચુકર ગયો સોનાર, કચ્છ મન કૂડે કર્મે;
 દેવ આબ્યો તે દેશમાં, સિદ્ધ કરવા દરબારે ગયા;
 ન્યાય ચુકાવા નરપત કને, શુભવંતા તે જે ગયા. ૧૮
 જુહી દીધી સાખ, રાય વિપ્રશું રૂઠ્યો;
 કચ્છ કરીને કાપ, જુગતે દીસે જુઠો;
 (પાછી) કીધો ન્યાય ગોવાળ, રાયજી મનમાં બીધા;
 સોની દીધો દંડ, રતન બ્રાહ્મણને દીધાં;
 પ્રધાને કચ્છ પટતરે, બોળે છુગતે જાણિયું;
 જૂમી ખોદી બોજ નૃપે, શુભ સિંહાસન આવિયું. ૧૯
 રતન મળે જો રંક, અંક અવનીપતિ કાપે;
 રાંક કરે ગઢ લંક, ટંક તે પર નવ આપે;
 સુથક કરે મહા રાક, સાપ પરાણે પેસે;
 રણી મરે કો રંક, ધણી ધિંગો થઈ બેસે;
 એવી વાત અવની સકળ, નિશ્ચે પદ જાણે સહી;
 નળજાને નરપતિ નવ ગણે, છેક દુઝ્ઝ જાળે નહી. ૨૦

ચોપાઈ.

સમુરત રાજને સૂજ્યું, પ્રીત કરી આસન પૂજ્યું;
 ચતુર ચલાવે જમણો ચર્ણ, જેથી શબ્દ સાંભળીઓ કર્ણ. ૨૧
 સંકટ દરણા જેનું નામ, બોલી પૂતળી તેણે ઠામ;
 બોજ મ કર સિંહાસન બાર, વિક્રમ સરખો નહિ દાતાર. ૨૨

કોટી કામ પરમારથ કરે, તે નરપત આસન પગ ધરે;
ખાકી ખીન્ને કરે સંભોગ, ગ્રાણુ તજે કે વ્યાપે રાગ. ૨૩
સતવાદી જાણું છું તમો, આગળથી ચેતાવું અમો;
કહે ભોજ તે કેવો રાવ, વાંચો વિક્રમનો મહિમાવ. ૨૪
તેણે કેવું પરાક્રમ કર્યું, દુઃખ પારકું કેમે હર્યું;
કેવો વાસ ને કેવો લોક, કેઈ ગેરે સમાવ્યો શોક. ૨૫
સંકટ હરણા કહે સુણ ભોજ, ખરી વાત તેણે તુ ખોજ;
તેં પુછી જે મુજને વાત, કહું તુજને દિલ થઈ રળિયાત. ૨

છરેયો,

માળવ મુખ ઉજેણુ, તેહ તીરથ કહેવાણી;
ગંગા સમાને ક્ષિપ્ર, પવિત્ર પુરાણુ પ્રમાણી;
ખેલે બાવન વીર, સિદ્ધ ચૈરાશી આસે;
ચોસઠ ભોગણી સાથ, માત હરસિદ્ધ મહાસે;
મહાકાળેશ્વર મહાજતી, જ્યોતિર્લિંગ વસે ન્યદાં;
નરપત રાજ વિક્રમ વડો, મેહ માગ્યા વરસે ન્યદાં. ૨૭

ચોપાઈ.

સિદ્ધ વડ મોટો ગંભીર, ચેટક ચૈરાશી તે તીર;
વસે વાસ દેશે જે રિદ્ધ, વાસ વસે નરપત નવ નિદ્ધ. ૨૮
જીત્યો તેણે વડહથ વીર, રાખ્યું નામ અનમીનું નીર;
સ્વર્ગ પાતાળ સુધી પરવરે, લધુ લાધવી રિદા કરે. ૨૯
પરકાયા જાણે પરવેશ, દુઃખ કાપે વ્યાપે તન લેશ;
નારાયણનું મોટું નર, હરસિદ્ધ હાજર રહે હજૂર. ૩૦
ઈંદ્રપુરી જેવી એ અંક, લક્ષણુ જોતે ખીજ લંક;
વરણુ અદાર વસે જ્યાં વાસ, વસંત ત્રસતુ શુભ બારે માસ. ૩૧

છરેયો.

પ્રતીણુ શાસ્ત્રી એક લાખ, શાખ શાખદે સારી;
અગ્નિહોત્ર અયૂત, પ્રયુત અગ્નયક ભારી;
સવા લાખ તો ન્યામિ, વાણી વખાણે વેદે;
સાઠ સહસ્ર મુજણુ, બાણે ભારત ધણું બેદે;

જોતીપગથ પુરાણ અતિ, લાયક લક્ષણ શુભ લસે;
અતિ સુખ આદરભાવથી, વીસ લક્ષ વિત્રો વસે.

ચોપાઈ.

નિર્ભળ સહુ માનવીનાં મન, અધિપતિ સહુને પુરે અત્ત;
કર્મ અનુસારે વસતે લોક, નહીં કેને વ્યાધિ કે શોક.
વણિકતણે શો કહું વિવેક, એક એકથી અધિકા એક;
ઢેલણ વહાણવટી વિદેશ, કંઈ વેપારી નગરના બેશ.
સત્ય ધર્મના વોહોરે ઘાટ, લાભ ન લેવો બ્રાહ્મણ ભાટ;
કિમત સત્ય કરે ઊચ્ચાર, ફરી ન જોલે ખીછ વાર.

છરપા.

સહસ્ર કાટિધ્વજ પાંચ, જે ધરમાં લક્ષ્મી વાસે;
સદાષ્ટતની શાખ, અધિપતિ ગતિ નવ આશે;
લક્ષપતિ લક્ષ સાત, વણુજ કરંતા વાદે;
સહસ્રપતિ સહ લોક, આદ અકિંચિત આદે;
શાહુકાર લક્ષ સત કહું, વણુજ કરે જે વાણીઆ;
એ નવતેરી નગરી ત્રિશે, જુજવા જુમતે જાણીઆ.

ચોપાઈ.

ખેડુ જનને રૂડો લાગ, રાગ પામે દસમેા ભાગ;
એકરીસ લાખ એવાં હળ શ્રે, કૃષિકર્મ કાઢેથી કરે.
માહપતિ વાત કરે મન ઠાક, ખાર સહસ્ર બુધ સારા ભાટ;
ઔદ સહસ્ર ચારણ ચાતુરી, અક્ષલવંત અતિ આતુરી.
ચારસે ચકલા ચોરાથી વાટ, સાત શત તંબોળી હાટ;
ખસે ખાર દરવાજા કોટ, ખાણું ખારી અદકી ઓટ.
પરાં પંચાણું પુઠે હોય, સંખ્યા પાર ન પામે કોય;
અદકી સમૃદ્ધિ એથી ધણી, એવો આપ ઉત્તમધણીધણી.
લશ્કર સંખ્યા તેની લહું, કહે કવિ સંક્ષેપે કહું;
હવ હાથી રથ પાદા તણી, છે ચતુરંગી સેના ધણી.

છરપા.

હાંથી હરોલે લાખ, હેમ અંખાડી મહાલે;
ધમ નેમ નવરંગ, સંગ મદ ઝરતા ચાલે;

પાખર પંદર હજાર, વીસપર વાળં વાજે;
સાઠ સહસ્રપર સુર, ધણાં ભારખાને ગાજે;
હાથી સીત્તેર હજાર છે, ખીજી લાહાર સ્ત્રી ધણી;
હલમગ્નતા એમ હાથીઓ, તરતીખ સેન વિક્રમતણી. ૪૨

અથ લાખ અહાર, અગલખ અતી અરાડી;
વીસ લક્ષ વેડાંગ, સૂરપુર માહે પસડી;
મુલતાની કેકણુ, ધણા મૂલી છે ઘોડા;
ગંગાગળ ફૂસમ તુલ્ય, મૂલ્ય અમૂલક જોડા;
હીરે જડીત પલાણુ છે, વિધ રિધ વેડાંગ વખાણિયે;
કવિ શામળે કરી કદપના, લક્ષ પાંસઠ પ્રમાણિયે. ૪૩

પાંચ સહસ્ર પ્રધાન, દાન દેવે જે દાયક;
સત્તર સહસ્ર રણશૂર, પૂર લક્ષણુ ગુણુ લાયક;
સામેત સોળ હજાર, રાવત અયુત ભણીજે;
બાર સહસ્ર ખગવંત, ધણા ગુણવંત ગણીજે;
દૂધા દશ હજારથી, દિવાન ડાહ્યા દાખિયે;
વજીર વીસ હજાર ભડ, ભૂપતિ વિક્રમ ભાખિયે. ૪૪

અપેસરા અપરમપાર, નાટક એટલે બહુ વિધવિધ;
ખાસ ખેલ રંગ રેલ, મેલ રાજસ ગુણુ રિધસિધ;
જાચક કરે જોકાર, લે માહે માગનાં મંગણુ;
ચાતુર ચારણુ ભાટ, ઠાક કરે નિત્ય આંગણુ;
સુખસાગર અર્ણવ છે, અકલ આનંદ અતિધણુ;
રામ રાજ સરીખડું, શામળ સુખ વિક્રમતણું. ૪૫

ચોપાઈ.

મૂડામાં મુડી હોય જેમ, કરે વિખાણુ કવી તો કેમ;
ભરતખંડતણો એ ભૂપ, રાજતેજ રદિવાળું રૂપ. ૪૬
દેશ વિદેશી દુખીયા બધાં, આવી દુઃખ રાખને કહે ત્યાં;
ભૂપત ભાગે તેની ભૂખ, સદજ વાતમાં દરતા સુખ. ૪૭
ત્રંજાવટી નગરી ગુણુ ગામ, નિર્મળ ચાર તેનાં છે નામ;
કનકાવટી અને રૂપવટી, ત્રીજું નામ તો ત્રંજાવટી. ૪૮
ખંજાવટી ચોથું છે નામ, આઠ જોખી દેવચાનક મામ;
મહિસાગરની ભારે તીર, અનેક તીર્થનાં આવે નીર. ૪૯

કોટીધ્વજ અલખત છે અતિ, લેખાવના ઝાઝા લખપતી;
 વહાણુવટી વારુ વહેવાર, અલખત બીજી અપરમપાર. ૫૦
 વિદેશ થકી આવે બહુ બહાણુ, અતીશે શોભા ઉદયો બાણુ;
 કમળચંદ્રશા નગરનો શેઠ, ડાહ્યો સપુત દંતોશા પેટ. ૫૧
 હીરાવતી ઘેર નારી સતી, પતિવ્રતા ધર્મ તે પાળતી;
 ધણા પુણ્યનાં ઉઝ્યાં સૂત્ર, પામી પદ્મની પ્રીતે પુત્ર. ૫૨
 બત્રીસ લક્ષણો અતુરસુગણુ, ભારે રૂપ લલપણુનો બાણુ;
 કુમ કુમ લાલ સરીખી કાંપ, લક્ષણુ ગુણુદેરા તે રામ. ૫૩
 શાવટ ન્યાવટોરું નૂર, પુણ્ય પ્રતાપતણો એ પૂર,
 જાણુ કો દેવાંશી દેહ, નારાયણુ ઉપર છે નેહ. ૫૪

છરખા.

ચૌદ વિદ્યા ગુણુ જાણુ, પ્રમાણુ તે પંચે કાષ્ઠા;
 બત્રીસ લક્ષણુ ભુદ્ધ, પ્રેમરસ પ્રીતે પીધા;
 અતિશે કોમળ અંગ, સંગ શુભ રૂડી રીતે,
 વડી બેહેક બરાસ, રથ પર જસે પ્રીતે;
 કળા બોહોતેરી ભુધ લહે, ચાતુરી ચિત્ત આહે ધણુ;
 કુળદીપક કુળતારણો, કરતુર નામ તે તનતણુ. ૫૫

ચોપાઈ.

તાતતણુ ઘેર દોલત ધણી, શી તરતીય કહું તેતણી;
 દેવ શબ્દ સબળાયે સાદ, વાળે ભુંગળ ગેખી નાદ. ૫૬
 છપન ક્રોડ ટકા ઘેર રોક, વશ વરતે નગરના લોક;
 દેશ વિદેશ દુકાનો ધણી, આવે ઉપજ બદરતણી. ૫૭

છરખા.

વાણોતર સૌ સાત, પાંચ શત પારેખ જાણું;
 ચરમુદ્ધક પરદેશ, વિવિધ વેપાર વિખાણું;
 હસ્તી ઘોડા રથ, ગરથ ધણો ઘેર ગાળે;
 છપન ઉપર નાદ, ભુંગળ ગેખી ત્યાં વાળે;
 વહાણુવટી દેશે ધણા, દસે દીશ કોટી ધરે;
 દંતોશેઠ દેશાવરે, વણુજ કોટી ચોવા કરે. ૫૮

નાવે ડહાપણ કીધ, ના આવે વિદ્યા ભણતે;
 નાવે કરતે દૂડ, નાવે ગુણ ગાન ગણતે;
 ના આવે ગયે વિદેશ, નાવે વેઠ્યે દેહ દુઃખે;
 ના આવે જણ્યે જોર, નાવે તજે સુખ ભૂખે;
 નાવે પરાક્રમ પરવશે, ના આવે લોભ લાલચયકી;
 શામળ કહે લક્ષ્મી લહર તો, આવે કર્મસંયયકી. ૫૯

તેડી કહી નવ જાય, ધણું ધણું મહેનત માગે;
 ચિત્તમાં એને ચાહે, પ્રણીપત પાગે લાગે;
 કસર કરે નવ રહે, નવ રહે વાવરતાં દાડી;
 પરપંચે નવ રહે, નવ રહે ધરમાં ગાડી;
 આશ કરે મા એદની, માની મમતા મર્મની;
 શામળ કહે લક્ષ્મી રહે, કશુધ રેખ જો કર્મની. ૬૦

ચોપાઈ.

લક્ષ્મી તેને લીલા હોર, ધણી દોલત બાંધી ઘેર;
 કોટી પ્રકારે કરે કલોલ, સુતને વરસ ચર્ચા છે સોળ. ૬૧
 આવે જ્યાં વિવાની વાત, ખોળા પાયરે માત ને તાત;
 ધણી શ્રીફળ આલ્યા ઘેર, પુત્ર ન કરે પરપ્યાની પેર. ૬૨
 સો પચાસ ઠંઠાણે ઠામ, ના અક્ષર કહે નીજ નામ;
 પિતા કહે તું કહે જોહને, પુત્ર પરણાવું હું તેહને. ૬૩
 પુત્ર કહે સાંભળજો તાત, નહી કરું વિવાહની વાત;
 નારી જાત નિચ શુદ્ધિ ધણી, સગત નહી કરું તેતણી;
 અવગુણનું એ મોહું પાત્ર, ન રહે તેમાં શુભ શુભ માત્ર. ૬૪

છંદો.

એક નમેરી નાર, બોળવે પિયુને બ્રાતિ;
 એક જુવતી કરે જાર, ખાર રાખે દિલ ખાતિ;
 એક વનિતા દે દુઃખ, દુઃખે દાવાનળ દાઝે;
 એક કરે અન્ય ભોગ, વિજોગ ડરથી ધર લાગે;
 પણ સુંદર નાર સુલક્ષણી, તારણતરણ સફળ ફળે;
 કવિ શામળ કહે સંસારમાં, લાગ્ય બળે ભામની મળે. ૬૫

ચોપાઈ.

મન માની મળે જો નાર, સદ્રજ પૂર્વતણો અવતાર;
વચન પોતાનું પ્રીતે પળે, એવી કામની ક્યાંથી મળે? ૬૬
સમા મળે ગાહી જો રીત, તો તેને પરણું હું પ્રીત;
તન પ્રત્યે બોલ્યો ત્યાં તાત, સાંભળ રે સુત મારી વાત. ૬૭
આગળથી દમ કામની કળે, આપે પ્રેમદા પ્રીતે પળે;
કુંવર પારખું તેનું કયું, તાહરા દિલમાં રૂઝ પરખું. ૬૮

છરણો.

આવે અથાડી મેઠ, ત્યારે તો વિશ્વ વખાણે;
પડે પૂંઠ ફુકાળ, તે કુણુ ભુગતે જાણે;
મોતી મોંઘે મુલ્ય, વેહ પડતાં બાળે;
* કરસણ હોય પગડ,† પછે બેલાડે‡ બાળે;
ગરબ ગોષા ને ગોરડી, સાંભળ સુત વછેરા જાણિયે;
શામળ કહે કહું, તે કરો, નવ નિપન્યા જે વખાણિયે. ૬૯

ચોપાઈ.

આગળથી કુણુ કન્યા કળે, સતી થઈ સ્વામી સાથે બળે;
કુંવર વિચાર તે વાતે કરો, વનિતા જોઈ રૂડરી વરો. ૭૦
પુત્ર કહે સાંભળજો તાત, કહું એક વીતકની વાત;
લખું ધાવ એક જાણી મન, ન કહું અર્થ તેનો અન્ય. ૭૧
તેહ ધાવ જે પૂરો કરે, તે વનિતા મુજ સાથે વરે;
તે વાત સહુના દિલ વસી, અરજ એમાં તે કરવી કરી. ૭૨
પંજો ખાખલો ગાલો ધણો, દૂળગોર પોતા ધરતણો;
દેશ વિદેશે તે બહુ ફર્યો, લખી ધાવ એક ઉમો ક્યો. ૭૩

દાહરો.

કર ગામમાં કામની, સંગ વીહારે સુણ;
જેમ કિરણ દિનકરતણાં, રાખી શકે તે કુણ. ૭૪

છરણો.

રણમાં શ્રેષ્ઠે રહી, વાધ સાથે બચ ધાલે;
હરિતદંત એક હાથ, ઝડપથી મરડી આલે;

* કરસણ-અનાજનો ઉગતો ફાલ. † પગડ-અનાજથી બરપુર. ‡ બેલાડે-ખરડાની દે
વતારે-સાથે રાખે.

મણિધરમણી મરોડ, હોડ અરણ્ય જળ પેસે;
 લે ગઢ લાખ કરોડ, આબુ શુધવંતાં બેસે;
 જે અગમ નિગમ લક્ષણ હશે, ત્રિલોકને છતે તકે;
 શામળ કહે શોધી જુઓ, નારિ સાખ કે નવ શકે. ૭૫

આપાઈ.

લખ્યો આપ હાથે જે પત્ર, સૌંધો આઠણુ હાથે તત્ર;
 માન દેઈ તેને મોકલ્યો, ખરો ડાલો પંઓ ખોખલો. ૭૬
 પ્રથમ પશ્ચિમ જોયો દેશ, જ્યાં વનિતા નવ નવે વેસ;
 પનધટ જમને ઉભો રહે, ધાવ કામની આગળ કહે. ૭૭
 કોઈ ધાવ પૂરો નવ કરે, આઠણુ બાધે ભમતો ફરે;
 લાખેણી કાઠીઆણી સર્વ, જોઈ નારી આણી ગર્વ. ૭૮
 મહેરામણુ સુધી પરખિયાં, નારી નેહ ધરી નરખિયાં;
 જોયો ઉત્તર પંથ અનંત, જોઈ કામની કર્મજવંત. ૭૯
 જગન્નાથ દેહારો કોડ, જોઈ જુગતી જુગતે જોડ;
 કોઈથી ધાવ પૂરો નવ થયો, જોતો જોતો આઠણુ ગયો. ૮૦
 જોયા પુરુષપુરપુરના વાસીએ, કામની જોઈ જમને કાશીએ;
 અંતર વેધ જોયો છે અતિ, જ્યાં માનની નિર્મળ મતિ. ૮૧
 શ્વેતબંધ રામેશ્વર રામ, જોઈ કામની કામદામ;
 જગ જગની જીવતી જોય, ધાવ પૂરો કરે નહિ કાવ. ૮૨
 પાછો ફરીને પંથે પળ્યો, પોતાના પુર સન્મુખ વળ્યો;
 ગંધવતી ગાંધારુ ગામ, આજ્યો ખોખલો તેણે કામ. ૮૩
 જાતો તો મારગની વાટ, બેઠો એક વણિકને હાટ;
 ધડી એક બે સુખિયો થયો, તેહ વણિકને બોલ જ કહ્યો. ૮૪
 ત્રિપાવટી રહી કેટલે, જાતું જરૂરી ત્યાં તેટલે;
 ત્યારે વણિકે નમાળ્યું શીરા, રહી કોરા હવે તો વીરા. ૮૫
 ત્યારે વિત્રે ચુક્યો નિઃશ્વાસ, અરે દૈવ ન પોતી આસ;
 ફાકટ દેશ વિદેશે ફ્યોં, એક અર્થ મારો નવ સયોં. ૮૬
 અરે દૈવ શી કરીએ પેર, નિરાશ થઈ જઈહું ઘેર;
 એમ હાથ કમો મારીઆ, હમડેથી હિમ્મત હારીઆ. ૮૭
 આંખે આંસુધારો પડી, ગળું બંધ ન બોલાયું ધડી;
 હાટ વણિયો સામું જુવે, ઘેર જાતાં શાને રુવે. ૮૮

છપો.

મંદિર જતાં રાય, જેહ મારગમાં લૂટયો;
 મંદિર જતાં રાય, જેહ પર રાગ રૂઢ્યો;
 મંદિર જતાં રાય, જે ઘર કન્યા કુંવારી;
 મંદિર જતાં રાય, જ્યાં શિર ત્રાણ બહુ બારી;
 મંદિર જતાં રાય તે, જે નર હોય કુલક્ષણ;
 કહે શામળ મંદિર જતાં, સુખ પામે તે સુલક્ષણ. ૮૯

ઢાહુરા.

વિષ કહે સુણ વાણિયા, તંબાવટી ગુણ ગામ;
 દંતાશાનો દીકરો, કસ્તૂરચંદ શુભ નામ. ૯૦
 ધાલે સવાસેર કસ્તૂરી, નિત્ય કરે અંધાળ;
 પંદર ચરુ પાણી ભરે, અહનિશ કરે કલોલ. ૯૧
 તેણે ધાવ એક જ લખ્યો, કરે જો પૂરો પેર;
 તેને પરણે પ્રીતશું, રાખે પોતા ઘેર. ૯૨
 કાગળ લઈ હું નીસર્યો, દેશ નિહાળ્યા ચાર;
 એક ધાવ પૂરણ કરે, તે નવ નિરખી નાર. ૯૩
 છેક નિરાશ થઈ રહ્યો, સાર્યું કહું હું આજ;
 મારું લાગે મંદિર જતાં, કાંઈ સર્યું નહિ કાજ. ૯૪
 મને આશા મોટી હતી, થાશે મારું કામ;
 શાહ મને રાજ કરી, આપશે ઝાઝા દામ. ૯૫
 કામજ તેનું નવ થયું, નવ પોતી મુજ આસ;
 માટે મંદિર શું જવું, નિશ્ચે થયો નિરાશ. ૯૬
 વણિકપુત્રી વર્ષ તેરની, બેડી મંદિર માંહ;
 તેણે કાને સાંભળ્યું, તરણી બાલી ત્યાંહ. ૯૭
 લાવો જેહ કાગળ કઠા, કેવો છે એ ધાવ;
 કરી આપું પૂરો પ્રિતે, સુખે સ્વદેશે જાવ. ૯૮
 પરણ્યા ઉપર પ્રિત નહિ, ધન દેખી નહિ ધીર;
 કામની દેા મળી નથી, મરદ ઉતારે નીર. ૯૯
 કહેજે જઈ કસ્તૂરને, પરણુ ગમે તે નાર;
 પૂરો ધાવ હું તો કરું, ઉતારું અહંકાર. ૧૦૦

ડાખા કરમાં કામની, સંગ બેસાડી સુખભણ; ૧૦૧
 જેમ કીરણ દિનકરતણાં, રાખી શકે તે કાણ.
 સંગ લેઈ સુખે ફરે, છેક ધરીને છાપ; ૧૦૨
 મન અંકુશ તન હાથિયો, પોતે આપોઆપ.*
 રુપિ રીઝયો રહ્યા વિખે, તીલક કુંકુમનું કીધ; ૧૦૩
 ગોળ પાન તે બહુચિયાં, શ્રીફલ રયામા લીધ.
 વિવાહ કીધા રૂડો, પ્રીત ધણેરી પેર; ૧૦૪
 તરત આવ્યો તંબાવડી, ધણા હેતથી ઘેર.
 દેશ જોયા તે દુઃખ કઢાં, ક્યોં ધણેરો ફોક; ૧૦૫
 અતુરા જોઈ એદેશની, લક્ષણવંતા લોક.
 ગાંધારમાં હું આવિયો, વિરચંદ્રશને વાસ; ૧૦૬
 પ્રીતે તેની પદની, બેડી હુતી પાસ.
 ભાગ્યશાળી ભામનિ ધણી, ભદ્રા તેનું નામ; ૧૦૭
 પુરો ધાવ ક્યોં પ્રીતશું, રૂપ કોટિધા કામ.
 રૂપે રંગા સારખી, દમયંતી શી હોય; ૧૦૮
 શુભસાગર એ ગોરડી, કળી શકે નવ કાવ.
 અડધા ધાવ તો એણિયે, પૂરો કીધા કોડ; ૧૦૯
 સંસારમાં નહિ સુંદરી, ઝિની એક જોડ.
 રૂપ કહું હું કેટલું, કહેતાં નાવે પાર; ૧૧૦
 વિરમિએ હાથે ધડી, આપે એકજ નાર.

છાપા.

વેણી વાસુકી નાગ, માંગ સવાગજ કેરો;
 બરજોબન વરણાગ,† વપુ સુંદર વર વેરો;
 ઇંદુ આકારે વદન, મદન મોહન મહા મૂરો;
 અંબુજદલશાં નેણ, વેણ અમૃત અમૂલો;

* પાંચ શુભરાતમાં એક પ્રચલિત કથા છે કે, એક વખતે એક રાજાએ એવા પ્રશ્ન પૂછ્યો કે, જો સ્ત્રીમાં નવી જુવાની ખીલી હોય તે તાલે રહી કેમ શકે? આવા બાવનો લક્ષણાર્થે રક્ષા નીચે પ્રમાણે છે.— “મારજ આણિ મોરીયો, તે રાખ્યો કેમ જાય?”

એ પ્રશ્નનો એક અતુર સ્ત્રીએ ઉત્તર વાળ્યો કે,

“તન હાવિયો ને મન અંકોશ, તે આપોઆપ રખાય”

† વરણાગ—શણગારવાળો. ‡ અંબુજદલશાં—કમળસરખાં.

ભણે કામ કટારિયો, દંત ખતીશ દાઢમકળી;
ભાગ્ય મુભાગ્યથી ભામનિ, તે તુજને ભદ્રા મળી. ૧૧૧

બકુટી ધનુષ કમાન, અકલ અતિ અનુપે;
ચતુરા ચાર ચિત્ત, રંભા સુંદર રુપે;
અધર મધૂર પ્રવાળ, ઉન્નલ પૂરણ ખાણી;
રસના રંગ અમૂલ, કોકિલવત મધુરી વાણી;
આનંદકુંદ અતિ સુંદરી, કાથી નવ ભયે કળી;
કસ્તુરચંદ કર તાહરે, ભામની તો ભદ્રા મળી. ૧૧૨

કંઠે એકાવળ હાર, નાર નક્ષત્ર જ સરખી;
ઊદર પોયણપાન, ભણી મેં એને નિરખી;
મગ્ધ જિર અંકાર, જોરમદ જોળન જોરો;
*મેહેમદ ગજ મછરાલ,† ચાલે એ તરુણી તોરો;
નાભી ગંભીર નારીતણી, શુભ લક્ષણવંત સારખી;
શામળ, કહે ભામનિ મળી, પ્રીત ધરી મેં પારખી. ૧૧૩

ચાલતી ગજચાલ, સ્યામા શોભે સિંહલંકી;
કેળપત્ર પ્રમાણ, વેલ વાંસાની વંકી;
-કુંભરથળ ગજરાજ, જેવા પૃષ્ઠ ભામનિ ભારી;
જંઘા કદલીચંબ, શોભા જોતા ધણી સારી;
પદ્મઆકારે પગ આંગળી, ભવક રંગ જીવતી જડી;
ભદ્રા ભોળી ભામની, નિરાંતથી વિધિએ ધડી. ૧૧૪

ચોપાઈ.

રૂપ સાંભળી રીઝ્યો ધણું, તોલ ધણું તે તરુણી તણું;
દંતકુંવર આગળ દાખિયું, આલણે ભાવ કરી બાખિયું. ૧૧૫
ભાગી ભાવટાં આલણતણી, મળી હેતે વધાઈ ધણી;
વસંત પીસ હજાર જ તણો, મોકલ્યો માલ જીન્ને બહુ ધણો. ૧૧૬
મેવા મિકાઈ અપરંપાર, ધણા શોભિતા શુભ શયણાર;
જરકશી જર દોરા હીર, નારી કુંજરકેરાં ચીર. ૧૧૭
લાવ જશ લાખેણો લીધ, વસંત મોકલી વિવા કીધ;
લીધું લગ્ન લાખેણું આજ, કરવા માંડ્યાં વિવાનાં કાજ. ૧૧૮

* મેહેમદ-મદહરતા, † મછરાલ-ઉન્નત; મત્સરવાળા ‡ ભાવટ-દુઃખ; બવનું દુઃખ તે દારિદ્ર્ય.

ગંધાર બાંધે ઊલટ ધણો, કસ્તુર આવશે દંતાતણો;
જેને ઘેર મહાલક્ષ્મી વસે, વાગે ભુંગળ ગેખી ધસમસે. ૧૧૯
ફરે દેશ વિદેશે બહાણુ, ખરી ખાંત અમૃતની ખાણુ;
કર્મ અનુસાર કરે બહુ કાજ, પુણ્ય સરોવર બાંધે પાજ. ૧૨૦
વગર વાંકે ન દે કા દંડ, જોર જીલમ કરે નહીં લંક;
પ્રજા સુખીએ રાજા સુખી, દુખી રેયત તો રાજા દુખી. ૧૨૧
કાટીખજ દેખે ત્યાહરે, મહિપત મન હરખે ત્યાહરે;
વીરચંદ્રશ જે વાણિયો, અધિક સામન તેણે આણિયો. ૧૨૨
રૂડો મંડપ પૃથ્વીપર રચ્યો, મહા મનોરથ મહિમા મચ્યો;
જોર જીગતથી આવી જાન, મનસા સિદ્ધ દીધાં બહુ માન. ૧૨૩
મેવા મીઠાઈ બત્રીસ પાક, તરતીગ ધણી તેત્રીસાં શાક;
વણિક ત્રિશા શ્રીમાળી નાત, જીગત બધે જાણીતી જાત. ૧૨૪
નાત ચાલ કુળ રીત જ કરી, ચારુ કન્યા વરરાયે વરી;
કરી ભક્તિ ભલેરી ભાત, રાખી જાન દિવસ ઘેર સાત. ૧૨૫

દોહરો.

કસ્તુર કહે કન્યા સુણો, રહો પિયર પ્રમાણુ;
તેડાણું તો આવજો, ચતુરા ચતુરસુખણુ. ૧૨૬
પરબા રૂપિયા પાંચ લક્ષ, તેને મન છે સહેલ;
કામ કરો રે કામની, મોટા કરો લાં મહેલ. ૧૨૭
કરો મહેલ કસ્તૂરીયા, યુથુ ગંધારે ગામ;
મહિમા વાધે માનથી, સરે આપણું કામ. ૧૨૮
નવ ટકા નવ કાટિના, આપણો અવાસ;
પિયર રહો તમે પ્રીતશું, માતપિતાની પાસ. ૧૨૯
શિવ રહેલું સોહામણું, કરાવજો એ કામ;
સુરંગ કરાવો મોલમાં, અમ ઘેર આવો કામ. ૧૩૦
અવલ મહેલ કરાવજો, શિવપ્રસાદ ત્યાં હોય;
અમ ઘેર આવો કામની, અપર ન જાણો કોય. ૧૩૧

ચોપાઈ.

દીધાં માનનીએ બહુ માન, જીગતે કરી જોડાવી જાન;
માનની મહિયર મહેલે રહી, ગંગાવટી સહુ આબાં વહી. ૧૩૨

વાત વિસારે નાંખી આપ, ઝોટ દિવસ જેઠા છે બાપ;
 કુંવર કર જોડીને રહો, પિતા પ્રત્યે બોલ જ કહો. ૧૩૩
 મેં માની ગુપ્ત જાતરા, સાથે લેવી નથી માતરા;
 કપરી બાધા રાખી અમો, જાણી ત્યાં હુકમ દો તમો. ૧૩૪
 ના કરશો મુજ ચિંતા લેશ, પંથ વેગલો છે પરદેશ;
 અડનાણે પગ નહિ કો સાચ, એવી હોંસ ધણેરી હાથ. ૧૩૫
 જેણે જાત્રા ન કરી સાર, આજણ ગયો તેનો અવતાર;
 પિતા કહે જોલા આવજો, કુશળ વાત નિત્યે કહાવજો. ૧૩૬
 કસ્તૂરીના મરદન કરો, પાળા કેમ પંથે પરવરો;
 કહે છે કુંવર આવીશ કાલ, હુકમ પિતાજી મુજને આલ. ૧૩૭
 હુકમ હેત કરીને દીધ, કયોં કુંવરે પંથ પ્રસિદ્ધ;
 રાખ્યો વાટવો જાનો માલ, મન વનિતા જોયાનો દાલ. ૧૩૮
 કરી જાતરા ભારે જૂપ, જદલાયું રહ્યાયું રૂપ;
 વેશ પાલટ્યો વરવો વંક, રાજરૂપ થયો જેમ રંક. ૧૩૯
 જીન વસ્ત્ર આજૂવણ અંગ, સાથે નહિ કો એને સંગ;
 ગંધાર ગામ વચ આબ્યો વાટ, જેઠો વીરચંદ્રશાને હાટ. ૧૪૦
 તાલેવંત જેઠો બ્યાહરે, થયો લાભ તેને ત્યાહરે;
 મોટો જાણી દીધું માન, મુખ આગળ મેહેલ્યાં બહુ પાન. ૧૪૧
 કથાંથી આબ્યા ને કયાં જાઓ, શા વણજમાં ધંધે ધાઓ;
 વીરચંદ્રશા સાંભળજો શોક, તંબાવટી નગરી મુજ નેટ. ૧૪૨
 દંતકુંવરનો મહિમા ધણો, હું વાણોતર તે ધરતણો;
 કાંઈક વચન અમને મન અડયું, તેથી નિસરવું નિશ્ચે પડયું. ૧૪૩
 જાણું સરવે વેપાર જ કરી, ધર શેઠનું આપું ભરી;
 નામુ લેણું જાણું અનેક, વેપાર સર્વની વિધિ વિવેક. ૧૪૪
 જે કહે તે કરું હું કામ, દુખળીશા તે માહરું નામ;
 દાણો પાણી હશે મુજ બ્યાહ, રહીશું ચાકર રાખે ત્યાહ. ૧૪૫
 વાણોતર વેવાઈનો જાણિયો, જોડ્યો વીરચંદ્રશા વાણિયો;
 પ્રીછું હું તમારી પેર, સુખે રહો અમારે ઘેર. ૧૪૬
 કણલ વચન તારું કીજીએ, મુસારો કહો તેવો દીજીએ;
 મારું પણુ રહ્યાનું મન, કરું કામ જમું તુજ અંન. ૧૪૭

દામ મુસારો હું નહીં લેઉં, જે રણું તે તમને દેઉં;
 જે મુજમાં કાંઈ આવડ હશે, (તો) સર્વે શેઠશ સારું થશે. ૧૪૮
 નથી ગુણ જાણ્યો કાંઈ તમે, (તો) શો મુસારો મારું અમે;
 નના મેહેલ નવો વેપાર, નવો વાણેતર રાખ્યો તે ઠાર. ૧૪૯
 મંદિર માંહ ગયો તે બાપ, બેડી લદ્દા દિકરી આપ;
 વાણેતર તારા સસરાતણો, નામ દુબળી ગાલો ધણો. ૧૫૦
 રાખ્યો વણુજ નવા કારણે, એ બેઠો પેલો બારણે;
 તે રામાએ જોયું રૂપ, દીઠો ભામની ભારે બૂપ. ૧૫૧
 વીસ વસા એ મહારો કંથ, કંધક ચિત્ત ચિંતાએ પંથ;
 દૂદ રચી તે રૂઝે આવિયો, એતી એમ જેમ કરતાવિયો. ૧૫૨
 કુંવર શ્રી આલ્યા ધુતાર, જેવા પારણું મુજ નિરધાર;
 જેવું કમં લખ્યું તે ચાપ, રાખ્યો હેતે મંદિરમાંવ. ૧૫૩
 કરતુર રણો સસરાને ઠામ, પછી કરે કહી વિધનાં કામ;
 ગાલો આપ અકલે તો પૂર, ઢાંકયું ક્યમ રહે મુખનું વૂર. ૧૫૪
 કરી ભોજન ઠેઠાણે કપોં, વિચાર આપ મનમાંહે કપોં;
 ગરીબ ઘેર નિત્યે શું ખાઈશું, મોહોટા માણસ ક્યમ ચાઈશું. ૧૫૫
 ગયો આપ ચઢિટાને ઠોર, આપી તંબોળીને દશ મોહોર;
 હાટ દુકાન કંદોઈ ન્યાંહ, મોહોર પચીસ આપી જઈ ત્યાંહ. ૧૫૬
 પસ્તાગિયા વેચે બહુ શાક, પાંચ મોહોર આપી લઘ પાક;
 હુશ જે બાબત મનમાં ધરે, તરતીબ પહોંચતાં રીઝે કરે. ૧૫૭
 શેઠ પાસ નવ માંજે હોય, તેને શાની ચિંતા હોય;
 ખાપ પીચે ને મોભે કરે, શહેર બધામાં સહેજે કરે. ૧૫૮

છપ્પા.

જર માત ને તાત, બ્રાત તે જરને જાણે;
 ડહાપણ ચાતુરી દામ, દામ રાજા ને રાણે;
 સગાં સહોદર સર્વ, દ્રવ્ય તે ધીરજ ધારી;
 રગ ને રૂપ અનૂપ, દ્રવ્ય તે વણુજ વેપારી;
 જગતવશ તે જરથકી, ગરથ માંહિ ગુણ બહુ ગણું;
 શામળ કહે સ્વર્ગે સંચરે, જોર હોય જે જરતણું. ૧૫૯
 જરને વશ છે જગત, રાય પણ જરથી રીઝે;
 જીવતી જરવશ હોય, જોર જશ જરથી લીજે; } ૮

જર સમજન સન્માન, જરે જયવંત કલાવે;
 જરથી પામે જોખ, સતી શુભકૃળની આવે; ૫૮
 જરનું જ જગતમાં જોર છે, જરે સકળ શોભા રહી;
 શામળકહે જર જોરથી, જીવ અપાય કે રહે- સહી. ૧૬૦

ચોપાઈ.

જેને ઘેર વસે છે દામ, કરે ચિંતવ્યાં તે નર કામ;
 રહ્યો દુખળી કામે ઠરી, જોર તો રદિયામાં ધરી. ૧૬૧
 કરે દલાલી વણજ વેપાર, રાખે શેઠતણો બહુ ભાર;
 ગામપતિ સૂધી થઇ ખ્યાત, સધળે ચાલી વારુ વાત. ૧૬૨
 વાણીતર દુખળી એતણો, કરે વણજ એ ગામે ધણો;
 આપે નિત્ય રાગને માલ, નામ દુખળીશાહ દલાલ. ૧૬૩

ટાહુરા.

લાખો વણઝારો લખપતિ, મહિમાફેરી મોઠ;
 લાખો માલ અસંખ્ય લખ, પાંચ લાખેણી પોઠ. ૧૬૪
 મજિઠ સોરંગિ કિરમજ ધણી, કસુંબો ને કયીર;
 વસાણાં વિધવિધનાં, ધાતુ ધાન ને હીર. ૧૬૫
 જેને અર્થ હોય જે તણો, તે વેપારી જાય;
 વોહોરત વોહોરે વાણિયા, કર્મ અનુસારે ખાય. ૧૬૬
 પોઠ પડી લાખાતણી, ત્યાંથી જોજન ત્રણ;
 કહે દુખળી શેઠને, કહું વાત સુણુ કહું. ૧૬૭
 આપણે અર્થ જ કેટલો, તેટલા પોઠી લેઈ;
 સામો જમને સહી કરું, દિલથી ખાતું દેઈ. ૧૬૮
 વીરચંદ કહે વીચ લો, કે લીજે આળીશ;
 લખ્યું હશે જે કર્મમાં, આપે લાલ જુગદીશ. ૧૬૯
 મન તો સો લીધાતણું, હોંસ ધણેરી દામ;
 ઉધારે ધીર નહીં, ક્યાંથી દેખએ દામ. ૧૭૦

ચોપાઈ.

પહેરી પોશાક સ્વરૂપે સહેલ, જોડાવી એક વારુ વહેલ;
 ન રહ્યો ધડી એકે તાકવા, બેઠા આપ હાથે હાંકવા. ૧૭૧

ધડી ચારમાં મારી ચોટ, આળ્યો જ્યાં લાખાની પોઠ;
આપ દુખળી ત્યાં જઈ અજો, લાખો ડેરા તાણી પજો. ૧૭૨
જીહાર કરી બેઠો જઈ પાસ, ડેરે વણુઆરાને વાસ;
નાયક લાયક દીઠો દેહ, કરી હેત બોલ્યા છે તેહ. ૧૭૩
કવણુ વેપાર કવણુ ગુજ ગામ, કવણુ કાજ કવણુ ગુજ નામ;
વણુઆરે પૂછ્યું એ રીત, બોલ્યો દુખળી કરીને પ્રીત. ૧૭૪

દેહારા.

જુધ ધણેથી બોલિયો, સાંભળ નાયક નેટ;
નગર ગંખાવટીતણે, દંતકુંવર મુજ શેઠ. ૧૭૫
વણુજ અર્થ વેપારને, આળ્યો છું આ કામ;
નાયકજ જે પૂછીયું, દુખળી મારું નામ. ૧૭૬
લાખો કહે દંતાતણો, તે વણોતર આજ;
સોદો કર તું સામટો, કહે મુજ સરખું કાજ. ૧૭૭
પાંચ લાખ પોડીતણો, પૂછ્યો પાર પ્રપંચ;
લાખો તો લલ્લો નહીં, શાહુકારનો શો સંચ. ૧૭૮
નંગ જજ્યાં નવ લાખનાં, પહોંચી એક અમુક;
સોપી લાખાને તુરત, સાદામાં સમતુલ્ય. ૧૭૯
ખરો પારખી લે ખરો, વચન દેછને વરત;
સોદો કીધો સામટો, તોલ ધણે રે તરત. ૧૮૦
કપો ક્યાનો દેખતાં, લોભે લખિયા લેખ;
દામ આપ એ દુખળી, વોહોયોં માલ વિશેક. ૧૮૧
વોહોયોં માલ જે મુકથી, ખોટ ન જાય કે ખાપ;
વેચે માલ એ દુખળી, ત્યારે માલ વેચાય. ૧૮૨
જોડી વહેલને ચાલિયો, કહી નાયકને નામ;
લાવો પોઠ ગંધારમાં, ઉતરો ગાંધે ગામ. ૧૮૩

ચોપાઈ.

આળ્યો દુખળી પોતે ઘેર, કહી શેઠ આગળ એ પેર;
પાંચ લાખ પોડી વોહોયોં અમો, તેનો લાભ લેજોજીતમો. ૧૮૪
સાંભળતામાં મહા દુઃખ થયું, પહેર્યું પગરણ નિસરી ગયું;
જોયું મેં ગહાપણ તાહરું, તં તો ધર ધાણું માહરું. ૧૮૫

અમે તો શી દરીએ પેર, એ પરવડે દંતાને ઘેર;
 જેને વણુઝારો ધીરે દામ, એતો ક્રોડપતિનાં કામ. ૧૮૬
 ઉતાવળો ખપે નહીં માલ, હવે મારા શા થશે હવાલ;
 કુંવરી પાસ ધરેણું ધણું, લેશે વણુઝારો તેતણું. ૧૮૭
 દસ્તુરચંદના ધાલ્યા કેસ, વેચાવશે દંતાના મેહેલ;
 છધ્યાં છાકરાં વેચાવશે, પોઠ લાઇ કાલે આવશે. ૧૮૮
 હવે શું કરું ને કર્યાં જાઉં, તાહરો રોક તો હું નહીં યાગિં;
 કરો છુટેકા કે નઃસી જાવ, કે ડાહ્યા છે દેખાડો દાવ. ૧૮૯
 તમે કામ મૂરખનું કર્યું, માદરું ધર તો કૂડે બર્યું;
 બલા વાણેતર કમં મળ્યા, રળી રોટલો ખાતા ટળ્યા. ૧૯૦

દોહરા.

કહે દુખળી રોક સુથ, વીરચંદ વડહથ;
 ચોકસ બેસો ચાકળે, શાહા થઈ સમરથ. ૧૯૧
 જો દિગ્મત તું માહરી, દેઉં ધણેરો દામ;
 નામ તો મારું દુખળી, કરું મોટેરું કામ. ૧૯૨
 મન ઠેઠાણે રાખજો, બાખજો મીઠી બાખ;
 પારખને મેં મીઠજ્યો, સર્વ વાતની શાખ. ૧૯૩

ચોપાઈ.

એવી વાત કરે જે ધડી, આવી પોઠ જઈ પતધટ પડી;
 કામ કામના ગયા દલાલ, વેચાતો લેવાને માલ. ૧૯૪
 લાખો ડેરા તાણી પડ્યા, સહુ વેપારી ત્યાં જઈ અજ્યા;
 જેને સાદે જોઈએ જેહ, માંગવા માંજો તેણે તેહ. ૧૯૫
 કહે લાખો કાં જુઓ છો એહ, મેં પોઠ વેચી સર્વે તેહ;
 જો માલ એ લેવો ચાહો, તો શાહ દુખળી પાસે જાઓ. ૧૯૬
 સહુ વેપારી ધસિયા હાથ, જોલ્યા વણુઝારાને સાથ;
 આપી દુખળીને શું લેરા, પાછો લે પરઠણુ પ્રવેરા. ૧૯૭
 તારું ડહાપણુ દહિયે શું કથી, એ દંતાનો વાણેતર નથી;
 કાઢી મેલ્યો છે ખારણે, રજો પેટ બરવા કારણે. ૧૯૮
 વીરચંદ વેપારી ધણો, વોહારત પોડી પંદરતણો;
 તેને ઘેર મજુરી કરે, પાખંડી થઈ પેટ જ બરે. ૧૯૯

એથી કેમ પોડી લેવાય, બારે સોદો (તે) કેમ જ થાય;
ખોશો નાણાં ને વળી માલ, માટે વિચારેને તત્કાળ.

૨૦૦

દોહરા.

લાખો હસિઓ હુંચથી, કરે ચુમલી ખાઓ;
જે કાઈ સોદો સાટવે, દુખળી ડેરે જાઓ.

૨૦૧

દામ આગળથી આપિયા, ગાંઠે બાંધ્યા રોક;
પછે પોઠ વહોતાવિયે, શંકા મારો ફોક.

૨૦૨

મહાજન મળિયું એકહું, પ્રીતે આવ્યા પાસ;
સહસ્ર થે ચાકર સામટા, વીરચંદને વાસ.

૨૦૩

અહ્યા દુખળી હઠ કરી, કેમ કરે એ કામ;
વેપાર રંધી સર્વના, રહીરા એકલેક ગામ.

૨૦૪

બધી કરશું સહ મળી, સહુને દેશું શીખ;
વહોરે વસ્ત નહી તાહરી, માગીશ આઝો બીખ.

૨૦૫

કરગરી કહે દુખળી, વેચવાની નહી વસ્ત;
ત્રેવાવટી એ તો જરો, અઢશે વહાણ સમસ્ત.

૨૦૬

બધું બંગાળે મોકલું, દાણો દાણો છેક;
પંદર પોઠનો ખપ પગો, તેમાં આવી એક.

૨૦૭

વિચાર કયો વેપારીએ, દંતા કેરા દામ;
એ પાળે અચરત કશું, કરી શકે એ કામ.

૨૦૮

રડીએ જઈ રાજા કને, કાઠીએ એનું સાલ;
લૂટી લેશે લખપાત, ફળેત ઘરો આ કાળ.

૨૦૯

ચાણો એક સમણુ હતો, રડી જેની શાખ;
તોલ નહી એ તમતણું, વાત અહીંથી રાખ.

૨૧૦

જઈશું જો દરબારમાં, કરશું આઝું જોર;
મેસુલ બરશે માવનું, આપણું જરો તોલ.

૨૧૧

ખોલ્લખાલા એની યરો, જરો આપણી લાજ;
માટે મળીએ એકને, કરીએ એવું કાજ.

૨૧૨

ચોપાઈ.

કરજેડી વેપારી રણા, દીન ખોલ દુખળીને કલા;
હિંડળમાં ધાલ્યો તે આભ, વેચ મમે તે લખને લાભ.

૨૧૩

નહીં હું કં મોટિયે, સવા રૂપિયો લઈ પોડીયે;
 એ તો લાભ લઈ આધડી, કાલ વેચું તો લઈ હું અઢી. ૨૧૪
 કેણે દશ વીસને બાર, લખ્યા લેખ ન લાગી વાર;
 ખસે આરસે કોઈ સે પાંચ, જેને જેવી હોયે આચ. ૨૧૫
 જે આર દીવસમાં સરવ, વેચી માલ જોડે છે દ્રવ્ય;
 લાખો કોડી નવ લે હાથ, હું સમજ્યો દુખળીને સાથ. ૨૧૬
 વીરચંદ ઘેર લક્ષ્મી ધણી, ઠામ ઠામ છે હેમજ તણી;
 ન રહી ઉણપત તેને કશી, મહાલક્ષ્મી મંદિરમાં વસી. ૨૧૭
 જગદગતું નારાયણ નૂર, જાણે ધરમાં ઉગ્યો સૂર;
 જ્યાં જુએ ત્યાં દીસે હેમ, પાંચ પદારથ જેવા પ્રેમ. ૨૧૮
 દુખળી દેશપાતવત થયો, શેઠશ શેઠશ શેઠે કહ્યો;
 ગણી લાભ ગલગલીયાં ચાપ, શેઠને મન તો દરખ ન માપ. ૨૧૯
 જુએ વાટ જે આવે પોઠ, વળી એક બીજી મારું ચોટ;
 ભલે પ્રભુજી મારા નાથ, આ વાણોતર આવ્યો હાથ. ૨૨૦

છપ્પા.

ગુણની આગળ ભૂપ, સરીખા રહે કર જોડી;
 ગુણની આગળ રૂપ, જુવે નિત આધું ઓઢી;
 ગુણની આગળ ગર્થ, ધણેરા દ્રેરા ખાધે;
 ગુણ આગળ દાતાર, માન માગવા જાયે;
 ગુણનાં માન ધણાં કરે, જે માન નહીં ભૂપને;
 શામળ કહે ગુણે રાચજો, રખે રાચો કોઈ રૂપને. ૨૨૧
 ઇંદવારણાં હોય, કોઈ ખાંતે નવ ખાધે;
 આવળકેરાં પુલ, તેથી શિવ નવ પુજાયે;
 આકળકેરાં નીર, તરસ તેણે નવ લાગે;
 બગલાં ઉભવળ હોય, જુએ પણ હંસ ન લાગે;
 કરાંચે મોતીનાં સારખાં, નવ આબુપણ આપે અશો;
 શામળ કહે શોધી જુઓ, ગુણ વિના રૂપ નવ કરો. ૨૨૨

કોહુરા.

નામ રૂપે નવ રાચિયે, જો ગુણહીણો હોય;
 કનક નામ ધંતરનું, કડાં ન પહેરે કોય. ૨૨૩

નામ ધરાયું દૂળળી, ક્યું મોટેરું કામ;
મયેં ધર ભરી આપિયું, કાલો નહિ કો કામ.

૨૨૪

છાપા.

ધનજિ ઉવાણે પાપ, ભૂપ લિખંતો દિઠા;
સુરજિ ન દેખે આખ, બોલતો કડતું મીઠા;
બ્યાજ ભરે રણુછોડ, કામ કલ્યાણ જ કરતો;
અવિચળ ચલ્યા અપાર, દીઠા અજવામર મરતો;
હીરા માણેક મોનિયો, રતનિયો કથીર દેખે નહિ;
કવિ શામળ કહે સંસારમાં, કારણ નામ રહ્યું કહી ?

૨૨૫

દીઠા અમર મરંત, નાના કંઈ દીઠા ધરડા;
નાગો પહેરે વસ્ત્ર, વાધ સિંહ કુતરે કરડ્યા;
પર્વત ફરે પરદેશ, દીઠા મંગળને દુઃખિયો;
સંતોષિ અદકું ખાપ, કાસકું કરે છે સુખિયો,
દયામંદમાં દયા નહીં, ખુશાલ કહિ રાતા ફરે;
શામળ કહે નામ પનોતિયો, કંઈ લાખ કુંવારા મરે.

૨૨૬

કુખેર નામ કહેવાય, ખળને દીઠા ખાલી;
કરે ધર્મો બહુ પાપ, ન્યાસ આવે ધર ધાલી;
વદાસો રાખે વેર, ઝેર જોવા તે મીઠા;
જોગી કરે વેપાર, જોગી લિખંતો દીટા;
યેલો જાણે છતરી, બળિયોછ હારી જશે;
રૂડા કંઈ ભુંડા કહું, શામળ કહે નામે શું થશે.

૨૨૭

દાથી નામ કહેવાય, બીહે ઉદરને સાદે;
કપુર કાળો હોય, શામળો મુંદર વાદે;
રૂપો હોય કરૂપ, બૂપણમાં દૂપણ ઝાઝા;
કૃપાલ રાખે દૂડ, છુપત વળાડે વાળ;
આશા ધનજી આલમ કરે, કલંક નિર્મળ શિર ચડે;
દુઃગદ ફરે કંઈ લોકતા, શામળ નામને શું રહે.

૨૨૮

ચોપાઈ.

મેલ ન જાણ્યો કાષ મર્મને, અડચું એક આવી કર્મને;
મયેં કમાઈને ધર ભર્યું, વળતું કામ તેણે શું કર્યું.

૨૨૯

લાખા સાથ લાખેણી પ્રીત, કીધી ધણી રાગની રીત;	
લાખો નાથક પેતે આપ, આખ્યો ઘેર નિશ્ચે છે છાપ.	૨૩૦
મળ્યા પાપી નવ રહે એક ધડી, મળ્યું મન તે સાથે જડી;	
શેઠ શેઠાણી બેઠાં બ્યાંદાં, આખ્યો દુખળી પારેખ ત્યાંદા.	૨૩૧
રીસ માં દરો તો કહું એક વાત, જે મુગને સુગે સાક્ષાત;	
લાખો ઘેર આવે છે સંગ, પહેરી આશુભણ અતિ અંગ.	૨૩૨
પેહેરી વાગા વસ્ત્ર જ સાર, દેખાડે અલખત અપાર;	
ભદ્રા આગળ દુખળી ગયો, કહે વાત જઈ ઉભો રહ્યો.	૨૩૩
ધરણું તારે છે ઘેર ધણું, જવેર જડ્યું જે સસરાતણું;	
તે પહેરીને ગોખે બેસ, શું આખો દિન ધરમાં પેસ.	૨૩૪
દેખે વૈભવ ધરના દામ, તો ધીરે ઉધારે દામ;	
પુછ થોડી ધરમાં હોય, તોએ બહાર ન જાણે કાપ.	૨૩૫
લાખો માલ સોંપીને જશે, બમણા પૈસા વેપારે યશે;	
પોતાનો ધર્મ કરી બહુ પ્રીત, માનો સાચું રૂડી રીત.	૨૩૬
લક્ષ્મીનામની સમજી ત્યાં, કાંઈ કપટ એના દિલમાં;	
બહુ લખ્યું હશે તે યશે, પાપી હાથ ધસંતો જશે.	૨૩૭
નિત્ય નવા પહેરે શણગાર, આવી માળિયે બેસે બહાર;	
તેનું રૂપ તે કોણ જ કલે, જેમ હીરા કુંદનમાં બળે.	૨૩૮
એક દિવસ લાખો લખપતી, બેઠા ચોકમાંહિ મહામતી;	
કરી વાત દુખળીને સાથ, એકએકના આલી હાથ.	૨૩૯
હવે દુખળી આપો દામ, જઈએ અમે અમારે ગામ;	
દુખળીએ દેખાઓ હાથ, સાન કરી વણુઆસ સાથ.	૨૪૦
સોહંત માળિયું કીધું સાથ, ખરમ્યા પુરા પાંચજ લાખ;	
લાખે જાણું બેયું જેટલે, નક્ષત્રવત દીડી તેટલે.	૨૪૧
જાણે માનસરોવર હંસ, જાણે જેમ ઇંદાણી અંસ;	
નીચી આંખ તેણે નવ ચાપ, ધણા બાણના વાગ્યા ધાપ.	૨૪૨
ઠાલોધેસો તે ધર્મ ગયો, સવા પોહોર સુધી તો રહ્યો;	
નમું દુખળી તારે પાગ, દીડી મેં અલૌકિક જગ.*	૨૪૩

કાણુ રૂપ રંગા એ નાર, કાણુ પુરુષ પનોતો સાર;
 એનું મુખ નિખે જન જોઈ, ધન્ય ભાગ્ય તેનું તો તેહ. ૨૪૪
 કહે દુખળી છાના રહો, રખે વાત કંઈ મુજને કહો;
 દંતારોઠની શોભા ધણી, એ વહુ કુંવર કરતુર જ તણી. ૨૪૫
 બદા ભાગ્યવંતી નિજ નામ, આપણુ સરખા ઘેર ગુલામ;
 સવા પાસેર કરતુરી અંગ, નિત્ય નાહાતાં શોભાવે સંગ. ૨૪૬
 કોડપતી જોયો જામાત્ર, તે આગળ આપણુ કુણુ માત્ર;
 માગો તે લાભ ગણી લીજિયે, સુખે શીઘ્ર પંથે કીજિયે. ૨૪૭
 લાખે લાજ તજને કહ્યું, મેં તો નહીં જાણેશ રહ્યું;
 દુખળી તારો હું વેચાણુ, જીવત દાન દીધું એમ જાણુ. ૨૪૮
 દુખળી તારો આકર રહું, મન મળ્યું તે માટે કહું;
 મારો જીવ રક્ષણુ તે તું, હેત પ્રીત બ્રાહ્મું છું હું. ૨૪૯
 દુખળી કહે હમણાં તો જાઓ, પેટ ભરીને રાટલા ખાઓ;
 ગયો લાખોજી ડેર ત્યાંહ, રહ્યો જીવ તો માણિયામાંહ. ૨૫૦

છરખા.

✓ પરનારીસું પ્રીત, દેહમાં દુઃખ ધણેરું;
 પરનારીસું પ્રીત, થાય અનર્થ અનેરું;
 પરનારીસું પ્રીત, ભાગ્યહીણના ભોગ;
 પરનારીસું પ્રીત, ખરો તનમાં ક્ષયરોગ;
 પરનારી સાથે પ્રીતડી, પડિયો પાપ પ્રસંગમાં;
 શામળભટ સાચું કહે, ઉચાટ ઉપજે અંગમાં. ૨૫૧
 પરનારીસું પ્રીત, તેને ભોજન નવ ભાવે;
 પરનારીસું પ્રીત, નિદ્રા સુખે નવ આવે;
 પરનારીસું પ્રીત, હરિ સેવા નવ સુજે;
 પરનારીસું પ્રીત, શુદ્ધિ સારી નવ જૂએ;
 એ પાપ રૂપ પરનાર છે, અપજશ ઉપજે આપના;
 શામળ કહે પ્રીત પરનારસું, બોળે બોહોતેર જાપના. ૨૫૨
 પરનારીસું પ્રીત, તેને નવે ગ્રહ રૂઝ્યા;
 પરનારીસું પ્રીત, અગ્નિ વરસાદ જ વૂઝ્યા;

પરનારીસુ પ્રીત, તેને પનોતી મોટી;
 પરનારીસુ પ્રીત, મુક્તિની આશા ખોટી;
 પરનારી કેરી પ્રીતથી, અગ્નિ આગ નિતનિત ખમે;
 શામળભટ સાચું કહે, શુભવંતાને નવ ગમે. ૨૫૭
 ચોપાઈ.

બીજો દિવસે ગયો એક પહોર, આવ્યો નાથક તેણે ઠોર;
 પહોંચી લાગ્યો પરદણી સાથ, સોંપી દુબળી દેર હાથ. ૨૫૪
 હવે શવ મારો જાય છે, ચિત્ત મળવા એને ચઢાય છે;
 દુબળી કહે કહું તે કરો, લખ્યાં પાછાં મુજ હાથે ધરો. ૨૫૫
 મેહેનત કરું તમારી વતી, જો જોર કરે કંઈ તારી રતી;
 લીધાં ખત લાગ્યો લાવિયો, શેઠાણી પાસે આવિયો. ૨૫૬
 વાત કામની કહું છું નેટ, સારી રીત સમજવો શેઠ;
 કરો આપ કહું તે અમો, ભદ્રાને સમજવો તમો. ૨૫૭
 લાખાને લાગ્યો છે રંગ, કરશે સ્થામા કરો સંગ;
 રહેશે રંગે એકજ રાત, પંચ ઉડી જશે પ્રભાત. ૨૫૮
 એમાં જન કેટલુંએક થશે, સઘળો માણ મૂકીને જશે;
 ખાઓ પીઓ અલખત ભોગવો, ભોગ ધણા ભારે ભોગવો. ૨૫૯
 હું કહું છું તમારે અર્થ, ધણો આપણ પામીશું ગર્થ;
 વહાણવટી ચાલે વેપાર, દોલત આવે અપરમપાર. ૨૬૦
 તમારું રુકું ચાહું છું અમો, ડાહ્યાં છો વિચારો તમો;
 જોઆ તે જીવતીએ હાથ, બોલી દુબળીશાને સાથ. ૨૬૧
 દેશા સસરો જાણે વાત, તમારે થાય મહા ઉત્પાત;
 છાનું પાપ કદી નવ રહે, કાઈ જઈ કરુણને કહે. ૨૬૨

દોહરા.

હું છું તેના ધરતણો, પ્રીછું સઘળો અર્થ;
 ધણાં કામ એવાં કર્યાં, તેનો ઝાઝો ગર્થ. ૨૬૩
 વસ્ત્રમાં નાથું વિશ્વ છે, કોય ન જાણે પાર;
 કીડીની રક્ષા કરે, હાથી હણે હજાર. ૨૬૪
 માટી ચુલા મંદિરે, મુખ નવ બોલે કોય;
 દેકવાડો ગામગામમાં, શેહેર સમીપે હોય. ૨૬૫

શુદ્ધિ બગડી જો ચુકશે, વળતી ધસશે હાથ;
સ્વખાની પેરે સહજમાં, આભ ભરાવે બાય.

૨૬૬

છર્યો.

ઝારી જે જળપાત્ર, જાત જે જોવા સરખી;
હિટકાને એક દિન, પ્રિતે જૂઓ તે પરખી;
ઉપર કમળ અનૂપ, રૂપ ઉપર બહુ કાંટા;
નારી નિર્મળ હોય, અંતરમાં બહુ આંટા;
વેપારી વરણાગિયો, ધણા દામ નિત્યે ગણે;
તેનું તે દિલ માંદિ, કવિ શામળ સાચું બણે.

૨૬૭

ચોપાઈ.

ઉપર ઉજળો ને મેલો માંય, ઘેર ઘેર જી જાં ને ત્યાંય;
અતિશે લોભ અર્થુવમાં પડી, માનુની પાસે મેડી ચડી. ૨૬૮
કંગાલપણે કરગરી જર્ઘ, દીન વચનથી વાણી કહી;
દોહેલા દહાડા તો વામિયે, અનર્ગળ લક્ષ્મી તો પામિયે. ૨૬૯
લક્ષણુ કહેતાં આવે લાજ, પલુબલો મેળ મળ્યો છે આજ;
ધણું વત્ત આબૂપણુ થશે, દળદર સાત પેડીનું જશે. ૨૭૦
કરો કાલ તો ભેદ બાગિયે, દામ થોડું કહેતાં લાગિયે;
સમજી બદા વાયક ધણું, કર્તવ્ય કર્મ એ દુમળી તણું. ૨૭૧
એહ કરે તે દરવા દહી, માલ સર્વ ખેંચીને લઈ;
આચક વિના તે ચાની આડ, રોગ વિના તે ચાની નાડ. ૨૭૨
વાંક વિના નરપત શું કરે, છત વિના તરકર શું હરે;
વિદ્યા વિના શી કહાડે ઝોડ, ઉઘમ વિના શી બાંધે મોટ. ૨૭૩
નિર્મળને શું કરે કલંક, મીઠાં આગળ રાનો અંક;
એતો લક્ષણુ લોભે લાવિયો, માટે મુજ મંદિર આવિયો. ૨૭૪
હધડું હશે પોતાનું હાથ, જખ મારે માનીતર સાથ;
માતાને મન ઉપજ્યો લોભ, મારા મનમાં મોટો ફોલ. ૨૭૫

છર્યો.

લોભે ધટે કુળલાજ, કાજ બગડે જો જાગે;
લોભે ધટે વેહેવાર, બાર શોભા પણુ બાગે;

લોભે લક્ષણ જાય, થાય અન્યાય અધર્મે;
 લોભે સંત સંતાપ, જાપ ચોટે કુળકર્મે;
 માન સન્માન મોટપ ધટે, શુદ્ધ કૃત્યમાં ચળ છે;
 શામળ કહે, સદુ માનજો, લોભ પાપનું મૂળ છે. ૨૭૬

ચોપાઈ.

આશાએ આલ્યા છે જોહ, દયામણી દેખાતી દેહ;
 કાંઈક માગવાને કારણે, બાઈ આલ્યાં મારે બારણે. ૨૭૭

છર્યો.

થરથર ફૂળે ગાત્ર, દેહની શુદ્ધ વિસારે;
 તન ઉપર નહિ તેજ, તેજ મન ફરું હારે;
 રંધાય જાણતાં કંઠ, નેત્રથી નીર ઝરે છે;
 બોલે હજવા બોલ, શ્વાસ ઉચ્છ્વાસ ભરે છે;
 ઝોટલાં ચિદ્ર મરવાતણાં, અંગ અંગમાં લાગતાં;
 શરીર ઉપજે શામળ કહે, જનને મંગણ માગતાં.* ૨૭૮

ચોપાઈ.

અરે માત જો માગે તું, આ છબે ના નહીં કહું હું;
 કુંવરીને તેડી એકાંત, લાંગી મન ફેરી ત્યાં બ્રાંત. ૨૭૯

નીચું જોઇને નારી રહી, ક્ષણ એક રહીને હા કહી;
 જો સરતું હોય તારું કાજ, તેને તેડી આવો આજ. ૨૮૦

મહા હરખે ઉડી માવડી, બલે ડાહી થઈ તું આવડી;
 સંક્ષેપે સ્વામિને કહું, સાચું લક્ષણ જાતે લહું. ૨૮૧

છર્યો.

ગરજે ગોથાં ખામ, ગરજથી સદગુણ લે છે;
 ગરજે વઢે રણમાંલ, ગરજે દામ પણ દે છે;
 ગરજે કરે વેપાર, કરે ખેતી પણ ખાંતે;
 ગરજે ગુણકા નાય, ભોગવે લંગી બ્રાંતે;

* શામળભટના નીતિ વિષયક ઘણાં છંપાઓ મૂળ સંસ્કૃત સુઆપિતો ઉપરથી રચાયલાં જણાય છે; સરખાવો:—

વેપયુર્મલિનંબક્રં દીનાવાકુ મદ્રદઃ સ્વરઃ । મરણે યાનિ વિદ્યાનિ ત્તાનિ વિદ્યાનિ ચાચકે ॥

નરનથડી ગળ્યું નહીં, ગરજે લોક લક્ષણ લહે;
કવિ શામળ કહે વશ ગરજને, કુવર્ણને કાકા કહે. ૨૮૨

ચોપાઈ.

નારી આવી ધમે ઠઠ, સાંભળ દુખળી મારા શોક;
કરો વાપદો રૂડી પેર, રાત આજની આવો ઘેર. ૨૮૩

દુખળીશાએ દિલ રાખિયું, તે લાખા આગળ ભાખિયું;
સામગ્રીનો શુભ સંભેગ, ભાવંતા લીધા બહુ ભોગ. ૨૮૪

બહુ ટૂણીને મેડે ચઢ્યો, અચરત દુખળીને મન અડ્યો;
પૂણું જોઈ એનો પ્રતાપ, કેમ રાખે પોતાનું આપ. ૨૮૫

નિશિચર્યા જોવાને નેટ, લીધી કામની ફેરી દેડ;
નવ દુંકા મેહેલ મોટેરા ઘણું, શું વખાણ કરું તેતણું. ૨૮૬

દશ હજાર દીપકની જ્યોત, દીવાળીવત્ કરી ઉઘોત;
કરી લેહેર બહુ લીલા વિલાસ, કરતુરિના બેહેકે વાસ. ૨૮૭

ગોલા ધ્રુપુરી આકાર, નવ દુંકામાં શોભા સાર;
સ્થામા વિચાર્યું સામી જાઈ, રાખું આપ તો સુખી થાઈ. ૨૮૮

ચઢ્યો મોહેલે લાખો જ્યાહરે, સ્થામા સન્મુખ આવી ત્યાહરે;
લાખો લલકારી બોલિયો, ભામનીના મનમાં ભાવિયો. ૨૮૯

અરે લાખાજી તું લાલકા, નિર્મળ કહાવે છે નાપકા;
ભલે આવ્યો આ પૃથ્વી પીઠ, ડહાપણ તારં દિલમાં દીઠ. ૨૯૦

છંધો.

પ્રીતે ચાવો ખાન, જાન શુભ મુણો કે ગાઓ;
રમત રમો શુભ રંગ, અંગ અમલ વશ થાઓ;
નેહે વગડો નાદ, સાદ મુણો શુભ કાને;
જંત કેરો જોડ, જૂપ તેમાં મન માને;
ખાતે બેસો પદંગ પર, જ્યોત ઝાઝી દીપકે સહી;
અમલ આરોગી આવિયો, હેત વધે તરુણી તહી. ૨૯૧

ચોપાઈ.

સરખે સરખી આપણ જોડ, કરીએ પ્રીત જેમ વાધે દોડ;
નદી નાવ સંભેગે મળી, હરખે દુધમાં સાકર ભળી. ૨૯૨

ઐતું અમલ આરોગો તમે, જેમ રીઝું મનમાંથી અમે;	
ઐક રાત રમત કાઝિયે, સુખ સ્વર્ગનું અદિ લીઝિયે.	૨૯૩
કાલ અમારે આવે નાવ, તમે તમારે પંથે જાવ;	
રીઝી તે રાત પધાર્યાં તમે, તમ મન રીજી તેજા અમે.	૨૯૪
રસજસ વાત વધારી કહી, મૂળ ફરી તે બેઠેયો સહી;	
મદદ ને વળી મદિરા પાન, કરજો વીંછી જૂતનું જાન.	૨૯૫
રમાડનાર રંગીલો મળ્યો, તથા પાયાને જામે બળ્યો;	
વિકરે વાધ વકર્યો જેમ, નાવક બેઠેકી જોડા તેમ.	૨૯૬
શુભ શુદિકા વચ્છનાગજતણી, જેમાં ફેફ અઢેકી ધણી;	
મગ મગ જેવડી દોયજ દીધ, લાખે લેઠને પાણી પીધ.	૨૯૭
મીઠાઈ અમૃત આગળ ધરી, આરોગ્યો પૂરણ પેટ જ ભરી;	
દિવા જ્યોત જોરાવર કરી, મેલ્લી પાનદાની બિડાં ભરી.	૨૯૮
લાગી લેહેર તેને તો ધણી, અક્ષલ બુધ્યો લાં ઉઠ્યાતણી;	
ઝોંકા ખાપ ને સામું જોય, માનની દેખીને મન મોલ.	૨૯૯
ફેફ ઘેર્યો નવ જોલાય, ખુશી વાત તો કેમ જોલાય;	
વળી તારુણીએ મેલ્યો તંત્ર, જીવતી હાથમાં ગલી જંત્ર.	૩૦૦
તાન તાળ આલાપજ કીધ, મધુરાસ્વર કાપાલિક* દીધ;	
ધ્રુપદ ખ્યાલ ને ભેરવ બેદ, રીઝ રાખવા માંજાં વેદ.	૩૦૧
ગાન તાનની લાગી લહેર, ગઈ સાન ને વાધું ઝેર;	
સ્વામા તો સાચી સમસેર, નાખ્યો ઘેનમાં પૂરણ પેર.	૩૦૨
પોત્યો પલંગે તે નર તરત, જાણે મૂળથી પાખ્યો મરત;	
જોર રહ્યું નહીં તેની જાતમાં, રાગવત રાપન કર્યું રાતમાં.	૩૦૩
ઐની ગત તો ઐવી યઈ, મુકી માનની મંદિર ગઈ;	
પહેર દીવસ થયો જ્યાહરે, લાખો ઝગકી જાગ્યોત્યાહરે.	૩૦૪
પાધ સંભાળી નિહાળી નેટ, મેડીથી ઉતરિયો હેઠ;	
ગયો ડેર જાણિતો જંન, લાખે આપે વિચાર્યું મેન.	૩૦૫
ગયો માલ ધણેરો ગઈ, સયો નહીં કાંઈ ઐક અર્થ;	
હાવો જીગતે તેવું થયું, ગુણ ને ગઈ મળ્યા એ ગયું.	૩૦૬

પૂર્ણ પસ્તાવો મનમાં થયો, બોલ પછે બંધવાને કહ્યો;
 હું તમને સોંપું છું માત્ર, મારે ગુપ્ત જીવું છે જાત્ર. ૩૦૭
 પોઠી લેઈ વણુઝારો ગયો, લાખો જાત્રા ઠામે થયો;
 વનિતાવાલો કીધી હાથ, શોકમાં પડ્યો જ્યમ જુડે વહાણ. ૩૦૮
 કેરી વસ્તુ પિયે ને ચડે ઘેન, બળે દુર્ધયું ને ન પડે ઝેન;
 ન ગયો ઘેરતણી વાસિયે, વિતક વાત કરી કાસિયે. ૩૦૯
 એમ કરતાં વિલા બહુ દિન, ભદ્રા સમજી ગઈ સૌ ચિહ્ન;
 જવાની મન ધ્રુજા ધણી, પારખું જોવા ધ્રુજા મન તણી. ૩૧૦
 દિન દિન ધરમાં જઈને જોય, અન્ય વાત નહીં જાણે કોય;
 એક દિવસ દુખળી ધરમાં ગયો, કારી બોલ ભદ્રાને કહ્યો. ૩૧૧
 અમો જઈશું અમારે ગામ, કરો એક અમારું કામ;
 લાખા સાથ જેમ લીધા લાવ, તે દેખાડો મુજને દાવ. ૩૧૨
 પોંચી નંગ નવ લાખજ તણી, તે દેખાડી અણમૂલી ધણી;
 એક ધડી દેખાડો સેજ, તો મનની માની યાચે હેજ. ૩૧૩
 લો પોંચી મળી કહો જે તમો, વ્યત્ર ધડી આણી આપું અમો;
 દુખળી તમને ગમી એ વાત, આવો મેડીએ રહેજો રાત. ૩૧૪
 પ્રીતે પોંચી લીધી હાથ, સંકેત કર્યો તેની સાથ;
 ચડ્યો દુખળી મેડી માપ, જોઈ રામા કેમ રાખે આપ. ૩૧૫
 જ્યાં રામાની હુતી સેજ, અરુણ હિંગો એવું છે તેજ;
 શાહપુત્ર ચઢ્યો જ્યાહરે, કૌતકે એક થયું ત્યાહરે. ૩૧૬
 ભદ્રા કહે જઈ બેસો તમો, પરવારીને આવું અમો;
 એમ કહીને ત્યાંથી ગઈ, લાઈયા બેઠા પલંગપર જઈ. ૩૧૭
 તુરત ખની ત્યાં કારમી વાત, આવી લગ્નની ત્યાં સાક્ષાત;
 જગતમાત કોણક જોગણી, જવાની રૂપ ભારે ભોગણી. ૩૧૮
 વજ્ર કછોટો વાળ્યો કરી, મસ્તક જટા લાખેણી લસી;
 વિખૂત આપે આપે અંગ, પિતાંજર પલ્લવટ કરે રંગ. ૩૧૯
 સિંહર મુખ હિંચર આંખિયું, ત્રિશૂલ ડર મધ્યે સોંધિયું;
 સાક્ષાત્કાર જોગમાયા આપ, તેજપુંજ પૂરણ પ્રતાપ. ૩૨૦
 દીર્ઘ દુખળીએ જ્યાહરે, તરત પગે લાગ્યો ત્યાહરે;
 હમણાં એ મનમાં ધારશે, ત્રિશૂળ વડે મુજને મારશે. ૩૨૧

યરયર તે અંગે ધૂનિયો, બાબત કારમી તે જૂનિયો;
 રક્ત આંખ ભરે બહુ ચઢી, નાઠો દુબળી તેણી ધડી. ૩૨૨
 દેહમાંથી તવ ચેતન ગયું, પેશાબ પાગરણમાંહે થયું;
 આબ્યો તરત તરેડી તાવ, શો એ બાબત બન્ને બનાવ. ૩૨૩
 ક્યો વિચાર મન સાથે તૂટ, તેણે સર્વે રાખ્યું સર્ત;
 ક્યો કારમો કાસદ એક, વિરચદ આગળ કરી વિવેક. ૩૨૪
 દંતાશાએ જાણ્યો હાં મુને, તેણે ઠપકા કહાબ્યો છુને;
 ખાઓ પીઓ નિત્ય હેતે ધણે, હું જાઈશ ઘેર દંતાતણે. ૩૨૫
 આશા માગી મન ભાવિયો, પિતાતણે મંદિર આવિયો;
 મુંદર મુખ દીકાં સુતતણાં, દિધાં વધામણાં દેવને ધણાં. ૩૨૬
 અમૂલ્ય આશુપણ પહેર્યા અંગ, રાજતેજથી રૂડો રંગ;
 જગમગ જ્યોત ખરેજાળુલ, કુંવર જાણે કમળનું ધુલ. ૩૨૭
 મંદિર આવી હરખ્યો આપ, નારી તેડવા જઈયું બાપ;
 આગાલીધી પિતાજીતણી, કસ્તુર મનમાં ધૂંચા ધણી. ૩૨૮
 ધારી ધવલ ને મુંદર વેલ, વૈમાન ઉદ્ગતણાંથી સેહેલ;
 નહીં સાથે સેવક કે સહાય, નારી તેડવા કસ્તુર જાપ. ૩૨૯
 પિતા કહે સાંભળ રે મુન, મોટા ગૃહસ્થ આપણ ધરમન;
 એકલા આપ ન જઈએ કાપ, વાટે વિદ્ય અનેરાં હોય. ૩૩૦
 કશું પિતાજીનું નવ કયું, જવા સાસરે મનકું ધયું;
 મેલ્યા બગદ દોડી કામ, ઉતયો જઈ એધારે ગામ. ૩૩૧
 ગઈ નગર વધાર્ધ નેટ, આબ્યો કસ્તુર નગરનો શોક;
 ધુલ વેરાબ્યાં વારુ વાટ, ધણાં ઢગાબ્યાં કંચન પાટ. ૩૩૨
 વગડાબ્યાં બહુ જંગી દોલ, કયાં આવારણાં નેગ અમોલ;
 શાક પાક સુખસાગર ધણાં, તરતીજ ધણી તેજનાં તણાં. ૩૩૩
 શોક કહે હું નહીં રહું વાર, શિદ્ધ કરી વળાવો નાર;
 સાસરવાસો શુભ સજ કરી, વળાવી વેગે મુંદરી. ૩૩૪
 એક વેહેલમાં બેઠાં બેઠ, નર નારીને આંખો નેહ;
 રાત ધડી બે ગઈ જ્યાહરે, ખેડી વેહેલ વેગે ત્યાહરે. ૩૩૫
 ધન મદ જોજન મદ જોહને, બીક ન રાખે તે દેહને;
 સૂર્ય ઉગતે મંદિર જશું, આપ વિચાર મનમાંહે અશું. ૩૩૬

જળું વરખડી ફેરું અડ્યું, નેપુર ડાખા પગનું પડ્યું;
રાખો વેલ જોઈ જોર તાહરું, નેપુર આણી આપો માહરું. ૩૩૭
કહે કરતુર સાંભળકામની, વિખમ વાટ જાયે જામની;
એવાં નેપુર ધરમાં ધણાં, નિત્ય નવાં પેહેરો તેતણાં. ૩૩૮
એકજ નેપુર ફેરે કાજ, નહિ ઉતરું હેડો હું આજ;
નારી હં લેધને રહી, ગદ્ગદ કંઠ ગળેથી ચર્ધ. ૩૩૯
તે દેખીને આવી દયા, રાખી વેલ લેવાને ગયા;
વનિતા વેલ રજાં વાટમાં, ચાલ્યો ચતુર ચિલે ધાટમાં. ૩૪૦
નેપુર જે ઢેકાણે પશું, તરત એક તરકરને જાણું;
લેઈ હાથમાં તે આવિયો, ભામનીના મનમાં ભાવિયો. ૩૪૧
બિટો હાંકવા થઈને ધણી, હાંકી વેલ મેવાસા* ભણી;
જળાં જાંખરાં કાઢવ નીર, તરકર લઈ ચાલ્યો તે તીર. ૩૪૨
ઉજેશ થયો વહાણે જાહરે, દીઠો જૂત જેવો તાહરે;
હણે હઈકું ને ફૂટે પેટ, ક્યાંહ ગયો જે મારો શેડ;
આ દીસે તરકર નર કાવ, એમ વિચારી બાલી સોવ. ૩૪૩

દોહરા.

તરણી કહે તરકર સુણો, તું ક્યાં આવ્યો યાંહ;
નેપુર ક્યાં તમને જડ્યું, એહ ધણી છે ક્યાંહ. ૩૪૪
કપટ કરી બિટા અમો, પ્રપંચથી જાહુ પેર;
વાટ મરડાવી નીસર્યા, જાઈ અમારે ઘેર. ૩૪૫
તેની આશા મૂક તું, તેહ મળે નહિ કાવ;
તું મુજ ઘેર રહે માતુની, માન ધણેરું હોવ. ૩૪૬
તરકરને તો હર્ષ છે, માનની મન ઉચ્ચાટ;
તેહ સમે શું નીપજ્યું, ઈશ્વર કેસા ધાટ. ૩૪૭
નૃપતિ નગર ત્રાંખાવટી, ચઢ્યો સેજ શીકાર;
તારણી ને તરકર હતાં, આવ્યો તેણે કાર. ૩૪૮
માતુની દીડી કારમી, તત્ક્ષણ અલી જાંહ;
દોરી ખેંચી દસ દિશા, બેસારી રથમાંહ. ૩૪૯

બળદ શુદ્ધિથી ઝાળખ્યા, નગર રોઠના હોય;
 પગધું ભણુરો ઝાંચકી, તો કહેશે જઈ કાય. ૩૫૦
 તરકર મૂક્યો જીવતો, આખા બળદ બે હાથ;
 કાઢી મૂક્યો વેગળો, સ્વામા લીધી સાય. ૩૫૧
 ઝાંચતે ચોપી અધિક, રાખી તેણે ઠામ;
 ભણુ કરી કે નવ શકે, આખો પોતે ગામ. ૩૫૨

ચોપાઈ.

આખો શીઠ કરી તે ઠાર, ન દીડી વેલ ન દીડી નાર;
 અરે દેવ એનું શું થયું, બધું ખારકસ કહો ક્યાં ગયું. ૩૫૩
 ચિલો વાટ ઉવાટે અઢચો, રાત અંધારી તે નવ જડ્યો;
 શું મોં લઇને મંદિર જઈ, તરણીથી હળવો હું થાજો. ૩૫૪
 બાળે હેયું ન બોલે લોક, રામ રામ પ્રગટે બહુ શોક;
 ઘણું દુઃખ પડે જોડે, ઘેર જવું ન સુજે તેડલે. ૩૫૫
 તેણે ઠામ તળ્યો નાશીએ, કરી મન ગયો કાશીએ;
 તરકર ગયો પોતાને ઘેર, તેણે વિચારી મનમાં પેર. ૩૫૬
 ચોટેલ બળદ બેવરને દીધ, જાવા જત્રા મનડું કીધ;
 આખો વૈરાગ કીધું ધર તાજ, ગયો કાશીએ કરવત કાજ. ૩૫૭
 કહું વાત તે સાંભળ કર્ણ, લાખા સાય ચપા જણુ ત્રણ;
 એહ વાત અઢિયાથી રહી, પ્રેમદા રાવની થી ગત ધર્મ. ૩૫૮
 લદ્દા પાસ રાજા આવિયો, હાર સ્નતણા લાવિયો;
 પ્રીત ધરો મુજ ઉપર પેર, રાણી કરીને રાખું ઘેર. ૩૫૯
 બોલી લદ્દા ત્યારે તરત, માહારે ખટ મસવાડા વરત;
 સૌભાગ્ય કારણ સેવના કીધ, પરમ દેવી અંખા પરસિદ્ધ. ૩૬૦
 જાણુલમાન જાણી મેં એહ, મનવાંચિત ફળ આપે તેહ;
 મત પૂરું એ જ્યારે યશે, સંકટ મનનું સર્વે જશે. ૩૬૧
 ત્યારપછી જે કહેશે તમો, માથે જોલ ચઢાવું અમો;
 જો કરો મુજ સાથે જોર, તેમાં નહિ તમારો તોર. ૩૬૨
 હું અખલા નહિ ચાલે નેટ, તો મરું પાળી મારીને પેટ;
 જીમ દંત કરડીને મરું, મત લંગ નિરચે નહિ ઠરું. ૩૬૩

સો દાસીઓ સોંપી રાય, રાખી અતિશય સંકટમાંવ;
 સૂની નવ મૂકે અથ ધડી, આવે દાસીઓ દાવે ચડી. ૩૬૪

એક દિવસ રાણીએ કહ્યું, મત મહારું પૂરું થયું;
 પૂર્ણ શિવને રૂડે રંગ, પછી રાયનો કરિયે સંગ. ૩૬૫

રાગ મનમાં હરખ્યો ઘણું, વચન મથ્યું એ રાણીતણું;
 પૂજા સામગ્રી આપી દાથ, ડાહી દાસીઓ દીધી સાથ. ૩૬૬

રખે સૂની મૂકો એહને, ધીરો માં એની દેહને;
 પક્ષકે એકે સૂની રહે દીરા, તો તમ સહનું છેદું શીરા. ૩૬૭

બેસાડી રથ ખેળો બારણે, શિવ પૂજન કેરે કારણે;
 દંતકુંવરનું દેહું ત્યાંહે, પ્રીતે ગર્ભ પૂજનને માંહે. ૩૬૮

અરે દાસીઓ રહો સહુ બહાર, કરું પૂજન આતું આ ઠાર;
 પ્રીતે વચનની દીધી આંચ, મોહાર એકને આપી પાંચ. ૩૬૯

દેહેરુ વાસી દાસી રહી, પૂજા કરવા રાણી ગર્ભ;
 પ્યાન શિવ અમાનું ધર્યું, પૂજન રૂડી પેરે કર્યું. ૩૭૦

કસ્તુરે કહીતી જે વાત, સાંભર્યું તે વેળા સાક્ષાત;
 દોહિલા દિવસ કાલે વામશે, જીવતો નર લદ્રા પામશે. ૩૭૧

જીવ તો હું શા માટે તબ્બું, ભાવે શ્રીભૂષરને ભળું,
 શિવલિંગમાં ભોંયરું હતું, તે કોઈ નવ ભણે છતું. ૩૭૨

તે ફેર ફેરવ્યો જમણે સગ, નીકળ્યું જલધારીથી લિંગ;
 સુરંગ માંહ પ્રવાણ જ કરી, પાછું લિંગ હતું તેમ ધરી. ૩૭૩

ડાખો ફેર ફેરવ્યો જેટલે, સળગડ લિંગ થયુ તેટલે;
 રુમઝુમ કરતી ચાલી ત્યાંહ, આવી ધર સસરાના માંહ. ૩૭૪

વડી શેઠાણી ઢોળે વાય, ભોજન કરે છે દંતો રાય;
 મહાલક્ષ્મીવંત દીડી નેટ, અચરત પામ્યો દંતો શેઠ. ૩૭૫

કહે બાઈ દેવી મુ કોણુ, આટલે દહાડે દીડી ઓણુ;
 કરે ભેડીને ઉભી રહી, કહોણી સસરા આગળ કહી. ૩૭૬

લદ્રા નામ બાણે છે સંહુ, દંત કુંવરતણી કુળ વહુ;
 સપૂત શેઠ દિલથી ડાહરો, કુલતારણુ દીપક તાહરો. ૩૭૭

દેહેરે અને દેખાડી વાટ, ગયા ગુપ્ત તે જાત્રા માટ;
 લસે પધાર્યા વહુજી તમો, પહોંચી રહી રણિઆત જ અમો. ૩૭૮

અમૂલ્ય મોતીએ વધાવિયાં, પ્રેમદા મંદિર પધારિયાં;
 રાજા ઘેર જીવે છે વાટ, રાણી નહીં આતી ચા માટ. ૨૭૯
 છડી અસ્વારી દેહેરે ગયો, બોલ તેહ દારીને કહ્યો;
 અશ્વ ક્રેમ ગઈ તાહરી, સૂની રાણી મૂકી માહરી. ૩૮૦
 કમાડ ઉઘાડી પેઠા માંહ, માનવ જાત નહિ દિસે ત્યાંહ.
 સુરંગ શિવ દેહેરે સાક્ષાત, ગુપ્ત ન જાણે કાંઈ જ વાત. ૩૮૧
 શિવ દેહેરામાં શોધી જીવે, નિરાશ થઈ નવજોથી રુવે;
 અરે દેવ આ તે શું થયું, એ નારીને કાણુ લાઈ ગયું. ૩૮૨
 નંથી પવન પ્રવેશની જાગ, સાંભરે મુંદરી ઉઠે આગ;
 નારીને મહાદેવે ગળી, ન મૂકી જેણે બીલડી વળી. ૩૮૩
 શકે દેવ અંત્રીસે હરે, કંઈ કંઈ મન મનસુખા કરે;
 હતી ત્યાં ઈંદ્રતણી અપ્સરા, એ રૂપ માનવન હોય મત્સરા. ૩૮૪
 શોભા રૂપ મુંદર મુંદરી, લોચન ભરે વિલાપ બહુ કરી;
 નૃપતિ મન વિચારે નેહ, ખાઉં ઝેર કે મારું પેટ. ૩૮૫
 કરું એમ જે શ્રવ જ જાણ, પશુ બેઠો તેનો નવ થાય;
 માટે કુંવરને સોંપ્યું રાજ, સુખ સારીરે કીધું તાજ. ૩૮૬
 ગયો કાશી કરવત કારણે, થયા એકઠા ચારે બારણે;
 સાચું પાપ મકારો દીસ, ત્યારે કરવત મૂકે શીશ;
 કહે કરવતિયો ખોટી થાઓ, સાચું કહો કે મંદિર જાઓ. ૩૮૭

દેહરે.

લાખો કહે કહું લખ વરાં, દુઃખની માથે મોટ;
 એક નારીને કારણે, ખોઈ પાંચ લાખની પોઠ. ૩૮૮
 મળ્યો એક ડાહ્યો દુખળી, મળી નમેરી નારિ;
 પુખ ખાધા વિષુ કર બળ્યા, હોડે બેઠો હારિ. ૩૮૯
 માટે કરવત લીજિયે, દેહ દુઃખથી દેઉં;
 ગરથ બધા પોડીતણે, તે નારીને સેઉ. ૩૯૦
 તરકર તે વેળા કહે, માનનિ એક મધ્ય રાત;
 નેપૂર જડયું ઝુજને તિહાં, વારુ કહું એક વાત. ૩૯૧
 તે મેં દીડી એકલી, આપ્યું નેપૂર હાથ;
 અણુજાણ્યો નવ જોળખ્યો, સ્થાગા તેડી સાથ. ૩૯૨

વહેલ લેઈ વાટે જતાં, ઉલો આપે સૂર;	
અંદવદની ચતુરા ચતુર, નારાયણનું નૂર.	૩૯૩
નિરખીને હું દરખીયો, જણ્યું બળિયું લાગ્ય;	
કર્મહીણ છાન્યું નહીં, પછીથી ઉઠી આમ.	૩૯૪
નૃપત નગર ત્રાંખાવટી, મળ્યો ઉગમતે દીશ;	
નારી લેઈ તે ગયો, રણો કુટીને ચીશ.	૩૯૫
નેપૂર ગયું ભુવતી ગઈ, આગ્યો તેણે આજ;	
કરવત મૂકે કોટ પર, કામની કેરે કાજ.	૩૯૬
રાજ બોલ્યો રીઝમાં, તે વનિતાને મત;	
માનની ગઈ દેહેરા રિષે, અણપ થઈ તે તર્ત.	૩૯૭
પ્રભાતે લીધી હતી, તરતર ફરી તોલ;	
મતતણો કયો વાપરો, માન્યો સાચો બોલ.	૩૯૮
તેનું મુખ દીઠું નહીં, ભાંગી નહીં જો ભૂખ;	
ખટ માસ રહી તે કામની, સ્વામા પામી મુખ.	૩૯૯
સ્વામા કહે શિવ પૂજિયે, પ્રીત ધરીને પેર;	
પંછી રાણી થઈને રહું, રાજ તારે ઘેર.	૪૦૦
પૂજન કરવા ગઈ પ્રેમદા, ગઈ દેહેરાની માંદ;	
બોલાવી ખતિ કરી, અણપ થઈ તે ત્યાંદ.	૪૦૧
અચરજ એ તો અતિ ઘણું, ક્યાં ગઈ નિર્ભજ નાર;	
માટે કરવત લીજીયે, આગ્યો હું આ કાર.	૪૦૨
સમળ્યો શેઠ દિલ્લસ વિષે, અંતઃકરણ થઈ આસ;	
જીવતો નર ભદ્રા પામશે, વનિતા પહોંચી વાસ.	૪૦૩
ચોપાઈ.	

સાંભળ લાખા આણે કામ, કરતુરઅંદ તે મારું નામ;	
દુબળી પારખ તે હું યયો, સ્ત્રીચરિત્ર જોવાને ગયો.	૪૦૪
સાટાં તારાં કીધાં અમો, હું દુબળી ને લાખો તમો;	
ઓળખીતા મન મેલી મળ્યા, સંતાપ દતા તે મનનાટખ્યા.	૪૦૫
ભદ્રા જે નારી વાહરી, તે માની જણી બેની માહરી;	
મુલ વચન તરકરને સાચ, જે નેપુર આપું તુજ હાથ.	૪૦૬
તરકર કહે હું તારો રાંક, ક્ષમા કરે અમારો વાંક;	
ત્રાંખાવટીતણો જે રામ, તે કર જોડી લાગ્યો પાપ.	૪૦૭

કસ્તુરચંદે જે નારી વરી, મારી પેટવણી દીકરી;	
કાશીમાં કાઠીનાં કામ, પ્રગટ થયું પોતાનું નામ.	૪૦૮
લીધો ત્યાંથી લાખો ગરથ, જોડાવ્યા મન ગમતા રથ;	
કર્ચાં પુણ્ય ધણાં કાશિયે, દીધાં દાન તીરથવાસિયે.	૪૦૯
કર્મ મૂકાવ્યાં કોડે કરી, બ્રહ્મ મોહોરો આપી ભરી;	
આરે એકઠા પંથે પળ્યા, દંતા રોઠ ઘેર આવી મળ્યા.	૪૧૦
રાજા ઘેર થયું છે જાણુ, ગડગડિયાં હરખે નિશાન;	
આર એકઠા રંગે રમે, ભદ્રા રાધે તે ભુગતે જમે.	૪૧૧
આર બારણાં આર રાણુગાર, ચતુરા જાણે હોયે આર;	
ખાંચ લાખ પોઠીના દામ, આપ્યા લાખાને કીધું કામ.	૪૧૨
ખે નેપૂરતણે જે ગર્થ, આપી તરફરને સાચો અર્થ;	
રાજા ઘેર પોતાને ગયો, દંતા રોઠ પણુ સુખિયો થયો.	૪૧૩
નવ ટુંકા મણી જડિયા મહેલ, શોભા ઈંદ્રાસનની સહેલ;	
નવમી મેડિયે નિયે નાર, કરે કલોલ તેને વેષાર.	૪૧૪
રાત દિવસ નહીં જાણે કોય, આનંદ લીલા અદ્ભૂત હોય;	
ઉપર સુવે ને ઉપર જમે, રામા સાથ રમત એ રમે.	૪૧૫
પોતાની દાસી ને દાસ, પ્રીતે માણુસ રાખે પાસ;	
આપાર વણુજ ને સુખ કે દુઃખ, કોઈ દેખી શકે નહિ મુખ.	૪૧૬
મહાસક્ષીની જેને મહેર, તેને ઘેર લીલા તે લેહેર;	
વિંધ્યાં રમતાં વરસ જ બાર, સુખ સાગરમાં નર ને નાર.	૪૧૭
દિવસ એક આબુનું શુભ પર્વ, લોક મહિસાગર જાણે સર્વ;	
નારી રોઠ દંતાજીતણી, પ્રીતે સાથ પાડોસણુ ધણી.	૪૧૮
રથ ખેસી આબ્યાં બારણે, મહિસાગર નહાવા કારણે;	
વાત કરે મોહોમાંહે સદા, કો કહે રાધી મૂકે વદા.	૪૧૯
કો કહે વહુઅર પાણી ગળે, કો કહે વહુઅર ખાંડે દળે;	
કો કહે વહુઅર દોળે વાય, કો કહે દડાડી આંધે પાય.	૪૨૦
કો કહે વહુઅર લાગે ચરણુ, સાંભળ્યું શેઠાણિયે કરણુ;	
ત્યારે તેને અચરજ અઘ્યાં, આંખે આંસુ ધારા પઘ્યાં.	૪૨૧
મુખે તાણી મૂક્યો નિઃશ્વાસ, અરે દૈવ નવ પહોંતી આશ;	
તે સર્વ સાથે દીક્રું દષ્ટ, કહે સર્વ તમને શું કષ્ટ.	૪૨૨

શ્રીમંત હો તમને શું દુઃખ, સધળી વાતનું ધરમાં સુખ;
 તમ ધરમાં દાસી છે ધણી, એ વાત તો અમ ગરીબાતણી. ૪૨૩
 કહે શેઠાણી સાંભળ બેહેન, કહું મારી કુલ વહુનાં ચેહેન;
 આવી તે દહાડાનું દુઃખ, નથી દેખતાં સુતનું મુખ. ૪૨૪
 તે નારીએ પુત્ર જ લીધ, શું જાણિયે કંઈ કામણ કીધ;
 નિત્ય ઉડી પગે લાગતો, માણ કહી ખાવા માંગતો. ૪૨૫
 હેત પ્રીતથી કરતો વાત, તે દેખીને ઠરતો તાત;
 ઠરતી આંખ દેખીને તંન, તૂટે ચલું ત્યાં મારું મંન. ૪૨૬
 તેને તો વહુએ વચ કીધ, અકલ સાન જીવાવી દીધ;
 તે હું પુત્ર ન દેખું દષ્ટ, એથી બિહુનું શું અદકું કષ્ટ. ૪૨૭
 સર્વ સાથ સાંભળી ત્યાં રસાં, છોકરાં આજનાં બેશુદ્ધ યસાં;
 તમે કહ્યું તે આડો આંક, વધતો તમ વહુઅરનો વાંક. ૪૨૮
 અમ લોકે તે અદકું કહ્યું, સાથ શેઠાણી દાસીએ લહ્યું;
 તે દાસી તો બદાતણી, વહાલા વંચી સાચી ધણી. ૪૨૯
 વાટે વાટમાં જે જે લહ્યું, શેઠ શેઠાણી આગળ કહ્યું;
 દુઃખ ધણેથી રાયાં માત, કહી સર્વ માંડીને વાત. ૪૩૦
 કહે બધા સાંભળો ભરથાર, ઉતરો અટારીથી આ વાર;
 સંનોખો જઈ મા ને બાપ, પછી પધારો આપોઆપ. ૪૩૧
 આપાર વણુજમાં ધાતો મંન, જમો છો બાપ રલ્યાનું અન;
 રૂપા નરને નવ તે ધટે, વણુ રાજગારે માન જ મટે. ૪૩૨
 આગસ મરડીને ઉડીઓ, જેમ મહાગળ પોતે ધૂડીઓ;
 આબો હેકળ આપોઆપ, બેડાં છે બ્યાં મા ને બાપ. ૪૩૩
 પિતા મુને આપ્યા દીછએ, જે કાંઈ કામ દો તે કીછએ;
 કહે પિતા સુત સુખિયા માઓ, કમ્મે લખ્યું છે બેઠા ખાઓ. ૪૩૪
 હજી લાડકવાયા છો તમે, તમ જેવડા હતાજી અમે;
 કરતાતા કંઈ મોટાં કામ, વીચ કોટી જોજાંતાં દામ. ૪૩૫
 કામ કામ જે લક્ષ્મી હોય, ચોરીથી નથી લાગ્યું કાય;
 રબાયકી મળે છે ગર્થ, બેસી રહે સરે નહોં અર્થ. ૪૩૬

છાપો.

સિદ્ધને માથે સિંગ, સાપ પોતે પંખાળો;
 સુરને હાથે શસ્ત્ર, વાલ વકારે ખાબો;

સાગરને પરઠ્યું પૂર, હીરો ન્યમ કુંદન જડિયો;
 ઈંદ્રપૂર અધિકાર, વળી વરઘોડે ચડિયો;
 જેમ અરાડે હાથીઓ, કવિએ વળી વખાણિયો;
 શામળ કહે વાધે આટલા, વ્યાપારે ચઢે જે વાણિયો. ૪૩૭

ચોપાઈ.

રાખ્યા વાણોતર જે ધણા, ખાસ ખેલ તે પોતા તણા;
 વહાણ વીસથી બમણાં લીધ, માલ ભરી તૈયારી કાપ. ૪૩૮
 કાળાં કાપડ મોંઘે મૂલ્ય, અતિસે માલ ભર્યા અણતુલ્ય;
 જાવે જાવા મનના ધરી, વહાણમાં ભારે જણસો ભરી. ૪૩૯
 સઠ ચઢાવી નાખ્યા દોર, લાગ્યો નાદ નિશાને દોર;
 એ સઘળી કાપી હેડિંગે, ચક્રો ભદ્રા પાસે મેડિયે. ૪૪૦
 કામની મારું કહ્યું જો કરો, તો મુજ આળ્યા વિશુ નવ ઉતરો;
 ખાઓ પીઓ મેડી માળિયે, સુખે નિત્ય બેસો જાળિયે. ૪૪૧
 શાયાં ડાહ્યાં ચતુરા તમે, તો શી શિખામણુ દીજો અમે;
 ખીંટ પથે વહાણે જશું, કહી વાત તે મનમાં વસું. ૪૪૨
 આરા માગી ઉતર્યો આપ, આળ્યો જ્યાં બેઠાં માખાપ;
 કરજોડીને ઉમે રહ્યો, હેત બાલ માખાપે કહ્યો. ૪૪૩
 વ્યાપાર કરતાં કેમ વારિયે, તમ વિના છુવ તે ક્યાં ઠારિયે;
 વહેલા વળજે મારા પુત્ર, સર્વે રિદ્ધ તારી ધરસૂત્ર. ૪૪૪
 પુષ્પ નક્ષત્ર સાંધ્યું પ્રીત, ચઢ્યો વહાણમાં રૂડી રીત;
 શુભ શુકન રૂડી વાણિયે, આત્મા વહાણુ ઠાળે પાણિયે. ૪૪૫
 સઠ સલામી પોતાતણી, શોભા સફરની સુંદર ધણી;
 જોયાં બંદર પોતે અનેક, એક એકથી ઉત્તમ એક. ૪૪૬
 અગાધ અર્જુવમાં વહે નીર, રહે નહીં જોતાં મન ધીર;
 એક બે દિવસ કરતાં એમ વાત, સહેજે ગયા મસવાડા સાત. ૪૪૭
 દેશ વિદેશ પરદેશે ગયો, ત્યાં તો એક અચરત ખેલ થયો;
 રૂડી રાત શરદ પૂર્ણિમી, અતિ ખીલી સ્વાતિ ધણી. ૪૪૮
 એવો જોગ જે દહાડે હોય, શું કોતક થયું તે જોય;
 અર્જુન વીચ આળ્યો છે બેટ, છીપ્યાં વહાણુ તે તળ હેઠ. ૪૪૯

ત્રાહાણુયકી સર્વે બારણે, ઉતર્યા બધ ભોજન કારણે;
 જેવો ઐરાવત હોયે ગજ, શુંડ સરખી ફરકે ધજ. ૪૫૦
 કામ કામ સુતાં સહુ જાત, દોડ પોહોર ગઈએ ત્યાં રાત;
 નથી જાગતું માનવ કાપ, એકલો રોઠિયો પોતે જોય. ૪૫૧
 બેઠો જ્યોત દીપકની કરી, માંડે નાચું હેડે ધરી;
 તન મન ધન મેળવ્યું છે ત્યાં, નથી જીવળીએ કો માંહ. ૪૫૨
 મેળ મળતાં બુલે કાપ, તે નર નિચ્ચે જીયું જોય;
 એક હંસણી બીજો હંસ, પક્ષી પણ દેવતાઈ અંધ. ૪૫૩
 અંતરિક્ષ પાંખ વડે વિસ્તરે, અમૂલ્ય મોઘાં મોતી ચરે;
 માન સરોવર ગુણ ગંભીર, ચરે હંસ સહી તેને તીર. ૪૫૪
 રક્ષાટિક મણિની જ્યાં છે પાળ, વૃક્ષ દેવ વળીની જાળ;
 વરસે ત્યાં મોતીનો મેહ, ઉજ્જવળ હંસતણી છે દેહ. ૪૫૫
 હંસ નર નારીની જોડ, કાપા જોતાં પહોંચે કોડ;
 સમુદ્ર બેઠ મોતીની ખાણ, ચારા કાજ ગયાં નિર્વાણ. ૪૫૬
 પાછાં માન સરોવર જાય, આવ્યાં અર્ધ અર્ધવની માંય;
 ચાકી હંસણી ન ઉડે પાંખ, દોઢાં વહાણ છીપ્યા તે આંખ. ૪૫૭
 કહે હંસલી સાંભળ હંસ, પ્રાણજીવન અધિપતિ છો અંધ;
 ધડી એક જો બેસો વહાણ; થાકે શીતળ યઈ નિર્વાણ. ૪૫૮
 તેણે કે બોલાતું નથી, તો વારવાર શું કહિયે કથી;
 બેઠાં બે તે કામે ઠરી, શુભ વચન બોલી સુંદરી. ૪૫૯
 જાણો સ્વર્ગતણી છે શેર, દિવ્ય જળ દરિયાની લેહેર;
 અતિ ઉજ્જવલ દીસે છે રાત, કોહો આ વેળા કાંઈક વાત. ૪૬૦
 કીયો દિવસ કીયું છે પર્વ, શોભા સ્વર્ગતણી તે સર્વ;
 કહે હંસ સાંભળ ભામની, જુગત આજ રૂડી જામની. ૪૬૧
 સરદ પૂનમ ને સ્વાતિ હોય, મહિમાકળી સહે નહિ કાપ;
 નર નારી કરે જો સંગ, હોય રીઝમાં રૂડો રંમ. ૪૬૨
 એક નાડે એક સોડે સૂત, પડે નિંદુ પ્રગટે તો પુત;
 પિયુ પ્રિયાને પૂરણુ ગ્રીત, રમે મળી રસની રીત. ૪૬૩
 છરેપો.

પડે નિંદુ જો નીર, તીર અર્ધુવ ઉઘોતી;

ઉજ્જવલ તેહ સોહંત, ઠરે મહા મોઘાં મોતી;

ટૂળે હોય કપૂર, સૂર ધણા મૂલ ઘોડા;
 બત્રીસ લક્ષણે બાળ, પત્રિની ભુગતી ભેડા;
 હોય નિર્ભજ ચિત્ત નર નારનું, ઉદરે ગર્ભ આવી અડે;
 પુરુષ પ્રતાપિક અવતરે, છીક ખાતાં મોતી પડે. ૪૬૪

ચોપાઈ.

હાયણી સાચું હાથી ભેય, બદા ભત્રિક દસ્તી હોય;
 સરદ પૂનમ સ્વાતી કહેવાય, અકલિત મહિમા તે ન કળાય. ૪૬૫

હંસે વાત માંડીને કહી, દસ્તુરે તે સર્વે લહી;
 તાણીને ચૂક્યો નિઃશ્વાસ, અરે દેવ નવ પહોંતી આશ. ૪૬૬

નિરાશ ચંદ્રને બેઠા ધરણ, એમ નિસાસા નાખ્યા ત્રણ;
 હંસ હંસલી સાંભળે જેમ, તાણી તાણી મેહેલ્યા તેમ. ૪૬૭

હસલી કાન સુણ્યા જેટલે, હંસ પ્રત્યે પૂછ્યું તેટલે;
 શા માટે નિઃશ્વાસ ચૂક્યો, ચતુર પુરુષ તે ક્યમ ચૂકિયો. ૪૬૮

ખાવા પીવા દોલત ધણી, કરે મોજ કરોડોતણી;
 તમે હંસ પૂછો એહને, શું કુઞ પ્રગટ્યું છે દેહને. ૪૬૯

બોલ્યો હંસ તે વેળા વાણ, સાંભળ બાધ ચતુરસુખણ;
 શા માટે મૂકા નિઃશ્વાસ, પ્રીતે સાંભળું તારી પાસ. ૪૭૦

બોલ્યો હસીને હંસની સાથ, શાહા પુત્ર ભેડીને હાથ;
 તમે વાત વિનતાને કહી, સ્વાતિ પૂનમની તે મેં લહી. ૪૭૧

પ્રેમદા તમે વખાણી પેર, તે ગુણવંતી મારે ઘેર;
 એક સોડે એક નાડે એક, એવી વિનતા ચતુર વિવેક. ૪૭૨

તમે વાત વખાણી આજ, કહેતાં આવે છે બહુ લાજ;
 આણે સમે કામની નવ મળે, પ્રીત વચન મારું કેમ પૂળે. ૪૭૩

એક સમે ને બીજી વાણ, તેથી કેમ પડે નિશ્ચે જાણ;
 જાય સમો તો વળતાં મળે, ત્યારેલાચ તે કયાંયે જાળે. ૪૭૪

તેણે કુઞ દાહું છું અમે, કહી વાત જે પૂછી તમે;
 કહે હંસ ઝૂંડે શા માટે, વનિતા દૂર તે દેટલી વાટે. ૪૭૫

શેઠ પુત્ર કહે સાંભળ વીર, અગાધ તો અર્જુનનાં નીર;
 કહ્યું કુંવરજી વેમળી વાત, આલ્યા અર્જુન મહિના સાત. ૪૭૬

દોહરા.

ચંપકસેન ત્રાળાવડી, મહિ સંગમ મહા મૂલ્ય;	
ગુર્જર દેશ ગુણ આગળો, અતિશે દૂર અતુલ્ય.	૪૭૭
કહે હંસલી હંસ સુણ, પૂછ્યો સકળ ઉપાય;	
આ વળા તમો એહને, મંદિર તેડી જાઓ.	૪૭૮
મેળાવો એની માનિની, ભક્તિ ધણીએ ભાવ;	
ઉઠો અકલ અદકી કરી, ઉગતા પેહેલાં આવ.	૪૭૯
હંસ તે બોલ્યો હેતથી, ઉઠ આળસ તજ આજ;	
બેસ પીઠ બહાદુર ચર્ધ, કર મનગમતાં કાજ.	૪૮૦
પ્રતિજ્ઞા પ્રોટી કરો, ખોટી ન કરો ખાત;	
પલકમાંહ પાછા ફરો, જોઈ કામિનીની જાત.	૪૮૧
હંસલી રહી ત્યાં હોડિયે, અંત્રિક્ષ હિડ્યો હંસ;	
કસ્તુર કોટ ઉપર ચઢ્યો, વારુ શેઠનો વંશ.	૪૮૨
આકાશ લગી ઊંચો, ચઢ્યો, નિર્મયુ ગુણ ગામ;	
ધનુષની ધેરે ઉતર્યો, આબ્યો તેણે કામ.	૪૮૩
કહે રે મહોલ તારો કિહાં, જોળખ આપે આજ;	
પેશ મંદિરમાં પ્રીતથી, કર કામનીનું કાજ.	૪૮૪
નવ ટુંકા ને નવ લખા, રૂઢી રીતે રંગ;	
દીપક આઠ અટારિયે, શોભા રૂઢો સંગ.	૪૮૫
માનનિ બેઠી માળિયે, જીવતી જંતર વાપ;	
અગાશીમાં ઉભો રહ્યો, વનિતા વિસ્મય થાય.	૪૮૬
શ્યામા જાણે સ્વપ્ન છે, કે ચેટક કે ચોર;	
કોતક કાંઈક કારમુ, અકલિત એ અંકોર.	૪૮૭
નહિ શેઠ કસ્તુર એ, અધિપતિ મારો આપ;	
જીવતી જોઈ ત્યાં રહી, અચરત આપોઆપ.	૪૮૮
સ્નેહ ધણેથી સુખ થયુ, રામા રીઝી રંગ;	
સ્વાતિ જોગ તે સાચ્યો, સ્વામી સાથે સંગ.	૪૮૯

ચોપાઈ.

સ્વામી કહે સાંભળ સુંદરી, શું ભાળે છે દ્રષ્ટ જ જરી;
માસ સાતની વાટે ગયો, ત્રેહ મૂળને તારો થયો. ૪૯૦

પંખી આગળ કહી મેં પ્રીત, રામા મેળવ સ્ત્રી રીત;
 તે પંખીની પીઠ ચઢી, આળ્યો અહિં તે લાગી ધડી. ૪૯૧
 નારી કહે બલે આપિયા, મારે મન તમે લાવિયા;
 ચર્ચા કામાતુર નર ને નાર, તે વેળા કીધા વહેવાર. ૪૯૨
 નારી કહે નર સાંભળ નેટ, પૂરણુ ગર્ભ રજો મુજ પેટ;
 હવે નહીં જવાયે તમે, તજું પ્રાણુ વણું ખૂટે અમે. ૪૯૩
 માળાપ તમારાંને જર્મ મળો, પછી પંથ તમારે પળો;
 વાત કરતા લાગી વાર, હંસ હેતથી બેઠો બહાર. ૪૯૪
 હંસ કહે ખોટી ચાજી છું, હું મારે મારે જાઉં છું;
 તું તારે ગમે તો રહે, આવ અહીં કે ના પણુ કહે. ૪૯૫
 દાસી હુતી ત્યાં દસ બાર, રાખી શાખ તે તેણે ઠાર;
 તોએ નાર ન મૂકે હાથ, શાહ પુત્ર મને તેડો સાથ. ૪૯૬
 હંસ આળ્યો સખિયો સાથમાં, આપ્યાં મોતી બે હાથમાં;
 નારી જોવા ગઈ દીપક પાસ, ઉડ્યો હંસ તેડી આકાશ. ૪૯૭
 ન આવી વાટમાં ઉંની આંચ, આળ્યો રાતરહી ધડી પાંચ;
 ક્ષેમકુશળ મુક્યો વહાણુ, સંભાળ કસ્તુર સુગંધ સુગણુ. ૪૯૮
 અલ્યામ કરીને હંસજ ગયો, પ્રાતઃકાળ એ રીતે થયો;
 નિરિચન્ત થયો મનમાં વાણિયો, કુશળ ક્ષેમ ધરના જણિયો. ૪૯૯
 ઢાહરો.

સદ પૂર્યો સવારમાં, આળ્યા વાય સવાય;
 વણિકપુત્ર વેવારિયો, જુગતે જાવે જાય. ૫૦૦
 જાવે જે કા નર ગયો, નાવે મંદિર માંય;
 જાય રળી જાવેયકી, પરિયાના પરિયા ખાય. ૫૦૧
 જાવે જોખ ધણી જુએ, ચઢ્યો બાપારી વહાણુ;
 અદકું કહું શું એયકી, ઝહાં રત્નની ખાણુ. ૫૦૨
 વેચે માત્ર મહા મૂલથી, પૂરણુ લાભથી પેર;
 માનની મેહેલી માળિયે, ગોરડી રહી જે ઘેર. ૫૦૩
 ગુણવંતી ગર્ભજ વાંધયો, ભારે કર્મના ભૂધ;
 વનિતાને ધણું વાધિયું, રાજતેજ રિધરૂપ. ૫૦૪
 પચ માસ પૂરા થયા, નણદલ આવી ત્યાંહ;
 જાગી ચઢી અટારિયે, લામની લદા જ્યાંહ. ૫૦૫

રૂપ દીર્ઘ રંભાતણું, બાળી દીઠાં નેજુ;	
ઉદર જે ઉત્તન નિરખિયું, ચંચળ દીઠાં ચહેન.	૫૦૬
ભાભી તેજ લણું કર્યું, આ લક્ષણ શું આજ;	
ખોલ્યાં બોતેર બાપનાં, કુલદંતાને લાજ.	૫૦૭
ભાષ પરણ્યા ધણી ભારથી, ધાવ લખિયો મરજ;	
તેં તો તારું પાણિયું, કામની વહાણું કરજ.	૫૦૮
સાગ્રાશ તેં સારું કર્યું, ગર્ભ વધાર્યો ઘેર;	
વીર ગયાને વરસ થયું, પ્રૌઢી કાધી પેર.	૫૦૯
શું કહેશે સસરા આગળે, શું કહેશે મા બાપ;	
ગૃણ ધાવ પૂરો કર્યો, તેમ તેં પાલ્યું આપ.	૫૧૦
નાક ગળું નવ ખંડમાં, કુલટા કહેશે લોક;	
પડે રહો તમે પ્રેમદા, ફાંસિ દુલો ફેક.	૫૧૧
નારી કહે નણદલ સુણો, પૂઝે પ્રીતે દાસ;	
હસે ચઢી હેતેયકી, પ્રીતે આઝ્યા પાસ.	૫૧૨
શાખ પૂરી સહુ દાસિયે, દગ વાદળ થયું દુઃખ;	
માનશે તારી માવડી, કહીને મરડયું મુંખ.	૫૧૩
બોલો ભાભી માઢરી, પ્રાણ કરોને તાજ;	
મુખ બાલે છે તાહરે, કાંઈક મનમાં લાજ.	૫૧૪

છાંપા.

વિપ્ર શિર એક વાંક, આંક લાલે નવ બણિયે;	
બ્યાંપારી શિર વાંક, રાંક 'કહેવાણો રણિયે;	
રાજા શિર એક વાંક, વાંક વિના ધર લૂટે;	
જાયક શિર એક વાંક, રાઠ કરીને રૂટે;	
ચતુરને વાંક ચોરી તણો, ધણી લોક શિર માળનો;	
વડો વાંક વનિતા શિરે, સામળ કહે અધિકાં આળનો.	૫૧૫
બાળ પરદેશી પ્રીત, બાળ વાતો આડીની;	
બાળ રડાની રીત, બાળ જુદ ચોરી આડીની;	
બાળ બીખનો ભોગ, બાળની આળ જુઠાનું;	
બાળ દેહનો રોગ, બાળ રડો કુલ્યાનું.	

બાળ છવવું જે ખાપડો, બાળ દિમત હરામની;
 શામળ કહે બાળ તે નારને, કલંક ચઢવું જે કામની. ૫૧૬
 બાળ લંપટની લાજ, બાળ પર ધાન્ય જ ખાવું;
 બાળ કુંવારો વાસ, બાળ નીચ સંગે જાવું;
 બાળ સાધુ સગપણ, બાળ વિગ્રસ્ત વઢવું;
 બાળ ગરબ વિણ ગૃહસ્થ, બાળ જારીનું જડવું;
 શાળ પ્રીત પર નારની, રામ નામ વિણ બોલવું;
 શાળ કલંક જે કામની, કહે શામળ પટતરે બોલવું. ૫૧૭

ચોપાઈ.

નેન્દા કરી બહુ નણદી ગઈ, જઈ માતાની પાસે રહી;
 છો અક્ષર દીર્ઘ તે આંખ, પડ્યો વડો વહુવરનો વાંક. ૫૧૮
 શરી નિસરી છેક જ નેટ, પ્રાંત ગર્ભ વાધે છે પેટ;
 ગ્રીય કામ કર્યું એણિયે, માળિયામાં બેઠી તેણિયે. ૫૧૯
 દુષ્ટે જોઈ આળ્યા અમો, શાણા સર્વ વિચારો તમો;
 સરો સાસુ સન્નજન સહુ, ફટ ફટ કરે છે વહુને બહુ. ૫૨૦
 ખો વાત છાની આ ઠાર, કદી વાત જાણે દરબાર;
 સા માનતાં કરશે ફાક, ખીજે દંડ ઉપર લે રોક. ૫૨૧
 ઠટે એને પીયર પરહરો, કુચલી ઝાઝી ચાને કરો;
 નું કર્યું ભોગવશે એહ, નાણો કાને તેશું નેહ. ૫૨૨

છપો.

પરહર મન વિણ દાન, પરહર વિણ હેતે ખાવું;
 પરહર ખાલી ખ્યાલ, પરહર ચિત્ત વણ ચઢાવું;
 પરહર વડાશું વેર, પરહર પૂત કપૂતો;
 પરહર લંપટ ગોર, પરહર સંત જે ધૂતો;
 રહર મિત્ર જે લાલચુ, પરહર લાંચ લે પાંચમાં;
 શામળ કહે પરહર પ્રેમદા, જે અન્ય પુરુષની આંચમાં. ૫૨૩

ચોપાઈ.

ભની સહુએ કુડી કરી, પીયર મહિ મેલી પરહરી;
 જુગાર સરવ ઉતારી લીધ, ખગરણ પાતળું પેહેરણ લીધ. ૫૨૪

પરહરી મૂઢી રૂડી ધેર, ગર્ભ પિતા પોતાને ઘેર;
વિતક વાત માંડીને કહી, માત પિતાએ મનમાં લહી. ૫૨૫

છાપો.

પિતા કહે નહીં પુત્ર, બેહેન કહે નહીં ભાઈ;
મામો ન કહે ભાણેજ, સસરા ન કહે જમાઈ;
મિત્ર કહે નહિ મિત્ર, નારી કહે નહીં નાથ;
પયો કરે જમાઈ, સગો નવ થાય સાથ;
વેરી થાય વહાલાં સહુ, દેખાડે નહીં દામજી;
શામળ કહે સગપણુ ગયું, જ્યારે રૂઠ્યો રામજી. ૫૨૬

ચોપાઈ.

ગયે ધર ભરી આપ્યું તેહ, નિમજ્જ ન રાખ્યો તેણે નેહ;
જ્યારે રૂઠ્યો છે શીરામ, કોઈ નવ આવે ત્યારે કામ. ૫૨૭
મા પાપ કહે જણી જ્યાહરે, ગર્ભ ગળ્યો નહિ કાં ત્યાહરે;
છવત કાં થયું તાહરું, તે કુળ બોળ્યું છે માહરું. ૫૨૮

છાપો.

ન શોભે રાંડયું રૂપ, ન શોભે વિમ્બ વિષ્ણુ વિદ્યા;
ન શોભે સૈન્ય વિષ્ણુ બ્રૂપ, ન શોભે સાધુની નિંદા;
ન શોભે રાજ્ય વિષ્ણુ શૂર, ન શોભે રાગ વિષ્ણુ ગાણું;
ન શોભે ગજ વિષ્ણુ સૈન્ય, ન શોભે સુમ ધેર નાણું;
ન શોભે નદિઓ નીર વિષ્ણુ, ન શોભે દાતા દાન વિષ્ણુ;
શામળ કહે શોભે નહીં, માનવ રૂડા માન વિષ્ણુ. ૫૨૯

ચોપાઈ.

માખાપે વિચાર્યું મંન, દંડે ગામતણે રાજન;
ન્યાત બહાર કહાડે સહુ સાર, વ્યાપારે જાયે વહેવાર. ૫૩૦
ધનજીત જાય સગાં સહુ સાથ, લોક કલંક દેખાડે હાથ;
મોટા મસે મસે મેહેણું દિયે, નીચ કહી પાણી નવ લિયે. ૫૩૧

દોહરા.

માન મૂઢી માને કહ્યું, નથી અમારો વાંક;
હંસ ચઢી નર આવિયો, નિમજ્જે આડો આંક. ૫૩૨

શાખ દાસી દશ તેહની, સાચું કહું છું સુત;	૫૩૩
કસ્તુરચંદ્રશા શેઠનો, પેટ રહ્યો છે પૂત.	
માએ મ્હો મચકોડિયું, જીવતી બોલે જૂઠ;	૫૩૪
જીવ જીવડણુ કારણે, આળ પંપાળે લીઠ.	
જૂઠું ચાંદે જેટલું, જેમ આટામાં લણ;	૫૩૫
જૂઠું વાદળ જેવડું, સાચું માને દૂણ.	
માખાપે માન્યું નહિ, મૂરી જઈ વનમાં;	૫૩૬
વાધ સિંહ વરુઓ ધણી, આપે કરડી ખાપ.	
નારીને દણવી નહીં, વાંક પડે શત લાખ;	૫૩૭
પરહરવી તે પ્રીતથી, શાસ્ત્ર પૂરે છે શાખ.	
ગાંઠે ગર્ય ન ખાંધિયો, વાસણુ વસ્ત વિવેક;	૫૩૮
કહાડી મૂડી કામની, આપે એકલી એક.	
ટોલિયે બેસાડી દીકરી, ઉપાડી જણુ પાંચ;	૫૩૯
મૂડી જઈ મદા વન વિષે, અરુણુતણી બહુ આંચ.	
વરુ વાધ શીઆળવા, સિંહ દરણુ ને સાપ;	૫૪૦
મૂડી સહુ મંદિર ગયાં, રામા રહી રણુ આપ.	
સંભારે શીરામને, રુએ વિલાપે વાણ;	૫૪૧
સહાય કરે તું માહરી, દિનકર ગોળા લાણ.	
સાચે સૂરજ શાખિયો, પ્રત્યક્ષ દેવ મહારાજ;	૫૪૨
દાવાનલ મદા દુઃખ પડ્યું, રાખે મારી લાજ.	
તાતાનું ટાહું કરે, પતિજ કરેતે તેલ;	૫૪૩
ત્રિલોકમાં મેં પારખ્યું, ખરો બરાબર બેલ.	
નોધારાં આધાર તું, આપત મુજને આજ;	૫૪૪
વહારે ચઢજે વિશ્વપતિ, રાખે મારી લાજ.	

ચોપાઈ.

હેડામાં રાખીને ધીર, પિધું સરોવરમાં જઈ નીર;	
આગળ પાછળ વારુ વાડ, ચઢી એક ધુલરાને ઝાડ.	૫૪૫
પાકાં ધુલરાં વીણી ખાપ, જળ પીવા સરોવરે નય;	
રાત અંધારી ગાજે ધોર, વૃક્ષ નીચે થઈ જાયે ચોર.	૫૪૬
વાધ સિંહ ગર્જના કરે, કોમળ કુંવરી દિલમાં ડરે;	
ત્રાહિ ત્રાહિ રે શ્રી જોપાળ, જૂઠું ચઢ્યું જીવતીને આળ.	૫૪૭

મખમલ સેજે પોઢે જાત, 'તે ઝાડે કહાડે છે રાત;
 જે કરતુરીએ નિત્ય જ નહાય, તે ધુલરાં વીણીને ખાય. ૫૪૮
 જેના દાસી ચાંપે ચરણ, આપ એકલી રહે છે ચરણ;
 સધળી વાતનું જેને સૂખ, તે વેઠે છે હુંડી ભૂખ. ૫૪૯
 બિદર ગરબાતણે કારણે, કહાડી મૂકી છે ખારણે;
 એક માસ થયો જેટલે, આખો વણઝારો તેટલે. ૫૫૦
 માલ અનર્ગલ સાથે મોટ, લાખેણી લાખાની પોઠ;
 ટાંકું બાંધ્યું રણમાં ઠળે, લાખો ઉતર્યો ધુલરાં તળે. ૫૫૧
 દિવસ બે રહી તે ઝાડ, ભૂખ તરસ ને તડકો ટાડ;
 સૂરજ આખો જ્યારે શીશ, ખાય છોક લાખો તે દીશ. ૫૫૨
 બિંબી દષ્ટિ કરી જ્યારે, નારી વળતી દીડી લાહરે;
 ડાકણ વંતરી હોશે એક, સિદ્ધ શિકાતર જહાણી જેઠ. ૫૫૩
 કરે બળદો ફેરી હાથ, કે ખાળકના લેશે ત્રાથ;
 ખેંચી કમાન ચઢાવી તીર, ઉઠ્યો આળસ મરડી વીર. ૫૫૪
 ઉતર રાંડ કરે શુ કામ, હવડાં મારું આણે કામ;
 નાખે તીર તવ બોલી બાઈ, માં માર તું લાખા ભાઈ. ૫૫૫
 લાખો કહે છે સાચું વેણ, તું કીયા દહાડાની બેહેન,
 વિરચંદ ફેરી હું દીકરી, દેતપુત્ર કરતુરે વરી. ૫૫૬
 ભદ્રા ભામની મારું નામ, મહા દુઃખે રહિ છું આ કામ;
 વનિતા ફેરી સાંભળી વાત, ભાલે ભાલે હો મારી માત. ૫૫૭
 ઉતારીને લાખો પાગ, આપી રહેવા મુંઝર જગ;
 અમૃત મેવા આખા આહાર, પહેરાવ્યાં વસ્ત્ર બે સાર. ૫૫૮
 આ જે માલ ખમ્બનો દ્રવ્ય, સમૃદ્ધિ સધળી પાસે સર્વ;
 બોજન મનભાવંતાં જમો, વણઝારીઓમાં રજે રમો. ૫૫૯
 બેહેન તમારે સાસરે સુખ નથી, પિયરમાં કંઈ પણ દુઃખ;
 એકલાં કેમ આવ્યાં છો તમે, તે અચરત પામું છું અમો. ૫૬૦
 વિરતારીને મુઠ્ઠે કહે, સંદેહ કહાડી મુઠ્ઠે રહે;
 ભાઈ વિતક વણેખા વણ્યાં, કહેતાં પાર ન આવે ધણ્યાં. ૫૬૧
 દેવચરિત સરખું જે થયું, મુજ જીભે નવ જાણે કથું;
 સોને સ્થામ ને સાચે જાહે, દ્રાચાર બોલે સૌ પુંડ. ૫૬૨

તરત આળ મુજ માથે ચઢ્યું; તે દુઃખે નીસરવું પડ્યું;
 અહો સાતુકૂલ જ્યાહરે યશે, સંદેહ સહુના મનના જશે. ૫૬૩
 હવડાં તો હું યર્ષ છું ચોર, તેથી વનમાં કહાડી ઘોર;
 મહા સંકટ પડે જોટલે, ધૈર્ય સદાય કરે તેટલે. ૫૬૪
 આ વનમાં મહા દુઃખે અમો, અણુ અતાપ પધાર્યો તમો;
 સંક્ષેપે વિસ્તારી કહી, વીર વણુઝારા સાથે રહી. ૫૬૫
 ભદ્રા કરી રહી છે ત્યાંહિ, કરે આનંદ વણુઝારા મહિ;
 નારી સુખ પામી તે નેટ, વધે ગરભ પોતાને પેટ. ૫૬૬
 ખાર બત્રીસી રસોઈ કરે, તે લાખો જમીને ઠરે;
 હેત પ્રીત કરે છે અતિ, જાણે માણસ લાલું કે સતી. ૫૬૭

દોહરા.

ખીજ જે વણુઝારિયો, તેને પડિયો ભાર;
 ક્યાંથી આવી કામની, રૂપ રૂપનો અંખાર. ૫૬૮
 આવશે જ્યેને દીકરો, અદકું યાશે માન;
 બેન બેન મોડે કહે, તે તો બહુ તોફાન. ૫૬૯
 નારી કરીને રાખશે, ઘડતાં જાણે ધીર;
 આપણાં ઉતારશે માતુની, નારી જો તો નીર. ૫૭૦
 વિચારે વણુઝારિયો, પરહરિયે જો પેર;
 રાખવી જ્યેને નવ ઘટે, ગુણુ રૂડીને ઘેર. ૫૭૧
 પોઠ તો ત્યાંથી ઉપડી, ઠગપુર પાટણુ જાય;
 માલું ટાંકું ગોરડે, આનંદ અંગ ન માય. ૫૭૨

ચોપાઈ.

વંશે જે પોતાની વસ્ત, સાદો લે છે લોક સમસ્ત;
 આવે લોક પોડી નિર્ભયા, ન્યાય અન્યાય પ્રીતે પરખા. ૫૭૩
 જાય વણુઝારિયો ગામજ માંહ, જીવે બગર તરતીએ તાંહ;
 દોશી દલાલ ગાંધીનાં હાટ, નેસ્તી નાણુતરી જે ઘાટ. ૫૭૪
 જોતિ જોતિ આવી સહુ નાર, જ્યાં ગુણુકાકેરા દરબાર;
 ઢાળી માંચિયો બેડી તેહ, અંગ સમારી અંગકે દેહ. ૫૭૫
 અતર અરજમ બેહેકે બરાસ, પાન પુલની લિલા વિલાસ;
 કરે રાગ ને ગાએ ગીત, અંગ સમારે પુરુષે પ્રીત. ૫૭૬

ત્યાં વણુઝારિયો જોવા રહે, તેને શુણ્ઠા ઉપર દે;
અદિયા તો મરદોનાં કામ, કામની કેમ આવી આ કામ. ૫૭૭
કાંઈક કામ હોય તો કહે, હુંથ હોય તો વાસો રહે;
ખાંઓ પીઓ ન ખુશી કરો, શુંગાર નિત્ય નવેરા ધરો. ૫૭૮

દોહરા.

હસી બોલી વણુઝારિયો, એક નાર અમ પાસ;
તેહ ધણી છે પુટડી, તમને રાખે દાસ. ૫૭૯
તમ મંદિર હોય માનુની, ઘેલું થાયે ગામ;
દેકશાળ ઘેરે પડે, દે મન ગમતાં દામ. ૫૮૦
ગામ સંબંધી ગોરડી, રદિયાળી દો રૂપ;
તમ ઘેર તે બેડી રહે, આવે ભારે ભૂપ. ૫૮૧
તેને દેખે દેવ કા, કે બ્રહ્મા કે કૃષ્ણ;
તપ ચૂકે મહા જોગિયો, દેખે પલક જો દીક્ષ. ૫૮૨
તે શુણ્ઠાએ સાંભળ્યું, વિનતા રૂડી વાસ;
શિર તેને સ્વામી હરી, અમને ચાની આશ. ૫૮૩
વેચો તો વનિતા લેઉં, દેઉં ધણેરો ગર્થ;
હુંથ હોય દેખાડજી, સરે તમારો અર્થ. ૫૮૪

ચોપાઈ.

કહે વણુઝારિયો કહું તે કરો, વણુ ગયે વનિતાને હરો;
કહું વાત જેમ કામજ થાય, સાલ અમારું સહનું જાય. ૫૮૫
વણુ કાંતે વણુ પીંજે વસ્ત્ર, તેવો એક બતાવું દેખ;
લાખો નાપક દાંડાંતણો, જથ અદિમા જગતમાં ધણો. ૫૮૬
ડેરો તાણી બેઠો જ્યાંક, સૌ દો રમવા આવો ત્યાંક;
કાઈ રૂપમાં એ કામની, બાર જોખનમાં છે જામની. ૫૮૭
માસ સાતમો તેને પેટ, એ અંધાણુ નારીનું નેટ;
તે રાખા રણુમાંથી જડી, વૃક્ષ ધુધરાં ઉપર ચડી. ૫૮૮
ડેરા કીધા તેણે કામ, બદા કહે છે તેનું નામ;
તમો તેદનો આલો હાય, લડો લાખા વણુઝારા સાય. ૫૮૯
દેહેજો એ અમારી દાસ, કેમ રાખો લાખાજી પાસ;
દંડ ધણો તમને દેખું, માલ પોડી લૂટી લેધણું. ૫૯૦

નાહી છે ઝાઝો લાઠ મર્ય, સયોં આજ અમારો અર્ય;
 તે વાતની અમે દેશું સાખ, સદુ સાથે બોલીશું બાખ. ૫૬૧
 તે વાતની પ્રતિજ્ઞા કરી, સોંપિશું તુમને સુંદરી;
 ગુણકા મન વચન બાવિયાં, તારણી સદુ ટડિ આવિયાં. ૫૬૨
 સેષ પોતાનો સર્વે સાજ, આની ગુણિકા કરવા નાય;
 રીઝી લાખો ધરમાં ગયો, બોલ બદાની પ્રત્યે દલો. ૫૬૩
 એક મહાર સોનાની લ્યો, જાઓ બહાર ગુણિકાને ઘો;
 બદા બહાર આવી આપવા, ગુણિકાનું રકું ચાપવા. ૫૬૪
 એટલે તેણીએ આપ્યો હાથ, પાડી ખૂમ વદી તે સાથ;
 જાલી લાખા કેરી ખાહે, ચાલ દોડ રાજદ્વારનીમહિ. ૫૬૫
 વેચાણું પોદી તદરી, કેમ દારી રાખે માદરી;
 એ બદા દ્રવ્ય સેષ ગઈ, ઝાડ ધુલરાકેરે રહી. ૫૬૬
 ગર્ભવંતી અમ ઘેરે ચઈ, ધરની વાત લુવે છે ઈઈ;
 માટે ખાઈ આપો મુને, નહિ તો દુઃખ દેખશું તુને. ૫૬૭

દોહરા.

ગુણિકા કહે લાખા મુણો, ખોઈય સધજો માલ;
 કાદી મેલ એ કામની, શીદ પાડે છે ખાલ. ૫૬૮
 સાખ પુરે સદુ તાદરી, નહિ વણારી એહ;
 ઘેર કેમ રાખી ગોરડી, દેખી રૂડી દેહ. ૫૬૯
 ગળે જાલી ધણે જણે, કહાડી મેલી બહાર;
 ગુણિકા ઘેર સેષ ગઈ, નક્ષત્ર સરખી નાર. ૬૦૦
 દીધાં વધામણાં દેવને, આત્મજ અધિકો હોય;
 રૂપ રક્ષા એ રાજતી, કળી ન શકે કોય. ૬૦૧
 માનુની ધાલી માણિયે, સદુકો લાગે પાય;
 અચરત ગીજ આમળ ધરે, ચિત્તમાં સદુકો ચહાય. ૬૦૨

છાંદો.

બેદુ ધરનો ચાહે, ગામ ને કાટ લુટાવે;
 બેદુ ધરનો ચાહે, કટક તે બાધું પાવે;
 બેદુ ધરનો ચાહે, કલંક પરિચાનું ખોલે;
 બેદુ ધરનો ચાહે, સવળાનું અવળું બોલે;

ભેદુથી વઢીએ નહીં, લોકમાં ઉપમવે દુઃખ છે;
શામળ કહે ભેદુને માનિયે, સૌ પ્રકારે સૂખ છે. ૬૦૩

દોહરા.

અમો સહુ તુજ દાસિયો, તું મારી સરદાર;
પાન ચાવો પ્રીતે કરી, પહેરો શુભ ચણુગાર. ૬૦૪
ખીમ લોક છે બાપગ, માનવ રૂડા જન;
દીવાળી તેને વરસમાં, આવે એક જ દંન. ૬૦૫
નિત્ય દિવાળી આપણે, નિત્ય નવા ચણુગાર;
નવાં પેરણુ નિત્ય પાગરણુ, નિત્ય નવા ભરયાર. ૬૦૬
નિલ અંગે અરગમ, નિલ આતુરી ચિત્ત;
નિત્ય નવું નાણું મળે, એક આપણી રીત. ૬૦૭
ખીજ જીવતી જો કરે, પલક એક પરવેશ;
દેખાડે સહુ આંગળી, રહી ન શકે કો દેશ. ૬૦૮
ખીજ સહુ ખળી મરે, કરી શકે નહિ ભર;
નિરમે યદ નિઃશંકશું, ભોમવીએ ભરયાર. ૬૦૯
કુળવંતીને કેદ છે, પરા પૂર્વના પંથ;
કાણે લૂલો આધળો, કર્મે ભાંગ્યો કંથ. ૬૧૦
રજે મળે છે રોટલો, ધધા કરતે ધાન;
કરે વેપાર જ ઉજળો, મહિમા ન મળે માન. ૬૧૧
હવે ભામ્ય તારું ભણ્યું, દીન રૂડા જો હોય;
ભરંજુ ગતેથી રીઝવો, હોંશે આવે કોય. ૬૧૨
ખાવો ખીઓ ખુબી કરો, ખુશખોશ અંગે નાહો;
રામની રાણીયકી, અદકો લીજો લાહો. ૬૧૩
લાહો લાખેણો ઘિજીએ, મનસાથી તજ મેલ;
પહેરો આહો પ્રીતથી, જીઓ જગતનો ખેલ. ૬૧૪
ભદ્રાએ મન વિચારિયું, સંકટ આણ્યું આજ;
ના કહેતો નહો ભોગરે, જરો મારી લાજ. ૬૧૫

છરપા.

ભટ્ટ પજો અવતાર, રણ્યું જે નારતું ખાયે;
ભટ્ટ પજો અવતાર, ગૂણ ચતુના ગાયે;

- ભટ્ટ પગો અવતાર, ભર માતાનું ભૂવે;
ભટ્ટ પગો અવતાર, નામ જે બાપનું ખૂવે;
પરવશ પરસેવન પરધર, નિત્ય પરદેશ ફરવું ભુંકું;
શામળભટ્ટ કે અવતાર ભટ્ટ, શુભ કુળને શુભકાપણું. ૬૧૬
- કુળ રૂડે કલંક, રંક કહે રાખને;
કુળ રૂડે કલંક, મટે માન માજાને;
કુળ રૂડે કલંક, પરીયા બહુ છુડાડે;
કુળ રૂડે કલંક, વાત ભુડી ઉડાડે;
સાસરે મોસાળ સજ્જન સહુ, છુડાડે તે બાપને;
શામળ કહે સમક્ષણ, રખે તબે કે બાપને. ૬૧૭
- ચોપાઈ.
- સંકટ મોટું આવી પડ્યું, રખે કલંક મસ્તક મુજ ચઢ્યું;
ધનિર રાખે મારું આપ, જપવા માંજો હપડે જપ. ૬૧૮
- હપડે દુઃખ ને મહોડે હથી, બ્રાંત ન ભણી મનમાં કથી;
બાઈ એક માગું છું માન, પ્રસવું ભવાર સૂધી સંતાન. ૬૧૯
- ત્યાર સૂધી નવ કહેશે તમે, એકાંત ભગ ઉતરીએ અમે;
કોઇ પુરુષ સાથે નહિ રહું, બોજન હું સંધીને જમું. ૬૨૦
- પછે તમે કહેશે તે કંઈ, ધન રળી આપું ને ધર ભરું;
કરગરીને હું કહું છું તુને, એટલું માગું આપો મુને. ૬૨૧
- સહુ તે વાતે સુખિયાં થયાં, ઠરી ભદ્રા તે કામે રહ્યાં;
અવધ યજ્ઞ પૂરણ દસ માસ, પ્રસંગે પુત્ર પોતી મને આશ. ૬૨૨
- સાક્ષાત્કાર કે બીજે કામ, દેવરૂપ દેવાંશી નામ;
આસના વાસના બદલી કરી, જોતાં મુખ દુઃખ ગયું વીસરી. ૬૨૩
- પુત્ર નવરાખ્યો નારીએ, બાળા બેડી છે બારીએ;
રવી કીરણ પડ્યું જેટલે, આવી છીંક સુનને તેટલે. ૬૨૪
- ખમા ખમા કહ્યું વચન, પગાં જોળામાં બેધ રતન;
અમુક્ષક ભુગિત છે બે બેડ, તહીં તેમાં બાપણ કે ખોડ. ૬૨૫
- વચન સ્વામી કહ્યું તે મળ્યું, કહે ભામની ભાગ્ય મુજ ભળ્યું;
વીત્યા દીન એવા આવીશ, નામ્યું તવ મુચકને શીશ. ૬૨૬
- હવે વેપાર તે ભરી કરો, હેતે હેડાં ઉપર ધરો;
નિલ બે ચાર છીંક જ બાપ, રતન એકઈ ગાંઠે થાય. ૬૨૭

કામની કહે હવે શું કરું, અહિયાંથી તો કેમ નીસરું;
 જિવહાં જાઉં ત્યાં ફાટી પડું, કે હસારત લાગે વડું. ૬૨૮
 એમ વિચાર કરે જોડે, શુણ્કા ત્યાં આવી તેડે;
 અદાર આળોછે મિત્ર માહરો, દેખાડ લાવ લામની તાહરો. ૬૨૯
 પછે રમાડજો તાહરો તંન, હવડાં રમાડ એનું મંન;
 યોડી ભદ્રા સ્થામા સાથ, આપું રત્ન અમુલક હાથ. ૬૩૦
 આજ એકાદશીનું વરત, ન કરું કામ કુર્કુ હું તરત;
 રત્ન તે નારે નરખિયું, અમુલ્ય પારખું જે પરખિયું. ૬૩૧
 એમ કરતાં પડી છે રાત, શુણ્કા કહે દાસીને વાત;
 આ પ્રેમદાનો પુત્ર જ મરે, તો આપણું કારજ સરે. ૬૩૨
 પુત્ર હરી એના લિજિએ, ઉડે કુપ નાખી દીજિએ;
 નારી નિદ્રામાં જ્યાહરે, લીધેા પુત્ર તેના ત્યાહરે. ૬૩૩
 સોંધેા તે દાસીને તરત, નાંખેા કુપમાં પમાડેા મરત;
 ગઈ દાસીએ રણમોઝાર, દીઠો કૂપ જ તેણે કાર. ૬૩૪
 નાખે કૂપ માંહે જ્યાહરે, દયા દીસ આવી ત્યાહરે;
 આ અવતાર શુણ્કાની દેહ, નીચમાં નીચ તે દાસી તેહ. ૬૩૫
 નીચ સર્વથી કરવું કામ, કેમ રાજી રહેશે શ્રીરામ;
 ખાળહત્યા વડેરું પાપ, દાસી દિલે વિચાર્યું આપ. ૬૩૬
 શું કરીશ હું આગળ ધર્મ, છુટીશ કેમ આ મામાં કર્મ;
 કુવાની યાળમાં સુવાઓ તંન, દયા પ્રમટ્ટી દાસીને મંન. ૬૩૭
 મૂકી જીવતો વનિતા વળી, પોતાની શુણ્કાને મળી;
 તમે કશું તે કારજ કીધ, કુંવર કૂપમાં નાંખી દીધ. ૬૩૮
 જગજીને જાગી તે નાર, પુત્ર ન દીઠો તેણે કાર;
 પેટમાંહે પડી બહુ ફાળ, કિહાં ગયો મારો બાળ. ૬૩૯
 કાલાવાલા કીધા ધણા, કેણુ માને તે તરણી તણા;
 એક કહે ઝાકણુ ઉતરી, એક કહે લીધેા વતરી. ૬૪૦
 એક કહે બલાડે લીધ, કોડ પ્રકાર એવા બહુ કીધ;
 કાઈ કહે તું ઉગે છે બહુ, કદ કદ કરે છે ત્યાં સહુ;
 નીચ સંગ નારીને નેટ, વળી દુઃખ પુત્રનું પેટ. ૬૪૧

છરપો.

શુંકુ દેદમા દુઃખ, જૂખ પણ તેથી ભૂંડી;
 શુંકુ દેવું દામ, કામનિ કોષી ફૂડી;
 શુંડી સ્ત્રી થઇ અનાથ, ખ્યાત ભુંડી ન્યાં લોકે;
 શુંકુ કુઆમે વાસ, શુંકુ સ્ત્રી મુખ નહીં શોકે;
 પણ શુંકુ ભાર ઉપાડવું, શુંકુ દાસદું કરવું ધણું;
 ભુંડાંથી શુંકુ શામળ કહે, દુઃખ સૂત મરવાતણું. ૬૪૨

ચોપાઈ.

દાવાનળ દુઃખ પડ્યું તે સાર, લાગ્યું મન તે અપરમપાર;
 કોડ દુઃખ ભુંડાં બહુ યજી, શુંકુ પુત્ર વિજેગથી નથી. ૬૪૩
 વીચાર્યું વિનતાએ વાણ, હવે તબ્બું હું મારા પ્રાણ;
 દદાય જીવ જો મારો જશે, કલંક ચડ્યું તે સાચું થશે. ૬૪૪
 જીવતો આવશે મારો કંથ, કાલે વળશે ઝાંટે પંથ;
 મારે વિજેગે તજશે દેહ, એવો નરનારીના નેહ. ૬૪૫
 જીવતો નર બધા પામશે, કાલ કહેવાય જે જુડું થશે;
 એમ સર્વે બોલે છે લોક, જોઈ સાચું કે સર્વે કોક. ૬૪૬
 આવરદા અદકી સુતની દશે, તો બાળક મારો જીવતો થશે;
 એમ કરીને વાળ્યું મન, ઇશ્વર વાળશે મારો દન. ૬૪૭

છરપો.

કોઈ દિન અમરત અહાર, કોઈ દિન લૂખી ભાણ;
 કોઈ દિન પળવું પાપ, કોઈ દિન ચઢવા વાણ;
 કોઈ દિન સુદર સેજ, કોઈ દિન ભોભી સાવુ;
 કોઈ દિન વહેવા હોય, કોઈ દિન રીસે રાવું;
 કોઈ દિન રણવું ધણી રીજથી, કોઈ દિન ખોવા દામને;
 શામળ કહે હિમ્મત ન મૂકિયે, સંભારિયે શ્રીરામને. ૬૪૮

ચોપાઈ.

સાંભળ ગુણિકા તું પણ માત, કહું તુજ આગળ સાચી વાત;
 દિવસ એક બીજા પચાસ, માં કર માત રજ્યાની આરા. ૬૪૯
 તારે રજ્યાનો શો છે અર્થ, જોઈએ એટલો લેને ગર્થ;
 પાડા પાડીનું શું કામ, વાસણ, દુધ ભરાવો કામ. ૬૫૦

તેની તુજને આપુ લાંચ, આપ્યાં રત્ન અમુવક પાંચ;
અંધારે અજવાળું થાય, નિરખી નાર હરખી મનમાંય. ૬૫૧
સંતોખી રાખી તે કામ, પચાસ દિવસ ન લેશે નામ;
એહ કયા એટલેથી રહી, કહુ બાળકની શી ગત યથ. ૬૫૨

દાહરા.

એક રાક્ષસ ઉત્તમ હતો, રહેતો તે વનમાંદ;
જળ પીના કારણુ ગયો, ઠીઠો કુંવર ત્યાંદ. ૬૫૩
હેતે રાખ્યો દૈડે ધરી, પ્રીત ધણેરી ધેર;
ગયો લેઈ ગુણ વિધે, સાથે તેને ધેર. ૬૫૪
કામદુગો એક ગાવડી, જઈ લાગ્યો તે શુદ્ધ;
ઉછેર્યો આદર કરી, પાણું તેને દૂધ. ૬૫૫
સજળ સંગ રાગતણી, કુવરી રૂપનિધાન;
ભપાડી આદર કરી, સોધ્યો ત્યાં સંતાન. ૬૫૬
ઉપાસક શ્રીજક્ષણી, પૂરણુ હેત પ્રસંન;
આવે ધેર નિત્ય આપવા, દેવી શ્રીદર્શન. ૬૫૭
પ્રથમ પ્રસન્ન જક્ષણી, તેહતણો પરતાપ;
એક કુંવર બીજી કામની, ત્રીજો આપોઆપ. ૬૫૮
પ્રાણથી વહાલો તેહ છે, જાણે મારો પુત્ર;
સાચવે પ્રીત ધણી કરી, સાચે દિલથી સૂત્ર. ૬૫૯
ખાડ્યુ નામ જતને કરી, અહર્નિશ એમું કામ;
કાડે કરીને કુંવરનું, રત્નસાગર શુભ નામ. ૬૬૦
હાંકે જ્યારે છોકરો, મોટો તે મહિમાય;
પડે રત્ન પૃથિવી વિધે, સર્વે એકઠા થાય. ૬૬૧

ચોપાઈ.

એ તો વાત અહિંપાંચી રહી, શી ગત ભદ્રાની ત્યાં યથ;
એક સમે બેડી માળિયે, જાંબે છે જ્યુવતી જાળિયે. ૬૬૨
તેહ તણે જાવાની વાટ, બેઠો તિહાં તણેથી ભાટ;
તેણે ભણ્યું કવિત જ એક, કહ્યો તેમાં વિક્રમને વિવેક. ૬૬૩
ઉભી વાત બકાઈ તે કહે, તે મદિરમાં માનનિ લહે;
કામની કાન માંજો નેટસે, પછે ભાટ બણ્યો તેટલે. ૬૬૪

વાણી એક વિલોમ છે, કહે કામની કહું શું કથી; ૬૮૩
 શામળ કહે વિક્રમસેન વણ, ન્યારું કરવા કા નર નથી.
 ગર્દવીઆના સેન મહી, એક ગાય ગર્ભ છે;
 કાગણુ ઢેરી કોટ, હંસણી એક રહી છે;
 વિજયા ઢેરું વંન, તુળસી દલ ત્યાંક પડી છે;
 છીપો સંખ્ય અસંખ્ય, ઝવેર મણિ ભુગત જડી છે;
 રાક્ષસીઆમાં ઋષિ જણી, કથિર મધ્યે કંચન કથી;
 શામળ કહે વિક્રમસેન વણ, સદાય કરવા સમરથ નથી. ૬૮૪
 ઝાઝા લસણની ખાણ, ત્યાં અત્તર શીર્ષી ઢળી છે;
 મૂરખના ભુચમાં, એક ભાગ્યવંત ભળી છે;
 રેણુતણો રાક્ષ, કિંચિત્ કસ્તુરી ભળી છે;
 એર તણી છે સીપ, સાકરમાંક મળી છે;
 વાડ શૂળ કાળ કાંટા તણી, ઉગી કેળ ત્યાં કટ્ટી;
 શામળ કહે વિક્રમસેન વણ, સદાય કરવા સમરથ નથી. ૬૮૫
 કરે પરમેશ્વર પ્રીત, રીત તારી મેં જણી;
 વટે દેવ વેચન, તન મન કામે વાણી;
 બ્રાહ્મણ ભાટ ચારણે, પંડિત જે પૃથિવી રહે;
 કરે કવિત કે ગીત, રીત રૂપક જશ તે લેહે;
 સારો કહે સંસાર સજી, વારંવાર મુખથી કથી;
 મહા દુઃખ સંકટ માંહે તો, તુજ વિણ વિક્રમ કો નથી. ૬૮૬

ચોપાઈ.

જો થાય તો કરજો સદાય, નહિ તો નિથે લખજો નાપ;
 ઉતાવળો ઉત્તર આવશે, રહેશે લાજ કે જીવડો જશે. ૬૮૭
 નિદાન વાત લખી છે અમો, સામર્થ્ય હોય તો કરજો તમો;
 એવો રાજ ચમખ્યો મંન, બ્રાહ્મણને આપ્યું ભોજન. ૬૮૮
 શુભ વાત લાખ્યો છો શાંખ, આપી નગદ મહોરો લાખ;
 સાંઠ સોત મહોરો ભરી, રૂડો આપ્યો છે જોતરી. ૬૮૯
 મંદિર જાઓ મોટા મહારાજ, કરો રૂડાં જે કુળનાં કાજ;
 બ્રાહ્મણ કહે આપ્યો છું કામ, પ્રતિઉત્તર લખો આહામ. ૬૯૦

લેખ સખી આપ્યો હાથમાં; વિપ્ર વળાવ્યો સહુ સાથમાં;
 મહારાજને ચિંતા પડી, નિશ્ચિત ન બેઠો એકે ઘડી. ૬૯૧
 મનવેગી એક સાંઠ વિવેક, પોતે પાખરી કરી વિશેક;
 અત્ર જળ નિદ્રાને તણ, ચાલ્યો ભૂપે બૂધરને લણ. ૬૯૨
 તીજે દિન આવ્યો તે ઠામ, ઠંગપુર પાટણ તેણે ગામ;
 નિશ ચગ્યા બેવા કારણે, બેઠો જમ્મ શુશ્રુકાબારણે. ૬૯૩
 દીડી સાંઠ શુશ્રુકાએ વંળી, ધણી દાઢ લેવાને ગળી;
 જે જન એ માગે તે દેઉં, કરું ચરિત્ર તો સાંઠ જ લેઉં. ૬૯૪
 જે રીઝાવણુ જીવતી રીત, કરી દેખાડી પૂરણુ પ્રીત;
 હાવલાન કામની બહુ કરે, મહામુનિ સરખા પણ કરે. ૬૯૫
 પરનારી સહોદર જેહ, ચૂકે ક્યમ દેવાંશી દેહ;
 ઉઘી બેસુ અટારીએ, મારુ 'કામની કટારીએ. ૬૯૬
 છળમેદ કરે જેટલે, તે નર પણ બાલ્યો તેટલે;
 તારે ઘેર હોયે જે દાસ, પ્રીતે કરી લાવો મુજ પાસ. ૬૯૭
 જ્યારે મન માને માહરુ, ત્યારે કહ્યું કરુ તાહરુ;
 તે વાત શુશ્રુકાને ગમી, નરપતને નારી તે નમી. ૬૯૮
 લીધા દીપક પોતે હાથમાં, તેજો રાજ સખી સાથમાં;
 દશ ચોગણી તેને પાસ, પ્રીતે સહુ દેખાડી દાસ. ૬૯૯
 રાજ સહુને દુષ્ટે જોય, વખાણુ વાતમા નાવે કોય,
 ચતુરા ચાલીશે નવ ગમી, કહે દેખાડો કા એક સમી. ૭૦૦
 હાદ્રા બેડી રાજસ્વરૂપ, ત્યાં લાવી ભામની તે ભૂપ;
 અકલપણે જોયો આકાર, દીઠો ભૂપતિએ બહુ ભાર. ૭૦૧
 વિપરીત એ શુશ્રુકાની વાત, ન હોય એ શુશ્રુકાની ભાત;
 શુશ્રુકા હોય તો હરણે મન, એ નારનું દાઢે છે તન. ૭૦૨

છરણો.

આલમહિ જેમ ધંદુ, રહે પટંતર પામી;
 વિભૂતે ઠાંક્યો, વહ્નિ, દેખાયે જ્યમ દામી;
 ટાળા વછોર્ધ જેમ હરણુ, અરણ્ય જ્યમ એકે કરંતી;
 રાક્ષસીઓમાં સીત, ચિત એક કોપ કરતી;
 જેવું કમળ કરમાઇ ગયું, વનિતા કળનું રુખડું;
 શામળ આકારે ઝાળખી, મહિપત જોતે મૂખડું. ૭૦૩

ચોપાઈ.

રાજ કહે સ્વામા સમતૂલ્ય, કહો માનની યોનું મૃત્યુ;
મારા મનમાં તે બહુ વસી, જે માગો તે આપું હસી. ૭૦૪
વિક્રમ કહે કહું એક વાત, દિવસ રહું તુજ મંદિર સાત;
તુજમાં છે વિદ્યા તે કથી, કહો નિરખાંત ને યોલો હસી. ૭૦૫

દોહરા.

ચુલુકા કહે પંથી સુણો, હાર જિતની હોડ;
સારી પેરે સોગડાં, તુજમું રમવા કોડ. ૭૦૬
ખિલાડી છુદે આગળી, દીપક રાખ્યો શીશ;
શીએ આપણ રીઝમાં, હોડ બાંધિયે આ દીશ. ૭૦૭
જે દીપક નાંખી દિયે, હોડ કહો તે દેઉં;
એ નહીં તુજ દેખતાં, તો સાંઢ તાહરી લેઉં. ૭૦૮
લખ્યાં કરાવ્યાં લોકમાં, સાખી રાખ્યો રાજ;
રમત માંડી ત્યાં રીઝતું, કરવા રૂડાં કાજ. ૭૦૯
બેસાચાં સખી બારણે, પ્રીતે માંજો પાટ;
દીપક મનિમુસ્તક ધર્યો, વિપરીત દીડી વાત. ૭૧૦
ડગાવે નહીં દિલચક્ષી, કૌતક દેખે લોક;
હવડાં સાંઢ હારી જશે, થશે ફળેલી ફોક. ૭૧૧
પેર પેર જોયું પારખું, શતે એક જરૂર;
ચરિત્ર કરીએ ચિત્ત યકી, તો રહે નામતું નર. ૭૧૨
વૈતાળ સમયોં વિક્રમે, નિર્મળ તારું નામ;
ઉપાય કરો કાંય અવનવો, કરો જરૂરી કામ. ૭૧૩
યયો કૂતરો કારમો, જેવો કોષક જોદ;
ખીજો એ દેખે નહીં, કરીને ઉઠ્યો કોષ. ૭૧૪
નાડી દીવો નાખીને, થયું અંધારું ઘોર;
હારી હારી સહુકા કહે, ચતુરા ચર્ષ કે ચોર. ૭૧૫
રાજ કહે રામા સુણો, ખીજું બળ કાંઈ હોય;
તે દેખાડ સહુ દેખતાં, કળી શકે નવ કોય. ૭૧૬

ચોપાઈ.

તે જીવતીએ જોયા હાય, બોલી તે રાગની સાથ;
તારું વચન હું રિરપર લેજી, હાર હોડમાં કહે તે દેજી. ૭૧૭
વડો દિસે છે તું કા વીર, નેટ નારી ઉતાર્યું નીર;
રાગ કહે સહુ શુણિયે દઈ, ધરખાર ખુંનીને લઈ. ૭૧૮
નિર્ભજ એક નારીનાં ચેન, એક જીવથી રાખું એન;
શુણિકા કહે હું તારી દાસ, જ્યાં કહે ત્યાં જઈ વસું વાસ. ૭૧૯
દીન બોલ કામનીએ કલા, દેવરૂપને આવી દયા;
સાચું બોલ મૂકું જીવતી, આ તે ક્યાંથી આણી સતી. ૭૨૦
શુણિકા કરજોડીને રહી, મૂળ વાત માંડીને કહી,
અન્યાય અગાએ કાઢી ધણે, માર્યો પુત્ર એ પ્રેમદાતણે. ૭૨૧
કાઢી એક અણુધટલો આંક, મારે માથે મોટો વાંક;
વિક્રમ કહે મારનારી જોઈ, લાવ દાસી મ્હોં આગળ તેહ. ૭૨૨
કહે દાસી સાંભળ રે જૂપ, નથી કુંવરને નાખ્યો દૂપ;
મૂક્યો જીવતો તેને તીર, આવી ઘેર જરીને નીર. ૭૨૩
પરદુઃખલંબન રાગ હોય, તેથી દુઃખ ન પામે કોય,
માલ ખજાનો બક્ષી દીધ, ભદ્રાલામની સાથે લીધ. ૭૨૪
વડિયા જોજન સાંઢે ધરી, આપ રાય અસ્વારી કરી;
ન કરીશ ચિંતા રાખજે ધીર, હું બંધવ તુજ વિક્રમ વીર. ૭૨૫
પરનારી સહોદર એન, તું મા જાઈ મારી બેહેન;
વાટે જાતાં વાતજ થઈ, કર્મકથા માંડીને કહી. ૭૨૬
કસ્તુરચંદ પરણ્યોતો પ્રીત, કહી માંડી તે દિનની રીત;
વણગારાને હાથે ચઢી, ધણે સંકટ શુણિકા ધર પડી. ૭૨૭
દીન કર્મ રેખાનો વળ્યો, ભાટ વાટમાં મુજને મળ્યો;
તેણે વખાણુ તમારું કર્યું, સાચું હૃદય સાથે ધર્યું. ૭૨૮
વિપ્ર મોકલ્યો વેગે કરી, આવ્યા વીર ઢોકણે કરી;
સકળ દુઃખ તો નિસર્થ મંન, રત્નસાગર સાંભરે છે તંન. ૭૨૯
એક છીંક ખાતામાં અડે, રત્ન અમુલ્ય જોતાં જડે;
કસ્તુરચંદ સાંભરે છે કંથ, ગયો વેગળો પ્રીતે પંથ. ૭૩૦
તે દુઃખે રહેવાતું નથી, તે સારુ પ્રાણું તંહું સર્વથી;
મહારાજ મુને કાશીએ વળાવ, ચિહ્ન કરવતની અલાવ. ૭૩૧

રાજ કહે ન ધરશે દુઃખ, ઈશ્વર તારી ભાંગશે ભુખ;
 જે દિવસે તો દુઃખ વામશે, ઝરતો નર ભક્ષ પામશે. ૭૩૨
 મુંવા પછી મળે નહીં કાચ, સકળ થહાડજો ઉલટું હોય;
 સંતોખીને રાખી નાર, મળ્યો ભાટ વાટે તે ઠાર. ૭૩૩
 આવકાર અતીસે કયો, આશિષ સુણીને દિલડે ઠયો;
 સ્વામાએ ત્યાં સમરયા કરી, એની વાતે આંતરડી ઠરી. ૭૩૪
 રાખી સાંઠ કહી એક વાત, પસલી મહેરની આપી સાત;
 આપ્યા રત્ન તે વીસ અમૂલ્ય, જેનાં ચિન્તામણ સમતુલ્ય. ૭૩૫
 વિદાય થઇને મારગ વળ્યો, વિમ્બ વિચારી સામો મળ્યો;
 બહાદુર થઇ બેઠો છે રથ, ધણી સાંઠ ભરી છે ગર્થ. ૭૩૬
 રાખી સાંઠ ઝાળખીઆ નાથ, રત્ન બેજ આપ્યાં તે હાથ;
 ભાગ્યવિમ્બ કહે મુજનું ભણ્યું, માંગતું જન્મ બધાનું ટણ્યું. ૭૩૭
 કયો વિદાય ભૂપત ભાવિયો, ઉજ્જેણી નગરી આવિયો;
 મહેલ ભુવતિકેરો જ્યાંહ, ઉતારી ભક્ષને ત્યાંહ. ૭૩૮

કોહુરા.

રામા રહી તે મહેલમાં, કરે ઈશ્વરનો જાપ;
 રાજ રાજ કરે સુખે, આનંદ અતિમે આપ. ૭૩૯
 ઠસ્તુરચંદ વહેવારિયો, વહાણે ચઢિયો જેહ;
 મુક્તક બંદર બહુ ફરે, તરતિય કહું હું તેહ. ૭૪૦
 ઠરી બંદર એક ઠાઉકે, વેચ્યો ઝાઝો માથ;
 મોહો ભયો તે શહેરનો, ચાતુરની જેમ ચાથ. ૭૪૧
 જરૂરપણે જાંવેથડી, આવ્યો વિદેશી વીર;
 અર્ણવ તોય અગાધથી, ધારણ રાખી ધીર. ૭૪૨
 મુક્તતાન નગર વિચ આવિયા, ભુગત થઈ મુવતાન;
 તે મધ્યે શુણિકા રહે, ઉતારે બહુ માન. ૭૪૩
 મુણવંતી મુણ આગળી, વડા છે રાજમહેલ;
 આવે વિદેશી વાટમાં, ખરો રમાડે ખેલ. ૭૪૪
 ભારે ઉપાસન ભૂતનું, વેચે તે વેચાય;
 ક્ષણમાં થાયે જીવતું, ક્ષણમાં તે મરી જાય. ૭૪૫
 રોક્યાં વહાણ તે વાટમાં, લાગે મારો દાવ;
 આવી ચઢ્યા છે વાટમાં, વેગે આપી જાવ. ૭૪૬

રાજ કહે ન ધરશે દુઃખ, ધૈર્ય તાગી ભાંગશે ભુખ;
 બે દિવસે તો દુઃખ વામશે; જીવતો નર બદા પામશે. ૭૩૨
 મુંવા પંછી મળે નહીં કાચ, સકળ અહાંડને ઉલટું હોય;
 સંતોખીને રાખી નાર, મળ્યો ભાટ વાટે તે કાર. ૭૩૩
 આવકાર અતીસે ક્યોં, આશિષ સુણીને દિલે ઠયોં;
 સ્વામાએ સાં સમરયા કરી, એની વાતે આંતરડી ઠરી. ૭૩૪
 રાખી સાંઠ કહી એક વાત, પસલી મહોરની આપી સાત;
 આપ્યા રત્ન તે વીરા અમૂલ્ય, જેનાં ચિન્તામણ સમતૂલ્ય. ૭૩૫
 વિદાય થઇને મારગ વળ્યો, વિપ્ર વિચારી સામો મળ્યો;
 બહાદુર થઈ બેઠો છે રથ, ધણી સાંઠ ભરી છે ગર્થ. ૭૩૬
 રાખી સાંઠ ઓળખીઆ નાથ, રત્ન બેજ આપ્યાં તે હાથ;
 ભાગ્ય વિપ્ર કહે મુજનું ભળ્યું, માંગવું જન્મ બધાનું ટળ્યું. ૭૩૭
 ક્યોં વિદાય ભૂપત ભાવિયો, ઉજ્જેણી નગરી આવિયો;
 મહેલ ભુવતિકરો જ્યાંહ, ઉતારી ભદ્રાને ત્યાંહ. ૭૩૮

દોહરી.

રામા રહી તે મહેલમાં, કરે ધૈર્ય તો જાપ;
 રાજ રાજ કરે સુખે, આનંદ અતીસે આપ. ૭૩૯
 કરતુરચંદ વહેવારિયો, વહાણે ચઢિયો જેહ;
 મુલક બંદર બહુ ફરે, તરતિય કહું હું તેહ. ૭૪૦
 ઠરી બંદર એક ઠાઉકે, વેચ્યો ઝાઝો માલ;
 સોદો ભાવો તે ચહેરનો, આતુરની જેમ ચાલ. ૭૪૧
 જરૂરપણે જાવેયકી, આવ્યો વિદેશી વીર;
 અર્જુન તોય અગાધયી, ધારણુ રાખી ધીર. ૭૪૨
 ગુલ્લતાન નગર વિચ આવિયા, ભુગલ થઈ ગુલ્લતાન;
 તે મધ્યે ગુણિકા રહે, ઉતારે બહુ માન. ૭૪૩
 ગુણવંતી ગુણ આગળી, વડા છે રાજમહેલ;
 આવે વિદેશી વાટમાં, ખરો રમાડે ખેલ. ૭૪૪
 ભારે ઉપાસન ભૂતનું, વેચે તે વેચાય;
 કાણુમાં થાયે જીવનું, કાણુમાં તે મરી જાય. ૭૪૫
 રાક્યાં વહાણુ તે વાટમાં, લાગે મારો દાવ;
 આવી ચઢ્યા છો વાટમાં, વેગે આપી જાવ. ૭૪૬

કરતુર કહે સુણ કામની, તું શી પૂછે ખ્યાત;	
યું માગે છે દામણા, વિસ્તારી કહે વાત.	૭૪૭
સાચા સાચુ જ્ઞેયું નહીં, વોળાવી દેયું વાત;	
જૂઠાનું જુગતે લઈ, ધણે ધડીને ઘાટ.	૭૪૮
સાક્ષી રાખું સામટા, રાજ હજુરી સત્ય;	
વચમાં ધ્રુવર આણિયો, પચપ્રમાણી પ્રત્ય.	૭૪૯
છે મૃતકે વરસ વીરાનું, કંટકે સરખી કાય;	
આણી આગળ નાખિયું, દેખે સર્વ સભાય.	૭૫૦
જી મુવું કે જીવતું, તે તું વાત જ બોલ;	
સહુ સભા જેમ સાંભળે, મનનો પડદો ખોલ.	૭૫૧
નાયકા કહે તે મૂરખ યરો, જાશે જશ ને ભાર;	
મૂરખને અમે લૂટિયે, જરાવંત શિર સરદાર.	૭૫૨
કહે મુવું કે જીવતું, જે કો સાચો થાય;	
તે મંદિર જાય મલપતો, દેખે સર્વ સભાય.	૭૫૩
સરત અમારે ઐટલી, બે વસ્તીની વાણ;	
મૂરખ થઈ ચાલો સહુ, કો તો શાહા સુખણ.	૭૫૪
વિચાર કરે સહુ વાણીઆ, એમાં મોટી ફટ;	
જેમ તેમ લેરો માલને, જાણ્યું મનમાં લૂંટ.	૭૫૫
ના કલે નવ છુટીએ, હા કહિએ તો હાણ;	
વિચારી જોતાં વાટમાં, ખુંચી લેશે વહાણ.	૭૫૬
મુવું કહિયે તો માલ લે, જો જીવત કહિયે પેર;	
તો કહેશે ઉઠાડી મોકલો, જાય અમારે ઘેર.	૭૫૭
મુવું કહીશું માનવી, તો તે મંદિર જાય;	
કોતકે એમાં કારમુ, મન વિમાસણ થાય.	૭૫૮
મહાજન મળી કરાવિયું, તે તો મૃતકે હોય;	
કલંક દીસે કંઈ વરસનું, જીવિત ન કહે કાય.	૭૫૯
પ્રવેશ કરી ખીતે જઈ, જડ ચૈતન જેમ થાય;	
આગસ મરડી ઉઠિયું, રીઝ્યો ત્યારે રાય.	૭૬૦
માલ મુકાવ્યો મંદિરે, હાર્યા કરીને હોડ;	
હોડી બેસાડી હાકિયા, ખરી દેખને ખોડ.	૭૬૧

કસ્તુર કુંવર એમ નિકળ્યો, ન સર્વો એક અર્થ;
 જાઉં ઘેર, હું જીવતો, ઘણો ઘેર છે ગર્થ. ૭૬૨
 પરમેશ્વરે આપ્યો દશે, જો તે વેળા તંન;
 રત્ન દશે ઘેર છીંકનાં, ડગલે ડગલે ધન. ૭૬૩
 આપે ધમને એકલો, અર્થો જોવા કામ;
 ત્રાંખાવટી નગરી ગયો, ધર પોતાને કામ. ૭૬૪
 પૂછ્યું જઈ પટંતરે, આપે રહી એકાંત;
 ત્યાંહાં એક માણસ મળ્યું, ભાંગી મનની ભાંત. ૭૬૫
 દંતકુંવર કરોડપતિ, કુશલ છે કહો કામ;
 વેપાર વણજ કેવા કરે, શુભ કેવા છે ગામ. ૭૬૬
 શાહપુત્ર પરિવાર છે, શી છે ધરની રીત;
 નામ એનું મેં સાંભળ્યું, તેથી મારે પ્રીત. ૭૬૭

ચોપાઈ.

રમે વીરા પૂછે કંઈ વાત, તે ઘેર વસ્યો મહા ઉત્પાત;
 તેજો કુંવર ગયો પરદેશ, ઘેર વહુ રહી જોબન વેશ. ૭૬૮
 હરામ શુદ્ધિ તે નારે કરી, પિયર મૂડી તેને પરહરી;
 તેના પિતાએ જાણ્યું આપ, મૂડી વન તેને માખાપ. ૭૬૯
 ત્રંબકસેને તે જાણ્યું, અધર્મ મનમાંહે આણ્યું;
 લંટી લીધા ધરભંડાર, ગયો કાર ખોયો વેપાર. ૭૭૦
 સર્વે પેઢિયો ઉઠી ગઈ, ભુંગળ સાટે ભોગળ રહી;
 દંત હતા તે દાતણ થયા, હવડાં સદાવત લેવા ગયા. ૭૭૧
 લંગર ખાઈ ભરે છે પેટ, વેપારતણી ઉઠી છે વેઠ;
 એનું નામ ન લેશો તમે, પૂછ્યું તો કહિયે છિયે અમો. ૭૭૨

દોહરા.

પ્રલે કાળ સમ ઉકળ્યું, ઉઠી અંગે જાળ;
 હવે હાણુ દેહની કરું, આણું મારો કાળ. ૭૭૩
 ધિક્ક અવતાર એ માહરો, ધિક્ક ડહાપણુ ધિક્ક રૂપ;
 ધિક્કાર અક્ષય એ અમતણી, જઈ પડું જળ કૂપ. ૭૭૪
 અપાવા માંડ્યું કૂપમાં, વપુ સાંભળી વાંક;
 જીવતો નર ભદ્રા પામશે, સંભારી એ આંક. ૭૭૫

નેઉ કુડા એ દેવ છે, કરું ઉપાસન કાળ;
 નારાયણ સમરી નિસર્યો, અતળીબળ તે આજ. ૭૭૬
 અથડાતો ઉજળેણુમાં, આગ્યો એકજ દેન;
 મહાકાલેશ્વર શિવ કને, મરવા કીધું મેન. ૭૭૭
 વિક્રમને જઈ પીનું, તેણે અર્થ શેા થાય;
 એવું આપી નવ શોકે, વડા જે વિક્રમ રાય. ૭૭૮
 મધરાતે મહા રુદ્રની, અચરત પૂજા ધ્રુશ;
 કહાડી ખડ્ગ કાટે ધ્યું, સમર્પવાને શીશ. ૭૭૯
 મહિપત મહાપૂજા વિષે, શિવ દેહેરામાં જાય;
 દીઠા દુઃખિયો દેહ કંપતો, અચરત પાગ્યો રાય. ૭૮૦
 શિર છેદે તો છે આગા, સૌ સમ તારે સાય;
 માં માં કહિને મહિપતે, આલ્યા તેના હાથ. ૭૮૧

ચોપાઈ.

દુઃખિયે દીધું તેનું રૂપ, ભારે મહિપતિ એ કા ભૂપ;
 અરસપરસ ધરતા મન ધીર, આજખિયો ત્યાં વિક્રમ વીર. ૭૮૨
 તે દુઃખિયાને બેઠ્યો હૃદે, અમૃત વાણી મુખથી ે;
 શા દુઃખે મરવા કારણે, આગ્યા છે શિવને બારણે. ૭૮૩
 દીસંતા છે કેડે વેશ, ગ્રાણુ તજવા આગ્યા પરદેશ;
 આ વેળા આ શિવની આણુ, ને મુખથી નવ બોલો વાણુ. ૭૮૪
 આપ રાય દીઠો એકાંત, બોલ્યો મન મૂકીને બ્રાંત;
 નિવાસ ત્રાંબાવટીએ આપ, દતકુંવર કોટીધ્વજ બાપ. ૭૮૫
 ધાવ લખ્યો તે પૂરો ક્યો, ભદ્રા ભાગ્યવંતીને વયો;
 રામા સાથે રાગ જ કીધ, મહેણું માતપિતાએ દીધ. ૭૮૬
 ભર્યો વહાણુ જાવાને નેટ, છીધ્યા એક સમુદ્રને બેટ;
 હંસ હંસણી મળિયાં રાત, ચરદ સ્વાતિની કહી વાત. ૭૮૭
 બેસી પંખ ગયો હું ઘેર, દેઈ ઝલુ પરવાયો પેર;
 જાવે જઈને વેગ્યો માલ, વળતી વાટે થયો એક ખ્યાલ. ૭૮૮
 શુભિષ્ઠા સાથે પાડી હોડ, લીધા માલ ખુંચીને કોડ;
 ગયો ત્રાંબાવટીએ જ્યાંહ, વિપરીત વાત થઈ છે ત્યાંહ. ૭૮૯
 પૂછી તેના લીધા પાર, વનિતા ગર્ભ રહ્યો તે ઠાર;
 નારીને દેશવટે દીધ, માલ સર્વ રાગએ લીધ. ૭૯૦

સાંભળી વાત ન રહી ધીર, જઈ ચેતાનું વિક્રમ વીર;	
વળી ત્રિચાર્યુ મેં મન માંદ, અપાર દુઃખ જાઉં છું કર્યાદ.	૭૯૧
એમ ત્રિચારી પૂજ્યા ઈશ, સમર્પતોતો દુઃખે શીશ;	
મૂક્યું ખડ્ગ માથે જોડેલો, મહારાજ આગ્યા તેડેલો.	૭૯૨
મહિપત કહે સ્થિર રાખો મન, સર્વે મળશે થોડે દંન;	
અમરત વચને પોષ્યો તેદ, શીતળ કરી દુઃખિયાની દેહ.	૭૯૩
વિચાર પ્રથમ રાખજી કર્યું, લટેલ દ્રવ્ય પાછું દઉં ધર્યું;	
મછી ભદ્રા ચામશે નાર, છે ઈશ્વર નોધારાધાર.	૭૯૪
ખીજે દિવસે પુરું એક વદાણ, સંગ શોભિતા સાથ મુજણ;	
વિવિધ પ્રકારે ભાર્યા વચ, નાળ ગોળા સામગ્રી રાજ.	૭૯૫
ખેડ્યું તોડા ક્ષિપ્રા નીર, જમ પહોંચ્યું શુભતાની તીર;	
ગુણિકા પામી મનમાં સૂખ, હવે ભાંગશે મારી ભૂખ.	૭૯૬
હવે ભક્ષ ભણું આશિયું, રાજદ્વારે તે કહાવિયું;	
ગામ રાય ચેતાળો જઈ, હોડ પાડવા તપર થઈ.	૭૯૭
ગામ લોક ને રાજ સાચ, શેઠ પરેલ પ્રમાણિક પાંચ;	
ઈશ્વરને વચમાં આણિયો, સાખી તેનો લુગ જાણિયો.	૭૯૮
જૂઠાનું તો લૂંટી લેઉં, સાચો થાય તો સર્વે દેઉં;	
રખ્યાર ને રાજ સમેત, આવ્યું સર્વ જાણીને હેત.	૭૯૯

ઢાહરો.

સભા મળી સહુ ગામની, નાના મોટા લોક;	
ખજ લોકોને ખાત છે, શાહતથે મન શોક.	૮૦૦
હારશે વહાણવટી જો, લેશે લૂંટી, માલ;	
કંઈ સાખોને શુભાવિયા, એના એહ હવાલ.	૮૦૧
મૃતક આણી ત્યાં નાંખિયું, ભરી સભા મોજર;	
એ છે મૃતું કે જીવતું, બોલો આવે ઠાર.	૮૦૨
વિક્રમસેને વિચારિયું, એ કો ભૂતનું કામ;	
જેતાં કરે છે જીવતું, દેખે જાણું ગામ.	૮૦૩
વેળે રીર, હંઝારીયો; નાંખો જોર ત્રણણ;	
મૂક્યો જઈ ઉજોણના, સિદ્ધવડે મુજણ.	૮૦૪
મહિપત કહે એ મૃતક છે, જે ઉઠાડે આ દીસ;	
નહી તો ધર ખાલી કરો, વળતું છેદું શીશ.	૮૦૫

૨૩ ઉપાય અદક્ષ કર્યો, લાંગુ સધળું જોર;	
હારી હારી સહુ કો કહે, ચતુરા કાધી ચોર.	૮૦૬
સુખ પામી સભા સહુ, રિઝવે નગરનો રાય;	
જેહ કરે તે ભોગવે, નારાયણનો ન્યાય.	૮૦૭
પકડી લીધી પલકમાં, ખાતે દધને ખોડ;	
ધણે 'કામ ગાજી હતી, હુંસ હરાવી હોડ.	૮૦૮
કહે'તો ઉઠાડું' મૃતકને, ઠરી રહું જે કામ;	
પછે, દેહ તુને મળિયે, દેખે બાધું ગામ.	૮૦૯
કર્પો પ્રવેશ મૃતકમાં, વડો વૈતાલ જ વીર;	
આજસ મરડી ઉઠિયો, દહ મન રાખી ધીર.	૮૧૦
સાત સલામ સહજે કરી, નમી નમીને પાય;	
દુઃખભંજન તું દેશપતિ, વડહથ નિકમ રાય.	૮૧૧
ઈંદ્રધક્રી ઉત્પન્ન હુઓ, અતળીબળ તુ આપ;	
મરતલાત મૂઠાં યળી, મહિમા તૂજ પ્રતાપ.	૮૧૨
સુકયાં હોય તે પાલવે, કડવાં મીઠાં થાય;	
મુવાં જીવે જે માનવી, એ તારો મહિમાય.	૮૧૩
અચરત પામ્યા અધિક જન, કૌતક જોઈકામ;	
ગુણતાનધીશ ચરણે નમ્યો, સુંણી નરપતિનું નામ.	૮૧૪
ધન્ય ભાગ્ય ધરણીતણું, ધન્ય હું ધન આ દેશ;	
દિવ્ય દેવાંશી પૂતળું, પ્રીતે કર્યો પ્રવેશ.	૮૧૫
આશિગણ અમને કરો, ધણો વાંક વિવેક;	
દેહ શુભ દીકરી, આપું તમને એક.	૮૧૬
કન્યા સોંપી કરતુરને, ભરાયું વિવેકે વહાણ;	
હતો તેથી ઝોગણો, લક્ષ કોટિધા પ્રમાણ.	૮૧૭
શુભિકા મૂકી જીતી, દીધું જીવતદાન,	
ઉજેણુ આગ્યો અધિપતિ, મોટપકેરું માન.	૮૧૮
કંઈક માલ કંઈ ગામના, હોંસે લાગ્યો હાથ;	
મહિસંગમમાં મોકલ્યો, સેવક સોંપી સાથ.	૮૧૯
નામ લેજો નરપતતણું, ઉતારો એકાંત;	
ગર્થ ભર્યો દંતા ધરે, ભાંગી મનની બ્રાંત.	૮૨૦

પુરમાં પાસે રાખિયો, કસ્તુરચંદ્રે કુમાર;	
સત પડી રણિયાતમાં, વિક્રમે કયો વિચાર.	૮૨૧
મહિમા મોટો માવડી, હરસિદ્ધ માત દળૂર;	
બાપી સ્ત્રી જે વિચાર્યા, નારાયણી નિધિ નર.	૮૨૨
સર્જનહાર સંહારણી, કરતા હરતા કામ;	
જગમગ જ્યાંતિ જુગમાં, નવે ખંડમાં નામ.	૮૨૩
દેવીને દેહરે યથો, પૂજા લઈને પ્રીત;	
સહસ્ર નામથી સ્તુતિ કરી, સ્ત્રી ગુણની રીત.	૮૨૪
આધાર અંશુરે એકથી, ઉભો રહ્યો એક પહેર;	
દેવી સહસ્ર દેહરે યથો, માગ માગ આ ઘેર.	૮૨૫
માતા માયું એટલું, હું જાણું છે આજ;	
અંતર્યામી અધિપતિ, રાખો છો નિત્ય દાજ.	૮૨૬
કુંવર કસ્તુરચંદ્રનો, રત્નસાગર જે રિદ્ધ;	
તે મળે માતા મને, એક બતાવો વિદ્ધ.	૮૨૭
માતા કહે મહિપત સુણો, અકલ ધરીને અંત;	
વસે વિંધ્યાચળ વેગળો, પશ્ચિમ કરે પંથ.	૮૨૮
આધી દીશા ધંશાનમાં, ગેહવર એક ગુણ;	
દંડક નામ દાનવ વસે, તેત્રીસતણો છે રાજ.	૮૨૯
ઉપાસન અદ્ભુત કરે, જદાણીકેં જોર;	
ઓપધી તેના હાથમાં, ગુણ તેમાં બહુ ઘોર.	૮૩૦
એક રાખે છે દીકરા, બીજી રાખી નાર;	
દહાડે કે દેખે નહીં, પ્રીતે નહિ કે પાર.	૮૩૧
ઓપધી એ અંજન કરે, કરી નાંખે છે કાઠ;	
મજામ રાતે માનવી, ઠીક બતાવે ઠાઠ.	૮૩૨

ચોપાદ્ય:

નિત્ય જદાણી તેને ખાપ, ઉદય યથે સજ્જન થાપ;	
મોટે ત્યાં પ્રીતે પરવેરા, પ્રસન્ન જઈ જદાણીને કરા.	૮૩૩
જા વચન થયું માહરું, કહ્યું કરશે જદાણી તાહરું;	
તાહરો આગળ વધશે ધર્મ, એનું એ ભોગવશે કર્મ.	૮૩૪

આપા માગી મહિપત વળ્યો, કહ્યો કામ તે પંથે પળ્યો;
 આપી જક્ષણી હાય ત્રિશૂળ, કોપે તેનાં કહાડે મૂળ. ૮૩૫
 અસ્થા કોણુ તું આળ્યો અહિ, હાય ચઢ્યો તું જખશ જ કહિ;
 આધુપ પરવાર્યું તાહરું, કર્મ જોરાવર છે માહરું. ૮૩૬
 જીવતો તુજને જાવા નહીં દેઉં, પાર વાત પૂછીને લેઉં;
 ક્યાંથી આળ્યો કોણુ જ ગામ, સાચું કહેરે તારું નામ. ૮૩૭
 છે શાહુકાર કે જાતે ચોર, કોણુ ઇટ ઈશ્વરનું જોર;
 જીગતે વિક્રમે જોઆ હાય, બોલ્યો તે શક્તિની સાય. ૮૩૮
 પૂછો છો તો સુણજો તમે, ઉજોણીતણા અધિપતં અમે;
 દરસિલ હુકમથી આળ્યો અહિ, માવડી તારા મોહોલ જ મહિ. ૮૩૯
 શિવ મહાકાલેશ્વરનું જોર, વૈતાળ વીર તે જીયો ઘોર;
 પરમારથ વસે મુજ પાસ, દયા દેવ વિમ્બેના દાસ. ૮૪૦
 પરદુઃખે મુજ સોપું પ્રાણુ, દુઃખલંબન તે મુજને જાણુ;
 એમ બોલ્યો વિક્રમ જાહરે, જક્ષણી ત્યાં બોલી ત્યાહરે. ૮૪૧

દોહરા.

કહે જક્ષણી રાખ મુણ, જો જાણે પરદુઃખ;
 તો આ વેળા આ ધડી, ભાંગો મારી જૂખ. ૮૪૨
 જૂપત કહે તુને ભાવતું, મન મેલીને મામ;
 રમે રાખતી ચારતો, જીગતે રૂડી જામ. ૮૪૩
 રહિર રાજા તું પા મુને, વળતું છેડું શીશ;
 સંતોષ થઈશ હું એટલે, દુઃખલંબન તું દીશ. ૮૪૪
 મહેલ્યું કુંડું મુખ આગળે, નિસરી રહિરની વેલ;
 છેદી હાય ખાંડો ક્યો, થઈ રંગની રેલ. ૮૪૫
 પાણું પેટ ભરી ત્યાંહાં, રણાં એકલાં અસ્ત;
 હવે શીશ લઈ સામડું, વારુ ગમે જે વસ્ત. ૮૪૬
 હાં હાં કહી કર અલિયો, મામ મામ તું મામ;
 આશા પૂરુ તાહરી, પ્રગટ્યાં તારા ભાગ્ય. ૮૪૭
 વચન વિક્રમ હાથે ધર્યું, વારુ માણું પ્રત;
 દેત્ય ન કરશે જીવતો, પ્રીતે પમાડો મત. ૮૪૮

દુઃખલાંબન હાવ આધિયો, કરવા નર પરકામ;	
બાંધી મેલ્યા છે જે જાણ્યાં, તે પહોંચાડું હામ.	૮૪૯
વિક્રમ એક વૃક્ષે ચડ્યો, શિર આયમિયો સૂર;	
દૈત દશાથી આધિયો, પાપતણો જે પૂર.	૮૫૦
પુરુષ શ્વાસો પલકમાં, નિમેષ શ્વાસી નાર;	
દીપકજ્યોત દીપાવિયાં, આવી જોગણી ઠાર.	૮૫૧
કાયા કાપી કાઢ્યું, સર્વ મળ્યો સન્મેગ;	
ભાવ ધરીને આપિયો, લે ભવાની ભોગ.	૮૫૨
ભવાની લ્યો આ ભક્ષ કરો, વચન બંધાણી વેશ;	
વણુ શ્વાડે વડી ગર્હ, દેવી દક્ષણ દેશ.	૮૫૩

ચોપાઈ.

પ્રગટ રૂપ પોતાનું કર્યું, વનિતા પ્રત્યે વચન હિયરું;	
રખે ચિતા કરતાં કો આપ, મેળવું તમારાં મા ને બાપ.	૮૫૪
હંકાર્યો વૈતાળ જ વરત, રથ રઢિયાળો આપ્યો તરત;	
રતન અમુલ્ય બરિયાં ત્યાંહ, બાળક બેસાડ્યાં તેમાંહ.	૮૫૫
તે ધડી તે વેળાએ તેણુ, આગ્યો અધિપત શ્રીહિજેણુ;	
ભદ્રા પાસે આગ્યો ભૂપ, હસ્તું મુખ રઢિયાણું રૂપ.	૮૫૬
કસ્તુર મળ્યાનું શું એધાણુ, ગ્રીછે કેમ તેને પ્રમાણુ;	
ડાખી કુખ કટીને લંક, ઉજનલ લાખું એને અંક.	૮૫૭
રત્નસાગર કુંવર જે મળે, શે અંધાણે વળગાડે ગળે;	
છટ્ટી આંગળી જમણે હાથ, દીડી ડાખા પગને સાથ.	૮૫૮
પ્રગટ પારખું એહ વતન, ખાવ છીક તો જડે રતન;	
કયાંથી મારાં કર્મ જ માંહ, એવા પુત્ર મળે તે કર્યાંહ.	૮૫૯
તે નારીને દીધી આશ, આવ્યા કસ્તુરશાને પાસ;	
ભદ્રા જે મળે ભામની, કેમ જોળખો તે કામની.	૮૬૦
તે જોળખવાનું કારણ કશું, અતુલ્ય તેજ તેની દેહ વસ્ત્રું;	
પદ્મ કર ડાખામાં સૂત, બત્રીસ લક્ષણો પ્રસવે પુત.	૮૬૧
નર નારીને ત્રીજો તંન, મેળવ્યા એક મહીપત મંન;	
ભામનિયે દીઠા ભરથાર, ચાલી હરખ આંસુની ધાર.	૮૬૨

પુત્ર જોડલે દબે પજો, ફાટી કંચુકી પાનો ચજો;
 છોક્ર આવી ને રતન જ પડ્યું, ધણા હેતથી અચરત અઠ્યું ૮૬૩
 દેવ ઘેરથી આણી આપ, તેડાવ્યાં તેનાં મા બાપ;
 કુંવરી પહેલી આપીતી જેહ, તેના પિતાને આપી તેહ. ૮૬૪
 ઉપન્યા તેના મનમાં નેહ, કસ્તુરને પરણાવી તેહ;
 રાગ્ય તેજો પરધાન, બહુ પેરે દીધાં સન્માન. ૮૬૫
 તારી જે ગાહી દીકરી, પરણાવ તે શેઠને સુંદરી;
 મહારાજ કહો છો તો લીજિયે, કન્યાદાન કોડે દીજિયે. ૮૬૬
 છરપા.

જીવે તેને જોખ, રંક તે રાગ્ય ચાયે;
 જીવે તેને જોખ, નીચ જન ગંગા નહાયે;
 જીવે તેને જોખ, રોગી જન ચાયે આતો;
 જીવે તેને જોખ, ગુંગણા ચાયે ગાતો;
 જીવે તેને તો જોખ છે, સરવ વેદના વામશે;
 કવિ શામળ કહે જન જીવતો, પ્રીતે લદ્રા પામશે. ૮૬૭
 વાંઝણી પ્રસવે પુત્ર, મૂર્ખ પણુ કવિ જન ચાયે;
 નીર ભરાય નવાણુ, રંક શિર છત્ર ધરાયે;
 વળે કાષ્ઠ દિન વેર, એર વળી જાય જરૂરી;
 ગુણિકા જેવી ગમાર, સતી તે ચાપ જ શરી;
 એ રીત અનેક થયાં યશે, શાસ્ત્ર શાખ દે છે સહી;
 શામળ કહે આજું શું કહું, જીવ ગયો આવે નહીં. ૮૬૮
 જિવતો પામે રાગ્ય, જીવતો પરણે નારી;
 જિવતો ખેસે અન્ન, થાય જીવતો વેપારી;
 જિવતો માંડે જગન, સુકીર્તિ જીવતો સાહે;
 જિવતો પહેરે નંગ, જીવતો લાણી લાહે;
 વહાલાંનો હેલ વિજેગિયો, તે સંજોગી ચાપ છે;
 પણુ મુઝ્યા કોઈ દેએ નહીં, શામળ લદ્ર ગુણુ ગાય છે. ૮૬૯
 જીવે જો નિર્ધન, કાષ્ઠ દિન ધનને પામે;
 જીવે જો દુઃખિ દેહ, વેદના કાષ્ઠ દિન પામે;
 જીવે જો વાંઝિયો, કાષ્ઠ દિન પ્રગટે પૂત્ર;
 જીવે જો કાષ્ઠ રાંક, સારું પામે ધર સૂત;

જીવતો નર લદા પામશે, મુઆ પછી કા નહિ મળે;
આ તકમાં તો ટાળો કરો, કાઈ દિવસ ધનિર પૂજો.

૮૭૦.

દાહુરા.

કન્યાદાન રાખ કરે, પૂરણ ધરીને પ્રીત;
ગજ એક આપે ગાજતો, રૂડી કીધી રીત. ૮૭૧
ખીજે મંગળ ઘોડલા, ત્રીજે મંગળ રથ;
મોયુ મંગળ વરતી રહ્યું, સર્વે સાર્યો અર્થ. ૮૭૨
પરણી ઉઠ્યો પાટવી, ગડગડિયાં નિશાન;
દાન આપ્યાં કંઈ વિપ્રને, જાન્યક દીધાં લહાણ. ૮૭૩
પ્રધાન પહોંચાડણ મોકલ્યો, ત્રાખાવટિયે જાણ્યો;
તેડો ત્રંખકસેનને, ગુણ હું કહું તે ગાણ્યો. ૮૭૪
ધણો ગર્થ તે હુટિયો, કીધી કુડી વાત;
વિક્રમસેનની આગળે, જોટી ચાલી ખ્યાત. ૮૭૫
પગે લાગીને પ્રીછવો, સોપો સવાયો માસ;
પત લખાવજો પામિયા, નહિ તો જોડી ગાળ. ૮૭૬
જોર કરે તો જુદા કરે, દેશ કરાવું લાજ;
લક્ષ્મી હુટી લો એહની, બેળવો એનું રાજ. ૮૭૭
લાવ લરકર લેખા વનું, અસંખ્ય અપરંપાર;
દેશ કીધાં, દેખતાં, ત્રાખાવટી નિરધાર. ૮૭૮
હલદક્ષ કરી હલકરડે, વેળાવટી છે આજ;
સમજીય નહીં તો સેજામાં, લેશે તારુ રાજ. ૮૭૯
મંપક ત્યાંથી નીસર્યો, મળિયો દેખને માન;
પ્રીતે ઘેર પધરાવિયો, વિક્રમનો પરધાન. ૮૮૦
સમૃદ્ધિ સરવે મોકલી, દંતકુંવરને ઘેર;
ગેળી નાદ જુગળ થયો, થઈ રહી લીલા લહેર. ૮૮૧
કસ્તુર મળ્યો માળાપને, હેત પ્રીતની હોડ;
અરરપરસ કથા કહી, પહોંચ્યા મનનાં કોડ. ૮૮૨
વિતક જે વરસ બારનું, આપ આપણી આય;
કર્મ કથા માંડી કહી, સજ્જન સહુને સાથ. ૮૮૩

ચાર નાર અતિ ચતુર છે, પ્રીતે લાગે પાગ;
 હિતાર્પી આનંદમાં, જેહ અનોપમ જાગ. ૮૮૪
 નવ કુંઠા નવ લાખના, રંગી સિંદુર વરણુ;
 મહિલા ઉતારી મહેલમાં, સાસુ સસરા શરણુ. ૮૮૫
 ધન્ય અવતાર વિક્રમતણે, ધન્ય પરમારય કામ;
 ધન્ય કવી શામળ કહે, યથું નવ ખંડે નામ. ૮૮૬
 એવાં કામ નાત્ય ક્રોધિયાં, દુઃખહરતા નિચ દીશ;
 જેને પ્રસન્ન પરમેશ્વરી, આદ્ય નિરંજન ઈશ. ૮૮૭
 કહે પૂતળી ભોજ સુણ, વિક્રમનો મહિમાય;
 એવાં પરાક્રમ જો કરો, ધરો સિંહાસન પાવ. ૮૮૮
 વિક્રમ મહિમા સાંભળે, આણી મનમાં ભાવે;
 દાદો ઉંના ચોથિયો, સ્વપ્ને નાવે તાવ. ૮૮૯
 એવું સાંભળી જે કરે, અન્ન વસ્ત્રનાં દાન;
 મનવાંચિત ફળ પામશે, મહા રુદ્ર કરાં માન. ૮૯૦
 પુરાણ પરમારયતણું, સુણે શિષ્યે જે ગાય;
 વિજ્ઞેગ ભાગે તેહનો, આશા પૂરણુ થાય. ૮૯૧
 મહિમા મોટા સાંભળે, પૂરણુ થઈ પ્રસન્ન;
 પુણ્ય આદ્રાસણુ વરતનું, રેવાનું દરશન. ૮૯૨
 શ્રીગુર્જર ગુણનિધિ બહુ, લીલાલહેર વિલાસ;
 પાછળ પરાં પવિત્ર છે, વેગણુપુરમાં વાસ. ૮૯૩
 શ્રીગોડ માળવી વિપ્ર શુભ, વીરેશ્વર સુખ ધામ;
 શામળજી સુત તેહનો, નિર્મળ રૂકું નામ. ૮૯૪
 તેહ શિષ્ય શ્રીગોડનો, ગુરુ કૃપાથી ચાન;
 ચરણુરેણુકાવન્દને, દિવ્ય જ દીધાં દાન. ૮૯૫
 કવિ શ્રીશામળદાસને, તરતિળ તેડ્યો ત્યાંહ;
 વીરેશ્વર જે વિશ્વ છે, જ્યોત જગતી જ્યાંહ. ૮૯૬
 સિંદુજ ગામ શિરોમણી, શુભ સાહોદરા બ્રહ્મ;
 સિંદુ સર્વ શાસ્ત્રના, જાણે સઘળા મર્મ. ૮૯૭
 કુળ શુદ્ધ કણ્ણી વસે, લેખામાં લખ લાગ;
 દાઉં કુળદીપક વડો, મનજીસુત મહારાજ. ૮૯૮
 રખીદાસ રાજસ વડો, જશ કરો રિદ્ધ રૂપ;

માનાનંદ સુધી તેહનો, ભાટ ભલેશે શૂપ.	૮૯૯
કીર્તિ કહી તે કવિતણી, શુભિજન વેડ્યો ઘેર;	
પૂરણ પરમાર્ય કરો, પ્રીત ધરીને પેર.	૯૦૦
અલિદાસ કવિયે કર્યું, સંસ્કૃતમાહે સુખણ;	
કવિ શામળ કારે કર્યું, પ્રાકૃતમાહે પ્રમાણ.	૯૦૧
ભાટ ચારણ બ્રાહ્મણ બહુ, કો માં દેશો ખોડ;	
તમ કૃપાથી એહકું, જાગતે અક્ષર જોડ.	૯૦૨
પિંગળ પાઠ પરદું નહીં, રાગ ન જાણું રીત;	
ભેદ શુભ ભાણું નહીં, પ્રીણું નહિ કો પ્રીત.	૯૦૩
પગો પરવત જ્યમ ચઢે, કીડી છતે કુંજ;	
તેમ હું તમ આગળ કવિ, જેમ ધણા મૂલને મંજ.	૯૦૪
શામળ કહે સંસ્કૃતમાં, સમજણ નહીં સંમર્થ;	
વિવેક નહિ કો વેદમાં, અક્ષર ન આવે અર્થ.	૯૦૫
ઓતા વક્તા સાંભળો, કહું તમને કર જોડ;	
શામળ કહે સહુ ખોલજો, જે જે શ્રીરણુહોડ.	૯૦૬
જામ કહીને પૂતળી, આપે મધ આકાશ;	
એહ કથા પૂરણ હવી, કહે કવિ શામળદાસ.	૯૦૭

શામળ રત્નમાળા.

—અનન્ય—

અનન્યપૂર્ણા માહાત્મ્ય વિષે.

જગત અન આધાર, અન દૈવત એ મોહું;
અન વણુ ન રહે હવ, અન વણુ સરવે ખોહું;
દેવ દતુજ નર નાર, હવે છે અનને જોરે;
અન વિનાનું સર્વ, અતિ અંધારું ઘોરે;
પાલણુ પોષણુ પૃથ્વી વિષે, કરારે કૃત કૂરણા;
શામળ કહે છે સેવા સહ, આઘ શકિત અનપૂરણા. ૧
સિતા રામ તે એજ, એજ શ્રીરાધા કૃષ્ણ;
અ ઉમયા ને ઈશ, પંડિતે કીધું પ્રભ;
અ રાહિણી ને અર્ધ, અ જ બ્રહ્મા સાવિત્રી;
મંત્ર જંત્ર ને તંત્ર, એજ શુભનિધિ ગાયત્રી;
અનપૂર્ણા સૌની ઈષ્ટ છે, શુદ્ધિવંત જન બૂજશે;
શામળ કહે અન આધારથી, સર્વે હજાપણુ સૂઝશે. ૨
અનપૂર્ણા વડી માત, જગત હવાડણુ જાણી;
અન વિના સહ શૂન્ય, અન વિણુ હવે ન પ્રાણી;
અન વિના સુખ અદ્ય, અન વિણુ ચરણુ ન ચાલે;
અન વણુ લાવે ન ભક્તિ, અન વણુ મોજ ન માલે;
ઈશ્વર વહાલો નહિ અન વણુ, ગાન તાન શુણુ નવ ગમે;
શામળ સેવા અનપૂરણા, સકલ દુઃખ એથી શમે. ૩

પેટ લરવા વિષે.

પેટ કશવે વેઠ, પેટ વાળાં વજડાવે;
પેટ ઉપડાવે ભાર, પેટ શુણુ સૌના ગાવે;
પેટ ભમે પરદેશ, પેટથી પાપ કરે છે;
પેટ કરે છે જર, પેટ તો સત્ય હરે છે;
વળી સંચ પ્રપંચ આધિક કરે, પેટ કાજ નરકે પડે;
શામળ કહે સાચું માનજો, પેટ પાપ નરને નડે. ૧
વિપ્ર પેટને કાજ, શાસ્ત્ર વાંચે ને શીખે;
વિચરી વળી વિદેશ, લણેલા ચંદને ભીખે;

વણિક પેટને કાઝ, ચાહિને વહાણ ચડે છે;
મજુર ઉપાડે ભાર, ધણા જન ઘાટ ધડે છે;
વળી કાસદ કરે છે કાસદું, શિર કપાવી તરકર મરે;
કહે શામળ પેટને કારણે, કુલાચાર સૌ કા હણે.

૨

પેટ ચડાવે વાંસ, પેટથી નસ્તક નાચે;
પેટ કાઝ ગુણુ ગાય, જાય નીચાને જાયે;
પેટ કરે જગ કપટ, પેટ રણમાં રખડાવે;
પેટ કરે વિખવાદ, પેટ તો શીશ કટાવે;
ચોરી ચાડી ન ચાકરી, અધર્મ સૌ આખેટના;
શામળ કહે સાચું માનજો, પ્રપંચ પાપી પેટના.

૩

કિયા નીચ ને જાય, કિયા રાગી ને સાગ;
કિયા અખળ ને સખળ, કિયા દુર્બળ ને તાગ;
કિયા અજાણ ને જાણ, કિયા પરચર ને હીરા;
કિયા અજા ગજરાજ, કિયા વેરી ને વીરા;
જુઠા બોલા સાચા કિયા, નીચ છુદ્ધિ કરે નેટને;
શામળ કહે માન નમાવિયા, પ્રપંચ પાપી પેટને.

૪

પેટ કરાવે પાપ, પેટ પરદેશે કાઢે;
પેટ જ કરે પ્રપંચ, ચડાવે મારગ આડે;
પેટ કરે પાખંડ, પેટ વણ વાંકે ઢંડે;
પેટ સંકટ થાય, પેટ મહેનતમાં મંડે;
તી નારીને ગુણુકા કરે, શા અવગુણુ કહું શેઠના;
મળ કહે છે સૌ જાણુજો, પ્રપંચ પાપી પેટના.

૫

દિયા ધડકણુ ને ધીર, કિયા ગુણુદિણુ ને યાતા;
કિયા કૃપણુ ને કર્ણ, કિયા દંભી ને દાતા;
કિયા રંક ને રાય, કિયા અકરમી ધંદર;
કિયા પાપી પ્રુપ્તવત, કિયા અખહિણુ ને ચંદર;
તી અણુપડિત પંડિત કિયા, એસી પારકે બારણે;
મળ કહે માન ગમાવિયા, કુડા પેટને કારણે.
કિયા દરિદ્રી દિવાન, કિયા કુરૂપ રૂપાળા;
કિયા મુધિષ્ટિર જોર, કિયા મિશ્રુક જૂપાળા;

૬

ક્રિયા શુદ્ધિ બળવંત, ક્રિયા ગદા ન ઘોડા;
ક્રિયા કપૂત સપૂત, રામ લક્ષ્મણના જોડા;
નર નાર નર ને સતી ક્રિયા, નજી જેને વારણે;
શામળ કહે માન ગુમાવિયા, કુડા પેટને કારણે.
કષ્ટ લાજ ને અલજ, કષ્ટ રંજિત ને રંગા;
કષ્ટ રૂપદિણુ ને રત્ન, કષ્ટ ગંદી ને ગંગા;
કષ્ટ મૃગનેણી નાર, કષ્ટ વળી આંખે કાણી;
કષ્ટ દાસી તો દેખિયે, રીઝવાળી કષ્ટ રાણી;
છે લપોડશંખ લેખા વિના, દક્ષણાવંત વળી કલા;
શામળ કહે કવિ કેવીદ પણ, પેટતણે વશ સહિ રલા.

વિદ્યા વિષે,

સદવિદ્યાથી સુવર્ણ, ધરણુ સદવિદ્યા સત્યે;
સદવિદ્યાથી સ્વર્ગ, વીખ ઉતારણુ વિતે;
સદવિદ્યાથી સિદ્ધિ, ફળે વચનો વર વાણી;
સદવિદ્યાથી રિદ્ધિ, જગતમાં સધળે જાણી;
સદવિદ્યાને વશ સર્વ છે, સદવિદ્યા ત્યાં શી મણા;
શામળ કહે સદવિદ્યા વિના, ભટકે ગુણહીણા બધા.
લક્ષપતી તો લાખ, દિઠા નિર્માલ્ય પ્રમાણે;
જાન્ય રાયનું રાજ્ય, રૂપ પણ રહે ન દાણે;
કુળ પણ હોય કલંકિ, જોર જોતામાં જાણે;
જોખન પણ વહી જાય, વંશ નિર્વંશી થાયે;
નહિ રાજ ચોર કે અગ્નિ લાય, માગ મુકાવે બહુ યકી;
સત પુરુષો મન માનજો, સદવિદ્યા છે શુભ સહુ યકી.
વિદ્યા મુકાવે માગ, પૂર્ણ જશ વિદ્યા ખામે;
વિદ્યા શોભે વાન, નૃપતિ વિદ્યાને નામે;
વિદ્યામાંહિ વિવેક, વિમળ વિદ્યાથી વાણી;
વિદ્યાને વશ વિશ્વ, જગતમાં મોહિની જાણી;
સદવિદ્યા રત્નવિશાલ છે, વિદ્યાથી વડું નહિ કશું;
સદવિદ્યા આગળ ધન કશું, વિદ્યા વિહિન નર તે પથ.

પડિત આગળ મૂઢ, હંસ આગળ જ્યમ જગ્યા;
પંડિત આગળ મૂઢ, કેહિલા આગળ કચ્છા;

પંડિત આગળ મૂઠ, રાય આગળ ન્યમ રૂંકા;
 પંડિત આગળ મૂઠ, સિંધુ આગળ ન્યમ ટંકા;
 પંડિત પ્રાક્રમી પૂરા, પંડિત સહિ સિર મોર છે;
 શામળ કહે પંડિત આગળે, મૂઠ તો ચાકર ચોર છે, ૪
 મૂરખને વાહન, પંડિત અડવાણો ચાલે;
 મૂરખ મોતનમાલ, પંડિત પુલમાળા ધાલે;
 મૂરખને બહુ માન, પંડિત કદી ગરીબ કદાવે;
 મૂર્ખને અલખત મોજ, પંડિત ખડધાન્ય જ ખાવે;
 પશુ મૂરખ કાચ કપીર છે, દીસંતાં તો દિલ હરે;
 પશુ પંડિત રત્ન અમૂલ્ય છે, શામળ ઝવેરી પરીક્ષા કરે. ૫
 મૂરખને નહિ માન, મૂર્ખ ઝાઝામાં છુરે;
 દે ન મૂર્ખને દાન, મૂર્ખમાં અકલ અધૂરે;
 મૂરખ હલકો હોય, બહુ શુશ્રુવંતો બોલે;
 મૂર્ખ ન લેખામાંદિ, નહીં પંડિતને તોલે;
 જેમ હંસમધ્ય બગલાં પક્ષાં, કારણ શું બલે કશું;
 શામળ કહે છે સાચું કહું, નિઘા વિલીન તે નર પશુ. ૬
 પંડિત જ્ઞેય વિદેશ, તોય જશથી બહુીતો;
 પંડિત પ્રાક્રમ પૂર, મહીપતિનો માનીતો;
 પંડિતને પરણામ, કરે જન સૌ કર જ્ઞેય;
 પંડિતને સન્માન, માન અનગીના મોડે;
 જે અગમ નિગમ છે શુશ્રુ ધણા, લક્ષ કાટિધા તે લહે;
 છે વિદ્યા માટી વિશ્વમાં, કવિ શામળ સાચું કહે. ૭

વચન પાળવા વિષે દર્પાંતાલંકાર.

વચન કાજ હરિચંદ્ર, નીચ ધર ભર્યું છે પાણી;
 વચન એકને કાજ, કૃષ્ણે કુખ્જને આણી;
 વચન એકને કાજ, હરે હાલાહલ પીધું;
 વચન એકને કાજ, દેવ વર દેતે લીધું;
 શુભ ધર્મ કર્મ ને શર્મ સૌ, વચન જર્તા તે વહિ ગયું;
 કવિ શામળ ભટ્ટ સાચું કહે, વચન ગયું તો યત્ન રહ્યું. ૧

- એક વચનને કાજ, રક રાવણુ થઇ બેઠા;
 એક વચનને કાજ, બળી પાતાળે પેઠા;
 એક વચનને કાજ, વેચિ હરિશ્ચંદ્રે નારી;
 એક વચનને કાજ, પાંડવો હાર્યા પ્યારી;
 વળી એક વચનને કારણે, ભડ પાંચે વનમાં ભમ્યા;
 કહે શામળ વચન જ કારણે, સો કીચક સાથે ચમ્યા. ૨
- બહુ કરે જે બાપ, વચન બદલીને બોલે;
 બહુ કરે જે બાપ, ખોટું મુખ વાયક બોલે;
 બહુ કરે જે બાપ, આપને ખૂળ વખાણે;
 બહુ કરે જે બાપ, આપ આપું ઘર આણે;
 કરથી ગિહા ભથી કાપવી, મોત ભલું મહા મૃત્યુનું;
 શામળ કહે છુંકું સર્વથી, વચન નય વૃણુ વૃથ્યનું. ૩
- વચન ન પાળ્યું જેણુ, તેજ સુકૃત વ્રત હાર્યો;
 વચન ન પાળ્યું જેણુ, ક્રમે તેને માયો;
 વચન ન પાળ્યું જેણુ, તેહ નર દેવે દંડ્યો;
 વચન ન પાળ્યું જેણુ, તેહ શિર અગ્નિ મંડ્યો;
 જે વચન બર્યે જેનું થયું, તો દેવત તેનું ગયું;
 કવિ શામળ ભટ સાચું કહે, વચન ગયું; તો થઇ રહ્યું. ૪
- પાળે વાયક શૂર, જેહ રણમાં બહુ ઝૂઝે;
 પાળે વાયક સિદ્ધ, જેહને આગમ સૂઝે;
 પાળે વાયક ભક્ત, કરે ધર્મિય વશ આપે;
 પાળે દાતા વચન, વૃષ્ટિ જેને પરતાપે;
 પાળે જે વાયક પ્રેમથી, વેદે વિવિધ વખાણિયો;
 શામળ વાયક સંભાળતાં, જશે જગતમાં નાણિયો. ૫
- વચન પાળે તે રામ, બાકી તો રાંડીગડા;
 વચન પાળે તે શાહ, બાકી ગુણુહીણો ગાડા;
 વચન પાળે તે વિપ્ર, ધર્મ સહિ ધાર્યો તેણે;
 વચન પાળ્યું તે વીર, જગત જથ્થ લીધો જેણે;
 પાળે સદવાયક પ્રેમદા, પાંચે પુરણુ પક્ષણી;
 શામળ કહે વચન ન સાચવે, લલના એજ કુલક્ષણી. ૬

મેાત વિષે.

કાષ્ટ આજ કાષ્ટ કાલ, કાષ્ટ દિવસે કાષ્ટ રાતે;
 કાષ્ટ જોખન કાષ્ટ વૃદ્ધ, બાળ જન જીવતી જાતે;
 કાષ્ટ તાવે તરફડી, આપધાતે કાષ્ટ મરતાં;
 કાષ્ટ ભોગ કાષ્ટ રોગ, કાષ્ટ તો સર્પ કરડતાં;
 કાષ્ટ વાસિ વિકાર કે હડકવા, કાષ્ટ મમતે લડિને મુઓ;
 પણ કાળ ન ખૂટે કાષ્ટને, શામળ કહે સમજી જુઓ. ૧
 કાષ્ટ આજ કાષ્ટ કાલ, કાષ્ટ માસે ખટ માસે;
 કાષ્ટ વર્ષે દશ બાર, કાષ્ટ પચીસ પચાસે;
 કાષ્ટ સાઠ સીતેર, કાષ્ટ પોણોસો એંશી;
 જે જાણું તે જાણ, નથી રહેવાનું બેસી;
 જે નામ તેહનો નાશ છે, ધર્મ જ એવો ધારવો;
 કવિ શામળ કહે શૂરખ કરે, ગંદી દેહનો ગારવો. ૨
 ધડી પક્ષકે કે પહોર, સાંજ સવાર કે વહાણું;
 એ દીપકે આલાય, ન આવે સાથે નાથું;
 રહે ધરમાં કે ગામ, દેશ પરદેશે પડશે;
 જલ પરપોટો જેમ, એક દિન નિશ્ચે નડશે;
 રાખી કાષ્ટની રહેશે નહીં, દિવસ નહીં નહિ દેહનો;
 શામળ કહે કાચો ફુલ છે, તો બરંસો શો તેહનો. ૩
 માત તાત ને મિત્ર, પુત્ર પરિવાર જ પ્રોદા;
 અલખત અપરંપાર, ધણા હસ્તી ને ઘોડા;
 સેવક સાથે શૂર, પરીપૂરણ પસ્તાપે;
 બળવંતા બહુ બાહુ, છત્ર છાંયે છત છાંયે;
 અધિકાર અમુત લખ છેદનો, કોડ વાર શું કહું કથી;
 પણ મોતપટ્ટી મૂકાવવા, શામળ કાષ્ટ સમ્રથ નથી. ૪
 જે જાણું તે જાણ, કૂલ કૂલું તે ખરશે;
 ભણું તેહ કલવાય, મર્યું તે તો કિતરશે;
 લીલું તે સૂકાય, નવું તે જૂનું યાશે;
 આવરદા વશ સર્વ, કાળ સૌ કાંને ખાશે;
 ને કિતર જલ ને રાક્ષસો, દેવ ગાંધર્વ ને દાનવી;
 મધવાદિક પણ મોતે મરે, કાણ માનર્થ માનવી. ૫

ગયા ધર્મ કર્મ કોડ, ગયા બ્રહ્મા, કર્મ ભૂલ્યા;
 ગયા કરોડો કામ, અડગ શૂરા પશુ હૂલ્યા,
 ગયા દેવ દિગ્પાળ, ગયા માન્ધાતા મહિપત;
 ગયા દિલિપ હરિચંદ્ર, ગયા છકિલ છત્રપત;
 વળી ગયા જનક ને જાદવો, જે વળી લાભ્યા જાદવી;
 સ્થિર ચાવર કોઈ રહ્યાં નહો, કોણુ માત્રમા માનવી. ૬
 ચિરંજીવી નહિ કોઈ, ગયા માન્ધાતા મહિપત;
 ચિરંજીવી નહિ કોઈ, ગયા વહી અગણિત અહિપત,
 ચિરંજીવી નહિ કોઈ, ગયા અધિકારી ધર્મ;
 ચિરંજીવી નહિ કોઈ, ગયા કર્મ સૂરજ ચંદ્ર;
 વળી ગયા રામ ને રાવણ, ગયા દેવ ને દાનવી,
 સતવાદી સહસ્રણુ ગયા, કોણુ માત્રમા માનવી. ૭
 પેસે અરણ્ય નીર, તીર ગગાને બેસે;
 ચઢે જો પર્વત મેર, કદી પાતાળે પેસે;
 પર્વતમાહિ પરવેશ, કરે આપે બહુ ઐકતિ;
 ઐકત અમૃતાહાર, ભમે ભલભલા પ્રતિ,
 કિંકર રાખે કર્મ કોટિધા, સંચ અપચ ધણુ કરે,
 શામળ કહે સૌ સાંભળો, મોત આવ્યે નિમ્ન્યે મરે. ૮
 જામ જોરાવર શરણુ, પ્રીતે પાતાળે પેસે;
 પેસે અરણ્ય નીર, મેરુ માથે જઈ બેસે;
 જામ રોપને શરણુ, રવીરથ આગળ ચાલે;
 મંત્ર જંતના જામ, કરી મધવા સંગ માલે;
 કદી સંચ અપચ કરે ધણુ, રવિ મંડળ આખું અટે,
 પશુ શામળ બદ સાચુ કહે, મરવાનું તો નહિ મટે. ૯
 રાખે લખ રખવાળ, લોહ પિંજરમાં પેસે,
 અરણ્ય વિચ આસન, વાળીને જો કોઈ બેસે;
 વજ્ર સુદા ગભીર, માહી કોરાવી ગણે;
 દિગ્ગજ વિદાય, લુગતથી જો વળી જાણે;
 સંભાળી સાચવી સાચરે, કોટિ જતન કોડે કરે;
 જાળવતાં પશુ જીવે નહિ, મોત આવ્યે નિમ્ન્યે મરે. ૧૦

માત પિતાના ભોગ, ભેધ વીરજ બંધાયું;
રુધિર માંસ ને હાડ, શરીર તેનું સંધાયું;
નસો જળ નખ વાળ, સંગ લાઇ સાંધા મેળ્યા;
પંચ ભૂતના લાગ, લાગ ભમવાને બેળ્યા;
મમતા માયા અહંકાર અતિ, વાયુરૂપ કોષક વસ્ત્રો;
શામળ જળ પરપોટો જ્યા, કહો ગર્ભ તેનો કસ્યો.

૧૧

મારું મારું કહે મૂઠ, કારગી કાયા માયા;
અગ્નિને આરુઠ, અધ થઇ ધંધે ધાયા;
આ મારું ધરસૂત્ર, પુત્ર મારો પરણાયું;
ધડપણ પાળે મને, આજ ભલિભાત બાણાયું;
પણ જેમ દીપક વશ છે વાયુને, કાચો દૂપો કાચનો;
શામળ કહે મૂઠ મમતા કરે, એવા શરીર અસાચનો.

૧૨

કોઇ કહે આળ્યો તાવ, કોઇ કહે થયું ઢાગળિયું;
કોઇ કહે કરડ્યો નાગ, કોઇ કહે વાસી વળિયું;
કોઇ કહે વાધ્યો રોગ, કોઇ કહે શસ્ત્રજ વાગ્યું;
કોઇ કહે મારી મૂઠ, કોઇ કહે પાપ જ લાગ્યું;
ધિર માથે લેતો નથી, જગતમાંદિ મહિમા જુઓ;
શામળ કહે સૌ સાંભળો, મોત આળ્યું તેથી મુઓ;

૧૩

નાઠે ન મુકે ભૂખ, દુઃખ નાઠે નવ જાયે;
નાઠે ન મુકે ભોગ, રોગ નાઠે પણ થાયે;
નાઠે ન મુકે તાવ, પાપ નાઠે નવ છુટે;
નાઠે ન રહે લાજ, ચોર કે હાકમ છુટે;
કદિ નાઠે મોત મુકે નહીં, પ્રસંગો ત્યાથી પાસ છે;
કવિ શામળ ભટ સાચુ કહે, નામ સર્વનો નાશ છે.

૧૪

સીના દાપ વિષે.

નારી નીચ સ્વભાવ, અજિત નવ જાયે હારી;
થર પુરુષાસુ પ્યાર, મરદને નાખે મારી;
વિહલ ચિત્ત મન મદન, રુદન કરતી વણ વાંકે;
સાચી કોઇ ન દીક, જૂઠું અતિ આડે આંકે;
શિખામણુ તેની સાંભળી, મનમાં તુરત ન માનિયે;
શામળ કહે કદી શાણી ઘણી, પણ પ્રમદ જુદી પાનિયે.

૧

- . સ્ત્રીચરીત્ર બહુ લાખ, નીચ મતિ જુગતે જોડે;
 લાખ દિવસની પ્રીત, રીત રંજકમાં તોડે;
 હસે વિના પ્રસ્તાવ, ભાવ હિષ્ણુ ભવપણુ છોડે;
 કંઠણુ હૃદય વળિ કુમતિ, મમત પોતાને મોડે;
 વળી ગરજ પડે ગરવી ધણી, સ્વામિ સાચ સમર્થ સદા;
 વળી સહજ વાતમાં શાપ દે, કલંક વાત કહે કદા. ૨
- અતિ લાલચ ને લોભ, થોભ જુગતે જૂઠાનો;
 આગસ નિદ્રા અંગ, રમ હૃદયે રુઝાનો;
 નિર્દય ન ગણે નહ, દેહ મેલી મેહુ મન;
 શ્વસર પક્ષ પર ખાર, ધણી આહાર જીવતિ જન;
 નિર્લજ રાખે નહિ નમ્રતા, જાતિ સ્વભાવે જાણવી;
 વળી આપ મતે ડાહી ધણી, અધિક નીચ ઉર આણવી. ૩
- મુખ ઉપર નહિ મૂછ, તુચ્છ દીસે નહિ ડહાડી;
 કરે નીચનો સંગ, અંગ હોડિ ઉઘાડી;
 નદી તળાવે જાય, ધાય પર મંદિર પેસે;
 પરપુરુષસું મમ, નમ થઈ નહાવા બેસે;
 મુખ બિંદુ સ્યામ નાકે નયન, કથન જૂક જોતાં કહે;
 ચિત્ત ચતુર પુરુષ ચેતી જુઓ, માનનીસું મન કયમ રહે. ૪
- સ્ત્રી વશ સૂર્ય ને ચંદ્ર, ઈંદ્ર તરુણી વશ જ્યોતે;
 સ્ત્રી વશ દેવ મહાદેવ, મોટિ માયા તે ત્યારે;
 સ્ત્રી વશ રૂડા ગામ, સ્ત્રી વશ મુનિવર મોટા;
 સ્ત્રી વશ સધળી સૃષ્ટિ, છેક મોટા ને છોટા;
 વશ વરતે નર સહુ તે તણે, જીવાની જવારે ધણી;
 કવિ શામળ કહે અજિત એ, તરતિખ ધણી તરણી તણી. ૫
- ધડિમાં આપે સૂખ, ધડિકમાં દુઃખ દેખાડે;
 ધડિમાં ચાંપે ચરણુ, ધડિકમાં મરણુ પમાડે;
 ધડિમાં બોળવી લહે, ધડિકમાં સરવસ આપે;
 ધડિ એકમાં કહે વીર, કંચ ધડિમાં કરી યાપે;
 વળી ધડીએકમાં વિખ દિયે, પરણ્યો તજ પરસું રહે;
 કવિ શામળ ભટ સાચું કહે, જુદિહીણી તે કયમ બિહે. ૬

સીના વાંકે હજાર, તોય તેને નવ હણવી;
 ડહાપણ દેશ હજાર, તોય મૂરખમાં ગણવી;
 સતી શિરોમણી શુદ્ધ, તોય જશદીપ્તી જરી;
 હપ્પે અધિકું દેત, તોય તે નાંખે મારી;
 નારી અવગુણ ગણવા નહીં, ચતુર ન ગણવી મુ;
 શામળ કહે છે હણવી નહીં, માનનિ જિવતી મુ;
 કેકે માર્યો કંચ, કેકે પરપણ પરદરિયા
 કેકે ઉંચે અમીર, તણ કંકર વર કરિયા
 કેકે કુટુંબ પરિવાર, તણ ચિત બીજો ચાલી;
 કે મહિપતિને મેલિ, માનની ગમતે મહાલી
 કેકે સામુ નણુંદ સહારિયાં, માત પિતા મર્દન
 એ ભુવતિ જાત છે જશણી, જોર જોરાવરનાં
 ઉચતણી અર્ધાંગ, નીચ નીચાને ન્યાળે
 ઉંચ રાખે દિલ મહિ, વેર કોઇક દિન વાળે
 પાપથી ન મિહે પલક, બાપના પરિયા બાળે;
 પોતે હોય પાંસરી, તરુણિ તો પર્વત તોળે
 હક કરતી સાથ હડે નહિ, પુત્ર પત્ની મા બાપ
 કામની કલંક ભરી ખરી, શામળ શાસ્ત્રે છે જાપ
 જન્મ સમે તે જનની, ભુવતિ જોખનમાં જાણું
 ભોગ કાળ ભારણ, પેટ પુત્રી પરમાણું
 બહુ સગપણના બોલ, રૂપ માયા એ મહાલે;
 અગમ રૂપ આકાશ, ક્ષિતીરૂપે ચિત ચાલે,
 આદ્ય શક્તિ એ આદિ તે, આગળ શું ગણા
 છે કાળરૂપ એ કાલિકા, ત્યાંથી ચલા તેમાં
 લલનાને નહિ લાજ, સત્ય તેને નવ સૂજે;
 કરે ન રુદ્ધ કાળ, પ્રભૂને પણ નવ પૂજે;
 સ્વામાને શી શર્મ, ધર્મ કે ધ્યાન ન ધારે
 નારીને નહિ જાન, હોડ કરતી નવ દારે;
 કામની આંખે દેખે નહીં, જાણે નહિ દિન જામ
 શામળ કહે સૂજ પડે નહીં, કામાતુર જે કામ

નારી તે તો નીચ, ન રહે પોતાને ધર્મે;
 નારી તે તો નીચ, કલંક યદાવે કર્મે;
 નારી તે તો નીચ, પતિવ્રતપણું ન પ્રીછે;
 નારી તે તો નીચ, અન્ય નરને જે ઇચ્છે;
 નીચમાં નીચ તે નારિયો, પર નર સાથે પ્રીતડી;
 શામળ નારી સમસ્તની, રૂડી નહિ કે રીતડી. ૧૨
 નીચ નમેરી નાર, પિયુને મારી નાંખે;
 ખાધું પીધું ખરિ ખાંત, સ્નેહ સગપણુ નવ સાંખે;
 વિનંતાનો વિશ્વાસ, કરે તે જડ જન જાણે;
 નારી ન ગણે નેહ, રંક કે ન ગણે રાણે;
 સહ નાર સતી છે સાધવી, સ્નેહ સ્વામિ સાથે સદા;
 પણુ દુરમનપણું તે દાખવે, કલંક કહિએ જો કદા. ૧૩
 રાખે બહુ રખવાળ, પાળ લોદાની બાધે;
 મેલે અરણ્યવર્માહિ, સહસ્ર પ્રપંચે સધિ;
 ઓઝણ કરે અનેક, રિવેકે વનિતા રાખે;
 પલક ન મેલે મુંઠ, ભલપણે ભાપા ભાખે;
 નર શૂર પૂર સંગ્રામમાં, ત્રાસે નહિ રિપુ તાપથી;
 તે સ્ત્રીને રાખી નવ શકે, રહે નારી નિજ આપથી. ૧૪
 સ્ત્રીની છુદ્ધિ કુલુદ્ધિ, સવળાનું અવળું ધારે;
 રિપુને રાખે શરણુ, મિત્રને મરડી મારે;
 કુવહીણો કે કપુત, જીવતી તેનો જથ્થો જાણે;
 દાતા દિલ દરિયાવ, તેના અવગણુ ઊર આણે;
 મૂરખ કરા જે મહિપતી, સ્ત્રીસું વાત કરે છાનિયે;
 શામળ કહે સ્ત્રી હોય સાધવી, પૂર્ણ છુદ્ધિ પણ પાનિયે. ૧૫
 રામા ન જીએ રૂપ, નહિ વિદ્યા કે વાણી;
 જાત ભાત નવ જીએ, પરાક્રમ કે નહિ પાણી;
 ન જીએ કુળ કે કીર્તિ, નહીં મંદિર કે મૂર્તિ;
 નહિ ભિક્ષુક કે જૂપ, નહીં કાવર કે ચરો;
 વિદ્યા વનિતા ધન વેલડી, ચપળ ગમે ત્યાં જઈ ચડે;
 જે પાસ વસે ત્યાં પ્રીતથી, ફેકટ શ્રદ્ધામાં પડે. ૧૬

- પંડિત ઢેરી નાર, મૂરખમ્ મોજો માણે;
 કુળવંતાની નાર, નીચને પુરુષ પ્રમાણે;
 જરવંતાની જીવતિ, વણોનર સાથ વળુંધે;
 નરપતિ ઢેરી નાર, ગમાર ગોલાશું ગંધે;
 શૂરા ઢેરી જે સુંદરી, કાપરને કાપા દિયે;
 શામળ સ્વભાવ સ્થામાતણે, જીલ્દીજીલ્દી તે કયમ બિયે. ૧૭
- સીના પેટમાં વાત, છેક તો ન રહે જાની;
 કહે ઉભંગડ બધું ગામ, હોય જે મનની માની;
 સીને જાની વાત, કહે તે મૂરખ માનો;
 સીને જાની વાત, કહે તે શાણો યાનો?
 સી આગળ જાની વાત તે, જગ બધે જાહેર યશે;
 શામળ કહે સી વિશ્વર્થકી, અનર્થ વધતો વાધશે. ૧૮
- સીના પેટમાં વાત, રહે ન જાલી કે જુડી;
 સીએ જાણી જે વાત, દેશમાં વાગે જુડી;
 સીને જાની વાત, કહે તો કાળ જ ખૂટયો;
 સી સાથે એકાંત, કહે તો રામ જ રૂઝ્યો;
 પ્રમદાએ બહુ નર ખરબખ્યા, મમતે કહને મારિયા;
 અનમી શૂરા અહંકારિ પણ, હોડ હડીલા હારિયા. ૧૯
- હરિ અહલ્યા નાર, ભોગવી ભારે ભૂપે;
 શિવજી સમી સમર્થ, રિઝ્યો બિલડીને રૂપે;
 પારાશર પુણ્યવંત, યુનિ મછગંધા માણી;
 ચંદ્ર સરીખો ચતુર, જીલ્દી ગોરાણી જાણી;
 હરિ હર રાજા રાજેડ પણ, પ્રમદા દેખી બહુ પડ્યા;
 શામળ કહે સાધક સિદ્ધ નર, નારીએ સહકા નડ્યા. ૨૦
- સીતા સતી સ્વરૂપ, રણે રાવણ રાજાઓ;
 દુપદી દેવી દયાળી, કુરુકુલ નાશ કરાવ્યો;
 રૂડી રેણુકા રૂપ, ઠીક નહિ જીલ્દી કરાવી;
 નક્ષત્ર અવની એહ, વાર એકવીશ કરાવી;
 કેપાડિયક સીથી મુખ્યા, હોડ કોડ સજી હારિયા;
 શામળ શૂરા પૂરા રહિ, માનનિયે બહુ મારિયા. ૨૧

એવા લાખ કરાડ, કૂળવંતાને કળિયા;
 દેવાકિયક શત બ્રાત, એક ચિતામાં બળિયા;
 કૃષ્ણ જમતકતાર, ભુઓ કુખ્જને વરિયો;
 કપટે બાલ્યો કામ, જગન તેમાં શો કરિયો;
 શામળિયે સોને ભોળગ્યા, દેવ મુનિ ને દાનવી;
 શામળ કહે છત્યા દેવતા, કૌણ માત્રમાં માનવી. ૨૨

નારીને વશ નાથ, શુદ્ધિ તેની તો બાળો;
 નારીને વશ નાથ, કર્મમાં અક્ષર કાળો;
 નારીને વશ નાથ, મરદ છત્તો તે મૂઓ;
 નારીને વશ નાથ, હડકવા તેને દૂઓ;
 નારીને વશ જે નાવલો, અધમ કામમાં એ અડ્યો;
 શામળ કહે એમાં શું વળ્યું, પરાક્રમે નરક પડ્યો. ૨૩

કામનીને વશ કંથ, તોલ પલુ'ન રહે તેનો;
 કામનીને વશ કંથ, જગતમાં જરા નહિ જેનો;
 કામનીને વશ કંથ, પુરુષની પેર ન પ્રીછે;
 કામનીને વશ કંથ, ઉપાસન એક ન ઇચ્છે;
 કામનીને વશ જે કંથડો, પતિજ તેની નવ પડે;
 શામળ કહે છે સાચ માનજો, જશ તેને તો નવ જડે. ૨૪

મૂરખનો સરદાર, જેહં ધન ભુગટે ખૂઓ;
 મૂરખનો સરદાર, પરાયું પાપ જ ધૂઓ;
 મૂરખનો સરદાર, જૂતનું સાધન સાધે;
 મૂરખનો સરદાર, શિવં વિષ્ણુ અન્ય આરધે;
 જન મૂરખનો સરદાર જે, પ્રભુ લાજતાં આળસ કરે;
 શામળ કહે મહિપતિ મૂર્ખનો, નારી નેહ હટે ધરે. ૨૫

નારી વશ જે નાવ, તેની શુદ્ધિનું શુડ્યું;
 નારી વશ જે નાવ, તેહ શુંડામાં ભુંડું;
 નારી વશ જે નાવ, રાવ પશુ રાંડ સરીખો;
 નારી વશ જે નાવ, પુરુષ પલુ પશુ પરીખો;
 નારીને વશ જે નાવલો, દુખિયો દીસે દેહનો;
 શામળ કહે છત્યો સુંદરી, અશળ જન્મ તો એહનો. ૨૬

જીવતી હત્યો જેહ, તેહ જોખમમાં જાણે;
 જીવતી હત્યો જેહ, તેહ પાપી પરમાણે;
 જીવતી હત્યો જેહ, કરે નહીં સુક્રીત કાંડે;
 જીવતી હત્યો જેહ, હારી બેસે તે હોડે;
 ન જે જીવતીએ જીતિયો, ગણતિમાંથી તે ગયો;
 ભગ કહે સ્વામાજીત નર, તરણાથી હજવો થયો. ૨૭

સ્રીનાં વખાણુ વિષે.

મળે કામની કંથ, પ્રથમ તો લગ્ન પામે;
 મળે કામની કંથ, નેણુ તે નીચાં નામે;
 મળે કામની કંથ, રનેહનાં વાલક સંગે;
 મળે કામની કંથ, જોર જોખનનું જૂએ;
 માં મળે કંથ ને કામની, હાવ ભાવ મનમાં ભરે;
 કહે તે તરણી તોલ ત્યાં, શામળ કહે શોભા ધરે. ૨૮

રામા રતનની ખાણુ, જાણુ એ રંભા રૂડી;
 ધરે સોળ શણગાર, હાર કહે કર ચૂડી;
 શોભે જળહળ જેહ, દેહ કામળ શુભ સાથ;
 શોભા કેરું સદન, વદન હસી રાખે સાથ;
 ૧૬ જોજ કરણુ વિક્રમ બને, હરિચંદ્રની હારના;
 ઈંદિત ચતુર પુર પાટવી, નૃપતિ નેટ પણુ નારના. ૨૯

જે ધરમાં ધરનાર, દામ બધારે દેશે;
 જે ધરમાં ધરનાર, પિંડ પિત્રી પણુ લેશે;
 જે ધરમાં ધરનાર, તોજ મેણું શિર ટળશે;
 જે ધરમાં ધરનાર, માન માણસમાં મળશે;
 રનાર જેહને ધર હશે, શોભિત સાહ સરસ જશે;
 ધરનાર વિના નર નિર્બળો, સાહ તોય તરકર તશે. ૩૦

નાર વિના નર રક, સંગ રાખે નહિ કાઈ;
 નાર વિના નર ચોર, જોર જર બેસે ખોઈ;
 નાર વિના નર નિર્બળ, સખળ રાખે નહિ સંગે;
 નાર વિના નર દીન, હીનસુખ એકલ અંગે;
 ચતુરા વિણુ ચાલે નહીં, જગતમાંહિ રહે ન્યાહરે;
 શામળ કહે છે સ્વામા કથી, તજે જગત તો લાહરે. ૩૧

જોખનમાં દે રંગ, સંગ સુખ ટાઢક તનની;
 વાલપણે કરી વાત, મટાડે પીડા મનની;
 સુખ દુખમાં સમ લાગ, રાગ રૂડે યજ્ઞ ગાતી;
 ચતુરા ચિત્ત હરનાર, સાર ઊરમાં મદમાતી;
 વળી વૃદ્ધપણે સેવા કરે, દેખ્યાથી દિલદુખ ટળે;
 એ અંત કાળ અળગી નહિ, બહુ રનેહે સાથે બળે. ૩૨
 રાખે કંથની રીઝ, કામ કરવા દિલ દાસી;
 પિયુ ધર કામ પ્રધાન, હોય મધુરી મુખદાસી;
 કંદ્રપ વેળા કામ, ખરું દિલ રિઝવે ખાંતે;
 વેલી સેવામાંહિ, ધણી રૂપાળી ધારે;
 પતિવ્રતપણું પાળે ધણું, નર ઉપર દિલ નેહનું;
 કવિ શામળ કહે શોધી મળે, તરુણી નામ જ તેહનું. ૩૩
 નારી તેનું નામ, કરે સ્વામીની સેવા;
 નારી તેનું નામ, દીલથી બળે દેવા;
 નારી તેનું નામ, દુઃખ સુખ ધટતાં લલિતાં;
 નારી તેનું નામ, સ્વામિના અવગુણ સહિયા;
 વળિ નારી જે નમી ચાલશે, નારી સફળ ફળે ફળે;
 શ્રવે ત્યારે જશ શ્રુતિ હે, અંતકાળ બાહે બળે. ૩૪
 નારી દેખી નર લાખ, ભોળવાણુ કષ્ટ ભટકયા;
 જોગી મૂક્યા જોગ, કષ્ટક સંન્યાસી સટકયા;
 સિદ્ધિ તથા સિદ્ધાર્થ, અહમ્કારી કષ્ટ ભમિયા;
 પંડિત તથા પુરાણુ, રંગ રામાત્મ રમિયા;
 વળિ વ્રત મૂક્યા કષ્ટ વરતિયે, વગોળ્યો વેષ વેરાગિયે;
 સહ સ્ત્રી સુખમાંહી રામી ગયા, તરુણી ન તથા ત્યાગિયે. ૩૫
 પશુ ચરે છે તરણુ, રહે છે રણુમાં રમતાં;
 નર નારીની જોડ, બાળિયે સાથે ભમતાં;
 હોડે ધંપી આકાશ, બુઝ્યા તેનું પલ્લ જોડું;
 ડોણુ હૈય કે નીચ, ગધેડું કે કાં ઘોડું;
 સુર અસુર નાગ કિન્નર વિધે, દેવી નાગણુ દાનવી;
 મન મદ કર્પાં છે ગેરિયે, ડોણુ માનમાં માનવી. ૩૬

નાર વિના નર રંક, દામણો દીસે દેહે;
 નાર વિના નર રંક, દિસે ગુણહીણો ગેહે;
 નાર વિના નર રંક, નહીં ધન ધીર કાચે;
 નાર વિના નર રંક, હરી પૂજન નવ હોયે;
 નિર્ભળ નર નારી વિના, ભોગ કયા તે ભોગવે;
 અવશ્ય અદકા અશુભેશ્યા, જીવતી વણ નર ભોગવે. ૩૭
 નારી નરનું અંગ, સુખ દેવણ કર સેવા;
 ભળે પુણ્યમાં ભાગ, લાભ જરા લાખો લેવા;
 સ્વામાયી સંતાન, ધર્મ યુદ્ધિ તે ધારે;
 પ્રગટે પુત્ર સપૂત, કૃણ ધિકારે તારે;
 કૃણ શુદ્ધ મળે ભે કામની, સ્વામીને સુખ દે સતી;
 એમ વિચારે આપથી, પુણ્યવંત તેના પતી. ૩૮
 માનનિ મોટે મૂલ્ય, મહા માયા એ મોટી;
 જિતવા ધ્રુવે જેહ, તેહની ખાંત જ મોટી;
 સ્વર્ગ મ્હત્તુ પાતાળ, બેદ લારત જે લલિયા;
 જિય નીચ ને અમિર, સર્વ જીવતીએ જલિયા;
 જી ખરા રતનની ખાણ છે, મોટી પુણ્યથી પ્રીછજો;
 સહિ શાસ્ત્ર શાક્ષી શામળ કહે, અંતરમાં સહિ ધ્રુવજો. ૩૯
 નિર્ભળ મનની નાર, સ્વામીને સ્વર્ગ પમાડે;
 જીવતી ભોજનમાંદિ, રીઝધી રંગ રમાડે;
 દાંકે કૃણ કલંક, સરસ ચક્રવે ધરસૂત્ર;
 વધે તેહથી વંશ, પ્રસવે પૂત્ર સુપુત્ર;
 વળી હોય સતી શુભ સાધવી, પ્રુણ્યવંતિ તે પારખી;
 છે નીચકોષ્ઠક નારિયો, રતલાવે સહિ નહિ સારખી. ૪૦
 લિપ્તુક અને રાજકન્યાનો સંવાદ.
 મુ-હું કુસકા તું શાળ, શિયાળ હું તો તું સહિયે;
 હું પડતર તું ક્ષેત્ર, પડતર એવો કહિયે;
 હું કથીર તું કનક, કૂપ હું તો તું સિંધુ;
 હું આગિયો તું અરુણ, હું તારો તું ધંદ;
 હું કીડી કુંજર છુટ્ય તું, ક્યાં પાષાણુ જવેરડી;
 શ્વેત ક્ષેત્રે રાજકુમારિકા, દીપક લેઈ કુવે પડી. ૧

રાજકન્યા-ન્યમ ગૌતમ અહલ્યા, ન્યમ સીતા ને રામ;
 ન્યમ રુકમણિ ને કૃષ્ણ, કહું ન્યમ રતિ ને કામ;
 ન્યમ તારા ને વાણિ, ન્યમ નળ ને દમયંતી;
 ન્યમ પાંડવ પંચાણિ, ચંદ્ર રોહિણિ ગુણવંતી;
 વણિ જેમ વસિષ્ઠ અરંધતી, જેમ રન્નાદે ને રવી;
 ત્યમ તું વર ને હું કન્યકા, કહી ગયા મોટા કવી.

૨

બ્રાહ્મણ-મારે માગવી બીખ, સદાવત તું તો આપે;
 હું જાયું જન નીચ, કષ્ટ તું કષ્ટનાં કાપે;
 હું ચોળું તન રાખ, તું તો સોને શોભાવે;
 મારે જીરણ વસ્ત્ર, તું તો પટકુળ આપાવે;
 વળી હું તો કરું છું કાસકું, તું ચડી સુખપાલે ફેરે;
 ફટ ફટરે ઘેલી ગોરડી, વિખ ગરીબને ક્યમ વરે.

૩

જકન્યા-ન્યમ ખીણું ને ભાત, છટ્ટી અક્ષર ન્યમ છાપે;
 ન્યમ અરણ્ય મર્ગદ, વજન તોલા મણુ માપે;
 રક્ત દિવસ જે રીત, જેમ વાદળ ને તડકા;
 જેમ પવન આકાશ, ધડી પાણીવળ પલકા;
 આવરદા આખી સૃષ્ટિની, સુખ દુખ દાન્યાં નવ ટળે;
 હું ભામનિ ને ભરચાર તું, નાકે મારગ નહિ મળે.

૪

બ્રાહ્મણ-ન ગમ્યો કોઈ નરેશ, ગમ્યો ન પ્રતાપિક પૂરો;
 ન ગમ્યો કર્મી કોઈ, ગમ્યો નહિ સામદ શૂરો;
 ન ગમ્યો કોઈ વણીક, ગમ્યો નહિ નૌતમ નાગર;
 દાતા કે દેશાઈ, ગમ્યો નહિ સુમતી સાગર;
 કો ન ગમ્યો ગામ ગરાસિયો, ન ગમ્યો મેહેવાસી તને;
 મધાન પાટવી પરહરી, ખોળી કાઢ્યો તે મને.

૫

ધડા જેવડું રતન, છેક રહેશે ક્યમ છાનું;
 તમે કલો પ્રતિ બોલ, તેહ હું તો ક્યમ માનું;
 તમ માટે મુજ જીવ, જરૂર જોતામાં જાયે;
 તારે શીર કલંક, દેશમાં દર્શિત થાયે;
 જે મુજને હોય મરાવવો, પરવશ પડવું તાહરે;
 અરે હાણુ અને હસવું યશે, જગત જાણુશે ન્યાહરે.

૬

રાજકન્યા-ધૈર્યકેરી આણ, નામ લેવા દેઉં તારું;
 તારું પડે ત્યાં થુંક, મળે સધિર ત્યાં મારું;
 કુદાઈ તુજને જુએ, ચક્ષુ બે તેનાં કાઢું;
 વાઢે નખ દે દુઃખ, વેધી તેનું શિર વાઢું;
 જે કદાપિ જિવ જામમ થશે, ભક્તિ તારીમાં દુંભણું;
 હાકમ પટેલ હાજર છતાં, શરીર તુજ સાથે બળું.

૭

કવિ-શમા ન જુએ સૂય, જુએ નહિ કુળ કે કાયા;
 ભામનિ ન જુએ ભૂપ, મળે જ્યાં મનની માયા;
 જુવતી ન જુએ જાત, જુએ નહિ પંડિત પૂરો;
 ન જુએ ઉચ અમીર, તથા સતવાદિ શૂરો;
 કામનિ તો કામાતુર જુએ, કે મન માને કામની;
 વળિ જાય નિમિષમાં નીસરી, ભુંડી હોય જે ભામની.
 રૂડી રાજકુમારિ, હિંચે હીચોળા ખાટે;
 પરિમળ પુષ્પો પાન, પોદતી પતંગ પાટે;
 સજે સોળ શણગાર, ઝવેરે જુગત જડાવે;
 ખમા ખમા કહે ખલક, લક્ષ્મી લાડ લડાવે;

૮

તેવી તરુણીનું તો જુએ, વિપ્ર સાથ મનકું વસ્થું;
 લિક્ષા માગી ભોજન કરે, કહે શામળ કારણ કશું.
 લે કામિનીની કેડ, વગર મોલે તે મરશે;
 લે કામિનીની કેડ, હરખ હિત હારદ હરશે;
 લે કામિનીની કેડ, જીવ જર જશ તે જાશે;
 લે કામિનીની કેડ, આધિક અતિ અનર્થ થાશે;
 દુઃખ દશે કે દંડાવશે, મરશે કે તે મારશે;
 જે કેડ કામિનીની લહે, શામળ હોડે હારશે.

૧૦

સૂરા પિયે જે નાર, જુએ વનવાડી સરવર;
 જાત્રામાં નિત જાય, તેહ સાથે પરધર નર;
 વાલાં અતિ વાજિત, ગાન ઉપર દિલ દોડે;
 અતિ ગપળાઈ ચિત્ત, હાંસ અતિ માણે મ્હોડે;
 જાતિ લોખી અતે લાલચી, અતિ નિઃશંક પરધર મટે;
 શામળ કહે કુળ શુદ્ધ કામની, એ લક્ષણથી શુણુ ધટે.

૧૧

જીવાનીના જોર વિષે.

- જેને જીવાની જોર, પુન્યની વાત ન પ્રીછે;
જેને જીવાની જોર, ધર્મ અર્થ કંઈ નહિ ધૂછે;
જેને જીવાની જોર, પરત્વી ઉપર પ્રીતિ;
જેને જીવાની જોર, રૂડી નવ રાજે રીતિ;
છે જોર જીવાની જેહને, અંધ તે આડે આંક છે; ૧
શામળ કહે ચૂક્યા ચતુર નર, વણુ સુદ્ધિનો શો વાંક છે.
હરતી જોખન હોય, જ્યારે મદમાતો મહાલે;
અશ્વત્થ જોખન હોય, મરાલા અરી જ્યાં આલે;
ભૈશત્ત જોખન હોય, ભલો જ્યારે ભાદરવો;
નરત્ત જોખન હોય, પુત્ર દોષત તન નરવો;
રાગત્ત જોખન રાજ્ય છે, પરિપૂરણ સમરથપણું;
કામનિત્ત જોખન કંથ છે, શામળ કહે શું કહું ધણું. ૨
કંઈ જોખનમાં જાર, રૂડી રામાશું રમિયા;
કંઈ જોખન જશવંત, ભાગ્યશાળી થઈ ભમિયા;
કંઈ જોખન જર કાજ, જૂઠું કરતાં નવ જોયું;
કંઈ જોખન જશ લીધ, ધર્મ કરી પાપજ ધોયું;
કંઈ જોખનમાં જીતી ગયા, હરામી હોડે હારિયા;
જોખનમાં તે જીવતા રહ્યા, કંઈ માયાએ મારિયા. ૩
કંઈ જોખનને જોર, જગતમાં બનિયા જોગી;
અડસઠ તીરથ અટન, ભાવ ભરપૂરે ભોગી;
કંઈ જોખનને જોર, અસિદ્ધિ પામ્યા પ્રાણી;
કંઈ જોખનને જોર, ભણ્યા વિદ્યા રસ વાણી;
જે સત્ય અસત્ય ભુંડું ભણું, જોખનમાં સ્થિર થાય છે;
શામળ કહે જોખન જોરમાં, વેગે જન વહિ જાય છે. ૪
રમઝમ કરતી રેભ, રહે પાળી ને પોષી;
થયાં સિધિલ ગુણ ગાન, દેશ જન કેહશે ડોશી;
હતું જોખનતું જોર, જાર ગુણ તેના ગાતા;
પડી ગયા પછી દત, મોટપદ કહે સહિ માતા;
વાંકા અંગોડા વાળતી, શુભ શુભગાર ધરે સદ્;
ધોળ કેશે કર લાકડી, શુદ્ધી થઈ દીડી બદ. ૫

ધાળા થારો કેય, ઝાડી કહેવાશે ડારી;
 વિપરિત થારો વેધ, તનુ પાળી ને પોવી;
 યરચર ધુજરી થૂજ, નમી જારો બે નેજાં;
 પડે દેહમાં વેદ, વધારો વિપરિત વેણાં;
 વળી લોહિ યુરો બહુ નાકથી, બેધ કાન બેરા થરો;
 સેવો પ્રભુને શામળ કહે, જોગન જોરે જટ વહી જરો. ૬
 નયમ વાહજની જાંચ, ચાર પમનો ચિ ચટકા;
 મનમાં ચેતો મનુષ, ખરો રાખીને ખટકા;
 રાખ્યું તો નહિ રહે, રૂપ ને જોગન રૂકું;
 વૃદ્ધ થઈ જશે વેપ, કંઈક રહે તે બહુ કુકું;
 છે કોણ રૂંક કે રાણીયા, રૂપ વૃદ્ધ ને બાળનું;
 શામળ કહે રાખ્યું નવ રહે, સર્વ ચવેણું કાળનું. ૭

સદગુણદુર્ગુણ વિષે.

દેવવારણાં હોય, ક્ષય ખાતે નવ ખાગે;
 આવળકેરાં રક્ષ, તેથી સિદ્ધ નવ પૂજાયે;
 આકળકેરાં નીર, તૃષા તેથી નવ બાંજે;
 જગલા ઉજળવણ હોય, હંસને કામ ન લાગે;
 દેખાય કરા ગેલી સમા, આજણુ નવ ચોપે અશાં;
 કવિ શામળ કહે સાંખીલુઓ, ગુણુ વિણુ રૂપ કહો કશાં. ૧
 કામ કોધ ને લોભ, મોહ માયા નવ મંડે;
 અદંકાર અભિમાન, છક જળ બેદજ છંડે;
 પરધન ને પરનાર, વજો પરનિદા પ્રીતે;
 સત્ય સાથ સંબંધ, રજોગુણુ રાખે રીતે;
 દે દાન માન સન્માન શુભ, પરમારથ પ્રીતે કરે;
 જો ગૃહસ્થમાં ગુણુ ચેટલા, તો ઇકાવર ઉદ્ધરે. ૨
 પ્રતિદિન આતઃકાળ, સ્નાન સંધ્યા શુભ સેવા;
 મંગાજળ સમ ગણે, પિતા માતા ગુરુદેવા;
 ગાય વિપ્રનાં વૃંદ, દુર્ગાસી પીપળને પૂજે;
 ટુબ આટું જામ, સત્યની વાણી સૂજે;
 બોજન કરાવી બોજન કરે, યથાચક્રિત દાતા દ્યા;
 શામળ સદગુણી ગૃહસ્થ તે, સહજમાં જ સ્વર્ગે ગયા.

લોભીને પ્રિય લોભ, જરને વહાલી જરી;
 સુમને વહાલું સ્વપ્ન, પુરુષને વહાલી પ્યારી;
 શૂરને વહાલું શસ્ત્ર, મૂરખને મૂર્ખ વખાણે;
 રાગીને પ્રિય રાગ, જોગી જોગીને જાણે;
 ગુણુ સાથે ગુણુ જોના મળે, તો ત્યાં પૂરણુ પ્રીત છે;
 કહે શામળભટ્ટ સહિ માનજો, એજ અનાદી રીત છે. ૪

છાનું ન રહે પુન્ય, રહે નહિ છાની છત્તે;
 છાનું ન રહે ખૂન, છાની ન રહે ગુણુ ગત્તે;
 વિદ્યા છાની ન રહે, રહે નહિ છાની પ્રીતી;
 જાનો ન રહે શૂર, રહે નહિ છાની રીતી;
 દાતા સુખર જાની ગુણી, વ્યસન વાદ વિદ્યા વિધી;
 વળિ દાન માન સનમાન શુભ, ન રહે સિદ્ધિ ને રિધી. ૫

છાની ન રહે છેક, રીત બુંડી કે રૂડી,
 ધરમાં કરિયે ગુણ, દેશમાં વાગે કુડી;
 જાનો ન રહે પુરુષ, શૂર કાયર કે દાતા;
 જાનુ ન રહે છીદ્ર, ભાત ભગની કે માતા;
 વળી વિદ્યા જાનિ નહિ રહે, સિદ્ધા લેહેર લક્ષ્મીતણી;
 કહિ જાનુ પાપ રહે નહીં, ખોદી ધાલ પૃથ્વી ખણી. ૬

નમે આપને જોઈ, સમ્પદા તેને નમિયે;
 દમે આપને જોઈ, તેહને દશધા દમિયે;
 પાપ આપને નીર, દૂધ તેને તો દર્પએ;
 કરે આપણે ધાત, છવ તેનો તો લમ્પએ;
 ઘાસે આપણને દામ દશ, જર આઝો દધએ સહી,
 જે ગુણુ અવગુણુ નહિ જાણુશે, પિત્તિ પિંડ લેશે નહીં. ૭

રાજને તે સાલ, ફટાયો લાઈ પૂટે;
 એક પ્રજાને સાલ, બૂપ વણુ વાકે લૂટે;
 વેપારીને સાલ, પટતર પટકુળ નાખે;
 પૂરું પુરુષને સાલ, લામની છુંડુ લાખે;
 શ્યામાને સાલ જ સોઝ્યનું, મૂરખને વિદ્વાતલું;
 જે નર નવ માને નારને, જીને સાલે તે ઘણું. ૮

જેમ મચ્છને નીર, જેમ વહીને વાલુ,
જેમ ભક્ત ભગવાન, જેમ જીવંતને આયુ;
જેમ સતીને નાવ, જેમ જાતકને દાતા;
જેમ લોભીને લજ, જેમ બાળકને માતા;

પ્રીતિ અનેક એવી વિધે, બહુ પ્રકાર બૂઝે બહુ;
કંઈ શામળભટ્ટ સાચું કહે, લેણુ દેણુ લે છે સહુ. ૯

નાગો નવ લૂટાય, મુઝે નવ દાન અપાયે;
સાચો નવ દંડાય, ક્ષમાધર કદી ન કપાયે;
વેદ જીએ શુ નાડ, નિરોગી જેની કાયા;
ગુણિકાથી ન ઠગાય, મેલિ જેણે જગમાયા;

મૃત્યુ પણુ મારી નવ રકે, આયુષ્ય છતાં આપને;
જમથી પણુ નર્દ નખાય નહિ, શામળ નર નિષ્વાપને. ૧૦

ભલે જ જાયો જંન, તે દિ મુખ પ્રાણી પામ્યા;
ભલે જ જાયો જંન, જેથિ દુનિયા દુઃખ વામ્યા;

ભલે જ જાયો જંન, દાનદાતા કહેવાણે;
ભલે જ જાયો જંન, સદા સદ્ગુણી ગણાણે;

જનનીએ જંન ભલે જણ્યા, શૂર પૂર દાતા ભગત;
શામળ તે ભલે જ જનમિયા, જેથી મુખ પામ્યું જગત. ૧૧

ધન્ય તેહની માત, ધન્ય ઉપર જે પ્રીતી;
ધન્ય તેહની માત, જેહ ધર રૂઢી રીતી;

ધન્ય તેહની માત, જેહ સદાવત આપે;
ધન્ય તેહની માત, પરાયાં કષ્ટ જ કાપે;

ધન્ય ધન્ય તો માતા તેહની, દક્ષિતા કવિની દળે.
કહે શામળ તે સાચી વરે, બાકી બીજા બહુ મળે. ૧૨

ધિક માતની કૃષ્ણ, કરી ચોરી કે આડી;
ધિક માતની કૃષ્ણ, અકલ દુલાવી આડી;

ધિક માતની કૃષ્ણ, દુઃખ દુનિયાને દેતા;
ધિક માતની કૃષ્ણ, જગતમાં અપજરા લેતા;

શામળ કહે શિદને જનમિયા, બુંડિ વાત ભાવે ભણ્યા;
વિનતા ન રહી શે વાંઝણી, લપોડશંખ જેણે જણ્યા. ૧૩

સાસુકેરું કલંક, પાપણી વહુ પરકારો; ૧૩
 કુમિત્ર મિત્ર કલંક, વિશ્વ સધળામાં વાસે;
 શેઠતાણુ જ કલંક, યુની વાર્ણાતર ખોલે;
 કંચતાણું જ કલંક, બુદ્ધિહીણી ઓ ખોલે;
 આપણે ઠામ દેખાડિયો, કલંક ખોલે આપણું;
 શામળ કહે તેનું પરખિયે, પ્રથમથી જ હુઆપણું. ૧૪
 હાસયકી બહુ હાણુ, હાસથી ગરુઆ ગાંજે;
 હાસથી હોયે કસેશ, હાસથી ભવન જ ભાંજે;
 હાસથી રૂઠે રાય, હાસથી હિમ્મત હારે;
 હાસયકી જસ જાય, હાસ વણુ ચોતે મારે;
 હસવાથી હુશ પહોંચે નહીં, હસે ખોડે લાગે ખરી;
 શામળ કહે શાણુ સમજાને, કરશે નહિ કદિ મશ્કરી. ૧૫

શામળ રત્નમાળા સમાપ્ત.

અખો.

—મમમ—

અમદાવાદનો વેદાંતી—જ્ઞાની સોની—સંવત ૧૭૦૫—ઈ. સ.
૧૬૪૯ માં તે હુયાત હતો.

—મમમ—

અખેગીતા.

—૯૯—

કલ્પું ૧ હું—રાગ ધન્યાશ્રી.

ૐ નમો ત્રિશુણ્વતિ રાયજી, સર્વે પહેલો જે પૂજયજી;
અગમ અગોચર જેને વેદ ગાયજી, તેના ચરણ ચિન્તવી હું લાગું પાયજી. ૧
પૂર્વછાયા.

ચરણ ચિન્તવીને સ્તુતિ કરું, ચિદ્સકિત ધ્વજાનંદની;	
અણુછતો અખો અધ્યારોપ કરે, તે કથા નિજ આનંદની.	૨
ગુરુ ગોવિંદ ગોવિંદ ગુરુ, નામ જુગલ રૂપ એક;	
તેને સ્તવું નીચો નમીને, કરું શુદ્ધિમાન વિવેક.	૩
પરાતપર પરધણ જે, તે મન વાણીને અગમ;	
તેના લક્ષ આપી શકે, તે માટે ગુરુ તે જાણ.	૪
શ્વાન શૂકર ખીડાલ ખર, તેના રોળાંનો જે જંત;	
તેને મૂકે હરિ કરી, જેને મળે સદ્ગુરુ સંત.	૫
ગુરુમહિમા છે અતિ ધણો, કે સમજે સંત સુમણ;	
તે ગુરુગોવિંદ એકતા બળે, જેને લાગ્યાં સદ્ગુરુ બાણ.	૬
જેમ રવિ દેખાડે રવિધામને, તેમ ગુરુ દેખાડે રામ;	
તે માટે હરિ તે ગુરુ, ગુરુ ગોવિંદ એવું નામ.	૭
ચેહેન સમ્યાં જે સંતનાં, તે ગુરુ ગોવિંદ એકતા બળે;	
જેમ ખીખામોહિ રસ ભર્યે, લાઈ વણુ ધડ્યે રૂપ નીપજે.	૮
જેમ સુવર્ણુ કરી મોહોર માહિ, અન્ય મુદ્રા છે અનિ ધણી;	
તેમ ગુરુભજનમાં સર્વ આવે, જો મન વળે ગુરુ ચરણુભણી.	૯
જેમ બધિર ન જાણે નાદ સુખને, સ્વાદ નોહે રસના વિના;	
તેમ ગુરુ વિના હરિ નવ મળે, જેમ ભોગ ન પામે નિર્વના.	૧૦

કહે અખો કહું વળી વળી, જો ટાળવા હડિ જાંતને;
એ આરત સઉ ઈરમાં ધરો, અને સેવો હરિ ગુરુ સંતને. ૧૧

કડવું ૨ જી.

કવિ જને આગે પંથ બહુ કર્યાં, વિધવિધ કેરા શબ્દ વિસ્તાર્યા;
ખડ દર્શનના મતબહુ આપ્યાં, પૂર્વની કવિતા તેણે તાળ બહોળા ધર્યાં. ૧

પૂર્વજાયા.

બહોળા ધર્મો બહુ સ્તુતિ કરીને, એવી ગ્રંથકરની રીત છે;
કહું સૂર્ય આગળ ખઘોત કરો, ગુજ એવી બોલવાની નીત છે. ૨

જાદુવી આગળ જેમ વોકળો, સુર તરુ બદરી યથા;
પારિજાતક પાસે અરણી, મહા કવિ આગળ હું તથા. ૩

ગરુડ આગળ યથા કુરરી, સાગર આગળ જેમ કૂપ;
મેધ આગળ યથા ઝાઢળ, લાઈ કર્યાં તેલ ને કર્યાં તૂપ. ૪

બાવના ચંદનની બેહેકે આગળ, કરો શોભે કરીર;
કથું નીર નવાણું, કિહાં રસકૃષિકાનું નીર. ૫

પારસના પરતાપ આગળ, અન્ય વિદ્યા કેઈ માન;
કિમાં હુદ દેવ ઉપાસના, જેને કરે અક્ષય પાન. ૬

એવા કવિજન ગ્રંથ આદે, ગણિત વચન બોલતા હયા;
કહું દોષ કોઈ કરો રખે, હું હિંદુ બાળક છુદે બોલવા. ૭

તેણે ગ્રંથ પહેલું એમ જાણવું, અમો મગણ જગણ નથી જાણતા;
તુક ચોક ને ઝડઝમકેક, અમો લલા વિના નથી આણતા. ૮

એમ ગણિત પછે ગરુઆ થયા, કરણા ઉપગવી કવિ જને;
હું એટલું જ કહી ને રતવું, જો કવિતા બાણું મુજને. ૯

હું તો જેમ દારુકની પૂતળી, ચાળા કરે અપાર;
પણ કાઈમાંહે કાઈ નથી, એ તો કળ ચાંપે સૂતધાર. ૧૦

કહે અખો સહુકા સુણો, એમ સમજે નિજ જાંતને;
ધરણી પરમ પદને પામવા, તો સેવો હરિ ગુરુ સંતને. ૧૧

કડવું ૩ જી.

અણુજીતો આત્મા તે શું ઓચરેલ, આપનું વર્ણન આપે કરેલ;
જીવતણું પદ તે જોતાં નહીં સરેલ, સાંખ્યયોગ જોતાં જે હરિ ઊગરેલ. ૧

પૂર્વછાયા.

- ઉમરે જે વિચાર કરતાં, ઘણાદિ જેને પ્રહી રહ્યા;
તે હરિને તમે ઓળખો, જે આવ પુરુષે અજને કહ્યા. ૨
- જે પદ શિવના તન પ્રત્યે, દત્તે કહ્યું વિચદ કરી;
આકાશવતઃકેરી કયા, કહી પડાનને ઉરમા ધરી. ૩
- વિધિ વસિષ્ઠે કહી કયા, રઘુનંદન આગળ જેહ;
અર્જુન ઘણવિદ્વાતજો, ભાઈ દેખાડ્યો છે તેહ. ૪
- અનંત પ્રકારે અચ્યુતે, કહ્યું ભારતને જ્ઞાન;
ગીતા ગાઈ ગોવિંદે, કર્મયોગ નિદાન. ૫
- સમજાવ્યા જ્ઞાને કરી, જનકે જે શુકદેવ;
મહામુક્તા યદને પરવર્ષા, જ્યારે પ્રીછ્યા અંતર ભેવ. ૬
- ભીષ્મે ભગવાન સાનિધ્ય, પાંડવ પ્રત્યે જે કહ્યું;
શાંતિપર્વે જ્ઞાતા કીધી, હૃત્યાનું હારદ ગયું. ૭
- વેદવ્યાસે વેદ વહેંચ્યા, કર્મેધર્મે પોખ્યા જીવને;
તેની દાઝે લાગ્યા દાઝવા, જો જાણ્યો નહિ શિવને. ૮
- પછી નારદે નારાયણ કેરું, નિજ જ્ઞાન કહ્યું મહા દ્વિજને;
સારે દૈવાયનની દાઝભાંગી, જ્યારે કૃપા કીધી સંતજને. ૯
- શિવે કહ્યું શિવા પ્રત્યે, નિરાલંબ નિજ ધામ;
અમર કીધો આત્મા, અઘાપિ સહસ્ર નામ. ૧૦
- કહે અખો વસ્તુજ્ઞાન વિતા, કુશલ ન હોય જંતને;
નિજ ધામ હીડા જાણવા, તો સેવો હરિ ચરુ સંતને. ૧૧

કહ્યું ૪ થું.

તે ન જાણ્યો જેણે નિજ આત્માજી, તે ભટક્યો ભમ્યો માયાના સાયમાંજી;
પણીનો ભૂલ્યો ધર પામે પ્રાતમાંજી, પણુદિવસે દિસ મોજો પણુ ભમેરાતજી. ૧

પૂર્વછાયા.

- રાતમાંહિ રડવડે, અજ્ઞાને આવયો હતો;
તે નિજ આત્માથી ઓતળીને, વિચરતો માયાવતો. ૨
- જેમ સુતો નર નિદ્રા વિષે, માયા બહુ બીજી રચે;
કારણ કારણ પોતે યદને, નિદ્રાવશ મહિ પચે. ૩

આપથી ઓતળે થકે, અસંભાવના ઉપજે;
પછે તેવિપરીત ભાવનાઆચરે, ને દુઃખપામે થોડેમળે. ૪
પંચપર્વો માયા અવિદ્યા, હું મારું આદે સહી;
તે ફેરેફેરા ભવ વિષે, જ્યમ મણિ નિગમે આંધળો અદિ. ૫
તે ભોગ દેખી જૂર થાએ, લડાવા'મન ઈદ્રિય વિષે;
સંસારનાં સુખ સત્ય જાણી, કર્મમોદક નિત્ય ભાષે. ૬
કર્મજડને કર્મ વહાલાં, મર્મ ન સમજે પ્રભનો;
ફરી ફરી તે આચરે, પશુ ટળે નહોં દેહ ચર્મનો. ૭
પરમાત્માને પુકં દર્ષ, આત્મા ઇદ્રિયને જીવે;
પશુ ઇદ્રિયની દૃષ્ટિવિષે સાહામી, એમ આપોપું નર જીવે. ૮
વિષય વગતો કરે હરિથી, નીચપણું દે જીવને;
અમીને અવળો ફેરે, તે સન્મુખ ના હોય શિવને. ૯
સંસારનાં સુખ આંધક દેખી, 'કૃપા માને ઇશ્વરી;
અંતરમહિનું જ્ઞાન ન જાણે, જે પ્રાણપતિ ગયો વિસરી. ૧૦
કહે અખો સહુકો સુણો, જો આણો'જીવના'અંતને;
હોડા પરમ પદને પામવા, તો મેવો હરિ શુર સંતને. ૧૧

પદ ૧ છું-રાગ સામેરી.

જીવની આઘ વિચારો રે! પંડિતો, આઘ જોતાં તે અનાઘ દિશે;
દેહતણી છાયા સમાયે દેહ વિષે, જ્યારે મધ્ય આવે સૂર શીશે. ૧
તન મનને આળખ્યા વિના આક્રો, જેમ સૂત્રધાર નિજ નાવ નીરમે;
તે જ સૂત્રધાર તે નાવે જોડો થકો, પછે પરવશ પજો પંથ કરમે. ૨
તન મન નોડા જીવ ગણે મારું, પશુ ભવસાગર મધ્ય કાળ ખેડે;
કર્મનાવાયુને વશ લાગ્યું તે ડાલવા, ત્યારે હાથથી વાટ વટકીજ નેડે. ૩
જમણાએ લટકે ધણા ભવ વિષે, શુર ગોવિંદના ચરણ પાષે;
માયા રુપિણી મા જ વહાલી અખા, તે જાણીને જનની બેદ રાખે. ૪

કડલું ૫ મું-રાગ ધન્યાશ્રી.

મર્મ ન સમજે જે માયાતણો જી, તે નર જાણે હું ધણું જોલણો જી;
તેને જાણે જનની આપણો જી, તે ભવ લટકે સહુથી અતિ ધણો જી. ૧

પૂર્વછાયા.

ભવમાહિ લટકે ધણું, પોતાનો કરીને કંગે,
જ્યમ નિશ્ચારીને વેષે વેરી, દીન થઈ મારે દંગે. ૨

- જેમ માળે જેરીને ખાટકી, તેને લક્ષ્ય ભોજન આપે ધણું; ૩
 ધણી વધ કરે વારુ કરીને, એ લક્ષણ અગતણું.
 તે મેઢો જાણે માહરો, પાલક પોષક છે ધણી; ૪
 તેને આપ જાય અર્પવા, મોટમ મનમાં અતિ ધણી.
 વાતસલ્ય જાણી વામ દક્ષિણ, વણુ દોયો કેડે ફરે; ૫
 તેને મહાજન મૂકાવા કરે, તોય તે જવન કેડે સંચરે.
 હાથ ફેરવે તે થકે મનમાંહી, હેતુ જાણે તેહને; ૬
 પણ સુનાને મન વાત અજગી, તે ભારે ભાણે દેહને.
 અજગા આશય જેહિતણા, લોભે લાગ્યો અજ હજો; ૭
 તેને ધવન જાણે લક્ષ કરું, જો ધણું વપુષ્ય વળે.
 પછે ચરણ ઉચે અધીમુખે, ને નટ તે રાખે સરે; ૮
 માયા કરી રીત એવી, અંતે જીવને એમ કરે.
 વિષય દેખાડે વિશ્વના, ચિત્રવિચિત્ર તે ચિત્ર ધરે; ૯
 પછે પંડિતને પૂછે પ્રભુ, મહાભોગ કેમ પામુશ શિરે.
 ત્યારે પંડિતરૂપે જોશે માયા, કર્મની કીરત ધણી; ૧૦
 વિત્ત હરિને વાટ દેખાડે, નાનાવિધ કહે બહી બહી.
 કહે અખો સચ્ચ ઉપજે, જો એવું પોય જંતને; ૧૧
 કર્મ જેહ ન હીડા વામવા તો, સેવો હરિ શુર સંતને.

કંઈકું ૬ કું.

એમ એ માયા વેધ નાના ધરેજી, કર્મ ધર્મના શબ્દ જાહુ ઓચરેજી;
 જીવ કરી મનને અતિ ધણું આવરેજી, તેણે પુરંજન ભવ ફેરા ફરેજી. ૧

પૂર્વછાયા.

- ફરે ફેરા જાહુ ભવવિષે, વિષયનો તારવો વહે; ૨
 તે પ્રત્યક્ષ ભોગ દેખે બહા, વળી પંડિતને પોષતો રહે.
 કર્મનાં ફલ લખે માયા, વળી માયા જેડી તે કહે; ૩
 શબ્દ ફેરે બાંધણે બાંધ, બાંધી જીવ રાખે જથે.
 અંતરમાંહેથી મનરૂપે, સંકલ્પ વિકલ્પ સુત જણે; ૪
 નિમેષ માહિ નવા નવા, જ્યમ ઈંદ્રજાલ શુદ્ધિ શણે.
 કર્મ ફલ ને જીવ ફેરા, જોય માયા મેળવે; ૫
 વિષયતૃષ્ણામાંહે મૂકી, એમ જગતને ભોજવે.

માયા સ્વર્ગના ભોગ વખાણે, અને ખીક દેખાડે નકની;
તે કામનાએ લાગ્યો કરે, લાઈ ગતિ જેવી' કૃપચક્રની. ૬
કામ ધામ ને ધન દારા, માત પિતા સુત બાંધવા;
વર્ણ વેષ' ને રૂપ મુદ્રા, નમણુ ઠમણુ દેવ વંદવા. ૭
ચાલ ચાતુરી ચૌદ વિદ્યા, અવિદ્યા સર્વ સાધના;
પંડિત જાણુ કવિ શુણી દાતા, સર્વ માયા કેરી આરાધના. ૮
રમે રમાડે આપ માયા, નીચો ઉચો લઈ ચડે;
જેમ મર્કટ હાંડે માગતો, પેલા લિપ્તુક કેડે રડવડે. ૯
એમ જામે બહુ ભવ વિષે, પણ ભેદ કાપે લહે નહીં;
દોરી સંચારો માંહિ માયાતણે, જૂવવણુ મોટી એ સહી. ૧૦
કહે અખો સહુકો સુણો, નમે જુઓ અંતરના તંતને;
એ જાળમાંહિથી તો જ નિસરો, એ સેવો હરિચર સંતને. ૧૧

કડખું ૭ મું.

માયા મોટી જમમાંહિ નટીજી, તે આગળ કાઈ ન શકે ખટીજી;
હરિહરઅજથી જેઆધીવટીજી, સમજી ન જાય એવી માયા અટપટીજી. ૧

પૂર્વછાયા.

સમજી ન જાય એવી માયા, દીસે નહીં ને બલવતી;
ચૌદ લોકોની આદિ માતા, અંકારથી પહેલી જે હતી. ૨
ત્રિગુણુ પહેલી શૂન્ય સામ્યની, તેણે ગુણુ જન્ની ઉભા કયાર્;
પછે જનની છે તે યોગિતા, પછે બલ પોષી પોતે વચાર. ૩
ચિદ્શક્તિ ચતુરા ચરાચર, ગુણુ સાથે બજે ભળી;
દેવ દાનવ નાગ માનવ, રમે રમાડે એકલી. ૪
ઉર્ણનાભ જેમ ઉર્ણા ચૂકે, ને વળી પાછી બખે;
તેમ માયા ચિદ્શક્તિ માટે, મોહોદું સામર્થ્ય એ વિષે. ૫
ત્રિગુણુ ધર્મ ચોવીસ રૂપે, તેહનો ભેદ કહું કથી;
જ્યમ જલ જમાથે શીતયોગે, તેનેજડતા પ્રગટે માંવથી. ૬
સત્વ રજ તમ રૂપે ધર્મ માયા, પછેએક એકનાબહુ થયા;
પંચગૂત ને પંચ તન માત્રા, તામસના નિપજી રહ્યા. ૭
રાજસની ઇંદ્રિય દશે, અને દશે તેના દેવતા;
ઇંદ્રિયે ઇંદ્રિયે તે વસ્ત્રા, આપ આપણું સ્થળ સેવના. ૮

મન શુદ્ધિ ચિત્ત અહંકાર જે, તે સત્વગુણથી ઉપના;
 એ સૃષ્ટિનાં ચોવીસ કારણ, માંયા સંબંધિત રૂપના. ૯
 પ્રકૃતિ તે પંચવીશમી, પરિવાર સર્વ તેના કલ્પો;
 પણ છઠ્ઠીશમી પરમાત્મા, તે ચારણ ન્યમત્વમ રહ્યો. ૧૦
 કહે અખો સદુ કા સુણો, એ કહ્યું છે ધીમંતને;
 એ સમજે કામ સરે નરતું, જો સેવે હરિ શુર સંતને. ૧૧

કંઠનું ૮ મું.

એણે અનુક્રમે જગતને જાણીએછ, પણ ભુવનમહિ માયા પ્રમાણીએછ;
 રથૂલ સૂક્ષ્મ જે કહ્યું જાય વાણીએછ, તેટલું સર્વે માયા વખાણીએછ. ૧

પૂર્વછાયા.

માયા વખાણીએ માટ એણે, દષ્ટ પદારથ જેટલો;
 શ્રુતિ પદારથ જે જે કહાવે, પાછો વણસશે તેટલો. ૨
 ઉપન્યું તે અલપાય નિશ્ચે, અલ્પાઆદે કીટ જે;
 જે જાતું તે જાય જાણો, અમર સંરાય મેટજે. ૩
 અમર દાનવ ક્ષુવ તારા, ચંદ્ર સૂરજ જાએ વિલે;
 જાય જોગઅષ્ટાંગ સાધક, તો પ્રાકૃત જીવ કેટલે બળે. ૪
 લીલાવપુ જો ધરે નિર્ગુણ, તોય નેક તે પાછો વળે;
 કાલમાયાનું નાટક એવું, જે ઉપજાવી અહર્નિશ ગળે. ૫
 જેમ કરસણી ઉછેરે કરસણ, તે કાચું પાકું સર્વે બળે;
 તેમ જગત્ કરસણ કાળમાયાનું, તે ન મૂકે ખાધા પળે. ૬
 જેમ મેધનાં ઝિંદુ નાનાં મોટાં, રેલાઈ પૃથ્વીએ પજાં;
 તેમ માયાને મન સદુજ સરખું, જે પ્રાયે પોતાનાં ધજાં. ૭
 જેમ અર્જુન નજાયે ઉછળી, જો નવશીં નવાણું નદી બળે;
 સિંધુ યથા સક્ષિત્તા સ્વરૂપે, તે માટે બાધી ગળે. ૮
 તેમ માયાનું આ જગત્ નિર્મ્યું, કાળ યોગે સર્વથા;
 પરમાત્માને પતરેકે કારણ, તેની કલ્પામાં નાવે કથા. ૯
 માદાસે માયા અનંત રૂપે, પણ અસ્પષ્ટને ભાસે બલી;
 જેમ બાળકીનાં ધંધાલીલાં, રમે અનંત પ્રકારે એકલી. ૧૦
 કહે અખો સર્વકા-સુણો, જો આણો માયાના અંતને;
 તો આપોયું આજખો, ને સેવો હરિ શુર સંતને. ૧૧

૧ પદ ૨ જી-રાગ આંશાવરી.

માયા પીડતી જાણી પરજાણને આરાધીએ, સાધીએ સ્વામિને ચિત્ત પૂરે;
 સદ્ગુરુ કેરડાં ચરણુ આદર કરી, માર્ગ ઝાલીએ મનસું રે. માં ૧
 મનક્રમવચને ગુરુ તે ગોવિંદ ખરા, લિજન આણીએ ભાવ બીજે;
 જાતને વરણુ આશ્રમ અધ્યયનનું, જ્ઞાન મૂકી જહારસ પીજે. માં ૨
 જેમ અગ્નિને સંગે શીત વ્યાપે નહીં, જ્યેષ્ઠિત દેખાડે ને તિમિર ત્રાસે;
 તેમ સદ્ગુરુ પ્રતાપે પરજાણને ભેટીએ, માયારૂપિયું ઘેન નાસે. માં ૩
 જ્યમ કાષ્ઠ આવી પડે વહ્નિજ્વાલા વિષે, તે દારુક શીટીને તે અનલ થાયે;
 તેમ અનન્ય આરાધના જેઠા કરશે અખા, તેમની માયા ફરી ચરણુ સાંધે. માં ૪

૬૭૩ ૯ મું-રાગ ધન્યાઝી.

નરને ઉપજે દહ વેરાગજી, તેના ટળે દેવ ને રાગજી;
 આરત કેરી મન વિષે આગજી, નહીં આતુરતા કહેવા લાગજી. ૧

પૂર્વછાયા.

આતુરતા મન અતિ મણી, જેમ મીન વહોયું તીરથી;
 અમ્હાન સિયાણો લેઇ ઉઝો, તેણે દૂર નાખ્યું તીરથી. ૨
 તેતડકડે તલપે ધણું, વળી વ્રેહને સુરજ શિર તપે;
 તેમ સંસાર રૂપી ભોમ્ય તાતી, તે તીર તીર અહનિશિ જાયે ૩
 કાલ સિયાણો શિર લમે, તે તેની દૃષ્ટે પડે;
 તીર વહોણું વપુ દાએ, ક્ષણ ભરે ને દૃડકડે. ૪
 નયણે તે તીર દેખે નહીં, કળકળે ને કાળ જ બળે;
 પેટે પૂડે કે પાસું વાળે, જેમ પડે તેમ દાએ જળે. ૫
 કામધેનુના પયવિષે, જો કોઈ મૂકે તેહને;
 તોયે આપદા ન ટળે મકરને, વારિ વાહાણું જેહને. ૬
 વેરાગ ધણે ઉપન્યો શરીરિ, તેણે કાળજ કાંઈ મહિથી;
 વ્રહેતણો તાપ તપે તનમાં, તે નર જીવે ક્યહિથી. ૭
 વાનાવિધનાં ભક્ષં ભોજન, તેને દીકાં નવ અંમે;
 સંસારરૂપી ભૂખ લાગી, ઉલા યાતાં તન લમે. ૮
 નિવેદ ઉપન્યો તન વિષે, તે જીવપણે જીવે નહીં,
 તે મરી જીવે મનવડે, જમ કીટ ભગરી હોયે સહી. ૯

જેમ ઉધધ ખાચે કાઢતે, તેનું કૃષ્ણાગર છે પરવરે;
 તેમ મેહ વૈરાગ્ય જેને લાખે, તે નર હરિ થાચે સરે. ૧૦
 કહે અખો સહુકો સુણો, નિવેદ દાણે જંતને;
 જે નરને ઉપજે ચેતના, તે સેવે હરિ શુર સંતને. ૧૧

કંડવું ૧૦ મું.

નિરહવૈરાગ્યે જેનું મન તપેછ, રંચેરંચે માહે તે નર હરિ જપેછ;
 સદ્ગુરુચરણે આપોપું અપેછ, પરબ્રહ્મ રહે ન પોતે ખપેછ. ૧

પૂર્વછાયા.

પરબ્રહ્મ રહે ન પોતે ખપે, તેનો ભેદ કહું તે સુણો;
 તે વચન માને શુરતણું, ને લાવ ભરોસો અતિ ધણો. ૨
 શુર કહે રામ રમે સકલમાં, સર્વાવાસ સ્વામી ભયો;
 એવું સંભળતાંમાં વચન માન્યું, ભક્તિ ઉપર આદર્યો. ૩
 તે હરિ હરિ દેખે સકળમાં, જેને છવ છવ દેખતો;
 હરિ જાણી હેત કરે સકળમાં, પહેલાં જે ઉવેખતો. ૪
 હરિ જાણેયકે ભક્તિ થાચે, તેજ ભક્તિ જાણો ખરી;
 અણુજાણે જે આચરે, તેને દ્રોહ થાચે પાછો ફરી. ૫
 સદ્ગુરુનાં વચન સુણીને, ભક્તિ જેને ઉપજે;
 અચિર કાળમાં તે પામે આત્મા, સદ્ગુરુવચન જે ભજે. ૬
 ભાષ ભક્તિ જેવી પંખણી, જેને જ્ઞાન વૈરાગ્ય જોઉં પાંખ છે;
 ચિદાકાશમાહે તેજ ઉડે, જેને સદ્ગુરુરૂપી આંખ છે. ૭
 તે દેખે નેત્રે પરબ્રહ્મનાં, પરબ્રહ્મ કારણ માત્ર;
 પાદપાણી પરબ્રહ્મનાં, પરબ્રહ્મ દાતા ને પાત્ર. ૮
 જજે પરબ્રહ્મ રથજે પરબ્રહ્મ, પરબ્રહ્મ સ્વર્ગ મુલ્ય પાતાળો;
 ગિરિ ગદ્ગર વનવાટિકા, પરબ્રહ્મ જાણે ને માણે. ૯
 પરબ્રહ્મ ઈરના નાહ કામ કાલો, એમ દેખે તે ભરપૂર;
 જહાં તિહાં દેખે હરિ હરિ ભાષ, જેનાં પ્રગથયાં છે દૂર. ૧૦
 કહે અખો સહુકો સુણો, ભક્તિ આતી તે જંતને;
 એવાં શુદ્ધ ભજનને પામ્યા, તમે સેવો હરિ શુર સંતને. ૧૧

કંડવું ૧૧ મું.

વળિ વળિ કહું છું ભક્તિ વિરોપજ, જેહ ન દેખે હરિ વિના રેચજ;
 પેખે સખજે હરિના વેપજ, તે જન ન કરે કહેના ઉવેખજ. ૧

પૂર્વછાયા.

હવેખ ન કરે કાવનો, એ તો આત્મા વિલસી રહ્યો;	
જેને શ્રી ભાગવત ગાયે ગીતા, ઉપનિષદે જેને કહ્યો.	૨
ભાઈ ભક્તિ તે જે એમ જાણે, જાણીને હૃદયે ધરે;	
સ્વામીમારો રહ્યો સધળે, અહર્નિશ ચિંતન એમ કરે.	૩
જીવન ત્રણમાં રહ્યો પૂરી, પૂર્ણ સ્વયં પરમાત્મા;	
પોતે તો પિયુષ નિરંતર, પણ બેદ દિસે ભાતમાં.	૪
મારો રામ રમે છે સર્વ વિષે, એમ હેતે હીસે મન;	
હરિ કહે હરિ સાંભળે, ને હરિને ત્રીપિ તન.	૫
નિત્ય રાસ નારાયણ કરો, દેખે તે અનંત અપાર;	
જિહ્વા જેવો તિહાં તેવો, નારાયણ નર ને નાર.	૬
ગદ્ગદ કંઠે ગાતે થકે, રોમાંચિત હોયે ગાન;	
હર્ષ આંસુ બહુ હેત હૃદય, પ્રેમ કરું તે પાત.	૭
ખાતો પીતો ખાલતો, દેખતો તે સધળે રામ;	
વૃંધ્યું મન રહે તેનું, શિયિલ સંસારી કામ.	૮
નવનીત સરખું હૃદય કોમળ, કશું ન જાયે હેત;	
આંખ માઢિ અમૃત ભરિયું, હરિભક્તિ કરું ખેત.	૯
જેમ જારે વળુંધી લુપતી, તેનું મન રહે પ્રીનમ પાસ;	
અહર્નિશ રહે આલોચતી, ભાઈ એવું મન હરિદાસ.	૧૦
કહે અખો સદુકો સુણો, હરિલક્ષ લાખો ચિંતને;	
મનન તેને માવનું, તે સેવે હરિ ગુરુ સંતને.	૧૧

કહ્યું ૧૨ મું—રાગ ધન્યાશ્રી.

હિંમ હિંમળો દે જેમ ચંદ્રમાં, ફિરજ તેનાં પસરે વન વીથી મંદ્રમાં;
તેમ સરખો આત્મા બાસે છીટ ઇંદ્રમાં, એવો પ્રકટયો હૃદય કંદ્રમાં. ૧

પૂર્વછાયા.

હૃદયગુહામાં રામ પ્રગટયો, તેણે પાવટો મનનો ચયો;	
માયાને ઠામે થઈ બાસ્યો, સંસારનો સંભવ ગયો.	૨
જેમ રવિને તેજે આગળે, પાલો તે પાણી ઘે વહે;	
તેમ જેને પ્રગટે આત્મા, તે માયા દોષ સહેજે દહે.	૩

ભાઈ માયાનું બન્ન તિહાં લગે, જિહાં આત્મા જાણ્યો નહીં;
 જેમ મતયૌવન થઈ યુવતી, તે પ્રસવ લગી વાધી રહી. ૪
 જેમ ગોરસમાંથી આન્ય કાઢે, તે જેમ તક થયું દહીં;
 આત્મા જાણે એમ માયા, વિચારે દીસે નહીં. ૫
 ભાઈ કર્મ ગેહેન તે તિહાં લગે, જિહાં સદ્વિચાર નથી ઉપન્યો;
 નવનિત ત્યાં લગી વણસતું, જિહાં બેદન જાણ્યો તૂપને. ૬
 તાબું માખણ ધૂત થયું, પછી તે વણસે નહિ ક્યમે;
 તેમ આત્મા જાણે નોહે પરાભવ, અણુજાણે માયા દમે. ૭
 અંધારું દુઃખ દે ધણું, અર્ક વિહોણું જેમ ચક્રને;
 તેમ આત્મા ઉદયે ગેહેન પળાયે, માયા દમે નહીં પુરુષને. ૮
 જેમ નિદ્રાવાનને સ્વપ્ન હોયે, તે ભોગ નાના ભોગવે;
 અણુછતાં આણી કરે ઉભા, ગેહેન માયા જોગવે. ૯
 જાણ્યો ત્યાં થઈ ચેતના, નિદ્રા સાથે સર્વ પળ્યું;
 સમ તુરિયાવડે તિમિર તાર્યું, ચિત્ત ચમકતું દળ્યું. ૧૦
 કહે અંખો સહુકા સુણો, જેમ દારિદ્ર્ય નોહે શ્રીમંતને;
 જે મહાધન હોડા પામવા, તે સેવા હરિયરું સંતને. ૧૧

૫૬ ૩ જું-રાગ રામઝી.

શુરુ ભેવ પામ્યો શુરુ ભેવ પામ્યો, તે નર માયાનું જલ વામ્યો.
 જેમ પારસ પરસે જે ધાતુને, તે આપ ટળીને ચાય સોનું;
 તેમ સદ્ગુરુપારસ વડે જે નર નીપન્યા, કારણ મીઠ્યું જેણે શુરુ. ૧
 શબ્દરૂપી વંટોળ છે વાયુના, તેમાં પચાદશ જીવ ભર્મે;
 રાજસ તામસતણી રજ પડે નેત્રમાં, સદ્ગુરુજલ હોય તે દૂર વિરમે. શુરુ. ૨
 આપ વિના ઉદેશ તે કોનો કરે, જે ધ્રુવ અગ્નિતણે માંહે દીઠો;
 સદ્ગુરુકળા તે નાવે કલાવિધે, સુખ વિના સ્વાદ સો કહે ખાટો ક મીઠો. શુરુ. ૩
 જાણે કોઈ જન જે આપ ટાળી રમે, પેવેં પ્રીતે જે વાત શુરની;
 જે જેમ છે તે તેમ લહે અખા, જે પરનાથિકા પ્રીતે ધરની. શુરુ. ૪

કહ્યું ૧૩ મું-રાગ ધન્યાશ્રી.

જે નર સમજ્યાં તેણે તો એમ લહ્યુંજી, આપ વિષેથી આપોયું ગયુંજી;
 અહમમિ માંહે તે સવેં દહ્યુંજી, મર્મ સમજ્યાથી હુતું તેમ થયુંજી. ૧

પૂર્વછાયા.

મયું તેમ જેમ હુતું આગે, જાણુનહારે જાણિયો;	
જેઁકારની આઘ હતો, વળી વેદ પુરાણે વખાણિયો.	૨
ક્યારે દેખે ધ્યેય ને ધ્યાતા, ક્યારે ધ્યેય રહે ને ધ્યાતા ટળે;	
તટસ્થ ઉપન્યું જ્ઞાન જેહને, એમ સુરત ચળવળે.	૩
ક્યારે ધન્દ્રિય આરામ વર્તે, ક્યારે વૃક્ષ વોણી મુર્ત્ય છે;	
તટસ્થકેરં એ જ લક્ષણ, જ્ઞાનકેરી તે મુર્ત્ય છે.	૪
જીવનમુક્ત તેહજ કહાવે, જેહને એહ વૃત્તિ ઉપની;	
આકાશવત્ તે રહે સદા, ક્યારેક સ્થિતિ તે રૂપની.	૫
જેમ મહાજળમાંહેલો મકર મોટો, તે અંશુ મધ્યે આધો રહે;	
ઉચો આવી અસ્પ વર્તે, વળી મહાજળમાં જાતો રહે.	૬
જીવનમુક્ત તે યોગીશ્વર, જે એમ વર્તે દેહ વિષે;	
જેમ નાગને અંગે જરા પાકી, તે અગગી યઈ રહે નખશિખે.	૭
તે ચલણ વલણ કરે ખરી, પણ અંગથી એકતા ટળી;	
તેમ જીવનમુક્તને દેહ જાણો, જેમ ભુજંગને કંચળી.	૮
ઉપનીતી તે સહજ માહે, અનાયાસે અંગથી;	
ન્યારે વિરમીને ચયો વેગજો, ત્યારે સિત દીડી ભુજંગથી.	૯
એમ જીવનમુક્તને જાણો, લાઈ દેહનો જે સંગ;	
છે ને છે ને નથી સરખી, જેમ દણ્ડાંત ફણુંગ.	૧૦
કહે અખો સહુકો સુણો, એમ જાણો જીવનમુક્તને,	
એ દશાને દીડો પામવા, તો સેવો હરિચર સંતને.	૧૧

કહ્યું ૧૪ સું.

વળી કહું સાચા સંત મુજાણુજી, જેને અંતર ઉદ્યો લાણુજી;	
હરિને યોદ્ધવે જેહની છે વાણુજી, જે ઘટ ઉધડી વસ્તુની ખાણુજી.	૧

પૂર્વછાયા.

ખાણુ ઉધડી વસ્તુકેરી, તેણે ન્યૂનતા સધળી ટળી;	
અંતર માહેનો આચય મોટો, તેણે વસ્તુમાંહે રહેતે મળી.	૨
જેમ અગ્નિ માહે લોહ પેદું, તે લોહમાં અગ્નિ આવિયો;	
ત્યારે સિવ સિવ મયું સવે, ત્યારે શિવમાં જીવ સમાવિયો.	૩

ભાઈ જીતે અણજીતા થઈ રહે, દોષક છે વિરલા સંત;	
તેને આપાપર વિના પ્રીત અળગી, તે મહાનુભાવ મહંત.	૪
ભૌનિક ભાવના ટળી તેને, ભાસ્તું ચિદ્વ્યાકાશ;	
રોધ ન પામે મીન જેમ, તેને નીરમધ્ય અવકાશ,	૫
તે નેત્ર ઉઘાડે ગતિ કરે, અને ભરે તે શ્વાસોચ્છ્વાસ;	
તેને નીર શીટીને નભ થયું, જે આપ રહે અવકાશ.	૬
જેમ હીમના પર્વત વિષે, મૂષક ચાલે મધ્ય;	
તેને અણ્યા વહોણી ખાણ થાય, એવી ઉચ્છ્વાતાની સિદ્ધ.	૭
અદ્રિમાં આકાશ તેને, મહાકળા મૂષક વિષે;	
તેમ ભૌતિક ભાવના તિહા નહીં, ન્યાં અણુસિંગી આતમ લખે.	૮
ભાઈ સિંગ તિહા લેખાં ધણી, અણુસિંગે લેખું કથું;	
એ સહજ કરી સાધના, બઈ સમજે તે દેખે અણું.	૯
તત્ત્વદર્શી તત્ત્વમાહે, દેખે સર્વ સમાસ;	
જેમ અરૂપમાંથી રૂપ બધાએ, પાછું અરૂપ થાય બરાસ.	૧૦
કહે અખો સદુકા સુણો, એવી અકળકળા મહંતને;	
એ દશાને ઇચ્છો પામવા, તો સેવો હરિ શુર સંતને.	૧૧

કડવું ૧૫ મું.

વળિ કહું જીવ-ગુરુત દશાવજ, નિમ્ને જેનો પર્વત પ્રાયજ;	
જેણે પ્રીત્યો વસ્તુ મહિમાવજ, તે અનુભવતાં પાછો ન થાયજ.	૧

પૂર્વછાયા.

અનુભવ જે મોટાતણો, આપાપર નહીં જે વિષ;	
આપ ગળિયું તે આપ માહે, દંદાતીત રહો મુખે.	૨
તેની કળા પ્રીછી નવ પડે, મતો તે અગમ અગાધ;	
વારિધિ કરાં વારિ ન્યામ, ભાઈ નહિ તરવા સાધ્ય.	૩
જો સૂર્ય તપે નિદાધનો, તોએ તે ઉજ્ય નવ થાય;	
તેમ તત્ત્વદર્શી પુરુષને પણ, દોષ ન લાગે કાય.	૪
જેમ વાયુ વહે બહુ ગંધને, ઉત્તમ મધ્યમ અપાર;	
પણ રહે અસંગી તે થોકા, સ્પર્શો નહિ લગાર.	૫
તત્ત્વદર્શી પુરુષને, એમ જાણો દેહભાવ;	
વહે પણ વળગે નહીં, જે જાણે સહજ સ્વભાવ.	૬

જેમ વિચિત્ર ભાંતિના રંગ મૂકિયે, રૂઢિત્ક મણિની પાસ;
તે બળ્યા સરખો ભાવ દેખાડે, પણ આપે રહે ઉદાસ. ૭
જેમ ચરમાનાં પડ વિષે, રોધ ન પામે દષ્ટ;
તેજ અધિક પોષે આંખને, તેમ અણુલિંગી ઉત્કૃષ્ટ. ૮
તેમ અનુભવી પુરુષને, આપોણું અંતર નથી;
અમલ આશય તેહનો, ભાઈ જેની ભાંગી ઉર્મિ ઊરથી. ૯
સંગીને સિદ્ધાંત પોષે, પ્રેમેસું પાવન કરે;
ઉપદેશ આપે આત્મવિદ્યા, સદજ શબ્દ તે ઉચ્ચરે. ૧૦
કહે અખો સહુકો સુણો, માન ન હોય મહંતને;
ગે ઉત્કૃષ્ટ દશાને તેજ પામે, જે સેવે હરિ ગુરુ સંતને. ૧૧

કહ્યું ૧૬ સું.

વળી કહું તત્ત્વદર્શી પુરુષજી, સેહેજ સ્વભાવે જેવાં કલ્પવૃક્ષજી;
જેને અહંતા ગયો અમર્ષજી, કલ્પાંત કાળે સદા સન્મુખજી. ૧

ધૂર્વછાયા.

સન્મુખ રહે કલ્પાંત કાળે, મહાપુરુષ મોટી દશા;
તે અન્ય દેહની પેરે જાણે, તે માંહે પોતે વસ્યા. ૨
પોતાનો દેહ આઘ દેખને, મિથ્યા દેખે સર્વને;
ચૈતન્ય તો સધળે જ સરખું, તો કોણુ ધરે દેહગર્વને. ૩
કીટ પતંગ ધ્રુવા લગે, તે પૂરણુ દેખે આત્મા;
દષ્ટિતત્ત્વ ઉપન્યું જ્ઞાન જેહને, તે જૂલો ન પડે ભાંતમા. ૪
જન્મઅંધ જેમ રૂપને, દેખે નહિ નિર્ધાર;
અભ્યાસ નહિ તેને દેહ સાથે, મુણે શબ્દતા બણુકાર. ૫
તેમ જ્ઞાતાને પિંડ જ નહિ, નહિ ત્યાં પર ને આપ;
દેહદર્શી જે હોય ભાષ, તેહને તો પુણ્ય ને પાપ. ૬
જેમ અંજનવિદ્યા હોય જે કને, તે જ્યાં ત્યાં દેખે ધન;
વિદ્યા વિના ધર મધ્ય દાટયું, ન જાણે કો જન. ૭
ધનદર્શી જેમ ધન દેખે, પણ મધ્ય ન દેખે ભોમ;
આવરણુ છે પણ આજન કરે, તેને સાવ નિરંતર બોમ. ૮
તેમ મહાકળા-છે મહા પુરુષને, અણુલિંગી અબ્યાસ;
સ્થૂલ ત્યાં શરીર દર્શન, સેહેજે યયોજ સમાસ. ૯

દેહઅધ્યાસે દોષ સધળા, દેહ તેજ સંસાર;
 દેહ તેને સર્વ સાચું, પાપ પુણ્ય અવતાર. ૧૦
 કહે અખો સદુકો સુજો, કળા મોટી મહંતને;
 જેણે મનસા વાચા કર્મણ્યે, સેવ્યા હરિ ગુરુ સંતને. ૧૧

પદ ૪ ધું-રાગ કાનડો.

અકલ કલા ખેલે નર જાની, જેસેહિ નાવ દિરે દિરે દશદિશ;
 ધ્રુવ તારે પર રહત નિશાની, અકલકલા ખેલત નર જાની. અ. ૧
 ચલન વલન અવનીપર વોકા, મનકી સુરત આકાશ ખેલાની;
 તાવસમાસ ભયો હે સ્વતતર, જેસે હીમ હોત હે પાની. અકલ. ૨
 છૂટી આઘ અંત નહિ પાયો, જર્થ ન શકત જહાં મન બાની;
 તા ધર રિયતિ ભર્ષહે બિનકી, કહી ન જાત યહ અકથ કહાની. અ. ૩
 અવ્યય ખેલ અદ્ભુત અનુપમ, જાકુ હે પદ્મિયાન પુરાની;
 ગગનહોં ગેય ભયા નર જોલે, એહી અખા જાને કોઈ જાની. અ. ૪

કડવું ૧૭ ધું-રાગ ધન્યાત્રી.

વસ્તુને વાણી બોલી નવ શકેજી, મનકરી સુરત જહાં જાતાં થકેજી;
 સદ્ગુરુ કેરો જોલસ આવે નકેજી, તે નરસવે હરિયાપતેણી પલકેજી. ૧

પૂર્વછાયા.

હરિ થાય તે જ સમજે, દેહાતીત તે આતમા;
 પરાતપર પરબ્રહ્મ કેવળ, તે ન આવે વાતમાં. ૨
 અમલ આતમા એક પૂરણ, અખંડિત અવિનાશ;
 અજર અમર અનામ અવ્યય, પૂરણ ન્યોતિત્રકાશ. ૩
 તેને આઘ અંત ને મધ્ય નહિ, નહિ જેને દેશ કાળ;
 છાયા માયા વપુ વર્જિત, માપ રહિત વિશાળ. ૪
 અધો ઉર્ધ્વ મધ્ય નહિ, નહિ દિવસ ને રાત;
 બાલ યૌવન વૃદ્ધ નહિ, ભાર્ષ તેવડે સર્વે ભાત્ય. ૫
 તે વારિ વાચુ વસુધા નહિ, નહિ અનલ ને આકાશ;
 સર્વમાંદી ને સર્વ વર્જિત, નહિ ઉત્પત્તિ સ્થિતિ નહિ નાશ. ૬
 માનવ દાનવ દેવ પતંગ, નાગ નહિ નર નાર;
 સર્વ કેરું જીવન સદા, પણ સ્પર્શ નહોં લગાર. ૭

તમ શીતલ સુભગ મુંદર; કલો ન જાયે તેહ;
મૂલ માપ ચાપ ન થાયે, નહીં પ્રિય નિરુદ્ધ. ૮
ક્ષાર ખટ્તસ મધુર મોળું, તીક્ષ્ણ મિષ્ટ ન કહેવાય;
દીર્ઘ લઘુ કે વામ દક્ષિણ, સર્વ વર્ણિત ને સર્વ માંપ. ૯
નીલ પિત્ત કે સ્વામ ઉલ્લસલ, રહિત અવસ્થા ચાર;
દૂર નિકટ કે મધ્ય છેટે, થાય નહિ નિર્ધાર. ૧૦
કહે અખો સહુકો મુણો, તેનો લક્ષ મોટો મહંતને;
એ અવાચ્ય વસ્તુને તેજ પામે, જે સેવે હરિચર સંતને. ૧૧

કંકનું ૧૮ મું.

જે પ્રભુ વાણીએ કલો ન જાયછ, અગમ અગોચર જેને વેદ માયછ;
પામણુહરિ પામે વિદ્યાયછ, અટપટો આશય સેહેજ સમગાયછ. ૧

પૂર્વછાયા.

સેહેજમાં સાધન લાગે, અણુલિંગી અનુભવ ખરો;
વંધ્યામૃત જેમ સુખ સરાહે, અચળ્યો રસ પીવો નરો. ૨
સુખ વિના રસપાન કરવું, એવ તે બ્રહ્મજ્ઞાન;
અવણુ વિના તે શબ્દ મુણવો, નેત્ર વોહોણું જેમ ધ્યાન. ૩
વસ્તુગતે સેવક નહિ, અને સ્વામિને નહો રૂપ;
આલગાહક બાવ નહિ, એવું તે ધામ અનૂપ. ૪
જેને વર્ણ વેષ ન રૂપ મુદ્રા, તે તણા સર્વ રંગ;
છાયા માયા નહિ જેને, તેના જાણો સર્વ દંગ. ૫
સ્થાન માન જેને નહીં, અકલ અરૂપ અપાર;
તેવટે એ સર્વ શોભે, આપે જાણુહાર. ૬
વાણી માહે જેહ ન આવે, તે તણી સર્વ વાણુ;
નેતિ નેતિ કરતા જે રહે, તેની જાણો સર્વ જાણુ. ૭
કુટસ્થ આત્મા બ્રહ્મ કેવલ્ય, જેનો સર્વ પસાર;
જેને વિશેષણ એક ન લાગે, તે વિવેચી રહ્યો સંસાર. ૮
જે કહેવોએ કહેવાય નહિ, અને શબ્દાતીત સદાય;
અનિર્વચનીય વચન જાણે, તે નાવે વાણીમાય. ૯
એ તો પ્રીતજુહાર વિના પ્રીતજું, પદાર્થ વોહોણી જે પ્રીત;
આપે આપવું જે નિરીક્ષણ, ઇચ્છા વોણી જે ઇચ્છ. ૧૦

કહે અખો એ વાણવર્જિત, નિજ સ્પુરણ મહંતને;
એ સમસ્યા તેણે લહી, જેણે સેવ્યા હરિગુરુ સંતને.

૧૧

કડવું ૧૯ મું.

વસ્તુ કેરું હારદ વસ્તુ જ જાણેછ, શુંએ જાણીને દેત ઉર આણેછ;
અદ્વિતનો દેત કર્યું કાષ્ટ શાણેછ, આપ કેરું રૂપ તે આપ વખાણેછ. ૧
પૂર્વછાયા.

વખાણે તે વિગતે કરીને, આપે કહે આપે સુણે;
જેમ ગારડી મીવર વિષે, સ્વર દીએ ન બાધા બણે. ૨
પિંડ માહે તે જીવ ક્યાથો, અને જીવને ક્યાથો પિંડ;
એ ચલણ હલણ ચિદ્રૂપ તાહારું, આપ મહિયી મંડ. ૩
તું તે હું ને હું તે તું, ધ્યેય ધ્યાતા તું રામ;
હું વિચારી આપ નિર્ભે, આપે આપનું કામ. ૪
છો કૈવલ્યસ્વામિ સત્ય તમો, દીશો ઈશ્વર માયા જીવ;
એ ત્રણે પ્રકારે યાઓ તદ્દવત, પણ સ્વભાવે તમે શિવ. ૫
અણજીતી અજ્ઞા તમારી, અંગીકૃત સરખી અશી;
તે મધ્ય પડિયું ધામ તમારું, ત્યારે ઈશ્વર યજ્ઞને વિલસી. ૬
તે ઈશ્વરના ઐશ્વર્ય વિષે, અનેત જીવ ઉપજે મરે;
ચેતન્ય આત્મ આવે તમારું, તેમ તેમ માયા પરવર. ૭
જેમ કાચનું મંદિર રચ્યું, નીલ પીત શુભ્ર સ્યામનું;
તે ઉપર તથો સૂર જપારે, ત્યારે વિચિત્ર રૂપ થયું ધામનું. ૮
કૈવલ્યસૂરજ તપે સદા, માયા તે મંદિર કાચ;
ઈશ્વર નામ તે તેહનું, જીવ ધર્મ માન્યું સાચ. ૯
અધિષ્ઠાન તે તમે સત્ય સ્વામિ, તેણે એ આત્મ જાણ;
અણજીતો જીવ હું હું કરે, પણ બેદ ન ગ્રીછે પ્રાપ. ૧૦
કહે અખો તમે નાય નિર્ગુણ, સગુણ યથા વેષે જંતને;
એ કળા તમારી પ્રીછવા, જન સેવે હરિગુરુ સંતને. ૧૧

કડવું ૨૦ મું.

એમ એ નાટક આત્મ જાણ, જેના સ્વામી તમો પ્રજા રાવજ;
કૈવલ્ય ઈશ્વર ભૌતિક કાવજ, અણજીતો જીવ મધ્યે ઉભો યાવજ. ૧

પૂર્વછાયા.

અણુછતો મધ્યે છવ થાય હિમો, તે જાય હરિને જાણવા;
 નરને આજાયો કેમ કળે, તે દહિ યુદ્ધિમાં આણવા. ૨
 જેમ છે તેમ તમે પ્રણુજ, કાયા માયા સ્વે આપ;
 બિંબ પ્રતિબિંબ થાયે દર્પણે, તેમ તમારા બ્યાપ. ૩
 કેવલ્ય પદ તમે નિજ સ્વરૂપે, ઈશ્વર પદ તે અનંત;
 મોહું સામર્થ્ય માયા કરું, ન્યાં ઉમળે મિથ્યા જંત. ૪
 તે જંતને બહુ કામના, વાસના માટે તે છવ,
 દેહ આસક્તિ તેને અતિ ધણી, જાણે આયુવાધિ યાદ અશિવ. ૫
 તે પિંડને બહુ પરણવે, અને કરે તે કર્મકલેશ;
 ચિરંજીવી થવા હોડે, મોટો મન ઉદેશ. ૬
 બૂત ભવિષ્યની વાત લેવા, અતિ ધણા મન કોડ;
 ધૃષ્ટિ થાવાની આશ મોટી, સાધે પિંડ મન મોડ. ૭
 સિદ્ધિ કાળે તે કરે, અનિ ધણા ઉપાય;
 તેણે અહંતા વાધે અતિ ધણી, તેણે છવ જાડેરા થાય. ૮
 માયા સાધે મન વડે, જાણે એ જ પરમાત્મ પદ;
 મમતાતણાં તેણે પડકારે, ત્યમ ત્યમ વાધે મદ. ૯
 એવા પ્રકાર અજાતણા, સાધે તે છવ અપાર;
 નાટકમાં નર નાચે નાચે, એમ સરાહે સંસાર. ૧૦
 કહે અખો પદ મૂળગે, પહોંચ નહિ એ જંતને;
 મર્મ મૂળગે તેજ પામે, જે મુવે દરિ 'ગુરુ સંતને. ૧૧

પદ ૫ મું-રાગ ભૈરવ.

મર્મ સમજ રે મનુવા મેરા, તોમ સમાસ જળ્ય હોવે તેરા;
 મન જગતકા ધારણહારા, મન મુવે મેટિયા સંસારા. મર્મ. ૧
 લોક ચૌદ સ્કુર્ચા હે મનકું, તાતે મન પાવે બધનકું;
 મન મુવા તજ હે સજ રામા, એહ લોક પરલોકકી મેટી કામા. મર્મ. ૨
 મન મુવે તે રહે જે મનવા, સો હરિરૂપ જાણીજે જનવા;
 કહે અખો રહ્યા નહિ બાકી, જળ્ય હિકમત છુટી ધરવાકી. મર્મ. ૩

કહલું ૨૧ મું-રાગ ધન્યાશ્રી.

વળી કહું પૂરણ પદ મહિમાવજ, કોટિ બ્રહ્માંડ જે નવાં રચાયજ;
 પણ અધિક આણું કાંઈ નવ થાયજ, જેતાં જેતાં તે વિવે જાયજ. ૧

પૂર્વજાયા.

વિદ્યે જાતાં વણુસે નદી, અને નર્વા યાતાં નવ વધે;
 પ્રાપ વસ્તુ અરૂપ અણુલિંગી, હેતુ વિના કારણુ નિધે. ૨
 હેતુ વિના કારણુ તેહતણું, કહું દૃષ્ટાંત વિધે કરી;
 આકાશવિધે જેમ અગ્નિ નાનાં, યામ જાપ પાછાં ફરી. ૩
 નીલ પીત ને સ્વામ ઉગ્ગજવદ્ર, રક્ત ભાત અનંત;
 વિચિત્ર પેરે વિવ્રસે અંબર, વળી ત્યાંજ આવે અંત. ૪
 પણ વ્યોમ તેમનું તેમ યાતે, જાતે તેમનું તેમ;
 વારક પ્રેરક નહિ અગ્નિ ને, વસ્તુ જાણવી એમ. ૫
 એ તો અરૂપકે રૂપ બંધાયે, પાછું રૂપ અરૂપ યર્ષ જાય;
 ઉપન્યા પછી તેનાં નામ પાડે, પણ યયું જાનું પ્રાપ- ૬
 એ વિચારી જોતે થકે, જેવો એ બનસાર;
 રૂપ બંધાઈ રમે રમાડે, પણ કાણુ કાણુ ખગાકાર. ૭
 ભાષ જગતનાં કારણુ ધણાં, પણ થયા પછે ધરે નામ;
 કહે ધંચજૂતનાં પૂતળાં, એ ઘડા કરાં કામ. ૮
 પણ વિરંચી આદે વિશ્વ સંધર્ણ, ધડ્યો કેનો ધાટ- ૯
 એ વિચારે છુદ્ધિ બૂડે, અતિ નિરાળો નાટ.
 ભાષ જે છે તે તો એજ છે, બીજો વિચાર મનનો ધડ્યો; ૧૦
 કર્તા કાણુ કહું કેહ તણો, જો અન્ય પદારથ નવ જણો.
 કહે અખો એ કળા મોટી, તોજ ઉપજે જંતને;
 રૂપ અરૂપી આપ દેખે, જો સેવે દરિ શુર સંતને. ૧૧

કહ્યું ૨૨ મું.

પ્રતુભવ મોટો મોટો જાણેછ, છુદ્ધ તે જાપડી યયું પ્રમાણેછ;
 હું સર્વાભવ્યું સદૃષ્ટે વખાણેછ, પણ અચળ્યું કાષ્ઠક ઉરમાં આણેછ. ૧

પૂર્વજાયા.

અચળ્ય નથી તેનાં ચરિત્ર શેનાં, એ તો આઝાસે છે અણુજતાં;
 અણુલિંગી એ અર્થે સમજે, કહું દૃષ્ટાંત જે પહોંચતાં. ૨
 અધિકાંત ઉત્કૃષ્ટ માટે, ચૈતન્યતા ત્યાં અતિ ધણી;
 તેણે અરૂપ ભાસે રૂપ સરખું, ત્યાં અહંતા ઉઠે આરણી. ૩

તે અહંતા થાય અનંતરૂપે, પ્રૌઢી થઈને પાંગરે;
તેનો લક્ષ નરને કહું તે, કાક ધીમંત હૃદયાર્થા ધરે. ૪
ભાઈ દૃષ્ટાન્ત આવે બુદ્ધિમાં, તો સિદ્ધાન્ત સમજે સહી;
તે દૃષ્ટાન્ત સમજી નવ શકે, તેને ઉકેલ હોયે નહીં. ૫
જેમ દર્પણ મુકિયે સામસામાં, ને પ્રતિબિંબે એકએકમાં;
તે અન્યોઅન્ય અનંત થાયે, જો દૃષ્ટ પહોંચે છેકમાં. ૬
તે દર્પણ દર્પણમાંહે રચના, હીસે પ્રગટ પ્રમાણ;
એકએકમાં અગગા અગગા, ચંદ્ર તારા બહુ ભાણ. ૭
અનંત ભાસે સામસામા, એકના ઉદરમાં એક;
સિદ્ધાંતને તમો એમ જાણો, કહું વસ્તુ વિવેક. ૮
આદર્શ નિર્મલ અતિ ધણું, પરબ્રહ્મસ્થાની જેહ;
તેમાં અગ્ન આછી અણુછતી, ભાઈ આવી ભાસે એહ. ૯
તે અગ્ન મધ્યે ઉપાધ્ય યોહગી, તે જાણે અહંકૃત્ય;
જેમ મુકુરમાં અનંત ભાસે, રૂપની સંસૃત્ય. ૧૦
કહે અખો સહુકો સુણો, સંસલ ન ભાસે જંતને;
એ ગીતાનું જે હારદ સમજે, તે સેવે હરિચર સંતને. ૧૧

દહ્યું ૨૩ મું.

વળિ કહું પૂરણપદ નિર્વાણુ, જ્યાં નવ પહોંચે મન ને વાણુ;
ત્યાં નવ હોયે ઉત્પલ સ્થિતિ હાણુ, જ્યાં છે સ્વસ્વરૂપની જાણુ. ૧

પૂર્વજાયા.

સ્વસ્વરૂપની જાણુ એહવી, છતાં જાણુણુહારો સેવે રહે;
અણુછતું તે છતું થાયે, છતું બ્રહ્મ અમિ દહે. ૨
ભાઈ સિદ્ધાંતનું સિદ્ધાંત એહજ, મહાતુભાવની સ્થિતિ જહાં;
આકાશથી આવેરું જે પદ, તે કહું ન જાણે પરં અહાં. ૩
વેત્તા વિણ વેદ્ય વિના, પૂરણ પદ નિર્વાણુ;
ત્યાંહાં આશ્રઆહક ભાવ નહિ, જાણ્ય વિહોણી જાણુ. ૪
તેને ઉપમા દીજે કશી, જો તે વડે સર્વ કાપ;
જે કહીએ તે અણુછતુ, ભાઈ તે તો તેહ ન હોય. ૫
દૃષ્ટાંત ઉપમા જે જે દીજે, તે તો સર્વ રહે યોહરું;
શું કરે એ બુધ્ય બાપડી, જો ચાહ્યાથી દશ ડગતો પરં. ૬

જેમ આકાશમાં ઉડે વિહંગમ, એટલી એક આધા વટે;
બળ દેખાડે બહુ પ્રકારે, સરે સામર્થ્ય તેહનું ધટે. ૭
જેમ અગમ અગાધ અનંત અંબર, તેમ વસ્તુ અનંત અપાર;
તેને સ્થા સરીખો કહે કવિજન, કહેવું શુદ્ધિ અનુસાર. ૮
જેમ મૃતકની ગત જાણે મૃતક, જે જન જીવિતથી ટલ્યો;
તેમ જ્ઞાનીની ગત જાણે જ્ઞાતા, જે અંતરમાં પાછો વળ્યો. ૯
બાઈ શાને સમજે સંત શૂરા, નથી દર ગ્રહીને આલવા;
એ તો પોતે હુકારો દે પોતાને, તો જાય કેને બાલવા. ૧૦
કહે અખો સદુક્ત મુણો, એવી અકળ કળા મહંતને;
મરી જીવ્યાનો મર્મ લેવા, સેવો દરિ શુરુ સંતને. ૧૧

કંઠ્યું ૨૪ મું.

વળી કહું એક અપૂર્વ સારજી, વણુ કમં હોયે પંચના પારજી;
જદા ન લાગે શબ્દ ઉચ્ચારજી, તે જાણવો જોલણુદારજી. ૧

પૂર્વછાયા.

બોલણુદારાનું બોલવું, તે જાણજો જુગતે કરી;
એ સમજે સિદ્ધાન્ત થાય, જો જુએ જન પાછો ફરી. ૨
બાઈ, પરાપારથો શબ્દ ઉઠે, તે જુગતે જડો થાય;
તે પાર છે પરમાત્મા તે, સ્વે ચૈતન્યનરાય. ૩
તે મનદ્વારા મહાતમ ધરે, તે મનને ઉઠે કંપના;
કંપનામાં કામના છે, તે કરે બહુ જંપના. ૪
પરાતીતયું હોય પોષણ, તે શબ્દરૂપ પરા કરે;
તે પર્યંતીએ થાય જડો, અરૂપ શીટી રૂપ ધરે. ૫
મધ્યમાએ ધાટ 'ધડાએ, અને વૈખરી ચર્ધ વીખરે;
સંસૃત્ય વાધે શબ્દ કેરી, અનંત પ્રકારે ઓચરે. ૬
અક્ષર બાવન અનંત રૂપે, વેદ પુરાણ સ્મૃતિ લખે;
મંત્ર યંત્ર ને વિદ્યા અવિદ્યા, કાંઈએ ન હોય વાણી પખે. ૭
ખટદર્શનના મત નાના, એમ એ મન વાણીતણા;
પશુ પંખી નર નાગ સુર લગે, બેદ સર્વ એના ધણા. ૮
પરાતપર તે પર રહ્યું, એ રમત્ય વાણી મનતણી;
મધ્યે માની લીધું જીવે, અણુહૂતો થયો ધણી. ૯

મોહું સામર્થ્ય મહાપ્રજ્ઞનું, વણ ચલાવું ચંગ વળે;
જેમ સૂર્યવડે સર્વ કામ ચાલે, પણ કિરણ કેમાંહે નવ લળે. ૧૦
કહે અખો એ મર્મ મોટો, એમ સમજે અનંતને;
એમ સમજેથી સ્વેજ થઈએ, જે સેવા હરિ ગુરુ સંતને. ૧૧

૫૬ ૬ હું-રાગ મહાર.

મર્મ મોટો પરખહનો, રસનાએ નાવે;
શબ્દવેધી સુરતા ખરા, તેને એ લહે આવે. મર્મ. ૧
જેણે સ્થલ ઠાઠએ નથી, તેણે સ્થલ તે સ્વામી;
ધ્યાતા ન રહે શેષ જે, તેણે વસ્તુ પામી. મર્મ. ૨
શબ્દ વિના સોહં સદા, વેતા વિના વેતું;
જાણે કો સંત સીધી કળા, આકારો વસતું. મર્મ. ૩
ગુરુ શિષ્ય વિનાની સંજ્ઞા, જે સૂઘો શિષ્ય ગ્રીણે;
તે સદ્ગુરુ કહી શકે, જે ગુરુપણું નવ ધ્રુણે. મર્મ. ૪
જે વાચા બોલે અવાચ્યને, તે તો વાચા ન હોય;
સ્વસંવેદ જાણે અખા, જે ગુરુગમ હોય. મર્મ. ૫

કંઠ્યું ૨૫ મું-રાગ ધન્યાશ્રી.

હવે કહું મોટા પરખહ ભેદજી, જેણે કરી હોયદૈતનો ઉચ્છેદજી;
જેને કહે અગમ અગોચર વેદજી, તે ૫૬ જણો સ્વસંવેદજી. ૧

પૂર્વછાયા.

સ્વસંવેદ તે ૫૬ સદા, આપે લહે તે આપને;
જેમ ધુધવતો અગ્નિહોય અચાનક, તે ધરે શિષ્યા તેજ તાપને. ૨
તેને જોત્ય જાણા અતિ ધણી, દીસે જાનવત્યમાન;
તે કટકીને થયો ફરફરો, તેણે કાઢ્યું રૂપ નિદાન. ૩
પરખહ વહિ એમ જાણો, ધટ ધટ રહો સમાય;
જેમ છે કાઠ પાપાણુ માંય, તે દેહ સાથેથી જાય. ૪
ઋષિ 'ધુધવતો' યાએ જાયો, તે શૂન્યપદ્ધતિએ ચાલે,
ધૂત્ર જાયો અતિ મૂંખજો, તે ચાલ્યો જાય અનાલ. ૫
તે કાઠ નોહે કૃષ્ણાનુ નોહે, કરે તે ઘોર અંધાર;
દારુકનાં દલથી ટળ્યો, અને અગકયો નહિ લગાર. ૬

તેમ શૂન્યવાદીને સત્તા ખરી, પણ આતમ નહિ ઉઘોત;
 કથે પણ તેના કલેશ ન ટળે, જેવી ચિત્રામણી ન્યોત. ૭
 જેમ ચિત્રદીપ દીસવા લાગે, પણ અજવાળું નવ થાય;
 તેમ શૂન્યવાદી સર્વ નારિત કહે, પણ મૂળ મહિમા ન પ્રીછાય. ૮
 તે પ્રપંચને મિથ્યા કહે, પરમાત્માને કહે નથી;
 કર્મ ધર્મને તે ન પરહે, કહે જગત્ પ્રકટે શૂન્યથી. ૯
 કહે શૂન્યમાં ઉપજે શૂન્યે સમાયે, શૂન્ય વિષે સદુચિતિ કરે;
 શૂન્યમાં આશય છે તેના, કહે મુખ્ય ફરી નવ અવતરે. ૧૦
 કહે અખો એ શૂન્યવાદી, ન પામે મૂળ તંતને;
 પ્રભુ પરમારથ તે જ પામે, જે સેવે દરિ ગુરુ સંતને. ૧૧

કડવું ૨૬ મું.

હવે કહું અધમ જે શૂન્યવાદીજી, જેને શૂન્યની એ શોધ ન લાધીજી;
 તેણે મિથ્યા છુદ્ધિ સાધીજી, પ્રપંચ ન ટલ્યો નિંદા વાધીજી. ૧

પૂર્વછાયા.

તે પ્રપંચને મિથ્યા કહે, પણ હદે જગત્ સાચું સહી;
 અધમ નામ તે માટે એનું, જે શૂન્યવાદી એ પૂરા નહી. ૨
 તે કર્તવ્યથી નવ જોસરે, ઉત્તમ તજે ને મધ્યમ લાજે;
 દેહઆસકત રહે સદા, સુખ દુઃખ પામે જયવિજે. ૩
 તે જગતના દોષ દેખે, જે પોતા મહિ સર્વે વસે;
 અજ્ઞાનને તે જ્ઞાન માને, ઈન્દ્રિયનાં સુખને ધસે. ૪
 ક્યારે કહે એ આતમા ને, ક્યારે કહે એ શૂન્ય છે;
 ક્યારે કહે એ જગત્ સાચું, ક્યારે કહે આંહિ શૂન્ય છે. ૫
 વાદ કરે એ તે સહુ જ સાથે, નિંદે પણ લક્ષ નવ લહે;
 બ્રહ્મવિદાનો ભેદ ન જાણે, વેદ વિતંડ તેને કહે. ૬
 નારિત કહે નારાયણને, રચૂલ પ્રપંચ ન છુટે મનથી;
 સંસારનાં સુખ આતિ વલ્લભ, મન ગયું પાપ પુરયથી. ૭
 તે નમે નહિ મહાપુરુષને, દોષ દેખે તે અણુછતા;
 અજ્ઞાનને તે જ્ઞાન માને, પ્રતિજ્ઞાધિ પોતે હુતા. ૮
 આત્માર્ય ધર્મને અન્યને, વાત કહે તે નાસ્ત્યની;
 લાવ ભરેસો નહીં જ કહેનો, જુગત ન સમજે આસ્ત્યની. ૯

અધમ શૂન્યવાદીનાં એજ લક્ષણ, જે શૂન્યવાદી પૂરા નહિ;
ખરા શૂન્યવાદી તેને કહીએ, જે વસ્તુ વિશ્વ એ ન કરે સહી. ૧૦
કહે અખો સહુકો સુણો, એ સમજે સુખ બહુ જંતને;
સમી સમજણુ તે સમજે, જે સેવે હરિ યુરુ સંતને. ૧૧
કડવું ૨૭ સું.

વળી કહું આઘો અતુલવ જેહણ, જે જે સમજ્યા પુરુષ વિદેહણ;
કેાઇકે જાણે મર્મ ત્યાં એહણ, જે જઈ નિસર્ગા શૂન્યને છેહણ. ૧
પૂર્વછાયા.

શૂન્ય મધ્યે છે વાટ જેહની, પરમાત્મ પદ તે સદા;
અગમ અગ્રાધ મત મહા મનોહર, જ્યાં ન મળે દૈતની આપદા. ૨
તેને જગત નહીં તો શૂન્ય શુ કહે, યુણુ દોષ તે કેના મણે;
પરમાર્થ આબું પ્રીછમાં, તો આપ વિના અન્ય શું લણે. ૩
જેમ રક્તાખરને રાત્ર ન મળે, તો દિવસ પરઠે શા વડે;
એ તો કાળ માપે ભૂતલવાસી, પણ કિરણીને કાંઈનવ અડે. ૪
તેમ વિશ્વ દેખી મિથ્યા કહે છે, આસ્ત્ય જાણીને જગતની;
નિઘાલ તેને નથી જડતો, તેણે પેર્યં બાંધી મુક્તની. ૫
ભાઈ અણુલિંગીને આપ ન મળે, તો વ્યાપક પરઠે દેહ તણે;
અણુચંદ્ર આપ અનાદિ વર્જિત, એવો લક્ષ આઘો ધણે. ૬
શૂન્યવાદી તે શરીર દેખે, પણ કૃત્ય ન માને દેહનું;
અંધ લક્ષ આઘો ન ચાલે, ન સમજે કારણુ છેહનું. ૭
જેમ કાઠ મથતાં ઉજ્જુતા, પ્રથમ પ્રગટે માંહેધી;
પછે પ્રગટે ધૂમ્ર તેહનો, તે મૂલ અગ્નિને દાહધી. ૮
ઉજ્જુતા તેહજ અગ્નિ જાણ્યો, પણ આઘો આદર નવ લણ્યો,
તેમ જગત જગતનાં કૃત્ય દીકાં, પણ આત્મા અણુજાણ્યો રણ્યો. ૯
શૂન્યવાદી તે એમ જાણ્યો, દેહ સુધી તેની દૃષ્ટ છે;
પણુ પરમારથમાં પહોંચ ન હોય, જેની પુષ્ટે પુષ્ટ છે. ૧૦
કહે અખો એ લક્ષ આલે, તેજ પામે અંતને,
પરપમ પાર તે રહ્યો જાલે, કળા ચાટી સંતને. ૧૧
કડવું ૨૮ સું.

વળી વિદેહીતણાં કહું ચિન્હણ, જ્યાં નવ પહોંચે વાણી મનજ.
જે રથજ ન મળે રથણી દિનજ, જે વેત્તા તે તત્ત્વ તનજ. ૧

પૂર્વછાયા.

તનમય તન તે માટ ઝણે, તે કહું દણ્ડાંતે કરી;	
જેમ ભાસ્કર ભાસ્થો તોયભાડે, પથુ તપના ત્યાં જ્ઞેતાં કરી.	૨
તે વાર્ય માંહેથો વાધુ જ્ઞે, ડાલતો દીસતો ધણ;	
પથુ તરણિ તેમનો તેમ ગ્રામ, અચળ મંડળ આપણ.	૩
તે તમજલ માંહે તમ ન હોએ, શીતલ ન હોએ શીતથી;	
રક્તજલમાં ન હોએ રાતો, પીળો ન હોય પીતથી.	૪
તે અશુચી જલમાં ભાસ્યા માટે, અશુદ્ધતા પામે નહી;	
વારિ વિપધરમાંહે દીઠે, અંતરમાં આમય નહી.	૫
*સુરસરીકરાં નીરમાંહે, પવિત્ર ન હોએ દિનમણિ;	
સુધારસમાં ભાસ્યા માટે, અમર ન થાય અદર્ધણી.	૬
પાત્ર માંહે હેઠા દીઠા, પાતાલ માંહે નથી પડ્યો;	
અશુભિંગી પદ એમ જણો, વિત્રેક કારણ પરવજ્યો.	૭
અર્ધ ત્યાં ઉપાધ્ય ન મળે, ઉત્તમ મધ્યમ અવની તપ્પી;	
મહાપદનું ત્યાં મહાતમ એતું, જ્યાં પક્ષ ન મળે અન્ય આપણી.	૮
વિશેષણ જેટલાં કર્યા, તે રલાં જૂનાં જૂવિયે;	
-વિત્રેક નાવે વાણ્ય મહિ, અન્યથ પદમાં એ ખપે.	૯
અતિ આધો લક્ષ વપુ વિના, સમજ્યા સરખો સાર છે;	
વિદેહીકરી વાત મોટી, તે શબ્દ ફેરે પાર છે.	૧૦
કહે અખો સહુકો સુણો, એ સમજ છે મહંતને;	
એ અર્થને જે સમજે, તે રહે પાર વેદાન્તને.	૧૧

પદ ૭ મું-રાગ સારંગ.

સંતો બાત બડી મહા પદકી,	
શબ્દસાન કષ્ટ નહિ લાગત, એમી સ્થિતિ બેદદકી.	સંતો. ૧
દ્વંદ્વાતીત દેત સો ભાસત, કહા કહું દોષિધકી;	
આપ અવાચ્ય વાચ્ય કરીબોલત, અજ્ઞ કળા મહાનિધકી.	સંતો. ૨
જહાં કષ્ટ નહીં તાહિએ તકીઆ, હામ નહિ જ્યાં હદકી;	
સખદાતીત સુરતકી લગના, ચોજ મહો ચિદ્ધનકી.	સંતો. ૩

ગ્રાહક આણુ ગ્રાહ્ય નહિ તામે, વાણ્ય ખુટી જહાં શ્રુત્યકી;
રૂપ અરૂપી આપ અખા હે, શુભ બડી અગ્રાધ્યકી. સંતો. ૪

કડવું ૨૯ મું—રાગ ધન્યાશ્રી.

જે ધટ ઉપન્યું એવું જ્ઞાનજી, ત્યાં તો થયું સર્વ સમાનજી;
જીવ ધધિરનું પામ્યું નિદાનજી, ત્યાંથી દગિયું પ્રકૃતિનું બાનજી. ૧

પૂર્વછાયા.

પ્રકૃતિનું બાન દગ્યું ત્યાંથી, યથારથ જેમ તેમ થયું;
હવે કહું દરશન ખટ જે, અપૂરવ અમયું રહ્યું. ૨
ન્યાય પાતંજલ મીમાંસા, વૈશેષિક સાંખ્ય વેદાંત;
એવા ખટ દર્શનના બેદ કાધા, તે જાણુજો તમે સંત. ૩
શૈવ સાંખ્ય ને જગન કર્તા, ચાર્વાક બૌદ્ધ ને જૈન;
એ ઉપદર્શનના બેદ જાણો, શરીર સંબંધી એહેન. ૪
જટિલ મુડિત માળાધારી, કાષ્ઠ કરે ખંચન કેશ;
કા વાળ ધરડા સીધ વીટે, કંઠે લિંગ શિવ ઉપદેશ. ૫
એ ખટ દર્શન તે મૂલગાં, બાષ્પ શાસ્ત્ર કેરાં નામ;
તેના થયા પાખંડ છન્યું, તે આત્મ મામેગામ. ૬
પાખંડનાં બહુ કડસુઆં, ગણુતાં તે નાવે છેકા
તે મત બાંધે જુગવા, પણ આત્મા ન મળે એક. ૭
એક એક નિદે એ માંહોમાંહે, અને પોતાને કહે સાર;
એમ ખટદર્શન ખટપટે, પણ ન કરે મૂળ વિચાર. ૮
તે બણી બણીને બેદ પાડે, અક્ષર તણી લે એટ;
સિદ્ધાન્ત નાવે સમજ માંહે, બાંધી રહ્યા ખટકાટ. ૯
છએ કરે વાદ માંહોમાંહે, ત્યારે સહુને યોષે માય;
સમાસ માયા આપે સરખો, હાર્યો કાએ ન જાય. ૧૦
કહે અખો સહુકા સુણો, મત નોહે મહંતને;
નિર્દાવે નાસયણ મજશે, જો સેવો હરિ શુર સંતને. ૧૧

કડવું ૩૦ મું.

શ્રુતિ સ્મૃતિ તે એમ વખાણેજી, જીવને જીવનાં કર્મ પ્રમાણેજી;
કર્મ અનુસારે જીવને જાણેજી, એવું સિદ્ધાન્ત અદારે પુરાણેજી. ૧

પૂર્વછાયા.

સિદ્ધાન્ત કીધા વેદ પુરાણે, કર્મ ને વળિ જીવનો;
 કહે કર્મ ને જીવ ચાલ્યા જાય, એ કાઠ છે સદૈવનો. ૨
 જ્યો પરી ચાલે આધા, કર્મને નડા દરે;
 કર્મ ત્યાં તો જીવ સાચો, એમ જગત જ પરવરે. ૩
 વેદે ચાખ્યો જીવ સાચો, સ્મૃત્યે પિડ પરક્યો ખરો;
 કર્મ ધર્મ આચરણ લખિયાં, એમ પ્રીટો પ્રપંચ પરવચ્યો. ૪
 પણ આઘ ન કાઢી જીવની, જે પ્રાપ્ત જંત સ્થાનો ધજો;
 નિયંતા કોણ ને નિમિત્ત થાયી, એવડો ખપ કરવો પજો. ૫
 એ પરંપરા કોણે નવ લુચ્છે, અને લુચ્છે તે જંત નવ રહે;
 જેમ વાયે વાસ ધસાય માહોમાહો, વહિ વન આપું દહે. ૬
 નૈયાયિકનો ન્યાય કાચો, તે ન્યાયે જીવ પરક્યો ખરો;
 તે કર્મ દેખી જીવ દેખે, તે દીઠા માટે ઉચ્ચો. ૭
 દેખે તે ત્યાં કહે ખરું, ન્યાયવાદી નામ ઐહનું;
 હવે પાતંજલી તે પ્રાણ સાધે, કૃત્ય માને દેહનું. ૮
 તે દેહ પ્રાણને કહે સાચા, કહે જીવ વિના દેહ કેમ રહે;
 તે પિંડ દેખી જીવ પરકે, પાતંજલી તો એમ કહે. ૯
 મીમાંસા કહેજો જીવ નોહે, તો સ્વર્ગભોગ કોણે ભોગવે;
 પુરંજન પ્રાપ્ત છે, તો સંસારને રહ્યો ભોગવે. ૧૦
 કહે અખો શાસ્ત્ર સધળાં, સાત યાપે જંતને;
 નિર્વાણ પદ તોજ પ્રગટે, જો એવે દરિ ગુરુ સંતને. ૧૧

કહ્યું ૩૧ મું.

વૈશેષિક કહે જંત વિશેષજી, જંત વિના નોહે નાના વેપજી;
 એમ તે ગણે ગુણના લેખજી, કોણે ન હોય જીવનો ઉવેખજી. ૧

પૂર્વછાયા.

કોણે ન હોય ઉવેખ જીવનો, સૌજ દેખે દેહને;
 હવે કહું સિદ્ધાન્ત મોટું, સાંખ્ય બોલે જોડને. ૨
 સાંખ્ય સંખ્યા કાઢે તત્ત્વની, જીવ કેરું રૂપ કહે;
 કહે માયા શબ્દિત બ્રહ્મ છે, કર્મ ભારને તે વહે. ૩

જે માયા કેરો સંગ ધૂટે, તો ગ્રામ શિવ છે તે સદા;	
આવરણના વિક્ષેપ માટે, ભોગવે છે આપદા.	૪
વેદાંત કહે છે વાત મોટી, જે તો અજ્ઞ રમે છે અણુછતી;	
કર્તા કારણિતા એજ માયા, દીસે છે જાતી આવતી.	૫
જે તો માયાને માયા પુરી છે, કર્મ ફળને જીવ અજ્ઞ;	
જે જે કર્તવ્ય તે માયાનું, જે ધર્મની બાધે ધન.	૬
જે મૂલ મત ખદ્દશનનું, શાસ્ત્ર કેરું કહિયું હરે;	
પણુ અરવાડી તેના ઉપાસક, તે તો મનના મત બહોળા વદે.	૭
જીવ યાધ્યો મત સધળે, પછે આચરણુ જીજુઆ આચર્યા;	
જીવ રૂપે માના ઉદરથી, અજ્ઞા કો નવ નિસર્થા.	૮
સાખ્યને આખ્ય છે પા વસાની, જે ચાહે તો ચાલી શકે;	
વેદાંતને વાત સૂઝે સુધી, જે માયા મુખથી નવ બકે.	૯
એક એક માહોમહિ ખટપટે, પણ હારદ હેતે લહે નહીં;	
મધ્યે યેડી માયા મોટી, તે અપત્યને રાખે અહીં.	૧૦
કહે અખો સહુકો સુણો, અમ સમજ છે મહંતને;	
એનું હારદ તો હાથ આવે, જે સેવા હરિ શુર સંતને.	૧૧

કંહલું ડર મું.

સંતનો અતિ મોટો મહિમાયજી, સીજે કારજ સંત પસાયજી;	
સંતના જશને ગીતા ગાયજી, સાધુ સેવતાં કારજ ધાયજી.	૧

પૂર્વછાયા.

કારજ ધાય ને ગેહેન પળાયે, શાન યથારથ ઉપજે;	
નિર્મળ નેત્રતે કરે હરિજન, જે ભાવે સંત જનને લજે.	૨
ભાઈ ભાવ ન ઉપજે જ્યાં લગે, તૃષાવંતને જેમ તોપનો;	
ભાવ વિના પુંશ્ચલિ તન જેવો, કહાવે નહીં તે કાપનો.	૩
ભાઈ રતિ વિના રામ નવ મળે, ખરી કીધા વિના ખેપ;	
જેમ પિપાસા જાયે પાન કીધે, શું હોય કીધે જલ લેપ.	૪
ભાઈ આદર વિષુ આવે નહીં, સ્વયં આત્મારામ;	
સંતને સેવી કામ સાધો, સુખે પામો નિજધામ.	૫
સંતસંગ કીધા વિના જન, જેવો વનનો હોય પશુ;	
ઉપજે ખર્ચે તે વનનો વનમાં, તેને વસ્તિનું નહિ સુખ કશું.	૬

સંત સંગે સુર્વ સમજે, પશુ દળી થાય પાત્ર;
 સંત કૃપાદષ્ટિ કરે તો, નવપદસવ થાય ગાત્ર. ૭
 કામ કોષ લોભ મોહ તાપે, જળી રત્નાં જોડનાં મન;
 તે જીવને દાદો થવાને, સંત તે પરમન્ય. ૮
 મમતા ધાણીએ જોતયા, જીવ ચઢ્યા દાળને હાથ;
 તેને સંત કૃપાદષ્ટિ કરીને, કાપી મૂકે નાથ. ૯
 જેમ કેસરી કરા ગંધથી, બાઈ કરિ પત્તાયે દાટય;
 તેમ સંત કરા રાજ સુચતાં, બંધન જાપ ભવકોટય. ૧૦
 કહે અખો એ ઠામ મહોટો, ઠરવાનો છે જંતને;
 ઠરી ઠામ ત્યારે જીવ જોસે, જ્યારે સેવે હરિ શુર સંતને. ૧૧

પદ ૮ મું-રાગ સિંધુડો.

હરિ હરિજન આગગા કરી રખે ગણે, સંત સેવ્યા તેણે સ્વામિ સેવ્યા;
 નેરુંથુ બહા સચુથુ સંત જાણવા, જેમ વહિથી તેજવંત થાય દીવા. હરિ.
 બગિચા દીપ થાય બહુ આદર કયે, દીપથી દીપ તે થાય સોહેસો;
 તેમ જ્ઞાનિની ભૂતિ તે જાણે ગોવિંદની, તહા ભગવાન ભેટે જ વેહેસો. હરિ.
 દષ્ટિ ઉપદેશ આપે મોહોટી કળા, જે થકી જનનાં કાજ સીજે;
 સેવતાં સુખ હોયે અતિશે ધણું, જો સદૃશકેરું મંન રીજે. હરિ.
 પ્રત્યક્ષ રામ તે તત્વવેતાવિયે, જેમ કુંડલવિયે કનક દિસે;
 મન કર્મ વચને સંત બજસે અખા, તેનું દૈત દેખી મન નહિજ હીસે. હરિ.

કહ્યું ૩૩ મું-રાગ ધન્યાશ્રી.

સંતસંગ કોજે વળી વળી જનજી, તો અનુભવ વાધે આઘો દિનદિનજી;
 માયા ઉપરથી ઉતરે મંનજી, હરિસું દળશે કિત્તાકિતજી. ૧
 પૂર્વછાયા.

કિત દળે વસ્તુ મળે, મોટો મહિમા હરિજનનો;
 ચૈતન્યસાગર માંહે બેળે, અધ્યાસ દળે આ તંનનો. ૨
 શોભે અવિતન્ય સંતજનકેરું, ભવમહિ તે અત્ય, .
 સુખદાયક તેને હોય સહુકો, જેને સંત સાથે હોય રૂપ. ૩
 સંત આપ સરીજો કરી મૂકે, એવી તે સંતની પ્રીત્ય;
 જેમ વેહેરો ન કરે વરસનાં, એવી છે ધનની રીત્ય. ૪

સિંચે સરખા સહજનને, તેણે ફળે તે ભાર અઠાર; ૫
 હરિ હરિ તે કરી મૂકે, અહીં સંત સંગત સાર.
 મૂકે જવાસો તેણી રતે, તો મેધનો શો વાંક; ૬
 પરજન્ય તોય પાય ધણું, પણ પી ન શકે અંક ટાંક.
 જે અસંત સંત સંગત કરે, તેને ન લાગે રંગ; ૭
 મેલી ન દે એ માયા મધ્યથી, જેમ તેમ પાડે લંગ.
 જેમ તલ કુસુમે કરી વાસિયે, તેણે સધળે તે લાગે વાસ; ૮
 તે મધ્યે આવે કાંકરી, તેને ન લાગે પાસ.
 જેમ સલિલ મધ્યે શિલા રહે, તેને અંતર ન ટળે આગ્ય; ૯
 તો નીર તેને થું કરે, ભાઈ મેદવા નહિ જાગ્ય.
 જેમ ચંદનને ગંધે કરી, યાએ ચંદન આદ પલાશ; ૧૦
 પશુ ગાંઠ હોએ હઠે વાંસને, તેને લાગે નહિ વાસ.
 હઠે અખો હરિ કૃપા હોયે, તો સમું પડે તે જંતને; ૧૧
 દોષદર્શન નવ હોએ, જે સેવે હરિ શુરુ સંતને.

કહ્યું ઉઠ મું.

સંત સંગત કરતાં વિલંબ ન કીજે, જેમ તેમ કરીને હરિસ પીજે;
 મહાજન સંગે કારજ સીજે, વરણ રૂપ થઇને તો જીવીજે. ૧

પૂર્વછાયા.

વરણ રૂપે થઈ જીવિયે, તે કળા આપે મહંત; ૨
 તત્વ સધળાં એમ દિસે, જેમ પટવિષે રહે તંત.
 જેમ છીપનેરત ખરી ઉપજે, તો ઉપર આવે જલમદિથી; ૩
 તેની મુરખનો તાણ્યો પરજન્ય, તે આવી વરસે ક્યાંદિથી.
 તેનાં મુખ વિકસી રહે, લેવા કાજે ખિંદુને; ૪
 તો મુક્તા નીપજે મહા મનોહર, તે પામે નિજ આનંદને.
 જે મહેરામણથી બહાર નાવે, તે ત્યાં કાલી રહે ખરી; ૫
 તેમ હરિ શુરુ સંતને જે ન સેવે, તે ન પામે નિશ્ચે હરી.
 તેજ વૃષાના ખિંદુ ખીજાં, પડે અદિના મુખ વિષે; ૬
 તેહ દલાદલ થઈ નીવડે, તેણે શ્રુત પામે જે ઠા લખે.
 સંત વચન તો કહે વચારથ, પણ વાંકું કહે ખલ જુદવડે; ૭
 પણ પાત્ર યોગે લસી જુડો, જયમ સેવનો વહેરો પડે.

નિર્મલ શુધે સંત સેવીએ, તો ઉપજે નિર્મલ જ્ઞાન;
 મનસા વાયા કર્મણ્યે, રાખો દરિ વિષે પ્યાન. ૮
 જેમ કુંડી ચૂકે ઇંડાને, તે દૂર જઈ ચારો કરે;
 તેની સુરસ સરખી રહે માહિમાહિ, તો અપત્ય ત્યાંથી ઉછરે. ૯
 વણુ સેવે સેવાય બાલક, જે કૃપા આવે ગુરુ તણી;
 તેમ સલક્ષણને મળે શ્રીદરિ, જેનું મન વળે ગુરુ ચરણબણી. ૧૦
 કહે અખો સદુક્ષા સાંભળો, એ કહું છું બુદ્ધવંતને;
 જે મુણ્ડતા માંહે ઝડપે વચનને, તે સેવે દરિ ગુરુ સંતને. ૧૧

કહવું ઉપ મું.

સંત સેવે તે સર્વ સુખ પામેછ, મન ન લાગે બીજે ભામેછ;
 જન્મ મરણ ને સુખ દુઃખ વામેછ, જેમ જળ દળી આવે નીચે ખામેછ. ૧

પૂર્વછાયા.

જેમ નીચી ભોમે જળ દળી આવે, તિદ્વાં ખામા માટે રહે ભર્યું;
 તેમ રામ હૃદયમાંહે વસે, ગુરુ ગોવિંદે ત્યાં ધર કર્યું. ૨
 જેમ ભક્તને ભગવાન વહાલા, તેમ ભક્ત વહાલા ભગવાનને;
 અંતર માંહેલો આશય જાણી, શકે ન મૂકી ધામને. ૩
 જેવા ભક્તને ભગવાન દુર્લભ, એવા ભક્ત દુર્લભ રામને;
 ભક્ત ખીળ છે ધણી, ઇચ્છે ધર્મ અર્થ મોક્ષ કામને. ૪
 સકામે સ્વામીને ભજે, આશર્ય એહનું નહિ કથું;
 નિષ્કામ વહાલા નાથને, હેતે જેનું મન વસ્તું. ૫
 અણુલિંગીની ભક્તિ વસમી, કાઇક જાણે તે કરી;
 ત્યાં જ્યેષ્ઠ ધાતાનું કારણુ ન રહે, તે જાણે જેણે આચરી. ૬
 ભાઈ સંત સંગ પ્રતાપ મોટો, રસના તે ખાપડી શું કહે;
 જેને વિતશે તે જાણશે, અખો તો એટલું લહે. ૭
 જેને કૃપાનિધાન કૃપા કરે, તે સંતને સદ્ગુરુ મળે;
 તે સદ્ગુરુ મળતે પાર પામે, જીવ ધણ માંહે ભળે. ૮
 જીવ ધણમાં ભળ્યાનો, અખોગીતામાં ભેદ છે;
 એ અનુભવતાં અદ્વૈત થાયે, એ અનિચલ વાણી વેદ છે. ૯
 કાય કલેસ કીધા વિના, શ્રી કૃષ્ણમાં તે જંતુ ભળે;
 એ ગીતાનું હારદ પ્રીછે, તે જીવ તે તતક્ષણ દળે. ૧૦

કહે અખો એ ગીતા કેરી, ગમ્ય છે મહંતને;
તેને રામ હૃદયમાં રાખે, પ્રતાપે દરિ ગુરુ સંતને.

૧૧

કડવું ૩૬ મું.

અદૈત પદ તે વાણીમાં ન આવેછ, જે આવે તે દૈત કહાવેછ;
એ ગીતા તે દૈત સમાવેછ, વાહનક વામે ત્યારે લક્ષ આવેછ. ૧

પૂર્વછાયા.

વાહનક તે વિશ્વમહિ, અણુછતું જાણે સહુ;	
નાના વિધિની વાણ ચાલી, મનના મત ફેર્યા બહુ.	૨
ત્યમ વસ્તુ વિચારે વિશ્વ નહિ, તો કૃત્ય તેનાં શાં ખરાં;	
એ તો વંધ્યાપુત્રે પોતાકેરાં, એહેન લખી સાચાં કર્યાં.	૩
સંસાર સુત વંધ્યાતણો, તમે જાણજો નિરધાર;	
પોતે કહે ન પોતે સાંભળે, એ વાણ્યનો વિસ્તાર.	૪
તેણે ધર્મ અર્થ કામ મોક્ષ લખ્યા, ભૂત-ભવિષ્ય ને વર્તમાન;	
બ્રહ્મચારી ગૃહસ્થ વાનપ્રસ્થ સંન્યાસી, એ વંધ્યાસુત નિદાન.	૫
અંડજ ઉદ્ભિજ રવેદજ જરામુજ, ચાર ખાણુ ચોર્ણીસી લક્ષ;	
સ્વર્ગ મૃત્યુ પાતાળ દશો દિશ, સર્વ વંધ્યાસુતની પક્ષ.	૬
જન્મ મૃત્યુ ને દેહ કર્મ, ગુણ નથી કાંઈ પ્રાપ;	
મંત્ર યંત્ર ને યજ્ઞન યાજ્ઞન, વંધ્યાસુતની કાપ.	૭
દાતા ભુક્તા દેશ કાળ, કર્મ ફળ સર્વે જાણો એહ;	
ચયું નથી તેનું થાય સ્થાનું, એ તો મિથ્યા નરનો દેહ.	૮
ભાઈવસ્તુ વિષે કાંઈ એ નથી, એ તો અણુછતુ થાય રહે જાપ;	
શિવ તો તેમનો તેમ સદા, જેને લિંગ નહિ પ્રાપ.	૯
જેને પ્રાણ પ્રાહક બાવ નહિ, અન્ય વિના અહે તે કાણુ;	
આરોપણુ એ વિશ્વ સધળું, એ તો સ્પૃર્વા છે ત્રણ ગુણ.	૧૦
કહે અખો એ વસ્તુ વિચારે, ન મળે કાંઈ સ્થવ્ર જંતને;	
જેમ છે તેમ એ શિવ સદા, નિજ સ્પ્રરણ મહંતને.	૧૧

પદ ૯ મું-રાગ મારુ.

એ ચિદ્જન્યુંકા ત્યું સદાઈ, જિહાં આપાપર ન મિલે અહનિય;
જેકદ હદ ન કહાઈ, એ ચિદ્ જન્યુંકા ત્યું સદાઈ. એ ચિદ. ૧

દ્વંદ્વાતીત આપ નિર્ગુણ સચુણ, એ સખ કહેવે તાંઈ;
 આપાપર બિન રમત નિરંતર, નહિ પંચભૂત ન કાંઈ. એ ચિદ્.
 જાત અજાત નહિ તિહાં રેહેની, ગયાસકત નહિ આઈ;
 ઘોઘાણુ ઘોઘ સ્થિત બિન સ્થરતા, ના ઇછક ઇછાઈ. એ ચિદ્.
 જાતા રોપ જાન બિન જા ધર, જિહાં પહોંચત નહિ ગિરાઈ;
 લક્ષાલક્ષ અખા જિહાં નાંહી, સદા સદોદિત સાંઈ. એ ચિદ્. ૧

કહ્યું ૩૭ મું-રાગ ધન્યાશ્રી.

વસ્ત્રોકે વક્તવ્ય નવ કીધુ જાયછ, જેનો મહિમા મોટો પ્રાયછ;
 જેમ અર્જુનનું નીર જ માયછ, પણ બાધા સાપર તેમ રહ્યો જાયછ. ૧

પૂર્વછાયા.

સાપર તેમનો તેમ સદા, તેમ મહાપદની મોટમ ધણી;
 નીરે કંઈ એક લવણુ જામ્યું, તો શી આછપ સાગર લણી. ૨
 જમતાં કાંઈ જાન ન હોયે, નીર નયિ આછું ધતું;
 સેહેજે ઈશ્વર માંહે નીપજે, ન જણાય જાતું આવતું. ૩
 તેમ જગત જગદીશ માંહે, ઉત્પત્તિ રિયતિલય દીસે ખરી;
 આછું અદકું કાંઈ ન થાય, સાગર દટાન્તે કરી. ૪
 મહામોટપ સ્વામી કેરી, રસનાએ નથી કહી જતી;
 સુરતે જે સમજી શકે છે, તે વાણીમાં નથી આવતી. ૫
 બાઈ મોટી દીસા જે પ્રમટે, તો કાંઈક મોટમ લહે;
 મોહોટાના અનુભવ પાએ, એ શુધ તે કાંઈનું કાંઈ કહે. ૬
 જે અનંત મોટ બ્રહ્માંડ છે, તો તેની મોયે કાંઈ નથી;
 એવી મહા મોટમ મહારાજકેરી, જે ચાલી શકે બુદ્ધિ હૃદયી. ૭
 રસનાએ કલાથી જાણવામાં, બાર બાઈ છે ધણો;
 બ્રહ્માંડ કેરી બાવના મૂકી, કરે વિચાર જે એ તણો. ૮
 જે મહાપદમાં સ્થિત કરીને, પછે જીવે બ્રહ્માંડને;
 તો બ્રહ્માંડને ઠામ અણુ ન દીસે, તો શું પ્રમાણે પેડને. ૯
 જેમ આકાશે કાંઈ નર ચઢે, અતિશે તે આધો જાય;
 અવનીના અંકુરે નાના, તે ન દેખે પ્રાય. ૧૦
 કહે અખો સહુકો મુણો, આકાશ પુર્વો મહંતને;
 ૧૫૩ બ્રહ્માંડ સ્વતંત્ર થઈને, દેખે તેના અંતને. ૧૧

કંડવું ૩૮ સું.

એ અનંતને ઘોડો ન જાયછ, મહતા નાવે વાણી માંલછ,
વચન ન લાગે તો કેમ કહેવાયછ, મહા ચૈતન્ય ધન નહિ મન કાયછ. ૧

પૂર્વછાયા.

કાયા મન કોણ કહે તેહને, જિહાં કહણુહાર કહેવું નથી;
અધાઉર્ધ્વ તે શું સાચકી, જિહાં ગ્રહણુહાર ગ્રહ્ય નથી. ૨

દૂર નિકટ તે સાચકી, જ્ઞે મધ્યે પનાસ નહિ કરો;
સદા નિરંતર છેજ સરખો, વસ્તુ વિચારે એ અસો. ૩

પૂરણુ બ્રહ્મ પુરી રહ્યો છે, જગત્ નથી નિરંધાર;
પરકણુહાર વિના પરક્યું નથી, નહિ વિચાર ને અવિચાર. ૪

ચક્રાતીત ચિંતએ થકે, લાઈ રહે તે અદબદ વસ્ત;
અતુલ આશય અનંત મોટો, જિહાં નહિ ઉદે ને અસ્ત. ૫

ઉદે અસ્ત તો બ્રહ્માંડમાંહે, દિનકરવડે દિન રાત્ય;
દિન રાત્ય કરી કાલ માપના, મરણુ છવ ન બહુ ભાત્ય. ૬

એ સ્થૂલ ભોગ બ્રહ્માંડમાંહે, ચૌદ લોક ઠેરી વૃત્ય;
અનિર્વચનીય ત્યાં વાણી ન પહોંચે, નહિ તિહાં સંસ્ત્ય. ૭

સ્વતંત્ર સ્વામી સદા, તિહાં જોમ છે તેમનું તેમ;
થયું ગયું કાંઈએ નથી, સદુજે જ એ છે એમ. ૮

આપાપર કોએ નથી, નથી છવાછવ વિગ્રહ કરો;
પૂર્વ પશ્ચિમ નથી કહેવા, લાઈ વસ્તુ વિચારે એ અસો. ૯

જ્ઞાન જોય જ્ઞાતા વિના, જોમનું તેમ સદાય;
એ પૂરણુની પૂરણુતા, વેતા વેદ વિનાય. ૧૦

કહે અખો બ્રહ્મ અનિર્વચનીય, વચન નહિ અનંતને;
અક્ષરાતીત આનંદ પદની, ગમ્ય છે મહંતને. ૧૧

કંડવું ૩૯ સું.

સંત સયાણા મહા પદ જાણેછ, તે આપ દેએ અન્ય ન વખાણેછ;
આપ અણુઅણું તે પ્રમાણેછ, ગુણુ નિર્ણુણુને ઉરમાં નાણેછ. ૧

પૂર્વછાયા.

ગુણુ નિર્ણુણુ કાંઈએ ના કહે તે, જે સમ તત્ત્વ સમજ્યા સહી;
પ્રાયે નહીં તેને પરાભવ શાનો, રજણુ નહીં તો સ્યો અહી. ૨

એ તો અણુછતાને અણુછતું, બાંસ્યુંતું ભમેં કરી;
 તે યથારથ જેમ તેમ થયો, પ્રાથે જેમ છે તેમ હરી. ૩
 પરપંચકરું પેખતું, તે. મરિચિજલવત્ સદા;
 તે ઉલેચે આહું ન થાય, સમજે ત્રમ ગયો તદા. ૪
 સમજે સાધન યાએ સધર્મા, પાર આવે પંથનો;
 જેમ રંચક વહ્નિ વન દહે, તેમ મહા વિચાર મહન્તનો. ૫
 એ અંધ ધંધ ત્યારે દળે, જ્યારે શુરુ ગમ્ય હોયે ખરી;
 બ્રહ્મવેત્તા મળે જ્યારે, ત્યારે જ મન ધેસી હરી. ૬
 સદ્શુરુ વિના બહુ મળે કાચા, આપ ઉદ્યોત થયાવિના;
 સંત સંગત પ્રતાપ મોટો, અવયવ હરી જાય જંતના. ૭
 જેમ શરદ કાલે અંબર આપે, નીર નિર્મલ હોય ધણું;
 તેમ સંત સંગ પ્રતાપ પ્રાપે, એવું કરે મન જંતતણું. ૮
 ભવદુઃખ વામે મહા સુખ પામે, અંતરથી આમય દળે;
 જીવ શિવ તે એક હોય, જેમ સરિતા સાગરમાં બળે. ૯
 નર નારાયણ એક વર્તે, વંદનીક તે નર સદા;
 દુસ્તર તારક નાવ હરિજન, નિષ્કારણમાંહે મુદા. ૧૦
 કહે અખો સુખે હોય, યોગ સ્થિત મહંતને;
 દેહ ધારી સરખા દીસે, પથ રહે પદ અનંતને. ૧૧

કડવું ૪૦ મું.

એ અખેગીતા જે નર ગાયજી, અણુ આયાસે તે નર હરિ ધાયજી;
 સાંભળતાંમાં ગેહેન પદાએજી, એવો અંધનો છે મહિમાયજી. ૧

પૂર્વછાયા.

અંધનો મહિમાય મોટો, સાંભળતાં તે સદા ફળે; ..
 મનસા વાચા કર્મણાએ, જો સુસ્વ દધને સાંભળે. ૨
 રામ તોરક મંત્ર જે, તે અખેગીતાનો ભાવ;
 જન્મ હેલો હેલ્યે જોતો, તેને મળે એ પ્રસ્તાવ. ૩
 સંસારરૂપી મોહનિથાને, નિષ્ટતાવા કાળ;
 દિનમણી છે અખેગીતા, પામે સદા સદોદિત રાજ. ૪
 એમાં જ્ઞાન ભક્તિ વૈરાગ્ય છે, મહિ માયા નિરીક્ષણ દષ્ટિ;
 જીવન્મુક્ત ને મહામુક્તના, ગેહેનને વળિ પુષ્ટિ. ૫

૫૬ દશ ને આલીસ કડવા, જે પરમ પદની વાટ;
 સંસાર સાગર ઉપરે, એ સેતુ બાંધો ધાટ. ૬
 એણે ધાટે જે આવી ચઢશે, તે સુખે પામશે પાર;
 ન ખૂડે તે બીરદ બાંધી, કહે અખો નિર્ધાર. ૭
 પચીસ આગલો પાંચશે છે, અખેગીતાનાં ચરણ;
 ચરણે ચરણે આત્મવિદ્યા, અસરણ કે કં શરણ. ૮
 નાથ નિરંજન ગ્રંથકર્તા, અખો તે નિમિત્ત માન;
 જેમ વાળું દીશે વાળતું, પણ વળડે ગુણપાત્ર. ૯
 જે પૂરણ બ્રહ્મ પૂરી રહ્યો છે, ઘટ ઘટ બોલણુદાર;
 તેણે આપે આપતું વર્ણન, કાપું સ્વરૂપ નિર્ધાર. ૧૦
 સંવત સત્તર પચ્ચોતરો, શુક્લ પક્ષ ચૈત્ર માસ;
 સોમ વાસર શમ નવમી, પૂરણ ગ્રંથ પ્રકાશ. ૧૧
 કહે નિરંજન અખો ગીતા, સ્વસ્વરૂપનીજ સંતને;
 અખાતે શિર નિમિત્ત દેવા, હ્રદય હુલી અનંતને. ૧૨

૫૬ ૧૦ મું-રાગ ધવલ. ધન્યાશ્રી-દાસ વધરામણાનો.
 અક્ષિનવો આનંદ આજ, અગોચર ગોચર હવું એ;
 પરધન્ય પાર મહારાજ, તે પૂરણ બ્રહ્મ હું રતવું એ. ૧
 હરિહર અજ ભુવનેશ, તેતણો' હસ અભાપતિ એ;
 તે જણો અંગ પ્રશ, જેને ગાય નિત્ય શ્રુતિ એ. ૨
 રવે ચૈતન્ય ધન રાધ, શન્યમાં સોહામણો એ;
 તે નાવે વાણી માંહે, તે નહિ વિરાટ ને વામણો એ. ૩
 તે જાએ ન આવે ક્યાંહી, સ્થિર પૂરણ અવિનાશ છે એ;
 લિંગ લંગ તેમાં નહિ, જેવડે આકાશ છે એ. ૪
 એ જાણે જાણે જંગમ, યથારથ જેમ તેમ થયું એ;
 જિહાં કર્મ ન લાગેકાલ, સમર બારાઈ તે રહ્યું એ. ૫
 તિહાં હવું મન લેલીન, જે ચૈતન્ય સહર લયું એ;
 નહિ કો દાતા દીન, તન મન સહજે સંજ થયું એ. ૬
 પ્રગટ્યા કોટિ કલ્યાણ, આપાપાર વિનાસ્તે રહ્યું એ;
 સદા સદોદિત બાણ, ઉદય અસ્ત કારણ ગયું એ. ૭
 કરે અખો આનંદ, અનુભવીને લહેવાતણો એ;
 એવો પૂર્ણ પરમાનંદ, નિત્ય સરાણિ અતિ ધણો એ. ૮

અનુભવાર્થેન્દુ

—મંત્ર—

કુંઠલિયા.

પરમ ધામ પરમાત્મ હરિ, પ્રથમ કરું પરણામ;
પરમ જ્યોતિ પરબ્રહ્મ સદા, જ્યાં નહિ રૂપ ને નામ;
ત્યાં અણુછતો યૈ પરણુમ, વર્ણુનું વાક્યવિલાસ;
જ્યાં મન વાણી પહોંચે નહોં, ત્યાં શું કહી સ્તવે દાસ;
નિર્ગુણમાં ગુણ અણુછતા, આરોપી અખે આચર્યું;
સત્ય સત્ય પરમાત્મા, હું નહિ એવી સ્તુતિ કરું. ૧

છરખય.

નિર્ગુણ ગુણપતિ નામ, ધામધર ગુણને આજે;
સ્તુતિ અંબરાતીત, દૈત નિર્ભંગી નરાજે;
ત્યાં આરોપ્યા ગુણ ધૈય, શિશ દબે જેને ચમ્ભર;
નિકટ રહે અષ્ટ સિદ્ધિ, નિહિ નવને બહુ અમ્ભર;
સુર વીણાધર તે થકે, ચિદ્શક્તિ મહા સરસ્વતી;
જમણે જાણી અખો સ્તવે, સર્વાતીત સર્વનો પતિ. ૨
અનુક્રમે કહું એહ, જેહ છે પ્રપંચ પારે;
તત્ત્વમસિ પદ જેહ, તેહ કહું વાણીઉચ્ચારે;
કૈવલ્ય ધૈયર જીવ, એવ કહું વિવિધ વિચારે;
અંબરવત્ મન ચાપ, જમ ગુણ તત્ત્વજ ધારે;
ગાન ભક્તિ વૈરાગ્યધર, બોલે અખો વાણી અમજ;
એ બાપા બ્રહ્મવિચાર વિધિ, સમજે તો નર જળકમજ. ૩
જાણીને જગદીશ, શીશ સદ્ગુરુને નામી;
અવસર છે આ વાર, સાર શ્રીપતિ ભજ સ્વામી;
તે જાતું નથી દૂર, ભર અંતર અવલોકી;
દાગ અસત્ અહંકાર, ચાર સ્થલ રહો ધૈરાડી;
ચરણકમલ ગુરુ દેવનાં, સેવતાં સદા હરિ મળે;
જેમ અર્કતણા ઉઘોતથી, અખા અંધકાર સેજે ટળે. ૪

મહાપદ તેજ. મહંત, સંત શ્યાણા જાણે;
 ન્યાં લધુધુધેનો નહિ લાગ, વાક્ય વિચિત્ર વખાણે;
 મનસા વાચા કાપ, પાપ વણુ પંથ વિચરવો;
 સુગરો જાણે સંચ, પંચ પર અનુભવ ધરવો;
 જિંગ ચતુષ્થ વિશુ અખા, ચિદ્ગોનિ ચોદિશ બધો;
 નિરાલંબ નર નાગ સુર, અલગ રહો સત્ આવયો. ૫
 નહિ તેજ ને તોય, દોષ નહિ અવની વાએ;
 આકાશથી આધું જેહ, નિગમ ત્યાં નેતિ ગાએ;
 ત્રિચુશુ નહીં ન શૂન્ય, પુણ્ય નહિ પાપ ન ધારે;
 રક્ત પીત નહિ શ્વેત, સ્વામ નહિ નીલ વિચારે;
 ગતિ અવગતિ તે ત્યાં નહીં, તો કહો વિચાર કે પેર વહે;
 અંબરવત્ તે ધંશને, ઝોળખ અખા સદ્ગુરુ હુદે. ૬
 દેશ વિદેશ ન ભાત, જાત નહિ વર્ણુ વિચારે;
 દશ વષ્ટ અષ્ટ ને એક, છેક પરપંચની પારે;
 જાનુ ધાવન મધ્ય વાસ, ઉગ્ગસ અંબરથો આપે;
 એ જગત જાળ જંજાળ, કાળમાયા શિર ચાપે;
 આપ અંબુઅંબુજ વિધે, અલગ રહો જળથી અકળ;
 સહેજ વિશાસ શ્રીહરિતણે, સમજે અખા વતે સકળ. ૭
 મહાપદનો એ મર્મ, ચરમ વિશુ ચિદ્માં દીશે;
 અવલોકે હુમ લોક, જેમ મુખ વિનાઅરીશે;
 જેમ દીપકનો એક દેહ, તેહથી થાય અતંતા;
 તેમ વરતુ મિથ ઉત્પન્ન, અન્ય નહિઆપ નિયંતા;
 લોક ચૈદ લગી વિસ્તર્યું, અંબર આધું એમ લહું;
 અખા આપ વિસ્તાર વિધ, જગત બેદ જાણી કહું. ૮
 હવે અવનીનો કહું અર્થ, વૃથા રખે અવસર ખોતા;
 સેહેલે જે સમજાય, કાચ મન સ્થિર કરી શ્રોતા;
 ખૂત છુવને જલ વાત, સોત વાસનાદિ રૂપે;
 સ્થાવર જગમ જાત, લાત સ્થૂલ સૂક્ષ્મ અનૂપે;
 સુર નર નાગ વૈકુંઠ લગે, દબે દીસે જે સદ્;
 અખા અવની એક તેમ, આત્મા વ્યાપી રહો બદ. ૯

વળી કહું એક દર્પાત, શાંતિ મન સુણતાં પામે;
 પુરો કરિયું શયન, ઘેન જેમ જાગત વામે;
 વધ્યો સ્વપ્ન સંસાર, પારણે પોઢ્યો રાજે;
 હથ દસ્તાં નહિ પાર, ચાર પ્રિય પુત્ર બિરાજે;
 લક્ષ ક્રાંતિ રૂપે અખા, જંત જેમ એક વિસ્તર્યો;
 સર્વાતીત એમ આતમા, એ પેરે સજારો ભયો.

૧૦

જેમ વારિધિ ઠરું વારિ, સકલ દિશામાં ચાલે;
 પૃથ્વીપર પથરાય, વનરાજી સહુ પુલે ફાલે;
 ઉગરતું રહે અશુ, સર્વ ઢળી આવે ઢાળે;
 તે નામ નહીનું ધરાય, નહાય સહુ મહિમા બાળે;
 મર્વભરી ગાજે અખા, સરું ન વહે સરિતા સહી;
 જેમ સાગર તેમ શ્રીકરિ, વચ્ચે જીવ નહી થઈ હું વહી.

૧૧

જીવ થતાં જંજળ, કાળ માયાવશ પડિયો;
 પિતૃકાણુ મદ દેવ, સેવની વશુજે જડિયો;
 ધન દારા સુત માત, તાત જીવિકાંવશવરતે;
 અધિક ન્યૂનતા જોઈ, તેણે છૂટે નહિ મરતે;
 અણુસમઝે અહમેવવશ, મર્મ ન સમઝે મંદમતિ;
 પ્રપંચ માહિ પચ્યો અખા, જેમ સર્પપરશે વશુસે દધિ.

૧૨

અકરમાત ઉદ્ધાળ, કાળ જોગે દેહકરણી;
 જેમ આતમા ઉદ્યોત, જ્યોતિ મધ્યે આવરણી;
 જ્યારે ઉપજે ભાવ, સાવ સ્વતંતર થાવા;
 પ્રગટે ભક્તિ વૈરાગ, માગ જડે નિજ ધર જાવા;
 ચરણકમલ ચુરુદેવને, ચરણ જતાં ચિદ્ ઉપજે;
 સદ્ગુરુ પરમ શુદ્ધ શોધતાં, અખા પામી લે વર વિજે.

૧૩

સાન સમી કહે સંત, જંત હરિ દેખે જમલો;
 ઉગ્ગજવલતાં જેમ થાય, જાય જો કાળશ કમલો;
 અહમેવવર્ણિત અંગ, લિંગલીન ચામ્મ લેખે;
 સમી જાય સકળ વિકાર, પાર મન પામે પેખે;
 આંસોએ અંખર વિષે, લીન થાય લક્ષ કરી;
 જંત જાય નિજ આલયે, અખા જળ સર્વે પરહરી.

૧૪

જેમ વર્ષા ઝાલુ જાય, શરદ ઝાલુ રૂડી દીસે;
 શંખિનિ દોડી પળાય, વાય મન હજવા હોંશિ;
 ચોદિશ ચમકે ચંદ, દંદ જહુ મનનો ભાગે;
 તેમ ભાગે ભવબ્રાંતિ, કાંતિ જેમ દ્વિતિયા આગે;
 વિમળવપુ હોય વારિ, ચતુર્લિંગ દેખી લહે;
 ત્રિદાકાશ ચિન્મય અખા, આતા ધ્યેય સમરસ રહે. ૧૫
 જેમ દીપક તે વહ્નિ, વહ્નિ દીપક નહિ દોચે;
 તેમ સેવક સ્વામી જાણુ, વાણી કહેવાની હોચે;
 જેમ સૂરજ ને કિરણ, ચરણ સન્મુખ જેમ દેહે;
 તેમ છે આ વ્યવહાર, પાર જડે જીવે તેહે;
 શુભમુક્તા કહેવાય અખા, વચન ન લાગે તે સ્થળે;
 શુરુ ગમ્યે આલોચતાં, સેહેજપણે સર્વે કળે. ૧૬
 ક્યાંથી ક્યાંયે જાય, કાંઈ નહિ કરી જ કેહેવા;
 વચન તિહાં ન સમાય, જાય કાણુ કેને લેહેવા;
 ક્યાં છે તે બણુ ઠામ, ક્યાંથી દૂર કે નેડા;
 ક્યાં છે ઉચ કે નીચ, ક્યાં છે મધ્ય કે ઉડેડા;
 કંઈ અવકાશ નહિ તે વિના, અધિક ન્યૂન નહિ શું કરું;
 લાંથી શું કાહું અખા, શામાં શું લાવી બરું. ૧૭
 કેને કહું હું મર્ત, તર્ત જો અવિત દેખું;
 કેને કહું હું રથૂલ, મૂલ જો સૂક્ષ્મ પેખું;
 કેને કહું મહાભાગ, લાગ નહિ હીણો કેવા;
 કેને કહું હું નીચ, ઉચસ્થલ નહિ કાષ્ટ રહેવા;
 વેત્તા વિણુ વિગાન વિના, કાણુ અખા કેને કહે;
 જ્યાં નહિ શબ્દ ઉચ્ચારવિધિ, ત્રિદાકાશ ચિદ્માં લહે. ૧૮
 નહિ લેનારો કોય, દોય નહિ દિલમાં ધરવા;
 એવું અચરત એહ, છે નહિ પંથ વિચરવા;
 જ્યાં નહીં અજ્ઞેય્યાર, સાર છે ત્યાંહાં સરખા;
 ઊપાય ઉપાતર નહિ, તહાં છે કાષ્ટક મેવા;
 આપ મરતાં એ અખા, સેહેજે સહજ રારાઈએ;
 લેખે લિંગ લાગે થકે, વણુ બોલે શું ગાઇએ. ૧૯

- જેમ રુદન રણુમાંય, કરે ત્યાં કો દોણુ વારે;
 તેમ જાણવાં કર્મ, - ધર્મ સદુ અર્થજ સારે;
 તિમિર ભરીને પાત્ર, થકી જન રહ્યો ઊલેચે;
 જેમ કુસુમઆકાશ, તાસ લહી ધર ધર વેચે;
 તેમ અધ્યાત્મ જ્ઞાન વિના, કૃત્ય સકલ જાણો અખા;
 મન્દમતિ માની રહ્યા, કરતા દીસે પપ્પપખા. ૨૦
- કે કતો દીશે જ્ઞાન, તાનને સાધન માને;
 કે વણુશ્રમઅભિમાન, વાન અસમંજસ ભાને;
 કોય સાધે અણંગ, સાંગ કાયાકૃત જાણે;
 કો કરે પૂર્વજ દેવ, સેવ અધિકતા આણે;
 એ સર્વે કાયકલેશ છે, મનમલીનતા એ સહી;
 અખા તકના પાનધી, અંગ તાપ ઉપજે નહીં. ૨૧
- કે પદ્મર્શનનાં જ્ઞાન, વાન જિહ્વાની અગ્રે;
 કે ધમ્મર શ્રે પૂજય, ગાય જશ નગ્રે નગ્રે;
 કોય કવીશ્વર ચાપ, પાપ પૃથ્વીપત લાગે;
 કોય ચાપ દાનેશ, ધરા કણ્ઠાદિક આગે;
 લિહાં લગી જાણો અખા, ન સમી સધળી વાસના;
 લિંગનું લંગ થયા વિના, સર્વે મનની ઉપાસના. ૨૨
- જૂત ભવિષ્યની વાત, સાત કોય કેને આલે;
 કો કહાવે ત્રિશુવન નાથ, હાથ મુખ ખીડી બાલે;
 કોષક સુર તેત્રીશ, ધરા ને અજ દેખાડે;
 કો કરે પ્રોડી કાપ, અંડ કટાહજ ફાડે;
 તોએ તે જાણો અખા, માયાએ મર્કટ કર્યા;
 વાસના દેરી કંઠમાં, કાળ નાટ્ય સાથે ફર્યા. ૨૩
- માટે જન તું જાણુ, વાણિ લે વિવિધ વિચારી;
 તે નહોય કવિત ને ગીત, દૈતનું મૂળ સંસારી;
 જે કાપે નિજ અંગ, લંગ કરે ચતુર્ દેહનો;
 તે છ ખાંડુ એહ, છેહ જે છુવે તું તેહનો;
 શુરુતણિ દષ્ટે જોતાં અખા, ઘેન તે સર્વે વામિયે;
 આન્યતાણું જે પારખું, તે ખાંડ શું ખાતાં વામિયે. ૨૪

સર્વે માયા । જાણુ, આણુ મન મૂળગે ઠામે;
આપથી બીજું તેજ, વિધન રે છે નિજધામે;
જેમ રાજપુત્રનો ન્યાય, ઉપાય ત્યાં તેમ જ કરવો;
જ્યેષ્ઠ કનિષ્ઠ ભ્રાત, તાત લગ વાંછે મરવો;
તે માટે અવ્યાસ તું, કરી લે અખા એ વિધે;
દૈતતરો આયાસ છે; તે દાળે તમ કે વિધે.

૨૫.

જો દેખે ત્રિભુવન ધ્રુવ, તોય વિષ વિદ્યા માયા;
જો દેખે સિદ્ધિવંત, અંત નહિ અમર કાયા;
જો તું દેખે સ્વર્ગ, વર્ગ જાણે માયાનું;
ઉત્તમ મધ્યમ વાત, શાંત એ કૃત કાયાનું;
પસર્યું સર્વ સંકલજે, મને માન્યું મિથ્યાં યશે;
અખા એજ આલોચતાં, સૂરત સહજ તનમાં હશે.

૨૬

મોઢા મંદિર બહાર, ચાર દિશ કાચો લાખ્યા;
નીલ પીત બહુ રંગ, ઢંગના ભેદો લાખ્યા;
ઉચ્ચો શશિ કાં શર, દૂરથી અતિશે ઝળકે;
દેખાડે બહુ રૂપ; ધૂપ વિવિધ પેર ચળકે;
અખા ઉપર અવલોકતાં, તહાં તેમનું તેમ છે;
તેમ ત્રિલોકી જાણુજે, એક વસ્તુ વડ એમ છે.

૨૭

નવ જૂહીય તું ધાટ, નાટ સૌ જાણે ઝાટું;
પિંડ તેવું અઘાંડ, ઝાંડ સૌ નહાતું મ્હોટું;
સૂક્ષ્મ તેવું ચૂળ, ચૂળ સૂક્ષ્મ નહિ અંતર;
નારી કુંજર ચીર, ધીર ચૈ જીવે પદંતર;
પૂતલી જોતાં બહુલતા, પૂતલિકા દૃષ્ટે પડે;
હસતી તેમ વિરાટ અખા, દિસે બહુલતા એ વડે.

૨૮

એથી આવો ચાવ, ધાલ હામ આપજ ખાવા;
ઝાંડ પિંડ અઘાંડ, ચૂલ નથી કે ગાવા;
જીવ ને ઈશ્વર દોય, કોય નથી એણે ઠામે;
સૂરી કુંજર દર્શાત, જંત ઈશ્વરને ધામે;
દેવસ્વતામાં કોઈ અખા, ભુદિ બળ પંહોચે નહીં;
એ સ્થૂલ સૂક્ષ્મ દર્શાતને, કોઈ ધીમંત સકે ઝહી.

૨૯

જેમ ધર્વતની મોહ, દિશે તેની તે માટે;
 હાથ કાચ દસ વીસ, તોય નિકટ એમ નાટે;
 તે વડે દીસે તેહ, એહ પરમ પરિષ્કલે;
 નહીં બોલવા લાગ, પાગ છગ નહિ કમ્મે;
 તું એવું જાણી રહે અખ્યા, લિંગ લંગ સહેજે હશે;
 અ-ય ઉપાય જંગમ છે, તે દાખ્યે પ્રાદું યશે. ૩૦

સાધન સર્વ વિચાર, શુદ્ધિથી જ્ઞેને શોધી;
 હું નહિ તું નહિ તેહ, નહીં ધર મૂક વિરોધી;
 ગુરુ યા તારો તુજ, નથી કોઈ બીજા ભજવા;
 બાલ્ય સુરતને ટળ્ય, વાળ્ય અતરમાં સેવા;
 જેમ તેમનું તેમ અખ્યા, ચયું ગયું કાંઈ નથી;
 આપે આપ આનંદધન, સ્વસ્વરૂપ જ્યેષ્ઠ મથી. ૩૧

એ અનુભવ પરમાણુ, જાણી જે રાખે ઉદ્ધિયે;
 સમજતાં સમજાય, જાય નિશિ અર્કને ઉદ્ધિયે;
 એ અનુભવ બાખ્યો ધરા, શીશ નામી પૂછયું ઉમિયા;
 એ અનુભવ કલો વરિષ્ઠ, તુલ્ય ચંદ્રરધુપતિ બનિયા;
 એ અનુભવ શુકદેવને, જનક વિદેહે ભાખિયો;
 એ અનુભવ નારદે અખ્યા, વેદવ્યાસ પ્રતિ દાખિયો. ૩૨

એ અનુભવ કલો હેસ, ધલ સનકાદિક પ્રીછ્યા;
 એ અનુભવ કલો કપિલ, દિલ દેવહુતિ ઇચ્છ્યા;
 એ અનુભવ કલો વેદ, બેદ જે ચૌદમે કાંડે;
 એ અનુભવ કલો શુકદેવ, ભેવ જે સુણ્યો બદ્ધાંડે;
 એ અનુભવ પરિપૂર્ણ છે, ઠામ ન ઠાલુ દરિ વિના;
 સુર અસુર માનવિ અખ્યા, એ સમજ્યાવિણુ નિર્ધના. ૩૩

એ અનુભવ કલો કૃષ્ણ, પ્રજા પૂછયું જે અર્જુન;
 ગીતા અમૃત પાન, રાન ગંગાજલ મજ્જન;
 એ અનુભવ કલો બીજમ, ધર્મ ઋણે પર્વ શતિ;
 એ અનુભવ અવધૂત, શિવસુત પ્રતિ એકતિ;
 અખ્યા એજ અનુભવ ખરો, જેણે મહાજન નીપનાં;
 લિંગલંગ યથા વિના, સૌ સાધન કાલની સેવના. ૩૪

એક અજનું દોળ, બોલ્ય ધૃત નાવે સતથી;
જેમ કુલીનો આહાર, ફર દીસે બહુ વતથી;
જેમ બદીનો વેપાર, સાર શું ઉગરે તેને;
જેમ ઝાકળની વૃષ્ટિ, અર્થ શું આવે મે'ને;
તેમ અશુભિની અનુભવ વિના, સાધન સર્વે જે કલા;
આકર્ષુ ફળ શોભે અખા, પણ તુલ્ય થઈ ઊડી ગયાં.

૩૫.

પારસનો ધનવંત, અંત જેમ ધનનો નાવે;
તેને વસ્તું નહિ દુઃખાય, ખાય પેરે જ્યમ ભાવે;
જેમ રવિ રથ ખેસે કાપ, તેહ તો સર્વે દેખે;
જેમ પંખિ મળે લખ કોટિ, નેત્ર નહિ અનલજ લેખે;
તેમ મહા અનુભવ આગળ અખા, કૃત્ય સકળ લેખો નહીં;
પરિવ્રજની પ્રૌઢતા, તે રસના શું સંકે ઠલી.

૩૬

એજ છપા છત્રીસ, ઇશ અજનું છે શ્રવન;
એજ સુધારસ પાન, દેવ અંશીનું પીવન;
તાત્વજ્ઞાન ઉપદેશ, સેશ લહિ તેહજ ધારે;
જે હરિનો અવતાર, સાર ગ્રહિ તેહજ તારે;
જેમ ધટ મધ્યે આકાશ રહે, તેમ સંસારી મધ્યમાં;
એ આરોપિ કહે અખો, જો જાણે તો અવધ્યમાં.

૩૭

જપથો નહીં કાપ જંત, તંત શું કાળું ગોરું;
કેનો કહું તાત માત, જન્મ જન્મ ન મળે ઊરુ;
છતે અશુભતી વાટ, ધાટ આવે તો આવે;
વાંઝ્યાતણો સુત જેહ, તેહ છતી રણુ કાવે;
અખા એજ અકથ કથા, સમણુ નર સમજી જશે;
મહા અનુભવ આકાશવત, પણ ખેતર સરખો ઉગરો.

૩૮

જે સુશુંશે નર નાર, સાર વસ્તુ તે સ્હારો;
બ્રહ્મ હેમાળો જેહ, દેહ ગળી જળમાં જશે;
જેમ પવને જામ જરાશ, આજ કીધા વણુ ઉડે;
તેમજ બ્રહ્મવિચાર, સાર પામે સત ગૂઢે;
જે જાણે તે જાણુજો, શુદ્ધિમને એમ આત્મરૂં;
નિમિત્ત માત્ર અખો કહે, જે જાણે તેણે કર્યું.

૩૯

આઘ અત્ય ને મધ્ય, બુદ્ધિથી જીવો વિચારી;
 તે તે દૈવલ્ય બહા, થમ ન લે નર ને નારી,
 એ છપ્પા છત્રીશ, મિત્રે છે મર્મ નિશાનો,
 ચાર કલા ફળ સ્તુતિ, વેપ તે બહાદશાનો,
 સર્વ મળી ચાલીશ અખા, સમજી જે ઉરમાં ધરે;
 ચિદાનંદ ચિદરૂપ તે, શ્રીહરિ મુખથી હિચરે.

અનુભવર્ષિદુ સંપૂર્ણ.

કૈવલ્યગીતા.

—સંસ્કૃત—

રાગ આશાવરી.

- આ તું પુરણ પુરુષોત્તમ પરબ્રહ્મ, દેખું હું હાજરા હજાર રે;
પરાપારથો જોલે પ્રાણપતિ, કેમ કહું નેણથી દૂર રે. તું પૂ. ૧
- આ ઉપમા દીજે તે આરોપણ, દર્શાત દીજે તે દૈત રે;
આપે આપમાં આજળ રોની, દૈત સહિત અદૈત રે. તું પૂ. ૨
- આ શાસ હશાસ સરે ત્યાં તું છે, કળ લારે તુજ માંહ રે;
હું હું કરું પણ છે પ્રાપે તું, તું જોતાં હું ક્યાંય રે. તું પૂ. ૩
- આ નખશિખ જાતાં તુજ નયા હરિ, અન્ય તે કાણુ ને ક્યાંય રે;
હ્રસ્વ ધીજ વાળ્યું તુજ માંહે, ઉગી આળ્યું તુજ માંયું રે. તું પૂ. ૪
- આ મૂળ રહંધ શાખા પ્રતિશાખા, પલ્લવ પત્ર ફળ ફલ રે;
સ્વાદ રંગ ગુણ નામ રૂપ બહુ, ધીજ જોતાં નહીં ભૂલ રે. તું પૂ. ૫
- આ નિરંજન નિરાકાર નિરામય, એવું સરખું છે આપ રે;
અંજન આકાર ક્યાંથી આવ્યાં, આપ માંહેથી સર્વ બ્યાપ રે. તું પૂ. ૬
- આ વસ્તુ નિરંતર કહું હું ધ્યાતા, ધ્યાતા વિના ધ્યેય ક્યાંય રે;
હું તું હું હું વસ્તુ વિચારે, અકર ધીજ જ પ્રાપ રે. તું પૂ. ૭
- આ પરાપારમાં પેશીને જોયું, હુંપણું ન મજે રંચ રે;
પાપણુ ત્યાં તું તેમનો તેમ છે, સર્વે તારો સંચ રે. તું પૂ. ૮
- આ તું ચૈતન્ય તુજ માંહે જાગ્યો, જોયો ત્યાં તું જીવ રે;
રમૂળ નામ ધર્યાં જીવેશ્વરનાં, તેમનું તેમ સદૈવ રે. તું પૂ. ૯
- આ હું નહીં તું નહીં તે નહીં તેહજ, કાણું કણું અતકાર રે;
અવ્યક્તમાંહી વ્યક્ત સર્વ દીસો, આપ તે જાણુજીવાર રે. તું પૂ. ૧૦
- આ ઉપના કેરી આઘ કહે કાલ, અંત નહીં કાલ કાળ રે;
મધ્ય માંહેથી નામજ નિસરે, એવું ધામ વિશાળ રે. તું પૂ. ૧૧
- આ ગાઉં હું હું ને ગાતો જા તું, અંતર-ઉતરીને જોતે રે;
હુંનો હું અને તુનો તું અજ, એમ પોતાનો પોતે રે. તું પૂ. ૧૨
- આ પિંડ જોતાં અહ્યાંડ જોવાયું, સ્થાવર જંગમ દેહ રે;
સ્વર્ગ મૃત્યુ પતાળ દશેદિશ, આપ તું સ્વામિ એહ રે. તું પૂ. ૧૩

આ કાયા ચલણુ વલણુ કરે નરની, ગમન ધાવન બહુ ભાવે રે;
 પુરુષ વિના પ્રતિબિંબ ન હોયે, ચેતન સહેજ સ્વભાવે રે. તું પૂં ૧૪
 આ સ્વે ચેતન જડ સરખું ભાસે, આપે તે ભૂત આકાર રે;
 નૃત્ય નિદાન કરતાં કૈવલ્ય, ભાસે ચેતન્ય જડ સાર રે. તું પૂં ૧૫
 આ તું તારી ઇચ્છાએ પ્રાણપતિ, અક્ષર તણી લે ઓટ રે;
 દર્શન મત નાના વિધિ ચાલે, ભેખ ઠેક કાઢે કાઢ રે. તું પૂં ૧૬
 આ દેશ દેશ ભાષા લિખ લિખ બોલે, આલ ચરિત્ર આચર્ય રે;
 રૂપ રમણુ આકાર અનેરાં, પવન તેજ નીર ધણુ રે. તું પૂં ૧૭
 આ જળચર સ્થળચર ખેચર તું હરિ, ક્યાંય મિથિત તું હોય રે;
 ક્યાંક પડિત મૂર્ખ સાધારણુ, આપથી અજગો ન કોય રે. તું પૂં ૧૮
 આ શુભ ઇશ્વર તું તુજને કરાવે, અજગો કલ્પે આકાર રે;
 કલ્પિતમાં પરમેશ્વર નાવે, અકલિત આપ અપાર રે. તું પૂં ૧૯
 આ દિસે તેવો તું ત્યાં ન હોયે, છો તે સર્વે ઇશ રે;
 તું તુજને જાણે નવ જાણે, દેવ દર્શ્ય જગદીશ રે. તું પૂં ૨૦
 આ બોલતાં બીજું યેને ભાસે, કહેતાં કવતાં ન ગાતે રે;
 પોતાનાં પરાક્રમ પોતામાં દીસે, તેટલે નહિ સ્થૂળ જાતે રે. તું પૂં ૨૧
 આ વણુસતું દીસે પણ નહિ વણુસે, રહેતું દીસે ન રહેવાય રે;
 અટપડું દીસે સત્ય સર્વથા, કહેતું દીસે ન કહેવાય રે. તું પૂં ૨૨
 આ નિત્ય અનિત્ય મિત અમિત ન થાય, શબ્દાતીત ચેતન્ય રે;
 અન્ય અધ્યાસે ખંતે ગાયો, વસ્તુ ગતે નહિ અન્ય રે. તું પૂં ૨૩
 આ કૈવલ્યગીતા નામ સંઘાયે, આપે તે નિજ આનંદ રે;
 સમજતા શ્રીપતિ સ્વે થાયે, અખા એ કૈવલ્યકંદ રે. તું પૂં ૨૪

નિષ્કલાનંદ.

—સમસ્ય—

સ્વામિનારાયણ સંપ્રદાયનો સાધુ-એનાં કાળ્યો ગુજરાતી ભાષામાં
ધણાં છે-એ કાઠીયાવાડમાં આવેલા ગઢડામાં રહેતો
હતો. સંવત ૧૮૭૭ માં હૈયાત હતો.

—સમસ્ય—

ધીરજખ્યાન.

—સમસ્ય—

કડવું ૧ છં-રાગ ધન્યાશ્રી.

સુખના સિંધુ શ્રીસહજનંદજી, જગજીવન કેહ જગવંદજી;
શરણાગતના સદા સુખ કેદજી, પરમ રનેહી છે પરમાનંદજી.

૧

ઢાળી.

પરમ રનેહી સંત જનના, છે ધણા હેતુ ધનશ્યામ;
દાસના દોષ ટાળકા, રહે છે તૈયાર આઠ જામ.

૨

અનેક વ્યસનથી લીધે ઉગારી, કરી પળે પળે પ્રતિપાળ;
પરદુઃખ દેખી નવ શકે, એવા છે જો દીનદયાળ.

૩

નિજ દાસને દુસ્ત્રમ જન, ધડી ધડી રે ધાત કરે ધણી;
ક્ષણું ક્ષણું અજાર ખરી, રાખે છે હરિ તે તણી.

૪

જેમ પડે જનને પાંસરું, તેમ કરે છે એ કૃપાનિધી;
સુખ દુઃખ ને વળિસમ વિષમે, રાખે છે અજાર બહુ વિધી.

૫

જેમ પાળે જનુની પુત્રને, બહુ બહુ કરી જતન;
એમ જાળવે નિજ જનને, બહુ ભાવે કરી ભગવન.

૬

આ જગમાં જીવને વળી, હરિસમ હેતુ નહિ કેલ્ય;
પરમ સુખ પામે ગ્રાણધારી, એમ ચિંતવે શ્રીહરિ સોય.

૭

જો દુઃખે વાલ સુખ જનને, તે દે છે દુઃખ દવા કરી;
જેમ સુખે દુઃખ ઉપજે, તે આપે નહીં કે દી હરી.

૮

જેમ અનેક વિધીની આંધી, હોય અતિ કડવી કસાયલી;
દર્દીરિ દિવે દર્દીને, ટાળવા વ્યાધિ બહાર માહેલી.

૯

કુપય વસ્તુ કે દો નહીં દિયે, ખાવા તે જોડે મસે કરી;
નિષ્કુલાનંદ એમ નિજ જનની, સાહે કરે છે શ્રીહરી. ૧૦

કડવું ૨ જી.

આગે અનેક થયા હરીજનનજી, તેને આખ્યાં બહુ વિધનજી;
સમજી વિચારી કર્યો ઉલ્લંઘનજી, ભાવશું ભળ્યા શ્રીભગવંનજી. ૧

હાળ.

ભળ્યા ભગવાન ભાવશું, સોખત કરી શીર સાટ;
લાલચ મેલી આ લોક સુખની, લીધી અલૌકિક વાટ. ૨
તેભક્ત પ્રહ્લાદ પરમાશ્રિયે, જાણિયે જદુ જનક જે દેવ;
વિભિષણ અગ્નિય આદી, ભળ્યા હરી તજી ખીજી દેવ. ૩
શિષી વળી સુધન્વા, ઋષુ ને રતિદેવ કહીએ;
નળ મુદ્ગળ મોરધ્વજ, હરિશ્ચંદ્ર હરીજન લઈયે. ૪
શુક નારદ ને સનકાદિક, જડભર્તે જગલી જાણિયે;
અરુણી વળી ઉપમંયુ, ખરા ખપવાળા એ વખાણિયે. ૫
ઉંડુ વિચારી અંતરમાં, જાણી લીધું જેમ છે તેમ;
ખાટ થોડી ને જોડે ધણી, એ મારગે ચલાય કેમ. ૬
અલ્પ સુખ સંસારનું તેમાં, દુઃખનો નહિ પાર;
જેમ ધાંખે ખાણે ધંતુર નર, તેમાં નાવે સુખ નિરપાર. ૭
એવું સુખ જોઈ આ જગતનું, જેનું માન્યું નહીં કર્યા મન;
તજ્યું સુખ ત્રિપા તન ધનનું, કરવા પ્રભુને પ્રસન્ન. ૮
મોટાં દુઃખને મટાડવા, કરી કમર કરડાઈ કરી;
છતિયે કે જમજો જીવથી, પણ એ દુઃખમાં નાવીએ ફરી. ૯
એવો આમહ જેણે આદ્યો, કરી અંતરે ઉડા વિચાર;
નિષ્કુલાનંદ એવા જનની, શ્રીહરી કરે છે સાર. ૧૦

કડવું ૩ જી.

શુભ મતી સુણો સહુ સુખની વાતજી, હરી ભજતાં રહેવું રાજી રજિયાતજી;
સુખ દુઃખ આવે જો તેમાં દિન રાતજી, કોઈ કચવાઈ ન થાય કળિયાતજી. ૧

હાળ.

કળિયાત ન થાયે કોઈ દિને, રહે મનમાંય તે મગન;
દુઃખ પડતાં આ દેહને, દિલગીર ન થાય કોઈ દીન. ૨

વણ તોળી વિપત માંહે, વળી ધરવી અંતરે ધીરને;
 સદાય ન હોય સરખું, હોય સુખ દુઃખ શરીરને. ૩
 તેમાં કાપરતા કાર કરી, હાથે હિમ્મત રૂડી રાખવી;
 મોળી વાતને મુખથી, વળી જુલે પણ નવ ભાખવી. ૪
 જેમ શૂરા જીવે શરીરના, ધણા ધણા લાગેલ ધાવ;
 તેમ તેમ મક્કામ મનમાં, વળી મૂછે નાખે તાવ. ૫
 ધણે દુઃખે મુખ ઉજળું, રહે શૂરવિરતું સદાય;
 અપ દુઃખે અણોસરે, રાત દિવસ રહે હૃદયામાંય. ૬
 મુખથી મોટી વારતા, કહ સલાવિના ન કહેવાય;
 બીડ પક્ષામાં બલ્યો નથી, ત્યાં સુધી જાંખાય ન જાય. ૭
 શૂરા સંતતું સગ્ગું કહિયે, તન ઉપર એક તાન;
 આ મરે, આ સુખ પરહરે, કરે અજગું અંગ અભિમાન. ૮
 સંકટના સમુદ્ર માંહે, દિલે દિનતા આણે નહીં;
 ચક્ષો રહે કંઈ ચિત્તમાં, તેને સમ વિષમ ગણતી સહી. ૯
 હમણે સંકટ આવવા, જેમાં સાબરે શ્રીધનસામ;
 નિષ્કુલાનંદ એ બકત કહિયે, નારાયણના નિષ્કામ. ૧૦

કંઠર્થ ૪ થું.

જેનાં કસાણાં કસોટીમાં તનજી, તે તે યથા નર નિરવિધનજી;
 સુખ દુઃખ પામે ન મુઝાય મનજી, કાચું માને સાચું કસણી વીનજી. ૧

હાળા.

કાચું માને કસણીવિના, સૌંધાણ્ય માને છે સાર;
 ફરી ન થાયે દેરવણી, એવો ઉડા હિરે વિચાર. ૨
 જેમ કુંભાર કસે મૃત્તિકા, વળી કાઢને કસે સુતાર;
 દરજી કસે દુકુંવને, લોહને કસે છે લુદાર. ૩
 જેમ શીલાદ સિલાને કસી કરી, વળી રૂડું આણે તેમાં રૂપ;
 એમ કસાય ઉ જન હરીના, ત્યારે થાય છે શુદ્ધ સ્વરૂપ. ૪
 જાણો જેમ શોધાય છે સુવર્ણ, તે કનક કુંદન થાય છે;
 રૂડી રીતે રૂપું શોધતાં, જાણે ચોખી ચાહી કહેવાય છે. ૫
 રૂપ રંગ ને રૂડાપણું, મૂલ તોલમાં વધે વળી;
 તેહ શોખ્યાથી સદુ સમજો, વધી હીમત સધજી. ૬

વળી જેમ બીજી ધાતુને, ગાળી બાળે મેલ માંધથી;
તેને તોણે જે ભેગે ભરી, અન્ય ધાતુ આવતી નથી. ૭
જેમ પરિચટ પટકે પટને, વળી દિયે મુશળનો માર;
ત્યારે મેલ માંદલો, નવ રહે રતિ નિરધાર. ૮
જેમ મજાકને ખાડે ખરી, ઝૂડી રીતશું રંગરેજ;
અળે રંગે આવે ચટકી, વળી તેમાં તે આવે તેજ. ૯
એમ ભક્ત ભગવાનના, આવ્યે દષ્ટ શોધાય આપ;
નિષ્કુલાનંદ એ ભક્તનો, વળી વાધે અધીક પ્રતાપ. ૧૦

પદ ૧ છં-રાગ રામગ્રી.

ભક્ત યાવું રે ભગવાનનું, છિંને દહણ કામ;
સુખ સર્વ સંસારનાં રે, કરવાં જોમએ હરામ. ભક્ત ૦ ૧
દેહ-જોહ-દારા દામનું, મેલવું મમતા ને માન;
એમાંથી સુખ આવે એહવું રે, જૂલે ન પડે ભાન. ભક્ત ૦ ૨
વિપત આવે વણ વાંકથી, તે તો સહેજે ચરીર;
ઉપહાર્ય કરે આવી કાપ રે, તેમાં રહે દદ ધીર. ભક્ત ૦ ૩
ખુની ન થાય ખમે ધણું, એવા સહેજે સ્વભાવે;
નિષ્કુલાનંદ એવા ભક્તનો, જશ ભુજો ભુગ કહાવે. ભક્ત ૦ ૪

કડવું ૫ મું-રાગ ધન્યાગ્રી.

જેને યાવું હોય હરી ભક્તજી, તેને ન યાવું આ દેહમાં આસક્તજી;
વળી વિપયસુખથી રહેવું વિરક્તજી, તેહ સુખ સારુ આ જગે છે જક્તજી. ૧

હાળ.

જક્ત સુખમાં ન જળવું, વળી વિપયસુખ ને સ્વાદ;
શુદ્ધ ભક્ત શ્રીહરીતણાં યાવું, જેવા જન પ્રહ્લાદ. ૨
પ્રહ્લાદ ભક્ત પ્રમાણિયે, જાણિયે જગ વિખ્યાત;
હિરણ્યકશિપુ સુત હરીજન, કહું કયાધુ જેની માત. ૩
ગર્ભવાસ માંહેથી શુરુ કર્યાં, મુનિ નારદને નિરધાર;
નિધે કર્યું હરી ભજ્યું, તજ્યું સુખ સંસાર. ૪
પછી પ્રહ્લાદજી પ્રસન્ના, વળી વીત્યાં વરસ સાત;
ત્યારે તાતે તેજાવીને, દહી નિજકૂળ રીતભાત. ૫

આસુરી વિદ્યા આપણી, તમે પઢો કરી બહુ પ્રીત;
 વિષુધ વામ વિષ્ણુ યદી, તો યાગ્યો અતિશે અજીવ. ૬
 ત્યારે પ્રદ્લાદે પરીક્ષા કરી, આ તો દીસે છે અસર;
 મારે એને કેમ મળશે, એમ વિચાર્યું વળી ઊર. ૭
 મારે ભજવા ભગવાનને, તજવી વિષય સુખની આશ;
 દેહ-મેહ-દારા-દામથી, અતિ થાણું છે ઉદાસ. ૮
 એહ વાત અસરને, વળી નહીં મમે નિરંધાર;
 માટે મારે એને નહીં મળે, એવો કયો ઉર વિચાર. ૯
 પણ હમણાં તો એને હા કહું, વળી ના કહેવાયે કેમ;
 પછી નિષ્કુલાનંદના નાચનું, યશે જેમ ધાર્યું હશે તેમ. ૧૦

કહવું દુહું.

ત્યારે પ્રદ્લાદ કહે પિતા સારંજી, ભણીશ જેમાં ભણું થાશે મારંજી;
 એટલું વચન માનીશ તમારંજી, એવું સુધી સુતથી તેજા અધ્યારંજી. ૧

હાજી.

અધ્યાક વંડામર્ક જે, તેને કહે છે એમ ભૂપાળ;
 ભણાવો એને વિદ્યા આપણી, જાગ્યો તેડી બેસાડો નિશાળ. ૨
 પ્રદ્લાદ બેઠા પછી પઢવા, લખી આપ્યા આસુરી અંક;
 તેને તર્ત દાળી લખ્યા, નારાયણ થઇ નિઃશંક. ૩
 ત્યારે વંડામર્ક કહે સમજાએ, ભાઈએ નહીં આપણું કામ;
 એ છે વેરી આપણા, તેનું ન લખવું નામ. ૪
 ત્યારે પ્રદ્લાદ કહે પાપી જનના, હશે શત્રુ શ્રીભગવાન;
 મારે તો સદા એ મિત્ર છે, આજ અંતે મધ્યે નિદાન. ૫
 ત્યારે વંડામર્ક એમ સમજ્યા, છે આ વાતમાં વિવાદ;
 એમ કહી ઉપેક્ષા કરી, ત્યારે કહે છે જાળકને પ્રદ્લાદ. ૬
 મરી જાતું સૌને મુરખો, શીદ ચડો છે બીજે તોર;
 ભજ્ને શ્રીભગવાનને, તજ્ને બીજે શેરબકોર. ૭
 જેને ભજે જગ જીતી જાયે, અને યામ સુખિયા સદાય;
 તેને તજ બીજું બોલે જેહ, તેહ કૃતદ્રો કહેવાય. ૮
 અમૂલ્ય તન જેણે આપિયું, આપ્યો સર્વે સુખનો સમાજ;
 તેને ભજિયે ભાવે કરી, તો સરે તે સધળાં કાજ. ૯

ત્યારે બાળક સૌ જોલિયાં, જેમ કેહશે તેમ કરશું;
નિષ્કુલાનંદનો નાથ બજાર્તા, ન થાયે અમારું નરસું. ૧૦

કહ્યું ૭ મું.

એવો સુણી બાળકનો જોલણ, પંડામઠે ક્યો મન તોલણ;
આતો વાત ચડી ચગડોળણ, ત્યારે કહ્યું રાયને મર્મ ભર્મ જોલણ. ૧
હાળ.

જોલી મર્મ ખરું કહ્યું, પ્રહલાદ તમારો તંન;
તે તો ભક્ત છે ભગવાનનો, એ મેં ક્ષેપ લીધું રાજન. ૨
આસુરી ત્રિદા એની છમે, ભૂલે પશુ બહુશે નહીં;
ખીજ બાળકને બગાડશે, વળી અવળો ઉપદેશ દધ. ૩
માટે આડી રખાવો એની આજથી, જે ન ચડે ખીજે એન;
કુળ આપણામાં કાણે ન કર્યું, એવું આદર્યું છે એણે દેન. ૪
ત્યારે હિરણ્યકશિપુ કહે પ્રહલાદને, આવી અવળાર્થ તું કાં કરે;
નાની વયમાં નિઃશંક થઈ, કાં કરે કાષ્ઠથી નવ ડર. ૫
આપું રાજ તુંને આજથી, અજ ધન સર્વે સમાન;
નથુ લોકોમાં કહ્યું તાહરું, કાષ્ઠ મોડી શકે નહીં માન. ૬
પ્રહલાદ કહે મહાપાપરૂપ, મુને ગમતો નથી એહ ગેસ;
ભજાર્તા શ્રીભગવાનને, મુને સમુ લાગે છે સેહેસ. ૭
ત્યારે હિરણ્યકશિપુ જોલ્યોહાકલી, માગી લે છે મુખે સિદ્ધ મોત;
માનતો નથી આહેરું, મરી જાઈશ તું તારા સોત. ૮
ત્યારે પ્રહલાદ કહે જોલ્યું, તેનો કરવો વિચાર;
તુંને તારે મને મારિયો, તેથી પામ્યો છે તું હાર. ૯
ત્યારે હિરણ્યકશિપુ કહે કાપ કરી, તુંને હણીશ મારે હાથ;
તારી રક્ષા કેમ કરશે, નિષ્કુલાનંદનો નાથ. ૧૦

કહ્યું ૮ મું.

કહે હિરણ્યકશિપુ કેવ છે જાં સેવણ, મારી મુકાવો આની તમે ટેવણ;
ખાણે તો આદરિયું અવળુ છેકણ, એવું સુણી ઉઠ્યા અસુર અનેકણ. ૧

હાળ.

અસુર ઉઠી આવી કહે, રાપ જેમ કહો તેમ કરિયે;
રાપ કહે આને મારો છવથી તો, આપણુ સર્વે ઊગરિયે. ૨

અસુર કુળ કાનનનો, કાપનાર આ છે કાઠાર;
જેમ મહા અરણ્યને અદ્ય અગ્ની, વળી બાળી કરે છે છાર. ૩
માટે મારો એના થકી, વડો યારો વળી વિનાશ;
જેમ ઝીણા કણકા ઝેરના, કરે કલેવરના નાશ. ૪
કાળ છે આપણા કુળનો, તમે જાણી લેજો જરૂર;
માટે એને જે મારિએ તો, સૌ ઉગરીએ અસૂર. ૫
માત તાત સુત જાતનો, વેરી લીએ વાલાનો વેશ,
એથી સુખ આવે નહીં, આવે કંઠજી કંઈ કલેશ. ૬
માટે એને તમે જરૂર મારો, માં વિચારો બીજી વાત;
છેલ્લી આગા એજ છે, કરો એનાં દિલની ધાત ૭
એવું સુણી અસુર નર, સૌ તર્ત થયા તપ્યાર;
મારો મારો સૌર કરે, અથ ભર્યા નર અપાર. ૮
નમેરી ને નિર્દયા, વળી પાપના પુજી કલિયે;
તને પાને પ્રહ્લાદ પડિયા, ખરી ક્ષમા એની લલિયે. ૯
ગડથલાવી ગળે ઝાલી, કર્યા મારવા સારુ મોહાર;
નિષ્કુલાનંદ કહે કરી ત્યા, આવતો દીઠો એહ ઠોર. ૧૦

પદ ૨ જી-રાગ રામઝી.

પદાતિ કહે પહેલવાનને, હુકમ કર્યો છે રાયે;
મીરી નાખ પ્રહ્લાદને, બાંધી હાથીને પાયે. પદાં ૧
ત્યારે આવતે વાત માની મને, બાંધ્યા હાથીને પગે;
તેમાંથી પ્રહ્લાદ ઉગર્યા, સૌએ દીઠા છે દ્રગે. પદાં ૨
ત્યારપછી તેણે તપાસીને, આપ્યું ઝેર અત્તમાં;
તે તો અમૃતવત થયું, તર્ત ઉતરે તનમાં. પદાં ૩
શિશુ એ સાત વર્ષના, બાંધ્યું વડાથું વેર;
નિષ્કુલાનંદ કહે અસુરને, નહીં કાઠન મેહર. પદાં ૪
કડવું ૯ રુ-રાગ ધન્યાગ્રી.

કલો લાઈ આપણે કરિયે કેમજી, સૌ વિચારવા લાગ્યા વળી એમજી,
કાણે જાણે કેમ રહે છે એ ક્ષેમજી, હવે જેમ મરે કરો સૌ તેમજી. ૧

હાળ.

તેમ તપાસી સૌ કરો, નાંખો સૌકા ઠાલે દૂધ;
મરી જશે બેરોગ ખારો, યારો તેણે રાજી થઈ જી. ૨

તેમાં નાખે પશુ નવ મર્ધા, ત્યારે ડર્ધા અસુર અપાર;
 ખરો વેરી છે ખોટું નથી, એમ થયો સૌને વિચાર. ૩
 પછી કહે પછાડે પહાડથી, તલ તલ યાચ એનું તન;
 તેમનું તેમ તેણે કર્યું, તેમાં કર્યું હરિયે જતન. ૪
 પછી ખારા જળ ખારા કીચમાં, ધાલિયા ઘણો દઈ ભાર;
 તેથી પ્રહ્લાદ ઉગ્યા, શ્રીહરિયે કાપી સાર. ૫
 પછી શસ્ત્ર સર્વે સજ કરી, ઉઠ્યા મારવા શુરવીર,
 તેણે ત્રાસ પામ્યા નહીં, ધન્ય ધન્ય એ જનની ધીર. ૬
 પછી પાત્રે પ્રભજવા, બાજવા ક્યો વિચાર;
 તેહ ત્રિના ઉપાયો ખીજા, ક્યો હજારો હજાર. ૭
 ભક્ત જણી ભગવાનના, છે અસુરને વેર અતી;
 મનસુઆ મને મારવાના, કરે છે બહુ બહુ કુમતિ. ૮
 નર નારી સૌ એમ બોલે, કોઈ ધાત કરો પ્રહ્લાદની;
 તો અસુર સૌ અભય ધારો, જય થશે કલ્યાદની. ૯
 આશ્ચર્ય પામ્યા અમર નર, જોઈ પ્રહ્લાદની ધીર;
 નિબુલાનંદના નાથની કસણી, જોઈ નયણે આભ્યાં તીર. ૧૦

કહ્યું ૧૦ મું.

નથી હરિ જનને ધીરજ સમ ધનજી, કામ દામ આવે એ દોહલે દિનજી;
 જ્યારે જન કરે હરિનું ભજનજી, તેમાં બહુ આવે વિપત વિધનજી. ૧

હાળો.

વિદન આવે અણુચિંત્યાં, સુર અસુર ને નરથકી;
 જોખમ ન યાચ જન જેમ, તેમ વાત કરવી નકી. ૨
 આદ્ય અંતે મધ્યમધિ, ભક્તે સુખ શું શું ભોગબુંધ;
 સહી સંકટ ભળ્યા શ્રીહરી, એમ ચારે જુગ માંહે અબુંધ. ૩
 ભક્ત યાવું ભગવાનનું, રાખી વિષયસુખની આશ;
 ખેડે કામ ન જગાડિયે, યાચ ખરા હરિના દાસ. ૪
 અતિ ખોટું કામ આદરી, વળતો કરીયે વિચાર;
 એ તો અર્થ આવે નહીં, વળી કાલો ખોવાયે કાર. ૫
 કાર જાય ને કામ ન યાયે, વળી જાય ખાલી ખેપ;
 એવું કામ આદરતાં, કહો કેને આબું ટેપ. ૬

માટે તાવે ધાવ જેમ ધણના, ધણા લગાડે છે લુહાર;-
તક સુકે ને તે તણી તો, સધો નં યાચ નિરધાર. ૭
જેને મોહરે જેવું મોહું હતું, એવું મોહું નથી ને આજ;
પ્રહલાદની પેઠે આપણને, નથી કસતા મહારાજ. ૮
પેખો ભક્ત પ્રહલાદને, જે જે પડ્યાં એને દુઃખ;
વઠી ખટ્ટુ કહું વિપત્તિ, રહ્યા દરીને સન્મુખ. ૯
અકાએક વિવેક ટેક, એવું કામ એણે આદ્યું;
નિષ્કુસાનંદ કહે નાચે તેનું, ધણું ધણું ગમતું કર્યું. ૧૦
કહવું ૧૧ મું.

વળી પ્રહલાદની કહું સુણો વાતજી, તેહપર કાપિયો તેનો તાતજી;
ઉઠ્યો લઈ ખડ્ગ કરવા ધાતજી, યયો કાલાહલ મોટો ઉત્પાતજી. ૧
હાળી.

ઉત્પાત તે અતિશે થયો, કહે પાપી પ્રહલાદ ક્યાં ગયો;
દેખાડ તારા રાખનારને, કાઢી ખડ્ગ મારવા રહ્યો. ૨
પ્રહલાદ કહે પુરજી છે, સર્વે વિષે મારો સ્વામ;
હમણાં પ્રજા પ્રગટશે, દાગશે તારું કામ. ૩
અરેરે એવું જાણ માં તું, વળી કહે ઠેરાવીને ઠીક;
તું ને તારા રાખનારની જે, મારે નથી દંઈ ખીક. ૪
એમ કહીને ને કાઢિયું, તીખું ખડ્ગ તે વાર;
ધાંધો યાચ ધણું ધાવ કરવા, પછુ ન હરે પ્રહલાદ લગાર. ૫
કરડે, દાંત કોષ કરી, વળી જાણે વસમાં વેણ;
રીસ કરી રાતાં ધર્મા, મદા પાપીનાં તે નેણ. ૬
પછી પ્રહલાદે પ્રકાશિયું, જોઈ અમરનો આરમ;
કહ્યું છે આ કાલમાં સ્થિર, રહ્યા છે યહ સ્થંભ. ૭
ઠેરાવ્યા જ્યારે દરી સ્થંભમાં, ત્યારે કોપ્યો લાઇ તલવાર;
ઠીકા ઠીક મારી સ્થંભમાં, ત્યાં પ્રગટ્યા પ્રજા રૂપાળ. ૮
પછી માંગ્યું હતું જ્યમ મોતને, તેમાં તે જાણ આવે નહર;
તેમજ તેને મારિયો, ત્રીગુણિદજી પ્રગટ યદ. ૯
હાહાકાર અપાર થયો, રાખ્યું પ્રહલાદજીનું પણ;
નિષ્કુસાનંદ કહે તેણે કરી, સૌ સુખી જીવિ આપણ. ૧૦

કકલું ૧૨ મું.

પ્રગટયા નૃસિંહજી પ્રહલાદને કાજજી, બહુ રાજ ધર્મ બોલિયા મદારાજજી;
માગે માગે પ્રહલાદ મુજ થકી આજજી, આપું તમને તે સુખનો સમાજજી. ૧

લાળ.

આપું સમાજ સુખનો, એમ બોલિયા છે નરહરી;
પ્રહલાદ કહે તમે પ્રસન્ન થયા, હવે શું માગું બીજું ફરી. ૨
મારે તો નથી કેઈ માંગવું, પણ એવું કહેશે માં કાપને;
પંચ વિષયમાં પ્રીત જીવને, માગશે રહ્યા છે જેમાં મોહીને. ૩
થોડીક સેવા કરી તમારી, માગે છે મોટાં સુખને;
એવા વેપારીને આજખી, સુખ વિષય દેશોમાં વિમુખને. ૪
એમ પ્રહલાદ આચર્યા, કહ્યો અંતરનો અભિપ્રાય;
ધીરજતાનું ધામ ધન્ય, નિષ્કામ કહ્યા ન જાય. ૫
પેખી ભક્તિ પ્રહલાદની, એવી આપણે પણ આદરો;
નહી પાયો નાખી કરી, ભય તજી ભક્તિ કરો. ૬
ભક્ત કહેવાઈ આ ભવમાં, અભક્તપણું અજગું કરો;
શુદ્ધ સેવક યઈ ધનસ્થામના, અમલ ભક્તિ આદરો. ૭
ભક્તિમાં જોગ જુંડાધનો, વળી રતી પણ નવ રાખિયે;
દોરી બાધી અંગે દામની, વિશ્વાસી પાસે નવ નાંખિયે. ૮
ભક્ત છે બહુ ભાતના, દામ વામ સુખ ખાન પાનના;
એવું ન થાવું આપણે, યાવું ભક્ત ખરા ભગવાનના. ૯
સેવક યઈ ધનસ્થામના, ઈચ્છવાં સુખ સંસારનાં;
નિષ્કુલાનંદ એભક્તિનહી, એ તો લક્ષણ છે ચોર જરનાં. ૧૦

૫૬ ૩ જું-રાગ રામગ્રી.

ભક્ત સાચા ભગવાનના, ભાગ જડતા નથી;
લક્ષણ જોઈ લેવા લખી રે, શું કહિયે ધણું કથી. ભક્ત ૦ ૧
અતિ દયાળુ દીવના, પડયે કબે ન કાપ;
આણુધારીને પીડે નહીં રે, પર પિડયે પીડાય. ભક્ત ૦ ૨
પોતાને સુખ જો પામવા, બીજાનું ન બગાડે;
કુદ આવે કાઈ દમવા, તેને શાંતિ પમાડે. ભક્ત ૦ ૩

ક્ષમા ધણી શોભે નહીં, સુખ દુઃખને સહે;

નિષ્કુલાનંદ એવા ભક્તથી, હરી હર ન રહે.

ભંકત ૪

કડવું ૧૩ મું-રાગ ધન્યાશ્રી.

વળી ધન્ય ધન્ય મુવજીને કહિયેજી, જેનો તાત ઉતાનપાદ લધયેજી;
સુનીતિને ઉદર આબ્યા જહિયેજી, જન્મી ઉરમાં વિચારીયું તહિયેજી. ૧

ઢાળ.

ઉરમાં એમ વિચારિયું, યાવું મારે શ્રીહરી દાસ;
એવે વિચારે આવિયા, વળી નીજ પિતાને પાસ. ૨
આદર ન પામ્યા તાતથી, થઈ પ્રુષ્ઠિ એહ પરિયાણી;
માયે પણ એમ જ કહ્યું, થઈ દદ મતિ સુગણી. ૩
જેમ શુરો શત્રુ સૈન્યશું, હૈયે કરે લડવાને હામ;
તેને સિંધુ સંભળાવતાં, ભાઈ મરી મટે એહ ઠામ. ૪
તેમ મુવે ધાર્યું હવું, અતિ યાવું સૌથી ઉદાસ;
રાજસાજ સુખ સંપતિ મેલી, વન કરવો છે વાસ. ૫
અવ્ય સુખ સંસારનું, જે મળે તે મટિ ભાવ રે;
તેહ સારુ આપું તન પ્રોઈ, કહો કોણુ દુઃખને ચઢાય રે. ૬
અચળ સુખ અવિનાશીનું, જેહ પામીને પાણું નવ ટળે;
એવા સુખને પરહરીને, ખીળ સુખમાં કોણુ બળે. ૭
અસત્ય સુખ સંસારનાં, તેને સત્ય માની નર નાર;
લુલવણીમાં જૂલાં પડ્યાં, કેણું ન કયો ઉર વિચાર. ૮
મરિચિ જળ મળવા સારુ, મનસુખો કરે છે મનમાંહે;
પણુ જાણતાં નથી રીત જાણી, એહ અર્થ ન આવે કયે. ૯
એવું દદ મુવે કર્યું, મોરેથી મનમાંયે;
નિષ્કુલાનંદનો નાથ લજશું, તજશું બીજી ઇચ્છાયે. ૧૦

કડવું ૧૪ મું.

દ્રઢ વિચાર કરી એમ મુવે મંનજી, વેગેશું ચાલિયા વળતા વંનજી,
માર્ગેમાં મળિવા નારદ મુનિ જંનજી, તેણે કલાં બહુ દિતનાં વચનજી. ૧

ઢાળ.

વચન કલાં બહુ દિતનાં, વળી આપ્યો મંત્ર અનુપ;
પછી અચળ તપને આદર્યું, જ્યે મત્ર એ સુખ સ્વરૂપ. ૨

પાંચ વર્ષના એક પગે, ઉભા અચળ અડગ થઇ;
 બહુ બધાઓ આવે ગિરરાવવા, તેના ખીરાવ્યા ખીચે નહોં. ૩
 રચાળ, વ્યાળ, કરી, કેશરી, વાધ, વાનર વૃંદ, વિંધુ વળી;
 ભૂત ગ્રેત રાક્ષસ રાક્ષસી, વૈતાળ વૈતાળી મળી. ૪
 હોહોકાર હુંકાર કરે, કાનમાં ફૂર ઉચ્ચાર;
 મારો મારો ખાઓ કરે, પશુ ન ડરે મુવજી લગાર. ૫
 અન્ન જળ તજી આરબું, કંઠથી તપ જે કહેવાય;
 તજી લાલચ તનની, આદર્શો એક ઉપાય. ૬
 ખરી ટેક ખટ માસ સૂધી, ઉભા રહ્યા એક પગે;
 અસુર સુર આશ્ચર્ય પામ્યા, દેખી તપ મુવજીનું દ્રગે. ૭
 મળુ મળ્યા સારુ પરહર્યું, સર્વે શરીરનું સુખ;
 રાજી કરવા રમાપતિ, અતિ દિયે છે દેહને દુઃખ. ૮
 મેલી મમ્ત હિમ્મત કરી, ખરી ખોટા સુખની આશ;
 આંકરું તપ આદર્યું, જોઈ પામ્યા જન મન ત્રાસ. ૯
 ધરણી લાગી મુજવા, ડગરા લાગ્યા દિગ્પાળ;
 નિબુલાનંદ નાની વયમાં, દીઠા બહુ બળવાળા બાળ. ૧૦

કંઠ્યું ૧૫ મું.

નિર્બળથી ન નીપજે એ કામજી, શીદ કરે કાંઈ હમયામાં હામજી;
 ધણું કંઠ્યું છે પામવા ધનસ્વામજી, જેણે પામીએ સુખ વિશ્રામજી. ૧
 હાળ.

સુખ વિશ્રામ પામીએ, વામીએ સર્વે વિધન;
 તેમાં કસર ન રાખીએ, રાખીએ પરગલ મન. ૨
 ધારી ટેક વન સરખી, ઉર આંટી પાડવી એમ;
 પામું હરી કે પાડું પિંડને, કરું મુવે કર્યું હતું તેમ. ૩
 એમ એાથ મોટાની લીએ, ખોટ તે ખોવા કાજ,
 ખાલી જાય ન એવ તેની, જરૂર રીએ મહારાજ. ૪
 પ્રહ્લાદ મુવની પેરે કરે, સમજી ભક્તિ સુમથ;
 તેથી અધિક કરવી નથી, કરવી એને પરમાણ. ૫
 એના જેવી જ આદરે, સહે તને કષ્ટ બહુ દાદ;
 એમ કરતાં હરી મળે તારે, પત્થરો નથી કંઈ પહાડ. ૬

એની જેવી વળી આપણે, બાલી બાલે બાધીએ બેટ;
ત્યારે પ્રસન્ન જનપર પ્રભુ, ન થાય કો ક્રમ : નેટ, ૭
હિમ્મત જોઈ હરીજનની, રહે છે હાજરાહજૂર;
પણ ભાગે મને ભક્તિ કરે, તેથી શ્રીહરી રહે દૂર. ૮
સાચાને સોંધા ધણા છે, નથી માધા યથા મહારાજ,
ખોટાને ન જડે ખોળતાં, તે દીન કે વળી આજ. ૯
માટે કસર મૂકી કરી, થાઓ ખરા હરીના દાસ;
નિષ્કુસાનેદ નકી કહે છે તે, દાસ પાસ અવિનાશ. ૧૦

કડવું ૧૬ અં.

વળી કહું વર્ણવી ધ્રુવની વાતજી, શીત ઉષ્ણ સહે છે દિન ને રાતજી,
તેમાં ન થાય કાંઈ કાળે કળિયાતજી, કરવા હરીને રાજી રળિયાતજી. ૧

ઠાળ.

રાજી કરવા મહારાજને, સુખ દુઃખ સહે છે શરીર,
અડગ ઉભા એક પગપર, ધારી મને દદ ધીર ૨
રાજ ગૌડા પાડા હરણાં, સસા સેમર સુરા ગાયે;
આવે એવાં વળી દુઃખ દેવા, પણ બીહે નહી મન માયે. ૩
ગૃધ્ર ગીધ ચીસ ચીખડી, કાકા કરી સુપરી કપોત;
ભમર તમર બોલે ટીટડાં, ઠામ ઠામ દમકે ખઘોત. ૪
એક એકથી અધિક પાપી, પાડે ભજનમાં ભંગ;
તોપ ધ્રુવજી નથી ધ્રુવતા, ખરી ધીરજ કરી દદ અંગ. ૫
ખાન પાનની ખબર નથી, નથી કરતા નિદ્રા નયણે,
ભજે છે ભગવાનને, વારંવાર વયણે. ૬
સ્વાસ ઉચ્છ્વાસે સમરે, સુખદાઇ શ્રીધનસ્થામ;
પણ એક પામતા નથી, એહ ભજનથી વિરામ. ૭
તનને રાખ્યું છે તાપમાં, મન રાખ્યું છે મહા પ્રભુમાંય;
તેહ વિના તન મન બીજે નથી, રાખિયું કહું કયાંય. ૮
જોઈ તપ એ જનનું, આળપણું જહુ ચેર;
મોનવ દાનવ દેવતાને, કહો કેમ નાવે મનમાં મેહેર. ૯
વિષ્ણુ તેને વિલેહીને, રીઝ્યા અતિ રમાપતિ;
નિષ્કુસાનેદ કહે નાથજી, ઇચ્છા દેવા પુરણ પ્રાપતી. ૧૦

૫૬ ૪ મું-રાગ રામઝી.

ઇચ્છ્યાં અટલ પદ આપવા, અલખેસો અવિનાશ;
 આવી એમ મુવને કહ્યું રે, મગિ મગિ મુજ પાસ. ૪૦ ૧
 મુવજી કહે ધન્ય ધન્ય નાથજી, તમે પ્રસન્ન જ થયા;
 એથી ખીજું સું માગવું, દીન દુઃખના ગયા. ૪૦-૨
 અખંડ રહેજો મારે અંતરે, પ્રભુ આવના આવા;
 મોહું બંધન છે માયાતણું, તેમા ન દેશો બંધાવા. ૪૦ ૩
 એમ મુવજી જ્યારે ઉચ્યાં, લાગ્યું સારું સ્યામને;
 નિઃકુલાનંદ કહે નાથે પછી, આપ્યું અચળ ધામને. ૪૦ ૪

કડવું ૧૭ મું-રાગ ધન્યાત્રી.

હરી ભજવા હર્ષ હોય હૃદયજી, તારે ભક્ત મુવ જેવા યથ્યજી;
 એથી ઓરા રતિએ ન રહીએજી, પરમ પદને પામીએ તદ્યજી. ૧

ઠાળ.

પર પદને પામીએ, વામીએ સર્વ વિકાર;
 કાર્યા સાર્યા સુખને, ન પામે નિરધાર. ૨
 અજરન દેવો અંગે આવા, દેહ દમવી ગમતી નથી;
 એવા ભક્ત જક્તમાં ધણા, તેની વાત હું શું કહું કથી. ૩
 વાંછના વિષય સુખની, રહે અખંડ તે ઉરમાંવ;
 ભાળી એવા ભક્તને, કહો કેની કરે હરી સદાય. ૪
 મોટે ભક્ત એ ભૂલા પશા, નથી ભૂલ પશા ભગવાન;
 જેહ જેવી ભક્તિ કરે, તેવુ ફળ પામે નિદાન. ૫
 વાવિયે બીજ વળી વિષનું, કરિયે અમૃત ફળની આશ;
 એહ વાત નથી નીપજવી, તેનો તે કરવો તપાસ. ૬
 હરી લાડવા જે કાળના, વળી હેવું મોતીનું મૂલ;
 તે સમજી કેમ સમજે, કાળ પિષ્ટ મિષ્ટ સમ મૂલ. ૭
 ભૂત ભવિષ્ય વર્તમાનમાંયે, વળી વિચારવી એહ વાત;
 ભક્તિ કરી મોરે ભગતે, તેવી કરવી વિષ્ણુવાત. ૮
 છાર સારનો ભાર સરખો, તપાસી તે ઉપાડવો;
 સારમાં સૌ સુખ મળે, છાર ધોરે પરિશ્રમ પાડવો. ૯

માટે સાચા યર્ષ સૌ મંડો, ખોટ ખંખેરી કાઢો કરી;
નિષ્કુલાનંદ કહે નાયજી, રીઝશે તો ગ્રીહરી. ૧૦
કંઠવું ૧૮ મું.

જીઓ હરી ભક્ત થયા હરીશંદ્રજી, તેનું સત્ય જોઈ અકળાયો છંદ્રજ;
ત્યારે ગયો વિષ્ણુને પાસે પુરંદ્રજ, જઈ કહી વાત મારું મધુ મંદ્રજ. ૧
ઢાળ.

મારું તો ધર મધુ આજ, કાલે લેશે અવધપતિ;
એનું સત્ય ધર્મ નીમ જોઈને, હું તો અકળાયો અતિ. ૨
એને દાને કરી ડોલિયું, મારું અચળ-છંદ્રાસન;
માટે રાખો કરું મુજને, હું આળ્યો ચરણ ભગવંન. ૩
ત્યારે વિષ્ણુ એમ જોલિયા, તું એસ સ્થાનક તાહરે;
નથી દેવું છંદ્રાસન એને, તેને રાખવો છે ધામ માહરે. ૪
પછી તેને તાવવા સારું, તેડાળ્યા વિશ્વામિત્રને;
હરિશંદ્રને સત્યથી પાડો, પમાડો દુઃખ નિરંતર. ૫
ત્યારે વિશ્વામિત્ર કહે વિષ્ણુને, એમાં લાગે મુને અપરાધ;
ત્યારે વિષ્ણુ કહે મારે વચને, તમને નથી કંઈ બાધ. ૬
જોણે વસિષ્ઠના મુત સો સંઘાર્યો, એવા છે દીક્ષના દયાળ;
તેને એ કામ કંઠજી નથી, ઉઠી આસિયા તરકાલ. ૭
પરને પીડા પમાડવા, જેને અંતરે નથી અરેરાટ;
સકટ એ કેમ સહી શકે, એવા નથી દેવામાં બાટ. ૮
મનમાં મેહેર મજે નહો, વાણીએ વિપત પાડે ધણી;
કાપાયે રુદ્ધ તે કેમ કરે, ધારો વિચારો તેના ધણી. ૯
અવધ પુરી એ આવિયા, હરિશંદ્ર રાખને ઘેર;
નિષ્કુલાનંદ હરિશંદ્રે પછી, પૂજા કરી બહુ પેર. ૧૦

કંઠવું ૧૯ મું.

ધોડપ પ્રકારે કરી પૂજા અતિજી, ધૂપ દીપ કરી ઉતારી આરતીજી;
પછી હાથ જોડી કરી વિનતીજી, માગો માગો મુજથી મોટા મહિપતીજી. ૧
ઢાળ.

માગો કંઈ એક મુજ પાસથી, તે આપું તમને આજ;
ત્યારે મુનિ જોલિયા, આપ તારું સર્વ રાજ. ૨

પૂછ રાણી કુંવર તારાને, સૌ હોય રાજ રણિયાત;
 તો મેં જે માખ્યું તે આપજે, નહીં તો ન કર મુખથી વાત. ૩
 રાજ્ય દહને રેકે થાશે, નહીં મળે અંજર અન્ન આહાર;
 અણુતોળ્યું દુઃખ આવશે, નહિ રહે સત્ય કરે વિચાર. ૪
 ત્યારે રાય રાણી કુંવરે, કયોં એમ વિચાર;
 આપો રાજ સૌ એહને, રાખો સત્ય નિરધાર. ૫
 ત્યારે રાય કહે છે ઋષિને, આપ્યું રાજસાજ સર્વ સ્મૃદ્ધિ;
 ઋષિ બોલ્યા બેઠાએ, તે ઉપર દક્ષિણા દીધી. ૬
 ત્યારે રાયજી બોલિયા, દેશું સુવર્ણ ત્રણ બાર;
 ત્યારે ઋષિ કહે આપ હમણાં, મઠર વેળ લગાર. ૭
 રાજ સાજ સ્મૃદ્ધિ મારી, એથી બીજું હોય તુળતણું;
 આપ્ય તે ઉતાવળું, એમ ધાંધળ કીધું ધણું. ૮
 ત્યારે રાય કહે આ રાજમાં તો, અમારું નથી અણુભાર;
 કુંવર રાણી આ દેહ મારું, એ છે દીધા યજ્ઞ બહાર. ૯
 ત્યારે રાય ઋષિને કહે, અમને વેચીને ધન લધાએ;
 નિષ્કુલાનંદ ત્યારે શું કહે, ચાલો સૌ કાશીએ જાએ. ૧૦

કંડવું ૨૦ મું.

ભ્રમિત કહે વિતરો એક માસજી, ત્યારે હું આવીશ તમારી પાસજી;
 પૂછી કરજે કાશીગામ વાસજી, પછી હું વેચીશ કરી તપાસજી. ૧

દાળી.

તપાસ કરીશ હું ત્રણેને, પછી વેચીશ વિગતે કરી;
 ત્યારે ત્રણે ચાલ્યા ત્યાંથી, દૈધ ધીરજ મનમાં ધરી. ૨
 રાજ રાણી કુંવરનાં છે, અતિ ક્રોધજી અંગ;
 સૌ સૌ સેવા જેની કરતા, નથી તેને સેવક એક સંગ. ૩
 કાંટા કાંકરા આકરા અતિ, ખાડા ખડિયાં ટેશ કળક;
 ગોખરુ ભટ ગામશૂળિયાં, લાગે પગમાં લોહી તપક. ૪
 તમે બોમિ તીખી અતિ, તેમાં નથી ચલાતુ ચણું;
 બળે તળાં બે પગનાં, તેણે ઢળી પડે છે ધણું. ૫
 ઉપર તીખો પ્રલય સરખો, ઉગ્યો અર્ધ અગ્નિ લઈ;
 પાણી ન મળે પ્યાસે મરે, અન્ન વિના દિન ગયા કષ્ટ. ૬

ખાસ બુખથી પીડા ચકી, નકી દિલે નથી ડાલતા;
અડપડે લડપડે તોય, કાપર ત્રાકય નથી ઘોલતા. ૭
ઘાટમાં બહુ વિધ કરવા, સલ મૂકાવવા સામા મળે;
ત્રણેની એક ટેક છે તે, ચળાખ્યા પશુ નવ ચળે. ૮
સલાં ન જાયે શરીરમાંયે, એવાં ખીજ કદ આવે બહ;
તોયે દુઃખ ન માને દીલમાં, એવાં શ્રદ્ધાવાળાં છે સદ્. ૯
દુખતણા દરિયાવ માહે, તણે પડિયા છે તળે;
નિષ્કુલાનદ કહે ધન્ય ધીરજ, એમ કહ્યું સંત સધળે. ૧૦

૫૬ ૫ મું-રાગ સિન્ધુ.

સત્યવાદી સંકટને સહે, રહે ધીર ગભીર નિરનિધિ જેવા,
આપે અમાપે તોય તપે નહીં કેદી, અડગ પગ ન પરડે એવા સલ ૧
સલ સજગ ઉપદાસ ત્રાસ, હરીદાસ સહે અન્ય કાસતાસ નાશ કીધી જેણે,
અવિનાશ પાસ વાસ આશ કરી, શ્વાસઉર્ધ્વાસ ઉલ્લાસ રહે છે તેણે સત્ય ૨
અતિ પ્રસન્ન વદન નિશ દિન રહે, ધન્ય ધન્ય જને પાવન સરે,
જગજીવન સગન વિશ્વ હર, તેહ વિશુ લજ્જન મન નવ કરે. સત્ય ૩
મહી ટેક એક વિવેક કરી ખરી, છે તે કેને કયે નવ તળે,
નિષ્કુલાનદ જગ વન્ધ સહજાનદ, સુખ કેહ ગોવિંદ મુકદ લગે. સત્ય ૪

કડવું ૨૧ મું-રાગ ધન્યાશ્રી.

તારપછી ત્રણે આસી બૂધ્યાં વાટજી, આગળ આખું ઉજ્જડ નરેડાટજી,
નાખું નીર નદી કાપ વાટ ધાટજી, તોય મને નથી કરતાં ઉચ્ચાટજી. ૧

દાળી.

ઉચ્ચાટ નથી જેને અતરે, રહે છે આનંદ હિરમાં અતિ;
દંડ ધીરજ મનમાં ધરી, કરી સધન વન વિષે ગતિ. ૨
ઘેર કેર ખલુરી ખરાં, ખાવળ કંટાળા ઘોરડી,
અતી અણિયાળા આંકડીઆળા, લાગે કંટાળાવલડયડી. ૩
વાપ વરુ વાનર વીંછુ, શશા શેમર શીઆળ છે,
ચીત્રો માતંગ નાહર નાળ, એ વનમાં વીંછી બ્યાલ છે. ૪
પર્વત ઉપર પાનક બળે, પાડે પશુ પખી છુમરાણ;
ઉપર ઉડે શકરા સમાળા, કક કોથી હરવા પ્રાણ. ૫

ઘૂડ હોલાં ધણાં ધુવતે, બીજા શબ્દ થાય ભયંકાર;
 સલા ન જાયે. શ્રવણે, એવા થાય બહુ ઉચ્ચાર. ૬
 બારે કઠણુ એ ભોમિકા, અતિ વિદ્ય વન સધન;
 ચાલી ચણે ચક્રૂર થયા, ત્યારે થયું એ વન ઉલ્લસન. ૭
 ચાલી શકે નહીં ચણે, ટળી વળી પડી જાયે ધણું;
 પામે પીડા બહુ પેરની તે તો, વદને ન જાયે વણું. ૮
 મૃતકવત મહી ઉપરે, ત્રણે પડીયાં તે વાર;
 મોડીશી મૂઝાં ઉતરી, ત્યારે થયે ચાલવા તપ્યાર. ૯
 ધીરે ધીરે પગ ધરી ચાલતાં, આવી નદી પીધું નીર;
 નિબુલાનંદ ત્યાં માર્ગ મળ્યો, પછી ચાલ્યા ત્રણે સુધીર. ૧૦

કડતું ૨૨ અં.

મળીએ મારગ ચાલિયાં ચોપેછ, પડે આખડે પગ પાછા ન રોપેછ;
 પહેાંચીએ કાશીતો સારું છે સોપેછ, નવ પહેાંચીએ તો ઝપિરજો કોપેછ. ૧

કાળ.

ઝપિ કાપ્યાની બીક રહે, રજો વહી જાય માસ;
 આપે શ્રાપ તો આપણે, એવા ત્રણેને મન ત્રાસ. ૨
 અમલ વિના અચેત અતિ, ગતિ થોડી થોડી થાય છે;
 અડવડતાં ને આખડતાં, ત્રણે ચાલ્યાં જાય છે. ૩
 સાંજ પડે સૌ સામઠાં મળી, વળી વાત કરે ધીરજની;
 રમણું કરતાં શ્રીહરીનું, એમ નિર્મમે છે રજની. ૪
 સવારે સૌ થઈ સાવધાન, વળી ચાલે છે ચોપે કરી;
 રજો પીતી જાય વાવહો, એવી અંતરે ખટક ખરી. ૫
 લાંબણે કરી લેલરિયાં, થયાં અમલ વિના અચેત;
 સુકી ગયાં. શરીરમાં, રાજા રાણી કુંવર સમેત. ૬
 તોપે ટેક તળતાં નથી, કયાં નથી કહેવાતી એહની;
 ધીરજ ઓગળત આણે અંતરે, સુખદુઃખ ન માને શરીરની. ૭
 એમ મહા દુઃખ પામ્યાં મારગે, તે કહેતાં પણ કહેવાય નહીં;
 ત્યારે તે પહેાંચ્યાં કાશીએ, ઉભાં ત્રણે તે એકે જઈ. ૮
 ત્યાં તો તૈયાર ઉભા હતા, ઝપિ વિશ્વામિત્ર જેનું નામ;
 ત્રણ કાળી તે ઉપર ધરી, વળી વેંચવાને કામ. ૯

સાંજ પડી ગઈ શહેરમાં, ત્યારે આવ્યાં ગ્રાહક તે પેર;
નિષ્કુલાનંદ કહે નાણું ઈર્ષ, લઈ ગયાં પોતપોતાને ઘેર. ૧૦

કડવું ૨૩ સું.

રાણી રોહિતાશ્વનું દિજ ઈર્ષ ધનંત, તેડી ગયો તેને નિજ છુવંનંત;
હરિશ્ચંદ એક રિયો રાજનંત, તે પણ વેચાણો શ્વપચને સદનંત. ૧

ઢાળ.

શ્વપચ ઘેર રાજ રહ્યા, દિજ ઘેર રહ્યા રોહિતાશ્વ;
તારા તે પણ દિજનું, કરે કામ કરી ઉત્લાસ. ૨

તારા ખાંડી દીધે તાંદુલા, પીસી દીધે ગોધુમાદિ અજ;
જળ ભરે વાળે ધર આંગણું, લીધે સદન ધુવે વસન. ૩

રોહિતાશ્વ પણ એહજ રીતે, કરે બ્રાહ્મણનું કામ;
પુષ્પ પ્રણુ તૃણુ ઈંધણું આણે, ચાપે ચર્ચુ ચાર જામ. ૪

શ્વપચે સૌંધું હરિશ્ચંદને, લેવો મુડદે મુડદે લાગ;
આપે ખાપણુ લઈ પધસો, ત્યારે મુકવા દેવી આગ. ૫

ત્યારે હરિશ્ચંદ ધારી દુધએ, જાય સૌથી મોરે મશાણુ;
દીધે દોહુ લેવા લાગને, વળી પાડે બહુ બુંમરાણુ. ૬

ખાપણુ પધસો લઈસ ખરે, ત્યારે તે આપીસ બાળવા;
આપ્યા વિના રખે આગ મૂકો, આવ્યો છું હું ખાગવા. ૭

મોહું શહેર મરે ધણાં, બાળે અળગાં એક એકથી;
હમ્મેશ ઉડી દીધે હડિયો, નીરાંત તે લવલેશ નથી. ૮

મુડદે મુડદે મશાણુમાં, રડવડે રાત ને દિન;
જળ ટાંણે જળ ન મળે, અજ ટાંણે ન મળે અજ. ૯

એવા કામમાં રાજ રહ્યા, ત્યાં ગયા બહી કે દીન;
નિષ્કુલાનંદ ન ચાય ખીજે, જેવું કર્યું એહ રાજન. ૧૦

કડવું ૨૪ સું.

વિપ્ર કહે સુણુ રોહિતાશ્વ સુભાગજ, સુગંધી પુલ લાવ્ય જઈ ખાગજ;
ગયા ત્યારે ત્યાં ડસ્યો કાળો નાગજ, તેથી તુર્ત કર્યું તન ત્યાગજ. ૧

ઢાળ.

ત્યાગ્યું તન જન જોષને, કહ્યું વિપ્રને તે વાર;
તેહના દેહને દાગ દેવા, મોકલ્યા સેવક ચાર. ૨

તે સખ લાભ્યા ગંગા તરિ, એહે રચી મૂકે છે વ્યાગ;
 કહે હરિશ્ચંદ્ર કેમ મૂકીશ અગ્ની, આપ્યા વિના મારો લાગ. ૩
 આપી લાગ લગાડી ચિતા, ચયું અર્ધ જળ્યું જ્યારે તન;
 ત્યારે નાખી એહે આલવી, અતિશે તે વરસી ધન. ૪
 ત્યારે આવી તારા તીલાં, લીધું મુડું તે જોળામાં;
 ત્યાં આળ્યા ઋષિ કહે આપું છરી, રાખો ભૂત ભવ ન રહે કાંપ. ૫
 આપી છરી કહ્યું જઈ રાવને, એક વાત કદું કાને ધરીએ;
 મસાણે મરધી મનુષ્યને, ખાવ છે કાપી કાપી છરીએ. ૬
 ત્યારે જૂપ કહે તેડી જંગીઓ, જાઓ મારો ગર્દન એકને;
 અલી લીધી પછી ઝટીયે, મારવા સારુ તેહને. ૭
 દીકા ગડદા પાડુએ વળી, મારી કરી છે અધમુર્ધ;
 મારો મારો કહે શું વિચારો, કરો મુંડી ધડધી ભુર્ધ. ૮
 એવાં દુઃખ આવી પડ્યાં, જે સર્વા ન જાય શરીર;
 સુત સુવાનો અતિ શોક છે, પણ ધરી રહ્યાં છે ધીર. ૯
 પછી હરીશ્ચંદ્રને હુકમ થયો, આવ્યો મારવા મરદન;
 નિષ્કુલાનંદના નાથની કસણી, સહી શકે કહો કાણુ જન. ૧૦

ખંડ ૬ કું-રાગ સિન્ધુ.

રાણી વાણી જાણી તાણી તીખી દેહ, કાઢ્ય કાઢ્ય કાઢ્ય તરવાલ તારી;
 ગ્રહે અતિ ગાઢ્ય ગાઢ્ય ગાઢ્ય મને, વાઢ વાઢ વાઢ વળી મુંડ, મારી. રાણી ૦
 રખે અડર નર ડરે ડરતો, થર થર થર કર કરીશ માં જો;
 ધરિ ધિર શરીર શરવીર ધર્મ, નાથ હાથ વળતાં દિલે ડરીશ માં જો. રાણી ૦
 ત્યારે અઆનક ચિત્તે ચડી, દડવડી ડગ ભરી ડોઢ લીધી;
 અતિ વિકરાળ, તરવાલ બાલા જેવી કહિયે, તે જૂપાળ ઉતારા તરકાલ લીધી. રાણી ૦
 કાઢી ખડગ ધડક ધડક નથી, ચડક ચડક તે ચડક ટળી;
 ફડક ફડક ફડકવી નથી, ઝડક ઝડક કહે યુને માર વળી. રાણી ૦
 તીખી તરવાર માર માર કરે, ધાવ્ય ધાર ધરે ધીરજ ન રહે;
 તારે તારે તારે તારે તારા ભણે, માર માર માર એમ મુખે કહે. રાણી ૦
 સુર નર સાથ સાથ સાથ સાથ મળ્યા, પાથ પાથ પાથ પડે રડી રીયાં;
 નિષ્કુલાનંદ અનાથના નાથજી, હાથે હાથ હાથ મડી લીધા છે તરીયાં. રાણી ૦

કહવું ૨૫ મું-રાગ ધન્યાશ્રી.

માગો હરિશ્વર આપું તુજને છ, તમથી વહાણું નથી ખીજું મુજનેછ;
તમને પીઠા સુણી સુરેશની શુંજનેછ, ધટે એવું કામ કરવું અણુજનેછ. ૧

હાળ.

અણુજ એવું કામ કરે, જેને ડર નહીં હરીતણે;
માટે માગો મુજ પાસથી, હું તો રાજ થયો બહો. ૨
ત્યારે હરિશ્વર બોલિયા, ધન્ય તમે યપા પ્રસન્ન;
એથી અધિક ખીજું નથી, મુને સર્વે મળ્યો માલ ધન. ૩
એમ કરતાં હોય આપવું તો, માણું છું મારા શ્યામ;
અમે અમારી રૈયત સહિત, રાખો તેડી તમારે ધામ. ૪
ત્યારે નિખળુએ વર આપિયો, આપ્યો વૈકુંઠ તમને વાસ;
એહ વાત હરિશ્વરની કહી, સૌ ગુણી લેજો હરિદાસ. ૫
એવી ભક્તિ આદરવી ખરી, જાણે જેવી હરિશ્વરે કરી;
તેહ વિના તન મન તાણે, નથી રીઝતા શ્રીહરી. ૬
કાલાવાલાનું કામ નથી, આ તો શીર સાદાંની વાત છે;
તેહ વિના કોઈ કરે વક્ષમાં, તે તો કાળી કામળીએ ભાત છે. ૭
જેમ હવાનું સુણી હર્ષવાદલ ચાલે કાચે ચપલુ લઈ;
પણ પેટ બાર્યાનાં છે પાંપળાં, તે જલમ નર જાણે નહીં. ૮
જેમ કાની કાટે ધાલી માળિયું, જઈ સુતી સોડ તાણીને;
મનમાં જાણે હું મરી ગયું, એવું કામ ન કરવું જાણીને. ૯
સિદ્ધ ત્રોડી સંસારથી, રહેવું હતું ધરમાં ધરી,
નિષ્કલાનંદ કહે મુવા પછી, જે જે થાય વાત તે ખરી. ૧૦

કહવું ૨૬ મું.

ન્યારે જાપ વેહોરવા વસ્તુ અમૂલ્યછ, ત્યારે જોઈએ કયો મનમાંય તોલછ;
દેશેત્યારે, ન્યારે લેશે મુખે માગ્યું મૂનછ, એ વાંત કહો કથી નથી એમાં ભૂલછ. ૧

હાળ.

જૂલે કરે મનસુખા મનમાં, તે વિના પૈસે પુરો ન થાય;
તેમ શ્રદ્ધા હિણુની ભક્તિ, તે પણ તેવી કહેવાય. ૨
નથી વિતતો રે આજ્યા, કરે હાથી લેવાની હોસ;
તે તો પામ્યાનાં પાંપળાં, અમચો કરે, અશ્વસાસ. ૩

જેમ વર જાનઘયા જાનમાં, વળી જાય જોડાજોડ;
 જાનઘયા તો જમે રમે, ધરે વરને શીર મોડ. ૪
 માટે જોઈ અધિકાર આપણો, પછી દિલમાં કરવી દોડ;
 મહાદ ક્રુવ હરિચંદ જોવો, ક્યાંથી પુરો થાય મન કોડ. ૫
 જેમ પંચ અરવાર પંચે જોતા, છટ્ટો ઢાલો થયો નર ખરે ચડી;
 તેના પોહોંચવાની પ્રતિત કરવી, એ પછુ જૂલ મોટી પડી. ૬
 જેમ બક હંસ બરોબરી, વળી ઉજળા એક જ વાન;
 તેમ સાચા કાચા સંત સરીખા, એમ જાણવું એજ જ્ઞાન. ૭
 શરીર સુખને સંભારતાં, નિશ દિન નવરાં નવ રહે;
 મહા સુખ મહારાજનું, કહો તે કષ્ટ પેરે લહે. ૮
 કાવરને કેમ ધીર થાતું, એ પછુ અટપટી વાત છે;
 વેશ લેતાં શૂરવીરનો, જન જાણો ધટની ધાત છે. ૯
 પેખી ભક્ત પૂર્વના, હંચે રહેતી નથી વળી હામ;
 નિષ્કુલાનંદ આજે આદ્યું તે, કંઠુ છે ઘણું કામ. ૧૦

કંઠુ ૨૭ મું.

સુણો વળી કંઠુ રંતીદેવની રીતજ, ભક્ત પ્રભુનો પૂરો પુતીતજ;
 સર્વા દુઃખ તેણે શરીરે અગણિતજ, કંઠુ તેની વાત સુણો ધરી ચિતજ. ૧
 હાળ.

કંઠુ વાત રંતીદેવની, કરે નીજ નગરનું રાજ;
 પોતે પોતાની પ્રજા પાસે, રખાયે બહુ અનાજ. ૨
 એમ કરતાં આવી પજા, બાર વરસનો વળી કાળ;
 એકાદશ વર્ષ અજ પોહોંચ્યું, દ્વાદશનો થયો જંગળ. ૩
 ત્યારે રાયે અજ આપિયું, તે પહોંચ્યું દશ માસ;
 પછી લાગ્યા પડવા, ઉપરા ઉપરી અપવાસ. ૪
 કળકળે જન અજ વિના, બહુ બહુ પાડે છે બંદાર;
 તે સુણી રાય ચાલીઆ, સંજે રાણી સુત વધુ ભોર. ૫
 ઉપવાસ ચોખ્ખા ચારેને પજા, એકે આજા પુરાપચાસ;
 ત્યાં અણુધિઅણુ અજ મળ્યું, બેઠાં જમવા પાસોપાસ. ૬
 પાશેર પાશેર પાણીમાં વળી, આવ્યું હતું જે અજ;
 ઉપવાસ આગજુ પચ્યાસમે, કરવા બેઠાં ભોજન. ૭

અધ્યાગત અન્યાયથી, તેહની વાટ જુએ છે વળી;
આપીએ એને આગાંથી, એમ વિચારે છે ચારે મળી. ૮
ત્યાં અઘોરી એક આવીઆ, સંગ લઇને વળી શ્યાન;
બૂખ્યો બૂખ્યો એમ ઘોષતો, કાઈ આપો ભોજન પાન. ૯
ત્યારે આપ્યું અન્ન જળ એહને, રાપ રાણી સુત સુતભામ;
નિષ્કુલાનંદ પાણી પી અઘોરીએ, ઠેસ દઈ દેડડું જળ હામ. ૧૦

કડવું ૨૮ મું.

કુટુંબ જળ હામ કૂપ ઉડો અપારજી, પ્યાસાં રહ્યાં એહ રાજ સહિત ચારજી;
પડ્યું દુઃખ એવું તોય પામ્યાં નહીં હારજી, વળતો રાયે એમ કયો વિચારજી. ૧
હાળ.

વિચાર કરીને ઘોલીઆં, મળ્યું અન્ન કેટલે દીન;
ભલે આબું અર્થ અધ્યાગતને, એમ કહી થયાં પ્રસન્ન. ૨
ત્યારે ટળી અઘોરી થયા, ધર્મદેવ મૂર્તિમાન;
માગ માગ રાજ મુજબકી, આપું તુંને તે વરદાન. ૩
ત્યારે રાય કહે ધન્ય ધન્ય ધર્મ, માગું રાજી થયા જાણી તમને;
સુખી રહે સૌ પ્રાણધારી, એની આયે પીડા અમને. ૪
ત્યારે ધર્મ કહે પરની પીડા લે, તેને અંગે પીડા આવે નહોં;
એહ વિના વણ માગે આપું છું, અવિનાશ ધામ વસરો સહી. ૫
ધન્ય એ રાયની ધીરજને, ધન્ય સત્યવાદી એ દયા ધણી;
એવી અનાદિની રીત જોઈને જન, પછી વિચારવી રીત આપણી. ૬
એવાના જેવી હોય આપણી, તો કરી જસતું એ ઠીક છે;
નહીં તો કસર કાઢવી, એહજ રડો વિવેક છે. ૭
પણ ખીજીને જોઈ ન આણવી, જાણવી એ પણ વાત;
ખીજો જગાડે શું જગડે, એહ સમજવું સાક્ષાત. ૮
ળીનં કામ ત્યાં કેક કર્યાં, કેડે રાખ્યું એક કરવું કલ્યાણ;
એને સમજી સમજવું, એ પણ જાણી તે અમણ. ૯
આપે જમ્યા વિના આપણી, કહો બૂખ કેમ ભાંગરો;
નિષ્કુલાનંદ કહે સાચું કહેતાં, કામકેને દુઃખ પણ લાગરો. ૧૦

૫૯ ૭ મું-રાગ સિંધુ.

કલ્પ કસોટી મોટી મહારાજની, સહી રહે વળી કામ સંત સુરા;
જેમ જેમ દુઃખ પડે આવી દેહને, તેમ તેમ તેમ પરખાય પૂરા-કલ્પ ૧

જેણે પાડી છે આંટી મોટી જીવમાં, મન માન્યું છે મરી કરી મટવું;
 ભર અવસરપર ધીર ધરી, ફરી ખરી હક વાગે નથી જ હઠવું-કહ્યું.
 અનેક દેહ જોયા અણઅર્થે, તે દેહ કાંઈ નાન્યા કામે;
 હવે આ દેહ હરી અર્થે કરી, રાખવી જી અચળ તે આઠે જામે-કહ્યું.
 એમ દૃઢ ધીરજ ધરી કરીને, ભજે છે જોડ ભગવાન ભાવે;
 નિષ્કુલાનંદ કહે એમ જાણવું, અંતે અર્થ પણ એજ આવે-કહ્યું.

કહ્યું રહે મું-રાગ ધન્યાશ્રી.

વળી કહું એક વાત અનુપજી, ભક્ત એક રત્નપુરીના ભૂપજી;
 નામ મયુરધ્વજ સદાય સુખ રૂપજી, કરે યદ્ય હોમે હવિપાત તુપજી. ૧

હાળ.

હોમે હવિપાત યદ્ય કરે, ભલો ભક્ત સત્યવાદી સહી;
 ત્યાં શ્રીકૃષ્ણ અર્જુન આવીઆ, વેશ વિપ્રનો લહી. ૨
 કૃષ્ણ થયા કૃષ્ણશર્મા, અર્જુન થયા તેના શિષ્ય;
 મદ્યશાળામાં આવીઆ, જ્યાં જોકા હતા નરેશ. ૩
 ત્યારે રામ ઉડી ઊભા થયા, ક્યો દંડવત પ્રણામ;
 ભલે પધાર્યા પ્રભુ મારા, માગો કંઈ એક મન અભિરામ. ૪
 ત્યારે બ્રાહ્મણ કહે ધન્ય ધન્ય રાજ, સત્યવાદી તું સાચો સહી;
 પણ મારે છે જે માગવું, તે તુરત તુંને કહેવાય નહીં. ૫
 ત્યારે નરેશ કહે નિઃશંક થઈ, માગો મનવાંચિત શંકા તણ;
 રાજ સાજ સુખ સંપતિ, માગો વસ્તુ જે મન રજી. ૬
 ત્યારે દ્વિજ કહે ધર્મપુરથી, હું પુત્ર પરણ્યાવા આસિયો;
 આબ્યા આ શહેરની સીમમાં, ત્યાં સુતને સિંહે ઝાસિયો. ૭
 એકજ પુત્રને એમ થયું, ગયું મારું કુળ સમૂળું સહી;
 છુટ્ટાપણામાં બાળક બીજો, આવવાની આશા નહીં. ૮
 હવે હૈએ નવ રહ્યો, ગયો આનંદ સર્વે ઉચળી;
 મારી મારા સુતની, વધુ ન જાણે પીડા વળી. ૯
 ત્યારે મેં કહ્યું મેલ પુત્ર મારો, એને સાટે ખાઈ જા મુજને;
 ત્યારે વાંધ કહે નિષ્કુલાનંદનો, નાથ ભજ કહું તુજને. ૧૦

કહ્યું ૩૦ મું.

તને મેં કરી બહુ બહુ વિનંતિજી, પણ વાંધે ન માની મારી એક રતિજી;
 મારે તો પડી ત્યાં વિકટ વિપતિજી, તે જોઈ સિંહ કહે સુશ્વ શુભ મતિજી. ૧

ઢાળ.

શુભ મતિ સાંભળ સહી, મૃગપતિ ન મૂકે મુખયધી; ૨
ખહુ દીને મલ્યો ખાળક તારો, હું ધણું પીડાયો તો જીખથી.
એમ કરતાં હોય ઉગારવો, તો તું જાય જઈ ભૂખાળને;
આપે અંગ જો અરધું, તો મેહું તારા ખાળને. ૩
ત્યારે વિમ્ર કહે મેં કહ્યું વાધને, એ વાત હૂંથી કેમ યાય;
કદાપિ માયું હું અંગ એતું, પણ રાયે કેમ દેવાય. ૪
અજ ધન આપે અવનિ, તે તો સત્યવાદીને છે સોહલું;
પણ અંગ કાપીને આપતું, એથી ખીજું શું દોહલું. ૫
વણ માગ્યાતું જે માગતું, તેનો કરવો તપાસ;
વેરી આપે અંગ અધિપતી, એવો આવે કેમ વિશ્વાસ. ૬
ત્યારે વાધ કહે એ વસતું નથી, અંગ આપશે જ તું અચીર;
આગે અસ્તિ દધિચીએ આપ્યાં, આપ્યું શીખીએ કાપીશરીર. ૭
કણું કવચ આપિયું, આપ્યું બળીએ ત્રીલોકીતું રાજ;
સત્યવાદીને છે સોહલું, જઈ જાયો ન પાડે તે નાજ. ૮
એમ કહી અહીં મોકલ્યો, તરત તમારે રાય પાસ;
નથી મંગાતું મેં મુખયી, તેમ નથી મેલાતી સુત આશ. ૯
ઉભય સંકટ આવિયાં, એક એક થકી અધિક;
નિષ્કલાનંદનો જે નાય કરશે, તેજ યારો અંતે ઠીક. ૧૦

કડવું ૩૨ મું.

ત્યારે રાય મોલ્યા થઈ પ્રસન્નજી, ભલે તમે આવિયા મારે જીવનજી;
આપીશ હું તમને મારું આ તંનજી, તે જાણજો તમે જરૂર મંનજી. ૧

ઢાળ.

જરૂર તમે જાણજો, આપું ઉતાવળો આ દેહ;
વિલંબ તેની નથી વળી, સાચું માનજો નથી સંદેહ. ૨
ત્યારે તામ્રજીવને, તેણીએ, આપી, રાજગણી, એહને;
પુત્ર પ્રગળે પાળજો, માં ટાળજો હરીશું સ્નેહને. ૩
પછી નરેશ નહાઈ તિલક કરી, ધરી કંઠમાં તુલસી દામ;
મંગાવ્યું કરવત વહેરવા, ત્યારે ઉઠ્યું અકળાઈ ગામ. ૪

દાદાદોલ શેહેર સૌ થયું, રહી નહોં ધારતાં ધીર;
 દાદાદાર હુવો ધણો, ભયોં સૌએ નયનોમાં નીર. ૫
 ત્યારે તામ્રધ્વજ એમ કહે, હું સુત તમારો તમારું તન;
 આપો મુને એ વિપ્રને, વળી કરો એને પ્રસન્ન. ૬
 ત્યારે રાણી કહે અર્દાંગ હું કદાવું, આપો રામ એ જામ લઈ;
 પામે પુત્ર એ પોતાતણો, મુને વાધના મુખમાં દઈ. ૭
 કુંવર રાણીની વાણી મુણી, બોલ્યો દ્વિજ સેવકને સંગ;
 આ તો વાત વિપ્રહે પડી, નહોં આપે રામ અર્ધું અંગ. ૮
 મેલી લાલચ ચાલો મારગે, જમ્યે વેગે વાધની પાસ;
 અસ્થિ એનાં પ્રભાળીએ, જ્યારે ખર્ષ જામ એનું માંસ. ૯
 પડી વાત પંચાયતે, તે નહિ નીપજે નિરધાર;
 નિષ્કુલાનંદના નાથને, એવું ગમિયું આ વાર. ૧૦

કહ્યુંં ઉર મું.

ત્યારે કર્મવંતિને કહે દ્વિજ આમણ, નારી અંગ નરનું પશુ વેદે કહ્યું વામણ;
 માટે અંગ તારું નાવે એને કામણ, એણે તો લીધું છે દક્ષિણનું નામણ. ૧

હાળ.

નામ લીધું છે દક્ષિણનું, રાણી કુંવરનું વેહેરલ;
 એવું લઈને આવજે, આખું હોય હરખે ભરેલ. ૨
 ત્યારે મદિપતિ કે મ બોલો કામ, સૌ રહો રાણ રણિઆત;
 આ અવસર અમૂલ્ય, રખે કામ બગાડો વાત. ૩
 માગે મોટા મગન થઈ, તેવી તક આવી મારે આજ;
 ધન્ય ધન્ય મારા દેહને, જે આવશે ખાણાણુને કાજ. ૪
 લાલો કરવત મકરી, આકરી કરી તે નિરધાર;
 માયું ચીરીને માહરું, તુર્ત પોહોંયે જઈ પાર. ૫
 પાછળ રહેજે તું પુત્ર મારા, સામી રહેજે વળી તું મુંદરી;
 વચ્ચેથી માંડો તમે વેહેરવા, અતિસય હરખ હૈયે ભરી. ૬
 રાણ કરો ઋપિરાવને, કોઈ દિલ માં કરો દિલગીર;
 મારાં દુઃખને દેખી કરી, રખે નયણે ભરો કોઈ નીર. ૭
 મારે નથી એવું મનમાં જે, અવળું થયું આ વાર;
 તમે શોક શીદને કરો, માગ્યા વહેલે વેહેરવા તૈયાર. ૮

એમ કહી ઉભા ચંકા બે મધ્યે, અતિ ઉતાવળા યાય;
તે જોષને જન ખીજ કરે છે, ઉભા ત્રાહે ત્રાહે. ૯
અસકની છોળા ઉડશે, રહેજો છેટે સૌ નર નાર;
નિષ્કુલાનંદનો નાથ જોતાં, કર્યું કરવત તૈયાર. ૧૦

પદ ૮ મું-રાગ સિંધુ.

આકરે કાકરે કરવત કાઢીયું, વાઢીયું મરતક કિલાટ લગે;
ધડક ફડક થડક નથી મને, અચળ અકળ ઉભા એક પગે. આકરે. ૧
છુટી છોળ અતુલ લાસ લોહીની, તે જોષ જન મન ચડિ ચિતે ચિતરી;
દેખી ભૂપતિની વિપતિ મતિ અળી, ઢળી વળી પજાં મૂઝાંએ કરી. આકરે. ૨
કરે કરેરાટ ચરેરાટ માંડયું ડાલવા, તે વામ અંગે એની વાત જાણી;
એહ અંગ તે ઉમંગ લંગ થયું, વળી આવી ગયું આંખમાંહે પાણી. આકરે. ૩
તે જોષ દિજ ખોલિયો કોષ કરી, કલપીનું દાન હું ન લઉં કદી;
હટકી ફટકી ચટકી ચાલિયા, તેને વાળિયા દિનતા વાણી વદી. આકરે. ૪
પછી આવીને પૂછ્યું એહ અંગને, કહે આંસુ આંખાનું કારણ સહી;
ત્યારે તે કહે અભાગ્ય સહી અર્ધા અંગની, જે આઘાણને અર્થે આંખું નહીં. આકરે. ૫
એવું સુણી દિજ પલટીને થયા, ત્યાં પ્રગટ શ્રીપુરોચિતમ રૂપ રે;
નિષ્કુલાનંદનો નાથ ગાય કહે, ભાગ ભાગ ભાગ મુજ પાસથી ભૂપ રે. આકરે. ૬

કડવું ૩૩ મું-રાગ ધન્યાશ્રી.

મયુરધ્વજ કહે માયું હું તે દેજેછ, આવું રૂપ અનૂપ હૃદયમાં રહેજેછ;
જી એક ખીજું મારે ભાગવું છેજેછ, હવે આવી પરીક્ષા કેનીયે માં લેજેછ. ૧

ઢાળ.

લેશો માં આવી પરીક્ષા કેની, તમે દયાળુ દયાને મહી;
એમ મયુરધ્વજે મોટે માંચું, સૌ જીવ સારુ જાણો સહી. ૨
લલો-લલો એ ભૂપતિ, જેની મતિ અતિ મોટી ધણી;
લક્ષી કરી એણે લક્ષિત, એના જેવી જોષએ આપણી. ૩
સત્ય શ્રદ્ધા ધીરજપણું, જો એના જેવા વિવેક;
ધર્મ પણુ દદ ધારવો, જો એના જેવી મહી ટેક. ૪
એક ટેક હરી લક્ષ્મણ, નેક છેક સુધી છાંડવી નહીં;
કરિ વિવેક અતિ હિરમાં, વળી એક રંગે રહેવું સહી. ૫

પળે પળે રંગ પલટે, કહીં નવલ કસુંખી નીલનો; ૬
 એક રહેણી ઠહેણી એક રીત નહીં, સ્વભાવ સમ સલીલનો.
 પ્રણુ ભક્ત જે આગળ યયા, તે સર્વેની સુણીએ રીત; ૭
 કર્યા વિના જીવો દોણ રહ્યા, સૌ ચિંતવીજીવો તમે ચિત્ત.
 જેમ ઇક્ષુ પામે અમૃત્યતા, તે તો પ્રથમ પોતે પીલાય છે; ૮
 ત્યારપછી ચઢે તાવડે, તેનાં ગોળ ખાંડ સાકર થાય છે.
 તેમ કસ્યા વિના કાય વસ્તુ, ખરે ખપે નથી આવતી; ૯
 એમ સમગ્ર સંકટ સહો તો, ભલી ભળ્યે ભક્તી.
 પહોંચ વિના પર્વતે ચઢ્યાની, હુંએ કરે કાષ્ટ હોંસ; ૧૦
 નિષ્કુલાનંદ કહે એ નહીં બને, અમથો યારો અપ્રસાસ.

કંડવું ૩૪ મું.

પ્રભુ ભજવા જેને કરવો ઉપાયછ, તેને એમ કરવું જેમ કૃષ્ણ ઋષુરાયછ;
 પ્રભુ પ્રસન્ન કરવા ગયા વનમાંયછ, આરંભી તપ ઉભા એક પાયછ. ૧

હાળા.

એક પગે ઉભા રહ્યા, અડગ મને અચળ થઈ; ૨
 કર બેઠે ઉંચા કર્યા, શરીરપર ફેરવે નહીં.
 ઇચ્છા મેલી અન્ન પાનની, પ્રભુ પ્રસન્ન કરવાને કાજ; ૩
 તછ આશા વળી તંનની, જેમ છોડીને આગ્યા રાજ.
 શરીર સર્વે સૂકી ગયું, રહ્યું ન લોહી ને માંસ; ૪
 અસ્થિ રહ્યાં એક અંગમાં, રહ્યો આસ વણુ વિશ્વાસ.
 નાહી રહી સર્વે નીસરી, ઉધાડી અંગની બહાર; ૫
 મળ્યું અંગ મળ્યું પેટ પૂંઠે, તોય કરે છે નામ ઉચ્ચાર.
 માયું ગોઠણુ મોટાં થયાં, રહ્યું હૈયું બહારે નીસરી; ૬
 અજીત વળગ્યું અસ્થિએ, થઈ કૃષ્ણ કાયા તપે કરી.
 લાગે પવન અંગ લડયડે, વળી ડોલે છે તેજે દેહ; ૭
 એવું અચેત અંગ થયું, તોય તપ ન તળે તેહ.
 સુકા કાષ્ટ સમ ઉભા રહ્યા, અરણ્યમાં એકાએક; ૮
 હાલે ચાલે નહીં ચરણે, એવી ગ્રહી આકરી ટેક.
 રાજ કરવા રમાપતિ, અતિ આકરું તપ આદર્યું; ૯
 ધરણી લાગી ધ્રુજવા, સ્વરગ કંપાયમાન કૃષ્ણ.

એવું તપ જોઈ આકરું, બીડીના સવે સુર અસુર;
નિષ્કુલાનંદના નાથને કંઈ, લેશે આપણાં સ્થાનકે જરૂર. ૧૦

કંઠવું ૩૫ મું.

ત્યારે સુર ગયા શ્રીપતિ પાસજી, અમરે સૌએ કરી અરદાસજી;
અમને રાખ્યા ત્યાં અમે કયોં છે નિવાસજી, પણ હવે નથી એ સ્થાનકની આશજી. ૧

હાળ.

આશા નથી એ સ્થવતણી, જોઈ તપ ઋણુરાયતણું;
એના તપ પ્રતાપે કરી, અમે તો તપીઆ ધણું. ૨
ત્યારે શ્રીહરિ કહે સુર સાંભળો, તમે જાઓ તમારે સ્થાનકે;
એમ કહીને હિડીઆ, અવિનાશી અચાનકે. ૩
આવ્યા રાય ઋણુ પાસ તે, દીધાં દયા કરી દર્શન;
માગો માગો રાય મુખથી, હું થયો જીવે પ્રસન્ન. ૪
હેતે કરી હાથ ઈરવે, મુખ માથે ને સર્વે શરીર;
જોઈ ધીરજ એ રાજનની, આવી ગયાં નયનમાં નીર. ૫
અતિ દીન આગળ યઈ ઉઠા, આધીન આશિવાળા યઈ;
જાણે આપું એ જનને હું, મારું સુખ સર્વે લઈ. ૬
વહાલપ દેખાડે છે વળી વળી, હેત હૈયામાં નથી સમાવું;
અકળાઈ યદા છે ઉતાવળા, મન ધીરજ નથી પમાવું. ૭
ત્યારે રાય પાથે લાગ્યા પ્રભુને, કહે ધન્ય અનાયના નાથ;
નીરખી તમને નયને, શ્રીહરિ હું થયો સનાથ. ૮
માથું હું હું મહા પ્રભુ, પંચ વિષમ સંબંધી જે સુખ;
દેશો માં દયા કરી, જેથી થાયે તમથી વિમુખ. ૯
ત્યારે શ્રીહરિ કહે શુદ્ધ ભક્ત તમે, નથી માયાનો લેશ જરા;
નિષ્કુલાનંદનો નાથ કહે, અનન્ય ભક્ત મારા ખરા. ૧૦

કંઠવું ૩૬ મું.

એમ પ્રસન્ન કર્યા પરિબ્રજજી, સહી શરીર બહુ પરીવ્રમજી;
એહ વાત સાંભળી લેવો મર્મજી, વાત છે કડીણુ નથી કંઈ નર્મજી. ૧

હાળ.

નરમ નથી છે કંઠણુ ધણી, જોશ તેવાથી થતી નથી;
સૌ સૌના મનમાં જુઓ, જીંડું વિચારી અંતરથી. ૨

વણુ ખપવાળાને એ વાર્તા, આણુએક અર્થે આવે નહીં;
 મહિમા મહાતમ મોટપ મુખથી, દેએ મરકથી કથી કહી. ૩
 જેમ પશુ જનને ચાર પ્યારી, તેઢ લીલી દેખીને નવ તજે;
 સહે કષ્ટ બહુ એહ સારુ, તોયે ભાવે કરી તેને ભજે. ૪
 જેને મોટી આશા છે મનમાં, જેવી પામવા પૈસાતણી ધણી;
 તેવી આશા નથી અવિનાશ પદની, વાત શું કહીએ ધણી. ૫
 અન વસન સારુ અંગ આવે, જ્યાં કાપે શત્રુ વળી રીશ;
 એ તો યાવ છે ઉછરંગશું, પણ ભગ્ય નહીં ભુગદીશ. ૬
 અસત્ય સુખ સારુ એવું કરે, પિડ પાજા સુધી પરીમાણુ;
 સત્ય સુખને સાંભળી, વળી યાતી નથી એવી તાણુ. ૭
 વિપનો કીડો વિષમાં રહી, વખાણે વિપનું સુખ;
 તેને રહેતાં અમૃતમાં, યાવ જરૂર જણે દુઃખ. ૮
 તેમ ભક્ત આ બ્રહ્માંડમાં, ભજે હરિ ન તજે વિકાર;
 જેમ દેશ કહી એક ઠેકાણાતણા, સ્વેત સ્થામ સૌ એક હાર. ૯
 ભક્ત યજ્ઞે ભગવાનના, પ્રથમના ભક્ત પ્રમાણુ;
 નિષ્કુલાનંદ કહે તે વિના, ખીજા માને માયાના વેચાણુ. ૧૦

પદ ૯ મું-રાગે બિહારગડો.

દોહિલું યાતું હરિ દાસ રે, સંતો દોહિલું.
 નેધવે તજવી તન સુખ આશ રે, સંતો દોહિલું. ૧
 શૂરો જેમ રણમાં લડવા, હૈવામાં અતિ ઉત્સાહ;
 પેટ કટારી મારી પગ પરદે, તેને કેની રહી ત્રાસ રે. સંતો ૨
 કાપર મનમાં કરે મનસુખા, રહીશું ઉભા આસપાસ;
 એમ કરતાં નેચકી ગયા ચોટે, તો તરત લેશું મુખે ધાસ રે. સંતો ૩
 શરા સંતની રીત એક સરખી, કરવો વેરીના વિનાશ;
 કામ કોધ લોભ મોહ તણ, ભાવે ભજવા અવિનાશ રે. સંતો ૪
 એવા ભક્ત તે ભક્ત હરિના, તે સહે જગ ઉપદાસ;
 નિષ્કુલાનંદ કહે તે વિના ખીજા, તેનો નાવે વિશ્વાસ રે. સંતો ૫

કંઠર્વ ૩૭ મું-રાગ ધન્યાશ્રી.

વળી કહું વાત અનુપમ એકજી, સુણુજો સૌ હિર આણી વિવેકજી;
 કહું સત્યવાદી રાવ શીખીની ટેકજી, મૂકી નહીં નૃપે મુવા લગી છેકજી. ૧

ઢાળ.

છેક રેક તણ નહીં, દીથે દેદેકાર કરી દાન;
 જે જે માગે તે તે આપે તેને, બહુ બહુ કરી સન્માન. ૨
 બૂખ્યા પ્યાસો કાષ્ઠ પ્રાણી આવે, મગે મનર્વાચિત જે વગી;
 આપ તેને આદર્યું, આરત વાણી સંભળી. ૩
 તેણે જરા વાધ્યો આ જગતમાં, પરલોક પડી કાળ;
 ઇન્દ્ર કહે લેશે આસન મારું, કરું કાષ્ઠ એક રખવાળ. ૪
 પેહેલ વેહેલાં પાળ બાધિયે, તો રહે તળાવે તોય;
 આવે જળે જે આદર્યું તે, કામ ન આવે કામ. ૫
 લાગી આગે કાષ્ઠ દૂષ ખણે, તેણે આલાપ નહીં અંગાર;
 માટે મેલી ગાફલતા, વહેલો વહેલો કરવો વિચાર. ૬
 પછી શક થયો શકરો, થયો હોલો તે હુતાશન;
 આઘ્યા બેઠે ઉડતા, બ્યાં બેઠા હતા રાજન. ૭
 કપેત ગયો આવી ગોદમાં, બેઠો શકરો સામે સુગંધ;
 આપ મદારા આહારને, મારા બૂખે જાય છે પ્રાણ. ૮
 ત્યારે શીખી કહે સુણુ શકરા, શણું આવ્યો તે કેમ અપાય;
 માગ ખીજું હોય મનમાં, જેણે કરી તારું દુઃખ જાય. ૯
 ત્યારે બાજ કહે ખીજું જોઈતું નથી, જોઈએ ખાવાનું આવાર;
 નિબુલાનંદના નાથ ન્યાય કરી, આપ માંસ એદ હોસા ભાર. ૧૦

કંઠ્યું ૩૮ મું.

શિખી રાજ છે દયાનો નિવાસણ, પાપ કરતાં પામે બહુ ત્રાસણ;
 તેનો તન મનમાં ક્યોં તપાસણ, તેણે કેમ અપાય મારી પરમાંસણ. ૧

ઢાળ.

તપાસ કરી તને મને, ત્રાણું મંગાવ્યાં તે વાર;
 કાતુ લઈ માંડ્યું કાપવા, આપવા આમિષ હોલા ભાર. ૨
 કાપી કાપી રાગે આપીયું, સર્વે શરીરનું માંસ;
 તોય ત્રાણું નવ ઉપડ્યું, હોલો બેઠો છે જેદ પાસ. ૩
 ત્યારે રાયે નિયારિયું, આ તો કપેત કારણરૂપ;
 માટે આપું અંગ આપું એને, એમ કહે છે વગી બૂધ. ૪

ત્યારે બેઠા રાજ જઈ ત્રાજવે, હુવો લોકમાં હાહાકાર;
 ત્યારે હોલો ટળી હુતાશન હુવો, હવો ચક્રો સક તે વાર. ૫
 ત્યારે છદ્ધ કહે ધન્ય ધન્ય રાજ, તું જેવો નથી બીજો કોઈ;
 તન અભિમાની તું નહીં, અમે જોયું કરી વિવેક. ૬
 સત્ય ધર્મ-નિયમ-ટેક-તારી, ભારે ધારી ભલી તમે ભૂપ;
 તન તજી થઈ લોક જશે, યાશે થઈ રવરૂપ. ૭
 પહેલ પહેલું લીધે પારખું, પછી દીધે છે અભય દાન;
 એવાં સંકટને સહન કરતાં, જાણે નથી કંઈ જાન. ૮
 વામને બાંધ્યા બળી રાજ, પછી પોતે બંધાયા બહુ પેર;
 હજી સુધી હેતે કરી હરિ, રહે છે એને ઘેર. ૯
 એમ વર દઈ સુરેશ ગયા, ચપો અતિ જયજયકાર;
 નિષ્કુલાનંદ હરિ ભક્તને, ગ્રહી લેવો એવો સાર. ૧૦

કંઈકું ૩૯ મું.

આપું કાપી તન સત્યવંત શીખી રાજજી, તે તો પરલોકના સુખને કાજજી;
 એના જેવું આપણે કરવું તે આજજી, ત્યારે રીઝશે ધનસ્વામ મહારાજજી. ૧

હાળી,

ધનસ્વામ ધણું રીઝે ત્યારે, રહીએ એ રાજની રીત;
 ધીરજ-ધર્મ-સત્ય-સુશીલતા, તેના જેવી કરી જોઈએ પ્રીત. ૨
 અંગથી અળગી અવનીએ, વળી જે જે જાણે હોય;
 તે તે આપે ત્રિલોકમાં, સુખે થકી સૌ કોય. ૩
 પણ જ્યારે આવે અંગ ઉપર, સુખ દુઃખના સમૂહ મળી;
 ત્યારે દૃઢ ધીરજ રહે, સંત કહિયે તેને વળી. ૪
 મોટી વાત કરતાં મુખથી, વળી સ્વાદ આવે છે સહુને;
 પણ જ્યારે જોયે આ જીવમાં, ત્યારે જાણાયે જૂલ બહુને. ૫
 એક જૂલને અળગી કરી, ખરી હરિની ભક્તિ કરીએ;
 મોટા ભક્ત જે મોરે થયા, તેનાં મનને અનુસરીએ. ૬
 મનગમતું મેલી કરી, મત મોટાનો મન ધારીએ;
 પ્રસન્ન કરવા છે પ્રાણપતિને, એવું તો જરૂર વિચારીએ. ૭
 અંતર્યામીની આગળે, નવ આલે જૂઠું જરાય;
 એમ વિચારી આપણે, કસર ન રાખવી કાંઈ. ૮

‘એહ વાત અનૂપ છે, નકી સુખ યાવાની નિદાન;
વણુ સમજે વિપત પડે, રણુ તૃણાર્થી સંગ જ્ઞાન. ૯
મોટે મોટા સંતને મળી, વળી ટાળવી સર્વે જીલ;
નિષ્કુલાનંદ કહે નવ જોઈએ, અવસર આવ્યો અમૂલ્ય. ૧૦

કંઠુ ૪૦ મું.

જેને ઉપાય કરવો હોય એહજી, તેને થાવું નિરનેહીજી;
જેમ વરત્યા જનક જેહજી, કરતાં રાજ્ય કહેવાયા વિદેહીજી. ૧

હાજી.

વિદેહી કહેવાયા તે સાંભળી, ત્યાં આવ્યા નવ ઋષિરાય;
ઉપા જનક બેટયાસહુને, ધણે હેતે ધાધી હમયામાય. ૨
પછી મળ્યા એક એકને, તેની પૂછી ઋષિએ વાત;
અમે ન સમજ્યા આ મર્મને, તમે સમજવો સાક્ષાત. ૩
ત્યારે જનક કહે આ દેહનો, નથી પક્ષ એકનો વિશ્વાસ;
મળાય કેમ આ મુનિને, જ્યારે યજ્ઞભય તન નાશ. ૪
એમ કરીને પૂજા કરી, લાવે કરાવ્યાં બોજન;
પછી બેઠા સભા કરીને, પૂછ્યા લવા અન્ન. ૫
ત્યાં મિથીલાપુરી અજળી, ધાર્યાં સૌ સૌને ઘેર લોક;
જનક કહે મારું નથી જીલતું, શાને કરું હું શોક. ૬
રાજ સાજ સુખ સંપતિ, વળી દેહ-ગેહ-દારા-દામ;
‘એહ કાણુ દેનાં કાણુ આપણે, કાષ્ટએ કેને ન આવે કામ. ૭
અણુસમજણે આપણું, સૌ માની રહ્યું મનમાય;
ભુએ વિચારી જીવમાં, તો, નથી આપણું કાંય. ૮
એમ રાજમા રહી રાગ તત્ત્વો, એ છે લક્ષ લેવા જેવો ધણો;
તુજ પદારથ સારુ તણાવું, એવો મતજ્ઞેષ્ઠે નહીં આપણો. ૯
ખાવા ખટરસ નરેશ સુતને, તોએ ડોડાં દેખી ડો દિલ;
નિષ્કુલાનંદ એ કંગાલ છે, નથી આવ્યો રાજનો અમલ. ૧૦

પદ ૧૦ મું—રાગ બિહારગડા.

શિદને રહીયે કંગાલ રે, સંતો શિદને.
જ્યારે મળ્યો મોટો મદા માતરે, સંતો શિદને૦ રેક. ૧

પૂર્ણ બ્રહ્મ પુરુષોત્તમ ખામી, ખામી ન રહી એક વાલ;
 અમલ સહિત વાત ઉચરવી, માની મનમાં નિહાળ રે. સંતો ૦
 રાજની રાણી ભમે બીખ માંગી, હાલે કંગાલને હાલ;
 ધર લજમણી રાણી જાણી, રાજ ખીણ પાડે વળી ખાલ રે. સંતો ૦
 તેમ ભક્ત ભગવાનના યધને, રહે વિપયમાં બેહાલ;
 તેતો પામર નર જાણે પુરા, હરિભક્તની ધરી છે દાલ રે. સંતો ૦
 તન મન આશ તણ તુલ્ય જાણી, કાઠું સમણ એ સાલ;
 નિષ્કુલાનંદ એ ભક્ત હરિના, ખીજ બજારી બકાલ રે. સંતો ૦

કંડવું ૪૨ મું.

વળી કંઠ વાત હરિજનની અમલણ, નળપુરીનો રાજ એક નળણ;
 રૂપ ગુણ શીળ ઉદાર નિર્મળણ, એવો વિરસેનનો મુત સખળણ. ૧

હાળ.

સખળ-ને સત્યવાદી સુણી, દમયંતિએ વિચારી વાત;
 વરતું છે એ નળને, ખીજ પુરપ તાત ને બ્રાત. ૨
 તેહ વાત ન જાણે તાત એનો, રચ્યો સ્વયંવર તે વાર;
 તેમાં રાજ તેડાવિયા, સો આવવા યયા તૈયાર. ૩
 ત્યારે નારદે કહ્યું ઈંદ્રને, ધર્મ અગ્નિ સુણે વરુણ;
 તમ જોગ એ કન્યા બીમની, સુધમા સર્વ એના મેં ગુણ. ૪
 પણ એને વરતું છે નળને, એવી દંડ ધારી છે ટેક;
 ટેક તળવી તમે વરો, તો વળે વડો વિશેક. ૫
 નળ અંતરે નિર્મળ છે, જોમ કહેશે તેમ કરશે;
 તણ ત્રિય પોતાતણું, તમારે દે ત્રિયે અનુસરશે. ૬
 ત્યારે ચારે મળી કહ્યું નળને, તું કર અમારાં વખાણ;
 તું તારી નિંદા કરજે, તો અમને વરશે એહ જાણ. ૭
 ત્યારે નળે કહ્યું જઈ દમયંતીને, ઈંદ્ર-અગ્નિ-ધર્મ ને વરુણ;
 એને વર તું વેગે કરી, તો તારે તોલે આવે કંઠ કુણ. ૮
 ત્યારે દમયંતી કહે હે દેવતા, હું તો વરી છઉં નળ રાય;
 હવે ડગાવું જો દીક્ષને, તો પતિવ્રતાપણું જાય. ૯
 ત્યારે ઈંદ્રાદિ ચારે નળ યયા, પલટી પોતાનો વેશ;
 નિષ્કુલાનંદ નાથ રમરી, ત્યાં આવ્યા નળ નરેશ. ૧૦

કહવું ૪૨ મું.

પછી પાંચે થયા નળ સમ પ્રમાણુજી, પતિવ્રતા ધર્મથી પડી ઝોળખાણુજી;
નાંખી નળ કંઠે વરમાળ સુજણુજી, સુર નર થયા નિરાશી નિર્વાણુજી. ૧

કાળી.

નિરાશી નર અમર ગયા, સારે ઈંદ્રે કયો ઉપાય;
આપી કળીને આઝા, તું પ્રવેશ કર નળમાંય. ૨
ત્યારે નળ મતિ રતિ નવ રહી, રમ્યો ઘૂતવિઘા બ્રાત સાય;
રાજ સાજ સુખ સચ્ચદિ, લીધી છતી કયો અનાય. ૩
પછી કાઢ્યાં દંપતી પૂરથી, આપી પહેરવા એક અંબર;
મૂક્યાં કાઢી મોટા વનમાં, જ્યાં ન લીએ કાંઈ અમર. ૪
જળ ટાણે જળ નવ મળે, અજ ટાણે ન મળે અજ;
ભૂખ ખાસ ત્યાં લેળાં ભમે, દુઃખમહિ નિર્ગમે દિન. ૫
મનુષ્ય માત્ર જ્યાં ન મળે, મળે વનવાસી વિકરાળ;
ખાવા આવે ખરો ચાં, તોએ ન કરે તેની સંભાળ. ૬
ભૂત ભૈરવ ભયંકર ભમે, દમે બીજનાં આવી દેહને;
આપે સંકટ સંતાપે સહ, કહે નહોં કંઈ તેહને. ૭
જેને સંકટ શરીરમાંય, આણું જોટણું આળું નથી;
તેને સંકટ સામડું પડ્યું, જે કહેવાય નહોં સુખથી. ૮
અડવાણું ફરે અરણ્યમાં, ચર્ણુમાં ચાહ્યાં રુધીર;
તોએ અકળાયે નહિ અંસ રે, સમજી મને સુધીર. ૯
રાત દિવસ એમ રડવડે, પડે અજ વિના ઉપવાસ;
નિઠુસાનંદ કહે એહ વનમાં ફરે, ધરે નહોં તન ત્રાસ. ૧૦

કહવું ૪૩ મું.

તન વિપમ અતિશય વિકટજી, જ્યાં જ્યાં જાય ત્યાં પામે સંકટજી;
રાત દિવસ રહે દુઃખ અમટજી, ઝાડ પહાડ પૃથ્વી અતિ દુર્ધટજી. ૧

કાળી.

દુર્ધટ દેખી અટવાયે એહ, ચળી જાય મનુષ્યનાં ચિત્ત;
તેમાં રાજા રાણી રડવડે, પડે દુઃખ ત્યાં અગણિત. ૨
પણા ગોખરુ કાંટા ફૂગટા, કોયાં કંદુ કરણાં નીર;
આવી પરસે અંજમાં, તેણે સજી જાય છે શરીર. ૩

પશુ પંખી પરસ્પર કરે, રાજા ભૂડા ભયંકાર;
 સદા ન જાય તે શ્રવણે, એવા થાય વનમાં ઉચ્ચાર. ૪
 નિરાશા નિશિચર કરે હરે, પશુ પંખીના પ્રાણ;
 એવા વનમાં દંપતી, અતિ નિઃશંક કરે નિર્વાણ. ૫
 ખાન પાન એણે નવ મળે, મળે હિંસક જન હમ્મેશ;
 તોય સંભારે નહીં સુખ રાજનું, હૈયામાંહે લવલેશ. ૬
 જેમ જેમ પડે વિપત્તિ વળી, તેમ તેમ મને મર્ગન;
 એમ વનમાંય વિચરે, રાત દિન રાણી ને રાજન. ૭
 એવા વનમાં ઋષિ રહે, જેને અત્રને નહીં આહાર;
 જોઈ રાજા એવા ઋષિને, ત્યાંથી ચાલી નીસરે તે વાર. ૮
 એમ દીન કંઈ વહી ગયા, પછી રાજાએ ક્યો વિચાર;
 રાણી આણી સર્વે દુઃખની, માટે તણ દેહ નિરધાર. ૯
 પછી અર્ધુ અંબર લઈ અર્ધ રાત્રે, ચાલી નીકળ્યા નરેશ;
 નિષ્કુલાનંદ કહે દમયંતિ, પામી પૂરણ કલેશ. ૧૦
 કડવું ટટ મું.

દમયંતિ પુકારે કહે રાજનંદ, મેલી તમે મુને રડવડતી વનંદ;
 હું પતિવ્રતા મારું અખળાનું તનંદ, તમ વિશ્વ મારું કોણ કરશે જતનંદ. ૧

દાણી.

જાતન કરતા તે જાતા રહ્યા, હવે રહીરા હું શી રીતમાં;
 હે દૈવ તે દુઃખ દીધું સામર્થ્ય, તેનું ન વિચાર્યું ચિત્તમાં. ૨
 રહી લડધડી પડી ગઈ, શુદ્ધ નહીં રહી શરીરની;
 નળ વિગોએ એ નારની, નયણે નદી ચાલી નીરની. ૩
 પછી પડતી આખડતી વળી, ચાલી એકાએક વનમાં;
 લાખ્યા કાંઠા કાંઠરા ખરા, તેની પીડા ચર્ષ છે તનમાં. ૪
 તેમ જ નળરાય તનમાં, પામે છે પીડા અતિ ઘણી;
 પશુ સત્ય ન ચૂકે ધર્મ ન મૂકે, શું કહિયે ધિરજ તેહ તણી. ૫
 એમ કહી કષ્ટ ભોગ્યાં, તેનો કહેતાં ન આવે પાર;
 શત દિવસ રડવડતાં, વળી વહી ગયાં ધર્મે ખાર.* ૬

* આ એટલું છે. નળ દમયંતીનો વિશેષ પ્રણુ વરણનો મદ્દાભારતમાં છે. દવિએ બ્રહ્મમાંકે કાં તો પ્રાસ મેળવવાની લહેરમાં ખાર વરસ લખ્યાં છે.

પછી પામ્યા નીજ રાજને, ભાવે ભાગ્યા શ્રીભગવાન;
એટલું કળી વળી કરી ગયો, તોય સત્ય ન ચૂક્યાં નિદાન. ૩
એમ સાધુને સત્ય રાખવું, રાખવી દેહ મતિ ધર્મમાં;
સુખ દુઃખ સહી શરીરને, રહેવું અચળ નિજ આશ્રમમાં. ૮
ધર્મ સમ ધન્ય નથી, નર નારીને નિદાન;
ધર્મ જોતાં જોઈ ન મળે, તો જાણવું થયું એ જ્યાન. ૯
એવી આંટી પડી અંતરે, હરિ જન હિમ્મત રાખો દૃઢએ;
નિષ્કુલાનંદનો નાથજી, યારો રાજી અતિસે તહીએ. ૧૦

પદ ૧૧ મું-રાગ બિહાગડા.

કરીએ રાજી ધનસ્થામ રે, સંતો કરીએ રાજી ૦
તો સરે સર્વે કામ રે, સંતો ૦ ટેક. ૧
મરજી જોઈ મહારાજના મનની, એમ રહીએ આઠે જામ;
જે ન ગમે જગદીશને જાણો, તેનું ન પૂછીએ નામ રે, સંતો ૦ ૨
તેમાં કદ આવે જો કાંઈ એક, સહિયે દૃઢએ કરી હામ;
અચળ અડગ રહી એક મને, તો પામિએ સુખવિશ્રામ રે, સંતો ૦ ૩
જુઓ રીત આગેના જનની, પામ્યા વિપતિ વિરામ;
જન્મ ચકી માનો મુના મુધી, કરી એકા નહોં કામ રે, સંતો ૦ ૪
એ તો દોહલું સોહલું છે આજ, તાજિયે દોરે દામ વામ;
નિષ્કુલાનંદ નિઃશંક થઇને, પામિયે હરિનું ધામ રે, સંતો ૦ ૫

કડલું ૪૫ મું-રાગ ધ-યાત્રી.

વળી કહું રાજી અંબરીષજી, તેને ઘેર આઘ્યા ફર્વાસા લઇ શિષ્યજી;
ભોજન કરાવ અમને નરેશજી, ત્યારે તૃપ કહે નાહી આવો મુનેશજી. ૧

હાથ.

મુનિ વેહેલા તમે આવજો, આજ છે દ્વાદશીનો દિન;
ન આઘ્યા જાણી ત્યારે તૃપે, કર્યું ઉદક પાન પ્રાશન. ૨
વીતિ વેળાએ મુની આવીયા, રાજી કેમ કર્યું તે ભોજન;
મુને જમાયા વિના જગ્યો, દઈ હું હું શાપ રાજન. ૩
શાપ દઇ આપ આલિયા, આઘ્યું સુદર્શન તે વાર;
બહુ ભાગે આવે બાળનું, પછી આઘ્યા હરીને આધાર. ૪
કહ્યું હરિને કદ નિવારિયે, ટાળિયે સુદર્શનનો ત્રાસ;
ત્યારે શ્રીપતિ કહે ઋષિ સંભળો, તમેજાઓ અંબરીષ પાસ. ૫

ત્યારે ઋષિ આબ્યા રામ પાસે, રામે પાપ લાગી કહ્યો અભિપ્રાય;
 આજ તે દિન એક ભાવ હોય તો, સુદર્શન દૂર થાય. ૬
 એમ ચતુ મિત્ર જેને ચતુ છે, સમ સુખ દુઃખ દેનાર;
 એવા ભક્ત જે જગતમાંહે, તે પર પ્રભુનો પ્યાર. ૭
 પર પ્રાણીને પીડે નહીં, ભલે પીડાય પિંડ પૌતાતણો;
 એવા વિચાર જેને અતરે, ધડી ધડીએ રહે છે ધણો. ૮
 દિતકારી ભારી સૌ છવના, જેને ભૂડાઈ ભાગે આવી નથી;
 તેણે અવળું અવરતું, ક્રમ થાય ઉપર અંતરથી. ૯
 સમુદ્ર શીતળ સદાય, કેને દુઃખ ન દીધે કાંય;
 નિષ્કુલાનંદ એ ભક્તની, શ્રીહરી કરે છે સદાય. ૧૦

કંડયું ૪૬ મું.

વળી કહ્યું એક ભક્ત વિભીષણુ, ભણે દરિ કરી વિવેક વિચિક્ષણુ;
 તે જાણી રાવણુ કાપ્યો તાક્ષણુ, તેનું કાણુ કરે રાક્ષસ રક્ષણુ. ૧

દાળ.

રાક્ષસ રાવણે લાત મારી, કાઠ્યા લકાઈ બહાર;
 આબ્યા રામના સેનમાં, ન દીધા પેસવા તે વાર. ૨
 ત્યારે વિભીષણુ કહે રખવાળને, જહ રામને કહો વાત;
 ભક્ત તમારો નામ વિભીષણુ, આબ્યો છે રાવણુનો ભાત. ૩
 ત્યારે સેવકે કહ્યું શ્રીરામને, સુણી રામ કહે સુણુ દાસ;
 આવે તો આવે સમ ખાઈને, વણુ સમે નહોં વિશ્વાસ. ૪
 ત્યારે સેવકે કહ્યું વિભીષણુને, ખાધ આવ સુધાસાચા સમ;
 તો તેડી જહાંએ પ્રભુ પાસે, નહોં તો જવાનું છે વિપમ. ૫
 ત્યારે વિભીષણુ કહે સુત દારા સંબંધી, રાજ સાજ અમલ અત્ર ધન;
 આપ રૂપ અનૂપ રામણ, જો જો હોય મારે મન. ૬
 તે સેવકે સુણાવ્યું શ્રીરામને, સુણી તર્ત તેડાવિયા પાસ;
 ભલો ભક્ત વિભીષણુ તું, જગ સુખથી છે ઉદાસ. ૭
 સુત કલત કારણે, સુર અસુર નર ધમ્મે ધણું;
 રાજ ધન રૂપને સૌએ સુખ માન્યું છે, તે બંધન જાણ્યું આપણું. ૮
 એમ કહી વિભીષણુને, રાજ રાજ થયા શ્રીરામ;
 ધન્ય એવા દરિજનને, જેને સુખ સંસારી સમને હામ. ૯

એમ નર નિર્જરનાં, જેને સુખ સ્વપનને તોલ;
નિષ્કુલાનંદ કહે ભક્ત હરિના, અતિ મોટા અમોલ. ૧૦

કડવું ૪૭ સું.

હસધ્વજ સુખ સુખવા જેહજી, તેને અતિ શ્રીહરિમાં રનેહજી;
દદહરિભક્ત અચળવળી એહજી, અર્ધ દોરે આજ્યા તાતના શુનામાં તેહજી. ૧.

હાળ.

તેને તાતે તપાસ કરાવી, નાખ્યો તપેસા તેલની માંય;
શ્રીહરિના સ્મરણ થકી, કાયા ન બળી કંથ. ૨
ત્યારે કહે તેલ તપેસું નથી, માનો ઔપધી છે એહ પાસ;
તેન પણ તપેસ ખરું, નહીં ઔપધી કરી તપાસ. ૩
ત્યારે કહે મત્ર છે એના મુખમાં, તેનો અખંડ કરે છે ઉચ્ચાર;
તે મંત્ર તો શ્રીહરિ સ્મરણ, એથી નાખ્યો અંગે આગર. ૪
સાચો ભક્ત શ્રીકૃષ્ણે જાણીને, કરી કષ્ટમાં એની સહાય;
ખરી પીકયે નવ ખમી શકે, દુઃખ દાસનું મનમાંય. ૫
પણ પળની પીડા હરવા હરિ, હરિ જન પાસે રેહ;
વણ વિશ્વાસી એહ વાત તે, લેશ માત્ર પણ નવ લેહ. ૬
રાત દિવસ રક્ષા કરે, નિજ ભક્તની ભગવાન;
મોટે થકી તે મૂકે નહીં, નિથે નાથજી નિદાન. ૭
જનક જનુની નીજ જનના, સાચા શ્રીહરિ કહેવાય;
એહ હેત કરે જેવું જીવને, તેવું ખીજે કહો કેમ થાય. ૮
નકી ભક્ત. સાર નાથજી, અવનીએ રહે છે અખંડ;
દુર્ભતિ તે દેખે નહીં, જેમ પડદા આકુ પિંડ. ૯
પડદે રહી પેખે હરિ, દેખે દાસની દદતા ધીર;
નિષ્કુલાનંદ કહે કષ્ટમાંહી, કરે સહાય શ્રીહરિ અચીર. ૧૦

કડવું ૪૮ સું.

એહ આદિ ભક્ત સખા બહુ ખૂબજી, સાચા સાચવાદી અનલ અદ્વૈતજી;
પર પીડા હરવા સુધા સુખ રૂપજી, કરી હરિ રાજી તરી ગયા ભવદૂષજી. ૧

હાળ.

ભવદૂષ રૂપ તે તપો, આગવા ભક્ત અનંદ.
ધન્ય ધન્ય એમની ભક્તિ, ધન્ય ધન્ય એમની ટેક. ૨

એવી દેહ જોઈએ આપણી, કરતા પ્રભુને પસન્ન;
 જ્યાં સુધી ન રીઝે શ્રીહરિ, ત્યાં સુધી કરવી જતન. ૩
 જેમ ધૂવે કાંઈ લૂગડું, પણ મહિ રહી જાય મેલ;
 ત્યાં સુધી ન જાણવું, એવાં વચ્ચને ધોળેલ. ૪
 જેમ બેસે કાચ ઝાઝમાં, હોય ગિડા અર્ણવ માંવ;
 ત્યાં સુધી સુખ ભોમીનું, શીદ માની તે મક્કાવ. ૫
 કર્યા કેસરીયાં શૂરા સરખાં, પણ કીધી નથી બડાઇ;
 ત્યાં સુધી તે વેરાની, કેમ વખણાય બડાઇ. ૬
 શૂરા દેખી દગે ચતુને, કરે દગે કરી ધણા ધાવ;
 હરિજન તે આરિ ઝીણા, અતિ કરે તે ઉપાવ. ૭
 કામ કેાધ લોભ મોહ કહીએ, એ અતીશે ઝીણા અરી;
 આવતાં એને ઝોળખીને, વળી ખખર તે રાખવી ખરી. ૮
 અખંડ આગ્રહ એ ઉપરે, જેહ નહિ રાખે છે જન;
 તેહ તે એ શત્રુ થયા, ન રહે નિરવિધન. ૯
 ગાફલને ધાયલ કરે, સાજું રહેવા ન દીયે શરીર;
 નિષ્કુલાનંદ કહે સત્વેત રહેવું, ધરી દરતા અતિ ધીર. ૧૦

પદ ૧૨ મું-રાગ બિહાગડા.

ધીરજ સમ નહિ ધન રે, સંતો ધીરજ ૦
 આવે અર્થ દોયલે દીન રે, સંતો ધીરજ ૦ ૨૬. ૧
 અતુલ દુઃખ પડે જ્યારે આવી, તે તો ન સહેવાયે તન;
 તેમાં કાખર ચઢેને કા દીન, ન વદે દીન વચ્ચેન રે. સંતો ૦ ૨
 ધીરજવંતને આપે અત્યંત, દુઃખ બહુ દુરીજન;
 તે તો સર્વે સહે શરીરે, જાણી તે જન અગન રે. સંતો ૦ ૩
 ધીરજધારી રહે નર નારી, પામે તે સુખ સદન;
 કષ્ટ કાપવાનો એ છે કેહારો, વાટે વિપત્તિનાં વન રે. સંતો ૦ ૪
 આગે સીતા કુંતા ને દ્રૌપદી, ધારી ધીરજ અતિ મન;
 નિષ્કુલાનંદના નાથને દર્શા, પૂરણ એણે પ્રસન્ન. સંતો ૦ ૫

કડવું ૪૯ મું-રાગ ધન્યાશ્રી.

એવા ધીરવાળા જાણે જડભરતજી, હતા અતિ આપે અત્યંત સમર્થજી;
 સદા દુઃખ દેહે રહી વિન્મતજી, કરે ધર પરકામ તેમાં એક ભતજી. ૧

દાળ.

મિત રહિત મુનિ રહે, મળે અનંત જેવું તેવું જન્મે;
કેહ્યું કસાયું સડયું ખગડયું, જળયું ઉતર્યું ખાઈ દિન નિર્ગમે. ૨
ત્યારે શ્વાતે કહ્યું જડભર્તને, રાખે ખરી ખેતની ખજાર;
ત્યારે જડભર્તે જઈ રહ્યા, ઉભા રાત્રમાં અડર. ૩
અતિ ભૂલી શુદ્ધ અમની, વર્તે છે અતરે વર્ના,
આપ પ્રભાવ નથી બાસતો, એવી ખરી કરી છે મતિ. ૪
મતિમાં રતિ નવ રહ્યો, સુખ દુઃખ સભય વળી;
એવી રીતે જડભર્તે, સાચવે છે ખેતર ખળી. ૫
ત્યાં તરકર નર આવીને, આવી લઈ ગયા જડભર્તને;
ઉભા રાખ્યા દેવી આગળે, તેમને મારવા તર્તને. ૬
ત્યારે ચોર કહે પછી ચડાવીએ, સારી પેઠે જમાડી સુખડી;
ત્યારે જડભર્ત જમિયા, તુરત વળી તેહ ધડી. ૭
પછી લીધી તરવાર લઈ કરી, હાથ ઉપાજ્યો હથુવા કાજ;
તે દેખી ન રાકી દિસે દેવી, હાથ ગાલી લિધો વાળેવાજ. ૮
પછી લીધી તરવાર કરથી, દેવીએ કાપ્યાં સર્વેનાં શીશ;
પીધું લોહી ખાધું માંસને, ત્યારે ઉતરી દેવીની રીસ. ૯
જોડી હાથ જડભર્ત આગળે, કરે અતિ વિનતિ તે વળી;
નિષ્કુલાનદના નાથના વહાલા, તમને પીજા, પાપીએ મળી. ૧૦

કંકરું ૫૦ મું.

એમ કહી દેવી ગઈ છે સમાધી, નથી હવે શોક જડભર્તને કાંઈ,
તે સમે રાગ આપ્યો એક ત્યાંય, નામ રહુગણુ જેસી શિખિકાય. ૧

દાળ.

શિખિકાને છુટ્ટો રથી વાટમાં, પડ્યો માલો આવી તેની ખોટ,
આવી જડભર્તને જોડ્યા, લીધા તે ધડી દડી દોટ. ૨
જડભર્ત જળવે જીવ જંતુ, કીડી મંકોડી ન કચરાય;
હોયે તલપ તે દેખીને, તે ચડક રાયે ન ખમાય. ૩
ત્યારે ભૂપ કહે છે બોધને, આવી કરો છો અવળાઈ કેમ,
ત્યારે બોધ કહે છે ભૂપાલને, આ નવો કરે છે એમ. ૪
ત્યારે નના પ્રત્યે કહે નૃપતિ, અતિ વસમાં લાવી વચન,
ત્યારે જડભર્ત બોલિયા, મુણ વચન કહું રાજન. ૫

અવળાઈ જે મારા અંગની, તે કહું હું સર્વે તુમને;
 તે જે જે કહ્યું તારી શબ્દથી, તેનું નથી કંઈ દુઃખ સુમને. ૬
 તે કહ્યું જો તે આત્માને, તે નથી આત્મામાં એક;
 દેહદર્શી તો એમ જ દેખે, જેને નથી અતરે વિવેક. ૭
 ત્યારે પૂછ્યું રામે પીછાન પડી, લાગ્યો પાપ પ્રણિપત કરી;
 ક્ષમા કરજો અપરાધ મારો, એમ કહ્યું કરગરી. ૮
 એના જેવું યાવ આપણે, ત્યારે પડે પૂરી પીછાન;
 ખરા ખોટાની ખખર ખરી, નકકી જણાય નિદાન. ૯
 બાંદે વડ બિંડો તટોવજ છે, સામુ વડથી વધે છે વિરોધ;
 નિષ્કુલાનંદ નમુલિયાની, અતે ટકે નહીં ટેક. ૧૦

કડવું પર મું.

ટેક એક નેક શુકળની સારીછ, જતિ અતિ મોટા સૌને સુખકારીછ;
 ગજપુર આઠ્યા રાય પામે વિચારીછ, પથમાં પીડા પામ્યા મુનિ બારીછ. ૧

કાળી.

બારે પીડા પામિયા પરથી, કરી બહુ બહુ ઉપદાસ;
 ઉન્મત્ત જાણી કહે કહણ વાણી, ડરાવે દેખાડી ત્રાસ. ૨
 કાચક નાંખે ગોખર ટોખર, પીશાખ ઇંટ પહાણા કંઈ,
 કાચક સત્યારે છે સરિયા, પાપી નર પુઠમાં લઈ. ૩
 કાંઈએક તાડે તાળી પાડે, પમાડે દુઃખ વિમુખ વણ;
 શોક હર્ષ તેના શુકળને, નથી અતરની માહે અણું. ૪
 કહેતા નથી તેનું કાંઈને, જાણી જગતના શવ અજાણ;
 એવા યજ્ઞ આઠ્યા નરેશ પાસે, કહ્યું રાગનું કલ્યાણ. ૫
 આગે વ્યાસને આપ્યો જેણે, ઉત્તર જન વનમાં રહી;
 આવણું રહિત આત્મદર્શી, એવા સમર્થ શુકળ સહી. ૬
 સમર્થપણું સર્વે સહ્યું, અસમર્થ સહે તેનું શું કહીએ;
 આજ તપાસો આપણું, એમના જેવા નથી કે છીએ. ૭
 ભક્તની રીત જો ભક્તમાં, જન જાણો ભેદએ જરૂર,
 પોતાની રીત પરહરી પરી, હરિદાસ ન કરવી દૂર. ૮
 વેશથી લેશ લેનાય નહીં, શાહુકાર નરેશનું સુખ,
 જાણી દેશી તો બહુ તેમજ કરે, પણ દામ હુકમનું રહે દુઃખ. ૯

ઓઢી અછન અંગે સિદ્ધતું, જ્યુક કરે જમ નોર;
નિષ્કુલાનંદ એહ વાતનો, અંત્યે નહી આવે નોર. ૧૦

કડવું ૫૨ મું:

વળી કહુ ઋષિ નારદ એક નકીજ, જેને પ્રતીત પ્રકટની છે પકીજ;
આપે જ્ઞાન દાન જનને વિવેકીજ, પામ્યા ભવ પાર અગણિત એહયકીજ. ૧
હાળી.

અગાણુત જીવ ઉદ્ધારવા, ફરે સ્વર્ગ મૃત્યુ ને પાતાળ;
જ્યાં જ્યાં હોય જીવ જિજ્ઞાસુ, ત્યાં ત્યાં જાય તાકાળ. ૨

એમ કરતાં આરિયા, નારદ નારાયણ સર;
દીઠા સમઠા સહસ્ર દશ, દક્ષ પ્રભપતિના કુંવર. ૩

તેને ઉપદેશ આપી કાપી, સંસાર સુખની આશ;
તેહ સાંભળી દક્ષ દિલે, અતિરાય થયો ઉદાસ. ૪

ત્યાર પછી એક સહસ્ર, ઉપજાવી મૂઝ્યા એહ સ્થાન;
તેમને પણ તેમના ભાષ્યોના, જેવું આપ્યું છે નારદ જ્ઞાન. ૫

તે સુણી દક્ષ દીલગીર થયો, આપ્યો નારદજીને શાપ;
મુક્ત ઉપર તમે જ્યાં રહો, તો મૃત્યુ પામજો આપ. ૬

એ શાપ અઢાવી શીર ઉપર, આપે છે હજી ઉપદેશ;
એના જેવો આગ્રહ, હરિજનને જોઈએ હરમેશ. ૭

કહેવી વાત હરિ કૃપ્યુની, હેત દેખાડી હૈયાતણુ;
ઢાઢી લેવો કાળ મુખર્થા, એવો ઉપકાર કરવો માણુ. ૮

એણે માર્ગે અસાવર્તા, દાઇને ગમે કે નવ ગમે;
કલ્યામાં કસર નવ રાખવી, સુખ દુઃખ સમે કે વિસમે. ૯

આગસી ન બેસવું આપણે, હેતે કરવી હરિની વાત;
નિષ્કુલાનંદનો નાયજી, રહે રાજી તે પર દિન રાત. ૧૦

પદ ૧૩ મું-રાગ કડવો.

સાચા સંત અનંત રાજી ક્યાં શીહરી, મેલી મગત તન મનતણી,
હિમત અતિ મતિમાય તે આણીને, રતિપતિની લીધી લાજ કહી. સાચા ૦૧
દામ વામ પામ દીઠાં પણ નવ ગમે, કામ સ્વામ સાથે રાખ્યું છે જોડે,
નાથ ઠામ ન પૂછે ગામ આસનું રે, આઠે જામ હામ હાથે રહે છે તેણે. સાચા ૦૨
એવા સંતનો સંગ ઉમગથી કરીએ, તો અલંગ રંગ રોડે અંગ રહે;
દિલ ડગમગે પગ નવ પરડે, ચિત્ત રહી અંગે જગ જીતી લહે. સાચા ૦૩

સાચા સંત શૂરવીર ધીર ગંભીર છે, નીરખી કાંક રહી કરે નીવડો;
નિષ્કુલાનંદ આનંદ પદ પામીને, કેદી ન ગૂંકે એ વાતનો જ કેડો સાચા.

કંઠનું પડ મું-રાગ ધન્યાશ્રી.

એવા તો સનકાદિક સુખણુછ, વિષય સુખરૂપ જાણી તણ તાણુછ;
ભણ પ્રભુ પામીઆ પદ નિર્વાણુછ, એહ વાત સર્વ પુરાણે પ્રમાણુછ. ૧

દાળ.

પુરાણે વાત એ પરડી, સનકાદિક સમ નહીં કોય;
વૈર કરી વિષય સુખ સાથે, ભળ્યા શ્રીહરિ સાય. ૨
જેહ સુખ સારુ શિવ બ્રહ્મા, સુર નર બ્રૂખ્યા ભમે;
તે સુખ સનકાદિકને, સ્વપનમાં પણ નવ ગમે. ૩
ભક્તિ કરી હરીને રીઝ્યા, માગો માગો કહે શ્રી ધનસ્યામ;
માગીએ વય વર્ષ પાંચની, વગી રહીએ સદા નિષ્કામ. ૪
પછી પામી અવરથા વર્ષ પાંચની, સર્વે લોકમાં ફરે સુખણુ;
સુણાવે કથા શ્રીકૃષ્ણની, કરે બહુ જીવનાં કલ્યાણુ. ૫
ઉડી અંતરથી ઇચ્છા ગર્હ, સ્પર્શ સુખ ત્રિય તનની;
એની પેઠે કરે આપણે, મેલી દીપો ઇચ્છા મનની. ૬
નિર્વિપથી ગમે છે નાથને, વિષય વિકલ ગમતા નથી;
જેમ સમલનર જોસે સલામાં, સૌ જાણે ઉડી જાય અહીંથી. ૭
ઉપર બન્યા ધઉંડુ ઉજળા, માંહે મેલની મણા નથી;
એવા જન જોઈ જગપતિ, અભાવ કરે છે ઊરથી. ૮
ઇચ્છાએ અનેક ઉરમાં, ખાન પાન સ્પર્શ સુખની;
એવા ભક્તની ભક્તિ, હરિ પદે તહીં વિસુખની. ૯
પંચ વિષયની પટારીઓ, ઘણી ઘાટે ભરી ઘટમાંય;
નિષ્કુલાનંદ કહે નાથના, એહ ભક્ત નવ કહેવાય. ૧૦

કંઠનું પડ મું.

વળી ઋષિ એક જાણે જાજળીછ, આરંભ્યું તપ અતિ વિષમ વળીછ;
કર્મ હરિ ધ્યાનતેણે તન શુદ્ધ ટળીછ, આઠ્યાં વન વિહંગ ઘણી સુગરીઓ મળીછ. ૧

દાળ.

સુગરીએ મળી માળા ધાલ્યા, વગી બેઠે કાનની દોર;
ઈડાં મૂકાને અદરનિશ, કરે છે શોર બકોર. ૨

અડગ પડે તે દિલા રહ્યા, વળી ભય નવ લાવે કાય;
 જલો પંખીને પીડા ઉપજશે, એવી પીડા ધણી દિલમાં. ૩
 ચારે દીશે જાય ચારા સારુ, વળી આવી વસે ત્યાં રાત;
 પછી-છંડાં મટી છંડજ યયાં, ગયાં ઉડી પરભાત. ૪
 તોય જાજળી જોઈ રહ્યા, દિન કેટલાક સુંધી વાટ;
 પાછાં ન આળ્યાં પંખી જ્યારે, સારે તબ્યો મન ઉચ્ચાટ. ૫
 એના જેવી દયા દીક્ષમાં, રાખવી અતિ ધરી ધીર;
 ઝીણા મોટા જીવનું, સહેવું સુખ દુઃખ તે શરીર. ૬
 આપણે અંજે પીડા આવતાં, જો ધાય સર્વને સુખ;
 તો ભાવે કરી ભોગવીએ, દીલમાં ન માનીએ દુઃખ. ૭
 અદ્ય જીવની ઉપરે, રાખવો નહીં શય એક રતિ;
 સ્થાવર જંગમ જીવ ઉપર, પરદરવી દિસક મતિ. ૮
 પરને પીડા દંઈ પણ કરવી, એ તો કામ છે કસાઈનું;
 સાધુને સુખ થવા છેછરું, એ કૃત્ય છે સંત સુખદાઈનું. ૯
 એ મત ખરો દરિ ભક્તિનો, નવ પીડવા પ્રાણ ધારીને;
 નિષ્કુલાનંદનો નાથજી રીઝે, એવું કરવું વિચારીને. ૧૦

કહ્યું ૫૫ મું.

અરુણી, ઉપમન્યુ, આપત્ય, ધૈમ્યના શિષ્યજી, ગુરુ આગ્રામાં વસે અદરનિરાજ;
 જાંય અજ જાણવા, દરજે હમ્મિશજી, આણી આપે ગુરુને, ન આપે ગુરુ તેને સેશજી. ૧

દાળી.

સેશ ન આપે જ્યારે શિષ્યને, શિષ્ય જાએ અજ પછી જઈ;
 ત્યારે ગુરુ કહે ગરીબ ગૃહસ્થને, ફરી ફરી પીડના નહો. ૨
 ત્યારે ૫૫ પળી પીને વળી, કરે છે તેહ નિર્વાહ;
 ત્યારે ગુરુએ ૫૫ વચ્છીજીની, પાડી છે ચોખી નાહ. ૩
 પછી ખાધાં તેણે કુષામહી, અર્કપાન થયા તેહ અંધ;
 વનથી આવતાં વાટમાં, પડી ગયા છે દુપ મધ્ય. ૪
 આગ્યાની વેળા વહી ગઈ, ત્યારે ગોતરા ગુરુ નીસરો;
 પોકાર કરતા પડેલ દુવામાં, સામ સામા સાદ અર્પ. ૫
 પછી કુવામાંથી કાઢી કહ્યું, ઉપમન્યુ તું છે મારો દાસ;
 મુને તે પ્રસન્ન ક્યોં દવે, માગ દંઈ એક મુજ પાસ. ૬

એમ ગુરુની આજ્ઞા, જે પાળે પર્મ સુખાણુ;
 નિર્વિધન તે નર યઈ, પામે પદ નિર્વાણુ. ૭
 મન ગમતું મેલી કરી, રહે આજ્ઞાને અતુસાર;
 તે જ શિષ્ય સાચા ખરા, બીજા સર્વે સંતાપનાર. ૮
 કુકર કાનના કીટ સરીખા, શિષ્ય ન થાતું સમજ;
 ગુરુ વાળે તેમ વળતુ, અહંતા મમતા મનની તજ. ૯
 ગુરુ કૃપાએ સુખ પામીએ, ગુરુ કૃપાએ ઉપજે જ્ઞાન;
 નિષ્કુલાનંદ ગુરુ કૃપા કરે, તો આપે અવિચળ દાન. ૧૦

કડવું ૫૬ મું.

એ કલા સર્વે પરાક્ષ હરિ જનજી, એને કાષ્ટને પ્રગટ મળ્યા નથી ભગવંનજી,
 તોએ કાષ્ટએ મોજા ન પડીઆ મંનજી, કહું વાર હજાર એમને ધન્ય ધન્યજી ૧

ઢાળી.

ધન્ય ધન્ય એક જનને, જેણે શીર સાટે મોઢો કપો;
 તજી છે આશ તન મનની, એવા ઉલ્લસ જેણે આદ્યો. ૨
 લીધા સીંદોરો શિષ્ય હાયમાં, તેહ સાથ જોવા કપમ રહે;
 મરવાની તો ખીક મટી, અતિ આગવનો ભાગ્યો ભહે. ૩
 આગળ આલતાં આનંદ અતિ, આવે ઝટ દષ્ટ રણુ ઝૂપરે;
 એક લડી મરે, એક બળી ટળે, માને બેઉ વાત અનૂપરે. ૪
 તેમજ સાચા સંતને, તજી જોષએ શે તનની આશ;
 દેહરખા સરખા કાપર નર, તે તો કેદી ન હોય હરિદાસ. ૫
 હરિદાસને હોમ દિગ્મત ધણી, ગણે તનને તરણુ તોલ;
 લાલચ મેલી આ લોકે સુખની, પામવા વસ્તુ અમાલ. ૬
 અચળ 'સુખમાં આવી ધણી, પુરણુ વળી પ્રતિત;
 અસત્ય સુખ પણ જોગખ્યું, જાણ્યું જેવી છે એની રીત. ૭
 પકડ્યું પોતાને પારખુ, ખરા જોડાતું ખરેખરું;
 સુખ ધણું માન્યુ ધનસ્થામમાં, મેદ્યું અદ્ય સુખ અળગું પરું. ૮
 શીઠને ખાઈએ ખાટી જાસને, મેલી પીયુષ રસ પ્રવાહ;
 પદ પાંચરી પરહરીને, કરે કોણુ ચર્મની આહ. ૯
 તેહ બકત, જગતનાં સુખ જોષને, લોભાય નહીં લગાર;
 નિષ્કુલાનંદ તેહ બકત સાચા, ફેર નહીં રતિ ભાર. ૧૦

૫૯ ૧૪ મું.-રાગ કડખો.

સાચા બકતની રીત સર્વે સાચી સહી, સાચાં સૌ આચર્યું એનાં;
ખાતાં પીતાં સુતાં જાગતાં જાણીએ, ઉપદેશ રૂપ અનુપ તેનાં. સાં ૧
હાતતાં ચાતતાં જોતાં માંહે જોતું ખરું, લેતાંદેતાં બોલતાંમાં કળી લેયે;
જાતાં આવતાં પાસ વાસ વસતાં, કેમ ન કળાએ કહોહી તૈયે. સાં ૨
કરતાં ન કરતાં હરતાં ફરતાં, ગાતાં વાતાં વળી હસતાં હેયે;
ચોતાં ધોતાં પોતાં પહેરતાં પરખીયે, છતા વક્તા જાણે સુખદ સોયે. સાં ૩
જે જે આચરણ સંત આચરે, તે તે સરવે છે વળી સુખકારી;
અખંડ ધામમાં એ જ પહોંચાડશે, નિષ્કલ્યાણંદ કહે છે વિચારી. સાં ૪
કડખું ૫૭ મું.-રાગ ધન્યાક્રી.

સુણો એક મુગ્ધજન ઝપિની રીતજી, વિષે અન્ન દિન પંદર લગી નિત્યજી;
કરી પાક જમાડે અભ્યાગત ધણે હીતજી, વધે અન્ન તેહ જમે કરી અતિ પ્રીતજી. ૧
દાળી.

કરી પ્રીત અતિ જમતો, ત્યાં દુર્વાસા ઝપિ આવિયા;
અતિ આદર દર્ષ બ્રાહ્મણે, જમવાને બેસાડિયા. ૨
જમી અન્ન જે વધ્યું હતું તે, ચોળી પોતાને તન;
ચટક દર્ષ આલી નીસર્યા, ગયા સિવને ભુરન. ૩
પછી પંદર દિવસે વળી, બેળું કર્યું બ્રાહ્મણે અમ;
તે પણ તેમનું તેમ કર્યું, તોપણ રસા મુગ્ધજન મગન. ૪
અમનું એમ કરતાં વળી, વીતિ ગયા દ્વાદશ મામ;
અમ વિનાના એટલા, પણા ચોખ્ખા ઉપવાસ. ૫
ત્યારે દુર્વાસા કહે ધન્ય દિન તુ, ધન્ય ધીરજ તારી નિદાન;
તેહ સમામાં તેડવા, આખ્યાં વિશુધનાં વિમાન. ૬
બેસો ઝપિ વિમાનમાં, તેડી જઈએ અમર પુરમાંધ,
સસ ૨૬ તમારી જોઈને, આવ્યા અમે તેડવા આંધ. ૭
ત્યારે પૂછ્યું સુખ દુઃખ સ્વર્ગનું, કહ્યું કંઈક ચડે પડે પણ ખરાં;
(ત્યારે) મુગ્ધજન કહે નહીં આવું એ ધામે, લઈ અમ્યાં વિમાનને પરાં. ૮
અરુપ સુખને ભોગવી, પ્રુષ્ઠ યુદ્ધે પાછું પડ્યું;
એવાં સુખને સાંભળી, ચોખ્ખું નથી અપોને ચડ્યું. ૯
પછી અવધે તન તજી કરી, ગયો તે અખંડ ધામમાં;
નિષ્કલ્યાણંદ કહે સહુ કંઈ જ, તેહ તે આવિયું ઠામમાં. ૧૦

કડવું ૫૮ મું.

વળી કહું શિર્ષોચ્છર્ષિ ધારીછ, વીણે એક કણ કણ ધર્મ વિચારીછ;
 ઋપિ, ઋપિ સુન, ઋપિ નારી, સુત નારીછ, જમે દિન આઠમે એહ વળી ચારીછ.

ઢાળી.

ચારે મળી બેઠાં જમવાને, હતો સાથુ શેર ભુગત;
 ત્યાંહાં ધર્મ ધરી રૂપ દ્વિજનું, તક જાઈ આવ્યા તેહ પત. ૨
 આવી કહ્યું આપો અજ મુને, હું બૂખ્યા છડે બ્રાહ્મણ;
 સારે ઋપિએ આદરે આપ્યું, પોતાના ભાગનું અજ. ૩
 પછી આપ્યું ઋપિ પત્નિએ, આપ્યું ઋપિ સુતે કરી પ્યાર;
 પછી આપ્યું એની નારીએ, યયાં અજ વિના એ ચાર. ૪
 અજ વિના દિન આઠ ગયા, પાછી આવે પણ નહીં આશ;
 તો એ ચારે રાછ રહ્યાં, વળી કોષ્ટએ ન યયાં ઉદાસ. ૫
 આપ્યું અજ અભ્યાગતને, જળ ઢળું ધાયેલ કર ચર્ચનું;
 તેમાં આજોટ્યો આવી નોળીયો, થયું અર્ધું અંગ સુવર્ણનું. ૬
 એતું શુદ્ધ અજ એ હતુ, તે જમીઆ વૃષલ વળી;
 રાછ યયા ઋપિ ઉપરે, જાણે આપું સમૃદ્ધિ સધળી. ૭
 ત્યારે દ્વિજ પલટી ધર્મ યયા, માગો માગો તમે મુજ પાસ;
 ત્યારે દ્વિજ કહે ધન્ય ધર્મ તમે, આપો તમારા ધામમાં વાસ. ૮
 (એમ) સમયે આની કોય અજ જાયે, વળી હોય ક્રુધાએ આતર;
 પહોંચ પ્રમાણે આપવું, રાછ ઘર્ષ જન જરૂર. ૯
 અજ આપે ઉત્તર આપે, કાં તો સંતાપે કહણુ કહી;
 નિષ્કુસાનંદ હરિ જનની, એવી રીત જોષ્ટએ નહીં. ૧૦

કડવું ૫૯ મું.

વળી કહું એક જયદેવજની વાતછ, સાંભળ્યા જેવી છે સારી સાક્ષાતછ;
 જને ઘેર પદ્માવતી વિખ્યાતછ, કરે હરિભક્તિ દોષે દિવસ ને રાતછ. ૧

ઢાળી.

રાત દિવસમાં રાગે કરી, ગાય ગોવિંદ ગીત પ્રીતે કરી;
 જગી લાવે અજ તેહ જમે, આપે બૂખ્યા જનને લાવે કરી. ૨
 બ્રાહ્મણ ને વળી ભક્ત હરિના, જાણી શિખ યયા કોઈ જન;
 એમ કરતાં કોઈ દિન કાળ પડ્યો, જડે નહીં જયતાં અજ. ૩

પછી જ્યદેવ ચાલ્યા જાયવા, શિષ્ય પાસેથી જન્મ્યુ ધન;
 તે લઈ આવતાં વાટમાં, મળ્યા મારગમાં દુરીજન. ૪
 આવતાં ઝાળખી ઝેડને, જ્યદેવે વિચારી વાત;
 આયું ધન તો તન ઉગરે, નહીં તો યારો બેઠીની વાત. ૫
 કટાણે ને કટોકણે, તક જોઈ આવ્યા છે તેહ;
 જરૂર મારશે જીવથી, એ વાતમાં નહીં સંદેહ. ૬
 એમ જ્યદેવે વિચારી જીવમાં, આપી દીધું રાજ યઈ ધન;
 ત્યારે ચાર ચોરે વિચારીયું, કંઈએક કપટ છે એને મન. ૭
 માટે મારી નાંખો એકને, તોજ રહે આ સધળો માલ;
 ત્યારે એક કહે કાપો હાથ પગ, એની મેળે મરશે બેઠાલ. ૮
 પછી હાથ પગ કાપી ચાલીઆ, મહા પાપીને નહીં મેહેર;
 ત્યાં આવ્યો એક નૃપતિ બેસે, બેસારી લઈ ગયો ઘેર. ૯
 પછી રાજાએ એમને ઝાળખ્યા, જાણ્યા ભક્ત આ તે જ્યદેવ;
 નિષ્કુલાનંદના નાચના વહાલા, જાણી કરે છે બહુ સેવ. ૧૦

કડવું ૬૦ મું.

પછી એના શિષ્ય થયા જૂપાળજી, એમ કરતાં પાછો પડી ગયો કાળજી,
 આવ્યા એ ચોરટા સાધુ યઈ ધાલી માગજી, તેમને ઝાળખ્યા જ્યદેવે તત્કાળજી. ૧

દાળી.

તત્કાળ તેમને ઝાળખી, બહુ બહુ કરાવે છે સેવ;
 ત્યારે ચોરટે પશુ જાણિયું, આ ખરો ખુની જ્યદેવ. ૨
 આવ્યા અરિના હાથમાં, હવે ઉગ્યાની આસા નહીં;
 જોઈ અપરાધ આપણા, માર્યા વિના એ મૂકે નહીં. ૩
 પાપીને પાપ પોતાતણું, આવ્યું નજરે તે નિરધાર;
 કહો ભાઈ કેમ કરીયું, એમ ચિતવે છે ચોર ચાર. ૪
 પછી ચોરે ચાલવાનું કર્યું, ચારે અપાવ્યા ધડ ગાડાં ભરી;
 આગળ જઈ કાંકે ઉતર્યા, ગાડાવાળાને વાત કરી. ૫
 જ્યદેવ જાતનો ઝોપડો, રાજના યુનામો આવ્યો હતો;
 અમને સિંધ્યો હતો મારવાને, ત્યારે અમે મેલ્યો જીવતો. ૬
 તે યુએ આપ્યા ધઉનાં ગાડલાં, વળી ખીનો પશુ મનમાં સહી,
 જાણ્યું એમ મારી જાતનું, રખે રાજને આપે કહી. ૭

એમ કહેતાં શરીર અવની, પહોંચ્યા ચોર ચારે પાતાળ;
 ગાડાં વાળી ઘેર લાવિયા, કહ્યું વૃત્તાંત થયું તેહ કાળ. ૮
 ત્યારે જ્યદેવે ધર્યા કર ચરણો, યથા સાગ્ર તે સમે સોય;
 જુઓ વિચારી જન મને, એવા ક્ષમાવંત કે હોય. ૯
 સાચા સંતને જાણીએ, ખરી ક્ષમા રાખે મન માંય;
 નિબ્ધુલાનંદના નાથને, એથી વહાણું નથી બીજું કાંય. ૧૦

પદ ૧૫ મું—રાગ કંઠખો.

ક્ષમાવંત સંત અત્યંત સુખ ભોગવે, પામે દુઃખ ક્ષમાની ખોટવાળા;
 મોનું રૂપું જેમ સહે ધણુ ધાવને રે, જેમણે કાચને વળી રખવાળા. ક્ષમા ૧
 રૂપા સોનાનાં બૂપણો સૌ પહેરી રૂરે, અગો અગમાં શોભા આપે;
 કાચ ભાંગે તો કામ આવે નહિ રે, કટકા કોષકનું તન કાપે. ક્ષમા ૨
 સર્પ સિદ્ધ સ્વભાવવાળા સત શા, જેને પાસે જતાં પગ પડે પાછા;
 અતિ અખતર નરસા ધણુ રે, તેને કહેવું પડે તમે સંત સાચા. ક્ષમા ૩
 એ જેવી ટૂવી દેવી નંદવાણાતણી, રહે તુઠે આપે સંતાપ સરખો;
 નિબ્ધુલાનંદને નવ થાય ચોરતો રે, જો પહેલ વહેણાં એના પગ પરખો. ક્ષમા ૪

કંઠજું ફર મું—રાગ ધન્યાશ્રી.

થોડીથોડી વાત કહી રાય ઋષિની કથીજી, જેમ છે તેમ તેહ કહેવાણી નથીજી;
 વિસ્તારે વાત સુણજી પુરાણથીજી, એ જેવા થયા કે અધિક એકએકથીજી. ૧

હાળો.

એકએકથી અધિક થયા, કેક ઋષિ કેક રાજન;
 તે પ્રસિદ્ધ છે પુરાણ માંયે, સૌ માનજી જન મન. ૨
 કંઠજુ કસણી સહી શરીરે, કાલ્યો મેલ માંયલો માયાતણો;
 તથુ ગુણ પંચ વિધે વાસના, કરવો ત્યાગ તેને મને ધણો. ૩
 અખંડ વરતે નિત્ય અતરે, બાલ દૃષ્ટિને સમેટી વળી;
 જેમ વરસે જળ અચળપર પણ, નીચી ભોમે આવે ટળી. ૪
 તેમ વૃત્તિઓ સરવે વળી, મળી આવી તે અંતર માંય;
 પછી મૂર્તિ મેલી મહારાજની, જાય ન આવે ક્યાંય. ૫
 માલ મળ્યો મોટો ધણો ધરમાં, તેના અમલનું આનંદ રહે;
 વળી મેલી ચંદન મળીઆગરુ, વળી વેગે કાલકા કોણુ વહે. ૬
 એવાં સુખ સંસારનાં, જણો કુચા કાલલા સમાન;
 આગસ આપે ખંજોળી સતાપે, વળી ન આપે સુખ નિદાન. ૭

એવાં સુખને અભાગિયા, રાત દિવસ રુવે છે રહ્યા;
પણ વાત નથી વિચારતા, જે કાલે હાથે ફેકે ગયા. ૮
મહા દુઃખે કરી જે સુખ મળે, તે પણ ટળી વળી જાય;
એવા સુખને અમ્મ જન વિણ, કહો ભાઈ કાણ ચલાય. ૯
એમ આગળ રાય ઋષિએ, એમ સમજીને કીધા છે ત્યાગ;
નિબુદ્ધાનંદ કહે નર અભાગીને, નથી ઉપજતો વેરાગ. ૧૦

કડવું ૬૨ મું.

વેરાગ વિના તન સુખ ન તળવજી, તન સુખ તળ્યા વિના હરિ ન ભળવજી;
હરિભળ્યા વિના ન ભક્ત નીપજવજી, લીધી એલી વાતે ભક્ત પાસું લગવજી. ૧
હાળા.

લગજાય જાય આ લોકમાં, પરલોકે પણ પહોંચે નહીં;
એવી ભક્તિ આદરતાં, કહો ભાઈ કમાણી સહી. ૨
જેમ કેસરીયાં કરી ચાલે, ધાવે કાખમાં કાળી તરણી;
કામ પડે કહો કેમ આવે, પ્રતીત એનાં મરણી. ૩
જેમ સતી ચાલી બહાર બળવા, સાથે ભરી લીધાં જળ માટલાં;
આગ લાગે ઉઠી ભાગશે, ઝાળવી તૂણનાં ત્રાટલાં. ૪
એમ ભક્ત થઈ ભગવાનનો, વળી કહેવાયો સૌથી ભલો;
પણ રારીર સુખ રુચી રાખી રહે, મેટા મીયાનો ગોખલો. ૫
જ્યારે વેચી હવેલી વિત ભઈ, ત્યારે આ લીધાનો શો અર્થ;
પણ દગેાં છે એના દીલમાં, જે અંતે કરવો છે અનર્થ. ૬
એવા ભમરાળા ભક્ત ન થાય, થાય ભક્ત આગળ કલા એવા;
જ્યારે સાત ભાતની કરી સુખડી, ત્યારેન ગમાડિયે કાચસિયે વિવા. ૭
દીધું આંધરણુ બ્યારે દુષ્ટનું, તેમહીં મીઠું ઓરણું નહીં;
ખાતાં ન ખવાય દુષ્ટ જાય, કહો તેમાં કમાણી સહી. ૮
ભલી ભક્તિ આદરી, પામવા પુરુષોત્તમ સહી;
પછી પડે સુખ ધમ્મજું, એ તો વાત બને નહી. ૯
ખાવો ભેરવ ને સુખ જાયે, ત્યારે ખસવું ન મેલવું અંગ;
નિબુદ્ધાનંદ જેમ દીવો દેખી, પાછો ન વળે પતંગ. ૧૦

કડવું ૬૩ મું.

હરિ જન છે મોટું એક જ્યાનજી, જે આવી જાય અંગ અલિમાનજી;
તો ન ભળયે કો દી ભગવાનજી, પિંડ પોષવા રહે એક તાનજી. ૧

ઢાળ.

તાન રહે એક પિંડ પોપ્યાનું, ખાન પાંનને રહે યોગતા;
 મળે તો મહા સુખ પામે, ન મળે તો રહે આંખો ચોળતા. ૨
 જેમ લાંડ બાંડ નાવે બીડમાં, કુલક્ષણની જાણે કળા;
 સો સો વાતે નાવે સાંકડે, વાદી નાશી જાય વેગળા. ૩
 એમ નરો અભાગીઆ, કરે કળ છળ હુલ્લર હગ્ગર;
 અનેક રીતે આવવા વળી, ન દીએ અગે અગ્ગર. ૪
 કર્મ વશ કાટી કષ્ટ સહે, રહે રાત દિવસ રાશી વનડો;
 પણ સત્સગમા લેશ દુઃખ સહેતાં, જાય છે એના શુવડો. ૫
 અણુ અથે અભાગીયો, દુર્ભતિ અતિ દુઃખ ડોત;
 પ્રભુ ભજતાં પગ ન માડે, જેમ બેઠો કટિએ કપોત. ૬
 કાટિ કાટિ શાસ્ત્ર સાંભળ્યાં, વળી કાટિ કાટિ સાંભળશે;
 અજ આવી ઉપદેશ દેશે, તોય જૂલ એની કાંચ ટળશે. ૭
 શુરુ શાસ્ત્ર ધણુ ધણુ, સમજાવે છે સર્વે મળી;
 પણ પકડયું પૂંછ નરે ખરનું, નથી મૂકતો વણસેલું વળી. ૮
 આંટી પડી ઉરે અવળી, તે વાત ન સમજે સવળી સહી;
 ઝાલી ટેક ખાવા ઝેરની, તે મુવા સૂધી મૂકે નહીં. ૯
 મુંઝી વાળી જેમ મફટે, અપટી અણુને કાજ;
 નિષ્કુલાનંદ દૂંદ પડીઓ મળે, પરવશ થયો-પશુરાજ. ૧૦

કડલું ૬૪ મું.

ધીરજખ્યાન છે એનું નામજી, ધીરજવાળાનું સારશે એ કામજી;
 ગારો સાંભળશે કરી હેયે હામજી, તેહ જન પામશે પ્રભુનું ધામજી. ૧

ઢાળ.

ધામ પામશે પ્રભુતણુ, જ્યાં કાળ માયાનો કલેશ નહીં;
 અટલ સુખ આનંદ અતિ, તે તો કાટિ કવિ ન શકે કહી. ૨
 દિવ્ય ભોમિ દિવ્ય મંદિર, દિવ્ય દેહ ધારી ત્યાં જન રહે;
 દિવ્ય પદારથ દિવ્ય વસ્તુ, દિવ્ય સુખ તે સહુ લહે. ૩
 દિવ્ય વસન દિવ્ય જૂથણુ, દિવ્ય સર્વે સાજ સમાજ;
 દિવ્ય સિદ્ધાસન ઉપરે આપે, બેઠા શ્રીમહારાજ. ૪

દિવ્ય પૂજાવળી દિવ્ય પુષ્પ, દિવ્ય ચંદન, દિવ્ય મણીમાત્ર;
મહાસુખમય મૂર્તિને, પ્રેમે પૂજે છે મરાઝ. ૫
લઈ પૂજા નિજ જનની, યદ્ય 'પ્રસન્ન પુરુષોત્તમ;
પછી અમૃત ભરી આંખસું, જુએ છે સૌને પરધણ. ૬
તેહ સમાનું સુખ સર્વે, કહેતાં પણ કહેવાયે નહીં;
તેહ પામ્યા છે 'સંત સાચા, વાલાને વચને રહી. ૭
વચનમાં જોહ વાસ કરી, રહ્યા છે હૃદયે રાશ યદ્ય;
તેની નજરમાં નર અમરનાં, સુખની મણતી હોય નહીં. ૮
અનુપને આપમાં ન આવે, અકળ તે ન કળાય;
અચળ તે ચળે નહીં, એવું એ સુખ કહેવાય. ૯
એહ સુખ સહેજે પામીએ, સંત વાળે તેમ જો વળીએ;
નિષ્કુશાનંદ નિર્ભય સુખથી, પુછ સુખ સારુ શીદ ટળીએ. ૧૦

પદ ૧૬ મું-રાગ કડખો.

ધન્ય ધન્ય ધન્ય કહું સાચા સંતને, જોણે રાશ કર્યા રાધા રમાપતિ;
માન અપમાનમાં મન ટકવું નહીં રે, સમ વિસમે રહી એક મતિ. ધન્ય૦
સુખદુઃખ સમ તોલ સમજ્યા સહી, અરિ મિત્રમાં રહી એક જ શુદ્ધિ;
સંપત્તિ વિપત્તિ સરખી સમ થઈરે, સમજ્યા સંત એમ વાત સુધી. ધન્ય૦
હાર છત ને હાથુ ઘડિ જણો વળી, હરખ શોકમાં નવ હસે રુવે;
ગાંધર્વ શેહેર સમ સુખ સંમારનાં રે, મૃગ જળ જોઈ સુખ રૂપ જળ ખૂવે. ધન્ય૦
સ્વપનાની પૂજા પીઝ સ્વપને રહી, તે જાગ્રતમાં એહ આવતી નથી;
નિષ્કુશાનંદ એમ સાચા સંત સમજે રે, વિચારે સહુ કહું વાત કથી. ધન્ય૦

કડખું ૬૫ મું-રાગ ધોળા.

આજ આનંદ મારા ઊરમાં, મળી મને મહા મોઢી વાત રે;
કોટિ કષ્ટ કરે હરી નવ મળે, તે તો મુને મળિયા સાક્ષાત રે. આજ આનંદ.
રમાજ્યા જમાજ્યા રૂડી રીતસું, મળ્યા વળી વારમતાર રે;
હેતે પ્રિતે નિત્યે સુખ આપીયાં રે, તે કહેતાં આવે કેમ પાર રે. આજ આનંદ.
અન્ન જળ ફળ પુલ પાનનીં, આપ્યાં એવાં પ્રસાદી અરૂપ રે;
ચરણની છાપ દીધી છાતીએ, આપ્યાં સારાં વચ સુખ રૂપ રે. આજ આનંદ.
આગળ ભક્ત તે અનેક થયા, સલાં તેણે શરીરે જહુ દુઃખ રે;
તોય પ્રભુ પ્રગટ પામ્યા નહીં, પામ્યા પણ નાન્યાં આવાં સુખરે. આજ આનંદ.

કોઇકને આપી અમરાવતી, કોઇકને આપ્યું દેલાસ રે;
 કોઇકને સત્ય લોક સોંપીયું, કોઇકને વૈકુંઠે વાસ રે. આજ આનંદ
 ભુજર્વા ભુજો ધામ આપ્યાં જનને, જોઈ નિઃકામ સકામ રે;
 આજ તો અઢળક ઢળ્યા હરિ, આપ્યું સૌને અક્ષર ધામ રે. આજ આનંદ
 સુખ સુખ સુખ ભર્મા સુખ ધણું, તે તો મુખે કહેતાં ન કહેવાય રે;
 નિબુલાનંદ એ આનંદમાં, હરખી હરખી શુશુ ગાય રે. આજ આનંદ
 એસકે કડવાં સાત એક સિધું, છ ચર્ણુ વળી પદ સ્ત્રોળ રે;
 તેના ઉપર એક છે રે, વધામણાનું રે આ ઘાળ રે. આજ આનંદ
 સવત અઢાર નવાણુવો, ચૈત્ર વદી દશમી દિન રે;
 રચ્યો આ ગ્રંથ ધડપુરમાં, સુણી સમરો શ્રીભગવંન રે. આજ આનંદ

ધીરજાખ્યાન સમાપ્ત.

મુક્તાનંદ.

—૪૪૪—

સ્વામીનારાયણના સાધુઓમાં મુખ્ય-પૂર્વાશ્રમમાં રામાનંદી
સંપ્રદાયનો આશ્રિત ને વેદાંતી-ઉત્તરાશ્રમમાં ગુરુ ઉપા-
સનાવાળો ને સહજાનંદનો મુખ્ય શિષ્ય-સવત ૧૮૮૭
માં ૭૦ વરસની વયે ગઢડામાં દેહ મૂક્યો હતો.

સતી ગીતા.

કંઠનું ૧ છં.

નમો અખિલ ભુવનપતિ રાયજી, નીલકંઠ ગુરુ કરજો સહાયજી;
ઊર વસજો પ્રભુ અખિલ આધારજી, સતીગીતા કંઠે સુગમ પ્રકારજી. ૧
ઉચ્ચો.

સુખ રીતે કરી કહું, સતીગીતા ગ્રંથ અનૂપ;	
જે સુશુતા સર્વ સુંદરીને, ઊર વસે હરિરૂપ.	૨
નીલકંઠ મુનિવરે કહ્યો, ગીર્વાણ ગ્રંથ ઉદાર;	
તે હવે બાપા કરી કહું, સદગ્રથ કેરો સાર.	૩
ધૃષ્ટ દેવ છે ધર્મ ભક્તિ, તેને વારંવાર;	
નીલકંઠ મુનિવર નમે છે, જાણી સુખદ અપાર.	૪
ધર્મ મહા સુખ ધામને, ચરણે નમાવું શીશ;	
જે ત્રિભુવનમાં જીવેશ્વરના, કારણ પરમ અધીશ.	૫
ભવતારણ ધર્મની પત્ની, ભક્તિ જેનું નામ;	
તેને વારંવાર વંદું, જાણી સદા સુખ ધામ.	૬
ભૂતભવિષ્ય વર્તમાનમાં, ધર્મો જે જે હરિ અવતાર;	
તે ભક્તિ યદી મુમુક્ષુને, અંતર બાંધે અપાર.	૭
પુરુષોત્તમનાં રૂપ સર્વે, સામર્થ્ય સદિત અનંત;	
મુક્તાનંદ કહે જહાપુરમાં, ભક્તિ વડે જીવે સત.	૮

કંઠનું ૨ છં.

ધર્મ ભક્તિનો પાત્રી પ્રમાદજી, નીલકંઠ મુનિએ કર્યો સંવાદજી;
સતી ગીતા આ ગ્રંથનું નામજી, નારી માત્રને આ સુખ ધામજી. ૧

ઉથસો.

સુખ ધામ સૌ નારીતણો, સદ્ગ્રંથ અતિ સુખરૂપ;	
શ્રીનિજગુરુ સુખમાં લલ્યો, તે ભાખું પરમ અનૂપ.	૨
દેવ સભામાં ગંગાદિઠ નદી, સાંભળતાં શ્રુતિ સાર;	
પાર્વતીએ શિવને કહ્યા, વનિતાના ધર્મ ઉદાર.	૩
પ્રગટ શ્રીભક્તિયક્ષી, મેં સાંભળ્યા જે ધર્મ;	
સુવાસણી વિધવાતણા, ધર્મનો કહું શુભ મર્મ.	૪
શ્રીહિદંબ સપ્રદાયને, આસર્યા વિનતા વંદ;	
ધમ્મે નિજ ધર્મ જાણવા, જેણે ટળે લવના દંદ.	૫
માનનીઓનું હીતકારી, મેં રચ્યો ગ્રંથ રસાળ;	
આપશ્રિત શ્રોતા આ ગ્રંથે કરી, જાણે ધર્મ વિશાળ.	૬
પ્રથમ સુવાસણી ધર્મ વર્ણવું, કરીને પર્મ વિભાગ;	
પછી તે વિધવા ધર્મને, વર્ણવું અતિ અનુરાગ.	૭
સતીગીતામાં સુંદરીના, ધર્મ અતિ દૃઢ જેહ;	
સુકતાનંદ કહે માનનીને, આપે અતિ સુખ તેહ.	૮

કંકલું ૩ જી.

શુભ કુળ શુભ ગુણ રૂપ ઉદારજી, જેમ યોગ્ય વર કરે નિરધારજી;
વિધિવત રીતે આપે તાતજી, તે તો સુવાસણુ ત્રિય સાક્ષાતજી. ૧

ઉથસો.

સુવાસણીથી ઇતર નારી, તે વિધવા કહેવાય;	
તેનાં લક્ષણ કહું હવે, જેમ શ્રુતિ રચિતિ માય.	૨
સાન વૈરાગ્ય કે ભક્તિને બળે, ન બળી પતિસંગ જોય;	
ધર્મ પાળ્યાને બળે, ન બળી પતી સંગ કોય.	૩
સુંદર સુતનું બળ ગ્રહી, પતિ સંગ ન બળી હોય;	
એ રીતે તન નવ તજે, વિધવા કહાવે સોય.	૪
જે વનિતા વૈરાગ્યવંતી, વિપય ચક્ષી ઉદાસ;	
શ્રીહરિને નિજ પતિ ગણે, ત્યાગે અન્ય સુખની આસ.	૫
પ્રાકૃત નર અતિ દુઃખ જાણી, ન પરણી જે નાર;	
તે પણ વિધવા જાણવી, જે યવા ધમ્મે લવ પાર.	૬

તે પનિતાને તપજ વહાણું, દૃઢ મતિ નિષ્કામ;
ખાળપણથી હરિ ભજે, ઉર ધરે પ્રભુ સુખ ધામ.
તે સર્વે પનિતાઓ વિધવા, સંન્યાસી સમ એક;
મુક્તાનંદ કહે માનની સર્વે, સાંભળો ધરી નેહ.

કંડવું ૪ થું.

તે મધ્ય પ્રયમ સુવાસણુ જોઈશ, ઉભય પ્રકારની જાણો તેહશ;
કુલટા સતી બે બિન બિન નામશ, એક દુષ્ટ એક શુભ શુભ ધામશ. ૧

ઉથલો.

દુષ્ટ નાર તે કામની, કુલટા કહાવે એક;
પોતાનો પતિ પરહરી, કરે જાર સંગે સ્નેહ. ૨
રૂડા કુળમાં ઉપજને, જો કોઈ કુલટા થાય;
દુષ્ટ સ્વભાવ અધર્મવાળી, વઢવાડે ન ધરાય. ૩
ભુંડે મુખ નિજ પતિને ભાંડે, જાર સંગ અતિ પ્રીત;
ધર્મી પતિને જીવે વિખ સમ, એ કુલટાની રીત. ૪
મુંદર નયન કટાક્ષ નાખી, કામ સમજાવે જાર;
કામ વશ અતિ ખાપીણી, કુલટાના એ આચાર. ૫
કામી જોખનવાન નરનો, જોધને મુંદર વેશ;
ધીરજ તણ જીંજાય યોની, લાજ ન રહે સવસેશ. ૬
શુર કે પતિ પુત્રાદિકે, કુલટાને શુદ્ધ ન રખાય;
જ્યાં ત્યાં ભેટે જારને, જૃપતિને વશ ન થાય. ૭
કુલટા નાર ન કોઈની, જ્યાં સ્વાસ્થ ત્યાં સોજાય;
મુક્તાનંદ કહે માયામૂર્તિ, પાપરૂપ કહેવાય. ૮

પદ ૧ હું-રાગ સૌરઠ.

કુલટા નારી પાપતણી મૂર્તિ, અતિસે દુઃખકારી;
એનું મુખ દીડે પુણ્ય સર્વે નાસે, થાય પાતક ભારી. કુલટા.-ટેક. ૧
એને જગમાં કામ ન વહાણું, કરે હેત સ્વાસ્થીયું કાણું;

બોલે કામ પ્રવેશ કાણું કાણું. કુલટા. ૨

(એ તો) નિલ નીતમ સંગ નેહ કરે, નિલ જુના નર પરહરે;

એનું કામ ઠેકાણે મન ન કરે. કુલટા. ૩

જેમ ઘેનુ તૃણ ચરવા જાયે, તે નવું નવું ખોળી ખાયે;

એમ કુલટા બહુ સંગ લોભાયે.

કુલટા. ૪

(એનું)જપતપ વતર્માં મન ન ઠરે, ચિત્ત ઘર્ષિ ધરનું નવ કામ કરે;

કોઈ દિન શુરુ મૂર્તિમાં મન ન ધરે.

કુલટા. ૫

(એનું)મરપુરુષ સંગ મન ડાલે, બધું ગામ ગ્રજે તેમ મુખ ઘોલે;

કહે મુક્તાનંદ વેશ્યા તોલે.

કુલટા. ૬

કડવું ૫ મું.

કહી છે પુરાણમાં કુલટાઓ જેહ છ, તણુ પ્રકારની જાણો તેહ છ;

સ્વૈરિણી, કામનિ ને પુશ્વલી નામ જ, ત્રાસ સહિત મહાપાપનું ધામછ. ૧

ઉથલો.

ત્રાસ સહિત મહા પાપણી, પરપંચનો પરિહાર;

પાપ કરી રાછ રહે, મનમાં ન શોક લગાર. ૨

પોતાની નાતના નર સગ, ચૂકે તે સ્વૈરિણી નાર;

નાત પરનાતમાં કામની, થાય બ્રષ્ટ કારો કાર. ૩

નાત પરનાત ને કુટુંબી સંગ, કરે અતિ વ્યભિચાર;

પ્રજુ વિમુખ એ પુશ્વલીના, પશુ તુલ્ય આચાર. ૪

કુલટા તણુ પ્રકારની તે, મરીને જમપૂર જાપ;

કોટિકલ્પ તે કષ્ટ માધે, તોય ન સદ્ગતિ થાય. ૫

જેને પતિવ્રત અચળ છે, પતિવ્રતા તેનું નામ;

પ્રાણુ થકી પણ પતિ વલ્લભ, અંતર અધિક અકામ. ૬

દેવ દંત્ય ને નર થકી, જેને અધિક પતિસંગ હેત;

ધૈર્ય જાણી કપટ ત્યાગી, સેવે પ્રેમ સમેત. ૭

દાન વ્રતાત્મિક શુભ ક્રિયા, પતિ હુકમથી કરે એહ;

મુક્તાનંદ તે પતિવ્રતાનો, પિયુસંગ પરમ સ્નેહ. ૮

કડવું ૬ મું.

એક સુતવાનને સુત સંગ પ્રીતછ, જેમ હરીજન રહે હરિસું વિનીતછ;

એક નેત્રવાનને નેત્રમાં હેતછ, જેમ તરસ્યાને જળમાં સ્નેહછ. ૧

ઉથલો.

સ્નેહ જળમાં તૃષાવંતને, ભૂખ્યાને અન્નમાં પ્યાર;

કામીને પરનારસું, રહેશે જેમ અપાર. ૨

ચારને પર ધન વિષે, રહે પ્રીત સહેજે જેમ;
 દુષ્ટ નારને જ્ઞાન સંગે, જેમ છે પ્રેમનું નેમ. ૩
 પંડિતને જેમ શાસ્ત્રમાં, રહે સહેજ સ્વભાવે, હેત;
 વેપારી વેપારના કંઠે, ઉત્તમ પ્રેમ સમેત. ૪
 એજ રીતે પ્રીતિ નિરતર, સતીને રહે પતિ સંગ;
 મન રહે નિજ પતિ વિષે, અતિ રાગે પતિને રંગ. ૫
 પતિવ્રતા વિનતાતણા, કહું ધર્મ પર્મ ઉદાર,
 સતિને સેવ્યા જોગ છે, જેણે લહે પતિત ભવ પાર. ૬
 પતિવ્રતા વનિતાઓને, પતિ તેજ ધર્મરૂપ;
 પતિને સેવે બકિતથી, જાણી ધર્મરૂપ અનૂપ. ૭
 પ્રભાતે ઉઠી નાહીને, રાખે તે સુંદર સાજ.
 સુક્રાન્તે કહે પતિવ્રતા, નવ લોપે પતિની લાજ. ૮

કડવું ૭ મું.

વળી કહું ઉત્તમ નારીની રીતજી, વસ્ત્ર પોતાનાં રાખે પુનીતજી;
 અતિ પવિત્રતા રાખે તેહજી, પતિ સેવામાં પર્મ રનેહજી. ૧

ઉચ્ચે.

સ્નેહ પતિ સેવ્યા વિષે, નિત્ય રહે તે પતિને હજૂર;
 નિર્મળ નીરે રનાન કરાવે, નિમેષ ન રહે દૂર. ૨
 ઘોષણા સુંદર વસ્ત્ર આપે, પતિના પગ ધુવે સોાય;
 સતીને નિજપતિ દેવતા, પતિ ગુપ્ત અન્ય ન હિ કોય. ૩
 પતિને સુંદર આસન આપે, ચંદન ચર્ચે ભાસ;
 સૌ અગે ચંદન ચઢાવી, અર્પે હાર વિશાળ. ૪
 સામવેદના મંત્ર કહીને, દિવે સુધા સમ ભોગ,
 પતિને પૂજે બકિતથી, કરે સતવન મન સંનિગ. ૫
 મહા નમું નિજ કાંતને, સર્વે દેવરૂપે જોહ;
 નમુ નિત્ય મહા સતને, પૂજું આ મત્રે પતિ એહ. ૬
 એ મત્રે કરી પુષ્પ ચંદન, સમર્પે કરી પ્યાર;
 ધૂપ દીપ ને વસ્ત્ર આભૂષણ, ભોજન અનંત પ્રકાર. ૭
 અતિ સુગંધી જળ સમર્પે, સુગંધી મુખવાસ;
 સુક્રાન્તે કહે હાય જોડી, ઉભી રહે પતિ પાસ. ૮

કંઠ્યું ૮ મું.

પ્રથમ રમાએ કહ્યું શ્રુતિ સારજી, તેજ સ્તવન સતી કરે ઉચ્ચારજી;
કાંતને વંદુ વારમવારજી, શિક્ષા દેતલ સુખદાતારજી. ૧

ઉથલો.

મેક્ષદાતાના મગગમૂત, શાંત દાંત અનૂપ;
સર્વ દેવ સ્વરૂપ જે, નિત્ય નમુ નિજ પતિ રૂપ. ૨
નમું આત્મ સ્વરૂપને, જે સતીના પ્રાણુ આધાર;
પૂજન વદન જોગને, નિત્ય નમુ કરી બહુ પ્યાર. ૩
અતરંગી સ્વરૂપ જે, વળી પ્રાણુના જે પ્રાણ;
નયન તારાને નમુ, સેવે મળે નિર્વાણ. ૪
નારીને જ્ઞાન આધાર જે, વળી પતિ એ પરમાનંદ;
ધર્મ યજ્ઞ ને અચળ અક્ષર, પતિ સદા સુખ કંદ. ૫
બ્રહ્મ તત્ત્વ છે પતિ નિર્ગુણ, સેવ્યાથી નારો કર્મ;
નમુ નિજ આધારને, પતિ આશરે સર્વ ધર્મ. ૬
જાણે અજાણે જે કર્યાં, સર્વ ગુના કરજો માફ;
દાસી જાણી દયાસિંધુ, ટાળજો સર્વ પાપ. ૭
તમેજ પતિના સગા, હું સદા તમારી દાસ;
મુક્તાનંદ એમ સ્તુતિ કરી, સતી રહે સદા પતિ પાસ. ૮

પદ ૨ જ્યું-રાગ ગરબી.

રે સતિ એમ સેવે નિજ સ્વામી, સદા સર્વ સુખથી નિષ્કામી. રે સતી ૦ ૧
રે પ્રથમ આ સ્તવન અતિ ભારી, ગાયું કમળા અતિ અધહારી;
સતી સૌને મહા સુખકારી. રે સતી ૦ ૨
રે સરસ્વતી ગાન કર્યું એનું, ગંગાધર પડન કર્યું તેનું;
માતમ અતિ જાણે સૌ જેનું. રે સતી ૦ ૩
રે બ્રહ્માણીએ બ્રહ્મા રીઝાવા, પારવતીએ શિવ રાજી થાવા;
ગાયુ પતિસ્તવન કપટ જાવા. રે સતી ૦ ૪
રે મુનિ દેરી પત્નિઓ સુરનારી, ગાયુ તેણે સ્તોત્ર આ વિચારી;
મુક્તાનંદ કહે થઈ પિયુ પ્યારી. રે સતી ૦ ૫

કંઠ્યું ૯ મું.

કમળા આદિ સ્તવન કર્યું જોદજી, પતિવ્રત સૌને સુખપ્રદ એહજી;
આ સ્તોત્રે કરી પતિવ્રતા સર્વજી, પતિનું સ્તવન કરે ત્યાગી ગર્વજી. ૧

ઉચ્ચે.

ગર્વ તજી પતિને સ્તવે, પછી પ્રેમે લાવે આળ; ૨
 પોતે જ રાંધી પીરસે, બહુ પાક ખરમ રસાળ.
 પતિ જમાયા પછી જમે, પતિ બેઠે 'બેસે તેહ; ૩
 પતિ મુતા કેડે મુવે, એમ પતિમું પર્મ રનેહ.
 પતિ જાગ્યાથી મોહાર જાગે, એજ સતીની રીત; ૪
 મુંદર આશ્વ પવન પહેરે, સતીને પતિપર પ્રીત.
 ન્યારે પતિ અન્ય ગામ જાયે, આશ્વપણુ કરે ત્યાગ; ૫
 પતિ વિના સતી સર્વથી, ઉર રાખે દૃઢ વૈરાગ.
 પતિનું નામ ન સુખ કહે, પતિ આશુપ વધવા કાજ; ૬
 પતિને નામે નામ અન્યનું, તે ન લહે ગૃહી લાજ.
 વાદ વિવાદ ન કરે પતિ સંગે, સહે તે અતિ અપમાન; ૭
 મારે તોય રાજી રહે, સુખ કરે પતિ ગુણ ગાન.
 ધણી વાર ન દાર બિભે, ન કરે બિચો સાદ; ૮
 મુક્તાનંદ સોજીનું ધન તેમ, સતી ન કરે સંવાદ.

કડવું ૧૦ મું.

પતિ બોલાવે તો તજે ઘર કામજી, વેગે જઈ કહે મન અભિરામજી;
 હાજર હઈ કરે હુકમ તે તૈયારજી, એમ હળવી રહી કરે ઉચ્ચારજી. ૧

ઉચ્ચે.

ઉચ્ચાર હળવી રહી કરે, પતિ સેવે શ્રીહરિનું રૂપ; ૨
 વણુ કહે તે સામગ્રી સર્વે, આપે પર્મ અનૂપ.
 પાતનું અમ ઉચ્છિદ્ર જ, તે જમે કરી બહુ પ્યાર; ૩
 અન્ન ફલાદિક પતિ જે આપે, વંદે વારમવાર.
 દેવ પિતૃ ને અતિથિ સર્વે, આપે ને ભિક્ષુક બેઠ; ૪
 એવકને આપ્યા વિના, નવ જમે સાધવી તેહ.
 દુર્બળ વિગ્ર અનાથ જ, વળી રંક અંધ ને દીન; ૫
 ભૂખ્યાને અન્નદાન આપે, પતિને રહે આધીન.
 સામગ્રી સર્વ તૈયાર રાખે, સદાણી દરખ સમેત;
 અર્થ અતિશે નવ કરે, પતિ હુકમમાં બહુ હેત. ૬

પતિની મરણ લોપીને, ન કરે વ્રત ઉપવાસ;
 પતિવ્રતા નિજ ધર્મ રાખી, મગન રહે પિયુ પાસ. ૭
 પતિવ્રતાના ધર્મ ભાખ્યા, શંખ મુનિ કરી ખ્યાર;
 મુક્તાનંદ કહે તે રીતે, ભાખું અતિ અનુસાર. ૮

કંઠવું ૧૧ મું.

દુઃખ વિના નવ જાય ધર બહારણ, વસ્ત્ર ઓઢ્યા વિના ન રહે લગારણ;
 ચાલ ઉતાવળી ચાલે નહિ સોયણ, સતિ પર નર સંગ જોડે ન કોયણ. ૧

ઉથલો.

ન જોલે પર પુરુષ સંગે, પતિવ્રતા જગ જેહ;
 જાતિ-વશિક-વૃદ્ધ-વૈદ્ય-સાથે, જોલે અવસ્થ હોય તેહ. ૨
 નાભી કોષને નવ દેખાડે, પહેરે તે ધુંટી પર્યેત;
 રતન ઉધાડાં નવ કરે, ન હસે દેખાડી દંત. ૩
 પતિ ને પતિના સંબંધીના, ન કરે દ્રેષ લગાર;
 દુષ્ટિ-ધૂતારી-વેશ્યા સંગે, લેશ ન રાખે ખ્યાર. ૪
 નજરા મારતી નારી, જોગણ વિનતા જે હોય;
 શિતળ રહી તજે કપટ મૂર્તિ, સંગતિ જોગ ન સોય. ૫
 કહી જે પ્રથમ કુનારીઓ, તેને સંગ સતિને ચાય;
 નિશ્ચે નિજ ધર્મથી પડે, તેનું સતિપણું સર્વે જાય. ૬
 જન સમાજ કે ઉત્સવ જોવા, સતિ ન જાય શુદ્ધિવંત;
 તીરથ જાય ન એકલી, ધર રહી ભજે ભગવંત. ૭
 વિહિવાને નવ જોવે સતિથી, રાખે ઉત્તમ રીત;
 મુક્તાનંદ કહે પતિવ્રતાને, પતિસુ પૂરણ પ્રીત. ૮

કંઠવું ૧૨ મું.

અતિ એકાંતનું કારજ હોયણ, સતિ ન ઉઠાડે પતિને તોયણ;
 સુખે સુતો સુખે બેઠો જોયણ, કામ ન જતાવે પતિને કોયણ. ૧

ઉથલો.

કામ ન જતાવે કોય પતિને, જોલે તે મરણ પ્રમાણ;
 પતિને ઇશ્વર ગુહ્ય જાણી, સેવે પરમ સુખણ. ૨
 રજસ્વલા સતિ ચાય ત્યારે, પતિ થકી રહે દૂર;
 તણુ રાત્રિ ન મુખ દેખાડે, નાહીને ચાય હજૂર. ૩

નહાય નહીં ત્યાં લગી પતિ સંગ, ન કરે વચન'હિચાર;
 નાહીને પતિનું વદન નીરખે, પતિનું પુરુષ પ્યાર. ૪
 ગામ ગયો હોય નિજ પતિ તો, પતિનું ધરી ઉર ધ્યાન;
 સ્વર્ગનું દર્શન કરે, અન્ય પુરુષ ગેર, સમાન. ૫
 ભાલે કુંડુમ ચાંદલો, સંથે ભરે સીંદૂર;
 કાજળ સારે નયનમાં, સદા પહેરે કમળો જરૂર. ૬
 તાંબુલ આબ્રણુ તિલ હસ્તિ, શુંથે તે સુંદર કેશ;
 અંગે અંગ આબ્રણુ સજી, રાખે મનોહર વેશ. ૭
 પતિનું આયુષ્ય ધૃષ્ટતી, સતિ ન ત્યાગે શયુગાર,
 મુક્તાનેદ કહે પતિવ્રતા, અમ રાખે શુભ આચાર. ૮

પદ ૩ જી—રાગ ધોળ.

સતી નિરશંક' થઈને રે, કે પતિવ્રત દૃઢ પાળે;
 જગ ફેરી જુહી રે, કે અન્ય તૃષ્ણા ટાળે. ૧
 રહે પતિ સંગ રાત્રી રે, કે અન્ય સુખને ત્યાગી;
 જને પતિ સેવ્યામાં રે, કે દૃઢ લગની લાગી. ૨
 સતી નાર ન મૂકે રે, કે સતયજ્ઞ પગ પાછો;
 સમજી સહાયો રે, કે નિજ ધર્મ અતિ સાચો. ૩
 આગે અનંત સતીની રે, કે રીતિ ઉર ધારે;
 હરીરૂપ દષ્ટામાં રે, કે અહો નિશ સંભારે. ૪
 ગાય હરીગુણ પ્રીતે રે, કે દુષ્ટનો સંગ તજે;
 પ્રેમે નિજ પતિ સેવે રે, કે ઉરે હરિરૂપ ભાજે. ૫
 સદા નીચ ત્રિયાની રે, કે સંગતને ત્યાગે;
 મુક્તાનેદ કહે પતિવ્રતા રે, કે પ્રજુ પદ અનુરાગે. ૬

કંઠનું ૧૩ મું.

સતી ન કરે ધોળજનો સગજી, જે યજ્ઞ યામ નિજ વ્રત ભંગજી;
 વાત કહી કરે ધર્મનો નાશજી, સતિ ન બેસે તે ત્રિપ પાસજી. ૧

ઉથલો.

પાસ ન બેસે તેહને, જને અતર ધર્મ ન લેધ;
 સતીના ધર્મને લોપવા, કરે જુહા જાડુ ઉપદેશ. ૨

દુઃખી દુવાગણ નાર કેગે, સતી ન રાખે સંગ;	
તે સંગતને પરદરે, જેના બોધ્યામાં નહોં ઢંગ.	૩
જે નારી વિશ્વાસઘાતી, બંડણ વિનતા વેશ;	
પતિવ્રતાએ પાપીયોનો, સંગ ન રાખવો લેશ.	૪
નરનો વેશ ધરી રહી, વળી બોલકી બહુ જેહ;	
ધણે ઘેર ભમતી ફરે, તેસું સતી ન રાખે નેહ.	૫
જુગદુ રમતલ ત્રિયા, વળી માદક પીતલ નાર;	
ચુગલ નારસુ પતિવ્રતા, પ્રીતિ ન રાખે લગાર.	૬
ફૂર નારનો સંગ તજે, વળી અતિ વઢકણી કોય;	
ચોરદી અતિ અંતર મેલી, સગતિ જોગ ન મોપ.	૭
અતિ ચપળ અતિ આહારવાળી, અતિ અલસ્ય વનિતા એહ;	
મુક્તાનંદ કહે પતિવ્રતાને, સગતી જોગ ન તેહ.	૮

કહ્યું ૧૪ મું.

પતિ સંગ દૂષ કરે ત્રિષ જેહજી, તે સંગ સતી ન રાખે સ્નેહજી;
એકલી ધર તજી કપાઈ ન જાયજી, નમ થઈ કાઈ કાળે ન નહાયજી. ૧

ઉપલેખ.

નમ થઈ નવ નહાય કોઈ દિન, અંતર ત્રાસ અપાર;	
અન્ય પુરુષ જેમ અગ ન દેખે, રાખે એહ વિચાર.	૨
ખાંડણીઆ મૂશળ સાવરણી, ઊંઘર કે પાપાણ;	
તે ઉપર નવ બેસવું, એ સતીની રીત પ્રમાણ.	૩
અંગ સગના સમય વોણી, નિર્લજ પતિસું ન થાય;	
પાતિ રૂચી તહાં પ્રેમવંતી, તેજ સતી કહેવાય.	૪
જિયે આસન ચઢી ન બેસે, પર ધર ભમે ન એહ;	
ગાળ કે નિર્લજ વચન હોય, સતી ન બોલે તેહ.	૫
જેઠ કે સસરા સમીપે, ન કરે જિયો સાદ;	
નિર્લજ થઈ અતિ નવ હસે, નવ કરે અતિ બકવાદ.	૬
અન્ય પુરુષનો સ્પર્શ કરે નહોં, એજ અનાદી રીત;	
મનને વશ થઈ નવ જુએ, પર પુરુષને કરી પ્રીત.	૭
પશુની જાતના પુરુષને સતી, ન દેખે કરી હેત;	
મુક્તાનંદ સતી નવ સુણે, પર કલંક કલેશ સમેત.	૮

કંડર્લું ૧૫ મું.

સતી ન ઠેકેક ધરે કાઢને શીશજી, કાપણું ન વઢે કરી બહુ રીસજી;
પતિવ્રતા નારીને પતિ એ દેવજી, સતિ શુદ્ધ મને કરે પતિ સેવજી. ૧

ઉથલો.

શુદ્ધ મને કરી સેવે પતિને, ન લોપે વચન લગાર;
પતિનો અવશ્યજી એક ન ધારે, રાખે પૂરણું પ્યાર. ૨

નપુંસક રાગી દરિદ્રી, શુદ્ધ બુદ્ધિનો હીન;
પતિ સમર્થ કે રંક જેવા, સતી સેવે યજ્ઞ દીન. ૩

પતિને દુરખે દુરખ જેને, પતિને કવેજે કલેશ;
સંપત વિપત એક સરખી, ધર્મ ન તજે સેશ. ૪

ધૂત લવણ ને તેલ આદિ, જ્યારે તે ધરમાં ન હેશ;
સતિ એ દુઃખની વારતા, પતિ આગળ ન કરે તોય. ૫

જે જે કામ કર્યા થકી, પતિને તે પરિશ્રમ થાય;
પતિવ્રતા તે કામ સારું, પતિની પાસ ન જાય. ૬

બહારથી જ્યારે પિયુ પધારે, દેખી દુરખ અપાર;
વેગે આસન જલ દહ, કરે પાન બીડી તૈયાર. ૭

વીઝણે લાઇ વાસર નાખે, પગ દાખે કરી પ્રીત;
મુક્તાનેદ કહે પતિવ્રતાની, એજ ઉત્તમ રીત. ૮

કંડર્લું ૧૬ મું.

મધુર વચન કહે પદ્મ રસાળજી, જે સુણી એક કહે ત-કાળજી;
અક્તિ સહિત જોડે બેઠે હાથજી, ગ્રેમે બરી બોલે પિયુ સાથજી. ૧

ઉથલો.

ગ્રેમે બરી પિયુ સાથ બોલે, પતિજી જેને દેવ;
પતિ શુરુ પતિ ધર્મપાલક, તીર્થ વ્રત પતિ મેવ. ૨

તે માટે સતી નારને, રાખવું પતિનું માન,
સતીને પતિનું કાવ્ય પ્રકારે, ન કરવું અપમાન. ૩

દેવ મનુષ્ય ગાધર્વ ગિણે, બહુ આત્મલુપ્ત બુવાન;
રૂપવંત ધનવંતને સતી, દેખે નરક સમાન. ૪

પતિની કેડે વર્તવું, જેમ આછાયો દેહ સાથ,
એમ કહી ત્રિશૂળમાં, દિજી ઝડાવે પતિ હાથ. ૫

પતિ આજ્ઞા લઈ કરી, સતી કરે વ્રત ઉપવાસ;
 નિત્ય નિમિત્ત સૌ કર્મ જે, તે પતિને વચને પ્રકાશ. ૬
 કલા એ સર્વ નિયમમાં, જે લંગ દેખેના થાય;
 સતી એ પાપ નિવારના, કરે વેગે તેજ ઉપાય. ૭
 પ્રભાતે જાગવા આદિક, નિયમ સતીના જેહ;
 મુક્તાનંદ કહે દહ કરી, નિત્ય રાખે સાધવી તેહ. ૮

પદ ૪ થું-રાગ ધોળ.

સતી નારને પતિ સંગ પ્યાર રે, પતી સેવા ન ચૂકે લગાર રે;
 નિજ ધર્મ રાખે દહ તેહ રે, તેમાં બૂલે ખંડિત થાય જેહ રે. ૧
 તેને એક એક કરે ઉપવાસ રે, ત્યાગે પતિવ્રતા તન સુખ આશ રે;
 સતી સુર ને સંતની રીત રે, સૌથી ન્યારી ને પરમ પુનીત રે. ૨
 સતી પતિ સંગ બળવાને જાય રે, પછી ભાગે તો બ્રહ્મ કહેવાય રે;
 શૂરા રજુમાં જઈ પાછો ભાગે રે, તેના કુળને તે લાંછન ભાગે રે. ૩
 ત્યાગી થઈને વિપવમાં લોભાય રે, તે તો જ્ઞાનથી નીચ કહેવાય રે;
 મુક્તાનંદ કહે સતી એમ જાણી રે, રાખે નિજ ધર્મ પરમ શાયાણી રે. ૪

કંઠનું ૧૭ મું.

ગાળ કે ભૂંડું બોલે જેહજી, પાદકૂચૂપત કરે સતી તેહજી;
 એક વાર જે બૂલે કહેવાયજી, તે ધૂટયાનો કલો ઉપાયજી. ૧

ઉચ્ચલો.

કેલો ઉપાય તે ધૂટવા, તે કરજો એજ વાર;
 જે દહાડી કરતી રહે, તો પાપતણે નહીં પાર. ૨
 એક જ વાર અગળમાં, કરે હાથે પતિને પ્રહાર;
 આર ઉપોપણ સામટાં કરી, છૂટે પાપનો ભાર. ૩
 લાકડીએ એક વાર મારે, પતિવ્રતા થઈ જેહ;
 ખાર દિવસનું વ્રત કરે, પરાક નામે તેહ. ૪
 જો રીતે સંસ્કૃતથી, કલા સુવાસણી ઠેરા ધર્મ;
 દુર્લભ નારી પતિવ્રતા, જે જાણે પતિવ્રત ધર્મ. ૫
 પતિની આજ્ઞા ત્રિમુખ થઈ, કરે નિયમ વ્રત ઉપવાસ;
 અથમ પતિનું આયુષ ટાળે, મુલે તે નર્ક નિવાસ. ૬
 દાન વ્રત ઉપવાસ સૂઝત, તેનાં નિષ્કળ થાય;
 પતિના ધર્મ જેથી પડે, તે નિચે નરકે જાય. ૭

મન ક્રમ વચને પતિની આપ્તા, ન લોપે જે નાર;
મુકતાનંદ કહે તે સતિ, હરિ બજને હિરે પાર.

૮

કંઠલું ૧૮ મું.

એ લક્ષણ વિના સતી ન કહેવાયજી, અસતી નારી સર્વ યમપૂર જાયજી;
વાણી દુષ્ટ નહીં નહીં ખજ સંગજી, ધીરજ દદ શુભ વ્રત અભંગજી.

૧

ઉથલો.

અભંગ વ્રત અતિ નિર્મળી, વળી યોની દુષ્ટ ન જોડ;
પોતાના સલને જળે, સર્વ વિશ્વ ધારે તેહ. ૨
યોની દુષ્ટ જે કામિની, જે ચૂકે પર નર સંગ;
નહીં નિવારણ કોય ઠેકણે, નાશ થઈ સર્વ અંગ. ૩
વચન દુષ્ટ જે કામિની, તેના દોષ નિવારણ હોય;
યોની દુષ્ટનો મુનિવરે, ઉપાય ન કહ્યો કોય. ૪
યોની દુષ્ટનો કોટી કદે, યાવ નહિ ઉદાર;
તિર્યક્ યોનિ અનંતમાં, જન્મે મરે બહુ વાર. ૫
નામ માત્ર મનુષ્ય તનને, પામે કુસટા નાર;
ચાંડાલી થઈ જ્ઞાન યાવે, ફરે તે દારેદાર. ૬
પતિ બોલાવે ત્યારે જે વનિતા, ફરે તે અતિશે કોપ;
કોપ કરી પતિને કહે, જેમ આપે ચઠને બોધ. ૭
તે યામ ગામમાં ફૂતરી, વળી શીયાળ વનમાં યાવ;
મુકતાનંદ કહે કુનારીનું, કષ્ટ નવ કહેવાય. ૮

કંઠલું ૧૯ મું.

જે નિજ પતિનો કરી પરિભ્રમજી, પર નર સંગ કરે અનુરાગજી;
તે ઉલૂકી યાવ અધિક ફરજી, પોતા તરુમાં નિત્ય વસે જરૂરજી.

૧

ઉથલો.

પોતા તરુમાં નિત્ય વસે, કરે કાગ કીટનો આહાર;
રાત જાંધી ભમતી રહે, તેનાં કષ્ટ તણો નહીં પાર. ૨
પતિ મારે ત્યારે પતિ હણવા, કોપે યાવ તૈયાર;
તે સિદ્ધજી તે મોંદરી થઈ, મારે જીવ અપાર. ૩
જે પર નરને કટાક્ષ કરી, જૂલે કુલક્ષણી નાર;
તે ફાંગી થઈ ભૂંડું મુખ લઈ, ફરે તે દારેદાર. ૪

જે નિજ પતિને પરહરી, મિથ્યાજ એકલી ખાંધ;
 ગામમાં તે લાંડણુ સરજે, વડવાગોળ તે ચાપ. ૫
 ઉધે મુખ લટકી રહે, ખાધ આપની વિદ્યા એહ;
 દિવસમાં નજરે ન દેખે, પામે અતિ દુઃખ તેહ. ૬
 જે તુંકારા કરે, પતિને, મુંગી સરજે સોય;
 શોક્યની ધર્માં કરે તે, દાગણુ વિધવા હોય. ૭
 પતિની નજર ચુકાવીને, જૂઝે પર નરને કરી પ્યાર;
 મુક્તાનંદ કહે કાણી કુમુખી, થાય કુરૂપ ગમાર. ૮

કંડવું ૨૦ મું.

શીલ લાંગ જે નારીનું ચાપણ, તથા કુળ બોળીને નર્કમાં જાયણ;
 માત પિતા પતિનું કુળ જેહણ, લાંછનયુક્ત કરે તથા તેહણ. ૧

ઉથલો.

લાંછન દર્ષ તથા વંચને વળી, પામે તે કષ્ટ અપાર;
 જીવતી ધિક્ક થાય જગતમાં, મૂલે મળે જમ માર. ૨
 શીલ લાંગ જે કામિની, તેના પતિ અતિ ધર્મવાન;
 તોય પડે તે સ્વર્ગથી, થાય જૂઠું જપ મત દાન. ૩
 તે માટે સૌ નારીએ, રાખવું શીલ અલંગ;
 મન ક્રમ વચને પર પુરુષનો, કદી ન કરવો સંગ. ૪
 સુકૃત્યનું બોજન મનુષ્ય તન, તેના કરીને વિચાર;
 પર નર સ્પર્શ બચાવવો, કરી યત્ન અનંત પ્રકાર. ૫
 પર પુરુષના સ્પર્શમાંહી, ઠાલી સુખ આભાસ;
 મૂરખ નારી મોહને વશ, પડે તે જમને પાશ. ૬
 સતીનો જશ આ લોકમાં, વળી સદા સ્વર્ગનિવાસ;
 સખીપણું કમલા સંગાથે, ત્યાં નહીં જમનો નાસ. ૭
 પતિ હોય મહા પાતકી, વળી દરિ વિમુખ જે હોય;
 મુક્તાનંદ કહે પતિવ્રતાને, ત્યાગ કરવો સોય. ૮

પદ ૫ મું—રાગ રામઝી.

સૂરજ સરખી પતિવ્રતા, જેને પ્રભુ સંગ પ્રીતિ;
 કણ તણે શીર પગ દધ, સહેજે જમ છતિ. સૂરજ. ૧

સીતાના જેવું સત્ય ગ્રહી, સેવે નિજ સ્વામી;
હરિથી વિમુખ પતિ હોય તો, રહે અતિ નિષ્કામી. સૂરજ. ૨
પતિ જો કરે પ્રભુ આશરો, છૂટે પાપથી જ્યારે;
પતિવ્રતા પૂરણુ પ્રીતમું, સેવે નિજ પતિ ત્યારે. સૂરજ. ૩
છાંયામાં કોઈની દબાઈને, નિજ ધર્મ ન લોપે;
સેથ જો ધર્મ લોપાય તો, સતી મન ધણું કોપે. સૂરજ. ૪
એવી જે અતિ શુદ્ધ પતિવ્રતા, તે તો પતિને ઉદ્ધારે;
મુક્તાનંદ મા બાપને, કુલ સહિત તે તારે. સૂરજ. ૫
કંઠનું ૨૧ મું.

સતિ તન રામ સંખ્યા નિરધારણ, તેટલી કોડના દય હજારણ;
રમે પતિ સંગ સ્વર્ગમાં સોપણ, મહા સુખ પામે વિદ્ય ન કોપણ. ૧
ઉથલો.

મહા સુખ પતિ સંગે ભોગવે, નિત્ય ગેવિંદના શુભ ગાય;
એવી મહા સતી પતિવ્રતાનો, મહિમા કલો ન જાય. ૨
ધન્ય તે માત ને તાત સતીનાં, ધન્ય પતિ શુભવંત;
જેને ઘેર એ પતિવ્રતા, નિત્ય ભજે શ્રીભગવંત. ૩
સો જન્મનાં પુણ્યનો, સચય તે જેહને હોય;
તેને ઘેર એવી પતિવ્રતા, એવી મુલાગી નારી સોય. ૪
માત તાત ને પતિતણી, ત્રણ ત્રણ પેઢી જેહ;
પતિવ્રતાના પુણ્યથી, પામે સ્વર્ગનું સુખ તેહ. ૫
અકારજ કરનાર જે, વળી પતિત શુભ શુભહીણ;
એવા પતિને સતિ ઉદ્ધારે, પોતાને તારે અવીણ. ૬
સૂરજ અંદ ને વાયુ સતિને, સ્પર્શ કરે ધરી ત્રાસ;
શુદ્ધ થવા સતિને પરસે, અન્ય નહીં ઉર આશ. ૭
તીર્થ જે પૃથિવી વિષે, તેના સતિને ચણું વાસ;
મુક્તાનંદ કહે પતિવ્રતાનો, સૌથી પરમ પ્રકાશ. ૮

કંઠનું ૨૨ મું.

સુર મુનિ સિદ્ધ તપસ્વી જેહણ, સૌનું તેજ સતિ તન વસેવણ;
સતિની ચરણરજનો મહિમાવણ, જેણે સર્વ જીવિ શુદ્ધ થાવણ. ૧

ઉથલો.

થાય ભોમિ શુદ્ધ સર્વે, ચરણરજ પ્રતાપ;
 પાપી કરે પ્રણામ સતીને, તેનાં જાય સૌ પાપ. ૨
 સતી પોતાને તેજે બાળે, ત્રિલોચી તત્કાળ;
 પતિવ્રતા મહા પુણ્યવંતી, જેનું તેજ વિશાળ. ૩
 અરૂંધતી સાવિત્રી સરખી, પતિવ્રતા બળવાન;
 સત્યરૂપા કમલા સતી સમ, ભજે શ્રીભગવાન. ૪
 શાંડીલી, મેના, મુનીતિ, તે સરખી સતી સ્નાય;
 સંગા, સ્વાહા, લોપામુદ્રા, એવી તે વિરલી કાય. ૫
 કહી જે નારી પતિવ્રતા, તેના ત્રણ પ્રદારના બેઠ;
 ઉત્તમ મધ્યમ ને કનિષ્ઠ, વખાણે નિલ વેદ. ૬
 ત્રણને મધ્યે કનિષ્ઠા તે, પાળે સતિના ધર્મ;
 પતિથી ઇચ્છે કામ સુખને, દેખાડે બહુ મર્મ. ૭
 શૃંગાર કરી સમિસજે, કરે હાવભાવ અપાર;
 મુક્તાનંદ પતિને ગમે, સતી કરે તે જ પ્રકાર. ૮

કડવું ૨૩ મું.

રૂપ ને શુભ પર નરનાં જોઇછ, તે સંગ મન રહે મોહીછ;
 મન વશ કરતાં હારી જાયછ, દેહે કે વચને બ્રહ્મ ન થાયછ. ૧

ઉથલો.

વચન દેહને શુદ્ધ રાખે, મન વિકળ થઈ જાય;
 એવાં લક્ષણ જેહનાં તે, સતી કનિષ્ઠ કહેવાય. ૨
 મધ્યમ સતી ધર્મ સર્વે, રાખે દૃઢ કરી સ્નાય;
 પતિ સેવ્યામાં પ્રેમ અતિશે, તન સુખ ન ગમે કાય. ૩
 પોતાના પતિથી અધિક, ધન રૂપ શુભ કરી જેહ;
 જીવાન નરને જોઇને, સર્વ અંગે ન ચળે તેહ. ૪
 દેવ જોગથી દેશ કાળ ને, ક્રિયા સંગ મળે. તે વાર;
 મને કે દેહે પરપુરુષ સંગ, પામે નારી વિકાર. ૫
 તે વિના અન્ય પુરુષનો, સ્વપનામાં સંગ ન લેશ;
 ક્યાંય ન મન ડગવા દીયે, રાખે ધીરજ ધર્મ વિશેષ. ૬
 પતિ થકી પણ કામ સુખને, કદીયે ન ઇચ્છે એહ;
 પતિનું આપેલ પતિવ્રતા, સુખ ભોગવે કરી સ્નેહ. ૭

કદાં એ લક્ષણ જોહનાં, તે મધ્યમના આચાર;
મુક્તાનંદ કહે મધ્યમ સતી, ન તજે ધર્મ લગાર. ૮

કહ્યું રજ મું.

ઉત્તમ પતિવ્રતા તેહનું નામજી, પ્રથમ કલા તે ધર્મનું ધામજી;
સર્વ ધર્મ સેવે કરી પારજી, પતિવ્રતા ન ચળે ધર્મથી લગારજી. ૧
ઉથલો.

ન ચળે લગારે ધર્મથી, એ ઉત્તમ સતીની રીત;
પેતાના પતિને તજી, સતીને ન અન્યસું પ્રીત. ૨
ધન જોખન ગુણ રૂપવંતો, દેખી પુરુષ સુવેશ;
મન ક્રમ વચને પતિવ્રતા, નવ ચળે ધર્મથી લેશ. ૩
દેશ કાલાદિક વિષમ આવે, તોય ન મન ચળી જાય;
પતિવ્રતાને અન્ય પુરુષનો, મનમાં ધાટ ન થાય. ૪
સનિપાતાદિક રોગ અથવા, કુદનો કરનાર;
સતીને અન્યસંગ નિજ પતિની, ભાંતિ ન થાય લગાર. ૫
પ્રેમ ભરી સેવા કરે, પતિથી ન ઈછે કામ;
નિજ ધર્મમાં અતિ રુચિ, પતિ સેવામાં સુખ ધામ. ૬
આગ્રહે કરી પ્રેમે કરી, પતિ કામ સુખ કરે દાન;
ભાવ ત્રિના તે ભોગવે, તેને જાણે કષ્ટ સમાન. ૭
જે લીંબુ બક્ષણ કરે, તેણે અણા ક્રમ અવાય;
મુક્તાનંદ કહે ઉત્તમ સતીને, એમ વિષય ભોગવાય. ૮

પદ ૬ કું-રાગ ગરબી.

સતી સેવે છે પતિને એવી રીતે રે, ધરે હિરમાં હરિને અતિ પ્રીતે રે;
દેહ પોતાનો ને પારકા છે જોહ રે, સતી નરક સમાન ગણે તેહ રે. ૧
ભજે કમલાપતિને કરી પ્રીત રે, જાણી અતિશે ઉત્તમ રસ રીત રે;
સતી સેવે છે પતિને યહી લાજ રે, તે તો કૃષ્ણને રીઝાડવાને કાજ રે. ૨
પતિ પરણી લાવે જો અન્ય નાર રે, સતિ ન કરે શોક લગાર રે;
સામું રાજી રહે યાય તેની દારી રે, ભજે અંતરે અખંડ અવિનાશી રે. ૩
એવી ઉત્તમ સતી જે જગમાંહી રે, અતિ દુર્લભ યોગી ન જડે કપાઈ રે;
મુક્તાનંદ કહે પતિવ્રતા સૌય રે, પાપ દષ્ટિએ ન દેખી શકે કોય રે. ૪

કડવું ૨૫ મું.

સતીને દૂર નજરે દેખે જોહણ, ગણત કોઠિયા યાય પાપી તેહણ;
દેવાદિકથી સતી ન જોવાયણ, પાપે ભુવે તો જમપુર જાયણ. ૧

ઉથલો.

જમ જમપુર પાતડી, જોણે સતીમાં કહ્યું પાપ;
ચોરાશી લક્ષ દેહમાં, ભોગવે બહુ સંતાપ. ૨
કનિષ્ઠા જે સતી કહી, તેને સાત જન્મ ન્યારે યાપ;
રાખે નિજ ધર્મ દહ કરી, ત્યારે મધ્યમ સતી કહેવાય. ૩
મધ્યમ તે સાત જન્મ લગી, ન્યારે રાખે નિજ ધર્મ સાર;
ત્યારે ઉત્તમ પતિવ્રતાનો, પામે સર્વ આચાર. ૪
ત્રણ પ્રકારની પતિવ્રતા, તેનો પતિ તજે ન્યારે દેહ;
ત્રણેની ગતિ જૂજવી, વર્ણવી સુણાવું તેહ. ૫
તે મધ્યે ઉત્તમ સતિ, પતિ મુવા મોહોર સાક્ષાત;
પતિનું તન ધૂટયા તણી, જાણે તે સર્વે વાત. ૬
આ દિવસે આ મુદ્દતે, તજશે સ્વામી શરીર;
એવું જાણી પતિવ્રતા, મનમાં યાય અધીર. ૭
પૂર્વ જન્મ જે પતિતણો, વળી પોતાના ભવ જોહ;
સુકતાનંદ કહે સાત કે અધિક, સૂઝે સતીને તેહ. ૮

કડવું ૨૬ મું.

સતીને અધિક સત્ય વધવું જાયણ, મરણને દિવસે તદ્રૂપ યાયણ;
પતિસંગ અંકયતા ટળે તન બાનણ, જ્ય રણુછોડ કરે મુખ ગાનણ. ૧

ઉથલો.

મુખ ગાન હરિ ગુણનું કરે, ન્યારે લાગે નિજપતિ દેહ;
ચેહમાં બેસે પતિને સંગે, લાગે સર્વે રનેહ. ૨
ચેહમાં બેસતાં સાથ સતિનો, જીવ કરે તન લાગ;
સતિ પહોંચે સત્ય લોકમાં, પછી બાળે તનને આગ. ૩
તે માટે એ પતિવ્રતાને, બળે ન યાય દુઃખ લેશ;
આત્મધાતનો દોષ ન લાંગે, કીધે અનલ પ્રવેશ. ૪
પતિ મુવાના સમયને દિન, મધ્યમ સતિ હોય જોહ;
પોતાનો ને પતિતણો જાણે, એક પૂર્વ ભવ તેહ. ૫

મધ્યમ સતિ પણુ પતિ સંગાથે, તદાકાર એક તાર;
પાવક અતિ પીડા કરે તોય, રાખે દૃઢ નિરધાર. ૬
શૂરો જેમ રણમાં ચઢે, તેમ સતીને મન નહીં ત્રાસ;
પતિ સંગે બળી ભરમ થાયે, ત્યાગે તનની આશ. ૭
કનિષ્ઠાને જન્મ પતિનો, પોતાનો ભવ કાપ;
સુક્રાન્તં કહે ન સૂઝે, બળે લેક લાગે સોય. ૮

કંઠવું ૨૭ મું.

પૂર્વ જન્મ ન સૂઝે કાણજી, સમજી વિચારી બળે સતિ સોયજી;
કામની બ્યાકુળતા વશ એહજી, રહી ન શકે પતિ વિના તેહજી. ૧
ઉથલો.

પતિ વિના નંર રહી શકે, ઉર કામ જવાલ અપાર;
માત તાત ને પતિતણું કુળ, લાંછન દર્ધ કરે ખુવાર. ૨
વિધવા કેરા ધર્મ દુષ્કર, તે પણુ ન પળે લેશ;
રક્ષક નહિ શુભ સુત નહિ માટે, કરે તે અનંત પ્રવેશ. ૩
એહમાં કરે પ્રવેશ ભારે, બ્યાકુળ અતિશે થાય;
નિજ ધર્મ પાળ્યાની ખીકે, પતિ સંગે બળી જાય. ૪
તણુ પ્રકારની પતિમતા, તે જે હરિભક્ત ન હોય;
તો એ સતિઆ રુદ્રગણ સંગે, સતિ લોકે વસે સોય. ૫
ઉત્તમ સતિ નિજ પતિને સંગ, પામે ઉત્તમ ભોગ;
મધ્યમ નિજપતિ સંગ પામે, મધ્યમ સુખ સંજોગ. ૬
કનિષ્ઠા નિજ પતિ સાતી, પામે ભોગ કનિષ્ઠ;
પોત પોતાનાં કામ સુખને, મોહ થકી ગણે ધૃષ્ટ. ૭
જે હરિ ભક્ત પતિમતા, તે રમા તુલ્ય કહેવાય;
સુક્રાન્તં કહે અનંત સતીસંગ, ગોવિંદના ગુણ ગાય. ૮

કંઠવું ૨૮ મું.

તણુ પ્રકારની પતિમતા જેહજી, બિન બિન કરી વર્ણવી તેહજી;
જેને બળ્યાનો નહીં અધિકારજી, તેવી સતીઆનો કરું નિરધારજી. ૧

ઉથલો.

નિરધાર કરી કહું પતિમતા, જેને પતિ સંગે ન બળાય;
માન વૈરાગ્ય કે ભક્તિવંતી, તે બળી ભરમ ન થાય. ૨

અહાયર્થાદિક નિયમ જે, વિધવાના ધર્મ ઉદાર;
 તે પાળ્યાની ચકિત હોય તે, ન બળે કરીને વિચાર. ૩
 મોક્ષ ઇચ્છાવાન જે, વળી પુત્રવંતી જે હોય;
 નહાના બાળ કે ગર્ભવંતી, સતી ન બળે સ્ત્રીય. ૪
 જે સતિઆ એવી રીતની, તેને બળ્યાનો નહિ અધિકાર;
 મન-ક્રમ-વચને તેહને, હરિ સેવવા કરી ખ્યાર. ૫
 પતિ મુવા પછી પતિવ્રતા, પતિ સંગ જે બળી જાય;
 તે અરુધતી તુલ્ય નારી, સ્વર્ગમાં પૂજાય. ૬
 એ આદિ પતિ સંગ બળ્યાનાં, વચન ગ્રંથમાં જેહ;
 સૌ વિનતાને નથી કલાં, હવે વિગતે વર્ણવું તેહ. ૭
 મોક્ષ ઇચ્છા સદિત જે, નિજ ધર્મ ન રહે લેય;
 મુક્તાનંદ કહે માનિનીઆ, કરે તે અનલ પ્રવેશ. ૮

પદ ૭ મું-રાગ કેદારો.

વિધવાના ધર્મ તે, વિકટ સૌથી ધણા, અહાયર્થાદિક નિયમ ભારી;
 જેને એ પાળ્યાનું, સામર્થ્ય ન હોય તે, પતિ સંગ બળી મરે મન વિચારી. વિ.
 પતિવ્રતા પતિને, મૂલા પછી દહ કરી, વ્રત અહાયર્થ તે અચળ પાળે;
 નહીં તો એ નિજપતિ, સંગ શૂરી યઈ, અનલ પ્રવેશ કરી દેહ બાળે. વિ.
 વિચિત્રવીર્ય જ તણી, નારની પેર એ, વંશ વધાર્યાનો અર્થ જાણી;
 વ્રત અહાયર્થનો, ભંગ તે નવ કરે, પોતાનો ધર્મ પાળે શહાણી. વિ.
 જતિ સતિ શૂરની, રીત સરખી સદા, તન ધનના તે ન ધર્મ લાગે;
 તે જ મુક્તાનંદ મહા સુખ ભોગવે, પ્રભુ સંગ લગન પણ તેને લાગે. વિ.

કડવું ૨૯ મું.

વિધવા ત્યાગે તે સુખ ખ્યારજી, પુષ્પ મૂલ ફળનો આહારજી;
 એમ વ્રત રાખીને સૂકવે દેહજી, પર નર સંગ તજે સતી તેહજી. ૧
 ઉથલો.

પતિ મુવા પછી પતિવ્રતા, ત્યાગે તે પર નર સંગ;
 નામ પણ પર નરનું ન લીએ, રાખે વ્રત અભંગ. ૨
 નિજ પતિ તનને તજે તહીએ, સતી રહે ધણું શાંત;
 અખંડ રહે અહાયારિણી, મનને દમે યઈ દાંત. ૩
 અઠ્યાશી હજાર મુનિગણ, ઉર્ધ્વરેતા જેહ;
 વંશશુદ્ધિ નવ કરી તોય, પહોંચ્યા હરિ પદ તેહ. ૪

પતિનું તન છૂટયા પછી, અઘર્ય રાખે જોય;
 પુત્ર વિના તોય મુનિની પેરે, લહે સદ્ગતિ સોય. ૫
 અઘર્યનું લક્ષણ વર્ણવું, તજે તે મદિરા માંસ;
 દિવસમાં સૂવું તજે, તજે ગંધ પુષ્પની આસ. ૬
 આંખમાં અંજન ન આંજે, તોલ મર્દન લાગ;
 પગે ન પહેરે મોજડી, નદિ છત્તું અનુરાગ. ૭
 કામ ક્રોધ ને લોભ ત્યાગે, મોહ દુર્વ નૃત્ય ગીત;
 મુક્તાનંદ મદ ભય તજે, એ અઘર્યની રીત. ૮

કંઠનું ૩૦ મું.

વળી કહું અઘર્યની રીતજ, જે મુણી વનિતાઓ થાય પુનીતજ;
 અવશ્ય કીર્તન કહેતી જેહજ, પર નર સંગ તજે સતી તેહજ. ૧

ઉથલો.

પર નરને જોવો તજે, શુભ ભાષણનો કરે ત્યાગ;
 સંકર્ષ જે પર પુરુષનો, ત્યાગે સતી બડભાગ. ૨
 પર નર કેરા સંગનો, મનમાં ન નિશ્ચય થાય;
 અગ સંગ તો ન જ કરે, ત્યારે અઘર્ય કહેવાય. ૩
 મૈથુન આઠ પ્રકારનું, જેને વર્ણવે મુનિ રાય;
 તેથી અવળું વર્તવું, તે અઘર્ય શ્રુતિ ગાય. ૪
 સતીનો પતિ તનને તજે, ત્યારે સતી બળે પતિ સંગ;
 કાં પાળે અઘર્યને, તેનો બૂસે ન થાયે ભંગ. ૫
 પુરુષની પેઠે માનુનીને, આત્મધાતનો દોષ;
 અદ્ય મતિ અબળાઓની, તેને બળે થાય સંતોષ. ૬
 સ્વર્ગ સુખ આતિ તુચ્છ જે, તે ધારે મનમાં આસ;
 આત્મધાતનું પાપ ન ગણે, પાવકમાં કરે વાસ. ૭
 અદ્ય મતિ જે નારીઓ, તેને બળ્યાનો અધિકાર;
 મુક્તાનંદ તે સ્વર્ગથી પડે, ધરે બહુ અવતાર. ૮

કંઠનું ૩૧ મું.

બળવા જોગ ન આઠણી કોયજ, ખરાશર મુનિ કહી ગયા સોયજ;
 અન્ય વર્ણની વનિતાઓ જેહજ, બળવા કરતાં કરે તપ શુભ તેહજ. ૧

પતિનું તન ધૂટયા પછી, અહાયર્ય રાજે જોય;
 પુત્ર ચિના'તોય મુનિની પેરે, લહે સદ્ગતિ સોય. ૫
 અહાયર્યનું લક્ષણ વર્ણવું, તજે તે મદિરા માંસ;
 દિવસમાં સૂવું તજે, તજે ગંધ પ્રુષ્પની આરા. ૬
 આંખમાં અંજન ન આંજે, તૈલ મર્દન ત્યાગ;
 પગે ન પહેરે મોજડી, નદિ છત્રસું અનુરાગ. ૭
 કામ ક્રોધ ન લોભ ત્યાગે, મોહ હર્ષ નૃપ. ગીત;
 મુક્તાનંદ મદ ભય તજે, એ અહાયર્યની રીત. ૮

કડવું ૩૦ મું.

વળી કહું અહાયર્યની રીતજ, જે સુણી વનિતાઓ યાય પુનીતજ;
 શ્રવણ કીર્તન કહેતી જોહજ, પર નર સંગ તજે સતી તેહજ. ૧

ઉપલો.

પર નરને જોવે તજે, ગુણ ભાવણનો કરે ત્યાગ;
 સંકલ્પ જે પર પુરુષનો, ત્યાગે સતી બડભાગ. ૨
 પર નર કેરા સંગનો, મનમાં ન નિશ્ચય થાય;
 અગ સંગ તો ન જ કરે, ત્યારે અહાયર્ય કહેવાય. ૩
 મૈથુન આઠ પ્રકારનું, જેને વર્ણવે મુનિ રાય;
 તેથી અવળું વર્તવું, તે અહાયર્ય શ્રુતિ ગાય. ૪
 સતીનો પતિ તનને તજે, ત્યારે સતી બજે પતિ સંગ;
 કાં પાળે અહાયર્યને, તેનો બૂલે ન થાયે લંગ. ૫
 પુરુષની પેઠે માનુનીને, આત્મધાતનો દોષ;
 અદ્ય મતિ અબળાઓની, તેને બજે ધાય સંતોષ. ૬
 સ્વર્ગ સુખ અતિ તુચ્છ જે, તે ધારે મનમાં આશ;
 આત્મધાતનું પાપ ન ગણે, પાવકમાં કરે વાસ. ૭
 અદ્ય મતિ જે નારીઓ, તેને બળ્યાનો અધિકાર;
 મુક્તાનંદ તે સ્વર્ગથી પડે, ધરે બહુ અવતાર. ૮

કડવું ૩૧ મું.

બળવા જોગ ન આહણી કોયજ, પરાશર મુનિ કહી ગયા સોયજ;
 અન્ય વર્ણની વનિતાઓ જોહજ, બળવા કરતાં કરે તપ શુભ તેહજ. ૧

ઉથલો.

બળ્યાથી તપ શુભ ધણું, એમ કહી વિરંગી વાત;
તપ કર્યાની શ્રદ્ધા હોય તે, ન કરે આતમધાત. ૨
મુવા પતિ સંગ બ્રાહ્મણી, કરે પાવકમહિ પ્રવેશ;
આતમધાતના દોષથી, નવ થાય સુખ લવલેશ. ૩
પતિ સહિત એ બ્રાહ્મણી, નવ પામે સ્વર્ગ નિવાસ;
બ્રહ્મહત્યારાની પેટે, ભોગવે મહા દુઃખ ત્રાસ. ૪
સમર્થ ધર્મને પાળવા, વળી મોક્ષની ધ્રુજવાન;
તે વનિતાએ ન બળતું, એમ બોલ્યા શ્રી ભગવાન. ૫
સ્વર્ગને પામવા ઇચ્છે, તેના એ નિરધાર;
હઠે કરી નવ પ્રાણ તજવા, તો પામે સુખ સાર. ૬
સ્વર્ગેલ સારુ જ્યા, નહિ ત્યાગવો નિજ દેહ;
મોક્ષ ધ્રુજવાનને, બળવુ હારદ એહ. ૭
ઈદ્રિદિક ઇચ્છે ધણું, એવો મનુષ્ય દેહ ઉદાર;
મુક્તાનંદ કહે હરિ ભણ, જેણે પામીએ ભવપાર. ૮

કંઠ્યુંં ૩૨ મું.

તે માટે એ મનુષ્ય તન સારણ, તેહની આયુષ્ય હોય લગારણ;
હરિ ભણ તણ સર્વ વિષય વિકારણ, સાધન કરી પામે ભવ પારણ. ૧

ઉથલો.

સાધન કરી ભવ પાર પામે, તેની તે કહું હવે રીત;
કર્મ કરિ દરીને સમર્પે, તેણે તે થાય પુનીત. ૨
અંતરમાંથી મેલ એણીપેર, ટાળીને શુદ્ધ થાય;
શ્રવણ મનન ને નિદિધ્યાસન, ભક્તિ વધતી બાપ. ૩
પુરુષોત્તમનું ગાન પામી, થાય કૃતારથ એહ;
તે માટે તુચ્છ સ્વર્ગ સારુ, ન તજવો આ દેહ. ૪
મોક્ષની ધ્રુજા રહિત વળી, અલ્પ મતિ અતિ તેહ;
સ્વર્ગ સારુ બળિ મરે, સતી નામ માત્ર છે તેહ. ૫
પતિવ્રતાનો ધર્મ જે, તે એ રીતે કહેવાય;
કેવળ એક જે ધર્મ સતિનો, તે પણ મહા મુનિ ગાય. ૬
વાસુદેવની ભક્તિ સોતો, બીજો સતિનો ધર્મ;
તેથી પામે પરમ પદને, નાસે કોટિક કર્મ. ૭

પ્રથમ ધર્મનું ફળ કહ્યું છે, સતિને લોક નિવાસ;
મુક્તાનંદ કહે જીભનું ફળ, કહું જે પરમ પ્રકાશ. ૮

પદ ૮ મું—રાગ ગરબી.

સતિ નારની રીતિ સાચી રે, જેને પ્રભુ સંગ પ્રીત ધણી;
તેને ફેરવણી નહીં પાછી રે, જેને પ્રભુ સંગ પ્રીત ધણી. ૧
સતિ ધર્મવાન પતિ પામે રે, જેને તેનું મન ન ચઢે અન્ય ભામે રે. જેને ૨
સતિ ઉર કમલા વરધારી રે, જેને ભજે નિઃસંક યદ્ધ ગીરિધારી રે. જેને ૩
તેમાં ઉત્તમ તેજ સતિ નારી રે, જેને ઉર ભક્તિબળ ભારી રે. જેને ૪
તેહ દેહ તજે સતિ બ્યારે રે, જેને યાવ કમલા સરખી ત્યારે રે. જેને ૫
વસે વૈકુંઠ પ્રભુ પાસે રે, જેને ભજે શ્રીપતિ શ્વાસ ઉચ્છાસે રે. જેને ૬
એના પતિ હરિ પાર્યદ યાવ રે, જેને નિત્ય ગોવિંદના શુભ ગાય રે. જેને ૭
કહે મુક્તાનંદ ઉમંગે રે, જેને સતિ રાગે હરિને રંગે રે. જેને ૮

કડવું ૩૩ મું.

મધ્યમ સતિ બ્યારે ત્યાગે દેહજ, સગુણ વિષ્ણુપુર પામે તેહજ;
સુર વનિતાનું વાંછિત જેહજ, જે પુર સંગ સુર સૌને રનેહજ. ૧

ઉથલો.

રનેહ જે પુર સંગ સુરને, એનું સગુણ હરિ ધામ;
શ્રીવિષ્ણુપુર અતિ સુખદ, વૈકુંઠ જેનું નામ. ૨
ત્યાં કમલા રહે અન્ય રૂપે, તે સંગ સુખણી યાવ;
પતિ તેના હરિ પાર્યદ યદ્ધ, એમે હરિ શુભ ગાય. ૩
કનિષ્ઠા સતિ તન તજ, ઋષિ લોકમાં કરે વાસ;
નારીને નર સંગની, ઉરમાં રહે દેહ આશ. ૪
ઋષિના લોકમાં તે સતિ, અનમૂયા ગાર્ગી સમાન;
પતિ સંગે સુખ ભોગવે, રહે અખંડ તન અભિમાન. ૫
માત્રવલ્કલ ને અત્રી સરખો, યાવ તે સતિનો કંથ;
સંક્ષેપે કરી વર્ણુબો, સતિ કનિષ્ઠાનો પંથ. ૬
વાસુદેવના ભક્ત જે, તે સતિની વર્ણુ રીત;
મર્વાદ્ય માર્ગને આગ્રિત, જાણે પરમ પુનીત. ૭
ઋષિના લોકમાં સતિ કનિષ્ઠા, પામે મહા સુખ સૌય;
મુક્તાનંદ હરિ માહાત્મ્ય જોતાં, પદા ન રહે કાય. ૮

મુક્તાનંદ.

કંઠલું ૩૪ મું.

ભક્તને અતિ આનંદ દાતારજી, વામુદેવનો મહિમા અપારજી;
તે હરિ મહાત્મ્ય જોતાં અશેષજી, સાધનનું જગ ન રહે લેશજી. ૧

ઉથલો.

લેશ ન રહે સાધનનું જગ, જોતાં હરિ પરતાપ;
નામ માત્ર ઉચ્ચારવે, ટળ્યાં મહા પાપીનાં પાપ. ૨
અગમિલ મહા પાતકી, તે નારાયણને નામ;
છોડાળ્યો જમદૂતથી, તેને પોહોંચ્યાજો નિજ ધામ. ૩
પતિત પાવન પક્ષ લઈને, આપ્યો વેકુંઠ વાસ;
પુત્ર વરસે નારાયણ કહી, પામ્યો પદ અવિનાશ. ૪
એવા અધમ અનંતનો, કીધો શ્રીહરિએ ઉદ્ધાર;
માહાત્મ્ય જોતાં મહાપ્રભુનું, પતિત લહે ભવ પાર. ૫
તે માટે છળ કપટ ત્યાગી, જે હરિ ભક્ત કહેવાય;
તેને ભજવા શ્રીહરિ, ત્યાગવો અન્ય હિપાય. ૬
જે અનન્ય યમ શરણુ આવે, તેને કરે ભવ પાર;
ઉત્તમ મધ્યમ ને કનિષ્ઠની, રાખે ન વિગત લગાર. ૭
સ્વાસણ કેરા ધર્મ સર્વે, ફક્ત સહિત કલા તેહ;
મુક્તાનંદ કહે ફક્ત સહિત કહું, વિધવાના ધર્મ જેહ. ૮

કંઠલું ૩૫ મું.

વિધવા કેશ ગુંથાવે જેહજી, પતિના બંધનને અર્થે તેહજી;
તે માટે ઉતરાવવા કેશજી, મટકો દેખાડવો નહીં લવલેશજી. ૧

ઉથલો.

લેશ ન તન શણગાર રાખે, જો રાખે શિર કેશ;
જટા જેવા વણીને રાખે, શોભાડે ન નિજ વેશ. ૨
તેજ ન ધાલે કેશમાં, નવ ઝાળાવે સતિ એહ;
શુભ તીરથ શુભ પર્વણીમાં, મુંડી નંખાવે તેહ. ૩
આપત્તિ કાળ ન હોય તો, વિધવા જમે એક વાર;
રોગાદિક ઉપદ્રવ થયે, નવ રાખે એ નિરધાર. ૪
ધર્મહીન જે કામતી, તેનો સતિ ન રાખે સંગ;
પસંગ પર વિધવા ન પોદે, જો ન હોય રોગી અંગ. ૫

નમ્ર ચર્ધ નવ નહાય સાધની, કોધને કરે દૂર;
રોગાદિક વિના તેલ તનમાં, સતિ ન ચોળે જરૂર. ૬
વિધવા નાર ન ભોળવે, મુગંધી વસ્તુ લગાર;
મુગંધી મુંઘાચકી, થાય ઊરમાં અનંત વિકાર. ૭
બળદ પર બેસે નહીં, જે ગળે આઘ્યા હોય પ્રાણ;
મુક્તાનંદ કહે કેરૂં તાણિય, સતિ ન ખાય સુગળ. ૮

કડવું ૩૬ મું.

ધાતુ વૃદ્ધિ જેણે કરી યાયછ, વિધવા તે અતિ અતિશે ન ખાયછ;
રોગાદિક વિના વિધવા જેહછ, દૂધ કે ધૂત અતિ ખાય ન તેહછ. ૧
ઉથલો.

દુધ ધૂતાદિક ખાય ન અતિશે, જેયકી વાંધ વિકાર;
ગળ્યું અજ કે તજ તેળનો, સતિ ન ખાય લગાર. ૨
કાણુ વજ્ર કસુંબિયું, નવ પહેરે વિધવા નાર;
ચંદન પુષ્પનો દાર ચૂરી, સતિ ન ધરે લગાર. ૩
ન સારે કાજળ નયનમાં, સંથે ન ભરે સિંદૂર;
ધાતુ સોતું વજ્ર ન પહેરે, ન પહેરે ધરણી જરૂર. ૪
ઝીણાં વજ્ર ન પહેરે વિધવા, જેમાં નૌતમ ભાત;
એવાં વજ્ર ન પહેરવાં, જેણે કદી જણાયે ભાત. ૫
વિધવા નાર ન પહેરે ડગલી, ન રંગે કરનખન્દાંત;
પગ ન રંગે કુલ ન ચુથે, સતિ રહે ધણી શાંત. ૬
સતિ ન ચોડે ચાંદલો, નવ સ્વાસણ સરખી થાય;
પુરુષ સરખો વેશ ન કરે, જે મકી લજ્જા જાય. ૭
નાયણ કે સંન્યાસણીના, વિધવા ન કરે વેશ;
મુક્તાનંદ કહે વિધવા નારી, પ્રખંચ ન કરે લેશ. ૮

પદ ૯ મું-રાગ ગરબી.

સુણો સતિ વિધવાની રીતિ, જેને પ્રભુ સંગે દૃઢ પ્રીતિ. સુણો ૧
વિચારીને, તન સુખને ત્યાગે, ઉમંગે દરિ સંગ અતુરાગે;
વિવય સુખથી ડરીને ભાગે. સુણો ૨
જે જે ક્યે અપકીર્તિ થાયે, તેને તણ ગોવિંદ શુણ ગાયે;
કુસંગીની છાયામાં નવ જાયે. સુણો ૩

લલાટના કેરા ન ખૂંટાવે, વૃથા ધરોધર નવ ભભી આવે;
પ્રેમે કરી દરિયુણુ નિત્ય ગાવે.

સુશ્લો ૪

કાષ્ઠને ઘેર બેસવાને નારી, એકલડી જન્ય ન ધર બહારી;
ધીરજ ધરે નિજ ધર્મ વિચારી.

સુશ્લો ૫

કલા ધર્મ વિધવાના ભારી, પતિવ્રતા સૌને સુખકારી;
મુક્તાનંદ કહે કહું વિસ્તારી.

સુશ્લો ૬

કંઠ્યું ૩૭ મું.

પિતા આદિ અતિ શ્રદ્ધને પાસજી, સતિ ન બેસે રહે ઉદાસજી;
ખોળે ન બેસે કરી લાડજી, તાતથી વેગળી રહે કરી ચાડજી. ૧

ઉથલો.

ચાડ કરી રહે વેગળી, વળી સાસરિયાંની પેર;
પિયરીઆસું દસી ન ખોલે, લાજ ગ્રહી રહે ઘેર. ૨

સંભોગી નર નારની, વારતા બૂંડી જેઠ;
માતા આગળ નવ કહે, પતિવ્રતા વિધવા તેઠ. ૩

ચુંગારિક જે વારતા, નવ કરે અન્ય પ્રિયા પાસ;
સંસારી નર નારથી, વિધવા રહે ઉદાસ. ૪

કાગળુમાં હોળી ન ખેલે, બૂંડું ન ખોલે લગાર;
મિથ્યા કલંક ન મુખે કહે, નવ કરે ગાળી ઉચ્ચાર. ૫

મસાદી પરિભ્રમણી, કુંકુમ કે ચંદન હોય;
એક આગળીયે ગળે અડાડે, ભાલ ન ચર્ચે સોય. ૬

દરીમસાદી પુષ્પમાળ, તે પશુ વિધવા નાર;
કંઠમાં પેહેરે નહીં, તજે પ્રેમે મુંઘી લગાર. ૭

સાસરિયાં સાથે સતી, નિર્લજ ન ખોલે વાત;
મુક્તાનંદ તેથી ડરે, જેણે થાય નિજ મત ધાત. ૮

કંઠ્યું ૩૮ મું.

જે અતિ પાપિણી દુષ્ટ નારજી, તે સંગ હેત ન રાખે લગારજી;
ભેખ ધારી વનિતા જેહજી, વિધવા સંગતિ ત્યાગે તેહજી. ૧

ઉથલો.

તે સંગત વિધવા તજે, જેણે થાય નિજ મત ભંગ;
નારી પુરુષની દૂતીયોના, ત્યાગે આધક પ્રસંગ. ૨

શ્રીહરિના અવતાર જે, તેમાં તે નહિ વિશ્વાસ;
 એવી વનિતા પાપિણીની, સતી ન બેઝે પાસ. ૧ ૩
 ઓંધધની કરનાર જે, વળી લાજ વિનાની જેહ;
 જંત્ર મંત્રની જાણુ વનિતા, સંગ તજવો તેહ. ૪
 ધુતારી વળી ગર્ભ હણતણ, એવી વનિતા હોય;
 જે વિધવા શ્રીહરિ લાજે, એવો સંગ ત્યાગે સોય. ૫
 મહાપાપી ક્રોધ પુરુષને ઘેર, પતિવતા હોય નાર;
 તોયે તેને ઘેર જોવા સારુ, સતી ન જાય લગાર. ૬
 પોતાથી અતિ નીચ જાતી, હોય સતી ધર્મવાન;
 તેને ઘેર વિધવા ન જાયે, વચન ન સુણે કાન. ૭
 નીચ ત્રિયા સંગ બેસતાં, વિધવાને લાંછન થાય;
 મુક્તાનંદ કહે ઉત્તમ સંગે, ગોવિંદના ગુણ ગાય. ૮

કંડલું ઉઠે મું.

શૂદ્રથી નીચ જાતિ ત્રિયા જેહણ, વિધવા તે સંગ ન કરે સ્નેહણ;
 યવન જાતની નાર ખુવારણ, તે સંગ વિધવા ન રાખે પ્યારણ. ૧
 ઉથલો.

પ્યાર ન રાખે તે સંગે, જે કામવશ અતિ હોય;
 પાખંડી વનિતાઓનો, સતી સંગ ત્યાગે મોય. ૨
 ઘોખણુ કે ભરમાવતણ, વળિ દ્વાગણુ કેરો સંગ;
 લલકણી કે નિહર ત્રિયાનો, વિધવા ન રાખે પ્રસંગ. ૩
 ચોર અપણ વળી ધણું ખાતણ, ધરી રહે નર વેશ;
 વિશ્વાસુને હણનારીનો, સંગ ન રાખે લેશ. ૪
 નજરાની ભારતણ, વળી બોલકડી બહુ નાર;
 બહુ ઘેર ફરતી ફરે, તેને સતી ન બાંધે બાર. ૫
 જુગટાંની રમનાર જે, વળી કેદનો કરે આહાર;
 સુગલ નાર કે નપુંસકસું, સતિ ન રાખે પ્યાર. ૬
 વિધવાને નિર્બોહ જેટલું, જે હોય ધન કે ધાન;
 હરિ કે હરિજન કારણે, તેનું ન કરતું દાન. ૭
 પોતાનું ધન વાવરી, અન્ય ઉદ્ધમ કરવા જાય;
 મુક્તાનંદ કહે મૂર્ખ વિધવા, બેઠ અતિશે યાય.

કંઠ્યું ૪૦ મું.

વિધવા નાર ન જૂએ વિવાહજી, નર સમૂહ ન જીવે કરી આહજી;
નૃત્ય ગીત જનઓચ્છવ કાણજી, વિધવા નારી ન દેખે સોયજી. ૧

ઉચ્છલો.

ન જાય જોવા નાર વિધવા, પુરુષકરૂં રૂપ;
દર્પણમાં મુખ નવ જૂએ, એમ રાખે ધર્મ અનૂપ. ૨
એકલડી નવ જાય વિધવા, ન જૂએ નરનો રાસ;
જેળા ચમ્પ બહુ લાંડીવા, જ્યાં કરતા હોય ત્રિલાસ. ૩
કામ વશ નહિ જીએ નરને, ન બોલે દરિ ખ્યાર;
સ્પર્શ ન કરે પુરુષનો, જેણે વાષ કાઢિ વિકાર. ૪
શ્રવણ કીર્તન પુરુષનું, સદમંથવિનાનું કાપ;
જે વિધવા નવ સાંભળે, સાચી સતી જગ સોય. ૫
વાધ અહિ જગ અગ્નિનો, જ્યાં ત્રાસ અતિશે થાય;
એવે ઠેકણે પુરુષનું બોલે, અડકે દોષ ન ગણાય. ૬
તેમજ ધાવણાં બાળને, અડવાનો નહિ અપવાસ;
તે વિના નર માત્રને, નવ અડે ઉર ધરી ત્રાસ. ૭
ધર્મ જે વિધવાતણા, તેને પાળે સાધવી નાર;
મુક્તાનંદ કહે તે સતી, સુખે ઉતરે ભવપાર. ૮

પદ ૧૦ મું—રાગ આશાવરી.

સતી વિધવાની રીત અલૌકિક, પર નર સંગત ત્યાગે રે;
મન ક્રમ વચને પ્રેમમગન થઈ, દરી ચણું અનુરાગે રે. સતી૦ ૧
પુરુષોત્તમને નિજ પતિ જણે, મેવે કરી બહુ ભાવ રે;
કમળાકાંત એ નાથ છે મારો, એજ અચળ ઠેરાવ રે. સતી૦ ૨
લાંબણુ કરી મરી જાય તોય પણુ, કેસરી ધાસ ન ખાય રે;
તેમ સતી દરિને રંગે રાગે, અળગું તે મન નવ જાય રે. સતી૦ ૩
પતિભાવે સેવે પુરુષોત્તમ, તનસુખ આશા ત્યાગી રે;
મુક્તાનંદ કહે કુળ એકોતેર, તારે સતી બડ ભાગી રે. સતી૦ ૪

કંઠ્યું ૪૧ મું.

વળી કહું સતી વિધવાની રીતજી, જે સુણી પ્રેમદા થાય પુનીતજી;
મન ક્રમ વચને તજે નર સંગજી, પ્રત પોતાનું રાખે અભંગજી. ૧

ઉથલો.

- તત અલગ રાખી રહે, ધરે ચાત્રક સરખી ટેક;
અન્ય પુરુષની આચા ત્યાગે, અંતર પરમ વિવેક. ૨
- ધાયલ સૂકું ધાયલ લીલું, વસ્ત્ર નવું હોય જોડ;
તે વિનાનું વસ્ત્ર નરનું, સતી ન સ્પર્શે તેડ. ૩
- પુરુષ પહેરી રહ્યો હોય તે, વસ્ત્ર ન સ્પર્શે કાય;
કામ ભાવે પુરુષનું, મનમાં ન ચિંતન સોય. ૪
- નારી પુરુષ સંયોગીયાનું, ચિત્ર જે કહેવાય;
સતી ન સ્પર્શે નવ લગ્ને, જેણે બ્રહ્મ બુદ્ધિ થાય. ૫
- નરનારીનાં જોડાં, પશુ પંખી આદિ અપાર;
સતી મન દર્ષ નવ લુચ્ચે, જેણે વાધે કાટી વિકાર. ૬
- કારજ સરતું હોય પોતાનું, તોપણ વિધવા નાર;
પરનર સાથે મિત્રતા, નવ રાખે એક લગાર. ૭
- પુરુષને મળ્યું તળ્યાની, કીયા જે સ્થળ થાય;
મુક્તાનંદ કહે તે કીયા ત્યાં, સતી ન કરવા ભય. ૮

કડકું ૪૨ મું.

પુરુષની દૃષ્ટિનું વિધવા નારણ, દષ્ટિ નવ બાંધે કરીને વિચારણ;
બોલ્યા વિના કર દગ કરી મોયણ, પુરુષને બોધ ન દે સતી કોયણ. ૧

ઉથલો.

- બોધ નવ દે પુરુષને, કર દગ ચણાવી જેડ;
શુદ્ધ અંગ ન દેખે નરનું, સતી કદાવે તેડ. ૨
- પુરુષથી પંચ હાથ છેટે, ચાલે સતીઓ મુખણ;
પાંચ હાથનું નીમ ન જે સ્થળ, તેનું કદું પ્રમાણ. ૩
- દેવાલય કે અદ્યમારગ, ભગવદ્ યોગ્ય હોય;
તે સ્થળ ન કરે સ્પર્શે નરનો, વપુ બચાવે સોય. ૪
- જે ધરની ભોંય ઉપલીમાં, પુરુષનો હોય વાસ;
ત્યાં રાતે સતી એકલી, હેડી ઉંચી ન સુવે ધરિ ત્રાસ. ૫
- પુરુષ બેઠા હોય ત્યાં, હૃદય ઉદર સાથળ કેસ;
બૂઝે પણ ક્યારે સતી, નવ દેખાડે લવલેશ. ૬

ભર સખાની દેખતાં, કર ચર્ચુ ચપલ ન ચાપ;
 નવ ખંભેજે દેહને, નર દેખી અધિક લગલ. ૭
 સાસરીયાં ને પીપરીયાથી, છાની કાચ નર સંગ;
 મુક્તાનંદ કહે લીધા દીધાનો, લેશ ન રાખે પ્રસંગ. ૮

કંઠ્યું ૪૩ મું.

વિધવા છાની અન્ય ત્રિયા હાયછ, લેણુ દેણુ ન કરે નર સાયછ;
 ભરજેખન નિજ બંધુ જોહછ, ગામ સધાવે એકત્રે તેહછ. ૧

ઉત્થલો.

ગામ સધાવે એકત્રે, તે સંગ વિધવા ધાય;
 એકસડી મારગ ન ચાલે, સતી કહાવે ઝાપ. ૨
 સંબંધી નરને સંગે, નવ ભણે કરી એકાંત;
 એ રીતે નરથી ડરે, તેનું તે મન રહે ચાંત. ૩
 પુરુષ કેરો સ્પર્શ બાપણુ, જોયાનો કહ્યો ત્યાગ;
 અતિ સંબંધી નર વિના, તે જાણું સર્વ વિભાગ. ૪
 પિતા શ્રાત ને સગો કાકા, કાકાના સુત જોહ;
 તેના સુત આદિ સહુ, અતિ નિકટ સગપણુ તેહ. ૫
 માનો બાપ ને સગો મામો, મામાના સુત જાણુ;
 સુતના સુત આદિ સહુ, નિકટ સંબંધી પ્રમાણુ. ૬
 માસી માસી તેહના સુત, ફર્ષ પુવો ધર્મવંત;
 શેષના સુત સુધી સહુ, કહે નિકટ સગપણુ સંત. ૭
 ગુરુ ને ગુરુના પુત્ર જો, વળી અન્ન દાતા ગંભીર;
 મુક્તાનંદ એ નિકટ સગપણુ, જો હોય ધર્મી ધીર. ૮

કંઠ્યું ૪૪ મું.

અન્નદાતાના સુત જો હોયછ, નિકટ સંબંધી ગણવા ઝાપછ;
 સસરા ને સસરાનો ભાષછ, દિયર જોઈની અધિક સગાષછ. ૧

ઉત્થલો.

સગાઈ દિયર ને જોઈની, વળી તેહતણા સુત જોહ;
 દિકરીઓ જમાઈ સોતી, અડીને સગપણુ તેહ. ૨
 પુત્ર ને પુત્રીતણા સુત, એ આદિક જો હોય;
 પોતાને અતિ દુકર્ગ, સંબંધી કહાવે ઝાપ. ૩

તે સંગાયે' બોલે પરસે, જ્યે' દોષ 'ન' યાય;
 જો હોય તે અતિ ધર્મવાળા, તો નિર્દોષ ગણાય. ૪
 સુદર જીવન કમાડ સોણ, નહીં કાઈ ત્યાં 'નર નારં;
 ત્યાં વિધવા નિજ તાત' સગે, ન રહે એક લગાર.' ૫
 નિજ સંબંધી જે કહ્યાં તે, હરિ વિમુખ હોય કૂર;
 પાપિયાં જાણી સતી, તેથી રહે બહુ દૂર. ૬
 અન્ય પુરુષની પેર તેહનો, કરે તે અતિશે ત્યાગ;
 સંબંધી સગ મન હેત તોડે. રાખે દહ વૈરાગ. ૭
 ધર્મરક્ષક પુરુષ પાસે, વિધવા રહે ગણી તાત;
 મુક્તાનંદ કહે તેજ માનો, સગો સંબંધી બ્રાત. ૮

પદ ૧૧ મું—રાગ માલીગાડા.

વિધવા નાર વરે શ્રીહરિને, અન્ય સુખની તજે આશ રે;
 બ્રહ્મચર્ય વ્રત પૂરણ પાળે, ઊર ધારે અવિનાશ રે. વિં ૧
 રીઝવવા ગચ્છોડ ઊગાળો, નિષ્કામી રહે નારી રે;
 નિષ્કામીપણું અખડ પગાવે, તે સગ રહે તે વિચારી રે. વિં ૨
 તાતની પેરે જે પોષણ રાખે, ધર્મનો રક્ષક જેહ રે;
 વિધવા નારને મન કમ વચને, તાત જાણવો તેહ રે. વિં ૩
 ધર્મ રહિતનો સંગ તણને, ગોવિંદના ગુણ ગાય રે;
 મુક્તાનંદ કહે પતિવ્રતા નારી, કમળા તુલ્ય કહેવાય રે. વિં ૪

કંઠલું ૪૫ મું.

ધર્મનો રક્ષક તે નિજ બ્રાતજી, બ્રાત તુલ્ય પોપે સાક્ષાતજી;
 પુત્ર તુલ્ય પોષક હોયજી, ધર્મનો રક્ષક સુત પણ સાયજી. ૧
 ઉચિતો.

ધર્મરક્ષક હોય જે, તે સાચો સુત કહેવાય;
 ધર્મભાતી સુત નહીં, એમજી શ્રુતિ સ્મૃતિ ગાય. ૨
 દેહનાં સંબંધી નહીં પણ, ધર્મ રક્ષક જેહ;
 બિન વર્ણુ તોય પિતા બ્રાતા, પુત્ર સરખા તેહ. ૩
 તે સંગભાષણ સ્પર્શ જોડુ, કરે વજ્ર સ્પર્શ વહેવાર;
 ધર્મી વિધવા નારને, નવ લાગે દોષ લગાર. ૪

પિતા પ્રાતા આદિ જોહને, ન દોષ સંબંધી કાય; *
 ધર્મ રક્ષક પુરુષને, ઓયે રહે સતી સોય. ૫
 છાછે નિજ ધર્મ રાખવા તે, સ્વતંત્ર ન રહે નાર;
 નિડર થઈને ધર્મવાળી, સતી ન રચળે બહાર. ૬
 નાતમાં કોઈ ન હોય તો, ધર્મિષ્ઠ રાજા પાસ;
 આશરે રહી હરિ ભજે, ત્યાગે તે તન સુખ આશ. ૭
 એવું કર્મ ન આચરે, જોણે જાતમાંથી જાય;
 મુક્તાનંદ કહે જાતી શુદ્ધ તે, ધર્મ હેતુ કહેવાય. ૮

કડવું ૪૬ મું.

વશુજ વેપાર કરે જે કર્મજી, ખેડ કે પર સેવાનો ધર્મજી;
 તે સતિઓનો નિર્ણય સારજી, કહી સંભળાવુ શ્રુતિ અનુસારજી. ૧

ઉથલો.

કહી સંભળાવું ધર્મ તેહનો, ભયારે કરે વ્યવહાર;
 તે કાળે નરને અઆપી, જોલો ન દોષ લગાર. ૨
 ઝોજ ઝોની છવિકા. તે, મૂકી નવ મૂકાય;
 વિધવા નિજ ધર્મ જાળવી, કરે જાત જોગ ઉપાય. ૩
 કુળને જોગ જે હોય તે, કરે ઉદ્ધમ છોપા કાજ;
 તે પરવશ નિજ ધર્મ ખુવે, ન રહે તે સતીની લાજ. ૪
 પુષ્પ ચંદન જે મળે તેણે, પૂજે પ્રભુ સુખ ધામ;
 મન વિષે કાં મૂર્તિમાં, ધારે તે સુંદર સ્થામ. ૫
 તે હરિને નિજ પતિ જાણે, સેવે કરી બહુ ભાવ;
 અંતરમાં રાજી રહે, ત્યાગે કપટ છળ દાવ. ૬
 પોતાની શક્તિ પ્રમાણે, જપે સદા હરિ નામ;
 રાત દિન સર્વે કામ કરતાં, હરિ ભજે નિષ્કામ. ૭
 અખંડ હરિનો આશરો, ધરે અખંડ હરિનું ધ્યાન;
 મુક્તાનંદ કહે સૌ સતીને, એ છે ધર્મ સમાન. ૮

કડવું ૪૭ મું.

સુતકે, રોગ, રજસ્વલા, થાયજી. ત્યારે તે હરિ મૂર્તિ ન પૂજાયજી;
 માનસી પૂજા કરે સતી સોયજી, હરિ મૂર્તિ પૂજે અન્ય દોયજી. ૧

ઉથલો.

હરિ મૂર્તિ અન્ય નાર પૂજે, એજ સતીની રીત;
 છોગાળા રણુછોડસું, રાખે તે પૂરણ પ્રીત. ૨
 અવશ્ય કારજ ધરતણું, કરીને તે વિધવા નાર;
 હરિ ભક્તિ અહો નિશ કરે, ખાલી કાળ ન જાય લગાર. ૩
 જાતિ કે પ્રહાર્યારીનું, સતી વિધવા અજ ન ખાય;
 આશ્રય રહિતનું પ્રાણુ જાતાં, સતીએ ન અજ જમાય. ૪
 એકાદશી જન્માંષ્ટમી, એ આદિ હરિ વ્રત જેઠ;
 સતી સદા એ વ્રત કરે, તેમાં પૂજે પ્રભુને તેઠ. ૫
 ધર્મવાળી પતિવ્રતા, સદા કરે વ્રત ઉપવાસ;
 જ્ઞાનવાન જો હોય તો, કરે મહાવ્રતનો અભ્યાસ. ૬
 ત્રિરાત્રી પંચ રાત્રીના, વળી પક્ષ વ્રત કરે ધીર;
 માસ સુધીનાં વ્રત કરે, મન રાખે દૃઢ ગંભીર. ૭
 ચાંદ્રાવલ્ય પરાક સુધી, વ્રત કરે અતી સૌમ્ય;
 મુક્તાનંદ કહે મહા સતી, કસર ન રાખે કોય. ૮

કંડલું ૪૮ મું.

તપેત કૃચ્છ્ર કરે વિધવા જાણુજી, કૃચ્છ્ર વ્રત કરે જાણી પ્રમાણુજી;
 જવ અજ ખાય કે, ફળનો આહારજી, શાક જમે કાં પપ વ્રત સારજી. ૧

ઉથલો.

શાક જમે કાં પપોવ્રત ધારી, રાખે વિધવા પ્રાણુ;
 આવરદા પર્યંત એ વ્રત, રાખે પરમ સુખણુ. ૨
 ઇશ્વરની કૃપાએ કરી, જ્યારે છૂટે સતીનો દેહ;
 લારે એ પામે પરમ પદને. તેમાં નહિ સંદેહ. ૩
 વૈશાખ કાર્તિક માધમાં, અતિ રાખે અધિકાં નેમ
 રતાન દાન ને તીર્થ યાત્રા, વિજ્ય સમર્પણુ તેમ. ૪
 વૈશાખે જળ કુંડા આપે, કાર્તિકે ઘૂત દીપ,
 માવે અજ તલ દાન આપી, વસે તે પ્રભુને સમીપ. ૫
 વૈશાકે જળ પર કરાવી, ગળતી શિવને શીય;
 સતી એમ સાધન કરે, જેણે રીઝે શ્રીજગદીશ. ૬

છત્ર ચામર વસ્ત્ર સુક્ષ્મ, ચંદન પુષ્પના હાર;
પાન ખીડાં કપૂર સોતાં, જળનાં પાત્ર અપાર. ૭
પુષ્પ ગ્રહ રસ પાન વિધિ, રંભા ફળ ને દ્રાખ;
મુક્તાનંદ એ આપે દિજને, હરી વરના અભિલાખ. ૮

પદ ૧૨ મું-રાગ ગરબી.

સતી નારનું સાધન કે, કે હરી વરને ગમવા;
અતી દેહ દમે છે કે, કે રસિયા સંગ રમવા. ૧
ઉત્તમ સતી થાવા કે, કે તનુસુખ આશ તળે;
સતી આસ ઉચ્છ્વાસે કે, કે નિજ પતિ કૃષ્ણ બળે. ૨
તણ લોક લગ્નજને કે, કે મતવાલી ડોલે;
મુખથી હરિ બોલું કે, કે ખીનું નવ બોલે. ૩
લગની દહ લાગી કે, કે સ્થામળીયા સંગે;
સતી રસપ્રસ થઈ છે કે, કે રસિયાને રંગે. ૪
જગ શિર પગ દધને કે, કે જે હરીબજન કરે;
તે તો જૂઠા જગ કેરી કે, કે શંકા શીદ ધરે. ૫
રણુછાડ છોગાળો કે, કે રહી શિર પર ધારી;
મુક્તાનંદ કહે જગમાં કે, કે ધન્ય ધન્ય તે નારી. ૬

કંઠવું ૪૯ મું.

તેક માસે સતિયો સુખલુછ, નિત્ય જવ અન્ન જમી ધારે પ્રાણુછ;
અન્ન જમે એકવારછ, એમ સતિ દાળે સર્વ વિકારછ. ૧

ઉચ્ચલો.

વિકાર સર્વ એમ દાળે વિધવા, ન જમે સૂર્ય શાક;
મૃતાક ને સર્વ ફળી તળે, તળે જવ ને ધઉના પાક. ૨
કાર્તિક માસે તેલ ત્યાગે, કાંસામા નવ આપ;
મધ મીઠાણું શાક ત્યાગી, ગોવિંદના ગુણ ગાય. ૩
સણું અન્ન સતિ નવ જમે, કાર્તિક માસે કાપ;
નિયમને શિર ઘન જે, વર્ણવી સુણાવું સોય. ૪
કાર્તિક માસે માન મતનું, નિયમ રાખે બેઠ;
સુંદર ઘટા દાન આપે, મત સપૂરણ તેઠ. ૫

કાર્તિક માસે પાંદડાંમાં, જમે જે ત્યાગી માન;
તે કાંસાનું પાત્ર ધૂત ભરી, આપે દિજને દાન. ૬
કેવળ ભૂમીપર સુવે તે, આપે શય્યા સાર;
ઝોશીકું ઝોઝાડ સોતું, આપે સતી ઉદાર. ૭
જે જે રસ જે ફળ તજે તે, દાન કરે સતી નાર;
મુક્તાનંદ કહે દાન વ્રતમાં, ફેર ન રાખે લગાર. ૮

કંઠનું ૫૦ મું.

જે જે અન્ન કરે સતી ત્યાગી, તે તે દિજને આપે બડ ભાગી;
અથવા સર્વ અન્ન દાજર નોપી, સાળનું દાન કરે સતી સોપી. ૧

ઉથલો.

દાન કરે સતી સાળનું, વળી આપે ધનુ દાન;
કંચન ભૂપથુ સહિત દિજને, આપે કરી સન્માન. ૨
એકી કોરે દાન સર્વે, દીપ દાન એક કોર;
કાર્તિક માસે દીપ કરવો, સૌથી દાન સજોર. ૩
માધ રનાન જે કરે વિધવા, તેનો કહું નિરધાર;
નહાય સૂરજ ઉગ્યા સમે, રાખે નિયમ બળ અનુસાર. ૪
સુંદર અન્ન રાધી કરી, લાડુ સુંવાળી સેવ;
શાક કરી બહુ ભાવતાં, સતી જમાડે ભૂદેવ. ૫
સુતરેફેણી વડાં સુંદર, યુગ ધૂતરસ પૂર;
મુગધી શાક રસ ભર્યાં, અતિ વાંસીયાં કપૂર. ૬
એવા પાક અનેક સુંદર, જોતાં સૌ દુઃખ ગાય;
જાતિ તપસ્વી ને સતી, એવું આપી રાજ થાય. ૭
સુકાર્ધ ધન ભાર આપે, શીત નિવારણ કાજ;
મુક્તાનંદ કહે સાધન કરી, રીઝવે વ્રજરાજ. ૮

કંઠનું ૫૧ મું.

વિધવા ડગલીનું કરે દાન, જેયકી રીઝે શ્રીભગવાન;
આપે ત્યાગી ઝોશીસું સારજી, જેથી રીઝે હરી ભતોરજી. ૧

ઉથલો.

જેણે રીઝે શ્રીહરી, તેમ કરે તે વિધવા નાર;
કાર્તિક માસે દાનમાં, નવ રાખે ફેર લગાર. ૨

મજ્જે રંગેલ જે, તે વસ્ત્ર આપે ધીર;	
ગોદડાં રૂનાં ભર્મી, સતી આપે મુણ્ડ અંભીર.	૩
લવિંગ સોપારી એલચી, વળી ભયફળ તંગોળ;	
એ આપે સતી વિપ્રને, જેણે યાચ મુખ રંગ ચોળ.	૪
કંબલ વિવિધ પ્રકારના, વળી વાયુ વિના ધર જેલ;	
રીઝવવા રણુછોડને, વિપ્રને આપે તેલ.	૫
આપે કોમળ પગરખાં, વળી જાડી વાટના દીપ;	
વિવિધ ભાતનાં ભોજન આપે, થાવા દરીને સમીપ.	૬
સુગંધી ચંદન સમર્પે, કર ધોવાને કાળ;	
એમ મેવે સતી વિપ્રને, જેમ રીઝે શ્રીમહારાજ.	૭
કૃષ્ણ સ્વરૂપી કાંત મુજપર, રીઝજે કરી ખ્યાર;	
મુક્તાનંદ વિધવા સતી, એમ માગે વારમવાર.	૮

કડબું પર મું.

એવી રીતે નિયમ અપારજી, વ્રત દાનાદિક વિવિધ પ્રકારજી;
વૈદ્યાક કાર્તિકે માધમા જેહજી, વિધવા નારી કરે સર્વે તેહજી. ૧

હિથસો.

વિધવા નારી વ્રત કરે, જેમ અંતર નિર્મળ થાય;	
પુરુષોત્તમ સંગ પ્રીત તેમ તેમ, અધિક વધતી ભય.	૨
નિયમ વ્રત અપવાસ વોણી, જે કાઈ વિધવા હોય;	
નિજ ધર્મથી બ્રહ્મ થઈ, ફરે ભૂર્કુ મુખ લઈસોય.	૩
કાર્તિકે માસમા કૂતરી, વાંદરી સરખી ખવાર;	
ખારે મહિના કામ વશ થઈ, ફરે તે ઠારોઠાર.	૪
તે માટે વિધવા સતિને, સાંભળવા સદ્ અથ;	
ધર્મવાળા પુરુષથી, ભણવા પંથ કુપથ.	૫
ત્યા પણ વિધવા ટુંદમાં રહી, કર કથા રસ પાન;	
પોતાનું વ્રત અચળ રાખે, ભજે શ્રીભગવાન.	૬
માંસ મદિરા ચેરી ત્યાગે, ત્યાગે પર નર સગ;	
પોતાની ને પારકી, સૌ હિસા ત્યાગે અભગ.	૭
શ્રીહિંદવ સપ્રદાયમાં, સૌ વર્નિતાનો ધર્મ,	
મુક્તાનંદ એમ ધર્મ પાળે, નાસે કોટિક કર્મ.	૮

પદ ૧૩ મું-રાગ સામેરી.

વિધવા સતિને રે, ઐમ હરી સેવવા રે, પ્રેમે કરી ધર્મ ઉદાર;
 અયમ કલાં તે રે, નિયમા સંભારવાં રે, જૂલ ન રાખવી એક લગાર. વિં ૧
 મન ક્રમ વચને રે, ધર્મ દઢ રાખવો રે, નિદવા યોગ કર્મ કરી ત્યાગ;
 વિધવાના ધર્મ રે, કલા આ અયમાં રે, તે સંગ રાખવો દઢ અનુરાગ. વિં ૨
 વિધવાના ધર્મ રે, નિશેષે જે કલા રે, તેમાં જે જે ચૂક અગણે થાય;
 તેનું પ્રાપશ્ચિત રે, કરે સનિ પ્રેમસું રે, જેણે કરી દોષ સર્વે બળિ જાપ. વિં ૩
 મરેલ પતિને બળે રે, પાળે ધર્મને રે, તે તો પતિ સોત પામે સતિ લોક;
 વિધવતણાં મુખ રે, પતિ સંગ ભોગવે રે, અંતે ત્યાંથી પડીને પામે શોક. વિં ૪
 પ્રગટ શ્રીવાસુદેવ રે, પતિને વરે રે, નિજ ધર્મ પાળે હરીચુ ગાય;
 મુક્તાનંદ કહે રે, વસે વૈકુંઠમાં રે, કમળા સમાન તે સતિ કહેવાય. વિં ૫

કડવું ૫૩ મું.

વળી કહું સતિનો ધર્મ વિશેષજી, નારી માત્રને હિત ઉપદેશજી;
 નિત્ય હરી પૂજન કરવું તેહજી, નારી માત્રને ભોગ છે જેહજી. ૧

ઉચ્ચેલો.

ભોગ વિનતા માત્રને, પ્રભુ પૂજવા કરે આર;
 તેનો વિધિ સંસ્પેષજી, વર્ણવું કરી નિરધાર. ૨
 ઉજળે દીતે સતી, નિત્ય સવારે ઉડી નહાય;
 ઘાળું વસ્ત્ર પહેરે તન પર, શુદ્ધ અતિશે થાય. ૩
 પછી એ સતિ કરી આચમન, ભેળો કરે સર્વ સાજ;
 ઘાલે ઉજળવલ પાત્રમાં, નિર્મળું જળ હરિ દાજ. ૪
 દેવને નવરાવવાનું, પાત્ર સુદર જેહ;
 આચમન કરાં પાત્ર સોનું, શુદ્ધ કરી લે તેહ. ૫
 સુંદર અદાત પુષ્પ ચદન, ઘૂષ દીપ નેવલ;
 દક્ષિણા મુખવાસ મોતી, આરતી બહુ ભેદ. ૬
 એ સર્વ સામગ્રી લઈ, જેસે તે પ્રભુને પાસ;
 આચમન કરી આસને જેસે, પૂજવા અવિનાશ. ૭
 ધીરે તાળી કુન્દ્ય કરી, કરે ઘટા શબ્દ પ્રકાશ;
 મુક્તાનંદ કહે પતિવ્રતા, ઐમ જમાડે અવિનાશ. ૮

કડવું ૫૪ મું.

જોઠા જોઠા ગોવિંદ ગરુડાધીશજી, કમલાપતિ હોઠા જગદીશજી;
ત્રિભુવનમાં પ્રભુ કરો કલ્યાણજી, હોગાળા રણુછોડ સુગણજી. ૧

ઉથલો.

હોગાળા રણુછોડ જોમ કહી, હરી પ્રતિમા શુભ જોહ;
હોઠાડે વસ્ત્રે કરી, સતિ સંભાળન કરી તેહ. ૨
મૃદુ આસનપર મૂર્તિ સ્થાપે, તે કરી બહુ પ્યાર;
ઠાં તો સ્થાપે કરંડીયામાં, જોમ શોભે શણુગાર. ૩
કાષ્ઠ કે પાપણી, ધાતુની મૂર્તિ હોય;
લખી કે ચંદને લોંપી, હરી મૂર્તિ સલ સોય. ૪
વેળુની કે માનસી, વળી મણિમય મૂર્તિ સાર;
પ્રતિમા અષ્ટ પ્રકારની, નિગમે કરી નિર્ધાર. ૫
ઉત્તર કે પૂરવ મુખે, બેસે તે પ્રભૂને પાસ;
અચળ મૂર્તિ હોય તો પૂજે, સામી રહીને અવિનાશ. ૬
અસ્થિતક આસન વાળી બેસે, ધરે તે ઉર હરી ધ્યાન;
સિદ્ધાસન પર કોટિ રવિ સમ, શોભે શ્રીભગવાન. ૭
મતુર્જુજ ધનશ્યામ સુદર, મૂર્તિમાન અભિરામ;
મુકતાનંદ કહે કોટિ કદર્પ, તુલ્ય શોભા ધામ. ૮

કડવું ૫૫ મું.

આશ્રિણુ અનંત પહેરી શણુગારજી, પિતાંબર ધારી સુકુમારજી;
ચમર લાઇ કમળા પ્રભુ સાથજી, વામ બાજે સેવે નિજ નાથજી. ૧

ઉથલો.

વામ બાજે રહી કરી, નિત્ય સેવે શ્રી નિજ શ્યામ;
ડાબે પડખે ધર્મ ઉગ્ગ્રનલ, સેવે હરી સુખ ધામ. ૨
ભક્તિ જમણી કેર રહીને, સેવે કરી બહુ પ્યાર;
દેવ ગણુ જહુ સામગ્રી લઈ, પૂજે તે વારંવાર. ૩
જન ચામર વીંઝણા લઈ, સેવે પાર્ષદ શ્રંદ;
એવા શ્રીપતિ શ્યામને, સતિ ઉર ધારે જગવદ. ૪
હૃદય કમલમાં એવી રીતે, ધરે તે સાધની ધ્યાન;
પ્રથમ પૂજા માનસી કરી, પૂજે તે શ્રીભગવાન. ૫

પ્રથમ પૂજા ધ્યાનમાં, શ્રીહરી મૂર્તિ જોહ;
આવાહન કરી પ્રતિમામાં, ભાવે સાધવી તેહ. ૬
જે મળે તે સામગ્રી લઇ, હરી પૂજો કરી પ્યાર;
શ્રીકૃષ્ણાય નમઃ એમ કહીને, અર્પે સંઘ ઉપચાર. ૭
સાલિઆમને પૂજવાનો, નીચને નહીં અધિકાર;
મુક્તાનંદ સર્વ નાર પૂજે, હરી પ્રતિમા ઉદાર. ૮

કંઠલું ૫૬ મું.

જે જળમાં નખ ઘોળે કાયજી, હરી પૂજને યોગ્ય ન સોયજી;
આયમન કરતાં વધ્યું જળ જોહજી, પ્રભુ પૂજનને જોગ ન તેહજી. ૧

ઉથલો.

પ્રભુ પૂજને જોગ નહીં, જે પગે અડચું નીર;
શુદ્ધ જલ લઇને શ્રીહરીને, પૂજે પરમ સુધીર. ૨
ધૃતતાણે દીપક કરે, કાં તેલનો કરે દીપ;
હરિ પૂજ્યાંની સામગ્રી તે, રાખે સર્વ સમીપ. ૩
જે સામગ્રી ન હોય તો, કરે તે મંત્રોચ્ચાર;
પૂજા કરતાં ખીજી સાથે, સતિ ન જોસે લગાર. ૪
પૂજા કરી રહે પતિવ્રતા, પછી મૂળમંત્રના જાપ;
પાંચસે પૂરા કરે, જોણે ટળે સર્વ સંતાપ. ૫
પૂજા કરી પદ્ધતિ, હવે સંક્ષેપે કહુ મોય;
તે રીતે પૂજા કરે, સંશય ન રહે કોય. ૬
આજ ઉત્તમ માસ છે તે, વિધ્ય કરે માસ;
વાર ને નક્ષત્ર સર્વે, વિષ્ણુનાં જ પ્રકાશ. ૭
એવા અતિ શુભ યોગમા, કમલાપતિ કીરતાર;
મુક્તાનંદ એમ સતિ કહે, હરી પૂજય કરી બહુ પ્યાર. ૮

મદ ૧૪ મું-રાગ રામગ્રી.

સતિ પૂજે શુદ્ધ ભાવથી, શ્રીહરી નિજ સ્વામી;
તન સુખની આશા તણે, રહે અતિ નિષ્કામી. સતિ ૧
વાસુદેવ! જગવંદને, પૂજે પતિ જાણી;
જેમ હરી રીઝે તેમ કરે, સતિ પરમ યજ્ઞાણી. સતિ ૨

અનંત ભુવનના ઈશિને, મૃત્તિ મધ્ય ધારી;
 મન ક્રમ વચને માનની, મૃતે મુકુમારી. સતિ૦ ૩
 પ્રથમ સતિ સંકલ્પ કરે, પછી પૂજે મુરારી;
 મુક્તાનંદ તે માનની, પ્રભુને જલ્દી પ્યારી. સતિ૦ ૪

કંઠ્યું ૫૭ મું.

વરુણને નમુ એમ કરી ઉચ્ચારણ, ચંદન અક્ષત પુષ્પ અપારણ;
 અર્પું છું એમ જાલે વાણુણ, કલ્પશને પૂજે પરમ સુખાણુ. ૧

ઉચ્ચલો.

કલ્પશને પૂજે ચંદન અક્ષત, પુષ્પ અર્પે સાર;
 ઘંટાને નમુ એમ સાધવી, કરે શબ્દ ઉચ્ચાર. ૨
 ચંદન અક્ષત પુષ્પ લઇને, ઘંટા પૂજે સોય;
 ઘંટા કેરું પૂજન કરી, હરીધ્યાન તત્પર હોય. ૩
 કોટી કોટી સૂરજ સરખા, સિદ્ધાસનપર જેઠ;
 શ્રીસદિત શ્રીકૃષ્ણનું, ધરે ધ્યાન ઉરમાં તેઠ. ૪
 શ્રીકૃષ્ણાય નમઃ એમ કહી, આવાહન શુભ રીત;
 એ મંત્રે પૂજન કરે, ઉરમાં તે પૂરણ પ્રીત. ૫
 શ્રીકૃષ્ણાય નમઃ એમ કહી, આસન આપ્યા કાજ;
 અક્ષતને અર્પણ કરું છું, માનજો મહારાજ. ૬
 શ્રી કૃષ્ણાય નમઃ એમ કહી, પાછળ શુભ નીર;
 અર્ચુમાં અર્પણ કરું છું, માનજો જગ વીર. ૭
 શ્રીકૃષ્ણાય નમઃ એમ કહી, અર્ધ ઉદક લગાર;
 મુક્તાનંદ કહે કર વિષે, હરીને સમર્પે નાર. ૮

કંઠ્યું ૫૮ મું.

શ્રીકૃષ્ણાય નમઃ કહી મંત્રણ, આયમન અર્પું કરી શુભ તંત્રણ;
 શ્રીકૃષ્ણાય નમઃ ઉચ્ચારણ, પંચામૃત અર્પું કરી પ્યારણ. ૧

ઉચ્ચલો.

પ્યાર કરી પંચામૃત અર્પું, સ્નાન કરવા કાજ;
 તે નહીં તો અક્ષત સમર્પું, હરી સેવાનો સાજ. ૨
 શ્રીકૃષ્ણાય નમઃ એમ કહી, નહાતાનું જળ જેઠ;
 અર્પું છું આદર કરી, પ્રભુ ગ્રહણ કરજો તેઠ. ૩

શ્રીકૃષ્ણાય નમઃ એમ કહી, વચ્ચ આશ્રય સાર;
તે નહિ તો અક્ષત સમર્પુ, પ્રેમ વારમવાર. ૪
શ્રીકૃષ્ણાય નમઃ એમ કહી, અતિ સુગંધી કાચ;
ચંદન અર્પુ શ્રીહરી, પ્રભુ ગૃહણ કરજો સોચ. ૫
શ્રીકૃષ્ણાય નમઃ એમ કહી, તીવ્રકનો શણગાર;
અક્ષતને અર્પણ કરું છું, પ્રભુ લેજો કરી પ્યાર. ૬
શ્રીકૃષ્ણાય નમઃ એમ કહી, તોરા ગજરા હાર;
પુષ્પને અર્પણ કરું છું, પહેરો પ્રાણ આધાર. ૭
શ્રીકૃષ્ણાય નમઃ એમ કહી, કુંકમ અગ્નિય ગ્રન્થાલ;
મુક્તાનંદ કહે સતિ સમર્પે, લેજો દીન દયાળ. ૮

કડવું ૫૯ મું.

શ્રીકૃષ્ણાય નમઃ કહી વાણજી, ઘૂપ સમર્પુ પરમ સુખણજી;
શ્રીકૃષ્ણાય નમઃ કહી નેહજી, ધૃતનો દીપ સમર્પુ તેહજી. ૧
ઉથલો.

દીપ સમર્પુ ધૃતનો, વળી જે જે હાજર હોય;
દૂધ દહી ધૃત સાકર સાથે, થાળ સુંદર સોય. ૨
શ્રીકૃષ્ણાય નમઃ એમ કહી, ધરે તે સુંદર થાળ;
અર્પુ છું નૈવેદ્ય સુંદર, જમજો જન પ્રતિપાત્ર. ૩
શ્રીકૃષ્ણાય નમઃ એમ કહી, ચણુ કરવા કાજ;
મુગંધી જળ સમર્પુ છું, લેજો શ્રીમદ્દારાજ. ૪
શ્રીકૃષ્ણાય નમઃ એમ કહી, કર ધોવાને જેહ;
મુગંધી ચંદન સમર્પુ, ગૃહણ કરજો તેહ. ૫
શ્રીકૃષ્ણાય નમઃ એમ કહી, નાગરવેલી પાન;
લવિંગ સોપારી એલચી, અર્પુ શ્રીભગવાન. ૬
શ્રીકૃષ્ણાય નમઃ એમ કહી, સુંદર તેલ પુલેલ;
સમર્પુ છું પ્રેમથી, પ્રભુ ગૃહજો શ્રીઅલબેલ. ૭
શ્રીકૃષ્ણાય નમઃ એમ કહી, ઝટ્ટ કાળે થર્વા સાર;
મુક્તાનંદ કહે માનની, ફળ સમર્પે કરી પ્યાર. ૮

કડવું ૬૦ મું.

શ્રીકૃષ્ણાય નમઃ લણી મંત્રજી, જે હાજર તે યથાને સ્વતંત્રજી;
દક્ષિણા અર્પુ છું સુખ ભાગજી, ગૃહણ કરો પિયુ સુંદર શ્યામજી. ૧

ઉપલો.

- ગૃહણ કરજો દક્ષિણા, હું સદા તમારી દાસ;
એમ કહી આરતી પ્રગટી, કરે તે અધિક પ્રકાશ. ૨
- શરદ પૂનમ ચંદ્ર સરખું, શોભે મુખ અર્વિદ;
ચંદન ચર્ચિ સ્યામ મૂર્તિ, જોતાં થાય આનંદ. ૩
- પુષ્પનાં આબણુ અંગોર્મંગ, પેહેરી જોભે સ્યામ;
દિવ્ય આબણુ વસ્ત્ર ધારી, મૂર્તિ મન અભિરામ. ૪
- એવા નિજ પતિ કૃષ્ણની, કરે આરતિ કરી પ્યાર;
ધૂપ દીપ કપૂર બત્તી, વાગ્મ વિવિધ પ્રકાર. ૫
- શ્રીકૃષ્ણાય નમઃ એમ કહી, દીપ સમર્પુ દેવ;
આરતી કરું પ્રેમયુ, પ્રભુ માની લેજો સેવ. ૬
- શ્રીકૃષ્ણાય નમઃ એમ કહી, પરિક્રમા કરું નાથ;
માની લેજો શ્રીહરી, પ્રભુ સદા રહેજો સાથ. ૭
- પ્રેમેસું પૂજા કરી, રહે કર જોડી આધીન;
મુક્તાનંદ કહે મહા સતી, કરે વિનતી યષ્ઠ દીન. ૮

પદ ૧૫ મું-રાગ ગરબી.

- સ્ત્રીયા વર રજાછોડ છોગાળા, સાંભળો વિનતી અમારી રે;
મર્માળા મુને જાણી પોતાની, હાથ ગ્રહો ગીરધારી રે. ૧
- મનમોહન મેં મન કમ વચને, તન મન તમને દીધું રે;
સમજા વિચારી સ્યામળીઆ રે વહાલા, બીજું તે વિષ સમ કીધું રે. ૨
- ચાત્રકના સરખી મુખકારી, ટેક ધરી તમ સંગે રે;
અવર પુરુષની આશ તણને, રાત્રી તમારે રંગે રે. ૩
- નાથ હું નહીં દોષની આશિષાળી, તમ જોવા પતિ પામી રે;
છેલા તમારાં છોગલાં ઉપર, મોહી રહી જહુ નામી રે. ૪.
- ચરણકમલની સેવા દઈને, નાથ કરો નિજ દાસી રે;
રંગ લીના મારે મંદિરીએ, અખડ રહો અવિનાશી રે. ૫
- કર જોડી મેં તો કીધી વિનતી, મન ધારો શ્રીમોરારી રે;
મુક્તાનંદના સ્યામ મનોહર, અમને છે આશા તમારી રે. ૬

કંઠ્યું ૬૧ મું.

- ગોવિંદ માધવ દીન દયાળુ, શ્રીપતિ દીનખંધુ પ્રતિપાળુ;
મન ને નયનના આનંદ ધામણ, દિવ્ય મૂર્તિ પ્રભુ સુંદર સ્યામેણ. ૧

ઉથલો.

દિવ્ય મૂર્તિ સ્થામ સુદર, ઈંદ્ર નિલમણિ સ્થામ;
 તે સરખી મૂર્તિ મનોહર, અધિક શોભા ધામ. ૨
 શ્રીરુદ્રમિણી પતિ મુગ્ધને, બાણને નિગ દાસ;
 રક્ષણ કરજે શ્રીહરી, નિત્ય આપી નિકટ નિવાસ. ૩
 કંસાદિક દુષ્ટના દમતલ, અખિલ જગના ઈશ;
 કમળ શંખ ને ચક્રધારી, શોભો છો જગદીશ. ૪
 પ્રણતપાલ દયાલ છો, વળી મદાધર ગોવિંદ;
 શ્રીહારામતિ ઈંદ્ર છો, વળી પૂરણ કામ સ્વચ્છંદ. ૫
 શ્રીરુદ્રમિણીના રમણ અમને, પાળો પર્મ દયાળ;
 અતિ સમર્થ આનંદ મૂર્તિ, કાળના પણ કાળ. ૬
 શરદ પૂનમ ચંદ્ર સરખુ, વદન પંકજ જેલ;
 મંદ હાસ્ય સહિત શોભે, અતિ મનોહર તેલ. ૭
 ભૂતે બાર સ્વરૂપ જે, નૃપસેનના હણનાર;
 મુક્તાનંદના નાથ અમને, પાળો પ્રાણ આધાર. ૮

કડવું ૬૨ મું.

આનંદ કંદ જહનુનંદન ધીરજી, શોધના બંધુ પરમ ગંભીરજી;
 પાળજે અમને, પ્રાણ આધારજી, શ્રીરુદ્રમિણી પતિ સુખદાતારજી. ૧

ઉથલો.

શ્રીરુદ્રમિણીના પતિ સુખદાના, પ્રભુ પ્રણમના તાત;
 સભા સુધર્મા ઈંદ્રની, તેમાં બેસતલ સાક્ષાત. ૨
 સત્યભામા રીઝાવવા, પારિજાતક લાવણહાર;
 સૌજી હજારે સુદરીના, એક તમે બર્તાર. ૩
 શ્રીરુદ્રમિણી રમણ અમને, પાળો જન પ્રતિપાળ;
 શરણાગત વતસલ સદા, તમે કહાવો દીનદયાળ. ૪
 પોતાના પાંડવ ગણી, તેનું તે કરવા હેત;
 અર્જુનના યથા સારથી, હણ્યા કૌરવ કર્ણ સમેત. ૫
 દ્રૌપદીનું જય વાંચિછત, કલ્પતરુ તે કાળ;
 ગરુડવજ સારંગપાણી, શ્રીરામધિરાજ. ૬

શ્રીરુદ્રમિણી રમણુ અમને, પાળો ગુણુ ભંડાર;
 હ્રદાદિકને વંદન કરવા, જોગ છે કીરતાર. ૭
 ધર્મના મારગ તણી, તમે સેતુના રચનાર;
 મુક્તાનંદના નાથ તારા, ગુણુ અનંત અપાર. ૮

કંઠ્યું ૬૩ મું.

રૂડા દિગ્ગને ઈર્ષ બહુ દાનજી, મગ્ન છે કૃપાનિધાનજી;
 હરે મુરારે શ્રીભગવાનજી, નારદાદિ મુનિ કરે ગુણુ ગાનજી. ૧

ઉથલો.

શ્રીનારદ આદે મુનિ, જેના તે ગુણુ નિત્ય ગાય;
 શ્રીરુદ્રમિણી વર અમારી, કગ્ગે નાથ સદાય. ૨
 કરણના સાગર સદા, વળી કરતલ ભવ જલ પાર;
 પતિત પાવન નામ જેનું, મુક્તિના દાતાર. ૩
 છે નર દેવ શિખામણી, વળી ગૌ બ્રાહ્મણુ પ્રતિપાળ;
 શ્રીરુદ્રમિણી રમણુ અમને, પાળો દીન દયાળ. ૪
 સંસાર દુઃખથી ખેદ પામી, શરણુ આવે જંત;
 તેની રક્ષાને વિષે તમે, ઉદ્ધમ યુક્ત અનત. ૫
 ઉદ્ધવને વિષે અર્પિયુ, તમે નિર્ભળ જે નિજ જ્ઞાન;
 અનત જન ઉદ્ધારવા, કર્યા પરમારથ ભગવાન. ૬
 નાનાવિધ અવતાર ધારી, પાળ્યા સાધુ લોક;
 શ્રીરુદ્રમિણી રમણુ અમને, ફરજે સદા અશોક. ૭
 મન ક્રમ વચને માહરં, હવે માન્યું તમમું મન;
 મુક્તાનંદના નાથ મારં, તમ અર્થે આ તંન. ૮

કંઠ્યું ૬૪ મું.

મુજને ભય આ લોક પરલોકજી, તમે સમર્થ નિવારણુ ભય શોકજી;
 તે માટે પતિ શબ્દ છે જોહજી, તમમાં સાચો છે પ્રભુ તેહજી. ૧.

ઉથલો.

સત્ય છે પતિ શબ્દ તમમાં, જ્યેમ જાણીને સ્વામ;
 મેં તમને નિજપતિ કર્યા, સમજી સદા સુખ ધામ. ૨
 તપ અર્ચન સાધન વડે, આરાધી તમને કાપ;
 તમ વિના અન્ય પતિ વરે, અતિ ભૂલી વનિતા સૌપ. ૩

તમારી / માયા / વિધે, અતિ મોહ પામી નાર;
 ૭૨ આલોક પરલોકમાં, ન ટળે તેણે એક લગાર. ૪
 તે માટે મેં તપ / પ્રતાદિક, ધર્મ / પાળ્યા જેહ;
 તે તમને રીઝાડવા, તેમાં તે / નહીં સદેહ. ૫
 તે માટે તમે રાજી થઈને, મારો મનોરથ / નાથ;
 સંપૂરણ કરો શ્રીહરી, રાખો સદા / નિજ સાથ. ૬
 એમ પ્રાર્થના કરી નમે, પછી હિર ધારે હરીરૂપ;
 કરંડીયામાં મૂર્તિ સુવાડે, નિત્ય નિત્ય પરમ અનૂપ. ૭
 હરી પૂજા વિધિ મેં કહ્યો, સદૃશ્ય કરે સાર;
 સુકતાનંદ ત્રિપ માત્રને, જેથી વધે પ્રભુ સંગ પ્યાર. ૮

પદ ૧૬ મું-રાગ ધોળ.

૨ સતિ નાર અચળ ધર્મ પાળે રે, હરી વરવા,
 બીજી હિર ઘડી આશા ટાળે રે, હરી વરવા. ૧
 સતિ આત્રક સરખી ચાય રે, હરી વરવા;
 તન જાતે ટેક ન જામ રે, હરી વરવા. ૨
 મતી સુર સરખી સાચી રે, હરી વરવા;
 કદી પાની તે ન ધરે પાછી રે, હરી વરવા. ૩
 સતિ મતવાળી ઘણે કાલે રે, હરી વરવા;
 મોણી વેણુ મુખથી ન બાલે રે, હરી વરવા. ૪
 સતિ લોક લલળ સર્વે ત્યાગે રે, હરી વરવા;
 પ્રેમે પ્રભુ ચરણ અનુરાગે રે, હરી વરવા. ૫
 સુકતાનંદ કહે પતિવ્રતા નારી રે, હરી વરવા;
 રાખે હિરમાં અખંડ મોરારી રે, હરી વરવા. ૬

કહ્યું ૧૫ મું.

હવે કહું દોષ નિવારણ રીતજી, જે સુણી પાપી ચાય પુનીતજી;
 કદીએ અગપ્યે એકજ વારજી, ધર્મથી વનિતા ચૂકે લગારજી. ૧

ઉચલો.

ધર્મ ચૂકેલ માનની તે, જેણે કરી શુદ્ધ ચાય;
 પામે પ્રજા નિજ ધર્મજી તે, સુગમ કહું ઉપાય. ૨
 વિધવા ગુણે ચોટલો, વળી પલંગે સુવે કાલ;
 અર્ધી ત્રિપ સંગથી, કંઈ એક ઉપોપલ્લ સાય. ૩

તેમ બે ટાણાં એક દિનમાં, જમે વિધવા જેઠ;
 નઅ નહાય અતિશે જમે, કરે એક ઉપોપણ્ય તેઠ. ૪
 રાગ વિના તન તેઠ ચોળે, જે દિન ચાગે ક્રોધ;
 એક કરી ઉપવાસ વિધવા, કરે તે પાતક શોધ. ૫
 અતિ મીઠાં અન મોઢિક આદિ, જે વિધવા બહુ ખાય;
 એક દિવસ ઉપવાસ કીધે, દોષ તેઠનો જાય. ૬
 તેજનો તંગોલ માદક, ખાય વિધવા નાર;
 એક દિવસ ઉપવાસ કીધે, ન રહે પાપ લગાર. ૭
 કબુખલ કે અતિ ઝીણાં, વસ્ત્ર અધિક પ્રકાશ;
 મુકતાનંદ કહે માનનીને, પહેરે એક ઉપવાસ. ૮

કહ્યું ૬૬ મું.

ડગધી પેહેરે વિધવા જેઠજી, એક દિવસ અન ત્યાગે તેઠજી;
 નાતથી ન્યારાં વસ્ત્ર જે હોયજી, તે પેહેરે એક વ્રત કરે સોયજી. ૧

ઉથલો.

વ્રત કરે તે વસ્ત્ર પહેરી, જે હોય વિધવા નાર;
 જે પેહેરે ન જણાય તેઠનો, દેશાચાર લગાર. ૨
 દાંતને કે પમને રંગે, સંધે ભરે સિંદૂર;
 કુકુમનો કરે ચાંદલો, તેને એક ઉપવાસ જરૂર. ૩
 ચંદન અંજન પુષ્પમાળા, પેહેરે વિધવા જેઠ;
 ચૂડો પહેરે હાથમાં, કરે એક ઉપોપણ્ય તેઠ. ૪
 કુંકુમ કરી પીળ બાવે, કરે જે વિધવા ક્રોધ;
 એક દિવસ ઉપવાસ કીધે, છૂટે પાતક સોધ. ૫
 દરિપ્રસાદિ ચંદન લધને, સતિ કરે નિજ બાલ;
 તો પણ્ય એક ઉપવાસ કીધે, વાધે હરી સગ વદાલ. ૬
 તેમ પ્રસાદિ દાર હરીના, હિર ધારે કરી ખ્યાર;
 તે વિધવા એક વ્રત કરે તો, રીઝે હરી ભરથાર. ૭
 ધાતુ સોતું વસ્ત્ર પેહેરે, કીધે તન શણગાર;
 મુકતાનંદ કહે તે સતિ શીર, એક ઉપવાસ પ્રદાર. ૮

કહ્યું ૬૭ મું.

ધાતુતણાં આબૂપણ્ય જેઠજી, વિધવા નારી પેહેરે તેઠજી;
 જે વિધવા કરે સુવાસણ્ય વેચજી, લાજ મર્યાદ ન સંખે લેશજી. ૧

ઉથલો.

લાજ મર્પાદા જે તજે, વળી કરાવે ઉપહાસ;
તે સૌ વિધવા માત્રને, શિર એક એક ઉપવાસ. ૨
સંન્યાસણુનો વેશ ધારે, નાચણુનો કરે વેશ;
તે વિધવા એક દિવસ ત્યાગે, અનતજો લવલેશ. ૩
પુરુષ જેરો વેષ ધારે, જે વિધવા તણ લાજ;
એક દિવસ, તે અજ તજે, મહા દોષ મટવા, કાજ. ૪
જેણે ઉખાડે લાલના, વળી જામે ધર ધર જેહ;
પર ધર જઈ બેસી રહે, કરે એક ઉપોપણુ તેહ. ૫
સાસરિયાં સમ પિપરીયાંસું, સતિ કરે ઉપહાસ;
તે વિધવા શુદ્ધ ચાપ ત્યારે, કે કરે એક ઉપવાસ. ૬
બાપને બોલે ચરી, જે બેસે વિધવા નાર;
એક દિવસ ઉપવાસ કીધે, ન રહે દોષ સગાર. ૭
નર નારી સંજોગની કરે, માતા આગળ વાત;
મુક્તાનંદ કહે એક ઉપોપણુ, કીધે શુદ્ધ સાક્ષાત. ૮

કડવું ૬૮ મું.

નર નારી સંજોગની વાતજી, વિધવા સુણે કહે સાક્ષાતજી;
એક દિવસ જો કરે ઉપવાસજી, તો એ પાતકનો ચાપ નાચજી. ૧

ઉથલો.

તો એ પાતક નાચ થાયે, અજ લાગે દિન એક;
વિધવા યઈ ગાળો દીધે, તેનો પણ એજ વિવેક. ૨
જે વિધવા હોળી રમે, વળી જૂઠું બોલે કોપ;
એક દિવસ અપવાસ કીધે, પાતક છૂટે સોપ. ૩
જે વિધવા યઈ કંઠક ફૂડું, ધરે કોઈને શીર;
એક દિવસ ઉપવાસ કીધે, રીઝે શ્રીજગદીશ. ૪
સાસરિયાં સંગ લાજ ત્યાગી, બોલે વિધવા જેહ;
એક દિવસ ઉપવાસ કીધે, છુટે પાતક તેહ. ૫
મહા પાપી કાવ કામની સંગ, વિધવા સખે આર;
એક દિવસ ઉપવાસ કીધે, છુટે પાપ અપાર. ૬

પાખંડી કે મન નારી, તે સંગ બાધે હેત;
 તે વિધવા એક દિવસ અનને, ત્યાગે સંગ સમેત. ૭
 જન મંત્રની જાણુનારી, તે સંગ પ્રીતી યાય;
 મુક્તાનંદ કહે તે સતિ પણ, એક દિન અન ન ખાય. ૮

૫૬ ૧૭ મું-રાગ ધીળ.

સ્વામળીયાને ગમેવા ધ્રુષ્ટિ મુંદરી, તે ત્યાગે સૌ પાપીણીને સંગ જો;
 નિયમ ધર્મનો નાશ કરાવે પાપીયા, પાપી સંગે યાય લજનમાં લંગ જો. સ્થા० ૧
 નહીં પ્રીતી જોને હરી અવતારમાં, લાજ રહિત વળી ઝોસડની દરનાર જો;
 એવા સંગથી એક દિન અન ત્યાગવું, એ વિધવાનો ધર્મ સનાતન સાર જો. સ્થા० ૨
 ગર્ભતણી ધાતક કે ધૂતી નારની, એક દિવસ સંગત ભૂલે યાય જો;
 તો એ મહાપાતક ટળવાને કારણે, વિધવા નારી એક દિન અન ન ખાય જો. સ્થા० ૩
 પાપી નરના ઘરમાં નારી પતિવ્રતા, વિધવા તેને જોવા જાય લગાર જો;
 મુક્તાનંદ તે એક દિવસ અનને તજે, એ વિધવા સતિયોનો શુભ આચાર જો. સ્થા० ૪

કંડવું ૬૯ મું.

નીચા કુળની નારી હોયજી, તેને ઘેર સતી જાય જો કોયજી;
 તે વિધવા કરે એક ઉપવાસજી, ત્યારે એ પાતક પામે નાશજી. ૧

ઉથલો.

પાતક તેનાં નાશ પામે, જો વૃત્ત ગીત જોવાય;
 તો વિધવા હરી ધ્યાન ધારી, એક દિન અન ન ખાય. ૨
 ઉત્સવ કે વિવાહમાં જઈ, જીવે નર શુભ વેશ;
 તે વિધવા એક દિવસ રજની, ન જમે અન લવલેશ. ૩
 પુરુષ બહુ પોતાની મેળે, જે સ્થલ રમતા હોય;
 તે વિધવા જીએ એકલી, કરે એક ઉપોપણ મોય. ૪
 સયવારો જોવા સતિ, કયાંય એકલી જો જાય;
 તે વિધવાને દોષ ટળવા, એક ઉપોપણ થાય. ૫
 પુરુષના શણ રૂપને, કહેવાય કે સંભળાય;
 તે વિધવા એક વ્રત કરે તો, પાપથણી મૂકાય. ૬
 અજાણે કોઈ પુરુષને, જો અડે વિધવા નાર;
 એક દિવસ ઉપવાસ કીધે, ન રહે દોષ લગાર. ૭

નર સંબંધી, ઘાટ ભૂંડો, જો મનમાંથી જણાય;
મુક્તાનંદ અન તણ એક દિન, ગોવિંદના ગુણ ગાય. ૮

કંઠવું ૭૦ મું.

પુરુષનું વચ ધાયા વિણ હોયજી, તેને વિધવા પરસે કોપજી,
જો નર સંમ લાપણુ યઈ જાયજી, વિધવા એક દીન અન ન ખાપજી. ૧
ઉથલો.

વિધવા એક દિન અન તજે, જો નરનું ચિત્ર લખાય;
તેમ નર નારી વિહાર સોતું, ચિત્રામણુ પરસાય. ૨
નર સાથે વાહલપ કરે, કોષ કારજ અર્થે જોડ;
એક દિવસ ઉપવાસ કીધે, પાપ છૂટે તેડ. ૩
પશુ પંખીનિ આવ જે કોષ, મૈયુન કરતાં હોય;
મન વસ થઈ જોવાય તો તજે, એક દિન અન સોય. ૪
ગુણ અંગ જે નરતણું, તે વિધવાને દેખાય;
એક દિવસ તે અન ત્યાગે, ત્યારે સતિ શુદ્ધ થાય. ૫
કર નયન ચાગા કરી, જે કરે નરને ષોધ;
એક દિવસ ઉપવાસ કીધે, ચાપ મનનો શોધ. ૬
પુરુષની દષ્ટિ સંગાયે, દગ જોડે કરી નેહ;
એક દિવસ ઉપવાસ કીધે, દોષ નિવારણુ એહ. ૭
પાંચ હાથથી ઢુકડું જો, નરની પાસ ચલાય;
મુક્તાનંદ કહે અન એક દહાડો, ત્યાગી હરી ગુણ ગાય. ૮

કંઠવું ૭૧ મું.

પુરુષ મળ મૂન કરે જે ઠારજી, તે રથજે તેજ ક્રિયા કરે નારજી;
તે વિધવા કરે એક ઉપવાસજી, ત્યારે એ પાંતક પામે નાસજી. ૧
ઉથલો.

પાંતક સર્વે નાશ પામે, પાળે નિજ ધર્મ સાર;
ધૂંછે હરી પદ પામવા, સતિ રાખે એજ વિચાર. ૨
ઉપર ભોંય કે હેઠ ભોંયમાં, જ્યાં નર સૂતો હોય;
તે ધરમાં સતિ એકલી, રજનીમાં સૂતી કાય. ૩
પ્રભાતે ઉઠી નાહીને, જે કરે એક ઉપવાસ;
તે વિધવાનું પાતક હોય તે, પામે સર્વે નાશ. ૪

નર સહાને દેખતાં, ઉર ઉદર સાથળ જોહ;
 દેખાડે વિધવા થઇ, કરે એક ઉપોપણુ તેહ. ૫
 નર સહાને દેખતાં ધસે, અંગ વારમવાર,
 તે વિધવા અન્ન તજે એક દિન, સેવે હરી ભરથાર. ૬
 સાસરિયાં ને પિયરીયાંથી, ગુમ કરે બ્યવહાર
 નારી દ્વારે પુરુષ સાથે, રાખે મિત્રાચાર. ૭
 તે સતિ એક દિન અન્ન તજીને, રહે નિરંતર નામ;
 મુક્તાનંદ તે માનનીનું, મન યાયે નિષ્કામ. ૮

કડવું ૭૨ મું.

દર્પણમાં મુખ નીરખે જોહજી, એક ઉપવાસ કરે સતિ તેહજી;
 નિજ બંધુ ભર યૌવન યાયજી, તે સગ વિધવા મારગ જાયજી. ૧

ઉત્થલો.

તે સંગે જાપ મારજે, કાં ઘેસે જન્મ એકાંત;
 એક કરે ઉપવાસ ત્યારે, પાતક પામે શાંત. ૨
 માનસી કે બહારની, પૂજા જ્યારે ન થાય;
 કાંનિત્યનો જપ ન થાય ત્યારે, એક દિન અન્ન ન ખાય. ૩
 અવસ્ય ધરનાં કામ વોણો, હરી ભક્તિ વિષ્ણુ કોય;
 વૃથા કાળ જો જાપ તો, કરે એક ઉપોપણુ સોય. ૪
 પુરુષ પેસે બારણામાં, તુરત વળે ધરી ત્રાસ;
 ત્યાં હોય વિધવા એકલી, તો કરે એક ઉપવાસ. ૫
 જ્યાં હોય વિધવા એકલી, ત્યાં નર કોષ આવી જાય;
 કાઢે અતિ અપમાન કરી, નહિ તો એક દિન અન્ન ન ખાય. ૬
 તે નરને જો ન કાઢે ને, વિધવા રહે તે મામ;
 ચાર દિવસ ઉપવાસ કીધે, તે સતી થાય અકામ. ૭
 સ્વપ્નામાં નર સંગ કીધે, અન્ન ત્યાગે દિન એક;
 મુક્તાનંદ કહે તે માનનિને, ઉપજે પરમ વિવેક. ૮

પદ ૧૮ મું-રાગ ધોળા.

વિધવા સતિ અખંડ ધર્મ પાળે, તે તો તન સુખ લાલચ દાળે;
 ધારે ઉરમાં અખંડ હરીરૂપ, સતિ જાણે શ્રીહરીને અનૂપ. ૧

સતિ સમજી યજ્ઞ તેની દાસી, ધાર્યા શીર ધણી અવિનાશી;
નિયમ દાન ને વ્રત કરે જોઈ, પ્રેમે હરિને સમર્પે છે તેહ. ૨
કર્ચું તન મન ધન હરી કાજ, પ્રભુ કાજ, તજી કુળ લાજ;
કરે સાધન સમજી વિચારી, મુક્તાનંદ જેમ રીઝે મોરારી. ૩

કહ્યું ૭૩ મું.

સ્વપ્ને સમ્પન્નિધનો સંગ થાયજી, પાઠકૃષ્ણ વ્રત કરે અથ જાયજી;
નિજ ધન ખરચી વિધવા જોહજી, જીવ્યા કાજ ઉદ્ધમ કરે તેહજી. ૧

ઉથલો.

જીવ્યા સારુ જે સતિ, પર સેવા કરવા જાય;
કામિક્ષાવ્રત આચરે, કરી ચાંદ્રાવલે શુદ્ધ થાય. ૨
ખેડ કે વેપારને, ઉદ્ધમે જીવે કેવલ;
પુરુષનો સ્પર્શ થાય તોપણ, સ્નાન કરે શુદ્ધ સૌલ. ૩
વેપારજી કે ખેતી કરતલ, બોલે પર નર સંગ;
પાંચસે જખી નામ પ્રજુનાં, થાય નિરમળ અંગ. ૪
કાષ્ટ તૃષ્ણ કે મૃત્તિકા, વળી છાણ ઉપાડે જોઈ;
અવશ્ય કામે અડે નરને, સ્નાન ચકી શુદ્ધ તેહ. ૫
પોતાના સંબંધી નરને, કામ ચકી જોવાય;
કામચકી બોલાય તોપણ, બમણું પાપ ગણાય. ૬
બમણા કરી ઉપવાસ વિધવા, દાળે અતિશે પાપ;
તે વિનતાનાં મન વિષે, નવ રહે કોય સંતાપ. ૭
અધર્મમાં મન જાય ત્યારે, ન ગણે દોષ લગાર;
મુક્તાનંદ કહે મન જીતે તે, સતિ સાધવી નાર. ૮

કહ્યું ૭૪ મું.

એક પત્નિવ્રત રાખે જોહજી, નારી સુવલ કે ત્યાગી તેહજી;
પર ત્રિપ સંગ ન ઇચ્છે કાયજી, વિશ્વાસી શરણાગત હોયજી. ૧

ઉથલો.

શરણાગત પર્વત નર જે, જ પ્રકારના જોય;
જે નારી તે સંગ ચૂકે, મહા પાપી સમ. સૌય. ૨
તેમાં એક એક પુરુષનો સંગ, દીધા હોય એક વાર;

તેને પાપ ટળ્યાતણે દવે, કરી આપું નિરધાર.	૩
એક વર્ષ એકાંતરે દિન, મોળો સાથુ જેઠ;	
પ્રેમ સહિત પીતી રહે, મહા પાતક છૂટે તેઠ.	૪
ધારણા પારણા નામે, પ્રતોની કરનાર;	
અસમર્થ જે હોય નારી, તેના કદ્દુ વિચાર.	૫
પારણા દિવસ રાંધિલ, મીઠાણું જે અજ;	
એક વખત ભોજન કરીને, કરું દરીભજન.	૬
તેથી કાપર અધિક હોય તો, જે અજ લવણ સમેત;	
એક વખત રાંધી જમે, રાખે તે દરી સંગ હેત.	૭
ધારણાને દિવસ નારી, ત્યાજે અજની આશ;	
મુક્તાનંદ દરી ભજન કરતાં, જગ પીએ કાં છાસ.	૮

કહ્યું ૭૫ મું.

વર્ષ દિવસનું પ્રત કરનારજી, જે અંત રોગી થાય અપારજી;
તોએ રોગ ટળ્યા પછી નારજી, પ્રત કરે પૂરું ન તજે લગારજી. ૧

ઉથલો.

પ્રત લગારે નવ તજે, કરે વરસ દિન લગી જેઠ;	
તે વીનતા સર્વ પાપે છૂટે, તેમાં નહીં સંદેહ.	૨
એક વર્ષનું પ્રત કરતાં, કાપર વિનતા ક્રોધ;	
પોણા વર્ષનું પ્રત કરે, પણ પ્રભુ પદ પામે સોધ.	૩
અતિ અસમર્થ હોય નારી, પ્રત કરે ખટ માસ;	
તે પણ પામે પરમ પદને, પાતક થાય નાશ.	૪
તે યકી પણ અધિક કાપર, જે ક્રોધ વિનતા થાય;	
તણુ મહિના એ પ્રત કરે તો, પાપ યકી મૂકાય.	૫
તે સાધન વર્ણવી કહ્યાં, જે સૌને પાપ જણાય;	
ગોપ્ય રહે તે પાપ ટળવા, બાપું સુખમ ઉપાય.	૬
શ્રીહરિની મૂર્તિ આગળ, મટકું છૂતી નાર;	
દદ આસન બેસી રહે, નવ હાલે દેહ લગાર.	૭
મુનિપ્રત લાઇ મંત્ર જપવા, દિન દિન પાંચ હજાર;	
મુક્તાનંદ કહે મંત્ર કેરા, અક્ષર પૂરા ચાર.	૮

કડવું ૭૬ મું.

જ્યારે એ મન જાપી રહે સારણ, ત્યારે જમે ભોજન એક વારણ;
છ મહિના એમ જાપ કરે સોયણ, તેને પાતક ન રહે કોયણ. ૧

ઉશ્વેલો.

પાતક ન રહે કોય તેને, સાધન કરી શુદ્ધ થાય,
ગોપ્ય પ્રગટ સૌ પાપ નાસે, પ્રેમે હરી શુભ ગાય. ૨
અથમ કલા છ ભાતના નર, તે સગ ભટ્ટ યનાય,
તે પાતક છૂટ્યા તણા, મેં, વર્ણવ્યા સર્વ ઉપાય. ૩
તે વિના અન્ય પુરુષ સાય, ભૂલ પડે એક વાર;
કલાં તેથી અર્દ્રવત કરી, ભવ જલથી ઉતરે પાર. ૪
અનણે મલ પાન થાયે, તેમ જ માંસ ખવાય,
એક ચાંદ્રાવણુ મત કરે, ત્યારે પાપ થકી મૂકાય. ૫
સુવર્ણની ચોરી કરે, સોળ માસા સમ કોય,
એક ચાંદ્રાવણુ મત કીધે, પાતક છૂટે સોય. ૬
સાધન પાપ ટળ્યા તણા, આ મંથમાં કીધા તેહ;
ધર્મ શાસ્ત્ર મુનિવરે, અતિશે કલા છે જેહ. ૭
કળિ વિષે એ મોટાં સાધન, કરતા પામે નાસ;
મુક્તાનંદ કહે સુગમ રીતે, વર્ણવ્યા જાપ ઉપવાસ. ૮

પદ ૧૯ મું—રાગ સિંધુ.

સાચી સતિયો તણી રીત મહા અટપટી, તન ધન જાતે ન ધર્મ ત્યાગે,
પોતાનો પુરુષ શ્રીકૃષ્ણ કરુણા નિધિ, તે સંગ પ્રીત અતિશે જ લાગે. સાં ૧
જલ વિના મીન જીવે નહીં બારણે, દૂધ છૂતમાંથી જો ધરે તેકને,
તેમ સતિયોતણું મન નવ ગમે, પ્રાણજીવન પિયુ કૃષ્ણ જેને. સાં ૨
ડગમગ મન કરી ધર્મમાંથી પડે, સાધન કરી ફરી શુદ્ધ થાય,
પતિત પાવન પ્રયુ જાણી વળગી રહે, તે પણ ભવ જલ પાર જાય. સાં ૩
ઉત્તમ પતિવ્રતા જોને ગણવી નહીં, અતિશે કનિષ્ઠ દુઃખ નારી;
આઠ પ્રકાર કરી અન્ય નરને તજે, પતિવ્રતા તે જ પ્રજુને મહા પ્યારી. સાં ૪
સુરજ તુલ્ય નિષ્કલક સાચી સતિ, પોતાને તેજે ત્રિલોક પાળે,
મુક્તાનંદ તે સતિતણી ચરણ રજ, શીપ ધારે તેનાં કર્મ બાળે. સાં ૫

કડવું ૭૭ મું.

શક મૂળ દળ દળ કહેવાયછ, રંધિલ અન એક દિન લગી માયછ;
તેમ દહિ દૂધને ચોરી ખવાયછ, તે સતિ એક દિન અન ન ખાયછ. ૧

ઉથલો.

એક દિવસ તે અન તજે, જેને ચોર્યાંના અભ્યાસ;
અહ્યં અન દેદી ચોરે તો, જે દ્વાડા ઉપવાસ. ૨
એવી રીતે અન્ય ઠેકાણે, જાણી લેવી રીત;
ધટતું હોય તેમ દોષ નિવારણ, કીધે યાપ પુનીત. ૩
ચાંચક માંકડ લીખ જૂ, એવા જંતુ મારે જેહ;
અગાની એ વિનતા, કરે એક ઉપોયણ તેહ. ૪
મૂષકાદિ મારે વનિતા, અગાને કરી કાય;
જે દિન સૂધી અન તજે, હરિ ભજન કરતી સોય. ૫
અધિક મોટા જીવનું, જાણતું મોટું પાપ;
દેશ કાળ જોઇ સાધન કીધે, નાસે સર્વ સંતાપ. ૬
આત્મ હસાની કરનારી, જમના ધોહા ખાય;
સાપણ કે ચૂરસ જેવી, ચોરાશીમાં યાય. ૭
તામસ યોની વિષે તે, તન ધરે બહુ વાર;
શ્રુત્તાનંદ કહે આત્મધાતી, પામે કષ્ટ અપાર. ૮

કડવું ૭૮ મું.

એકાદશી ચોવિશે જેહછ, હરીના જન્મ દિવસ સર્વ તેહછ;
આપકાસ ન આવ્યો હોયછ, વિધવા હરી મત ત્યાગે કાયછ. ૧

ઉથલો.

વિધવા નારી મતને દિન, તૃષ્ણા કરી અન ખાય;
ચાંદાણણ એક વરત કરે તો, પાપ થકી મૂકાય. ૨
જતિ કાં થઈચારીનું, જો અન જમે એક વાર;
તે વિધવા એક ચાંદાણણ કરી, ટાળે પાતક ભાર. ૩
તેમ જ આશ્રમ રહિત નરનું, જૂલે અન ખવાય;
એક ચાંદાણણ મત કરે તો, વિધવા અતિ શુદ્ધ યાય. ૪
જાત થકી કરે બ્રહ્મ એવું, કર્મ કરે સતિ જેહ;
એક ચાંદાણણ મત કરે, હરી ભજન કરતી તેહ. ૫

અમાને એક વાર જે જે, વ્રતનો લંગ થઈ જાય;
આ ગ્રંથે જે જે કહ્યા છે, કરવા તેજ ઉપાય. ૬
દોષ દબાના વ્રતને દિન, અહર્નિશ લે હરી નામ;
તો સંપૂર્ણ ફળ મળે, સતિ થાય અતિ નિષ્કામ. ૭
શ્રીહરીના નામકરં, માહાત્મ્ય અનંત અપાર;
મુક્તાનંદ હરી ભજન કરતાં, પતિત પામે પાર. ૮

કંઠલું ૭૯ મું.

પ્રાયશ્ચિત્તનું વ્રત કરતી હોયજી, ચાર દિવસનું વ્રત હોય સોયજી;
એકાદશી આદિ વ્રત જેહજી, ચાર દિન મધ્ય આવે તેહજી. ૧

ઉથલો.

ચાર દિવસ મધ્ય વ્રત આવે, તે ન ગણે સતિ નાર;
પાંચ કરે ઉપવાસ પૂરા, ન તજે એક લગાર. ૨
એવી રીતે જે જે વ્રતમાં, આવે મધ્ય ઉપવાસ;
તે વ્રત બેળા નવ ગણે, તો અતિ રીઝે અવિનાસ. ૩
પ્રાયશ્ચિત્તના ઉપવાસ કરતાં, નિરીચ્છા સેવી ન જેહ;
ફળ ફલાદિક સતિ વિધવા, કાંઈ ન આવે તેહ. ૪
જે વ્રત ભંજે પ્રાયશ્ચિત્ત કરશે, તે પણ સતિ કહેવાય;
શ્રીસરખી વૈકુંઠમાં જઈ, અતિશે સુખણી થાય. ૫
પોતે પ્રાયશ્ચિત્ત નવ કરે, વળી અન્ય કોય કરતી હોય;
તેને પણ વારુ કહે, મહાકૃત પામે સોય. ૬
ધર્મરતી આઘા પ્રમાણે, તે જેને ધર્મ રાય;
નાખે અતિશે નર્કમાં, જેમ પાપ છૂટી જાય. ૭
જમ કરમાં મુદ્ગર લઇને, મારે કરી બહુ રીસ;
મુક્તાનંદ તે નારીઓ લાં, પાડે અતિશે ચીસ. ૮

કંઠલું ૮૦ મું.

જમપુરનાં દુઃખ અતિશે જેહજી, ત્રાહિ ત્રાહિ કરી ભુકતે તેહજી;
જમ પુર કષ્ટ સહી અથ જાયજી, તે સુદરીઓ અતિ મુદ્દ થાયજી. ૧

ઉથલો.

શુદ્ધ થયા પછી સુદરી, લઈ અર્ક સમ વૈભાન;
આવે પ્રભુના પાર્શ્વે તે, કરશે બહુ સન્માન. ૨

વંમાને બેસાડી બેઠને, વૈકુંઠ પુર લઈ જાય;
 શ્રીહરીના પામમાં તે, અતિશે સુખણી થાય. ૮
 પ્રથમ કીધી ભક્તિ તેણે, પ્રભુ સંગ રાખી પ્રીત;
 તે ભક્તિના દળ વડે, યાશે અંતે પરમ પુનીત. ૪
 કમળાનું દારીપણું તે, પામશે બેઠિ નાર;
 સુરવાંચિત હરી પામમાં રહે, જ્યાં નહોં કદ લગાર. ૫
 વિષ્ણુ ભક્તિ રહિત વનિતા, દદ પાળે નિજ ધર્મ;
 તત લંચે પ્રાયશ્ચિત કરે, તેહનો બતાવું મર્મ. ૬
 તનને ત્યાગી તે સતી, પછી પામે સતિનું લોક;
 પર્મ પદ પામ્યા વિના, ન ટળે તે અંતર શોક. ૭
 પુરુષ તેના રૂઢગણ થઈ, તે સંગ કરે વિહાર;
 મુક્તાનંદ હરિ ભક્તિ વોણે, નાવે દુઃખનો પાર. ૮

પદ ૨૦ મું—રાગ ગરબી.

જે હરી રૂવે તેજ સતી, તેજ સતિ વરિ કૃષ્ણ પતિ. જે હરી- ૧
 પુરુષોત્તમ સંગ જીવ જગણે, તે વિનતા અતિ ભાગ્યવતિ. જે હરી- ૨
 પતિવતા નારીને પ્રિત પિયુસંગ, તેની ન ડગમગ થાય મતિ. જે હરી- ૩
 ધર્મ પુરંધર થઈ પ્રભુ પૂજે, તે સતિ પામે પરમ ગતિ. જે હરી- ૪
 મુક્તાનંદનો નાથ બાળ્યા વિન, એક રતિ વિના એક રતિ. જે હરી- ૫

કંઠલું ૮૧ મું.

જે હરિભક્તિ રહિત સતિ નારજી, પ્રાયશ્ચિતનાં તત ન કરે લગારજી;
 તે મરી જમપુરે નર્કમાં જાયજી, તીવ વેદના અતિ દુઃખ થાયજી. ૧

ઉચ્ચલો.

દુઃખ સહે જમ જાતનાનું, તેણે કરી શુદ્ધ થાય;
 પ્રથમનાં સુકૃત વડે તે, સતિ લોકમાં જાય. ૨
 પતિ તેહનો રૂદનો ગણ, યાય પિદાય સમાન;
 એ કેવળ સતિ ધર્મનું ફળ, જે ન બાળે ભગવાન. ૩
 એ રીતે વિષવાતણા, મેં વણેલા ધર્મે ઉદાર;
 દોષ નિવારણ સહિત નિર્મળ, મોક્ષ ફળ દાતાર. ૪
 સુવાસણ વિધવા સતી જ્યારે, સી ધર્મમાં હોય;
 તણુ રાત્રી લગણુ નર નારીનો, સ્પર્શ ન કરે સોય. ૫

છે બ્રહ્મત્યા તણા, વળી ભાગ ચોથો જેહ;
પ્રીથો છે વિનતાઓને, એક મહિને પ્રગટે તેહ. ૬
માસે 'માસે બ્રહ્મલેલા, રુધિર રૂપ જણાય;
પ્રથમને દિને 'મહિન' નારી, ચાંગલણી કહેવાય. ૭
ખીજે દિન 'બ્રહ્મધાતિની, દિન ત્રીજે ધોળાથુ રૂપ;
મુક્તાનંદ તે માનની, 'દિન' ચોથે શુદ્ધ સ્વરૂપ. ૮

કડવું ૮૨ મું.

દેવ પિત્રીના કર્મમાં એહજી, જોગ થાય દિન 'પાંચમે એહજી;
કરે ઉપવાસ જે આપત હોયજી, ત્રીજે દિન શુદ્ધ થાય છે સોયજી. ૧
ઉથલો.

ત્રીજે દિન શુદ્ધ થાય નારી, એક ઉપવાસે જેહ;
દેવ પિત્રીનું કર્મ કરવા, જોગ કહાવે તેહ. ૨
તે માટે એ મહાપાતક, નવ સંતાડે નાર;
સંતાડે તે નિત્ય દુતારી, ન દેશે દોષ લગાર. ૩
રજસ્વલાને જે 'અડે તે, મેલી કે શુદ્ધ હોય;
તો પછી લાગે પાપ બિલે, અડવા જોગ ન સોય. ૪
રજસોતીને અન્ય નારી, અડે કરી બહુ હેત;
તોપછી તેને પાપ લાગે, બ્રહ્મત્યાએ સમેત. ૫
સ્મૃતિમાં તે તે પાતકનો, કૃમ્મૂલત નિરધાર;
કળિમાં તે સૌ સુદરીને, કરતાં ત્રાસ અપાર. ૬
તે માટે સૌ સુદરીને, નાંખું મુગમ ઉપાય,
જે સાંભળતા 'સૌ નારીને, કરવા દ્વિમત થાય. ૭
પોતે હોય રજસ્વલા તે, જઈ બેસે અન્ય પાસ,
મુક્તાનંદ કહે અડે બળી, તે શીર એક ઉપવાસ. ૮

કડવું ૮૩ મું.

નારી ધર્મમાં જે હોય નારજી, તેને અગભર અડાય લગારજી;
વચ્ચ સહિત જઈ જઈમાં નહાયજી, ત્યારે એ પાપથી મુકાયજી. ૧
ઉથલો.

પાપ યકી મુકાય ત્યારે, કરે મૂશલ સ્નાન;
'એમ એ વિના શુદ્ધ થઈને, લાજે શ્રીભગવાન. ૨

વંમાને જેસાડી જેલેને, વૈકુંઠ પુર લઈ જાય;
 શ્રીહરીના ધામમાં તે, અતિશે સુખપ્રી યાય. ૩
 પ્રથમ કીધી ભક્તિ તેણે, પ્રભુ સંગ રાખી પ્રીત;
 તે ભક્તિના દળ વડે, યાશે અંતે પરમ પુનીત. ૪
 કમળાનું દારીપણું તે, પામશે જેહિ નાર;
 મુરવાંચિત દરી ધામમાં રહે, જ્યાં નહોં કદ લગાર. ૫
 વિષ્ણુ ભક્તિ રહિત વનિતા, દદ પાળે નિજ ધર્મ;
 વ્રત લંગે પ્રાયશ્ચિત કરે, તેહનો જતાનું મર્મ. ૬
 તનને ત્યાગી તે સતી, પછી પામે સતિનું લોક;
 પર્મ પદ પામ્યા વિના, ન દળે તે અંતર શોક. ૭
 પુરુષ તેનો રૂદ્રગણ થઈ, તે સગ કરે વિહાર;
 મુક્તાનંદ હરિ ભક્તિ વોણે, નાવે દુઃખનો પાર. ૮

પદ ૨૦ મું—રાગ ગરબી.

જે હરી એવે તેજ સતી, તેજ સતિ વરિ કૃષ્ણ પતિ. જે હરી ૦ ૧
 પુરુષોત્તમ સંગ જીવ જગણે, તે વિનતા અતિ ભાગ્યવતિ. જે હરી ૦ ૨
 પતિવ્રતા નારીને પ્રિત પિયુસંગ, તેની ન હમમ યાય મતિ. જે હરી ૦ ૩
 ધર્મ ધુરંધર થઈ પ્રભુ પૂજે, તે સતિ પામે પરમ મતિ. જે હરી ૦ ૪
 મુક્તાનંદનો નાથ ભાળ્યા વિન, એક રતિ વિના એક રતિ. જે હરી ૦ ૫

કડવું ૮૧ મું.

જે હરિભક્તિ રહિત સતિ નારજી, પ્રાયશ્ચિતનાં વ્રત ન કરે લગારજી;
 તે મરી જમપુરે નર્કમાં જાયજી, તીવ્ર વેદના અતિ દુઃખ યાયજી. ૧

ઉપલેા.

દુઃખ સહે જમ જાતનાનું, તેણે કરી શુદ્ધ યાય;
 પ્રથમનાં સુકૃત વડે તે, સતિ લોકમાં જાય. ૨
 પતિ તેહનો રૂદ્રનો ગણ, યાય પિયાય સમાન;
 એ દેવળ સતિ ધર્મનું ફળ, જે ન બળે ભગવાન. ૩
 એ રીતે વિધવાતણા, મેં વર્ણવ્યા ધર્મ ઉદાર;
 ત્રિવિનારણ સહિત નિર્મળ, મોક્ષ પ્રળ દાતાર. ૪
 મુવાસણ વિધવા સતી જ્યારે, સી ધર્મમાં હોય;
 તણુ રાત્રી લગણુ નર નારીનો, સ્પર્શ ન કરે સોય. ૫

છદ્રે અહાહત્યા તણે, વળી ભાગ ગોથો જોહ;
કાધો છે વિનતાગોને, એક મહિને ખરો તેહ. ૬
માસે માસે અહાહત્યા, રુધિર રૂપ જણાય;
પ્રથમને દિને 'મલિન' નારી, ચાંડાલણી કહેવાય. ૭
ખીજે દિને 'અહાધાતિની', દિને ત્રીજે ધોળાય રૂપ;
મુકતાનંદ તે માનની, 'દિને' ગોથે શુદ્ધ સ્વરૂપ. ૮

કંડવું ૮૨ મું.

દેવ પિત્રીના કર્મમાં એહજ, જોગ થાય દિને 'પાંચમે' એહજ;
કરે ઉપવાસ જો આપત હોયજ, ત્રીજે દિને શુદ્ધ થાય ૭ સોપજ. ૧
ઉથલો.

ત્રીજે દિને શુદ્ધ થાય નારી, એક ઉપવાસે જોહ;
દેવ પિત્રીનું કર્મ કરવા, જોગ કહાવે તેહ. ૨
તે માટે એ મહાપાતક, નવ સંતાડે નાર;
સંતાડે તે નિત્ય હત્યારી, ન દોષે દોષ 'લગાર'. ૩
રજસ્વલાને જે અડે તે, મેલી કે શુદ્ધ હોય;
તો પશુ લાગે પાપ બેઠને, અડવા જોગ ન સોય. ૪
રજસોતીને અન્ય નારી, અડે કરી બહુ હેત;
તોપશુ તેને પાપ લાગે, અહાહત્યાએ સમેત. ૫
સ્મૃતિમાં તે તે પાતકનો, કુદૂમત નિરધાર;
કળિમાં તે સૌ સુદરીને, કરતાં ત્રાસ અપાર. ૬
તે માટે સૌ સુદરીને, નાખું સુગમ ઉપાય;
જો સાંભળતાં 'સૌ નારીને, કરવા દિમત થાય. ૭
પોતે હોય રજસ્વલા તે, જમ બેસે અન્ય 'પાસ,
મુકતાનંદ કહે અડે જાણી, તે શીર એક 'ઉપવાસ. ૮

કંડવું ૮૩ મું.

નારી ધર્મમાં જે હોય નારજ, તેને અગ્રણે અડાય 'લગારજ;
વજ્ર સહિત જઈ જઈમાં નહાયજ, ત્યારે એ પાપથી મુકાયજ. ૧
ઉથલો.

પાપ યકી મુકાય ત્યારે, કરે મૂસલ જાન;
એમ એ વિના શુદ્ધ થઈને, બજે શ્રીજગવાન. ૨

આપતકાલે નર નારીના, જાણીને સ્પર્શ થાય;	
તો યજ્ઞ રજવાળી વિનતાને, રનાન કરે અથ જાય.	૩
રજ સંતાડવા ભ્રમ નહીં, એમ કહી છે મુનિવર વાત;	
એ રીતે સર્વે સતીની, પરંપરા વિખ્યાત.	૪
રજ તનમાં પ્રગટ થયું તે, ન સંતાડે જોડ;	
થાલહવાના દોપથી, વિનતાઓ છૂટે તેહ.	૫
પરપુરુષથી મર્જશંકા, સગાનો થાય નાશ;	
તે માટે સૌ યોષિતાને, કરવું રજ પ્રકાશ.	૬
એ રીતિ સર્વ મુદરીને, અતિશે પાળ્યા ભ્રમ;	
પુરાતન આ રીત છે, આપે સુખ આદોઅ.	૭
આરે વર્ણુની નારીઓ, ધ્રુવે ધર્મ ફલ જ્ઞેય;	
મુક્તાનંદ કહે એ મર્ગદા, પાળે અતિશે સોય.	૮

કડવું ૮૪ મું.

મત નિષ્કામ સર્વ શ્રુતિ સારજી, નર નારી પાળે કરા પ્યારજી;	
છગ વચને કરી શુભ મત સોયજી, ભંગ કરાવે વિનતા કોયજી.	૧

ઉથલો.

ભંગ કરાવે વીર મતને, પાપજી નારી જોડ;	
નરકમાં જઈ પાપણી, મહા કટ પામે તેહ.	૨
કોષે જોનાં નેણુ રાતાં, જમના દત્ત કઠોર;	
અગ્ની વર્ણી લોહ મૂત્ત, બેટાડે કરી જોર.	૩
લોહાના ચંભ અનંત રાતા, મળતાં દાઝે દેહ;	
ઉચે સ્વરે જમ દાક મારી, ફરી બેટાડે એહ.	૪
નર નારીનું મત જોણે, હલ કરી કીધું ભંગ;	
કુંભીપાકના તેલમાંડી, રાધે તેનું અંગ.	૫
રક્ત પર વિષ્ણવણા, કુંડમાં નિશ દિન નદાય;	
ભુકતે અતિ જમ જાતના, નહીં શાંતિ એક લગાર.	૬
પોતાના તન રામની, સંખ્યા તે જોટલી થાય;	
તેટલાં વર્ષે પર્યંત પાપજી, માર જમનો ખાય.	૭
પછી નિર્લજ વન વિષે તે, પિશાચી થાય ખ્યાર;	
મુક્તાનંદ કહે પાપણી, દુઃખનો ન પામે પાર.	૮

૫૬ ૨૧ મું-રાગ 'ગરબી.'

દૂતીને જમપુર મારે ધણી, તેનો મિત્ર જીવનમાં નહિ કાપ ધણી.	દૂતી૦ ૧
હરજેખન નારીને ખ્વાર કરે, તે તો નવ છોડે પોતાની જણી.	દૂતી૦ ૨
નર નારીનાં વ્રત જે ભંગ કરે, તેને જ પાંડે સર્વ પાપ ગણી.	દૂતી૦ ૩
સોઢાના અંકુશ લઈ કરમાં, ખોસે રામ રામમાં તીર્થી અણી.	દૂતી૦ ૪
કહે સુકતાનંદ દુઃખ સહી જમનું, પછી થાય વૈતરી અરણ્યતણી.	દૂતી૦ ૫

કડવું ૮૫ મું.

સાત જનમ કુતરડી ચાલજી, દૂતીનું દુઃખ નવ વર્ણવાયજી;
સાત જનમ વડવાગોળી હોયજી, ઉધે શિર લટકે નિત સોયજી. ૧

ઉથલો.

ઉધે શીર લટકી રહે, મહા કષ્ટ પામે તેહ;	
નરની વિધામાંહે, કીડાના, ધરે હળારો દેહ.	૨
તે કેડે એ પાપણી વળી, આમ શૂકરી ચાપ;	
તે કેડે અતિ કાળી જે તન, તે તે દેહ પમાય.	૩
નર નારીનું નિષ્કામી વ્રત, ભંગતો કરનાર;	
તે પુરુષ પણ પ્રથમ કહીને, વનિતા સરખો પ્યાર.	૪
તે પુરુષ પણ દેહ ત્યાગી, નર્કે દેડમાં જાય,	
પોતાને પાપે કરીને, જમના ઘાઠા ખાય.	૫
કુબિપાક મહા નર્કમાંહે, પડે તે વારંવાર;	
કોષ કરી બહુ સર્પ કરડે, કહીને નહીં પાર.	૬
જમ ફરશી લઈ અગ ચીર, અતિશે કરે પોકાર;	
પાપી નર જેમ ચીસ પાડે, તેમ તેમ આપે માર.	૭
તે કેડે ચંડાળ તનમાં, ધરે સાત અવતાર;	
સુકતાનંદ કહે અધર્મીને, દિન દિન કષ્ટ અપાર.	૮

કડવું ૮૬ મું.

સાત જનમ તે સર્પ ચાલજી, અનંત જીવ મારી ખાયજી,
ધરે જળોનાં તન સાતજી, જળમાં રહી કરે બહુ છિંપાતજી. ૧

ઉથલો.

છિંપાતી એ જીવ ધારે, જનમ કાટી હળાર;	
જળમાં કીડાતણાં, પામે તે કષ્ટ અપાર.	૨

પુંથસિયુની યોનિમાં, સાત જન્મ કૃમી થાય;	
પાપી નર તેમ પાપમાં, અધઃકે જડાતો જાય.	૩
ગાયના આળા વિષે, એ કાડી થાય સો વાર;	
એમ જલુ યોનીમાં ફરે, ફરી નાવે નર અવતાર.	૪
નિષ્કામી નર નારતું પ્રતે, રક્ષણ કરશે જેહ;	
નિષ્કામિની જે ગતિ, પામશે નિશ્ચે તેહ.	૫
સતીગીતા શુભ ગ્રંથને, જે ભણે સાંભળે નાર;	
અર્થ ધારે ઉર વિષે તે, પહોંચે ભવજલ પાર.	૬
આ ગીતાને પ્રેમમ્નુ જે, ભણે ભણાવે ગાય;	
મનવાંચિત પ્રણ પામશે, વળી પાપ યકી મુકાય.	૭
નિત્ય નિયમે આ ગ્રંથ ફેરો, પાઠ કરશે જે કાય;	
સુકતાનંદ જૂમખ્ય કીર્તિ, પામે હરી પદ સોય.	૮

કલ્પું ૮૭ મું.

સતીગીતા જે વિનતા ગાયજી, તે ફરી શુભ કૃણ હિપલ યામજી;
પુરુષોત્તમ પતિ પામે સોયજી, બીજો પતિ નવ થાયે કાયજી. ૧

ઉથલો.

બીજો પતિ નવ થાય તેને, ભક્તિ યકી જે નાર;	
આ ગીતાને સાંભળે, નવ મેલે એક લગાર.	૨
ગનારીની જે ગતી, વળી સાંભળતલની તેહ;	
હરીતું સુખ પરસોડમાં, તેમાં નહીં સંદેહ.	૩
ધર્મવાળી નારને, નિત્ય પાઠ કરવા જોગ;	
નિત્ય આ ગીતા પઠન કરતાં, પામે સુખ આરાગ્ય.	૪
ગ્રંથ સધળો પાઠ કર્યાની, જેને શક્તિ ન હોય;	
પાંચ દશ કે પંદર કડવા, પાઠ કરે નિત્ય સોય.	૫
સોવાસણ હોય તે પોતાના, ધર્મ ગોતીને કરે ગાન;	
વિધવા હોય તે આ ગીતાને, રાખે આણુ સમાન.	૬
જે સ્વયં જેના ધર્મ હોય તે, ગોતીને ગહે સાર;	
સોવાસણ ને વિધવાતણો, આ ગ્રંથ અતિ શણગાર.	૭
પ્રેમે ફરી જે પ્રેમદા, આ ગ્રંથ મહેશે સાર;	
નનીને, મળશે હરી ભરયાર.	૮

કંઠ્યું ૮૮ મું.

સતીગીતાને નાર જે ગાયજી, શ્રવણ કરે તે પણ શુદ્ધ થાયજી;
મનવાંચિત ફળ પામે એહજી, અતિ જયવંત કહાવે તેહજી. ૧

ઉથલો.

જરા વાધે અતિ તેહનો, જે ધર્મમાં રહી ધીર;
આ ગીતા સંભળાવે સૌને, તે નર ગુણ ગંભીર. ૨
પોતાના ધર્મ જાણવા, જે ધ્રુવે સતીઓ કાય;
આ ગીતા તેને કહે, લહે મનવાંચિત ફળ મોય. ૩
આ ગીતા શુદ્ધ ધર્મમાં રહી, સંભળાવે નર જેહ;
ધર્મ ભક્તિ વસે હિરમાં, પામે સદ્ગતિ તેહ. ૪
જે વિનતા વિનતાઓને, આ ત્રય કહે કરી પ્યાર;
તેને હરી રીઝાવવાનું, એ સાધન અતિ સાર. ૫
સતીગીતા સર્વ મુંઢરીનું, હીત કરવાને ઠાજ;
સદ્ ગ્રંથનો સાર લઈ, કરી નીલકંઠ ગદારાજ. ૬
આ ગીતા કરવે કરીને, માતા પરમ ઉદાર;
મુજ પર ભક્તિ રીઝજો, એ માણું વારવાર. ૭
મુર મુનિ સેવે અર્ધુ એવા, ધર્મ મારા તાત;
મુક્તાનંદ કહે રીઝજો, એ માણું મુનિ સાક્ષાત. ૮

પદ ૨૨ મું-રાગ ધૌળ.

ધન તે નારી, ગ્રીહરીને વરવા મનમાં શૂરી ઘઈ;
વરી ગિરધારી, ભક્તિ સહિત નિજ ધર્મ અચળ હિરમાં લઈ. ૨૬. ૧
સતી ભક્તિ સહિત નિજ ધર્મ પાળે, બીજી આશા હિરમાંથી બાળે;
સતી તિવ્ર વૈરાગે મન ગાળે. ધન૦ ૨
સતી રાત દિવસ હરી એવ કરે, તે તો લોકલજ્જની ન લેસ ડરે;
સતી હરી વિના બીજું સૌ પરદરે. ધન૦ ૩
સતી સ્વામળીયાને રંગ રાચી, વરી સ્થામા સુંદર વર યઈ સાચી;
બીજી વાત જણાવી અતિ કાચી. ધન૦ ૪

સતી તન મન ધન દરિકાજ કર્યું, બીજું પાપ રૂપ સર્વે પરદર્યું;
 કહે મુક્તાનંદ અતિ કાજ કર્યું.

ધન૦ ૫

હુલો.

સંવત અદાર એંશીયો, જેઠ માસ ગુરુવાર;
 શુક્લ પક્ષ તૃતિયા તિથો, ગ્રંથ સંપુરણ સાર.

સર્તીગીતા સંપૂર્ણ.

વહત કાવ્યદોહન.

અંથ બીજો

(વિભાગ બીજો)

ભાલણુ

પાટણ નગરનો રહીશ, સંવત ૧૬૪૦ થી ૧૬૮૦-ઈસ. ૧૫૮૪. થી
તે ૧૬૨૪ લગણુમાં હેયાત હતો. સત્તરમા સેકાના પહેલા
કાળમાં જે કવિઓ થયા તેમાં એ કવિ પહેલા વર્ગમાં
શેણે તેવો છે.

કૃષ્ણલીલા.

પૂતના વધ.

પદ ૧ હું-રાગ ગોડી.

કપટે આવી કામિની, સજ્જ સર્વ સુંગરજ;
બાગકને બોળાવવા ઇચ્છે, ધર્મ રૂપ અપાર. હરિને નવ ગણે. ૧
આવી તે ઝેરલી કંસે, કાળ તણો જે કાળજ;
હણતી હીડે ન્યાં ત્યાં સધળે, ઘર ઘર નાનાં બાગ. હરિને ૨
ધૂટી લટ કુચ પર સોદતી, ચાલતી અતિ લટકેજ;
વજ જન કેરાં ચિત ચોરંતી, અંગ મરોડે મટકે. હરિને ૩
વેણી માહે ચાલતી ધાલી, ગજેન્દ્ર ગતિની ચાલજ;
દર દંદર સોહે મુદ્રિકા, નયની આક ઝભાળ. હરિને ૪

- પ્રોટે અંજે સાડી પહેરી, કદી કિકણી અણુકારણ; દરિને ૫
- મુંદરી મલપતી ચાલે ચાલે, ડગમગ બૂપર ભાર. દરિને ૬
- મંદ દારવ ને મુખ મરકલડે, ચંચળ નયન નિદાજેણ; દરિને ૬
- પાંજે વીંછીયાં રણુઅણે, ચહેા દીસ મીટડી ધાલે. દરિને ૭
- છેર સ્તન તે વિષે ભર્યાં, મલપંતી તે આવીણ; દરિને ૭
- વિરમે પામી ગોપિકા, દોણે નવ ગોલાવી. દરિને ૭
- મજ વિનતાએ ચિંતયું, નારાયણને જોવાણ; દરિને ૮
- સદમી ચાલી આવે છે, વિરહ વેદના યોવા. દરિને ૮
- મુંદરી સદુ સામુ ભુજે, તે આવી નંદને ઘેરણ; દરિને ૯
- યશોદાણ વિરમે યયાં, ન લહી એહની પેર. દરિને ૯
- પારણા માંહે પોદીઆ, સ્વામી જુગ જીવનણ; દરિને ૧૦
- મળવાને આવી જાણી, મીઆં ત્યાં લોચન. દરિને ૧૦
- પાવક ભરમે ઢાંકિયો, ત્વમ ગોપયું તેજણ; દરિને ૧૧
- સ્થામાએ સ્થામણ તેજા, અંતર અવળું મુખ હેજ. દરિને ૧૧
- પડીઆરે જેમ ખર્જ ઢાંકયું, ત્વમ બોલે મધુરી વાણીણ; દરિને ૧૨
- માતા તેને વારે નહિ, ઉત્તમ સ્ત્રી કે જાણી. દરિને ૧૨
- જ્યમ જાણી દોરડી, સુતો લે જૂઝંમણ; દરિને ૧૩
- તેમ તેણીએ કાળ આપણો, લીધો ત્યાં ઉચ્છંગ. દરિને ૧૩
- કહે એ નાનડીઓ નિરખતાં, અતિશે લાગે માંઠાણ; દરિને ૧૪
- મેં તો કાઠિક બાલક નિરખ્યાં, પણ એવો નથી દીઠો. દરિને ૧૪
- દુર્મતિ સ્તન વિષયી ભરિયાં, મુખમાં ચેલે નારણ; દરિને ૧૫
- એઉ કર ભીડીને ધાવે, પીએ પ્રાણ મુરાર. દરિને ૧૫
- મૂકા મૂકા મદાવણ, કરતી અતિ આકુંદણ; દરિને ૧૬
- ચરણ પાણુ ચહેાદીસ નાખે, સખદ માત્ર મતિ મંદ. દરિને ૧૬
- આંખ દાટી સર્વ કૈસ મોકળા, વિકલ યયાં સદુ જાનણ; દરિને ૧૭
- જીવ ગયો પડી તે પૃથ્વી, પોદી પર્વત માત્ર. દરિને ૧૭
- માય વાછર ચૂરણ કીધાં, પડતાં તેનો દેહણ; દરિને ૧૮
- સખદ દેશ સધળી વળી, ગ્રહ તારા ગણુ જોદ. દરિને ૧૮
- શખદ સાંભળી તેદનો, આવ્યો સધળો સાયણ; દરિને ૧૯
- હિર ઉપર રમતા દીઠા, ભાલણ પ્રભુ રઘુનાય. દરિને ૧૯

જનુનીલીલા.

પદ ૨ જી-રાગ ધન્યાશ્રી.

મહાવજ પૂછે વાત માતાને, મુખ સ્થામ શરીર રે;
રોમાંચિત તમે શું યમાં, નયને પ્રગટ્યું નીર રે. મહાવજ. ૧
યસોદા એણી પેરે હિચ્ચરે, મુખડું જોતાં તારું રે;
અતિ આનંદે કરી યતું છે, પુલકિત તન ત્યાં મહારું રે. મહાવજ. ૨
વચન મનોહર સાંભળી, હરજીએ લીધા આડો રે;
એવું સુંદર જો કહો છો, આર્ધ મુજને દેખાડો રે. મહાવજ. ૩
જો કો'છો તે તણી કાંતિ તણું, કહ્યું ન જાય લેખું રે;
હું એમ મનમાં જાણું છું, એકવાર હું દેખું રે. મહાવજ. ૪
વળતી માતા એમ વદે છે, તે તું ક્યમ દેખે તંન રે;
રે તો એવું કીધું છે તેવું, તારે નથી તેવું પુણ્ય રે. મહાવજ. ૫
જોત્ર સાંભળી જનુનીના, હૃદય મહિ હસિયા રે;
ભાલજી પશુ રમુનેદન ત્યારે, સામું જોઈ મન વસિયા રે. મહાવજ. ૬

ઉખળખંધનલીલા.

પદ ૩ જી-રાગ કેદારો.

માતાને મોહન ધાવે, અતીશે લાગે મીઠું રે;
સુમે પય ઉમરાવા લાગ્યું, યસોદાએ તે દીઠું રે. માતાને ૧
અધ ધાવતો મૂક્યો અવની, જનની વેગે ચાલી રે;
આંખે અતિ ખરતાં આંસુ, હરજીએ છેડલે ગાલી રે. માતાને ૨
અતિ આકળી યર્ધ નીસરી, બળ કરી વછોડી રે;
ડંસ લેઈ ગોવિંદે તે વારે, મહીની ગોળી ફોડી રે. માતાને ૩
પૂર નદીની પેરે ચાલે, હરજી સુખે માખણ ખાય રે;
ઊતારીને આવે જોટલે, વેટલે કૌતુક દીઠું માય રે. માતાને ૪
બાલક માંકલડાને ખરસાવે, નાચે પ્રેમે મુદિત યાય રે;
જનનીને આવતી જણી, બધીભીત યર્ધ નાસી જાય રે. માતાને ૫
કામિની કરમહિ લઈ, ચીમટા પુઠે યાય રે;
સાસ ભરાયે ભાલજી પ્રજુ, લીલા અહાલિક ગાય રે. માતાને ૬

પદ ૪ થું-રાગ ગોડી.

નાસીને જાશે કેટલે રે, હવડાં સહાય કહાન;
હૈંડું ઘડે છે મારું રે, ઘણું કર્યું છે જન. નાસીને ૧

કરમાં લઇ દામડી રે, કુંવર પુંઠે ધાય;
 રીમ લોચન રાતડાં રે, યશોદાને સાસ ભરાય. નાસીને૦ ૨
 મુખડુ માખણ ખરડયું રે, ખરજા છે બે હાથ;
 નારીને નયણે નીર ઝરે રે, ચીદ હુવનનો નાથ. નાસીને૦ ૩
 જોવા આવી ગોવાલણી રે, ધર ધરની બહુ નાર;
 ગોળી ફાડી મોવિદજી રે, મહીકું વહે છે અપાર. નામીને૦ ૪
 અંતરીક્ષ અમર તે આવિયા રે, ચઢી દેવ વિમાન;
 કૌતક જોવા કૃષ્ણજનુ રે, લક્ષ્મીપતિ ભગવાન. નાસીને૦ ૫
 આંગણે ફેરવે માતને રે, સુત તે કહે વચન;
 મને સાહી શકે નહોં રે, જો યમ કરે મહામુન્ય. નાસીને૦ ૬
 સ્વાસ ભરાઈ યશોમતી રે, હાથ ન આવે તંન;
 હારમ કરે સર્વ ગોવાલણી રે, દુઃખે દાઢી મંન. નાસીને૦ ૭
 માંખણ માંઠે હુંડીયું રે, પોતાને નવ ભાવ્યું;
 વહ્યેથી આપ્યું બાળને રે, માંકડલાંને ખવરાવ્યું. નાસીને૦ ૮
 દહાડી કહેતી ગોવાલણી રે, માનતી નહિ હું તેહ;
 આજ પ્રલક્ષ દેખિયું રે, ભાંગ્યો મનનો સંદેહ. નાસીને૦ ૯
 નાનડીયું એક મહારે રે, સહુનું મારે કાજ;
 શિખામણ દઈ અતિ ધણી રે, જો કર આવે આજ. નાસીને૦ ૧૦
 ચાકી જાણી માતને રે, બેઠા મુંદર સ્થામ;
 જશોદાએ આવી બાધિયા રે, ભાલણ પ્રભુજી રામ. નાસીને૦ ૧૧

પદ ૫ મું-રાગ દશાખ.

જશોદા છોડે કદાનને, દોલ્યું ગોરસ ગોળી રે;
 એવડી રીસ ધટે નહોં, તમો જાણો છો ભોળી રે. જશોદા૦ ૧
 અળગાં ઉઠાં દુઃખ ધરે છે, બાળક સધળાં રોળી રે;
 આંખડી જુઓ ચર્ધ છે રાતી, રાતાં અતિ ચોળી રે. જશોદા૦ ૨
 દહ કામી કંઈ નહોં આવે, જો મહી નાખ્યું દોળી રે;
 તમને તો દુઃખ નથી લાગતું, ભાલણ જન મન હોળી રે. જશોદા૦ ૩

પદ ૬ મું-રાગ ગરબી.

નંદજીને ઘેર ખાવા ટળ્યું રે, પેલા નંદજીને૦ ૮૬.
 માખણ માટે બાળક બાંધ્યો, એનું અજ સધળું બળ્યું રે. પેલા૦ ૧

નંદજીને ઘેર જોવા કુંવર ક્યાંથી, પૂરેણ પ્રુણ ફળ્યું રે. પેલાં ૨
લાલણ પ્રભુ શ્રીરામ ન જાણ્યો, તેનું જીવિત્ય જાણ્યું રે. પેલાં ૩

પદ ૭ મું-રાગ દેશાખ.

જશોદાજી છોડો મુંદર સ્થામને હો, કઠણ દામણું ખુંચે કામળ જંગ હો;
નયણે હો આંસુ જહુ ઝરે હો, દેખી અર્તિ દાઝે મારું મન હો. જશોદા. ૧
દોહિલે કુંવર આબ્યો લાડિકા હો, તે ઉપર એવડી ન કાળે રીસ હો;
મુંદર છે બાલિક અતિ ધણું હો, એવા ખીખ નથી દય વીર હો. જશોદા. ૨
વહાસો છે એ આખા ગામને હો, કહો કેટલું કીધું છે એણે જાન હો;
અમે સર્વ મળીને આપીએ હો, જે વણસાડ્યું હોય સ્થામ હો. જશોદા. ૩
એના પગ પૂટે તમે પામિયાં હો, ક્યાં તમારે એવડી દુટી આશ્ય હો;
નવનિષ આવી છે એણે કરી હો, પૂજે રો નહિ એના પાવ હો. જશોદા. ૪
એવડી રીસ કરીએ નહિ હો, દયા ન આવે દેખી મુંદર બાળ હો;
અમને દુઃખ લાગે છે ધણું હો, રેતો દેખી મહાવજી શ્રીગોપાળ હો. જશોદા. ૫
એને નામે બંધન છુટીએ ભવતાણું હો, તે લઈ બાંધ્યો ઉખળ સાથ હો;
આંખડી ચોળે છે આપણા કરે હરી હો, લાલણ પ્રભુ રઘુનાથ હો. જશોદા. ૬

પદ ૮ મું.

બાઈ જાણીને ઘેર આપણે હો, સોડ બસાઈ ફાકટ લેતી આજ હો;
જોઈયા એના દાડી લાવતાં હો, સાંભળીને મુજને થાતી લાજ હો. બાઈ. ૧
કુંવર વણસ્યો તો અમારો હો, તમારું કાંઈ આવે ને જાણ હો;
માખણનો ચોર સહુ એને કહે હો, અમારો તો મહિમા આજો ચામ હો. બાઈ. ૨
નવ લખ ધન દુઝે માહરે હો, આલીંગાળો કરતો હડિ આળ હો;
ખાલું ને પીયું મંદિર છે ધણું હો, ફોકટ માટે પર ધર જઈ ખાવ માળ હો. બાઈ. ૩
શિખામણુ તે મહારી માને નહિ હો, નહિ તો કંઈ એ શાને જાણ હો;
દુધ દહી માખણુ ધણું હો, જાણે તો નાનુંસું રાજ ચાપ હો. બાઈ. ૪
મોહનનાં મીઠડાં મનનાં મેલ્યાં હો, જાણું છું પ્રેમ છે અપાર હો;
સ્વારય સહુને વહાલો આપણો હો, પરને દુઃખ લાગે નહિ લગાર હો. બાઈ. ૫
સાચા સમ ખાશે તો છોડ્યું હો, સિખામણુ લાવે એક વાર હો;
લાલણ પ્રભુની લીલા કોળણે નહીં હો, જો આવે જહા ત્રિપુરાર હો. બાઈ. ૬

પદ ૯ મું-રાગ ધોળ.

આવો રે બાઈ કૌતુક જોવા, જન્મ કોટીનાં પાતિક જોવા. આવો રે ૧
નંદજીને કુંવર નાનાડિયો, ઉખળ બાંધી ઉર પર ચડિયો. આવો રે ૨

ચોરપણું ઝોનું લેખાણું, દોહોણીએ ડીધું કાણું.	આવો રે૦ ૩
શીકું હાલે તેમ મુખ ડાલે, ઉપમા શી ત્રિભુવન તોલે.	આવો રે૦ ૪
જેને ઘેર નવ લખ દુઝે, તેને ઝેલી મતિ સુઝે.	આવો રે૦ ૫
મુખમાં ઉપર છાંટા દીસે, નીરખતાં મારું મનડું હીસે.	આવો રે૦ ૬
આખા જાણુશે તો પીતો રહેશે, તો લાં મારું હેડું હીસે.	આવો રે૦ ૭
માતા કને તો કાંઈ ન માગે, આપણા જનનું મીકું લાગે.	આવો રે૦ ૮
જેનો મહિમા વેદ ગાયે, લાલણ જન પીતો ન ધરાયે.	આવો રે૦ ૯

ગોપી રનેહલીલા.

પદ ૧૦ મું-રાગ ગાડી.

બાલમુકુંદને નીરખીએછ, આનંદ અંગ ન માપછ;	
આવ રે આવ ઉતાવળી, કાણે પીસ્યો તારો પાપ.	લીલા નીતમ છે. ૧
રંગે રીએ આંગણે રે, કરમાહે નવનીતછ;	
પ્રાગવટને પાંદડે ઘોઢે, દીસે તેણી રીત.	લીલા ૨
મુસ્તક મુગટ મણી જ્યોતરે, જાણીએ ઉગ્યો લાલુછ;	
પાછળ કચ લટકતો રે, કૌસ્તુભને છે વાન.	લીલા ૩
સુદર વદન સોલામણું રે, નાનડીઆ ચા દંતછ;	
જાણે કમલમાહે પ્રગટે રે, ફૂલકલા વિકસંત.	લીલા ૪
કટી કદર તે લટકંતો રે, કૌસ્તુભને આકારછ;	
મુખમુદ્રા સોલામણી રે, જાણીએ ગંગા વાર.	લીલા ૫
હાથે સાંકળાં હીરે જઝાં રે, પહોંચી સોલે પાવ્યછ;	
કાંઈ કાલુંસું બોલતો રે, અમૃત મુખપે જાવ્ય.	લીલા ૬
કટી કંકણ મેખલા રે, ચરણે ધુધરી નાદછ;	
સ્થામલડાના શબ્દ સાંભળી રે, ઉપજે અતિ આદ્લાદ.	લીલા ૭
ચાલ દેખી આપણી રે, આજા કરે અનેકછ;	
રીઝે રમતો મનસું રે, સામે જોઈ વિવેક.	લીલા ૮
પુછડું સાહી વચ્છનું રે, ઉભો ચાપ બાળછ;	
જાણે ત્યારે મુજતો રે, મૂકા બેસે તત્કાલ.	લીલા ૯
જેની માયાએ મોલા રે, બ્રહ્મા હરી મોરારછ;	
બેલે નંદને આંગણે રે, પુણ્યતણો નર્દી પાર.	લીલા ૧૦
ધન તે માતા જસોમતી રે, બેસે હરી ઉચ્છંગછ;	
ચુબન કરે મોહન મુખનું રે, રોમાચિત યદ અંગ.	લીલા ૧૧

દે આલિંગન પ્રેમસું રે, હૈંદું ધૈંદું ચાપણ;
 શાં તપ કીર્ધા કામિની રે, યર્ધ સુંદરસ્યામની માય. લીલાં ૧૨
 ધરનાં કારજ વીસર્યાં રે, જોતાં એનું રૂપણ;
 એવો કો દીઠો નહિ રે, જાણે ચૈદ ભૂવનનો બૂપ. લીલાં ૧૩
 કાણ અજગાં યમ્યે નહિ રે, જોતાં દિન ને રાતણ;
 ક્રુધા તૃષા લાગે નહિ રે, કરતાં એની વાત. લીલાં ૧૪
 જાણું લમ્યે ભામણ્યાં રે, ઉપર ઉતારું દેહણ;
 ભવ ભવ વાંચું એહવું રે, ચઢતો વાધે નેહ. લીલાં ૧૫
 સુરનર મુનિ જુઓ આકાશથી રે, લીલા કળી ન જાયણ;
 મનમાં જાણી રામને બાલણ, જન ગુણ પ્રભુના ગાય. લીલાં ૧૬

પદ ૧૧ મું.

ખાંઈ એ કાનુકો, અમૃતપે અતિ મીઠો રે. ટેક.
 સુતાં ઉઠીને કામ ન કીજે, લીજે ભવનો દાવો;
 નંદ કુંવરનું વદન નિહાળું, રવિ સુત ન હોય હાવો. ખાઈ. ૧
 ખાતું પીવું એને નવ જોઈએ, રમવાની છે આલી;
 તે ગોવીંદણને જોજ ન આવે, તે વારું વસ્ત પરી બાલી. ખાઈ. ૨
 ગોળી ફેડી ને ગોરસ ઢોળી, રાલ્યું ધર નવનીત;
 અમને પ્રેમ સાગરમાં જોળ્યાં, એટલું ધરજો ચિત. ખાઈ. ૩
 સીતાપતી ગોકુલ અવતરિયા, સીધ્યાં સઘળાં કાજ;
 બાલણ પ્રભુ રઘુનાથ લીધું, રમવાને આ રાજ. ખાઈ. ૪

પદ ૧૨ મું-રાગ દેશાખ.

આવ આતા હું દુષ પાઈ, પારણે પોઠો નંદનંદન હરજે હાકરું ખાઈ. ટેક.
 માખણ ચોર કહે આવી, રથામ મુંદીર હું ઝાંખી ચાઈ. આવ. ૧
 નવ લખ ઘેનુ દુકે મહારે, લોકમાંહી કહો કેમ સમાઈ. આવ. ૨
 જોળાંએ આવે સર્વ આહીર, તે આગળ રથામ સમ ખાઈ. આવ. ૩
 બાલણ પ્રભુ રઘુનાથ રમાધર, પ્રાણજીવનને હું વારણે જાઈ. આવ. ૪

પદ ૧૩ મું-રાગ પરજીઓ.

સખી હું શું કરું રે, ઘડીએ ન રહે ધીર રે;
 અકાલિદે જાણે નહિ રે, મારા પુત્રતણી તો પેરરે. સખીં ૧

કદાન કદાન કરતી હોંડુ રે, ઘેર ઘેર હોંડુ જોતરિ;
 કદાં ગયો મારો નાનડીઓ રે, જોને નાકે નિર્મળ મોતી રે. સખી૦ ૨
 બાણું કાની દષ્ટી લાગશે રે, રૂપ જોઇને રુડું રે;
 ગાસે કરે કાજળનું ટળકું રે, મનમાં આવે કુડું રે. સખી૦ ૩
 બુખ્યો છે નથી શીરાબો રે, માખણ બક્ષ નથી કીધું રે;
 ઘણું હું તો ટળવળી રે, પણ એક ટાંક ન પીધું રે. સખી૦ ૪
 રખે ગયો હોય એકલો રે, જમુનાની તીરે શ્યામળીઓ રે;
 કહે સખી તું ક્યાંથી આવી રે, મારો પ્રાણુદ્યવન મળીઓ રે. સખી૦ ૫
 બાણું કો ઉપાડી જશે રે, જેમ પૂતના આવી આગે રે;
 દેખાડે તેને હું આપુ રે, જે કાંઈ મારી પાસે માગે રે. સખી૦ ૬
 ઘેર ઘેર બાલક છે ધણું રે, બીજો કો નહિ એવો રે;
 આલીંગાળો દેખાડો રે, મારા શ્યામમુંદીર વર જોવો રે. સખી૦ ૭
 જળ વિના જેમ માછલીરે, તેમ હું ટળવળતી રે;
 સાચુ જુઓ મુંદરી રે, ઉત્તર નાપે વળતી રે. સખી૦ ૮
 જોળંજો ભાગી થઈ રે, વશ નાવે વનમાળી રે;
 કો કહે મારું ચોરી ખાધું રે, હું થઈ રહું ચોરીઆળી રે. સખી૦ ૯
 ખીજવવાને કાણે રાખ્યો રે, એને લલન છાનો રે;
 હેંડુ મારું ઘાએ છે રે, ખાઈ તે તો મોઢે માનો રે. સખી૦ ૧૦
 માંકડાં વહાલાં છે એને રે, હોડિ છે પરવરીઓ રે;
 શું દસરથ નેદન જાણીઓ રે, ભાલણ મણુ આવતરીઓ રે. સખી૦ ૧૧

પદ ૧૪ મું-રાગ ધનાશ્રી.

આવ સખી ઉતાવળી, મંદિરમાં શું બેઠી રે;
 નયણે નદકુંવરને નીરજો, માયા માંહે શું પેઠી રે. આવ૦ ૧
 એ અણીઆળાં રાતાં કાળાં, લોચન કહી ન દોઢીરે;
 મારા મનની વાત કહું આલી, અમૃતપે અતિ મીઠી રે. આવ૦ ૨
 સાચું જો રે સજની મારી, પાંપણનો ચાળો રે;
 ગોરા કોડિયું પાડી નાંખ્યું, રૂપે રૂડો કાળો રે. આવ૦ ૩
 એ અણીઆળી અતિશે રાતી, નાક તણી તો ઝાંડી રે;
 ઉપમા શૂક ચાંચની કહીએ, જુઓ મીટડી માંડી રે. આવ૦ ૪

વાસલડી વળડતાં દીઠા, કટીતણે એહ લટકે રે;
મારે હૈડે રંગ ભેઠા, ચાળ તણે જ્યમ ચટકે રે. આવૃ ૫
માજ લોપી લોકતણી હું, જાણું જાઉં પાસ રે;
ભાલણુ પ્રભુ રઘુનાથની, લવ લવ હું દાસ રે. આવૃ ૬

પદ ૧૫ સું-રાગ રામગ્રી.

જુઓ રે જયોદા પુત્ર તમારો, કૌતુક કીધું રે;
દાણુ મિથે કરી વનમાં રાખી, મહીડું મારું પીધું રે. જુઓ ૧
કહો રે બાઈ શું કાળે, વારે નહિ લાં કાએ રે;
ધર માહી લઈ જાઉં વનમાં, દીસે સચરાચર એ રે. જુઓ ૨
દાણું એક માહી બાળક યઈ ધૂટે, દાણું એકમાં અધિકારી રે;
જે દહાડાને નયણે નિરખ્યો, ગૃહ કારજથી વારી રે. જુઓ ૩
ક્યારે જાણું કર ગૃહી બાધું, મુખ દીઠે મોહ લાગે રે;
ત્યારે જાણું જે જામ્ય મહારું, જે નંદકુંવર મહી માગે રે. જુઓ ૪
નાહા પુઠે કોને નવ લાભે, દેવ મળી જો પેળે રે;
ભાલણુ પ્રભુની અદ્ભુત લીલા, કો પાસે નવ દેખે રે. જુઓ ૫

પદ ૧૬ સું-રાગ રામગ્રી.

સજની મુને વહાલી લાગે, નંદ કુંવરની ચાલ રે;
જે સુન્દર વરને અર્થ ન આવે, તે વારુ વસ્તુ પરી બાલ રે. સજની ૧
નયનમાં છે કાંઈ એક દામણુ, સામું રહીને ન્યાળે રે;
પીતામ્બર જે પહેરે અંગે, મને તે સૈયર સાલે રે. સજની ૨
જે જે મેં તો પ્રેમે પ્રાપ્તું, કુર સુમેધી સાળ રે;
ધી તો મેં હવણાં તાપ્યું છે, ઉત્તમ ઉત્તમ દાળ રે. સજની ૩
રીસાવી જાય છે વહાલો, હું ત્યાં જઈ વાળ રે;
પોટે તો ચરણુ ચાપું, દોલિયો લઈને દાળ રે. સજની ૪
વેરીડા શું કરશે મુને, દેશે અદકી ગાળી રે;
ધરના તો જે લય હુતો, તે શંકા સર્વે ટાળી રે. સજની ૫
મેં તો નિશ્ચે કરીને લોપી, લોક દેવની પાળ રે;
ભાલણુ પ્રભુ રઘુનાથસું રમીએ, તે લીલા સંભાળ રે. સજની ૬

પદ ૧૭ સું-રાગ ધનાગ્રી.

આવો સજની નજરે નીરખો, મોહન કેરી આખનો મચકો. ટેક.
મધુરે સ્વરે વેણુ વળડે, સદ્ગુને માયા મોહ પમાડે. આવૃ ૧

માણસને ક્યમ મોહ ન યાયે, વનચર મૃગતૃણ તણ નવ જાણે. આવો ૦ ૨
 રાગ રાગણીનાં બહુ તાન, ગાયો રહી છે માંડી કાન. આવો ૦ ૩
 દેવ લોકથી અધિકું તાન, નથી હાલતાં તરુવરનાં પાન. આવો ૦ ૪
 રૂપ જાણું કે નાદ વખાણું, દેહમાં મનને કીધું કાણું. આવો ૦ ૫
 મનુષ્ય દેહ છે સર્વથી છેલી, ઘેર ક્યમ જમ્યો એ રસ મેલી. આવો ૦ ૬
 ધર વ્યાપાર તમે સર્વ છાંડી, મેં તો એમું પ્રીતડી માંડી. આવો ૦ ૭
 સજની બીજી માયા ટાળો, ધર ધંધાથી મનકું વાળો. આવો ૦ ૮
 બીજી માયા સર્વે કુડી, નંદકુંવરનું કરવી રુડી. આવો ૦ ૯
 ચતુર સંગે જો ધડી રહીએ, તેહ સમો તો સફલ જ કહીએ. આવો ૦ ૧૦
 મૂરખ સંધે કાણું રદ હેવું, બહુ લોકના મુખથી રહેવું. આવો ૦ ૧૧
 મારું મન ત્યાં એમું વળગ્યું, કેડ ઉપાયે ન યાયે અળગ્યું. આવો ૦ ૧૨
 દૂધ દહીં જાણું એને પાઉં, અંને અધિકો એહ ઉપાઉં. આવો ૦ ૧૩
 સજની કહોની બીક ન કીજો, ભાલણ પ્રભુ રણનંદન કીજો. આવો ૦ ૧૪

પદ ૧૮ મું-રાગ ગોડી.

આવ રે આવ ઉતાવળી, હરિ જોવાને જમ્યો રે; ૧
 મન ભાં પ્રેમે ભેળીને પછે, નિર્લજ્જ થઈએ રે.
 નંદતણો જે નાનડીઓ, મારે હૈયે વસીઓ રે; ૨
 તે કોની નિન્દા નહિ કરે, જોવાનો છે રસીઓ રે.
 અમીએ ભરી એની આંખડી, અતિ છે અણીઆળારે; ૩
 અધર જોઈએ એના રાતડા, જાણીએ પરવાળી રે.
 સામું તે જુઓ સુંદરી, વહાલે તે મીઠડી માંડી રે; ૪
 યાંચ જાણે પોપટતણી, એની નાકની ફાંડી રે.
 એને મસ્તકે મોળિયું રે, તે છે કમળને વાન રે; ૫
 પહેરી છે તે કુવડી, મોતી ઝળકે કાન રે.
 મન તે મહારું મોઘું, મોરલીને નારે રે; ૬
 કાળી ઘોળી બોલાવતા, હરિ ચરણે સાદે રે.
 એને આછી લોંગડી રે, કોટે મોતી માલ રે; ૭
 એકે જિહ્વા શું કહું, એના અંગની યાવ રે.
 એવો ને નર નવ સાંભળ્યો, નથી નયણે દીઠો રે; ૮
 સનકાદિક સેવા કરે, એહનો રસ મોઠો રે.

સામું જોઈ નીરખતાં, લાગે અતિ મીઠા રે;
 ધર કાળને શું કરું, એ સંસાર જુઠો રે. ૯
 લોક ભયે હું ખીટું નહિ, મારું ચિત્ત તે ખાધું રે;
 માણસ જન્મ પામી ભલે એવું, સ્તન અમુલિક લાધુરે. ૧૦
 કૃષ્ણજીની સંગત કરતાં, ગર્ભવાસથી ટળીએ રે;
 ભાલણ પ્રભુ રઘુનાથનું, અંતરગત મળીએ રે. ૧૧

પદ ૧૯ મું-રાગ ધોળ.

નંદકુંવરનું મુખડું જોતાં, કિમે નિંદાઈ;
 નયન કમળનું અમૃત પીતાં, પૂરણ કેમ યાઈ. નંદ૦ ૧
 વૃન્દાવનથી આવતાં, જાણું હું સાથે જાઈ;
 પ્રેમે કરી વહાલો પીએ તો, દૂધ ફહી પાઈ. નંદ૦ ૨
 ક્યારે વાસળી પ્રેમે વાસે, ઘેર એડી ધાઈ;
 અવણે શબ્દ સાંભળું, જ્યારે ઉડી જાઈ. નંદ૦ ૩
 સામું નણુદી દીવ્યર પૂછે, તો ઉતાર પાઈ;
 કહ્યું ન માને જો તે મારું તો, જૂઠા સમ ખાઈ. નંદ૦ ૪
 એનો દસવાનો મરકડલો, સંભારી ધાઈ;
 દુરીજન આડે દેખી ન શકે તો, અતિ અવરાઈ. નંદ૦ ૫
 એની હું થઈ દાસ, ત્રિણ મૂલે વેચાઈ;
 ભાલણ પ્રભુ રઘુનાથ તણા હું, શા શા ગુણ ગાઈ. નંદ૦ ૬

વચ્છહરણલીલા.

પદ ૨૦ મું-રાગ ગોડી.

નાનાં મોટાં વાછરું રે, ચારવાને દરિ જાપ;
 લુણ ઉતારે ધરોમાંત રે, ભાંમણાં લે છે માથ. નાનાં ૧
 મુસ્તક નવરંગ ગોળીયું રે, કેડ પર પીળું પટફલ;
 ઉંઘણ આદર લાંબડી રે, વેદ જ્ઞાનું મૂલ. નાનાં ૨
 પાગે વાગે ધ્રુવરી રે, જાણે દસ્તાનો નાદ;
 પનહીક યાદી નીચે હેરણ, મંદ ગતિ આહ્વાદ. નાનાં ૩
 પહોંચી પટરંગ પાટણી રે, રંગીત પટકા દાય;
 કેડે એસી છે વાંસળી રે, ચૌદ લોકનો નાથ. નાનાં ૪

એવે ન આવી જોવાવણી રે, ધર ધરથી બહુ નારે;
 આવે નયને નીરખીએ રે, જન્મ સફલ અવતાર. નાનાં ૫
 કા એક કુસુમે વધાવતી રે, કા એક વધાવે લાજ;
 કે એક મોતીડે માલુની રે, વધાવે મહારાજ. નાનાં ૬
 અણિયાં તેવડ તેવડે રે, રંગે રમતાં રીત;
 ધરથી જ્ઞાતથી જે ગણા રે, વાત કરતાં અતિ પ્રીત. નાનાં ૭
 આગે અગાસુર આવીઓ રે, તેના કીધા નાશ;
 બાલક વચ્ચ હિમારિયાં રે, તેજ કીધુ પ્રકાશ. નાનાં ૮
 કાલંદોએ આવીઆં રે, નીર પાણું વચ્ચ;
 બેઠાં પુદ્ગી ફરતાં બાલ રે, અરતાં મૂક્યાં વચ્ચ. નાનાં ૯
 અન્યો અન્યે આણિયાં રે, અમતણાં ત્યાં પાત્ર;
 મધ્યે માધવ બેઠડા રે, સુંદીર સ્થામળ ગાત્ર. નાનાં ૧૦
 હરજી દેખાડે ડોળીઆ રે, આ મીઠું હધિ ભાત;
 ચાખી ચખાવી મિત્રને રે, મોહન પ્રેમે આપે પાત્ર. નાનાં ૧૧
 એક કહે હરજી ચાખો મારું રે, આ કેવું છે કહાન;
 બાટયું પ્રાણે આહિરનું રે, જે પુરુષોત્તમ લગવાન. નાનાં ૧૨
 બ્રહ્માજી જોવા આવિઆ રે, વિરમે પામ્યા મન;
 પારખું જોવાને દારણે રે, હર્ષા વાછક વન. નાનાં ૧૩
 બહાર શોધવાને નિસર્પા રે, પોતે દીન દયાલ;
 કરમાં લીધી કામગી રે, બેઠાં મૂક્યાં બાલ. નાનાં ૧૪
 વિધિએ સાથી સર્વે હર્ષા રે, રાખીઆ માયા માંહે;
 હરજીએ આવી નિરખિયું રે, મિત્ર ન દીઠા ત્યાંહે. નાનાં ૧૫
 મોહને મન વિમાસિયું રે, જાણી અજની પેર;
 સાથી સર્વ હરોવિયા રે, કયમ જાહે એકલો ઘેર. નાનાં ૧૬
 બાલક વચ્ચ રૂપે થયા રે, પોતે શ્રીગોવિન્દ;
 ઘેર ઘેર પ્રીત અતિ ધણી રે, જો ગોપ આનંદ. નાનાં ૧૭
 ચતુરાનન ચાલી આવીઓ રે, વર્ષ થયું ન્યાં એક;
 રંગે રંગ ત્યાં નીરખીઆં રે, આવે નહિ વિવેક. નાનાં ૧૮
 જાણે તે શું આવિયાં રે, પુનર્લિપ જોવા જાય;
 હરિની માયાએ મોહીઆરે, લીલા જોઈને વિરમે યાય. નાનાં ૧૯

બ્રહ્માજીને દેખાડિયું રે, શ્વેત ચતુરભુજ રૂપ;
ભાંગ્યો ભર્મ તે મનતણો રે, અંતર જાણ્યું ભૂપ. નાનાં ૨૦
પગેલાગીને સ્તુતિ કરે રે, ઓળખ્યા નહિ મે સ્વામ;
એ અપરાધ ક્ષમા કરે રે, બાલણ પ્રભુ શ્રીરામ. નાનાં ૨૧

બંસી મોહિનીલીલા.

પદ ૨૧ મું-રાગ રામઝી.

વૃન્દાવન માંહે રે વિઠ્ઠલો, ચતુરભુજ ચારે ગાય;
ચાલો જોવાને ત્યાં જન્મ્યો, દુષ્કિત દૂર પલાય. વૃન્દાવન ૧
મળીઆ તેવડે તેવડા, સધળા સરખો વેષ;
વાદે વાય છે વાંસળી, નાદે મોહ્યા દેવેશ. વૃન્દાવન ૨
લોચન તેનાં મંગેરીઆં, જોતાં હરખ ન માય;
વાટે દેવ પળે નહિ, ઢોરાં સ્તંભ ત્યાં ચાય. વૃન્દાવન ૩
લાંબી વેણે વંકીલો, લીલાએ મોરકું અંગ;
નારી દેહડીકાં ન સરજ્યાં, નહિતર રહેતાજી સંગ. વૃન્દાવન ૪
ધન તે નંદ જશોભતી, જેને એહવો છે તંન;
બ્રહ્મા રુદ્ર જાણે નહિ, એવડું એનું પુણ્ય. વૃન્દાવન ૫
આપણુ સરખ્યાં અલાગીઆં, પૂરી પ્રાંત ન થાય;
રવેદ મળે છે સ્વામ મને, જધને કીજે રે વાય. વૃન્દાવન ૬
નવ સરખ્યાં વાંસળીરે, અટકત પ્રભુજના પાણ્ય;
અધર અમૃત રસ ચાખતાં, એ રસ વેદધુરાણ્ય. વૃન્દાવન ૭
લજળ લોપી લોકથી, જન્મ્યો જીવન પાસ;
મહીકું માખણ સોંપી, પહોંચે મનની આશ. વૃન્દાવન ૮
વેરી વિષાતા ત્રિશંથીઆ, નયણે નિમિષની જોડ;
જોતાં જોખમ ઉપજે, બેલડી રાધવ જોડ. વૃન્દાવન ૯
પરો પદમાંહે સ્વર્ગ, આપણુ પીણુ સંગેત,
નયણે નીરખે નાથને, મુરલીનો રસ લેત. વૃન્દાવન ૧૦
ધન તે ઋષિની કામિની, કાડીલા કૃષ્ણ હાથ;
એ દિન કૃષ્ણ જમાડીઆ, બાલણ પ્રભુ રઘુનાથ. વૃન્દાવન ૧૧

પદ ૨૨ મું-રાગ સામેરી.

મોરલી વધ છે વૃન્દાવનમાં શ્રીગોપાળ, મોરલી સાંભળવા જઇએ.
 ગો તૃણ ચરતી રહી, સાંભળે માંડી કાન;
 આકાશે ચાલે નહિ, યંબી રહ્યાં વૈમાન. મોરલી૦ ૧
 મૃગલાં મીટ માંડી રહ્યાં, વૃક્ષ તણાં ન હાલે પાન;
 મોરલી રાગ રમે સાંભળીને, ચોગેશ્વર મૂક્યાં ધ્યાન. મોરલી૦ ૨
 ગુણીજન લઈ શકે નહીં, અનેક રાગ રંગ તાન;
 મોરલી રંભા મેનકા હિર્વશી, વિધાતાએ મૂક્યાં માન. મોરલી૦ ૩
 ધમુના જળ હાલે નહિ, સૂર્ય રહ્યો સ્થિર સ્થાન;
 મોરલી સુણતાં મોહી રહ્યાં, સાંભળી સુંદીર ગાન. મોરલી૦ ૪
 અંખર તે સુર નારીનાં ધૂટે, અતિ વિકલ દેહ;
 મોરલીએ મણિધર દેખ્યા માંડી, ન હાલે ચાલે જોહ. મોરલી૦ ૫
 મેં તો રહ્યું જામ નહિ, કામ બાણના વાગ્યા પ્રહાર;
 મન તો ચોર્યું મહાવજ્રએ, વિસરીયાં ધન વ્યાપાર. મોરલી૦ ૬
 નયણે જઈને નિરખીએ, સાંભળીએ સુંદીર સાદ;
 નટવરજીનું લટકું દેખી, મુકી કુલ મરજદ. મોરલી૦ ૭
 લાક લાજ મેં પરદરી, સાંધું રે એને શરીર;
 મોરલી પરવશ થયો આત્મા, રાખ્યો તે ન રહે ધીર. મોરલી૦ ૮
 મારે દેડે વસ્ત્રો, રહ્યો દિન ને રાત;
 લણ પ્રણુ રધુનાથજી, અંતરગત મળીએ સાથ. મોરલી૦ ૯

હાણલીલા.

પદ ૨૩ મું.

એની વાટે નહિ જઇએ, નંદકુંવર કરે આજ ધણી;
 એને કા વારી ન શકે, શું કાજે મયુરોના ધણી. ૧
 બાળકથી બળવંત થયો છે, ધનુષ બળ હણી;
 એ કેનું કહ્યું ન માને, ઇચ્છાએ ચાલે આપણી. ૨
 કાલિન્દ્રી દોહીને વશ કાપી, એણે ઉચ્ચાળ્યે! હણી;
 ગોવર્દનગિરિ તોળી રાખ્યો, કર ઉપર આજ કરી. ૩
 જો દેખે તે મોહ પામે, એનું રુકું રૂપ લણી;
 લીલા મતિ કાઢએ નવ જણે, લાલણ પ્રણુ રધુનાથ તણી. ૪

૫૬ ૨૪ મું.

કાંબલી મેલો કાનજી રે, શું માગો છો નાય;
મહીડું મથુરાં મહિ વેચવું રે, જાય છે સહીઅર સાય. કાંબ૦ ૧
આણી વાટે કાષ્ઠએક આપશે રે, ફાકટ દેશે આળ;
કરશે નામ 'તે નંદનું રે, સાંભળશે ભૂપાળ. કાંબ૦ ૨
જન્મ તમારાથી અતિ ઘણી રે, મોટમ વાધી જોહ;
થોડે કાળે સાંભળણી રે, નિર્ગમશેા શું તેહ. કાંબ૦ ૩
જીવડી આળ ન કીજીએ રે, સુનું નથી આ વંન;
લોક વહેવાર તે રાખવો રે, દોહિલું છે રે દુર્જન. કાંબ૦ ૪
કહેા તો મેલું માટલી રે, ઠાલી જાઉં ઘેર;
પરીદાજી આગળ કહું રે, જીઆ પુત્રની પેર. કાંબ૦ ૫
મોટો મહિમા છે નંદનો રે, તેની રાખું લાજ;
કોડી એક આપુ નહિ રે, તે નિશ્ચે જાણજો આજ. કાંબ૦ ૬
રાખો સઘળી મોનાલણી રે, સહુ કને લ્યો દાણ;
અથવા જગા છો મુને રે, કંસરાખની આણ. કાંબ૦ ૭
સાંભળશે તો અહીં આવશે રે, તાત મારો વૃષભાન;
નંદજની જોડનો જોહ છે રે, વારુ દેશે માન. કાંબ૦ ૮
લક્ષ્મી મથુરાનાં એ નહિ રે, જે માર્ગ કરતી આળ;
વ્રજપતિ તાત તમારડો રે, તેને લાગશે માળ. કાંબ૦ ૯
જ્ઞાને રાખો છો એકલી રે, હું તે વાલી નહિ નાર;
પરાએ પ્રીત ન ઉપજો રે, મારે માથે છે જરથાર. કાંબ૦ ૧૦
મન તો પોતાનું રાખીએ રે, નાલ કરે જન્મ તીર;
કેને નિર્લજ ન કીજીએ રે, સુંદર સ્યામ શરીર. કાંબ૦ ૧૧
ઘણીઆતાંને નવ બોલાવીએ રે, કંગનો જોષએ ઠાર;
કુલ મરજદા તે રાખીએ રે, જોદ તણો વહેવાર. કાંબ૦ ૧૨
શીખો સુંદર સ્યામજી રે, ચતુરાધની રીત;
કામી કો કરે નહિ રે, પંચ દેખતાં પ્રીત. કાંબ૦ ૧૩
મોહન મળવું તે લાલું રે, જે બિલનું માને મન;
કેમ ન માને ને માનું રે, જેનું ચિત ન હોએ બિન. કાંબ૦ ૧૪
પ્રેમ તે અલ્યો રહે નહિ રે, નદીતણું જેમ પ્રસ;
દવાં જાવા છો મુને રે, થાય છે મુને અસર. કાંબ૦ ૧૫.

મન તમારું જો હશે રે, તો મદા રાસે ન હોય;
 અંતરગમી એક છે રે, દેવે વિભારી જોય. કાંચાં ૧૬
 જ્યારે વાણે વાંસળી રે, અતિ અનોપમ નાદ;
 સાંભળવાને અમે આવિશું રે, આણી મન આદાદ. કાંચાં ૧૭
 આ ઠંઠાણે રહેજો એકલા રે, વૃન્દાવનને ઠામ;
 મને પોતાની કરી જાણીએ રે, ભાલણી પ્રજૂ શ્રીરામ. કાંચાં ૧૮

પદ ૨૫ મું.

રાધા કહે સુણો મુંદર વર, તમને કહું હું વાત રે;
 આવા રૂડા ચતુર શિરામણિ, નંદ તમારો તાત રે. રાધાં ૧
 તમે આજ કરો તે દેખે, જતાં વળતાં લોક રે;
 આપણા મનમાં નહિ કાંઈ, આજ ચલાવે દેશ રે. રાધાં ૨
 મારગમાં ન બોલાવીએ, જો ધણી હોય પ્રીત રે;
 નયનતણા આજા જે કરવા, ચતુરતણી નહિ રીત રે. રાધાં ૩
 એક વૃન્દાવન ઘણી થયા, ખીનું સદુને કરો આજ રે;
 એ તો લક્ષણ નહિ કાંઈ રડાં, સાંભળશે બૂપાજ રે. રાધાં ૪
 હું તો વહાલા માટે કહું છું, ઘણે મારું મન રે;
 જાણું રખે ભુંડા દહે તમને, મુંદર સાંભળ તંન રે. રાધાં ૫
 આજ જાવા છો મુને, વળી મળીશું એક વાર રે;
 હું દાસી છું તમારી, ભાલણી પ્રજૂ મુરાર રે. રાધાં ૬

પદ ૨૬ મું—રાગ કંઠ્યાણી.

રાધા કહે હું આગળ થાઉં, તમે સહ પાછળ આદો; બંસીગટ વાટે પળાઉં.
 શું કરશે કહાનશ મુને, હું વૃષભાન મુતા કહેવાઉં;
 ઘણું માગવા જો આદે તો, ફાટી એક ઉત્તર પાઠો. બંસીં ૧
 આશિવાળી કાંઈ નથી બની, ખણે તો પાણી નવ પાઠો;
 એ લાજિ હું તો શું ખીલું, કેનના માળીઆ હેઠળ જાઠો. બંસીં ૨
 મારગ મેલી જો દોડું તો, સાસરે કેમ સમાઠો;
 દહાડી એને દૂધજ પાઉં તો, વણુજ હું શું કમાઠો. બંસીં ૩
 જેવો છે તેવો જાણું છું, તમ આગળ અવગણુ માઠો;
 મુંવાળી થઈ શું જાણું તો, સદીઅર માંઠી ઠગાઠો. બંસીં ૪.

સગપણ મારે શું એ સાથે, તમે કહો તેવા સમ આઈ;
મીટ તણી મેલાવા માટે, લાલણુ પ્રભુ તણે હાથ વેચાઈ. બસીં ૫.

પદ ૨૭ મું—રાગ પરજીઆ.

મુંદર સ્યામજી રે, એમ ન કરશે આળ;
અમને તો દોહીલું લાગે છે, તમને દે છે ગાળ.
એવડી આળ ન કીજીએ રે. ટેક.

એ હવડાં આવી છે, નંદજીને એ નવ જાણે રે;
રૂપ યૌવન ચતુરાધનો, ધણો ગર્વ મન આણે રે. એવડીં ૧
સુદીર દૂધ લાવે તો પીઆ, માદરું માખણુ રે દહીં ખાઆ રે;
જાવા દો એને મારા વઢાલા, સુખીઆ યાઆ રે. એવડીં ૨
શુએ ધૂટે મોઢે બોલે છે, તમે રહો છો સાંખી રે;
લાલણુ પ્રભુ રઘુનાથજીને, તે કહાવશે સાંખી રે. એવડીં ૩

પદ ૨૮ મું.

જાશે કો આણી વાટે, કહાનજી ઉભો છે ધાટે; દાણુ માગે રે. ટેક.
એ તો છે કો મોટો દાણી, ન જાણે દૂધ ને પાણી;
લાગ્યો કાગળ છાપું આણી, હું બોળી કયમ જાણી. દાણુ ૧
ચંચળ લક્ષ ચલાવે, દાણુ મીધે પાસે આવે;
તહારું મહી મુને લાવે, કિમ જામરા હાવે. દાણુ ૨
આજ હું એકલી રાખી, માથેથી મટકી નાખી;
મારું મહી જોયું ચાખી, કહાને ઉભી રાખી. દાણુ ૩
હું ગઈ યશોદા પાસ, મહાવે મારી દોળી છાસ;
ગોરસનો કીધો નાશ, મનમાં મોટી આશ. દાણુ ૪
ગોવાળાસું બોને વાણી, એમ કહે સારંગપાણી,
નિત્ય લાંજિસ તાજ દહોણી, કામાં કરતો કાણી. દાણુ ૫
વિનતિ સુણોને આજે, અમને જાવા છો મહારાજે;
કંસનું છે કુંકુ રાજે, લાલણુ પ્રભુને નવ જાજે. દાણુ ૬

પદ ૨૯ મું—રાગ રામઝી.

મુંને શું કહો છો શું કહો છો સ્વામી શીલગવન;
વડી વારની વનમાં રાખી, મુંદરી સ્યામજી વાન. મુ ૧

મહી વેચવા અમુર યાગે, જાણ સહીઅર સાથ; મું ૨
 એકલડી મેં કયમ રહેવાયે, મેલો મારો દાથ. મું ૨
 નંદ મરોદાને જઈ પૂછો, ન હોયે દહીનું દાથ; મું ૩
 નવી ચાલ કહો કયમ ચાલશે, તમે હો ચતુરમુખણ. મું ૩
 આળ માંડી તમે અતિ ધણી, નહિ સાંખે કાચે; મું ૪
 માયા ઉપર કંસ જાણશે, નવ નવી કયેમ હોયે. મું ૪
 મારગ દુરીજન લોક દેખશે, કરશે નવો વિચાર; મું ૫
 માસુ નણુંદ ન જોઈણી, દોહિલો છે ભરતાર. મું ૫
 આટલા દિન દુ અસન જાણતી, હવે થયા હો ખોદ; મું ૬
 બાળપણું તોયે નવ છોડો, સ્વામી ગરુડારૂદ. મું ૬
 દૂધ દહીં જો લીધું જોઈયે, વિનય કરીને માંગો; મું ૭
 ભાલણ પ્રભુને પ્રમદ પામી, જન્મ મરણનો લાય ભાંગો. મું ૭

૫૬ ૩૦ મું-રાગ સામેરી.

૫-દાવનની વાટે, હરજી ઉભા છે ધારે;
 માથે મહીની ગોળી, આવી ગોપિકાની ટાળી. ૧

. ઠાળ.

ટાળી આવી ગોપિકાની, મુખ્ય રાધા મુંદરી;
 નંદ નંદન હાસ્ય કરતા, જ્યેષ્ઠિકા આગળ ધરી. ૨
 કમલલોચન કહે વાણી, અજળા તું આવી ભલી;
 અવરનું મહી પીધું છે, પણ તું રહી એકલી. ૩
 ધણી યાદશ ઘાણુડી મેં, જાણી તારી ચાતુરી;
 આજ પય તારું પીધું તો, પ્રતિજ્ઞા મારી ખરી. ૪
 મન તરવે મારું તું, આણે મારગ નવ આવતી;
 આદર ને ઉપદેશ દઈને, નવે પંથ ચલાવતી. ૫
 મણુ ભાંગે તું મારું, ધણા દીન થયા હઠ ચડી;
 આજ સર્વે જાણશે, જે એકલી આવી ચડી. ૬
 રસ રાખી પ્રીતિ તો, સખી કો જાણે નહીં;
 મન તો માને માહરું, તુંને જાણા દેઉં સહી. ૭
 ચતુર હોય તે એક ચિત્તે, બાંધી મુંડી એક ભરે;
 ભાલણ પ્રભુ ધુનાયજી, એમ પ્રીત રીતે ઉચરે. ૮

૫૬ ૩૨ મું.

નારી નયન નચાવે, અંતર ભય નવ આવે;
મરમે કહે મૃગ નયની, ત્રેમે વટે પિક વયણી.

૧

દાળ.

પિક વયણે ત્રેમે વટે, વેગળા રહે ગોવાળીઆ;
કંસ સરખાને દાણુ ન આપું, અમે નહિ તે બાળિઆં.

૨

જાણું છું તું જેહ વાંઝા, વાત તારી મેં લહી;
વગાઈ શી કરો છો, પોતાની જીભાએ કહી.

૩

માય આરે નંદની, તુને દાણી કાણે કયો;
ચોરીને દહીં દૂધ પીતાં, પરાણે તુ ઉઠયો.

૪

માગવું તો માનસું રે, ગર્વ ઘેસા આણુવો;
અણુઆઈ શી કરો છો, કંસ રાજ જાણુવો.

૫

તમે ચતુરાઈ કરો છો સખી, જીએ ત્યાં અતિ ધણી;
તમારાથી એક વિદ્યા, આજ હું અધિકી લણી.

૬

બીઠાવો તે બીજને જે, બોળી હોયે ભામિની;
તુ ચકી હું અધિકે છું રે, કુટિલ વિદ્યા કામિની.

૭

બીઠે તે તો બળે આપે, મારે બીક છે કરી;
ભાલણુ પ્રભુ રઘુનાથને કહે, પ્રીત રીતે મન વસી.

૮

૫૬ ૩૨ મું.

દરજી કહે એમ વાણી, જેવી છે તેવી જાણી;
વચન કહું છું છેલ્લું, વિણ લીધે નહિ મેલ.

૧

દાળ.

લીધા વિણ મેલું નહિ, બાપ તારો આવરો;
કાણુ છે જે બલ કરીને, મુજ આગળ મૂકાવરો.

૨

દૂધ દહીં નવનીત ઉત્તમ, ગોપિકા આપે બહ;
આરોગે ગોવાળિયા તે, ગોકુળમાં જાણે સહ.

૩

વિણ તારો શુ કરશે, લાગતું લેઈ અહીં;
પાસે પુછો પ્રેમદાને, આપ્યા વિણ જાણે નહો.

૪

ઘણા દિન યથા ભાગી જાતી, આજ મુજ મીટે પડી;
સધના દિનનું વાળી લેઈ, જલ કરતાં જો જડી.

૫

અમ શું મુજ ફોક ચારો, દિવસ પ્રત્યે જે કરે;
આણી વાટે ઉતારા તો, મન આવે તે દરે. ૬
રાત્ર કરી જઈ કંસ આગળ, શું કરશે તે મુને;
સહી કરીને જાણ જાણે, જાણ નહિ દહિ તુને. ૭
સંતોષેનું તમે ચોડું, આપી જાઓ રીસમું;
જાણણ પ્રભુ રઘુનાથજી, કહે કાર્ય મહારે પ્રીતમું. ૮

પદ ૩૩ મું.

ખીજ સખી કહે લાગે, આપોને ચરણે લાગો;
બાઈ બાલ પ્રભુનો યાપો, ચોડુંધણું કાંઈ આપો. ૧

દાળ.

ચોડુંમું રસ કરી આપો, નંદકુંવર લાડિકા;
કેટલું એક કદાન પીગે, બારી મદિ લ્યો વારિકા. ૨
માતા રીસ નહિ કરે અમે, સાખ દર્શને થાપશું;
એમ કરતાં કોપશે તો, અમે જમણું આપશું. ૩
હઠ કરે છે કૃષ્ણજી તો, વચન એનું પાળીએ;
રથામ સુંદીર પ્રાણ માંગે, તોહે જાણ ન વાળીએ. ૪
રાધા કહે હું તે નહિ જે, હઠ ચડે આપું રતી;
જોડ બલાઈ શી કરો હો, પ્યારી યાવા સર્તી. ૫
મારા બાપને ઘેર ધણા જાયક, આવી પપ પોએ સદા;
કરગરીને કૃષ્ણ માંગે તો, હું પપ આપું મુદા. ૬
ખીજે તે તો જાણે આપે, મારે ખીજ છે કશી;
વિનય કરીને પ્રારથે તો, દૂધ દહીં પાણી હરતી. ૭
પ્રીતે કાટિક કામ થાયે, મન જે માને ખરું;
જાણણ પ્રભુ રઘુનાથજી, એક ચિત્તે અનુસરું. ૮

પદ ૩૪ મું.

એક સખી કહે ભાંગો, યાચક ચર્ધ દરિ માંગો;
તો એ આપશે નારી, કહે બરી બરાણી બારી. ૧

દાળ.

હઠ બરાણી બામિનિ એ, આંટી આવી નવ દલે;
ખીજનીને એહની કહે, વાત સરખી કથમ મજે. ૨

વૃષભાન કુંવરી લાડકી, એ રૂપ યૌવન ભરી;	
માન એનું રાખીએ, કૃષ્ણા માગે કરમરી.	૩
સ્થામ મુદર હસ્થા લારે, વચન સ્થામાનાં મુણી;	
કેશવજીએ કર બેડીઆ, ને પ્રીત વાધી અતિ ઘણી.	૪
આનાકારી હું તદારો તુ, જ્યમ રાખે ત્યમ રહું;	
જાણવાનું શું મળુ, મને માને તે હું કરુ.	૫
યામકે જાણે તાહજે, સદેહ સધળો મેં હયાં;	
રનેહ સાચો જાણજે, અવતાર આણે અવતર્યો.	૬
રનેહ જાણી પ્રેમ આણી, પાણીએ પાપું જાણુ;	
મતનું જલ માતુની તે, દૂધથી અધિકું લાણુ.	૭
એણીપેર ચપા એક રમે, ચિત્ત બેહુ અનુભવ્યુ;	
બાલણુ મળુ રઘુનાથનું, જ્યમ રત્ન કુંદનનું મળ્યુ.	૮

વંદિ લ લ ૨

—સમજા—

અમદાવાદનો લટ મેવાડો સંવત ૧૭૬૦ સને ૧૭૩૪ માં હેયાત હતો. એ માતાનો લકત, ઘણુંખરું ચુંવાળમાં રહેતો.

“વંદિ લ યોળાકી જે” એવું જે માતાના મંદિરમાં બોલાય છે, તેમાંનો એક એ હતો.

આનંદનો.

ગરબા છંદ.

આજ મને આનંદ, વાધેા અતિ ઘણો મા;	
ગાવા ગરબા છંદ, બહુચર માતતણો મા.	૧
અળવે આળપંપાળ, આપેક્ષા આણી મા;	
છો કમ્પા દીન પ્રતિયાજ, છો અમૃત વાણી મા.	૨
સ્વર્ગ મૃત્યુ પાતાળ, વાસ સકળ તારો મા;	
બાળ કરી સંભાળ, કર જાલો મારો મા.	૩
તોતળા મુખ તન, તો તો તો કહે મા;	
અર્લક માગે અન, નિજ માતા મન લહે મા.	૪
નહિ સચ અપસચ, કહિ દર્પિ જાણું મા;	
કળી કહાવા કલ્ય, મન મિથ્યા આણું મા.	૫
કુળજ કુપાત્ર કુશીલ, કર્મ અકર્મ લયો મા;	
મૂરખમાં અણુમીલ, રસ રટવા વિચયો મા.	૬
મૂઠ પ્રમાણે મય, મન મિથ્યા માપી મા;	
દાણુ લહે ઉતપત્ય, વિશ્વ રણાં વ્યાપી મા.	૭
પ્રાક્રમ પરમ પ્રચંડ, પ્રબળ ન પળ ગ્રીહું મા;	
પૂરણ પ્રગટ અખંડ, અત્ર ચકો કમ્પું મા.	૮
અર્ણવ જાણે પાત્ર, અઝલે કરી આણું મા;	
પામું નહિ પળ માત્ર, મન જાણું નાણું મા.	૯
રસના જીવન હજાર, તે રટતે દાયો મા;	
ધીરે અંશ લગાર, લે મનમય માર્યો મા.	૧૦
માર્કણ્ડેય મુનિ રાવ, મુખ માહાત્મ્ય ભાખ્યું મા;	
જ્યમુનિ ઋષિ જૈવાય, ઉર અંતર રાખ્યું મા.	૧૧

અણુગણ ગુણગતિ ગોત, ખેલ ખલ ખરો ન્યારો મા;	
માત ભાગતી ન્યોત, જળહળનો પારો મા.	૧૨
જશ તૃણવંત ગુણ ગાય, કહું ઉડળ ગુડળ મા;	
ભરવા શુદ્ધિ બે હાથ, આધામાં ઉડળ મા.	૧૩
પાગ નમાવી શીસ, કહું થેલું ગાંડું મા;	
માતા ન ધરશે રીસ, છે ખોલું ખાંડું મા.	૧૪
આદિ નિરંજન એક, અલખ અકળ રાણી મા;	
તુજથી અવર અનેક, વિષ તરતાં જાણી મા.	૧૫
શક્તિ સરજી નૃષ્ટ, સહેજ સ્વભાવ અલખ મા;	
કવચિત્ કરુણા દષ્ટ, કૃતકૃત્ય કોટિ કલપ મા.	૧૬
માતંગી ધન મુક્ત, રમવા કીધું મન મા;	
જોવા જુકા અજુકા, રચિયાં ચૌદ જીવન મા.	૧૭
નીર ગગન જૂ તેજ, સહેજ કરી નિર્મા મા;	
મારુત વત જે જે જ, ભાંડે દરી ભર્યા મા.	૧૮
તતક્ષણ તનથી દેહ, ત્રણ કરી પેદા મા;	
ભવ કૃત કરતા જેહ, સરજે પાળે સદા મા.	૧૯
પ્રથમ ક્યો ઉચ્ચાર, વેદ ચારે વાચક મા;	
ધર્મ સમસ્ત પ્રકાર, જુ લાણવા લાયક મા.	૨૦
પ્રગટી પંચ મદાબૂત, અવર સર્વ જે કો મા;	
શક્તિ સર્વ મંયુક્ત, શક્તિ વિના નહિ કો મા.	૨૧
મૂળ મહી મંડાણ, મદા માહેશ્વરી મા;	
જગ સચરાચર જાણ, જય વિશ્વેશ્વરી મા.	૨૨
જલ મધ્યે જલશાયી, પોદયા જગજીવન મા;	
બેઠાં અંતરિક્ષ આર્ષ, ખેલે રાખી તન મા.	૨૩
વ્યોમ વિમાનની વાટ, ઠાક ઠ્યો આહો મા;	
ઘટ ઘટ સરખો ઘાટ, કાચ બન્યો કાચો મા.	૨૪
અજ રજગુણ અવતાર, આકારે જાણી મા;	
નિર્મિત હિત નર નાર, નખ શિખ નારાયણી મા.	૨૫
પત્રગ ને પરુ પખી, પૃથક્ પૃથક્ પ્રાણી મા;	
જુગ જુગ માહિ ઝાંખ, રૂપે રદાણી મા.	૨૬

ચપ્પ ચંચળ ચૈતન્ય, વચ ચાહન કીકી મા;	
જણાવવાં જન મન, મધ્ય માતા કીકી મા.	૨૭
અનચર તૃણચર વાસુ, ચર વારી ઝરતા મા;	
ઉદર ઉદર ભરી આસુ, તું લવની ભરતા મા.	૨૮
રઘ્ને તમે ને સત્ત્વ, ત્રિશુભમક ત્રાતા મા;	
ત્રિભુવન તારણ તત્ત્વ, જગતણી જાતા મા.	૨૯
જ્યાં જ્યમ ત્યાં ત્યમ રૂપ, તેજ ધર્યો સવળે મા;	
કોટી કીરી ધ્યાન ધૂપ, કોઈ તુજને ન કળે મા.	૩૦
મેરુ શિખર મહિમાય, ધોળા ગદ પાસે મા;	
બાળી બહુચર બાગ, બાઘ વસે વાસે મા.	૩૧
ન લહે બ્રહ્મા ભેદ, શુભ ગતિ તાહેરી મા;	
વાણી વખાણે વેદ, શી મતિ માહેરી મા.	૩૨
વિષ્ણુ વિમાસી મન, ધન્ય એમ ઉચરિયાં મા;	
અવર નહીં તુંથી અન્ય, બાળી બહુચરિયાં મા.	૩૩
માને મન માહેશ, માત મપા કીધે મા;	
જણે સુરપતિ શેષ, સદુ તારે લીધે મા.	૩૪
સહસ્ર કૃણાધર શેષ, સંકિત સળગ સાધી મા;	
નામ ધર્યું નાગેશ, કીર્તિ તો વાધી મા.	૩૫
મગ્ધ મગ્ધ વારાહ, નૃસિંહ વામન ચર્ષ મા;	
અવતારો તારાહ, તે તુજ માહાત્મ્ય હર્ષ મા.	૩૬
પરશુરામ શીરામ, રામ બળી બળ જ મા;	
બુદ્ધ કલંકી નામ, દશ વિધ ધરી દેહે મા.	૩૭
મધ્ય મથુરાંથી બાળ, ગોકુળ તો પોતું મા;	
તો નાંખી મોહ જળ, બીજું કોઈ નોતું મા.	૩૮
કૃષ્ણા કૃષ્ણ અવતાર, કલિ કારણ કીધું મા;	
ભકિત મુક્તિ દાતાર, ચૈ દર્શન દીધું મા.	૩૯
વ્યંડળ ને વળિ નાર, પુરુષપણે રાખ્યાં મા;	
એ અચરજ સંસાર, શ્રુતિ સ્મૃતિએ ભાખ્યાં મા.	૪૦
જાણી વ્યંડળ કાપ, જગમાં અણબુક્તિ મા;	
મા મોટે મહિમાય, ઇન્દ્ર કચે ઉક્તિ મા.	૪૧

મહેરામણ મથી મેર, કાધા સ્વેચો સ્થિર મા;	
કાઢ્યાં રત્ન એક તેર, વાસુકીનાં નેતર મા.	૪૨
સુર સંકટ દરનાર, સેવકને સન્મુખ મા;	
એવી ગતિ અગમ અમાર, આનંદી નિધિ મુખ મા.	૪૩
સનકાદિક મુનિ સાથ, સેવે વિવિધ વિધે મા;	
આરાધી નવ નાથ, ચોર્યાસી સિદ્ધે મા.	૪૪
આવી અયોધ્યા ઇરા, નામી શીરા વળા મા;	
દરા મરતક ભુજ વીરા, હેદી રીત મળ્યા મા.	૪૫
નૃપ ભીમકની કુમાર, તમ પૂજે પામી મા;	
રુક્મિણિ રમણ મુરાર, મન ગમતો સ્વામી મા.	૪૬
રાખ્યા પાંડુ કુમાર, જાના સ્ત્રી સંગે મા;	
સંવત્સર એક બાર, વામ્યા તમ અંગે મા.	૪૭
ઉંધો તન પ્રભુમન, છુટે નહિ કૃપી મા;	
સમરી પૂરી રાંખન, ગયો કારા મૃદયી મા.	૪૮
વેદ પુરાણ પ્રમાણ, શાસ્ત્ર સકલ સાંખી મા;	
શક્તિ સૃષ્ટિ મંડાણ, સર્વ રણાં રાખી મા.	૪૯
ન્યાં ન્યાં જગતી જોઈ, ત્યાં ત્યાં તું તેવી મા;	
સમયિન ભ્રમવિત ખોઈ, કહી ન શકું કહેવી મા.	૫૦
જૂન ભવિષ્ય વર્તમાન, ભગવતિ તું ભવની મા;	
આઘ મધ્ય અવસાન, આકાશે આવતી મા.	૫૧
તિમિર દરણુ શશી સુર, તે તારો ધોધ મા;	
અગિ અગ્નિ બરપૂર, ચર્મ પોંખો શોખ મા.	૫૨
પદ નાગુ રસ ખટ માસ, દ્વાદશ પ્રતિગંધે મા;	
અંધકાર બિગાસ, અનુક્રમ અનુસંધે મા.	૫૩
ધરતી તું ધન્ય ધન્ય, ધ્યાન ધરે ન આવો મા;	
પાલણુ પ્રજા પરજન્ય, અણુચિત્ત્યાં આવો મ.	૫૪
સકલ સમૃદ્ધિ સુખદાઇ, પપ દંધિ વૃત્તમાંદો મા;	
સર્વે રસ સરસાઈ, તું ત્રિણુ નહિ ડાંઇ મા.	૫૫
સુખ દુઃખ એ સસાર, તારાં નીપાયાં મા;	
શુદ્ધિ જળ ને જળ આદાર, ધણું ડાળાં વાયાં મા.	૫૬

હુધા તૃપા નિદ્રાપ, લધુ જોખન ૪૬ મા;	
શાંતિ યર સીમાય, તું સધજે સિદ્ધા મા.	૫૭
કામ ક્રોધ મોહ લોભ, મદ મત્સર મમતા મા;	
તૃષ્ણાથી સ્થિર થોભ, શરમ ધરે શમના મા.	૫૮
અર્ધ ધર્મ ને કામ, મોક્ષ તું મોહ માયા મા;	
તન મનનો વિશ્રામ, હિર અંતર છાયા મા.	૫૯
હિરે ઉત્તરણુ અસ્ત, આઘ અનાદેની મા;	
ભાપા જર સમરત, વાકે વિવાદેની મા.	૬૦
હરખ દાસ્ય ઉપહાસ્ય, કાવ્ય કવિત વિતતું મા;	
ભાવ ભેદ નિજ ભાવ્ય, ભક્તિ ચિત્ત તું મા.	૬૧
ગીત વૃત્ય વાગ્ગ્ય, તાજ તાન માને મા,	
વાણી વિવિધ વિચિત્ર, ચુલુ અગણિત ગાને મા.	૬૨
રતિરસ વિલસવિલાસ, આશસકળ જગની મા;	
તમ તન મન મધ્યવાસ, મોહ માયા અગ્નિ મા.	૬૩
જાણે અજાણે જગત, જે બાધા જાણે મા;	
જીવ સકલે આ રુદ્ધ, સૌ સરખાં માણે મા.	૬૪
વિવિધ ભોગ મરમદ, જગ દાખ્યુ આખ્યુ મા;	
ગરમ મુરત નિ સ્વાદ, પદ પોતે રાખ્યું મા.	૬૫
જલ રચવ શાખા પત્ર, પુષ્પ ફળે ફળતી મા;	
પરણુ માત્ર એકે અંત્ર, રસબસ વિચરતી મા.	૬૬
નિપટ અટપટી વાત, નામ કહું કોનું મા;	
સરજી સાતે ધાત, માત અધિકે સૌનું મા.	૬૭
રેળ મણિક સાણેક, નંગ મદયાં મુક્તા મા;	
આભા અટળ અધિક, અન્ય ન સંજીવતા મા.	૬૮
નીલ પીત આરકત, સ્યામ સ્વેત સરખી મા;	
હિલય વ્યક્ત અવ્યક્ત, જગ જેવી નરખી મા.	૬૯
નાગ જે અષ્ટ કુલ આઠ, હીમાચલ આદે મા;	
પવન ગવન ઠકી ઠાઠ, તુજ રચિતા બાધે મા.	૭૦
વાપિ કૃપ તળાવ, તું સરિતા સિંધુ મા;	
જલ તારણુ જે નાવ, તું તારણુ બંધુ મા.	૭૧

વૃક્ષ વેન ભાર અદાર, ભૂ ઉપર ઉભાં મા;	
કૃત્ય કર્મ કરતાર, કોશ વિધિ કૂઠાં મા.	૭૨
જડ ચૈતન્ય અધિધાન, અંશ અંશ ધારી મા;	
માનવી મોટે માન, એ કરણી તારી મા.	૭૩
વરણ ચાર વિધિ કર્મ, ધર્મ સહિત ચાપી મા;	
જેને ભાર અપર્મ; અનુચર વર આપી મા.	૭૪
વાડવ વહ્નિ નિવાસ, મુખ માતા પોતે મા;	
તૃપ્તે તૃપ્તે આશ, માત જગત જોને મા.	૭૫
લખ ચોર્યાસી જંત, સૌ તારાં કીધાં મા;	
આપ્યો અસુરનો અંત, દંડ ભક્ષા દીધા મા.	૭૬
દુષ્ટ દમ્યા કંઈ વાર, દારુણ દુઃખ દેતાં મા;	
દૈત્ય કર્યાં સંહાર, ભાગ જગન લેતા મા.	૭૭
શુદ્ધ કરણ સંસાર, કર ત્રિશૂલ લીધું મા;	
ભૂમિતણે શિર ભાર, હરવા મન કીધું મા.	૭૮
બહુચર ભુદ્ધિ ઉદાર, ખળ ખોળી ખાવા મા;	
સંત કરણ ભવ પાર, સાદ કરે સહાવા મા.	૭૯
અધમ ઉદારણ હાર, આસનથી ઉડી મા;	
રાખણ જગ વ્યવહાર, શુદ્ધિ બાંધી મુંઠી મા.	૮૦
આણી મન આનંદ, મા માંજાં પગલાં મા;	
તેજ કિરણ રવિ અંદ, છે નાનાં ડમલાં મા.	૮૧
ભર્યાં કદમ બે ચાર, મદમાતી મદગર મા;	
મનમાં કરી વિચાર, તેડાવો અનુચર મા.	૮૨
કુર્કટ કરી આરોહ, કરુણાકર આલી મા;	
નખ પંખી મેલ્યોહ, પગ પૃથ્વી દાલી મા.	૮૩
ઉડીને આકાશ, યદ્ય અદ્ભુત આવ્યો મા;	
અધક્ષણમાં એક આસ, અવની તલ લાગ્યો મા.	૮૪
પાપી કરણ નિપાત, પૃથ્વી પડમાંલી મા;	
ગોઠયું મન ગુજરાત, બીલાં બડમાંલી મા.	૮૫
બોળી ભવાની માય, ભાવ ભલે ભાળે મા;	
કીધી ઘણી કૃપાય, ચૂંવાળે આળે મા.	૮૬

નવ ખડ ન્યાળી નેટ, નજર નજર પેઠી મા;	
ત્રણ ગામ તર ભેટ, ટેક ઠરી બેઠી મા.	૮૭
મેવક સરણી કાજ, શખવ પુર શેઠે મા;	
ઉઠ્યો એક અવાજ, દેડાણા નેટે મા.	૮૮
આવ્યા અશરણુ શર્ણુ, અતિ આનંદ ભર્યા મા;	
ઉદિત મુદિત રવિ કીર્ણુ, દશ દિશ જશ પ્રસર્યા મા.	૮૯
સકલ સમય જગ માત, બેઠાં ચિત્ત રિયર થઈ મા;	
વસુધાર્મા વિખ્યાત, વાત વાયુ વિધિ ગઈ મા.	૯૦
ભણે સહુ જગ જોર, જગ જનની જોખે મા.	
અધિક ઉજો મોર, વાસ કરી ગોખે મા.	૯૧
માર ખૂટ ચોખાણુ, ચરચા એ ચાલી મા;	
જન જન પ્રતિ મુખ વાણુ, બહુચર ગિરદાળી મા.	૯૨
ઉદો ઉદો જયકાર, દીધા નવ ખડે મા;	
મંગળ વર્ધા માર, ચાંદે બહારે મા.	૯૩
ગાજ્યા સાગર સાત, દૂધે મેઢ વૃંથો મા;	
અધર્મ ધર કિત્તાત, સો કીધા જુઠા મા.	૯૪
હરખ્યા મુર નર નાગ, મુખ જોઈ માતાનું મા;	
અવિભોકી અનુરાગ, મન મુનિ સરખાનું મા.	૯૫
નવ ગ્રહ નમવા કાજ, પાગ પડી આવ્યા મા;	
ઉપર ઉતારવા કાજ, મણિ મુક્તા લાવ્યા મા.	૯૬
દશ દિશના દિપ્પાળ, દેખી દુઃખ વામ્મા મા;	
જન્મ મરણુ જંજળ, મટતાં મુખ પામ્યા મા.	૯૭
ગુણ ગાંધર્વ જશ ગાન, નૃત્ય કરે રંભા મા.	
સુર સ્વર સુણતાં તાન, ગાત થઈ ગઈ સ્થંભા મા.	૯૮
ગુણ નિધિ મરણો જોઈ, બહુચર મા કેરો મા;	
ધારે ધારી દેહ, સરળ રૂએ રૂરો મા.	૯૯
પામે પદારથ પાંચ, અવણે સાંભળતાં મા;	
નાવે ઉની આંચ, દાવાદળ બળતાં મા.	૧૦૦
શસ્ત્ર ન આડકે અંગ, આઘ શક્તિ રાખે મા;	
નિત્ય નિત્ય નવલે રંગ, ધર્મ કર્મ પાખે મા.	૧૦૧

જળ જે અકળ અઘાત, ઉતારે બેડે મા;	
ક્ષણ ક્ષણ નિશ દિન પ્રાત, ભવ સંકટ ફેડે મા.	૧૦૨
ભૂત પ્રેત બાળક, વ્યંતર ડાકીણી મા;	
નાવે અડી અચૂક, સમરે સાકીણી મા.	૧૦૩
ચરણ ભરણ ગતિ ભગ, ખગ પંગ વાળે મા;	
ગુંગ મુગ મુખ્ય અંગ, વ્યાધિ બધી ટાળે મા.	૧૦૪
શેણ વિહીણા નેણ, નેહે નેણાં આપે મા;	
પુત્ર વિહીણાં કહેણ, કષ્ટ મેણા કાપે મા.	૧૦૫
કળા કલ્પનરુ જાડ, જે જાણે તેને મા;	
ભક્તા લગાવે લાડ, પાડ વિના કેને મા.	૧૦૬
પ્રગટ પુરુષ પુરુષાત્તન, તુ આપે પળમાં મા,	
દાર્યા ઘેર ઠકારાઈ, દો દગદગ લળમાં મા.	૧૦૭
નિર્ધનને ધન પાત્ર, તુ કરતાં શું છે મા;	
રોગ દોષ દુઃખ માત્ર, તું હરતાં શું છે મા.	૧૦૮
હય ગજ રથ મુખપાલ, આગ વિના અજરે મા;	
ખિરદે બહુચ બાળ, ન્યાલ કરે નજરે મા.	૧૦૯
ધર્મ ધમ્મ ધન ધાન, ન ટળે ધામ યકી મા,	
મહિપતિ દે મુખ્ય માન, માના નામ થકી મા.	૧૧૦
નર નારી ધરી દેહ, જે હેતે ગારો મા,	
કુમતિ કર્મ કૃત ખેલ, થઈ ઉડી જશે મા.	૧૧૧
ભગવતિ ગીત ચરિત્ર, નિલ સુણશે કાને મા;	
ચર્ષ કુળ સદિત પવિત્ર, ચહશે વૈમાને મા.	૧૧૨
તુંધી નથી જે વરત, તેથી તને તરસુ મા;	
પૂરણ પ્રગટ પ્રસ્ત, શી ઉપમા અરધું મા	૧૧૩
વારવાર પ્રણામ, કર જોડી કીજે મા,	
નિર્મળ નિશ્ચળ નામ, જનનીનું લીજે મા.	૧૧૪
નમો નમો જગ માત, નામ સદસ તારે મા;	
માત તાત ને પ્રાત, તું સવે મારે મા.	૧૧૫
સંવત રત દય સાત, ને કાલગુણ સુદિએ મા;	
તિથિ તૃતિયા વિષ્ણવત, શુભ વાસર શુધ મા.	૧૧૬

રાજ નગર નિજ ધામ, પૂર નવિન મધ્યે મા;	
આપ આલ વિશ્રામ, જાણે જગત જપે મા.	૧૧૭
કરી ફૂલજ મુલજ, રહું છું છેવાડે મા;	
કર જોડી વલ્લભ, કહે જાટ મેવાડે મા.	૧૧૮.

મહાકાળીનો ગરબો.

મા તું પાવાની પટરાણી કે, કાળી કાળિકા રે લોલ.	૧
મા તારો દુગરડે છે વાસ કે, ચડવું દોહલું રે લોલ.	૨
મા તારા મંડપની શોભાય કે, મુખથી શી કહું રે લોલ.	૩
મા ત્યાં તપ કરતા દીઠા કે, વિશ્વામિત્રં ઝડપિ રે લોલ.	૪
મા તારા ગળા જમણા કુંડ કે, ગંગા જમના સરસ્વતી રે લોલ.	૫
મા તારા કુકડીઆં દશ વીસ કે, રણમાં ચઢે રે લોલ.	૬
કાંઈ મુગલે મારી નાખ્યાં કે, બોલાવ્યાં પેટમાં રે લોલ.	૭
કે પ્રભાતે પંખીડાં બોલ્યાં કે, કીધા રહુકલો રે લોલ.	૮
લીધાં ખરૂં ને ત્રિશૂલ કે, અસુરને મારીઆ રે લોલ.	૯
ફાડી ઉદર નીકળ્યાં બહાર કે, અસુરને હાથે હંપણે રે લોલ.	૧૦
આવી નારતાની નવરાત્ર કે, મા ગરબે રંગે રે લોલ.	૧૧
માએ છૂટા મેલ્યા કેસ કે, પૂદડી બહુ ફરે રે લોલ.	૧૨
માજ કીઓ સજ્જું સણગાર કે, રસું રંગમાં રે લોલ.	૧૩
આડ્યાં અમર કેરી જોડ કે, ચરણાં ચુંદડી રે લોલ.	૧૪
માએ કરી કેશરની આડ કે, વચમાં દીસડી રે લોલ.	૧૫
કંથે ભયો છિ સિંદૂર કે, વેણુ કાળી નાગણી રે લોલ.	૧૬
માજ દંતે સોનાની રેખ કે, દીલીની શોભા ધણી રે લોલ.	૧૭
પાયે ઝાંઝરનો અમકાર કે, વાગે ધુધરા રે લોલ.	૧૮
ચોસઠ બેની મળી છે ત્યાંવ કે, સણગાર શોભા ધણી રે લોલ.	૧૯
આતું રૂઠું ચોટું ચાંપાનેર કે, વચમાં ચોક છે રે લોલ.	૨૦
રાજની ચતુરાં ચંચલ નાર કે, કાળિકાને બેનપણાં રે લોલ.	૨૧
બેની મારી ગરબે રમવા આવો કે, જણની મા કાળિકા રે લોલ.	૨૨
બેલે મંડપની માંવ કે, ફરે ફરે પૂદડી રે લોલ.	૨૩
જોવા મળીઆ તેજસ કોડ દેવ કે, પુલડાં વેરીઆં રે લોલ.	૨૪
રાજએ અંધાર પછેલો આલ્યો કે, મા તારે હેરડેરે લોલ.	૨૫

રાજ્યે છળ કરી ઝાલ્યો કે, માછનો છેડલો રે	લોલ.	૨૬
માગ માગ પાવાના રાજન કે, તુષ્ઠમાન થયાં ધણાં રે	લોલ.	૨૭
માગ માગ પુત્ર કરી જોડ કે, બંધાવું પારણાં રે	લોલ.	૨૮
માગ ઘોડાની ઘોડાશાળ કે, હસ્તી માગ શુભતા રે	લોલ.	૨૯
માગ તોપો ને નોપખાન કે, જગલુ અતિ ધણાં રે	લોલ.	૩૦
માગ ગુજરાત સરખો દેશ કે, લદ્દ ખેસણાં રે	લોલ.	૩૧
માગ સુરત સરખું શહેર કે, બંદર અતિ ધણાં રે	લોલ.	૩૨
માગ માગ ઉત્તર કેરો ખંડ કે, નવ કોટી માળવો રે	લોલ.	૩૩
માગ માગ પશ્ચિમ સરખો દેશ કે, રણુછોડ રાજ કરે રે	લોલ.	૩૪
માગ માગ નવ ખંડનું રાજ કે, ચાંદો સૂરજ તપે રે	લોલ.	૩૫
કે માગું એકલકું વરદાન કે, મોહોલે પધારત્તે રે	લોલ.	૩૬
હટ હટ પાવાના રાજન કે, એ શું માગીયું રે	લોલ.	૩૭
આજથી છઠ્ઠે ને ૭ માસ કે, તારું મૂળ ગયું રે	લોલ.	૩૮
કાળિકા સડવડ આપ્યાં જાય કે, ખજારે નીસર્યા રે	લોલ.	૩૯
કે છુટીઓ દર દરવાજે દીવાન કે, જાળને પૂછિયું રે	લોલ.	૪૦
કેણી કોર પાવાના દરબાર કે, કેણી કોર રાજવળાં રે	લોલ.	૪૧
માતા ઉગમણા દરબાર કે, આથમણાં રાજવળાં રે	લોલ.	૪૨
કર્પાળી નવ લખી આવી પોઠ કે, જોઈ પૂછીયું રે	લોલ.	૪૩
પોઠમાં શી શી વસ્તુ હોય કે, પોઠમાં શું ભર્યું રે	લોલ.	૪૪
પોઠમાં લગ્ન, સોપારી, એલચી કે, મીસરી ઘણી રે	લોલ.	૪૫
છુટીએ છુટી નાખી એક કે, લોહીની ધારા ચાલી રે	લોલ.	૪૬
માંલીથી નિહળ્યા મુગલો દેલ કે, ડેરા રાપિયા રે	લોલ.	૪૭
ખાંખાં તરવારે તોરણ કે, કાળિકા કાપિયાં રે	લોલ.	૪૮
ભાગ ભાગ પાવાના રાજન કે, પાવો તારો ઘેરી આ રે	લોલ.	૪૯
લીલુડે ઘોડે માંખાં પલાણુ કે, પેચાઈ ભાગીઓ રે	લોલ.	૫૦
રાજ તારી રાણી કાઠ જાહાર કે, કાંકરીયા પાગ ભરે રે	લોલ.	૫૧
હરતી ફરે માછની ફાજ કે, પાવો ઘેરિયો રે	લોલ.	૫૨
લીધું લીધું ચોઈ આંખાનેર કે, રાજ ગઢ રાણીયા રે	લોલ.	૫૩
રોલ્યા સુઆ ને સરદાર કે, પુત્ર પાટવી રે	લોલ.	૫૪
જેજનવંતી નારીઓ અનેક કે, મુગલો વળગ્યા ફરી રે	લોલ.	૫૫

પાટવી પુત્રની નાર કે, તેને છે કુંખ ધણી રે	લોલ.	૫૬
મારીને છાધા ચકચૂર કે, પાવો ઘેરીઓ રે	લોલ.	૫૭
સુલતાન આયો સંધે છડીદાર કે, પાવે જઈ મળ્યો રે	લોલ.	૫૮
તેને મળ્યું અલખ વરદાન કે, નીર લપ્યા નેત્રમાં રે	લોલ.	૫૯
માણ દુર્લભ તમારો દાસ કે, આપો મને આરા રે	લોલ.	૬૦
માનાં લોચન દીર્ઘાં પિકાળ કે, રાતી આંખડી રે	લોલ.	૬૧
સુલતાન નમાવી માને શિશ કે, પાવે પડી પ્રીતસુ રે	લોલ.	૬૨
માણ વાત વિસારો મન કે, અલ્પ મતિ છે થોડી રે	લોલ.	૬૩
માણ થયાં તેને પ્રસંન કે, માગ તુષ્ટમાન થઈ રે	લોલ.	૬૪
આપું રે તુને વરદાન કે, પાવોગદ ધ્યેમણુ રે	લોલ.	૬૫
માણ થાજે મને પ્રસંન કે, નથી જ્ઞેતાં રાજ દવે રે	લોલ.	૬૬
માણું ભક્તિ પદારથ વેરાગ કે, સેવું માનાં ચરણને રે	લોલ.	૬૭
માણ્યે અસ્તક મેલ્યો દાઘ કે, નિર્ભય કરી થાપિયો રે	લોલ.	૬૮
સાતમી પેઢીએ આપીશ રાજ કે, પાવો આપિયો રે	લોલ.	૬૯
માનો થાજે તું સેવક કે, નિર્ણય થાપિયો રે	લોલ.	૭૦
હિપમા કાળિકાની કોઈ ગાય કે, શીએ સાંભળે રે	લોલ.	૭૧
ગરબો ગાયે તે વલ્લભ કે, સેવક માનો સહી રે	લોલ.	૭૨
માણ આપજો અવિચલ વાણુ કે, શુદ્ધિ છે થોડી રે	લોલ.	૭૩

આરાસુરનો ગરબો.

માણ તું આરાસુરની રાય રે, આર્ધ અંબિકા રે મા.	રેક.
આરાસુરમાં બિરાજતી રે મા, સેવકને શિર છાજતી રે મા;	
આસને બેડી ગાજતી રે મા, માણ તુને દીઠે મહા સુખ થાય રે. આર્ધ	૧
મંડપની રચના ધણી રે મા, દિરા સ્તન જર્ઝા મણિ રે મા;	
સોભે શ્રીસુરના ધણી રે મા, માણ તુને દીઠે પાતિક જ્ઞપ રે. આર્ધ	૨
પૂજા કરે મધ્યને સમે રે મા, કામ લોભ ચોદને દમે રે મા;	
અંબાને મન તે ગમે રે મા, માણ દીઠે મન લોભાય રે. આર્ધ	૩
ગંગાદક નિર્મલ ભરી રે મા, કરે પખાલ જુગતે કરી રે મા;	
દૂર થકી નાસે અરિ રે મા, માણ તું કરુણા કર કિરતાર રે. આર્ધ	૪

ચંદન પુષ્પ ચડાવતા રે મા, મન માણ્ણુ લડાવતા રે મા;
 અખીલ ગુણો લેડાવતા રે મા, તેનો સફલ થાય અવતાર રે. આઈ૦ ૫
 જામ જામ ને માલતી રે મા, કિંકરીઓ ચર્ચાલાલતી રે મા;
 શેરો કરી કંઠે ધાલતી રે મા, માણ તું નિર્ભય પદ દતાર રે. આઈ૦ ૬
 બહુ જન પાળે અવતાર રે મા, મેવા બહુ વિધ લાવતા રે મા;
 માણ માને ધરાવતા રે મા, માણ તેને લવસાગરથી તાર રે. આઈ૦ ૭
 ધૂપ દીપ નૈવેદ્ય કર્યા રે મા, નર નારી મોહે ભર્યા રે મા;
 પાન પત્ર મધ્યે ધર્યા રે મા, માણ તેને નવનિદિ ધણી આપ રે. આઈ૦ ૮
 ઘંટા વગડી કરે આરતિ રે મા, નર નારી મન ધારતી રે મા;
 તન મન ધન સહુ વારતી રે મા, તેનાં દુઃખ દારિદ્ર્ય બધાં કાપ રે. આઈ૦ ૯
 સન્મુખ રહી શિશ નામતા રે મા, કોટી જનમ દુઃખ વામતા રે મા;
 પૂરણ પદવી પામતા રે મા, માણ અને પોતાનો કરી થાપ રે. આઈ૦ ૧૦
 હવન વેળા સહુ આવીને રે મા, સહુ પરિવારે સરભવીને રે મા;
 પૂજાપો બહુ લાવીને રે મા, માણ લાંબાકાળ કરતા જાપ રે. આઈ૦ ૧૧
 કરે હવન જન જાપથી રે મા, દલે તનના તાપથી રે મા;
 અંબા મા આપો આપથી રે મા, માણ તે જીવ સચરાચર જાણ રે. આઈ૦ ૧૨
 પૂજા સર્વે સમર્પતા રે મા, શ્રીકૃષ્ણ ધાટીઓ અર્પતા રે મા;
 બ્રહ્મભોજન કરી તર્પતા રે મા, માણ તે વેદ પુરાણે પ્રમાણ રે. આઈ૦ ૧૩
 પ્રદક્ષિણા જપને કરે રે મા, અંબા મા મનમાં ધરે રે મા;
 નવનિદિ તેને દારે રહે રે મા, માણ તું મૂળ મહિમા મેંડાણ રે. આઈ૦ ૧૪
 પંચતીરથી કરવા પળ્યાં રે મા, કૌટિક કર્મે કૂડાં બળ્યાં રે મા;
 સાજન સહુ સરવે વળ્યા રે મા, માણ તું નિર્મળ પદ નિરવાણ રે. આઈ૦ ૧૫
 ગણપતિને શિશ નામશે રે મા, જન્મ મરણ ભય વામશે રે મા;
 તે આર પદારથ પામશે રે મા, માણ તેને આપે પુત્ર ધન નાર રે. આઈ૦ ૧૬
 શિવ સન્મુખ જોસે સહી રે મા, મોહ માયા મમતા વહી રે મા,
 અલખ નિરંજન એ કહી રે મા, માણ તારા સેવકને ઓહાર રે. આઈ૦ ૧૭
 આચર પૂજા કીણ્યો રે મા, મન ધીણ્યો રે મા;
 અમૃતરસ એ પીણ્યો રે મા, માણ તે કર્યું સફલ દેહાર રે. આઈ૦ ૧૮
 આઘ સ્થાનકે વાસો વશ્યાં રે મા, દયા દીલર્મા આણી કર્યાં રે મા;
 આમુદ અંગે ધર્યું હર્યાં રે મા, માણ તમે ઉતારો લવપાર રે. આઈ૦ ૧૯

સકળ તીરથ અહીં વાસીએ રે મા, ભમવું નવ પડે કાશિએ રે મા;
 નરહો સહુ મન રાશિએ રે મા, માજી તારો વાસો છે સર્વ અક્ષય રે. આખં ૩૫
 રાખો મન નિર્મળ મતિ રે મા, સેવ્યા ત્રિભુવનના પતિ રે મા;
 જો હોય કર્મ તણી રતિ રે મા, સાચી સેવા અંબા શક્તિ રે. આખં. ૩૬
 અંબા અંબા જો રટે રે મા, ગ્રામસ્થિત પૂર્વતણાં ઘટે રે મા;
 માજીને નિત્યે રટે રે મા, એ છે સકલ કલા અધ્ય રક્ત રે. આખં ૩૭
 ગરબો ગારો માનવી રે મા, સહેજે નહારો જાહનવી રે મા;
 દમે નહિ કોઈ દાનવી રે મા, તરે નર નારી આરક્ત રે. આખં ૩૮
 શિખે મુણે ને સંભળે રે મા, ભરસિધુ જેના ટળે રે મા;
 અંબા મા પોતે મળે રે મા, માજી તમે વક્ષલ દેજો ભક્ત રે. આખં ૩૯

અંબાજીના શણુગારનો ગરબો.

અંબા માતા રે વિનવું, હંખોદર લાગું પાય;
 વાણી આપો રે મા માયા કરી, તેમ અક્ષર આપો માય. ૧
 સરસ્વતી શુભ પતિ રે મા સ્તવન કરું, જેના શુભ ગાયા નવ જાય;
 નયણે નિરખું રે મા માતાને, ધન્ય ધન્ય આસારી માય. ૨
 શિશે શોભે રે મા રાખડી રે, માને શ્રવણે જીજ્ઞાસે આસ;
 માજી રૂપ સોહામણી રે મા, જેની જોત્ય પડે બહુ માલ. ૩
 શ્યામ ત્રિવેણી રે મા ચોટલો, માંહી જડિત ગોહણો સાર;
 ગોહણે ફરતી રે મા ધુધરી, જેનો મુંદર ઘાટ અપાર. ૪
 નીલવટ સોહિ રે મા ચાંદલો, ને કુમકુમ કેશર આડ;
 આડ અનેપમ રે મા શોભતી, મા વિધવિધ લડાવે લાડ. ૫
 વેણુ સમારે રે મા આપસું, ને શંથે ભયોં સિંદોર;
 નયણે કાજલ રે મા સારીયાં, અણીઆળે નાકે મોર. ૬
 ચોકે બાધી રે મા ચુંદડી, માંહી કસળે બંધ દિસે તોર;
 કુમકુમ કેશર રે મા કરતુરી, માંહી ચુવા ચંદનનું જોર. ૭
 દાડમ કળીઆ રે મા દંત છે, ને મુખ આળ્યો તંબાળ;
 મુખથી બોલે રે મા મરકલડે, ને નીતમ કરે કલોલ. ૮
 કોટે સોહિ રે મા કટેશરી, માંહી મોતી ડીડીયાં જોલ;
 ચાંદલો સોહિ રે મા સોનાતણો, માહિ તનમનિયાં તેલ. ૯

હારલો લહેકે રે મા જડાવનો, માથુ કરે તે યુમળું જ્યોત;	
માળા લહેકે રે મા મુક્તાફળની, માદળીએ ઉઘોત.	૧૦
ઉપર સોહે રે મા ઉતરી, માંહી દુગદુગી જાત્ય અપાર;	
કંઠે નૌતમ રે મા કાંઠલો, માંહી રહે પુષ્પના હાર.	૧૧
ભુંડી સ્ત્રી રે મા શોભતી, માંહી કાંકણી તેને સંગ;	
બાંહે બાળુબંધ રે મા ઘેરખા, આજુબજુ ધરીઆ અંગ.	૧૨
ખટખટ ખળકે રે મા મેખલા, માંહી ઘુઘરીનો ધમકાર;	
વાળું વાળે રે મા રણુઝણે, માંહી જંત્ર તથા તણુકાર.	૧૩
ચરણા ચોળી રે મા ચુંદડી, માંહી કમળો લીલી જાત;	
વસ્ત્ર અનોપમ રે મા પહેરિયાં, તે સર્વે જુગ્મવી જાત.	૧૪
વેઠ વીંટીઓ રે મા આંગળીએ, ને નૌતમ દીસે અંગ;	
અંગની આંગળીઓ રે મા આપસું, ને દર્પણ દીસે સંગ.	૧૫
કાંખી કડલાં રે મા શોભતાં, ને અંઝર નેપૂર સાર;	
અણુવટ કમકે મા અંચુકે, ને વિંછીઆનો ઝણુકાર.	૧૬
શણુગાર પેર્ચા રે મા શોભતા, તેનાં શાં કંઠે વખાણુ;	
તળીયાં રાતાં રે મા પગતણાં, જાણે ઉગ્યો ભમર ભાણુ.	૧૭
સુરી નર મુનિવર રે મા મોહી રસા, ને મોહ્યા મોટા શૂપ;	
મોહ્યા મોહ્યા રે મા દેવતા, મા જોતાં તારું રૂપ.	૧૮
ચોસક ઘેનું રે મા આનિયો, ને માંજો નૌતમ રાસ;	
હરખ ધરીને રે મા હમચી, ખુંદે તાળીઓ વાગે તાસ.	૧૯
હરતાં હરતાં રે મા પુદ્દી, ને છંદે ગરગો ગાય;	
શોભા શી કહું રે મા તમતણી, તે કળી કાઢથી નવ જાય.	૨૦
ગરગે હરતાં રે મા જાળિયાં, તેના દીપક જ્યોત અપાર;	
કમલ દીપક રે મા કોડિયાં, તેની શોભાતણો નહોં પાર.	૨૧
પાર નવ આવે રે મા તમતણો, તેના ગુણ ગાય છે ઈશ,	
આવ્યા આવ્યા રે મા કાશી યદ્ય, ઈન્દ્રાદિક સુર તેનીસ.	૨૨
ધ્વજા આવ્યા રે મા હંસ ચઢી, ને વૃષભ ચઢી મહાદેવ;	
વિષ્ણુ આવ્યા રે મા ગરુડે ચઢી, જેની દેવ કરે છે સેવ.	૨૩
નાચે નાચે રે મા ઉર્વશી, ને કરે અપસરા ગાન;	
ગાન ગાયે રે મા નૃત્ય કરે, ત્યાં નાટક થેઈ થેઈ તાન.	૨૪

જય જય વાણી રે મા સહુ વદે, ત્યાં પ્રુષ્પત્તી વૃષ્ટિ થાય;	
હથી રમીને રે મા રાસમાં, તે સ્થાનિક બેઠા માય.	૨૫
ભોજન કીધાં રે મન ભાવતા, પકવાન દૂધ છે પાસ;	
ઝારી ઝરી રે મા ગંગાજલી, ને મન માન્યા મુખવાસ.	૨૬
કર બેઠીને રે મા વિનવે, વસ્ત્રભ તારે દાસ,	
સંકટ ટાળે રે મા સેવકનાં, મા તમે મનની પૂરો આશ.	૨૭

દ્વારકો.

—છાંદસ—

સંવત ૧૮૮૦ સને ૧૭૪૪ માં હયાત હતો. તે ઘણું ખરું ડાઠારમાં રહેતો, પણ એનું મૂળ વતન ચરેતરમાંનું લાલેજ હતું.

શાણુગાર.

પદ ૧ હું-રાગ ગરબી.

આજ મારે આંગણિયે પેલો, નંદનો કુંવર બેઠો ને; ૧
હુ ગમતી જમુના જળ ભરવા, છાનો ધરમાં પેઠો ને.
ધરમાં પેશી એવું કાધું, માંડડલાં બોલાવ્યાં ને;
મદિ કાઢી મ્હોં આગળ મેલ્યાં, ખાવા સારુ આવ્યાં ને. ૨
આચિતી મહિયારી આવી, દરિની બાવડી ઝાલી ને;
મોંઢા ઉપર ગોરસ લોહું, આચંબા લપ યાલી ને. ૩
સાંભળજે તું જશોદા રાણી, તારો કુંવર લાવી ને;
બાળક તારો બહુ મરતાનો, ટેવ થી પાડી આવી ને. ૪
કહે જશોદા જૂઠા બોલી, જીભ કરો કાંઈ થોડી ને;
મારો કુંવર કાંઈ ન જાણે, બેઠો. બેઠે કર નેડી ને. ૫
બાળ જીવે તો પોતા ફરું, નેમને લજ્જા પામી ને;
સહુ ગોપીનાં માન ઉતાર્યાં, એવો અંતપાંખી ને. ૬
એની અક્ષતને કોઈ ન પહોંચે, ગતિએની બહુ ન્યારી ને;
દારકાના રવામી સગે, અબળા રહી છે દારી ને. ૭

પદ ૨ જું-રાગ ગરબી.

આઘ અંતની પ્રીત છે મારે, કદિયે મોલે ન આવોજ;
અબળાનો અપરાધ ન જોધએ, પ્રેમે કરીને બોલાવો. પાલવળગ્યાંજ. ૧
મયમ પહેલું અમૃત પાષને, એર હવે શીદ પાચ્યાંજ;
જળ વિના જેવું મીન વડોડયું, એમ શીદ તલસાવો. પાલવળ ૨
ભાત ભાતનાં રૂળ અમૃદ્યક, હંસ હશે તે ચરશેજ;
મીઠાં જળનું માછલડું તે, ખારે જલ કમ કરશે. પાલવળ ૩

સમસ્થામાં સૌ સમજ લેજો, બ્રહ્મ તે શું-કહીએજી;

દાસ દ્વારકાના સામું નિદાણો, આવા કંઠે ન ચાલ્યો. પાસવ૦ ૪

પદ ૩ જી-રાગ વસંત.

વસંત ઝલુમાં આનંદ મારા વહાલા, ઘેર ઘેર ઝાંચવ થાય;

જે ઘર આનંદ ઝાંચવ ના થાય, તે ઘર મૂઠ કહેવાય. વસંત૦ ૧

તાલ પખાજ બાજે બ્રામુરી, વાળ લેઈ લેઈ જાય;

અખીલ ગુલાલ અગર કસ્તુરી, કેસર રંગ ઘોળાય. વસંત૦ ૨

ત્રેમે ગાયે સાંજણશે જે કાઈ, સેને વૈકુંઠ જાય;

દાસ દ્વારકાનો સ્વામી સોચવીએ, મારા હૃદયમાં સમાય. વસંત૦ ૩

પદ ૪ શું-રાગ કાશીની હારી.

છટિ છે પીચકારી રે, રંગ બીનો રંગીલો, જાંટિ છે. રેક.

જીમનાં તરિ તે હળધર વીરે, ખેલ મચ્યો અતિહારી રે. રંગ૦ ૧

બીની શી ચોળી ને, દરિરમે હોળી, કેસર માર માર દોળી રે. રંગ૦ ૨

કુમકુમ કેસર ઘોળ્યાં ને રાળ્યાં, કસ્તુરી રંગ રેલો રે. રંગ૦ ૩

સ્વામી દ્વારકાનો સખીઆમાં શોભે, કુંજ તણો ખીહારી રે. રંગ૦ ૪

પદ ૫ શું-યાગ.

સાંજણું સજની રે, મનુદાર શી કરીએ;

સુખલડી તો સારી રે, મોહો આગળ ધરીએ. ૧

જલેખી પેડા રે, મીઠા માલપુઆ;

શીરો ને પૂરી રે, તેના સ્વાદ જીખવા. ૨

ખાજ ને ઘેખર રે, સુંદર શાક તળ્યાં;

આખીને જીઓ રે, પકવાન લાગે ગળ્યાં. ૩

કારેલાં કડવાં રે, રૂડી રસ પોળી;

હરિ હેતે જમાડું રે, લીમાં અજકાળા. ૪

અળવીને સૂરણ રે, મેથીની લાજ;

કઠી ને ફરજ રે, તરત કરી તાજ. ૫

રાઈનાં અથાણાં રે, ગંગા જળ આરી;

ત્રેમી જન કહે છે રે, એ છે બહુ સારી. ૬

અલખેલાજીની રે, આરતિ ઉતારી;

દારકા કહે છે રે, બેતાં બહુ બલિદારી. ૭

ઉપદેશનાં પદ.

પદ ૬ કું-રાગ વેરાહી.

ઇન્ન તારી શી ગતિ યાશે રે, માયામાં ગોચાં ખાશે રે;
 ચતુરાઈ ચુકે પડી રે, હરિને બળ્યા નહીં ધડી રે. ૧
 આવીને તે શી લાભ લીધા રે, ખોટનો વેપાર કીધા રે;
 હરિની તો સેવા ન બાણી રે, પાપની પીલી ધાણી રે. ૨
 માયામાં મુલો રળીને રે, બેઠા કંકાડી દળીને રે;
 વિષયમાં ધણેજ મહાલ્યો રે, અવળે મારગ ચાલ્યો રે. ૩
 પર નારી દેખીને મોહો રે, તપાસી તે બેઠ ન ભયો રે;
 ઉંચાં મંદિર ન મેડી રે, વેપારની ચાલે છે પેઢી રે. ૪
 લાખે તો લેખાં કરતો રે, હદે રામ નામ ન ધરતો રે;
 સાધુનો તે સંગ ન કીધા રે, આગ્યાને ન આદર દીધા રે. ૫
 લાંબી સાડ ધાલી પોડયો રે, આગ્યો એવો ગયો જ દોડ્યો રે;
 દ્વારકા કહે છે તમને રે, જિતો તમે આવતા જન્મને રે. ૬

પદ ૭ મું-ચોપાઈ.

તું કાં બૂલ્યો સમજી યઈ, મૂઢ મતિ મતિ તારી યઈ;
 લક્ષ ચોચાંશી ફેરા ફર્યો, કેમ નામ હરિનું વિસર્યો. ૧
 ન્યારે હતો તું ઉદરમાંડી, પરિશ્રદા તે પોકાર્યાં ત્યાંડી;
 તિહાં હરિતણું સ્મરણ કીધ, તે સ્થામળીએ ચિત્તમાં લીધ. ૨
 પુરે માસે આગ્યો બહાર, વિસરી ગયા તને મોરાર;
 ઉદરનાં દુઃખ અળગાં કર્યાં, પછે સુખ સંસારી ધર્યાં. ૩
 માત પિતાને વહાલું બાળ, રમવા જાય કરે બહુ આળ;
 વડવાડો તો લાવે ધણી, નિશાળેથી ઉતર્યો બાણી. ૪
 એટલે આગ્યું વેવિસાળ, પરણ્યો વર્ષ થયાં ન્યાં બાર;
 સોળે વરસે આવી સાન, વીસે વરસે વળિયાં વાન. ૫
 નારી સાથે માન્યું મેન, રળવાને તું લાગ્યો ધન;
 વરણાગીમાં વાંકો ફરે, નવાં નવાં બહુ પ્રાક્રમ કરે. ૬
 ગણો ડહાપણ સમજૂદાર, બાંધ્યા ધરના માથે બાર;
 વેપાર વણજ કરિયા બહુ, લાગ્યું છે યોગખવા સહુ. ૭

ત્રીશ યયાં ચાળીશની આમ, તોય નથી ભજતો ત્રીસમ;
 ધંધામાં નવરો નવ થયો, અવસર બાધા એજે ગયો. ૮
 પચ્ચાશે તો આઠ્યાં પળિયાં, મોનાં ડાયાં સર્વે મળિયાં;
 પૂલી જેમ કરમાયે ફૂલ, ચયું છે તન તો તેની તૂલ. ૯
 સાહે વર્ષે નાઠી સાન, કાંઈ યયા છે બહેરા કાન;
 ધરને લોકે સર્વે કહ્યું, ડોસાનું તો ડહાપણ ગયું. ૧૦
 સિતેર વરસ વીત્યા સહી, ગતિ બાલવાની નવ રહી;
 તોય ઉદરમાં જોઈએ અન્ન, માયામાં લલચાણું મન. ૧૧
 લેખું લેશે રાજા ધર્મ, કહે અલ્યા શાં કીધાં કર્મ;
 મરણતણી છે માથે ખોડ, માટે પ્રીત પ્રણયી જોડ. ૧૨
 સંભારે તે સુખમાં રહે, સાધુ જન શિખામણ કહે;
 પાણી પહેલી બાંધી પાળ, દારકા તું તારું સંભાળ. ૧૩

પદ ૮ મું—રુચિરા છંદ.

ચેતી લે ચેતાનો અવસર, ફરી ફરી ક્યાં મળશે રે;
 જોખન જાતાં વાર ન લાગે, જરા આવીને ઢળશે રે. ૧
 ઢંગશે ત્યારે નહિ રહે ધારણ, ચરચર કાયા ધુજો રે;
 માયાની અંધારી નાંખી, તેમાં કાંઈ નવ સૂજો રે. ૨
 સૂજો ક્યાંથી સમજણ નથી, કુટુંબ કપીલે વાલો રે;
 અવજે સવજે બધે બાંધ્યો, હાથેસું બંધાયો રે. ૩
 કહે ભાઈઓ એને શું કહીએ, મૂરખ મન નવ આણે રે;
 દુર્મતિ આગળ કાંઈ ન સૂજે, આપે આપ વખાણે રે. ૪
 મોહો ભરિયો મત્સર ભરિયો, અમાને અંજયો રે;
 નારી સાથે નહ ધણો ને, ધણા ધણાને ધાયો રે. ૫
 ધાયો ત્યાં તો ધૂળ મળ્યું ને, ગઠિ ન મળે કાડી રે;
 ઠાઠા હાથે ઠાઠાં જાતું, શીઠ મરે છે દોડી રે. ૬
 સંસારી સુખ જોવા માત્ર, અંતે સમજું ખોટું રે;
 આગળ અવસર એવો આવે, દારુણ દુઃખ છે મોટું રે. ૭
 ખોટામાંથી ખરું કરી લે, તે તું જાંધને તાણી રે;
 સાધુ જનની સેવા સમજે, ભજને શાસ્ત્રપાણી રે. ૮
 એ શિખામણ માન્યા સરખી, માની લેજો કાંઈ રે;
 આવ્યા છો તો લાભ કમાવા, જરો મુડી ખોઈ રે. ૯

ગોપને જાણે ખતા ખાણે, કેમ કહ્યું નથી કરતા રે;	
અન માટે આચરતા દૃષ્ટિ, પેટ પાપથી ભરતા રે.	૧૦
પર નિંદા ખાડો કિ પૂરો, કેમ પડે છે જાણી રે,	
જાણીને તે બાધ્યું તાણી, જૂઠી વાત વખાણી રે.	૧૧
એક ધડી એકતિ બેમી, હરિનું નામ ન લીધું રે;	
અમરિતનો રસ અળગો મૂકી, એર હળાહળ પીધું રે.	૧૨
પીતાં પૂરણુ તુ ન ધરાયો, નેત્રુ નહિ વિચારી રે;	
કહે દ્વારકા રામ ભણુ દ્યો, નહિ તો જાણે હારી રે.	૧૩
સંવત અદારસે પૂરામાં, કારતક સુદિ દશમી રે;	
શિખામણુ સુણી હરિજન હરણે, વિમુખ થવને વશમી રે.	૧૪

પ્રીત મહાસ.

ચરોતરના સંધેસર ગામનો ભાટ-સંવત્ ૧૮૩૮-૪૦ સં
૧૭૮૨ માં હયાત હતો

કૃષ્ણ જન્મેની વધાર્ધ.

પદ.૧ હું-રાગ ધોળની દશો.

શ્રીનંદજીનાં ભાગ્ય તણો નહિ પાર રે, જેને ઘેર ઈશ્વરનો અવતાર રે;
જપ તપ જોગ જગન મત દાન રે, સાધન સુકિત સમરથુ ધ્યાન રે. ૧
તેનું ફળ કમળનયન સુત કૃષ્ણ રે, જેને જોઈ જમત યાચે પ્રસંન રે;
જના રોમ કૃપ વિષે બ્રહ્માંડ રે, જે અવિનાશી અક્ષય અખંડ રે. ૨
તેને જસોદાજી કરાવે પય પાન રે, જેનું શિવ બ્રહ્મા ધરે છે ધ્યાન રે;
પોહાડે પારણે પૂરથુ પ્રીતે રે, કરે શિશુ લીલા નૌતમ નિત્યે રે. ૩
ત્રિભુવન મોહન મંગળકારી રે, અંગ અંગ રતિવર કૌટિલ વારી રે;
મજ વહુ વેગે વધાવાને આવે રે, બહુ ધેર પૂજા સાંભરી લાવે રે. ૪
કર ધર્મી હંચન કેરા થાળ રે, શ્રીફળ ફેફળ અક્ષત માળ રે;
મળી મળી માનુની મંગળ ગાય રે, ઉલ્લટ આનંદ અંગ ન માય રે. ૫
તરિયાં તોરણુ બારે બંધાવે રે, મણિ મુક્તાના ચોક પૂરાવે રે;
આંગણે કદલીના રચંભ રોપાવે રે, શેરીએ સઘળે સુગંધ સીંચાવે રે. ૬
ઘેર ઘેર આનંદ ઉત્સવ થાય રે, થેઈ થેઈ ગ્લાણ નાચે ને ગાય રે;
મજ રહ્યું સુવર્ણ ફૂલે ફૂલી રે, શોભા જોઈ સુરપતિ ગયો બૂલી રે. ૭
આઠે પહોર અમૃત મેઢ વરમે રે, હીરા મણિ હેમના ડુંગર દરસે રે;
સૂરજ પુત્રીને પ્રેમ અપાર રે, ભુજમાંઘી કરશે રંગ વિહાર રે. ૮
હરખ્યાં ગૌ ગોપી ગીરિરાજ રે, હરખ્યાં સુર નર સકલ સમાજ રે;
હરખ્યાં પશુ પક્ષી મૃગ મીન રે, હરખ્યાં હરિ જન પરમ પ્રવીણ રે. ૯
હરખ્યું દાવન વૃક્ષ વેલી રે, દશ દિશ આનંદ રંગની રેલી રે;
નિજ જન તનના તાપ નિવાર્યા રે, દુષ્ટ દળી ભૂમિ બાર ઉતાર્યા રે. ૧૦

પ્રભુછંએ પ્રથમ પૂતના મારી રે, ગઈ સુરલોક પાછી ન પધારી રે;
 શકડાસુર તૃણાવર્તને તાર્યો રે, ધેનુક વત્સાસુર પ્રલંબ સંદાયો રે. ૧૧
 અધાસુર બકાસુર ને કેશી રે, વૃષભાસુર બોમાસુર દેશી રે;
 એવા અસુરતણા અંત આણ્યો રે, શંખચૂડ કેશ ગૃહીને તાણ્યો રે. ૧૨
 કાલિનાગ કાલિન્દીથી કાઢ્યો રે, મળનાં જનને આનંદ પમાડ્યો રે;
 ગોપીવરે ગોવર્દન કર ધાર્યો રે, એ પેરે ધન્વનો ગર્વ ઉતાર્યો રે. ૧૩
 વહાલોજી તો વનમાં વાછરવારે રે, ઝુંજ માલા મોરપીછ શિરધારે રે;
 દુમ ચઢી પક્ષીની ભાયા બોલે રે, ડરે નહિ ડાળી ગૃહીને ડાલે રે. ૧૪
 મુરલિમાંસુરલિનું નામ લઈ બોલાવે રે, તત્ક્ષણ તે ત્યાં દોડીને આવે રે;
 એમ ક્રીડા કરે બહારે વન રે, સંગે સા ગોપ કેસ તન રે. ૧૫
 જો હરિ નિગમે વણ્યો ન જાય રે, તે પ્રભુ એકું આહીરડાનું ખાય રે;
 વિરંચિએ વત્સ હરીને લીધાં રે, તેણી વારે તત્ક્ષણ તેવાં કીધાં રે. ૧૬
 અદ્ભુત લીલા અજને દેખાડી રે, કૃપા કરી અનુભવ આંખ ઉઘાડી રે;
 ત્રિભુવનપતિ ધરે જ્યાં ખાય રે, ધરણીની રણ કુંકુમ ધાય રે. ૧૭
 મોર ચઢાર કાકીલા કીર રે, શીતળ મંદ સુગંધ સમીર રે;
 કુમ્ભિત કુંજ જીવન કહેવાય રે, સુંદર મહેલ ખનોહર ધાય રે. ૧૮
 સુખકુ તે સ્વામા સ્વામને આપે રે, વહાલાજીસું વહાલ અતિ બાપે રે;
 મળ જન વૈકુંઠું સુખ માણે રે, દિન રજની જાતાં નવ જણે રે. ૧૯
 મૌ ચારી ગેવંદ ગોકુલ આવે રે, ગોપી જન મોતીને મુમખે વધાવે રે;
 આરતિ સહસ્ર દીપની સાંગે રે, એવા જીવતીનાં જીવ્ય વિરાગે રે. ૨૦
 નોછાવર નેહે કરે નંદ રાણી રે, ઘેસાડે ઉંચે આસન આણી રે;
 પય પકવાંન મીઠાઈ એવા રે, મુખ આગે મૂકે તે લાલજીને સેવા રે. ૨૧
 ભોજન સયન કરે ગોકુલ રાય રે, કાઈ નંદજીવન તજી નવ જાય રે;
 નંદજીનું સુવર્ણ સુરેશ સમાન રે, વિશ્વને આપે તે અન્ન પાન રે. ૨૨
 ઋદ્ધિ સિદ્ધિ ના નિધ દાસી યઈછે રે, દધિ તનયા જ્યાં લોભાઈને રહીછે રે;
 આઠ કોડ તીરથ મળમાં વસીયાં રે, પ્રભુજીનાં ચરણ કમલ પ્રેમે સ્પર્શિયારે. ૨૩
 ધનદના સુત પગાતા આપે રે, તેહને ઉદાર્યા જઈને આપે રે;
 નંદજીને નવ લખ દૂઝે ગાય રે, ગોપીનું ગોરસ ચોરીને ખાય રે. ૨૪
 રમત રમે રવિતનયા તીર રે, કાટી મનમય સોમે શરીર રે;
 તરુણીને તાને કઝીને તેડે રે, અપ્પજાનો આંગો કરીને વેડે રે. ૨૫

નવ નારીને કુંજર કરીને રે, ઉલ્લટ અંગે અંગ ધરીને રે;
પરમ પવિત્ર ચરિત્ર ઉદાર રે, જેનો નેતિ નિગમ પામે ન પાર રે. ૨૬
દાણી ચર્ધ મોહન મારમ રોકે રે, અમૃત વેણે સૌને સંતોકે રે;
માટી ખાતાં માએ મુખડું નિહાળ્યું રે, ત્યાં ત્રેલોક્યનું કૌતુક બાળ્યું રે. ૨૭
ગોવર્દન ચઢીને શબ્દ ઉચ્ચારે રે, વધુ મંગળનું માન વધારે રે;
મથુરાં નંદ ગામ વરસાણું રે, વૃંદાવન શેઠા શી શી વખાણું રે. ૨૮
વૃક્ષવેલી કુસુમ ધણી નીસરિયાં રે, રત્ન મણિ મોતી વિવિધ વીખરિયાં રે;
સુંદર શરદ્નિશા અજવાળી રે, આનંદે વેણુ વળાડી, વનમાળી રે. ૨૯
સદ્વિસૌ માયાથી મોહ પમાડી રે, મજ જીવતીને રાસ રમાડી રે;
તે સુખ મુખ કહ્યું નવ જાય રે, શારદ શેષ સદસ મુખે ગાય રે;
આનંદ સિન્ધુ અગમ અપાર રે, પ્રીતમ પ્રભુનો અખંડ વિહાર રે. ૩૦

પદ ૨ જી,

બાવન દિવસ વરસ અગિયાર રે, પછી પ્રભુ આવ્યા મથુરાં મોહાર રે;
પ્રથમ પરિપટ મરણ પમાડ્યો રે, સુધા સ્વર્ગનો પંથ દેખાડ્યો રે. ૧
સામો મળ્યો માળી ચઢાવ્યાં ફૂલ રે, ચાર પદારથ આપ્યા અમૃત્ય રે;
રતિ એક ચંદન કુખળનું લીધું રે, તેનું રૂપ કમળા સરખું કીધું રે. ૨
દળધર ગિરિધર સુંદર શેઠા રે, ધનુષ જગમાં આવીને ઉભા રે;
જીકને કરીને જોયો જગ રે, કીધા ધનુષતણા બે ભાગ રે. ૩
યોદ્ધા તો યુદ્ધ કરવાને આવ્યા રે, તેહને મારીને દાર મનાવ્યા રે;
કુંજર કીટક તણી પેરે માખી રે, રસિયો રાજસભામાં પધાર્યો રે. ૪
ધર્મો શરીરે વીર રસ પોતે રે, થર થર કાળ કંપે જેને જોતે રે;
જ્યારે આવી ઉભા જીગદાધાર રે, જે જેમ તેમ રહ્યું ચન્પકાર રે. ૫
કંસે કાળ સ્વરૂપ નિહાળ્યું રે, ભોજપતિ મૃત્યુ પોતાનું બાળ્યું રે;
જોગી જને તત્ત્વ કરીને જાણ્યું રે, પંડિતે પૂરણ રૂપ વખાણ્યું રે. ૬
નગર નારીએ નટવર દીઠા રે, મોહન લાગે તે મનમાં મીઠા રે;
જનકે જોયા જીગદાધાર રે, રનેહી સહોદર દીઠા સાર રે. ૭
વસુંદેવ દેવકીએ હરિ નિરખ્યા રે, હૃદયે વહાલા લાગ્યા સુત સરખા રે;
મલ્લે તો મલ્લ સરીખા દીઠા રે, તાલણુ જીદ્ધ કરવાને ઠીક્યા રે. ૮
ચાલુર મુષ્ટકને લાં આર્થો રે, રાજ્ય દુઃશ્યવને સહેજે સંહાર્યો રે;
કંસને કેશ ગૃહીને પછાજો રે, પાપીનો પ્રાણ પલકમાં કાઢ્યો રે. ૯

આવી લાગ્યા માત પિતાને પાપ રે, હસ્ત જોડી સ્તવન કરે જનુરાય રે;
 અમ સારુ તમને મહા દુઃખ દીધું રે, ફુટે તો કામ અધટિન દીધું રે. ૧૦
 તેવું પ્રજા પામ્યો એ પાપિણ રે, હવે કરો અમ પર કરુણા રચણ રે;
 વસુદેવ કહે સુણો મહારાજ રે, તમ દર્શનથી સિધ્ધાં સર્વ કાજ રે. ૧૧
 વસુદેવે વિઘ્નનાં વંદ જોલાગ્યાં રે, દશ સદસ ધેનુ ને દ્રવ્ય મંગાળ્યાં રે;
 તન્દ્રાશુ દીધાં દાન ઉદાર રે, જગમાંહે યર્ષરહો જય જયકાર રે. ૧૨
 ઉત્તરેનને રાજ્યાસન આપ્યું રે, સહુનું સંકટ હુતું તે કાપ્યું રે;
 ગર્ગાચાર્યે આવી ઉપવીત દીધુ રે, અઘતેજ વાધ્યું ને કારજ સિધ્યું રે. ૧૩
 વિદ્યા બહુતા સંદીપન ધેર આગ્યા રે, પ્રભુ ભણી પૂરણ પ્રેમે બહુઆગ્યા રે;
 જેનો શ્રુતિ સ્મૃતિ પાર ન ભણે રે, જેનો મહિમા વીર વિરથી વખાણે રે. ૧૪
 સંસાર ધર્મ અજ્ઞાવાને કાજે રે, માનસી ચેષ્ટા કરી મહારાજે રે;
 જપ તપ તીરથ મત ને દાન રે, એવું તો આચરિયા બગવાન રે. ૧૫
 ગુરુમુત આણી આપ્યો આનંદે રે, વિનય કરી વિદાય માગી ગોવિંદે રે;
 મધુ પુર આગ્યા દેવ મોરારી રે, જેને જોઇ મોહી નગરની નારી રે. ૧૬
 ઘેર ઘેર આનંદ ઉત્સવ થાય રે, હરિના જન્મ કર્મ જથ ગાય રે;
 એટલે તો બ્રૂપ જરાસંધ આગ્યો રે, ત્રેવીસ ક્ષોદ્ધિણી સેના સંગે લાગ્યો રે. ૧૭
 દુષ્ટ રાજા હુતા જે બળવત રે, તેનો તો આપ્યો પક્ષકર્મા અંત રે;
 સત્તર વાર સેનાનો ગર્વ નિવાર્યો રે, બલી લાતે બ્રૂમિ બાર ઉતાર્યો રે. ૧૮
 કહોંથી કાલયવન વળી આગ્યો રે, ત્રણ કોટિ રક્ષેઝ્ઝ હંકારી લાગ્યો રે;
 તપ કરી વર પામ્યો શિવ અજ્ઞથી રે, ભદ્રવ કુળ ભપ પામશે તુજથી રે. ૧૯
 વાયેશ્યે દીધા મન વિચાર રે, ત્રિવક્રમાં તેડાગ્યા તે વાર રે;
 એક મારી આઠા શિપ અદાવો રે, સાગર તીરે શુભ નમ્ર બેનાવો રે. ૨૦
 રેવંતેત આઘ્યા તે મતિ ધીર રે, દાસમતિ રચી દગિયા તીર રે.

પાપિષ્ટ ઉડીને । પુંકળ ધાયો રે, વાલેછએ વેશ ધરીને વાયો રે;
 ગોમતાચળ પર્વતની જે ગુફા રે, ધણા કાળનો સૂતો મુચકુંદ રાય રે. ૨૫
 તેની પાસે આંખા પ્રેમ ધરીને રે, પીતાંગર ઓઢાડકું જુગ્તે કરીને રે;
 ઉરમાંહે ઉપનયો અતિ આનંદ રે, ઉપાય રચી ગયા ગોવિંદ રે. ૨૬
 હરિને હરોસે તેને જગાજો રે, જગાલા નેત્રની પતન પમાજો રે;
 પછી હેતે હસતા આવ્યા ગોપાળ રે, પ્રસન્ન ચર્ષ દર્શન દીધું દયાળ રે. ૨૭
 કર જોડી હરિની સ્તુતિ કીધી રે, મહિપતે મુક્તિ માંગીને લીધી રે;
 જરાસંધ આવીને પર્વત પ્રગળ્યો રે, સુખી થયો દુઃખનો સંદેહ દાળ્યો રે. ૨૮
 અલખેલો આંખા એક ક્ષણું માંહે રે, હરેપન કુલ યાદવ જો ન્યાંહે રે;
 પરથમ પરણ્યા શ્રીખળદેવ રે, રેવતી કન્યા સુંદર એવ રે. ૨૯
 પછી પ્રભુ પરણ્યા રુકિમણી રાણી રે, અધ્યાય બાવનમે થયો જાણી રે;
 રસિયોજી લાંબા રાજકુમાર રે, એક રાત અષ્ટ ને સોળ હજાર રે. ૩૦
 દશ દશ પુત્ર ને પુત્રી એક રે, સૌને સમૃદ્ધિ છે સરખી વિશેષ રે;
 પ્રભુજીનો પ્રોઢ થયો પરિવાર રે, સાગરમાં ઝીંકવા આવે જે વાર રે. ૩૧
 સિંધુ શેર કરતો રહી જાય રે, ઘુંટણ કટિ બરાબર થાય રે;
 નાહીને બારણે નિસરે જ્યારે રે, આબણુ અંબર આવે ત્યારે રે. ૩૨
 નિલ નિલ નવલા ધરે યજુગાર રે, પ્રભુજીનો આનંદ અખંડ નિહાર રે;
 પ્રીતે કરી પારથનો રથ હાંક્યો રે, નિજ જન જાણીને ધર્મ રાખ્યો રે. ૩૩
 પુંડરીક વાસુદેવને આપી મુક્ત રે, જરાસંધ જિત્યો કરીને જુક્ત રે;
 છોડાવ્યા રાજ વીશ હજાર રે, યુધિષ્ઠિરને યજ્ઞ કરાવ્યો સાર રે. ૩૪
 સમ દ્વીપના છત્રપતિ રાય રે, ધર્મ કુંવરને લગાડ્યા પાય રે;
 બારત કુરુ ક્ષેત્રમાં કીધા રે, દુષ્ટ હુતા તેને દંડ દીધો રે. ૩૫
 બક્ત અનેકનાં કારજ સાર્યા રે, નિજ જન જાણીને દુઃખ નિવાર્યા રે;
 અજ ભવ અહીપતિ નિગમ વખાણે રે, હરિનાં ચરિત્રનો પાર ન જાણે રે. ૩૬
 શારદ સરસ્વતી મળે રાત કોડ રે, કલ્પ કોટિ વર્ણન કરે કર જોડ રે;
 હરિ લીલાનો કંઈ અંત ન આવે રે, કંઈ પેરે જીવ જાણ્યામાં લાવે રે;
 હરિ જશ શીખે સાંભળે ગાય રે, પ્રીતમ સરખા પતિત પાવન થાય રે. ૩૭

દાણુની ગરબીઓ.

પદ ૧ હું-રાગ ગરબી.

રાધા-કપાનો છે દાણી રે, કોણ દેશથી આવ્યો;

વાત ન જાણી રે, છાપ કાની કરી લાવ્યો.

અમળા સાથે રે, આવડી સી ધતરાઈ;
 ફોની આમળ રે, દેખાડો છો ચતુરાઈ. ૨
 અમો આહીરડાં રે, દીસું બાળાં બોળાં;
 તે કળ નોહે રે, જે કાંઈ પડે ધંધાળ્યાં. ૩
 ટેકાઈ તજીને રે, સીધે મારમ આલો;
 કેમ જીવતીનો રે, જોરે પાલવ ઝાલો. ૪
 કંસ છે કપરો રે, ફોની લાજ નહીં રાખે;
 નોહે નંદજી રે, જે જોલો તે સાંખે. ૫
 ધીરજ ક્યાંથી રે, જેણે ઠેરાં ચાર્યાં;
 પ્રભુ પ્રીતમના રે, તમો જિત્યા અમો હાર્યાં. ૬

પદ ૨ જી.

કૃષ્ણ-મલવંત જોડ્યા રે, બાળા જીધ્ય વિચારો;
 ધણે ધણે દહાડે રે, આળ્યો દાવ અમારો. ૧
 કરી મન મોહું રે, માનિની માટ ઉતારો;
 રાજ નદજીનું રે, કોણ છે કંસ ગિચારો. ૨
 દાણ લખશું રે, જો આવે ઇન્દ્રાણી;
 અજર ન થાયે રે, દાણ્ય રાજાની રાણી. ૩
 શિવ ચતુરાનંદ રે, જાણે છે શૂર જોગી;
 પ્રભુ પ્રીતમનો રે, ભાવ તણો છે જોગી. ૪

પદ ૩ જી.

રાધા-જોગી બાળ્યા રે, પ્રીતની રીત ન જાણો;
 તમો તમારું રે, આપે આપ વખાણો. ૧
 મોટા માટે રે, મોટપણું નવ કીજો;
 વાટે વાટે રે, ફોનું નામ નવ લીજો. ૨
 સૌ નોહે સરખું રે, કોઈ માયાનું મળશે;
 પય પાણીનું રે, ત્યારે પારખું પડશે. ૩
 સર્વે તમારું રે, હૃલે હસી જાલાવો;
 અમૃત પીતાં રે, ફોને હોય અભાવો. ૪
 મહીને મસે રે, મધુપુર મહિ જમ્બ્યે;
 પ્રભુ પ્રીતમના રે, પરસી પાવન ચમ્બ્યે. ૫

પદ ૪ થું.

મૃધુ—માનુની માન્ય રે,	મર્મ વચન કહું તુમને;	
મજ વૈકુંઠી રે,	વહાણું લાગે છે મુજને.	૧
ગોલોક ગોકુલ રે,	બાણી લેજે જીવતી;	
નિર્લજ્જ થઈને રે,	નીર ભરે જ્યાં મુગતી.	૨
ધરા જસોદા રે,	દ્રોણ વસુ નંદરાય;	
કલ્પતરુ તરુવર રે,	કામધેનુ તે ગાય.	૩
રત્ન મણિમય રે,	કંચન ભોભી ધરી છે;	
ખગ મૃગ મધુકર રે,	મુનિવર દેહ ધરી છે.	
દોષ ન જાણે રે,	એવો ખેલ આમારો;	
અનળા એમાં રે,	નહી કંઈ દોષ તમારો.	૪
રસને વણે રે,	નયણે નેહ વધાયો;	
સહુ સોપીને રે,	જીવતીએ જન્મ સુધાયો.	૬
ગારસ પીધું રે,	લીધું દીધું મનનું;	
સર્વસ રાયે રે,	સુકિત ગોપી જનનું.	૭
ભાવગ મોહું રે,	મુખે કહ્યું નવ જાયે;	
પ્રભુ પ્રીતમનો રે,	પ્રેમતણે વસ થાયે.	૮

જ્ઞાન માસ.

કારતિકે એવો નહિ કાં મૂઠગમાર રે,	આ અવસરમાં;	
જન્મ ધરી જાણ્યા નહીં જીવદામાર રે,	આ અવસરમાં.	૧
શું કરવાને ભોભી ભારે મારી રે,	આ અવસરમાં;	
અમુલક હરિહરિ તો હોંડ્યો હારી રે,	આ અવસરમાં.	૨
દસ મસવાડા માતાને દુઃખ દીધું રે,	આ અવસરમાં;	
અવતરીને સાધન કાંઈ નવ કીધું રે,	આ અવસરમાં.	૩
ધનો પગો ગિરિધારીલાલ ન ગાયા રે,	આ અવસરમાં;	
દહે શ્રીતમ તે વસતીમાં લૂંટાયા રે,	આ અવસરમાં.	૪
માગસરે મહા દુઃખ મેટ્યાં કીધી મેહર રે,	આ અવસરમાં;	
તે પ્રભુને સંભાર્યાં નહીં સંઘેર રે,	આ અવસરમાં.	૫
જઠરામાં તને જતન કરીને રાખ્યો રે,	આ અવસરમાં;	
અચેતન કાં ઉઘડતી નથી આંખો રે,	આ અવસરમાં.	૬

નેણુ નાસિકા સૌ અંગે સીકાર રે,	આ અવસરમાં;	
મનુષાદેહીનું મન નહીં નિરધાર રે,	આ અવસરમાં.	૭
તે પ્રભુનો યુધ્ધ આશિયણુ ન મથો રે,	આ અવસરમાં;	
કહે પ્રીતમ તેનો જન્મ અકાર્ય મથો રે,	આ અવસરમાં.	૮
પોસે પામર પ્રાણી કાંઈ ન પ્રીછયો રે,	આ અવસરમાં;	
હરિપદ મૂળને માયા સુખ છમ્છયો રે,	આ અવસરમાં.	૯
કામ ધામ ને ધનને કાળે ધાયો રે,	આ અવસરમાં;	
પ્રભુ ન જાણ્યા પ્રથમ ખોટા પાયો રે,	આ અવસરમાં.	૧૦
તેમ તેમ તૃષ્ણાવાધી ગર્હવિપરીત રે,	આ અવસરમાં;	
સત્સંગ ન કર્યો રાખી કુળની રીત રે,	આ અવસરમાં.	૧૧
પ્રીતમના સ્વામીને ભાવે ભજને રે,	આ અવસરમાં,	
જેનું દર્શન દુર્લભ છેન્દ્ર અજને રે,	આ અવસરમાં.	૧૨
માહ મહિને માયા રસ આખ્યો મુક રે,	આ અવસરમાં;	
ગર્વ તથા ગાયા નહીં ગરુડારૂઢ રે,	આ અવસરમાં.	૧૩
તે નરે તો ફોકટ ફેરો ખાધો રે,	આ અવસરમાં;	
જેને હરિ મર્ગનો મર્મ ન લાધ્યો રે,	આ અવસરમાં.	૧૪
અપરાધી અહંકારે બિધુ વાલ્યું રે,	આ અવસરમાં;	
હરીપ યજ્ઞને હાથે હારદ ટાલ્યું રે,	આ અવસરમાં.	૧૫
સદ્ગુણને સંગે સરવાળો શોધે રે,	આ અવસરમાં;	
કહે પ્રીતમ પોતાનું મન પ્રણામ રે,	આ અવસરમાં.	૧૬
ફાગણ માસે પુલ્યા નવરંગ પ્રાપ્ત રે,	આ અવસરમાં;	
કોઈ એક લાભ કમાશે હરિના લાભ રે,	આ અવસરમાં.	૧૭
સંસાર સોદો સમજે તેને સાર રે,	આ અવસરમાં;	
નહીં તો અત્યે ઉગરવાની હાર રે,	આ અવસરમાં.	૧૮
જે જેમ આલ્યું તે તેમ જાશે સૌ કામ રે,	આ અવસરમાં;	
કોઈ કમાશે કોઈ એક જાશે ખોય રે,	આ અવસરમાં.	૧૯
પ્રભુને ભજતાં આવે ભવનો પાર રે,	આ અવસરમાં;	
પ્રીતમ એવું જાણી હિરમાં ધાર રે,	આ અવસરમાં.	૨૦
ચૈતર ચંચળ ચપલ ચિત્તના ચાળા રે,	આ અવસરમાં;	
હૃદયે રાખો સમ સદ્ગુની ગાળા રે,	આ અવસરમાં.	૨૧

કામ ક્રોધ મદ મોહની લહેર ન લાગે રે,	આ અવસરમાં;	
જેનું મન મોહ્યું પૂર્ણ પદ ધાગે રે,	આ અવસરમાં.	૨૨
મૂળ પ્રભુવ શ્રતિ રનેહ ધરી સાંભળીએ રે,	આ અવસરમાં;	
લગ્ન કરીને બ્રહ્માનંદમાં ભળીએ રે,	આ અવસરમાં.	૨૩
અખંડ સુરતી સહેજ સમાધિ લાગે રે,	આ અવસરમાં;	
પ્રીતમ પ્રભુને ભજતાં ભવ દુઃખ ભગિ રે,	આ અવસરમાં.	૨૪
વૈશાખે તો વસમી એની વાટ રે,	આ અવસરમાં;	
અધરી આંટી આડા આધટ ઘાટ રે,	આ અવસરમાં.	૨૫
કાચા પોચાનું તો નહીં એ કામ રે,	આ અવસરમાં;	
શૂરા પૂરાનો તો છે સત્રામ રે,	આ અવસરમાં.	૨૬
પૂરા હોય તે પૂરા પદને પરસે રે,	આ અવસરમાં;	
મરણવા થઈ બ્રહ્મરંધ દરિ દરશે રે,	આ અવસરમાં.	૨૭
દશે નાદનાં મડગડિયાં નિશાન રે,	આ અવસરમાં;	
કહે પ્રીતમ તે પદ પામ્યા નિર્વાણ રે,	આ અવસરમાં.	૨૮
જેઠે ઠંઠે હરી બેઠા ટૂકાણે રે,	આ અવસરમાં;	
જે જન જીવ થઈ ઈશ્વરનો પરિયો બાણે રે,	આ અવસરમાં.	૨૯
દેહાતીત પશુ દીસંતા દેહધારી રે,	આ અવસરમાં;	
ચઢી ન ઉતરે લાગી બ્રહ્મ ખુમારી રે,	આ અવસરમાં.	૩૦
તેને શાની અવતરવાની આશ રે,	આ અવસરમાં;	
સાક્ષી રૂપે સધળે જેનો વાસ રે,	આ અવસરમાં.	૩૧
સૌના પ્રેરક સૌના મનની બાણે રે,	આ અવસરમાં;	
જન પ્રીતમ તે કેની ઉપમા આણે રે,	આ અવસરમાં.	૩૨
અપાડ માસે આવે નહીં નર તેહ રે,	આ અવસરમાં;	
જેને નિર્લય નારાયણ સું નેહ રે,	આ અવસરમાં.	૩૩
રવિનાં કીરણ સરખી તેની કાયા રે,	આ અવસરમાં;	
દેવ દાનવ માનવની નવ વ્યાપે ગાયા રે,	આ અવસરમાં.	૩૪
ગતિ કરે તે સસ દ્વીપ નવ ખંડ રે,	આ અવસરમાં;	
સોક ચતુર્દશ એકવીશમે બ્રહ્માંડ રે,	આ અવસરમાં.	૩૫
જલ થવ જંગમ સધળે જેનો વ્યાપ રે,	આ અવસરમાં;	
કહે પ્રીતમ તે કેતાં દત્તા આપ રે,	આ અવસરમાં.	૩૬

આવણુ અવણુ મનન નિત્ય ધ્યયન કરીએ રે, આ અવસરમાં;	
બાકી ખીજ પ્રપંચ સૌ પરહરીએ રે, આ અવસરમાં.	૩૭
સતસંગ કરતાં તરીએ બવ સંસાર રે, આ અવસરમાં;	
વિષય ન બ્યાપે કાપે કાટિ વિકાર રે, આ અવસરમાં.	૩૮
કૃષ્ણ કથા કીર્તન કલિયુગમાં કરીએ રે, આ અવસરમાં;	
ધીરજ રાખી ધ્યાન ધારણા ધરીએ રે, આ અવસરમાં.	૩૯
તીલક છાપ સેવા સ્મરણમાં રહીએ રે, આ અવસરમાં;	
પ્રીતમ પ્રભુને ભજતાં પાવન થઇએ રે, આ અવસરમાં.	૪૦
ભાદરવે બરપૂર હરિને ભાળો રે, આ અવસરમાં;	
હું મારું, અહંકાર દહએથી ટાળો રે, આ અવસરમાં.	૪૧
કીડી કુજર ચૈતન્યતાથી ચાલે રે, આ અવસરમાં;	
તૃણ માત્ર તે હરિ વિના નવ હાલે રે, આ અવસરમાં.	૪૨
કીટ ઈન્દ્રિય તે આતમ દષ્ટે એક રે, આ અવસરમાં;	
ગુરુ ગમ્ય જોશે જોને જ્ઞાન વિવેક રે, આ અવસરમાં.	૪૩
ગુરુ ગોવિન્દના ધરની જોને ગમ્ય રે, આ અવસરમાં;	
કહે પ્રીતમ તે જાણે જમ છે તેમ રે, આ અવસરમાં.	૪૪
આસોએ રામ રમે તેને અવિધાર રે, આ અવસરમાં;	
ઉઠે અજમ્બા તે એકવિંશ હજાર રે, આ અવસરમાં.	૪૫
ઉપર આગલા ખટસેનો છે ખેલ રે, આ અવસરમાં;	
રણકાર ધુનિ થામ રંગની રેલ રે, આ અવસરમાં.	૪૬
કહુ રહસ્ય રસીઆને રસ પીવાની રે, આ અવસરમાં;	
જેમ કુબ્જા દરિઆમાં મરજ્યાની રે, આ અવસરમાં.	૪૭
ગુણાતીત તે ગેય ગમનમાં ગડીયા રે, આ અવસરમાં;	
આઠે પહોર અખંડ અનુભવમાં અડીયા રે, આ અવસરમાં.	૪૮
દિન દિન પ્રત્યે વઢે યોગણો રગ રે, આ અવસરમાં;	
કહે પ્રીતમ કર સદ્ગુરુ સંતનો સંગ રે, આ અવસરમાં.	૪૯
સંવત અદાર અતિ યોગણુનીસો સાર રે, આ અવસરમાં;	
આવણુ શુક્લ પક્ષ સાતમ રવિવાર રે, આ અવસરમાં.	૫૦
સપ્તસરમાં સહુ સંતોનો દાસ રે, આ અવસરમાં;	
પ્રીતમ પ્રેમ ગાયા બારે માસ રે, આ અવસરમાં.	૫૧

પન્દર તિથિઓ.

રાગ ગરબાનો.

પડવે બ્રહ્મા પાસ પુકારી, વસુધા સુરભિ રૂપ ધરી; સુર સર્વે શંકર અજ આદે, આબ્યા ન્યા અવિનાશ હરિ.	૧
ખીજે બહુ વિધિ સ્તુતિ કીધી, ત્યાં બોલ્યાં ત્રિભુવન પતિ; શાને શોય કરે શિવ બ્રહ્મા, ભય કોનો નવ ધરશે રતિ.	૨
ત્રીજે ત્યાં મયુરા ગોકુળમાં, અમર જઈ અવતાર ધરે; ભદ્રવ કુળ વસુદેવ તણે ગૃહ, શેષ સહિત હું આતું ખરે.	૩
ચોથે અતુરાનન પંચાનન, સ્તવન કરી નિજ ધામ ગયા; મધુ પુર ગોકુળ પ્રજા વૃન્દાવન, ગોપ ગોપાળ સૌ દેવ ચ્યા.	૪
પાંચમે પ્રાણજીવન પુરુષોત્તમ, શેષ સહિત માયા પ્રેરી; જમ કોઈ ભૂપ ભુવન પ્રત્યે, આવી સમરાવે સુંદર શેરી.	૫
છઠ્ઠે છબીયો જિન મણી ઉદિયો, દેવકી નામે પૂર્વ દિશા; ઉર આવેશ કર્યો અલખેલે, વિસ્વેશ્વર તન મહિ વસ્થા.	૬
સાતમે ગર્ભ શંકર્ષણ કરે, રાહીણીજને ઉદર ધર્યો; જકત ન જાણે વેદ વખાણે, એણી પેરે ઉપાયે કર્યો.	૭
આઠમ અર્ધ નિશા શુભ મુહૂરત, સ્વામળીએ પ્રાગટ્ય કીધું; કોટિ કોટિ રવિ શશિની શોભા, દયા કરી દર્શન દીધું.	૮
નામે નંદરાય ઘેર ઉત્સવ, આનંદની હેલી થાય; દાન માન બહુ પેરે દીધાં, માનનિયો બહુ મંગલ ગાય.	૯
દશમે દિશા વળી પ્રજા કરી, નિત્ય અમૃતના મેઘ વરસે; ઠોર ઠોર ફૂલી દુર્ભવેલી, ફળ ભારે ભોમિ પરસે.	૧૦
એકાદશી આનંદ વધાર્યો, ગોવર્દન ઉત્સવ કીધો; લીલા લલિત ચરિત્ર કરવા, અનેક દુષ્ટને દંડ દીધો.	૧૧
બારશે બારે મેઘ મોકલ્યા, ઈન્દ્રે કોપ કર્યો એવો; ગોકુળ રાખ્યું નિજ બળ દાખ્યું, કોણે ન જાણ્યો ભય કેવો.	૧૨
તેરશ ત્રિભુવન ત્રાસ નિવાર્યો, સુખ સાગર સધળે છળીયો; પ્રેમ મુદિત મન ગોપીજનનાં, પુલી હાદે કમળ કળીઓ.	૧૩
ચૌદ વિદ્યા ગુણ જાણુ છબીલો, વૃન્દાવન શોભા નીરખી, વેણુ નાદ કર્યો વનમાળી, પ્રજાબાળા હમણે હરખી.	૧૪

સરદ રેણી રસ આરબ્યો, સદૃશ મનોરથ સૌના કર્યા;
પ્રીતમનો પ્રભુ ઉર પ્રેમ સનેહી, પ્રેમી જન ઉર માહિ ધર્યા.

૧૫

શૃંગાર સંગ્રહ.

પદ ૧ હું—રાગ યમન કલ્યાણ.

રંગ લાગ્યો રે, રસિક વર સાથે.

ટેક.

સુદર વરસું રનેહ બધાણો, ધરયત્રી આગ્યા ધાતે. રંગ લાગ્યો ૧
કૃપા કટાક્ષે સન્મુખ ભાળ્યુ, નજર કરીને નાથે. રંગ લાગ્યો ૨
વેણુ વળાડી ને વશ કીધા, વદાલપણાની વાતે. રંગ લાગ્યો ૩
પ્રીતમનો પ્રભુ પ્રેમ સનેહી, હરિચ્ચ અલા હવે હાથે. રંગ લાગ્યો ૪

પદ ૨ જુ.

અલખેલો જે, આનંદકારીજી.

ટેક.

એના આનંદ વડે સૌ શોખ્યું, સુખ સાગર શિરધારી. અલ ૧
નવ ધન નીલ મણીનવ નીરજ, કાટિ કામ છામી વારી. અલ ૨
મોર મુકુટ મકરાકૃત કુડલ, ભાસ તિલક અતિ ભારી. અલ ૩
અગે અગ અનેક આભૂષણ, અગ અગ છામી ન્યારી. અલ ૪
તડિત સમાન પીત પટ રાજિત, પાથે નેપૂર રવકારી. અલ ૫
પ્રીતમનો સ્વામી પરમ સનેહી, લીજે આનંદ ઉર ધારી. અલ ૬

પદ ૩ જુ.

વશ કીધા રે, વેણુ વળાડી.

ટેક.

પ્રીતમ ગાન કર્યું મુરલીમાં, માનનીને મોહ પમાડી. વશ ૧
ખટ દશ આભ્રણુ અવળાં સજ્યાં, અવળી ઓઢી અગ સાડી વશ ૨
લોક લાજ મર્નદ વેદની, અખલાએ નાખી ઉડાડી. વશ ૩
જે જેમ તે તેમ ચતુરા આવી, જેને ગોઠડી ગોવિન્દસું ગાડી. વશ ૪
પ્રીતમનો પ્રભુ પ્રેમ સનેહી, સુદરીને રાસ રમાડી. વશ ૫

પદ ૪ જુ.

રસમાતો રે, પ્રીતમડો પ્યારો.

ટેક

માતુનીની મડતી મધ્ય મોહન, યત્યત નહ દુહારો. રસ ૧
સ્વરસુ સ્વર કરસુ કર મેવે, અંગ અગ રંગ ન્યારો. રસ ૨
રાસ વિલાસ હામ્ય રસ પૂરણ, આનંદ સિન્ધુ હિદારો. રસ ૩
પ્રીતમનો પ્રભુ પ્રેમ સનેહી, જનન પ્રાણ અમારો. રસ ૪

પદ ૫ મું.

વૃન્દાવનકી રે, શોભા સારી.	ટેક.	
બંસીબટ ફેલન ચમુના નટ, કુસુમિત કુંજ લભારી.	૧-૬૦	૧
ગુજત મધુકર કીર કોકિલા, ત્રિવિધિ પવન સુખકારી.	૧-૬૦	૨
નવલ કિશોર કુંવર નંદજી, નવલ નવલ મજ નારી.	૧-૬૦	૩
ખેલત પ્રાગ અનુરાગ સુહાગી, પ્રીત સહિત પીયા પ્યારી.	૧-૬૦	૪
હિરે અખીર ગુલાવ અરગળ, ગગન ગિરદ ભાઈ ભારી.	૧-૬૦	૫
કેસર કુમકુમ અગર કસ્તુરી, સૌંધે ભરી પીચકારી.	૧-૬૦	૬
પ્રીતમકે પ્રભુ પ્રેમ સનેહી, કમલ નયન ગિરિધારી.	૧-૬૦	૭

પદ ૬ મું.

નંદજીનો રે, કુવર છખીસો.	ટેક.	
અગ અંગ સત કાટિ મનોભવ, રસિયો રંગ રંગીસો.	૧-૬૦	૧
મારું મન મોહ્યુ અનુ રૂપ જોયુ, વાલમ હૃદયે વસીસો.	૧-૬૦	૨
સુતાં બેઠાં જોતાં જાગતાં, ક્ષણે ન મૂકે વીસો.	૧-૬૦	૩
પ્રીતમના સ્વામીને સંગે, સખી સુખ સાગર ઝીસો.	૧-૬૦	૪

પદ ૭ મું.

આજ હીવાળી રંગ રસાળી, ઘેર આબ્યા વનમાળી;		
અગર કપૂરે આરતી સાગ્રું, લેઈ સોનાની યાળી.	આજનું	૧
વદન સરોજ નેણુ નવ અશુજ, સુંદર પાષ છોગાળી,		
ભાવ તિલક મકરાકૃત કુંડલ, અધરબિંબ પરવાળી.	આજનું	૨
વારિજ પાણુ જાણુ નવ પલ્લવ, નાભિ કમર રહીઆળી,		
પદ પંકજ રંગ પ્રેમે પરસું, દરસુ દુષ્કિત ટાળી.	આજનું	૩
પ્રીત વસન તન રતન આભૂષણ, રહીએ ભાવે ભાળી;		
પ્રીતમના સ્વામીની શોભા, જોઈએ નહે નિહાળી.	આજનું	૪

પદ ૮ મું.

આજ અમારુ ભાગ્ય સુ સજની, મોહન મોહોલે પધાર્યો,		
અગો અગ સગ સુખ પામી, રસીએ રંગ વધાર્યો.	આજનું	૧
મનના મનોરથ સફલ કર્યો સહુ, તનના તાપ નિવાર્યો,		
અમૃત પીધુ કારણ સિધ્યુ, આનંદ હરે વધાર્યો.	આજનું	૨

શોભાનો સાગર સ્યામળિયો, રૂપે રતિપતિ હાયાં;
પ્રીતમનો પ્રભુ પ્રેમ સનેહી, પ્રાણુચક્રી ધણું પ્યારા. આગ ૦ ૩

પદ ૯ મું.

વાયદો વરે છે રે, વાલા હું વિસરી રે, વાયદો મૂકીને રે આવો ગિરિધરજાલ;
સુંખ નથી સહેજે રે, દુ ખે યઈ દુખળી રે, પ્રભુ રીં નાં જાણો અમારું વાલ. વાયદો ૦ ૧
આવું નોતું જાણું રે, પરચમ પેલડે રે, જાણું વેહેરો કરશે નહીં લગાર;
હૈયાં વહુડી રે, પહેલે કીધી પ્રીતડી રે, નિર્વજ્ય યઈને બેઠો નંદકુમાર. વાયદો ૦ ૨
કહો કયાં વળુંખા રે, કાણુ મળી કામની રે, કે સુકાષ્ઠું બાંધ્યું તમા તન;
રૂપે હશે રૂડી રે, શુભે હશે આગળી રે, હવે અમરું કેમ માને મેન. વાયદો ૦ ૩
કહો કોને કહીએ રે, દોષ અમારા કર્મના રે, ભગવાને કા ભગે ભગવાન;
સ્વામી રણુછોડનો રે, સુદર સ્યામળો રે, આવો મારા કામણુમારા રે કાન. વાયદો ૦ ૪

લોકિત પ્રકાશ.

પદ ૧૦ મું—રાગ મહુલાર.

કોપ ન કરીએ કૃષ્ણજી, સમરથ છો સ્વામી;	
જલને કાળે જાદવા, દુનિયા દુઃખ પામી.	કોપ નં ૧
માતા મારે જે બાળને, બીજી કાણુ રાખે;	
વાડ ગળે જે ચીકડાં, કોપ કયાંયકી આખે.	કોપ નં ૨
સુધા થકી વિષ પ્રગટે, તો જીવે જવજા;	
શરણે આવ્યાને જે હણે, તેને કાણુ કહે જાવા.	કોપ નં ૩
પર્જન્ય વિના પીડાય છે, પ્રભુ પ્રજા તમારી;	
મેહેર કરીને મોહ્યો, મેહને મોરારી.	કોપ નં ૪
શાને કાળે સદિ કરી, કરી તો પ્રભુ પાણે;	
કહે પ્રીતમ પરમાત્મા, સ્વામી સન્મુખ જાણો.	કોપ નં ૫

પદ ૧૧ મું.

તમો ભૂપ વિના ભૂધરા, કોને જાણે જાણું;	
અવર નૃપ તો દીસે નહીં, સ્યામળા કહું સાચુ.	તમો ૦ ૧
જૂઠા જીવને જોધને, શું હૃદયે રાચું;	
મારા કર્મતણી કયા, તમ આગળ વાંચું.	તમો ૦ ૨
અભયદાની ઉદાર છો, નથી કર્તવ્ય કાચું;	
શરણે આદે ચાહીને, તે ન કરે પાણું.	તમો ૦ ૩

છેલ છબીલા છે તમે, આઠે અંગે આણું;
કહે પ્રીતમ પ્રભુ પ્રેમસું, તમ આગળ નાચું. તમે ૪

૫૬ ૧૨ મું.

મધુમદન મહારાજ છે, મોટામાં મોટા;
અધમ જીવ જાણે નહીં, કરણીના ખોટા. મધુ ૧
માયા તમારી મહા બળી, કરે મડબડ મોટા;
વિરોધ પાડે શુરુ સંતમું, કરી કરી જી છેટા. મધુ ૨
સીસાબાજી જકત છે, જેવા જળ પરપોટા;
કાચો કુંભ તે કયાં સગી, જેવા ધૂળધમોટા. મધુ ૩
જેને સન્મુખ છે તમે, તેને ચા રોટા;
કહે પ્રીતમ પ્રભુને બળે, ટળે જમના સોટા. મધુ ૪

૫૬ ૧૩ મું.

રામ રટણ કર રંગમાં, અંગ આનંદ આણી;
મિથ્યા ભાવણ મૂકજો, બોલે અમૃત વાણી. રામ રટણ ૧
રસના તું રસવંત છે, સદુ. સ્વાદને જાણે;
રામ મુખા આખ્યો નહીં, તો તું પશુ પ્રમાણે. રામ રટણ ૨
શાકર દ્રાક્ષ ને શેરડી, અમૃત રસ મેવા;
અવર ખીજ રસ છે ધણા, નહીં હરિ રસ જેવા. રામ રટણ ૩
શિવ વિરંગી શારદા, શ્રુતિ શાસ્ત્ર વખાણે;
કહે પ્રીતમ પ્રભુ નામનો, મહિમા મહા મુનિ જાણે. રામ રટણ ૪

૫૬ ૧૪ મું.

જય જય શ્રીજાનકીરાય, લક્ષ્મી હિતકારી;
પતિત પાવન નામ ન્યાકો, લીલા પિયુધારી. જય જય ૧
કમલાસન રાંધુ રોપ, કહત નિગમ ચારી;
દિનકે દયાલ આપ, ઈસતા નિસારી. જય જય ૨
ગુનકો મજ વિષ્ણુ વ્યાધ, કૌંદ્ર પશુ નારી;
અધમ જાતિ બહુત આંતિ, આપદા નિવારી. જય જય ૩
પાહિ પાહિ ચરણ ચરણ, રાંખીએ મોસારી;
પ્રીતમકે પ્રાણ આરે, મહિમા બલિદારી. જય જય ૪

પદ ૧૫ સું.

કૃષ્ણ કૃષ્ણ કૃષ્ણ વાસુદેવ કહે તું, હેત દેવામાં આણી;	કૃષ્ણ	૧
ગોપીનાથ ગોવર્દનધારી, વૃન્દાવન દધિ દાણી.	કૃષ્ણ	૨
પુત્ર ભાવસું પ્રેમે લલાવે, નંદ રાવની રાણી;	કૃષ્ણ	૩
નવલ હિસોર ચોર માંખણનો, મીઠી મુખની વાણી.	કૃષ્ણ	૪
મગ રજ અગ ઉમવાપતિ મન્દ્રી, પ્રીત કાઢ્યે પ્રાણી;	કૃષ્ણ	૫
પ્રીતમ પ્રેમધરી ભજ ભાવે, સુદર વર સુખ ખાણી.	કૃષ્ણ	૬

પદ ૧૬ સું-રાગ યમન કંઠ્યાણ.

રદીખાણો રે, રંગનો બીનો.	રેક.	
સુખ સાગર નાગર નદણનો, નિમમ કહે જરા જેનો.	રદી	૧
મજ જીવતિનાં વહાલે કરીને, અવનિમાં અવતાર લીનો.	રદી	૨
નોતમ ખેલ કપો ગોકુળમાં, તાપ દયો તરુણીનો.	રદી	૩
ત્રિજીવન નામક સખ સુખદાયક, લાયક નામ નગીનો.	રદી	૪
પ્રીતમનો સ્વામી સુદર વર, ચતુરા ચિત્તમાં ચીનો.	રદી	૫

પદ ૧૭ સું.

રંગ બીની રે, રાધા રાણી.	રેક.	
નિત નિત નિરખે દહડે દરખે, સુખ મરકે સુખ જાણી.	રંગ	૧
સુર મુનિ બાસ વિરંગી નારદ, પ્યારીની પ્રીત વખાણી.	રંગ	૨
ચીદ લોક સચરાચર સ્થામાં, કીર્તિ સુતા કહે વાણી.	રંગ	૩
પ્રેમ સુધાકર પ્રેમે પીધા, લીધા આનંદ હિર આણી.	રંગ	૪
વહાલપણે વાલમ વશ કીધા, સુદર વર સુખ ખાણી.	રંગ	૫
પ્રીતમના સ્વામીની સંગે, માનની મહા રસ માણી.	રંગ	૬

પદ ૧૮ સું.

બડ ભાગી રે, શીજની નારી.	રેક.	
ધન ધન રે ગોપી ગોકુલની, પ્રેમ રસ પીનારી.	બડ	૧
હરતાં રે શરતાં કારણ કરતાં, નિરખે નવલ ચિહારી.	બડ	૨
તન ધન સદન તણ ભણ ભાવે, એના રનેહતણી બલિહારી.	બડ	૩
જેના રનેહ થકી સ્વામળીએ, વૃન્દાવન ગૌ ચારી.	બડ	૪
આદ્યુત સુખ આપ્યું અખલાને, લીલા લેહેર વધારી.	બડ	૫
પ્રીતમનો પ્રભુ પ્રેમ સનેહી, ગોદન મંગલકારી.	બડ	૬

પદ ૧૯ મું.

પ્રભુ. પદ રજ રે, વિધન હરે છે.

ટેક.

આનંદકારી અખંડ વિહારી, ભક્તનો ભાવ ભરે છે. પ્રભુ. ૧

જે રજને અજ શંકર કપ્પે, શુકળ ધ્યાન કરે છે. પ્રભુ. ૨

સિંધુ સુતા સેવે જે રનેહે, મન કર્મ વચને વરે છે. પ્રભુ. ૩

જે રજથી ગંગાજલ નિર્મળ, ત્રિભુવન પાવન કરે છે. પ્રભુ. ૪

પ્રીતમનો પ્રભુ પતિત ઉદ્ધારણ, સમરે કારજ સરે છે. પ્રભુ. ૫

પદ ૨૦ મું.

લે રસના નિત્ય ગોવિંદ ગાઈ.

ટેક.

સકલ સિદ્ધ મુનિ કરત મનોરથ, બંછત ચરન કમલ સેવકાઈ. લે રસના. ૧

સહસ્રાનન અતુરાનન શંકર, શુક સનકાદિ મુનિ સમુદાઈ;

શ્રીરધુપતિ પદ અતિ અતુરાગી, કરત ભજન તણ માન બગાઈ. લે રસના. ૨

ચરણ ચોદેન અંકિત શુભ ખટ દસ, રસિકરૂપ ત્રિભુવન છળી છાઈ;

પ્રીતમકે હૃદયે રહો નિરા દિન, આનંદ આપ અગોષ પ્રભુતાઈ. લે રસના. ૩

પદ ૨૧ મું.

જય વૃંદાવન કુંજ વિહારી.

ટેક.

આનંદ કેલિ કરે દિન રજની, નદ નંદન અખુભાન દુહારી. જય વૃંદાવન. ૧

કુસુમ સેજ રચી કુસુમ સિંહાસન, કુસુમ મેહેલની રોભા સારી;

જીવતી સમૂહ મધ્ય મનમોહન, કરત વિલાસ દાસ્ય ગિરિધારી. જય વૃંદાવન. ૨

સુંદર વદન કમલદલ લોચન, અંગપર જાઈ બસિહારી;

પ્રીતમનો પ્રભુ પ્રેમ સનેહી, ભક્ત હેત બૂતલ દેહ ધારી. જય વૃંદાવન. ૩

પદ ૨૨ મું.

ગિરિધરલાલતણા શુધ ગા રે.

ટેક.

આ સંસાર પૂર પાણીનું, તેને તરંગે તણાયો ન જ રે. ગિરિધરલાલ. ૦

જો રે વહો તો ગયો. અનિ આધો, ન મળે ઠોર ઠંકાણું કા રે;

માયા મહા જલ પાર મળે નહીં, એવું જાણી હરિ શરણું સાહા રે. ગિરિધરલાલ. ૦

રાખ ભરોસો રાધાવરનો, બીજો અન્ય નથી બીપા રે;

જન પ્રીતમ જો પ્રીત કથારથ. પ્રભુને ભજને પાવન થા રે. ગિરિધરલાલ. ૦

પદ ૨૩ મું.

ભાવ કરીને તું હરિને ભજ રે.

ટેક.

આ તન તારું શિરોમણિ સારું, મારું કહ્યું તું માન નિર્વજ્જ રે. ભાવ કરી. ૧

હરિને વિસાર્યા તે સર્વસ્વ હાર્યા, તેથી નઠારા નહિ કોણજ રે;
 હરિના મહિમા મોટા મુનિ જાણે, જેના પદને ધામ ઇંદ્ર ઝાજ રે. ભાવ કરી૦ ૨
 ગરુડો યદિ ગોવિંદ શુચુ ગાળે, માન બડાઈ ટેડાઈ તજ રે;
 સુખમાં લીન પ્રવીન સંત જન, પ્રીતમ પ્રેમે પરસ પદ રજ રે. ભાવ કરી૦ ૩
 પદ ૨૪ મું.

ભજન વિના દિન જામ છે વિલા. ટેક.
 શિર પર કાશ કરે છે મજ્જના, મૂઢ મતિ નર રૉ નથી ખીલીતા. ભજન૦ ૧
 જો પ્રણી પ્રીતિ ન આવે, સુરત ધરી સાંભળ તું ગીતા;
 તેનો સ્વાદ જડે જે કોને, અવર ખીજા રસ મૂકે છીતા. ભજન૦ ૨
 જેને લગન લાલમું લાગી, દેહ ધરી પણ દોષ રહિતા;
 કહે પ્રીતમ તે જન હરિ જેવા, જેમ સાગર ઐકરૂપ સરિતા. ભજન૦ ૩
 પદ ૨૫ મું.

ચરણ કમળનો રે, મોટો મહિમા, જેનું પ્યાન ધરે સુર પ્રભા;
 નિગમ નિરંતર ગાય છે રે. ચરણ૦ ટેક.
 જેના ચરણ સેવે રે મહા મુનિ, વહાલપણું વડે રે પ્રજા ભુવતી;
 સિંધુસુતા નિત્ય ગાય છે રે. ચરણ૦ ૧
 ગંગા દુક્ષી ચરણનિવાસી, ઋદ્ધિ સિદ્ધિ કહીએ જેની દાસી;
 સૌ કોઈ સેવે સ્થામને રે. ચરણ૦ ૨
 ચરણ સરોજ સુગંધ સંજોગી, ભક્ત અનેક અમર રસ ભોગી;
 નિમેશ તજે નહીં નામને રે. ચરણ૦ ૩
 પદ પર શીતલ જલ પાવન કારી, શેષ સેવે સદા ત્રિપુરાસી;
 અમર લોક આશા કરે રે. ચરણ૦ ૪
 મહિમા જાણ્યો ગૌતમ નારી, તન મન ધન કરે બલિહારી;
 પ્રેમે પ્રીત હૃદયે ધરી રે. ચરણ૦ ૫
 પદ પરસી રજ પ્રજા જુદાવન, પ્રેમે પામે કોઈ પ્રેમી જન;
 જેને શ્રીકૃષ્ણ કૃપા કરે રે. ચરણ૦ ૬
 પ્રીતમનો સ્વામી સ્થામળીઆ, અલબેલા ૭ અલગક દળીઆ;
 નીરખીને નયણું કરે રે. ચરણ૦ ૭
 પદ ૨૬ મું.

આજ :

હુ દાસી

કમલ નયન કમલાનો સ્વામી, આલ મધ્ય અંત અંતર્ધામી;
પૂરણ પુણ્ય કરીને પામતો, વામી સકલ લવ આપણ રે. ૨
શિર મુગટ કુંડલ વનમાળા, મલન ચરદ સરી રૂપ રસાળા;
સુગમ સ્વરૂપ બાહુ વિશાલા, તો સુંદર બેનુ ધરી રે. ૩
રત્ન જડિત કટિ કંદોરો સોહો, નેપૂર ધૂન મુનિનાં મન મોહો;
ચરણ કમલમાં ચિતારું ઓએ, તો જુગલ નયનાં ભરી રે. ૪
અંગ સોરંગ પીતાંબર ધોતી, પટકે જોર ઝવેર ને મોતી;
અંગ અંગ આભણ સન્ધ્યાં જ્યોતી, તો સુંદર શોભા થી કહું રે. ૫
પ્રીતમનો સ્વામી સ્થામણિયો, આનંદ સિંધુ અદળક દળિયો;
પૂરવની પ્રીતિ પ્રગટ પીયુ મળિયો, તો સૌ સોંપી સન્મુખ રહું રે. ૬

પદ ૨૭ સું.

આજ દીવાળી પ્રેમ રસાળી, જીવને પધાર્યો શ્રીવનમાળી;
રસ બસ થઈ ગઈ રૂપ નિદાળી, તો જાણી રહી ભાવે કરી રે. ૧
આપ્યાં આસન આનંદહારી, બેઠા નટવર નવલ વિહારી;
તન મન પ્રાણ કરું બલિહારી, તો પ્રાણજીવન ધન જાણીને રે. ૨
અગર કપૂરે આરતિ કીજે, નીરખી રૂપ હૃદયમાં લીજે;
પ્રેમ સુધા-રસ પ્રેમે પીજે, તો અતિ આનંદ ઉર આણીને રે. ૩
નિત્ય નિત્ય નવવા નેહ વધારું, ત્રિજીવન બ્યાપક તેજ તમારું;
જોઈને મોહી રહું મન મારું, તો આરું કાણુંએ નવ રહે રે. ૪
પ્રીતમનો પ્રજુ પ્રેમ સનેહી, યેની લીલા કહું કઈ કઈ;
પ્રસન્ન કીધો દર્શન દેહ, તો રજની દિવસ હૃદયે વસે રે. ૫

પદ ૨૮ સું.

આજ કયો અંનકોટ છખીલે, રંગ વધાર્યો રંગ રંગીલે;
પ્રેમના સિંધુ પ્રેમી જન ઝીલે, તો ગોપી કુળ ગોપ લીલા કરી રે. ૧
ઈંદ્રતણે અપરાધ વિસાચો, લઈ પર્વત સુરપતિ શિર ધાર્યો;
સાત દિવસ લગી ભારે માયો, તો ગર્વ નિરાચો શ્રીહરિ રે. ૨
જેને પંચ તત્ત્વ માળા ઉર રાજે, લાભ્ય નીચ જગ મુક્તિ વિરાજે;
તેજ માણેકવાણું ત્રિધુ રજ છાજે, તો મજ આકાશે પ્રકાશે છે રે. ૩
તે આગે ન કાણુ દેવની માયા, જેમ કંઈ પુરુષ પુરુષની છાયા;
નિગમે પુરાણે અગમ કરી ગાયા, તો જોના આ વિષ પ્રકાશે છે રે. ૪

નિર્ગુણ શ્રદ્ધ સચુણ ચર્ધ શોભા, જેની લીલામાં મુનિવર લોભ્યા;
જેના થોભાભ્યા ધર્મ સૌ થોભ્યા, તો જગત મંગળ જશ પ્રગટે રે. ૫
ભક્ત દિલ અવતાર ધરે છે, દાસતણાં બહુ કાજ કરે છે;
પ્રીતમ પ્રેમીનાં ચિત્ત હરે છે, તો તાપ હરે છે તેહનાં રે. ૬

પદ ૨૯ મું.

મંગળ ગાન કરે છે ગોપી, આનંદ રૂપ રહી અંગ ઓપી;
પ્રેમ નવલ વેલ રસમાં રાપી, તો નિર્લે કારણ કદપતરુ રે. ૧
પરમ ચતુર સકલ પ્રજા વહાલા, નવ ધન ઘેરો દામની માળા;
મુર શિરોમણિ રૂપ રસાલા, તો વર્ણન કઈ પેરે કરું રે. ૨
પદ્મ પત્ર વિશાલ વિલોચન, દૃષ્ટિ અગોચર ગોચર મોચન;
મનમોહન મધવા મદમોચન, તો શોચ સકલ સહેજે ગયો રે. ૩
ગોવર્દન આગ્રહ્ય હરિ કીધો, ગોપ વેશ ગોવિંદ કીધો;
પ્રજા જન પ્રેમ સુધારસ પીધો, તો સદ્ગુણ મનોરથ સૌ થયો રે. ૪
ઘેર ઘેર ચતુર કરી ચિત્રશાલા, ધન પતાકા તોરણ માળા;
સોળે શણગાર સંજયા પ્રજા વહાલા, તો આભૂષણ અંબર આપતાં રે. ૫
પ્રીતમના સ્વામીની સંગે, મળતું પરસ્પર પ્રેમ પ્રસંગે;
આનંદ કંઠ વધાર્યો અંગે, તો ચિત્ત હરિ ચરણે આરોપતાં રે. ૬

પદ ૩૦ મું-રાગ ગરબો.

પ્રેમે પરણે તુલસી શાધિગ્રામ રે, શોભા સાગર સુખતું ધામ રે;
કાર્તિક શુદ્ધ એકાદશી કહીએ રે, મહિમા મોટો પાર ન કહીએ રે. ૧
બલિને દારે ભીનાથ પધાર્યા રે, અવની ઉપર આનંદ વધાર્યા રે;
ચાર જામ જાગે જહુ રાય રે, ભોગ આરતિ ચતુર વિધ થાય રે. ૨
તુલસીજી પરણે ત્રિભુવન નાય રે, ધોળ મંગળ ગાય વૈષ્ણવ સાથ રે;
વૈકુંઠપતિ ચઢ્યા વરધોડે રે, સંત સાથ ભોળા સહે જોડે રે;
પ્રભુ પ્રીતમનો પ્રેમ સનેહી રે, તોરણ ચઢીઆ હુંદુભી દેઈ રે. ૩

પદ ૩૧ મું.

સાસુજીએ આવીને વધાવ્યા રે, પ્રેમે ધોખીને પધરાવ્યા રે;
રતન સિંહાસન બેઠા આવી રે, સખી સૌ કન્યા શણગારીને લાવી રે. ૧
કંઠ આરોપી વનમાળા રે, ગીત ગાય મધુર રસાલા રે;
કનક મણિમય મંડપ રચ્યો રે, લોક ચતુર્દશ અતિ રંગ મચ્યો રે. ૨

જ્ય તસ હોમી પાવક પરજાલ્યો રે, રતનદીપ ચૈદસ અજવાલ્યો રે;
જળહળ તે જ્યોત પ્રકાશે રે, ચૈદરવા તોરણ ચો પાસે રે. ૩
વાડવ કરે વેદની ધૂન્ય રે, આબ્યા ત્યાં થહા નારદ મૂન્ય રે;
મંગળ ફેરા ફરે લગનાન રે, સમે વર્તે સાવધાન રે. ૪
વર કન્યા આરોગે કંસાર રે, જુગમાં તે વરતે જ્ય જ્યકાર રે;
અખતો અખંડ અમરવર પામી રે, પ્રેમ રનેલી પ્રીતનો સ્વામી રે. ૫

પદ ૩૨ મું-થાળ ૧ લી.

આનંદે આવો રે, હવન જમવાને; બહુ પાક બનાવું રે, ગિરિધર મમવાને. ૧
ઉશ્વેદક આપું રે, નટવર નહાવાને; પીતામ્બર લાવું રે, પ્રેમે પહેરવાને. ૨
ચાંપડીએ ચઢીને રે, આબ્યા એતરજમી; ચંદનની ચોખી રે, બેઠા બહુનામી. ૩
કંચનને બાજઠ રે, સુવર્ણની થાળી; જોજન કરવાને રે, બેઠા વનમાળી. ૪
ખાનં ને લાહુ રે, ઘેખર ધીનાં છે; પકવાન લલાં છે રે, સૌ મીસરીનાં છે. ૫
એવા જોગ હપન છે રે, વ્યંજન બહુ ભાંતિ; સાકર મેવાદિક રે, રહ્યા છે સહુ જાતિ. ૬
જેની રચી આવે રે, તે લેજો માંગી; જમતાં મુખ નિરખે રે, તે મહા બડભાગી. ૭
જમુના જળ શીતળ રે, એસચીએ વાસી; પાનનાં બીડાં રે, ખવડાવું ખાસી. ૮
કંકુ ને કેસર રે, કુમકુમ થાળ ભરી; પ્રીતમનો સ્વામી રે, પૂળું પ્રેમ ધરી. ૯

પદ ૩૩ મું-થાળ ૨ છ-રાગ સારંગ.

હરિ ભાવે જોજન કાજીએ	હરિ ૦ ટેક ૦
સુંદર વચન સરોરહ લોચન, શોભા જોઈ જોઈ રીઝીએ.	હ૦ ૧
મધિ પકવાન મીઠાઈઓ મેહ, રચિ આવે સો લીજીએ.	હ૦ ૨
જાઈ જાવંત્રી જામણ મીસરી, ઔપટયોપ પ્રભુ પીજીએ.	હ૦ ૩
આયમન પાન કીએ કમલાવર, દેખી દેખી દિત રીઝીએ.	હ૦ ૪
પ્રીતમ હાર રહ્યા રસ ગાવે, હિમરી જુકણ લીજીએ.	હ૦ ૫

જ્ઞાન પ્રકાશ.

પદ ૩૪ મું.

જીવ વચન વિચારી જોવે, બહુ બકવાદ ન કીજે;
નિર્મલ નામ રામ રધુવરનું, નિત્ય નિરંતર લીજે. ૭૫૦ ૧
શિવ વિરંચી શેષ સારદા, નિગમ પુરાણ વખાણે;
નામ અમૂલક દામ ન બેસે, કેમ જડ જીવ ન જાણે. ૭૫૦ ૨
પુટે કુબે નીર ફરે નહીં, વૃક્ષ વેડાએ ફળ ક્યાંથી;
એમ અસત્ય બાપણથી માથે, હીજુ તેજ તપ ત્યાંથી. ૭૫૦ ૩

શીખી, દધીચિ, બલિ, નૃપ દસરથ, હરિચંદ્ર, કર્ણુ દીપ્તિએ;
 શરીર ગચ્છું પણ શબ્દ ન ચૂક્યા, તે પૂરા નર લહીએ. ૭૧૦ ૪
 દાતા શૂર સાથ સહુ સદ્ગુણ, બંધત તણે મુદે રહે છે;
 કહે પ્રીતમ તે પ્રજાના પારા, નિરા દિન હરિ હરિ દહે છે. ૭૧૦ ૫

પદ ૩૫ મું.

તું તારું તન દેખી તપાસી, અનુભવ આંખ ઉઘાડી;
 આશા તૃષ્ણા લોભ ને ઈર્ષ્યા, નાંખ દેખના દાઢી. તું તારું ૧
 પ્રભુ પ્રેમે પરસે અમૃત વરસે, દરસે દદાડી દદાડી;
 આઠે પહોર આનંદની હેલી, ફૂલી રહી ફૂલવાડી. તું તારું ૨
 દેહના નેહ યદી રેહ ન્યારો, ચિત્ત ચિત્તન્યમાં લગાડી;
 કહે પ્રીતમ તો તું હરિને વંદે, નિગમ નગારા વગાડી. તું તારું ૩

પદ ૩૬ મું.

જે જગદીશ ઈશ અવિનાશી, ઉર વારી મુખ રાસી;
 પરમાનંદ પરમ મુખ સિંધુ, મેવે સદા કમલાસી. જે જગ. ૧
 નેતિ નેતિ નિગમ કરી ગાયે, પૂરણુ અલ્પ વિભાસી;
 જન્મ જન્મ જગત્પતિ જીવન, ચરણ કમલ હું દાસી. જે જગ. ૨
 વદાલા પધારો કારજ સારો, પૂરણુ પ્રેમ પ્રદાસી;
 પ્રીતમના સ્વામી મુંદર વર, નામે દળે ચોપાસી. જે જગ. ૩

પદ ૩૭ મું.

જે સત્સંગ કરે શુદ્ધ ચિત્ત, સધળાં તીરથ તેને;
 નિરખે નિત્ય નિરંતર હરિને, બૂલે નિંદે નહીં કેને. જે સત્સંગ ૧
 કામધેનુચિતામણી સુરતરુ, અમૃત ફલ નિલ એને;
 શું કરવા બરમે તે ભટકે, ઘટમાં ગોવિંદ ચિહ્નને. જે સત્સંગ ૨
 આઠે પહોર આનંદનો સિંધુ, હૃદયો રહે દીને રેને;
 નિલનિત્ય રનેહ સદિત સત્સંગે, પ્રીતમ પ્રેમ રસ પીને. જે સત્સંગ ૩

પદ ૩૮ મું.

રહે રસના તું રામ ભજનમાં, હંસ દશા દિલ આણી;
 કહું છું કુટિલ વચન નવ કાઢીશ, વૃથા વાપસ વાણી. રહે ૧
 હરિ નામ નિર્મલ મુક્તાફલ, જિહ્વાએ જખીએ જાણી;
 તજ અસાર સાર પય પીજે, પરહરી પરખંચ પાણી. રહે ૨

જેના સ્મરણથી ટળી જાય, જ્ઞાનવાસની ધાણી;
પ્રીતમ લાજન કરી લે લાવે, નિર્લય નામ નિશાની. રહે. ૩

પદ ૩૯ મું.

ગુરુ ગમ ગાન વિચારું ઘટમાં, પ્રગટી પ્રેમ ખુમારી;
ખટ અંજુજ ખાલીને જોયું, ઉઘડી અગમ અટારી. ગુરુ ૧
પંથ પ્રવાહ ગંગા વહે પાવન, કરને રનાન કરારી;
સહસ્ર પાંખડી કમલ કોશમાં, દર્શ્યા દેવ મોસરી. ગુરુ ૨
તત્ત્વમસી તુરીયા શુદ્ધ ચૈતન્ય, તે તે જ્યુંજ અલિહારી;
પ્રીતમ ખરખર પુરોત્તમ, વ્યાપક અખંડ વિહારી ગુરુ ૩

પદ ૪૦ મું—રાગ ગોડી.

વન્દુ સદ્ગુરુ ચરણુજ શીશ. ટેક.
ચરણુજ શીશ ચરણુજ શીશ, અખિત્ર બહાંડતણો જે ઈશ. વન્દુ ૧
વ્યાપક પૂરણુ બહા જગદીશ, મંગળકારી માયાધીશ. વન્દુ ૨
જેને વશ વરતે પાંચ પચ્ચીશ, નિર્ભજ નામ જપે જોગીશ. વન્દુ ૩
સુર નર નાગ અમુર મુનિ દેવ, સૌ કાય કરે સદ્ ગુરની સેવ. વન્દુ ૪
કવિ પંડિત ગ્રંથ આદે ગાય, ગુરુ કૃપાયકી કારજ ચાય. વન્દુ ૫
કહે પ્રીતમ ગુરુ પરમ દયાળ, આપે અલય પદ તે તત્કાળ. વન્દુ ૬

પદ ૪૧ મું.

જય જય જાનરાય, જશ અગમ અપાર. ટેક.
અગમ અપાર જશ, અગમ અપાર, નેતિ નેતિ નિગમ કહે નિરધાર. જય ૧
વંદે વિરૂપી શિવ વારવાર, સદા સમાધિ ધરે સનાતનમાર. જય ૨
અહિપતિ નિશ દિન કરત ઉચ્ચાર, સદસ વદન જિહ્વા યુગ્મ દગાર. જય ૩
સિંધુ મુતા પદ સેવે ઉદાર, સંશય શોક મિટાવન દાર. જય ૪
અમર લોક કરે અમૃત આહાર, તારો પ્રેમ રસ તે કોણક પીનાર. જય ૫
અનેક બહાંડતણો આધાર, પ્રીતમના સ્વામી રહો હૃદયા મોઝાર. જય ૬

પદ ૪૨ મું—રાગ સામેરી.

હરિ શુભ ગાતાં રે, વિવંજ ન કીજીયે રે, સ્મરણ કરીએ આસ ઉચ્છ્વાસ;
આવો સમે રે, હરિ પ્રી પ્રી નહીં મજે રે, હૃદયામાં રોએ દદ વિશ્વાસ. હરિ ૧
આજ કાલમાં રે, ચૂપે તારે આવતું રે, જઘન કરવો પનઘટ વાસ;
કાયા પડીને રે, યશે ઢેરી ધૂળ જ્યારે, ત્યારે કાય આણી નહીં પાસ. હરિ ૨
શરીર સમીને રે, જમી જાડી યશે રે, તું પર દોરાં ચરશે ધાસ;
માન પવન પાવક જલ પૃથ્વી રે, જ્યાં જે હતું ત્યાં તેના સમાસ. હરિ ૩

અપદ તજને રે, બાજ બગવાનને રે, યશે વ્રજ દાસ તણે નિજ દાસ;
પ્રપંચ દાણે રે, પ્રથુ દર્શન યશે રે, પ્રીતમ દેખે પ્રેમ પ્રકાશ. હરિં
પદ ૪૩ મું.

આગસ આળીને રે, ઉપમાં અલાગીયા, જાગી જોને અવસર વીરોજાય;
દું નથી લેતો રે, મોહ પ્રમાદમાં રે, કાપાને કાળ નિરંતર ખાપ. આગસ
વદાસપણું મધું રે, મધું જોગન જથારથ, તારા રહ્યા તે દિન જાય;
નજ રે દેખે છે રે, જીવન આવતાં રે, તોએ તારી ચિત્તમાં ચિતાન થાય. આગસ
રહેવા છે રે, મંદિર માળીઆ રે, યશે ઉદે રાત શોધી ઉપાય;
સરતર તજને રે, સેવે સેમજો રે, તેમાં ફળ શું સરવાળે થાય. આગસ
ધણે દહાડે પામ્યો રે, દુર્લભ દેહડી રે, હવે કંઈ હેત કરીશું આણું;
વદારે ન વેપારે રે, લાભ મળે મોહોરનો રે, પ્રીતમ જે પરમારથ જણુ. આગસ

પદ ૪૪ મું.

તત્ત્વ વિચારી રે, તીરથ જે કરે રે, તેણે તારાં મનનો મેલ ધોવાય;
સનપીં દયાળે રે, સર્વુ ગોમતી રે, મંજન કરતાં ચિત્ત શુદ્ધ થાય. તત્ત્વ
ક્ષમા ક્ષિપ્રા રે, નમ્રપણું નર્મદાને રે, ગદ્ગદા શ્રીગોવિંદ ગુણ ગાન;
ગંગાચરુ'ભક્તિ રે, સંત સંગ સરસ્વતિ રે, જમુનાજાણુ હરિનું ખ્યાન. તત્ત્વ
પ્રેમ બહુ શું રે, પ્રયાગ પરસતાં રે, પૂર્વનું પાતક પ્રલય થાય;
હૃદિયામાં રાણે રે, છટ ઉપાસના રે, જ-મ વાસના તેણે ટળી જાય. તત્ત્વ
અવગુણ મૂઢી રે, ગુણનું ગદ્ગદ કરે રે, સેના મુમતિ શીલ સંતોષ;
પ્રીતમ હેતે રે, પરમારથ થકી રે, તેને તારા ટળશે દેહના દોષ. તત્ત્વ

પદ ૪૫ મું.

રણુછોડ રંગીલો રે, રહ્યો હૃદયે વથી રે, રસિક શિરોમણિ રાય;
રૂપ સુધા સુખ સાગર સ્થામજો રે, દર્શન કરતાં રે દુઃખડું જાય. રણુછોડ
રાખનો રાખ રે, શ્રીરણુછોડજી રે, દેવનો દેવ શ્રીદુવારકા નાય;
અખિલ લોકમાં રે, આણુ જેની કરે રે, હુકમ ના મેટે સુર નર આંખ. રણુછોડ
જીવ ચરાચર જીવે રે, જીવોને જોઈ રહે રે, જેને વશ પતે સંસાર;
તણુ જુવનમાં રે, તપે જેના તેજથી રે, અનંત અક્ષાંડ તણો આધાર. રણુછોડ
ભક્તને હેતે રે, જૂતળ આવિયા રે, લીલા કરવા લક્ષ્મીનાથ;
પ્રેમ સનેહી રે, પ્રણુ પ્રીતમતણા રે, તન મન સૌંધું હરિને દાય. રણુછોડ

રાણછોડજી દીવાન.

—મહાકવિ—

જુનાગઢના નવાબનો દીવાન—સંવત ૧૮૬૭, સને ૧૮૪૧ માં
હેયાત હતો. એ દેવી ભક્ત, રાજગું કામકાજ કરનાર,
કવિ, સાથે ઉત્તમ જ્ઞાની હતો.

ચણ્ડીપાઠ.

—મહાકવિ—

છંદ ભુજંગ પ્રયાત.

નમઃ ચંડિકાયૈ, ગણેશાગ્નિકાયૈ, નમઃ ચંચવાયૈ, નમઃ શારદાયૈ;
કલ્પો માર્કંડેય મહિમા વખાણી, જગતમાં તને વર્ણવું હાવ આણી.

કવચ ૧ હું—રાગ ગરબો.

સુર્ય નામે તે એક મહિપાત્ર રે, અંગિકા આનંદી;

મહિ સુંદરીના કંઠ મણિમાલ રે, અંગિકા આનંદી.

પવન ભૂપે આવી સિધું રાજ રે, અં ૦ મંત્રી જઈ મળ્યા લોભને કાજ રે, અં ૦ ૧
ભાવ્યો ઘોડે ચઢી ભૂપાળ રે, અં ૦ વન રિકટ મહા વિકાળ રે, અં ૦ ૨
મુનિ મેધાને આશ્રમે આવ્યો રે, અં ૦ હાવ નરખીને સહિને ભાવ્યો રે, અં ૦ ૩
મૃગ સંગે તે કેશરી રમે રે, અં ૦ મોર ભુજંગ સાથે ભમે રે, અં ૦ ૪
રાજા ચિંતા કરે મન માંડ રે, અં ૦ દેશ ખોખો થયો હિર દાહ રે, અં ૦ ૫
વન માહરતિ શત્રુ ભેગવે રે, અં ૦ કીડી સંચરે ને તેતર ભોગવે રે, અં ૦ ૬
વન માહારું ને ધણી કાક યાય રે, અં ૦ વૃક્ષ વાળું ને ફલ કાક ખાય રે, અં ૦ ૭
તેવે સમે જાણી વિશ્રામ રે, અં ૦ વૈશ્ય આવ્યો સમાધિ નામ રે, અં ૦ ૮
છયું ભૂપે આવ્યો છંદાણ કામ રે, અં ૦ કાણ નામ ને કાણ છે કામ રે, અં ૦ ૯
ચેના ચિત્તે તમારે દિસે રે, અં ૦ દુઃખી લાગો છો મનની રીસે રે, અં ૦ ૧૦
પછી વૈશ્યે કહ્યું સાલ્યો રાજ રે, અં ૦ હું તો ખોઈ આવ્યો છું ધન લાજ રે, અં ૦ ૧૧
નારી સંતાને કાઢી મુકિયો રે, અં ૦ ભુજે દુખ્યો કમાઈ ચૂકિયો રે, અં ૦ ૧૨
મધમાખી ધસે જેમ હાય રે, અં ૦ જૂલ્યો હરું બાવળ સાથે બાય રે, અં ૦ ૧૩
રૈસ્ય ભૂપ ગયા મુનિ પાસ રે, અં ૦ હાથ જોડી કરી અરજ દાસ રે, અં ૦ ૧૪

ધંની ખુરી ને લુટી લીધો રે, અં ૦ લાજ વોલો ને રાજવોલો પ્રાપ્તો રે, અં ૦
 તોય મમતા ન થાયે અજગી રે, અં ૦ પુત્ર મિતની માયા વજગી રે, અં ૦
 તેનું કારણ કહો મુનિ રામ રે, અં ૦ ગદારા મનનો તે સંદેહ નય રે, અં ૦
 મુનિ કહે માયા બળવાન રે, અં ૦ જેને વંદે સદા ગિર્વાણ રે, અં ૦
 પંડિત કાર્ધ ન પામ્યો કંડો રે, અં ૦ માયાએ નાખ્યો અંધાર પછોડો રે, અં ૦
 માયા કહે પશ્ચા જગ લોક રે, અં ૦ તેણે છૂટે નહિ ચિત્તનો શોક રે, અં ૦
 થયા મધુ દેટલ બે જાઈ રે, અં ૦ કરવા વિપ્લવી સાથે લડાઈ રે, અં ૦
 નિદારૂપે માયાને છે રંદ રે, અં ૦ પરવશ ફસાણા મુકુંદ રે, અં ૦
 થયું પંકજ નારાયણ નાથ રે, અં ૦ તેમાં પ્રગટયા બ્રહ્મા અચ્યુત રે, અં ૦
 બ્રહ્મા માયાને અરણે લાગી રે, અં ૦ રત્નિ કરવા થયા અનુરાગી રે, અં ૦
 જગદંબા જનાર્તિદારી રે, અં ૦ ત્રિપુર મુદ્રી ત્રિલોક ત્રિહારી રે, અં ૦
 દુઃખલંબની ને દાનવમંજની રે, અં ૦ શિવ રજની ને માત નિરંજની રે, અં ૦
 સિદ્ધવાદિની દારિદ્ર્ય દુઃખદાદની રે, અં ૦ પ્રબળવાદની પૂરણ અવગાદની રે, અં ૦
 નિદા રૂપે નારાયણ મોહા રે, અં ૦ શેષ પર્યંક ઉપર સોહા રે, અં ૦
 રત્નિ સાંભળીને તુષ્ઠ થયાં માત રે, અં ૦ ત્રિપલ નેત્રને મૂક્યાં સાક્ષાત રે, અં ૦
 જગ્યા વિપ્લુ થયા સાવધાન રે, અં ૦ મુદ્દ કરવા મંજા બળવાન રે, અં ૦
 ધુંટણ ગડદા મુષ્ટિઓ મારે રે, અં ૦ કાર્ધ જિતે ને કાર્ધ નય હારે રે, અં ૦
 શિયિલ વિપ્લુ થયા સંઆમે રે, અં ૦ દેવી પ્રગટયાં તે દેવને કામે રે, અં ૦
 મધુ દેટલને મોહજ લાગ્યું રે, અં ૦ મૂલ્ય વિપ્લુને હાથે માચું રે, અં ૦
 શક્તિ આવી બેડાં જુજદંડ રે, અં ૦ અસુર માર્યા ધણા પ્રયંડ રે, અં ૦
 દીર્ઘ દર્શન આઘ ભવાની રે, અં ૦ બ્રહ્મા નારાયણે સન્માની રે, અં ૦
 દેવ કાર્ય ધરી અવતાર રે, અં ૦ આઘ શક્તિ તે જગદાધાર રે, અં ૦
 દાસ ખાસ તે રણછોડ રામ રે, અં ૦ માતા થાજે સર્વને સદાય રે, અં ૦

કવચ ૨ જી-ટોહરો.

મદિપાસુર દાનવ પતિ, સુર માનવ દુઃખદાય;

મહા પ્રબળ દલ લાગ્યો, ધંન્દ્ર રાજ ઈચ્છાય.

રાગ ગરબો.

મદિપ નામે અસુરનો જૂપતિ રે, ધંન્દ્ર પદવી લેવાને અધાની મતિ રે;
 ઈવ બાગીને બ્રહ્મા પાસે ગયા રે, રાજદાજ ગયું લાજ હીણા થયા રે.

દેવ મંડળી મહેશ પાસે મળી રે, કોષ કાષા વિરોધ વાત સાંભળી રે;
 કોષ આટોપથી અંગિકાજી બન્યાં રે, વિદ્ય સર્વ સકળ દેવતાનાં હણ્યાં રે. ૨
 મુખ પંચ મુખથી કેશ કાળથી રે, કડી મધવા ઉરોજ અંશુ માળથી રે;
 ભુભદ્રં મુગલ ચતુરભુજથી બણ્યાં રે, અમલ ચરણ કમલપત્રે રણિયામણ્યાં રે. ૩
 લેધા અતલસી ને ચુંદડી છે જરકશી રે, કમખી પહેરી મોટીની કસકસી રે;
 આખ્યાં આબૂપણ રાન જડાવનાં રે, હીરા માણેક ને હેમ ધડાવનાં રે. ૪
 બાણબંધ સોહિ તે મોતી ઘોરડે રે, ગતેબંધ મણિ દાર હેમ દોરડે રે;
 આપી શસ્ત્ર અસ્ત્ર દેવ મોહ પામિયા રે, સિંહ હેમ ગિરી આપી દુઃખ વામિયા રે. ૫
 દેવીને દેખીને દેવતા હોંકારીરિયા રે, દ્વત દાનવના જોઇને પોકારિયા રે;
 મહિષ સાંભળીને આંગળી દાંતે દશે રે, અળ કોણુ ગળં વાધની સામે ધસે રે. ૬
 ચંડી કોણુ છે બિચારી બાપડી રે, સામી મડે નહોં ધડી ચાપડી રે;
 કટક જટક મહાદેવી સાચુ ધરતું રે, શેષ સળક્યો ને કમઠપીઠ ધસમસ્તું રે. ૭
 વીર બંકા અટંકા ડાંખરા રે, વાણ તાણ ને સાજ સણ પાંખરા રે;
 ગજ અગજના ઘટ ધણા ધણુધણે રે, રથ ચક્રધરી શક પુરી ધણુધણે રે. ૮
 આબોધાસ પુરી ભોમ પચેહજળળી રે, દેવની સેના દેખી સહ ખજળળી રે;
 આબોધા શિશુ ઉદ્ભવ બ્યામહ બોલતો રે, અસિ લોમ બોમ રામ રામ લેખતો રે. ૯
 આબોધા ખીડાલ ને કુડાલ ઉત્તાળતો રે, દેવ મહા હનુ બાણુ ધનુ બાલતો રે;
 કડાંમૂડ કટક ઝટક બંન્ધો આક્રબ્યા રે, બટાચૂર હડાહડ સુરાસુર લક્ષ્યા રે. ૧૦
 દેવને ઠોકી રોકીને કયાં વેગળા રે, માત સન્મુખ ધાયા તે જોઈ આગળા રે;
 બાણુ વરસે તે જેમ મેધની ઝડી રે, ખાંડાં જળહળેળાણે જે વિજળી પડી રે. ૧૧
 ચક્ર ચલવે ને ચોટ કરે ચોંપથી રે, કાંડાં કરડે કટાર હણે કોપથી રે;
 ચંડિ ઉપર છુવંડી ચંડી નાંખતા રે, કાંતી મારી છાતીથી લોડી આખતા રે. ૧૨
 ગદા તોમર ત્રિશૂલ પટા ફેરવે રે, મુકી ઉડી મારે ને પવાડા ચડે રે;
 ચક્ર ચલવે ગતિ વક્ર અણુવક્રનું રે, તક સરતું ચર્ધ જય વક્ર રાકતું રે. ૧૩
 વાધને પુલ્હડી પ્રારવે ઝાલે પુછથી રે, ખમા ઠોકે ને તાઓ દે મુછથી રે;
 માતા કોપિયાં ને આપિયાં ઉમંગથી રે, જંગ ઝગડા રહો છિ અંગો અંગથી રે. ૧૪
 સિંહ નખે ઝરડે ને કરડે હાડકાં રે, પંજે ઢરડે ઉખરડે સિર પ્રાડકો રે;
 એક દોટ ચડીચોટ અસુર મંછળ્યાં રે, કોટ પકડીને લોટપોટ લંછળ્યાં રે. ૧૫
 હેઠા પટકી પટકી કરે કટકા રે, કરી કટકા કટકા ને ભરે બટકા રે;
 નરડી મરડી કરડે તે શીશ આરબ્બે રે, પેટ ઉઝરડી ઉતરડી ખાય કાળજ્ઞં રે. ૧૬

જાલે દુષ્ટને મંગલરી જેમ કુકડા રે, વીસ વીસના લારે છે માતા યુકડા રે;
 રથ વાછ હાથીની મુખે ધાલિયા રે, જેમ ફાકડા ભરાય ધાણી દાળીયા રે. ૧૭
 સૈન્ય માર્યું હુતાશ યથા ધાસને રે, કોઠ લાગ્યો તે વિરસો લઇ સાસને રે;
 સૈન્ય થઈ ગયું ચુંથાણુ યુદ્ધ લંગમાં રે, દેવી જિલ્લા રણછોડ રાય જંગમાં રે. ૧૮

કવચ ૩ શું-દોહરો.

સૈન્ય મરાળું મહિપનું, દુવો તે હાહાકાર;
 માશ્યાં કાળી સાંભળી, આન્યાં દળ સિરદાર.

૧

છંદ ગરબો.

ચિત્તુરઆળ્યો છુર ધાર અસિ હાથમાં રે લોલ;

નાથ વોણો જેમ ખુંટ કુદે સાથમાં રે લોલ.

૨

રથ કિંકણી અનેક ધોર ધમકતી રે લોલ;

ધન દરદરે ને કલશ કાંતિ ચમકતી રે લોલ.

૩

ખાણુ વરસે પરજન્ય યથા ડુંગરે રે લોલ;

દેવી અપ્રમાં તો દિનેશ જેવી છબ ધરે રે લોલ.

૪

નિશ્વસ નાખ્યું જાળવત્યમાન દાનવે રે લોલ;

ઠાપ્યું ચંડિકાએ કાપે જ્યમ માનવે રે લોલ.

૫

રથ લાંગીને સારથી તે ગાજિઓ રે લોલ;

ચિત્ત લાજ્યો તે દેવ તણો રાજિયો રે લોલ.

૬

દોડિ ચો'ડી તરવાર સિંહ શિશમાં રે લોલ;

ભૂજે દેવિને ધાત કરી રીસમાં રે લોલ.

૭

માથે મારી નિશળ મૂળ કાપિયું રે લોલ;

જૂત ત્રેતને સમસ્ત ભક્ષ આપિયું રે લોલ.

૮

મત્ત કુંજર ખેસીને ચમર આવિયો રે લોલ;

ધટા પર્વત આકારે જામી લાવિયો રે લોલ.

૯

સિંહ કુદીને હાથીને માથે ચડ્યો રે લોલ;

અસુર સાથ ભરી ખાય ધરણુ પડ્યો રે લોલ.

૧૦

દંતધાતે વિચિત્ત કરી દુષ્ટને રે લોલ;

કરી ચરવણુ રણ મધ્ય ધરે દુષ્ટને રે લોલ.

૧૧

ગદા ધાતે ઉદગને ધટાડિયો રે લોલ;

લાલ પ્રહારે ઉગરને મટાડિયો રે લોલ.

૧૨

ઉઘ વિરજ ને તામર અંધખું રે લોલ;	
વીર બાણળી દુર્ધર દુર્મુખું રે લોલ.	૧૩
દૈત્ય મહા દનૂ દનુજ વંશ અમણી રે લોલ;	
કાળ પાસે મળવાને મોહવા ધણી રે લોલ.	૧૪
મહિષ આઝ્યો પાડાને રૂપે રચકતો રે લોલ;	
કાળ જેવો ધન ઘોર નાદ ધણકતો રે લોલ.	૧૫
નાગ કુંડળી સમાન સિંગડાં વળ્યાં રે લોલ;	
હંક ધંટ ધણા ધમધમે કાને હડાં રે લોલ.	૧૬
કાયા તો અંજન આકાર મહિધર જરડી રે લોલ;	
પુંછ ફેરવેથી સમુદની માઝા ખસી રે લોલ.	૧૭
પગ ખડતાળે પડતાળે ધરાનાં તળાં રે લોલ;	
મેરુ ડગમઝ્યોને દિગમજનાં ચિત્ત ચળ્યાં રે લોલ.	૧૮
દીંગ શિંગથી ઉરાટે ગિરિ શુંગને રે લોલ;	
ધુંકે કાડે બ્રહ્માંડ કાચ તુંગને રે લોલ.	૧૯
દીકે દીકે મૃગાધીશને નાંખ્યો ધસી રે લોલ;	
અટ્ટહાસ હસી અંબિકા કહાડી અસી રે લોલ.	૨૦
પારો પાડી આડો તે પાસે બાંધિયો રે લોલ;	
કુંજર રૂપે થયો માયા મંત્ર સાંધિયો રે લોલ.	૨૧
ચુંદ દડે પ્રચંડ સિંહ તાણીયો રે લોલ;	
અધર તોળ્યો, જેમ ગોળ તોળે વાણીયો રે લોલ.	૨૨
માઝ્યે મારી ત્રિશૂળ હુલ્લે વેધિયો રે લોલ;	
પુરુષ પ્રગટ થયો તે પશુ ઉદિયો રે લોલ.	૨૩
ધણું લંપા સ્વરૂપ ભયકર ધણું રે લોલ;	
માન જાંચું જમરાજના પાકાતણું રે લોલ.	૨૪
ગર્જે તર્જે લરખવે ધરા ખંડને રે લોલ;	
માતા બોલ્યાં ઉપાડી બુજ હંડને રે લોલ.	૨૫
મંદુષાજ જરી પ્રાણુ હરું સંહરું રે લોલ;	
તુમ યાશે તે જૂત ગ્રેત માહરાં રે લોલ.	૨૬
ડોલે દીધી ને ચોટ કીધી ચોપથી રે લોલ;	
દોટ ઝાલી ચડીએ ધણી કોપથી રે લોલ.	૨૭

સિંધ કાપ્યું, ત્યાં પુરખ ઐક નિસર્યો રે લોલ; ૨૮
 અસી ચર્મ ધરી નેત્રમાં કાષે બર્ષો રે લોલ.
 ડોક વહાડીને દડો ક્યો હાથનો રે લોલ; ૨૯
 નિજ હાથનો ખરો પશુ સકળ સાથનો રે લોલ.
 મદિય માર્યો પ્રસન્ન થયા દેવતા રે લોલ;
 રણછોડ રામ દરખીને ચરણ સેવતા રે લોલ. ૩૦

કવચ ૪ થું-દોહરો.

મદિય માર્યો માહેશ્વરી, પ્રગટ્યો સુર આનંદ;
 શકાદય સુર ગણ મળી, રત્નિ કરે નારયંદ.

રાગ ગરબો.

શકાદય સુર ગણ મળી, અંખાના ગુણ ગાય; ૨૧
 જગ જનની ગિરિનંદિની, ભય ભંગની માય. ૨૨
 રૂપ અનોપમ માતનું, વાણીથી ન કહેવાય;
 સુંદરતા ત્રેલોક્યમાં, તેથી જામી શરસાય. ૨૩
 વસ્ત્ર ધર્યો માયે જરકસી, જાણે પ્રાત દિનેશ;
 કમળ કાશ મહી અંચલા, શાભે યથા સુવેશ. ૨૪
 કેશ પાસ રવિનંદિની, ગંગ કુસુમની માળ;
 સંધો સિંદૂર સરસ્વતી, વેણી ત્રિવેણી વિશાલ. ૨૫
 શરદિન્દુ સરખું વદન છે, દંત દારીમ ખીજ;
 મંદ મંદ મંજુલ દરી, જાણે અંગે છે વીજ. ૨૬
 અપલાયત માની આંખડી, પકજ પાંખડી માન;
 કીર અંચુ જેવી નાસિકા, કંઠ કંથુ સમાન. ૨૭
 પીન પયોધર આપતાં, જાણે કંચન કુંભ;
 બલિહારિ શુભ દંડની, ભાંજ્યા દૈત્યના દંભ. ૨૮
 કંઠાબલુ તો હીરે જડયા, ઝાલ ઝુમણું તાંત;
 કંઠલુ ત્રોહે જડાવનાં, ઝુમખા મોતીની પાંત. ૨૯
 રમઝમ ફેરે મા પુદડી, શાભે અપરમપાર;
 દેવાંગના રંગ રંગનાં, અંગ અંગના શણગાર. ૩૦
 વળી વળી પાડે તાળીઓ, લટકાળી સુર નાર;
 કટિમેખલા શુદ્ધધણ્ડકા, અંઝરનો અમકાર. ૩૧

આચરમાં ગરબે રમે, ગાય મધુરા ગીત;	
ચંગ મૃદંગ મધુરા વાજે, નાચે ગત સંગીત.	શ્લોક૦
ધુધરી પાથે ધમધમે, નેપૂરના રણકાર;	
પડછંદા પડે ગગનમાં, શેષ સહે નહિ બાર.	શ્લોક૦
સુંદરતા લાવણ્યતા, વાણીથી નવ કહેવાય;	
સાગર નીર ગંભીર જેમ, ગાગરમાં ન સમાય.	શ્લોક૦
ચંડ પરાક્રમ ચંડિકા, કીધો દેવનો નાશ;	
અરણ્યને, શરણે આવી રહ્યાં, જાણે દાસના દાસ.	શ્લોક૦
અક્ર ગદા શર આપથી, કાતી ખડ્ગ કટાર;	
રક્ષા કરેા નિજ શસ્ત્રથી, નોધારાના આધાર.	શ્લોક૦
પાહિ પાહિ પરમેશ્વરી, પાહિ જગદાધાર;	
પાહિ પાહિ મહિષ મર્દની, પાહિ શ્રીજનોદ્ધાર.	શ્લોક૦
પ્રસન્ન થઈને દેવી કહે, માગે સુર વરદાન;	
દેવ કહે સુણો અગ્નિકા, એ દુઃખ વિપિન કૃશાન.	શ્લોક૦
કષ્ટ સમે સુર સાથને, થાજે તમે રે સદાય;	
તથારત્ન કહીને થયાં, અંતર્ધ્યાન ઉમાય.	શ્લોક૦
શુંભ નિશુંભ સંહારવા, પ્રગટ્યાં રણુછોડ રાય;	
કથા સકલ વિસ્તારથી, ભાંખી શ્રીમુનિરાય.	શ્લોક૦

કવચ પ મું-રાગ ગરબે (ઢાળ ઉતારા.)

સુરપતિ પદ પામ્યો રે અમરારી, શુંભ નિશુંભ મહા અહંકારી;
ભાગ્યા તે સ્વગ તણને જભારી.

ઢાળ-સ્વર્ગ તણ જંભારી ભાગ્યો, દેવ સકળ બેહાલ;

દાનવ થયા દિનેંદ્ર હુતાશન, ઈંદ્ર ચંદ્ર દિગ્પાલ.

ચાલ-ઈંદ્ર આદિ દેવતા પોકાર્યાં, હે જગતજનની તું જગદાધાર;

અમને તો શુંભ નિશુંભે માયો.

ઢાળ-મારો દુષ્ટ કષ્ટથી તારો, સંહારો અસુરેશ;

પાહિ પાહિ જનાર્તિદારી, પાહિ પરમેશ્વરેય.

ચાલ-પરમ પરેશ હે ચંચલા દેવી, વિષ્ણુબ્રહ્મા ગિર્વાણે તું ને સેવી;

વેગે તે ચરણગિત શુદ્ધ લેવી.

ઢાળ-ધુદ્ધ લેવી કુંજર મુખ જનની, નીલકંઠ સુખદાય;

જય જય હંસવાહિની વાણી, ભવ જલ તરણી માય.

આલ-માયા તે કુંડલની જ્ય ભદ્રા, રુદ્રાણી ગૌરિ ને જ્ય તંદ્રા;
નમો નમો કુન્દા જ્ય જ્ય નિદ્રા;

ઢાળ-નિદ્રા રહિત સદા અન્નપૂર્ણા, ભવ સાગરની નાવ;
ત્રિભુવન સુંદરી દિન દયાળી, સુણે અમારી રાવ.

આલ-સુખને તે રાવ અમારી દુર્ગા, જ્યોતના જગદાયક અપવર્ગા;
ધાત્રી ચર વાણી જ્ય ભર્ગા.

ઢાળ-ભર્ગા રૂપી કૃષ્ણા જ્ય સારા, ધૂત્રા ચેતન બુદ્ધ;
છાયા શક્તિ ક્ષાંતિ જાનિ, લજ્જા શાંતિ શુદ્ધ.

આલ-શ્રદ્ધા વૃદ્ધિ દયા જ્ય તુષ્ટિ, ભ્રાંતિ વ્યાપ્તિ જ્ય જ્ય પ્રુષ્ટિ;
નમો નમો સુખ સંપત જ્ય વૃષ્ટિ.

ઢાળ-વૃષ્ટિ સુધા કરી દષ્ટિથી, કન્યું મ ધરશે ત્રાસ;
હું રક્ષા કરું દણું દાનવને, પૂરું મનની આશ.

આલ-આશા પૂરણશિવા મહા કાલી, ગંગા સ્નાન કરી મતવાલી;
કૌશિકી પ્રગટાવ્યા તત્કાલી.

ઢાળ-તત્કાલી પ્રગટયા જગદંબા, હેમાચલને શુંગ;
લાં ચંડ મુક નીરખીને શોભા, અંગ ભરાણો ઉમંગ.

આલ-અંગે તે ઉમંગ ભર્યા મછરાલા, શુંભ નિશુંભ પાસે વિકાળા;
આવીને કહ્યું સાંભળ ભૂપાળા.

ઢાળ-ભૂપ એક રૂપાળી નિરખી, તે સરખી નથી નાર;
જાણી રત્ન અગલ કરી લેતું, ધીર ધરે ન લગાર.

આલ-ધીર ધરે ન લગાર સભાગી, રુદુ રત્ન દષ્ટિ નહિ ત્યાગી;
દિઠામાં જાય મહા દુઃખ ભાગી.

ઢાળ-ભાગે દુઃખરૂં સુખરૂં ભેતાં, ચિત્તને થાયે ચેન;
વેણ સાંભળી કરે કાળજું, ટાઢાં થાયે નેણ.

આલ-નયણે જે નિરખે તે નર જાણે, વાણી લજ્જાય તે પરૂ વખાણે;
રંભા જેવી એનું જલ તાણે.

ઢાળ-રંભાને પણ હારી કહેતાં, વાણીનું જાય પાણી;
તું રાણીમાં પટરાણી કરજે, ધણું શું કહેવું તાણી.

આલ-તાણી કલેથી ઉલ્લાસે ભરાણો, વાદરને કરમાં આપ્યો પાણો;
વણ જોયે જોવા અકળાણો.

હાળ-અકળાવો અકલ વણુ પાપી, વિકળ સકળ ધર્મ મત;

એક સુગ્રીવ નામે દૂત તેડાવીને, બાંધ્યો બળમ ઉન્મત.

ચાલ-મત્ત માતંત્ર પેરે તું જાગે, પ્રણતી કરજે મારે કાગે;

વણુરી નરનું કારજ લાગે.

હાળ-લાજ તણ તું કંઠ નાખજે, મધુર વચનનો ફંદ;

મૃગા નેણીનાં નેણ જોઈને, હુંને થાય આનંદ.

ચાલ-આનંદી સુગ્રીવ સધાબો, દેવીની પાસ ઉઘાસે આબો;

કર જોડીને શિશ નમાબો.

હાળ-શિશ નમાવી અરજ કરી, હું શુંજ નિશુંબનો દૂત;

જે આગળ કામળી લઈ જાએ, સુર નામક પુરુહૂત.

ચાલ-પુરુહૂત સરખા જેને, સેવક સ્નેહ કરને મુદરી તેને,

ઉપમા તેની તે હૃદયે કેને.

હાળ-કેને ઘેર ઐરાવત હાથી, કામળ રત્ન વિમાન;

સુંદર નવીન સુરગિન વાધા, કીધા બેટ કુશાન.

ચાલ-કીધા બેટ દિવાકર વાણ, દીધા રથ પ્રભપતિઝ સાળ;

આપીને નિધિ કુળેર થયા રાણ.

હાળ-રાણ ધર્મ તું ચાલ છખીલી, થા રાણી શિર મોડ;

સુરી અસુરી સેવા કરશે, પૂરશે ચિત્તનાં કોડ.

ચાલ-પૂરશે મનનાં કોડ જો મળશે, નહિતર કંઠણુ વચન સાંભળશે;

પાડશણુ દાસીમાં જઈ બળશે.

હાળ-બળશે દાસીમાં સાંભળીને, મંદ મંદ કરી હાસ્ય;

સાંભળ દૂત અદ્ભુત પ્રતિયા, કરવો નહિ પરિહાસ.

ચાલ-નહોં પરિહાસ પ્રતિયા ઉસાચી, બપદાંઠિનવ થાઉં હું કાચી;

સમોવડ જોદો કીધી જાચી.

હાળ-જાચી જુદ પ્રતિયા કીધી, હેયે હામ નિર્ધાર,

રણમાં જિતે સન્મુખ આવી, તે માહારો ભરથાર.

ચાલ-ભરથાર થાય જે રણમાં શૂરો, જો હું સાચ પડે પુદ પૂરો;

નહીતર છુંદી કરું ચકચૂરો.

હાળ-ચૂરો કરુ ખડ્ગથી પળમાં, લાહુ નહિ વર માળ,

ધંધર કરાં શિશમણિની, શિવ ધરશે રૂંદ માળ.

ચાલ-રંદ માગ ધરશે તે શિવ ત્રિપુરારી, લાગશે કાળજ માંહ કટારી;
મારી નેણ જ જેવી બે ધારી;

હાળ-એ ધારી અણિઆળી લાગે, જા પાછો તું દૂત;
હું તો તને વરું નહિ પચુ, તુંને વરશે લૈસવ બૂત.
ચાલ-વરશે તે ભૂત પિશાચણુ જમશે, જોગણી ફરી જમાતો શ્રમશે;
જરખ ને શીયાળ રાસડે રમશે.

હાળ-રમશે રાસ રંગ થકી દેવી, હિમાચલને ટંગ;
રણછોડરાજ અમર સુખ પામે, નિલ નિત્ય નવો ઉભંગ.

કવચ ૬ હું-રાગ ગરબો.

હડવડ દૂત ગયો રડવડતોજ, બોહા બ્રમનાથી રે ભડમડતોજ;
વાત કહી તે તો સહી નહીં ભૂપેજ, જાણીએ દ્રાપે પડશે કૂપેજ. ૧
તેજો કરી કરી મન આલોચનજ, ધુત્રસોચન સુરમદ આમોચનજ;
સાઠ હજાર મહારથી આપીજ, મોકલ્યો દેલ સુરાસુર પાપીજ. ૨
જંપે વારંવાર કસેશીજ, ઝાલી ખેંચીને લાવ સુકેશીજ;
રક્ષક હોય તો બક્ષણુ કરજેજ, એ સ્ત્રીતું રક્ષણુ ચિત્તમાં ધરજેજ. ૩
જો એ ચંદ્રમુળી નહીં લાવીશજ, વેગે ચંદ્રને ગામ સધાવીશજ;
કુંજરગામિની જો નહીં આવેજ, કુંજર ચરણમાં તુજને બંધાવેજ. ૪
સુજને જો મળવું થયું શેકજ, તો તુજ સ્ત્રીના રંડાપો રોકજ;
ચડવડ ચોપ કરીને ચાલ્યોજ, પગ ધમકે હિમાચલ દાલ્યોજ. ૫
નિકટ વિકટ ટંકારવ કાઢીજ, નિજ મૂત્યુને સદેશો દીધીજ;
હંકારો કીધો કરી હાંસીજ, ભરમ થયો જેમ વૃથાની રાસીજ. ૬
ધૂત્રનો ધૂત્ર ગયો આશમાનજ, ખેચરી યુદ્ધે કર્યું ધૂત્રપાનજ;
કેશરીને લટકાર્યો દેવીજ, તારે દલની હવે શુદ્ધ લેવીજ. ૭
દાનવ દળને હણે પંચાનનજ, જેમ કાનમાં જવલિત હુતાશનજ;
ફાડે છાતી પછાડે ધરણેજ, મારે ચાપ ને ચાંપે ચરણેજ. ૮
ફાડે દેહ ને ચાટે લોહીજ, જોઈને વીર રહ્યા સહુ મોહીજ;
પુછ પટકે ને મુંછ ખટકેજ, હાડ કકડાને ખાપ છે બટકેજ. ૯
ખાંતે ખાંતે તે દાંતે ચાવેજ, દોટ કરે પણુ ચોટમાં ન આવેજ;
દાનવ સૈન હણે તરવારેજ, તોમર ત્રિશૂલ ને કાતી કટારેજ. ૧૦

શસ્ત્ર અસ્ત્રના વરસે ઓધણ, કેશરી ઉપર થયા છે અમોધણ;
 દાનવને કીધા સંહારણ, સૂરજ, હરે યથા અંધકારણ. ૧૧
 ભાગી ગયો એકે દુર અભાગીણ, શુંભને ચિત્ત દાવાનલ લાગીણ;
 સાંભળી વાત ઉપાત નિશુંભણ, લડલડતો જેમ કાલો રે કુંભણ. ૧૨
 અમલા ન હોય ખલા કોક આવીણ, કાળનું કટક ચઢાવીને લાવીણ;
 સત્વર જાઓ હે ચંડ ને મુંડણ, હણજો રે વેગે મ ગણજો રંડણ. ૧૩
 વાધ ને વાધની ચઢવાવાળીણ, આંત્રીને લાવો વહેલા ચાલીણ;
 પણ અમળાથી ન કરીએ લડાઈણ, એ રંડથી ભુલે ન હોય વડાઈણ. ૧૪
 બાંધી લાવજો જેમ અપરાધીણ, નહીંતર લાખોની ઓટજ ખાધીણ;
 રણુછોડાય થયો જયકાર, દેવ સુખી ન દેવ સંહારણ. ૧૫

કવચ ૭ સું-રાગ ગરબો.

ચંડાસુર પ્રજાળ પ્રચંડ, જય જગદંબા રે;	
મતવાલો મુંડ ઉદંડ, જય ચામુંડા રે.	૧
ચતુરંગિણી સેના સંગ, જય જગદંબા રે;	
પહોંત્યા હેમગિરિને સંગ, જય ચામુંડા રે.	૨
દોષા કહાડીને તરવાર, જય જગદંબા રે;	
શર નાખે છે વર્ષાધાર, જય ચામુંડા રે.	૩
હીમજને પ્રગટયો રોય, જય જગદંબા રે;	
પ્રાટયો ભુકુટીનો કોશ, જય ચામુંડા રે.	૪
તેમાંથી નિસર્પી માત, જય જગદંબા રે;	
શ્રીમહાકાળી સાક્ષાત, જય ચામુંડા રે.	૫
વાધાખર સ્થામ સ્વરૂપ, જય જગદંબા રે;	
દગ જાણીએ ઉડા દૂપ, જય ચામુંડા રે.	૬
ભુકુટી વાંકી પુરંદર ચાપ, જય જગદંબા રે;	
દાનવને લાખો તાપ, જય ચામુંડા રે.	૭
ચઢી કેશરી દીધી દોટ, જય જગદંબા રે;	
ચટ્ટ હરે ત્રિશૂલની ઓટ, જય ચામુંડા રે.	૮
તરવારે કાપે શીશ, જય જગદંબા રે;	
શૂલ ખાંધે દે આશીષ, જય ચામુંડા રે.	૯

સકિતનું ઉલટયું યુધ, જય જગદંબા રે;	
પડતાણું દેવ નિરુધ, જય ચામુંડા રે.	૧૦
રથ રથી ને સારથિ સંગ, - જય જગદંબા રે;	
બટકાવે તે અંગો અંગ, જય ચામુંડા રે.	૧૧
ગજ પાંચ પાંચનો ગ્રાસ, જય જગદંબા રે;	
તેનો મૂખમાં ન થાય સમાસ, જય ચામુંડા રે.	૧૨
નર વાજી ચાવી જાય, જય જગદંબા રે;	
જેમ મોઢક બ્રાહ્મણ પાપ, જય ચામુંડા રે.	૧૩
સંહારી ચક્ર ને મુંડ, જય જગદંબા રે;	
હરખ્યા સુર કિનર તુંડ, જય ચામુંડા રે.	૧૪
અંબા મન થયો આનંદ, જય જગદંબા રે;	
યશ ગાય છે જલ્લ મુકુંદ, જય ચામુંડા રે.	૧૫
વળતાં બોલ્યાં તે જગતમાત, જય જગદંબા રે;	
તમે કરી અસુર બેની પાત, જય ચામુંડા રે.	૧૬
ચામુંડા તમારું નામ, જય જગદંબા રે;	
ધારો રણછોડજી સુખ ધામ, જય ચામુંડા રે.	૧૭

કવચ ૮ મું-છંદની ચાલ.

સુધી વાત મહાદલ ધાત તણી, મન શુંમ નિશુંલ અચંબ બણી;	
એક રક્તક બીજ મહા બળીઓ, જગદંબથી યુદ્ધને મોકલીઓ.	૧
હય હાથી રથી નર પાર નહોં, ગણતી બણતી નથી માન સહી;	
અસુરાદિક ધુમર કાળ બળી, અતુરંગિણી શેજથી બોમ હળી.	૨
અતિ ક્રોધ વિરોધ લગાઈ કરે, સરની મધવા જેમ ધાર અરે;	
સતિ કાપ આટોપથી ચોંપ ધરી, ગિર્વાણ સમસ્તથી સકિત કરી.	૩
શિવશક્તિ ત્રિશૂલ કપાળ અહી, વૃષ વાદિની યુદ્ધને ટાંપી રહી;	
કમલા વિહંગાધપ પત્ર ચઢી, કર ચક્ર અવક કૃપાન કઢી.	૪
નરસિંહી વરાહી કુમારી શચી, કમલાસની વારણી શક્તિ રચી;	
રજની કર સૂરજની પ્રેમદા, તન ધારી સદા સુરને સુખદા.	૫
તારવાર ત્રિશૂલ ગદા અપટે, દપટે અપટે ઉરથી લપટે;	
નરસિંહી નખે ને વારાહિ મુખે, મનુજરી વિદારી ને માંસ લખે.	૬
અપલાયર અઘનાં ચક્ર હણે, કમલાસન કામિનિ મંત્ર લણે;	
શિખિવાહની દેવ રચી બરચી, જેમ રંક ધરે પઠવે બરચી.	૭

જેમ ધાવ પડે ને રક્ત ઝરે, તેમ શુંદરી દેવ સ્વરૂપ ધરે;
 નર રક્તક બીજ સમાન બણે, તરવાર, ગદા ખડ્ગાંગ હણે. ૮
 પળી કોપથી જો ગણી ધાવ કરે, અસુરાધમથી ધર બોમ બરે;
 મનુજદ અપાર અનેક યથા, લડવા લડવા સન્મુખ ગયા. ૯
 જેમ ઝાડ પહાડ ને તાડ વડાં, ઝપટે દપટે કર શિશ દડા;
 મુખ કીધું વિશાલ મહેશ પ્રિયા, સધળા અસુરાધમ ત્રાસ યથા. ૧૦
 ન પડ્યું એક શુંદર રુધિર મહી, નિર્બીજ થયો રક્તાબીજ સહી;
 નભ ફુંદુલિ નાદ સુરેસ કરે, જય પારવતી અભિલાખ હરે;
 જ્યકાર થયો રણુછોડ પ્રથી, હરખ્યા નર કિન્નર ને ત્રીપથી. ૧૧

કવચ ૯ મું-રાગ ગરબો.

મુનિ વદે મધુરી વાણી, મહેશ પ્રાણ પ્યારી;

તમે સાંભળો ભલો ભાવ આણી, મહેશ પ્રાણ પ્યારી.

મુણો શુંભ નિશુંભની ગાય, મહેશ; મુણીને સિય ધુણી પડે હાથ, મહેશ. ૧
 અખલા ન હોય બલાકાક આવી, મહેશ; શ્રવ જાવાનો ઉવમ લાવી, મહેશ. ૨
 ચંડીએ ચંડ મુંડ માર્યા ચોળી, મહેશ; ચંડી શક્તિએ રક્ત નાખ્યો રોળી, મહેશ. ૩
 ધૂત્તેલોચનનો કાલ્યો ધૂસારો, મહેશ; મુંડી મરડીને મૂઢને પછાજો, મહેશ. ૪
 ચુડાવાળીએ વાળ્યું ચોડ, મહેશ; મુછવાળાના લાળ્યા મોડ, મહેશ. ૫
 ચાલ્યો શુંભ લેઈસેન ચંડી ચોટ, મહેશ; દેવીને દેખીને દીધી દોટ, મહેશ. ૬
 ધસ્યું દાનવતણું ધમસાણુ, મહેશ; જંગ જાઓ થયું રમખાણુ, મહેશ. ૭
 બડ મારે ભુપંડી બડાબડ, મહેશ; પદા પ્રસરી તણી પડાપડ, મહેશ. ૮
 ડાકણ ડામણીનાં વાજે ડાક, મહેશ; હસમ હુકળ્યા ને વાગી હાક, મહેશ. ૯
 દેવી દાનવ તણોસંત્રામ, મહેશ; પૂર્ણ થાય હૈયાની હામ, મહેશ. ૧૦
 વીરતાણીને તીર હણે આકરાં, મહેશ; સિય કાપે જેમ જવનજાત બકરાં, મહેશ. ૧૧
 ગદા ધાણી કપાળ કરે ભૂકા, મહેશ; જયા તુંબડાં પછાડે થાય દૂકા, મહેશ. ૧૨
 હોડ કરડીને શુંભ બંકે ભાંડ, મહેશ; રાંડે કીધી ધણાની રાંડ, મહેશ. ૧૩
 પડ્યું કાળના કાળથી કામ, મહેશ; રહી મનની તે મનમાં હામ. મહેશ. ૧૪
 નાખે શુંભ નિશુંભ ધણાં શર, મહેશ; ચંડી ચૂરે તે એકે સમસ્ત, મહેશ. ૧૫
 ખડ્ગ ચર્મ લઈ ધાણે નિશુંભ, મહેશ; શિશ સિંહનું કાડ્યું જયા કુંભ, મહેશ. ૧૬
 કાપ્યું દેવીએ ખડ્ગ ને ચર્મ, મહેશ; જયા ટાળે અધર્મ ને ધર્મ, મહેશ. ૧૭
 નિશુંભ નાંખે તે સાંખ ને શૂળ, મહેશ; દેવી હિડડે પવન જેમ તુલ, મહેશ. ૧૮

મુદ્રી ગદા ને ફરશીઓ નાંખે, મહેશ; ચંડી બાળે બાંજે અભિજ્ઞાણે, મહેશ. ૧
 આણુ લાગ્યું નિમુંબાળેદાલ, મહેશ; દેખી શુંલ આપ્યો તત્કાળ, મહેશ. ૨
 કરે શસ્ત્ર ને અંજની ધાત, મહેશ; વારે પ્રદારે ભવાની માત, મહેશ. ૨
 સિદ્ધ કૂદે ને હદે ગાત્ર, મહેશ; શિશ કૂદે જોમ જોગીનું પાત્ર, મહેશ. ૨
 બાપ ભરી હડડે બોમ, મહેશ; ગળે બાપ ભરીને પડે ભોમ, મહેશ. ૨
 ગળે ઝાલીને પગ તળે ધાત, મહેશ; ગળે જીવતાંને દળે દર્ધ લાત, મહેશ. ૨
 નિમુંબા શેષો ને માંજો જંગ, મહેશ; બાણે ઢાંચું માતાજીનું અંગ, મહેશ. ૨
 દેવી કાપી ને શૂળ ઉર માર્યું, મહેશ; અન્ય દેવનું દુઃખ વિવાર્યું, મહેશ. ૨
 નિકળ્યો ઉરમાંથી દેવ મહા કુષ્ટ, મહેશ; કેરો ઝાલી દાખ્યો પગ પૃષ્ઠ, મહેશ. ૨
 શિશ કાપ્યું આશીસ દેવે દીધી, મહેશ; સુધા પાનની સાર શિધ લીધી, મહેશ. ૨
 ગિરા કમળા વારાહી કાપી, મહેશ; સેના દાનવાની લીધી લોપી, મહેશ. ૨
 જય યોધા તેરણુછોડ રાય, મહેશ; શક્તિ યાજે સર્વને સદાય, મહેશ. ૬

કવચ ૧૦ મું-રાગ ગરબો.

શુંભે શ્રાવનો પાત અવસોડીને, રીસે કીધો બહુ અફસોસ રે; ૧
 કૃત કર્મ શુભાશુભ પામવા, તેમાં દેવો ન દોષને દોષ રે. ૧
 પીર ધીર મહીને યોદ્ધાઓ, તું તે જ્ઞાને કરે અભિમાન રે; ૨
 આવો એકલા મર્દ મેદાનમાં, તો હું બાણું મર્દ મરદાન રે. ૨
 માએ સાંભળીને નિજ દેહમાં, કીધી સકલ શક્તિને લીન રે; ૩
 આપો આપ રહીને રે યોધા, અરે કાળ જળના મીન રે. ૩
 કમી કીટથી કમલાસન લગી, માદરો સચરાચર વિસ્તાર રે; ૪
 હું તો એક અનેક રૂપે થઈ, યથા કનકથી જાલુ આકાર રે. ૪
 વળતું સુદ્ધ પરસ્પરે આદર્યું, થઈ છે મેદની આદુલમાન રે; ૫
 દેવીનાં અસ્ત્ર બાંજે શસ્ત્રથી, દાનવ અસ્ત્ર શસ્ત્ર સાવધાન રે. ૫
 નાખે વારિદ ધારાની પેરે, અસ્ત્ર દાનવ ફૂલ રાજનં રે; ૬
 દેવી ખડે યથા જળવાદને રે, ચર નલ સંભવ બળવાન રે. ૬
 દુષ્ટે વિશિષ્ટ વિશેષે નાખિયાં, માએ કાપ્યું તે શર ચક્રી આપ રે; ૭
 ધાત શાંખની શક્તિ ઉપર કરી, બાળી દીધી તે ચક્રને તાપ રે. ૭
 ખડ્ગ ચર્મ અધર્મ લાઠને વઢે, છેલ્લાં અંખાએ બાણને ધાએ રે; ૮
 વાણ સારથિ મૂક્યા જમ નગરે, શુંલ સુદમળ લાઠને ધાએ રે. ૮
 તીક્ષ્ણ તીરે તલ્લણુ તોડિયું, મૂડી ઉડી મારે અમરેશ રે; ૯
 કાપી મરણુ શરણુ ચરણુ કરી, મારી હલ્લા મલે ઠેશ રે. ૯

અતિ ક્રોધ મગન મગન ન ગણે, યુદ્ધ કીધું અમુર અસુરાર રે;
 વેગે ધરણી પડી વળી દોડિયો, લડી મૂંડી મારી અમરાર રે. ૧૦
 રવિ નંદન તો અનુકૂલ થયો, પ્રતિકૂલ નગેશ હુદયાર રે;
 ત્રિશૂલ હણ્યું તે માએ કંઠમાં, મયો કાળ ને મુજરે સુરાર રે. ૧૧
 દેવ જ્ય જ્ય બોલ્યા, હૃદયથી, કરે હુંદુભી કરા, નાદ રે;
 અંખા કુસુમે વધાવો મગતથી, કરે મંગળ શુભ અનુવાદ રે. ૧૨
 અત્રિક્ષ, દેવી! જગતી તણ્યા, નાશ પામી ગયા ઉપાત રે;
 પામ્યા દેવ સકલ નિજ સ્થાનને, માના શુભ ગાય અવદાત રે. ૧૩
 અખે રણુછોડરામને હેતથી, આપ્યાં સુખ સપત્ત ધન ધાન્ય રે;
 સધળી વિપત્તિ ટાળી ત્રિલોકની, સુખી રાગ પ્રભ પ્રધાન રે. ૧૪

કવચ ૧૧ મું-રાગ ગરબો.

બ્રહ્મા વિષ્ણુ ને સુર રાય, નામી સિંહ સકલ દેવતા રે;
 માના સુંદર જશ ગાય, રાસણુ આબ્યા ચરણુ સેવતા રે. ૧
 પાહિ પાહિ જક્ત માત, પાહિ પાહિ ભુવનેશ્વરી રે;
 પાહિ દાનવ કુળધાત, પાહિ પાહિ વિશ્વંશ્વરી રે. ૨
 ધરા રૂપે આધાર, તમે અખિત લોકનાં યયાં રે;
 ખની નીરને આકાર, સ્થાવર જંગમને પેશિયાં રે. ૩
 શયી વારાહિ ને વાણિ, નારસિંહી મધૂરવાહની રે;
 વજ્ર તુંડા મંત્ર બાણિ, કીધી રક્ષા સુખદાયની રે. ૪
 સદા મંગલ સ્વરૂપ, નિજનંદ કંદ કાલિકા રે;
 દેવ દાનવના ભૂપ, ભોગી ભૂષણની દારિકા રે. ૫
 નમો શ્રીનારાયણી નામ, નમો તીલકંડ નાગરી રે;
 વેદ વિદ્યા શુભ ધામ, સદાનંદ સુખ સાગરી રે. ૬
 માયો ચંડાસુર શુક, રંગે રક્ત બીજ રાગિયો રે;
 નમો શ્રીનારાયણી ચંડ, ધૂતલોચન ઢંઢોગિયો રે. ૭
 દાતા સ્વર્ગ ને અપવર્ગ, ભુદિ રૂપે હૃદયમાં વસ્યાં રે;
 નમો શ્રીનારાયણી નામ, બક્ત ચિત્તને દ્વેદે રૂપાં રે. ૮
 દિન રાસણુગત દેવ, ત્રાણુ અંબિકા ગૌરી કરો રે;
 સિદ્ધ સંત કરે સેવ, શુભાતીત ત્રિશુભે ધરો રે. ૯
 મેધા સરસ્વતી સર્વેશ, નમો નારાયણી ઇશ્વરી રે;
 રૂપા મિધુ વિદ્ય કલેશ, દીન દેવની રક્ષા કરી રે. ૧૦

દર્પ પાત્રીને માય, સદા સકળ દેવ સાથેને રે;	
અવિચલ રહેજો સદાપ, દહ ગ્રહણ કરો હાથેને રે.	૧૧
આર્થુ મંચિત વરદાન, ઐમ ચંડિય ઐચર્યા રે;	
જોડી કર કહે મિત્રોણ, જય સંકરી જય બીચરા રે.	૧૨
અમને યાવ જ્યારે કષ્ટ, સદાપ દેજો ત્રિપુર મુંદરી રે;	
સરના શત્રુ જે દુષ્ટ, કાઢ્યું મૂળ ત્રિશૂળે કરી રે.	૧૩
માર્થા શુંભ નિશુંભ, વિન્ધ્યાચલને શુંગે વસી રે;	
કરવા ભારે સરંભ, જન્મી નંદ ઘેર હુલ્હસી રે.	૧૪
વિપ્ર ચિત્ત અમુરાન, રૂધિર પીધાં હોસે કરી રે;	
દંત દાડિમ ઉપમાન, નામે રક્ત દત્તિકા કરી રે.	૧૫
અથમ પડ્યો મહા કાળ, સ્તુતિ કરી મુનિ જને ધણી રે;	
નયણે નિરખ્યા મેં હાલ, નામે સદસનયતી બની રે.	૧૬
સામે પોખો સસાર, નામ પાત્રી શાકંકરી રે;	
દુર્ગ માયો અમરા, તેણે દુર્ગા નામે કરી રે.	૧૭
ભિમાદેવી અભિધાન, બ્રમ ભંજની એ ગ્રામરી રે;	
હવ્યા દાનવ બળવાન, મારી લોકની ચિંતા હરી રે.	૧૮
પશકમ કિર્ધા અપાર, તેણે નામની સીમા નહિ રે;	
કષ્ટ ભંજની નિર્ધાર, સકલ વિશ્વમાં બ્યાપી રહી રે.	૧૯
ખંભા, યધને સંતુષ્ટ, પુષ્ટ કીધા રણુછોડને રે;	
કૃષ્ટ માર્યા હિંદુષ્ટ, જય જય દેવાસુર મોડને રે.	૨૦

કવચ ૧૨ સું-રાગ ગરબો.

જગત માત સુર સાથેને, વહે સુધા સમ બોલ;	
હું અભય કરું ને ભવ ભય હરું, અવિચળ મારો કોલ.	જગ૦
સંકટ વિકટ જ્યારે પડે, ધરજો મારું રે ધ્યાન;	
સાર દયા અનુસારથી, કરું અચળ વરદાન.	જગ૦
અણીના પાઠ ભાવે કરે, મધુ કેટલના નાશ;	
માહ્ય મર્દન ગાવે સુણે, જય જન્મનો ત્રાસ.	જગ૦
અણમી નાંભી ચતુર્દશી, જે મારા શત્રુ ગાય;	
દુઃખ સન્મુખ આવે નહીં, સુખ સંપત જરા યાય.	જગ૦
સરજ ને અરજ પૃથ્વીપતિ, દુષ્ટ ચોર ભય રોગ;	
ગત અનત જે નહીં, યાય ન કષ્ટ વિરોગ.	જગ૦

બળીદાન પૂજા સમે, હોમ મહોત્સવ રંગ;	
ભણે સુણે તેને સદા, યાચ સુખનો સંગ.	જગ ૬
વારિદ સુખનો સારદી, જે કરશે નવરાત;	
રાજ રાજ સરખો કરે, યશ વૈભવ વિખ્યાત.	જગ ૭
ધૂપ દીપ શલુગારથી, સેવા કરે જે અખંડ;	
ભૂત ગ્રેત યમદૂતથી, બાધા પામે નહિ પંડ.	જગ ૮
અંખા અંતર્ધ્યાન થયાં, દેખતાં ગિર્વાણ;	
નિજ નિજના અધિકારને, પામ્યા સુરપતિ સ્થાન.	જગ ૯
યશ ભાગ સૂર ભોગવે, અસુર ગયા પાતાળ;	
દેવ સુરેશ નરેશ ને, સુખ સંપત્ત ધન માલ.	જગ ૧૦
જગ કારણ તારણ નમો, નમો, વિશ્વ આધાર;	
રણછોડરાય પાયે નમો, તેની કરજો મા સાર.	જગ ૧૧

કવચ ૧૩ મું-રાગ ગરખો.

મુનિ બોધ્યા તે પરમ ઉદાર, જ્ય જગ જનની રે;

મહા માયા તે ભવનું સાર, જ્ય જગ જનની રે.

માનો મહિમા છે અપરમ પાર, જ્ય; કરતા દરતા ભર્તાર, જ્ય	૧
અંખા ત્રિગુણા ત્રિગુણાતીત, જ્ય; જગ પાવન પરમ પ્રીત, જ્ય	૨
ભવસાગર કેરો નાવ, જ્ય; દનૂધિપ પવનના દાવ, જ્ય	૩
અસુરાસુર અંખાના દાસ, જ્ય; જગજનની તે પ્રહા પ્રકાશ, જ્ય	૪
વહે માર્કણ્ડેય મુનિરાય, જ્ય; નૃપ વૈશ્ય હૃદય હરખાલ, જ્ય	૫
વન નિરંજનમાં જલ તીર, જ્ય; સહે આતપ શીત સમીર, જ્ય	૬
કરી પાર્થિવ માતું સ્વરૂપ, જ્ય; રથે પૂજન વૈશ્ય ને ભૂપ, જ્ય	૭
નિજ મંસિનું દે બલિદાન, જ્ય; દંડ ચિતથી ધારે ધ્યાન, જ્ય	૮
પૂજા ત્રણ વર્ષ એક મત્ત, જ્ય; જગદંબા થયાં પ્રસન્ન, જ્ય	૯
તું આ દેહે પામીશ રાજ, જ્ય; સુખ દોલત તપ્ત ને તાજ, જ્ય	૧૦
ભવ આવતે ભૂપ કુમાર, જ્ય; યારો દીનકર ઘેર અવતાર, જ્ય	૧૧
સાવર્ણિ નામ પ્રસિદ્ધ, જ્ય; મનુ ચાપ્ત્ય પરમ વિશુદ્ધ, જ્ય	૧૨
તું સાંભળ વૈશ્ય સુગણ, જ્ય; શુભ પામીશ નિધિ નિર્વાણ, જ્ય	૧૩
એમ કહી થયાં અંતર્ધ્યાન, જ્ય; નૃપ વૈશ્ય ગયા નિજ સ્થાન, જ્ય	૧૪
જગ જનની તે જગદાધાર, જ્ય; જ્ય નાદ ગિન્દુ ઝંકાર, જ્ય	૧૫

ભવ ભંજની દીન દયાળ, જય; કઠણાનિધિ પરમ કૃપાળ, જય૦ ૧૬
 જેઆભણુરોચપડીનો પાઠ, જય; તેને સુખ સંપત્તિનો કાઠ, જય૦ ૧૭
 ધન પુત્ર પૌત્ર પરિવાર, જય; ચિરંજીવ ને વશ વિસ્તાર, જય૦ ૧૮
 સવત્ અદાર અકયોતેર, જય; થઈ સુખ સંપત્તિની લેહર, જય૦ ૧૯
 તિથી નવમી ને આશ્વિન માસ, જય; પૂરી રણછોડરાવની આસ, જય૦ ૨૦

હોહરે!

અમર પુત્ર રઘુનાથજી, રણછોડજી દયપત્ત,
 ચરણ શરણ રાખો સદા, દીજે સુખ સપત્ત

ધીરો ભક્ત.

—મધ્ય—

વડોદરા તાબે સાવલીનો રહીશ-સવત્ર ૧૮૮૦ થી તે ૧૮૯૦
મુધીમાં હુઆત હતો. એનાં કાપી સગનાં પદ ઘણાં સરસ છે.

ક્રમો.

પદ ૧ છ-છંદ તોટકની ચાલ.

કકા કૃષ્ણતણી ભક્તિ કરીએ, સાચા સ્વામીનું ધ્યાન હદે ધરીએ,
ખખખા ખાર વિખવાદને તણએ, ભાવે ભૂધરજના ગુણ ભજીએ. ૧
ગગા ગુરુજ કેરી સેવા કરીએ, જ્ઞાન મુદ્ધ આપે તે પુંડે ફરીએ;
ધધા ઘેલી શુદ્ધિને નવ રાખીએ, શ્રીરામ શ્રીરામ જીએ જખીએ. ૨
નના નારાયણ નામ હદે ધરીએ, સત સંગત સાધુતણી કરીએ,
અચ્ચાચતુર્થ ચિત્તમહિ રાખીએ, દિણી શુદ્ધિ દેવેથી કાઢી નાખીએ. ૩
છછા છંદ ભણતાં નવ છપીએ, અહો રાત્રિ પ્રભુ પ્રભુ તે જખીએ;
જજમ જ્ઞેમનને જળવી ચાલીએ, નિમ્બ રામતણા રંગમાં મહાવીએ. ૪
ઝઝા જીભ ઝાઝેરી નોકો કરીએ, વહાલાસું વિરોધ કરી ના લડીએ;
ટટા ટેક સ્વામી તે સેવીએ, જેના આધારથી જીવમાં જીરીએ. ૫
ઠઠા જૂઠું થકા વેગળા ખસીએ, જ્ઞાન ગીતા મુણવા સામા ધસીએ;
ડડા ડહાપણ દિયમાં લીજીએ, પ્રભુનો રસ રડો પ્રેમ પીજીએ. ૬
ઢઢા ઢીલ હવે તો નવ રાખીએ, ફરી ફરી મનુખ્યા દેહ કપાઢાં ચાખીએ;
ણણજા રામતણા સગમાં રહીએ, મુખે કૃષ્ણ કૃષ્ણની કથા કહીએ. ૭
તત્તા તરકર વિદ્યા તણ મૂઢીએ, ચતુરા ચક્ષુમાં ન કો ચૂંડીએ;
થથા થોડું ધણું પરમારથ આપીએ, અંગમાંથી અભિમાનને કાપીએ. ૮
દદા દેહને દુલ્લભ જાણીએ, દીલમાં દયા તે માટે આણીએ;
ધધા ધારણ ધણી ફરી ધરીએ, આશા અતરમાં જેની ના કરીએ. ૯
પપા પાપ કરતાં યજી ખ્હીજીએ, સાચી વાત સંસારમાં કીજીએ;
ફફા ફેલીની સંગ ફલા કરીએ, તો નિશ્ચે વણ મોતે માર્યા મરીએ. ૧૦
ખખખા ખજ વિના જોર ના કરીએ, વિચારી વિચારી ડગ્યાં ભરીએ;
ભભા ભાર પોતાનો રાખી રહીએ, જ્યાંવીતી દોષ લા જળવીજીએ. ૧૧

મગ્ધા મદ મોદ મત્સરને મારીએ, રામનું નામ કદી ન વિસારીએ;
 રરરા રામ તણા રંગમાં રહીએ, પરનારી ગુંજ ઠરવા ના જઇએ. ૧૨
 લલલા લખિત પદારથ લઇએ, તેમાં દોષ દયાગને શો દષ્ટએ;
 વળ્લા વળાવો યઈ લટી લીછએ, તે તો હસા જૂગે જૂગ ના ધૂટીએ. ૧૩
 સરસા સલ તણાં પગલાં ભરીએ, કુડાં આળ દાઈ શિર ના ધરીએ;
 પધ્યા ખરેખર તાલુએ તોલીએ, પારખી ચાપણ નવ આળવીએ. ૧૪
 સરસા સરોવર પાળ ન ભાંગીએ, હોડ પાડી કૂવો નવ આળંગીએ;
 હલ્લા હરિ કેરા શુષ્ક મહીએ, દાસ ધીરા કહે હરિવર રાખે હસએ. ૧૫

જ્ઞાન ખનીશી.

પદ ૧ હું-રાગ કાશી.

અનુભવી આવો રે, જ્ઞાન ગતિ ગોઠનારા;
 ભેદ બતાવો રે, બ્રહ્મ માંદો બળનારા. અનુભવી૦
 કહો પવનનું મૂળ અમને, ક્યાંથી આંધું મન,
 ઠીક કરી ઠેકાણું બતાવો, ક્યાં રહે છે મન પવન;
 શબ્દ ક્યાંથી ઉઠે રે, ગગન માંહી ચઢનારા. અનુભવી૦
 નાદ શ્રેણું રૂપ બતાવો, કહો ક્યાં રહે છે શ્રવ,
 જૂજવા અર્થ કરી સમજવો, શે સ્વરૂપે છે શિવ;
 અખંડ જ્યોતિ બળકે રે, અભેદ બ્રહ્મ છે ન્યારા. અનુભવી૦
 પ્રગટપિંડ પડ્યો પૃથ્વી પર, ત્યાં શ્રવ શિવ જ્ઞેની ક્યાં જાય,
 નાદ શ્રેણ મન વાયુ સુદ્ધા, એ સર્વે ક્યાં સમાય;
 રીત બતાવો રે, અગમ વાતે વદનારા. અનુભવી૦
 અનુભવી આવો ભેદ બતાવો, વિશ્વંભર વિસ્તાર,
 લંબા ચોડા કે પચ રંગે, કંઈ છે કિરતાર;
 ધણી ધીરાના રે, સ્વામી સરજનહારા. અનુભવી૦

પદ ૨ જું.

માયાનો મર્મ મોટો રે, મોહોટપ પદ માયા વડે;
 સમર્થ સંત શૂરા રે, પલકમાં પાર પડે. માયાનો૦
 હેત પ્રીતરીત ગતિ માયા કહિએ, ચાતુરી વિવેક વિચાર,
 લાલણ્યા માયા બોલણ્યા માયા, માયા હારનો દેહાર;
 શક્તિ માયાની રે, માયા તો મન રાખે ધડે. માયાનો૦

ગાન ધ્યાન હરિ રમણું શક્ત, માયાતણું પ્રમાણ,
કુરાન પુરાણ વેદ બેદ ભારે, માયા મૂળ મંડળ;
આવેદવી શક્તિ રે, ગુણવંત ધારે ઘડે. માયાનો ૦ ૩
અહા માયા શંકર માયા, માયા ત્રિભુ રૂપ,
માયા કરેદા માંકર હો માયા, માયાનું અકળ સ્વરૂપ;
નંતુ જીવ જાણ્ય રે, અજ્ઞાણ અરણ્ય મધ્ય આપડે. માયાનો ૦ ૪
મરખ કહે મેં માયા મૂઝી, ત્યાગ કર્યો સંસાર,
માયા ત્યાં મુધી કાપાં રહેશે, સંગે સરજનહાર;
કાયા વડે ધારિ રે, માયા વસ્તુ જડે. માયાનો ૦ ૫

પદ ૩ જી.

અહ્યાનંદ ભાર્યો રે, આત્મા અનુભવ જ પોતે;
સોદમ સાધે સાધન રે, મગટે પોતામાથી પોતે. અહ્યાનંદ ૦ ૧
એકવીસ હજાર છસે ઉઠે અજપા જપે, અહ્યા ત્રિભુ શિવ દેવ,
ચીદ અહ્યાડ જપે જડ ચૈતન્ય, સિદ્ધ સાધક કરે સેવ;
સુર નર સાથે રે, જો તે જ્ઞાની મુનિ ગોતે. અહ્યાનંદ ૦ ૨
રવિના તેજવડે રવિરૂપ ભાર્યું, મણિને તેજ મણિજ્યોત,
આત્માને તેજ આત્મા આગખાથો, ઉગ્યો અંતર અદ્વૈ ઉદ્યોત;
યથું અજવાણુ રે, વસ્તુ મળી મનમાં તે. અહ્યાનંદ ૦ ૩
પંદરમી ભોમી રમે પૂરણ અહ્ય, ખેલે અખંડ નિશ દિન,
શૂનું શિખર મઠ અનહદ મગગડે, ઉન્મુનિએ મન મગન;
પાળ બાંધી પોતે રે, પ્રીતિ બાંધી ચિત ગોતે. અહ્યાનંદ ૦ ૪
આળ પંપાળ કાળ જો મર્યા જ મટમટી, ઉત્તટ પુષ્ટ યોદ્યું ચિત,
જો જોમ હલુ તેમનું તેમ યથું, રહ્યું આનંદ પદ અદ્વૈત;
ધીર મરજવા રે, અણુજતા રમે આણું આથે. અહ્યાનંદ ૦ ૫

પદ ૪ થું.

જગત પિતા ગતિ અદ્વૈત રે, અકળ કળા અપિનાથી;
સભર્યાં ભર ભરીઆં રે, ચરાચર ચર વામી. જગત ૦ ૧
શીય અશમાન રવિ શીય લોચન, ગ્રેય પગ પાતાળ,
પૃથ્વી પિંડ નવસે નવાણું નદી નાડી, નિર્મળ ઉદર અર્જુવ ખાગ;
અગ્રર સાર રોમજ રે, નવ લખ તારી બાદલ બાશી. જગત ૦ ૨

તેત્રીશ કોડ સુરીનર કર કહીએ, વયે પાણી મકાચ,
 અગ્ર કુલ પર્વત અસલ આનંદ, બનવાયુ દનવાયુ દન નિશ્વાસ ઉચ્ચ્વાસ;
 બ્રહ્માડ રૂપ ભાસ્કુ રે. પ્રસિદ્ધ જ્યોતિ પ્રકાશી. જગત ૭ ૪
 નાબી બ્રહ્મા પીઠમાં રત્ન, એ હૃદિયા ઉમીયા નાથ,
 વપન ત્રિધનુ કંઠ કૃષ્ણ જી, ત્રવણ રસની શક્તિ માત;
 મહા મર્મ મોટો રે, આનંદ પદ ઉલ્લાસી. જગત ૭ ૪
 અચલિત અકલિત ગતિ તમારી, પરાને પામે પાર,
 પરમેશ્વર ત્રિશલર ઈશ્વર, વારી વારી વાર હજાર;
 ધીર ગણી ધાર રે, કહી કાળ કટી ફાંસી. જગત ૭ ૫

પદ ૫ મું.

આત્મા શોધ્યા વિના રે, જે જન સાધન સાધે;
 સાધે પ્રભુ જીઠાના રે, જરા કેમ જગે વાધે. આત્મા ૧
 રવિ રવિ રત રજની મટત નહીં એમ તિમિર નવ જાણ,
 આત્મા અર્ક ઉચ્ચે અંતરમાં, ત્યારે અજવાળું થાય;
 ભોજન ભોજન લાખે રે, લાગે ન શૂન્ય વિના આધે. આત્મા ૨
 મીઠા મેવા વખાણે મુખથી, તેને સ્વાદ ના આવે લગાર,
 જલ જલ ઝંખે તૃપા નવ છીપે, પોકારે વાર હજાર;
 અંધારે વસ્તુ સોધો રે, અંજવાળાં વિના કયાંથી લાધે. આત્મા ૩
 પોતાના પિંડની ખમર નવ જાણે, વાતો શીખી વાતે બાળે,
 બોમ ઉપરની તો આછી બનાવે, ભીતરની નથી કેમ રાળે,
 હૃદનો ભેદ નવ જાણે રે, બેહદ મહિ જઈ આધે. આત્મા ૪
 શીઘ્ર સંતોષ ને ક્ષમા મરીબી, યુરુ યાન નિજ નામ,
 એકામ કોષ લોભ મોહત્વજ ત્યારે, પીરાવસા થાયે કામ;
 ધીર મરજીવા રે, તુંહી તુંહી આરાધે. આત્મા ૫

પદ ૬ હું.

આદિ અંત્ય મધ્યે રે, અખંડાનંદ આનંદ;
 વિગત જન વિગત રે, વેદા ભેદા તું જાણુંદા. આદિ ૧
 કોટિ બ્રહ્માંડનું મધ્યે બાપી, વિશંભર સરજનહાર સંસાર,
 ત્રિરત્ની, વિષ્ણુ, શિવ, સુર, શક્તિ, હુવો માંહી રમણહાર;
 અલખ નિરંજન રે, કરંદા એવંદા. આદિ ૨

તું ચૈતન્ય મણિ માળા મુક્તાકળ, તે મધ્યે પોતે સૂત્રનો તાર,
જેમ જલમાં તોરંગ છુદ્ધુદા, એમ વિશ્વમાં વિશ્વાધાર;
અદૈત અવિનાશી રે, દાલંદા બદ બોલંદા. આદિં ૩
વાવ તળાવ કૃષ સરિતા સિધુ, પ્રગટ ઉદક એક પેખ,
દ્રુમમાં ખીજ ખીજમાં દ્રુમ લતા, સૂત્ર તાણો વાણો એક દેખ;
વિશ્વ વિશ્વંશર રે, બાણંદા! મધ્યે માણંદા. આદિં ૪
એક હેમના ઘાટ જુજવા, નામ ધરાવો ધરી નેમ,
બેટો તે બાપ, બાપ તે બેટો., તદ્વત નામ ઘાટ નેમ;
ધીરા ધણીએ ખેલે રે, લેવંદા બંદા દેવંદા. આદિં ૫

પદ ૭ મું.

શરીર નિના શોધન રે, પાર કાઈ પાવે નહીં;
મલોખાં મીઠાં કાજે રે, સ્વાદ કુંઈ આવે નહીં. શરીરં ૧
થડ મૂકીને ડાળે વળગતે, ટોચે કેમ ચઢાય,
અધવચધી જે પાંખડી દૂરે તો, પાછો આવીને પછડાય;
સંગત સમ સમજે રે, ચઢોને થડ મૂળી મહી. શરીરં ૨
શાસ્ત્ર પુરાણના મત જુજવા, ધણો કરે સંવાદ,
બત્રીસ ભોજન રૂડી રસોઈ બનાવી, ચાટવાને શાનો સ્વાદ;
વારીને વલોણે રે, નહીં માખણ, ને મલી. શરીરં ૩
નથી જમ્યો ને નથી જમાણો, દીઠા વિના ચસવે જૂઠું,
પારકા મોહિકનો સ્વાદ વખાણે, એ તો મિથ્યા માયાકૂટ
વિવેક વિના વસ્તુ રે, વિચાર વિના દૂર રહી. શરીરં ૪
અંતર ધરમાં આણી ઉછળો, નિહાળો નિરંજન નૂર,
મરજવા એ મર્મની બાણે, ભરપૂર ભયોં નથી દૂર;
ધારંધર ખેલે ધીરા રે, લક્ષણવંત એ લહી. શરીરં ૫

પદ ૮ મું.

સલેલ ચઠ સાકુટ રે, હરિ ભજનમાં ભંગ પાડે;
તેનો સંગ તથ્યો રે, શુદ્ધિ બીજને બુઝડે. સલેલં ૧
કૂડ કપટ ધટ ભીતર ભરિયું, દેભ પાખડ અપાર,
સો સો વાર તેને સંવ સમજાવે, પણ માને નહીં લગાર;
દૂષ ધોવા કાવલા રે, ઉજળા તે ક્યાંથી કાઢે. સલેલં ૨

અમૃત પામને સાથ ઉછેરે, તોય તજે નહીં ઝેર,
 પાલણુ પોપણુ નિશ દિન કરતાં, દાષક સમે કરે દેર;
 જનિ સ્વભાવ ન જાય જ રે, પોતાનું પોતે દેખાડે. સંલેલ ૩
 હરિ ભજન જેને ભોવન નહીં, મંદિર તેનું મસાણુ,
 સ્મરણુ પુણ્ય સમણે નવ સમજે, તે પાપી પાખંડી પશુ પ્રાણુ;
 ધિકાર તેની જતુની રે, એવાં સંતાન જે છવાડે. સંલેલ ૪
 ગુસ્તાન હીણા વિશ્વાસધાતી, તે કૃતઘ્ની દહેવાય,
 દાસ ધીરો તેને વાસ નવ વસીએ, સંગ અનુકૂલ થાય;
 અદીક સુખ તેનું રે, ફૂલે ઉતારી પ્રત વાડે. સંલેલ ૫

પદ ૯ મું.

ધાહ સુણી ધાજે રે, ધીંગડમલ ધીંગા ધણી;
 પ્રણુનું પત પાળે રે, ભાવે ભાળે ભકતો બણી. ધાહ ૧
 હું પતિત તમે પતિત પાવન, હું દીન તમે દયાળ,
 હું આકર તમે ઠાકર મારા, પ્રજાતણા પ્રતિપાળ;
 સંભાળી લીજે સ્વામી રે, અંતરજાગી આશા ધણી. ધાહ ૨
 ભૂમી અસ્માનતણો ત્રાસ અંધાણો, વાળ્યું જલ પવન અગન,
 દાંડી વિરંચી વિધ્યુ શંકર તમે, તોળ્યા તણુ ભૂવન;
 સ્વેદજ ઉદ્ભિજની રે, બાજી તો તારે હાથે બણી. ધાહ ૩
 કોટી અપરાધ કોટી શુના અમ, બહો મરીગ નીવાજ,
 તું તારા ખર્દ સામું રે જોજે, કરો કરુણા નિધિ સુખ કાજ,
 લજા મારી રાખો રે, મદાનત સંત ચિંતામણી. ધાહ ૪
 ભારે ભરોસા વિશ્વાસ વિશ્વંભર, આશા પૂરો અનાથના નાથ,
 દુઃખ વિલાપ સંકટ કષ્ટ ટાળો, હરિ હેત કરીને બસો હાથ;
 ધીરાની વારે ધાજે રે, તારે ન મારે પ્રીન બણી. ધાહ ૫

પદ ૧૦ મું.

ચાતુર ચિત એવો રે, અચળ વસ્તુ જોણી કાઠી;
 ખટ અઠ બારી મેલી રે, પંદરમી બારી ઉઘાડી. ચાતુર ૧
 પંદરમી ભોમી ને પંદરમી બારી, લાં દા રમે રંગીલો,
 પાંચ મહેલને પાછળ મેલ્યા ભારે, છઠે મહેલ છે છબીસો;
 અલખેલો એકોલો રે, ખેલેલ ખેલ ખેલાડી. ચાતુર ૨

ગંગા જમુના સરસ્વતી, રુડી ત્રીવેણી તીરે રંગ રેલી,
 ઇંગળા પિંગળા સુવમ્બા રાણિ ભરે પાણી, ઉન્મુનિએ આનંદ હેલી;
 અરમર અરમર મોતી વરસે રે, વિના વેલી ખીલી ફૂલવાડી. ચાતુરં ૩
 સનું શીખર અમર અજર નર, વિશંભર જ ખીરાજો,
 સોમદલ કમલ ઉપર કરે લીલા ત્યાં, અનહદ છંદ વાળં વાળે;
 ગોડે સિંધુ ગાજો રે, ફેલાં જલ પાળ ફાડી. ચાતુર ૪
 પૃથ્વીથી પોહોણું આકાશથી ઉચું, એવું પ્રવિન અધર ફરે પંખી,
 બે બચ્યાં તેની જગલમાં બિરાજો, બોલે પિઉ પિઉ જ જંખી;
 ધીરા મરજવા રે, સાકર દૂધ પીએ દહાડી. ચાતુરં ૫

૫૬ ૧૧ મું.

પ્રભુ તમ સાથે રે, નાથ મારે પ્રીત બણી;
 ભાવ કરીને બેઠા રે, મુજને રાંક ગણી. પ્રભુ ૧
 પ્રહલાદની તમો પ્રતિજ્ઞા પાળવા, ધરિયું નરસિંહ રૂપ,
 ફાટયો સ્થંભ ને પ્રગટવા મુરારી, ચરખર કંપે મોટો ભૂપ;
 હિરણ્યકશિપુ નાંખ્યો રે, વહાલે મારે હાથે હણી. પ્રભુ ૨
 ભરી સભામાં દ્રૌપદી આબ્યાં, તાણવા માંઝા તેના ચીર,
 નવસે નવ્યાણું વહાલે નવ નર્તી પૂર્યાં, તોય ના દેખાય શરીર;
 પ્રતિજ્ઞા રાખી રે, પાંડવોની નારતણી. પ્રભુ ૩
 નરસી મેહેતાની વહાલે હુંડી શીકારી, હેતે કરી આપ્યો હાર,
 સ્થામળશાહ સંતને જદપિ રે વિનવ્યા, બેટ્યા વિશ્વાધાર;
 રૂપૈયા રોકડા રે, ગિરિધર ભટને આપ્યા ગણી. પ્રભુ ૪
 સુદામાનાં વહાલે સંકટ કાપ્યાં, લક્ષ્મને આપી રે નવનિહ,
 કંચનના વહાલે મોહોલ જ કીધા, દુણ દારામતિ દીધ;
 દારિદ્ર્ય કાઢી નાંખ્યું રે, દયા બાણી રાંકતણી. પ્રભુ ૫
 આરે વેળાની પ્રભુ અરજ અમારી, માની લક્ષ્મ મહારાજ,
 શરણે આવે તેને ઉગારી લેજો, બાંહે ગ્રહાની પ્રભુ લાજ;
 દાસ ધીરો કહે છે રે, નાથ મારે તુલ્કી ધણી. પ્રભુ ૬

૫૬ ૧૨ મું.

પંચરંગી બંગલોં રે, શોભા તેની સરસ બણી,
 તેમાં તો બિરાજો રે, આપે અલખ ધણી. પંચરંગી ૧

એ બંગલાને દસ દરવાજા, દસ દરવાજે નિશાન,
 ઘડા વિખરુ અરજ કરે છે, શેષ ન પામે દંડ માન;
 અકલિત એવો રે, શી કહું વાતો એહતણી. પંચરંગી ૦ ૨
 સાચા દેવ દેવલમાં બેઠા, સદ્ગુરુનું નિશાન,
 અજબા દોરી ખેંચી પકડે, લઈ ચઢ્યો આસમાન;
 દેખો તમાસો રે, ઘટમાં રચના ધણી. પંચરંગી ૦ ૩
 માળા તિલકનો પાખંડ રચિયો, આપચિન્હો નહોં કાઈ,
 લ્યાં લગી ત્રિવિધિ તાપ ટળ્યા નહોં, ભૂલ્યો ભમે છે સોઈ;
 ભૂલ તારી ભાગે રે, શુદ્ધ લે આપ તણી. પંચરંગી ૦ ૪
 મનકું મુઝા તનકું મુઝા, તેને પાપા ભેદ,
 રાસ ધીરે દીવમાં પેઝે, આપ નિરંજન વેદ;
 પાપાથુ કોથુ પૂજે રે, મને મળ્યા તમે ધણી. પંચરંગી ૦ ૫
 પદ ૧૩ મું.

કર્તાનો પંથ દરડો રે, ઉલટી અટપટી આંટી;
 શિર સાટાનો સોદો રે, ઓધર ઘાટ ધડી ધાંટી. કર્તાનો ૦ ૧
 હાંસી બેલનાં કામ ન હોયે, દ્વિમતવાળા શૂરાનો એ સંત્રામ,
 સુરત તુરત સાચ ગતિવાળા માની, એમાં ન હોય કાપરનું કામ;
 અગમ પાંખે ઢોરે રે, અલક્ષમાં લક્ષ ચોંટી. કર્તાનો ૦ ૨
 દેખા દેખી જોગ આરાધે, તાન વિનળ એળવે તાળ,
 કંઠ્યુ દૂધ એ સિંહણુ કરું, પીએ સિંહણુનું બાળ;
 બીજો પીવા ઇચ્છે રે, બિચ્છા એ વાત યોટી. કર્તાનો ૦ ૩
 કાચના મંદિરમાં જેમ આન જ પેહું, દીઠો પોતાનો દેહાર,
 પ્રતિજિજ્ઞ દેખીને કરી ગર્જના, ભસ્માં આન હનાર;
 અબ્યાસે અકલાણો રે, મદમાં ફરી ફરી જાય પોડી. કર્તાનો ૦ ૪
 મન શુદ્ધિ વાણીએ મનમાં રે, ના આવે શુરુ ગમ ને એ ધામ,
 અખંડ અબર અમર અવિનાશી, કરવાનો છે કામ;
 ધિરાના સુખ સિંધુ રે, રહ્યા છે ઘટ ઘટ જોડી. કર્તાનો ૦ ૫
 પદ ૧૪ મું.

અલખ લેહે લાગી રે, જગીને જોયું આ ઘટમાં;
 જગણા તો લાંગી રે, સોહાગી ભેટ્યા ઉલટમાં. અલખ ૦

અંત્રાડીએ 'ગજરાજ ગળીએ, ઘોડાને ગળી ગયું છલુ,
વત્ર 'ઉપર વાડ સુકાણી, સમુદ્રને ગળી ગયું શીણ;
શશભો તો 'શાણે યધને રે, શાર્દૂલને નાંખે પટમાં. અવખં ૨
આખિ તો રૂળ શ્રીરૂળ લાગ્યા, કદલીએ ફરીએની કુંખ,
નાગરવેલે દ્રાક્ષ : ખીજેરાં, એવી ખૂંચી ખતી છે ખૂંખ;
ગગન દોહો ઘટમાં રે, દૂધ પીધુ છદ છટમાં. અવખં ૩
પાવક વરસ્યા ને પાપાણુ પલાળ્યા, ચોદસ યધ ગયું પાણી,
તે પાણીમાં દેવી દેવતા કુખ્યાં, રાજ રેકને ગયું તાણી,
બ્રહ્મા વિષ્ણુ શંકર રે, ઇન્દ્ર કુખ્યા અટપટમાં. અવખં ૪
વિદુર : બ્યાસજી ને ગુકજી જેવા, આપે દાસમું ધીર,
ધણી : ધીરાનો છે ધીરવંતો, એવા તો રયામ સરીર;
છવન્મુક્ત યધએ રે, સુનિ તો જન માને મઠમાં. અવખં ૫
પદ ૧૫ સું.

દુનિયાં : દીવાની રે, બ્રહ્માંડ પાખંડ પૂજે;
કર્તા વસે પાસે રે, બાજી કાંઈ નવ ખૂજે. દુનિયાં ૧
જીવ નહોં એને હરિ કરી માને, પૂજે કાજ પાપાણુ,
ઐતન્ય પુરધને પાછળ મૂકે, એવી અંધી જગત્ અજાણુ;
અર્કને અજવાળે રે, પ્રસિદ્ધ મણિ નવ સુઝે. દુનિયાં ૨
પાપાણુનું નાવ નીરમાં મૂકે, સો વાર પટકે શીશ,
કાટી ઉપાએ તરે નહિ એ તો, દૂખે વમા વીશ;
વેળામાં તેલ ક્યાંથી રે, ધાતુની ધેનુ શું દૂજે. દુનિયાં ૩
અંતર મેલકાચોં અતિ પૂરણુ, નિત્ય નિર્મલ જળમાં નહાય,
મહા મણિધર પેઠા રે દરમાં તો, રાહડો ટીપે શું થાય;
ધાયમ : ગતિ ધાયલ રે, જાણીને જ્ઞાની ધાવ રુઝે. દુનિયાં ૪
સદ્ગુરુ સપ્દનું અહણુ : કરીને, પ્રગટી પડમાં પેખ,
દૂર નયી નાય નજીક નિરંજન, દિલ શુદ્ધે દેદાર દેખ;
ધુરંધર ખેલે : ધારા રે, જાહેર જગત મધ્યે ઝુઝે. દુનિયાં ૫

પદ ૧૬ સું.

પ્રગટ ખેલ ખેલુ રે, દેદાર તેને દેખાડુ;
મૃત સંજીવન રે, માહ મંત્ર સહેજે શીખવાડુ. પ્રગટ ૧

વિના પાંખ ઉડી અરમાનપર, ચર્ચુ વિના મેરુ ચડું,
 નવસે નવાણું એક ઘેર આણું, સિધુ ટૂદી પાર પડું;
 સાડા ત્રણ કરોડ રોમને રે, રમત રૂડી રમાડું. પ્રગટ૦ ૨
 પાવક વરસાવી પાપાણુ પલાણું, સાત વૈકુંઠને તારું,
 જલ મધ્યે જાત્રુંધર ધીકાણું, મરે નહીં તેને મારું;
 ચૌદને ચેતાણું રે, પંદરે રહી પાર પાડું. પ્રગટ૦ ૩
 કહો તો વિના અર્ક કરું અજવાણું, મહા નિર્ધિમા માણું,
 શિવ વિદંચી વિખ્યુ વિવેક, તથેને તાણી અહીં આણું;
 એક સંજે આનંદ રે, બણેલાં બેને બૂલવાડું. પ્રગટ૦ ૪
 વિના બૂટીએ વૈદ્ય જનું ધનંતરી, કાયા કરું નીરોગી,
 સતજુગ દ્વાપર ત્રેતા ને કલજુગ, આર જુગના અમે જોગી;
 ધીરા ધર ધારણુ રે, સિધુ ગદમાં સંતાડું. પ્રગટ૦ ૫

પદ ૧૭ મું.

પ્રશ્ન એક પૂછું રે, શાનિ મુનિ પંડિતા;
 આત્માની ઉત્પત્તિ કયાંથી રે, કાણુ એનાં માત પિતા. પ્રશ્ન૦ ૧
 અતલ ઉત્સવ કીધો દાનવ, હર્ષા વિસ્મીના વેદ,
 તે વેદમાંથી શું હરી લીધું, તેનો જતાવો મુને બેદ;
 નહીં બ્રહ્મા વેદ દાનવ રે, વિવેક વડો આત્મવેતા. પ્રશ્ન૦ ૨
 દ્વિરપ્પકચિપુ હાથે હણીઓ, નિર્ભયરૂપ નરસંધ,
 મહાદેવી પક્ષ કીધી પૂરણ, ધણી તણા તો એવા દેગ;
 વાતોની ગતી ન્યારી રે, ચતુર વિચારો ચેતા. પ્રશ્ન૦ ૩
 લાખા ગૃહમાં પાંડવ બળતાં, સેવકો દેખાડે સદ્દેવ,
 બાવન મણની શીલા ખસેડી, પાર દુવા પાંડવ તત્તમેવ;
 નહીં લાખાગૃહ પાંડવ શીલા રે, અધ્યાત્મ શાન જૂઓ ગીતા. પ્રશ્ન૦ ૪
 સિધુ બાંધી ને રામે રાવણુ રોલ્યો, સેનના કપો સંહાર,
 આવે જાવેદમે એકવી હજાર છસે, તેનો કાણુ સ્થંભાવી રાખનાર;
 સિદ્ધિતિ શોધો ધીરા રે, નહીં રામ રાવણુ સીતા. પ્રશ્ન૦ ૫

પદ ૧૮ મું.

વાડો વાળી બેઠો રે, પોતાનો પંથ કરવાને;
 નવા ખેલ ઉઠાવે રે, ઉપાય ઉદર ભરવાને. વાડો વાળી૦

અગ્નિનો વાડો કુકડીનો વાડો, ગાયોનો વાડો વળિ ભેસુંનો વાડો,
અબંધ સ્વારી અંધમાં નાવે, મુને વાઢનો વાડો દેખાડો;
દીવસ ને દહાડો રે, અગમ ઠામ ઠરવાને. વાડો વાળી૦ ૨
રામાનેદી ને નીમાનેદી, વલ્લભ સેગનંદ સમગવે,
કબીર પંથી ને તારજ તુંથી, બણી બણીને બૂલાવે;
શુર ધર્મને ગાળે રે, પારકું ધન હરવાને. વાડો વાળી૦ ૩
પ્રીત કરીને પ્રેત પૂજવે, પિત્તળ ને પાથાણુ,
વૈશ્યસેવા ને કબર પૂજવે, એમાં કાણુ કરશે કલ્યાણુ;
તીર્થ ત્રતે ડોલે રે, અફળાર્થ મરવાને. વાડો વાળી૦ ૪
સિદ્ધ રાયથી ડરે સૌ દુનિયા, સિદ્ધને ડર નહીં કેનો સંબંધ,
સોહમ શબ્દ સચ્ચિદાનંદ સ્વામી, એવો અખંડ આત્મા બ્રહ્મ;
ધીર શૂર વીરા રે, આત્મજ્ઞાન ધરવાને. વાડો વાળી૦ ૫

પદ ૧૯ મું-રાગ કાફી.

શુર વિના જ્ઞાની રે, તે તો નર અંધ કયો;
દીપક છે ઘટમાં રે, જો તે પર જાર કયો. શુરવિના૦ ૧
ભેખ લીધો પણ ભેદ ન પાથો, મનમાં મેલ લયો,
માળા તિલકનો પાખંડ સ્વીને, ફેકટ ફેરે કયો;
ગાયો ગળ્યો સ્વાદ રે, ભોજન ભક્ત કયો. શુરવિના૦ ૨
પૂજ કરે તેની પુઠ ન મૂકે, આનર્ણમાં આવયો;
પરનારીમું પ્રીત કરીને, આપે અધમ કયો;
નિદા કરીને રે, ઘટ કુંભ પૂરણુ લયો. શુરવિના૦ ૩
સદ શુરની સેવા તજીને, દુષ્ટને સંગ કયો,
મોક્ષ અમૃત પાન તજીને, વિષય રસમાં લયો;
ભમે ને ભટકે રે, માપાણુરૂપ આપે કયો. શુરવિના૦ ૪
મારું મારું કરી માપા ન મેલે, દામ લેખન કરે,
અગ્નિપ્રય અણુચિત્તવ્યુ આવશે, તેનો લય ન ગણે;
લાલ કહે હુંટાણો રે, બળાપો ખરા ચંતથી કરે. શુરવિના૦ ૫

પદ ૨૦ મું.

ફૂલો શું ફેરે છે રે, બૂલ્યો ભવ કૂપમાં પડ્યો;
મનુષ્ય દેહ રૂપી રે, જોયો મણિ હાથે ચઢ્યો. ફૂલ્યો૦ ૧

ડાંહો થઈ દુનિયામાં પૂરે છે, તેણે શું સર્ચું તારું દાખ,
તો ન જાણ્યું જે જાવું પક્ષમાં, કેમ કરી રહેશે લાખ;
ડહાપણ તારું જાણ્યું રે, જ્યારે જન્મ હાથે ચડ્યો. ૧૬૫૦ ૨
વાંકી મુઠપર પાટ જ ઉડી, નરકની વાટે સંચ્યો,
મિથ્યા જનુનીને ભારે મારી, અલ્યા જન્મ ધર્મો ન ધર્મો;
માટે જોને જાગી રે, અવસર આપી અજો. ૧૬૫૦ ૩
શું ચયું જો સંપત્તિ ધણી મળી, મળ્યાં મોટાં ધરમાર,
નિશ્ચિત યર્ધને હરિ નવ જાળ્યા, ધિક્ક પડ્યો અવતાર;
ધિક્ક તારું જીયું રે, હરિએ તને શાને ધડ્યો. ૧૬૫૦ ૪
મનમાં લે શિખામણ મારી, મમતા મૂક પરી,
કર સ્મરણ સરજનહારનું, જનમ સફળ લે કરી;
દાસ ધીરો દહે છે રે, સૌથી તું સરસ નીવડ્યો. ૧૬૫૦ ૫

પદ ૨૧ મું.

જોને રામ રાખે રે, તેને કુણું મારી શકે;
અવર નહિ દેખું રે, ખીજો કાઈ પ્રભુ પેષે. જોને ૧
ચાહે અમીરને લીખ મગાવે, ન રંકને કરે રે રાખ,
સ્થલને સ્થાનકે જલ મલાવે, જલ સ્થાનક સ્થલ ચાપ;
તરણાનો તો મેરુ રે, મેરનું તરણું કરી દાખવે. જોને ૨
હાંભાડાથી જળતાં રાખ્યાં, મઝારીનાં બાળ,
ટિટોડીનાં ધડાં ઉગાર્યાં, એવા છો રાજન રખરાજ;
અંત વેળા આવો રે, પ્રભુ તમે તેની તક. જોને ૩
બાણ તાણીને ઉભો પારધિ, સૌંચાણો કરે રે તકાવ,
પારધિને તો પગે ડાલ્યો, સૌંચાણા શીર નહિ ધાવ;
બાજ પડ્યો હેઠા રે, પંખી ઉડી ગયાં સુખે. જોને ૪
ગજ કાતરણી લેધને બેઠા, હરજી તો દીન દયાળ,
વધે પટે તેને કરે જરાજર, સૌની લે સંભાળ;
ધણી તો ધીરાનો રે, હરિ તો મારો હાંડિ-હેક. જોને ૫

પદ ૨૨ મું.

ભરપૂર વિશ્વ ભાસે રે, અલ્યાની કયમ ભટકે;
અનુભવ અજવાણું રે, આત્મા દષ્ટિ કેમ અટકે. ભરપૂર ૧

સ્થાવર જંગમ ને સર્વસાચર, પશુ પંખી જેતુ જીવ,
પોતે કરતા પોતે હરતા, સખ ઘટ દેખ્યા શીવ;
જમણા તો ભાગી રે, અકલ લહે લાગી લટકે. ભરપૂર ૨
મા મેડકિયે મણિધર માયો, સંમુદ્ર પી ગયો મીન,
અનળએ આલને ઉદરમાં રાખ્યું, એમં ધણી પ્રજાને અંધીન;
ખગે બાજ ઝડપ્યો રે, જ્ઞાન ભયથી સિદ્ધ સંટકે. ભરપૂર ૩
નાવ ઉપર નીર ચઢી ચાલ્યું, જેમ ચરુપર ચઢીઓ ચૂલ,
અધાર ઉપર તુરંગ ચઢીઓ, એ તો ભારે બૂધવણીની શૂલ;
કાયરે કોષ કાધો રે, જોદાને ઝાલીને પટકે. ભરપૂર ૪
ધણીના ધાર્યા વિના વસ્તુ ઘડાણી, જેમ કાઢવે ધણો રે કુંભાર,
કાઠી કુંજનને નૃત્ય કરાવે, એમં સોનાએ ધણો રે સોનાર;
ચિત્ત ચોટી ધારી રે, ચણો તે રંગ કપમ ફટકે. ભરપૂર ૫
પદ ૨૩ મું.

હીરાની પરિક્ષા રે, ઝવેરી હોય તે જાણે;
મૂરખ મનમાં મોટા રે, અજાણે ઉતારણુ આણે. હીરાની ૧
મગ મરી બરાબર મૂરખ જાણે, ગોળ ખાંડ એક ધાટ,
પુષ્પની વાસના પત્ર ન જાણે, એવો જગત ભગતનો ઠાંક;
સો વાર સમજાવું રે, પતીજ તોય નવ આણે. હીરાની ૨
મૂરખ દાણે હીરલો લાખ્યો, તે છાણુ સાથે વેચાય,
કાંઈ ઝવેરી મળ્યો તેણે ઝડપીને લીધો, તો તેની કિંમત થાય;
ગુણ ગાયે જનવર વાડી રે, પૂરણુ પરમાણે. હીરાની ૩
ભગત થયા પશુ ભેદ ન જાણ્યો, કરે તરવાનો ઉપાય,
તન જોગી મન દંચન કામની, એવે તરણે કેમ ઉતરાય;
ધર ધંધાની ધાણી રે, તેમાં તેલિયા તાણે. હીરાની ૪
જગ જગન જપ તંપ ને તીરથ, તેમાં સૌથી મોટો સત્સંગ,
સુકી ડાળ વેલ ચર્ચ રસ પીલે, તોય અધુરો રહ્યો બાજ બોરગ;
ધીરા શોધ હીરા રે, રટ રાત દિવસ વહાણે. હીરાની ૫

પદ ૨૪ મું-રાગ સારંગ.

મન શીકળી ગર, હરદમનાં હથીઆરાં સારણે ચઢાવીએ;
આછાં ઉતારી, મસકલો મેઝાવી મેલ વડાવીએ. ૭૬.

કાયા દટાર લાડિલે લુવરે ધણો, મીનાકારી કામ મોલી ચૂરે જડો;
 તેના ઉપર અતિશે દાદ ચડ્યો. મન શીકળી ગર૦ ૧
 તન ત્રાડીયાં કરાને સજ, શા માટે રાખો છો રે અસજ;
 ખનાવે લોહું યારો ધજ. મન શીકળી ગર૦ ૨
 હો કસખી કસખ કરે સારો, ફરી ફરી નહીં આવો આવો મારો;
 તું કહ્યો માનને અમારો. મન શીકળી ગર૦ ૩
 અમ્યા અજાણવા ભયે રાખે દાનો, તારિ મહેનત આપશે નાથ દીનો;
 આ દટાર તો છે ખુદાનો. મન શીકળી ગર૦ ૪
 જળાખોળ જમારે યારો, ગુરુ ગમથી જળદળ દેખારો;
 કહે ધીરો ધણીને બેટી જાશે. મન શીકળી ગર૦ ૫

પદ ૨૫ મું.

મન મહારાજ, મનુશા પદ પામ્યા, પણ માંદિયી શું મળ્યું;
 અભિમાન અદંકાર, મદ મોદ મઝર મમતા તનથી ના દળ્યું. રેક૦
 મનુશાપદ પામ્યા મોહું તારું, હરિચરણે ચિત્ત નવ ચોંટ્યું;
 તે તો ખરેખરું કીધું ખોટું. મન મહારાજ૦ ૧
 તમે ચતુરાઈએ ચાલો છો, તમે મૂરખ થઈને મદાલો છો;
 ઘેલા ધરમાં ખોટ માલો છો. મન મહારાજ૦ ૨
 ભાઈ રાત દિવસ મારું તારું, કીધું સો મણુ તેલે અંધારું;
 સુખ માને શા દુઝ્યા સારું. મન મહારાજ૦ ૩
 વટેમારણુ મારગમાં ચાલે, દોષ આલ્યા દોષ પંથે પાલે;
 દોષક દળવા દળવા તો હાલે. મન મહારાજ૦ ૪
 નીરમે થઈ ભજ નારણુ નારણુ, ત્રિભુવન નાથ તરણુ તારણુ;
 કહે ધીર ધરો ધણીની કારણુ. મન મહારાજ૦ ૫

પદ ૨૬ મું.

અંચલ મન ચોર ચાર ઘડીનાં ચાંદરણામાં ચેતો;
 ક્ષણ ભંગ શરીર, આકળ ઉદકે ઉડી જાશે એ તો. રેક૦
 ગુજ સુદ્ધિને કેમ ભરમાવે, હેતે હરિ સમરણુ કરીએ દાવે;
 ફરી ફરી આ અવસર નહીં આવે. અંચલ મન૦ ૨
 જલ સુદ્ધુદા લેભે અણી, પલળે જેમ કાગળ ને પાણી;
 તન અર્ક તૂરની અંધાણી. અંચલ મન૦ ૩

જૂઓ રાવણ જરાસંધ જેવા, કંઈ ઊડી ગયા એવા એવા;
કંઈ માન્યું નહીં પા ધડી રહેવા. ચંચલ મન ૪
દાસ ધીરા હરિ ભગ દુકો, તમે ચતુર થઈને કેમ ચૂકો;
ખળતામાંથી કંઈ ખૂકો. ચંચલ મન ૫

પદ ૨૭ મું.

મન મૂઠ ગમાર, મારો મણુનો તારે માથે મોટો છે;
કરો અંતર વિચાર, હરિના નામ વિના ખેલ સધળો ખોટો છે. ટેક.
દ્રવ્ય દારા દિકરા પિતા માતા, કુટુંબ સહોદર ભગિની બ્રાતા;
અતકાળે કરે કાણુ તારી સહાયતા. મન ૧
સાચી વસ્તુને જૂઠી કરી જણાવે, તમે મિથ્યા મુખને માણે છે;
મારું મારું કરી તરીલાં તાણે છે. મન ૨
અડધી ઉમ્મર તો નિદ્રામાં ગઈ, અડધી ઉમ્મર મારું મારું કરતાં વહી,
એક ધડી પ્રશુની વેઠ નવ થઈ. મન ૩
ઊંટ મદદર્થે વહતો જ્યારે, મહા દુઃખ કદ વેઠતો હતો ત્યારે;
મનુષ્યા દેહ દીધી તને કિતારે. મન ૪
પ્રેમ પ્રીતે હરી શુણુ ગાળે, તમે સદ્યુરની સંગત સહાળે;
દાસ ધીરા ધણીને મારગ ધાળે. મન ૫

પદ ૨૮ મું.

ગરડગદ્ ગયા, પહોંત્યાનાં પરમાણુ કાઈએ મોડવાં નહીં;
કોને ખબર નથી, ક્યાંથી આવ્યા, હવડાં ક્યાં રહેશે જઈ. ટેક ૦
કાળ કે ચરા મહિપતિ મહાપતી, શૂરાપૂરા કંઈ સાધ્ય સતાં;
કાઠિ હિ ઉપાયે રહેવાય નહીં કોની વતી. ગરડગદ્ ૧
માથે મરણુનો માર મોટો છે, જોરાવર જમની ચોટો છે;
ખરું જાણો છો પણ ખેલ ખોટો છે. ગરડગદ્ ૨
કંઈ ત્યાગીને કંઈ વેરાગી, સંન્યાસી સ્વામી મુવા ભીખ માગી;
ત્રેલોક્યમાં તૃષ્ણા કોઈની નવ લાગી. ગરડગદ્ ૩
કંઈ ગયા ને કંઈ વહી જશે, કંઈ સુણવંતા ગોચાં ખાશે;
હવે શું થયું ને શું થશે. ગરડગદ્ ૪
એક લાખ એંથી હજાર પીર પળ્યા, નવ લાખ ચોરોશી સિદ્ધ વળ્યા;
અધ્યાત્મી સદસ્ય ઋષિ ધરણી ઢળ્યા. ગરડગદ્ ૫

જીવની જાત કાઈ નવ જાણે, આપ આપણે અનુમાન માણે;

મરતાં સુધી તરીલાં તાણે.

ગરડગદ્ ૬

આદિ અંત ડાળ મૂળ કાઈ લહેતું નથી, જેણે જાંચા ધરી તે કાઈ રહેતું નથી;
કહે ધીરા સાચું કાઈ કહેતું નથી.

ગરડગ ૨૦ ૭

૫૬ ૨૯ મું.

જાની ધ્યાની ગયા, તેના જુગમાં જશ રહ્યા, પણ શોધ્યા નથી જડતા;

ડાહ્યા ચતુર સુખજી, દેવ દાનવ માનવ, મારું મારું કરી ગયા રડતા. ૨૬૦

તમે ડાહ્યા છો તો મુને દેખાડો, તમે શ્રોતા જન શોધી કાઢો;

પક્ષાં પત્ર તે પાછાં ડાળે ચોટાડો.

જાની ધ્યાની ૧

એક લુણુના પુતળી જળમાં પધરાવે, અહાદિક તેને બોલાવે;

કહો બાઈચી તે પાછી ક્યાંથી આવે.

જાની ધ્યાની ૨

એક સરિતા સિંધુમાં જશે, તેનાં જુગવાં ઉઠક તે કેગ યાશે;

આતમા અનુભવ વડે આજખાશે.

જાની ધ્યાની ૩

પોતે પુણ્ય કરે તે પોતે પામે, પોતે ભક્તિ કરે પોતાનો જશ જામે;

નીર જઈ દળે નીચ ખામે.

જાની ધ્યાની ૪

જેવાં બીખાં તેવાં બીખાં બંધાવે, વડનો વડ આંખાનો આંખો યાવે;

ધીરા કહે બીજે બીજ આણું જામે.

જાની ધ્યાની ૫

૫૬ ૩૦ મું—રાગ ગરબો.

ભક્તિ ૫૬ ભારે ૨, મુક્તિ સદ્ગુરુ પાસે;

જગત્ સ્વપ્ન સુપૃષ્ઠિ ૨, તુરી ૫૬ ઉલ્લાસે.

૧

અહા વિખ્યુને વેધી ૨, શંકર ધરથી સંચરી;

ખેચરી ભેચરી અગોચરી ૨, ઉન્મુનિએ જઈ ઠરી.

૨

ઈગલા પિંગલા રહી અજગી ૨, વજગી સુધુમ્બા વરતી;

મહી તરવેણી ગંગા ૨, જમુનાં સસ્તવતી.

૩

શૂન્ય શિખર ઉપર ૨, અખંડ અંતરગમ્ભી;

ભમર જગલાની રીખે ૨, ખીરાંજે બહુ નામી.

૪

ઉચું જોતો આકાશમાં ૨, હસ્તે હેડે બેઠા;

રોમ રોમ રમી રહ્યા ૨, ચરાચર મેં દીઠા.

૫

પરણ્યા પિયુની વારતા ૨, પીઅરીએ કેમ કહીએ;

પિંજી મળ્યાનું ખારખું ૨, લોચનીએ લહીએ.

૬

પદ ૩૨ મું-સગ ઘોળ.

એક સખી હેડે હરખીને ચાલ્યાં, અગમ્ય પુરી મોઝાર'રે;
સોહંગ આવે ને આહંગ જાયે, શોભિતા શન શણગાર રે;
મુણ સખી'રે ત્યાં દીઠા મીઠા, સંગે સાહેલી શણગાર રે;
ઉન્મુનિ ઘેર અજર ઝરે અમીરસ, વરસે છે અપાર રે.
અર્ધગર્ધ સાજ સમાધી વાધી, ધૂન અનહદ નાદ રે;
વક્ર નાળ સૂધાં ધીર મરણના, લે છે ત્યાં સંવાદ રે.

પદ ૩૨ મું.

ભાગી ગર્ભ ભવ બેડીઓ, ઉદાહ્યાંબ્રમ ભોવનનાં તાળાં રે;
તીમર ટળ્યાં ગુરુ અંગન જળાહળ, ભાળ્યાં ભડ અજવાળાં રે.
અંદા સૂરજનાં ધર પાછળ, ઝળમળ જ્યોતિઓ ઝળકે રે;
ત્રિદુતિ આસનપર બેઠા તેડી, છે ઉદટાં ઉદાન સળકે રે.
ઝણુ પડે વાજે આલરી, ધ્રુવરી નાદમાં ધમકે રે;
વિના અર્ક અજવાળાં, ગગન વિના વિલોત ચળકે રે.
વસુધા વિના સરિતા વહે, સિંધુ વિના જળ જોય રે;
વાગ્મિત્ર વિના થાયે નાદ ને, મહા જન જાણે છે ક્રોધ રે.
હરિ વિના ઠામ ઠાસો નહીં ને, જપે અજપા જપ રે;
બહાર ભોંતર રમી રહ્યા, અમર અખંડ અપાર રે.
મુગો તે ગાળા ધાલી ગાય, કેને એ સંવાદ ઠહેવાય રે;
દાસનો દાસ ધીરિ સદ્ગુરુ ગમથી, એ ગુણુ ગરવા ગાય રે.

રણછોડ ભક્ત.

—૪૮૪—

કપડવબુજ તાજે તોરણાને વાણિયો-સંવત ૧૮૬૦, ઇ. સ. ૧૮૦૪ માં હયાત હતો.

—૪૪૪—

રણછોડજીને ગરબો.

- છોગાળા છપીલા છેલ, રણછોડ રંગીલા રે;
કરી બોડાણા ઉપર મેહન, છો મોરલીવાળા. રણછોડ ૧
- અદગ કળા અસખેલા તારી, પાર ન પામે શેષ રે;
વેદ વિચારી વિરમે પાખ્યા, સમગ્રયો નદી દેશ. રણછોડ ૨
- મહા મોટપ મહારાજ તમારી, મૃખથી કેમ કહેવાય રે;
સમુદ્રમાંથી ચાંચ કરે જેમ, પંખીની તૃપા જાય. રણછોડ ૩
- મંદ ગતિ મહારાજ મહારી, મલીન મારું મન રે;
શરણે રાખો સ્થામળીઆ મને, જાણીતમારો જન. રણછોડ ૪
- દારકાનાવાસી મહા રાય, રણછોડ તમારું નામ રે;
ધણી દયા ગુજરાત ઉપર કરી, આઠ્યા ડહોર ગામ. રણછોડ ૫
- બોડાણાની ભક્તિ ભાવી, ભૂધરજી લલી તમને રે;
અદગદગિયા ધરણીધર, દુર્લભ છો અગમ નિગમને. રણછોડ ૬
- ધન્ય બોડાણા ધીરજ તારી, ધન્ય ધન્ય તારી માતે રે;
ખાતગિયો પોનાનો કાધો, હેતે લીધા હાથ. રણછોડ ૭
- સિન્નેર વર્ષ સેવા કરી, સ્થામળિયો સમગ્રવાય રે;
ડહોરથી તો દારકા મહિ, વર્ષ બે ત્રણ દેસા ખાય. રણછોડ ૮
- કરમાં તુલસી લાવીને જઈ, ચતુર્ભુજને ચઢાવી રે;
પ્રભુજી તો પ્રસન્ન થયા ને, દીલમાં દયા આવી. રણછોડ ૯
- અસખેલો બોલ્યા જોમ મુખથી, બોડાણાની સાથે;
જોદાંતે આવીને કહ્યું તે, કાષ્ઠએ ન જાણે વાત. રણછોડ ૧૦
- ધણા દિવસ તે મારે કાળે, મહા મોટું કષ્ટ કાધું રે;
વધુ તારું શ્રદ્ધ થયું તે, જોઈ મારું મન ખીધું. રણછોડ ૧૧

- તે માટે હું તારી સાથે, આતું તારે ગામ રે;
તારે ચરણે નથી ચલાવું, તે માટે તજવું ધામ. રણછોડો ૧૨
- કહું મારું માની કાલે, જા તું ડકાર ગામ રે;
ડામાણું લાવ તુ વ ત ન ફટે, મનમાં રાખી હામ. રણછોડો ૧૩
- બોડાણો કહે બાપજી હું, ડામાણું ક્યાંથી લાવું રે.
મારે ઘેર તો નથી મહારાજ, કેમ કરીને આતું. રણછોડો ૧૪
- મોહનજી કહે માંગી લાવો, જેવી તેવી વેહેલ રે;
જાત જોયાનું કામ નથી, બે જોડી લાવો બેઘ. રણછોડો ૧૫
- બોડાણાને વચન જ આપી, વિદાય કીધો વળતી રે;
વનમાળી કહે તારે માટે, વાત આવી છે મળતી. રણછોડો ૧૬
- વારુ કહીને વિઠ્ઠલજીને, ચરણે પગો કર જોડ રે;
લજ્જા મારી લટકાળા તમે, રાખજો જે રણછોડ. રણછોડો ૧૭
- અતિ આતુરતા અગમાં તેના, આબો ડકાર ગામ;
પાડોશી પ્રત્યે કહી માંગ્યું, તમ સરખું છે કામ. રણછોડો ૧૮
- ઉપકાર માનું તમતણો જો, આપો બળદ ને વેહેલ રે;
જાતું દારકાર્માં છેડો ફેર, ત્રિકમજીની ટેલ. રણછોડો ૧૯
- પુરવાસી પાડોશી કહે બાપ, જેવી તેવી મળશે રે;
જેમ તેમ કરીને જોડી જાઓ, ભાગ્ય તમારું ફળશે. રણછોડો ૨૦
- અવુ સાંભળીને ઉઠ્યો પોતે, વારુ કહી વેહેલ જોડી રે;
વેદા કરતા વનમાલીના, મંદિર પાછળ છોડી. રણછોડો ૨૧
- શુગળી સહુકો હસવા લાગ્યા, કૌતુક સરખી વાત રે;
બોડાણો તો આણે આબો, લેઈ જવાને નાથ. રણછોડો ૨૨
- વેહેલ ને બે બળદ જોતાં, હસ્યા મુખ મયકોડી રે;
ત્રિભુવનમાં નહિ મળે બાઈ, આવી બેલતી જોડી. રણછોડો ૨૩
- બોડાણો કહે હસો બાપજી, હસવા સરખી વાત રે;
ઈશ્વર ખમ્જા કોઈ ન જાણે, જેવું ચરો પ્રલાત. રણછોડો ૨૪
- સધ્યા થઈ ને શયન કરાવ્યું, રણછોડને રંગ ભેર રે;
અડધી રાતે ઉઠ્યા પોતે, પ્રીતમ કરીને ઝેર. રણછોડો ૨૫
- તાળાં તોળ્યાં શુગળ લાંગી, આબો મંદિર બહાર રે;
બોડાણાની પાસ આવી, પ્રેમે ક્યાં પોકાર. રણછોડો ૨૬

ભાગ ભાગ તું ઝટપટ કરીને, વફાઈ કહે વેલ જોડે;
 બોડાણો જમકીને ભાગ્યો, દીકા ત્રીરણુછોડ. રણુછોડ ૨૭
 ગદ્ ગદ્ કંઠે ગગનગું બોલે, થરથર ધૂળે અંગ રે;
 ગોવિંદજી હવે ગન શી યાશે, તમો રાખજો રંગ. રણુછોડ ૨૮
 બળદ પુંછ મરડી મારું પણ, ચાલે નહિ લગાર રે;
 ખાત સમે તો પકડશે મુને, મારશે બહુ વિધ માર. રણુછોડ ૨૯
 જગજીવન કહે જેમ તેમ કરીને, ઝાંપા સૂધી કહાડ રે;
 હાંકીશ પછી હું હેત કરીને, માનીશ તારા પાડ. રણુછોડ ૩૦
 જેમ તેમ કરતાં ઝાંપા સૂધી, પાછલી રાતે પહોંતા રે;
 રાશ પરાણો પોતે લીધા, બોડાણો માહિ સૂતા. રણુછોડ ૩૧
 વેગે વેહેલ ઉડાડી પોતે, અંત્રીક્ષથી અલખેલે રે;
 ઉમરેઠ ને ડોકારની વચ્ચે, લાવીને તો મેલે. રણુછોડ ૩૨
 બોડાણાને કહે જગજીવન, જગી જોને વાટ રે;
 ખાત થયો ઉઠ આજસ મેલી, જો આંગ્રો કંઈ માટ. રણુછોડ ૩૩
 આંખ ઉઘાડી ઉંચુ જોયું, બોડાણો તેણી વાર રે;
 સ્વામળિયા સીમાડો મારા, ગામતણો નિરધાર. રણુછોડ ૩૪
 અલખેલો ઉતરિયો હેઠ, લિમ તળે લટકાળો રે;
 વિગ્રામ કીધો વાલાજીએ, ચંભીને ચાક દાળ્યો. રણુછોડ ૩૫
 લિંબડાનું લટકાળા તમે, એક ડાળ કીધું મીઠું રે;
 કર અડકાડી કડવાસ કાઢી, તે સર્વ દુઃખે દીઠું. રણુછોડ ૩૬
 ખાતળીએ ત્યાં પગમાં પાણી, પોતાના સાક્ષાત રે;
 અઘાપિ અંધાણી તેની, સર્વે જાણે વાત. રણુછોડ ૩૭
 એમ કહી અલખેલો આંગ્યા, દડાડ ડોકાર ગામ રે;
 બોડાણા પ્રયે એમજ બોલ્યા, મને રહેવાનો કર કામ. રણુછોડ ૩૮
 ધરણીધર કહે ધામ તબ્યું મેં, તે સૌ કાઈયે જાણ્યું રે;
 મંદિરમાં મુજને નહીં દેખે, જ્યારે વહાએ વાણું. રણુછોડ ૩૯
 ધસમસ ધસમસ ધાઈ આવશે, ગુગળીઓ ધરવાળા રે.
 સ્વામળીઓ કહે મુજને સંતાડી, તું ઝાલી ખેસને માળા. રણુછોડ ૪૦
 ગોમતિમાં ગોવિંદજી પેઠા, વાવમાં વનમાળી રે;
 માળો દેતા ગુગળી આંગ્યા, થોડે દિવસે ચાલી. રણુછોડ ૪૧

બોડાણુને બાંધી લાવો, ગુગળો એમ બોલ્યા રે;
 બોડાણો ગોરસ લેઈ મળવા, ગયા સડુના પહેલા. રણછોડો ૪૨
 આવતામાં આંખ ચઢાવી, ગુગળીએ વિકાળ રે;
 ચોર તું કેમ ચોરી લાવ્યો, બુધરજી બુધાળ. રણછોડો ૪૩
 બોલ બોલ કહી બરછી મારી, મૂઝછાંમત તે પાત્રો રે;
 અંગીકાર કરી અલગેલે, કુખમાં દીસે ખાડો. રણછોડો ૪૪
 ગોમતિમાં રધિર થયું તે, બહોર જુગ મોઝર રે;
 એ અંધારો અલગેલોજી, શોધી કહાડ્યા નીર બહાર. રણછોડો ૪૫
 એ વચને ત્યાંથી બલવંત બોલ્યા, હું હવે નહીં આહું રે;
 મુજ બરાબર સોનું લઇને, કરો તમે મન ભાખું. રણછોડો ૪૬
 લાલચમાં લપટાયા સર્વે, લોભમાં લેવાયા રે;
 સરકાર સર્વે પંચ મળીને, તાંસ તીરે લાંબા. રણછોડો ૪૭
 સામા સામું લખ્યું લઇને, બોડાણો એમ બોલ્યા રે,
 એકાંતે અલગેલા સાથે, પ્રીતે પડેલો બોલ્યો. રણછોડો ૪૮
 મહારાજ મુજ પાસે નથી, વાલ ફરી વિટી રે;
 સોનું જોઇએ શ્યામ બરોબર, ચિત્તમાં ચિંતા પેડી. રણછોડો ૪૯
 ગોવિંદજી કહે ઘેર જઇને, ગંગાબાઇને પૂછો રે;
 સવા વાલની વાળી છે તે, લાવો કાં તમે ધુન્ને. રણછોડો ૫૦
 ઘેર આવીને ગંગાબાઇને, વાંત કહી વિસ્તારી રે;
 નાગી લેઈ વનમાળી તેડે, ગોવિંદની ગત ન્યારી. રણછોડો ૫૧
 તરત લેઇને તીરે આવ્યા, વાળી રાખી પાસ રે;
 લગ્ન રાખંજો લટકાળા હું, અરજીકમળની દાસ. રણછોડો ૫૨
 વડની ડાળે ત્રાજું બાંધી, ત્રિકમજીને તોલ્યા રે;
 વાળી નમી ને વાલમ કસ્યા, તર જોજો સડુકો બોલ્યા. રણછોડો ૫૩
 જાંખા યઇને જગજીવનને, ગુગળી ગાળો દે છે રે;
 કાળા તુજમાં કપટ ભર્યું છે, જૂઠું ઘણું રહે છે. રણછોડો ૫૪
 બાળપણે તે મામો માયો, મયુરા નગરી માંવ રે;
 આજ લગી અમને અથડાવ્યા, હવે જઈએ ક્યાંવ. રણછોડો ૫૫
 પ્રભુ કહે પાછા ફરો જાઓ, દારદા મોઝર રે;
 સ્વરૂપ મારું સેવંત્રીમાં છે, તે કહાડજો બહાર. રણછોડો ૫૬

નિરાશ મર્ધનિસાસો મૂકી, શુગળી ઘેર પધાર્યો રે;
 સેવંત્રીમાં જઈને જ્યે, પ્રભુ ત્યાં તો સધાર્યો. રણછોડો ૫૦
 સંવત્ આર ને આરમાં પ્રભુ, બાકી કશી ન રાખી રે;
 દયા કરી ડોકરમાં આબ્યા, તે સર્વે પૂરે સાખી. રણછોડો ૫૮
 વરસ પાંચસે ઓગણોતર સૂધી, અલખેલે એમ કીધું રે;
 ત્યાં લગી તો ગોમતી તીરે, સહુને દર્શન દીધું. રણછોડો ૫૯
 અબેસંગ એક રાત્ર આબ્યો, મારવાડથી મોટો રે;
 પીલાજીનું પ્રપત્ત કીધો, મનમાં મેલ છે મોટો. રણછોડો ૬૦
 તેણે મન માન્યું મોહનજીનું, મંદિર તો આદરવું રે;
 જગજીવનને જોગ મેળવવો, પરમેશ્વરનું કરવું. રણછોડો ૬૧
 કારજ કીધું જાણી વજર, રતનસિંગને તેડે રે;
 મોહનજીનું મંદિર મોહુ, કર તુ દિવસ થોડે. રણછોડો ૬૨
 મંદિર કરીને મહારાજને, પધરાવ્યા ત્યાં પ્રીતે રે;
 સવત મત્તર એકાશીમાં, રંગીસો રંગ રીતે. રણછોડો ૬૩
 માણેકકારીએ મેળો કીધો, મોહનને મન લાવે રે;
 વૈષ્ણવ વાજન લેઈ સર્વે, મંથ સમાજે આવે. રણછોડો ૬૪
 મોહુ માહાત્મ્ય જાણીને જન, સર્વે દર્શને આવે રે;
 ભેટ સામગ્રી શણગાર સારા, સ્વામળીઆને લાવે. રણછોડો ૬૫
 મેળો મહા ભારત થયો તે, મંદિરમાં ન માય રે;
 જગજીવનને જોવાને તો, જન તણા જીવ જાય. રણછોડો ૬૬
 ત્યારે મહારાજે મનસુયો કીધો, મંદિર મોહું કીજે રે;
 હિંચ આસને અમો બેસીને, દર્શન સહુને દીજે. રણછોડો ૬૭
 ત્રાણેકરને તરત કહ્યું તે, કાણું ન લાગી વાર રે;
 ડોકર મંથે ડોડી આબ્યો, પુનાનો રહેનાર. રણછોડો ૬૮
 આવીને અલખેલા કેન, આરંભ્યું મંદિર રે;
 સલાટ સારા શોધી કહ્યું છે, વેગે કરજે વીર. રણછોડો ૬૯
 કામ કરતાં કસર ન કરશે, પૈસા પૂરા પાડું રે;
 ધન તો ધરણીધરનું, સર્વે જ્ઞાન સુરતક ગાડું. રણછોડો ૭૦
 પાપામાં તો પથ્થર પૂર્યો, શીસું ઢોળ્યું સાર રે;
 મોહનજીનું મંદિર કીધું, શોભાનો નહિ પાર. રણછોડો ૭૧

મહારાજશ્રીનું મંદિર ત્યાં તો, ત્રીજે વરસે તંપાર રે;
 પ્રભુછને પધરાવા તણે, ક્રીધા છે નિરધાર રણુછોડ ૭૨
 સર્વમળીને સ્થામળીઆની, પાસે આઘ્યા પ્રીતે રે;
 મુહૂર્ત જોવા મોટા જોશી, તેડાવ્યા રંગ રીતે. રણુછોડ ૭૩
 મુહૂર્ત જોઈને જોશી કહે છે, મંદિરમાં પધરાવો રે;
 મોટું મુહૂર્ત આજ દહાડે, ફરી ન આવે આવો. રણુછોડ ૭૪
 અક્ષયેલાને ઉચકે પણ, ખસેનદિ તત્ત માત્ર રે;
 વિચારી સહુ વિરમય પામ્યા, ગળિયાં સહુનાં ગાત્ર. રણુછોડ ૭૫
 શું યાશે સ્થામળિયા મોટું, મંદિર મિથ્યા યાશે રે;
 ત્રાંચેકર કહે ટેક રાખજો, લગ્ન મારી જાશે. રણુછોડ ૭૬
 પુણ્યદાન બહુ પેરે કીધાં, પાતળિયો પધરાવા રે;
 તોયે પણ મોહન ના માને, મોટે મંદિર જવા. રણુછોડ ૭૭
 સાજપટી ને સહુકોઈ યાકયા, કોઈ ન સૂઝે વાતરે;
 અક્ષયેલાને એ ગમ્યું કહી, હેડા પડિયા હાથ. રણુછોડ ૭૮
 પ્રભુએ ગ્રેયોં પુરવાસી, કોઈ બોલ્યો એવી વાતરે;
 જગજીવનને જોઈએ બાઈઓ, બોડણાની જાત. રણુછોડ ૭૯
 તેના કુળમાં કોઈ હોય તો, અક્ષયેલો ઉઠે રે;
 ઝાળ કરીને ખંચર મંગાવો, તો ત્રિમજી તૂટે. રણુછોડ ૮૦
 શોધ કરીને શોધી કાઢ્યો, કુલ મધ્યે તો કોઈ રે;
 જોતામાં જગજીવન ફરું, મન રહ્યું છે મોહી. રણુછોડ ૮૧
 અક્ષયેલાને અંગે અટક્યા, અંગે સમજો સાથ રે;
 અંતરિક્ષ ઉઠ્યા અક્ષયેલો, તે કોઈ ન જાણે વાત. રણુછોડ ૮૨
 પ્રીત કરી પાતળિયો લઈને, મોટે મંદિર આસ્થા રે;
 સિદાસન ઉપર સ્થામળિયો, હરજી હેતે માસ્થા. રણુછોડ ૮૩
 સંવત અદાર અઠવાપીશે, પ્રીત કરી પધાર્યા રે;
 સહુને મુખ આપ્યું સ્થામળિયે, અંગે રંગ વધાર્યા. રણુછોડ ૮૪
 બોડણાનું બીરજન ગાવા, વંશ બોધાવે વહાલે રે;
 ત્રાંચેકર તેને તેડીને, સરપાત્ર સારો આવે. રણુછોડ ૮૫
 ડોકાર કીધું દારકાં તે, ત્રિમજી તત્કાલ રે;
 લવ લવ મારી લેએ ગણજો, તમો પિતા હું જાગ. રણુછોડ ૮૬

- સિંહાસનની શોભા સારી, આરસનું મહિ દામ;
 મધ્યે મોહન તમે બહાર બેજો, બેઠા સરખું ધામ. રણછોડ ૮૭
 ચરણકમલનું ચિતવન કરતાં, ચિંતા ચિત આલાપ રે;
 નેપુર ઝાંઝર ધુધરીઓ, અલબેલા લેવું જણાય. રણછોડ ૮૮
 પીતાંબર પીળું છે તેની, દસળની છે દોર રે;
 જડિત દંદોરો બેડે શોભે, ધુધરીનો ધન ઘોર. રણછોડ ૮૯
 કસળી વાઘો કનક સરિઓ, પટકો પીળો શોભે રે;
 લેહેર કળતની છેડા ઉપર, અલબેલાને આપે. રણછોડ ૯૦
 ચારે હાથે ચતુર્ચુજને, કડાં સુનીઆવાળાં રે;
 સાંઢળી સમે સારી શોભે, બાલુબંધ નખરાળાં. રણછોડ ૯૧
 આગળીઓ અગુડી ઉજ્જવલ, વેદ અને વળિ વીંટી રે;
 પોચી સાંઢળી પાતળિયાને, મુખમાં મોરલી મીડી. રણછોડ ૯૨
 મોતીમાળા તણુ તેવડી, અલબેલાને આપે રે;
 મોહનમાળા મોતી મોહે, ચરણે જઈને ચોપે. રણછોડ ૯૩
 મોનાની સાંઢળીઓ દોરો, દુગદુગીઓ માંહે ઝળકે રે;
 શંખ ગદા પદ્મ ને ચક્ર, ચારે હાથે ચળકે. રણછોડ ૯૪
 ગળુબંધ ગળામાં સોહિયે, કાને કુંડળ મોતી રે;
 જડાવનું તિલક જદ્દવીરને, અખંડ બ્યોત ઉઘોતી. રણછોડ ૯૫
 મુગટ મનોહર મહારાજનો, ભુગમાં ન મળે બેડા રે;
 ગાંધે સુનીઆ ચળકે ઝાઝી, કલકોનો તોરો. રણછોડ ૯૬
 અદ્ભુત રૂપ અકળમાં નાવે, એક રસના મું બાખું રે;
 અપાર એનો પાર નથી હું, કેમ કરીને ઝાંખું. રણછોડ ૯૭
 જેને જેવો બેઠાએ તેને, તેવો છે અલબેલા રે;
 ગવાય તેમ ચણુ ગાલો એના, રમે મૂળગો મેલો. રણછોડ ૯૮
 ધન્ય જોડાણા ધીરજ તારી, બળવંતને તે બાંધો રે;
 ભેગી મુનિને જે છે દુર્લભ, તે પ્રભુ પુજને લાખ્યો. રણછોડ ૯૯
 હાસલમાં હીક નિકળિયો, યજ્ઞમાં યીતે રે;
 દુનિયામાં તે ડોકા કીધો, ડોકાર રહે રંગ રીતે. રણછોડ ૧૦૦
 ચાર ભુગમાં બણુ થયો પું, જોડાણો બલિહારી રે;
 તન મન ધન તે નિકમ ઉપર, સર્વે નાખ્યું પારી. રણછોડ ૧૦૧

અક્ષયેલાને અરજ અમારી, એકતિ તમે કહેજો રે;
 અવગુણનો તો આંક નથી, તમે શ્યામળિયાજી સહેજો. રણુછોડો ૧૦૨
 જો મોહન મનમાં આણો તો, લુગમાં ન મળે જોડ રે;
 ત્રાહિ ત્રાહિ શરણાગત રાખો, રંગીલા રણુછોડ. રણુછોડો ૧૦૩
 જે જે અવગુણનેસો તો, પ્રભુ મુજમાં લખ્યાં ભરપૂર રે;
 આળ કરો તો ઉડી જાઉં, જેમ આકડાનું તૂર. રણુછોડો ૧૦૪
 શ્યામળિયા તમે સાચું જુઓ, રનેહ ધરીને શ્યામ રે;
 મને ફેરવી મોહનજી મારું, સેજે યાથે કામ. રણુછોડો ૧૦૫
 અરણુકમલમાં ચિત્તકું મારુ, તાણીને તમે રાખો રે;
 મણી યમ ગિરિધારી મુજને, તરછોડી ના નાખો. રણુછોડો ૧૦૬
 જોઉં કર જોડી અરણુ લાગું, સો સો કર સદામ રે;
 રણુછોડને તમે રાખો રસિયા, ખાના જન ગુનામ. રણુછોડો ૧૦૭
 રાય રણુછોડના ગરબો જે કોઈ, માશે પૂરણ પ્રીતે રે;
 તે ઉપર રીઝે રંગીમો, રસજસ યર્ષ રંગ રીતે. રણુછોડો ૧૦૮
 સહુ મળીને સાંભળજો, હું કહું હું વારવાર રે;
 મૂંઝું મૂંઝું માફ કરજો, કતા છે કિર્તાર. રણુછોડો ૧૦૯
 સંવત્ અઠારસે અગણોતેરે, આઠમ આસો માસ રે;
 ફૂળ પક્ષ ને રવિ વારે, શુશુ ગાય છે રણુછોડદાસ. રણુછોડો ૧૧૦

છુટક પદો.

પદ ૧ હું-રાગ વસંત.

કુને કુને ગુલાલ નાંખ્યો રે, મારી આંખલડીમાં ખટકે. કુને કુને ૧
 આ શાં લક્ષણ લોકનાં રે, જ્યડો મારો ભટકે. કુને કુને ૨
 કુમકુમ કેસર ઘોળ્યાં ને રોળ્યાં, મોળીડાને મટકે. કુને કુને ૩
 વ્યાકુળ યમ વળગી વહાલાને, પીતાંબરને પટકે. કુને કુને ૪
 રણુછોડના સ્વામી સુંદર વર, લાંલજી તમારે લટકે. કુને કુને ૫

પદ ૨ જ્યું.

લોકડીઆં દેખે છે લાલ, આંખોમાં લખ્યો ગુલાલ;
 મુખડાની ખાશો ગાળ, આ તે શું કયું. લોકડીઆં ૧

માયાની મહુકી ફટી, ગોરસ મારું લીધું લૂંટી;
હવે તો હું હારી ફટી, મહિ ક્યાંથી હારું. લોકડીઆં ૨
હેયથી વધુદ્યો હાર, મોનીડના દૂટ્યો તાર;
આવડો શો હતો ખાર, લરણુ લયુ. લોકડીઆં ૩
પન કારીના મનના મોડ, પૂરણુ પ્રીતે પહોંત્યાં દોડ;
હર નેડીને દહે રણછોડ, હારજ સિધ્યું. લોકડીઆં ૪

પદ ૩ જી-રાગ કેદારો.

આવો મારા લાલ મુલાલીઆ રે ઠાકાર, દેશરે રંગ રસ ભીના રે;
જે કાઈ તમને પ્રેમે જોલાવે, તે તમારે મન તેના રે. આવો ૧
આંખી ચોખીને રમ ભેર ગેળી, કેની સગે રમીયા હોળી રે;
ભુવતી ભુથ સદુ આલી આવે, દોણુ ભામિની મળી ભોળી રે. આવો ૨
સવારે વસત તમારે વહાલા, તમે રે વસતના વાંકા રે;
ગૌ ગોપી ગોવાળાની મડળી, હોડાવન અખીલ મુલાલ ભાંકા રે. આવો ૩
અ સુખ જોઈ મારા હેઝમાં હરણું, દરેન દેને દહાડી રે;
રણછોડ પ્રેમ સખી પીયા પ્રીતમ, આંખો યઈ મારી ટાઢી રે. આવો ૪

પદ ૪ થું-રાગ ગરબી-થાળ.

આજ સપરમો દહાડ્યો, મારા વહાલા રે;
હું તોહરિ ભુથજોવા જાઉં, કહાન છોગાળા રે. ૧
જળહળ તેજે દીવડે, મારા વહાલા રે;
હરિ મુખ નિરખી રાજ ચાઉં, કહાન છોગાળા રે. ૨
સરસ પાયરણાં પાયરું, મારા વહાલા રે;
કાંઈ મોહન બેસો મહિ, હરિ છોગાળા રે. ૩
પેર પેરનાં પકવાન કરાવું, મારા વહાલા રે;
કાંઈ ત્રકમ તારે કાજ, કહાન છોગાળા રે. ૪
શીરો ક્યો સાકર બેળી, મારા વહાલા રે;
જમાડું જમણે હાથ, કહાન છોગાળા રે. ૫
લવિંગ સોપારી એલચી, મારા વહાલા રે;
આળીડી લ્યો બાસક પાન, કહાન છોગાળા રે. ૬
રણછોડ પ્રણ પાતળા, મારા વહાલા રે;
મેં તો તમ સાચું નજ જોવાય, કહાન છોગાળા રે. ૭

પદ ૫ મું-રાગ પ્રભાત.

તારે મારે પ્રીત બંધાણી, કાણુ ચોધડીએ કહાના;
 આજ દરજી મોંઘા થાય છે, કાલે રમતા નહાના. તારે૦ ૧
 વહાલો સપના મધ્યે ઘણું સાંભરે ને, જગતાં નજરે દીઠા;
 ભોજન કરવા ભેળાં બેઠાં, લાગે અમરીતપે અતિ મીઠા. તારે૦ ૨
 વાલો ખડકીએ જોગે તો અડકાને ઉભો, બારીએ જોડે તો બેઠો;
 શેરીએ જોગે તો સ-મુખ આવે, આવી હૃદે કમળમાં પેઠો. તારે૦ ૩
 અરે તારી આંખમીડીના ઉલાળા, કહીં સખળા લાગે સારા;
 ક્ષણુ એક ઉલલા નવ રહો, નટવર નંદલાલા. તારે૦ ૪
 વાલો ફેરાર ફેરાં તિલક બનાવે, મુખ ઉપર જાઉં વારી;
 રણુછોડના સ્વામી અંતરજામી, હું છું દાસી તમારી. તારે૦ ૫

પદ ૬ મું.

તમને આરાધું અનદેવ, પ્રથમ કરું તમારી સેવ. રેક.
 સવા પહેરે સૂતાં ઉઠે, બકાર કરતાં બાળ;
 માતા પાસે ખાવા મંગે, પ્રથમ આતઃકાળ. તમને૦ ૧
 પહેર દહાડામાં આવી મળે તો, કાયા કરે દલ્લોસ;
 માણુસ થાય છે મરવા જેતું, ઘડી થાય જો સોળ. તમને૦ ૨
 વાત કરતાં વડી પડે છે, બણુતાં જાય છે બૂધી;
 આંખડિએ અધારાં આવે, કાયા મર્ય જરૂર લૂલી. તમને૦ ૩
 પંદર દિને એકાદશી આવે, પ્રતનણો મહિમાય;
 રાત પડે ને સ્વપતું લાગે, વહાણું ક્યારે વાય. તમને૦ ૪
 બળિયામાં જ બળિયો કહાવે, જો છે સઉથી બળિયો;
 તે જો પામે ત્રીજે પહેરે, ધૂળ મધને ઢગિયો. તમને૦ ૫
 તેનિશ કોટી દેવ મળીને, સહુમાં તમને પૂજે;
 કહે રણુછોડ અનદેવ મળે તો, સર્વે વાતો સૂજે. તમને૦ ૬

ધનદાસ.

—સમય—

૧૭ મે શૈકાનો કવિ; (સંવત ૧૭૮૩ માં હયાત હતો એમ જણાય છે.) ઘણું કરીને ધન્ધુકાનો રહીશ. એની બનાવેલી ભક્તગીતા પણ છે.

—સમય—

અર્જુનગીતા.

સરસ્વતી છંદની ચાલ.

શ્રીકૃષ્ણ પ્રતાપે ગાઈએ, કિરપા તે સાધુ જન;
પરિબ્રાજા મારો આતમા, મારું મન તે અર્જુન.
અર્જુન સુણો ગીતા સાર, પાંડવ માનજો નિર્ધાર. ૧૬.
અર્જુને એમ જ પૂછિયું, સાંભળો વૈકુંઠ રાય;
એક સાર, ગીતા કહો મને, નિજ ભક્તનો મહિમાય. અર્જુન ૧
ત્યારે શ્રીહરિ એમ આચાર્યા, અર્જુન ધરજો મન;
એ સાર ગીતા સાંભળે, અવતાર તેનો ધન્ય. અર્જુન ૨
ઘોડ લોક તે વશ માદરે, બ્રહ્માંડ ફેરો ભાર;
પણ ધન્ય મારા દાસને, રાખે હૃદય મોઝાર. અર્જુન ૩
જલ મધ્યે જે છે પદ, તેને સ્પર્શે નહીં ભગાર;
તે ચિહ્ન મારા ભક્તાનું, વળગે ન વિષય વિકાર. અર્જુન ૪
સંસારમું સરસી રહે, ને મન મારી પાસ;
સંસારમાં લેપાય નહિ, તે જાણ મારો દાસ. અર્જુન ૫
મુજ ભક્ત તે મુજને ભજે, હૈયે હોય હેત દંમેય;
તો ભક્ત તેને જાણિયે, જે કરે ન કામના દેવ. અર્જુન ૬
કર માંહી તુલસી કહ્યું તુલસી, કંઠ તુલસીદાસ;
જહુ તિલક છાપાં શોભતાં, મુજ ભક્તનો રાધુગાર. અર્જુન ૭
મારા સાધુને જાણે નહીં, પાખંડ પૂજે લોક;
જે દમ આડંબર કરે, તે જાણું સર્વે દોષ. અર્જુન ૮
ઉત્તમ વર્ણ યર્ષ નહિ ભજે, ચાંડાલ કહિએ તેહ;
ચાંડાલ યર્ષ મુજને ભજે, તે જાણ મારી દેહ. અર્જુન ૯

મુજ લક્ષ્મી કેરે કારણે, અવતાર લીધા દશ;
 હું નિરંજન ને નિરાકૃતિ, મને લક્ષ્મી કીધી વશ. અર્જુન૦ ૧૦
 વળી દેવ કેરે કારણે, ગયો વસમે વન;
 રાવણ મારી ને રાજ્ય આપ્યું, વિભીષણ રાજન. અર્જુન૦ ૧૧
 દુર્વાસા ઝાપિયે દહિયો, મુજ આતમા અંબરીષ;
 ભય ચક્ર મેલી છેદિયો, મેં લલી લગાડી શીખ. અર્જુન૦ ૧૨
 બલિરાયને મેં બાધિયો, દેવોની કીધી સાર;
 પાતાલ આપ્યું રાયને, ત્યાં હું રહ્યો છડીદાર. અર્જુન૦ ૧૩
 ગોકુલ વિષે હું અવતર્યો, શિર પીછ ધરનો માર;
 ખાતો હું માખણ તરકરી, ભુગમાં કહેવાયો ચોર. અર્જુન૦ ૧૪
 મા જશોદાએ બાધિયો, હું ભેડી ભિમો હાથ;
 હું દીન થયો તે દાસનો, ચૌદભૂવનનો નાથ. અર્જુન૦ ૧૫
 વળી ધ્રુવે ન્યાટે કાપિયો, ત્યારે કાઠએ ન આબ્યુ આડ;
 ગોકુળ રાખ્યુ રેલતું, ગોપી લડાવ્યાં લાડ. અર્જુન૦ ૧૬
 સ્નાનસેં ત્રીચામાં હું રમ્યો, મારો કાઠ ન જાણે ભેદ;
 મારા લક્ષ્મી કેરે કારણે, મને કહે લંપટ વેદ. અર્જુન૦ ૧૭
 વિરમી વાછરુ હરી ગયો, તે હરી ગયો જ અધર્મ;
 હું નવાં નિપજાવી લાવિયો, મારો કાઠ ન જાણે મર્મ. અર્જુન૦ ૧૮
 મામાને હું મળવા ગયો, ત્યાં મળી કુળજ નાર;
 થોડાક ચંદન કારણે, મેં આપ્યું રૂપ અપાર. અર્જુન૦ ૧૯
 વળી પ્રથમ પોણે પેસતાં, પરીવટે દીધી માર્ગ,
 મેં મારીને વસ્તર લીધા, સૌદાવિયા ગોવાળ. અર્જુન૦ ૨૦
 વળી ત્યાંથી આગળ આલતાં, માલણુ લાવી હાર;
 મેં અર્ધ સાધ્યો એહનો, આપ્યા પદારથ ચાર. અર્જુન૦ ૨૧
 વળી માર્ગમાં નાપિક મળ્યો, ને આપ્યું દર્પણ હાથ,
 પૂર્યાં મનરથ તે તણા, મેં રાખ્યો મારી સાથ. અર્જુન૦ ૨૨
 સમ્યગ્ની જનને જે હણે, ચાંડાલનો તે અંશ,
 મારા લક્ષ્મી કેરે કારણે, મેં માયોં મામો કંશ. અર્જુન૦ ૨૩
 મેં સુદામાને સંતોખિયો, કાંગના કણને કાજ;
 સંપત્તિ, આપી તેહને, નવનિદ્ધ સુદાં રાજ. અર્જુન૦ ૨૪

એક વાર વિદુર ઘેર જઈ, આરોગી લાજ પાન;
 મેં લાઠ પાળ્યાં મસનાં, રાન્દનાં મોઝાં માન. અર્જુન ૨૫
 દૈવજનું કુળ સંહારિયું, મેં સાચો તારો અર્થ;
 હું ચાંદ બુવનનો રાગિયો, મેં હાંકયો તારો રથ. અર્જુન ૨૬
 એક વાર વનમાં હું ગયો, ત્યાં વેન હતું ધનધોર;
 મેં લાવ જોયો બીણડીનો, ખાધાં તે એકાં ઘોર. અર્જુન ૨૭
 અમે ધણા મળી ગોવાળિયા, રમતા ગયા મહા વન;
 બહુ લાવ જોઈ ઋષિ નારનો, અમે જાચી લીધાં અન્ન. અર્જુન ૨૮
 પ્રહ્લાદ પિતૃત્ર પરલવ્યો, મેં થલ પૃથો વાસ;
 તે દુષ્ટને વિહારિયો, ઉગારી લીધો દાસ. અર્જુન ૨૯
 વળી ધ્રુવને દુઃખ પમાડિયો, ને કાઢિયો વનવાસ;
 તે ખાળકે મને વશ કર્યો, ધન્ય ધન્ય મારો દાસ. અર્જુન ૩૦
 ચંદ્રદાસ ને, હરિચંદ્ર, રાજા ભક્ત મારા તેહ;
 થડે વિપત્તિ પશુ નહિ વિસરે, મૂળ મુકુટના મણિ એહ. અર્જુન ૩૧
 જ્યારે સુધન્વાને નાંખ્યો, તાતે તેહ બંજતી ઝળ;
 મારા દાસને ઉગાર્યો, સંભારતાં તારાળ. અર્જુન ૩૨
 દ્રૌપદીનાં પટકુળ કાઢિયાં, હું પાસ નહિ તે દાસ;
 મારા દાસને વેળા પડી, ત્યારે તુરત કરી સંભાળ. અર્જુન ૩૩
 પાંચાલીને જ્યાં પરભવી, પામે હતા પય વીર;
 મારા દાસને મેં પૂરિયાં, નવસેં નવાણું ચીર. અર્જુન ૩૪
 એક કોળીએ કૌતુક કીધું, ને લીધું મારું રૂપ;
 રાજાની કન્યા પરભવી, પરદળ કોપ્યો બૂપ. અર્જુન ૩૫
 મેં ત્યાં જઈને રું કર્યું, મારું તેજ મૂક્યું માંધ;
 પરદળનો પરાજય કર્યો, મારું ખિરદ પાલ્યું ત્યાંધ. અર્જુન ૩૬
 અગમેલ મહા પાતકી, મામિકી શુશ્રુષા જેહ;
 જે સ્મર્યું કરતાં માહરું, વૈકુંઠ પામ્યાં તેહ. અર્જુન ૩૭
 ગજરાજને માહે મહો, ત્યાં લીધું મારું નામ;
 ત્યાં એક કરતાં એઠિનાં, અર્જુન સીધ્યાં કામ. અર્જુન ૩૮
 હુમાં ને મારા ભક્તમાં, અંતર ન હોય લગાર;
 મુજ ભક્તને ઝાળખે નહીં, તે બૂલી જામે સંસાર. અર્જુન ૩૯

મારા ભક્ત સુખી તો હું સુખી, દુઃખી તો દુઃખી હું જાણુ;
 મારા ભક્તને કોઈ પરભવે, તો મને લાગે જાણુ. અર્જુન૦ ૪૦
 છે સ્વર્ગ મૃત્યુ પાતાલમાં, જલથલ મહો મૂજ વાસ;
 સુખ દંદ્રમુત તુમને કહું, હું ચક્રી અદ્ધકા દાસ. અર્જુન૦ ૪૧
 હું જોગે યજે નહિ મળું, નહિ તોંપ તીરથ કે દાન;
 અર્જુન મહિમા જાણુજો, મારું ભક્તિથી છે જ્ઞાન. અર્જુન૦ ૪૨
 હું ભક્તની સંગે રુ, મને ભક્તનો આધાર;
 અર્જુન મહિમા જાણુજો, કહેતાં ન આવે પાર. અર્જુન૦ ૪૩
 હરિભક્ત મહિમા સુણી અર્જુન, પામ્યો હરખ અપાર;
 મૂર્ચ્છિત થઈ અવની ' પડ્યો, નેત્રે વહે જલધાર. અર્જુન૦ ૪૪
 આ ગીતાને જે અનુભવે, જે ગાય નર ને નાર;
 અર્જુન એવું જાણુજો, તે પામે પદ નિરધાર. અર્જુન૦ ૪૫
 અ-ભક્ત મહિમા માહરો, કોણે કહ્યો નવ જાય;
 જેતું ભાગ્ય હોય તે અનુભવે, ધનદાસ ગીતા ગાય. અર્જુન૦ ૪૬

રા મ કૃષ્ણ.

શૃંગારનાં પદો.

પદ ૧ છું-રાગ ગાંધી.

આ જોને અલખેલી, આ જોને અલખેલી, કહાનજીને કરતી હાંકલી રે હાંકલી. આ જો.
હરીને હરિએ તેડી પાસ, કાહું કાહું બોલીને કરતી હાસ્ય. આ જો ૧
પ્રીતે પૂરી મનની હાઉ, રખે બોલતી દેખે બલ દાઉ. આ જો ૨
રામકૃષ્ણ કહે જાઓ છો ગેહ, અવસરે મળશું આપણુ બેહ. આ જો ૩

પદ ૨ જું.

સખી આજ મારે કહાનજી આવ્યા ઘેર, તેની શોભા કહીએ શી પેર. સખી ૧
નાના સરખા નટવર વેપ, શિર સોહે ખીટલીઆ દેશ. સખી ૨
નાના સરખા નંદકુમાર, કંકડે ધરી આવ્યા મોતન માળ. સખી ૩
અતિશે આનંદ ઉલટયો અંગ, રામકૃષ્ણ પ્રભુ રાખો રંગ. સખી ૪

પદ ૩ જું.

મારા નાયજીને ભુવન પધરાવો, મારી સહીઅર સદુ આદરે આવો. મારા ૧
ચુવા અંદન અગર સુરંગ, લેપન કરજો દહાનુડાને અંગ. મારા ૨
આપો રે આસન આણી સૌં સાર, હરિને કંઠે આરોધ્યો નંવલે. હાર. મારા ૩
નાના બેગ સમર્પાં ધરી ભાવ, વળી વળી દુર્લભ આવ્યો દાવ. મારા ૪
રામકૃષ્ણ પ્રભુ રસિક રાય, રમતાં શોભે સહીઅર માંધ. મારા ૫

પદ ૪ થું.

આનંદ આમ્હવ સજની, આજ મારે, આનંદ આમ્હવ સજની;
જાતન કરતાં બેગ મલ્યો રે, કહાનજીનું રમવા રજની. આજ ૧
નવરંગ પહેરું ચીરને ચોળી, નવસત ભૂપણુ સારું;
સ્થામળિયાની સન્મુખ રહેવા, હૈંદુ હીસે મારું. આજ ૨
વળી વળી એ સુખ દુર્લભ, બાર્ડ રે અનળા ઢેરી દેહ;
રામકૃષ્ણ પ્રભુ નવલ જાગીલો, રસજસ કરશું નેહ. આજ ૩

પદ ૫ મું.

આજ અતિ દુર્લભ કીધું, મારા પહાલા, આજ અતિ દુર્લભ કીધું;
મલે ધરો દહાડે ઘેર પધાર્યાં, દુર્લભ દર્શન દીધું. મારા ૧

એ આનંદ રસ તમથી થાયે, અન્ય નથી સમર્થ કોઈ;
મોહન મુખનાં મરકલડાં રે, નીરખી નીરખી મોહી. મારી૦ ૨
વૃન્દાવનમાં કરી રે વાપલો, વારું રે પેરે વળજે;
રામકૃષ્ણ પ્રભુ લાજ તજીને, હેતે મુજને મળજો. મારી૦ ૩

પદ ૬ મું.

શ્યામળીઆ આ આવે, મારી સગની, શ્યામળીઆ આ આવે;
શેરડીએથી જોને સુંદર વર, લટકો સારો લગાવે. મારી૦ ૧
પ્રીતે પૂરો ને રીતે રૂડો, રસિયામાં અતિ રસિયો;
અતિ મીઠો રે નેહનો કુંવર, મરકલડે મન વસિયો. મારી૦ ૨
મલપંતો રે મુજ મંદિર આવી, મારગ જોતાં મહાવો;
રામકૃષ્ણ પ્રભુ પ્રેમે રે પામી, સ્નેહી સુંદર વર આવો. મારી૦ ૩

પદ ૭ મું.

ગૌ ચારીને આવે બહોલો, ચો બાજુ જોતો;
સહિયર ફેરો સાથ તેને, જોવા રે જતો. ગૌ૦ ૧
નાદારંગ કરે સામસામા, શ્યામતણા સાથી;
છેલ છમીલો શોભે વચમાં, જાઉડલો દાથી. ગૌ૦ ૨
આવો રે અવસર કહાં જડે, ને અલગેલડો રે આવો;
રામકૃષ્ણ પ્રભુને પૂજીને, પુષ્પે વધાવો. ગૌ૦ ૩

પદ ૮ મું.

આરતડી કીજે રે આપણ, વહાલાની સારી;
તન મન ધન ત્રિકમજી ઉપર, નાખું રે વારી. આરતડી૦ ૧
દનક થાળમાં દીવડા તે, જળહળ જળદળે;
મોહનજીનું મુખડું જોતાં, મનડું રે ચળે. આરતડી૦ ૨
વાજન વાજે અતિ ધણાં, ને શંખ શબ્દ થાએ;
રામકૃષ્ણ પ્રભુ નીરખતાં, ભવનાં દુઃખ જાએ. આરતડી૦ ૩

પદ ૯ મું.

મારી શેરડીએ તુંને જોવા રહી છું, જાતાં રે વળતાં;
કોડતણા કામડાં હુ તો, ચૂકું છું દળતાં. મારી૦ ૧
મોહીડાનો લટકો ચટકો, ચિતતણો હેરું;
નેહ વણધી નવરૂ છમીલા, તું નવ ફેરું. મારી૦ ૨

આઠ પહોર એ ધખ વહુધી, ધંધા રે જૂઠી;
રામકૃષ્ણ પ્રભુ રંગે તારે, હોંડૂં છું, ફૂલી. મારી૦ ૩

પદ ૧૦ મું.

આ જોને અણખેલડો, શું સારું ભાવે;
ગૌ ચારી ગોવાળાશું રે, વજ મધ્યે આવે. આ૦ ૧
માર મુકુટ મથે બન્યો, કાને કુંડળ હલકે;
પીતામ્બરની પલવટડી, કર દંકણ ખલકે. આ૦ ૨
ઊર વનમાલા ઘટકતી, અતિ રૂડી લાગે;
રામકૃષ્ણ પ્રભુ પેખતાં, ભવનાં દુઃખ ભાગે. આ૦ ૩

પદ ૧૧ મું.

જન્મવનથી બહારો મારો, આવે ગૌ ચારી;
મોતીડે વધાવે માનુની, મોહી રહી વ્રજનારી. જન્મ૦ ૧
વૈજયંતિ વનમાલા થી છે, સુંદર ઊર સારી દીસે;
પીતામ્બરની પલવટડીએ, હેડું અતિ હીસે. જન્મ૦ ૨
મુખે મધુરી મન ભાવતી, વાંસલડી વાગે;
રામકૃષ્ણ પ્રભુ પાતળા રે, અતિ બહારો લાગે. જન્મ૦ ૩

પદ ૧૨ મું.

દર્શનમાં શું જાએ છે, જીવજીવ કહીએ;
માનુની સું મીઠા રે, મોંઘા નવ ચમકે. દર્શન૦ ૧
તન મન રૂપજ આવિયું, નહિ કાને કાળે;
તે નિશ્ચે કરી જાણ્યો, ભાગ્ય અમારું આળે. દર્શન૦ ૨
અમો સાથે આડા ફરે, નહીં સારા દીસો;
રામકૃષ્ણ રસ ભોગી અતિ, તેને સો પ્રીછો. દર્શન૦ ૩

પદ ૧૩ મું-રાગ ગરબી.

આવોને માગું છું માન રે, છોગાળા છેલા રે.

જેવું તે શું અભિમાન રે, છોગાળા છેલા રે.

ગોકુલ ઘેર ઘેર જાઓ રે, છો૦ તે શું રે મોંઘા ચાઓ રે; છો૦ ૧
અમે શું લીધું તમારું રે, છો૦ વચન ન રાખો મારું રે; છો૦ ૨
વાંકા અને વિપરીત રે, છો૦ પ્રીઠો છો કાંઈ પ્રીત રે; છો૦ ૩

મોહ્યાં તમારે તાને રે, છોં અમો થયાં રાને પાને રે; છોં ૪
મળો નાથ હૃદયામાં અડો રે, છોં પ્રભુ રામકૃષ્ણ વળતા હીડો રે; છોં ૫

પદ ૧૪ મું.

ઘોને વચન સહુણા રે, સુભાગી શ્યામ રે.

ક્યારે મલશું કહાના રે, સુભાગી શ્યામ રે.

તમો આલ્યા ગો ઘેરી રે, સું અમને જુગ્યાને ફેરી રે; સું ૧
અમારા રે તેહિન કેમ જાશે રે, સું તમારે તો આનંદ થાશે રે; સું ૨
મારી રે ગૌતમ સાથે રે, સું સોંપીને આપી છે હાથે રે; સું ૩
તેને હાથ ફેરવજો શ્યામ રે, સું મારું તે લેજો નામ રે; સું ૪
તેને અંગર સુઆણુજો સારા રે, સું હું રે દર્શા હુંકારા રે; સું ૫
હિલટ ધરજો અંગ રે, સું રહેશે રામકૃષ્ણ પ્રભુ રંગ રે; સું ૬

પદ ૧૫ મું.

જાતે છો અતિ રસિયા રે, જગજીવન કહાના રે.

તમો મારે મન વસિયા રે, જગજીવન કહાના રે.

વાંસલડી સુંદર વાહિ રે, જાં અમે લાં અધવચમાં ધાધ રે; જાં ૧
જન્દા તે વનમાં આવી રે, જાં વહાલાને મન લાવી રે; જાં ૨
હું બેઠી સખી પૃષ્ઠે રે, જાં તમો જોયું આડી દૃષ્ટે રે; જાં ૩
હું લણી હેયું છાને રે, જાં તે હું સમજી સાને રે; જાં ૪
હું હું ઘેલીને કાલી રે, જાં પ્રભુ રામકૃષ્ણને વહાલી રે; જાં ૫

પદ ૧૬ મું-રાગ ગોડી.

આજ અતિ આનંદ રે સજની, રમીએ રમીએ વહાલાજી શું રજની;
નૌતમ નાહાવલો રે પામી, અબલા આરત લાવની પામી. ૧
લટકો લાલનો રે લહીએ, તેની શોભા શી શી કહીએ;
નંદજીનો નાનો રે નટવર, વહાલો સુંદરમાં સુંદર. ૨
ધરનો ધંધો સર્વસ્વ છાંડી, કાણુંએ દષ્ટ ન કરી ખાડી;
રામકૃષ્ણ રસ જહુ રેડે, પ્રભુ મારો પાસે રે તેડે. ૩

પદ ૧૭ મું.

મીઠડો મોહન રે મહાવા, તમો કેમ વહાલા છોજી આવા;
સહિયર સહુએ રે સુભાગી, ચિત્ત ચિત્ત રહે છે રે ચરણે લાગી. ૧

જે દિન નવ દેખું નેણે, તે દુઃખ કથું નવ જાણે વેણે;
અમ સંગ આવો રે રમવા, સાંધકુ દીજે વિરહ દુઃખ રામવા. ૨
પુંડળ પુંડળ રે ફરીએ, નિત નિત નેણે નેડા ધરીએ;
રામકૃષ્ણ રસ જહુ લખએ, નાયકું નેડા નીર વહીએ. ૩

પદ ૧૮ મું.

આજ હું તો હરખી રે સજની, કદાનજીથું રંગે રમીઆં રજની;
તે સુખ સ્વામસું લાવે, કાંઈ કહેતાં પાર ન આવે. ૧
વહાલોજી તે નટવર વેયે, સોહો ખિટલીઆળે ફેરો;
મોલીડાનો રે મચકો જોતાં, ને કાને કુંડળ અતિ સોહતાં. ૨
હું પણ રૂપે રે છું રૂડી, હાથે હેમ તણી છે ચૂડી;
રામકૃષ્ણ રસમાં રે નમતાં, રજની વીતિ રંગે રમતાં. ૩

પદ ૧૯ મું.

આવે વહાલો લટકેતો ગોપાલ;
સાંજ સમે સુરેણિ લઈ આમળ, દીનાનાથ દયાલ. આવે૦ ૧
મેર મુકુટ મકરાકૃત કુંડલ, નીલવટ તિલક રસાલ;
પલવટડી રે પીતામ્બર ફેરી, હર વેળ્યંતિ માલ. આવે૦ ૨
જય જયકાર કરે સુર નર મુનિવર, ગુણ ગાએ ગોવાળ;
રામકૃષ્ણ રસ દિન દિન અઢતો, દીનાનાથ દયાળ. આવે૦ ૩

પદ ૨૦ મું.

મારો વહાલોજી તે વાયે વાંસલડી;
ધરમાંથી હું હવે દોડું, પ્રેમે વીંધી મારી પાંસલડી. મારે૦ ૧
મથિમય કુંડલ ને વનમાલા, મેર મુકુટ દીસે દૂરચપ્પી;
પાવલીએ ધુધરડી ધમકે, પ્રેમે ઉલટે પૂર થપ્પી. મારે૦ ૨
મૌ ગોવાળે વિંટયો વહાલો, સોપે સાર દીસે સહી;
રામકૃષ્ણ પ્રભુનું મુખ જોતાં, સુખની સીમાનો પાર નહીં. મારે૦ ૩

પદ ૨૧ મું.

મારો વહાલોજી આવે તે ગૌચારી;
હર્ષ ભરી હું તો જોઈ આજની, જામી છે અતિ ન્યારી. મારે૦ ૧
આંખડી પાંખડીએ અંખી રસ પીજી, મરહલડે ફરે મનુહારી;
શ્રીજનારીના જૂથ વચ્ચેથી, મુજ લાણી લાગે ગોચારી. મારે૦ ૨

હું આધીન થઈ હરિને હેતે, સુંદર વર અતિ સુખધારી;

રામકૃષ્ણ પ્રભુના શુભ ઊપર, તન મન કીજે બલિહારી. મારો ૩

પદ ૨૨ મું-રાગ ગોડી.

આં જોની સાહેલી સુંદર, શ્યામળીઆ વર આવે રે;

કદાનજ દેખી કાડ ધણેરું, મુને મદા રસ ઉપજાવે રે. આ જો ૧

મોર પિચ્છનો મુકુટ મનોહર, કાને કુંડલ લહેકે રે;

ઊર વનમાલા પગ રેલંતી, અંગે અંદન બેહેકે રે. આ જો ૨

બાંહુડીએ બાલુબંધ લટકે, પાપમાં ધુધરી વાગે રે;

રામકૃષ્ણ પ્રભુનું મુખ જોતાં, બવનાં દુઃખડાં લાગે રે. આ જો ૩

પદ ૨૩ મું.

પાતળિયો છો પ્રીતમ સજની, એ મુને મન ભાવે રે;

જીવતી જીવ વિષે લાડકડો, લડસડતો શો આવે રે. પાતળિયો ૧

મુખે મીઠાં મરકલડાં કરતો, નેહે નયન નચાવે રે;

પાયે ધુધરડી ધમકે, મધુરી શી વેણુ બજાવે રે. પાતળિયો ૨

એ સાથે રંગે રમવાનું, કાડ ધણું મુને યાચે રે;

રામકૃષ્ણ પ્રભુ હૃદયે લેતાં, બવની બાવટ જાયે રે. પાતળિયો ૩

પદ ૨૪ મું.

ગૌ ચારી ઘેર આવે મારો વહાલો, ગોવાળે પરવરિયો રે;

પુષ્પ પત્ર ગુંજળ ને ગોડી, મોર મુકુટ શિર ધરિયો રે. ગૌ ૧

છૂટી અલક ને તિલક ધાતું, ઊર વૈજયંતિ માળા રે;

પદ પીતામ્બર પાંચે ધુધરી, કરતો આવે ચાળા રે. ગા ૨

મુખ મધુરી વાંસલડી વાતો, લટકે મન્મથ લાજે રે;

રામકૃષ્ણ પ્રભુનું મુખ જોતાં, બવનાં દુઃખડાં લાગે રે. ગૌ ૩

પદ ૨૫ મું-રાગ ગોડી-રાગ બીલો.

તુને સાંભરે મુંદીર તેહજદહાડા, આપણું સહી સહુકા રમતાં;

કુર હીનો કરી રે કરમલો, હેતે માંહે બેસી જમતાં. તુને ૧

એકે સેજે સહુ મળી મુતાં, કાંઈ સુણતાં ને કાંઈ કહેતાં;

અતિ માયાએ મામ ન રહેતાં; કામ શ્યામને જલુ દેતાં. તુને ૨

નિત્ય નિત્ય નવલા રંગ જ કરતાં, નયને નેહ નવા ધારતાં;

કુમકુમ કેસર તેજ તંબોળે, રામકૃષ્ણ રસે રંગ ભરાતાં. તુને ૩

૫૬ ૨૬ મું.

મારો નાથ નથી ગયો ગોકુલમાંથી, હરનિશ રહે છે અતિપરમાં;
 ગોપીને મૂકી ગિરવરધર, નવ આસરો લેયે કદા. મારો ૧
 લીલારૂપ લલિત લટકાવો મો, હરિવસે છે વનમાં વાસ;
 અમારી આંખ આગળ છે હિમો, પલક નહોડે પ્રીતમ પાસ. મારો ૨
 જે જે આનંદ અમમ્મ કીધા તે, નથી લક્ષ્મીને લક્ષ્મી અંશ;
 રાત દિવસ આ વૃન્દાવનમાં, રામકૃષ્ણ પ્રભુ સચે રંગ. મારો ૩

૫૬ ૨૭ મું.

મનમોહન આવે રે મોરલી વાતો, મોર મુગટ શિરમુંદર હો;
 કુડલ કાન લહે મકરાકૃત, મરકલડામાં હર્ય જ હો. મન ૧
 મળે ગુજવનમાળ વિચિત્રી, બાહુડીએ બાલુબંધ મોહે હો;
 પલવટ પીતામ્બર ફરહરતી, લાલ લોગરી અગ મોહે હો. મન ૨
 આલ તણી ચતુરાર્થ જોતાં, હાયાં હંસગન્ય નેટ હો;
 રામકૃષ્ણ પ્રભુ રસિક શિરોમણી, દુઃખ ભાંજે યાતાં મેટ હો. મન ૩

૫૬ ૨૮ મું-રાગ ગોડી-ચોતાલ.

વારુ વારુ રે વિઠલ વારુ કીધું, દીન જણીને દર્શન દીધું. વારુ ૧
 અમ ઘેર તમ વિષુ કોણુ એવું, સર્ સોંપીને જેને સેવું. વારુ ૨
 તમ વડે તનતણા તાપ જાએ, કામિની કોણુ નવ ફીરતિ ગાએ. વારુ ૪
 અંગનાસું આપતા રંગ ચૂડા, રામકૃષ્ણ પ્રભુ રસિક વર રૂડા. વારુ ૫

૫૬ ૨૯ મું.

જોધએ જોધ રે વિઠલો વાળી વાળી, પહેરો પહેરો રે ટુટડી પસલી;
 કરો કરો દીવડા ધૂત ગાળી, હાલો હાલો રે હાથમાં હેમ યાલી. જો ૦
 ગાએ ગાએ રે મંગળ મમ બાળી, હેડે હેડે રે નાથને દીવાળી;
 નાચો નાચો રે રંગ હર અંગ વાળી, રંગે રંગે રે રામકૃષ્ણ સંગ તાળી. જો ૨

૫૬ ૩૦ મું.

કરો કરો રે આરતિ કહાનની સરખી, સહુ સખી તમો સ્વામ નીરખી. કરો ૧
 ભાવ ભેર દીવડા વાટ રૂડી, જળહમે કોહોણી લગી કનક ચૂડી. કરો ૨
 મુકુટ ટુંડળ મણિમાલ દીસે, મોહન જખી જોધને મન દીસે. કરો ૩
 હરિ મિત્ર વિચિત્ર વાજ્ર વાયે, જે જે રે કાર કરી જશ ગાએ. કરો ૪
 ધન ધડીને એતો ધન દહાડો, રામકૃષ્ણ રૂપે વળ્યો આંક આડો. કરો ૫

પદ ૩૧ મું—રાગ ગોડી.

આજ ઘણું હું આઈ, મારા વાલા રે; મોહન મળવાનું છે મન, હેલ હોગળા રે.
 મુખ દીકા વિના આનંદ, મારા વાલા રે; ધણું તલપે મારું તન. છેલ ૧
 દર્શન કરવા કારણ કહાન, મારા વાલા રે; હું તો આવી વારબે ચાર. છેલ ૨
 કેમ ઘાલાવું કહાનને, મારા વાલા રે; દોહલો છે લોકચાર. છેલ ૩
 માણસ, જોતાં મૂજને, મારા વાલા રે, મનમાં આવે લાજ. છેલ ૪
 રામકૃષ્ણ પ્રભુ ભેટતાં, મારા વાલા રે; આજ સર્વાં સર્વે કાજ. છેલ ૫

પદ ૩૨ મું.

રાધાવર છો રસ ભર્યા, રઢીઆળા રે; ત્રિભુવન સુંદર તન. છેલ ૧
 અવસર લાધ્યો એકલા, રઢીઆળા રે; મળવાનું છે મન. છેલ ૨
 વદન નીરખતાં વિઠ્ઠલા, રઢીઆળા રે; વહાલની છૂટે વેલ. છેલ ૩
 કા દિન આપ્યો કુંજમાં, રઢીઆળા રે; કીચ કૌતૂક કેવ. છેલ ૪
 ન્યાં તમે આવ્યા જીવન ગ્રાણ, રઢીઆળા રે; કાટિ રતન ગિરાજે કુંજ. છેલ ૬
 અમને રંગ રમડીએ, રઢીઆળા રે; પ્રભુ રામકૃષ્ણ રસ પૂજ. છેલ ૭

પદ ૩૩ મું.

મારા વાલા શું છે તમ કને, મારા વાલા રે; કામણગારા મોહન કાન. છેલ ૧
 મુખ દેખીને મહાવનું, મારા વાલા રે; માનુની મૂકે માન. છેલ ૨
 કાણું કાણું જીએ તમ ભણી, મારા વાલા રે; કરે મરકલડાં કોડ. છેલ ૩
 હર્પ ધરે બહુ હૈડા વિષે, મારા વાલા રે; હીડે મોડા મોડ. છેલ ૪
 કેટલીક તારણી તરફડે, મારા વાલા રે; દર્શન કરવા કાજ. છેલ ૫
 રામકૃષ્ણ પ્રભુ ખેલતાં, મારા વાલા રે; ભાગે ભવની ભાજ. છેલ ૬

પદ ૩૪ મું.

મરકલડે મન હરી લીધું, મારી બેની રે; સ્વામળીઆની વાત, સલુણી કેની રે
 કુંજ જીવનમાં કહાનજી, મારી બેની રે; શી પેર રમિયા રાત, સલુણી કેની રે
 કહેછે કાનજીએ એમ કરી, મારી બેની રે; નૌતમ સુંદરીની ગ્રીત, સલુણી કેની રે
 સહિયર સહુ મોહી રહી, મારી બેની રે; સ્વામળીઆનાં કૃત, સલુણી કેની રે
 હું સંભારી સ્વામજી, મારી બેની રે; સારા કરતી તાન, સલુણી કેની રે
 રામકૃષ્ણ પ્રભુ સર્વમાં, મારી બેની રે; કાને કાધી સાન, સલુણી કેની રે

પદ ૩૫ મું.

મોહન અતિ મીઠો, મૃગ નેણડીઆ; દીઠો જમુનાં તીર; માંડી બેનડીઆઃ
 મોર સુકટ માથે બન્ધો, મૃગ નેણડીઆ; સુંદર સ્વામ શરીર. મારી ૧

મયકે એને મન દર્શું, મૃગ નેણુડીઆ; હું રહી એમની એમ. મારીં ૨
 બાણું ઘેર જાતું નહિ, મૃગ નેણુડીઆ; પ્રીતમ એતું પ્રેમ. મારીં ૩
 સાન કરી મુને સ્થામળે, મૃગ નેણુડીઆ; હું છું તેની દાસ. મારીં ૪
 રામકૃષ્ણ પ્રભુ રસ બાંધો, મૃગ નેણુડીઆ; મુને મળવાની કાંધી આશ. મારીં ૫

૫૬ ૩૬ મું.

મારા વહાલા વરણાગિયા, મારા સ્થામળિયા; તમમું માન્યું મન; પ્રીતમ પાતળિયા.
 મુર્તા બેઠાં સ્થામળ, મારાં મુને હૃદય વસે નહિ અન્ય. પ્રીતમ ૧
 કામણુ જે કાંઈ કર્યું, મારાં મરકલડામાં આવ. પ્રીતમ ૨
 મન મારું તુજમું રમે, મારાં તુજ ઉપર અતિ ભાવ. પ્રીતમ ૩
 જ્ઞે મારું મનકું હર્યું, મારાં તો કરની કાંઈ પેર. પ્રીતમ ૪
 રામકૃષ્ણ પ્રભુ રસ બાંધો, મારાં આ અવસર આવની ઘેર. પ્રીતમ ૫

૫૬ ૩૭ મું.

વાતલડી કરે! મનની વહાલા, આનંદ ઉપજે અંગે રે;
 ડહાપણુ છાંડી મીટ જ મોડે, આપણુ રમીએ રંગે રે. વાત ૧
 જે દહાડાના નયને નિરખ્યા, પરખ્યા પૂરણુ રસીઆ રે;
 રૂપ રંગને શુષ્ક ચતુરાઈ, એ આવીને ઊર વસીઆ રે. વાત ૨
 જ્યાં જોઈ ને જ્યારે જોઈ, ત્યાં ત્યાં દેખું સ્થામ રે;
 રામકૃષ્ણ પ્રભુ રૂપ મનોહર, આંખના છો વિશ્રામ રે. વાત ૩

૫૬ ૩૮ મું.

વાતલડી રે કરે! મારા શ્રીજના રે વહાલા, તમવિણુ કાણુ જ માને રે;
 એવા નાથ પ્રવીણને પામી, શોચ કરું તે શાને રે. વાત ૧
 જતા વગતા જમુના તીરે, ચોટ જ આંખની વાગી રે;
 કહાન દીકા વિણુ કળ ન પડે રે, હૃદયે વસ્યા વરણુગી રે. વાત ૨
 આપણુ આવ્યા ને સમક સીતીએ, તો અતિ સારું લાગે રે;
 રામકૃષ્ણ પ્રભુ હૃદયે વસે, તો ભવની ભાવટ બાંધે રે. વાત ૩

૫૬ ૩૯ મું.

વહાલાશ્રમું રંગે રમતાં, જે સુખ ઉપજે અંગે રે;
 હું બાણું ને હરણુ બાણે, અવર નહિ કા સંગે રે. વહાલા ૧
 જોમ જોમ છવણુ સાથે મળીએ, તેમ તેમ અતિ સુખ યાવ રે;
 એક દાણું એને સંગ વસીએ તો, ભવની ભાવટ જાવ રે. વહાલા ૨

લાડ ઘેલો ને લાડકડો, નિત્ય આવે ઘેર મારે રે;

રામકૃષ્ણ પ્રભુ પરમ પનોતો, પરાણે પ્રીત વધારે રે. વહાલાં ૩

પદ ૪૦ મું.

મારા સ્યામળીઆ મુખદર્શ તું તો, શીદ ગયો હતો આજ રે;

મેં તો વાટ જોઈ તારી અતિ ઘણી, કાંઈ મેલીને મંગળ સાજ રે. મારાં ૧

મેં તો વાટ જોઈ બહુ વિદુલા, હું તો ક્ષણ ખડખી ક્ષણ બહાર રે;

શિર શીષ ફૂલ રાખડી શોભે, પાંચે નેપુરનો ઠમકાર રે. મારાં ૨

મેં તો તુજ માટે મચકો ક્યો, ને હેડે ધરીઓ હાર રે;

રામકૃષ્ણ પ્રભુ બહો આવિયો, મારા સફલ ક્યાં શયુગાર રે. મારાં ૩

પદ ૪૧ મું.

મારા વહાલાં વરણાગીઆ, તું તો તજ જીવતીનો શયુગાર રે;

હું તો શુશુ ગાઈ પ્રેમે ભરી, મુને આપ્યો મોતન હાર રે. મારાં ૧

હવે કર કરણા મુંજ દીનને, કાંઈ જાણી પોતાની દાસ રે;

જોણે પરમ પનોતા પ્રેમસું, આપણું અદરનિય સ્ત્રીએ પાસ રે. મારાં ૨

હવે રચિ રચિ રે રસ પીછાએ, તારું મુખડું જોઈ જોઈ માવ રે;

મારા રામકૃષ્ણ પ્રભુ રસ ભર્યા, આજ દર્શનનો છે દાવ રે. મારાં ૩

પદ ૪૨ મું.

મારા મોહનજી મચકલડા તમે, આવેને અમ ઘેર આજ રે;

હું તો તમ સરખા સોદામણા, કાંઈ મેલું મંગળ સાજ રે. મારાં ૧

અમે આદિથી તમને અનુસર્યાં, તમે મરકલડે દીધાં માન રે;

હવે તમ વિના કાંઈ ન ગમે, મારા કામજુગારા દાન રે. મારાં ૨

તમે નાના સરખા નાવનિયા, તમે સમર્થ ને સુખજુ રે;

પ્રભુ રામકૃષ્ણ અતિ રસ ભર્યા, મારા પ્રેમે આંધ્યા પ્રાણ રે. મારાં ૩

પદ ૪૩ મું.

મુખ નિધિ મારો સ્યામજી રે, આવશે રમવા અલવે રે;

સદીઅર સહુ મન તેવડ કરે, પૂઠે હોડિ ને વાલાને વળગે રે. મુખ ૧

આજ સખી સોભાગીઓ કાંઈ, અતિશે શોભે અલગેલો રે;

દર દમકે ને મુધરે ધમકે, રમતાં લજ્જા મેલો રે. મુખ ૨

તમે નયને નેહ વધારજો, જેમ નદાનડીઓ રીઝે રે;

રામકૃષ્ણ પ્રભુ સ-મુખ હોજો, હવે તરણી તે પેર કીજે રે. મુખ ૩

પદ ૪૮ મું.

આજ તમે અલબેલડા હો, રમવા આવ્યા અગે;
 સહીઅર સહુને અતિ ધણે હો, કાંઈ ઉજમ વાધો અગે. આજ ૦ ૧
 છખી તમારી જોઈ કરીને, અતિ થઈ સહુ બાળા;
 મુંદરીઓની મુંઘ ધુધ ખોઈ, ચતુર તમારા ચાળા. આજ ૦ ૨
 માંહો માંહી કહે કામિની, જોડું રે ભાગ્ય હશે તેનું;
 રામકૃષ્ણ પ્રભુ અંગી કરશે, આપું મકયું જોનું. આજ ૦ ૩

પદ ૪૫ મું.

પરમ સનેહી પાતળીઆ, મારી પાસેથી નવ જાણો;
 આપણ મળી, મળી ચાલીએ, તેણે મળળ મુખીઆ થાશે રે. પરમ ૦ ૧
 જે દિન તમ વિણુ નિર્મમ, જાએ મહા દુઃખદાઈ;
 શું કરે મારા સ્થામળીઆ, હું છત્રુ છુ ગુણગાઈ રે. પરમ ૦ ૨
 તમને ચિંતા અતિ ધણી તે, અવરને કાજે કાંઈથી;
 રામકૃષ્ણ પ્રભુ પાતળીઆ, તમે ખમો માં કાણુ લાંથી રે. પરમ ૦ ૩

પદ ૪૬ મું—રાગ ગોડી.

મારો મોહનજી મન ભાવતા, મને ચતુર ગમે તારી ચાલ;
 તમે વૃંદાવનની વાટડીએ, મુને કાઢે મળીઆ કાલ. મારા ૦ ૧
 તમ દેખીને ધુંધટ કર્યો, મેં નીચાં રે દાળ્યાં નેણુ;
 તમે કર્યો મુખ મરકલો, તે નણુદીએ નીરખ્યાં ચેન. મારા ૦ ૨
 તેણીએ સોના સહજ કર્યો, અણુદેખી અરે અસંન;
 રામકૃષ્ણ પ્રભુરસ ભર્યાં, એ તો દોહલડા રે દુરીજન. મારા ૦ ૩

પદ ૪૭ મું.

હરિ થુ કરીએ રે સંસારને, મુને વળગ્યા રે વરી પ્રાણુ;
 હું તો તમથી તેણે અળગી રે, મારા પ્રીતમ પરમ સુગળુ. હરિ ૦ ૧
 મુને મોહન મુખ દીઠા વિના, મારી દુર્બલ થઈ છે દેહ;
 રાત દિવસ જાએ ઝુલતાં, જોઈ છું ચાત્રક જલ મેહ. હરિ ૦ ૨
 ચર્ણુ તમારા ચિત્ત ધરું, મારે હરનિશ એક આધાર;
 આવો ગમકૃષ્ણ પ્રભુ પાનળા, મારી વહેલી તે કરજો વાર. હરિ ૦ ૩

પદ ૪૮ મું.

સખી આજ અનોપમ રાતડી, કાંઈ જાણુ જસોદાને ઘેર;
 છ રે મીટ મેળવો મહાવસું, જ્યારે થાશે તે રડી પેર. સખી ૦ ૧

છરે ચીર પટોળાં પહેરીએ, કાંઈ સજીએ શુભ શલુગાર;
પાયે તે વાળે વીંછીઆ, છરે નેપુરના ઝણુકાર. સખી૦ ૨
છરે નાનપણાંના નેહડો, છરે નાનો છે નવ જ્વેનંત;
રામકૃષ્ણ પ્રભુ પાતળો, છરે પૂરે મનોરથ મંત. સખી૦ ૩

પદ ૪૯ મું.

કામળી મેલો કહાનજીની કહાનજીના. ૨૬.

કહાનજી મેં દીઠા રે, બેઠા તે આણે ઠાર;
તે છખી છમે કેમ કહી શકુ રે, નીરખી રહી સહુ નાર. કહાનજી ૧
હોઠ લાલ છે લોખરી રે, લટકે તે આણુબંધ;
ગાલે હાથ દર્ધ કરી રે, એમ બેઠા શ્રીગોવિંદ. કહાનજી ૨
મેં દેખાયા તે મહાનજી રે, અંગના લાવ અનૂપ;
હૃદય માંહે વસી રહ્યા રે પ્રભૂ, રામકૃષ્ણ રસ રૂપ. કહાનજી ૩

પદ ૫૦ મું.

કહાનજી રે આજ છે કાજલી રે, સહીઅરને શુભ પેર;
જાગ્રણ કરવા કહો તો આવીએ રે, જસાદાજીને ઘેર. કહાનજી ૧
અમો સહુ ગીતકાં ગાઇશું રે, તમો બસી વાજે નાથ;
સહીઅર ખંતસું પ્રુંદસું રે, કાંઈ અંબોડાં હરિ સાથ. કહાનજી ૨
નમી નમી હરિને દુધાનીએ ૩, પ્રેમે પાલવ સાહો;
રામકૃષ્ણ પ્રભુ અતિ રુડ્યા રે, રમતાં તે લીજીએ લાહો. કહાનજી ૩

પદ ૫૧ મું.

મોહન આવોની મલપતા રે, મારી ચતુર કરોની ચિંતાય;
શુતા ને બેઠા તે શ્યામજી રે, મેં તો તમ વિષ્ણુ રહ્યું ન જાય. મોહનજી ૧
આવા રુડા ને રસ ભર્યા રે, હોડો મોડા મોડ;
કામિની હોયે કુટડી રે, તેને કેમ ન થાયે દાડ. મોહનજી ૨
તમ મળવાને ઉજમ ધણો રે, ના ગમે ધર બ્યાપાર;
રામકૃષ્ણ પ્રભુ રસ ભર્યા રે, મારા નયનોના શુગાર. મોહનજી ૩

પદ ૫૨ મું.

સજના મારી શ્યામળીઆ, સાંઝી વેલા દીઠોજ;
અમૃતથી અલબેજડો કાંઈ, મુજને લાગે મીઠો. મારી ૧

મોર મુકુટ મન બાવતો, મારે મનડે વસીઓછું;
 દંસતણી મતે દીડતો તે, દુ સામું જોઈ દસીઓછું. સજની૦ ૨
 મેં જાણ્યો જે નંદનું વર એ, ઝોંધાણે જોળખીઓછું;
 રામકૃષ્ણ પ્રભુ રૂપે રંગે, હલ્યા માંહે લખીઓછું. સજની૦ ૩

પદ ૫૩ મું.

વ્યસન પડયું મજ રાજનું, થું કદીએ વારે વારેછું;
 નંદનું વરને નીરખવા કાંઈ, નહિ જમુના આરેછું. વ્યસન૦ ૧
 કર મુરલી ને ઉભયો કાંઈ, સિદ્ધતણી કદી લાજેછું;
 મરકલડે જોયુ મુજ ભણી રે, કાંઈ અડપડી આલી આંખેછું. વ્યસન૦ ૨
 એ સરખો નર કે નહીં, કાંઈ પ્રેમ કમ્પાટિયે કસિયોછું;
 રામકૃષ્ણ પ્રભુ રતિએ ન વિસરે, હલ્યા માંહે વસિયોછું. વ્યસન૦ ૩

પદ ૫૪ મું.

આવોને હરિ દિવ્યાને, હાર છતની દોડછું;
 દુ નાની ને તમો નાનડીઆ, કાંઈ સોહે જુગતી જોડછું. આવો૦ ૧
 તાળી રે દેહ તેવ તેવડને, દંખોડા લેહેજોછું;
 સહીઅર સહુ મુખ સાંપડે, ત્યાં સ્થામળિયાને સેજોછું. આવો૦ ૨
 રમકે ને અમકે હમકે લમકે, નાચું નાના છંદોછું;
 રામકૃષ્ણ પ્રભુ હૃદયે વસો કાંઈ, નિવનિત નવલે આનંદોછું. આવો૦ ૩

પદ ૫૫ મું.

આલો સખી વેગે જન્મવન, કમલનપન ત્યાં ગેલ કરે છે;
 જુગજીવન જગમોહન, સૌ નારીનાં મનડાં હરે છે. કમલ૦ ૧
 તેવ તેવડી સહિયર સધળી, જેમરે મણિમધ્ય કુંદન;
 નાના સર્વે બાવથું નાચે, નારી ને નંદનંદન. કમલ૦ ૨
 વાધ્યો રંગ ગીત વાજીવનો, દરસણિયું કુઃખ કંદન;
 રામકૃષ્ણ પ્રભુ રસિક છજીલો, દેખી કરે જન પાવન. કમલ૦ ૩

પદ ૫૬ મું.

ચિંતા શી રે સંસારમાં, નટવર નેહડો થાતાં હરે;
 અમને પ્રેમે ઉતાર્યો પાર, પાવન વેણુલાં ગાતાં હરે. ૧
 મુજને મરકલડે દઈ માન, સહીઅર સહુકે પૂછે હરે;
 તુમને વહાલા સુંદર સ્થામ, અળગા ઝોવડું થું છે હરે. ૨

મેં તો નથી દીઠો નંદલાલ, અલવે અવસર આણે છરે;
રંગડે રામકૃષ્ણ રસ રૂપ, તેની તે ગત જોણે છરે.

૩

પદ ૫૭ મું.

પ્રીતડી બાંધી મારી બહેની, વ્રજ મારગ જતાં છરે;
જોયું મરકલડે મહારાજ, એક દીન મંદિરે નહાતાં છરે.
અલવે વાળ્યો અંબોડો શીશ, દેખી આવતા વહાલા છરે;
એને ગોડી ગયા ચિત્તમાંહે, અંચલ ચક્ષુ આળા છરે.
મુજને તે દિનનું દર્શન, દેખી રહ્યું મન જાણે છરે;
રંગડે રામકૃષ્ણ રસ રૂપ, આંખે અમૃત પાણે છરે.

૧

૨

૩

પદ ૫૮ મું.

જનમ ન મેલુ ઊછ રાજ, તમથી શું છે છાનું છરે;
જ્યારનું તમસું માન્યું મન, ગ્રાણુ ગયા છે માનું છરે.
આનું તે હેત વધારો સજ હાડ, ચિત્તશું ચલે આનું છરે;
વાધે રમવા ફેરો રંગ, સંગ સાચાં બાવું છરે.
અમને ઓરીઓ મોટા એહ, મચકે તમશું મહાલયે છરે;
રંગડે રામકૃષ્ણ રસ રૂપ, જોણું વચન પાળિયે છરે.

૧

૨

૩

પદ ૫૯ મું-રાગ ધનાશ્રી.

આરતિ કરે રે જસોદા આવડી, ઘેર આળ્યા ગોવિંદ ગૌ ચારી;
મુખે શ્રમજલ ઊર અંબરસોહે, ભાગણા લે ભુદર મુખ જોએ.
મોર મુગ્ધ મુવ પલ્લવ ફરકે, વનનો વેપ જોઈ મનડું હરખે;
સુરિનર મુનિવર દર્શને આવે, મોહી વ્રજવધૂ પુરે વધાવે.
શાક પાક કુત ગોરસ કાઢે, સખા સહિત હરિ જમે જમાડે;
રામકૃષ્ણ જન રતિ એક જાણે, તે પાત્રી પ્રસાદને પ્રેમે રાણે.

૧

૨

૩

પદ ૬૦ મું.

આરતિ કહાન કુંવરની કરીએ, જોગ બેટ બલી આગળ ધરીએ;
મોહન મુખનાં મીઠાં લીજે, તનમન પ્રાણ સમર્પણ કીજે.
વાર્ત વિવિધ પ્રકારનાં વાણ્યે, પાવન જસ પ્રેમ ભરી ગાણ્યે;
મનમથ કોટી મરકલડે લાજે, ઉપમા કહી અહીં નહિ બાજે.
નટવર વેપતાણા જે આળા, મોહી વ્રજબાળા મોલા ગોવાળા;
રામકૃષ્ણ પ્રથુ રાધાસંગે, જોઈ જોઈ જન્મ સફલ કયો રંગે.

૧

૨

૫૬ ૬૧ મું.

આરતિ કાજે નંદનંદનની, સદૃશ શિરોમણિ જગજીવનની;
પરેલી આરતિ પાપ પ્રગલ્ભે, જગદ્દલ જ્યોત મન અલુઆલે. ૧
બીજી આરતિ બહુ સુખ આપે, બાંદ ધરીને બંધન કાપે;
ત્રીજી આરતિ ત્રિભુવન સારી, તન મન ધન કાજે બલહારી. ૨
ચોથી આરતિ ચમકે ન થોડી, ચારે વેદ રહે હર જોડી;
પાંચમી આરતિ રાખે પાસે, રામકૃષ્ણ પ્રભુ પ્રત્યક્ષ બાસે. ૩

૫૬ ૬૨ મું-રાગ કેદારે.

ચાલોની અલખેલી અબલા, જંદાવન જામજો;
રમામલીવામું રંગ ભર રમતાં, સપરાંણાં ચમચે. ચાલો ૧
પ્રાણુતણો જીવન પાતડીઓ, પ્રેમ ધરી બોલે;
સામું જોઈને સાન કરેશું, તે સુખની તોલે. ચાલો ૨
દિન દિન પ્રીત વધે પ્રભુજીમું, પાલવડે સાદો;
રામકૃષ્ણ પ્રભુ હૃદયમાં લીજે, તે મોટા લાવો. ચાલો ૩

૫૬ ૬૩ મું.

સખી પહેરાને પટ ચીર મનોહર, આમણુ રે અંગે;
વૃંદાવનમાં રમવા પગીએ, મુંદર વર સંગે. સખી ૧
ચિતના ચોર અતુર વર સાથે, ચેન ધણા કાજે;
વિવિધ વિનોદ કરે વનમાલી, તાલી કર દીજે. સખી ૨
હાસ્ય કરે હરજી આપણને, રનેહ લખાં સહીએ;
રામકૃષ્ણ પ્રભુના લટકાની, લીલાઓ જોઈએ. સખી ૩

૫૬ ૬૪ મું.

આજ સપરચો દહાડો સાચો મુંદરજો, નંદતણો નાનડીઓ આલે ઘેર જો;
જાક જમાલ કરું તે ઉત્તમ આંગણેજો, સાથીઓ તે પૂરું સારી પેર જો. ૧
મોહનજી મરકલડે જાએ મુજ બણીજો, નેણુ નચાવે ટળવળાવે અમને જો;
હસ્ટી આંખે હું નિરખું કહાનજો, મીઠલડાને દેજો બાઝાં માન જો. ૨
વૃંદાવનમાં રાસ રમાડી રીઝવાજો, તે દહાડાથી લખીઓ ચનડાં માંલ જો;
રામકૃષ્ણ પ્રભુ રસિક ન મૂકે અધ ધડીજો, ઝોના ગુણુ તે જોનામાં જ સમાવ જો. ૩

૧ પદ ૬૫ મું.

ધન ધન દહાડે ધરણીધર વરણાગીઆજો, આગણુલેને આંખ્યા મારે આજ જો;
લક્ષ્મીવર હરી હાંડે લટકતા જો, સોડતણે મુખ ચાલી બેતી લાજ જો. ૧
પાતલીઆને રંગી નાખું હોલીઆજો, પૂછને બેસાડું સુંદર પાટ જો;
ભાવંતા તે ભોગ સમર્પું ભૂધરાજો, અલબેલા તે ચર્ધ આંખ્યા અમ માટ જો. ૨
પાંચ પટાનો પહેરણું મારે ધાધરોજો, ઝોલાડું આંખું અમૂલક ચીર જો;
રામકૃષ્ણ પ્રભુ રસીઆ સાસુ લેખતાંજો, સાંચલડું તે દીધું સ્થામ શરીરજો. ૩

૫૬ ૬૬ મું.

હું તો દીન દાસી છું તારી રે, મારા મનમોહન;
તું તો કરને ચિંતા મારી રે, પ્યારા મનમોહન. ૧
તેં તો કરુણા મુજપર આણી રે, વિઠલા મનમોહન;
મેં તો નગરુણીએ કાંઈ નવજાણી રે, સ્થામળા મનમોહન. ૨
તેં તો નાનપણેથી પોખી રે, વહાલા મનમોહન;
તેં તો સઘળી પેરે સંતોખી રે, નંદના મનમોહન. ૩
હું તો હોંડી તે બોલે બાવે રે, છોગાળા મનમોહન;
હું તો હાથ ધસું છું હાવે રે, વાલમા મનમોહન. ૪
મારા અવગણુ હોય તે ખમીએ રે, મીઠડા મનમોહન;
પ્રભુ રામકૃષ્ણ રંગે રમીએ રે, દીઠડા મનમોહન. ૫

૫૬ ૬૭ મું.

હું તો હેતે તારે પલકી રે, મારા છેલ છખીલા;

તારે રનેહે ડાઢ જ સળકી રે, મારા છેલ છખીલા.

ને બ્યસન જ તારું વળચું રે, મારાં તે તો કેમે ન થાએ અળચું રે. માર
ને છખી તે તારી બાવી રે, મારાં તેં તો ગ્રેમે મુને બોલાવી રે. માર
પ્રજ સંગાથે ખેડું રે, મારાં તેં તો ગારું ધર તે મેહેલ્યું રે. માર
ને લાલચ તારી લાગી રે, મારાં મુને કળ વળે નહિ આધી રે. માર
ને વારંવાર ન વાહીએ રે, મારાં પ્રભુ રામકૃષ્ણ રસ પાછળ રે. માર

૫૬ ૬૮ મું.

વાંસલડી વાધને વનમાં તેડીઆં જો, વીસર્યા તે પતિ પરિવાર જો;

કહાનંત પાએ કેમ રહી શકું જો, હરિ મારે હેયાનો હાર જો. વાંસ

અંબુજ વરણી આંખડીએ આંસુ ખરે જો, વહે નીર ને જોત્યું નવ જાપ જો;
 નયણાં તો રવાં પ્રભુને પંથડેજો, પાછો તે નવ લેવાય જો. વાંસલડી૦
 કામણુ કરીને ગયો કદાનજી જો, દર્યું દર્યું છે કુમળું મારું મન જો;
 કા દેખાડો મુજને રૂડા કદાનજી જો, આપું તેને સરવસ ધન જો. વાંસલડી૦
 ગોઠુલિયું તે ગામ સુનું કરી જો, મધુવન જઈ વસીઆ વાસ જો;
 રામકૃષ્ણના પ્રભુજીને પેખવા જો, ચાલો જઈએ પ્રીતમ જીવન પાસ જો. વાંસલડી૦

પદ ૬૯ મું.

આંખલડીને ચાળે ચિત્તકું મોહિયુ જો, સ્યામળીઆ તે સનમુખ જોયજો;
 હેરડી લાગી રે કાલા કદાનની જો, જોસડીઆ માં કરશે કાપ જો. આંખલ૦
 ખીન્નુંને કાંઈ રે હું જીએ નહીં જો, સ્યામળીઆને સાંઈકું દેવાનું દેડ જો;
 આંગણે નીરખું રે ઉભી આવતો જો, ચતુર આંખડીઆનો છેડ જો. આંખલ૦
 સ્યામળીઆ રનેહી થી પેરે વીસરે જો, વશીઆ છે દેડાં માંહી જો;
 રામકૃષ્ણ રસીયો રહેતો જો, તે વિષુ નથી ધીરજ મુને કાંઈ જો. આંખલ૦

પદ ૭૦ મું—રાગ પ્રભાત.

નામ લેશે હાલ્યા ફેરું, મુણતાં દેકું એહેર જ ખાયે;
 મુખ નથી મુને સેજડલીનું, કેમું વાત ન કાંઈ મોહાયે. નામ૦ ૧
 અમલા ઉપર બલ ન કીજે, નેન લરી જે બાળે દીન;
 એવી વાત મુણી કેમ રાકીએ, મુખ સધળાં તમારે આધીન. નામ૦ ૨
 ઇચ્છું છું જે અલગી ન રહું, બંધાં લગી પ્રાણ રહે ધટમાંહે;
 વહાલા વર વનમાલી પાળે, રખે રે વહેલું વહાણું વાયે. નામ૦ ૩
 અંતર માહે શું આપું આબું, મન ફેરો સર્વ મર્મ જણાવું;
 રામકૃષ્ણ પ્રભુ રસિક શિરોમણિ, પાલવ પાયરી પાયે લાગું. નામ૦ ૪

પદ ૭૧ મું—રાગ શોક સામેરી.

સ્યામને કહેજો, તમ વિના કેમ રહીએ સંદેશ;
 જોકે ધરીમાં આકુળ થાતાં, આજ લીધા પરદેશ રે. તમવિના૦ ૧
 સખા તે સરવે શૂન્ય થયાજી, મુનાં ગોપી જન;
 થોડા દિનની પ્રીતલડીમાં, સંભારણુ બહુ દિન રે. તમવિના૦ ૨
 સર્વ મળે સંસારમાં રે, દુરલભ થયા છે સ્યામ;
 કરવતની પરે કાજલ ગાહિ, સાલે શુણુ સંગ્રામ રે. તમવિના૦ ૩

સાર સુધાની મુરલી વિના રે, સૂકી વનિતા વેલ;
નવ પક્ષવ આવી કરે પ્રભુ, રામકૃષ્ણ રસ રેલ રે. તમવિનાં ૪

પદ ૭૨ મું.

સજની શું કીજે, એક દસવું ને બીજી હાંણુ રે, બોલતા બીજે. રેક.
જરમરી પટોલી ગ્રેમે પહેરી, સેંથી કાલ સમારી રે;
દેખી મન ડગે જોગીનું, વન મળ્યો બલિયારી. સજનીં ૧
મનગમતું ને માલીયું સુનું, મુકી ન શકે કાઈ રે;
હસીને હાથ ગ્રહો સ્થામળીએ, તો મરકલડે મર્ધ મોહી રે. સજનીં ૨
હું લાજું વહાલો વદન નીહાજે, કટીથી પાટલી ધૂટે રે;
ધૃત પાવકનો જોગ મળ્યો, ત્યાં મળે ઝાલ જ જોડે રે. સજનીં ૩
નવજોષન હું નિરખ્યા સરખી, તેવો રસિક વર સાજે રે;
સરખે સરખું જ્યાં મળ્યું લાં, વિષુ બાંધ્યો રોહ બાધે રે. સજનીં ૪
મધુરે વચને મન હરી લેતો, લળી લળી લાગે પાપ રે;
અખળા કરું અંગ ધર્યું ત્યારે, કહ્યું કેમ થવાય રે. સજનીં ૫
રહો રહો કરતાં હૃદયે લીધી, અધર સૂધારસ પાયો રે;
રામકૃષ્ણ પ્રભુ ગ્રેમે મળિયો, જો વેદ પુરાણે ગાયો રે. સજનીં ૬

પદ ૭૩ મું—રાગ મારુ.

મહારા વહાલાજીની વાત રસાળી રે, સજની શું કહીએ;
એક દિવસ વહી જતાં વળતાં, વાટે મળ્યો વનમાળી રે. સજનીં ૧
બીજે દિવસે બોલાવી મુજને, મનકું મારું જોવા રે;
પેલી પટોળી ગાય તમારી, દે છે અડવા દહોવા રે. સજનીં ૨
પરમ દહાડે પાણી જતાં, વચન કહ્યું મુજ વહાલે રે;
આ અંખોડો કેમ કરી વાળ્યો, તે સ્વપનાતરમાં સાલે રે. સજનીં ૩
એનું મન મુજ પાખી ન રહે, મારું એપર માન્યું રે;
રામકૃષ્ણ પ્રભુ એવો આવે, તે આલિંગન દે જાતું રે. સજનીં ૪

પદ ૭૪ મું.

દર્શનમાં શું જાયે દામોદર, દર્શનમાં શું જાયે રે;
બે ડગલાં તમો ચાલી આવો, અમ ઘેર ઓઝવ થાયે રે. દર્શનં ૧
મોહન મુખ દીઠા વિષુ મુજને, એક પલક ભુગહોય રે;
માયા વોહેણા આવશ્યું તુંને, વહાલું છે નહીં કાપરે. દર્શનં ૨

જે નર નારી તમને દેખે, તે અમને કહે ધન્ય રે;
 એવડી શોભા થાને દીજે, જેનું નહીં પૂરું મન રે. દર્શન૦ ૩
 અમ ધર પ્રાણ આવી રહો છો, મળવા શ્રી મહારાજ રે;
 રામકૃષ્ણ પ્રભુ ખીરદ પાળીએ, બાંલ મલ્લાની લાજ રે. દર્શન૦ ૪

પદ ૭૫ મું.

ન કરીશ ચાળા નેણ તણા, મારું મનહું બ્યાકુળ થાયે રે;
 હું મારો ધર ધંધો ચૂકું, તારું તે કાંઈ જાયે રે. ન૦ ૧
 પાંસસડી વાહીય મા વહાણા, વિપરીત વેર જણાવે રે;
 સ્થામ વિના સુની હું થાઉં, નયણે નિદ્રા ન આવે રે. ન૦ ૨
 છાના છપના ભુવન આવીએ, જ્યારે કાંઈએ ન જાગે રે;
 રામકૃષ્ણ પ્રભુ સગે રમતાં, ભવનું દુઃખકું ભાગે રે. ન૦ ૩

પદ ૭૬ મું.

રહે રહે અળગો આળ જ કરતો, મર્મ ન જાણે કાંઈ રે;
 નિર્લજ્જ કહાનજીનેકમ દેવાયે, દુરિજન દેખતાં સાંધ રે. રહે૦ ૧
 જોવાને મળીએ તેવાં ચર્ચિ, સાધુ કહે છે સાચું રે;
 એકે વાતે નહીં તું આણો, અમા અખળાનું મન કાચું રે. રહે૦ ૨
 અનુભવ હોએ તે સુખ જાણે, મૂરખનાં મન દાઝે રે;
 મરકલડે મોહનને જોતાં, કેમ ધર સુરત બાઝે રે. રહે૦ ૩
 મારે મારગ જાતી દુતી, શાને છેડલો તાણ્યો રે;
 રામકૃષ્ણ પ્રભુ આતિ રૂપાળો, હુંતો તેવો જાણ્યો રે. રહે૦ ૪

પદ ૭૭ મું.

હુંતો મોહી રે મુખની માંડણીપર; મારા નાયજી સરખા ન મળે નર. હું તો૦ ૧
 રુમઝુમ આલે સુંદર સ્વામ; પગલે પગલે કરું પ્રણામ. હું તો૦ ૨
 નયણામાંહી જણાવે નેહ; અમૃતના જાણે વરસે મેહ. હું તો૦ ૩
 રામકૃષ્ણ પ્રભુ પરમ અનુપ; નિશુવન માહિ એતું નહીં રૂપ. હું તો૦ ૪

પદ ૭૮ મું.

આવે આવે રે ગોવિંદરાય જો ચારી. ટેક.
 આખા દિનની અલજઈ અક્ષ; ભુલી ધરનું કારજ લક્ષ. આવે૦ ૧
 રુમઝુમ ઘુધરી ચરણે હોયે; ગગને રહ્યા મકા માંધવ મોહે. આવે૦ ૨

પીતામ્બરે મન પ્રગટી રીઝ; મન માંહે જોમ ચમકે વીજ. આવે ૦ ૩
 કલીત લલિત વનમાલા લોલ; કાને કુંડલ જલકે લોલ. આવે ૦ ૪
 મોર મુગટ ખીટલીયા કેશ; આ ગો શોભે નટવર વેષ. આવે ૦ ૫
 ગૌરજ રંગિત સુંદર અંગ; લાડ ઘેલડા ગોપીને સંગ. આવે ૦ ૬
 રામકૃષ્ણ પ્રભુ પ્રાણ આધાર; તન મન ધન કીજે બલદાર. આવે ૦ ૭

પદ ૭૬ મું.

મારી મીટડીએથી મોહન અંગગો યા; મુને વહાલ વધારવાને વાંસળી વા. મા ૦ ૧
 પ્રેમ હોએ તેહને રહીએ પાસ; એમ ન કીજે નાસા નાસ. મા ૦ ૨
 મન લાવતી કરું મનુદાર; લામણુમાં લઈ વારંવાર. મા ૦ ૩
 નીરખે નવપલ્લવ હોયે દેહ; આપણે નિત નિત વાધે નેહ. મા ૦ ૪
 રામકૃષ્ણ પ્રભુ રસિકે લોલ; મુજને દીજીએ સાચો જોલ. મા ૦ ૫

પદ ૮૦ મું.

રવિ આધમીઓ ઉડી એહ, ગૌચારી હરિ આવે જેહ;
 જોમ તેમ યુવતી વિંટખો વીર, જોવા જીએ સ્થામ શરીર. ૧
 કેમ રહેવાયે કરી મરજદ, કાળજ કારે મુરલીનો નાદ;
 સુરભિ વન્દ સખા સહુ સંગ, ત્રિભુવન શોભાવે છે અંગ. ૨
 નવરગ કુસુમનો મરતકે ખૂંપ, આશું રે રુકું હરિનું રૂપ;
 પૂનમ ચંદ્રી મનોહર મુખ, જોતાં જાગે તરસ ને જૂખ. ૩
 પ્રાંતી ભ્રમર ખિટલિયા રે વાળ, કુંડલ લહેકે શશિ અણુઆલ;
 મુખ જોતાં રે મન ન રહે કામ, શું આપીને સંતોષું સ્થામ; ૪
 રામકૃષ્ણ પ્રભુ દસ ભંડાર, ભક્ત હેત છે એ અવતાર. ૫

પદ ૮૧ મું.

સ્થામ સુંદર શ્રવણે ધરો, કાંઈ કાંઈ વિનતિ કહીએ જી;
 ઘેન તણો ધંધો નાંખી દો, તમ આધારે રહીએ. કાંઈ કાંઈ ૦ ૧
 જવા નહીં દઈ ગાય ચારવા, ગ્રહીને રહેયું છેડોજી;
 મંદિર મારા માંહે ગિરાજો, અથવા સંગે તેડો. કાંઈ કાંઈ ૦ ૨
 ગાયો ચારશું ગોપી સલળી, રાજ તે બેસીને રહેજો જી;
 પરમ સેવા અંગે પ્રેમે કરશું, વળી રહે નો કાંઈ દેજો. કાંઈ કાંઈ ૦ ૩
 ચીર અમારા જીવે જોડી, કરશું છબીલા છાયાજી;
 પ્રાણજીવન એ ચર્ણુ ન ચૂક, લાગી તમારી આયા. કાંઈ કાંઈ ૦ ૪

જે થારો તે સરવે સહેયું, થયું નહીં હાલું અહીં આંથીજ;
રામકૃષ્ણ પ્રભુ દુર્લભ દર્શન, વળી અમને ક્યાંથી, કાંઈ કાંઈ

પદ ૮૨ મું.

ધન ધન રે માછલડી તારો પ્રેમ, જલ વિના દેહ ધ્યાનો નેમ. ધન ધન
અમો રે પથક પીયુ પારો રહું, રનેહ તણાં સુખ સંપી રે લહું. ધન ધન
તારા જેવી જો ગત થાયે, તો મોહન ચૂકી ન મજ જાયે. ધન ધન
રામકૃષ્ણ પ્રભુ સન્મુખ જોયે, તો તારા જેવી આરત હોયે. ધન ધન

પદ ૮૩ મું.

અક્ષી હરિની વેણુ વાગી, હવે કેમ રહું ધરમાં;
પિયુડા પાયે પડુંછું તારે, મારો પાવન મહી શ કરમાં. હરિ
ઘેર ઘેરથી ગોપી સહુ, કંકણુ વાજે છે ધરમાં;
સાસુ નહુંદ સહિત વદ્ધવારુ, પગ ન રહે ધર ઉમ્મરમાં. હરિ
માથા ન વાધે કાયા રોકે, મન ચયું મુંદર વરમાં;
રામકૃષ્ણ પ્રભુ સરખું સારું, નવ મળે નારી નરમાં. હરિ

પદ ૮૪ મું.

વાટડલી જોઈરે વહાલા કેરી, નયન કાજળ સારી;
ક્ષણું ખડકી ને ક્ષણું આગજીવે, અલબ્ધ આજ મારી. વાટ ૧
ક્યારે આવે કહાનુડો, મુખ દીઠે મનકું હીસે;
હેત ધરી હું સામુ નીરજે, કહેવું સારું હીસે. વાટ ૨
કામદાજ મુને કાંઈ ન સૂઝે, કાસું ન જોલું ચાલું;
રામકૃષ્ણ પ્રભુનો રંગ લાગ્યો, બીજું તે શું હોય વહાલું. વાટ ૩

પદ ૮૫ મું.

નિત રમીએ નંદલાલ સંધાતે, કૃત સંકેત છે સારો રે;
વળી વળી એ વૃંદાવન, એ જમુનાનો આરો રે. નિત ૧
આપણુ સહુ તેવડાં તરણી, નંદકુંવર નદ નાનો રે;
કુંજભુવનમાં કોય ન દેખે, છેલ્લ જીવીઓ જાનો રે. નિત ૨
જે સુખ યોગેશ્વરને દુર્લભ, તે અજલાને દીધું રે;
રામકૃષ્ણ પ્રભુ ગોકુલ વસતાં, ગોવિંદે ગમતું કીધું રે. નિત ૩

પદ ૮૬ સું.

મુને લાધ્યો લાભે 'અપાર, ગોકુલ ગોહરીએ;
મુને મલીઆ દેવ મોરાર, શિશ મુકુટ ધરીએ. ગોકુલ ૧
વહાણું સાંઝે વહાણે ભર્યાં રે, હર્ષ ન માંજે હોઠ રે;
મન ગમતા ગોવિંદજી સાથે, કરીએ ગણુ ગણુ ગોઠ. ગોકુલ ૨
મેહનજી સાથે મહાલતા રે, હૈડાં ટાઢાં યાય રે;
સારી સુખડી રયામને, વળી છાની વાત કહેવાય. ગોકુલ ૩
વહાણોજી અમને જણાવતો રે, દિન દિન અધિક વહાલ રે,
રામકૃષ્ણ પ્રભુ પાતળો રે, નયને ધરતો નીહાલ. ગોકુલ ૪

પદ ૮૭ સું.

મારા છોગાલા છો છેલ, જામ્યે બલિધારી;
તમે રંગ કર્યો છે અપાર, નટવર ગિરિધારી. જામ્યે ૧
માથે મોર સોહામણો રે, તેવો સોના તાર રે;
કાને કુંડલ જગમગે, કંઈ આ શા આપે હાર. જામ્યે ૨
સુખની શોભા શી કહું રે, હેડે વાધે હેજ રે;
જોતાં પાર ન પામીએ રે, ત્રિભુવન સુંદર તેજ. જામ્યે ૩
આ શા સુંદર રયામજી રે, કહેતાં ન આવે પાર રે;
રામકૃષ્ણ પ્રભુ નિરખે ઇંડક, જોઈ જોઈ વારે વાર રે. જામ્યે ૪

પદ ૮૮ સું—રાગ ગોરી.

આલો સખી વૃન્દાવન, કમલ નયન જ્યાં કેલી કરે છે;
જગજીવન જગમોહન, સૌ ગોપીનાં ચિત્ત હરે છે. આલો ૧
તેવ તેવડી રે સહીઅર સખણી, જેમ મળિમાંહે કુંદન રે;
નાના હાવ ભાવશું નાચે, નારી ને નંદનંદન. આલો ૨
વાધ્યો રંગીત વાજીનનો, દર્શનીઉં દુઃખ મરદન;
રામકૃષ્ણ પ્રભુ રસિક જમીવો, છંદ કરે જન પાવન. આલો ૩

પદ ૮૯ સું.

આવો રમીએ રંગ, વહાલા મારા આવો રમીએ રંગ;
હું તો તલસું તમારો સંગ, વહાલા આવો રમીએ રંગ. રેક.
નંદ તણા સુત નાનકડા રે, ધર્યાં નાના શૃંગાર;
રમણુમ કરતાં આવો સહીઅર, કોજે વિધ વિધ વિહાર. વહાલા ૧

પૂર્વો મનોરથ પાતળા રે, અખલાના આધાર;
 જ્યેષ્ઠ જ્યેષ્ઠ છેલ્લે રે, કાંઈ વિવેચન ન કીજે વાર. વદાલા ૦ ૨
 આજ છે અવસર અતિ ભલો રે, પ્રેમ કર્મનો પાર;
 રામકૃષ્ણ પ્રભુ પામવા રે, હું તો વિરહ વ્યાકૂલી નાર. વદાલા ૦ ૩

પદ ૯૦ મું.

હરિસું દેત થયું ■ જો, દુઃખકુ દુર થયું છે જો;
 લક્ષ્ય લલિત લક્ષ્ય છે જો, હૃદયે ધ્યાનરહ્યું છે જો. ૮૬.
 શું કરીએ સંસારતણું સુખ, જૂથજુ ભોગ વિલાસ;
 શુંબ્યા વીલો ગલે પડે, તેણે છૂટી છીનર આસ. હરિ ૦ ૧
 સુતાં ભાં આલતાં રે, ગોવિન્દ સરસી ગોઠ;
 હું મારે મન હરિ કૃપાએ, હસ્તી હીંકું હોઠ. હરિ ૦ ૨
 વદાલાજી સું વીલસીએ, મનસાએ મદ સુખની પેર;
 રામકૃષ્ણ પ્રભુ હૃદે વસ્યો, તેણે નિત નિત લીલા લહેર. હરિ ૦ ૩

પદ ૯૧ મું.

સુખ નિધાન સ્વામળિયા છે જો, મનમાંહે થતીઓ છે જો;
 દેતે સૌમાં દળીઓ છે જો, સફલ જ પ્રણીઓ છે જો. ૮૬.
 ધન્ય ધન્ય એ શું ફેલડી રે, કદમતરની છાંદ;
 પૂરે મનોરથ મનતણા, તે ગ્રહી ન મૂકે ખાંદ. સુખ ૦ ૧
 વાટે જાતાં રસ ભયો રે, આળા કરી ચિત્ત હરતો;
 ઘેલી ગોપી પાસે આવતાં, જ્યેષ્ઠ ધન્યમસતો. સુખ ૦ ૨
 મૂરખ મનને એમ કહું રે, સુતાં હરિને સંભાર;
 રામકૃષ્ણ પ્રભુ સેવનાં, કાંઈ શી ચિંતા સંસાર. સુખ ૦ ૩

પદ ૯૨ મું.

મદભર માન ચદ્યું છે જો, હાતું અંત આડ્યું છે જો;
 અમરું કામ પડ્યું છે જો, તુજને તેજ જડ્યું છે જો. ૮૬.
 પરવત છું હું પાતળા રે, અખલા ઓછી ગત;
 નહીંતર નાદ ઉતારતે, તારો ભલો ભલેરી ભાત. મદ ૦ ૧
 દહાડી છેડી દધિ તણો રે, તને ગળકા લાગ્યો મૂઠ;
 ખીંદે ખીંદાવી તારી રે, જે માનની હોએ મૂઠ. મદ ૦ ૨

રહેવા દેની વાત તારી રે, વહાલા વિઠ્ઠલા આજ;
રામકૃષ્ણ પ્રભુ રસ લખાં, હું જ્યાં લગી રાખું લાજ. મદ૦ ૩

પદ ૮૩ મું.

મારી છુદ્ધિવંત ખદેની હો, વહાલાની વાત કહેની હો;
ઘડી લાખેણી લેની હો, કાણું ઉભી રહેની હો. ૮૬.
રસિક શિરોમણિ સ્યામળીઆ રે, વાતો વેણું રસાલ;
ઠારજ ઠારણ કહાનજ રે, તે કહી દીઠો તન કાલ. મારી૦ ૧
મોર મુગટ મન માનતા રે, અદ્ભૂત આખ અણીઆલ;
ચિતકું ચોરીને જોય છે રે, જે ચંચલ જોની ચાલ. મારી૦ ૨
વેણે અમૃત વારી નાખું રે, નૈણે શોભે કાજળ રેખ;
રામકૃષ્ણ પ્રભુ રસિક શિરોમણિ, જામીએ વળીઆ છેક. મારી૦ ૩

પદ ૮૪ મું.

મારા ત્રિભુવન તારણ હો, હરજ હૈઆ ઠારણ હો;
સઘળાં સુખના ઠારણ હો, લવની બ્યાધિ નિવારણ હો. ૮૬.
ગોપી જનને સુખડાં દેવા, વસો વૃન્દાવન વાસ;
વનમાં રહીને વેણુ વળડી, પ્રેમે તેડી છે પાસ. મારા૦ ૧
અખિલ લોકની લાવણ્ય લીધી, અદ્ભૂત શોભા અંગ;
હંધરી બાંહેડલી બલવંત, ગોપી રમાર્જા રંગ. મારા૦ ૨
ભલે આવીઓ ભૂતલ વહાલા, ભોગી કરા ભૂપ;
ભેડી લવ દુઃખ ભાગીએ, પ્રભુ રામકૃષ્ણ રસ રૂપ. મારા૦ ૩

પદ ૮૫ મું—રાગ કંઠ્યાણ.

લાડકવાયા લાડસ ઘેલા, આવડું લાડ ન કીજે રે;
હું મારે મારગડે જાતાં, ગિરિધર ગાળ ન દીજે રે. લાડ૦ ૧
લાડકવાયો તારાં માત પીતાને, બીજું કાઈ નહિ સાંખે રે;
ભરી ભરી મૂઠી અખીલ ગુલાવની, મારે તે મૂખપર નાંખે રે. લાડ૦ ૨
બીવસાવે બીજે બીજી નારી, એક દેશો તો દસ ખાસો રે;
હુવા સુંદીને હાથમાં આધું, રાતા રાતા ઘેર જાસો રે. લાડ૦ ૩
મને વસંત રમાડો મારા વહાલા, મારી સૈયરનું લહેણું રે;
રામકૃષ્ણ પ્રભુની સંજે રમતાં, ટળે તે લવનું મહેણું રે. લાડ૦ ૪

૫૬ ૯૬ મું-રાગ મારુ.

ડાળ રહો ઝોપી, દામોદર ડાળ રહો ઝોપી;
 સંગે સોહીએ જાણુલાનનંદની, ચોદસ સૌ ગોપી. દામોદર ૧
 રૂપ જડિત રંગિત કનૈયાની, કાટે મુક્તાની દેરી;
 પહેલી વારે રાધિકા મુલે, ગુણવંતી ગેરી. દામોદર ૨
 નીલાંબર પીતાંબર સોહીએ, ચંચલ પવન ચકોરી;
 રામકૃષ્ણ પ્રભુની સંગે રમતાં, રહીએ બેઠે દરજેડી. દામોદર ૩

૫૬ ૯૭ મું-રાગ થાળ.

આવેને અલબેલા કહાન, તમરું માન્ય મહારું મન;
 સુખડી છે શાકરે ભરી, માવડીએ મુજ સારુ કરી. ૧
 ખાળ જલેખી ઘેબર બહૂ, સૈયરથી જાનાં લાવી સહૂ;
 મગદ ને મોતૈયા ધ્યા, નથી પડોસણુ દુષ્ટે પથ્યા. ૨
 ભાત દાળ ને વઢી કઢી, પાપડ ક્યોળી ધીમાં તળી;
 મેથી કહોળું ચોળા રોંગ, વાલોળો વધારિ મેલી હેંગ. ૩
 આરોગી જલો છો નાથ, સ્વાદતણી નથી કહેતા વાત;
 શું ખાદું શું મોળું હરિ, શેમાં જોષ્ટએ મીઠું ને મરી. ૪
 જમનાજલની ઝારી ભરી, આચમન લધને ઉઠ્યા હરિ;
 પિયુડે આપ્યાં પાકાં પાન, તે તમ સારુ લાવી કહાન. ૫
 કથો ચુનો તેની સંગ, આરોગો મુખ આપે રંગ;
 લવંગ સોપારી મુખમાં ધરી, આછી આડ કુમકુમની કરી. ૬
 નણુદી નિંદા કરતી ધણી, તેણે તમારી મોરલી મુણી;
 જો ગાયે ને જો તે ગમે, રામકૃષ્ણ પ્રભુ ચરણે નમે. ૭

૫૬ ૯૮ મું-થાળ.

પિનામાનો આવજો માવલા જો;
 તે મારી બાધજની ખીક જો, જાનોમાનો ઘેર આવજો માવલા જો-ટેક.
 મકતિ આવો પ્રભુ એકલા જો, વાયદાં કરુ છું ઠીકા ઠીક જો; જાનો ૧
 મોઠિઓઠે અલબેલાજ આવજો જો, ઝંપલીયામાં જમણે દાથે ધરજો; જાનો ૨
 માળીજના સમ વહેલા આવજો જો, વૈષ્ણવ થયો છે મારો વરજો; જાનો ૩
 તડવો લાવું તે બાક્યા લોટનો જો, માંગી લાવું કાકીજનાં ફરજો; જાનો ૪
 યોઠે બેસાને ખાજો એકલો જો, મારી જેઠાણીની આંખમાં ઘણું ઝેરજો; જાનો ૫

ધ દોવરાવું પેલી જોતનાંજો, માંગી. લાવું ચલાણામાં ઘેસજો; છાનો ૬
 ૧૧મા ઘેસીને ખાજો એકલાજો, હું તો તારા મુખડા સામું જોઈશ જો; છાનો ૭
 પ્રલર તળ્યા છે ઝાઝા તેલમાંજો, ઉપર આહું મરીઆળાસા મગજો; છાનો ૮
 રસા લાગે તો ફાકો ફાકજો જો, મારા ખેતરમાં પાક્યા છે ઢગજો; છાનો ૯
 ધારી કરાવું ઝાઝા પરાલની જો, સારી આપું ચલાખાની સોડ જો; છાનો ૧૦
 ૧૨મકૃષ્ણ પ્રભુ પોલીઆ જો, હું તો તારા ચરણની દાસ જો; છાનો ૧૧

પદ ૯૯ મું-થાળ.

આવો આવો ક્યામળીઆજી સુંદર છો, તમે ભાવના બૂખ્યા બૂધર છો;
 અનોપમ આજનો દહાડો છે, જોતામાં એક જ સારો છે. ૧
 વશીકરણ મળની નારી છે, તેણે સુખડી સરવે સમારી છે;
 પેડા ૨ પતાસાં ને પૂરી છે, સેવેલામાં શાકર ચુરી છે. ૨
 મહિ દરાખ ચારોલીના મેવા છે, મોહનજી મુખ ભરો તેવા છે;
 જમનાજલ ભરી ઝરી છે, તેના સન્મુખ પાન સોપારી છે. ૩
 અદિઆં આ અવસર તો રૂડો છે, રાધાજીને રમભેર ચૂડો છે;
 મહેતા રામકૃષ્ણ રંગે રાતા છે, એ તો ગરીબણે ગુણ ગાતા છે. ૪

પદ ૧૦૦ મું-થાળ.

લાવે લાવે લટકતી મળની નાર કે, મેવા અતિ મીઠડા હો લાલ;
 વાલા મારા સંસારમાં એક સાર કે, જેણે હરિ દીડડા હો લાલ. ૧
 વાલા મારા ભક્ત તણે ઘેર જાઓ કે, શીળ સ્વભાવના હો લાલ;
 વાલા મારા દુલશી પત્ર ધરાવું કે, બૂખ્યા હરિ ભાવના હો લાલ. ૨
 વાલા મારા રાંક તણી મનુહાર કે, માની લીજીએ હો લાલ;
 મહેતા રામકૃષ્ણ રંક સહાય કે, રતિ એક દીજીએ હો લાલ. ૩

બ્રહ્માનંદ.

—૨૦૩૦૨—

કુંગરપૂર મગણના બાણગામનો બારોટ. મૂળ નામ લાડુ
બારોટ-સ્વામીનારાયણનો સાધુ થયા પછી બ્રહ્માનંદ નામ
ધર્મ્ય હતું. સંવત્ ૧૮૫૦ થી કવિતા કરતો હતો, ને
સંવત્ ૧૮૮૮ માં વઢવાણ ખાસે મૂળીમાં
દેહ છોડ્યો હતો.

કૃષ્ણ કીર્તનનાં પદો.

પદ ૧ હું-રાગ ગરબી.

કાનુડો રે, કાનુડો રે; જમનાજીને આરે, પાણીડાં વારે રે. બેની કાનુડો ૧
કાં કાં આચિતો આવે, આવીને બોલાવે રે. બેની કાનુડો ૨
કાં કાં દોડે જળની હેલું, બોલે થેલું થેલું રે. બેની કાનુડો ૩
કાં કાં વૃંદાવનની વાટે, બાઝે મહીને આટે રે. બેની કાનુડો ૪
કાં કાં ડોલરીઓ ચર્ધ ડોલે, જેમ તેમ બોલે રે. બેની કાનુડો ૫
કાં કાં બ્રહ્માનંદ કહેલી, કાધી મુને થેલી રે. બેની કાનુડો ૬

પદ ૨ જીં.

છોગાળો રે, છોગાળો રે; છોગાં મેલે માથે, મોરલી લીધી હાથે રે. છેલ છો ૧
છોં છોં ગોપીજનને સંગે, આનંદ અંગે રે. છેલ છો ૨
છોં છોં ખાતે ખાતે જોને, રંગડો રેલે રે. છેલ છો ૩
છોં છોં રંગ બીનો ને રૂપાળો, અતિ મર્માળો રે. છેલ છો ૪
છોં છોં કંકુબલીએ ફેટે, રાતે રેટે રે. છેલ છો ૫
છોં છોં બ્રહ્માનંદનો ખારો, કામર કટારો રે. છેલ છો ૬

પદ ૩ જીં.

વાલાજી રે, વાલાજી રે; મારે મંદિર આવો, હસી બોલાવો રે. મારા વાલાજી ૧
વાં વાં રૂપ તમારું જોઈને, રહીલું મોહીને રે. મારા વાલાજી ૨
વાં વાં લઈને સર્વસ્વ મારું, તમપર વારું રે. મારા વાલાજી ૩
વાં વાં આવો મોરલી વાતા, મધૂરે રાગે ગાતા રે. મારા વાલાજી ૪
વાં વાં બ્રહ્માનંદના બેલી, આવો છોગાં મેલી રે. મારા વાલાજી ૫

પદ ૪ અં.

રંગીલો રે, રંગીલો રે; રંગડાનો છે રલો, અતિ અલગેલો રે. રંગ રંગીલો ૧
 રં રં નેહ જણાવે નેણે, વાલમ વેણે રે. રંગ રંગીલો ૨
 રં રં અલવ કરતો આવે, ચિત્ત લલચાવે રે રંગ રંગીલો ૩
 રં રં જાલે સુંદર વાણી, હું લોચાણી રે. રંગ રંગીલો ૪
 રં રં ધૂની સુણાવે ઘેરી, મારલી કરી રે. રંગ રંગીલો ૫
 રં રં પ્રહાનંદનો વહાલો, નંદજનો લાલો રે. રંગ રંગીલો ૬

પદ ૫ અં.

કાડીલો રે, કાડીલો રે; કાડે આળ કરતો, આવે મનહરતો રે. કાન કાડીલો ૧
 કાં કાં કાડે સામું ભાજે, રંગડો ઢાજે રે. કાન કાડીલો ૨
 કાં કાં કાડે છાતું કહાવે, મૂને જાલાવે રે. કાન કાડીલો ૩
 કાં કાં કાડે ચાલે કાલો, લાગે મુને વહાલો રે. કાન કાડીલો ૪
 કાં કાં કાડે રંગના ભરિયો, મારો ઠાકરિયો રે. કાન કાડીલો ૫
 કાં કાં પ્રહાનંદનો સ્વામી, અંતર્યામી રે. કાન કાડીલો ૬

પદ ૬ અં.

લટકાજો રે, લટકાજો રે; લટકે મનડું લેતો, આવે સુખ દેતો રે. લાલ લટકાજો ૧
 લં લં લટકા સુંદર લાવે, મનડે ભાવે રે. લાલ લટકાજો ૨
 લં લં લટકામાં મન લેભે, સુંદર શોભે રે. લાલ લટકાજો ૩
 લં લં પ્રહાનંદ કહે ઝિની, આશા મુને ઝિની રે. લાલ લટકાજો ૪

પદ ૭ અં.

મર્મજો રે, મર્મજો રે; મર્મ કરતાં જાલે, આવે મુજ આલે રે. માવ મર્મજો ૧
 મં મં મર્મની વાતો જાણે, આવે સંધ્યા ટાણે રે. માવ મર્મજો ૨
 મં મં મર્મ કરી કરી હેરે, ધાટે આવી ઘેરે રે. માવ મર્મજો ૩
 મં મં શોભે જળમાં રમતો, મનડે છે ગમતો રે. માવ મર્મજો ૪
 મં મં પહેરી જરકશી જાગે, આવે મુજ સામે રે. માવ મર્મજો ૫
 મં મં પ્રહાનંદ કહે રંગી, સાચો મારો સંગી રે. માવ મર્મજો ૬

પદ ૮ અં.

સ્થામળિયો રે, સ્થામળિ રે; વહાલી લાગે વેણ, નથી રહેવાતું રે. સેણ સ્થામળિયો ૧
 સ્થાં સ્થાં આવો આવો આરા, માયે ધાલી તોરા રે. સેણ સ્થામળિયો ૨
 સ્થાં સ્થાં તમથી લાચો નેડો, ડોલે મારો દેડો રે. સેણ સ્થામળિયો ૩

સ્થા૦ સ્થા૦ તમ વિના કેમ રહીએ, દુઃખ કેને કહીએ રે. સેશુ સ્યામળિયો ૪
 સ્થા૦ સ્થા૦ તમથી સગપણ કીધું, સર્વસ્વ દીધું રે. સેશુ સ્યામળિયો ૫
 સ્થા૦ સ્થા૦ અદ્યાનંદના પ્યારા, રહો મા ન્યારા રે. સેશુ સ્યામળિયો ૬

પદ ૯ મું.

છોગાવાળા હો છેલ, પ્યારા મારા જીવન પ્રાણ છેલ. ૮૬.
 મોહન તારી મૂર્તિ, લાગે છે પ્યારી લાલ;
 આડી મીટ દેખતાં તમે, ચાલોછો મુંદર ચાલ. છોગાવાળા ૧
 વેણુ અશોકિક વાઝને, વળી ગાયને નૌતમ ગીત;
 કામણુ કીધાં કારમાં, મારું ચોરી લીધું ચિત. છોગાવાળા ૨
 બાહે બાલુબંધ બેરખા, પહેરી કુલડાં કેરા દાર;
 વહાલા અદ્યાનંદના, પ્યારા આવોને નંદકુમાર. છોગાવાળા ૩

પદ ૧૦ મું.

લટકાળા હો લાલ, મન મારું લીધું રે, લટકે તારે. ૮૭.
 મોહન પાઈ મોરલી, તમે મલિન્દ્રીને તીર;
 સાંભળતાં શુદ્ધ વીસરી, હું તો લરવાં ભૂલી નીર. લટકાળા ૧
 પ્રીતમ તમે પહેરો છો પ્રેમથી, વળી શોભીતા ચણુગાર;
 જાદવ સામુ જોઈને, સર્વે વશ કીધી મજ નાર. લટકાળા ૨
 હસી બોલાવી હેતમાં મારું કાળજ નાખ્યું કાર;
 અદ્યાનંદના વાલમા, તમે જાદુગારા જોર. લટકાળા ૩

પદ ૧૧ મું.

મોરલીવાળા હો માવ, મીઠી મીઠી વાઓ મોરલી. ૮૮.
 મોહન તારી મોરલી, છે કામણુગારી કામ;
 તીખી નૌતમ તાંતમાં, મારું મનડું લીધું પ્રેમ. મોરલી ૧
 માયા લગાડી મુજથી, હવે જીવન રહો મા દૂર;
 રસિયા તારા રાગમાં, મારું ચિત થયું ચકચૂર. મોરલી ૨
 જંપ નાં સાથે જીવ મુને, કાંઈ ન સૂઝે કામ;
 અદ્યાનંદ કહે વિહવા, મુને શું કર્યું તે સ્યામ. મોરલી ૩

પદ ૧૨ મું.

રંગ ભીના હો કહાન, વહાલપની કરીએ જો વાતડી. ૮૯.
 કહાનજી તારે કારણે, મેં તો સેજ બિઝાવી સાર;
 જાન ન લોઈ જાન ન મું, હું તો વાટડી વારમવાર. રંગ ૧

મળ્યાં વિના રહે છે અતિ, મારુ આ અતર ઉદાસ;
 શા માટે નથી આવતા, તમે' પ્રીતમ મારી પાસ. ૨૫૦ ૨
 તોડી છે' સસારથી, મેં તો તમથી જોડ્યું તાન;
 અહ્માનંદ કહે દીજીએ, વારી દર્શન કરુ દાન. ૨૫૦ ૩

૫૬ ૧૩ મું-રાગ કાશી.

વાલીડા કુજ વિહારી, વદન કમલ પર વારી રે. ટેક૦
 અજબ અલૌકિક મરતક ઉપર, સુદર પાવ સમારી રે. વાલી૦ ૧
 પુલતણું ઊગલિયાં ફરતાં, પધાર્યાં ગિરિવરધારી રે. વાલી૦ ૨
 અંતર માંહી વસી છે આવી, મૂર્તિ મનેહર તારી રે. વાલી૦ ૩
 અહ્માનંદ કહે મજાજન, મોહન છે નિધિ મારી રે. વાલી૦ ૪

૫૬ ૧૪ મું.

હેલા તારું છોડુ લાળી, મોહી છુ વનમાળી રે. ટેક૦
 મજવાસી નેદલાય વિહારી, આલ તારી લટકાળી રે. છેલા૦ ૧
 રસિક પ્રિયા તારી ચટક રંગતે, મોલીડે હવ વાળી રે. છેલા૦ ૨
 લેરખડા જોઈ લગની લાગી, કાઢની રહુ નહીં ખાળી રે. છેલા૦ ૩
 અહ્માનંદ કહે પરવશ થઇ છુ, પગ ભર ડોહુ કેડે પાળી રે. છેલા૦ ૪

૫૬ ૧૫ મું.

કહાને મુને કાંધી ઘેલી, હાથ ન રહ્યુ મન હેલી રે. ટેક૦
 શેરડીએ મુને મળીઓ સામે, મોહન ઊગલા મેલી રે. કહાને૦ ૧
 નીરખતાં, મન વશ કરી નાંખ્યુ, આખો ભરમ ભરેલી રે. કહાને૦ ૨
 ખૂલી ચીર શરીરતણી શુદ્ધ, હૈડાંની ધીરજ હરેલી રે. કહાને૦ ૩
 અહ્માનંદ કહે એની જાગીએ, પ્રેવાણી જોયા પહેલી રે. કહાને૦ ૪

૫૬ ૧૬ મું.

શાને રાખું હવે જાની, મૂર્તિ તમારી મન માની રે. ટેક૦
 દુરિજનિયાં પાંડાસાં દેખાને, છોને જાગીને યાતાં વાની રે. શાને૦ ૧
 નટવર તમથી નેહ કરીને, પાછી ધરું નહીં પગ પાની રે. શાને૦ ૨
 રસિક સત્પણુ પિયુ સંગ રમવુ, નથી વાતઘડી એ નાની રે. શાને૦ ૩
 અહ્માનંદના નાથ તમારો, મહિમા જાણે છે મોટા જાની રે. શાને૦ ૪

પદ ૧૭ મું—સાગ ગરબી.

પાષણી તારી પ્યારી રે, નંદલાલ રંગીલા.

છબીઘર સોનેરી સારી રે; નંદલાલ રંગીલા.

ધુબાળી અજબ કલંગી રે, નંદં રૂડી પરણી નવ રંગી રે; નંદં ૧

મોતીંગી કહેરો મેલી રે, નંદં શોભા જોઈ થઈ હું ઘેલી રે; નંદં ૨

પેચામાં ફૂલડાં ધરિયાં રે, નંદં તેણે ગોપીનાં મન હરિયાં રે; નંદં ૩

અક્ષાનંદ કરે તારે લટકે રે, નંદં જોઈ ઘર ખોલું નવ ખટકે રે; નંદં ૪

પદ ૧૮ મું.

કાળુ ભાલ તિલક કેસરનું રે, વજરાજ વિહારી.

જોઈ કરજ બૂલી ધરનું રે; વજરાજ વિહારી.

બુકુડી અતિ રમ ભરી છે રે, વજરં તેને જોઈ મારી નજર કરી છે રે; વજરં ૧

કાંઈ આંખલડી ફેલાવી રે, વજરં જોઈ સર્વસ્વ નાંખ્યું ઘોળી રે; વજરં ૨

નાસાની શોભા નોખી રે, વજરં નિરખે શિવજી જેવાં શોખી રે; વજરં ૩

અક્ષાનંદ કહે વદન રૂપાળુ રે, વજરં જોઈ અંતર યાવ અજવાળું રે; વજરં ૪

પદ ૧૯ મું.

કાને કુંડળીઆં નંગ જડીયાં રે, હેલા સ્યામ મુહાગી.

જોઈ છતું હું એ વડિયાં રે; હેલા સ્યામ મુહાગી.

તિલ સ્યામ કપોલે તારે રે, હેલાં મનડામાં ખુતેલ મારે રે. હેલાં ૧

રૂડા અંધર પરવાળા તોલે રે, હેલાં જોઈ વજર ત્રિયા ઘેલી ડોલે રે; હેલાં ૨

દાંતોની શોભા ભાળી રે, હેલાં મુખ લાવણ્યતા ચર્માળી રે; હેલાં ૩

નેણુનો મદકો નંચાવે લેખામાં રે, હેલાં અક્ષાનંદ રીઝે રેખામાં રે; હેલાં ૪

પદ ૨૦ મું.

ભુજ બધ જડાઉ ભારી રે, રંગ રેલ રસીલા.

ખાંધ્યા મન હરવા મોરારી રે; રંગ રેલ રસીલા.

ગજે મોતી માગ અમૂલી રે, રંગં જોઈ વજર વનિતા વન બૂલી રે; રંગં ૧

મુંદર ઉપડતી છે છાતી રે, રંગં તેની શોભા નથી કહેવાતી રે; રંગં ૨

પેટ પોયણાનું પાનું રે, રંગં દેખી મોહુજ થયું દીવાનું રે; રંગં ૩

અક્ષાનંદ કહે કમર કરી છે રે, રંગં મારા અંતરમાં એ વસી છે રે; રંગં ૪

પદ ૨૧ મું-રાગ ગરબી.

નંદલાલો રે નંદલાલો, છે જો મારા ગ્રાણુ થકી મુને વહાણો. નંદ૦ ૧
એના ચંગલ કમલની રેખુ; ભેષ જન્મ સફલ મારો લેખુ. નંદ૦ ૨
નખ મંડલ અધિક તેજગુ; અંતરમાં કરે છે અજવાળું રે. નંદ૦ ૩
પગ ઘુંટી અજબ ગોલ પ્યારી; એનું પ્યાન ધરે છે ત્રિપુરારી રે. નંદ૦ ૪
ગિરિધરની નવલ પિણ્ડી ગોરી; અલ્લાનંદની છે જીવન દોરી રે. નંદ૦ ૫

પદ ૨૨ મું.

રંગ બીનો રે રંગ બીનો, એનો નિત્ય નિત્ય ભાવ નવીનો રે. રંગ૦ ૧
જાગુ લુગલ ભેષને સુખીઆં ચપ્પે; નિત્ય કમલા ગાંધે છે ચતુરાધ્યે રે. રંગ૦ ૨
દીક્ષ દુર્વ વાધે છે ઉરુદીઠે; તે તો શોભે ગરુડ કેરી પીઠે રે. રંગ૦ ૩
કટિ નવલ પીતામ્બર ભાળી; કંદોરો જડિત સુખધારી રે. રંગ૦ ૪
નાલી અજને થયાનું ઠોકાણું; અલ્લાનંદનું ત્યાં મન લોભાણું રે. રંગ૦ ૫

પદ ૨૩ મું.

અલવિલો રે અલવિલો; હોગાંવાળો તે છેલ્લ જીમીલો રે. અલ૦ ૧
દુન્દ નિવલિ અધિક રૂપાળી; ભેષ મગન રહે છે મહીવાળી રે. અલ૦ ૨
પેટ નરમ પોયથુ કેરું પાનું; માંહે રહે છે અલ્લાંડ જુથ છાનું રે. અલ૦ ૩
જીમીદાર હિપડતી પહોળી છાતી; રહે લક્ષ્મી અખંડ રંગ રાતી રે. અલ૦ ૪
કંઠ શંખ સરીખો કાણુ શોભે; અલ્લાનંદનું મનકું લોભે રે. અલ૦ ૫

પદ ૨૪ મું.

ગિરિધારી રે ગિરિધારી; એની મૂર્તિ લાગે છે મને પ્યારી રે. ગિરિ૦ ૧
જુજ દંડ અચ્ચ શોભે ભારી; કંઠ નાખી ડોલે છે મગ નારી રે. ગિરિ૦ ૨
રૂડાં કુંડલ જડાઉ કાને રાજે; મુખ ભેષ કમલ શશિ લાગે રે. ગિરિ૦ ૩
તિલ તાણુ છે ગોલકપોલે, મુખ અનત રલાં છે એને આળે રે. ગિરિ૦ ૪
નાસા નેણ તિલક જગિ ભેષને; અલ્લાનંદ કહે રાખુંહું ચિત્ત પ્રાધને રે. ગિરિ૦ ૫

પદ ૨૫ મું-રાગ પ્રભાતી.

પ્રાત થયું મન મોહન પ્યારા, પ્રીતમ રલા શું પોહીને;
વારમવાર કરું છું વિનતિ, - જગજીવન કર ભેડીને. પ્રાત૦ ૧
ધર ધરથી ગોવાળા આવ્યા, દર્શન દારણ દોડીને;
આંગણીએથી ઉભી મગ અબલા, મહી વલોવાં છોડીને. પ્રાત૦ ૨

બહુરૂપી દરવાજે બેઠા, શંકર નેમં બોડીને;
 મુખડું જોવા આતુર મનમાં, જોરે રાખ્યા હોડીને. પ્રાતં ૩
 ભૈરવ રાગ ગુણી જન ગાવે, તાન મનોહર તોડીને;
 બ્રહ્માનંદના નાથ વિકારી, ઉઠ્યા આગસ મોડીને. પ્રાતં ૪

પદ ૨૬ મું.

રસિયાજી રામે આંગણે બેઠા, કોમળ દાતણ કરવાને;
 મખમલની ગાદી બહુ મલી, પાટ ઉપર પાથરવાને. રસિં ૧
 આણું જલ જમુનાનું આણું, ક્યન ઝારી બરવાને,
 સોના કેરું પાંધુ લાગ્યા, સુંદર આગે ધરવાને. રસિં ૨
 દાસ મળ્યા સૌ દર્શન દારણ, બવને પાર ઉતરવાને;
 દાતણ કરતાં હરિને દોઢા, તે નાવે બવ તરવાને. રસિં ૩
 મુખ મજન કીધું મન મોહન, હરિ જનનાં મન હરવાને;
 બ્રહ્માનંદના નાથ પધાર્યા, સ્નાન વિધિ અનુસરવાને. રસિં ૪

પદ ૨૭ મું.

બાજઠ કનકતણે આવી બેઠા, નીર ગરમ હરિ નહાવાને;
 શ્વેત વસ્ત્ર પહેર્યું ઓક સુંદર, ભૂધરજી ભોગવાને. બાજઠં ૧
 અતર તેલ ફેલેલ અનોપમ, મર્દન કરવા માવાને;
 અંગ ચોળ્યું જળ દોળ્યું ઉપર, રસિયાને રીઝાવાને. બાજઠં ૨
 સ્નાન કરી ઉઠ્યો શ્યામગિયો, પ્રેમી જન લલચાવાને;
 લલિત નવિન તેવાર કરી લાગ્યા, પીતાબર પહેરાવાને. બાજઠં ૩
 રત્ન જડિત-શુભ પાટ મનોહર, ગાદી નવલ ખીજાવાને;
 બ્રહ્માનંદના નાથને આગ્યા, ભોજન કાજ બોલાવાને. બાજઠં ૪

પદ ૨૮ મું.

જમો જમો રે મારા જીવન જુગતે, બોજનીઆં રસ ભરીઆં રે;
 પાક શાક તમ સારુ પ્રીતમ, કોડે કોડે કરીઆં રે. જમો ૧
 તળીઆં ગળીઆં તાજાં તોતાં, કનક ચાળમાં ધરીઆં રે;
 આરોગો મારા નાથ અઘીકિક, ઘત ઝાઝાં ઘેબરીઆં રે. જમો ૨
 કઢી વડી કારેલાં કાલુ, રાપતણાં દેયરીઆં રે;
 જોધએ તો જોપરથી લેજો, મીઠું જીરું મરીઆં રે. જમો ૩

અહાનંદના નીચ સિરાખ્યા, દૂધ ભાત સાકરીઆં રે;
ચણુ કર્યું હરિ તૃપત યદન, નિરખી લોચન ઠરીઆં રે. જમો ૪

પદ ૨૯ મું-રાગ વેલાવર.

લાલ મનોહર લીજ્યો, મુખવાસ મોરારી;
શ્યામ સુહાગી શ્યામળા, જાડિ મુખ પર વારી. લાલ ૧
જેષ્ઠ્યો તો લાવું જયફલ, તજ સુંદર તાણ;
આરોગો મારા નાથજી, રસિયા યર્ષ રાજ. લાલ ૨
લવિંગ સોપારી ને એવચી, કાથો ચુનો મેલાવું;
નાગરવેલીનાં પાનની, કાણુ ખીડી બનાવું. લાલ ૩
હરિ જન દર્શન કારણે, ઉભા ચૌપાસ;
માવા મુખ તંબોલની, અહાનંદને આશ. લાલ ૪

પદ ૩૦ મું.

રત સિદ્ધાસન ઉપરે, રસિયાજી ખીરાજે;
અદ્ભુત શોભા જોઈને, કાટિ કદવ લાજે. રત ૧
જામો પહેયો જરકસી, સહેરો સિર સારો;
પિળી આઢી પામરી, બેઠા નંદ ફુલારો. રત ૨
કમર કન્દોરો શોભતો, પોંચી બેઠે હાથે;
ઉપરણી આપી રહી, મોલીકું છે માથે. રત ૩
ફૂલમાળા મળે કુટડી, ધારી ગિરિધારી;
શોભા જોઈ શણગારની, અહાનંદ બલિહારી. રત ૪

પદ ૩૧ મું.

અખણ પીયાણી આરતી, અતિ હેતે ઉતારું;
મહા મનોહર મૂરતી, અતરમાં ધારું. અખણ ૧
અગર ધૂપ અતિ શોભતો, દીપક અજવાળું;
મુખકું મોહનલાલનું, નિરખ્યું રૂપાળું. અખણ ૨
બેરી શંખ મૃદંગ ધુની, વાગન અતિ વાજે;
અહા ભવ સુર આવિયા, સૌ દર્શન કાજે. અખણ ૩
જય જય વાણી ઉચ્ચરે, ઘેરે સ્વરે ગાવે;
અહાનંદના નાથની, છત્રી જોઈ મુખ પાવે. અખણ ૪

પદ ૩૨ મું.

પ્રાણજીવન પધરાવિયા, મંદિરીયાં મર્ધિ;	પ્રાણ૦	૧
પોદ્યા સારુ પ્રેમમું, સુખ સેજ બિછાઈ.		
પ્રીતમ બેઠા પલંગપર, આવી અલખેલો;	પ્રાણ૦	૨
રૂઠો લાગે રાજવી, છોગાલો છેલો.		
મોહને દીધી મુજને, પુલકાની માળા;	પ્રાણ૦	૩
પગ ચાપું હું પ્રેમથી, યયા સ્થામ સુખાળા.		
શીખ દીધી સર્વ સાથને, પોદ્યા કુંજ વિલાસ;	પ્રાણ૦	૪
પ્રહ્લાનંદ હજુર હરિનો, અર્કાંતક દાસ.		

પદ ૩૩ મું—રાગ રામઝી.

ધન્ય ધન્ય મારી આંખડી, નિરખ્યા વજપતિ વહાલો;	ધન્ય૦	૧
માથે સુંદર માળિયું, આદ્યો નવલ દુસાલો.		
ભાલ તિલક સોહામણું, ભુકુટી રૂપાળી;	ધન્ય૦	૨
લોચન તિખાં લાગણ્યાં, નાસા મર્માળી.		
કુંડલ જડાઉ કાનમાં, મકરાકૃત ભારી;	ધન્ય૦	૩
તે જોધને ફૂલી, ફેરે, સર્વે નર નારી.		
કાજુ ગોર કપોલમાં, તિલ ત્રાજવું શોભે;	ધન્ય૦	૪
ગોકુલવાસી ગોપનાં, જોઈ જોઈ મન લોભે.		
અધર લાલ શુભ દાંત છે, દાડમ કલિ જેવા;	ધન્ય૦	૫
પ્રહ્લાનંદના નાથને, હસી બોલ્યાના હેવા.		

પદ ૩૪ મું.

આજ અમારે આનંદ અંતરે, જગજીવનને જોધને.	આજ૦	૧
મન મોહનની મૂર્તિ રાખું, નેણામાંથી પ્રોધને.		
ઘોડલાની વાસે રે શુભરુ, હાથીડા નિહાળું;	આજ૦	૨
અરુવારી અલખેલાની જોઈ, તન મન ધન વારું.		
ગિરિધર ગજ અંખાડીએ, આદ્યા મથુરાં શેરી;	આજ૦	૩
વિનતાઓ લે છે વારણાં, ફૂલડલાં વેરી.		
વાળું જોત પ્રકરનાં, નિશાન પટાળાં.	આજ૦	૪
ચમર ઢળે શિર સ્થામને, લાગે રૂપાળાં.		

ચોપદારે' ઉચે સ્વરે, જય જય 'વાણી ઉચ્ચારી;
અહાનંદ છખી જોધને, જય છે ગણિદારી. આજઁ ૫

પદ ૩૫ મું.

દરિવર બેસી હાથીએ, માણીગર મહાલે;
ચમર દબે ને સ્થામળો, હોમાળો ચાલે. હરિં ૧
મથુરા નગરની માતુની, હેતે અતિ હેરે;
ગોખ ચઢી ગજગામિની, ફલડાં વેરે. હરિં ૨
ડમરી અગ્નિલ શલાલની, ઉડે અતિ ભારી;
તે જોવાને આવીયા, અહા ત્રિપુરારી. હરિં ૩
દોલ દામા ગડગડે, ત્રાંખાળુ વાજે;
કુણ્ડિક મંત્રી કસના, દેખીને દાઝે. હરિં ૪
અહાનંદના નાથની, ઝોપે અસ્વારી;
ક્રોધિક જન પાવન થયા, નીરખી નર નારી. હરિં ૫

પદ ૩૬ મું.

શી કહું શોભા આજની, વર્ણનમાં નાવે;
ગિરિધર ગજ અંબાડિયે, મલપંતા આવે. શી કહું ૧
યાદ ઉપર જિર પેચને, શોભા અતિ સારી;
અજખ દુશલો ઝોઢિયો, પ્રજરાજ વિદારી. શી કહું ૨
દેડાંની ઉપર હીચકે, મોહિતડાંની માળા;
મથુરા ફરી શેરીએ, લાગે રૂપાળા. શી કહું ૩
કર્ણ નિકન્દન કંસનું, નિજ જન સુખ આપ્યું;
દેવકી ને વાસુદેવનું, ભવબંધન કાપ્યું. શી કહું ૪
જોગી જતી જોને જપે; સનકાદિક આવે;
અહાનંદ પાવન કર્યા, લોચન નંદલાવે. શી કહું ૫

પદ ૩૭ મું-રાગ ગોડી.

સ્થામની છખી રે, સખી સ્થામની છખી;
જોને ફલદેથી ડાઘ, સખી સ્થામની છખી. રેડ૦
ફલડાંના તોરાની શેરે, બ્રમર કરે ચુંબર,
અંગો અંગ દારને શોભે, ફલડાંના શૃંગાર. સ્થામં ૧

કાનમાં ફૂલડાંનાં ફુડળ, ફૂલડાંના ભુજબંધ;
ફૂલતણા ગજરા ફાવે છે, સુંદર માલિ મુગંધ. સ્યામ૦ ૨
ફૂલતણા શિર મુકુટ જોઈને, મગન કરે વજ નાર,
ફૂલતણી શોભાપર ગયે, અક્ષાનંદ અવિહાર. સ્યામ૦ ૩

૫૬ ૩૮ મું.

ફૂલની માળા રે, શોભે ફૂલની માળા;
બેની સુંદર વરને શોભે, ગળે ફૂલની માળા. ટેક૦
નવલ કુમુખી પટકા ઉપર, તોરે દદ વાળી;
ફૂલની પિછોડી જોડી, ઉભા વનમાળી. ફૂલ૦ ૧
ફૂલડાની વૈજયંતી માળા, હરિવરને ફાવે;
એ માલાને જોવા સારુ, ઇન્દ્રાદિક આવે. ફૂલ૦ ૨
ફૂલ કલંગી માથે લટકે, છબી નૌતમ સારી;
અક્ષાનંદ કહે નટવર મૂર્તિ, નેણમાં ધારી. ફૂલ૦ ૩

૫૬ ૩૯ મું.

ફૂલની બાંધી રે, પોંચી ફૂલની બાંધી;
હેલિ નટવરજીને ફાથે, પોંચી ફૂલની બાંધી. ટેક૦
ફૂલતણાં ઊગવિયાં ફરતાં, મેલ્યાં મર્માળાં;
કાનો ઉપર ફૂલડાં જોડ્યાં, લાગે રૂપાળાં. ફૂલ૦ ૧
ફૂલ દડો ઉછાળે વહાલો, લટકે મન લેવા;
એ લટકાને જોવા આવે, ભવ અહ્યાદિક જોવા. ફૂલ૦ ૨
ફૂલડાંની ટોપી ગુંથીને, પ્રેમે પહેરાવી;
અક્ષાનંદ કહે એ છબી, મેં તો અંતર ડેરાવી. ફૂલ૦ ૩

૫૬ ૪૦ મું.

મન મારું મોહુરે, હેલી મન મારું મોહુરું;
એની ફૂલડાંની શોભા જોઈને, મન મારું મોહુરું. ટેક૦
ફૂલડાંના ગજરા ધાર્યા, સુંદર વર હોલે;
જે ગજરાની ફેરે ભ્રમરા, કેડો ન મેલે. મન૦ ૧
ફૂલડાં ફેરાં તોરા પહેર્યાં, વજ્રજીવન વહાલે;
ભૂધરજી ફૂલડાને ભારે, લટકંતા ચાલે. મન૦ ૨

અલખેલાને, સર્વે અંગે, ફલે ફલવાડી;

અહાનંદ કહે એ જામી જોવા, આવે સૌ દહાડી. મન૦ ૩

પદ ૪૧ મું-રાગ 'ગરબી.

મારાં નેણાંતણા શણગાર રે, મંદિરે પધારે તમે માવજી રે. ટેક.

હરિ વહાલા તમારા વિના ગમતું નથી રે, મારા હરિવર હૈયાં ફરે હાર રે. મંદિરે૦ ૧

હરિ વહાલા અટક રંગીલી પહેરી આંખડી રે, આરા આવોને પ્રાણ આધાર રે. મંદિરે૦ ૨

હરિ વહાલા પ્યારીને રંગીલી જાંધી પાધડી રે, રૂઠાં જળકે સોનેરી માંદી તાર રે. મંદિરે૦ ૩

હરિ વહાલા અહાનંદ કહે હવે તમ વિના રે, મારે ઝેર થયો સંસાર રે. મંદિરે૦ ૪

પદ ૪૨ મું.

મારા મનડાંના માનેશ આવ રે, સેજે પધારે તમે સ્યામજી રે. ટેક.

હરિ વહાલા માથે અશ્વૌઞ્ઞિ મોળિયું રે, માંદી ફલડાંને અધિક ભરાવ રે. સેજે૦ ૧

હરિ વહાલા આરા આવોને હવે અમ લણી રે, પ્રેમે ધરતા ધીરા ધીરા પાવ રે સેજે૦ ૨

હરિ વહાલા હેતે લટકાં કરે હાથનાં રે, મારા નવજ રંગીલા છેલ નાવ રે. સેજે૦ ૩

હરિ વહાલા અહાનંદના નાથજી રે, મારાં દિલડાં ફરે દરિયાવ રે. સેજે૦ ૪

પદ ૪૩ મું.

મારા જોગવાળા ધનસ્યામ રે, કરુણાના સાગર કહાનજી રે. ટેક.

હરિ વહાલા છોશું તમારું ચિત્તમાં વસું રે, મારે રટણા લાગી છે આઠે જામ રે. કરુણા૦ ૧

હરિ વહાલા તમથી લાગી છે મારે પ્રીતડી રે, કંઈ નથી બીજા ફરે કામ રે. કરુણા૦ ૨

હરિ વહાલા લટકાં કરોને રળીઆમણાં રે, તે જોધને થાએ છે આરામ રે. કરુણા૦ ૩

હરિ વહાલા અહાનંદના રંગ છેલડા રે, તમે દોહલી વેળાનું મારું દામ રે. કરુણા૦ ૪

પદ ૪૪ મું.

બંસીવાળા રૂપાળા બલવીર, વહાલા આવી બીરાજો મારે આરડે રે. ટેક.

હરિ વહાલા મનમાં વસી તમારી મૂર્તિ રે, છેલ્લા મુંદર સ્યામ શરીર રે. વહાલા૦ ૧

હરિ વહાલા ઘોડલા જોલાવો આવી ચોકમાં રે, અલખેલાજી મળના અમીર રે. વહાલા૦ ૨

હરિ વહાલા અવગુણ અમારા સહુ વિસરા રે, તમે ગુણના સાગર જંભીર રે. વહાલા૦ ૩

હરિ વહાલા અહાનંદ કહે નિરખ્યા વિના રે, નથી રહેતી હૈયામાં મુને ધીર રે. વહાલા૦ ૪

જ્ઞાનલોચન.

પદ ૧ હું-રાગ ગોડી.

પ્રગટ પ્રમાણુ હરિને, લજ મન પ્રગટ પ્રમાણુ હરિને;
 કામ કોષ મદ લોભ તણને, દહ ઉર ટેક ધરીને. ભજ૦ ૧
 ગર્ભાસનું સંકટ પ્રાણી, ગર્ભમાં માં વિસરીને;
 કુચુદિ કુડ કંપટ પરહરજે, ભરજે પાપ ડરીને. ભજ૦ ૨
 માલ મુલક સર્વે મેલીને, જાણું જન્મ મરીને;
 જાઈશ માં જમડાની આગે, જાઝો ભાર ભરીને. ભજ૦ ૩
 ભવ દુઃખ ટળે મટે સર્વ અમણા, સંતનો સમ કરીને;
 અહ્યાનંદ કહે આવો અવસર, નહીં પામીશ ફરીને. ભજ૦ ૪

પદ ૨ જી.

નારાયણ સુખકારી, ભજી લે નારાયણ સુખકારી;
 સાધુ જનની માન શિખામણ, ત્રિપદ વિકાર વિસારી. ભજી લે૦ ૧
 માત પિતા મૃત બાંધવ મેડી, નહિ તારાં મૃત નારી;
 જમને દાર એકીલા જાણું, કરજે કરમ વિચારી. ભજી લે૦ ૨
 રામ રેક શુભિજન પડિત, એકત ને વેપારી;
 સર્ગા કુંડળી સહિત સૌને, લેઈ જાએ જમ મારી. ભજી લે૦ ૩
 ભરત ખંડમાં દેહ મુખ્યનો, મળે નહીં વારંવારી;
 અહ્યાનંદ કહે યાને સુખિયો, સાથ વચન ઉર ધારી. ભજી લે૦ ૪

પદ ૩ જી.

અલખ પુરુષ અવિનાશી, ભજી લે અલખ પુરુષ અવિનાશી;
 કરમ કટે તારાં અનંત જનમનાં, ફંદ મટે ચોર્યાશી. ભજી લે૦ ૧
 સર્ગ કુંડળી મૃત ને નારી, માતા માયો ને માશી;
 અંતે જોણું કોય ન આવે, અતર દેખ તપાસી. ભજી લે૦ ૨
 ધરમાં જોડા જાણે જોડે, દેખી તીરથવાસી;
 પર ધન હરે કરે નિત્ય કુચુદિ, પર નારીની હાંસી. ભજી લે૦ ૩
 મારું મારું કરતો મૂરખ, મેલી ધન મરી નાશી;
 અહ્યાનંદ કહે હજી સમરી લે, રસિક સ્વામ મુખ રાશી. ભજી લે૦ ૪

પદ ૪ થું.

પ્રગટ હરિ ભજ પ્રાણી, સમજીને પ્રગટ હરિ ભજ પ્રાણી;
 પાપ દ્રોહ પરિત્યાગ કરીને, દયા ધર્મ ઉર આણી. સમ૦ ૧
 પર ધન પર સ્ત્રી મદ, માટી, નર તણી નિશાણી;
 તે પાપે કરી અવસ્થ પિણાઘથ, ઘાલી જમડા ઘાણી. સમ૦ ૨
 સમજ્યા વિના ન જોડીશ કોઈ દિન, મુખથી મિથ્યા વાણી;
 મમતા કેરે માથે મૂરખ, ભાર મા લેજો તાણી. સમ૦ ૩
 એજે દેહ અમુનખ જોયો, કિધી ધૂડ કમાણી;
 બ્રહ્માનંદ કહે તત્પર થઈ ભજ, જગપતિ સાચા જાણી. સમ૦ ૪

ચોરે ચકલે બેસી દિવ વર, નારી કયાઓ ગાશે ૭ રે;
 કાસ બોખનાં પાણી પીશે, ખીજને પણ પાશે રે. કલિલુગ ૧૨
 વટલ્યાની આશંકા મેલી, ચલખો પીશે તાણી ૭ રે;
 પરમેશ્વરનો ડર નહિ રાખે, બોલશે મિથ્યા પાણી રે. કલિલુગ ૧૩
 શમ દમ તપ શાંતિ સૌઆદિક, એ બ્રાહ્મણના ધર્મ ૭ રે,
 તેનો ત્યાગ કરીને દિવ વર, કરશે કુર્ચ કર્મ રે. કલિલુગ ૧૪
 એવાં અનંત અયોગ્ય કર્મ છે, કેટલાંક કહી સંભળાવું ૭ રે;
 કલિના દિવનાં લક્ષણ કહેતાં, અતરમાંથી લખવું રે. કલિલુગ ૧૫
 શૂરાતન ધીરજ કહાપણ ને, મુદ્ધચકી નવ લાગે ૭ રે;
 ગૌ બ્રાહ્મણ સાધુ સેવામાં, ક્ષત્રી નિલ અનુરાગે રે. કલિલુગ ૧૬
 તે સર્વે લાગી ને ક્ષત્રી, કરશે પાપ અનેક ૭ રે;
 તેમ જ દાન પુણ્ય હરિ ભક્તિ, લાગી દેશે છેક રે. કલિલુગ ૧૭
 જીવ દયા કરવી ક્ષત્રીને, તે કરશે જીવ હિંસા ૭ રે;
 ચોરી ચાડી ખાતર પાડી, બેળા કરશે પૈસા રે. કલિલુગ ૧૮
 બેગા ઉપર ઇંટિ પડતાં, દોર નર્કમાં જશે ૭ રે;
 તે દારુને ક્ષત્રી પીશે, ખીજને પણ પાશે રે. કલિલુગ ૧૯
 રાજા ને રાજના આકર, લાય લોકની ખાશે ૭ રે;
 જુડી જુડી સાખ્યો પૂરી, અવળા ન્યાય તોળાશે રે. કલિલુગ ૨૦
 આડિયા તે તો ચતુર કહેવાશે, રુડા જન દેડાશે ૭ રે;
 હરામીથી સહુ હારશે, સાધુ જન પીડાશે રે. કલિલુગ ૨૧
 પાપ કર્મમાં ભુજા રહેશે, ધર્મ લેશે નહિ પાળે ૭ રે;
 સતપુરુષની વાત નહિ માને, ચડશે અવળે ચાળે રે. કલિલુગ ૨૨
 વાણિયા આદિ વૈશ્ય કહાવે, તે પણ નિજ ધર્મ લોપી ૭ રે;
 પર નારી રત પાપી ચુરને, રહેશે તન મન સોપી રે. કલિલુગ ૨૩
 સાચા ધર્મને ખોટા કહેશે, ખોટાને સાચ ગાશે ૭ રે;
 ઉત્તમ જાતી નાનરુ કરશે, નહિ ખપે તેનું ખાશે રે. કલિલુગ ૨૪
 કેટલાંક માણસ દિકરીઓને, બાલપણમાં દણુશે ૭ રે;
 પરણ્યાન્યાનુ દામ ખરચ્યાની, દાઝે પાપ નહિ ગણુશે રે. કલિલુગ ૨૫
 વાણિયા તે તો ચોરી કરાવશે, નહિ પાળે ધર્મ લેશ ૭ રે;
 ઉપરથી તો રુડા રાખશે, વૈષ્ણવ કેરા વેશ રે. કલિલુગ ૨૬

મર્મ વચન, સાસુ તે વહુને, કહેશે તું શું લાવી છ રે;
 તારા ખાપની છત હું બાણું, સર્વે દેઉં બનાવી રે. કલિજીગ ૪૨
 લેકિનું લુંકાપણું કરતો, પેટા પરાણે ભરતો છ રે;
 અન્ન વસ્ત્રને અર્થે તારો, ખાપ તો વળખાં કરતો રે. કલિજીગ ૪૩
 એવાં વાંકાં વેણુ વહુને, સાસુ કહેશે બળતાં છ રે,
 તારે વહુ સાસુને સુણાવશે, પતિને કહેશે વળતાં રે. કલિજીગ ૪૪
 તારે પાવવહું ક્યાં આવી, નિત્ય નિત્ય મહેણા ખાવા છ રે;
 તારો ખાપ નહારો તુને, શિદ આબો પરાણાવા રે. કલિજીગ ૪૫
 ધણીને વહુઓ ઘેઠિ મારશે, પરનર દેખી રાછ છ રે;
 નારી પતિને શિખામણુ દેશે, તેને કહેશે પાછ રે. કલિજીગ ૪૬
 પરણ્યા ધણીનો ત્યાગ કરીને, પરનર સંગ લપટારો છ રે;
 પતિવ્રતાનો ધર્મ નહિ પાળે, એવી નારીઓ યારો રે. કલિજીગ ૪૭
 વહુને સારુ લગાડવા કાળે, જેમ કહે તેમ કરગે છ રે;
 નારી વશ ચર્ધ કામ સહિ કરશે, નહત ચર્ધને ફરશે રે. કલિજીગ ૪૮
 ધણિયાણીનાં ધારો વણો, હાથે રાધશે હાલી છ રે;
 એન બનેવી બારણું ન દેખે, પસતી બેશે સાળી રે. કલિજીગ ૪૯
 સસરા સાળાને ત્રેવડશે, લાધઓ સાથે વેર છ રે,
 એન લાણેજા ઘેર આવશે તો, લાગશે ઠડવાં ઝેર રે. કલિજીગ ૫૦
 બાળકનું ઉપરાણુ લેધને, લાઈ લાઈ સગે લડશે છ રે;
 તુરંજ પદારથ સારુ બાધવ, એક બીજાને નડશે રે. કલિજીગ ૫૧
 જાતિ જોગી બ્રહ્મચર્ય ત્યાગી, પંચ વિષે વિખ વિરો છ રે;
 ધન નારીનો સંગ્રહ કરશે, હરિ સંગ હેત ન દીસે રે. કલિજીગ ૫૨
 જંત્ર મત્ર ને દોતા ધાગા, ઘેર ઘેર કરતા ફરશે છ રે;
 ત્યાગ વૈરાગ્ય ને ધ્યાન ભગન સૌ, ત્યાગ કરી ધન હરશે રે. કલિજીગ ૫૩
 સાપુરુપનો દ્રોહ જ કરશે, અસત સંગાથે હેત છ રે;
 ગાંભે ભાંચ અપ્રીણુ ને હોકા, પીતાં યારો ફજેત રે. કલિજીગ ૫૪
 અંધ ગુરુ તેના ચેવાને પણ, ધર્મમાં હેત ન દીમે છ રે;
 નીચ ગુરુનું ઈર્દુ ખારો, ચરણ ધાધન તેના પીરો રે. કલિજીગ ૫૫
 એવા અનંત દોષ યુક્ત કલિમાં, ગુરુને શિષ્ય બહુ યારો છ રે;
 વિધિ નિષેધના ત્યાગ કરીને, એક બ્રહ્મમુખ ગારો રે. કલિજીગ ૫૬

ગીતામાં અર્જુનને કીધું એ, કૃષ્ણ પ્રભુ શ્રીમૂખ જ રે;
 અધર્મ કલિના વિંટયા માણસ, મુળથી યાશે વિમૂખ રે. કલિભુગ ૦ ૫૭
 ત્યારે હું પૃથ્વીમાં પ્રગટીશ, ધર્મના સ્થાપન સારુ જ રે;
 અધર્મ કલિનો નાશ કરીને, તારીશ જીવ દુઃખરૂ રે. કલિભુગ ૦ ૫૮
 કરુણા કરી તે કૃષ્ણ કલિમાં, પ્રગટ યાશે મુખદાન જ રે;
 હરિ હરિકૃષ્ણ નામ કહેવાશે, પુરુષોત્તમ ભગવાન રે. કલિભુગ ૦ ૫૯
 કામ ક્રોધ મદ લોભના ત્યાગી, સાધુ કરશે અપાર જ રે;
 ધર્મ જ્ઞાન વૈરાગ્યસોતી, ભક્તિ કરશે વિસ્તાર રે. કલિભુગ ૦ ૬૦
 પાંડવને કૃષ્ણે કહી દાખ્યા, એ રીતે કલિધર્મ જ રે;
 પાંડવ સુણી હીમાળે ગળિયા, જળણી સધળો ધર્મ રે. કલિભુગ ૦ ૬૧
 સંવત અઢાર સાડત્રિસે ગાયો, કલિભુગનો મહિમાયજ્ઞ રે;
 તેને ગાય શિષ્ને સાંભળે, તેનાં અધ જળી જાય રે. કલિભુગ ૦ ૬૨

—સમપ્ત—

ઉપદેશ વિષે.

છંદ ચંદ્રાવળાં.*

પરનારીશું પ્રિત કરી છે, તેને રહ્યા રામ,
 માતાને તો ભારે મારી, સુખ્યું હું કામ;
 સુખ્યું હું કામ તે કેવું, ઐના પિત્રિ સ્વર્ગે કંપે ઐવું,
 કહે ગોવિંદરામ એની મત ફરી છે, પરનારીશું પ્રિત કરી છે.—તેને
 પરનારી તો વેદમાં વારી, તજવો તેના સંગ,
 સર્પચક્રા વિષ એમાં અદકું, અંધા થાય જુગંગ;
 અંધા થાય જુગંગ તેનારી, યાનીએ તજ તે ભોધ વિચારી,
 કહે ગોવિંદરામ ન રીઝે ગિરિધારી, પરનારી તો વેદમાં વારી—તજ
 સર્પ ખાય તો સુખેથી ખાજે, તેથી રૂડી લ્હાય,
 પરનારી પરપૈસા સન્મુખ, ચાલે મહા દુઃખ થાય;
 ચાલે મહાદુઃખ થાય તે કેવું, ભવભટકણમાં નાખે એવું,
 કહે ગોવિંદરામ એથી અળગા થાજે. સર્વ ૦

* આ ચંદ્રાવળાંની ગાથી ત્રણમાં કંઈક અફરો વધારે છે, ને તેથી પેહેલું ચરણ પાછું ચોપા ચરણમાં લેતાં લીટી લાંબી થઈ વધી જાય છે, મઠે પેહેલા ચરણનો કેટલેક સ્થળે એકે જ શબ્દ મુક્યો છે મઠે વાંચતી વખતે પેહેલું ચરણ છે એ લક્ષમાં રાખીને વાંચવું.

પુરુષ ચાલી જાય પારકે ઘેર, તે ન હોય સાગસોજ,
 ઉધલી કન્યા ધર ન પૂછે, માથે ન ધાલે મોડ;
 માથે ન ધાલે મોડ તે કન્યા, ને એ બે વાતમાં થાય અન્યા,
 કહે ગોવિંદરામ એનું જીવિત ચૈ મધું ઝેર. પુરુષ૦

શીલવિના શોભે નહિ કેદી, આબૂપણ કહું એક,
 સોજે તણી તો શીલ જ શોભા, જે દાંણે રાખે ટેક;
 દાણે રાખે ટેક તે કેવી, તો પરત્રિયા તે માતા જેવી,
 કહે ગોવિંદરામ આ જીવિત તો બે દી. શીલ૦

પાંચ પાપ 'સર્વ પાપથી ભારી, તે મહા પાપ કેહેવાય,
 અહાહત્યા ન ચોર સોનાંનો, ત્રીજો જરી કેહેવાય;
 ત્રીજો જરી ને અન્યાએ જે ચાલે, મદ્ય ક્ષી તેની સાખત ઝાલે,
 ગોવિંદરામ કહે સાંભળો નર નારી. પાંચ૦

ગાફલ બંદા ગર્વ ન કરીએ, ગયું રાવણનું રાજ,
 સીતા હરીને સર્વે ખોયું, એનું નહિ કેને આજ;
 એનું નહિ કેને આજ તે ભાઈ, લંકાના પતિને સમુદ્રની ખાઈ,
 કહે ગોવિંદરામ પગલું જોઈને ભરિયે. ગાફલ૦

જીવ જગતનો એવો ડાયો, કયા સાંભળવા જાય,
 ભાડ ભવાઈને ભુંગલાં વાગે, ત્યાં પણ તૈયાર થાય;
 ત્યાં પણ તૈયાર થાય તે જોરા, શુદ્ધપણીલાજ જ ખોલા,
 કહે ગોવિંદરામ ગધેડો મંગામાં નાથે. જીવ૦

ગાડા ઉપર વેરો બેઠો, વાટયે ચાલ્યું જાય,
 મારગમાં શેઠ આબ્યા, ઉંચા નીચું થાય;
 ઉંચા નીચું થાય તે ગાડું, વોરાજી તમે ઝાલજો નાડું,
 કહે ગોવિંદરામ જઈ પડ્યો હેઠો. ગાડા૦

સવળું કેતો સમજ્યો ગાડું, તેની સમજણમાં બહુ ફેર,
 ગાડા ઉપરથી પડતું મેલું, માથું ચર્ચ મધું ઝેર;
 મથું ચર્ચ મધું ઝેર તે પુટી, તોય ચુરખ મેલે નહી મુંડી,
 કહે ગોવિંદરામ એ વોરાનું નાડું. સવળું૦

પ્રયગ કહું કરે નહિ મનનું, તેજ હરિના દાસ,
 માત્ર ધડીમાં મેડે ચરે, ને ધડીમાં વાટે ધાસ;

ધડીમાં વાટે ધાસ તે મન, તેને જાણે વિવેકી જન,
 કહે ગોવિન્દરામ એ લક્ષણ દરિજનનું. પ્રથમ૦
 જેદી તેદી સંત સંગ કરશે, તહિયે પામશે પાર,
 સર્વ તીર્થનું ફલ એ છે, વેદ વચન નિરધાર;
 વેદવચન નિરધાર તે માનો, મહા પ્રતાપ નથી કાંઈ જાનો,
 કહે ગોવિન્દરામ ભવસાગર તરશે. જેદી૦
 કામ કોષ મોહ મદના જક્યા, જીવ તણાણા જાય,
 અનીતિમાં જઈ આસન વાળે, નીતિમાં ન દીધે પાય;
 નીતિમાં ન દીધે પાય તલાજે, માથે નગારાં મોતના ગાજે,
 કહે ગોવિન્દરામ જીવ જોસે છે બક્યા. કામ૦
 સાકર મુકી રાખ જ ખાય, જેમ નાનું બાળ,
 માવતર જાણે માંદુ પડશે, મૂકાવે તત્કાળ;
 મૂકાવે તત્કાળ તે મા ખાય, તેમ તેમ બાલક કરે સંતાપ,
 કહે ગોવિન્દરામ રોતું જાય, સાકર મુકી રાખ જ ખાય.
 જીવ જગતમાં બાલક જેવા, વિષ ખાવાને જાય,
 દરિજન માત તાત સમહેતુ, અહોનિશ અમૃત પાય;
 અહોનિશ અમૃત પાય તે કેવું, ભવ લટકણુને ટાલે એવું,
 કહે ગોવિન્દરામ એને હુંડા હેવા, જીવ જગતના બાલક જેવા.
 ત્રાહિ ત્રાહિ કરી તોભાં જરશે, નેના દરિ જાલશે હાથ,
 ફરી તે ફરી પથુ ફરી ન કરવી, ન્યાંથી સુધ્ધી સંતની વાત;
 સુધ્ધી સંતની વાત જે ન્યાંથી, કરો ફેલનો ત્યાગ જ ત્યાંથી,
 કહે ગોવિન્દરામ ત્રાસ સાહેબનો ધરશે, ત્રાહિ ત્રાહિ કરી તોભાં જરશે.
 ગુન્હા સાચું ગોવિન્દરામ ન જીવે, જો જન દિન જ થાય,
 અમમેલ ગજ ગુણુકા જેવા, તે પારંગત જાય;
 તે પારંગત જાય તે જાય, ચાર વેદ ગીતા એમ ગાય,
 કહે ગોવિન્દરામ સંજાળજે સૌએ, ગુન્હા સાચું ગોવિન્દ ન જીવે.
 તમે હો ડાહ્યા તો ડહાપણુ મૂકો, ત્યાં નથી ડહાપણુ કામ,
 કાલા ઘેવાના છે પ્રભુ, સમરથ સીતારામ;
 સમરથ સિતારામ તે કેવા, અધમ ઔધારણુ નામ જ એવા,
 કહે ગોવિન્દરામ સમરણુ કાં ચૂકા, તમે હો ડાહ્યા ડાપણુ મૂકા. ત્યાં ॥

(૧) પ્રથમ ભક્તિ પ્રલ્હાદની કહીએ, જેણે રટવા માંડ્યા રામ,
 હિરણ્યકશ્યપ કહે દે પરચો, કાં મૂકી દે નામ;
 કાં મૂકી દે નામ તે ટાંચે, આખું મોત નિશ્ચે તું જાણે,
 કહે ગોવિંદરામ નામ સમજી લેયે, પ્રથમ ભક્તિ પ્રલ્હાદની કહિયે.
 ત્રાંખિયાની એક તોણડી લેયે, તે વગાડી વારમવાર,
 શુરુ કરિયે તો કેરો કાલા ઘેઘા, એમ વયો જાણે સંસાર;
 એમ વયો જાણે સંસાર તે જાણે, પાત્ર એવું કારજ થાશે,
 કહે ગોવિંદરામ સમજી તેને કૈયે, ત્રાંખિયાની એક તોણડી લેયે.
 કામી કોધી લોભી 'લંપટ, પાતી જીવ : પિલાય,
 જમના કિકર જોડા મારી, જમપુરીમાં લઈ જાય;
 જમપુરીમાં લઈ જાય તે જ્યારે, ખરી ખબર તે પડશે ત્યારે,
 કહે ગોવિંદરામ ચિંચોડા મંપટ, કામી કોધી લોભી લંપટ : પાખી.
 સાકર કહીએ મોટું મિઠું, કહું કે દિયે ન ચાય,
 નામતણું નાંડું આલીને, કેક તણાણા જાય;
 કેક તણાણા જાય તે જાણે, પણ ખાધે મોટું મીઠું થાણે,
 કહે ગોવિંદરામ નામી વિનાનું નામ દીઠું, સાકર કૈયે મોટું મીઠું.
 ચેતવું હોય તો ચેતજો ટાણે, માથે માળે છે મોત,
 આજ કાલમાં ઉડી જાવું, કુટુંબ કપીલા સોત :
 કુટુંબ કપિલા સોત તે જાણું, હરિભક્ત્યા વિના હડક થાવું,
 કહે ગોવિંદરામ મન ઉગારો નાંચે, ચેતવું હોય તો, ચેતજો ટાંચે.
 સુધી કાંધી છે ચોરને કાળે, તેના મહાજનને ડર નાયે,
 જો મહાજન કરે ચોરની સોજત, ચઢે સુઘીયે સોયે;
 ચઢે સુઘીયે સોયે તે ચડશે, ખોટે ઇંગે પેજરે પડશે,
 કહે ગોવિંદરામ ન્યાય બાંધો છે મહારાજે, સુધી કાંધી છે ચોરને કાળે.
 શુરુ કરીએ તો જ્ઞાની કરીએ, સત અસતને જોઈ,
 ખલદ લેયે તો ખેડી લેયે, ડાણું લેયે દોષ;
 ડાણું લેયે દોષ તે લખ્યે, સમજી નામ તે તેનું કહીએ,
 કહે ગોવિંદરામ ભવસાગર તો તરીએ, શુરુ કરીએ તો જ્ઞાની કરીએ.
 હરિ જનની નમ્ય કરીએ બાજી, બાજીમાં બમડી જાય,
 જીવો વિચારી જાણવની જોને, કૃષ્ણ ચયા નહીં સાધ;

રૂપ્ય થયા નહિ સાથ સર્વે કુલમાં, નાશ થયા વડીપણમાં,
 કહે ગોવિન્દરામ એમાં નથી રાજ, હરિજનની નય કરીએ બાજ.
 એમાન રાખીને આંકડો વાવે, પ્રયત્ન પાણી પાય,
 બાર મહિના સિંચ્યા કરે, ત્યારે ફળ પ્રલ તો થાય;
 પ્રળ ફલ તો થાય તે કેવાં, દીકામાં તો ફેરી જેવાં,
 કહે ગોવિન્દરામ સ્વાદ, કાંઈ ફેરીના ના આવે. એમાન
 જ્ઞાન કયે જેમ બળેલા ચુલા, ચુલેથી ઉતાર્યો પાક,
 પાક પરાણા ખાઈ ગયા ને, વાંસે રહી છે ગખ;
 વાંસે રહી છે રાખ ને ઢેવી, ઉલટી આંખ્યુ ટ્રોડે એવી,
 કહે ગોવિન્દરામ જીવભક્તિ તો ભુલ્યા, જ્ઞાન કયે જેમ બળેલા ચુલા.
 એક નામ અનેકનું કારણ, જો એળખીને લેવાય,
 બહુ નામ લઈ બકતા હાલે, મરગલા સ્વાદે ગાય;
 મરગલા સ્વાદે ગાય શુણ્ઘ કથી, એક નામની ખખર નથી,
 કહે ગોવિન્દરામ હરિ નરક નિવારણ, એક નામ અનેકનું કારણ.
 બકબક બોલે તેને બોલવા દધએ, રતિ ન કરીએ રીશ,
 જ્ઞાન માંય તો ખોટ ન આવે, વધે વશા કહું વીશ;
 વધે વશા કહું વીશ તે ન બોલે, અનેજો બોલે તે એક જ તોલે,
 કહે ગોવિન્દરામ તેને બાલક કહીએ, બકબક બોલે તેને બોલવા દધએ.
 કુશુદ્ધિનું નવ કરીએ કહ્યું, રાચીએ કરી સતસંગ,
 સતસંગ કરી વિધય મારીએ, કુશુદ્ધિ કરે કુસંગ;
 કુશુદ્ધિ કરે કુસંગ તે જઈને, જોને સંગે ન ચાલીધે વહીને,
 કહે ગોવિન્દરામ હાથ રાખીએ દેધું, કુશુદ્ધિનું નવ કરીએ કહ્યું.
 લિયે ભુજંગ કાઢીને તલ ઝારે, તેને પૂજી લાગે પાય,
 તે ભુજંગને પ્રગટ દેખે, મૂરખ મારવા જાય;
 મૂરખ મારવા જાય તે પાપી, લિયે તો પુજે છે થાપી,
 કહે ગોવિન્દરામ પ્રગટને મારે, લિયે ભુજંગ કાઢીને તલ મારે.
 છાણુતણો લઈ કરે સેખા, તેને પૂજી લાગે પાય,
 સેખા ભાભા રક્ષા કરએ, કુલેર વેચી ખાય;
 કુલેર વેચી ખાય તે ખાયે, પ્રગટને ચણું ન જાયે,
 કહે ગોવિન્દરામ ક્ષીના કૌતુક દેખો, છાણુતણો લઈ કરે સેખા.

હકેથી લઇએ ને હકેથી દઇએ, હકનું અજમ થાય,
 અણુ હકનો આનો આવે તો, ઉલટી બરકત જાય;
 ઉલટી બરકત જાય તે કમાણી, દુધનું દુધ ને પાણીનું પાણી,
 , કહે ગોવિન્દરામ ખીતા હરિથી રહીએ, હકેથી લઇએ ને હકેથી દઇએ.
 મતવી નાંખતી દુધમાં પાણી, તેની ઘડાવી નય,
 પાણી ભરતાં પડી ગઇ, તે ગઇ ખમડખત;
 ગઇ ખમડખત તે ગઇ, પછે તો વિચારી રઇ,
 , કહે ગોવિન્દરામ પાછલથી પસતાણી, મતવી નાંખતી દુધમાં પાણી.
 વાર વરતોહું રયા કરે, એકાદથી કરે અલગ,
 જુ માકડ ને ચાંચડ મારે, નહી બોલીનો ઢંગ;
 નહી બોલીનો ઢંગ તે વાણી, ગળે નહીં દુધ ને પાણી,
 , કહે ગોવિન્દરામ એતો પોલા પોહું હરે, વાર વરતોહું રયા કરે.
 ગાજરે શું કર્યો ગુન્હો, આવશે શું મારયો બાપ,
 દોષ છે તે દેખતા નથી, જેનું લાગે પાપ;
 જેનું લાગે પાપ તે અતિ, તેમાં તો દ્રઢ બાંધી મતિ,
 , કહે ગોવિન્દરામ એ બાલકનો સુનો, ગાજરે શું કર્યો ગુનો.
 દાતજીમાં તો દોષ જ લાગે, પરડા ઉપર પ્રેમ,
 એક જાકમાંથી બે થયાં છે, તેનું કરવું કેમ;
 તેનું કરવું કેમ તે વિચાર, એવા તે નહીં ઉતરે પાર,
 , કહે ગોવિન્દરામ એનું મનચડયું છે ચાલે, દાતજીમાં તો દોષ જ લાગે.
 વિપર કરતા વિશેષ વરકત, તે પાળે આચાર,
 રસોઈ કરતાં ડાબો કર તે, રાખે ચોકાની બાર;
 રાખે ચોકાની બાર તે સિદ્ધ, ગુદા તો રહી ચોકાને મધ્ય,
 , કહે ગોવિન્દરામ જીવો એની હરકત, વિપર કરતાં વિશેષ વરકત.
 વાડામાંથી વાછડું છુટયું, તે ઘોડીને ધાવવા જાય,
 માતા બાણીને મોહું ધાલે, પાટુ પુરણ ખામ;
 પાટુ પુરણ ખામ તે ખામ, પછે વજ્રખત એને બતાવે આમ,
 , કહે ગોવિન્દરામ એ શ્રે વખુટ, વાડામાંથી વાછડું છુટયું.
 કેનોક બાપ હતો એક કાણો, તેની પુટલ આંખ્ય,
 તેનો પુત્ર થયો દેખતો, તેને કહે ફેડી નાંખ્ય;

તેને કહે શ્રેષ્ઠી નાંખ્ય તે આંખ્ય, ને તારા બાપનો ચીત્રો રાખ્ય,
 કહે ગોવિન્દરામ હરિનું નામ વખાણે, દેનો કબાષ દનો ચેક કાણે.
 માત પિતા મોક્ષાલનું જોણું, નર દોષ અથવા નાર,
 કૃષ્ણ પતિની કીધા ન રાખી, ચાર વર્ણુ ને બાર;
 ચાર વર્ણુને બાર તે રહેછે, ને વનનો પશુ જીને વેદ જ દહે છે,
 ગોવિંદ કૃપાનું મુલ ન જોણું, તેને માત પીતા મોક્ષાલનું જોણું.
 કષુદ્રિ સમુદ્રિ રણા છે આંદી, કષુદ્રિ દરે કુસંગ,
 સમુદ્રીને સતસંગ તે રહે, બેયના નોખા રંગ;
 બેયના નોખા રંગ તે તારે, ગાની દોષ તે બેયને જાણે,
 ગોવિંદરામ જોવા જાઓ છો ક્યાંદી, કષુદ્રિ સમુદ્રિ રણા છે આંદી.
 પશુ દળીને પાત્ર જ થાયે, નિગમ ચારનો સાર,
 મડા વાવકનો મર્મ જ મોટો, તે પંડિતે નવ્ય પ્રીછાય;
 પંડિતે નવ્ય પ્રીછાય વેદ વાણી, જી દિક્ષા જીવી કંઈ વખાણી,
 કહે ગોવિંદરામ જે સતસંગે જાય, તે પશુ દળીને પાત્ર જ થાય.
 આજ કાલમાં ઉડી જાવું, રેવું નથી રહિ,
 રાજ પ્રજા દડા મોરે, ચાણું જાણે સૌ;
 ચાણું જાણે સૌ તે જાણે, ને તે ખાટયા જે હરિ શુભ ગણે,
 ગોવિંદે રચના રચી છે જુડી આણું, આજકાલમાં ઉડી જાવું.
 આ તન તો પાણીનો પરપોટો, તે ક્ષણમાં યાશે ખેદ,
 અંત્યે નામ નારાયણનું રહેશે, નિશ્ચે દળશે દેહ;
 નિશ્ચે દળશે દેહ તે દળશે, જેમ ઢેરું ધરતીમાં ગળશે,
 કહે ગોવિંદ જીનો પાયોછે ખોટો, આ તન પાણીનો પરપોટો.
 જેમ પરિખની પેદીએ જાય, દેખાડવાને દામ,
 ખરા ખોટાના : કરે જાગલા, તે પારેખનું નામ;
 તે પારેખનું નામ તે કહિયે, ત્યાં દેખાડી પૈસા લહિયે,
 કહે ગોવિંદ તો ખોટ ન ખાખ્યે, જેમ પરિખની પેદીએ જઈએ.
 સંત તણે વેશે બહુ ધૂતા, જગમાં ફરે અનંત,
 તિલક માલા ટોપી ધાત્રી, નામ ધરાવે સંત;
 નામ ધરાવે સંત જ થયા, કામ ક્રોધને શ્રેષ્ઠી જ રહ્યા,
 કહે ગોવિંદરામ દેખંતા : દૂતા, સંતતણે વેશે બહુ ધૂતા.

કાવનિમિ રાવણુ ને રાહુ, એ ત્રણે લીધા મેખ,
 કમલાવરણું કપટે' રમીઆ, તેમાં ન રહ્યો એક;
 તેમાં ન રહ્યો એક તે પાપી, હરિયે મસ્તક નાખ્યાં કાપી,
 કહે ગોવિંદરામ દિસંતા હાઉ, કાવનિમિ રાવણુને રાહુ.
 અસંતને! આદર નવ કરીએ, પુરણુ /લાગે પાપ,
 તુલસીદાસે સમકથામાં, કહ્યું છે આપો આપ;
 કહ્યું છે આપોઆપ તે કથી, એના દરશને પ્રજા જ નથી,
 કહે 'ગોવિંદરામ વિજ પાછને મરિયે, અસંતને આદર ન કરીએ.
 કુવાડો ચંદનને કાપે, એ દુષ્ટની રીત,
 હરિ હરિજનની નિંદા માટે, અભુજ આધિજા ભિત;
 અભુજ આધિજા ભિતને આમે, કયાં કર્મના ફલ તે પામે,
 કહે ગોવિંદ મુગંધી ઉલટી આપે, કુવાડો ચંદનને કાપે.
 ભગવું કરીને સ્વાન ભસાવે, કાઢે સંતનો વેશ,
 દમડા કારણુ ઘેરઘેર ડાલે, રહેણી ન મળે લેશ;
 રહેણી ન મળે લેશ તે કહીએ, એવા સંતથી અળગા રહીએ,
 ગોવિંદ કહે હરિ મુખને ન આવે, ભગવું કરીને સ્વાન ભસાવે.
 બેખ માંહિ તો બેલ પડી છે, તે કાલીગાનું કામ,
 ખાજમાં રાજ ધર્મ બેઠા, 'ત્યાંથી ઉઠ્યા રામ;
 ત્યાંથી ઉઠ્યા રામ તે કાપી, વાંસે લાજ ધર્મની લોપી,
 ગોવિંદ કહે સંત મતિ બગડી છે, બેખમાંહિ તો બેલ પડી છે.
 ૬૫૨ સત્યુગ કામે ત્રેતા, એ ત્રણુ જુગના દૈલ,
 તે કસિયુગમાં સંત થયા છે, કુટુંબ કખીલા સહિત;
 કુટુંબ કખીલા સહિત થયા છે, ધર્મખંડન કરી દંભમાં રહ્યા છે,
 ગોવિંદ કહે મોટો ગયા છે કેતાં, ૬૫૨ સત્યુગ કામે ત્રેતા.
 ન્યાં કામ ક્રોધ ને લોભ રહે છે, એ પ્રગટ નર્કના પંથ,
 એ માર્ગે તો અંધા ચાલે, પણ કેદી ન ચાલે સત;
 કેદી ન ચાલે સત તે કેવા, ધૂ પ્રહ્લાદ સનકાદિક જેવા,
 ગોવિંદરામ એમ ગીતા કહે છે, ન્યાં કામ ક્રોધ ને લોભ રહે છે.
 હંસ બગ દીકામાં 'સરિખા, તે 'ચાર કરતાં એજખાય,
 હંસ કરે મોતીનો ચારો, ને' બગ મચ્છને ખાય;

એક ખીખની દારે વળગ્યા, તે વેદ વચન સુણી નવ યાથે અગગા,
 કહે ગોવિન્દરામ એ સરજે કુતા, ડબ્બદરા જે ગુરુ દોષ ધૂતા.
 તુગડું પાણીમાં બોળીએ ઉડું, તે બારે નીસરે બાપ,
 ખુણે ધામ કરે જે ખોટાં, તે પ્રગટ યાથે પાપ;
 પ્રગટ યાથે પાપ તે ફેરું, ખરે ચઢીને ચાટ્યા જેરું,
 ગોવિંદ કહે એવું ધામ છે ભુંડું, તુગડું પાણીમાં બોળીએ ઉડું.
 ખોટી વાતને ખાસડાં દેવે, તેનો રામ ન બાણે રોપ,
 ન્ને દોષ સાચી ને ભુડી કહીએ, તેના લાગે દોષ;
 તેના લાગે દોષ તે લાગે, જમીન અસમાનથી જમગા ભાગે,
 ગોવિંદ કહે સાચી સાંભળી લેવે, ખોટી વાતને ખાસડાં દેવે.
 સંતોષદાસને તૃષ્ણા ઝાઝી, ટાકું નહીં એવું તંત,
 દુવારા બારણે ડોઢાં કાઢે, મેલું એવું મંત;
 મેલું એવું મંત શા માટે, તો દુવારાબાર જુવે તે માટે,
 કહે ગોવિંદ એમાં રામ નથી ગચ્છ, સંતોષદાસને તૃષ્ણા ઝાઝી.
 સીતલદાસ પણ બળતી સગડી, બડબડ કાઢે ખોલ,
 જાનચૂટી તે જાણે નહીં, જાણીયે ભુંકયો ખોલ;
 જાણીયે ભુંકયો ખોલ તે ખોલો, ને રહેણો કરણીની કારના પોલો,
 બાણું પેડું તેવું ધર ગયું બગડી, સીતલદાસ પણ બળતી સગડી.
 પ્રગટ દિપનું કારણ મોડું, તે ટાણે અંધકાર,
 ખીખ મંદિરમાં દશ દીવાની, પ્રગટાવોણી દાર;
 પ્રગટાવોણી દાર તે મેલું, તે અંધારું ન કાઢે ઢેલી,
 ગોવિંદ કહે હોવા નામ નહિ ખોડું, પ્રગટ દિપનું કારણ મોડું.
 પ્રગટ હોય તેહિ કોય ન જાણે, રમાપતિની રીત,
 દરિ કૂપાથી દરિ જન જાણે, જગત આંધળું બિત;
 જગત આંધળું બિત તે ફેરું, નિદા કરવા માટે એવું,
 ગોવિંદ કહે પછી સૌ વખાણે, પ્રગટ હોય તેહિ કોય ન જાણે.
 નિધિ દરનાં તમે વચન વિચારો, મહાત્મ્ય સતસંગ,
 શુદ્ધ નારદ સનકાદિક માગે, હર્ષ દિયો શ્રોતંગ;
 હર્ષ દિયો શ્રીતંગ એમ માગે, લવ સતસંગથી લવ દુઃખ માગે,
 ગોવિંદ કહે અવસર છે સાગે, નિધિ દરના તમે પવન વિચારો.
 લવ સતસંગની સમતા નાવે, તપ તીર્થ નત જંગ,

સતસંગ વિના : સાધન કરવાં, તે સુખાંતરના ભોગ; સુખાંતરના ભોગ તે આમે, સર્વ સાધન કરી સતસંગ પામે, ગોવિંદ કહે ગમે ત્યાં જઈ આવે, લવ સતસંગની સમતા નાવે. સમજ્યા ત્યાંથી સતસંગ કરીએ, ધરીએ વિભળ વિચાર, વારંવાર હિમાપતિ માગે, વેદ ચારનો સાર; વેદ ચારનો સાર જ કાવે, અન્ય સગે લવ પાર ન આવે, ગોવિંદરામ જુલ્યા નવ ક્રિયે, સમજ્યા ત્યાંથી સતસંગ કરીએ. સતસંગ સર્વનું આબુપણુ, આદ્ય અંત ને મધ્ય, કુસંગે કરી 'કર્ષ' ગયા બગડી, જોગી જતિને સિદ્ધ; જોગી જતિને સિદ્ધ તે કેવા, રાવણુ રાહુ તે નીમી જેવા, ગોવિંદરામ : કુસંગમાં દુષણુ, સંતસંગ સર્વનું આબુપણુ નારાયણનું નામ જ મોટું, કઠણુ કલીમાં આજ, માન મુકી સંતસંગ કરશે, તેની રહેશે લાજ; તેની રહેશે લાજ તે પગમાં, રખે રહેતા કાઈ જુલમાં, ગોવિંદ કહે અણું નહીં ખોટું, નારાયણનું નામ જ મોટું. લવ સંતસંગનો મહિમા મોટો, તે જીવે કલ્યાે ન જાય, સનકાદિક શિવ સરખા માગે, તે જશ ગીતા ગાય, તે જશ ગીતા ગાય તે ગાય, ને સાચા સંત મળે ઝોળખાય, ગોવિંદરામ મનનો મત ખોટો, લવ સતસંગનો મહીમા મોટો. કમલાવર કિપાના સિધુ, ઈશ ધરે અવતાર, અધમ આધારણુ મનોહર મૂર્તિ, પ્રગટ રહે નિરધાર; પ્રગટ રહે નિરધાર તે હરી, જીગ ચારમે કિપા કરી, ગોવિંદરામ હરિ દીનના બંધુ, કમલાવર કૃપાના સિધુ. વાંસલી વાતા ને ગીત ગાતા, હરિ ગૌધન ચારવા જાય, તેદી ગાડો ગોવાલિયો કેતા, હવે કથા કરીને ગાય; કથા કરીને ગાયે તે લોક, કૃષ્ણ કૃપાયડી ઝાળખે કોક, ગોવિંદરામ સર્વ સુખના દાતા, વાંસલી વાતા ને ગીત ગાતા. બ્રહ્મા સરખે વજને હરિયાં, ઈંદ્રે કીધો દ્રાપ, કહે ગોકુલમાં ગોવાળિયે, ક્યો ધર્મનો લોપ; ક્યો ધર્મનો લોપ તે દેયે, ગોપ ગોવાલને ખાલી દેયે, ગોવિંદરામ કંઈક કારજ કારયાં બ્રહ્મા સરખે વજને હરિયાં.

અનંત રૂપે થયા અવિનાશી, ગૌ બ્રાહ્મણુ પ્રતિપાળ,
 બ્રહ્મા વજ્ર હુરી ગયા જ્યારે, ત્યારે પ્રગટ થયાં તત્કાળ;
 પ્રગટ થયાં તત્કાળ તે કેવાં, જે જેવાં હતાં તેવાં ને તેવાં,
 ગોવિંદરામ વાતું વેદમાં ખાસી, અનંત રૂપે થયા અવિનાશી.
 ધર જાલીને જેસી રજા, બ્રહ્માને આજ્યો ભાર,
 ગોવાલ નહીં આતો ગોપુલનો પતિ, વેદવચન નિરધાર;
 વેદ વચન નિરધાર તે વેદે, બ્રહ્માએ એમ જાણ્યું રૂદે,
 ગોવિંદરામ પ્રજુની પૂરણુ દયા, ધર જાલીને જેસી રજા.
 ઈંદ્ર કહે એને લામું લીધું, મારો આચ્છવ ટાળ્યો આજ,
 સુરપતિ હું છું સાચો, તે લીધી મારી લાજ;
 લીધી મારી લાજ તે કપી, જે આચ્છવ ટાળી નાખ્યો એવી,
 ગોવિંદરામ મહી માખણુ ખાધું, ઈંદ્ર કહે એને લામું લીધું.
 ઈંદ્રે અતિ અભિમાન આણી, લીધું મેધનું શેન,
 ગોપુલ ને ગોવરધન ડાઘે, કરી નાખ્યું લઘ વેન;
 કરી નાખ્યું લઘ વેન એક પળમાં, ઈંદ્ર જ્યોત્યો એમ જ બળમાં,
 ગોવિંદ માનુષ મનમાં જાણી, ઈંદ્રે અતિ અભિમાન આણી.
 ઈંદ્ર તણો ત્યાં આંખલો લાંગ્યો, થાક્યા બારે મેહ,
 ગોપ ગોવાલ આનંદ કરે છે, મોહું અચરજ એહ;
 મોહું અચરજ એહ જાણી, ઈંદ્રે અંતરમાં દીનતા આણી,
 ગોવિંદને પગે જઈ લાગ્યો, ઈંદ્ર તણો ત્યાં આંખલો લાંગ્યો.
 હિરણ્યકશ્યપે હાથે કરીને, માંગી લીધું માત,
 પામરે આવી પરચો માગ્યો, ને મુલો પરચા સાત;
 મુલો પરચા સાત તે પાપી, તોય હરિયે વેકુંડ પહોળી આપી,
 ગોવિંદરામ એમ ધટે હરિને, હિરણ્યકશ્યપે હાથે કરીને.
 કુણ્ડિનું દુતો કરતો કહ્યું, ત્યાંથી હરિયે જાણ્યો હાથ,
 ત્યારે સતસંગે હુંતો ચાલીને ગયો, ત્યાંથી સુણી સંતની વાત;
 સુણી સંતની વાત તે જોયે, સંતસંગી ચે બેઠા તેય,
 ગોવિંદરામ જોઈ પ્રયત્નું દેયું, કુણ્ડિનું હું તો કરતો કહ્યું.
 નરનારાયણુ સુખના સિંધુ, ગૌ બ્રાહ્મણુ પ્રતિપાલ,
 હરિજનના સદા હિતકારી, કુણ્ડિ કંસના કાલ;
 કુણ્ડિ કંસના કાલ તે હરિ, જેણે નારાયણુ ગૂંતિ ધરી;

ગોવિંદરામ હરિ દીનના બંધુ, નરનારાયણ સુખના સિંધુ.
 ધન્ય ધન્ય સ્વામી સતસંગ તમારો, કંઠથી કલિમાં આગ,
 પરિશ્રદ તમે પ્રગટ યદને, લીધી કામની લાજ;
 લીધી કામની લાજ તે કેવી, એની કાલ ન માને રાવ જ એવી,
 કામે કુસંગમાં ક્યો છિતારો, ધન્ય ધન્ય સ્વામી સતસંગ તમારો.
 કૃષ્ણ કયાના જે જન રસિયા, તે જોગી હરિજન,
 ખોટામાં તેનું મન નવ ખુંચે, તેના માત પિતાને ધન્ય;
 માત પિતાને ધન્ય થા માટે, હરિના શુણ ગાય તે માટે,
 ગોવિંદ તેના રૂઢ્યામાં હરિ વસિયા, કૃષ્ણ કયાના જે જન રસિયા.
 સાચા સંતને આજખી લેવા, જેમ પારખની પેર,
 સંત ભુગલ જ્યામાં સરખા, ફેર છે ઘેરાઘેર;
 ફેર છે ઘેરાઘેર તે ફેર, પશુ દામ વામથી દુર જ તરે,
 ગોવિંદ તેની કરવી સેવા, સાચા સંતને આજખી લેવા.
 સંત સરોવર આલી જશે, તે જન સુખિયા થાય,
 અજગો રહેશે તેને વસિ, અહોનીશ લાગી લાય;
 અહોનીશ લાગી લાય તે લાગી, મરે અહિં લોક માર્યે લાગી,
 ગોવિંદરામ હરીના શુણ ગારો, સંત સરોવર આલી જશે.
 જને સંત મળ્યા તે સર્વે સુખિયા, અને દુખિયો સળ સંસાર,
 ભવ ભટકણનો રોગ જ લાગ્યો, તેના ન આવે પાર;
 તેના ન આવે પાર તે કેદી, આ છવિત તે જાણો બે દી,
 ગોવિંદરામ દુઃખી મન સુખિયા, સંત મળ્યા તે સર્વે સુખિયા.
 સંત રહ્યા ત્યાં સાચું રહ્યું છે, ખીજે રહ્યું છે જૂઠું,
 સંત અસંતને જે ન આજખે, તે નર હૈયાફૂટ;
 તે નર હૈયાફૂટ શે માટે, જે વિવેકની અખ્ય નહિ તે માટે,
 વેદ પુરાણ બે મળીને કહ્યું છે, સંત રહ્યા ત્યાં સાચું રહ્યું છે.
 માનસરોવર હંસ જ રહે છે, ને જ્યાં ખાડો ત્યાં બગ,
 હંસ કરે છે મોતીના ચારો, ત્યાં બગ ન મૂકે પગ;
 બગ ન મૂકે પગ વિચારી, એ છે મહત્તણા કહ્યું અહારી,
 ગોવિંદરામ એમ ગીતા કહે છે, માન સરોવર હંસ જ રહે છે.
 હારજનને હાર હોય અતિ રાલા, લીધે રામનું નામ,
 શુણ ગાયે ગોપીની પેયે, તો રીઝે સુંદર સ્થામ;

રીઝે સુંદર સ્થામ મોરારી, એવા દાસ તણી બનહારી,
ગોવિન્દરામ આઠે પોર મતવાવા, હરિચરનને હરિ હોય અતિ વાલા.

—પ્રકર—

પ્રેમ ભક્તિ.

ઋષિ બ્રાહ્મણ કરતાતા સેવા, મુખથી થઇને મૂન્ય,
જગજાળામાં વેદ જ ફરી, ચાલી હતી ધૂન્ય;
ચાલી હતી ધૂન્ય તે જ્યાં, ગોવાલિયા જઇ ઉભા ત્યાં,
ગોવિન્દરામ મયાતા અન લેવા, ઋષિ બ્રાહ્મણ કરતાતા સેના.
હરિયે પૂછ્યું અન કાંઈ લાગ્યા, કર કાશી છે કેમ,
પાછા આવ્યા તે પાડ જ માનો, હરિ અમે કુશલ હોમ;
આવ્યા કુશલ હોમ તે હરિ, અન લેવા નહિ જઇયે ફરી,
ગોવિન્દરામ ઉભા રહને આવ્યા, હરિયે પૂછ્યું અન કાંઈ લાગ્યા.
ઋષિ પત્નીને હરિ છે વહાલા, ત્યાં જઇ જાયો અન,
નિલંબ કરો મા વેહેલા જાઓ, એમ બોલ્યા જગજીવન;
એમ બોલ્યા જગજીવન તે હરિ, આજ કુધા વ્યાપી છે ખરી,
ગોવિન્દરામ નહી આવો કાલા, ઋષિ પત્નીને હરિ છે વહાલા.

છંદય.

કૃષ્ણ દેવકે કાજ, ગોવાલ અન જાયન આયે;
લેત ચલી ઋષિનાર, ઋષિ તબ મારન ધાયે;
કિયા ન વિશ્વ દેવ, હણુ નહી ભોગ લગાયો;
સખ દેવનકો દેવ, નંદ જસોદાકો જાયો;
ધન્ય ધન્ય બ્રજ નારક, લે ભોજન ચલી રાનમેં;
કહે ગોવિન્દરામ ગોવાલકી, બનક પડી જળ કાનમેં.
સખ દેવનકો દેવ, નંદ જસોદાકો જાયો;
સખ દેવનકો દેવ, બેદ ચારે મિલિ ગાયો;
સખ દેવનકો દેવ, સિદ્ધને સુને નાવે;
સખ દેવનકો દેવ, બનમેં ધન ચરાવે;
સો જદુપતિ લગમેં જાવુંગી, યું કહી ચલી રાનમેં;
કહે ગોવિન્દરામ ગોવાલકી, બનક પડી જળ કાનમેં.

પતિ. તમે પરિશ્રદ્ધા, લાભિની હું છું. બોલી;
 દુષ્ટુ ' દેવકે કાજ, સરવસ નાખું. ઘોલી;
 તો ક્યા બોજનકો ભાર, ગોવાલપે વ્યજ મંગાવે;
 સખ દેવનકો દેવ, નંદ જસોદાકો જયો;
 સો જહુપતિ લગમે જાવુંગી, યું કહી. ચલી સનમે;
 કહે ગોવિંદરામ ગોવાલકી, જનક પડી જખ કાનમે.
 પતિ તમે પરિશ્રદ્ધા, બેદ મિરચી કરી જનો;
 નીત ગીતાકું ગાઓ, પ્રગટકી બાત ન માનો;
 પ્રગટ રહે પરિશ્રદ્ધા, મનોહર મુરતિ ધારી,
 દીપા વિના જન કાવ, ન જાણે નર ઝોર નારી;
 સો દુષ્ટા બકિ સતસંગમે, સતસંગ સદા જન કીજયે;
 કહે ગોવિંદરામ ચતુરાષ્ટકું, દુર દૂર કર દીજયે.
 સખ દેવનકો દેવ, પતિ કહા કહું પૌકારી;
 તમ રૂપિ મારન ધાવે, ચૂખસો જોલી નારી;
 તનકે પતિ જો તમે, તન હુમ પાસે રાખો;
 પશુ છવકે પતિ જહુનાથ, મુખ છુર મત લાખો;
 જોત સહી ધરમે ગરી, તમે તન એક તાનમે;
 કહે ગોવિંદરામ ગોવાલકી, જનક પડી જખ કાનમે.

ચંદ્રાવળા.

શબ્દ સુણીને હોડી બાધયો, ભરી ભોજનના થાળ,
 હૈડામાં હરખ ધણો જે, જમશે નંદકુમાર;
 જમશે નંદકુમાર તે હરિ, ચાલી સવે થાલ જ ભરી,
 ગોવિંદ દશે દિશથી પાધયો, શબ્દ સુણીને હોડી બાધયો. ૧
 ધરમાંથી, નીસરિયાં ગોપી, ભરી ભોજનના થાળ,
 ગોપ ગોવાળ મંડલી વહાલી, જે જમશે દીનદયાળ;
 જમશે દીનદયાળ તે હરિ, ઋષિ પત્ની ઉપર દુષ્ટા કરી,
 ગોવિંદ પતિની આગા લોપી, ધરમાંથી નીસર્યાં ગોપી. ૨
 અમને અમ આપીને જાણ્યા, ઘેર હશે કંધક કામ,
 ખોલારાશે તો ઋષિ ક્યનાશે, એમ જોલ્યા મુંદર સ્થામ;
 જોલ્યા મુંદર સ્થામ મોરારી, તમેઘેર જાણ્યા ઋષિ નારી,
 ગોવિંદ એમ જોલ્યા મુખે આવો, અમનેઅમ આપીને જાણ્યા. ૩

કાટી કામ તમપર વારી, નાખું સુદર સ્યામ,
 પાછાં પગલાં અમે નહીં ભરીયે, ઘેર નથી કાંઈ કામ;
 ઘેર નથી કાંઈ કામ તે હરિ, તમથી નથી અળપ્યું જરી,
 ગોવિન્દરામ બોલ્યા ઋષિ નારી, કાટી કામ તમપર વારી.
 ધન્ય ધન્ય વ્રજની વિનતા, એમ કહે સુદર સ્યામ,
 અમ સારુ અજ લઈને આભ્યાં, તજીને ધરનાં કામ;
 તજીને ધરનાં કામ જ આભ્યાં, ભુધરને મન અતિશેં ભાભ્યાં,
 ગોવિન્દ હરિને વહાલી દિનતા, ધન્ય ધન્ય વ્રજની વિનતા.
 ધન્ય ધન્ય વ્રજની છે નારી, જેણે જાણ્યા જગદીશ,
 પડિતના પ્રીછામાં મેં નાભ્યા, ત્યારે ચડાવી રીશ;
 ત્યારે ચડાવી રીશ તે ખરી, પાછળથી પસતાણા ફરી,
 ગોવિન્દરામ રીભ્યા ગિરિધારી, ધન્ય ધન્ય વ્રજની છે નારી.
 ઋષિ પત્નીના પગની રજને, હૈ ચડાવી શીશ,
 ક્ષણા ધ્રુવ કહે ધન ધન એને, જે જાણ્યા જગદીશ;
 જે જાણ્યા જગદીશ તે કેવા, સર્વ દેવતા દેવ હરિ એવા,
 ગોવિન્દરામ એમ ઉપનું અજને, ઋષિપત્નીના પગની રજને. ૭
 ત્યારે આંખ ઉઘડી દ્વિજની, ઘેર પધારો નાર,
 આટલી ધડી અપરાધ અમારો, તમે રહ્યાં છો બહાર;
 તમે રહ્યા છો બહાર તે નારી, તમ આગળ અમે સુરખ ભારી,
 મહિમા સાંભળી ચરણ રજની, તૈયે આંખ ઉઘડી દ્વિજની. ૮
 હરિ કરે નારિની સેવા, તમે જુઓ વિચારી આજ,
 ઋષિ કહે છે ધન ધન નારી, તમે ઝોળખાયા મહારાજ;
 ઝોળખાભ્યા મહારાજ તે અમને, ક્ષણરૂપ અમે જાણ્યાં તમને,
 કહે ગોવિન્દરામ ગંગા સુત જેવા, હજી કરે છે નારીની સેવા. ૯

—સપ્તમ—

ઉમિયા શિવ સંવાદ.

શિવા પ્રત્યે એમ શંકરે બાપ્પું, ઉમા વર માંગો આજ,
 રામ લક્ષ્મણ બે સિતવા સારુ, વન આભ્યા મહારાજ;
 વન આભ્યા મહારાજ તે ચાલી, ગ્રહો ચરણ રુદ્રામાં ગાળી,
 ગોવિન્દરામ એની શાસ્ત્રમાં સાપ્પું, શિવા પ્રત્યે શંકરે બાપ્પું. ૧

સંશેવત થઈ ગયાં સત જોવાં, શિવજી બોલ્યા તે અસત્ય,
 પથુ કૃપા વિનાં કળ્યામાં નાવે, એવી હરિની અકળ ગત્ય;
 હરિની અકળ ગત્ય તે ખરી, ક્યાં સિતા એમ બોલ્યા હરિ,
 ગોવિંદરામ વચન સંભળ્યાંએવાં, સંશયવત થઈ ગયાં સતી જોવાં. ૨
 સતી કહે બોલ્યા શું ભસ્મના ભોગી, એતો કેકતલું સર્વેકામ,
 દસરથ તણા એ દિકરા બે છે, એક લક્ષ્મણ એક રામ;
 એક લક્ષ્મણ એક રામ તે જાણે, તેને સચ્ચિદાનંદ કેમ કેવાશે,
 ગોવિંદશિવ તો સમર્થ જોગી, સતી કહે બોલ્યા શું ભસ્મ ભોગી. ૩
 સતીએ વેપ સિતાનો લીધો, ને વન ગયા તેની વાત,
 રામ મહે દક્ષ પ્રજાપતિની પુત્રી, ક્યાં છે શિવજી તાત;
 ક્યાં છે શિવજી તાત હે માતા, કહેો અમને થાયે સુખસાતા,
 ગોવિંદ દેહનો પાટલો કાઢો, સતીએ વેપ સીતાનો લીધો. ૪
 ઉમા વનમાં જઈ આશ્રમે આવ્યાં, હર નમ્યા જોડીને હાથ,
 આસન અળખું કાઢીને આપ્યું, કહે ત્યાં બેસો તમે સાત;
 ત્યાં બેસો માત એમ જ કહ્યું, સતીને અતીશે વિરમે થયું,
 ગોવિંદરામ દોષ ઉલટો લાવ્યાં, ઉમા વનમાં જઈ આશ્રમે આવ્યાં. ૫
 સતીએ વિમાન સુરનાં દેખી, રુદ્રયામાં વાળે રોષ,
 પિતાએ અમપર પત્રી ન લખી, એવડો અમારો શો દોષ;
 એવડો અમારો શો દોષ અતિ, પિતાને પૂજ્યા જોગ અમપતિ,
 લાખું ખરચામ ને મુને ન લેખી, સતીએ વિમાન સુરનાં દેખી. ૬
 દક્ષ પ્રજાપતિ તણી એ પુત્રી, ને મહામાયા કેવાય,
 પિતાએ જગનો પ્રારંભ માંજો, ને વણુ તેજાં ત્યાં જાય;
 વણુ તેજાં જાય તે ગયાં, આદર ન આપ્યો ભસ્મ થયાં,
 ગોવિંદ કહે નોહતી કંકાત્રી, દક્ષ પ્રજાપતિ તણી એ પુત્રી. ૭
 ભૃગુનંદિને આપે કરી, મત બે બગચા બાપ,
 દક્ષ જગનો લંગ જ કાઢો, તેનું લાગ્યું બાપ;
 તેનું લાગ્યું બાપ તે અતિ, હરિ પ્રગટે મત બેયની ગતિ,
 ગોવિંદરામ એ વાત તે ખરી, ભૃગુનંદિને આપે કરી. ૮
 સતી કહે વરં તો રાંજુને વરં, એ છે અખિત્ર બ્રહ્માંડનો ધંસ,
 શિવજી ગિરા અસત્ય ઉચ્ચારી, તેણે મુજને મદી રીસ;

મુજને ચઢી રીશ તે ખોટી, શિવતણી તો સમજાય ખોટી,
કહે ખાલા ખીણ દેહ ધરું, સતી કહે વરું તો ચંચુને વરું. ૯

—મ્મ—

અલીખાં પઠાણ.*

નંદગામ પાસે પ્રસાણું, લક્ષ્મીજીનું ગામ,
તેમાં રહેતા પઠાણ અલિખાં, ભજતા મુંદર સ્થામ;
ભજતા મુંદર સ્થામ મેરાસી, પ્રગટ મૂર્તિ ઊરમાં ધારી,
ગોવિન્દ કહે હરિના ગુણ વખાણું, નંદ ગામ પાસે પ્રસાણું. ૧
અલિખાં પઠાણ રાખતા સુરતી, શ્રીવિદ્ય કરતા વાત,
ચોરાસી વૈષ્ણવ તે પાસે, આવી, બેસતા સાક્ષાત;
આવી બેસતા સાક્ષાત તે બ્યારે, પોથી છુટે પઠાણ આવે લારે,
ગોવિંદ કહે વચન નમુસે ઊરથી, અલીખાં પઠાણ રાખતા સુરતી. ૨
અલિખાં પઠાણ એવા હુતી, જેને વાલા વધેલ ખાળ,
શ્રીવિદ્યની પધરામણી હુતિ, ને વિચમાં આવી ખાળ;
વિચમાં આવી ખાળ આડી, ને ગલીમાં ન ચાલે ગાડી,
ગોવિંદરામ લાંબા મર્ધ સુતા, અલિખાં પઠાણ એવા હુતા. ૩

—મ્મ—

નરસિંહ મહેતા.

નાગરી નાતમાં નરસિંહ મહેતા, ભજતા મુંદરસ્થામ,
નાગર તેની નિંદા કરતા, મેલો મહેતા નામ;
મેલો મહેતા નામ ને માળા, શું લઈ બેઠા ખોટા આળા,
કહે ગોવિંદ જીનેગદરહેતો, નાગરી નાતમાં નરસિંહ મહેતા. ૧
તિલક માળા મેલો મહેતા, એ નહિ આપણું કામ,
શંકર શંકર રટો સુખેથી, એ નાગરનું નામ;
એ નાગરનું નામ કેવાયે, છત્રીલાના ગુણ કેમ ગવાયે,
ગોવિંદ શિખામણુ નિત્ય દેતા, તિલક માળા મેલો મહેતા. ૨
કરજોડી મહેતા નિત્ય કહેતા, સુણો નાગરી નાત,
રવિ પૂર્વેથી પશ્ચિમ ઘેરે, સમુદ્ર સુકે સાત;

* એ મુસલમાન, વંદનાચાર્યે કરેલા ચોરાસી વૈષ્ણવખાનો એક છે.

સમુદ્ર સુકે સાત તે સૂકે, પણ મહેતા તો માળા ન મૂકે,
 ગોવિંદરામ જીનેગઢ રેતા, કરબોડી મહેતા નિત્ય કહેતા. ૩
 મહેતાને મામેરું દીધું, હરિયે આપ્યો હાર,
 હેત કરીને હુડી રવીકારી, જાણે સૌ સંસાર;
 જાણે સૌ સંસાર તે હવે, મહેતા હતા તે દી જમ તમ હવે,
 ગોવિંદરામ મિરાંતું વિખ પીધું, મહેતાને મામેરું દીધું. ૪
 જે દિ મેતો હરિગુણ ગાતા, કરમાં લઇને તાળ,
 હરિના જનને સંગે લઇને, સુખે ભજતા ગોપાળ;
 સુખે ભજતા ગોપાળ તે જે દી, નાગર નિન્દા કરતા તે દી,
 ગોવિંદરામ કાઈ નજીક ન જતા, જે દિ મહેતા હરિગુણ ગાતા. ૫
 નાગર તણી તો નાત્ય ઠગારી, નહાવા મેલ્યું નીર,
 કર બાળે તો શ્રીફળ ફાટે, તે કેમ ખમે શરીર;
 કેમ ખમે શરીર તે બાઈ, સમાવણુ હોય તો બાલું નાઈ,
 ગોવિંદરામ ઉનું નાખ્યું વારી, નાગર તણી તો નાત્ય ઠગારી. ૬
 સમાવણુ દેશે સારંગપાણી, મહેતા કરે મપાર,
 મહેતાયે તો રાગ ચલાબ્યો, વરસ્યો અમોઘ ધાર;
 વરસ્યો અમોઘ ધાર તે ટાણે, મહાત્મ તો હરિજન જાણે,
 વેવાણુ બોલ્યાં એમ જ વાણી, સમાવણુ દેશે સારંગપાણી. ૭
 વેવાણુ કહે મેં વછોહ કીધો, મહેતા તો મોદી વાત,
 મંદિર મારું પાવન કીધું, જોડી ઉભી હાથ;
 જોડી ઉભી હાથ જ્યારે, પાડોસણુ બોલી ઉડી તે ત્યારે,
 ગોવિંદ છબીએ પરચો દીધો, વેવાણુ કહે મેં વછોહ કીધો. ૮
 પાડોસણુને પતિજ ન આવી, એવી નાત્ય નાગરી ઝાંડ,
 ત્યારે મહેતા મેહ વરસાબ્યો, તેની લઈ ખા ખાંડ;
 તેની લઈ ખા ખાંડ તે ચઢી, એતો મહા મહિનાની વુડી વાહલી,
 ગોવિંદરામ ઉલટી વઢવા આવી, પાડોસણુને પતિજ ન આવી. ૯
 નાગર મહેતાની કિધીતી નિંદા, મિરાંતે આપ્યું ઝેર,
 પ્રહલાદને જીવો પિતાયે દુબ્યો, એમ જક્ત ભક્તને વેર;
 જક્ત ભક્તને વેર તે કેતું, જીવો આવ અલ મળ્યું એતું,
 ગોવિંદરામ એક હરિને વંદા, નાગર મહેતાની કીધીતી નિંદા. ૧૦

મહા મહિનાની વાદળી વુડી, શું મહેતો કરશે મેદ,
રામળીયે તો સમોવણુ દીધું, પણ જગતે ન જાણ્યું તેહ;
જગતે ન જાણ્યું તેહ તે કેવાં, એ પંચી પારોસણુ જેવાં,
ગોવિંદરામ એ દેવાફટી, મહા મહિનાની વાદળી વુડી.

૧૧

રાવણુ ને વિલીપણુ.

સતી તો સીતાજી જેવાં, બૃહ્યા દેખી ભેખ,
રામ ગયા જ્યારે મૃગ મારવા, આજ્યો જોગી એકાએક;
વસિ એકાએક તે સતી, રામ વસિ ગયા લક્ષ્મણુ જતી,
આમલે દી બૂલી ગયાં એવાં, સતી તો સીતાજી જેવાં. ૧
તે ભોલા જોગી છૂટી ભિક્ષા લીધો, રહે અમારી લાજ,
આત્રમ પૂછી ભલે અતિથિ આજ્યા, ધન્ય ભાગ્ય કહું આજ;
ધન્ય ભાગ્ય કહું આજ એ સતી, આણુઆપી ગયા છે લક્ષ્મણુ જતી,
ગોવિંદ કહે સતીને વિચાર થયો, ભોલા જોગી છૂટી ભિક્ષા લીધો. ૨
છૂટી ભિક્ષા અરથ ન આવે, સતીને થયો સંતાપ,
ઉંમર જોળંગી ભિક્ષા આપું તો, પૂરણુ બેસે પાપ;
પૂરણુ બેસે પાપ સતી, આણુ આપી ગયાજી લક્ષ્મણુ જતી,
ગોવિંદરામ સીતા વનફલ લાવે, છૂટી ભિક્ષા મારે અર્થ ન આવે. ૩
રાવણુ ગયા જ્યારે સીતા હરી, ત્યારે પડ્યું રામને દામ,
કડી પેરે જોને રાગને પુછ્યું, ખરચારો અમારાં દામ;
ખરચારો અમારાં દામને ચાલો, તેયે સર્વે મળી આપ્યો ઉત્તર ઠાલે,
ગોવિંદરામ પછે સેન્ધા જ કરી, રાવણુ ગયા જ્યારે સીતા હરી. ૪
રાવણુને કહે રામ દુવાઈ, તમે સાંભળો મારી વાત,
રામ આપણા પિતા થાયે, સીતા આપણી માત;
સીતા આપણી માત તે પાપી, ટાણે આવો પાછા આપી,
ગોવિંદ જોલ્યા વિલીપણુ ભાઈ, રાવણુને કહે રામદુવાઈ. ૫
શિખામણુ નવ લાગી સારી, રાવણે ચડાવી રીથ,
વિલીપણુ કહે વિરા ભુજા કપાશે, દશ કપાશે શીથ;
દશ કપાશે શીથ તે ભાઈ, જોહું નહીં કહું રામદુવાઈ,
ગોવિંદરામ પાહું લેઈ મારી, શિખામણુ નવ લાગી સારી;
ગવણે ચડાવી રીથ.

૬

હુક્કા વિષે.

કલિભુગમાં હોકા વાણિયે ધર્મા, ભરી બજારે ભય,
 જગતાં હુભારણા મોઢામાં ધાલે, તેમ જરાય ન લભય;
 તોયજરાય ન લભય તે જ્યારે, ધર્મ મેલી અધર્મમાં આત્મા ત્યારે,
 ગોવિંદ કલ્પતરુના નરિયા વરયા, કલિભુગમાં હુકા વાણિયે ધર્મા. ૧

રાખ્યા હજુરી સૌને ચાકર, મોટા માણસ ન ભૂપ,
 સવારમાં ઉઠતાં સાંજરે, નીરખે એનું રૂપ;
 નીરખે એનું રૂપ તે દહાડી, જેમ પખાલે છોકરાની માડી,
 ગોવિંદ હોકા સૌનો ઠાકર, રાખ્યા હજુરી સૌને ચાકર. ૨

દેહમાં પાપ તો કુચલે ધાસ્યું, કંઈક જગાણા બેખ,
 બજાર વાવી ન કરમ કરે, જીવ મરે અનેક;
 જીવ મરે અનેક તે બાણી, ધુંવાડા સારુ ઉધી કમાણી,
 આધિજીવ્યાણું એમને એમ આદ્યું, દેહમાં પાપ તો કુચલે ધાસ્યું. ૩

નરક તો કર્યું છે વ્યસની કાળે, તેનો ડાહ્યાને ડર નોય,
 ડાહ્યો કરે જો વ્યસનીની સોજત, તો પડે નરકમાં સોય;
 પડે નરકમાં સોય તે પડે, ડાહ્યો દેખી દૂરથી ડરે,
 ગોવિંદ વ્યસન ડાલે ન છાજે, નરક તો કર્યું છે વ્યસની કાળે. ૪

મી રાં બાઈ.

—સમય—

- સંવત્ ૧૪૫૯ માં મારવાડના મેડતાના રાઠોડને ત્યાં જન્મી હતી.
ઉદેપુરના કુમ્ભારાણીની સ્ત્રી-એ સંવત્ ૧૫૨૬ માં શ્રીદુવારકામાં
વેકુઠવાસી થઈ હતી. જાતે રાઠોડ રજપુતાણી હતી.

—૦૦—

પ્રેમ-સકિતનાં પદો.

પદ ૧ છું-રાગ ગરબી.

કહાં ગયો રે પેલો મોરલીવાળો, અમને રાસ રમાડી રે.	કહાં ૦ ૧
રાસ રમાડવાને વનમાં તેજાં, મોહની મોરલી સુણાવી રે.	કહાં ૦ ૨
માતા જસોદા શાખ પુરાવે, કેશર છાંટ્યા ઘોળી રે.	કહાં ૦ ૩
હવણાં વેણુ સમારી સુતી, પહેરી કસ્ટમલ ચોળી રે.	કહાં ૦ ૪
મીરાંબાઈ કહે પ્રભુ ગિરિધર નાગર, ચરણકમળ ચિત ચોરી રે.	કહાં ૦ ૫

પદ ૨ છું.

અજબ સલુણી પ્યારી મૃગ્યા નેણી, તે મોહન વશ કીધા રે.	ટેક.
ગોકુળમાં સૌ વાત કરે રે વહાલા, કાન કુળજે વશ લીધા રે.	અજ ૦ ૧
મકનો સો કરીને લાલ અંબાડી, અંકુશે વશ કીધા રે.	અજ ૦ ૨
લવિંગ સોપારી ને પાનનાં બીડલાં, રાધામું રાખ્યા કીતો રે.	અજ ૦ ૩
મીરાં કહે પ્રભુ ગિરિધર નાગર, ચરણકમળ ચિત દીનો રે.	અજ ૦ ૪

પદ ૩ છું.

ચાલને સખી મહી વેચવા જાયે, બ્યાં સુંદીર વરરમતો રે.	ટેક ૦
પ્રેમતણાં પઢવાન લઈ સાથે, જોઈયે રસિકવર જમતો રે.	ચાલ ૦ ૧
મોહનજી તો હવે મોંઘા થયો છે, ગોપીને નથી દમતો રે.	ચાલ ૦ ૨
મીરાં કહે પ્રભુ ગિરિધર નાગર, રણછોડ કુળજને ગમતો રે.	ચાલ ૦ ૩

પદ ૪ છું.

ચાલને સખી મારો શ્યામ દેખાડું, વંદાવનમાં ફરતો રે.	ટેક ૦
નખસિખ સુધી હીરાને મોતી, નવ નવા શણગાર ધરતો રે.	ચાલ ૦ ૧
	દૂટ ધરતો રે. ચાલ ૦ ૨

ધેનુ ચરાવે ન બેનુ બળવે, મન મારાને હરતો રે. આલ૦ ૩
રૂપને સંભારું કે ગુણને સંભારું, છવ રણછોડમાં ભમતો રે. આલ૦ ૪
મીરાં કહે પ્રભુ ગિરિધર નાગર, શામળિયો કુળજને વરતો રે. આલ૦ ૫

પદ ૫ મું.

કંકણ થયા રે માધવ મયુરાં જઈ, કામળ ન લખ્યો કટકા રે. ટેક૦
અહિયાં થકી હરિ હવડાં પધાર્યા, ઓઢવ સાથે અટક્યો રે. કંક૦ ૧
અંગે સોવરણિયા વાધા પહેર્યા, શિર ખીતાંબર પટકો રે. કંક૦ ૨
ગોકુળમાં એક રાસ રચ્યો છે, કંઠાન કુળજ સંગ અટક્યો રે. કંક૦ ૩
કાલીશી કુળજ ને અંગે છે કુબડી, એ શું કરી જાણે લટકો રે. કંક૦ ૪
એ કાળો ને તે છે કુબડી, રંગે રંગ બન્યો ચટકો રે. કંક૦ ૫
મીરાં કહે પ્રભુ ગિરિધર નાગર, જોળામાંથી હુંધટ ખટકો રે. કંક૦ ૬

પદ ૬ મું.

પુનમ ફરે પૂર્ણ અં છે, રાસ રમે નંદલાલો રે. ટેક૦
નટવર વેશ ધર્યો નંદલાલે, સૌ જોવાને ચાલો રે. પુન૦ ૧
ગાન તાન વાજંતર વાજે, નાચે જસોદાનો કાલો રે. પુન૦ ૨
સોળ સહસ્રમાં અષ્ટ પદરાણી, વચ્ચે રજો મારો વહાલો રે. પુન૦ ૩
મીરાં કહે પ્રભુ ગિરિધર નાગર, રણછોડ દીસે ઊગાલો રે. પુન૦ ૪

પદ ૭ મું.

આતુર થઈ હું મુખ જોવાને, ઘેર આવો નંદલાલો રે. ટેક૦
ગૌં તથા મીઠા કરી ગયા છે, ગોકુળ આવો મારા વાલો રે. આતુ૦ ૧
માસી રે મારી ને ગુણિકા રે તારી, ટેવ તમારી અંધારી ઊગાળો રે. આતુ૦ ૨
કંસ મારી માતપિતા ઊગાર્યા, ધણા કપડી નથી ભોળો રે. આતુ૦ ૩
મીરાં કહે પ્રભુ ગિરિધરના ગુણ, ધણા જ લાગે પ્યારાં રે. આતુ૦ ૪

પદ ૮ મું.

હું જાણી રે જનનાં પાણીડાં, એકપંથ દો કાજ સરે;
જળ ભરવું ખીજું હરિને મળવું, દુનિયાં ભોળી દાઝે મરે. હું જા૦ ૧
અજણપણમાં કાંઈ રે નવ મુશ્યું, જસોદાજી આગળ રાડ કરે;
મોરલી વળડી વાવો મોહ ઉપજવે, તલવલ મોરો જન ફરકે. હું જા૦ ૨
વૃદાવનને મારગ જાતાં, જનમ જનમની પ્રીત મળે;
મીરાં કહે પ્રભુ ગિરિધર નાગર, ભવસાગરનો ફેરો ટળે. હું જા૦ ૩

પદ ૯ મું.

નહિ જઈ રે જુમનાં પાણીડાં, મારગમાં નંદલાલ મળે;
 નંદજનો રે વાલો આણુ ન માને, કામણુગારો જોઈ ચિતારું ચળે. નહિં ૧
 અમે આદિરડાં સધળાં સુવાળાં, કંઠણુ કંઠણુ કાનુડો મળ્યો;
 મીરાં કહે પ્રભુ ગિરિધર નાગર, જોખીને કાનુડો લાગ્યો ગળ્યો. નહિં ૨

પદ ૧૦ મું.

હરિ જાઓ જાઓ રે જીવણુ જીકડા, હરિ વાત દરતાં અમે દીકડા. ટેકો
 સૌ દેખતાં વહાલો આળ કરે છે, મારે મન છે મીકડા રે. જાઓ ૧
 વૃંદાવતની કુંજ ગજનમેં, કુખળ સંગે દીકડા રે. જાઓ ૨
 ચંદન પુષ્પ ને માથે પટકો, વળી માથે ધાત્યાંતાં પીછડાં રે. જાઓ ૩
 મીરાં કહે પ્રભુ ગિરિધર નાગર, મારે મન છે મીકડા રે. જાઓ ૪

પદ ૧૧ મું.

હરિ મારા સ્થાગ કાલે મળજો, પેશાં કલાં વચન તે પાળજો રે. મારાં ૧
 જળ જમનાં જળ પાણી જાતાં, મારગ વચ્ચે વેહેલા મળજો રે. મારાં ૨
 બાલપણાની વહાલી દાસી, પ્રીત કરી પરવરજો રે. મારાં ૩
 વાટે આળ ન કરિયે વહાલા, વચન કહ્યું તે શુણજો રે. મારાં ૪
 ખણોજ રનેહ ચપાથી ગિરિધર, લોક લજ્જતથી વળજો રે. મારાં ૫
 મીરાં કહે પ્રભુ ગિરિધર નાગર, પ્રીત કરી તે પાળજો રે. મારાં ૬

પદ ૧૨ મું.

હરિ ચાલો ડોકોરમાં જઈ વસિયે, હરિ મને લેહે લગાડી રંગ રસિયે રે. ચાલો ૧
 હરિ પ્રલાતના પહોરમાં નોખત વાજે, હરિ અમે દરશન કરવા જાણ્યે રે. ચાલો ૨
 હરિ અદપટી પાઘ કેશરિયો વાલો, હારે કાને કુંડળ સોધ્યે રે. ચાલો ૩
 હરિ પીળાં પીતાંબર જરકશી જામો, હરિ મોતન માળાથી મોહિયે રે. ચાલો ૪
 હરિ ચંદ બદન અણિયાળી આંગો, હરિ મુખડું સુંદર સોધ્યે રે. ચાલો ૫
 હરિ રુમજુમ રુમજુમ નેપૂર બાજે, હરિ મન મોહ્યું મારું મોરલીયે રે. ચાલો ૬
 હરિ મીરાંબાઈ કહે પ્રભુ ગિરિધર નાગર, હરિ અંગોઅંગ જઈ મળિયે રે. ચાલો ૭

પદ ૧૩ મું.

મુખડાની માયા લાગી રે, મોહન પ્યારા મુખડાની માયા લાગી રે. ટેક.
 મુખડું મેં જોયું તારું, આ જગતકું ચયું ખારું;
 મન મારું રહ્યું ન્યારું રે; મોહન પ્યારા ૧

સંસારીનું સુખ એવું, ઝાંઝવાનાં નીર જેવું;
તેને તુચ્છ કરી ફરી રે; મોહન પ્યારાં ૨
સંસારીનું સુખ કાચું, પરણીને રંડાવું પાછું;
તેને ઘેર શિદ્ધ જમ્યે રે; મોહન પ્યારાં ૩
પરણું તો પ્રીતમ પ્યારો, અખંડ સૌભાગ્ય મારો;
રાંડવાનો બે ટાળ્યો રે; મોહન પ્યારાં ૪
મીરાંબાઈ બલિહારી તારી, આરા એક મને ઉરધારી;
હવે હું તો બડલાગી રે; મોહન પ્યારાં ૫

પદ ૧૪ મું.

અરબ કરે છે મીરાં રાંકડી, બીબી બીબી અરબ કરે છે મીરાં રાંકડી. ટેક
માણિગર સ્વામી મારે મંદિર પધારો, સેવા કરું દિન રાતડી. બીબી ૧
ફૂલના રે તોરા ને ફૂલના રે ગજરા, પુલના તે હાર પુલ પાંખડી. બીબી ૨
ફૂલની તે ગાદી ને પુલના રે તઢિયા, પુલની તે પાયરી પછોડી. બીબી ૩
પય પકવાન મીઠાઈ ને મેવા, સેવેયા ને ચુંદર દહીડી. બીબી ૪
લવીંગ સોપારી ને એલચી તળવાળી, કાથા ચૂનાની પાનખીડી. બીબી ૫
સેજ બિછાવું ને પાસા મગાવું, રમવા આવો તો જાપ રાતડી. બીબી ૬
મીરાંબાઈ કહે પ્રભુ ગિરિધરનાગર, તમને જોતામાં કરે આંખડી. બીબી ૭

પદ ૧૫ મું.

આજ મારે સાધુ જનનો સંગ રે રાણા, મારાં લાગ્ય બલ્યાં રે. મારાં ૧
સાધુ જનનો સંગ જો કરીએ પિયાણ, ચડે તે આગણો રંગ રે. મારાં ૨
સાધુ જનનો સંગ ન કરીએ પિયાણ, પાડે લાજનમાં લોગ રે. મારાં ૩
અડસઠ તિરથ સંતોને ચરણે પિયાણ, કોટિ કાશી ને કોટિ ગંગ રે. મારાં ૪
નિંદા કરશે તે તો નર્ક કુંડમાં જશે પિયાણ, યશે આંધળાં અપંગ રે. મારાં ૫
મીરાં કહે ગિરિધરના ગુણ ગાયો પિયાણ, સતોની રંગમાં રીર સંગ રે. મારાં ૬

પદ ૧૬ મું.

કાગળ કાણુ લખ જાણ રે, મથુરામાં વસે મેવાસી, મોરા પ્રાણુ પિયાણ ૧
એરે કાગળમાં છાતું શું લખીએ, થોડે થોડે હેત જણાય રે. મોરા ૧
મિત્ર તમારા મળવાને છુટે, જસોમતી અજ ન ખાપ રે. મોરા ૨
સેજલડી તો મુને સુની રે લાગે, રડતાં તો રજની ન જાય રે. મોરા ૩
મીરાંબાઈ કહે પ્રભુ ગિરિધરના ગુણ, ચરણકમળ મારું ત્યાં જાય રે. મોરા ૪

પદ ૧૭ મું.

લેતા લેતા શ્રી રામજીનું નામ રે હો, લોકડિયાં તો લાગે મરે છે. ૨૬.
 દરિ.મંદિર જાતાં પાવલીયા રે દુઃખે, ફરી આવે સારું ગામ રે. લોક૦
 ઝધડો ચાપ ત્યાં દોડીને જાય રે, મૂકીને ધરનાં ઠામ રે. લોક૦
 ભાંડ ભવૈયા ચણકા નૃત્ય કરતાં, બેશી રહે ચારે જામ રે. લોક૦
 મીરાંબાઈ કહે પ્રભુ ગિરિધર ચણ ગાઉ, ચરણ કમળ ચિત્ત કામ રે. લોક૦

જૈ ન ક વિ.

ખલાતનો જતિ, સંવત ૧૭૬૩ માં હૈયાત હતો.

ઉદયરત્ન.

ક્રોધ વિષે.

કડવાં ફલ ■ ક્રોધનાં, ઝાંની એમ બોલે;	
રીસ તણો રસ જાણીએ, હવાહલ તોલે.	કડવાં ૧
ક્રોધ ક્રોધ પુરવતણું, સંજમ ફલ જાણ;	
ક્રોધ સહિત તપ જે કરે, તે તો લેખે ન થાય.	કડવાં ૨
સાધુ મણે તપીયો હતો, ધરતો મન વેરાગ;	
શિષ્યના ક્રોધથી થયો, ચંડકાશીયો નાગ.	કડવાં ૩
આગ ઉઠે જે ધરયકી, તે પહેલું ધર બળે;	
જલનો જોગજો નવી મલે, તો પાસેનું પણુ જળે.	કડવાં ૪
ક્રોધતણી ગતિ એહવી, કહે કેવલ નાણી;	
હાથ કરે જે હેતની, જાણવજો એમ જાણી.	કડવાં ૫
ઉદયરત્ન કહે ક્રોધને, કાઠજો ગણે સાદી;	
કાપા કરજો નીરમળી, ઉપસમ રસ નાહી.	કડવાં ૬

માન વિષે.

૨ છત્ર માન ન હીજીએ, માને વિનય ન આવે કે;	
વિનય વિના વિદ્યા નહીં, તો કેમ સમકીત પાવે ૨.	૨ છં ૧
સમકીત વિષ્ય ચરિત્ર નહીં, ચારિત્રવિષ્ય નહીં મુક્તિ ૨;	
મુક્તિનાં મુખ છે સાધર્તા, તે કેમ લહીએ જુક્તિ ૨.	૨ છં ૨
વિનય વડે સંસારમાં, જગમાં અધિકારી ૨;	
માને મુણ જાણે ગળી, પ્રાણી જો જો વિચારી ૨.	૨ છં ૩
માન કીયો જો રાવણે, તે તો રામે માર્યો ૨;	
દુરજોધન ગરવે કરી, અંતે સવિતે હાર્યો ૨.	૨ છં ૪
મુકા લાકડાં સારીજો, કુખદાષ જોટો ૨;	
ઉદયરત્ન કહે માનને દેજો, તમે દેગોટો ૨.	૨ છં ૫

માયા વિષે.

સમકીતનું મૂલ જાણીએ છીએ, સત્ય વચન સાક્ષાત;
 સાચામાં સમકીત વસે છીએ, માયામાં મિથ્યાતરે; મકરીશ માયા ૯
 મુખ મીડી જૂઠી મને છીએ, કુડ કપટનો કાટ;
 જીએ તો જીજી કરે છીએ, ચિત્તમાં તાકે ચોટ રે. મં ૧
 આપ ગરજે આપો પડે છીએ, પણ ન ધરે વિશ્વાસ;
 મનશું રાખે અંતરે છીએ, એ માયાનો પાસ રે. મં ૨
 જે શુ બાંધે પ્રીતડી છીએ, તે શું રહે પ્રતિજ્ઞ;
 મેલ ન છડે મનતણે છીએ, એ માયાનું મૂલ રે. મં ૩
 તપ કીધો માયા કરી છીએ, મિત્રશું રાખ્યો રે ભેદ;
 મલ્લિજીનેશ્વર જાણ્યો છીએ, તો પામ્યા છી વેદ રે. મં ૪
 ઉદયરત્ન કહે સાંભળો છીએ, મહેલો માયાની બુદ્ધ;
 શુકિતપુરી જવાતણે છીએ, શ્રી મારગ છે શુદ્ધ રે. મં ૫

લોભ વિષે.

તમે લક્ષ્ય જોજો લોભનાં રે, લોભે જન પામે જોભના રે;
 લોભે ડાઘા મન ડોલા કરે રે, લોભે દુરધટ પથે સંચરે રે. તમે ૧
 તમે લોભ તેનાં લેઉ જામણાં રે, વધી પામે નમીને કરું આમણાં રે;
 લોભે અર્પાદ ન રહે કેની રે, તમે સંગત મેહેલો તેહની રે. તમે ૨
 લોભે ઘર મેહેલી રથમાં મરે રે, લોભે ઉચ તે નીચુ આચરે રે;
 લોભે પાપભણી પગલાં ભરે રે, લોભે અકાર્ય કરતા ન આસરે રે. તમે ૩
 લોભે મનકું ન રહે નિર્મળું રે, લોભે સગપણ નાસે વેગલું રે;
 લોભે ન રહે પ્રીતને પાત્રું રે, લોભે ધન મેલે બહુ અંકું રે. તમે ૪
 લોભે પુત્ર પ્રયે પિતા હણે રે, લોભે હાયા પાતિક નવ ગણે રે;
 તેતો દામ તણે લોભે કરી રે, ઉપર મણિધર ચાપ તે મરી રે. તમે ૫
 જોતાં લોભનો લોભ દીસે નહીં રે, એવું સુત સિદ્ધાંતે કરું સહી રે;
 લોભે ચક્રી સંજુચ નામે જીવો રે, તેતો સમુદ્ર માહે કુખીમુવો રે. તમે ૬
 એમ જાણીને લોભીને છંડો રે, એક ધર્મ શું મમતા મંડો રે;
 કવિ ઉદયરત્ન લાખે મુદા રે, વંદુ લોભ તમે તેહને સદા રે. તમે ૭

જીવરૂપી વાણીના વિષે.

નરભય નયર સોહામણું, વણુગારા રે;

પ્રામીને કરજે વ્યાપાર, અહો મોરા નાયક રે.

સત્તાવન સંવતતણ્યાં; વણું પોડી ભરજે ઉદાર. અહો ૧

શુભ પરિણામ વિચિત્રતા; વણું કરિયાણા બહુ મૂલ. અહો ૨

મોક્ષ નગર જાવા ભણી; વણું કરજે ચિત્ત અનુકૂલ. અહો ૩

ક્રોધ દાવાનલ ઓસવે; વણું માન વિષમ ગિરિરાજ. અહો ૪

ઓઝંગને હલવે કરી; વણું સાવધાન કરે કાળ. અહો ૫

વંશજનક માયાતણી; વણું નાવ કરજે વિશ્રામ. અહો ૬

ખાડી મનોરથ ભવતણી; વણું પડણું નહી કામ. અહો ૭

રાગ દ્વેષ બેય ચોરટા; વણું વાટમાં કરશે હેરાન. અહો ૮

વિવિધ વિરજ ઉદ્ધાસથી; વણું તે હણુજે પહેલે કામ. અહો ૯

એમ સર્વ વિધિ વિડારીને; વણું પોહોયજે શિવપુર વાસ. અહો ૧૦

ક્ષય દિપસમ જે ભાવના; વણું પોડી ભર્યા ગુણ રામ. અહો ૧૧

નાયક ભાવે તે યશે; વણું લાલ હોરો તેથી અપાર. અહો ૧૨

ઉત્તમ વણુજ જે એમ કરે; વણું ઉદય નમે વારંવાર. અહો ૧૩

—અંત—

શીયલની નવ વાડ વિષે.

ઢાહરો.

શ્રીગુરુને ચરણે નખી, સમરિ સરસ્વતી માય;

નવ વિધિ શીલની વાડનો, ઉત્તમ કહું ઉપાય.

વાડ ૧ લા-દાળ.

પહેલી તે વાડે હોણ, વીર જિનવરે કલો, સેવા હો સેવા વસ્તિ વિચારીનેણ;

આ પશુ પતંગ હોણ, વાસો વસે જિહાં, ત્યાં નહિ રહેવું શીત્રતધારીનેણ. ૧

જેમ તરુ ડાળે હોણ, વસતો વાનરો, મનમાંહિ બિહજે રખે ભૂયે પડુણ;

માંગર દેખી હોણ, પંજર માંહેથી, પોપટ એતે રે રખે દોરે ચડુણ. ૨

જેમ સિંહલંકી હોણ, સુંદરી શિર ધરીણ, જલનું બેડું જુગતે જંગળવેણ;

તેમ મુનિ મનને હોણ, રાખે ગોપવી, નારીને નિરખી ચિત્ત નવિ ચાળવેણ. ૩

જેહાં હોવે વાસો હોણ, સહજે માંગરનો, જેખમ લાગે તિહાં મૂપકની જાતનેણ;

તેમ બ્રહ્મચારી હોણ, નારીની સંગતે, હારી રહે શીલ સિદ્ધાંતનેણ. ૪

કલશ.

એક વાડ વિધટે વિવધ અગટે, શંકા કંખા નીપજે;
તીવ્ર કામે ધાતુ બગડે, રોગ બહુવિધ હિપજે.
મન માંહી વિવધ વ્યાપે, મન વિવધસું રહે મળી;
ઉત્પરલ કહે તે કારણે, નવ વાડ રાખો નિર્જળી. ૨

વાડ ૨ છ.

સુરપતિ સેવિત ત્રિભુવન ધણી, અગ્નિ તિમિરહર દિનમણી;
શીલરત્ન યતના નિતંતે, ભાંખી વાડ બીજી લગવંતે. ૧

સુટક.

ભગવંત ભાંખે સંધ સાખે, શીયલ સુરતરુ રાખવા;
મુક્તિ મહાક્ષ હેતુ અદ્ભુત, ચારિત્રના રસ ચાખવા. ૧
મીઠે તે વચને માનીશું, કયા ન કરે કામની;
વાડ વિધિસું જોઈ પાળે, બલિહારી તસ નામની. ૨
વાત મતને ધાતકારી, પવન જ્યમ તરુપાતને;
વાત કરતાં વિવધ વ્યાપે, તે માટે તજે વાતને. ૩
લિપ્તુ દેખી દૂરથી જ્યમ, ખટારો ડાઢો ગળે;
ગગન ગર્જન સુંણીને, હડકવા જ્યમ ઉછળે. ૪
તેમ પ્રતિના ચિત્ત વિણસે, વેણ મુદરીનાં સુંણી;
કયા તજે તે કારણે, એમ પ્રકારો ત્રિભુવનધણી. ૫

વાડ ૩ છ.

ત્રીજી વાડે રે ત્રિભુવન રાજ્યો રે, અણિ પેરે દે ઉપદેશ;
આસન છાંડે રે સાધુજી નારીનું રે, મૂર્ત લગે સુવિશેષ. ૧
હું બલિહારી રે જાઉં તેહને રે, ધન્ય ધન્ય તેહની માત;
શીલ સુરંગે રે રંગણી રાચ્યું રે, જેની સાતે હો ધાત. ૨
શયનાસન રે પાટ ને પાટલા રે, જ્યાં જ્યાં બેસે હો નાર;
બે ધડી લગે રે હાં બેસે નહીં રે, શીલમત રાખજીહાર. ૩
ઢાહલાં કેરી રે ગંધ સંયોગથી રે, જ્યમ જ્યમ કણકનો વાક;
ત્યમ અબજાનું રે આસન સેવનાં રે, વિણસે શીલ સુરંગણુ પાક. ૪

વાડ ૪ થી.

ચોથી વાડે ચેતજો હો રાજ, ઇચ્છિપેરે લાખે શ્રીજિન બૂંપ રે; સંવેગી સુધા સાધુજ.
 નપનશ્મલ વિદ્યાશીને હો રાજ, રજે નિરખો રમણી રૂપ રે; સંવેગી ૧
 રૂપ જોતાં, રહ લાગશે હો રાજ, હેલા ઉલસે અનંગ રે; સંવેગી ૨
 મનમાંહી લાગશે મોહની હો રાજ, લારે હોરો મતનો લંગ રે; સંવેગી ૩
 દિનકર સામું દેખતાં હો રાજ, જગમાં નયણે ઘટે જ્યમ તેજ રે; સંવેગી ૪
 ત્યમ તરુણી તનુ પેખતાં હો રાજ, હીણુ ચાપ શિયલ સુહેજ રે; સંવેગી ૫

વાડ ૫ મી.

પાંચમી વાડ પરમેશ્વરે, વખાણી વારુ
 સાંભળજો શ્રોતા તમે, ધર્મી મતધારુ. ૧
 કુંડ તટપર કામની, રમે નિહાં રાગે;
 સ્વર કંઠેજાદિને સુણી, તિહાં મ-મય જાગે. ૨
 તિહાં વસતું બ્રહ્મચારીને, ન કશું વિત રાગે;
 વાડ જાગી શીલ-રત્નને, નિહાં લંછન લાગે. ૩
 અગ્નિ પાસેજેમ આગળે, જાળન માંહિ ભરિયાં;
 લાખ ને મિષ્ટુ જાગ્યે મળી, ન રહે રસ ધરિયાં. ૪
 ત્યમ હાવજાવ નારીતણા, હાંસુ ને રદન;
 સાંભળતાં શીલ વીધરે, મન વેધ મદન. ૫

વાડ ૬ થી.

છઠી વાડે છેલ્લે છપીયો, શુભ રત્નને ગાડો ભપોંજ;
 સિદ્ધાર્થ સપકુળે નગીનો, વીરજીયુંદ એમ ઉચ્ચપોંજ. ૧
 અમતીપણે જે જે આગે, કામક્રીડા બહુ વિધ કરીજ;
 મત લેખને વિલસિત પહેલાં, રજે સંભારો દિલ ધરીજ. ૨
 અગ્નિ ભયાં ઉપર પૂજો, મેલ્યો જ્યમ જવાણ વમેજ;
 વરસ દિવસે જ્યમ ત્રિપથરતું, સંકાએ વિષ સંક્રમેજ. ૩
 વિષય સુખ વિલસિત પહોલાં, ત્યમ શીલવંત ન સંભારતોજ;
 બાકુળ યદને દીલ નિરાધે, પછે થાય મન જોરતોજ. ૪

વાડ ૭ મી.

સાતમી વાડે વીર પદ્યો, સુણો સયમના રાગી હો.
 શીયલ રચના હો ધારી, સુધા સાધુ વેરાગી. ૨૬.
 મુજ આણું કરીને બ્રહ્મચારી, વિષય રસના ત્યાગી હો; શીયલ ૧

સરસ આહાર તજજો સહજો, વિગય થોડી વાવરજો હો; શીયલ૦
 મોઢક આહારે મનમથ કાપે, તેજનો પરિહરજો હો; શીયલ૦
 સન્નિપાતે જ્યમ ધૃત સંયોગે, અધિક દરે ઉઝાળા હો; શીયલ૦
 પાંચે ઇન્દ્રિય ત્યમ રસ પોષે, ચારિત્રમાં કરે ચાળા હો; શીયલ૦

વાડ ૮ મી.

ત્રિશિક્ષામૃત હો ત્રિગટે બેશી એમ, આઠમી વાડ વખાણે દીક્ષની;
 અતિ માત્રા હો આહાર તજો અણુગાર, લાલચ રાખો સંયમ શીલની. ૧
 અતિ આહારે હો આવે ઉંઘ અપાર, સ્વપ્નમાંદિ કરે શીલની વિરાધના;
 ૧ળી તેણે હો થાય મદનતી દેહ, સયમ નવિ થાયે આરાધના. ૨
 જ્યમ શેરનાં હો માપ માંહી બશેર, ઓરીને ઉપર દીજે ઠાંકણું;
 રાટે તોલડી હો ખીચડી ખેરુ થાય, ત્યમ અતિ માત્રાએ ત્રત બગડે ધણું. ૩

વાડ ૯ મી.

નવમી વાડે નિવારજો ૨, સાધુજી શણુગાર;
 શરીર શોભાએ શોભે નહીં ૨, અવનીતસ અણુગાર. ૧
 ઇમ ઉપદેશે વીરજી ૨, મુનિવર ધરજો ૨ મન;
 શીખામણુ એક માદરી ૨, કરજો શીલ યતન. ૨
 રત્નન વિલેપન વાસના ૨, ઉત્તમ વસ્ત્રઅપાર;
 તેલ તથાલ આદિ તજો ૨, ઉદ્ધટ વેપ સપાર. ૩
 ઘોષને ધરણી ધર્યું ૨, જ્યમ રત્ન હાર્યું કુંભાર;
 ત્યમ શીલ રત્નને હારશો ૨, જો કરશો શણુગાર. ૪

શિક્ષા-૫૬ ૧૦ મું.

એકલી નારી સાથે, મારગે ન જાતું હો, વળિ વાટે વાત ન કીજિએ;
 એક સેજે નર દોષ, શીલવત ન સૂવું હો, સહેજે ગાળ ન દીજિએ. ૧
 ન સુવાડે નિજ પાસ, સાડા છ વરસની હો, પુત્રીને પણુ હેજમાં;
 સાત વરસ ઉપરાંત, સુતને પણુ ન સુવાડે હો, શીયલવંતી સેજમાં. ૨
 ભાંગે શીયલ જે કાઈ, સજ્જન જાણો હો, અદકું પાપ નથી ઇશું;
 કરતા વિપય સંયોગ, સમૃદ્ધિમ પંચેન્દ્રિય હો, દણ્યાય ધણું ધદિએ કિયું. ૩
 ઇમ જણી નર નારી, શીયલની સંદહણુ હો, સૂધી મનમાં ધારજો;
 લે દુર્ગતિનું મૂળ, અશ્વઠા સેવાથી હો, જતાં મનને વારજો. ૪

વ્રમગજ ગયણુ દિણુ, વાંચિજત કળદાતા હો, શ્રીહિરત્ન સુરીશરુ;
 નામી તાસ ખસાય, વાડ વખાણી હો, શીલની ઝેહ મનોહર. ૫
 ખંભાત રદિ ચોમાસ, સતરસેં ત્રેસકાં હો, આવણુ વદ બીજ શુદ્ધે ભણે;
 ઉદયરત્ન કર જોડ, શીલ જે પાળે હો, તેહને જાઉં બામણે. નમું રે નમું સો વાર. ૬

વી ર વિ જ ય.

અમદાવાદનો જતી-સંવત્ ૧૭૬૩-ઈ. સ. ૧૮૪૬ માં હૈયાત હતો.

હિતશિક્ષા છત્રિસી.

- સાંભળજે સજ્જન નર નારી, હિત શિખામણ સારી ૭ ૨;
 રીસ કરે દેતાં શિખામણ, લાગ્ય દયા પરવારી; સુણજે સાજનો ૨.
 લોક વિરુદ્ધની વાર, સુણજે જગત પળો વ્યવહાર. સુણજે ૧
 મૂરખ બાળક જાયક બસની, કારુ ને વળી નારુ ૭ ૨;
 જો સસારે સદા સુખ વંછે, ચોરની સંગત વારુ. સુણજે ૨
 વેશ્યા સાથે વણજ ન કરીએ, નીચસું નેહ ન કરીએ ૭ ૨;
 ખાપણ આવે ધર ધન જાવે, હવિતને પરહરિએ. સુણજે ૩
 કામ વિના પર ધર નવ જમ્યે, આણે આળ ન દીજે ૭ ૨;
 બળીઆ સાથે બાથ ન ભરીએ, કુટુંબ કસેશ નવ કીજે. સુણજે ૪
 દુશ્મનસું પર નારી સાથે, તણએ વાત એકાંતે ૭ ૨;
 માત યેનસું મારગ જતાં, વાત ન કરીએ રાતે. સુણજે ૫
 રાજ રમણી ધરનો સોની, વિશ્વાસે નવ રહીએ ૭ ૨;
 માત પિતા ગુરુ વિણ બીજને, ગુજની વાત ન કહીએ. સુણજે ૬
 અજાણ્યાસું ગામ ન જમ્યે, આડ તણે નવ વસિયે ૭ ૨;
 દાથી ઘોડા માડી જતાં, દુર્જનથી દૂર ખસિયે. સુણજે ૭
 રમત રમતાં રીસ ન કરીએ, ભય મારગ નવ જમ્યે ૭ ૨;
 એ જથુ વાત કરે જ્યાં જાની, ત્યાં ઉભા નવ રહીએ. સુણજે ૮
 હુંકારા વિણ વાત ન કરિએ, ધમ્મણ વિણ નવ જામિએ ૭ ૨;
 ધન વિદ્યાનો મદ નવ ધરીએ, નમતા સાથે નમીએ. સુણજે ૯
 ગુરુ જોગી રાજ પંડિતને, હાંસી કરી નવ હસીએ ૭ ૨;
 દાથી વાપા સરખ નર વહતાં, દેખીને દૂર ખસિયે. સુણજે ૧૦
 દૂવા કઠિ દાંસી ન કરિયે, કંદે કરી નવ ભમિયે ૭ ૨;
 વરો ન દરિયે ધર વેચીને, લુગટડે નવ રમીએ. સુણજે ૧૧

બહુતાં ગણુતાં આજસ તજિયે, લખતાં વાત ન કરિયે ૭ રે;
 પરદરતે પરદેશ દુકાને, આપણું નામ ન ધરિયે. સુણજો ૧૨
 નામું મડિા આજસ છડિા, દેવાદાર ન યમએ ૭ રે;
 દેવ ભયાદિક સ્થાનક વરજી, દેશાવર જઈ રહિયે. સુણજો ૧૩
 ધનવંતો ને વેપ મલિનતા, પગસું પગ ધરી ધાવે ૭ રે;
 નાપિક ધરે જઈ સિર મુંડાવે, પાણીમાં મુખ જોવે. સુણજો ૧૪
 નાવણુ દાતણુ મુંદર ન કરે, ગેઠા તરણાં તોડે ૭ રે;
 ભોંધ ચિત્રામણુ નમ્ર સુએ તો, તેને લક્ષ્મી છોડે. સુણજો ૧૫
 માતા ચરણે શીઘ્ર નગાવી, બાપને કરો સલામી ૭ રે;
 દેવ શુરનાં દર્શન કરીને, કરો સંસારનાં કામો. સુણજો ૧૬
 જે હાથે માયું નવ ખણિયે, કાન નહિ ખોતરિયે ૭ રે;
 ઉભા કહે હાથ ન દેખિ, સામે પૂર ન તરિયે. સુણજો ૧૭
 તેલ તમાકુ દૂરે તજીયે, અણુગળ જળ નવ પીજે ૭ રે;
 કુશવંતી સતીને શિખામણુ, આના બેગી દીજે. સુણજો ૧૮
 સસરા સાચુ જેઠ જોડાણી, નણદી વિનય ન મૂકે ૭ રે;
 સાણુપણે શેરી સંચરતાં, ચતુર ચાલ ન ચૂકે. સુણજો ૧૯
 નીચ સાહેલી સંગ ન કાજે, પર મંદિર નવ ભભિયે ૭ રે;
 રાત પટે ધર બહાર ન જઈએ, સૌને જમાડી જમિવે. સુણજો ૨૦
 ધોળણુ માલણુ ને કુંભારણુ, જોગણુ સંગ ન કરીએ ૭ રે;
 સોજે દાણક આજ ચડાવે, એવું શીઘ્ર આદરીએ. સુણજો ૨૧
 નિજ ભરતાર ગયો દેશાવર, તવ સજુગાર ન ધારિયે ૭ રે;
 જમવા નાંતે વરો નવ જઈએ, દુરિજન દેખી ડરિએ. સુણજો ૨૨
 પરસેરી ગરબો ગાવાને, મેળે મેળે નવ જઈએ ૭ રે;
 નાવણુ ધાવણુ નદી કિનારે, જાતાં નિર્લજ ન યઈએ. સુણજો ૨૩
 લીપડતે પગ ચાલ ચાલિયે, હુતર સહુ શિખીએ ૭ રે;
 સ્નાન સુવએ રસોઈ કરીને, દાન સુપાવે દીજે. સુણજો ૨૪
 સોઠતણાં લધુ બાળક દેખી, એદ ન ધરસો હેરે ૭ રે;
 તેની સુખ શીતલ આશીયે, પુત્રતણાં ક્રળ લહિયે. સુણજો ૨૫
 ખાર વરસ બાળક સુરપડિમાં, એ જે સરીખાં કહિયે ૭ રે;
 બંકિત કરે સુખ લીલા પામે, એદ કરે દુઃખ લહિયે. સુણજો ૨૬

નર નારી બેઠિને શિખામણ, મુખ લવરી નવ હસિયે ૭ રે;
 નાત સગાનાં ધર છોડીને, એકલડાં નવ વસિયે. સુણજ્ઞે ૦
 વમન કરીને ચિતા ઝાળે, નળજે આસન બેસી ૭ રે;
 વિદિશ દક્ષિણ દિશ આધારે, બોટયું પશુએ પેસી. સુણજ્ઞે ૦ ૨૮
 અન્ન જાણે ઋતુવંતી પાને, પેટ અજીરણ વેળા ૭ રે;
 અગાસીએ મોજન નવ કરિયે, જે જાણુ બેસી બેળાં. સુણજ્ઞે ૦ ૨૯
 અતિશે ઊંતું ખાટું ખારું, શાક ધણુ નવ ખાવું ૭ રે;
 મીનપણે ઝોઠીગણુ વરણ, જમવા પેલા નાવું. સુણજ્ઞે ૦ ૩૦
 અન્ન વખાણી વખોડી ન ખાવું, તડકે બેસી ન જમવુ ૭ રે;
 મદિ પાસે રાત તજીને, નરણા પાણી ન પીવું. સુણજ્ઞે ૦ ૩૧
 કદ મૂળ અબક્ષ ને બોલી, વાસી વિદળ તે વરજે ૭ રે;
 જૂઠું તજે પરનિન્દા હિંસા, જો વળી નર લવ સમજે. સુણજ્ઞે ૦ ૩૨
 મત પચ્ચખાણુ ધરી ગુરુ હાથે, તીરથ યાત્રા કરીએ ૭ રે;
 પુણ્ય ઉદય જો મોટો પ્રગટે, તો સંધવી પદ ધરીએ. સુણજ્ઞે ૦ ૩૩
 ભારગમાં મન મોકળું રાખી, બહુ વિધ સંધ જમાડો ૭ રે;
 સુરલોકે સુખ સધળાં પામે, પણ નહીં એવો દહાડો. સુણજ્ઞે ૦ ૩૪
 તીરથ તારણુ શિવમુખ કારણુ, સિદ્ધાયથ ગિરિનાર ૭ રે;
 મુલુ ભક્તિ ગુણુ શ્રેણે લવ જલ, તરીએ એક અવતાર. સુણજ્ઞે ૦ ૩૫
 લૌકિક લોકોત્તર હિત શિક્ષા, છત્રિસીએ બોલી ૭ રે;
 ઈંડિત શ્રીશુભ વીરવિજય મુખ, વાણી મોહનવેળી. સુણજ્ઞે ૦ ૩૬

અભિવિજય.

મહાવીરસ્વામિનું પારણું.*

માતા ત્રિશિલાએ પુત્ર રત્ન જાણ્યો, ચોસઠં દંદ્રનાં આસન દપે સાર;
 અવધી ગયા ને જોઇ ધાએ શ્રીજનરાજને, આવે ક્ષત્રી કુળ નયર મોઝાર. ૧
 વીર પ્રતિબિમ્બો મૂકે માતા કને, અને સ્વાપનીએ નિદ્રા દીએ સાર;
 મેરૂ શીખરે જીવને લાવે મહોચ્છવે, હરી પંથ રૂપ કરી મનોહાર. ૨
 એમ અસંખ્ય કોટા કોટી મળી દેવતા, પ્રભુને જાગ્યજ મંડાલો કષ્ટ જાવ;
 પંડેજીની સીલા એ જીવને ભક્તિથી, હરી અંક થાપે દંદ્રપાણું ઉપાવ. ૩
 એક કોટી સાઠ લાખ કળસે કરી, વીરનો સનાતન મહોચ્છવ કરે સાર;
 વીર કુમારને આનુકંમે લાવે જગુની મંદિરે, દાસી પ્રિયવદા જાએ તેણી વાર. ૪
 રાજા સિદ્ધારથને દીધી વધામણી, દાસીને દાન માન દીએ મનોહાર;
 ક્ષત્રી કુળમાંથી જાગ્યજ મંડાવીએ, પ્રભુ લોકને હરખ અપાર. ૫
 ઘેર ઘેર શ્રીકુળ તોરણ તરાજીવ બાંધીયાં, ગોરી ગાવે મંગળ ગીત રસાળ;
 રાજા સિદ્ધારથે જનમ મહોચ્છવ કર્યો, માતા ત્રિશિલાઇ જિજ્ઞાસ. ૬
 માતા ત્રિશિલા બુલાવે પુત્ર પારણે, સુતે લાડકડા પ્રજુજ આણુંદભેર;
 હરખી નરખીને દંદ્રાણી જન જાએ વારણે, આજ આણુંદ શ્રીવીરકુંવરને ઘેર. ૭
 વીરનાં મુખમાં ઉપર વારુ કોટી અંદમા, પેકજ લોચન મુંદર વિચાળ કપોળ;
 શુક અંચુક મરખી દીસે નિર્મળ નાસિકા, કેમગ અધર અરુણુ રંગ ચોળ. ૮
 બાંધવી સોવન મદી રે શોભે હાકરે, નાણુક આશરણુ સપળાં કંચન મોતીહાર;
 કર અંચુકો લાવે વીરકુંવર હરખે કરી, કાંઈ ખોસારતાં કરે હીસકાર. ૯
 વીરને લસારે કીધા કુમકુમ ચાંદસી, શોભે જડિત મરકત મણીમાં દીશે લાસ;
 ત્રિશિલાએ લુગતે આજી અણીયાળી બેટું આંખડી, સુર કરણીનું ટપકું દીધું ગાદ. ૧૦
 કંચન સોળે જાતનાં રત્ન જડેલું પારણું, સુધાવતાં થાએ ધુધરાનો ધમકાર;
 ત્રિશિલા વિવિધ વચને હરખી ગાએ હાથરુ, ખેંચે પ્રમતીયાળી કંચન દોરીસાર. ૧૧
 માતે લાડકવાયો સખાસંગે રમવા જશે, મનોદર મુખલકુડી આપીય એને દાથ;
 બોજન યેળા રમકુમ રમકુમ કરવો આવશે, હું તો ધાઇને બીડાવીય હટવા સાપ. ૧૨

હંસ કારંડવ દોઢીલં પોપટ મોરવા, માંહી બપેવાને સારસ ચક્રાર;
 મેના મોર મેલ્યાં રમકડાં રમવાતણાં, ધમધમ છુરો વગ્નવે ત્રિશક્તા કીશોર. ૧૩
 મારો વીરકુંવર નિથાળે બલુવા જાશે, સાથે સ્વજન કુકુંબ પરિવાર;
 હાથી રથ ઘોડા પાળા એ બહુ શોભતું, કરીશ નીશાળ ગએલું અતિમનોહાર. ૧૪
 મારા વીર સમાણી કન્યા સારી લાવશું, મારા કુંવરને પરણ્યાનીશ મોટે ઘેર;
 મારો લાડકો વરરાજા ઘોડે બેસશે, મારો વીર કરશે સદાય લીલા લેહેર. ૧૫
 માતા ત્રિશક્તા ગાએ વીરકુંવરનું હાલરું, મારો નંદન જન્મે દોડા દોડી વરસ;
 એ તોરાજી રાજેશ્રી યાશે ભયો દીપતો, મારા મનના મનોરથ પૂરશે વાઘે હરથ. ૧૬
 ધન ધન ક્ષત્રી કુડ ગ્રામ મનોહરું, જિહાં વીર કુંવરનો જન્મ ગવરાય;
 રાજા સિદ્ધારથ કુળ માંહિ દીનમર્થિ, ધન ધન ત્રિશક્તા રાણી જોહેતી માય. ૧૭
 એમ સમગ્રેર ટોળી ભોળી ગાળ્યો હાલરું, આયે મનના મનોરથ તેને ઘેર;
 અતુક મે મહોદય પદવી રૂપ વીજે રદ પામશે, ગાએ અમી વીજ્ય કહે યાશે લીલાલેહેર. ૧૮

અસેલ-હિસાબ વિનાનું
 અવકાશનક્ટી-પાંચરી તરવાર કહારિલી
 અવગાહિની-દ્વદયમાં ઉતરવાવાળી
 અવગામીના-નિહા
 અવડ-વગર વપરાયું
 અવદાન-ઉત્તરું, સ્વચ્છ
 અવાસ-ધર
 અવિચળપદ-મોક્ષ પદ
 અવિલોક-તપાસ, શોધ
 અવિધારો-નકી, ખચિત
 અવેરું-સંભાળી લેવું

અવ્યકત-આત્મા, માયા
 અળતો-ઝેરી
 અંશુમલ } સૂર્ય
 અંશુમાલ }
 અસમેજસ-અધરિત
 અસંભાવના-અધરિત, સંભાવના નહિ તે
 અસિલોમ-તરવાર જેવાં કવાડાંવાળો
 અસ્ત્ર-હથિયાર
 અસ્તાયજ-સૂર્ય અદનો જ્યાં અસ્ત થાય છે
 પર્વત-પુરણ પ્રમાણે
 અક્ષ-દ્રિયો

આ.

આઈ-માતા
 આહોરા-ઠપકો, નિન્હા, આપ
 આગમાપાઈ-હત્યારનારાક
 આત્ય-ધી
 આત્મન-સંબાદિક કર્મ કરતાં હથેળીમાંથી
 જલમિન્દુનું પ્રાશન કરવું તે
 આટોપ-ગર્વ કરવો-(આટોપવું)
 આટ્ય-આહુ દેવું, આડી દીધેલી વસ્તુ
 આઈબર-ખાટો રોળ
 આતપ-તડકો
 આઘ્ય-પુંછ
 આહર્ષ-આરસી
 આદેશ-હુકમ
 આદિ-મૂળ, પ્રથમ
 આંદુલમાન-ડોળવી, ધુણવી, ઝુલવી
 આલ-પેહેલું
 આફરો-વધારો, પેટ ફુલવાનો રોગ

આફિયે-પોતાની મેળે
 આફે-અયડાઈ
 આઘ્ય-ધરેણું, આઘપણ
 આમિષ-માંસ
 આબ્યાંતર-અંદરનું
 આયાસ-મેહેનત
 આરભ-આરીયાં-ચીમડાંની ભાગ
 આસ્ત-પદાર્થ સહિત; કાઠપર ખેસવું
 આલોચન-વિચાર
 આલાપી-ગાયો
 આલખવું-પહોંચવું
 આવટવું-નિવેડવું
 આવરણ-ડાંકણ-વસ્ત્ર
 આવરવું-ફેલાવું, ઢાંધી દેવું
 આહિર-બરવાડ
 આહુતિ-અગ્નિમાં કંઈ પણ પદાર્થ હોમવો

ઈ.

ઇ-ચંદ્રમા

ઇદ્રોપ-પહેલે વરસાદે જે રાતનાં રાતનાં છ
 હજારાય છે તે

ઉ.

કામામણી-કહેવન
કમ-બારે.
કપટ-કપટું
કન્યા-ચિતા
કં-સાડા ત્રણ હાથ
કંડગણુ-આકાગના તારા
કંડુ-તારો
કંડુગણુપતિ-ચંદ્રમા
કંડુ-પાણી
કંદરગ-સૂર્ય-ચંદ્રના ઉગવા સમયની રતાસ
કંદર-કંદર
કંદ-એક દૈત્યનું નામ છે
કંદા-સખત સખ કનાર
કંદુબર-કંદુરાનું ઝાડ

ઓ.

ઓખર-નરક ખાડું તે [હાલો
ઓગલો-બળેસો, પણ રોકાઇને કસેસો નહીં એવો
ઓધ-દગસો-સમૂહ
ઓળ-પરાક્રમ
ઓઠય-પડદો, ઓઠણુ-ઓઠવાડું વગ

ઠ.

ઠઠમેખળા-કહેરો
ઠડુ(વા)-ઠડવારા
ઠંદન-વધ કરવો-કાપડું
ઠંદળી-કેળ
ઠણુસણું-દાણુનો કુમખો
ઠપાટ-કમાડ
ઠપિલા-લાસ રગની ગાય
ઠખંધ-પડ
ઠખાય-અંતરખો, ભખો
ઠખખી-કાંચળી-કમખો
ઠમક-કાચખો
ઠમળા-ભરમી

ઠડગીત-કવિ સ્વરે ગાયેલું
ઠંધિ-સમુદ્ર
ઠંદાય-સાર વિનાનો વેરા
ઠંદરો-આવાસેદ ખોટો ભણીને નિજતા ધણેસે
ઠંદે-પેદા ગાય
ઠંભેયા-બેઝયી
ઠંદરો-સતન
ઠંદ-છાતી, મન
ઠંદખી-છાળી
ઠંધી-પૃથ્વી
ઠંધુનાભિ-કંદેળિયો
ઠંસરી નહું-નિઠળી નહું
ઠંપેશા-અપાદર
ઠંધા-ઓળખા

ઓઠું-કાઠરણુ
ઠંધર-મણવ
ઠંધાંકળ-ઓળો.
ઠંધાતાડું-અભણું, ખુલ્લેખોચરેનું
ઠંધાં-(બુધો) ઠંધ

ઠમળખૂ-બધા
ઠમળકોરા-ઠમળ પુષ્પની કળી
ઠમળપત્ર-ઠમળ ઉપર ખેસનાર બધા
ઠમલાસની-અઠાણી
ઠંકરો-ભરો
ઠંમસલી-ચણી ખેંચાયલી
ઠંધી-કંદુસ
ઠંદગણુ-કણુસણું, ખેંદલ
ઠંરિણી-હાથણી
ઠંરી-ધરણ, હાથી
ઠંરીર-કેરણું ઝાડ
ઠંભણુ-ભણું તે

કલ્પમો-કુશનનો ભાગ
 કલ્પદ્રુમ-ઇન્દ્રિય કળ આપનાર ઝાડ
 કલ્પિ-વાનર
 કલિદ-ચંદ્રમાનો પાલક પિતા
 કલેદન-બીજનું
 કલેવર-ચારીર, હોશિયાર
 કળિયો-નળુવુ, સમજવું
 કલિ-કહેવું
 કલિ ગયા-કપી ગયા, કદી ગયા
 કલિરવ-કલિનો અવાજ
 કાચકી-પાણીની તરસ લાગવાથી ગળું સુકાઈ
 ગળું તે
 કામગરી-કારજવાળી
 કાતરો-બ્રુમખો
 કાતિ-છરી
 કાનન-વન, જંગલ
 કારમો-ઓચિન્તો
 કામો-ગાડો, પેલો
 ક્ષાન્તિ-ક્ષમા
 ક્ષિદ્રપંદિત-ધુધરી
 કકણી-ધુધરીયાળો ખટા
 કીટ-કીટા

કિન્નર-કુબેરના સેવકો
 કિરચંચુ-પોષ્ટની ચાંચ
 કિરિટી-અર્જુન, ઉત્તર
 કિલ્લ-નખુંસક
 કુકટ-કુકટો
 કુન્દરકુંડ-ગણપતિ
 કુરગ-હરણ
 કુન્દગામિની-હાથીના જેવી ચાલનારી ઓ
 કુદમાની-ખેટા ફાળી
 કુદાર-કુરમી
 કુદાલ-કોદાળી
 કુમ્ભ-કુંભ
 કુશન-અમિ, શુદ્ધ, હલકું
 કેસપાર-ચોટપો
 કેસરી-સિંહ
 કેવલ્ય-મુક્તિ, મોક્ષ
 કેરણ-વાયુનું તોફાન
 કેરા-આચ્છાદન, ઢાંકણ
 કીલા-કોથલ
 કોશકી-કુર્ગદેવાનું નામ
 કંકમાસ-મળે ફાંસો આવે
 કંજુ-શખ

ખ.

ખં-આકાર
 ખટકરા-સોજ
 ખટવાંગ-ખાટલાની ઇરા-એક રાગનું નામ,
 નાલજેડી જેવું હથિયાર
 ખડતાળે-પગને પ્રહારે, લાતે, ઠોકરે
 ખડું-કાઠવમાં ઠોરના ચાલવાથી જે પગલાં પડે
 ને સુકાય તે

ખલોલ-આગિયો
 ખરખરો-સાંભળ, મહેરો થવું, સમાધાન કરવું
 ખાંડુકા-તરવાર
 ખાધ-ટોટો, નુકસાન
 ખાખડું-ખાખાચિયું
 ખેચર-આકારમાં ફેરનારું ખાણી
 ખુનસ-ઝેર

ગ.

ગજ-હાથી
 ગમ-સામ

ગતસંગીત-ગાયનની રીતિ-કળા

અમર-હાનુકાર
અમરકોશ-મેટો કોશ

તક-ગાર
તનય-પુત્ર
તનુ-એણી, પટે
તમા-પરકાર
તાંગા-ચકચકા, તાછ
તાંબુલ-પાન
તારુણી-તરુણ સ્ત્રી
તાલાવેથી-ચંદ્રપદી
તિમિંગલ-મધરમણ
તિમિર-અંધારા
તખાર-પોટો
તલ-રત્નું પુંખડું
તલ-સાલનાં ફોનરાં

ઝ.

ઝરે-ઝરે
ઝંખું-કાનમાં પહેરવાનું પદાર્થ

ઞ.

ઞાપો-ખુશી, સંતોષો
ઞન-જડા
ઞં-ઝેડા
ઞરી-પોટો
ઞોખાર-પોટો
ઞોય-પાણી
ઞોમર-ખાણ
ઞોર-મિલન
ઞંદા-પેન, નિરોધ
ઞાજી-તારણ
ઞાપડ-ગ્રામપાટ, ત્રાપડું
ઞિપથી-ત્રિવેરસ્તો (સ્વર્ગ, મૃત્યુ પાવણ) ન
રેવતા

ટ.

ટકાગાવંત-જમણી તરફથી ઢોડું હોય એવો રાંખ
ટકિયુના-લડમી
ટનુનરી-હાલવના રાત્રી, દેવ
ટરાનપંકિ-હાંતની ઘાસ
ટરો-ટરો, કરો
ટમકે-અમકે
ટમન-દેહકક
ટપટ-પેસી બપ
ટપ-પ્રકાશ
ટરી-પહાડની શુદ્ધ
ટરીયાં-લગન પયા પછી દસ દિવસ સુધી વરસાન
પેતાને સાસરે જમવા બપ છે તે
ટાકામેથી-દાઢના ચાલતા ભાગથી
ટાલુ-જકાત
ટામણ-દોરડું-દયાભાગી
ટામિની-દાવાદાર, વિજળી

ટિંગલ-દિશાના દાથી
ટિનેરા-દિવાકર-દિનેદ-સૂર્ય
ટિવટિયો-મરાલથી, હીવી પકડનાર
ટવનું-ટુભવનું, ટુભાવનું
ટુંકિ-તોળત
ટુંકર-પકડી રાખવાને મુરદબ પટે તે
ટુંકનિ-ટુક બુદ્ધિ
ટુંકારી-દીકરી
ટુંકાંતના-ટુંકાંત સ્ત્રી
ટોટ-દડી, દોડનું
ટોલ્ય-ટુંક
ટો-આકાર
ટિંગ-આંખ
ટુંગ-ઝાડ
ટુંક-વેરબુદ્ધિ રાખવી
ટુંકાવન-ટાલુ

ધ.

ધ્યા-તાપ

ધમસાણુ-ધોધાટ, રોશબકાર

ધરણિપર-(ધરણિ-પૃથ્વી+ધર-ધરનાર)-પ્રભુ

ધોયનામ

ધાત્રી-ધ્યાનાત્રી સક્તિ, પુત્રી, વિધાતા, માતા

ધીરા-હપરી-અધિપત્રી

ધેન-આય

ધ્યે-ધ્યાન કરવાનો પદાર્થ

ધૂમર-ધૂમાગ્રે, કાળ, અસુરની ભત

ન.

નન-પર્યંત

નંદન-દીકરો

નભ-આકાશ

નંદરી-એક વાણવ

નરડિ-નરડિયો-હરિયો

નરેશ-કુળક

નરબહ-અદ્ભુત નહોતે

નવનિત-માખાણ

નવે-નવાયે-તોરે-આગ્રે

નર્મ-હિયા

નાગરી-અતુર-હોશિયાર

નાટ્ય-નાટક

નાલખિતુ-અંકાર

નાળ-તોપ

નિકટ-પાસે

નિગમ્યો-ખાધો-પુમાખ્યો

નિર્દયો-માર્દો

નિધિ-ભંડાર

નિધન-નારા

નિધાન-પાત્ર

નિપાત્યો-વધ કર્યો

નિમેષ-ભ્રમ-હાણ

નિર્ભળી-કલંક વિનાની દેવશક્તિ

નિલાંબર-લીલું વસ્ત્ર

નિર્વેદ-ધમ્મ-આતુરતા

નેડો-પાસે, ખીતિ, સ્નેહ

નેત-નહીં, એમ

નેપુર-અંતર

પ.

પંચવહન-મહાદેવ

પખાલ-હલું-ધુલ, સાર કરે

પટાણુ-ચીર

પડવે-પાડવે, મોકલે

પડતાળે-પછડિ, મારે

પતિને-માને, કબુલ કરે

પત્રગ-સાપ

પય-દુધ

પરહરે-તને

પરજળે-બળે

પરબપત-પ્રજ્ઞા, કુબાર

પરચંદ-મોટું કોપાયમાન

પલવટે-પહેરેલા, ઓઢેલાં વસ્ત્રના ઉડાની ગાંઠ

વાળવી તે

પરિત્રાણુ-પથારી

પરિહાસ-હસા, મસ્કરી

પરે-નહું, નિરાણું

પરેશ-પ્રેષ-ઈશ્વરી

પરોક્ષ-ન દેખાય તે

પલાણી-સ્વારી કરી, કોઈ વાહનપર બેસી

પલિયો-નાડો, ભાગ્યો

પવાડા-એક ભલગી કવિતા

પાખર-પોડાનું બળતર

પાહસણે-ઉપકાર માગીને

ખાત-ખાતું
ખાત-દાર, ખાતિ, ખોત
ખાતોડ-દાડ ઉપર નવી પાંદરી પાથ છે ને
ખાચિવ-પૂા ઠીનું-મારીનું
ખાવક-અમિ
ખાવક-માર્ગ
ખાસિ-ખાસ-હીમ
ખારા-અંધન, કારો
ખાદિ-રક્ષા કરવી
ખીત-ખીતું
ખીત-ખીત, ખોટાં
ખુનીત-ખવિત
ખુદ્દન-સસારમાં બુદ્ધો પડેલો છવ
ખુદ્દર-સોદર તોડનાર ઉડ

ક્રિ-ચિરાય
ક્રાંતકાં-ક્રાંતકાં, ક્રાંત

બદીન-સાત શ્રીમતની રતુનિ કરનાર
બદ્-બોરડીનું ઝાડ
બરહી-મોર
બરહું-ઉંધમાં બકડું
બદ્ગના-બદ્, વધારે
બાળી-કુમારિકા સ્ત્રી

બાડ-પીર, થોથો
બાડવા-બધોબધ-બેઠમબેઠા, બાહલો
બર્ગા-કામને બાળી નાખનાર હેવી
બદ્દા-કદયાપુરુષની, એક શ્રીનું નામ
બવનુસાર સસારનો સાર
બાણ-સૂર્ય
બુનદંડ-દાધ
બુલંગ-સર્પ
બુધંદી-એક દધિયાર, બંદુક, નંતરડો, ગોફલ
બચર-૧૧૭૫૨ કરનાર

પુરુષ-ઉડ
પુષ્પાલી-અબિઆદિની સ્ત્રી
પેચ-પીવાનો પદાર્થ
પેણ-વચન
પેચાનન-સિંદ
પ્રતિકાર-પ્રત્યક્ષ
પ્રત્યક્ષ-દેખાય ને
પ્રમા-કાંતિ, પ્રવાદ
પ્રાચિ-પદ્મ કરીને, બદ્ધ
પ્રાગન-પી નવું, બસ કરું
પૂર્ણ-પીઠ
પ્રતિપાત્ર-પાત્રનું
પ્રતિબોધ-અમો બોધ

ફે.
ફાંફા-સોપારી

બ.

બાંધ-દાધ
બધિર-બેદેર
બિલ-પાતાળ
બુંદ-દીપું, છાંટો
બુદ્ધ-બુદ્ધિ [આવે:
બિલકિયે-આંગળીએ વળી આવેલું-નેડે વળ

લ.

ભૂમક-ભૂમક
ભર-સરીને છારી વળવાનું નામ (૨) પદ્મ
ભે-ભય-ભટ્ટક
ભોર-પ્રભાત
ભોટો-ઓશિયાળો
ભુકી-પ્રમત્ર
પ્રાત-ભાઈ
પ્રાંતિ-પ્રમ, વેદમ
પ્રામરી-રૂપાળી, પાર્વતી